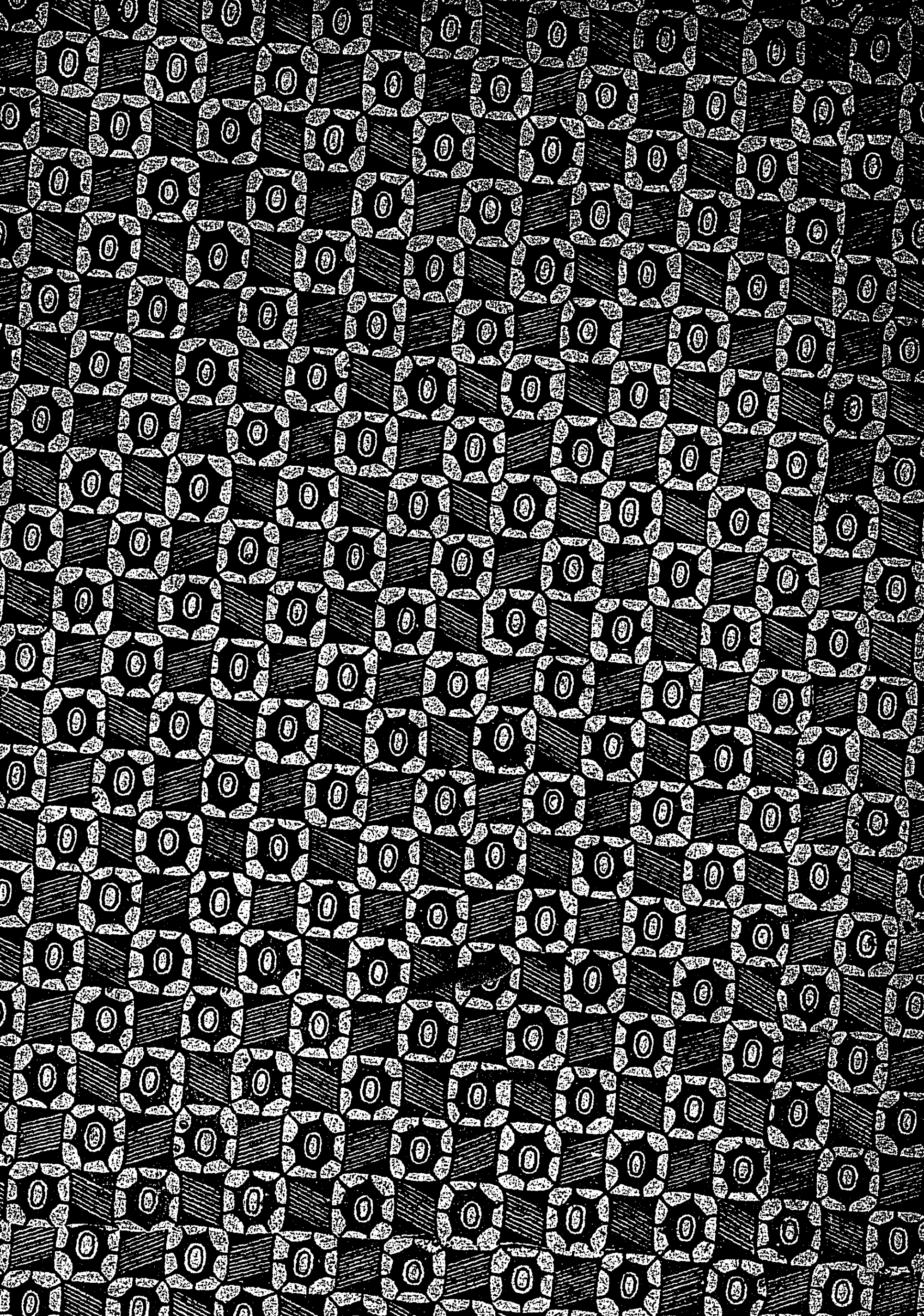
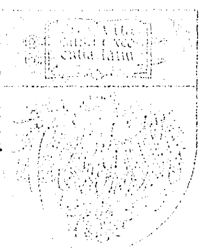




Bible. O.T. Ezekiel. Hebrew.
" Sefer Yehezke'l

סֵפֶר יְחֶזְקֵאל

מְבֹאָר עַל־יְדֵי

ש. ל. גרדון

ורשה, תרפ"ג.

נסדר במסדרה של נ. קרוננברג, בילגוריי (פולניה).

נדפס בדפוס של מ. קפרשטוך ומ. קרמרזש, ורשה, נובוליפקי 22

נְבִיאִים אַחֲרוֹנִים

עִם בֵּאוּר חָדָשׁ, מַפּוֹת וְצִיּוּרִים

מאת

ש. ל. גרדון.

ד. סֵפֶר יְחֶזְקֵאל.

ורשה

מָבוֹא.

סְקִירָה הִסְטוֹרִית.

הַגָּלוּת. ממלכת אשור העולמית היתה הראשונה בממלכות־קדם, שכדי להשקיע את אש המרד, שהתלקחה באיזו מדינה נכנעת, השתמשה באמצעי הגלות. אך התנגשה תאות־שלטונה עם עם בעל רגש לאומי חזק המָגֵן בכל עוז על קיומו ומראה התנגדות עצומה לשלטון עריצותה, התנפלו עליו צבאותיה כסער מתחולל ועקרוהו משרשיו. את הארץ החריבו ואת העם הגלו אל לב ממלכתם הגדולה, או אל אחת הארצות הרחוקות, שכבר הספיקו להאביד את לאומיות בניה זה שנות מאות; ואל הארץ, שנשארה בלי־עם, הביאו גולים בני עמים אחרים והושיבום שם. כה גזלו מהם גם את התקוה הרחוקה לשוב בזמן מן הזמנים לארצם. האשורים הכירו וידעו, כי שרשי הכח הלאומי יונקים מקרקע המולדת. הלאומיות והמולדת תלויות זו בזו ומותנות זו מזו, שתי אלה הן מושג אחד, שלא יְפֹּרֵד ולא יֵחָלֵק – ובימים הקדומים ההם עוד יותר מאשר בימינו; כי אז הלא היתה גם האמונה קשורה אל הלאומיות הארצית ומותנה ממנה. הארץ היתה נחלת האל הלאומי ומקום מנוחתו, ואך נִסַּח העם מארץ מולדתו, נעקר גם מאדמת אמונתו ונפרד מאלהיו; ובזאת התעדער מיסודו כל המעוז הלאומי, נסתם המעין, שהלאומיות יונקת ונזונה ממנו. ואמנם אמצעי „הגלות והפזור" הראה את פעולתו הטובה למנצחים העריצים והוכיח, שהוא מתאים למטרתו. גולי ממלכת אפרים (בשנת 722 לפני ספירת הנוצרים) כמעט שנטמעו כלם בין האומות ובטלו מן העולם. ולא ממלכת ישראל לבד, כי גם כל העמים, שנבלעו בתוך הלוע הנורא של הַדְּרָקוֹן האשורי, אבדו את עצמיותם. השלטון האשורי, במשך חמש מאות שנות קיומו, טִשְׁטֵש את צורתם הלאומית של כל העמים המנוצחים תחתיו [„בא סנחריב ובלבל האומות"].

השקפה קדומה זו של קשר האלהות במולדת היתה גם לעם ישראל. כל ארץ נכריה, מחוץ לגבולות ארץ ישראל, נחשבה לטמאה *) וקרבנותיה

---

*) בימים קדומים מאד נחשבה כן גם אדמת עבר הירדן המזרחי. ראה יהושע כ"ב, י"ט: „ואך אם טמאה ארץ אחזתכם" ובבאור שם.



Drukania M. Kupersztocha i M. Kramarza
Warszawa, Nowolipki 22.

מֶלֶךְ יְהוּדָה... וְאֶת כָּל גָּלוּת יְהוּדָה... אֲנִי מֵשִׁיב אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה (ירמיהו כ"ח ב׳ – ד׳).

גם „הקים להם יהוה נביאים בבלה" המבשרים גאולה קרובה. אך אלה הם נביאים, ודבר יהוה בפיהם אמת; ומי ישים לב לדברי „המשוגע" הענתותי המתנבא לחרבן גמור ולגלות שלמה? כה חיו הגולים בבבל את החיים המדיניים של אחיהם ביהודה, וקוו אותן התקוות, שמלאו את לבות ראשי עם יהודה בירושלים. לב הממלכה היה פועם עוד בכל עוז ושופע חיים ותנועה לכל אברי הגוף הלאומי. גלות זו של יהויכין היתה אפוא בעיני הגולים לא כגלות, אלא כמאסר זמני קצר, שעוד מעט וְקָרָא להם דרור ושבו לארצם האהובה. וכאשר שלח ירמיהו ספר „לכל הגולה" בשם יהוה: „בְּנוּ בָתִּים וְשֵׁבוּ, וְנִטְעוּ גַנּוֹת וְאִכְלוּ אֶת פִּרְיָן... כִּי לְפִי מְלֹאת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם" (כ"ט ה׳ – י׳). עוררו דבריו התמרמרות גדולה בקרב הגולים, ואחד מראשיהם, שמעיהו הנחלמי, הוכיח במכתב את „צְפַנְיָה בן מעשיה הכהן" (הראש): „יהוה נתנך כהן... להיות פקידים בית יהוה לכל איש מְשֻׁגָּע ומתנבא, ונתתה אותו אל המהפכת ואל הַצִּנֹק. ועתה למה לא גערת בירמיהו הָעַנְּתֹתִי המתנבא לכם? כי על כן שלח אלינו בבל לאמר: אֲרֻכָּה היא, בנו בתים ושבו..." (שם כ"ט, כ"ו – כ"ח).

יְחֶזְקֵאל. ובין גדולי העם, שגלו מירושלים עם יהויכין מלך יהודה, היה גם יחזקאל *) בן בוזי.

כירמיהו הנביא, חברו ובן־זמנו **), היה גם הוא ממשפחת הכהנים, באותו ההבדל, שירמיהו היה „מן הכהנים אשר בענתות", מזרע אביתר, שנדחה מן הכהונה הגדולה בימי שלמה [„עֲנָתֹת לך על שדיך" (מלכים א׳ ב׳, כ"ו)], זאת אומרת: מן הכהנים שבערי השדה, שכהנו רק בבמות המקומיות, והיו נמוכים במדרגת

---

*) השם יחזקאל מרכב מן יְחֶזֵּק אֵל, או: יְחַזֵּק אֵל; מקביל אל השם יְחִזְקִיָּהוּ [=יְחַזֵּק יָהּ], שנתקצר אחר כך לחזקיהו [=חִזְקִי יָהּ]. רמז לזה: „הנה נתתי את פניך חזקים לעמת פניהם, ואת מצחך חזק לעמת מצחם" (ג׳ ח׳). כן מצינו גם אצל ישעיהו: „אנכי [יְשַׁע־יָהּ] והילדים, אשר נתן לי יהוה, לאותות ולמופתים בישראל" (ישעיהו ח׳, י"ח).

**) ירמיהו היה גדול בשנים מיחזקאל. בירמיהו אומר המסדר: „אשר היה דבר יהוה אליו בימי יאשיהו... בשלש עשרה שנה למלכו" (א׳, ב׳); ויחזקאל החל את פעולתו הנבואית „בשנה החמשית לגלות המלך יהויכין" (א׳, ב׳), היינו: שלשים וחמש שנים אחרי כן. ואם נקבל את הדעה, המתקבלת על הלב, שיחזקאל התחיל להנבא בשנת השלשים לימי חייו [ראה בבאור לפסוק א׳: „ויהי בשלשים שנה"], התחיל ירמיהו את פעולתו הנבואית חמש שנים קודם שנולד יחזקאל.

לא יֵרָצוּ לקדוש ישראל. גם הנביאים, שהרימו את אלהי ישראל הלאומי למדרגת אל עולמי, לא יכלו לתאר להם עבודת אלהי ישראל בארץ נכריה. הושע הנביא, שהתנשא כל כך על כל בני דורו בהשגת האלהות הנשגבה, חושב, כדבר המובן מאליו, כי כאשר יגלה העם מארצו, לא יוכל עוד לעבוד את אלהיו; וזהו בעיניו הדבר הנורא ביותר בגלות הצפויה לעמו:

לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ יְהוָה, וְשָׁב אֶפְרַיִם מִצְרַיִם, וּבְאַשּׁוּר טָמֵא יֹאכֵלוּ.
לֹא יִסְּכוּ לַיהוָה יַיִן, וְלֹא יֶעֶרְבוּ [=יַעַרְכוּ] לוֹ זִבְחֵיהֶם; כְּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֹכְלָיו יִטַּמָּאוּ; כִּי לַחְמָם לְנַפְשָׁם, לֹא יָבוֹא בֵּית יְהוָה (הושע ט׳ ג׳—ד׳).

וככה חשבו גם במאה וחמשים שנה אחרי כן *), כאשר יצא גם יהודה בגולה, ובשבת הגולים על נהרות בבל, רחוקים מארצם ומאלהיהם, המעט שלא יכלו לעבוד את אלהיהם בזבח ובמנחה, אלא שגם שאלו לנפשם במרירות־יאושם:

אֵיךְ נָשִׁיר אֶת שִׁיר יְהוָה עַל אַדְמַת נֵכָר?

כי גם לשיר את שירי המקדש בארץ גלותם נחשב להם לחלול הקדש. ומה יעשו אפוא? איך יחיו עלובים ועזובים בלי חסות אלהיהם ובלי יכלת גם לעבדו? זה היה מצב־נפש נורא מְנֻשֹּׁא לאדם הקדמון. מה יעשו ולא יטבעו בתהום־האלילות הנוראה הפוערת את פיה לבלעם? ואולם הגולים הראשונים, גולי יהויכין, מצאו להם עוגן־הצלה: הם קוו, הם האמינו בכל עוז בגאולתם הקרובה. אמונת ישעיהו בנצחיות הר ציון ומקדשו נִשְׁתָּרְשָׁה עמוק בנפשם, עד שהיתה להם למחויבת המציאות, לודאות גמורה. מאמינים היו באלהי ישראל ובגבורתו, וכאשר הציל את ירושלים מידי צבאות סנחריב, כן יצילנה מידי צבאות הכשדים.

ואמנם לא ארכו הימים, ושמועות טובות הגיעו לגולים מארץ מולדתם, כי נוסדה ברית־עמים של כל ממלכות הים התיכון להתקומם יחד ולשבור עול מלך בבל מעל צוארם, ומצרים האדירה תהיה להם לעזר. וחנניה הנביא נִבָּא בחצר המקדש בשם יהוה:

שָׁבַרְתִּי אֶת עֹל מֶלֶךְ בָּבֶל! בְּעוֹד שְׁנָתַיִם יָמִים... וְאֶת יְכָנְיָה...

*) ולא עוד אלא שמימי תקוני יאשיהו והלאה נצטמצמה עבודת האלהים הטהורה אך במקדש היחידי שבירושלים, וכל עבודה מחוצה לו, אפילו בארץ ישראל עצמה, נחשבה לאלילות. וראה במבוא לפרק כ׳ בספרנו.

להופעתו של יחזקאל, כמו להופעת כל הנביאים הגדולים, גרמו מאורעות מדיניים חשובים: פרעה נכו, שהוכה על ידי נבוכדנאצר בכרכמיש (בשנת 605) וקִפֵּח את שלטונו על סוריה — מת, ועל כסאו עלה פְּסַמֶּטִיךְ השני. פרעה החדש הזה התחיל מחבל תחבולות להשיב את סוריה תחת השפעת מצרים. וראשית מעשהו היתה לעורר נגד בבל תנועת מרד בקרב הממלכות הקטנות, אשר בסוריה הדרומית: צור, צידון, עמון, מואב ואדום, והחשובה שבהן, הַשְּׁכֵנָה הקרובה ביותר למצרים — יהודה. כה קמה בירושלים מפלגה מצרית תקיפה, שֶׁאָכְפָה על צדקיהו המלך, רפה הרוח, להתחבר עם מלכי הברית ולעמוד בראש המרד (ירמיהו כ"ז). ותנועת חופש זו, שהקיפה אז את כל יהודה, מצאה לה הד חזק, כאמור למעלה, גם בקרב הגולים המעונים על נהרות בבל, הגבירה את געגועיהם הגדולים לארצם וכל הלבבות פעמו בתקוה לגאולה קרובה [ראה המבוא לירמיהו צד XLIII].

כזה היה מצב הרוחות בשנת 593, כאשר הופיע יחזקאל על הבמה הנבואית בקרב בני הגולה.

מַעֲשֵׂה־מֶרְכָּבָה. חזון „מראות האלהים" של יחזקאל, יחיד הוא בתכונתו בספרות הנבואה. נביאנו חדור בכל עומק הַהַכָּרָה של שלילת הגופניות ואי־המוחשיות של האלהים. ובכל זאת הוא מנסה לְתָאֵר בלשון בני אדם ובתמונות פְּלַסְטִיּוֹת את „כבוד יהוה", שנראה לעיני רוחו בשעת האקסטזה הנבואית הראשונה. בחזון זה אין מן הנשגב והמרעיש במראות־אלהים של אליהו בחורב (מלכים א' י"ט, י"א — י"ג), שאנו רואים בהם התגלות כח אלהים באיתני הטבע. פה אנו רואים ציור דמיוני, מְתֹאָר קו לקו בדיקנות מפורטת של ארדיכל מומחה. יחזקאל היה בלי ספק איש־המעשה ורב המדע, שמעטים היו כמוהו בין הנביאים שקדמוהו. עינו היתה פקוחה והבנתו בהירה ותופסת את כל תופעות הטבע, הטכניקה והאמנות; וידע לשלוט גם בקנה־המדה של הבנאי, גם בחרט הסופר. את מראות הטבע הוא מתאר בתמונות חיות ובקוים חדים ובולטים. חוג מבטו היה רחב הרבה הרבה מחוץ לחומת המקדש הצרה ועניניהם המצומצמים של אחיו הגולים. וכמו שהתבונן קודם־לכן בשימת־לב מרובה אל תנועת־העמים הגדולה בשוק המסחר העולמי של צור, בירת פניקיה [ראה פרק כ"ז], כך נמשכו עיניו אחרי כן בארץ גלותו אל הבנינים האדירים והנפלאים בבבל, בירת הממלכה העולמית, שהשפיעו על דמיונו השפעה מרובה. הַשְּׁוָרִים והאריות הענקיים בעלי הכנפים וראשי אדם, שֶׁנִּצְּבוּ כשומרים לפני פתחי המקדשים והארמונות הנשגבים, עשו עליו רושם עמוק, אשר לא יִמָּחֶה. אין ספק גם שקרא הרבה בכתבי הנביאים שקדמוהו, ודבריהם נתרשמו עמוק

קדושתם; ובתקופת תקוני יאשיהו נפסלו לגמרה מן הכהונה [„אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח יהוה אשר בירושלים" (מלכים ב' כ"ב, ט')]; — ויחזקאל היה מן המיוחסים ובעלי הזכיות המיוחדות שבכהונה, שהתיחסו לבית צדוק, מתנגדו של אביתר בימי שלמה. אביו של יחזקאל היה, כנראה, גם בעל השפעה בהליכות המדינה, על כן הָגְלָה גם הוא וביתו ביחד עם כל אצילי יהודה בבלה.

יחזקאל חונך ברוח התקונים הדתיים הגדולים של יאשיהו, על פי ספר התורה, שמצא חלקיהו הכהן בבית יהוה, הספר שהיה תמציתן של תורת הנבואה ותורת הכהונה יחד; השפעה זו נִכֶּרֶת בכל פעולתו הנבואית, כמו שנראה להלן. ככהן היה בעל השכלה מרובה ובעל ידיעות עמוקות מחיי העמים הקרובים והרחוקים. בן כמה שנים היה בצאתו בגולה, אין אנו יודעים בברור; אך אין ספק בדבר, כי ההתגלות הנבואית הראשונה באה לו בגיל מבוגר יותר מזה של ירמיהו [„הנה לא ידעתי דבר, כי נער אנכי"]; וכאשר נפקחו עיניו לראות „מראות אלהים", היה כבר איש, שכהן כבר במקדש, וכ„בן בית" ידע את כל מוצאיו ומבואיו [ראה פרקי ח' — ט'] והכיר היטב את החיים המדיניים ודרכי הממשלה בירושלים. גם קריאתו באחת הנבואות הראשונות: „אֲהָהּ, אֲדֹנָי יֱהֹוִה... וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא אָכַלְתִּי מִנְּעוּרַי וְעַד עַתָּה" (ד', י"ד) תוכיח, כי היה אז לא פחות מבן שלשים. גם בתאור „מלחמת גוג ומגוג" אנו רואים, כי נשמר בזכרונו הרושם של התנפלות הַסְּקִתִּים על יהודה בנעוריו.

נבואתו הראשונה היתה „בשנה החמשית לגלות יהויכין", והנבואה האחרונה נאמרה „בעשרים ושבע שנה" לגלות יהויכין (כ"ט, י"ז). פעולתו הנבואית ארכה אפוא עשרים ושתים שנה.

את ימי נעוריו הקדירו כבר הצללים השחורים, שכסו את החיים המדיניים ביהודה. הוא הכיר את האסון הגדול של מפלת יאשיהו במגדו, והרגיש את העלבון הלאומי המר של גלות יהואחז בנו מצרימה; ונפשו מלאה מרורות וכאב נעכר. ראה שלטון העריצות ותעתועי הפוליטיקה ההפכפכנית של יהויקים, ולסוף נסחף גם הוא בזרם המאורעות המדיניים בימי יהויכין. וכאשר התחוללה סערת הזעם על ירושלים, והמלך הצעיר וכל אצילי העם יצאו בגולה (בשנת 597), הובל גם הוא עמהם בבלה. כעבור ארבע שנים אנו מוצאים אותו בין אחיו הגולים, שישבו בקבוץ מיוחד בתל־אביב, אשר על נהר כבר, במרחק תשעים קילומטר דרומית־מזרחית מבבל. בראש מושבת־גולים זו עמדו, כמו בארץ מולדתם, הזקנים, ראשי המשפחות; ועל פיהם התנהלו החיים הפנימיים, הדתיים והמשפטיים, של הגולים.

בגדים [=בגדי מלכות]... וכל הנביאים מתנבאים לפניהם... עֲלֵה רָמֹת גִלְעָד והצלח, ונתן יהוה ביד המלך" (שם כ"ב, י' – י"ב). וכאשר נקרא גם מיכיהו בן ימלה, ואחאב השביעו, כי ידבר רק אמת בשם יהוה, אמר:

רָאִיתִי אֶת יְהוָה יֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ
וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עֹמֵד עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ.
וַיֹּאמֶר יְהוָה: מִי יְפַתֶּה אֶת אַחְאָב *),
וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמֹת גִּלְעָד?
וַיֵּצֵא הָרוּחַ... וַיֹּאמֶר: אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ".

ופשר החזון: כאשר ראה נביא האמת את שני המלכים יושבים בכבוד והדר איש על כסאו ונועצים עם שריהם, ונביאיהם החונפים עומדים עליהם ומתנבאים אך טוב, נפקחו עיני רוחו וראה — מעין זה שראה בעיני בשר — כי גם שם במרומי השמים יושב על כסאו המלך הגדול מכל מלכי הארץ, וגם הוא נועץ עם הפמליה של מעלה שלו, והמועצה העליונה ההיא החליטה אחרת, ממה שהחליטה מועצת קצרי ראות אלה על הארץ.

תאור־חזיוני זה של מיכיהו בן ימלה היה הנקודה המרכזית בתאורי התגלות האלהים לנביאים הבאים אחריו, כל אחד לפי כשרונו ולפי מדרגת ההתפעלות האלהית אשר בנפשו. ישעיהו הרגיש, כי לתאור חזיון רוחני נאצל כזה אין מלים מתאימות בלשון בני אדם; ואם יתאר אותו במלים המתאימות לחושינו הגשמיים, בהכרח שתהא התמונה מגושמת ביותר. ולפיכך תאר את המראה הגדול אך בקוים כוללים המעוררים את הדמיון להתגשא אל הנאצל הבלתי־מתואר במלים. ישעיהו מספר, כי בעמדו פעם לבדו בלילה באולם המקדש ושפך את נפשו בהתפעלות נבואית לפני אלהיו הממלא את כל ישותו, הציץ רגע לתוך ההיכל, ופתאם „נגלו עיניו" וראה את מלך העולם יושב על כסא רם ונשא.... נִרְעָשׁ עד מעמקי נפשו למראה הגדול והנורא הזה, הוא מוריד עיניו בהכנעה ואימה לארץ, והוא רואה רק את שולי הפורפירה שלו, כביכול, הממלאים את רצפת ההיכל. זהו כל מה שהוא יכול לתאר; והשתיקה, שהנביא עובר בה על מראה כבוד אלהי ישראל עצמו, מביעה קדושה, רוממות והוד־עליון נורא מאד, הרבה יותר מכל הבעה ותאור בדברים. לא כן יחזקאל הוא מתאר את המראה הגדול בדיקנות יתרה לפרטי פרטיו;

*) לחזון זה מקביל חזון ההקדשה של ישעיהו, ולשאלה: „מי יפתה את אחאב" מקבילה שם השאלה: „את מי אשלח, ומי ילך לנו?"

בנפשו הָרַגָּשָׁה. מתאורו המפורט של בנין המקדש (פרקי מ׳ — מ״ג) אנו רואים את נטיתו לארדיכלות וטכניקה. תפארת המקדש שבירושלים נתרשמה בנפשו מנעוריו, וכל הקשוטים והחִטובים השונים עמדו כמו חיים לנגד עיניו, מעורבים ביצירי דמיונו וחזיונות רוחו.

אם נתבונן היטב אל תאור „מעשה המרכבה״ של נביאנו, נכיר את היסודות, שמצא לחזיונו זה בכתבי הנביאים שקדמו לו ובהשקפת הנבואה בכלל. הנבואה, כמו השירה והאמנות בכלל, חוקי ההתפתחות ההסטורית שולטים בה; כמושגיה המֻפשטים כן גם מוצגיה הציוריים הולכים ונשתנים ומשתלמים בדרך ההתפתחות. באמת אמרו, כי „מעשה המרכבה״ של יחזקאל מושפע מאד בעקרו מחזון ההקדשה של ישעיהו:

וָאֶרְאֶה אֶת אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא;
וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת הַהֵיכָל.
שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ,
שֵׁשׁ כְּנָפַיִם, שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד;
בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָנָיו,
וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו,
וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף (ישעיהו ו׳, א׳—ב׳).

גם נביאנו רואה את „כבוד יהוה״ יושב על כסא, ונושאי הכסא עֲצָמִים חיים בעלי כנפים—כרובים. ציור דמיוני זה של „א ד נ י י ו ש ב ע ל כ ס א ר ם ו נ ש א״ אינו קדום ביותר, והוא שייך בלי ספק לתקופת ה מ ל ו כ ה. מ ש ה ראה את האלהים מתוך הסנה הבוער באש; התגלות האלהים בחורב היתה ב„קלות וברקים וענן כבד על ההר״, „והר סיני עשן כלו״ (שמות י״ט, ט״ז, י״ח) ספר „דברים״ מוסיף: „וההר בֹּעֵר באש״, „ואת קולו שמענו מתוך ה א ש״ (דברים ה׳ כ׳, כ״א). ש מ ו א ל שומע קול יהוה קורא אליו: שמואל, שמואל! התגלות האלהים לאליהו בהר חורב היתה בקול דממה, שהגיע לאזניו אחרי הסער והרעש והאש הרצים לפניו. מאין לקח לו ישעיהו תאור מראה כבוד יהוה ככבוד מ ל ך היושב על כסאו? מה הוא הרעיון הנבואי הרצוף בתאור זה? ואולם מקורו של ציור־דמיוני זה נמצא בחזון נבואי אחד של נביא קדום לישעיהו — ל מ י כ י ה ו ב ן י מ ל ה.

בספר מלכים א׳ (כ״ב) יסופר על דבר ההכנות שעשה אחאב מלך ישראל, בהשתתפות יהושפט מלך יהודה, למסע־מלחמה בארם; ושם הוא אומר: „ו מ ל ך ישראל ויהושפט מ ל ך יהודה י ו ש ב י ם א י ש ע ל כ ס א ו, מְלֻבָּשִׁים

ה„מלכים" מספר על יאשיהו: „וישבת את הסוסים, אשר נתנו מלכי יהודה [מנשה ואָמון בנו] לשמש... ואת מרכבות השמש שרף באש". (מלכים ב׳ כ"ג, י"א). גם אצל הפרסים הקדמונים היו, לדברי הרודוט וקסינופון, מרכבת־כסא לכבוד הורמיז (Ahura Mazda) אלהי האור והטוב, סמל מרכבת כבודו בעברו במרומי שחקים. ואפשר שהיתה מרכבה כזו במקדש גם לכבוד יהוה, להעביר בה את הארון, שהיה מקום משכן אלהי ישראל [„שוכן הכרובים"].

הַהַקְדָּשָׁה. ויחזקאל אינו מסופק אף רגע, כי את כבוד אלהי ישראל בעבר בשחקים במרכבת כבודו ראו עיניו הפעם. זרמי הַזֹּהַר הגדול, אשר שטפוהו, כמו הכוהו בסנורים, והוא, נרעש ונפחד מן המראה הנורא, נופל ארצה כמתעלף. והנה קול מדבר אליו ומצוהו לעמוד על רגליו. לשֵׁמַע „הקול" הזה, שנפשו צמאה אליו כל כך, הוא מתעודד וקם ושומע מרעיד את דבר אלהיו; ו„הדבר" מלא זעם ואיום נורא:

בֶּן אָדָם! שׁוֹלֵחַ אֲנִי אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל...
אֲשֶׁר מָרְדוּ בִי; הֵמָּה וַאֲבוֹתָם פָּשְׁעוּ בִי
עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה (ב׳, ג׳).

ישעיהו מביע הרגשת התבטלותו הגמורה למראה כבוד אלהי עולם בקריאתו:

אוֹי לִי, כִּי נִדְמֵיתִי... כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ יְהֹוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי.

ונביאנו מביע את הכרת אפסותו המחלטת נגד „כבוד יהוה", שנגלה לעיניו בכל זהר תפארתו, בקריאה „בן־אדם" הבאה בראש כל נבואה מנבואותיו; קריאה המביעה את המרחק הגדול בין אלהי מרום ואנוש אֱנוֹשׁ, יציר אדמה.

והוא שומע, כי תפקידו הוא להודיע לעמו דבר בא יום המשפט הגדול, יום חרבן נורא וכליון מדיני לעמו ולארצו; והעם „בית המרי" הזה, יקבל את דבריו, אלה בשנאה והתמרמרות, ואלה בלעג ובוז, אך כלם יחד ישטמוהו וירדפוהו בחמת נקם:

כִּי סָרָבִים וְסַלּוֹנִים אוֹתָךְ,
וְאֶל עַקְרַבִּים אַתָּה יוֹשֵׁב (ב׳, ו׳).

כל הנביאים הגדולים בראשית פעולתם נפגשו באי־אמון מצד העם; אבל יחזקאל זה הבא להנבא בשם אלהי ישראל על חרבן ארצו וחלול מקדשו, מה שיגרום לחלול שמו וִיסַכֵּן את כל קיומו של עם ישראל בתור „עם יהוה", נביא כזה הבא לגזול מאחיו את שארית תקותם ומשא נפשם, יחשב, פשוט

וכדי להרחיק את הגשמיות הוא מוסיף בתאורו את המלים: „כדמות", „כמראה".

יחזקאל התהלך פעם בודד לנפשו על שפת התעלה הגדולה *) שבקרבת בְּ פּ וֹ ר העתיקה. פתאם התחוללה סערה גדולה, הררי עננים התנשאו מקצות האופק הצפוני; והנה התלכדו העננים ויהיו לעננה אחת גדולה ושחורה, המשתרעת על פני כל השמים מקצה האופק ועד קצהו; ואש מתלקחת ונוגה לה סביב בשוליה, כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם. פתאם כמו נבקעה העננה, ואור גדול הופיע מתוכה, ומן האור הגדול נגלה לעיניו מראה נורא ונפלא מאד: ארבע חיות אש בעלות־כנפים מתנועעות הנה הנה בקול רעש גדול. וארבעה פנים לחיה: פני אדם, פני אריה, פני שור ופני נשר. ועל ראשיהן רקיע, ועליו כדמות כסא רם מתנשא למרומים, ומעל הכסא הבריקה לעיניו דמות כמראה אדם ממריאה ונעלמת במרומי אין קץ. כל הנשגב והנהדר, הנעלה והמרומם, שראה הנביא בטבע: כח ועזוז, הוד, יופי וזהר, התאחדו והתרכזו במראות־אלהים אלה. ליד הענן והאש, הנגה והברק, הסער והרעש, תופעות הטבע הנאדרות המלוות תמיד את התגלות האלהים, מופיעים לעיני נביאנו ה ח י ו ת, סמלי ה ח י י ם שבטבע; והוא רואה קודם כל דמות מראה האדם, סמל הכח השכלי המושל בטבע, אליו חוברו סמל הכח הגופני: ה א ר י ו ה ש ו ר **), ועליהם נוספה דמות ה נ ש ר, בעל העין החדה והמעוף הנאדרי במרומים. לתנועה, סמן החיים, משמשים ליד הכנפים גם הרגלים והאופנים. כמו כן לא נפקד שם מקום ה י ד, כלי־המעשה החשוב של האדם, ו ה ע י נ י ם המביטות לכל רוחות העולם. ונוגה האש והברק, זיו החשמל וקטם־הוד גַּוְנֵי הקשת נוצצים ומזהירים מתוך המראה הגדול הזה; וכל היסודות השונים הללו מצטרפים ל א ח ד ו ת אחת, ש„רוח" אחד מושל בה. מה שנוגע למרכבת־הכסא בכלל ידוע, שבאשור ובבבל היו מרכבות־כסא־כבוד לכבוד אלהי השמש; ומנשה, שהנהיג פולחן האלילות הבבלית: עבודת השמש והירח [=מלכת השמים] וכל צבא השמים, במקדש יהוה בירושלים, עשה גם „מַרְכְּ ב וֹ ת הַשֶּׁמֶשׁ"; וסופר

---

*) בבבלית נקראה בשם „נַהֲ ר וּ כַּ בִּ י ר וּ", והעברי קרא לה „נְ הַ ר כְּ בָ ר", כמו שקרא פְּ רָ ת לנהר פּוּרַתּוּ הבבלי.

**) בחזון־המרכבה השני (פרק י') מטעים הנביא, כי הוא אותו החזיון, שראה בנהר כבר; ובכל זאת אנו מוצאים בו שנויים אחדים, והחשובים שבהם הם: א) במקום „פני ה ש ו ר" באו שם פני ה כ ר ו ב, כנהאה, בשביל שהשור שמש לנביאים סמל האלילות המצרית [„וימירו את כבודם בתבנית ש ו ר אוכל עשב" (תהלים ק"ו, כ')]; ב) במקום „החיות", שֵׁם, שמובנו ג ש מ י ביותר ואינו מתאים לתאור רוחני קדוש כמרכבת אלהי עולם, בא השם „כרובים", שם שקדושתו מקובלת באומה מימי קדם. כרובי הארון היו ידועים בעם, ואלהי ישראל נקרא „שוכן ה כ ר ו ב י ם". שני השנויים הללו הם ת ק ו נ י ם, שנעשו בידי הנביא עצמו מן הטעם האמור בזה.

וכישעיהו ששמע בשעת ההתגלות את שירת־הקדושה של השרפים:

קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ יְהוָֹה צְבָאוֹת,
מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

שומע גם נביאנו לפני הֵעָלוֹת המראה שיר־הכבוד של החיות:

בָּרוּךְ *) כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ!

אצל ישעיהו „נעו אמות הספים מקול הקורא" שירת קדושה זו, ונביאנו שומע את שיר הכבוד ב„קול רעש גדול".

רֵאשִׁית פְּעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית. המראה נעלה מעליו. והנביא עודנו נרעש עד מעמקי נפשו. האקסטזה הנבואית טרם חלפה. נדמה לו כאלו הוא נִשָּׂא על כנפי רוח אל אחיו הגולים היושבים בתל־אביב. דבר־מה מעיק על נפשו בחזקה, וכמו אש לוהט עצורה בעצמותיו. רואה הוא את אחיו מביטים אליו ומשתוממים, ואינו יכול לפצות פה. כה היה כִּמְכֵּה־שממון שבעת ימים. רשֶׁם החזון הזה היה כל כך חזק, והזדעזעות עצביו החַלשים היתה כל כך עמוקה, עד שֶׁהֵבִּיא בשִׁתּוּק האברים והלשון; ומחלה קשה זו היתה עוברת ושבה אליו חליפות: יש אשר תעבר עליו האקסטזה ותמלאהו עוז, ואז יִנָּשֵׂא כעל כנפי רוח מקרב אחיו אל הבקעה הבודדה, שהשתרעה על חוֹפֵי נהר כְּבָר, ושם תפקחנה עיניו וראה שוב את המראה הגדול, אשר ראה בחזון־ההקדשה, ושמע קול זעם אלהיו; ושב והרעים בקולו ושפך מרורות על אחיו הגולים, ונִבָּא להם כליון חרוץ, אבדן מדיני גמור. ויש אשר תהיה עליו „יד יהוה" ותרעישהו עד היסוד, והיה כמוכה פלצות, אשר לא יוכל להניע יד ורגל ולהוציא הֶגֶה מפיו; והוא יודע אז, כי אלהי ישראל בכבודו ובעצמו **) הוא אשר נתן עבותים על ידיו ורגליו ולשונו הדביק אל חִכּוֹ, לבל יצא בתוך אחיו, ולא יהיה להם לאיש מוכיח, „כי בית מרי המה". ויש אשר תְּשֻׁבְּנָה ידיו אליו, אך רגליו עוד כמו לנחשתים הוגשו ולשונו נאלמה בפיו. אז תנוח עליו הרוח וחזה חזיונות זַעַם־אֵל על ירושלים ויהודה. ומבלי יכלת להביעם במו פיו. הוא לוקח לו לְבֵנָה וחוקק עליה תבנית ירושלים ונותן עליה מצור, ושופך עליה סוללות ובונה עליה דָּיֵק, ומַּצִּיב עליה כָּרִים ומצַיֵּר עליה מחנות סביב. וזרוע הנביא־הָאִלֵּם חשופה ועיניו הבוערות באש שחורה מפיצות קנאה וזעם נורא, והוא — בא כחו של

*) התקון המבריק של שד"ל והיטציג: „בְּ ר וּ ם" במקום „בָּ ר וּ ךְ", שהכונה לרעש תנועת האופנים בשעת סלוק שכינה, אינו מוכרע. ברוב המקומות קורא הנביא „כבוד יהוה" למראה שעל הכסא, ולא לכל המרכבה עם החיות והאופנים.

**) ראה פרק ג', כ"ה ובבאור שם לנוסח השבעים.

לשונא־העם, הַבָּז לכל אידאליו ומשאת נפשו הלאומיים והדתיים; והיו כאלה אשר לא האמינו בכלל באפשרות התגלות הנבואה „בארץ טמאה״ *). אם כן אפוא, למה ואל מי ינבא?

וְהַבָּנִים קְשֵׁי פָנִים וְחִזְקֵי לֵב...

אבל אין הנביא בא למלא את תעודתו ברצון חפשי; שומע הוא את קול אלהיו המדבר אליו ממעמקי נפשו! „אני שולח אותך אליהם!״. „לך בא אל בית ישראל!״. זהו צווי מחלט, שאין להתנגד לו:

אֲדֹנָי יֱהֹוִה דִּבֶּר, מִי לֹא יִנָּבֵא?

הנביא מטעים וחוזר ומטעים, כי לא מרצונו הוא בא לדבר אל העם, אך מלאך שלוח **) הוא מאת אלהיו להשמיע את אמתו, אמת־הזעם הנוראה; והמה, אחת היא לו, „אם ישמעו ואם יחדלו״. צעד אחר צעד הולך המשפט הלוך וקרוב, ובבואו — „וידעו, כי נביא היה בתוכם״.

ובעוד אזניו תצלנה מקול זעם אלהיו, הוא רואה בחזון והנה יד שלוחה אליו ובה מגלת ספר „כתובה פנים ואחור״ והיא מלאה „קינים והגה והי״ וזעם אל. והנביא „אוכל את המגלה״, וכה הוא מקבל תוכן נבואתו העתידה בתקופה הראשונה. קבלת ההשפעה האלהית איננה אצלו רק נפשית, רוחנית, אלא גם גופנית, חמרית. זעם אלהיו ממלא את כל ישותו, חודר לתוך בשרו ודמו ומתהוה עמו לאחדות אורגנית; וכל אשר ידבר מעתה לא דברו הוא, כי אם דבר יהוה.

---

*) קרוב לשער, כי בתאור מסע מרכבת „כבוד יהוה״ כִּוֵּן הנביא לנטוע את האמונה בלב אחיו הגולים, כי אין הנבואה תלויה בארץ, וכי אלהי עולם מתגלה אל בחיריו גם בהיותם בארץ נכריה; על כן הוא מתאר את התגלות האלהים הראשונה במסע מרכבת כבודו מן הצפון, והכונה (כדעת החכם ד. ה. מילר): ממקום משכנו במקדש אשר בירושלים [הדרך מירושלים לבבל עבר, כידוע, לא בקו ישר, אלא בתבנית הקשת דרך סוריה הצפונית], ולא כדעת חוקרי המקרא, שהכונה מ„הר־האלהים״ אשר ב„ירכתי צפון״, לפי אמונת כל עמי הקדם.

**) מלאכות־נבואית זו מוטעמת בנוסח אחד כמעט אצל כל גדולי הנביאים בהתגלות־ההקדשה שלהם: משה שומע קול אלהים מתוך הסנה: „לכה אשלחך אל פרעה״ (שמות ג׳, י׳); שמואל מקבל הארה נבואית: „מלא קרנך שמן ולך אשלחך אל יִשַׁי בית הלחמי״ (שמואל א׳ ט״ז, א׳); ישעיהו שומע „את קול אדני אומר: את מי אשלח, ומי ילך לנו?״ (ישעיהו ו׳, ח׳); ירמיהו שומע פקודת אלהיו: „אל כל אשר אשלחך תלך״ (ירמיהו א׳, ז׳); ונביאנו, שפגש אי אמון והתנגדות רבה בקרב אחיו הגולים, שונה ומשלש נוסחה זו: „שולח אני אותך ולך דבר...״ ומלבד זאת שגור מאד בפי נביאנו המבטא: „כה אמר אדני יהוה״ (מאה ועשרים ותשע פעמים) ובסוף המשפט: „נאם אדני יהוה״ (שמונים ושתים פעמים), ובמקום אחד הוא אומר: „אני שולח אותך אליהם ואמרת אליהם: כה אמר אדני יהוה״, זאת אומרת: הצווי הנבואי העליון הוא הוא ששם בפיו את המבטא הזה.

האקסטטית של נביאנו היתה יותר עמוקה, יותר קצונית משל הנביאים אשר היו לפניו. זאת באה לו, כנראה, בשביל שהיה בטבעו מזועזע־עצבים במדה נפרזה. אין ספק בדבר, כי מחלת שִׁתּוּק־האברים, שהיתה מְלַוָּה אצלו בתקופה הראשונה את האקסטזה הנבואית שלו, הגבירה עוד את רַגְשָׁנוּתוֹ ומרירות־רוחו, עד כי גם בשעה שהונח לו מעט וכשרון הדבור שב אליו, היה כלו אש לוהט. חזיונותיו מלאוהו זעם אלהיו, שהיה בקרבו לקצף מרירי, לאכזריות נוראה, אשר לא תדע רחם וכל רגש־חמלה אנושי והשתתפות — בצער זרים לה:

וְגַם אֲנִי לֹא תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמֹל;
דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי (ט, י׳).

נבואות הזעם, כמו שהן בככר לפנינו, הן כבר תוצאה כפרותית־אמנותית מעובדת ומשוכללת, ככל נבואות נביאנו, בכשרון פיוטי כביר; ולפיכך הן רק בבואה דבבואה של הנאום האקסטטי העצמי, כמו שיצא מפי הנביא בנוח עליו הרוח. אולם גם מבין החרוזים הפיוטיים נשקף היסוד האקסטטי, החזיוני, של הנבואות הללו.

הנאום האקסטטי בא בִּלְוָיַת תנועות הגוף והעויות שונות המביעות לא פחות, ולפעמים הרבה יותר, מן המלים שהוא משמיע. הנה הוא עומד בקרב אחיו הגולים. פניו קודרים, מעיניו תציץ מרירות היאוש, אנחות מרות פורצות מלבבו; דומה, כי עוד מעט ושחה לעפר נפשו תחת סֵבֶל יגונו, אך אין אֹמֶר ואין דברים; אין מלים בפיו להביע את היגון הנורא המעיק על לבבו. והשתיקה האיומה עושה רושם מחריד על קהל רואיו. רבים שואלים אותו: „על מה אתה נאנח?" אז תבוא התשובה המחרידה:

אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה, וְנָמֵס כָּל לֵב,
וְרָפוּ כָּל יָדַיִם, וְכִהֲתָה כָל רוּחַ...
הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה! (כ״א, י״ב).

ויש אשר יופיע על הבמה בזעקה וּבִילֵל. מדבר הוא דברים קטועים, בלתי מובנים; ובשביל זה הם נוראים עוד יותר. מדבר הוא מתוך יללה מרה. מכה כף אל כף, סופק על יָרֵךְ, רוקע ברגליו, וכלו אומר יאוש קודר ושבר־רוח לאין מרפא (כ״א, י״ז — י״ט). „אך משגע הוא איש הרוח הזה!" יאמר איש לרעהו; ובאותה שעה אינו יכול להשתחרר מן הרושם העמוק, שהאיש המוזר הזה עושה עליו. איזו עצבת שחורה וכבדה כעופרת מעיקה על נפשו, והוא נמשך כמו בחבלי קסם אל „הנביא המשוגע" הזה.

אלהיו — נלחם עליה בשצף קצף: „אות היא לבית ישראל". וזקני הגולים, הבאים אליו „לדרוש את יהוה", נרעשים למַרְאֵה הנבואה הָאֲיֻמָּה הנוראה, המתגלה לעיניהם בצורה מוחשית כל כך. ויש אשר יִפָּתַח פי הנביא (כאשר תרף המחלה ממנו), ופרצה מפיו האש העצורה בעצמותיו בזרם דברי זעם וקנאה איומה, כאשר תפרוץ הלָּוָה מבטן הר־שרפה, אחרי היותה עצורה שם ימים רבים, והפיצה הרס ואבדן על כל סביבותיה. אז יתאר הנביא במו פיו את העלילות *), שעשה בנוח עליו הרוח, ואת הרעיון הנבואי, החזות הקשה, הצפונה בהן לגורל ירושלים ויהודה. כה אנו רואים את הָאַקְטוֹר (שוישפיעלער) הנבואי הנפלא, פעם בתפקידו של אלהי ישראל עצמו, בהלחמו בזרוע חשופה על ירושלים, פעם בתפקידה של ירושלים הנצורה והרעבה, האוכלת לחם צר במשקול ושותה מים לחץ במשורה, ופעם בתפקידו של המלך האומלל המכסה פניו ונס מירושלים עיר מלכותו, להמלט מפני הכשדים. יש שהוא לוקח כלי גולה ומגַשֵּׁם בעצמו את בני עמו העוזבים את ארצם ללכת בגולה; ויש אשר יעמוד על אם הדרך בתפקידו של נבוכדנאצר מלך בבל לקסם קסם, או ינופף את חרבו המרוטה וקורא:

חֶרֶב חֶרֶב הוּחַדָּה וְגַם מְרוּטָה;
לְמַעַן טְבֹחַ טֶבַח הוּחַדָּה,
לְמַעַן הֱיֵה לָּהּ בָרָק מֹרָטָּה (כ"א י"ד — ט"ו).

עלילות־נבואיות אלו מזכירות אותנו את הנביאים־האקסטטיקים הקדמונים, שהיו עושים לפעמים מעשים זרים ומשונים, בשעה שתקפה אותם האקסטזה [שהיו קוראים אותה: „רוח יהוה", או „יד יהוה"], כמו שאנו מוצאים אצל אליהו: „ו י ד י ה ו ה היתה אל אליהו, וישנס את מתניו ו י ר ץ ל פ נ י א ח א ב עד באו יזרעאלה" (מלכים י"ח, מ"ו). עקבות האקסטזה המביאה לפעמים לידי מעשים משונים אנו מוצאים גם אצל נביא גדול כישעיהו, שהנבואה מתגלה אליו „בחזקת היד" ו„הלך הלוך ערום ויחף" (ישעיהו כ', ב'), „להיות „אות ומופת על מצרים ועל כוש". גם ירמיהו מופיע לפני צדקיהו, לעיני צירי מלכי הברית, בעול על צוארו (ירמיהו כ"ז, ב'). את מצב־רוחו זה מְצַיֵּן גם נביאנו: „ותפל עלי שם יד יהוה"; „ו י ד י ה ו ה עלי חזקה": מרגיש היה באותה שעה איזה לחץ פיזי על חושיו הגופניים, איזה כח מחוצה לו, הדופק בו ודוחפו לעולל עלילות ידועות. אבל ההתפעלות הנפשית וההתרגשות

*) ראה פרק ד', א' — ג', ט', י' — י"א, ט"ז — י"ז; פרק ה', א' — ד', ועוד.

עמו, וזאת היתה הטרגיקה בחיי הנביא, אשר מלאה אותו מרורות – עד שבאו המאורעות והוכיחו את צדקתו וַאֲמִתּוֹ.

נְבוּאוֹת הַזַּעַם וְהַחֻרְבָּן.

הַתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה. פעולתו הנבואית של יחזקאל בתקופתו הראשונה היתה רבה מאד. במשך תקופה זו, שנמשכה משנת 593 עד שנת 585, השמיע נביאנו נבואת זעם אחת ארוכה ונוראה, שֶׁתָּכְנָהּ היה חרבן ירושלים וגלות יהודה. יחזקאל היה אישיות חזקה, זועמת, קנאית קיצונית, „שמאי" נבואי, טפוס יחידי בנביאי ישראל. יחזקאל אינו לוקח את לבנו בטרגיות חייו כירמיהו; הוא אינו מתאונן על השנאה והבוז והבִּטּוּל אשר סבבוהו. יש לו די עוז לשאת במנוחה את לעג הבוז של אחיו־אויביו ועקיצותיהם, עקיצות עקרב:

הִנֵּה נָתַתִּי אֶת פָּנֶיךָ חֲזָקִים לְעֻמַּת פְּנֵיהֶם,
וְאֶת מִצְחֲךָ חָזָק לְעֻמַּת מִצְחָם;
כְּשָׁמִיר חָזָק מִצֹּר נָתַתִּי מִצְחֶךָ (ג׳, ע״ח–ט׳).

„כשמיר חזק מצר" – זהו דמיון נפלא המציין את אָפְיוֹ החזק והקשה של נביאנו. איזו חַדְגַּוְנִיּוּת קודרת מלאה את כל חזיונותיו ונבואותיו. עוד פעם ועוד פעם חוזר הנביא אל הנושא היחידי, שספגה נפשו בחזון־ההקדשה: „קינים והגה והי". אבל בקינותיו אין אותו צלצול החמלה והשתתפות־בצער הממלא את נבואות ירמיהו; אך נהם־זעם, קול צמא לנקמה, איום אכזרי, הד שמחה־לאיד מצלצל מתוך דבריו באזנינו. את כל זעמו שופך הנביא על ירושלים; העיר תבוא במצור ויושביה יכלו ברעב ובדבר:

אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכֵךְ,
וּבָנִים יֹאכְלוּ אֲבוֹתָם (ה׳, י׳).

ושאריתם יפלו בחרב סביבותיה, וכל זה –

יַעַן אֶת מִקְדָּשִׁי טִמֵּאת בְּכָל שִׁקּוּצַיִךְ וּבְכָל תּוֹעֲבֹתָיִךְ (שם, י״א).

ולא על טומאת המקדש בימי מנשה מדבר הנביא, כסופר המלכים, אלא על טמאת המקדש בהוה, כמו שראה בחזון „בשנה הששית – לגלות יהויכין – בששי בחמשה לחדש" [ראה פרק ח׳]. כי תפסה האלילות מקום בעבודת האלהים גם בימי יהויקים וצדקיהו, אנו רואים גם מדברי ירמיהו. ואחת היא לנו, אם קבל ידיעות מתאימות על הדבר הזה מירושלים, או כי זכרונות ימי היותו עוד במקדש אשר בירושלים עברו לפני עיני רוחו, – עובדה היא, כי מפלגת

מהעויות ההבעה החזקה אך צעד אחד ל ע ל י ל ו ת סמבוליות, האמורות למעלה, שגם הן אינן באות אלא מן האקסטזה ופעולתן על קהל הרואים עוד יותר עמוקה.

העלילות הנבואיות נחשבו להִפָּעֲלוֹת מכח עליון, שיש להן כח פועל ממשי, השפעה ישרה על המאורעות העתידים לבוא, כמו בקסם נעלם, כדבר־אלהים בפי הנביא, הפועל גם הוא בטבע ובחיים פעולה ממשית:

הֲלֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, נְאֻם יְהֹוָה,
וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע (ירמיהו כ״ג, כ״ט).

ה ח ז י ו נ ו ת. מלבד הנאומים האקסטטיים אנו מוצאים אצל נביאנו שורה של ח ז י ו נ ו ת נבואיים. כי החזיונות הללו א י נ ם יצירות ספרותיות בלבד, אלא מאורעות נפשיים, עובדות פסיכולוגיות בחיי הרוח של נביאנו, יעיד לנו תאור מקומם וזמנם והמצבים הצדדיים לפרטיהם. החזיונות הללו נתגלו לעיני הנביא באשר „היתה עליו יד יהוה", זאת אומרת: בהיותו במצב האקסטזה. הנביא יושב בביתו ולפניו זקני יהודה, שבאו אליו „לדרוש את יהוה", פתאם תנוח עליו הרוח, וכל הֲוָיָתוֹ מצטמצמת בחייו הנפשיים: עיני רוחו נפקחות, והוא רואה שוב את כבוד אלהי ישראל בהדר תפארתו, ותבנית־יד תאחז בציצית ראשו ותשאהו אל המקדש אשר בירושלים. והוא רואה את כל הנעשה שם במקדש פנימה, ולאחר שראה ושמע את כל החזיון, תשאהו הרוח שוב ותשיבהו בבלה; אז יעל המראה מעליו, הכרתו החושית שבה אליו, פוקח הוא את עיניו — וחוזר אל המציאות הממשית. אז ידבר אל זקני הגולה את „דברי יהוה אשר הראהו".

כל העלילות, הנאומים והחזיונות האלה, שנאמרו בהתפעלות נפרזה והתרגשות קיצוניות, עשו על הגולים רושם משונה; כי עוררו בקרבם רגש של פחד־לא־ברור ולעג של בטול ביחד. אמנם לא נמנעו זקני יהודה מְבַקֵּר את הנביא במעונו לשמוע מפיו את „דבר יהוה", אשר מלא את לבבם אימה ופחד; אך חסרים היו האמונה באמתתם:

יַאַרְכוּ הַיָּמִים וְאָבַד כָּל חָזוֹן (י״ב, כ״ב).

וגם אלה שנטו מעט להאמין לדברי הנביא המשונה הזה, אמרו:

הֶחָזוֹן אֲשֶׁר הוּא חֹזֶה לְיָמִים רַבִּים
וּלְעִתִּים רְחוֹקוֹת הוּא נִבָּא (י״ב, כ״ז).

כאיש קדוש ומשוגע, כְּדֶרְוִישׁ מכובד ונִלְעָג יחד, היה יחזקאל בעיני בני

כַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מָצָאתִי יִשְׂרָאֵל,
כְּבִכּוּרָה בִתְאֵנָה בְּרֵאשִׁיתָהּ
רָאִיתִי אֲבוֹתֵיכֶם (הושע ט׳, י׳).

גם ירמיהו זוכר לטובה תקופה אידאליתי זו:

זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ;
לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר, בְּאֶרֶץ לֹא־זְרוּעָה (ב׳, ב׳).

השקפה זו היתה גם לסופרי ההסטוריה הקדומה של עם ישראל, וביחוד של מסדרי ספרי „שופטים" ו„מלכים". הם ראו בקורות ישראל חליפות ותמורות של מרד העם וזעם אלהיו ומוסרו; תשובת העם, חמלת אלהיו וישעו; ושוב מרד וזעם אל, ותשובה וחמלה וחנינה, וחוזר חלילה. [ראה שופטים, ב׳ י"א — כ"ו].

אבל נביאנו רואה כבר את עון ירושלים — וירושלים היא אצלו סמל עם ישראל — ברגעי ההסטוריה הראשונים שלה. פושעת היא מבטן, ואין די מלים בפיו לתאר את השחתתה הדתית והמוסרית של „עיר הדמים", „טמאת השם", „רבת המהומה":

אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ, לַגֵּר עָשׂוּ בַעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ;
יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ...
קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת שַׁבְּתֹתַי חִלָּלְתְּ. (כ"ב, ז׳ — ח׳).

וכל השחתתה זו נובעת ממקור האלילות הכנענית, שהתמכרה לה בכל לבה ונפשה:

מְכֹרֹתַיִךְ וּמֹלְדֹתַיִךְ מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי,
אָבִיךְ הָאֱמֹרִי, וְאִמֵּךְ — חִתִּית (ט"ז, ג׳).

יחזקאל הוא המוכיח הקשה בכל הנביאים, שהיו לפניו. תוכחותיו נוראות, נוקבות הן ויורדות עד תהומה של הנפש. הוא אינו מוכיח — אש וגפרית הוא ממטיר על בני עמו ועל ירושלים. סדום צדקנית בעיניו לעומת ירושלים. פלשת נִכְלֶמֶת מדרך הזמה של אהליבה־ירושלים. דומה, שאיזו שנאה לוהטת ממלאה את נפש הנביא לבני עמו — „בית המרי" ולירושלים — „סיר החלאה".

וחזיונות הנביא הולכים וקודרים, הולכים ומשחירים יותר ויותר. שנת 591 הגיעה, ונבוכדנאצר יצא עם צבאותיו להכניע את יהודה המורדת. והחוזה רואה בחלומו שַׁלְהֶבֶת־יַעַר איומה — „יער הנגב" בוער כלו באש. הנה

האצילים, שבשנאתה לבבל נטתה אחרי הפוליטיקה המצרית, נמשכה גם אחרי הפולחן המצרי [„כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל" (ח׳, י׳)], כמו שהנטיה הפוליטית לבבל גררה אחריה נטיה לאלילות הבבלית.

כבוד יהוה וקדושת המקדש גדולים כל כך בעיני נביאנו, עד שהוא חושב את חלול כבודו, כביכול, וטומאת מקדשו לעון נורא ביותר, עון, שבשבילו נסתלקה שכינתו מן המקדש אשר בירושלים, כדי שיוכל להמסר בידי האויב; וכל העונות המוסריים אינם, לדעתו, אלא תוצאותיה המוכרחות של האלילות. ובשעה שירמיהו מתאונן על ההשחתה המוסרית של ירושלים:

שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם   וּדְעוּ נָא וּרְאוּ וּבַקְשׁוּ בִרְחוֹבוֹתֶיהָ,
אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ,   אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט, מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה (ה׳, א׳).

מרעים יחזקאל את קולו על מקורה של השחתה זו, על האלילות וכל תועבותיה, שאינו מוצא די מלים לְגַנּוֹתָהּ.

הַוַּדָּאוּת הגבורה של נביאנו במפלת ירושלים ואבדן ממלכת יהודה באה לו מן האמונה האדירה וההוכחה הפנימית העמוקה, כי אלהי ישראל אינו רק אלהי עולם, אלא גם מנהיג ההסטוריה העולמית במדת הצדק הנצחי. העון גורר אחריו בהכרח את העונש הראוי. זמורת הגפן החרוכה באש ותוכה נָחָר לא תצלח עוד למאום, בלתי אם להשרף כלה (ט״ו). האשה המנאפת אחת דתה להסקל באבנים (ט״ז). ירושלים — התמצית המדינית והרוחנית של ממלכת יהודה — אינה אלא „סיר אשר חלאתה בה, וחלאתה לא יצאה ממנה", ואין לה תקנה בלתי אם —

הַרְבֵּה הָעֵצִים, הַדְלֵק הָאֵשׁ,
הָתֵם הַבָּשָׂר... וְהָעֲצָמוֹת יֵחָרוּ.
וְהַעֲמִידֶהָ עַל גֶּחָלֶיהָ רֵיקָה;
לְמַעַן תֵּחַם וְחָרָה נְחֻשְׁתָּהּ
וְנִתְּכָה בְתוֹכָהּ טֻמְאָתָהּ,
תִּתֹּם חֶלְאָתָהּ (כ״ד י׳ — י״א).

ולא רק ירושלים של עכשו, אלא גם כל הֶעָבָר של עם ישראל נשקף לעיני החוזה הקודר הזה כליל אֹפֶל ארוך, בלי נצנוץ קל של קו־אור. כל חיי העם מיום היותו אינם אלא שלשלת ארוכה של רשע ומרי, בגד ומעל, ההולכת ונמשכת מדור לדור. ישעיהו יודע, כי היו ימים שירושלים הזונה היתה „קִרְיָה נֶאֱמָנָה, מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט, צֶדֶק יָלִין בָּהּ". הושע מזכיר את תקופת המדבר, כ„תור הזהב" בהסטוריה הישראלית

בערב פתאם. והנביא — כמשוגע ממראה עיניו. מביט הוא כהלום רעם אל אהובת נפשו, „מחמד עיניו", המוטלת לפניו, ולבו היה בו לאבן. אינו בוכה, אינו סופד, „ולא תבוא דמעתו". מעין דמעותיו כמו דלל וְחָרֵב, ומפיו נעתקו מלים לתנות את אסונו הנורא. אך אנחות עמומות פרצו לרגעים מלבו הפצוע. ובליל נדודים זה, בְּשֶׁבֶת כה הנביא לפני המתה היקרה לו, שקוע בים יגונו הגדול, הבריק רעיון נבואי במחו והבין את הפשר העמוק של המאורע הנורא הזה: הנביא, הרואה בְּכֹל עלילות ההשגחה העליונה, יודע, כי כל מאורעות חייו אינם אלא רמזים נבואיים לגורל עמו, והוא עצמו אינו אלא סמל העם כלו. הוא נושא עליו סֵבֶל עון העם (ד', ד' — ו'), והוא גם כואב את כאבו הנורא. ואם לקח אלהיו ממנו את „מחמד עיניו", הרי אין זה אלא סמל, כי אלהי ישראל לוקח גם מעמו את „מחמל עיניהם ומשא נפשם" הם - את ירושלים ומקדשה. ונהרי נחלי דם בנים ובנות נִגָּרִים בחוצות ירושלים, והאבות נאנקים דום, אין בוכה ואין סופד; אין קול בגרונם למכאובם הנורא, ואין דמעה בעינם לגֹדֶל השבר. כהלומי רעם ומוכי תמהון יהיו ב„יום יהוה" הגדול, יום האסון הלאומי, כמו שהיה הוא ביום אסונו הפרטי.

וְהָיָה יְחֶזְקֵאל לָכֶם לְמוֹפֵת (כ"ד, כ"ד).

ויום הפקודה הלך הלוך וקרוב. בשנה התשיעית לגלות יהויכין ולמלכות צדקיהו, בעשירי בטבת, סמך מלך בבל על ירושלים ויצר עליה. כשנה וחצי נאבקה ירושלים הנצורה בגבורה נואשת עם צבאות הכשדים הרבים והעצומים. המאורעות התפתחו אפוא צעד אחר צעד באֹפֶן מתאים לחזון העתידות של יחזקאל. ובכל זאת הביטו עוד הגולים בלי אמון אל הנביא הקודר, אשר פיהו מלא אָלָה ונפשו לוהטת זעם אכזרי לעמו ולארצו. הם קוו עוד והאמינו בכל לב גם אז במפלת הכשדים והצלת ירושלים. האמונה בנצחיות הר ציון ומקדשו, שיסודה בנבואות ישעיהו, היתה, כאמור למעלה, חזקה כסלע איתן, וגלי המאורעות האחרונים לא הזיזוה ממקומה. והן נמצאו גם נביאים שֶׁדִּגְּלוּ בשמת והטיפו את נחומיה כצרי גלעד על לבות אחיהם הגולים. בכל הימים האלה התהלך הנביא גלמוד ונדח בקרב הגולים, מועקה נוראה העיקה על נפשו המדוכאה, ועיניו היו נשואות בחרדת־נפש והתמתחות־עצבים קדחתנית אל המאורעות ביהודה.

פעם בערב היתה לו איזו הרגשה־מוקדמת נוראה. בלב נפעם חכה לדבר־מה — וזאת הרגיש בכל עז — המוכרח לבוא, ואמנם בבקר בא אליו הפליט מירושלים לאמר: הֻכְּתָה הָעִיר. כמו אבן כבדה נגולה אז מעל לבבו; שפתיו

האש הולכת ומתפשטת, מוצאה לה קוצים ושיחים יבשים ואוֹכַלְתָּם. הנה היא שולחת את לשונותיה האדומות ולוחכת גם את גזעי העצים הרמים; רגע יעמדו אדירי היער בצמרותיהם הנהדרות ובענפיהם העבותים והרעננים; פתאם תתנשא הלהבה בקול רעש וָנֶפֶץ ובלעה את הענקים הרעננים, ולהבת־שלהבת איומה משתפכת כמבול־אש על מרחבי שדה ויער, „מנגב צפונה". ופנים נַעֲוִים מפחד, צרובים ומפוחמים מתנועעים ומתרוצצים אנה ואנה בבלהות המות, עוד רגע — ואינם עוד... והלהבה הנוראה בולעת את כל היקום, העולם כלו בוער באש...

והנביא יודע, כי אלהי ישראל הוא המבעיר את הבערה ב„יער הנגב":

וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר, כִּי אֲנִי יְהוָֹה בִּעַרְתִּיהָ,
לֹא תִכְבֶּה... (כ"א, ד').

החזיון נעלם. והנביא מרגיש, כי עוד מעט וחזיון חדש יגלה לעיניו. איזו אימה נופלת עליו ורעד עובר בעצמותיו; הרגשה הבאה תמיד כמבשרת לפני הִגָּלוֹת המראה *). ופתאם והנה חרב־ענק הבריקה לנגד עיניו, ומרוטה היא ומתנוצצת בִּבְרַק זהרה. ואיומה הוא החרב העומדת לנגדו, מבלי היותה אחוזה ביד מי; עומדת היא כִּמְחַכָּה להורג, שיבוא וינופפנה. והנביא יודע, כי „חרב יהוה" הוא, חרב משפטו. פתאם מַתחילה החרב הנוראה מתהפכת וגוזרת על ימין ועל שמאל, חללים נופלים לארץ כעמיר מאהרי הקוצר, והוא רואה את בני עמו מתבוססים בדמם, בהם גם שרי העם ונשיאיו. וראה זה פלא! — החרב נהפכה והיתה לשתים, לשלש חרבות — מֶטַמוֹרְפוֹזָה רגילה במראות החלום — המפילות עֲרֵמוֹת חללים מסביב... ולמראה הטבח הנורא סופק הנביא את כפיו וזעקה מרה מתפרצת מגרונו... וייקץ והנה — חלום!

והזיונות־החלום האלה היו לנבואות־חרבן מרעישות את הנפש עד היסוד:

זְעַק וְהֵילֵל, בֶּן־אָדָם! כִּי הִיא (הַחֶרֶב) הָיְתָה בְעַמִּי...

ואסון־משפחה קרה בימים ההם את נביאנו: אשתו האהובה מתה עליו

*) מַצַּב־נַפְשִׁי זה מְתֹאָר בדברי אליפז התימני:

בִּשְׂעִפִּים מֵחֶזְיוֹנוֹת לָיְלָה, בִּנְפֹל תַּרְדֵּמָה עַל אֲנָשִׁים;
פַּחַד קְרָאַנִי וּרְעָדָה, וְרֹב עַצְמוֹתַי הִפְחִיד;
וְרוּחַ עַל פָּנַי יַחֲלֹף, תְּסַמֵּר שַׂעֲרַת בְּשָׂרִי.
יַעֲמֹד וְלֹא אַכִּיר מַרְאֵהוּ — — — תְּמוּנָה לְנֶגֶד עֵינָי — — —
דְּמָמָה — וְקוֹל אֶשְׁמָע... (איוב ד', י"ג — ט"ו).

למרות הכל, לדגל העם הקטן, הבזוי והעלוב, ולאלהיו העלוב והמנוצח כמותו. מובן הדבר, כי בנסיון קשה כזה יכלו לעמוד ועמדו בו רק אמיצי הרוח, בעלי הרגש הדתי הטהור והחזק, אלה שהנבואה יצקה עליהם מרוחה הַנִּצְחִי, וכאלה היו כבר רבים בקרב הגולים. אבל בעלי התכונה הפושרת, קלי הדעת ודלי הרגש, נסחפו עם הזרם הזר ויאבדו מתוך קהל עמם. כה היתה הגלות בראשיתה לכור־מַצְרֵף. בכור־עֳנִי זה עבר על עם יהודה הפרוצס הפנימי של הזִקּוּק והצֵּרוּף הלאומי; הוסרו הסיגים, נִדַּף המוץ ונפסלה הפסלת, ונשארו אך הגרעינים הבריאים לזרע ישראל. השארית יצאה מזוקקה ומצורפה, נאמנה ומסורה לאלהי ישראל אחרי הכל, ולמרות הכל. אבל גם שלומי אמוני ישראל אלה היו מדוכאים מאד תחת הרושם הנורא של חרבן ירושלים ושרפת המקדש, שהיו בעיניהם ככליון לאומי גמור, שאין אחריו ולא כלום. האומה מתה, וקברה — הגלות. מצב־רוח זה מצא את בטויו בפתגם, שהיה שגור בפי העם:

יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ;
נִגְזַרְנוּ לָנוּ (ל"ז, י"א).

ולא פחות מהרגשת האסון הלאומי הגדול העיקה על נפשם הַכָּרַת סבתו: סבל עונותיהם ועונות אבותיהם. הכר הכירו גם המה את ההשחתה הדתית והמוסרית ביהודה, שהביאה, כמו שנבאו הנביאים מראש, לידי אבדן הממלכה. אבל הן סֵבֶל־עָוֹן זה עודנו מעיק עליהם גם עתה, ותחת כֹּבֶד משאו הם הולכים וכלים. ומה יעשו אפוא? כלום יוכלו לְתַקֵּן את אשר עִוְּתוּ הדורות הראשונים? איה הוא הַמּוֹצָא מן המצב הַפַּטָּלִי הזה? אם כן אפוא הלא אפסה מהם כל תקוה לשוב לחיים לאומיים בארצם. מה כחם אפוא, כי ייחלו? ולמה ייחלו?

כִּי פְשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ,
וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים — וְאֵיךְ נִחְיֶה? (ל"ג, י').

אחרי ההתרגשות העזה וההתמרמרות הגדולה על עולמם שהרב, בא אפוא היאוש האָלֵם, הקפאון הרוחני, המסוכן לקיום העם ולעתידו לא פחות מן הטמיעה. התקוות המשיחיות של הנביאים הקודמים, שֶׁעִמְעֲמוּ עוד בלבות טובי העם, כמעט שֶׁכָּבוּ תחת ערמות אפר היאוש הקודר, תוצאת המציאות האכזריה. בחוץ היה כח רוחני אדיר, שיוכל לְלַבּוֹת נצוצות התקוה הלאומית, למען יתלקחו ויהיו לאבוקה, שתאיר כעמוד־אש בליל הגלות הָאָפֵל, לעודד ולחזק רוחות הנדכאים והנואשים, להכינם ולהכשירם לגאולה ולתחיה. והכח האדיר הזה היה הנביא יחזקאל.

נפתחו ולא נאלם עוד. אמנם ארצו אבדה, מבחר בניה נפלו בחרב, עמו יצא בגולה – אבל האמת האלהית נִצְּחָה, ולו, לנביא, חלק גדול בנצחון הזה.

הַגָּלוּת וּנְבוּאוֹת הַגְּאֻלָּה.

הַמַּשְׁבֵּר הַגָּדוֹל, החורבן המדיני של ממלכת יהודה הביא לידי משבר גדול במצב הרוחות של הגולים. האמונה בנצחיות הר ציון ומקדשו נכזבה, ועמה לקתה גם האמונה במדת הצדק של אלהי ישראל, או, מה שרע מזה, ביכלתו להנהיג את הצדק בעולם. הנה הם רואים עתה, כי לא אלהי ישראל, אלהי הצדק, כמו שקראו לו הנביאים באזניהם, הוא אלהי עולם ומנהיגו, אלא אלהי בבל, אלהי הכח, הם המושלים בעולם, ואלהי ישראל אין־אונים הוא לעומתם. עתה אבד העם את כל טובו: חופשו, ארצו, מקדשו וגם – את אלהיו. מבחר בניו־גבוריו נפלו חללים, ושרידיו, קֹמֶץ קטן של אנשים מעונים ונדכאים, משפלים ונואשים, הובאו כגולים ושבוים בבלה, הממלכה שעמדה אז על מרום קץ החֹסֶן המדיני. נקל לשער את הרושם הגדול שעשתה העיר העולמית הגדולה והנאדרה על הגולים האמללים בבניניה הענקיים, באמנותה הנפלאה, בְּעָשְׁרָהּ ותפארתה. וירושלים זו, שהיתה אהובה להם כל כך, „זאת העיר שיאמרו: כלילת יפי, משוש לכל הארץ", האם לא היתה כמו כפר קטן ודל לעומת העיר העולמית הזאת? ומה היה בית המקדש, „מחמד עיניהם ומחמל נפשם" לעומת מקדש בֵּל? הלא כמוהו כאין! ומהו ערך כל עם יהודה לעומת עם הכשדים הגדול המושל בגבורתו עולם? הלא אך כתולעת נחשב לעומתו! „תולעת יעקב" קורא „ישעיהו השני" לעמו, ובצדק. והאם לא באה העת לשים קץ לכל „העבר הגדול" של העם הקטן הזה עם כל עניניו הקטנים והדלים ולהתחבר בכל לב ונפש אל העם הגדול הזה ולהִטָּמֵע בו טמיעה עולמית? ומה רב הטוב החמרי הנשקף לכל גולה, לו חדל מהיות עוד יהודי, מטרה לחצי הלעג והבוז מסביב, והיה לכשדי, בן העם הגֵּא, המנצח, החי שאנן ומאושר בארצו הגדולה.

חָנֵּנוּ, יְהוָה, חָנֵּנוּ, כִּי רַב שָׂבַעְנוּ בוּז
רַבַּת שָׂבְעָה לָּהּ נַפְשֵׁנוּ הַלַּעַג הַשַּׁאֲנַנִּים,
הַבּוּז לִגְאֵיוֹנִים... (תהלים קכ"ג ג'–ד').

קורא בהשתפכות נפשו אחד ממשוררי התקופה ההוא.

דרוש היה אפוא עוז־נפש נפלא, הכרה פנימית עמוקה, אמונה אדירה וקנאות קצונית, כדי להחזיק מעמד נגד שטף „המים הזידונים" ולהשאר נאמן,

בחיי עמו, וביום השמועה הנוראה באה לו הכרת בני עמו, כי אמנם נביא הוא לאלהי ישראל *). והנביא מכיר, כי כל פעולתו הנבואית, במשך שש שנים עד עתה, לא היתה אלא מעין הכנה, בלי מטרה לעצמה, אלא למען ידעו „כי נביא היה בתוכם”; עתה, כאשר הושגה מטרה זו, אך עתה מתחילה תעודתו הנבואית העקרית. בעינו הבהירה ובחושו המעשי הכיר מה העת דורשת ממנו לעשות לשארית עמו. העם, הכלל, התפורר; נשארו רק יחידים, בודדים, מפוזרים ומפורדים. עליו אפוא לשים לב אל הנפשות הבודדות הללו להשיבן לתחיה רוחנית: מוסרית ודתית, לקבץ את נפוצותיהן וליצור מהן שוב „עם יהוה”, עם חדש, הראוי לגאולה ולתחיה בארצו. נביאנו הכיר מראש תעודת „הצופה” המביט ומזהיר את כל נפש, בדאגתו לה, להשמר מן האסון הנשקף לה (פרק ג׳). אבל כל זמן שהיו אחיו הגולים קשורים אל ממלכת יהודה הנשחתת מיסודה, לא יכול למלא את תעודתו זו. נחוץ היה להרוס תחלה את הבנין הרעוע, לקעקע את הבירה־הַמְּפֻלֶּת מיסודה, כדי שיוכל להכין את אבני הפנה לבנין בית ישראל החדש. ועתה, כאשר אבדה הממלכה וצאן־עמו נפוצו על ההרים, עתה נגש למלא את תעודתו הגדולה, תעודת „הצופה” לבני עמו.

חֲזוֹן הַתְּחִיָּה. וכאשר התבונן נביאנו אל אחיו הגולים, אלה שבורי הרוח ונִכְאֵי הלב המתנועעים כצללים, בלי שביב תקוה בעין ובלי אמונה בלב, בלי שאיפה לחופש ובלי תוחלת לחיים לאומיים:

יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ,

התחיל הספק המר מנקר במחו: הָאֵלֶּה יהיו האזרחים של ירושלים העתידה? כְּלוּם יְשַׁמְּשׁוּ אלה יסוד לבנין בית ישראל החדש? הלא כמתים נחשבו! אז היתה עליו „יד יהוה”, והנה בקעת שְׁנְעָר משתרעת לעיניו, והבקעה מלאה עצמות יבשות, שרידי שְׁלָדִים, גלגלות־אדם כמו מביטות אליו בחוֹרֵי עיניהם הנבובות וחורקות אליו שִׁנֵּיהֶם בלעג מר... והעצמות בלי לשד, בלי לחלוחית של חיים. והנה קול אלהיו קורא באזניו:

„בֶּן אָדָם! הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה?”

---

*) ברגע ההתגלות הראשונה היתה לו הזדעזעות נפשית נוראה, שהכתה אותו ־בשתוק אברי הגוף והלשון, שתקף אותו לעתים ידועות; והנביא ראה בזה רצון אלהיו, שלא יהיה לאיש מוכיח ל„בית המרי” הזה. ובבוא הפליט היתה לנביא שוב התרגשות־נפש עמוקה מאד, שבה נתרפא לגמרה מִשִּׁתּוּק הלשון, כרגיל אצל חולים במחלה זו, מה שהיה לו לאות, כי עתה „עת לדבר”. [„ביום ההוא יפתח פיך... ותדבר ולא תאלם עוד]” (ל״ב כ״ד, כ״ז).

המשבר הלאומי הגדול הביא מהפכה בהלך־רוחו של נביאנו. כירמיהו, שבעצם רגעי החרבן הנוראים באה מנוחה נפלאה בנפשו, ומתוך העלטה השחורה השפוכה מסביב הבריק לעיני רוחו אור העתיד המזהיר *), כן ראה גם נביאנו ביסורי החורבן בהוָה את חֶבְלֵי־הַלֵּדָה של תקופה גדולה בחיי עם ישראל, תקופה של התחדשות לחיים חדשים, טובים וטהורים מאשר עד כה. חורבן ירושלים ושרפת המקדש, שהיו בעיני הגולים ככליון גמור לעם ישראל, היו בעיני נביאנו אך אפיזוד קצר, חוליה אחת בַּשַּׁלְשֶׁלֶת הארוכה של חיי העם, מאורע אחד בהסטוריה הנצחית של עם ישראל; ומאורע זה תוצאה מחויבת ממדת־הצדק השלטת בהסטוריה העולמית, שלפיה העונש כרוך בהכרח בַּעֲקֵב החטא. בעונש זה הִתְעַלָּה והתרומם אלהי ישראל ממדרגת א ל ל א ו מ י, שקיומו תלוי בקיום אומתו, למדרגת א ל ה י ע ו ל ם, נוהג ההסטוריה האנושית הכללית במדת הצדק הנצחי שלו. לחורבן ירושלים היתה אפוא מ ט ר ה ח נ ו כ י ת, המובעת אצל נביאנו פעמים רבות במבטא: „וידעתם, כי אני יהוה", כלומר: הַכָּרַת א ל ה ו ת ו ה ע ו ל מ י ת ומדת הצדק הַמֻּחְלָט שלו, הַמִּתְגַּלָּה בהסטוריה של עם ישראל.

מ ט ר ה ח נ ו כ י ת זו הושגה, אמנם, לדעת הנביא: עתה ידע נא ישראל כי א ל ה י ע ו ל ם אלהיו; אבל עמי העולם המכירים אך במציאותם של אלהים לאומיים, „אלהי א ר צ ו ת", רואים בחורבן ממלכות יהודה וישראל אות ומופת, כי האלהים הלאומיים של בבל גדולים ואדירים מאלהי ישראל. המטרה אפוא לא הושגה עדיין בשלמותה, כי תחת קִדּוּשׁ שם אלהי ישראל בתור אלהי עולם, הלא יגדל עתה חִלּוּל שמו, כביכול, בתור אל לאומי חדל־אונים, היורד מעל הבמה ההסטורית ביחד עם ירידת עמו. כבוד אלהי ישראל והכרתו המלאה על ידי כ ל ע מ י ה א ר ץ, בתור אלהי עולם ומנהיגו, דורשים אפוא בהכרח הִתְגַּלּוּת חדשה של הרצון האלהי בהסטוריה האנושית; התגלות, שתעיד על יכלתו הבלתי מוגבלת ועל פעולתו והשפעתו הישרה, הבלתי־אמצעית, במאורעות המדיניים הגדולים. והתגלות זו, שעל ידה יתגדל ויתקדש שמו בכל העולם, תהיה בגאולת ישראל ותחיתו בארצו.

כה היה יחזקאל, נביא ה ח ר ב ן ו ה ג ל ו ת, לנביא ה ג א ו ל ה ו ה ת ח י ה.

שני ימים גדולים היו לו לנביאנו בחייו: יום התגלות־האלהים הראשונה להקדשתו הנבואית, ויום בוא הפליט מיהודה להגיד, כי „הֻכְּתָה הָעִיר". ביום ההתגלות באה לו ה ה כ ר ה ה נ פ ש י ת ה פ נ י מ י ת של תפקידו הנבואי

*) ראה ירמיהו ל', ה' – ו' ובבאורנו שם.

אחד יהיה לכלם". אך בשעה שירמיהו מדבר על אפרים באהבה ובגעגועים עמוקים:

הֲבֵן יַקִּיר לִי אֶפְרַיִם, אִם יֶלֶד שַׁעֲשׁוּעִים,
כִּי מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ, זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד,
עַל כֵּן הָמוּ מֵעַי לוֹ, רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ, נְאֻם יְהוָֹה (ירמיהו ל"א, י"ט).

אנו שומעים בנבואת יחזקאל קול זעם עצור:

וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם וּבְכֹל פִּשְׁעֵיהֶם,
וְהוֹשַׁעְתִּי אוֹתָם מִכֹּל מְשְׁבוֹתֵיהֶם, אֲשֶׁר חָטְאוּ לִי (ל"ז כ"ב).

יחזקאל מלא אך רגשי הַעֲרָצָה לקדוש ישראל, אלהי הצדק הנצחי המחלט, הנוהג עולמו במדת הדין; והצביון היסודי של ההנהגה העולמית היא — הכרת אלהותו וקדוש שמו בכל הגוים; זוהי המטרה האחרונה בהסטוריה האנושית. ואלהי הצדק של נביאנו איננו חומל על עמו הסורר, כאלהי הרחמים של הושע, האומר:

אֵיךְ אֶתֶּנְךָ, אֶפְרַיִם, אֲמַגֶּנְךָ, יִשְׂרָאֵל?
אֵיךְ אֶתֶּנְךָ כְאַדְמָה, אֲשִׂימְךָ כִּצְבֹאיִם?
נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי, יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי... (הושע י"א, ו').

ואינו מתגעגע עליו כעל בן יקיר, שגלה מעל שלחן אביו, כאלהי ירמיהו: חמלה זו היתה פוגמת במדת הצדק הנצחי שלו, כביכול. על מה חומל אלהי הצדק?

וָאֶחְמֹל עַל שֵׁם קָדְשִׁי, אֲשֶׁר חִלְּלֻהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה וּבֶאֱמֹר לָהֶם: עַם יְהוָֹה אֵלֶּה, וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ. כֹּה אָמַר יְהוָֹה: לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה, בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם לְשֵׁם קָדְשִׁי, אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם... וְקִדַּשְׁתִּי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם... וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם, כִּי אֲנִי יְהוָֹה. (ל"ו, כ"ב — כ"ג).

והגאולה תהיה שלמה: לא רק גאולה מן הגלות, מטומאת ארץ הגוים, אלא גם גאולה מן החטא, מטומאת הנפש פנימה: „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם... ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם... והייתם לי לעם ואני אהיה לכם לאלהים". ובעודו מתאר שפע כל הטוב החמרי והרוחני, שאלהי ישראל עתיד להשפיע על גאולי עמו, דומה

והנביא דומה שהוא נוטה להטיל ספק באפשרות הדבר: עצמות יבשות, שמלבד שאין בהן עוד כל לשד חיים, הן מ פ ו ז ר ו ת על פני כל הבקעה הגדולה, בלי שום יחס וקשר ביניהן – כמה קשה להשיב תשובה חיובית על השאלה הגדולה הזאת! אבל הנביא יודע, מ י הוא השואל, הלא הוא, אשר ממנו לא יִפָּלֵא כל דבר, והוא עונה:

אֲדֹנָי יֱהוִֹה, אַתָּה יָדָעְתָּ!

והנביא שומע שוב את קול אלהיו:

הִנָּבֵא עַל [=אֶל] הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:
הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת! שִׁמְעוּ דְּבַר יְהוָֹה...
הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם,
וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים, וְהַעֲלֵיתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר,
וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר, וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ, וִחְיִיתֶם;
וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי יְהוָֹה.

וכרגע קם וְנִהְיָה הפלא הגדול הזה: הדבר יצא מפי הנביא וקול רעש נשמע, קול משק עצמות מסביב, „ותקרבו עצמות עצם אל עצמו", גם גידים ובשר עלה עליהן וַיִּקְרַם עליהן עור מלמעלה; והנה באה בהם גם הרוח, „וַיִּחְיוּ וַיַּעַמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד". והנביא שומע פֵּשֶׁר החזון הנפלא:

בֶּן־אָדָם! הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה – כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה!

הנביא רואה ומכיר גם הוא, כי עם חרבן הממלכה כמו נִתַּק פתיל חיי העם. עם ישראל היה כמת וקברו — הגלות. אבל אלהי ישראל יְחַיֶּה את המתים ברחמיו ויעלם מקברם:

„הִנֵּה אֲנִי פוֹתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עַמִּי, וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָֹה" (ל"ז, י"ב – י"ג).

כאן אנו שומעים מפי נביאנו טון רך וחם, שאינו שגור אפילו בנבואות הגאולה שלו.

כירמיהו נִבָּא גם נביאנו לקבוץ־גליות ש ל ם, לא ליהודה לבד אלא גם לאפרים ולשבטי ישראל חבריו [„העצמות היבשות האלה כ ל ב י ת י ש ר א ל ה מ ה]". אלהי ישראל יקבצם ויביאם אל אדמתם ושם יהיו לגוי אחד בארץ בהרי ישראל „ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יֵחָצוּ עוד לשתי ממלכות... ורועה

לצדקת יהוה וליושר משפטו. הנה הוא שומע את אחיו הגולים אומרים: „לא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ יְהוָֹה". מהרהרים הם אחר מדת הצדק שלו, ולא בלי יסוד: בנבואוה הזעם והחרבן נִבָּא נביאנו ככל הנביאים אל העם, אל הכלל. יום הפקודה והשִׁלּוּם יבוא לעם כלו, שינתן לחרב, לרעב, לדבר ולשבי. הראש הָרִאשׁוֹנִי שהיה לנביאים לא הניחם להבדיל בין צדיק לרשע. העם חטא, והעם כלו יסבול. כה נשא הפרט בעון הכלל. לפרט אין זכות קיום כשהוא לעצמו, אלא עד כמה שהוא שַׁיָּךְ לכלל; כִּעָלֶה זה, שקיומו תלוי בעץ שהוא צומח עליו. השקפה קדומה זו של אחריות משותפת לכל המשפחה או השבט, הביאה לידי אותו החוק המוסרי הקדום: „פוקד עון אבות על בנים". הַלִּקּוּי שבגזע מן ההכרח הוא שישפיע לרעה על הענף והעלה היונקים ממנו את עסיס חייהם. ואמנם באופן אחר אי אפשר היה לבאר סבת מפלתו של יאשיהו במגדו, [„אשר כמהו לא היה לפניו מלך, אשר שב אל יהוה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו... אך לא שב יהוה מחרון אפו הגדול... על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה" (מלכים ב׳ כ"ג, כ"ה – כ"ו)], או את סבת חרבן ירושלים בימי צדקיהו, שבכל אופן לא היה רע מן המלכים שהיו לפניו, — בהתאמה עם חוקי הצדק הנצחיים של אלהי ישראל.

אך מעט מעט החלו להשמע ערעורים על השקפה זו: המעבר מחיי המשפחה והשבט, הסגורים בתוכם, לחיי הממלכה, התפתחות החיים הכלכליים והתנועה מן הכפר אל העיר, פרצו פרצים בסדרי החיים הפטריארכליים. התקדמות הַתַּרְבּוּת וההתפתחות הרוחנית הבליטו את ההבדלים הגדולים, שבין כשרונות הפרט האחד למשנהו. כה התנשא הפרט מעל שֶׁטַח הכלל, היחיד היה לחטיבה מיוחדת. הסדר ההברתי הישן התמוטט, ועמו — ההשקפה הקדומה של האחריות הַמְּשׁוּתֶּפֶת. והכרת הצדק של העם התחילה מתמרמרת: למה ישאו הבנים בעון אבותיהם? התמרמרות זו התבטאה במשל עממי חריף: „אבות אכלו בֹסֶר ושני הבנים תקהינה". הנבואה אומרת, כי העונש הוא תוצאה טבעית, מחויבת, מן החטא, כְּקֵהוּת הַשִּׁנַּיִם מאכילת הבסר; אבל כלום תקהינה שני הבנים מאכילת הבסר של אבותיהם? איזה יחס יש כאן בין החטא והעונש? העם רואה אפוא, כי המאורעות ההסטוריים אינם מתאימים עם דרישות הצדק, שהורו הנביאים בשם אלהי ישראל. השקפה זו, מלבד שהיא מסוכנת לאמונה בכלל, כי ממנה אך צעד אחד לאמר, כי אם אמנם אלהי ישראל הוא אלהי הצדק, אז לא הוא אלהי העולם ומנהיגו, אלא אלהי בבל, אלהי הכח, הם המושלים בגורל עמי העולם, — היא מגבירה את

שמדת־הדין שבו עינה צרה באשרם הרב, שאינם רְאוּיִם לו, והוא קורא שוב בכעס עצור:

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, יִוָּדַע לָכֶם!
בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם, בֵּית יִשְׂרָאֵל! (שם, ל״ב).

וקנאת הנביא לכבוד אלהי ישראל לא יכלה לוַתֵּר גם על קלי הדעת ודלי הרגש בקרב הגולים, אלה שאמרו למצא את תִּקוּנָם בטמיעה דתית ולאומית בעם הכשדים. סוף סוף גם מ צ י א ו ת ם של קטני־נפש אלה מביאה לידי חלול השם:

וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה:
אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים: נִהְיֶה כַגּוֹיִם,
כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת, לְשָׁרֵת עֵץ וָאָבֶן.
חַי אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה,
אִם לֹא בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה
וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם! (כ׳, ל״ב—ל״ג).

לפושעים האלה נִבָּא הנביא גאולה מיוחדת במינה, ג א ו ל ה בַּעַל־כָּרְחָם; ומדת הצדק לא תהא לוקה: אלהי ישראל יוציא אותם מן העמים „ביד חזקה ובחמה שפוכה” ויביאם יחד עם כל גאולי עמו אל „מדבר העמים”, ואז יבוא יום המשפט הגדול לעם ישראל:

וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי;
מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא אֹתָם,
וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹאוּ,
וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי יְהוָֹה (שם, ל״ח).

כגאולת העם ותחיתו בארצו, כמשפט הזעם על „המורדים, והפושעים” מטרה אחת להם: הכרת אלהותו העולמית של אלהי ישראל. רעיון זה של קדוש שם אלהי ישראל עובר כחוט השני בכל נבואות יחזקאל, כבנבואות החרבן כן גם בנבואות הגאולה.

הַנָּבִיא־הַמּוֹרֶה. נבואות הגאולה של נביאנו פעלו בלי ספק לעודד את הרוחות ולעורר את הלבבות מִקִפְּאוֹן היאוש. אבל נביאנו הרגיש בחושו המעשי, כי זה לא־מספיק עדיין, כי נחוץ עוד להכשיר את העם ולהורותו את הדרך ילך בה לקראת החיים החדשים. קודם־כל היה מן הצורך לפשט את העקמומיות שבלב להסיר את הספקות המנקרים במחות הגולים, בנוגע

לשערי הסליחה והרחמים. האיש היודע, כי הוסר מעל שכמו סֵבֶל עון אבותיו ועון הכלל, הנקל לו לעזוב את דרכיו הרעים, להטהר ולהתקדש לפני אלהיו. עם גאולת הנפש של הפרטים תבוא גאולת הרוח של הכלל, וממנה תוצאות לגאולה השלמה של עם ישראל. ואם בימי הזעם נשא הפרט בעון הכלל, יִגְאַל עתה הכלל בזכותו של הפרט. ישובו נא הכבשים התועים אל העדר, כי רוֹעֵם הטוב מחכה להם להשיבם אל נְוֵיהֶם.

אנו רואים אפוא, כי בנבואותיו לגאולת הנפש של כל איש מישראל סלל נביאנו את הדרך הישרה לגאולת עם ישראל.

וְהִיא הַתּוֹרָה. יחזקאל היה חֲנִיכָהּ של תקופת התקונים הגדולים בימי יאשיהו, על פי ספר התורה שנמצא בבית יהוה, וקנאי גדול לעבודת האלהים הטהורה במקדש היחידי אשר בירושלים *). ספר התורה ההוא — ספר דברים — הוא תמצית דעת אלהים, דרישות המוסר והצדק וההכרה הלאומית הטהורה של הנבואה, שנתגבשו במצות וחוקים על מעשי יום יום. ביסוד „המצוות המעשיות" האלה מונחת הַכָּרַת האמת הגדולה, כי דרישות מופשטות של מוסר אידיאלי תשארנה תמיד פורחות באויר, אם לא תקבלנה צורה ממשית, בהטביען את חותמן על החיים המעשיים. הרעיון הנבואי של אחדות האלהים המוחלטת והשלילה הגמורה של האלילות התגשם בפֹעל וקבל צורה ממשית בחוק על דבר אחדות המרכז הדתי, המקדש אשר בירושלים ועבודת־האלהים המקובלת בו, הטהורה מכל שמץ אלילות. כה התאחדה תורת הנבואה עם תורת הכהונה. הרעיונות הנבואיים הונחו ביסוד חיי העם והממלכה, ובתור הבעתם הפורמלית נתקדשה העבודה במקדש, בהתאמה למכורה העתיקה; עבודה השוללת את האלילות הכנענית הפוליטאיסטית מיסודה. גם כל דרישות המוסר, טהרת חיי המשפחה והצדק התברתי נתגשמו בחוקים ומשפטים בכל מקצעות החיים ובמעשי יום יום.

השקפה דתית זו היא היא השקפתו היסודית של נביאנו, ובו מצאה את בטויה החריף ביותר. לא פחות מכל הנביאים שקדמוהו הוא דורש מאחיו ב"י עמו את כל דרישות המוסר האידאלי:

„וְאִישׁ כִּי יִהְיֶה צַדִּיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה... וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה, חֲבֹלָתוֹ חוֹב יָשִׁיב... לַחְמוֹ לְרָעֵב יִתֵּן וְעֵירֹם יְכַסֶּה בָּגֶד. בַּנֶּשֶׁךְ לֹא יִתֵּן וְתַרְבִּית לֹא יִקָּח; מֵעָוֶל יָשִׁיב יָדוֹ, מִשְׁפַּט אֱמֶת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ" (י"ח, ה' — ח').

*) ראה המבוא לספר ירמיהו מצד XVIII והלאה.

היאוש בלב העם, המאמין שהוא כורע לְאֵין־תקומה תחת עון הדורות הקודמים.

כִּי פְשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ,
וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים, וְאֵיךְ נִחְיֶה? (ל״ג, י׳).

בא נביאנו בנבואותיו לגאולת הנפש והורה לעם את תורת הגמול שלו: הוא נִתֵּק פעם אחת את החבלים, שקשרו את גורל הפרט אל הכלל ושחרר את נפש היחיד מֵעל הכלל ומסֵבל אחריותו. בהיות הממלכה קימת וחיה את חייה הלאומיים, חיי הכלל, חיי גוף מדיני אחד, היה גם החטא, גם העונש כלליים, לאומיים; ומן ההכרח היה שעם הגוף יסבלו כל אבריו. הגוף המדיני אחד הוא, שאינו מתחלק לא לפרטים ולא לדורות; וכל חטא שחטא גוף זה, הוא מביא אחריו בהכרח את התוצאות המתאימות לו. אבל משחרבה הממלכה ונפסקו החיים המדיניים, בטלו הכלל ואחריותו יחד; נשארו רק פרטים בודדים, חפשים לנפשם ואחראים אך לעצמם. כל פרט אחראי אך בעד מעשיו הוא. הרשע בעונו ימות, והצדיק בצדקתו יחיה. מעתה יהיה גורל איש ואיש נתון בידו הוא לשבט או לחסד:

אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם, בֵּית יִשְׂרָאֵל!

ונביאנו הרחיק עוד ללכת: הוא הורה לעם גם את דרך התשובה. זאת אומרת: לא רק שאין הפרט אחראי בעד עון אבותיו ועון הכלל, אלא אפילו בעד מעשיו הרעים שעשה הוא גופו אינו אחראי, אם אך עזב את הדרך הרעה שהלך בה ומתחרט עליה והתיצב על דרך טובה. בעל התשובה נהפך לאיש אחר. ואין הוא אחראי עוד בעד המעשים שעשה קודם שחזר בתשובה. ואף גם זאת הורה הנביא לעמו, וזהו קו חדש ביחס היוצר ליצוריו: אמנם, החטא גורר אחריו בהכרח את העונש: „הרשע בעונו ימות״; כך דורשת מדת הצדק. אבל אלהי ישראל אינו רוצה בעונש זה, על כן העמידו לצופה לעמו, למען יזהיר את הרשע לשוב מדרכו הרעה; ואלהי ישראל מחכה לתשובתו:

חַי אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה,
אִם אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע,
כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה;
שׁוּבוּ; שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וְלָמָּה תָמוּתוּ, בֵּית יִשְׂרָאֵל?! (ל״ג, י״א).

כה פתח נביאנו לחוטא שערי תשובה ופתח חרטה, המשמשים מבוא

העברי וחומה בצורה להגן על קיומו בקרב העמים, נראה גם בזה את השפעתו החזקה של יחזקאל, שהיה אחד הגדולים במיסדי היהדות העולמית, אחרי חרבן ממלכת יהודה.

כירמיהו מכיר גם נביאנו, כי עקר העקרים הוא הטהרה הפנימית, הנפשית, וכירמיהו האומר ביעוד המשיחי שלו:

זאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֶכְרֹת אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל... נָתַתִּי אֶת תּוֹרָתִי בְּקִרְבָּם, וְעַל לִבָּם אֶכְתֲּבֶנָּה, וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים, וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם (ירמיהו ל"א, ל"ב).

אומר גם נביאנו:

„וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים, וּטְהַרְתֶּם... וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם" (ל"ו, כ"ה—כ"ו).

אלא שהוא מוסיף על פי דרכו המיוחד:

וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ, וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם (שם, כ"ז).

„החוקים והמשפטים" הם התגשמות רוחו ורצונו העליון של אלהי ישראל.

אבל נביאנו הכהן הֶעֱרִיץ והקדיש מאד גם את המקדש שבירושלים, כמו שנתאשרה קדושתו המיוחדה ב„ספר התורה"; ובהיותי גולה ונודד בנכר, בארץ טמאה, גברו עוד געגועיו על עבודת האלהים הטהורה במקדש אלהי ישראל על הר הקדש; ובחזון המקדש לעתיד מעמיד נביאנו, ככהן אדוק, במרכז החיים העתידים את המקדש ואת עבודת האלהים עם הקרבנות, לכל פרטיהם ודקדוקיהם, ואת שלטון הכהונה בראש:

וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק, אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי,
בִּתְעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי, הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי,
וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה (מ"ד, ט"ו).
כה אמר הכהן.

הַיִּעוּד הַמְּשִׁיחִי. עוד באחת מנבואות הזעם, שלפני החרבן, אנו מוצאים כבר אצל נביאנו תאור קצר מלא הוד ועוז למלך, אשר ישים אלהי ישראל על עמו לעתיד לבוא; בנגוד לצדקיהו המלך הנכנע, שהמליך מלך בבל על יהודה „הממלכה השפלה":

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
וְלָקַחְתִּי אָנִי מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז הָרָמָה וְנָתָתִּי [=וְנָטַעְתִּי]

אבל ביחד עם הדרישות המוסריות האלה הוא דורש גם דרישות דתיות:

אֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל; וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא, וְאֶל אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב" (שם)... ולסוף: בְּחֻקּוֹתַי יְהַלֵּךְ וּמִשְׁפָּטַי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֱמֶת — צַדִּיק הוּא, חָיֹה יִחְיֶה, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה (שם, ט׳):

בהיותו חי עם בני עמו בנכר בסביבה זרה, אלילית, וראה את סַכָּנַת הטמיעה הצפויה להם, התמרמר יותר מכל על כל שמץ נטיה לאלילות, שהכיר בין בני הגולה, ולא מצא די מלים לגנותה: גלולים [תאר־גנאי מיוחד אך בפי נביאנו ובספר „ויקרא" כ"ו, ל׳] שקוצים, תועבות.

„המצות, החוקים והמשפטים", שספר התורה נתן להם חשיבות גדולה גם בהיות ישראל בארצו, קבלו בגולה חשיבות גדולה ביותר; ולא רק חשיבות, אלא נחיצות, תנאי הכרחי לקיום העם; התריס היחידי בפני הטמיעה הדתית והמיתה הלאומית.

וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת חֻקּוֹתַי, וְאֶת מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם,
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם (כ׳, י"א).

נחוץ היה ליצור בעד הקבוץ הקטן של גולי יהודה צורת־חיים לאומית עצמית, חיים סגורים ומסוגרים בתוכם, כאי קטן בתוך ים האלילות הסוער עליהם מסביב. ואם לא יכלו הגולים לחוג שם את חגיהם הלאומיים: חג האביב, חג הבכורים, חג האסיף, הקשורים באדמת המולדת הרחוקה, עשה נביאנו את יום השבת לחג לאומי קדוש. חג זה, שאינו מחובר לקרקע המולדת, היה עתה לסמל אחדות ישראל עם אלהיו:

וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם, לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם,
לָדַעַת, כִּי אֲנִי יְהוָֹה מְקַדְּשָׁם (כ׳, י"ב).

ביום השבת ירגיש ישראל, כי עם קדוש הוא לאלהיו, וקדושה זו צריכה לבוא לידי גִלּוּי בכל דרכי חייהם. ועָוֹן זה, עֲוֹן טשטוש צורת החיים הלאומיים, היה גדול כל כך בעיני נביאנו, עד שהוא מיחסו גם לדור המדבר:

וַיַּמְרוּ בִי בֵית יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר: בְּחֻקּוֹתַי לֹא הָלָכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ...
וְאֶת שַׁבְּתֹתַי חִלֵּלוּ... כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ (שם, י"ג — ט"ז).

יותר מכל הנביאים שלפניו שקד נביאנו על הצניעות ועל טהרת חיי המשפחה בישראל. ואם קדושת הנשואים וטהרת חיי המשפחה הן האוצר היקר של העם

תפקיד גדול בגורל העם לבן־אדם, כאלו צרה עינו בכבודו – ויהי זה אפילו המשיח. דוד יהיה אמנם לרועה טוב, למושל צדיק על כל עם ישראל; אבל השלטון האמתי, הממשלה בפועל, אך לאלהי ישראל לבדו, כמו שנביאנו מטעים: „ו א נ י י ה ו ה אהיה להם לאלהים, ו ע ב ד י דוד נ ש י א *) בתוכם". המלך המשיח עומד כ ע ב ד תחת פקודת אדניו, מנהיג העולם בפועל.

עד עתה היה אלהי ישראל „אֵל מִסְתַּתֵּר", פָּעַל בהסטוריה באמצעות מלכים ועמים גדולים עושי דברו; ומה הן התוצאות? כלום הכירו עמי העולם במנהיג האמתי? ואם יאמר עתה להתגלות לעיני כל העמים כאלהי עולם ושליט לבדו, מן ההכרח הוא שיפעל הפעם בכבודו ובעצמו, שיהיה „עושה נפלאות גדולות לבדו". על כן יהיה ה ו א הגואל את עמו, ה ו א הרועה אותם ו ה ו א המושל בהם.

האישיות המשיחית המופיעה אצל ישעיהו בהוד מלכות וכח מוסרי נעלה הועמה אצל נביאנו מזֹהַר „כבוד יהוה", שעמד תמיד לפני עיני רוחו.

גם שלום־העולם, הנפלא ביעוד המשיחי של ישעיהו, שאינו מסתפק בשלום העמים בלבד [„לא ישא גוי אל גוי חרב"], אלא שרוח השלום ינוח על כל הטבע [„וגר זאב עם כבש... ושעשע יונק על חֻר פתן"]... השלום הזה מצא לו הד גם ביעוד המשיחי של יחזקאל:

וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם, וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ, וְיָשְׁבוּ בַמִּדְבָּר [במובן דֹּבֶר = מקום מרעה] לָבֶטַח, וְיָשְׁנוּ בַּיְּעָרִים (ל"ד, כ"ה).

אך במקום שלום־ה ע ו ל ם, מבשר יחזקאל שלום ל ע מ ו עם אויביו מסביב, ובמקום האידיאל של שנוי ט ב ע החיה הרעה לטוב, תפס נביאנו את המועט: „וְהִשְׁבַּתִּי חיה רעה מן הארץ". הצאן האמללות שנפוצו „מבלי רעה ו ת ה י י נ ה ל א כ ל ה ל כ ל ח י ת ה ש ד ה", אלה, ש ב ב ש ר ם ו ד מ ם למדו להכיר טבע הזאב והנמר שבאדם, אינם מוכשרים להבין את היעוד הגדול של „וגר זאב עם כבש, ונמר עם גדי ירבץ", ואינם יכולים גם ל ה א מ י ן בו. כל משאת נפשם היא אך —

וְלֹא יִהְיוּ עוֹד בַּז לַגּוֹיִם, וְחַיַּת הַשָּׂדֶה ל א תֹאכְלֵם;
וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח וְאֵין מַחֲרִיד (שם, כ"ח).

*) ונפלא הדבר, שנביאנו איננו מכבד אותו אפילו ב ת א ר „מלך", והוא קורא לו „נשיא". בפרק ל"ז הוא אומר אמנם „ועבדי דוד מ ל ך עליהם", אך הוא חוזר בו תוך־כדי־דבור ומסים: „ועבדי דוד נ ש י א להם לעולם" (שם כ"ד – כ"ה).

מֵרֹאשׁ יֹנְקוֹתָיו רַךְ אֶקְטֹף
וְשָׁתַלְתִּי אָנִי עַל הַר גָּבֹהַ וְתָלוּל.
בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתֳּלֶנּוּ,
וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה פֶּרִי
וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר;
וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר, כָּל כָּנָף,
בְּצֵל דָּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכֹּנָּה (י״ז, כ״ב – כ״ב).

ציור פיוטי זה מזכירנו את היעוד המשיחי של ישעיהו:

וְיָצָא חֹטֶר מִגֵּזַע יִשָׁי,
וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו יִפְרֶה. (ישעיהו י״א, א׳).

אך בשעה שישעיהו הולך ומתאר את ערכו המוסרי הגדול של ה„נצר" הרך: „וְנחה עליו רוח יהוה... ושפט בצדק דלים... והכה עָרִיץ בשבט פיו.... והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו", עד שהוא מתרומם למרום קץ האידיאל האנושי האוניברסלי: „וגר זאב עם כבש... כי מלאה הארץ דעה את יהוה..." מתאר נביאנו אך את גדלו ועזוזו של המלך המשיח.

בנבואה אחרת אחר החרבן מתאר נביאנו את המלך המשיח כרועה נאמן, בנגוד ל„רועי ישראל" עד עתה:

הוֹי, רֹעֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הָיוּ רֹעִים אוֹתָם; הֲלֹא הַצֹּאן יִרְעוּ הָרֹעִים! אֶת הַחֵלֶב תֹּאכֵלוּ, וְאֶת הַצֶּמֶר תִּלְבָּשׁוּ; הַבְּרִיאָה תִּזְבָּחוּ, הַצֹּאן לֹא תִרְעוּ... יִשְׁגּוּ צֹאנִי בְּכָל הֶהָרִים... וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ... (ל״ד, ב׳ – ו׳).

זוהי הכרקטריסטיקה החריפה של מלכי ישראל ביחסם אל עמם, צאן מרעיתם. והנביא עובר מן העבר אל העתיד:

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי אָנִי, וְדָרַשְׁתִּי אֶת צֹאנִי וּבִקַּרְתִּים... וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים... וַהֲבִיאוֹתִים אֶל אַדְמָתָם... אֲנִי אֶרְעֶה צֹאנִי וַאֲנִי אַרְבִּיצֵם; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה. (שם, י״א – י״ב).

הגאולה תהיה אפוא על ידי אלהי ישראל בכבודו ובעצמו. אחרי כן תופיע אישיות המשיח:

וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיהֶם רֹעֶה אֶחָד... אֵת עַבְדִּי דָוִד... וְהוּא יִהְיֶה לָהֶן לְרֹעֶה. וַאֲנִי יְהוָֹה אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים, וְעַבְדִּי דָוִד נָשִׂיא בְתוֹכָם. (שם, כ״ג–כ״ד).

נביאנו, המלא רגשי הערצה וקנאה לכבוד אלהי ישראל, אינו יכול ליחס

אלהי ישראל חָשַׁךְ אותו ליום המשפט הגדול, כי לאחר שיִגָאֵל עם ישראל מארצות גלותו וישב שָׁלֵו ושאנן בארצו הטובה ששבה לתחיה, יתעורר האויב הנורא ויעלה בראש קהל עמים רבים על הרי ישראל:

וְעָלִיתָ כַּשֹּׁאָה תָבוֹא,
כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ תִּהְיֶה,
אַתָּה וְכָל אֲגַפֶּיךָ וְעַמִּים רַבִּים אוֹתָךְ (ל"ח, ט').

אז תהיה התנגשות נוראה בין שני הכחות הגדולים האלה: בא־כח העולם האלילי מצד אחד, ועם ישראל ואלהיו מן הצד השני, או אז יגלה אלהי ישראל בכל עזוז נוראותיו:

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל,
וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי דְּגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה...
— וְנֶהֶרְסוּ הֶהָרִים וְנָפְלוּ הַמַּדְרֵגוֹת, וְכָל חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל. (שם, י"ט — כ').

אלהי ישראל ילחם עמו „בדבר ובדם", גשם שוטף ואבני אֶלְגָּבִישׁ ימטיר עליו ועל העמים אשר אתו וישמידם; אז תגיע ההסטוריה אל תכליתה הנשגבה:

וְהִתְגַּדִּלְתִּי וְהִתְקַדִּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים,
וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי יְהוָֹה (שם, כ"ג).

היעוד המשיחי של נביאנו חסר, כמו שאנו רואים. המומנט האוניברסלי האנושי הכללי. חזון העתיד המאושר של יחזקאל מוגבל בעקרו בחיי עם ישראל בלבד, והעולם האלילי צפוי אך למשפט אל זועם. מוצאים אנו אמנם גם ביעוד המשיחי של נביאנו קוים אנושיים כלליים, כי הלא התגלות הרצון העליון בגאולת עם ישראל ותחיתו בארצו מכֻוֶּנֶת להביא את הכרת אלהותו בלב כל עמי הארץ; אבל הכרה זו של גדולת אלהי ישראל וקדושתו אינה הכרה נפשית, פנימית, הקושרת ומאחדת את המַכִּיר עם המֻכָּר, את המשיג עם המושג אלא הכרה חיצונית, שהמכיר נשאר בכל זאת זר ורחוק: „ונודעתי לעיני גוים רבים" של נביאנו, אינו עוד האידאל של „ומלאה הארץ דעה את יהוה", של „והלכו עמים רבים ואמרו: לכו ונעלה אל הר יהוה, אל בית אלהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו" — ביעוד המשיחי של ישעיהו.

ואולם כדי להבין את יעודי העתיד של יחזקאל, כמו שהם נראים מצומצמים בלאומיותם, עלינו לעמוד על הקרקע ההסטורי, שממנו צמחו.

הנבואות המשיחיות הללו נאמרו סמוך למפלתה הנוראה של ממלכת

מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, בשעה שאצל כל הנביאים היה היעוד המשיחי קץ כל חזון, הָאַקְט האחרון בהסטוריה העולמית, וממנו מתחילה תקופת הזהר בלי קץ, „יום יהוה" שכֻּלו אור וטוב, — בא יחזקאל ומוסיף לחזון העתיד שלו עוד אַקְט אחד גדול ומרעיש. דומה שנביאנו הרגיש, כי היעוד המשיחי הלאומי שלו, המצומצם בגאולת ישראל ותחיתו בארצו ועונש העמים השכנים לישראל (כ"ה — ל"ב), — כי כל אלה אינם מספיקים עוד להביא בלב כל עמי העולם הכרת כל גדלו ועזוזו ויכלתו הבלתי מגבלת של אלהי ישראל; כי דרושה עוד איזו פעולה מרעישה ונפלאה יחד, איזה „מעשה רב", שלא היה דוגמתו בהסטוריה העולמית, כדי שיכירו כל העמים את אלהי ישראל לאלהי העולם.

בימי יאשיהו מלך יהודה פרצו גדודי הַסְּקִתִּים הפראים מארץ הצפון, מהרי קַוְקָז וארמניה, והתפשטו כזרמי מים אדירים על כל ארצות קדמת־אסיה, ושללו והרסו והחריבו והשמידו כל אשר פגשו בדרכם. גדודי הסקתים רכבו על סוסים אבירים, היו לבושים שריונות ומגנים, מזוינים בקשתות וחצים, והיו רומי קשת נפלאים:

הִנֵּה כַּעֲנָנִים יַעֲלֶה — וְכַסּוּפָה מַרְכְּבוֹתָיו,
קַלּוּ מִנְּשָׁרִים סוּסָיו, — אוֹי לָנוּ כִּי שֻׁדָּדְנוּ...:
מִקּוֹל פָּרָשׁ וְרֹמֵה קֶשֶׁת בֹּרַחַת כָּל הָעִיר (ירמיהו ד', י"ג, כ"ט).

הגבורים הפראים הללו זעזעו גם את ממלכת אשור העולמית מיסודה וקרבו את קצה; וכסערת־זעף נוראה עברו גם ביהודה ועד מצרים הגיעו. התנפלות הגבורים הפראים והאכזרים האלה השאירו אחריה רשם אשר לא יִמָּחֶה. הופעתם הפתאומית בהמון נוראותיה והעלמם מהר מעל האֹפק המדיני הפתיעו והרעישו כל כך את הלבבות, עד שהאמינו, כי עוד מעט ושבו לכסות את עין הארץ וּלְמַלְּאָהּ שוד ורצח. ירמיהו בנבואותיו הראשונות (ג' — ו'), וצפניה בן דורו, שחיו תחת רושם המאורעות האלה, תארו את הקטסטרופה הלאומית העתידה לבוא בצבעים לקוחים משטף הסקתים בארץ. אפשר הדבר, שבאותם הימים הנוראים הגיע כבר יחזקאל לשנות הנוער, שמאורעות גדולים עושים בהן על הנפש הרכה רושם חזק ועמוק ביותר. והרעיון, כי האויב הנורא הזה עוד ישוב יופיע על הבמה ההסטורית, נקבע עמוק בנפשו ולא עזבהו. הן לא חִנָּם נבאו הנביאים לבואו; ואם לא בא עד כה, הלא יופיע בודאי בימים הרחוקים. העם הזה בפראות גבורתו ואכזריותו הנוראה היה בעיני נביאנו סמל והתגשמות העולם האלילי, השונא הנורא לישראל ולאלהיו. והנביא בטוח, כי

המקדש ותפארתו, שיבנה בהדרו על הר ציון, „הר יהוה". כן אנו מוצאים חזון המקדש אצל ישעיהו ומיכה:

וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְהוָֹה בְּרֹאשׁ הֶהָרִים,
וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת, וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם (ישעיהו ב׳, ב׳).

וזהו גם תכן החזיון הגדול והאחרון של נביאנו. הנביאים ההם חזו את חזון המקדש מרחוק וביראת־הכבוד הראויה למשכן כבוד קדוש ישראל. נפשם מלאת התפעלות נבואית על הפלא הגדול ההוא, פלא אחרית הימים; על כן רמזו עליו במלים מעטות האומרות הרבה. נביאנו הכהן אינו ירא מגשת אל הקדש, והוא הולך אחרי „האיש" המוליך אותו אל הקדש פנימה, ורואה ומודד את תאיו ואילמיו וחדרי חדריו; והוא מתאר לנו כארדיכל מומחה את כל פרטי הבנין בדיקנות נפלאה, מבית קדש הקדשים, אשר בירכתי ההיכל פנימה ועד בית־המבשלים, אשר „במקצעות החצר".

את כל זאת ראה הנביא בחזון, במראות־אלהים. החזון הזה מקביל לחזון המתואר בפרקי ח׳ — ט׳. שם הוא מספר, כי נפלה עליו יד יהוה „ותשא אותו רוח בין הארץ ובין השמים, ותביאהו ירושלימה במראות אלהים", וגם כאן: „היתה עליו יד יהוה ויבא אתו במראות אלהים אל ארץ ישראל" (מ׳, א׳ — ב׳). שם הוא רואה „איש לבוש בדים", כאן - „איש מראהו כמראה נחשת"; שם הוא עובר בחצרות המקדש ורואה „תועבות גדולות", כאן הוא רואה „כל חקות בית יהוה ותכניתו"; שם — וזהו העקר — הוא רואה את כבוד אלהי ישראל עוזב את הבית, וכאן - את כבוד אלהי ישראל שב אל הבית. וזוהי הנקודה העקרית של החזיון הזה. כשנתבונן אל תאור המקדש של נביאנו כמו שהוא ערוך בשפה פרוזאית ובדיקנות נפרזה של ארדיכל מומחה, לא נמצא בו קו המצין את חזיונות האקסטזה בכלל ושל נביאנו בפרט; ולפיכך יש אומרים, כי זוהי אך יצירה ספרותית, פרי המחשבה, שדבר אין לה עם האקסטזה וההתפעלות הנבואית; וההתחלה החזיונית שלה אינה אלא כדי לתת ליצירה זו צורה נבואית. ואולם מרשימת זמן החזיון בדיוק [„בעשרים וחמש שנה לגלותנו, בראש השנה, בעשור לחדש"] נראה, כי אמנם ראה נביאנו בחזון אקסטטי את המקדש החדש ותשובת כבוד אלהי ישראל למקום משכנו, חזון ששמש לנביאנו אחרי כן חומר לתאור ספרותי פרוזאי זה.

המקדש של יחזקאל הוא חטיבה מיוחדת לעצמה ואינו עוד חלק מבניני שלמה על הר המוריה [ראה „תכנית בניני שלמה" במלכים א׳ צד 33].

יהודה, בימי היאוש הקודר ודכוא־הרוח ביחד עם ההתמרמרות הנוראה על מחריבי ארצם, התמרמרות שמצאה לה מעט נחמה בתקוה לנקמה:

בַּת בָּבֶל הַשְּׁדוּדָה!
אַשְׁרֵי שֶׁיְשַׁלֶּם לָךְ אֶת גְּמוּלֵךְ שֶׁגָּמַלְתְּ לָנוּ,
אַשְׁרֵי שֶׁיֹּאחֵז וְנִפֵּץ עוֹלָלַיִךְ אֶל הַסָּלַע! (תהלים קל״ז, ח׳ – ט׳).

וכגדל השנאה לבבל כן גדלה שנאת הגולים לכל העמים השכנים ליהודה, שהמעט מהם ששמחו לאידם, אלא שגם עזרו לרעה להגיר את פליטיהם על ידי חרב:

זְכֹר יְהוָֹה, לִבְנֵי אֱדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלָםִ,
הָאֹמְרִים: עָרוּ, עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ! (שם, ז׳).

בימים נוראים אלה נטל על נביאנו להקדיש את כל כחו הרוחני לאמץ ולעודד את רוח אחיו הנדכאים ולטעת בלבם את האמונה האדירה בעתידם הגדול; ועל כן לא יכול לדבר אליהם אך את הדברים היכולים להיות מובנים להם. אי אפשר היה לו לדבר על החרבן מבלי להתמרמר על המחריבים, ועל העלבון הלאומי הגדול מבלי להרעים קול על המעליבים. לא יכל לדבר על היעוד המשיחי של עמו האמלל, מבלי להנבא לִנְקם חמה וקנאה בגוים:

הָרֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁמְעוּ דְּבַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת, לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת... אֲשֶׁר הָיוּ לָבַז וּלְלַעַג... הִנְנִי בְקִנְאָתִי וּבַחֲמָתִי... יַעַן כְּלִמַּת גּוֹיִם נְשָׂאתֶם... הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לָכֶם מִסָּבִיב הֵמָּה כְּלִמָּתָם יִשָּׂאוּ. וְאַתֶּם, הָרֵי יִשְׂרָאֵל, עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל (ל״ו ד׳ – ח׳).

אך נבואה כזאת יכלה למצא מסלות ללבב אחיו הַנְּכֵאִים, אך יעודים כאלה יכלו להטיף צרי נחומים על פצעיהם העמוקים. צמצום לאומי זה של היעודים המשיחיים בפי נביאנו, אינו רק מובן, אלא גם טבעי; זה היה הכרח פדגוגי, האמצעי היחידי, שהתאים אל המטרה שהיתה לנגד עיניו. הצופה בהוה והנביא לעתיד התמזגו יחד והצליחו להחיות לב נדכאים, להשריש בקרבם את האמונה בעתידם הגדול ולהכשירם להיות לאבני בנין בית ישראל החדש בארצו.

חֲזוֹן הַמִּקְדָּשׁ. היעוד המשיחי „לאחרית הימים" קשור עם כבוד

אותם על פי דרכו בציורים פְּלַסְטִיִּים, ריאליים, ובתוספת אִיּוּם־זעם כדרכו:

וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הַגֵּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת [תָּכְנִית] הַבַּיִת, וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם (מ"ג, י').

ואפשר שפעולת החזון הזה על הגולים היתה לא מעטה מחזיונות נביא־הנחמה. חזון המקדש נטע בלב הגולים הנואשים לא רק את התקוה, אלא גם האמונה והבטחון בגאולתם הקרובה הודאית. ובזה כחו וגדלו המיוחד של נביאנו *).

הַכֹּהֵן הַמְחוֹקֵק. אך הנביא כמו הולך ונעלם מעינינו, ומקומו לוקח הכהן־המחוקק. המקדש הוא מרכז החיים הדתיים של העם השב מארץ גלותו; ולעם הזה הלא דרושים חוקים ומשפטים, אשר יחיה בהם ואשר ימלא על פיהם את חובתו לאלהיו, מושיעו וגואלו, ולא יסור מהם ימין ושמאל. בא יחזקאל הכהן וקובע את סדר העבודה במקדש לכל פרטיה ודקדוקיה; מונה מספר לקרבנות: לפרים, לכבשים ולאילים בשבתות, במועדים ובראשי החדשים תמידים כסדרם; קובע למנחות מדות השמן והסלת **), מְצַוֶּה לתת את התרומות, אשר למזבח יהוה ואשר לכהנים, משרתי המזבח. זכות הכהונה נִתֶּנֶת אך לזרע צדוק, למשפחת כהני המקדש בימיו, שגם נביאנו התיחס אליה. שאר משפחות הכהנים, שכהנו בבמות עד תקוני יאשיהו, הורדו למדרגה נמוכה של משרתים הסרים למשמרת הכהנים ***), ללוים, הנופלים בקדושתם ובזכיותיהם מן הכהנים, ברוח התקונים של יאשיהו [ראה מלכים ב', כ"ב]. ואת כל החוקים האלה הוא מעלה למדרגת עקרים גדולים, שכל תשועת ישראל וכל קיומם תלוים בהם.

---

*) החזון הזה, כמו עוד נבואות רבות בספרנו, לא נאמר באזני הגולים, אלא נכתב ונתפרסם במגלת־ספר, שנפוצה בין העם. בכלל היה יחזקאל, לפי מצבו בתוך עדת־גולים קטנה, יותר נביא־סופר מנביא־נואם, אף על פי שסגנון נבואותיו הוא על פי רוב סגנון דבורי שוטף. תכונה מיוחדת זו של נבואתו מוטעמת כבר בחזון־ההקדשה. ירמיהו הנביא־הנואם מספר בחזון ההקדשה שלו: „וישלח יהוה ידו ויגע על פי ויאמר: הנה נתתי דברי בפיך" (א', ט'). אבל יחזקאל הנביא־הסופר מספר: „ואראה והנה יד שלוחה אלי, והנה בו מגלת ספר (ב', ט')... ואפתח את פי ויאכילנו את המגלה הזאת (ג', ד'), במגלת ספר השלוחה ממרום קבל את הנבואה, ובמגלות ספר חזר והביעה לבני עמו.

**) יין לנסכים לא נזכר כלל אצל הקרבנות. וזהו כנראה מהתנגדות נביאנו לתרבות הכנענית שהיין הוא אחד מתוצאותיה. אבל זהו מן הדברים „הסותרים דברי תורה", וראה להלן בסוף המבוא.

***) ראה שמואל א' (ב', ל"ה — ל"ו): „והקמתי לי כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי יעשה והתהלך לפני משיחי כל הימים; והיה כל הנותר בביתך יבוא להשתחות לו לאגורת כסף וככר לחם יאמר: ספחני נא אל אחת הכהנות לאכול פת לחם".

קרבת בית המלך אל המקדש נחשבה בעיני נביאנו לחלול הקדש:

> בְּתִתָּם סִפָּם אֶת סִפִּי וּמְזוּזָתָם אֵצֶל מְזוּזָתִי וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, וְטִמְּאוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ, וָאֲכַל אוֹתָם בְּאַפִּי (מ״ג, ח׳).

גם המקדש עצמו שונה מעט ממקדש שלמה. אבל בכלל דומה תכניתו לתכנית המקדש בירושלים, שעמד לפני עינו רוחו של נביאנו. „חזון המקדש" עם תכנית סדרי החיים של עם ישראל בעתיד הוא החתימה המתאימה לספר־נבואות זה, וגולת הכותרת לחזיונות הגאולה של נביאנו. אחר המשפט שיעשה אלהי ישראל בעמים, השכנים הרעים ליהודה, וגאולת העם וקבוץ נדחיו לארצו, נוצרו התנאים לחיים חדשים, חיים של שלוה ומנוחה, טהרה וקדושה, חיים של אושר חמרי ורוחני באחדות ישראל עם אלהיו, מושיעו וגואלו, ששב לשכן כבוד במקדשו הבנוי מחדש על הר הקדש בירושלים; ואת החיים האלה, כמו שהם מִתְהַוִּים לעיני רוחו, מתאר הנביא־הכהן בחזון הזה.

„חזון המקדש" הוא „נבואת נחמה" נפלאה ומיוחדה במינה, נבואה יחזקאלית. נשוה נא לעינינו את המציאות בשעה שנכתב החזון הזה: הר ציון שמם, מקדשו הנהדר בקדש היה לגלי אפר; ירושלים שרופה באש וחומותיה מפורצות, הארץ ריקה ושוממה מאין יושב ובניה נפזרו לכל רוח. הנביא יושב בתוך עדת־גולים קטנה, מדוכאה ונואשה, ומסביב להם — עם הכשדים הגדול המאושר, המושל בגבורתו עולם, ומביט עליהם בבוז ובלעג־שאננים — ובאותה שעה יושב נביאנו ורואה את מקדש העתיד עומד לנגד עיניו, רואה הוא בחוש איך הוא הולך ונבנה נִדְבָּךְ על נִדְבָּךְ, מודד הוא את ארכו ורחבו, מתבונן לפרטי פרטיו; רואה הוא עבודת האלהים הטהורה, הכהנים על משמרותם והלוים עוזרים על ידיהם. רואה הוא את ירושלים הבנויה ואת חומותיה ושנים עשר שעריה סביב; רואה הוא את הארץ הפוריה המלאה ברכת יהוה; רואה הוא את כל בניה, שנים עשר שבטי ישראל, שבים אליה ומתנחלים בה; רואה הוא עולם מלא אור וזהר לעמו הטובע בים אופל — זוהי נבואה אמתית. חזון מעללי אלהי עולם, שכבר נבראו ברצונו, היו כבר למציאות ריאלית מעל לחושים; עיני בשר לא תראינה אותם עדין, אך הוא, הנביא, רואה אותם בעיני רוחו, עוד מעט והתגשמו במציאות החמרית, וראו כל בשר — כי פי יהוה דבר.

אָפְיוֹ הקשה של יחזקאל לא יכל לעודד את רוח אחיו הנדכאים בנחומי נועם ורוך ובציורים דמיוניים, אידיליים, כירמיהו ו„ישעיהו" השני. הוא מנחם

רק אחוזתו הַמְּגֻבֶּלֶת בִּמְצָרֶיהָ לו תהיה, ואותה ינחיל גם לבניו אחריו. יחזקאל נמצא עוד תחת הרושם של „נשיאי ישראל" האחרונים, שאמר עליהם:

הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ, לְמַעַן שְׁפָךְ דָּם (כ"ב, ו').

אין הנשיא הזה האישיות המרכזית של העם, אלא פ ק י ד בממשלת הכהונה של העדה הדתית בארץ ישראל.

ברור הדבר, שאין „חזון" זה יעוד משיחי ל א ח ר י ת ה י מ י ם. יחזקאל ידע, בחושו המעשי הגדול, להבדיל בין היעודים המשיחים הגדולים ל א ח ר י ת ה י מ י ם ובין ה ג א ו ל ה ה ק ר ו ב ה ותחית העם והארץ, עד כמה שהיא אפשרית בתנאים הפוליטיים ב י מ י ו. חיי הגלות היו כל כך מרים, נוראים עד בלתי נשוא, לאחיו הגולים, וגעגועיהם לארצם ולמקדשם „מחמד עיניהם ומחמל נפשם" היו כל כך חזקים, עד שחזון־המקדש הזה ותאור החיים הדתיים, הפשוטים והצנועים של שבי הגולה בארצם, מבלי ללכת בגדולות ובנפלאות, היה כצרי־נחומים לפצעי נפשם הדואבת ולמשא־נפש מלא אור וזהר. חזון זה של העתיד־ה ק ר ו ב, במדה שהיה ריאלי יותר, נכנס יותר אל הלבבות ופעל שם את פעולתו הטובה.

ככהן בעל מסורת דתית־לאומית עתיקה ידע יחזקאל את ההשפעה הגדולה של המקדש ועבודת־האלהים שבו על העם. השגת האמונה הנעלה, האמונה הרוחנית העליונה, של הנביאים לא היתה יכולה להחזיק מעמד בעולם מלא זרמים רוחניים מתנגדים זה לזה, כמו שנתגלו בתקופה זו הרת מהפכות עולמיות ותרבותיות, לולא התגבשה בחוקים קבועים ומוצקים, ששמשו כגוף לנשמה הנבואית, אף על פי שדוּמה היה, לכאורה, שאינו מתאים לה ביותר.

כה שמר יחזקאל על היהדות הנבואית, שלא תְּטַשְׁטֵשׁ ותְבֻלַּע באמונה מעורבת של עמי קדמת אסיה.

מַ עְ יַ ן הַ מִּ קְ דָּ שׁ. ואולם בתוך החזון לעתיד הקרוב אנו מוצאים גם קַוִּים של יעוד משיחי לאחרית הימים, ומהם היעוד הנפלא על דבר „מעין המקדש": הנביא רואה מעין מים חיים יוצא מתחת קדש הקדשים, מקום משכן אלהים ח י י ם, והמים הולכים הלוך וגָאֹה, הלוך והתפשט עד אשר יהיו ל„נחל אשר לא יֵעָבֵר". זהו מַעְיַן „ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". והנהר הנפלא הפך את מדבר יהודה השמם לגן עדן, ובמקום גבעות החול השוממות הוא רואה „עץ רב מאד". והמים הנפלאים האלה שוטפים הלאה, מזרחה, עד

כה הלך ה„חזון" הזה הלוך והתרחב, עד שהיה לתורה שלמה של חוקי עבודת האלהים, ל„תורת כהנים". החוקים האלה אמנם לא נתאשרו בתקף הדת (כי אז הלא הוכנסו לספר התורה עצמו), אבל שמשו יסוד לתורת הכהנים של עזרא, כמו שהיא לפנינו כעת בספרי תורת משה (שמות, ויקרא, במדבר). מסדר העבודה במקדש עובר יחזקאל לסדר חיי העם בכלל, ומתאר את חלוקת הארץ ל ש נ י ם ע ש ר ש ב ט י י ש ר א ל, לא על פי התאחזותם ההסטורית לפני החרבן, אלא באופן סְכֵמָתִי: כל ארץ ישראל מתוארת כעין מרובע ארוך הנמשך מצפון לדרום, בין הים הגדול ממערב ובין הירדן וים המלח ממזרח. [על עבר הירדן המזרחי, ארץ הגלעד והבשן, מְוַתֵּר הנביא לגמרה]. ואת חבל ארץ זה הוא מחלק לשתים עשרה רצועות ישרות, רצועה לשבט, מלבד רצועת־ארץ אחת הנועדה למקדש ולאחוזות הכהנים והלוים אשר מסביב לו ואחוזת „הנשיא". השבטים יושבים מזה ומזה למקדש, כטפלים לעקר, לשמור על קדושתו. עם ישראל, שזוכר תמיד את הברכה: „ופרצת ימה וקדמה, צפונה ונגבה" ושאף להתפשט עד הגבולות האידאליים: „מנחל מצרים ועד נהר פרת", עתיד אפוא להתכַּוֵּץ לעולמי עולמים בכברת ארץ צרה שבין הירדן והים הגדול. ירושלים „העיר שיאמרו כלילת יפי, משוש לכל הארץ", היא עיר קטנה מנגב למקדש; שֶׁשִּׁטְחָהּ ארבעת אלפים וחמש מאות אמה על ארבעת אלפים וחמש מאות אמה, ושמה: „יְהוָֹה שָׁמָּה". יושביה אכרים מכל שבטי ישראל העובדים את אדמת העיר ותבואתה תהיה להם ללחם (מ"ח, י"ח — י"ט). חיים הם חיי פשטות ותמימות, מה שהיה אמנם האידאל של כל הנביאים. לחופש העם ואשרו, כבודו ותפארתו אין זכר בתאור העתיד הזה; העקר הוא טהרת העם מטומאת האלילות וקדושת המקדש במובן הכהונה.

בראש העם עומד, לא המלך המשיחי הגדול, שר־השלום השופט לעמים רבים ומוכיח לגוים עצומים; ה„איש כמחבא רוח", שה„צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו" של י ש ע י ה ו, לא „הארז האדיר" ש„כל צפור כל כנף בצל דליותיו תשכנה" של נביאנו (י"ח); גם לא ד ו ד ה ר ו ע ה ה נ א מ ן ו ה ט ו ב (ל"ד), הנשיא המשיחי, שכבודו הוּעַם מעט אך מזהר כבוד אלהי ישראל, המלך העליון הבלתי אמצעי, שיגלה לכל עמי העולם, — אלא נשיא מוגבל מאד בתפקידו ובערכו. תחת היות רועה רוחני לעמו, הוא אוסף את תרומות העם ומסַפֵּק את הקרבנות לצרכי המקדש; ותחת היות ס מ ל ה צ ד ק, ה א י ד א ל ש ל ה מ י ן ה א נ ו ש י, הוא מוזהר בכל תקף, שלא ישתמש בזכות נשיאותו לעשוק את העם:

וְלֹא יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנוֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם...
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ (מ"ו, י"ח).

אותם על פי דרכו בציורים פְּלַסְטִיִּים, ריאליים, ובתוספת אִיום־זעם כדרכו:

וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הַגֵּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת [תָּכְנִית] הַבַּיִת, וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם (מ״ג, ו׳).

ואפשר שפעולת החזון הזה על הגולים היתה לא מעטה מחזיונות נביא־הנחמה. חזון המקדש נטע בלב הגולים הנואשים לא רק את התקוה, אלא גם האמונה והבטחון בגאולתם הקרובה הודאית. ובזה כחו וגדלו המיוחד של נביאנו *).

הַכֹּהֵן הַמְחוֹקֵק. אך הנביא כמו הולך ונעלם מעינינו, ומקומו לוקח הכהן־המחוקק. המקדש הוא מרכז החיים הדתיים של העם השב מארץ גלותו; ולעם הזה הלא דרושים חוקים ומשפטים, אשר יחיה בהם ואשר ימלא על פיהם את חובתו לאלהיו, מושיעו וגואלו, ולא יסור מהם ימין ושמאל. בא יחזקאל הכהן וקובע את סדר העבודה במקדש לכל פרטיה ודקדוקיה; מונה מספר לקרבנות: לפרים, לכבשים ולאילים בשבתות, במועדים ובראשי החדשים תמידים כסדרם; קובע למנחות מדות השמן והסלת **), מְצַוֶּה לתת את התרומות, אשר למזבח יהוה ואשר לכהנים, משרתי המזבח. זכות הכהונה נִתֶּנֶת אך לזרע צדוק, למשפחת כהני המקדש בימיו, שגם נביאנו התיחס אליה. שאר משפחות הכהנים, שכהנו בבמות עד תקוני יאשיהו, הורדו למדרגה נמוכה של משרתים הסרים למשמרת הכהנים ***), ללוים, הנופלים בקדושתם ובזכיותיהם מן הכהנים, ברוח התקונים של יאשיהו [ראה מלכים ב׳, כ״ב]. ואת כל החוקים האלה הוא מעלה למדרגת עקרים גדולים, שכל תשועת ישראל וכל קיומם תלוים בהם.

*) החזון הזה, כמו עוד נבואות רבות בספרנו, לא נאמר באזני הגולים, אלא נכתב ונתפרסם במגלת־ספר, שנפוצה בין העם. בכלל היה יחזקאל, לפי מצבו בתוך עדת־גולים קטנה, יותר נביא־סופר מנביא־נואם, אף על פי שסגנון נבואותיו הוא על פי רוב סגנון דבורי שוטף. תכונה מיוחדת זו של נבואתו מוטעמת כבר בחזון־ההקדשה. ירמיהו הנביא־הנואם מספר בחזון ההקדשה שלו: „וישלח יהוה ידו ויגע על פי ויאמר: הנה נתתי דברי בפיך״ (א׳, ט׳). אבל יחזקאל הנביא־הסופר מספר: „ואראה והנה יד שלוחה אלי, והנה בו מגלת ספר (ב׳, ט׳)... ואפתח את פי ויאכילנו את המגלה הזאת (ג׳, ד׳), במגלת ספר השלוחה ממרום קבל את הנבואה, ובמגלות ספר חזר והביעה לבני עמו.

**) יין לנסכים לא נזכר כלל אצל הקרבנות. וזהו כנראה מהתנגדות נביאנו לתרבות הכנענית שהיין הוא אחד מתוצאותיה. אבל זהו מן הדברים „הסותרים דברי תורה״, וראה להלן בסוף המבוא.

***) ראה שמואל א׳ (ב׳, ל״ה — ל״ו): „והקמתי לי כהן נאמן כאשר בלבבי ובנפשי יעשה והתהלך לפני משיחי כל הימים; והיה כל הנותר בביתך יבוא להשתחות לו לאגורת כסף וככר לחם יאמר: ספחני נא אל אחת הכהנות לאכול פת לחם״.

קרבת בית המלך אל המקדש נחשבה בעיני נביאנו לחלול הקדש:

> בְּתִתָּם סִפָּם אֶת סִפִּי וּמְזוּזָתָם אֵצֶל מְזוּזָתִי וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם, וְטִמְּאוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ, וָאֲכַל אוֹתָם בְּאַפִּי (מ״ג, ח׳).

גם המקדש עצמו שונה מעט ממקדש שלמה. אבל בכלל דומה תכניתו לתכנית המקדש בירושלים, שעמד לפני עינו רוחו של נביאנו. „חזון המקדש" עם תכנית סדרי החיים של עם ישראל בעתיד הוא החתימה המתאימה לספר־נבואות זה, וגולת הכותרת לחזיונות הגאולה של נביאנו. אחר המשפט שיעשה אלהי ישראל בעמים, השכנים הרעים ליהודה, וגאולת העם וקבוץ נדחיו לארצו, נוצרו התנאים לחיים חדשים, חיים של שלוה ומנוחה, טהרה וקדושה, חיים של אושר חמרי ורוחני באחדות ישראל עם אלהיו, מושיעו וגואלו, ששב לשכן כבוד במקדשו הבנוי מחדש על הר הקדש בירושלים; ואת החיים האלה, כמו שהם מתהוים לעיני רוחו, מתאר הנביא־הכהן בחזון הזה.

„חזון המקדש" הוא „נבואת נחמה" נפלאה ומיוחדה במינה, נבואה יחזקאלית. נשוה נא לעינינו את המציאות בשעה שנכתב החזון הזה: הר ציון שמם, מקדשו הנהדר בקדש היה לגלי אפר; ירושלים שרופה באש וחומותיה מפורצות, הארץ ריקה ושוממה מאין יושב ובניה נפזרו לכל רוח. הנביא יושב בתוך עדת־גולים קטנה, מדוכאה ונואשה, ומסביב להם — עם הכשדים הגדול המאושר, המושל בגבורתו עולם, ומביט עליהם בבוז ובלעג־שאננים — ובאותה שעה יושב נביאנו ורואה את מקדש העתיד עומד לנגד עיניו, רואה הוא בחוש איך הוא הולך ונבנה נִדְבָּךְ על נִדְבָּךְ, מודד הוא את ארכו ורחבו, מתבונן לפרטי פרטיו; רואה הוא עבודת האלהים הטהורה, הכהנים על משמרותם והלוים עוזרים על ידיהם. רואה הוא את ירושלים הבנויה ואת חומותיה ושנים עשר שעריה סביב; רואה הוא את הארץ הפוריה המלאה ברכת יהוה; רואה הוא את כל בניה, שנים עשר שבטי ישראל, שבים אליה ומתנחלים בה; רואה הוא עולם מלא אור וזהר לעמו הטובע בים אופל — זוהי נבואה אמתית. חזון מעללי אלהי עולם, שכבר נבראו ברצונו, היו כבר למציאות ריאלית מעל לחושים; עיני בשר לא תראינה אותם עדין, אך הוא, הנביא, רואה אותם בעיני רוחו, עוד מעט והתגשמו במציאות החמרית, וראו כל בשר — כי פי יהוה דבר.

אָפְיוֹ הקשה של יחזקאל לא יכל לעודד את רוח אחיו הנדכאים בנחומי נועם ורוך ובציורים דמיוניים, אידיליים, כירמיהו ו„ישעיהו" השני. הוא מנחם

רק אחוזתו הַמְגֻבֶּלֶת בִּמְצָרֶיהָ לו תהיה, ואותה ינחיל גם לבניו אחריו. יחזקאל נמצא עוד תחת הרושם של „נשיאי ישראל" האחרונים, שאמר עליהם:

הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ, לְמַעַן שְׁפָךְ דָּם (כ"ב, ו').

אין הנשיא הזה האישיות המרכזית של העם, אלא פ ק י ד בממשלת הכהונה של העדה הדתית בארץ ישראל.

ברור הדבר, שאין „חזון" זה יעוד משיחי ל א ח ר י ת ה י מ י ם. יחזקאל ידע, בחושו המעשי הגדול, להבדיל בין היעודים המשיחים הגדולים ל א ח ר י ת ה י מ י ם ובין ה ג א ו ל ה ה ק ר ו ב ה ותחית העם והארץ, עד כמה שהיא אפשרית בתנאים הפוליטיים ב י מ י ו. חיי הגלות היו כל כך מרים, נוראים עד בלתי נשוא, לאחיו הגולים, וגעגועיהם לארצם ולמקדשם „מחמד עיניהם ומחמל נפשם" היו כל כך חזקים, עד שחזון־המקדש הזה ותאור החיים הדתיים, הפשוטים והצנועים של שבי הגולה בארצם, מבלי ללכת בגדולות ובנפלאות, היה כצרי־בחומים לפצעי נפשם הדואבת ולמשא־נפש מלא אור וזהר. חזון זה של העתיד־ה ק ר ו ב, במדה שהיה ריאלי יותר, נכנס יותר אל הלבבות ופעל שם את פעולתו הטובה.

ככהן בעל מסורת דתית־לאומית עתיקה ידע יחזקאל את ההשפעה הגדולה של המקדש ועבודת־האלהים שבו על העם. השגת האמונה הנעלה, האמונה הרוחנית העליונה, של הנביאים לא היתה יכולה לְהחזיק מעמד בעולם מלא זרמים רוחניים מתנגדים זה לזה, כמו שנתגלו בתקופה זו הרת מהפכות עולמיות ותרבותיות, לולא התגבשה בחוקים קבועים ומוצקים, ששמשו כגוף לנשמה הנבואית, אף על פי שדוּמה היה, לכאורה, שאינו מתאים לה ביותר.

כה שמר יחזקאל על היהדות הנבואית, שלא תְּטֻשְׁטַשׁ ותְּבֻלַּע באמונה מעורבת של עמי קדמת אסיה.

מַ עְ יַ ן הַ מִּ קְ דָּ שׁ. ואולם בתוך החזון לעתיד הקרוב אנו מוצאים גם קוִים של יעוד משיחי לאחרית הימים, ומהם היעוד הנפלא על דבר „מעין המקדש": הנביא רואה מעין מים חיים יוצא מתחת קדש הקדשים, מקום משכן אלהים ח י י ם, והמים הולכים הלוך וגָאה, הלוך והתפשט עד אשר יהיו ל„נחל אשר לא יֵעָבֵר". זהו מַעְיָן „ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". והנהר הנפלא הפך את מדבר יהודה השמם לגן עדן, ובמקום גבעות החול השוממות הוא רואה „עץ רב מאד". והמים הנפלאים האלה שוטפים הלאה, מזרחה, עד

כה הלך ה„חזון" הזה הלוך והתרחב, עד שהיה לתורה שלמה של חוקי עבודת האלהים, ל„תורת כהנים". החוקים האלה אמנם לא נתאשרו בתקף הדת (כי אז הלא הוכנסו לספר התורה עצמו), אבל שמשו יסוד לתורת הכהנים של עזרא, כמו שהיא לפנינו כעת בספרי תורת משה (שמות, ויקרא, במדבר). מסדר העבודה במקדש עובר יחזקאל לסדר חיי העם בכלל, ומתאר את חלוקת הארץ ל ש נ י ם ע ש ר ש ב ט י י ש ר א ל, לא על פי התאחזותם ההסטורית לפני החרבן, אלא באופן סְכֵמָתִי: כל ארץ ישראל מתוארת כעין מרובע ארוך הנמשך מצפון לדרום, בין הים הגדול ממערב ובין הירדן וים המלח ממזרח. [על עבר הירדן המזרחי, ארץ הגלעד והבשן, מְוַתֵּר הנביא לגמרה]. ואת חבל ארץ זה הוא מחלק לשתים עשרה רצועות ישרות, רצועה לשבט, מלבד רצועת־ארץ אחת הנועדה למקדש ולאחוזות הכהנים והלוים אשר מסביב לו ואחוזת „הנשיא". השבטים יושבים מזה ומזה למקדש, כטפלים לעקר, לשמור על קדושתו. עם ישראל, שזכר תמיד את הברכה: „ופרצת ימה וקדמה, צפונה ונגבה" ושאף להתפשט עד הגבולות האידאליים: „מנחל מצרים ועד נהר פרת", עתיד אפוא להתכַּוֵּץ לעולמי עולמים בכברת ארץ צרה שבין הירדן והים הגדול. ירושלים „העיר שיאמרו כלילת יפי, משוש לכל הארץ", היא עיר קטנה מנגב למקדש; שֶׁשִּׁטְחָהּ ארבעת אלפים וחמש מאות אמה על ארבעת אלפים וחמש מאות אמה, ושמה: „יְהוָֹה שָׁמָּה". יושביה אכרים מכל שבטי ישראל העובדים את אדמת העיר ותבואתה תהיה להם ללחם (מ"ח, י"ח — י"ט). חיים הם חיי פשטות ותמימות, מה שהיה אמנם האידאל של כל הנביאים. לחופש העם ואשרו, כבודו ותפארתו אין זכר בתאור העתיד הזה; העקר הוא טהרת העם מטומאת האלילות וקדושת המקדש במובן הכהונה.

בראש העם עומד, לא המלך המשיחי הגדול, שר־השלום השופט לעמים רבים ומוכיח לגוים עצומים; ה„איש כמחבא רוח", שה„צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו" של י ש ע י ה ו, לא „הארז האדיר" ש„כל צפור כל כנף בצל דליותיו תשכנה" של נביאנו (י"ח); גם לא ד ו ד ה ר ו ע ה ה נ א מ ן ו ה ט ו ב (ל"ד), הנשיא המשיחי, שכבודו הוּעַם מעט אך מזהר כבוד אלהי ישראל, המלך העליון הבלתי אמצעי, שיגלה לכל עמי העולם, — אלא נשיא מוגבל מאד בתפקידו ובערכו. תחת היות רועה רוחני לעמו, הוא אוסף את תרומות העם ומְסַפֵּק את הקרבנות לצרכי המקדש; ותחת היות ס מ ל ה צ ד ק, ה א י ד א ל ש ל ה מ י ן ה א נ ו ש י, הוא מוזהר בכל תקף, שלא ישתמש בזכות נשיאותו לעשוק את העם:

וְלֹא יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנוֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם...
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ (מ"ו, י"ח).

כ"ד) מכיל נבואות החרבן והגלות וסבתם: עון העם *). והחלק השני (פרקי כ"ה — מ"ח) מכיל נבואות הגאולה והתחיה. שני החלקים הראשיים האלה נחלקים גם הם לפי ענינם ותוכן נבואותיהם לחלקים שניים, או לקבצים.

החלק הראשון: א') מבוא הספר, מכיל התגלות־האלהים הראשונה והקדשת יחזקאל לנביא (פרקי א' — ג', עד פסוק כ"א). ב') נבואות החרבן הראשונות (מפרק ג', כ"ב עד סוף פרק ז'). ג') חטאת ירושלים ועגשה (פרקי ח' — י"ב). ד') עון יהודה והכרח חרבנה (פרקי י"ג — י"ט). ה') נבואות החרבן האחרונות (פרקי כ' — כ"ד).

החלק השני נחלק לשלשה קבצים: א') נבואות־חרבן לעמים האליליים, השכנים הרעים ליהודה (עמון, מואב, אדום, פלשתים, צור, צידון ומצרים), כתנאי הכרחי לבטחון עתידות ישראל (פרקי כ"ה — ל"ב). ב') נבואות הגאולה ליהודה וישראל (פרקי ל"ג — ל"ט). ג') תכנית המקדש וסדרי החיים החדשים ביהודה הבנויה (פרקי מ' — מ"ח). הנבואות ברובן נסדרו לפי סדר הזמנים ומספר השנים „לגלות יהויכין", או „לגלותנו", מה שמוכיח, שרשימות־הזמנים נכתבו בידי הנביא עצמו.

הזמנים הבאים בראש הנבואות הם: השנה החמשית לגלות יהויכין (א', ב'); הששית (ח', א'); השביעית (כ', א'), התשיעית (כ"ד, א'), העשירית (כ"ט, א'), האחת עשרה (כ"ו, א'; ל', כ'; ל"א, א'; ל"ג, כ"א, וראה שם בבאור) השתים עשרה (ל"ב, א', י"ז), העשרים וחמש (מ', א'), העשרים ושבע (כ"ט, י"ז)... אנו רואים אפוא, כי נסדרו הנבואות בספרנו כמעט כסדר, לפי זמני התגלותן. רק הנבואה השניה על מצרים משנת העשרים ושבע לגלות יהויכין שהיא האחרונה בזמנה לכל נבואות יחזקאל, נספחה, כנראה, אחר כן בידי הנביא עצמו לנבואה הראשונה על מצרים; וכה באה לפני חזון המקדש, שזמנו בשנת העשרים וחמש (מ', א'). אבל אין זאת אומרת, שגם הנבואות הסתמיות, המסודרות בין אלה שזמנן רשום עליהן שיכות אך לזמן שבין שני הזמנים הרשומים לפניהן ולאחריהן. נבואות סתמיות אלו זמנן מוכח מִתָּכְנָן, אבל לא ממקום סדורן. בנוגע לסדור הספר נראים דברי החוקרים האומרים, שלעת זקנתו סדר הנביא עצמו את רוב נבואותיו, על פי הרשימות שהיו בידו קדם לכן. הנבואות נשארו בעקר בצורתן הראשונה, עד שלא נמנע לסדר גם את נבואתו על חורבן צור, על ידי מלך

---

*) אמנם גם בחלק זה נמצאים קטעי נבואות הגאולה; מ"ז, כ"ב — כ"ד; כ', ל"ד — מ"ה.

נפלם אל ים המלח, ובבואם הימה החיו גם את ים־המות עצמו, וים המלח מתמלא דגים „כדגת הים הגדול רבה מאד".

וְעָמְדוּ עָלָיו דַּוָּגִים מֵעֵין גֶּדִי וְעַד עֵין עֶגְלַיִם מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים יִהְיוּ... וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל עֵץ מַאֲכָל, לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ, לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר; כִּי מֵימָיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים; וְהָיָה פִרְיוֹ לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה (מ"ז, י' — י"ב).

יעוד־נבואי דומה אנו מוצאים גם אצל זכריהו:

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם חַיִּים מִירוּשָׁלַיִם, חֶצְיָם אֶל הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי וְחֶצְיָם אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן, בַּקַּיִץ וּבַחֹרֶף יִהְיֶה (זכריה י"ד, ח').

החזון הזה יסודו, בודאי, באמונה עממית עתיקה; ואמנם כבוד אלהי עולם, מקור החיים, דורש, שבקרבת משכן כבודו לא יהיה מקום לשממות חֹרֶב ולים המלח, סמל חדלון החיים; ומה גם שמושג האלהות בכלל קשור תמיד עם מושג החיים, הפוריות והברכה הארצית. רעיונו של ישעיהו, כי בתקופת האושר לעתיד לבוא, כאשר יֵעָרֶה על ישראל רוח ממרום, ישתנה גם הטבע הדומם לטוב [„והיה מדבר לכרמל" (שם ל"ב, ט"ו)] רעיון זה היה ליחזקאל לדוּגְמָה: תחית עם ישראל קשורה עם תחית הטבע המת והשומם בארץ ישראל. וכשם שגאולת העם תהיה שלמה, כן תהיה גם תחית הארץ שלמה, וים המלח וסביבתו השוממה הלא יהיו זכר לחרבן הארץ בימים הרעים, שלא יזכרו ולא יפקדו עוד. ותחיה זו תבוא על ידי התגלות ברכת אלהים בצורת המעין היוצא מן המקדש, משכן אלהים חיים, והוא הוא אשר יהפוך גם את ים המות למקור חיים.

אבל אין ספק בדבר, כי נביאנו, האוהב לדבר בסמלים, עד שאמרו עליו: „הלא ממשל משלים הוא", כִּוֵּן בתאור שפע האושר החמרי בצורת המעין היוצא מן המקדש גם לשפע האושר הרוחני, תורת הצדק והטוב, יוצא ממקדש אלהי ישראל לכל באי עולם, כמו שאמר ישעיהו: „כי מציון תצא תורה, ודבר יהוה מירושלים".

סֵפֶר יְחֶזְקֵאל.

ספר „יחזקאל" מצוין בכל ספרי הנביאים בסדרו על פי תכנית קבועה. הספר נחלק לשני חלקים ראשיים, שָׁוִים במספר פרקיהם, ועומדים זה לעומת זה: חלק סותר ושולל לעומת חלק בונה ומחייב. החלק הראשון (פרקי א' —

שם בבאור לפסוק ב׳ ולפסוק ט׳]. כה לקה ספרנו בחסר *) וביתר ובערוב נוסחאות שונות בהרבה מקומות [ראה פרק ל״ח] על ידי המסדר, או המסדרים, כמו שאנו רואים ביתר ספרי הנביאים. גם חכמינו אמרו (בבא בתרא ט״ו, א׳): „א נ ש י כ נ ס ת ה ג ד ו ל ה כ ת ב ו י ח ז ק א ל ו ת ר י ע ש ר״, „וכתבו״ זה פרושו, כמובן, ס ד ר ו, ערכו. המסדרים מצאו, כנראה, הרבה נבואות בנוסחאות שונות ותחת לבחור בנוסחה הטובה ביותר, הביאו את שתיהן זו בצד זו **).

מענין יחס רבים מחכמי ישראל לספר יחזקאל:

„אמר רב יהודה: בְּרַם זכור אותו האיש לטוב, וחנניה בן חזקיהו שמו [בן דורו של רבן גמליאל הראשון]: אלמלא הוא, נגנז ספר יחזקאל, שהיו דבריו סותרים דברי תורה [הכונה בנוגע לקרבנות ולחוקי הכהנים]. מה עשה? העלה לו שלש מאות גַרְבֵּי [חביות] שמן [למאור בלילות] וישב בַּעֲלִיָּה וּדְרָשׁוֹ״ [ובאר וְיִשֵּׁב את הסתירות] (חגיגה י״ג ומנחות מ״ה).

*) כמו חֵסֶר רשימת זמן החזון בפרק ל״ז המתחיל „... היתה עלי יד יהוה״.

**) ראה פרק ז׳, א׳ — ד׳, כפל כזה אי אפשר ליחס לנביאנו.



בבל, נבואה שלא נתקימה, כמו שיחזקאל מודה בעצמו בנבואתו השניה על מצרים [ראה המביא לנבואה זו צד 283]:

בֶּן אָדָם, נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הֶעֱבִיד אֶת חֵילוֹ עֲבוֹדָה גְדוֹלָה אֶל צֹר...
וְשָׂכָר לֹא הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצּוֹר עַל הָעֲבוֹדָה, אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ (כ"ט, י"ח).

ויש גם שהוסיף על רשימותיו וְשִׁנָּה בהן אילו פרטים בלתי חשובים, כמו מיתת פלטיהו באמצע החזון האקסטטי; מאורע שנודע לו לנביא אחרי כן, [פרק י"א, י"ג וראה שם בבאור], וכמו כן בנבואה על צדקיהו:

וּפָרַשְׂתִּי אֶת רִשְׁתִּי עָלָיו וְנִתְפַּשׂ בִּמְצוּדָתִי,
וְהֵבֵאתִי אֹתוֹ בָבֶלָה, אֶרֶץ כַּשְׂדִּים,
וְאוֹתָהּ לֹא יִרְאֶה, וְשָׁם יָמוּת (י"ב, י"ג).

רמז זה לְעִוָּרוֹנוֹ של צדקיהו הוא בודאי הוספה אחר המאורע. גם הספור על דבר מות אשת הנביא והנבואה התלויה בה נושאים עליהם חותם של ספור מאוחר מזמן המאורע בפי הנביא עצמו:

„וָאֲדַבֵּר אֶל הָעָם בַּבֹּקֶר, וַתָּמָת אִשְׁתִּי בָּעָרֶב, וָאַעַשׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי" (כ"ד, י"ח).

ואולם כל הספר, כמו שהוא לפנינו, נסדר, כנראה, על ידי מסדר מאוחר, שהיו לנגד עיניו נוסחאות אחדות של נבואות נביאנו. למסדר זה שיכים הפסוקים ב׳ — ג׳ בפרק הראשון, המדברים על הנביא בגוף נסתר ומפסיקים בין פסוק א׳ ופסוק ד׳, שהוא המשכו הישר. רק הודות לעבודת המסדר בא חזון „הצופה" בספרנו שתי פעמים. מקומו העקרי הוא, בלי ספק, בפרק ל"ג, זאת אומרת: בראש התקופה השניה של פעולת נביאנו; ובפרק ג׳ הוא מפסיק את הענין באמצע פסוק ט"ז [הַפִּסְקָא הבאה שם באמצע הפסוק מראה, כי גם בעלי המסורה הרגישו בדבר] ושעור הכתוב שם הוא: „ויהי מקצה שבעת ימים, — ותהי עלי שם יד יהוה"... שבפסוק כ"ב. ואך מסדר יכול היה להפסיק את חזון סלוק השכינה מן המקדש בפרק י׳ בתאור שני של „מעשה מרכבה" שמצא בנוסח מתוקן [וכמו שאמרנו למעלה, נעשו התקונים בידי הנביא עצמו], אבל נביאנו לא היה חוזר עוד פעם על המראה לפרטיו, וההמשך הישר לפסוק ח׳ שם הוא פסוק י"ח [ראה שם]. כן אנו רואים גם בקינת נביאנו על צור (פרק כ"ז), שחלו בה ידי מסדר, שהכניס לתוך הציור האלגורי של האניה תאור ריאלי של מסחר העיר צור „היושבת על מבואות ים, רוכלת העמים אל איים רבים", התאור השיך אמנם לנביאנו, אבל אין מקומו באמצע הקינה [ראה

יְחֶזְקֵאל



א.

א וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, בָּרְבִיעִי, בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ,

בֵּאוּר

חֵלֶק רִאשׁוֹן: פִּרְקֵי א׳–כ״ד:

חָזוּת קָשָׁה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם.

א. מָבוֹא: הַקְדָּשַׁת יְחֶזְקֵאל לְנָבִיא וּתְעוּדָתוֹ (פִּרְקֵי א׳–ג׳, כ״א).

פֶּרֶק א׳: הַהוֹפָעָה הָרִאשׁוֹנָה.

א׳–ג׳) רְשִׁימַת הַזְּמָן וְהַמָּקוֹם.

א) רְשִׁימָה זוֹ כָּתַב יְחֶזְקֵאל בְּעַצְמוֹ, הָרָגִיל לְדַבֵּר בְּגוּף רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְהַלָּן. בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה — קָשֶׁה לַעֲמֹד עַל מִסְפָּר סְתָמִי זֶה, לְאֵיזֶה מִנְיָן הוּא רוֹמֵז, וּמֵאֵימָתַי הוּא מַתְחִיל. יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהוּא מַתְחִיל מֵהִתְגַּלּוּת סֵפֶר מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה בַּשָּׁנָה הַשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְיֹאשִׁיָּהוּ, שֶׁהֵבִיאָה לִידֵי הַתִּקּוּנִים הַדָּתִיִּים הַגְּדוֹלִים: בִּטּוּל הַבָּמוֹת וּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים בָּאָרֶץ, וְרִכּוּז עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בַּמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָיִם. וְאָמְנָם הַחֶשְׁבּוֹן עוֹלֶה בְּדִיּוּק: 14 שָׁנָה הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ + 11 שָׁנָה שֶׁל יְהוֹיָקִים + 5 שָׁנִים לְמַלְכוּת

הֶעָרוֹת

א) וַיְהִי... — הַתְחָלָה כָּזוֹ בָּאָה גַּם בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל א׳, בְּסֵפֶר יוֹנָה וּבְסֵפֶר רוּת; וְלֹא נְכוֹנָה הִיא הַהַשְׁעָרָה, כִּי נִשְׁמַט אֵיזֶה פֶּרֶק מֵרֵאשִׁית הַסֵּפֶר. בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה — רְשִׁימַת הַזְּמַן בְּרֵאשִׁית הַנְּבוּאָה בְּסִגְנוֹן כָּזֶה (וַיְהִי בְּ...) בָּאָה גַּם לְהַלָּן: ח׳,

מַרְאוֹת אֱלֹהִים. ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ; הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת

בֵּאוּר

בְּבָבֶל הָיוּ תְּעָלוֹת רַבּוֹת, וּמֵהֶן גְּדוֹלוֹת מְאֹד, שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִנְּהַר פְּרָת לַעֲבָרִים שׁוֹנִים; וּבְאַחַת הַכְּתֹבוֹת מִימֵי אַרְתַּחְשַׁשְׁתְּא הָרִאשׁוֹן מֶלֶךְ פָּרַס נִזְכֶּרֶת תְּעָלָה אַחַת בְּקִרְבַת הָעִיר נִפּוּר הַבַּבְלִית, בְּשֵׁם naru ka-ba-ru [=נְהַר כְּבָרוּ] וּפֵרוּשׁוֹ: תְּעָלָה גְּדוֹלָה [כְּבָר=כַּבִּיר]. לִתְעָלַת כַּבַּרוּ קָרָא הָעִבְרִי כְּבָר. כְּמוֹ שֶׁקָּרָא פְּרָת לַנָּהָר, שֶׁהַכַּשְׂדִּים קָרְאוּ לוֹ פּוּרַתּוּ. גּוֹלֵי יְהוּדָה נִתְפַּזְּרוּ בְּבָבֶל לִמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים, וִיחֶזְקֵאל יָשַׁב אָז בֵּין חֲבוּרַת גּוֹלִים, שֶׁיָּשְׁבָה עַל נְהַר כְּבָר. בַּשָּׁעָה שֶׁכָּתַב הַנָּבִיא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, יָשַׁב כְּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר, וּלְפִיכָךְ הוּא מְצַיֵּן, שֶׁהִתְגַּלּוּת אֱלֹהִים הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה לוֹ בְּשִׁבְתּוֹ בֵּין הַגּוֹלִים עַל נְהַר כְּבָר, בְּעִיר תֵּל אָבִיב (ג׳, ט״ו). **נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה** — בִּהְיוֹתוֹ פַּעַם בּוֹדֵד לְנַפְשׁוֹ עַל שְׂפַת הַנָּהָר, שָׁקוּעַ בְּאֶקְסְטַזָּה נְבוּאִית, נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם לְעֵינָיו הַגְּלוּיוֹת וְרָאָה — **מַרְאוֹת אֱלֹהִים** — מַרְאוֹת כְּבוֹד אֱלֹהִים וְנֹגַהּ זָהֳרוֹ הַמִּסְתַּתֵּר שָׁם בַּמְּרוֹמִים. כֵּן רָאָה גַּם דָּנִיֵּאל מַרְאוֹת אֱלֹהִים, בְּעָמְדוֹ „עַל יַד הַנָּהָר הַגָּדוֹל, הוּא חִדֶּקֶל״ (דָּנִיֵּאל י׳, ד׳). הַנָּבִיא, גְּלוּי הָעֵינַיִם, רוֹאֶה בְּעֵינֵי רוּחוֹ אֵת אֲשֶׁר לֹא תִרְאֶה עֵין בָּשָׂר, וְאָזְנָיו הַגְּלוּיוֹת שׁוֹמְעוֹת קוֹל אֱלֹהִים, אֲשֶׁר לֹא יִשָּׁמַע לְאֹזֶן זָר; כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים אֵצֶל שְׁמוּאֵל (שְׁמוּאֵל א׳ ג׳, ד׳—ה׳); גַּם דָּנִיֵּאל אָמַר: „וְרָאִיתִי אֲנִי דָנִיֵּאל לְבַדִּי אֶת הַמַּרְאָה, וְהָאֲנָשִׁים, אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ״ (שָׁם, פָּסוּק ז׳).

ב׳—ג׳) שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ הֵם הוֹסָפַת הַמְסַדֵּר הַמְדַבֵּר עַל הַנָּבִיא בְּגוּף שְׁלִישִׁי (לֹא כְמוֹ בְּפָסוּק א׳ וּבְפָסוּק ד׳), קוֹרֵא אוֹתוֹ בִּשְׁמוֹ וּמְצַיֵּן אֶת זְמַן הַקְדָּשָׁתוֹ לְנָבִיא לְמִנְיַן גָּלוּת יוֹיָכִין, הַמִּנְיָן, שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים גַּם לְהַלָּן בִּרְשִׁימוֹת הַנָּבִיא עַצְמוֹ.

ב) **בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ** — וְלֹא הִזְכִּיר אֵיזֶה חֹדֶשׁ, בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא כָּפֵל לְהָאָמוּר בְּפָסוּק א׳, וְשָׁם נֶאֱמַר כְּבָר: „בָּרְבִיעִי״. **הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית** — וְזֶהוּ בֵּאוּר עַל „בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה״ שֶׁבְּפָסוּק א׳. **לְגָלוּת**

הֶעָרוֹת

כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְהַלָּן; וְכֵן: „וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת י״ב, נ״א). **נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם** — אֵין זֶה מַתְאִים הֵיטֵב אֶל „וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה...״ שֶׁבְּפָסוּק ד׳.

וַאֲנִי בְתוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־נְהַר כְּבָר; נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם וָאֶרְאֶה

בֵּאוּר

צִדְקִיָּהוּ שֶׁהִיא „הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין" (ב'); אַךְ אֵין אָנוּ מוֹצְאִים בְּשׁוּם מָקוֹם אַחֵר, שֶׁהָיוּ מוֹנִים מִן הַמְּאֹרָע הֶחָשׁוּב הַזֶּה. לְדַעַת אֲחֵרִים הַכַּוָּנָה לְמִנְיַן הַבַּבְלִים, שֶׁהָיוּ מוֹנִים מִשְּׁנַת עֲלוֹת נְבוֹ־פַּלְאֶסֶר, אֲבִי נְבוּכַדְנֶאצַּר, רֹאשׁ הַדִּינַסְטִיָּה הַבַּבְלִית הַחֲדָשָׁה, לְכִסֵּא הַמְּלוּכָה. וּבָאָה הֶעָרָה זוֹ כְּדֵי לְהַתְאִים מִסְפַּר אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁל חֲזוֹן נְבִיאֵנוּ (לְהַלָּן ד', ו') עִם הַמִּסְפָּר שִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל יִרְמְיָהוּ [וּרְאֵה לְהַלָּן שָׁם בְּבֵאוּרֵנוּ]. וְכֵן אָנוּ מוֹצְאִים שֶׁנְּחֶמְיָה מוֹנֶה „שְׁנַת עֶשְׂרִים" לְמַלְכוּת פָּרָס. אַךְ חֶשְׁבּוֹן זֶה אֵינוֹ מְדֻיָּק בִּשְׁתַּיִם־שָׁלֹשׁ שָׁנִים, כִּי נְבוֹ־פַּלְאֶסֶר עָלָה עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה בִּשְׁנַת 625 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים, וְהַשָּׁנָה שֶׁהַנָּבִיא עוֹמֵד בָּהּ, הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת יְהוֹיָכִין, הִיא שְׁנַת 593, וּבְכֵן עָבְרוּ כְּבָר לְמַלְכוּת נְבוֹ־פַּלְאֶסֶר 32 אוֹ 33 שָׁנִים. גַּם הָיָה צָרִיךְ לֵאמֹר: „בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה לְמַלְכוּת נְבוֹ־פַּלְאֶסֶר, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר: „לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין" (ב'). עָלֵינוּ לְקַבֵּל אֵפוֹא אֶת הַדֵּעָה הַשְּׁלִישִׁית: „בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה" — לִשְׁנוֹת חַיֵּי הַנָּבִיא. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וַיְהִי אֲנִי בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". **בָּרְבִיעִי** — בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי, הוּא הַנִּקְרָא אַחַר כַּךְ בְּשֵׁם הַבַּבְלִי „תַּמּוּז". לָעִבְרִים הַקַּדְמוֹנִים לֹא הָיוּ שֵׁמוֹת לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, כְּמוֹ לִימֵי הַשָּׁבוּעַ, וְהָיוּ מְצַיְּנִים אוֹתָם בְּמִסְפָּרָם הַסִּדּוּרִי. **וַאֲנִי...** — וְזֶהוּ מַאֲמָר מֻסְגָּר, וְדוֹמֶה לָזֶה: „וַיְהִי בְחֹדֶשׁ כִּסְלֵו, שְׁנַת עֶשְׂרִים, וַאֲנִי הָיִיתִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה" (נְחֶמְיָה א', א'). **וַאֲנִי בְתוֹךְ הַגּוֹלָה** — בְּשָׁעָה שֶׁהָיִיתִי בֵּין הַגּוֹלִים. **עַל נְהַר כְּבָר** — אֵין זֶה נְהַר חָבוֹר (Chaboras) הַנּוֹפֵל לִנְהַר פְּרָת בְּקִרְבַת כַּרְכְּמִישׁ, שֶׁהָיָה מְקוֹם מוֹשָׁב לְגוֹלֵי אֶפְרַיִם [רְאֵה מְלָכִים ב' י"ז, ו']. כַּנִּרְאֶה הָיָה זֶה שֵׁם תְּעָלָה גְּדוֹלָה בְּקִרְבַת נְהַר פְּרָת בְּבָבֶל עַצְמָהּ, בְּאֶרֶץ

הֶעָרוֹת

א'; כ', א'; כ"ד, א'; כ"ו, א'; וְעוֹד. רַק בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת (כ"ט, א'; מ', א') בָּא „הָיָה" בִּמְקוֹם „וַיְהִי". **בְּתוֹךְ** — הַמִּבְטָא „תּוֹךְ" חָבִיב מְאֹד עַל נְבִיאֵנוּ [וּרְאֵה לְהַלָּן ט', ד' (שָׁלֹשׁ פְּעָמִים); י"א, ז', ט', י"א וְעוֹד בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת], וְהוֹרָאָתוֹ כָּאן בֵּין, בְּקֶרֶב. **גּוֹלָה** — שֵׁם מֻפְשָׁט בִּמְקוֹם שֵׁם הַקִּבּוּץ; הוֹרָאָתוֹ הָעִקָּרִית: גָּלוּי, וּמְשַׁמֵּשׁ לִנְדִידָה שֶׁלֹּא בְרָצוֹן, שֶׁהָאָרֶץ נִשְׁאֶרֶת גְּלוּיָה וּפְנוּיָה. **נְהַר כְּבָר** — נִזְכַּר רַק בִּיחֶזְקֵאל שְׁמוֹנֶה פְּעָמִים. **וַיְהִי... נִפְתְּחוּ** — בִּמְקוֹם וַיִּפָּתְחוּ; סִגְנוֹן זֶה רָגִיל אֵצֶל יְחֶזְקֵאל,

עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב; וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל, מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

בֵּאוּר

הַצָּפוֹן — פְּאַת צָפוֹן הַמְּכֻסָּה בַּאֲפֵלָה, מְקוֹם הָרֵי חֹשֶׁךְ וְשִׁלְטוֹן הַקֹּר, הָיְתָה מְלֵאָה מִסְתּוֹרִים בָּעוֹלָם הָעַתִּיק, וּמִזֶּה לָהּ הַשֵּׁם „צָפוֹן"=טָמִיר וְנֶעְלָם. וּבִמְּתוֹם שֶׁל הָעַמִּים הַקַּדְמוֹנִים שָׁם הָהָר לְמִשְׁכַּן הָאֵלִים; וְכֵן אָמַר הַנָּבִיא הַנֶּעְלָם עַל מֶלֶךְ בָּבֶל: „וְאַתָּה אָמַרְתָּ: הַשָּׁמַיִם אֶעֱלֶה... וְאֵשֵׁב בְּהַר מוֹעֵד בְּיַרְכְּתֵי צָפוֹן" (יְשַׁעְיָהוּ י"ד, י"ג). וּבָאֲגָדָה הָעִבְרִית: „רוּחַ פִּנַּת הַצָּפוֹן בְּרָאוֹ וְלֹא גְמָרוֹ [נֹטֶה צָפוֹן עַל־תֹּהוּ (אִיּוֹב כ"ו, ז')]... וְשָׁם הוּא מְדוֹרָן שֶׁל מַזִּיקִים וְרוּחוֹת וְשֵׁדִים" (יַלְקוּט אִיּוֹב ד'). גַּם יִרְמְיָהוּ אָמַר: „מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה", וְאֶפְשָׁר, שֶׁהָאֶקְסְטָזָה בָּאָה עַל הַנָּבִיא בְּשָׁעָה שֶׁהִתְחוֹלְלָה סְעָרָה צְפוֹנִית עַזָּה. עָנָן גָּדוֹל — וְהַסְּעָרָה הֵבִיאָה עָנָן גָּדוֹל. וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת — וְכַאֲשֶׁר קָרַב הֶעָנָן אֵלָיו רָאָה בוֹ שַׁלְהֶבֶת־אֵשׁ, שֶׁלְּשׁוֹנוֹתֶיהָ נֶאֱחָזוֹת זוֹ בָזוֹ, כְּמִתְאַבְּקוֹת וּמִתְפַּתְּלוֹת יַחַד. וְנֹגַהּ לוֹ — לֶעָנָן — סָבִיב — וְקַוֵּי זֹהַר שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים מִן הֶעָנָן סָבִיב, כְּקַוֵּי הָאוֹר הַצְּפוֹנִי. וּמִתּוֹכָהּ — הַכִּנּוּי חוֹזֵר אֶל „אֵשׁ מִתְלַקַּחַת", וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „עָנָן גָּדוֹל וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב, וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, וּמִתּוֹכָהּ..." לְפִי זֶה מְתֹאֶרֶת הַמַּרְאָה בְּהַדְרָגָה: בָּרִאשׁוֹנָה רָאָה אֶת הֶעָנָן הַגָּדוֹל וְהַנֹּגַהּ הַשּׁוֹפֵעַ מִמֶּנּוּ סָבִיב; וְכַאֲשֶׁר קָרַב הֶעָנָן, רָאָה בְּתוֹכוֹ אֵשׁ מִתְלַקַּחַת; וְכַאֲשֶׁר קָרְבָה הַמַּרְאָה עוֹד יוֹתֵר, הִבְחִין בְּתוֹךְ הָאֵשׁ אוֹר בָּהִיר מְיֻחָד בְּמִינוֹ. חַשְׁמַל — מַתֶּכֶת יְקָרָה מְאֹד בִּימֵי קֶדֶם, שֶׁאַרְבָּעָה חֲלָקִים מִמֶּנָּה זָהָב, וְהַחֵלֶק הַחֲמִישִׁי כֶּסֶף, וְהָיְתָה נוֹצֶצֶת בְּבָרָק בָּהִיר מְאֹד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִין אֶבֶן יְקָרָה מַבְרִיקָה בְּזָהֳרָהּ. וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל — וּמִתּוֹךְ הָאֵשׁ הוֹפִיעַ אוֹר בָּהִיר מְיֻחָד כְּמַרְאֵה זֹהַר הַחַשְׁמַל. מִתּוֹךְ הָאֵשׁ — מְיֻתָּר; וּכְנִרְאֶה הוּא בֵּאוּר נוֹסָף

הֶעָרוֹת

חַשְׁמַלָּה, שֵׁם זֶה בָּא רַק כָּאן, וּבְפֶרֶק ח', ב'. מִשֹּׁרֶשׁ חָשַׁם בְּהוֹסָפַת אוֹת ל', כְּמוֹ חֲנָמַל, עֲרָפֶל מִן חָנַם, עָרַף. הַוּלְגָּטָה תִּרְגְּמָה Electrum וְהוּא שֵׁם מַתֶּכֶת מְעֹרֶבֶת מִזָּהָב וָכֶסֶף. כֵּן אָנוּ מוֹצְאִים בִּכְתֹבֶת מִצְרִית עַתִּיקָה בְּקַרְנָק רְשִׁימַת הַשָּׁלָל הָרָב, שֶׁהֵבִיא טְחוּטְמֶס הַשְּׁלִישִׁי מֶלֶךְ מִצְרַיִם מִמַּסַּע נִצְחוֹנוֹ בַּאֲרַם־נַהֲרַיִם, גַּם מַתֶּכֶת יְקָרָה בְּשֵׁם asmal. וּבְיָמֵינוּ נִתְקַבֵּל הַשֵּׁם חַשְׁמַל, כְּתַרְגּוּמוֹ הָרוֹמָאִי, לְמוּבַן אֶלֶקְטְרוֹן.

הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין, ג הָיֹה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי
הַכֹּהֵן, בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר כְּבָר; וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה.
ד וָאֵרֶא, וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן,

בֵּאוּר

הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין — גָּלוּת יְהוֹיָכִין הָיְתָה בִּשְׁנַת 597 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים, וְהַקְדָּשַׁת הַנָּבִיא הָיְתָה אֵפוֹא בִּשְׁנַת 593. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי, בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית..."

ג) **דְּבַר יְהוָה** — הַכַּוָּנָה לְתֹכֶן הַנְּבוּאִי שֶׁבָּא אֵלָיו אַחַר „מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים", שֶׁנִּגְלוּ לְעֵינָיו. **יְחֶזְקֵאל** — שֵׁם פְּרָטִי זֶה מֻרְכָּב מִן יְחַזֵּק אֵל; וְדוֹמֶה לוֹ הַשֵּׁם: יְחִזְקִיָּה(וּ) = יְחַזֵּק יָהּ. **הַכֹּהֵן** — תֹּאַר לִיחֶזְקֵאל. הַנָּבִיא הָיָה אֵפוֹא מִמִּשְׁפַּחַת כֹּהֲנִים חֲשׁוּבָה, מִזֶּרַע צָדוֹק. וּלְמִשְׁפָּחָה אֲצִילִית זוֹ הָיְתָה, כַּנִּרְאֶה, הַשְׁפָּעָה גַּם עַל הַהַנְהָגָה הַמְּדִינִית, וּלְפִיכָךְ הָגְלְתָה גַּם הִיא עִם עֲשֶׂרֶת אַלְפֵי גְּדוֹלֵי הָעָם, שֶׁהָגְלוּ עִם יוֹיָכִין מַלְכָּם הַצָּעִיר. וְאִם נְקַבֵּל אֶת הַדֵּעָה, כִּי הַמִּנְיָן „בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה" (א') מְכֻוָּן לִשְׁנוֹת חַיֵּי הַנָּבִיא, הָיָה יְחֶזְקֵאל בִּשְׁעַת הַגָּלוּת בֶּן עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ, וְלֹא הֻקְדַּשׁ עֲדַיִן לַעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה, כָּאָמוּר בַּתּוֹרָה: „מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה" [בַּמִּדְבָּר ב', ג'; וּרְאֵה שָׁם בְּבֵאוּרֵנוּ]; וּלְפִי זֶה יִהְיֶה „הַכֹּהֵן" תֹּאַר לְ„בוּזִי" אָבִיו, וּבִמְלֹאת לוֹ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, עֵת הַבַּגְרוּת וְהַהַקְדָּשָׁה לִכְהֻנָּה, הֻקְדַּשׁ לְנָבִיא. **יַד יְהוָה** — הַהַשְׁפָּעָה הָאֱלֹהִית, הָאֶקְסְטָזָה הַחֲזָקָה הַתּוֹקֶפֶת אֶת נֶפֶשׁ הַנָּבִיא וּמוֹצִיאָה אוֹתָהּ „בְּחֶזְקַת הַיָּד" מֵעוֹלַם הַחוּשִׁים וְהַסְּבִיבָה הַחָמְרִית הַמְצֻמְצֶמֶת לְעוֹלָם נֶאֱצָל, בַּעַל אֳפָקִים עוֹלָמִיִּים, וְעוֹשָׂה אוֹתָהּ לִכְלִי־קִבּוּל לְ„מַרְאוֹת אֱלֹהִים" וְחֶזְיוֹנוֹת הֶעָתִיד הַמִּתְגַּלִּים לְפָנֶיהָ; הַשְׁפָּעָה אֱלֹהִית זוֹ מְשַׁעְבֶּדֶת בְּתָקְפָּהּ אֶת הַנָּבִיא לְמֹרוֹת רְצוֹנוֹ, וּמְכוֹנְנָתוֹ לִתְעוּדָתוֹ; וּמֵאָז אֵינוֹ אֶלָּא כְּלִי חֵפֶץ בְּיַד אֱלֹהָיו, וְאֶל אֲשֶׁר יִשְׁלָחֶנּוּ יֵלֵךְ; וְכֵן אָמַר יִרְמְיָהוּ: „חֲזַקְתַּנִי וַתּוּכָל".

ד'—כ"ח) תֵּאוּר מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים.

ד) **סְעָרָה, עָנָן וָאֵשׁ. וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה** — זוֹהִי הַתְחָלַת הַמַּרְאָה: סְעָרָה גְּדוֹלָה הִתְחוֹלְלָה פִּתְאֹם. מִן

הֶעָרוֹת

ג) **הָיֹה הָיָה** — הַמָּקוֹר לִפְנֵי הֶעָבָר בָּא לְהַטְעָמָה מְיֻחֶדֶת. **וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד יְהוָה** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וַתְּהִי עָלַי יַד יְהוָה", בְּלִי „שָׁם" לְפִי זֶה שַׁיָּךְ הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה אֶל הָרְשִׁימָה הַמְּקוֹרִית הַמְדַבֶּרֶת בְּגוּף רִאשׁוֹן, שֶׁרֵאשִׁיתָהּ בְּפָסוּק א' וְהַמְשָׁכָהּ בְּפָסוּק ד'. ד) **וָאֵרֶא, וְהִנֵּה** — מִבְטָא רָגִיל מְאֹד אֵצֶל יְחֶזְקֵאל. **חַשְׁמַל** — גַּם:

וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל,
וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל.
ח וִידֵי* אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם
עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם;
וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם.

*דו כתיב.

בֵּאוּר

נִם לְאֹפֶן מִבְנֵה הַ„מֶּרְכָּבָה” הַבָּאָה לְהַלָּן, וְהַתְּנוּעָה הַחָפְשִׁית שֶׁל הַחַיּוֹת, נוֹשְׂאֶיהָ לְכָל אַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם. **רֶגֶל יְשָׁרָה** — בְּלִי פִּרְקֵי הַבֶּרֶךְ וְהַקַּרְסֹל, וְתַבְנִיתָהּ שָׁוָה מִכָּל צְדָדֶיהָ בְּלִי הַבְדֵּל בֵּין צַד הַפָּנִים וְהָאָחוֹר. **וְכַף רַגְלֵיהֶם** — וְהַחֵלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הָרֶגֶל, מִמְּקוֹם הַקַּרְסוֹל וּלְמַטָּה. **כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל** — לֹא בְּתַבְנִית מְאֻרָכָה מִן הֶעָקֵב עַד הָאֶצְבָּעוֹת, אֶלָּא בַּעֲלַת פַּרְסָה עֲגֻלָּה כְּרֶגֶל הָעֵגֶל. דִּמְיוֹן זֶה שֶׁל רַגְלֵי הַכְּרוּבִים לְרֶגֶל הָעֵגֶל, סֵמֶל הָאֱלִילוּת אֵצֶל הַנְּבִיאִים, פּוֹגֵעַ בְּרֶגֶשׁ הַקְּדֻשָּׁה הַמַּתְאִים „לְמַרְאוֹת אֱלֹהִים” אֵלֶּה; וּלְפִיכָךְ יֵשׁ קוֹרְאִים: „וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עָגֹל” [=עֲגֻלָּה] (יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל וְרַשִׁ"י). **וְנֹצְצִים** — בָּרִאשׁוֹנָה רָאָה הַנָּבִיא אוֹר בָּהִיר מְיֻחָד בְּתוֹךְ הָאֵשׁ (ד'), וּלְאַחַר שֶׁהִבְחִין שָׁם אֶת הַחַיּוֹת, רָאָה שֶׁהֵן הֵן הַמַּבְרִיקוֹת מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. וְאָמַר: „וְנֹצְצִים”, וְלֹא „וְנֹצְצוֹת” [כֵּן גַּם: „לָ הֶ ם” „רַ גְ לֵ י הֶ ם”. לְשֵׁלֵל מֵהֶן הַמֻּשָּׂג מִמִּין נְקֵבָה הַמְיֻחָד לַשֵּׁם „חַיָּה”. **וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל** — וְהַחַיּוֹת הַלָּלוּ מַבְרִיקוֹת בְּכָל גּוּפָן, כְּמַרְאֵה נְחֹשֶׁת מְמֹרָטָה וּמַבְרִיקָה.

ח'—ט') **וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם** — וּמִתַּחַת אַרְבַּעַת כַּנְפֵיהֶם הַפְּרוּשׂוֹת, כָּאָמוּר לְהַלָּן (ט'), נִרְאוּ יְדֵי אָדָם, יָד תַּחַת כָּל כָּנָף; לְפִי זֶה אַ רְ בַּ ע יָדַיִם. **רִבְעֵיהֶם** — רֶבַע=צַד. לְכָל צַד הָיוּ אֵפוֹא: פָּנִים, כָּנָף וְיָד. **וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם** — וְהַפָּנִים וְהַכְּנָפַיִם הָאֲמוּרִים הָיוּ לְאַרְבַּע הַחַיּוֹת. מִשְׁפָּט זֶה לְפִי נֻסָּחֵנוּ מְיֻתָּר, כִּי כְּבָר הוּא אָמוּר בְּיֶתֶר בֵּרוּר בְּפָסוּק ו'; וּמַדּוּעַ לֹא הִזְכִּיר גַּם „וִידֵיהֶם”? וּלְפִיכָךְ יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הַמִּלָּה „וּפְנֵיהֶם” מְקוֹמָהּ בְּפָסוּק ט' בִּמְקוֹם הַמִּלָּה „כַּנְפֵיהֶם”; וּלְפִי זֶה יִהְיוּ שְׁנֵי הַפְּסוּקִים (ח'—ט') מְחֻבָּרִים

הֶעָרוֹת

ז) **כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל** — וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר: כְּעֵין „הַ חַ שְׁ מַ ל” [וּרְאֵה לְהַלָּן פָּסוּק י"ג וּבַבֵּאוּר שָׁם]. כֵּן גַּם בְּדָנִיֵּאל (י', ו'): „וּזְרֹעֹתָיו וּמַרְגְּלֹתָיו [=וְרַגְלָיו] כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל”. קָלָל תֹּאַר לְמִין זָכָר: הַשֵּׁם נְחֹשֶׁת, הָרָגִיל בְּמִין נְקֵבָה, בָּא גַּם בְּמִין זָכָר: „נְחֹשֶׁת מְמֹרָט” (מְלָכִים א' ז', מ"ה); „נְחֹשֶׁת מֻצְהָב” (עֶזְרָא ח', כ"ז).

ה וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת;
וְזֶה מַרְאֵיהֶן: דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה.
ו וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָת;
וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם.
ז וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה;

בֵּאוּר

לְמִלָּה „וּמִתּוֹכָהּ".

הוֹפָעַת כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְתֹאֶרֶת בְּמַרְאוֹת בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת כָּאֵלֶּה: עַל הַר סִינַי מוֹפִיעַ כְּבוֹד יְהוָה „בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד" וְהָהָר עָשֵׁן, כִּי „יָרַד יְהוָה עָלָיו בָּאֵשׁ" (שְׁמוֹת י"ט, יח); אֵלִיָּהוּ רוֹאֶה: „רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק... וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ... וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ" (מְלָכִים א' י"ט, י"א — י"ב); אִיּוֹב שׁוֹמֵעַ קוֹל אֱלֹהִים מִן הַסְּעָרָה; וְכֵן אוֹמֵר הַמְשׁוֹרֵר „אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכֵל, וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד" (תְּהִלִּים נ', ג'). „בְּסוּפָה וּבִשְׂעָרָה דַּרְכּוֹ, וְעָנָן אֲבַק רַגְלָיו" (נַחוּם א', ג').

ה' — י"ב) מַרְאֵה הַחַיּוֹת אוֹ הַכְּרוּבִים, נוֹשְׂאֵי כִּסֵּא כְּבוֹד יְהוָה וּבְנֵי לִוְיָתוֹ.

ה) הַמְשֵׁךְ תֵּאוּר הַמַּרְאָה בְּתוֹךְ הָאֵשׁ. **דְּמוּת** — דִּמְיוֹן, כְּמַרְאֶה. **חַיּוֹת** — עֲצָמִים חַיִּים, זֶהוּ כִּנּוּי כְּלָלִי לַעֲצָמִים, שֶׁתְּכוּנָתָם וְהִתְעוֹדְדָתָם אֵינָן בְּרוּרוֹת עֲדַיִן לָרוֹאֶה. **וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת** — הַמַּרְאָה הוֹלֶכֶת וּקְרוֹבָה, וְעֵין הַנָּבִיא מַבְחִינָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֶת חֲלָקֶיהָ וּפְרָטֶיהָ: מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וְהַזֹּהַר הַגָּדוֹל הוּא רוֹאֶה כְּמַרְאֵה אַרְבָּעָה עֲצָמִים חַיִּים, הַנָּבִיא נִזְהָר בִּלְשׁוֹנוֹ, שֶׁלֹּא לְגַשֵּׁם אֶת „מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים", שֶׁהַשָּׂגָתָם הִיא מֵעַל הַחוּשִׁים; וְעַל כֵּן הוּא עוֹטֶה אוֹתָם בְּמַעֲטֵה־עֲרָפֶל שֶׁל סוֹדוֹת וּמִסְתּוֹרִין, בְּאָמְרוֹ: „דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת", כְּלוֹמַר: תְּמוּנוֹת רוּחָנִיּוֹת הַדּוֹמוֹת לַעֲצָמִים חַיִּים; כָּאן הוּא קוֹרֵא לָהֶם בַּשֵּׁם הַסְּתָמִי חַיּוֹת, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יָדַע עֲדַיִן אֶת טִיבָם וּמַהוּתָם; אֲבָל לְאַחַר שֶׁהִתְבּוֹנֵן אֲלֵיהֶם הֵיטֵב וְיָדַע אֶת תְּכוּנָתָם וְתִעוּדָתָם, קָרָא לָהֶם בִּשְׁמָם הַמְיֻחָד כְּרוּבִים, כָּאָמוּר לְהַלָּן (י', כ'): „וָאֵדַע, כִּי כְרוּבִים הֵמָּה". **דְּמוּת אָדָם** — כְּמַרְאֵה אָדָם, כְּלוֹמַר: בַּעֲלוֹת קוֹמָה זְקוּפָה.

ו) **וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָת** — וּלְכָל אַחַת הָיוּ אַרְבָּעָה פָּנִים. **לְאַחַת לָהֶם** — לְכָל אַחַת מִן הַחַיּוֹת.

ז) **וְרַגְלֵיהֶם** — וְלֹא הִזְכִּיר מִסְפַּר הָרַגְלַיִם; כַּנִּרְאֶה, הָיוּ לָהֶם שְׁתֵּי רַגְלַיִם, וְזֶה מוּבָן מִן הָאָמוּר: „דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה" (ה). וְיֵשׁ מְשַׁעֲרִים מִן הָאָמוּר, רֶגֶל יְשָׁרָה, שֶׁלְּכָל חַיָּה הָיְתָה רַק רֶגֶל אַחַת, וּבְזֹאת מְשׁוֹלָל מֵהֶם כָּל מֻשָּׂג מִינִי. זֶה מַתְאִים

לְאִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת אִישׁ,
וּשְׁתַּיִם מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶנָה.
יב וְאִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ;
אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ,
לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן.
יג וּדְמוּת הַחַיּוֹת: מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בֹּעֲרוֹת

בֵּאוּר

פְּרֻדוֹת מִלְמָעְלָה — עַכְשָׁו הוּא מְתָאֵר בְּיֶתֶר דִּיּוּק אֶת מַצַּב הַכְּנָפַיִם: כַּנְפֵיהֶם הָיוּ פְּרוּשׁוֹת לְמַעְלָה מֵעַל לְרָאשֵׁיהֶם. **לְאִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת אִישׁ** — הַסִּגְנוֹן קָשֶׁה, וְהוּא כְּמוֹ „לְאִישׁ אִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת", כְּלוֹמַר: לְכָל כְּרוּב הָיוּ רַק שְׁתֵּי כְּנָפַיִם, שֶׁמִּיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל, פְּרוּשׂוֹת וּמְחֻבָּרוֹת לְכַנְפֵי הַכְּרוּב שֶׁבְּנֶגְדּוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „לְאִישׁ שְׁתַּיִם חֹבְרוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ". **וּשְׁתַּיִם מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶנָה** — הַכְּנָפַיִם הַשְּׁנִיּוֹת, אֵלֶּה שֶׁמִּפָּנִים וּמֵאָחוֹר הָיוּ מוּרָדוֹת לְמַטָּה לְכַסּוֹת אֶת גּוּפוֹתֵיהֶם. לַשְּׂרָפִים שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ (שָׁם ו') הָיוּ „שֵׁשׁ כְּנָפַיִם, שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד: בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָנָיו, בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו, וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף". הַשְּׂרָפִים הָעוֹמְדִים מִמַּעַל לִכְבוֹד יְיָ הַיּוֹשֵׁב עַל „כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא" יְרֵאִים מֵהַבִּיט אֵלָיו. אֲבָל הַכְּרוּבִים שֶׁל יְחֶזְקֵאל, הָעוֹמְדִים תַּחַת הָרָקִיעַ, שֶׁתַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, אֵינָם יְכוֹלִים לְהַבִּיט אֶל „מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְהוָה"; לְפִיכָךְ דַּי לָהֶם בְּאַרְבַּע כְּנָפַיִם.

יב) הַרְחָבַת הַבֵּאוּר לְהָאָמוּר בְּפָסוּק ט': **וְאִישׁ אֶל עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ** — כָּל אֶחָד מִן הַכְּרוּבִים יֵלֵךְ אֶל כָּל צַד, שֶׁפָּנָיו מוּסַבִּים לְשָׁם; וּבִהְיוֹת לוֹ אַרְבָּעָה פָנִים בְּאַרְבַּעַת עֲבָרָיו, יוּכַל לָלֶכֶת לְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם, מִבְּלִי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהָסֵב פָּנִים. אֲבָל אַרְבַּעַת הַכְּרוּבִים הָאֵלֶּה לֹא הָיוּ חָפְשִׁים בִּתְנוּעָתָם כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, אֶלָּא הָיוּ מְאֻחָדִים בִּתְנוּעָתָם כְּגַלְגִּלֵּי הַמֶּרְכָּבָה; וּכְשֶׁהָלְכוּ, לְמָשָׁל, לְמִזְרָח, הָלַךְ בָּרֹאשׁ אוֹתוֹ הַכְּרוּב, שֶׁפְּנֵי אָדָם שֶׁלּוֹ לִפְאַת מִזְרָח; לְמַעֲרָב — אוֹתוֹ הַכְּרוּב, שֶׁפְּנֵי אָדָם שֶׁלּוֹ לִפְאַת מַעֲרָב, וְכֵן לְיֶתֶר הָרוּחוֹת. **אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה...** — [עָתִיד תְּדִירִי] אֶל כָּל מָקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה רוּחַ אֱלֹהִים וּרְצוֹנוֹ לָלֶכֶת, שָׁם הָיוּ הוֹלְכִים. הַכְּרוּבִים מְלֵאִים רוּחַ יְיָ וּרְצוֹנוֹ, מִבְּלִי שֶׁיְּהֵא כָּל צֹרֶךְ לְצַוֹּתָם. וְאִם נֹאמַר, כִּי מַרְאֵה הַכְּרוּבִים הוּא סֵמֶל וְהַגְשָׁמָה לְעִנְיְנֵי הָרַעַם וְהַבָּרָק, יִהְיֶה לְ„רוּחַ" כָּאן גַּם מוּבָן גַּשְׁמִי: רוּחַ נוֹשֶׁבֶת.

יג) **וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם** —

ט חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם;
לֹא־יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן,
אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ.
י וּדְמוּת פְּנֵיהֶם: פְּנֵי אָדָם,
וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם,
וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול* לְאַרְבַּעְתָּן;
וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן.
יא וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְמָעְלָה;

* יתיר ו'.

בֵּאוּר

יַחַד: „וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם (ט') חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ" — וְכַנְפֵי אַרְבַּעַת הַחַיּוֹת פְּרוּשׂוֹת וּמְחֻבָּרוֹת זוֹ לָזוֹ, כְּלוֹמַר: הַכָּנָף הַיְמָנִית שֶׁל „חַיָּה" זוֹ פְּרוּשָׂה וּמְחֻבֶּרֶת אֶל הַכָּנָף הַשְּׂמָאלִית שֶׁל הַ„חַיָּה" הַקְּרוֹבָה לָהּ. כֹּה עָמְדוּ אַרְבַּע הַחַיּוֹת בִּכְנָפַיִם פְּרוּשׂוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ בְּרִבּוּעַ אֶחָד. וּפְנֵיהֶם לֹא יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן — וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת לְאֵיזֶה צַד, לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְהָסֵב אֶת הַפָּנִים אֵלָיו, כִּי — אִישׁ — כָּל כְּרוּב = חַיָּה מֵהֶם. אֶל עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ — הָיָה הוֹלֵךְ אֶל הַצַּד שֶׁפָּנָיו שָׁם, וּפָנִים הָיוּ לְכָל צַד, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְתָאֵר וְהוֹלֵךְ.

י) וּדְמוּת פְּנֵיהֶם — וְהַמַּרְאֶה שֶׁפְּנֵיהֶם הָיוּ דּוֹמִים אֵלָיו הָיָה כָּזֶה: פְּנֵי אָדָם — קֹדֶם כֹּל נִרְאוּ לְעֵינֵי הַנָּבִיא מִמּוּלוֹ פְּנֵי אָדָם. וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין — מִימִינוֹ שֶׁל הַנָּבִיא הָרוֹאֶה [אוֹ שֶׁל הַכְּרוּב?] נִרְאוּ פְּנֵי אַרְיֵה. לְאַרְבַּעְתָּם — לְאַרְבַּע הַחַיּוֹת. וּפְנֵי נֶשֶׁר — מֵאָחוֹר.

יא) וּפְנֵיהֶם — לְמִלָּה זוֹ אֵין חִבּוּר אֶל הָאָמוּר לְהַלָּן, וְהִיא מְיֻתֶּרֶת. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: לִפְנִימָה, וְנִמְשָׁךְ אֶל הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם: „וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן לִפְנִימָה", כְּלוֹמַר: הַחַיּוֹת עָמְדוּ זֶה נֶגֶד זֶה בְּאֹפֶן, שֶׁפְּנֵי הַנֶּשֶׁר הָיוּ לָהֶן מִבִּפְנִים וּפְנֵי הָאָדָם מִבַּחוּץ. פְּרֻדוֹת — פְּרוּשׂוֹת [פָּרַד בְּסוּרִית פֵּרוּשׁוֹ עוּף]. וְכַנְפֵיהֶם

הֶעָרוֹת

י) פְּנֵי אָדָם — חָסֵר צִיּוּן הַמָּקוֹם: לְפָנִים, וְהַמִּלָּה „לְאַרְבַּעְתָּן". וּפְנֵי נֶשֶׁר — חָסֵר צִיּוּן הַמָּקוֹם: מֵאָחוֹר. אַךְ בְּסִגְנוֹן יְחֶזְקֵאל חֲסֵרָה לָרֹב הַסִּמֶּטְרִיָּה הַמְדֻיֶּקֶת, וְהַתֵּאוּר מוּבָן גַּם בְּקִצּוּרוֹ.

טו וָאֵרֶא הַחַיּוֹת, וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ
אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו.
טז מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ,
וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן;
וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם,
כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן.
יז עַל־אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ;

בֵּאוּר

ט"ו—כ"א) הָאוֹפַנִּים.

טו) וָאֵרֶא — בְּמִלָּה זוּ מַתְחִיל הַנָּבִיא תֵּאוּר חָדָשׁ. וָאֵרֶא הַחַיּוֹת — כַּאֲשֶׁר הִתְבּוֹנַנְתִּי הֵיטֵב אֶל הַחַיּוֹת. וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ — „בָּאָרֶץ" פֵּרוּשׁוֹ: הַבָּסִיס שֶׁל כָּל הַמַּרְאֶה, שֶׁהוֹפִיעַ לְעֵינָיו בַּשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר: „נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם" (א'). אֵצֶל הַחַיּוֹת — אֵצֶל כָּל חַיָּה. לְאַרְבַּעַת פָּנָיו — לְכָל אַרְבַּעַת עֲבָרָיו. הַשֵּׁם „פָּנָיו" מוּבָנוֹ צַד הַפָּנִים, וְכִנּוּי הַנִּסְתָּר מוּסָב אֶל כָּל הַמַּרְאֶה. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעְתָּן".

טז) תַּרְשִׁישׁ — מִין אֶבֶן טוֹבָה נוֹצֶצֶת בְּזָהֳרָהּ (Chrysolith, Topas), שֶׁנִּמְצָאָה, כַּנִּרְאֶה, בְּעִיר תַּרְתִּיסוּס, אֲשֶׁר בִּדְרוֹם סְפָרַד. מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים — צִבְעָם וְזָהֳרָם, כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ — הָיָה כְּמַרְאֵה זֹהַר אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ. הַמִּלָּה „מַעֲשֵׂיהֶם" כָּאן מְיֻתֶּרֶת, כִּי מִשְׁפָּט זֶה מְדַבֵּר רַק עַל צִבְעָם, וְלֹא עַל אֹפֶן עֲשִׂיָּתָם. וּדְמוּת אֶחָד [=אַחַת] לְאַרְבַּעְתָּן [=לְאַרְבַּעְתָּם] — וְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים הָיוּ דּוֹמִים בְּמַרְאֵיהֶם זֶה לָזֶה. (וּמַרְאֵיהֶם) וּמַעֲשֵׂיהֶם — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „וּמַרְאֵיהֶם", וְנָכוֹן; כִּי מִשְׁפָּט זֶה מְדַבֵּר אַךְ עַל תַּבְנִיתָם. וּמַעֲשֵׂיהֶם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה... — כָּל אוֹפָן הָיָה עָשׂוּי כְּאִלּוּ הוּא מֻרְכָּב מִשְּׁנֵי אוֹפַנִּים הַקְּבוּעִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה: אֶחָד מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וְאֶחָד מִצָּפוֹן לְדָרוֹם.

יז) עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן — תַּכְלִית מַעֲשֵׂה הָאוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן הִיא, שֶׁיּוּכַל לָלֶכֶת לְכָל אַרְבַּע הָרוּחוֹת, כְּלוֹמַר:

הֶעָרוֹת

טז) תַּרְשִׁישׁ — אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ. אֶבֶן יְקָרָה זוּ הָיְתָה אַחַת מֵאַבְנֵי הַחֹשֶׁן (שְׁמוֹת כ"ח, כ').

כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת;
וְנֹגַהּ לָאֵשׁ, וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק.
יד וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק.

בֵּאוּר

הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר: „וּדְמוּת מַרְאֵה הַחַיּוֹת״. כַּאן מְדַבֵּר הַכָּתוּב לֹא עַל תַּבְנִיתָם וְתָאֳרָם, הַמְתֹאָרִים כְּבָר לְמַעְלָה, אֶלָּא עַל צִבְעָם, הַמּוּבָן בַּשֵּׁם „מַרְאֶה״, כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בֹּעֲרוֹת — לְפִי זֶה נֶאֱמַר, כִּי הָאָמוּר לְמַעְלָה: „וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל״ מוּסָב אֶל „וְרַגְלֵיהֶם״, וְכַאן הוּא מְדַבֵּר עַל גּוּפָם. גַּם דָּנִיֵּאל (י׳, ו׳) רָאָה בְּמַרְאֶה: „וּזְרֹעֹתָיו וּמַרְגְּלֹתָיו [=וְרַגְלָיו] כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל״. כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים — כַּאֲבוּקוֹת בּוֹעֲרוֹת. הִיא — הָאֵשׁ — מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת — כְּלוֹמַר: וְאֵשׁ זוֹ הִתְנוֹעֲעָה אָנֶה וָאָנָה בֶּחָלָל שֶׁבֵּין הַחַיּוֹת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּבֵינוֹת הַחַיּוֹת מַרְאֶה כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בֹּעֲרוֹת, כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים, (הִיא) מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת״ — וְהַכָּתוּב מְדַבֵּר כַּאן רַק עַל הַשֶּׁטַח וְהֶחָלָל בֵּין הַחַיּוֹת, שֶׁנִּרְאָה כְּאִלּוּ גַּחֲלֵי אֵשׁ בֹּעֲרוֹת מִתְנוֹעֲעוֹת בּוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (י׳, ב׳) „וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַחֲלֵי אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַכְּרֻבִים״. וְנֹגַהּ לָאֵשׁ — לָאֵשׁ הָיָה זֹהַר גָּדוֹל. וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק — [שֵׁם הַקִּבּוּץ] וּבְרָקִים עָפִים לִרְגָעִים מִן הָאֵשׁ שֶׁבֵּין הַחַיּוֹת.

יד) וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב — וְהַחַיּוֹת גּוּפָן, מִלְּבַד תְּנוּעָתָן הַהַרְמוֹנִית פַּעַם לְרוּחַ זֶה וּפַעַם לְרוּחַ אַחֵר, נִמְצְאוּ תָמִיד בְּמַצָּב שֶׁל תְּנוּעַת־רַעַד מְהִירָה אָנֶה וָאָנָה. כְּמַרְאֵה הַבָּזָק — כְּמַרְאֵה הַבָּרָק הַמִּתְרוֹצֵץ כֹּה וָכֹה.

הֶעָרוֹת

יג) לְפִי נוֹסַח הַשִּׁבְעִים [רְאֵה בַּבֵּאוּר] יִהְיֶה הַפֹּעַל „מִתְהַלֶּכֶת״ מוּסָב אֶל „גַּחֲלֵי אֵשׁ״; אוֹ נֹאמַר, כִּי הַשֵּׁם „לַפִּיד״ בָּא כַּאן בְּמִין נְקֵבָה. יד) רָצוֹא — אֲחִי רוּץ, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהַחַיּוֹת יָצְאוּ יָצוֹא וָשׁוֹב״. הַבָּזָק — הַמָּקוֹר בָּזֹק, הוֹרָאָתוֹ בַּאֲרָמִית בָּקֹעַ [יוֹמָא כ״ב, עַמּוּד ב׳], גַּם פַּזֵּר: „בּוֹזְקִין מֶלַח עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ [=מְפַזְּרִים מֶלַח עַל מַדְרֵגַת הַמִּזְבֵּחַ], בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַחֲלִיקוּ״ (עֵרוּבִין י׳, ב׳), וּמִזֶּה הַשֵּׁם בָּזָק לְבָרָק הַבּוֹקֵעַ אֶת הָאֲוִיר וּמִתְפַּזֵּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי בָּזָק הוּא בָּרָק בְּחִלּוּף אוֹת ז׳ בְּר׳, כְּמוֹ חָרוֹן = חָזוֹן (לְהַלָּן ז׳, י״ב, י״ד). כָּל פָּסוּק זֶה חָסֵר בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים.

כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים.

כא בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ, וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ;
וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ, יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם,
כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים.

כב וּדְמוּת עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה
רָקִיעַ, כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא;
נָטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם מִלְמָעְלָה.

כג וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ;

בֵּאוּר

הָאוֹפַנִּים עִמָּהֶם יָחַד. גַּם זֶה אָמוּר כְּבָר בְּפָסוּק י"ט. **רוּחַ הַחַיָּה** — [שֵׁם קִבּוּצִי] **בָּאוֹפַנִּים** — הָרוּחַ, רְצוֹן אֱלֹהִים, הַשּׁוֹכֵן בַּחַיּוֹת, שׁוֹכֵן גַּם בָּאוֹפַנִּים, וְהוּא הַמְאַחֲדָם לִתְנוּעָה הַרְמוֹנִית.

כא) כֵּפֶל בְּיֶתֶר בֵּרוּר לְהָאָמוּר קֹדֶם לָכֵן: **בְּלֶכְתָּם** — הַכִּנּוּי לְ„חַיּוֹת". **יֵלֵכוּ** — הָאוֹפַנִּים.

כ"ב — כ"ח) תֵּאוּר הַכִּסֵּא וּכְבוֹד יְהוָה.

כב) **רָקִיעַ** — שֵׁם זֶה בָּא כַּאן בְּהוֹרָאָתוֹ הָעִקָּרִית: שֶׁטַח מְרֻדָּד וּמָתוּחַ [הַמָּקוֹר רָקֹעַ הוֹרָאָתוֹ: רַדֵּד גּוּשׁ עָבֶה לַעֲשׂוֹתוֹ דַּק וְנִמְתָּח]; וּבְהַשְׁאָלָה בָּא שֵׁם זֶה עַל הַשָּׁמַיִם הַנִּרְאִים כְּאֹהֶל מָתוּחַ מִלְמַעְלָה כְּעֵין הַתְּכֵלֶת. **וּדְמוּת...** — שִׁעוּר הַכָּתוּב: „וּדְמוּת רָקִיעַ עַל רָאשֵׁי הַחַיָּה" [=הַחַיּוֹת]: עַל רָאשֵׁי הַחַיּוֹת נִרְאָה לוֹ כְּמַרְאֵה שֶׁטַח רָחָב — הוּא הַבָּסִיס לְכִסֵּא הַכָּבוֹד. **כְּעֵין הַקֶּרַח** — וְצִבְעוֹ כְּצֶבַע הַקֶּרַח, שֶׁהוּא כָּחֹל וְשָׁקוּף, וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: **הַקֶּרַח** — מִין אֶבֶן יְקָרָה. **הַנּוֹרָא** — הַמְעוֹרֵר אֵימָה וְיִרְאַת הַכָּבוֹד בְּלֵב רוֹאָיו. **נָטוּי עַל רָאשֵׁיהֶם** — פָּרוּשׂ, שָׁטוּחַ מֵעַל רָאשֵׁיהֶם. וְהַנָּבִיא אֵינוֹ מְתָאֵר עוֹד אֶת מַרְאֵה הָאֱלֹהִים שֶׁמִּמַּעַל לָרָקִיעַ; דּוֹמֶה שֶׁהוּא יָרֵא מֵהַבִּיט שָׁמָּה, וְהוּא מוֹרִיד עֵינָיו שׁוּב אֶל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת, שֶׁמִּתַּחַת לָרָקִיעַ (כ"ג); אֲבָל הוּא שׁוֹמֵעַ כְּבָר קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ (כ"ה), וְלֵב הַנָּבִיא מִתְמַלֵּא חֲרָדָה לִקְרַאת הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל, שֶׁעוֹד מְעַט וְיוֹפִיעַ לְעֵינָיו (כ"ו).

כג) **כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת** — כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מוּרָמוֹת לְמַעְלָה בְּגֹבַהּ יָשָׁר, בְּאֹפֶן שֶׁקְּצוֹתֵיהֶן נוֹגְעוֹת בָּרָקִיעַ הַנָּטוּי עֲלֵיהֶן. **אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ** — מַקְבִּילוֹת כָּנָף

לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן.
יח וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם;
וְגַבֹּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן.
יט וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם;
וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ, יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים.
כ עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ,
שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת, וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם;

בֵּאוּר

שֶׁיּוּכַל לְהִתְגַּלְגֵּל לְפָנִים וּלְאָחוֹר, גַּם לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל, מִבְּלִי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהִסְתּוֹבֵב. כֹּה מַתְאִים הָאוֹפָן לַחַיָּה בַּעֲלַת אַרְבַּעַת הַפָּנִים, הַיְכוֹלָה לָלֶכֶת לְכָל עֵבֶר, מִבְּלִי שֶׁתִּסֹּב בְּלֶכְתָּהּ. **רִבְעֵיהֶן** — שֶׁל הַחַיּוֹת. **בְּלֶכְתָּם** — הַכִּנּוּי לְ„חַיּוֹת". **יֵלֵכוּ** — הָאוֹפַנִּים.

יח) **וְגַבֵּיהֶן** — גַּב הוּא הַצַּד הָעֶלְיוֹן שֶׁל הָעֶצֶם הַמְקֻעָר בְּתַבְנִית הַקֶּשֶׁת. גַּב הָאוֹפָן הוּא מִסְגַּרְתּוֹ הַמִּתְגַּלְגֶּלֶת עַל הָאָרֶץ. **(וְ)גֹבַהּ לָהֶם** — [הַוָּו מְיֻתָּר] הָיוּ גְבֹהִים מְאֹד. **וְיִרְאָה לָהֶם** — וּמְעוֹרְרִים יִרְאָה בְּלֵב רֹאֵיהֶם. **וְגַבֹּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם** — מֶרְכֶּבֶת אֱלֹהִים חַיִּים וּסְבִיבָתוֹ אֵינָן מְכוֹנוֹת עִוְּרוֹת, אֶלָּא הַכֹּל מָלֵא חַיִּים וְכֹחוֹת פּוֹעֲלִים בְּהַכָּרָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם. הָאוֹפַנִּים הָיוּ אֵפוֹא גַּם הֵם עֲצָמִים חַיִּים וְרוֹאִים כְּהַחַיּוֹת.

יט) וְהַרְמוֹנְיָה שׁוֹרֶרֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְהָאוֹפַנִּים.

כ) וְהַרְמוֹנְיָה זוֹ בָּאָה עַל־יְדֵי הָרוּחַ, אֲשֶׁר בְּקֶרֶב הַחַיּוֹת וְהָאוֹפַנִּים יַחַד. **עַל** [=אֶל] **אֲשֶׁר יִהְיֶה** [עָתִיד תְּדִירִי] **שָׁם** [=שָׁמָּה] **הָרוּחַ לָלֶכֶת** — אֶל הַמָּקוֹם שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן אֱלֹהִים לָלֶכֶת — **יֵלֵכוּ** — הַחַיּוֹת וְהָאוֹפַנִּים. הָרוּחַ הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבָּם מוֹדִיעָם אֶת רְצוֹן הָאֱלֹהִים. **שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת** — זֶהוּ כֶּפֶל מְיֻתָּר, וּכְנִרְאֶה הִיא טָעוּת סוֹפֵר; וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא אֵין זֶה. **וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ לְעֻמָּתָם** — וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת יִנָּשְׂאוּ

הֶעָרוֹת

יח) **וְגַבֵּיהֶן** — גַּב בְּרִבּוּי גַּבִּים, גַּם גַּבּוֹת. בְּהַחַיּוֹת כֵּן גַּם הָאוֹפַנִּים בָּאִים בְּזָכָר וּנְקֵבָה יַחַד.

כה וַיְהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ, אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם;
בְּעָמְדָם תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן.
כו וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ, אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם,
כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא;
וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת
כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמָעְלָה.

בֵּאוּר

„הַחַיּוֹת". וְיֵשׁ מְנַקְּדִים „תְּרַפֶּינָה".

כה) וַיְהִי קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ — וְכַאֲשֶׁר רָפוּ הַכְּנָפַיִם וְנָדַם קוֹלָן מִתַּחַת לָרָקִיעַ, נִשְׁמַע קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ, וְהַקּוֹל קוֹל צְבָא הַשָּׁמַיִם: הַמַּלְאָכִים וְהַשְּׂרָפִים הָעוֹבְרִים לִפְנֵי מֶרְכֶּבֶת הַכָּבוֹד שֶׁל אֱלֹהֵי עוֹלָם, כִּדְבַר הַמְשׁוֹרֵר: „רֶכֶב אֱלֹהִים רִבֹּתַיִם, אַלְפֵי שִׁנְאָן" (תְּהִלִּים ס"ח, י"ח), אוֹ הַמְשָׁרְתִים הָעוֹמְדִים לִפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד, כְּמַאֲמַר מִיכָיְהוּ: „רָאִיתִי אֶת יְהוָה יוֹשֵׁב עַל כִּסְאוֹ, וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עֹמֵד עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ" (מְלָכִים א' כ"ב, י"ט). אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם — שֶׁל הַחַיּוֹת; הַ„חַיּוֹת" הֵן הַמֶּרְכָּז לְשִׂימַת־לֵב הַנָּבִיא, וּמֵהֶן הוּא יוֹצֵא לְתָאֵר אֶת „מַרְאֵה הָאֱלֹהִים", הָעוֹמֵד בְּיַחַס קָרוֹב אֲלֵיהֶן, וְשֶׁהַנָּבִיא כְּמִתְיָרֵא לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ וּלְהִתְעַכֵּב עָלָיו הַרְבֵּה. כָּאן מַתְאִים הַמִּשְׁפָּט: „קוֹל הֲמֻלָּה, כְּקוֹל מַחֲנֶה", הַבָּא לְתָאֵר אֶת הַ„קּוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ". בְּעָמְדָם... — זֶהוּ כֶּפֶל מְיֻתָּר לְסוֹף פָּסוּק כ"ד.

כו) וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ — וּבְעַד הָרָקִיעַ הַכְּחַל־בָּהִיר [„כְּעֵין הַקֶּרַח"] וְהַשָּׁקוּף, הַנָּטוּי עַל רֹאשׁ הַחַיּוֹת, נִרְאָה כִּדְמוּת כִּסֵּא מִמַּרְאֵה תְּכֵלֶת עֲמֻקָּה וּמַזְהִירָה כְּאֶבֶן סַפִּיר. וְהַסַּפִּיר הוּא „כְּעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר" (שְׁמוֹת כ"ד, י'). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּדְמוּת כִּסֵּא עָלָיו", לְפִי זֶה הָיָה הַסַּפִּיר בְּתַחְתִּית הַכִּסֵּא, מֵעֵין מַדְרֵגָה, וְעָלָיו הִתְנַשֵּׂא הַכִּסֵּא. וְזֶה מַתְאִים לְהָאָמוּר בַּתּוֹרָה: (שָׁם) „וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר". דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם — אֵיזוֹ בְּבוּאָה וְדִמְיוֹן לְמַרְאֵה אָדָם, בְּהִיר הַיְצוּרִים

הֶעָרוֹת

כו) וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא... עָלָיו מִלְמָעְלָה — הַמִּלָּה „עָלָיו" מְיֻתֶּרֶת, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ אוֹתָהּ אַחַר „דְּמוּת כִּסֵּא" [רְאֵה בַּבֵּאוּר].

לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה,
וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶם.

כד וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל כַּנְפֵיהֶם
כְּקוֹל מַיִם רַבִּים, כְּקוֹל־שַׁדַּי, בְּלֶכְתָּם,
קוֹל הֲמֻלָּה כְּקוֹל מַחֲנֶה;
בְּעָמְדָם תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן.

בֵּאוּר

מוּל כָּנָף. לְאִישׁ — לְכָל חַיָּה, כְּרוּב. שְׁתַּיִם — שְׁתֵּי הַכְּנָפַיִם הַנִּשְׁאָרוֹת מִלְּבַד שְׁתֵּי הַכְּנָפַיִם הַפְּרוּשׁוֹת לְמַעְלָה. מְכַסּוֹת לָהֵנָּה אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶן — וְיוֹרְדוֹת וּמְכַסּוֹת אֶת גּוּפָן. וְ„לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה" הוּא כֵּפֶל בְּטָעוּת.

כ"ד — כ"ה) בְּשָׁעָה שֶׁהַכְּרוּבִים עָפִים.

כד) וָאֶשְׁמַע אֶת קוֹל כַּנְפֵיהֶם — וְכַאֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לָעוּף שָׁמַעְתִּי שְׁאוֹן כַּנְפֵיהֶם. כְּקוֹל שַׁדַּי — כִּשְׁאוֹן רַעַם אַדִּיר, הַנֶּחְשָׁב לְקוֹל אֱלֹהִים; כָּאָמוּר: „קוֹל יְהוָה עַל הַמָּיִם, אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים, יְהוָה עַל מַיִם רַבִּים" (תְּהִלִּים כ"ט, ג'). בְּלֶכְתָּם — נִמְשָׁךְ אֶל „וָאֶשְׁמַע". קוֹל הֲמֻלָּה — קוֹל רַעַשׁ וְשָׁאוֹן. כְּקוֹל מַחֲנֶה — בִּשְׁעַת הֲלִיכָתוֹ. מִשְׁפָּט זֶה אַחַר „בְּלֶכְתָּם" נִרְאֶה כְּהוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁמְּקוֹמוֹ בְּפָסוּק כ"ה [רְאֵה שָׁם]. בְּעָמְדָם [=וּבְעָמְדָם]. תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן — אֲבָל כַּאֲשֶׁר עָמְדוּ הוֹרִידוּ אֶת כַּנְפֵיהֶם לְמַטָּה. נִרְאֶה שֶׁהַכְּנָפַיִם [„הַיְשָׁרוֹת"] הַנּוֹשְׂאוֹת עֲלֵיהֶן אֶת הָרָקִיעַ (כ"ג), נִשְׁאֲרוּ בְּלִי תְנוּעָה גַּם בִּשְׁעַת מְעוּפָם, וְרַק שְׁתֵּי הַכְּנָפַיִם הַשְּׁנִיּוֹת הִתְנוֹעֲעוּ בְעוּפָם, וּבְעָמְדָם יָרְדוּ וְכִסּוּ אֶת גְּוִיֹּתֵיהֶם. תְּרַפֶּינָה — הַנּוֹשֵׂא —

הֶעָרוֹת

כג) לְאִישׁ... לָהֵנָּה... גְּוִיֹּתֵיהֶם — שֵׁם הַחַיּוֹת בָּא בְּמִין זָכָר וּנְקֵבָה [רְאֵה לְמַעְלָה פָּסוּק י', בַּבֵּאוּר]. כד) שַׁדַּי — יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁיְּסוֹדוֹ בְּאַשּׁוּרִית, וְהוֹרָאָתוֹ עֶלְיוֹן, רָם וְנִשָּׂא [שַׁדּוּ בְּאַשּׁוּרִית: הַר]. וָאֶשְׁמַע... בְּלֶכְתָּם — „בְּלֶכְתָּם" הוּא הַקְּבָלָה נִגּוּדִית אֶל „בְּעָמְדָם", וּלְפִיכָךְ הוּא בָּא בְּסוֹף הַמִּשְׁפָּט.

וָאֶרְאֶה, וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי, וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר.

ב.

א וַיֹּאמֶר אֵלָי:
בֶּן־אָדָם! עֲמֹד עַל־רַגְלֶיךָ וַאֲדַבֵּר אֹתָךְ.
ב וַתָּבֹא בִי רוּחַ, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַי,

בֵּאוּר

הָאֱלֹהִים לְעֵינֵי הַנָּבִיא. וָאֶרְאֶה...— וְכַאֲשֶׁר רָאִיתִי אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה, נָפַלְתִּי עַל פָּנַי נִרְעָשׁ וְנִפְעָם. וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר— אַחַר הַהוֹפָעָה בָּא הֶחָזוֹן. יוֹדֵעַ הוּא הַנָּבִיא מִי הוּא הַמְדַבֵּר, אַךְ מֵרֹב חֶרְדַּת הַקֹּדֶשׁ הַמְמַלְּאָה עוֹד אֶת נֶפֶשׁ הַנָּבִיא, גַּם בְּכָתְבוֹ אֶת הַמַּרְאֶה עַל סֵפֶר, אֵינוֹ מֵעֵז לִקְרֹא אֶת הַמְדַבֵּר בִּשְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ; וְכֵן הוּא פּוֹתֵחַ בְּפֶרֶק ב׳ בְּפֹעַל סְתָמִי: „וַיֹּאמֶר אֵלָי".

פֶּרֶק ב.

א) בֶּן־אָדָם — „בֶּן" מוֹרֶה עַל הַשַּׁיָּכוּת לְסוּג יָדוּעַ, וְ„אָדָם" הוּא שֵׁם הַקִּבּוּץ. „בֶּן־אָדָם" הוֹרָאָתוֹ „אָדָם", כְּמוֹ „בֶּן־נָבִיא" = נָבִיא. כִּנּוּי זֶה מַבִּיעַ שִׁפְלוּת הָאָדָם, מִעוּט עֶרְכּוֹ וְקֹצֶר יָמָיו, לְעֻמַּת אֵל אֵיתָנֵי הַטֶּבַע, אֱלֹהֵי הַנֵּצַח, הַמְדַבֵּר אֵלָיו, וְכֵן אָמַר הַמְשׁוֹרֵר: „מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ, וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ (תְּהִלִּים ח׳, ה׳). מִבְטָא זֶה הָרְגִיל כָּל כַּךְ בְּסִפְרֵנוּ בְּרֵאשִׁית כָּל חָזוֹן, מַבִּיעַ רֶגֶשׁ בִּטּוּל עַצְמוּתוֹ, שֶׁהִרְגִּישׁ הַנָּבִיא בְּנַפְשׁוֹ, בִּרְאוֹתוֹ מַרְאוֹת אֱלֹהִים וּבְשָׁמְעוֹ דְּבַר אֱלֹהִים. עֲמֹד עַל רַגְלֶיךָ — לְסֵמֶל שֶׁהִתְפַּקִּיד הַנְּבוּאִי הַגָּדוֹל, מֵרִים אֶת הַנָּבִיא מֵעֲפַר שִׁפְלוּתוֹ וּמְבִיאוֹ בְּיַחַס קָרוֹב אֶל אֱלֹהָיו. וַאֲדַבֵּר אֹתָךְ — [=אִתְּךָ].

ב) אֲבָל הַנָּבִיא עוֹד נִרְעָשׁ וּמְשׁוֹמֵם מִן הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לָקוּם. וַתָּבוֹא בִי רוּחַ... — פִּתְאֹם הִרְגִּישׁ, כִּי רוּחַ גְּבוּרָה בָּאָה בוֹ מֵאֵת יְיָ, וְהוּא שֶׁעוֹדְדָה אֶת נַפְשׁוֹ וְגוּפוֹ יַחַד, לַעֲמֹד הָכֵן לִפְנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדּוֹבֵר בּוֹ. כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

הֶעָרוֹת

ב) כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַי — „כַּאֲשֶׁר" בָּאָה בִּיחֶזְקֵאל עוֹד שְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים פַּעַם,

כז וָאֵרֶא כְּעֵין חַשְׁמַל,
כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָבִיב,
מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמָעְלָה;
וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה
רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ, וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב.

כח כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת, אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם,
כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב;
הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה;

בֵּאוּר

וְתִפְאַרְתָּם; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ" (בְּרֵאשִׁית א', כ"ו). אָנוּ רוֹאִים, שֶׁחֶרְדַּת קֹדֶשׁ מְמַלְּאָה אֶת לֵב הַנָּבִיא, בְּתָאֲרוֹ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; לְפִיכָךְ הוּא אוֹמֵר: „דְּמוּת כְּמַרְאֵה" כְּלוֹמַר: בְּבוּאָה דִּבְבוּאָה, אֵיזֶה דִּמְיוֹן.

כ"ז–כ"ח) תֵּאוּר כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

כ"ז) וָאֵרֶא — כַּךְ מַתְחִיל הַנָּבִיא בְּתֵאוּר מַרְאֶה חָדָשׁ (רְאֵה לְמַעְלָה ד', ט"ו). וָאֵרֶא כְּעֵין חַשְׁמַל — הִסְתַּכַּלְתִּי בַּדְּמוּת וְרָאִיתִי זֹהַר גָּדוֹל כְּזֹהַר הַחַשְׁמַל. כְּמַרְאֵה אֵשׁ בֵּית (=בַּיִת) לָהּ סָבִיב — וּמִסָּבִיב לַדְּמוּת, שֶׁעֵינָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל, הָיָה כְּמַרְאֵה אֵשׁ לְמִסְגֶּרֶת לָהּ. הַחַשְׁמַל מַזְהִיר יוֹתֵר מִן הָאֵשׁ. עֵין הַחַשְׁמַל הִזְהִיר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ אַךְ מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמָעְלָה; אֲבָל מִשָּׁם וּלְמַטָּה נִרְאָה רַק כְּמַרְאֵה אֵשׁ לְבָד, בְּלִי זֹהַר הַחַשְׁמַל בְּתוֹכָהּ. וְנֹגַהּ לוֹ — לְמַרְאֵה הָאָדָם — סָבִיב — וּמִסָּבִיב לַמַּרְאֶה הַזֶּה יָצָא זֹהַר גָּדוֹל.

כח) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת... כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ — הַזֹּהַר שֶׁיָּצָא מִ„מַּרְאֵה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" הִבְרִיק לְעֵינֵי הַנָּבִיא בִּנְעִימוּת נִפְלָאָה, בְּשִׁבְעַת צִבְעֵי הַקֶּשֶׁת, סֵמֶל הַסְּלִיחָה וְהָרָצוֹן שֶׁל הַיּוֹצֵר לִיצוּרָיו. גַּם הוֹפָעַת אֱלֹהִים לְאֵלִיָּהוּ הִתְחִילָה בְּ„רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק", „וְאַחַר הָרוּחַ—רַעַשׁ", „וְאַחַר הָרַעַשׁ — אֵשׁ", „וְאַחַר הָאֵשׁ — קוֹל דְּמָמָה דַקָּה", גַּם נְבוּאוֹת נְבִיאֵנוּ, „נְבִיא הַזַּעַם" תַּכְלִיתָן אַךְ לְהָשִׁיב אֶת הָעָם מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּלְהֵיטִיבוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ. הוּא — רוֹמֵז אֶל הַמְתֹאָר בַּפְּסוּקִים כ"ו–כ"ח. מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד יְהוָה — הוֹפָעַת מַרְאֵה

אֲנִי שׁוֹלֵחַ אוֹתְךָ אֲלֵיהֶם;
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה.
ה וְהֵמָּה אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ, כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה;
וְיָדְעוּ, כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם.

בֵּאוּר

לֵב — וְלִבָּם הַקָּשֶׁה לֹא יֵדַע נֹחַם. אֲנִי שׁוֹלֵחַ אוֹתְךָ אֲלֵיהֶם — וַאֲלֵיהֶם אֲנִי שׁוֹלֵחַ אוֹתְךָ. וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם — וְכַאֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֲלֵיהֶם, תֹּאמַר: „כֹּה אָמַר יְהוָה", כִּי אַתָּה תִּהְיֶה לִי לְפֶה, וְהַשְּׁכִינָה הִיא הַמְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל הַנָּבִיא [„הוּא יִהְיֶה לְּךָ לְפֶה, וְאַתָּה תִּהְיֶה לּוֹ לֵאלֹהִים" (שמות ב', ט"ז), וּלְהַלָּן שָׁם הוּא אוֹמֵר: „וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֶךָ" (ז', א')]. תֹּכֶן הַנְּבוּאָה יָבֹא לְהַלָּן, וְכָאן הוּא אוֹמֵר לוֹ רַק שֶׁתְּעוּדָתוֹ הִיא לְדַבֵּר אֶל הָעָם כָּל אֲשֶׁר יְצַוֵּהוּ; זוֹהִי אֵפוֹא הַקְדָּשָׁתוֹ לְנָבִיא, מָבוֹא לַנְּבוּאוֹת הַבָּאוֹת.

ה) וְתוֹעֶלֶת תְּעוּדָתוֹ בְּטוּחָה בְּכָל אֹפֶן: וְהֵמָּה — אֵלֶּה, שֶׁאַתָּה שָׁלוּחַ אֲלֵיהֶם. אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ — בֵּין שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיָשִׂימוּ לֵב לִדְבָרֶיךָ, וּבֵין שֶׁיֶּחְדָּלוּ, כְּלוֹמַר: שֶׁיְּמָאֲנוּ לִשְׁמֹעַ אֵלֶיךָ. כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה — וְזֶהוּ מַאֲמָר מֻסְגָּר] כְּלוֹמַר: וְהָאֶפְשָׁרוּת, שֶׁיְּמָאֲנוּ לִשְׁמֹעַ, קְרוֹבָה אָמְנָם לְוַדַּאי, כִּי הֲלֹא מַמְרִים הָיוּ עִמְּדִי תָּמִיד; אֲבָל גַּם אָז לֹא תִהְיֶה הַנְּבוּאָה לַשָּׁוְא: וְיָדְעוּ... — כִּי כַּאֲשֶׁר תִּתְקַיֵּם הַנְּבוּאָה, יֵדְעוּ וְיַכִּירוּ לְפָחוֹת — כִּי נָבִיא — שְׁלִיחוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הָיָה בְתוֹכָם — כָּל הַיָּמִים הָרַבִּים, שֶׁדִּבֵּר אֲלֵיהֶם בְּשֵׁם יְיָ וְלֹא הֶאֱמִינוּ לוֹ. נְבוּאַת יְחֶזְקֵאל נֶחְלֶקֶת לִשְׁתֵּי תְקוּפוֹת: א) מִן הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת יְהוֹיָכִין עַד חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר; ב) מֵחֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וָהָלְאָה. בַּתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא הָיָה רָצוּי לְאֶחָיו הַגּוֹלִים, וְלֹא שָׂמוּ לֵב לִדְבָרָיו; וְאַף

הֶעָרוֹת

ה) בֵּית מְרִי — מִבְטָא זֶה חָבִיב מְאֹד עַל נְבִיאֵנוּ, וּבָא בְּסִפְרֵנוּ בְּשִׁנּוּיִים קְטַנִּים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים. וּמַזְכִּיר אֶת מִבְטָאוֹ שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ: „כִּי עַם מְרִי הוּא" (ל', ט') וּבַתּוֹרָה: „לְאוֹת לִבְנֵי מֶרִי" (בַּמִּדְבָּר י"ז, כ"ה). וְיָדְעוּ, כִּי נָבִיא... — מִבְטָא זֶה בָּא גַּם לְהַלָּן (ל"ג, ל"ג) בְּרֵאשִׁית הַתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל נְבוּאָתוֹ. הַהַשְׁקָפָה, כִּי אֲמִתַּת הַנְּבוּאָה נִכֶּרֶת בְּהִתְקַיְּמוּתָהּ, הִיא הַשְׁקָפַת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה: „אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה, וְלֹא יִהְיֶה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא, הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְּרוֹ יְהוָה" (דְּבָרִים י"ח, כ"ב).

וַתַּעֲמִדֵנִי עַל־רַגְלָי, וָאֶשְׁמַע אֵת מִדַּבֵּר אֵלָי.
ג וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם!
שׁוֹלֵחַ אֲנִי אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
אֶל־גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים, אֲשֶׁר מָרְדוּ־בִי:
הֵמָּה וַאֲבוֹתָם פָּשְׁעוּ בִי, עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
ד וְהַבָּנִים קְשֵׁי פָנִים וְחִזְקֵי־לֵב,

בֵּאוּר

אֵלַי — בְּשָׁעָה שֶׁדִּבֶּר אֵלַי. מִדַּבֵּר [=מִתְדַּבֵּר] — הִתְפַּעֵל, וּמוֹרֶה לְמִי שֶׁמְּדַבֵּר לְעַצְמוֹ. שִׁמּוּשׁ־לָשׁוֹן זֶה בָּא בְּדִבּוּר אֱלֹהִים עִם הָאָדָם, מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, כְּדֵי לְהִמָּנַע מִיַּחַס יָשָׁר שֶׁל הָאֵל הַדּוֹבֵר אֶל הָאָדָם הַשּׁוֹמֵעַ; אֶלָּא אֱלֹהֵי עוֹלָם, כִּבְיָכוֹל, מְדַבֵּר לְעַצְמוֹ וְהַנָּבִיא שׁוֹמֵעַ. כֵּן שָׁמַע מֹשֶׁה „אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת" (בַּמִּדְבָּר ז', פ"ט). וָאֶשְׁמַע אֵת מִדַּבֵּר אֵלַי — „אֵת" בְּלִי כִּנּוּי מַבִּיעַ סְתָמִיּוּת הָרְגִילָה בְּסִגְנוֹנוֹ שֶׁל נְבִיאֵנוּ, וְהַכַּוָּנָה: שָׁמַעְתִּי אֶחָד מְדַבֵּר אֵלָי. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וָאֶשְׁמַע אוֹתוֹ מְדַבֵּר אֵלָי"; אַךְ נוּסָחֵנוּ מַתְאִים יוֹתֵר לְסִגְנוֹנוֹ הַמְיֻחָד שֶׁל נְבִיאֵנוּ.

ג'–ה') מַאֲמָר רִאשׁוֹן.

ג) גּוֹיִם — „גּוֹי" בָּא גַם בְּהוֹרָאַת מִשְׁפָּחָה וְשֵׁבֶט. כְּמוֹ כֵן הָיָה לַשֵּׁם „גּוֹיִם" בִּתְקוּפַת גָּלוּת בָּבֶל מוּבָן שֶׁל עוֹבְדֵי אֱלִילִים. אֶל גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים — אֶל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמָּרְדוּ בִי כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת; וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרוֹת הַמִּלִּים „אֶל גּוֹיִם" [וּרְאֵה הֶעָרוֹת]. וַאֲבוֹתָם — בַּמּוּבָן הַיּוֹתֵר רָחוֹק, כִּי יְחֶזְקֵאל חוֹשֵׁב אֶת יִשְׂרָאֵל לְעַם נִשְׁחָת מֵרֵאשִׁית הֱוָיָתוֹ, בְּנִגּוּד לְיִרְמְיָהוּ הָאוֹמֵר: „זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ"... (יִרְמְיָהוּ ב', ב').

ד) וְהַבָּנִים — וּבְיַחַס אֶל „אֲבוֹתָם" שֶׁבְּפָסוּק ג'] וּבְנֵי הַדּוֹר הַזֶּה. קְשֵׁי פָנִים — פְּנֵיהֶם לֹא יַאְדִּימוּ מִבֹּשֶׁת. וְחִזְקֵי

הֶעָרוֹת

וּבְכָל מָקוֹם הוֹרָאָתָהּ: כְּמוֹ שֶׁ...; וְכַאן אָנוּ מֻכְרָחִים לְבָאֵר: בְּשָׁעָה שֶׁדִּבֶּר אֵלַי. וְיֵשׁ מְסָרְסִים אֶת הַמִּשְׁפָּט: „וַתָּבֹא בִי רוּחַ וַתַּעֲמִידֵנִי עַל רַגְלָי, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלַי" וּפֵרוּשׁוֹ: כְּמוֹ שֶׁדִּבֶּר אֵלַי וְאָמַר לִי: „עֲמֹד עַל רַגְלֶיךָ". ג) אֶל גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים — לְ„גוֹיִם" חֲסֵרָה הֵא הַיְדִיעָה; וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „אֶל גּוֹי הַמּוֹרְדִים".

ז וְדִבַּרְתָּ אֶת־דְּבָרַי אֲלֵיהֶם,
אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ, כִּי מְרִי הֵמָּה.
ח וְאַתָּה, בֶן־אָדָם!
שְׁמַע אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי מְדַבֵּר אֵלֶיךָ:
אַל־תְּהִי־מֶרִי כְּבֵית הַמֶּרִי,
פְּצֵה פִיךָ וֶאֱכֹל אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ.
ט וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה־יָד שְׁלוּחָה אֵלָי,
וְהִנֵּה־בוֹ מְגִלַּת־סֵפֶר;

בֵּאוּר

לְחַכּוֹת לְיַחַס טוֹב מִצִּדָּם.

ז) חוֹזֵר וּמַטְעִים אֶת הָאָמוּר קֹדֶם לָכֵן: וְדִבַּרְתָּ... — לַמְרוֹת כָּל אֵלֶּה תְּדַבֵּר אֶת דְּבָרַי אֲלֵיהֶם.

ב׳, ח׳ — ג׳, ג׳) הַהֶאָרָה הַנְּבוּאִית הָרִאשׁוֹנָה.

ח) שְׁמַע... — דְּרִישַׁת הַמִּשְׁמַעַת מְכֻוֶּנֶת בְּיִחוּד לַצִּוּוּי הַסָּמוּךְ: „פְּצֵה פִיךָ...", אֲבָל הִיא מְכֻוֶּנֶת גַּם לִפְעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית הָעֲתִידָה בִּכְלָל. אַל־תְּהִי מֶרִי — אַל תִּהְיֶה סֵמֶל הַמֶּרִי. כִּי יֵשׁ שֶׁגַּם נֶפֶשׁ הַנָּבִיא מְנַסָּה לְהִתְקוֹמֵם נֶגֶד רְצוֹן הָאֱלֹהִים. מֹשֶׁה אָמַר: „מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה" (שְׁמוֹת ג׳, י״א); יִרְמְיָהוּ אָמַר: „הִנֵּה לֹא יָדַעְתִּי דַּבֵּר, כִּי נַעַר אָנֹכִי" (א׳, ו׳); וְיוֹנָה אָמַר „לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה" (א׳, ג׳); וְהַפְּקֻדָּה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁעָלָיו לְהִשָּׁמַע אֵלֶיהָ הִיא: „פְּצֵה פִיךָ וֶאֱכֹל...".

ט) וָאֶרְאֶה — בֶּחָזוֹן. וְהִנֵּה יָד... — אֲבָל אֵינוֹ מֵעֵז לְהַגִּיד לְמִי הַיָּד. יִרְמְיָהוּ אָמַר פָּשׁוּט: „וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת יָדוֹ, וַיַּגַּע אֶל פִּי" (א׳, ט׳). הַמֶּרְחָק בֵּין „כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" וּבֵין הַנָּבִיא „בֶּן־הָאָדָם", גָּדוֹל אֵצֶל נְבִיאֵנוּ כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתָאֵר יַחַס בִּלְתִּי אֶמְצָעִי בֵּינֵיהֶם. וְהִנֵּה — מִלָּה זוֹ מַבִּיעָה אֶת הַחִדּוּשׁ וְהַפִּתְאֹמִיּוּת, לִרְאוֹת דָּבָר שֶׁלֹּא כַּלֵּל. בוֹ — בַּיָּד. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: בָּהּ. מְגִלַּת־סֵפֶר — כְּתָב־יָד גָּדוֹל.

הֶעָרוֹת

ז) כִּי [בֵית] מְרִי הֵמָּה — זֶהוּ הָרוּז־חוֹזֵר. ח) אַל־תְּהִי מֶרִי — מֶרִי שֵׁם מֻפְשָׁט בִּמְקוֹם הַתֹּאַר: מַמְרֶה, וְהַכַּוָּנָה: הַגְשָׁמַת הַמֶּרִי.

ו וְאַתָּה, בֶן־אָדָם,
אַל־תִּירָא מֵהֶם וּמִדִּבְרֵיהֶם אַל־תִּירָא,
כִּי סָרָבִים וְסַלּוֹנִים אוֹתָךְ, וְאֶל־עַקְרַבִּים אַתָּה יוֹשֵׁב;
מִדִּבְרֵיהֶם אַל־תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אַל־תֵּחָת,
כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה.

בֵּאוּר

לְאַחַר שֶׁחָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם גָּדְלָה הַשְׁפָּעָתוֹ עַל הָעָם, אֲבָל גַּם פְּעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית בַּתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא הָיְתָה בְּלִי תוֹעֶלֶת; כִּי הֲלֹא סוֹף סוֹף הִכִּירוּ הַכֹּל, כִּי נָבִיא אֱמֶת הָיָה, וְנִצְחוֹן הַנָּבִיא הוּא גַּם נִצְחוֹן אֱלֹהָיו שׁוֹלְחוֹ. דַּעַת הַנָּבִיא אֶת הַמְּאֹרָעוֹת הַהִסְטוֹרִיּוֹת מֵרֹאשׁ הִיא הוֹכָחָה נִצַּחַת, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא אֱלֹהֵי הַהִסְטוֹרְיָה וְסִבַּת מְאֹרְעוֹתֶיהָ. הָרַעְיוֹן הָעִקָּרִי אֵפוֹא שֶׁל „וְיָדְעוּ כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם" הוּא הוּא הָרַעְיוֹן שֶׁל הַמִּבְטָא הָרָגִיל: „וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה" (לְהַלָּן י"ג, י"ד וְעוֹד).

ו' — ז') מַאֲמָר שֵׁנִי.

ו) אַל תִּירָא מֵהֶם — אַךְ גַּם קֹדֶם שֶׁיַּכִּירוּךָ לִנְבִיא אֱמֶת, אַל תִּירָא, כִּי אִתְּךָ אֲנִי. כִּי סָרָבִים וְסַלּוֹנִים אוֹתָךְ (=אִתָּךְ) — כִּי קוֹצִים וּבַרְקָנִים סְבִיבֶךָ, כְּלוֹמַר: אֲנָשִׁים שֶׁפְּגִיעָתָם רָעָה הֵמָּה. עַקְרַבִּים — עַקְרָב = מִין עַכָּבִישׁ, שֶׁעֹקֶץ מַרְעִיל בִּקְצֵה זְנָבוֹ, וּבְהַשְׁאָלָה: לְקוֹץ מַכְאִיב. אֶל־עַקְרַבִּים אַתָּה יוֹשֵׁב — וּבֵין אֲנָשִׁים הַדּוֹקְרִים בִּלְשׁוֹנָם כַּקּוֹצִים הַלָּלוּ אַתָּה יוֹשֵׁב; וְלֹא קַלָּה תִהְיֶה אֵפוֹא תְּעוּדָתְךָ; וּלְפִיכָךְ אֲנִי מַזְהִיר אוֹתְךָ: מִדִּבְרֵיהֶם — הַמְּלֵאִים עֲקִיצוֹת וָלַעַג — אַל־תִּירָא, וּמִפְּנֵיהֶם — וּמֵהַעֲוָיוֹת הַזַּעַם שֶׁפְּנֵיהֶם מַבִּיעִים לְךָ — אַל־תֵּחָת — אַל תִּבָּהֵל. כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה — וְאֵין

הֶעָרוֹת

ו) וּמִדִּבְרֵיהֶם אַל־תִּירָא — יֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „אַל תֵּחָת", כְּמוֹ בַּחֲצִי הַפָּסוּק הַשֵּׁנִי (רְאֵה יִרְמְיָהוּ א', ח'). סָרָבִים — מִמְּקוֹר סָרַב, אֲחִי צָרַב, שָׂרַף, וְהוּא קוֹץ דּוֹקֵר וּבוֹעֵר. סַלּוֹן — מַקְבִּיל לְקוֹץ: „סִלּוֹן מַמְאִיר וְקוֹץ מַכְאִב" (לְהַלָּן כ"ח, כ"ד). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ, כַּנִּרְאֶה: „סֹרְבִים וּמַלְנִים". הַפֹּעַל סָרַב הוֹרָאָתוֹ: לֹא לִשְׁמֹעַ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ: „מְסָרְבִין לְקָטָן, וְאֵין מְסָרְבִין לְגָדוֹל" (בָּבָא מְצִיעָא פ"ז). וְאֶל (=אֵצֶל) עַקְרַבִּים.

וְלֵךְ דַּבֵּר אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל.

בֵּאוּר

בֶּחָזוֹן בְּאֹפֶן נִפְלָא מְאֹד: הַנָּבִיא אוֹכֵל אֶת הַמְּגִלָּה הַמְּכִילָה תַּמְצִית נְבוּאָתוֹ בַּתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה. קַבָּלַת הַהַשְׁפָּעָה הָאֱלֹהִית אֵינָהּ רַק נַפְשִׁית, רוּחָנִית, אֶלָּא גַּם גּוּפָנִית, חָמְרִית. דְּבַר יְיָ מְמַלֵּא אֶת כָּל יֵשׁוּתוֹ וְחוֹדֵר לְתוֹךְ בְּשָׂרוֹ וְדָמוֹ וּמִתְהַוֶּה עִמּוֹ לַאֲחְדוּת אוֹרְגָנִית; וְכָל אֲשֶׁר יְדַבֵּר מֵעַתָּה וָהָלְאָה לֹא דְּבָרוֹ, דְּבַר בֶּן־אָדָם, הוּא, כִּי אִם דְּבַר יְיָ. הָאִישִׁיּוּת שֶׁל הַנָּבִיא, הַמִּתְבַּלֶּטֶת כָּל־כַּךְ בִּנְבוּאוֹת יְשַׁעְיָהוּ וְיִרְמְיָהוּ, בְּטֵלָה וְנֶעֱלֶמֶת לְגַמְרֵי; הוּא אֵינוֹ אֶלָּא כְּלִי קִבּוּל לְהַשְׁפָּעָה עֶלְיוֹנָה, פּוֹתֵחַ הוּא אֶת פִּיו וּמְקַבְּלָהּ, וְהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר אֶל הָעָם; וְאֵין לוֹ בַּנְּבוּאָה מִשֶּׁלּוֹ אֶלָּא הַצּוּרָה בִּלְבָד. עָמוֹס הָרוֹעֶה שָׁמַע בְּמַעֲמַקֵּי נַפְשׁוֹ קוֹל אֱלֹהָיו הַקּוֹרֵא אֵלָיו לִהְיוֹת נָבִיא לְעַמּוֹ: „וַיִּקָּחֵנִי יְהוָה מֵאַחֲרֵי הַצֹּאן, וַיֹּאמֶר אֵלַי: לֵךְ הִנָּבֵא אֶל עַמִּי יִשְׂרָאֵל" (ז', ט"ו) דְּחִיפָה פְּנִימִית זוֹ הוּא „צִוּוּי קַטֵּגוֹרִי", שֶׁאֵין לְהִתְנַגֵּד לוֹ: „אַרְיֵה שָׁאָג — מִי לֹא יִירָא? אֲדֹנָי יֱהוִה דִּבֶּר — מִי לֹא יִנָּבֵא?" (ג', ח'); וְהוּא הוֹלֵךְ וּמִתְנַבֵּא. יְשַׁעְיָהוּ הִרְגִּישׁ יוֹתֵר אֶת כָּל רוֹמְמוּתָהּ וּקְדֻשָּׁתָהּ שֶׁל הַתְּעוּדָה הַנְּבוּאִית, כְּמוֹ שֶׁמֻּשַּׂג אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֶצְלוֹ יוֹתֵר נַעֲלֶה וְנִשְׂגָּב בִּקְדֻשָּׁתוֹ מִשֶּׁל עָמוֹס; וּבְשָׁמְעוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֶת שִׁירַת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל הַשְּׂרָפִים: „קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ", הִרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ, כִּי הוּא, „אִישׁ טְמֵא שְׂפָתַיִם", אֵינוֹ רָאוּי לָבֹא בְּסוֹדוֹ שֶׁל „קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל". וְהִנֵּה עָף אֵלָיו אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים, וּבְרִצְפָּה שֶׁהִגִּיעַ אֶל פִּיו טִהֲרוֹ מִטֻּמְאָתוֹ וְהִכְשִׁירוֹ לָבוֹא בְּסוֹד קְדוֹשִׁים, בַּפָּמַלְיָה שֶׁל מַעְלָה; וּמֵאָז עוֹמֵד הַנָּבִיא תָּמִיד בְּיַחַס פְּנִימִי קָרוֹב אֶל אֱלֹהָיו, וְנַפְשׁוֹ הַדְּבֵקָה בֵּאלֹהֶיהָ תִּהְיֶה מֵאָז לְמַעְיָן נוֹבֵעַ מֵאֵלָיו נְבוּאָה אַדִּירָה, הַמִּתְגַּשֶּׁמֶת בְּאִישִׁיּוּתוֹ הַגְּדוֹלָה. שׁוֹנֶה מִמֶּנּוּ חֲזוֹן הַהַקְדָּשָׁה שֶׁל יִרְמְיָהוּ, שָׁם שׁוֹלֵחַ יְהוָה אֶת יָדוֹ וְנוֹגֵעַ עַל פִּיו וְאוֹמֵר: „הִנֵּה נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךָ" (א', ט') מַגַּע־יָד זֶה לֹא בָא אֵפוֹא לְטַהֲרוֹ וּלְהַקְדִּישׁוֹ, לְמַעַן יִהְיֶה לִמְקוֹר נְבוּאָה, אֶלָּא לָשִׂים „דְּבָרִים" בְּפִיו, הַנָּבִיא מְקַבֵּל „דְּבַר יְהוָה", כְּלוֹמַר: הֶאָרָה נְבוּאִית יְדוּעָה וְסוֹפְגָהּ לְתוֹכוֹ, וְאָז הִיא נִבְלַעַת

הֶעָרוֹת

הָיוּ חַיֵּי הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ, הַחֹמֶר וְהָרוּחַ אֲחוּזִים וּדְבוּקִים בְּמֻשָּׂג אֶחָד; גַּם הָאֲכִילָה לֹא נֶחְשְׁבָה רַק לְסִפּוּק צֹרֶךְ הַגּוּף בִּלְבָד. הָאֹכֶל הוּא מְזוֹן הַדָּם, וְ„הַדָּם הוּא [מְעֹ]ן הַנֶּפֶשׁ". הָאוֹכֵל מְסַפֵּק אֵפוֹא צָרְכֵי הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ יַחַד. לְפִיכָךְ נֶחְשְׁבָה גַּם אֲכִילַת

י וַיִּפְרֹשׂ אוֹתָהּ לְפָנַי, וְהִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר, וְכָתוּב אֵלֶיהָ
קִנִים וָהֶגֶה וָהִי.

ג.

א וַיֹּאמֶר אֵלַי:
בֶּן־אָדָם! אֵת אֲשֶׁר־תִּמְצָא אֱכוֹל;
אֱכוֹל אֶת־הַמְּגִלָּה הַזֹּאת,

בֵּאוּר

י) וַיִּפְרֹשׂ — הַנּוֹשֵׂא סְתָמִי, וְהַכַּוָּנָה: בַּעַל הַיָּד, יְהוָה. וְהִיא כְתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר — בִּהְיוֹת הַמְּגִלָּה פְּרוּשָׂה לְפָנָיו, רָאָה שֶׁהִיא כְּתוּבָה מִשְּׁנֵי עֲבָרֶיהָ, לֹא כְּכָל הַמְּגִלּוֹת הַכְּתוּבוֹת רַק בְּצִדָּן הַפְּנִימִי. זֶהוּ מַרְאֶהָ הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַמְּגִלָּה. וְכָתוּב אֵלֶיהָ — (=עָלֶיהָ) וְתָכְנָהּ שֶׁל מְגִלָּה זוֹ: קִנִים — שִׁירֵי קִינָה וָאֵבֶל. וָהֶגֶה — (שֵׁם הַקִּבּוּץ) וַאֲנָחוֹת. וָהִי — וּמִסְפֵּד. הַמְּגִלָּה הַכִּילָה בְּתוֹכָהּ תַּמְצִית כָּל הַנְּבוּאוֹת עַל חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וְגָלוּת יְהוּדָה, שֶׁנִּבָּא יְחֶזְקֵאל בִּתְקוּפָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה מִן הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת יְהוֹיָכִין עַד חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם (593 — 586).

פֶּרֶק ג.

א) אֱכוֹל אֶת־הַמְּגִלָּה — קַבָּלַת הַהֶאָרָה הַנְּבוּאִית מִתְרַשֶּׁמֶת אֵצֶל נְבִיאֵנוּ

הֶעָרוֹת

י) קִנִים — הַיָּחִיד קִינָה, וְהָרִבּוּי גַּם קִינוֹת, כְּמוֹ הַשֵּׁם מִלָּה – מִלִּים – מִלּוֹת. הֶגֶה — מִמְּקוֹר הָגֹה, בְּהוֹרָאַת הַשְׁמֵעַ קוֹל הֶמְיָה. וָהִי — יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהוּא שֵׁם מְקֻצָּר מִן נְהִי = בְּכִי, מִמְּקוֹר נָהֹה; וּלְדַעַת אֲחֵרִים הִי מִלַּת הַקְּרִיאָה וְהַבָּעַת צַעַר, כְּמוֹ „אִי": „אִי לָךְ, אֶרֶץ, שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר" (קֹהֶלֶת, י׳, ט״ז).

א) אֲשֶׁר תִּמְצָא אֱכוֹל — הַפֹּעַל מָצֹא אֵינוֹ מַתְאִים כָּאן, שֶׁהַמְּגִלָּה פְּרוּשָׂה לְפָנָיו, אֲבָל לֹא נִמְסְרָה לְיָדוֹ. מִשְׁפָּט זֶה מַזְכִּיר אֶת דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ: „נִמְצְאוּ דְבָרֶיךָ וָאֹכְלֵם" (ט״ו, ט״ז), וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינוֹ. אֱכוֹל אֶת־הַמְּגִלָּה — אֵצֶל הַקַּדְמוֹנִים

ד וַיֹּאמֶר אֵלָי: בֶּן־אָדָם! לֶךְ־בֹּא אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְדִבַּרְתָּ
בִדְבָרַי אֲלֵיהֶם. ה כִּי לֹא אֶל־עַם עִמְקֵי שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן
אַתָּה שָׁלוּחַ; אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל. ו לֹא אֶל־עַמִּים רַבִּים, עִמְקֵי
שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן, אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע דִּבְרֵיהֶם; אִם־לֹא אֲלֵיהֶם
שְׁלַחְתִּיךָ, הֵמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ. ז וּבֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יֹאבוּ

בֵּאוּר

לְהָאָמוּר לְמַעְלָה (ב׳, ג׳–ז׳).

ד) **וְדִבַּרְתָּ בִדְבָרַי** — [=כִּדְבָרַי] וּתְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כְּכָל הַדְּבָרִים הַכְּתוּבִים בַּמְּגִלָּה, שֶׁאֲנִי מַאֲכִיל אוֹתְךָ.

ה) נְתִינַת טַעַם לַצִּוּוּי: „לֶךְ־בֹּא".

עַם עִמְקֵי שָׂפָה — עַם שֶׁשְּׂפָתוֹ עֲמֻקָּה, בִּלְתִּי מוּבֶנֶת. **וְכִבְדֵי לָשׁוֹן** — וְשֶׁלְּשׁוֹנָם תָּנוּעַ בִּכְבֵדוּת, מְגַמְגְּמִים, וְקָשֶׁה לְהָבִין גַּם בְּשָׁעָה שֶׁהֵם מְדַבְּרִים בְּשָׂפָה מוּבֶנֶת לַשּׁוֹמֵעַ; לֹא כָזֶה הוּא הָעָם שֶׁאַתָּה שָׁלוּחַ אֵלָיו, [כִּי אִם] — **אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל** — שֶׁלְּשׁוֹנְךָ לְשׁוֹנָם וְיָבִינוּ אֶת דְּבָרֶיךָ, וְאַתָּה תָּבִין אֶת תְּשׁוּבָתָם.

ו) **לֹא אֶל עַמִּים רַבִּים** — אֶל הָעַמִּים הָאֱלִילִיִּים. **אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע** — אֲשֶׁר לֹא תָבִין — **דִּבְרֵיהֶם** — וְהֵם לֹא יָבִינוּ דְּבָרֶיךָ. זֶהוּ אֵפוֹא כֵּפֶל לְפָסוּק ה׳ בְּשִׁנּוּי מֵ„עַם" לְ„עַמִּים רַבִּים". **אִם לֹא** — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: אִם לְא, וְהוּא כְּמוֹ אִלּוּ בָּאֲרָמִית. **אִם לְא אֲלֵיהֶם שְׁלַחְתִּיךָ** — אִלּוּ שְׁלַחְתִּיךָ אֶל הָעַמִּים הָאֱלִילִיִּים. **הֵמָּה יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ** — אַף־עַל־פִּי שֶׁלָּשׁוֹן אַחֶרֶת בְּפִיהֶם, הָיוּ מִתְאַמְּצִים לְהָבִין אֶת דְּבָרֶיךָ, וּלְמַלֵּא אַחֲרֵיהֶם, וְיֵשׁ מְנַקְּדִים גַּם בְּרֹאשׁ הַפָּסוּק: **לְא** [=לוּ] **אֶל עַמִּים רַבִּים**, וּבִשְׁבִיל שֶׁהִפְסִיק בְּתֵאוּר הָעַמִּים הוּא חוֹזֵר אֶל רֹאשׁ הַמִּשְׁפָּט: „אִם לְא...".

ז) **וּבֵית יִשְׂרָאֵל** — אֲבָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, שֶׁאַתָּה שָׁלוּחַ אֲלֵיהֶם. **לֹא יֹאבוּ**

הֶעָרוֹת

ו) **עִמְקֵי שָׂפָה וְכִבְדֵי לָשׁוֹן** — תְּאָרִים אֵלּוּ בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה מְיֻתָּרִים. **לֹא תִשְׁמַע דִּבְרֵיהֶם... יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ** — שָׁמֹעַ אֶת... הוֹרָאָתוֹ שְׁמִיעָה מַמָּשׁ; אֲבָל שָׁמֹעַ אֶל... — הוֹרָאָתוֹ: מַלֵּא אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים.

ב וָאֶפְתַּח אֶת־פִּי, וַיַּאֲכִלֵנִי אֵת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת.
ג וַיֹּאמֶר אֵלַי:
בֶּן־אָדָם! בִּטְנְךָ תַאֲכֵל וּמֵעֶיךָ תְמַלֵּא
אֵת הַמְּגִלָּה הַזֹּאת, אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ;
וָאֹכְלָה, וַתְּהִי בְּפִי כִּדְבַשׁ לְמָתוֹק.

בֵּאוּר

בְּנַפְשׁוֹ וְחוֹוֶרֶת וּמִתְגַּלָּה כְּרַעְיוֹן עִקָּרִי בְּנְאוּמוֹ הַנְּבוּאִי הַמַּתְחִיל: וַיְהִי „דְבַר יְהוָֹה" אֵלַי. הֶעָרוֹת נְבוּאִיּוֹת כָּאֵלֶּה מְקַבֵּל הַנָּבִיא מֵאֵת אֱלֹהָיו לְעִתִּים יְדוּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר: „נִמְצְאוּ דְבָרֶיךָ וָאֹכְלֵם" (ט"ו, ט"ז) כְּלוֹמַר: כָּל פַּעַם שֶׁבָּאָה עָלָיו הֶאָרָה נְבוּאִית בְּרֶגַע הָאֶקְסְטָזָה הוּא מְקַבְּלָהּ בְּרָצוֹן. יְחֶזְקֵאל מְקַבֵּל בְּחָזוֹן־הַהַקְדָּשָׁה „מְגִלַּת סֵפֶר כְּתוּבָה פָּנִים וְאָחוֹר" וּמִצְטַוֶּה לְאָכְלָהּ. הַ„דְּבָרִים" שֶׁל יִרְמְיָהוּ נִתְגַּשְּׁמוּ כָּאן בִּמְגִלַּת סֵפֶר כְּתוּבָה. הַתֹּכֶן הַנְּבוּאִי מְגֻבָּל וּמְסֻיָּם מֵרֹאשׁ בְּכָל פְּרָטָיו, וְיַחַס הַנָּבִיא אֶל הַנְּבוּאָה הוּא יַחַס פַּסִּיבִי; הַמּוֹמֶנְט הָאִישִׁי נֶעְלָם לְגַמְרֵה. הַנָּבִיא אֵינוֹ אֶלָּא כְּלִי קִבּוּל לְהַשְׁפָּעָה עֶלְיוֹנָה, שְׁלִיחַ הַנִּבְדָּל מִשְּׁלִיחוּתוֹ, „אֱכֹל אֶת הַמְּגִלָּה — וְלֵךְ דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". לַחֲזוֹן הַהַקְדָּשָׁה שֶׁל יְחֶזְקֵאל יֵשׁ תְּכוּנָה רֵיאָלִית, מַמָּשִׁית, הַמַּתְאִימָה לִתְכוּנָתוֹ בִּכְלָל.

ג) בִּטְנְךָ תַאֲכֵל... — הַבֶּטֶן וְהַמֵּעַיִם הֵם כָּל פְּנִימִיּוּת גּוּף הָאָדָם; וְהַכַּוָּנָה: דְּבַר יְיָ יַחְדֹּר אֶת כָּל עַצְמוּתוֹ וְיִהְיֶה לְחֵלֶק אוֹרְגָנִי מִבְּשָׂרוֹ וּמִדָּמוֹ. וָאֹכְלָה — וַאֲנִי אָכַלְתִּי אֶת הַמְּגִלָּה, כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי. וַתְּהִי בְּפִי כִּדְבַשׁ לְמָתוֹק — יוֹדֵעַ הוּא הַנָּבִיא, כַּמָּה קָשָׁה הִיא תְּעוּדָתוֹ הַנְּבוּאִית, וּבְכָל זֹאת הוּא מְקַבֵּל אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה, מֵאֲשֶׁר הוּא לִהְיוֹת שְׁלִיחוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְעַמּוֹ; וְכֵן אָמַר יִרְמְיָהוּ: „וַיְהִי דְבָרְךָ לִי לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחַת לְבָבִי, כִּי נִקְרָא שִׁמְךָ עָלַי" (ט"ו — ט"ז).

ד' — ט') מַאֲמָר מַקְבִּיל בְּתָכְנוֹ

הֶעָרוֹת

בְּשַׂר הַזְּבָחִים לִפְנֵי יְיָ לַעֲבוֹדַת אֱלֹהִים; וַאֲכִילַת פְּרִי עֵץ הַדַּעַת, הֵבִיאָה לְאָדָם וְחַוָּה דַּעַת טוֹב וָרָע. וָאֹכְלָה — הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת בָּאָה בֶּעָתִיד לְהוֹרָאַת הַחֵפֶץ. וְהַשִּׁבְעִים נִקְּדוּ: „וָאֹכְלָהּ" בְּכִנּוּי לַמְּגִלָּה.

אֶל־בְּנֵי עַמֶּךָ, וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהֹוִה; אִם־יִשְׁמְעוּ וְאִם־יֶחְדָּלוּ. יב וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ, וָאֶשְׁמַע
אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ. יג וְקוֹל
כַּנְפֵי הַחַיּוֹת מַשִּׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ, וְקוֹל הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם;

בֵּאוּר

בְּנֵי עַמֶּךָ — כִּי „בֵּית הַמֶּרִי" הַזֶּה לֹא עַמִּי הוּא עוֹד.

י"ב—ט"ו) הֶעְלֵם מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים.

יב) הַנָּבִיא הִרְגִּישׁ כְּאִלּוּ לֹא מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים סָרוּ וְהִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ [דָּבָר זֶה הָיָה נִרְאֶה כִּפְחִיתוּת הַכָּבוֹד כְּלַפֵּי מַעְלָה], אֶלָּא אֵיזֶה כֹּחַ עֶלְיוֹן נְשָׂאָהוּ וְהִרְחִיקָהוּ מִן הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל. וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ — הַנָּבִיא עוֹמֵד כֻּלּוֹ תַּחַת הַשְׁפָּעַת רוּחַ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ, וְרוּחַ זוֹ הִיא שֶׁנְּשָׂאָה אוֹתוֹ מִמְּקוֹם הִתְגַּלּוּת הָאֱלֹהִים, כַּאֲשֶׁר תִּשָּׂא הָרוּחַ אֶת הֶעָלֶה וּתְטַלְטְלֵהוּ לְמֵרָחוֹק. וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי — וּבִהְיוֹתִי כֹּה נִשָּׂא בָּרוּחַ, שָׁמַעְתִּי מֵאֲחוֹרַי, כְּלוֹמַר: מִמְּקוֹם הַמַּרְאֶה, שֶׁגַּבּוֹ הָיָה מֻפְנֶה לְשָׁם. קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל — קוֹל הֲמֻלָּה נוֹרָאָה, בְּקוֹל רַעַשׁ אֲדָמָה: בָּרוּךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ — כִּישַׁעְיָהוּ, שֶׁשָּׁמַע בַּחֲזוֹן הַהַקְדָּשָׁה שִׁירַת הַשְּׂרָפִים: „קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ..." שָׁמַע גַּם יְחֶזְקֵאל אֶת הַחַיּוֹת וְאוֹפַנֵּי הַ„מֶּרְכָּבָה", שֶׁהֵם סְמָלִים לְכָל הַחַי וְהַדּוֹמֵם שֶׁבַּטֶּבַע, אוֹמְרִים שִׁירָה: בָּרוּךְ וּמְהֻלָּל יִהְיֶה כְּבוֹד יְהוָה [וְלֹא „יְהוָה" בְּעַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִגָּלֶה וְלֹא יֵרָאֶה לְעֵין בֶּן־אָדָם], מִן הַמָּקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹכֵן בּוֹ; וְהַכַּוָּנָה: מִכָּל הַיְקוּם וְהַטֶּבַע. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „בְּרוּם כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ" [הַכ' וְהַמ' שֶׁל הַכְּתָב הָעִבְרִי הַקַּדְמוֹן דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ]. וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְהַלָּן: „וַיָּרָם כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל הַכְּרוּב" (י', ב'); וְהַכַּוָּנָה: כִּי נִשְׁמַע רַעַשׁ גָּדוֹל, בְּשָׁעָה שֶׁהִתְרוֹמֵם מַרְאֵה כְּבוֹד יְיָ וְנַעֲלָה מִמְּקוֹמוֹ, וְהוּא רַעַשׁ כַּנְפֵי הַחַיּוֹת, כַּמְבֹאָר בַּפָּסוּק הַבָּא, וְהַוָּו שֶׁל „וְקוֹל" תִּהְיֶה לְפִי זֶה וָו הַבֵּאוּר. „כְּבוֹד יְהוָה" פֵּרוּשׁוֹ כָּאן: כָּל הַמַּרְאֶה שֶׁהוֹפִיעַ לְעֵינֵי הַנָּבִיא.

יג) וְקוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת — [נִמְשָׁךְ אֶל „וָאֶשְׁמַע" שֶׁבַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם]. וְשָׁמַעְתִּי גַּם אֶת קוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת הַמִּתְרוֹמְמוֹת לָעוּף, שֶׁהָיָה „כְּקוֹל מַיִם רַבִּים" (א', כ"ד), תַּחַת אֲשֶׁר „בְּעָמְדָם תְּרַפֶּינָה כַנְפֵיהֶן" (שָׁם). מַשִּׁיקוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ —

הֶעָרוֹת

יג) מַשִּׁיקוֹת — בִּנְיַן הִפְעִיל מִמְּקוֹר נ ש ק.

לִשְׁמֹעַ אֵלֶיךָ, כִּי אֵינָם אֹבִים לִשְׁמֹעַ אֵלָי; כִּי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
חִזְקֵי־מֵצַח וּקְשֵׁי־לֵב הֵמָּה.

ח הִנֵּה נָתַתִּי אֶת־פָּנֶיךָ חֲזָקִים לְעֻמַּת פְּנֵיהֶם,
וְאֶת־מִצְחֲךָ חָזָק לְעֻמַּת מִצְחָם.

ט כְּשָׁמִיר חָזָק מִצֹּר נָתַתִּי מִצְחֶךָ;
לֹא־תִירָא אוֹתָם וְלֹא־תֵחַת מִפְּנֵיהֶם,
כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה.

י וַיֹּאמֶר אֵלָי: בֶּן־אָדָם! אֶת־כָּל־דְּבָרַי, אֲשֶׁר אֲדַבֵּר
אֵלֶיךָ, קַח בִּלְבָבְךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע. יא וְלֵךְ בֹּא אֶל־הַגּוֹלָה,

---

בֵּאוּר

לִשְׁמֹעַ אֵלֶיךָ — אַף כִּי הֵם מְבִינִים אֶת דְּבָרֶיךָ. **חִזְקֵי מֵצַח** — צִיּוּר לָקוּחַ מִשּׁוֹר נַגָּח; וְהַכַּוָּנָה: עַזֵּי פָּנִים. הָרַעְיוֹן, כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָעִים וְנִשְׁחָתִים יוֹתֵר מִן הָעַמִּים הָאֱלִילִיִּים הוֹלֵךְ וְנִשְׁנֶה בְּפִי נְבִיאֵנוּ בַּנְּבוּאוֹת הַבָּאוֹת.

ח) וּבְכָל זֹאת אַל תִּירָא מֵהֶם, כִּי בְּמִדָּה שֶׁפְּנֵיהֶם וּמִצְחָם קָשִׁים וַחֲזָקִים, אֶעֱשֶׂה גַּם אֶת פָּנֶיךָ וּמִצְחֲךָ אַתָּה קָשִׁים וַחֲזָקִים לַעֲמֹד נֶגְדָּם בְּלִי חַת. בָּזֶה מְרַמֵּז אוּלַי הַנָּבִיא לִשְׁמוֹ: יְחֶזְקֵאל = יְחַזֵּק אֵל. הַהַכָּרָה הָעֲמֻקָּה בְּנֶפֶשׁ הַנָּבִיא, כִּי צִיר שָׁלוּחַ הוּא מֵאֵת אֱלֹהָיו, מְמַלְּאָה אוֹתוֹ עֹז וְאֹמֶץ, וְלֹא יִירָא אָדָם עוֹד. מַרְגִּישׁ הוּא אֶת עַצְמוֹ יְחִידִי לְעֻמַּת כָּל בְּנֵי עַמּוֹ הַשּׂוֹנְאִים אוֹתוֹ; יָחִיד הוּא, אֲבָל אֶחָד עִם אֱלֹהָיו.

ט) **שָׁמִיר** — מִין אֶבֶן יְקָרָה. **צֹר** — צוּר, סֶלַע קָשֶׁה. **כְּשָׁמִיר, חָזָק מִצֹּר** — כְּשָׁמִיר זֶה, שֶׁהוּא חָזָק וְקָשֶׁה מִן הַסֶּלַע, עָשִׂיתִי מִצְחֶךָ. **כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה** — בַּחֲרוּז חוֹזֵר זֶה הוּא מְסַיֵּם אֶת הַמַּאֲמָר.

י׳—י״א) מַאֲמָר מַקְבִּיל אֶל פָּסוּק ד׳.

י) **אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ** — מִן הַיּוֹם הַזֶּה וָהָלְאָה. **קַח בִּלְבָבְךָ** — קַבֵּל אוֹתָם בְּהַכָּרָתְךָ, בְּרִגְשׁוֹתֶיךָ וּבְכָל הֲוָיָתְךָ הַפְּנִימִית. **וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע** — וּבְחוּשׁ־הַשְּׁמִיעָה הַחִיצוֹנִי הַמִּשְׁתַּתֵּף גַּם הוּא בְּקַבָּלַת הַהֶאָרָה הָאֱלֹהִית. קַבָּלָה חִיצוֹנִית זוֹ רִאשׁוֹנָה הִיא בִּזְמַן, אֲבָל שְׁנִיָּה בְּמַעֲלָה; וּלְכַךְ הִקְדִּים אֶת הַמְאֻחָר.

יא) מַקְבִּיל אֶל הָאָמוּר לְמַעְלָה (ב׳, ד׳—ה׳). **אֶל הַגּוֹלָה** — אֶל בְּנֵי הַגּוֹלָה.

שָׁם; וָאֵשֵׁב שָׁם שִׁבְעַת יָמִים, מַשְׁמִים בְּתוֹכָם.
טז וַיְהִי מִקְצֵה שִׁבְעַת יָמִים, וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
יז בֶּן־אָדָם! צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל;
וְשָׁמַעְתָּ מִפִּי דָּבָר, וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי.
יח בְּאָמְרִי לָרָשָׁע: מוֹת תָּמוּת, וְלֹא הִזְהַרְתּוֹ,
וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה לְחַיֹּתוֹ:

בֵּאוּר

בָּרוּר וּמוּבָן. וָאֵשֵׁב... מַשְׁמִים — כְּמֻכֶּה בְּשִׁמָּמוֹן וּבְתִמָּהוֹן. נֶפֶשׁ הַנָּבִיא, שֶׁנִּרְעֲשָׁה עַד הַיְסוֹד בָּהּ מִן הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל וְהַהֶאָרָה הַנְּבוּאִית הָרִאשׁוֹנָה, לֹא יָכְלָה לָשׁוּב מַהֵר לִמְנוּחָתָהּ; שִׁבְעַת יָמִים עָבְרוּ עַד שֶׁשָּׁב אֵלָיו מַצַּב רוּחוֹ הָרָגִיל.

ט"ז—כ"א) עוֹד הֶעָרָה עַל תַּפְקִיד הַנָּבִיא וְאַחֲרָיוּתוֹ הַגְּדוֹלָה.

טז) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי — לְאַחַר שֶׁיָּשַׁב שִׁבְעַת יָמִים מַשְׁמִים כְּאִלֵּם בֵּין אֶחָיו הַגּוֹלִים, הָיָה דְבַר יְיָ אֵלָיו לְעוֹרְרוֹ, שֶׁיַּתְחִיל אֶת פְּעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית.

יז) צֹפֶה — שׁוֹמֵר הָעוֹמֵד עַל מִגְדַּל הַמִּצְפֶּה וּמַבִּיט לְמֵרָחוֹק, וּבִרְאוֹתוֹ אֶת הָאוֹיֵב הוֹלֵךְ וּבָא, הוּא מְמַהֵר לְהַזְהִיר אֶת הָעָם עַל הַסַּכָּנָה הַצְּפוּיָה לוֹ. צֹפֶה נְתַתִּיךָ... — הַנָּבִיא גְּלוּי הָעֵינַיִם, רוֹאֶה בְּעֵינוֹ הַבְּהִירָה, אֶת הַמְּאֹרָעוֹת הַגְּדוֹלִים בְּרִחוּק הַזְּמָן, כְּמוֹ שֶׁהַצּוֹפֶה רוֹאֶה מֵעַל הַמִּגְדָּל הָרָם בְּרִחוּק הַמָּקוֹם. וְהִזְהַרְתָּ אוֹתָם מִמֶּנִּי — תַּתְרֶה בָּהֶם לְהִשָּׁמֵר מִפָּנַי, כְּלוֹמַר: מִפְּנֵי הָרָעָה שֶׁאָבִיא עֲלֵיהֶם. חוֹבָתוֹ שֶׁל הַנָּבִיא הִיא אַךְ לְהַזְהִיר; אִם יִשְׁמְעוּ לוֹ, וְאִם יֶחְדָּלוּ, אַחַת הִיא לוֹ, הוּא אֶת חוֹבָתוֹ מִלֵּא.

יח) הַצּוֹפֶה אַחֲרַאי לֹא רַק בְּעַד כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּעִיר, אֶלָּא גַּם בְּעַד כָּל פְּרָט, שֶׁלֹּא יָדַע לְהִזָּהֵר בְּאַשְׁמַת הַצֹּפֶה. בְּאָמְרִי לָרָשָׁע... — בְּאָמְרִי לְךָ עַל הָרָשָׁע כִּי נִגְזַר דִּינוֹ מִלְּפָנַי לְמִיתָה, לְהַזְהִיר

הֶעָרוֹת

טו) מַשְׁמִים — יֵשׁ קוֹרְאִים מְשׁוֹמֵם, כְּמוֹ בְּעֶזְרָא (ט' ג'). י"ז—י"ט) הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה בָּאִים בִּמְעַט מִלָּה בְּמִלָּה לְהַלָּן (ל"ג, ז' ט'—ט"ז) וַיְהִי... וַיְהִי — לְפִי סִגְנוֹנוֹ שֶׁל נְבִיאֵנוּ צָרִיךְ לָבוֹא בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה: הָיָה.

וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל׃ יד וְרוּחַ נְשָׂאַתְנִי וַתִּקָּחֵנִי; וָאֵלֵךְ מַר
בַּחֲמַת רוּחִי, וְיַד־יְהוָה עָלַי חָזָקָה. טו וָאָבוֹא אֶל־הַגּוֹלָה
תֵּל אָבִיב, הַיֹּשְׁבִים אֶל־נְהַר־כְּבָר, וָאֵשֶׁר* הֵמָּה יוֹשְׁבִים

* וָאֵשֵׁב קרי.

בֵּאוּר

הַתְּנוּעוֹת בִּמְעוּפָן זוֹ בָּזוֹ. **לְעֻמָּתָם** — עִמָּם יַחַד. **וְקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל** — אַחַר קוֹל כַּנְפֵי הַחַיּוֹת וְקוֹל הָאוֹפַנִּים, שֶׁהִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שָׁמַע עוֹד מֵרָחוֹק קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל.

יד) **וְרוּחַ נְשָׂאַתְנִי** — וְהָרוּחַ הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה (י״ב) נְשָׂאַתְנִי הָלְאָה. **וַתִּקָּחֵנִי** — וַתִּקְפָתְנִי; וְהַכַּוָּנָה: שֶׁהַנָּבִיא נִמְצָא כֻּלּוֹ תַּחַת הַהַשְׁפָּעָה הַחֲזָקָה שֶׁל רוּחַ הַנְּבוּאָה הַמּוֹשֶׁלֶת בּוֹ. **וָאֵלֵךְ מַר בַּחֲמַת רוּחִי** — וְהָלַכְתִּי נִרְעָשׁ מְאֹד בְּהִתְרַגְּשׁוּת נַפְשִׁי הַחֲזָקָה. הַתֹּאַר „מַר" מוֹרֶה עַל עֹצֶם הַהִתְרַגְּשׁוּת, שֶׁהַנָּבִיא נִמְצָא בָהּ אָז. **וְיַד יְהוָה עָלַי חָזָקָה** — בְּשָׁעָה שֶׁהַהַשְׁפָּעָה הַנְּבוּאִית חֲזָקָה עָלַי. מִשְׁפָּט זֶה מְתָאֵר אֶת מַצַּב רוּחַ הַנָּבִיא הַמַּרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁהוּא נִמְצָא תַּחַת כֹּחַ אֱלֹהִי הַמּוֹשֵׁל בּוֹ וּמַכְנִיעֵהוּ, מִבְּלִי יְכֹלֶת לְהִתְנַגֵּד לוֹ.

טו) **תֵּל אָבִיב** — הוֹרָאָתוֹ בְּעִבְרִית: גַּל שִׁבֳּלִים; וְאוּלָם יְסוֹדוֹ שֶׁל שֵׁם זֶה הוּא בְּאַשּׁוּרִית: עַל פְּנֵי בִּקְעַת בָּבֶל הַגְּדוֹלָה נִמְצָאוֹת גִּבְעוֹת־חוֹל גְּדוֹלוֹת, שֶׁנֶּעֶרְמוּ בְּיָמִים קְדוּמִים עַל־יְדֵי מַבּוּלֵי מַיִם גְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ בָּאָרֶץ, גִּבְעַת־חוֹל כָּזוֹ, נִקְרְאָה בְּאַשּׁוּרִית תִּל אַבּוּבִּי (Sindfluthügel); וְקָרוֹב לְשַׁעֵר, שֶׁנְּבוּכַדְנֶאצַּר הוֹשִׁיב חֵלֶק מִן הַגּוֹלִים עַל אַחַת הַגְּבָעוֹת הָאֵלֶּה, לַעֲבֹד אֶת אַדְמָתָהּ וּלְהַכְשִׁירָהּ לִזְרִיעָה, וְהֵם הִצְלִיחוּ לַהֲפֹךְ לְאַדְמַת זֶרַע פּוֹרִיָּה; וְכֹה הָיָה בְּפִי הַיְּהוּדִים הַשֵּׁם תִּל אַבּוּבִּי לְתֵל אָבִיב. אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, הָיָה הַמָּקוֹם הַזֶּה אַחַד הַמֶּרְכָּזִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל גּוֹלֵי יְהוּדָה בְּבָבֶל, וְשָׁם יָשְׁבוּ הַזְּקֵנִים, רָאשֵׁי הָעֵדָה. אֶל הַמֶּרְכָּז הַזֶּה בָּא הַנָּבִיא לְהַתְחִיל אֶת פְּעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית. **וָאָבוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב** — כַּנִּרְאֶה נִגְלוּ מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים לִיחֶזְקֵאל, בִּהְיוֹתוֹ עַל נְהַר כְּבָר (א׳, א׳), בְּמָקוֹם בּוֹדֵד, רָחוֹק מִמְּקוֹם מוֹשַׁב אֶחָיו הַגּוֹלִים; וּלְאַחַר סִלּוּק שְׁכִינָה, הָלַךְ אֶל אֶחָיו הַגּוֹלִים בְּתֵל אָבִיב. **הַיֹּשְׁבִים אֶל** [=עַל] **נְהַר כְּבָר** — „הַיֹּשְׁבִים" נִמְשָׁךְ אֶל שֵׁם הַקִּבּוּץ „הַגּוֹלָה". **וָאֵשֵׁב** (הַכְּתִיב: וָאֲשֶׁר) **הֵמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם** — הַנֹּסַח הַנָּכוֹן הוּא הַכְּתִיב, וְהַכַּוָּנָה: וְאֶל יֶתֶר הַמּוֹשָׁבוֹת הַקְּרוֹבוֹת, שֶׁהַגּוֹלִים יוֹשְׁבִים שָׁם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וָאָבוֹא אֶל הַגּוֹלָה תֵּל אָבִיב עַל נְהַר כְּבָר, אֲשֶׁר הֵמָּה יוֹשְׁבִים שָׁם", וְכֵן יִהְיֶה הַפָּסוּק

וְאַתָּה אֶת־נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ.

* *

*

כב וַתְּהִי עָלַי שָׁם יַד־יְהוָה, וַיֹּאמֶר אֵלַי: קוּם צֵא אֶל־
הַבִּקְעָה, וְשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ. כג וָאָקוּם וָאֵצֵא אֶל־הַבִּקְעָה,
וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד־יְהוָה עֹמֵד, כַּכָּבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל־נְהַר־
כְּבָר; וָאֶפֹּל עַל־פָּנָי. כד וַתָּבֹא־בִי רוּחַ וַתַּעֲמִדֵנִי עַל־רַגְלָי;

בֵּאוּר

הָאֶפְשָׁרוּת, שֶׁלֹּא יָשִׂים לֵב לְהַזְהָרַת הַנָּבִיא „וְלֹא יָשׁוּב מֵרִשְׁעוֹ" (י"ט); מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַצַּדִּיק, שֶׁנִּכְשַׁל בְּחֵטְא; אֶצְלוֹ קְרוֹבָה יוֹתֵר הָאֶפְשָׁרוּת, שֶׁיִּשְׁמַע לְדִבְרֵי הַנָּבִיא וְיִקַּח מוּסָר, וְיַחְזוֹר לְמוּטָב. לַנָּבִיא יֵשׁ אֵפוֹא תְּעוּדָה כְּזוֹ שֶׁל הַצּוֹפֶה, לֹא רַק לְהַזְהִיר אֶת כְּלַל הָעָם, אֶלָּא גַּם לִדְאֹג לְנֶפֶשׁ הַפְּרָט, לַהֲשִׁיבָהּ מִדַּרְכָּהּ הָרָעָה. כָּאן מַבִּיעַ הַנָּבִיא קֹדֶם כֹּל אֶת רַעְיוֹן הַצֶּדֶק הַמֻּחְלָט שֶׁל הַנְּבוּאָה בִּכְלָל, הַמּוּנָח בִּיסוֹדָהּ שֶׁל תּוֹרַת־הַגְּמוּל: הָרָשָׁע יָמוּת, וְהַצַּדִּיק יִחְיֶה; אֲבָל מִלְּבַד זֹאת הוּא מַבִּיעַ כָּאן בְּעִקָּר אֶת הַשְׁקָפָתוֹ הַדָּתִית הַמְּקוֹרִית: א) הַפַּרְטוּת, כְּלוֹמַר: אַחֲרָיוּת כָּל פְּרָט בְּעַד עֲוֹנוֹתָיו הוּא, בְּנִגּוּד לְהַשְׁקָפַת הָעַרְבוּת שֶׁל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁהָיְתָה מְקֻבֶּלֶת בָּעָם [„פּוֹקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים"; ב) הַשָּׂכָר וְהָעֹנֶשׁ אֵינָם הַתּוֹצָאָה מִמַּעֲשֵׂי הָאָדָם וְהִלּוּכוֹתָיו בִּכְלָל, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה הָאַחֲרוֹן, אִם טוֹב הוּא וְאִם רָע, הוּא הַגּוֹרֵם הַיְחִידִי לַשָּׂכָר — הַחַיִּים — וְלָעֹנֶשׁ — הַמָּוֶת. אֶת הַהַשְׁקָפָה הַזֹּאת מַבִּיעַ הַנָּבִיא לְהַלָּן בִּבְהִירוּת יוֹתֵר גְּדוֹלָה.

נְבוּאוֹת הַחֻרְבָּן הָרִאשׁוֹנוֹת (ג', כ"ב — ז', כ"ז).

כב) וַתְּהִי עָלַי שָׁם — בְּתֵל אָבִיב, לְאַחַר שֶׁיָּשַׁב בֵּין אֶחָיו הַגּוֹלִים שִׁבְעַת יָמִים נִרְעָשׁ וְנִרְדָּם, תַּחַת הָרֹשֶׁם הַגָּדוֹל שֶׁל גִּלּוּי הַשְּׁכִינָה, הָיְתָה עָלָיו שׁוּב — יַד יְהוָה — כְּלוֹמַר: הֶאָרָה נְבוּאִית — קוּם צֵא — מִן הָעִיר, מִתֵּל אָבִיב, שֶׁעָמְדָה עַל הַגִּבְעָה. אֶל הַבִּקְעָה — אֶל הַמִּישׁוֹר הַנָּמוּךְ, שֶׁהִשְׂתָּרַע שָׁם לְרַגְלֵי הַגִּבְעָה, מָקוֹם בּוֹדֵד וּמְסֻגָּל לְמַרְאוֹת נְבוּאָה. אוֹתָךְ — [= אִתָּךְ].

כג) כְּבוֹד יְהוָה — הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַמְתֹאָר בַּפֶּרֶק הָרִאשׁוֹן. כַּכָּבוֹד — כְּמַרְאֵה כְּבוֹד יְהוָה.

הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת, וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ.

יט וְאַתָּה כִּי־הִזְהַרְתָּ רָשָׁע,
וְלֹא־שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וּמִדַּרְכּוֹ הָרְשָׁעָה;
הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת, וְאַתָּה אֶת־נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ.

כ וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ וְעָשָׂה עָוֶל,
וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו, הוּא יָמוּת;
כִּי לֹא הִזְהַרְתּוֹ, בְּחַטָּאתוֹ יָמוּת,
וְלֹא תִזָּכַרְןָ צִדְקֹתָו* אֲשֶׁר עָשָׂה,
וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ.

כא וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתּוֹ צַדִּיק, לְבִלְתִּי חֲטֹא צַדִּיק,
וְהוּא לֹא חָטָא, חָיוֹ יִחְיֶה, כִּי נִזְהָר;

* צדקתו כתיב.

בֵּאוּר

[=הָ] רָשָׁע. לְחַיּוֹתוֹ — לְהַשְׁאִירוֹ בַּחַיִּים. הוּא, רָשָׁע [=הָרָשָׁע] — וְזֶהוּ בֵּאוּר לְ„הוּא".

יט) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ... — אֲבָל אִם הִזְהַרְתָּ אֶת הָרָשָׁע מִפְּנֵי הָעֹנֶשׁ הַנָּכוֹן לוֹ. וְאַתָּה אֶת־נַפְשְׁךָ הִצַּלְתָּ — מִן הָאַחֲרָיוּת הַמֻּטֶּלֶת עָלֶיךָ.

כ) וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ — וְאִם יַעֲזֹב הַצַּדִּיק אֶת דֶּרֶךְ הַצְּדָקָה, שֶׁהָלַךְ בָּהּ. וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו — אָז אָשִׂים מִכְשׁוֹל לִפְנֵי צַדִּיק זֶה, שֶׁיָּצָא לְתַרְבּוּת רָעָה, לְמַעַן יִפֹּל וְיֹאבַד. כִּי לֹא הִזְהַרְתּוֹ — אָז אִם לֹא הִזְהַרְתּוֹ. וְלֹא תִזָּכַרְנָה צִדְקֹתָיו... — לְמַעַן יִנָּצֵל בִּזְכוּתָן מִמָּוֶת. וְדָמוֹ — אֲבָל אֶת דָּמוֹ.

כא) וְאַתָּה, כִּי הִזְהַרְתּוֹ (צַדִּיק) — הַשֵּׁם „צַדִּיק" הוּא בֵּאוּר נוֹסָף לַכִּנּוּי שֶׁבַּפֹּעַל „הִזְהַרְתּוֹ". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְאַתָּה, כִּי הִזְהַרְתָּ צַדִּיק" בְּסִגְנוֹן פָּסוּק י"ט. לְבִלְתִּי חֲטֹא (צַדִּיק) — הַמִּלָּה „צַדִּיק" מְיֻתֶּרֶת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי מְקוֹמָהּ אַחַר הַמִּלָּה „וְהוּא": „וְהוּא [צַדִּיק] לֹא חָטָא", כְּמוֹ „הוּא, רָשָׁע, בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת". וְהוּא לֹא חָטָא — הוֹדוֹת לְהַזְהָרַת הַנָּבִיא. אֵצֶל הָרָשָׁע, שֶׁנִּשְׁתָּרֵשׁ בַּחֵטְא, קְרוֹבָה יוֹתֵר

כז וּבְדַבְּרִי אוֹתְךָ, אֶפְתַּח אֶת־פִּיךָ,
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה;
הַשֹּׁמֵעַ יִשְׁמָע, וְהֶחָדֵל יֶחְדָּל,
כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה.

ד.

א וְאַתָּה, בֶן־אָדָם!
קַח־לְךָ לְבֵנָה, וְנָתַתָּה אוֹתָהּ לְפָנֶיךָ;

בֵּאוּר

כז) וּבְדַבְּרִי אוֹתְךָ — (=אִתְּךָ) אֲבָל כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה בִּרְצוֹנִי לְדַבֵּר בְּפִיךָ אֶל הָעָם, אֶפְתַּח אֶת־פִּיךָ — וְלֹא תֵאָלֵם עוֹד.

פֶּרֶק מז.

חֲמִשָּׁה מַעֲשִׂים־סְמָלִים לִמְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם וְחָרְבָּנָהּ וּלְגָלוּת יְהוּדָה.

הַנָּבִיא הַסָּגוּר בְּבֵיתוֹ, מֻכֵּה שִׁתּוּק אֶבְרֵי הַגּוּף וְהַלָּשׁוֹן, מֻדְכָּא מִן הֶחָזוֹת הַקָּשָׁה שֶׁל „קִינִים וָהֶגֶה וָהִי" וְזַעַם אֱלֹהִים הַמְּמַלְּאָה אֶת נַפְשׁוֹ, מַבִּיעַ אֶת חֶזְיוֹנוֹתָיו הַנּוֹרָאִים בַּעֲלִילוֹת וּמַעֲשִׂים הַמְגַשְּׁמִים אֶת נְבוּאָתוֹ לְעֵין הָרוֹאִים. וְאֵלֶּה שֶׁבָּאוּ אֶל בֵּיתוֹ וְרָאוּ אֶת הַנָּבִיא, גְּדָל־הַהִתְלַהֲבוּת וּמְלֵא אֵשׁ־הַזַּעַם הַנִּשְׁקֶפֶת מֵעֵינָיו, בַּעֲשׂוֹתוֹ אֶת הַמַּעֲשִׂים הַמְּשֻׁנִּים הָאֵלֶּה, לֹא יָכְלוּ לְהִשְׁתַּחְרֵר מֵרֶגֶשׁ־אֵימָה וּדְאָגָה מְסֻתֶּרֶת לַעֲתִידוֹת עַמָּם. הַנָּבִיא, שֶׁהָיָה רָחוֹק כָּל כַּךְ מִגֵּיא הַחִזָּיוֹן וּמְקוֹם הַמְּאֹרָעוֹת, שֶׁהָיוּ הַנּוֹשֵׂא לִנְבוּאוֹתָיו, הִתְאַמֵּץ תָּמִיד בְּכָל הָאֶמְצָעִים לְשַׁווֹת לְנֶגֶד עֵינָיו וְעֵינֵי אֶחָיו הַגּוֹלִים אֶת הַמְּאֹרָעוֹת הָהֵם בְּצִיּוּרִים מוּחָשִׁיִּים. הַמַּעֲשִׂים הַמְּתֹאָרִים כָּאן אֵינָם אֵפוֹא מְשָׁלִים, אַלֵּיגוֹרִיּוֹת, אֶלָּא עֲלִילוֹת מַמָּשׁ, שֶׁתַּכְלִיתָן לַעֲשׂוֹת אֶת הָרֹשֶׁם הָרָצוּי לַנָּבִיא.

א׳—ג׳) הַסֵּמֶל הָרִאשׁוֹן: צִיּוּר פְּלַסְטֵי שֶׁל מְצוֹר יְרוּשָׁלָיִם.

א) וְאַתָּה, בֶן־אָדָם — זוֹהִי הַתְחָלָה שֶׁל עִנְיָן חָדָשׁ; וְאַחֲרֵי הַפְּסָקָה קְטַנָּה בָּאָה רַק מִלַּת הַגּוּף: „וְאַתָּה" (ג׳). לְבֵנָה — לוּחַ עָשׂוּי מֵחֹמֶר רַךְ, שֶׁבְּנֵי

וַיְדַבֵּר אִתִּי וַיֹּאמֶר אֵלָי:
בֹּא הִסָּגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ.

כה וְאַתָּה, בֶן־אָדָם,
הִנֵּה נָתְנוּ עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וַאֲסָרוּךָ בָּהֶם;
וְלֹא תֵצֵא בְּתוֹכָם.

כו וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק אֶל־חִכֶּךָ וְנֶאֱלַמְתָּ,
וְלֹא־תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ;
כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה.

בֵּאוּר

כד) וַיְדַבֵּר אִתִּי — וְאִתּוֹ. הִסָּגֵר בְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ — כְּלוֹמַר: שֵׁב בְּבֵיתְךָ וְאַל תֵּצֵא אֶל אַחֶיךָ הַגּוֹלִים.

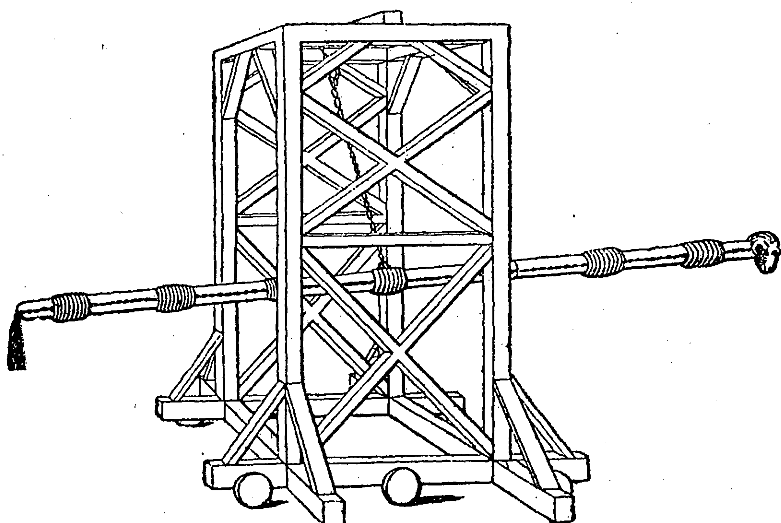
כה) נָתְנוּ... וַאֲסָרוּךָ — פְּעָלִים סְתָמִיִּים. נָתְנוּ עָלֶיךָ עֲבוֹתִים — אַתָּה תִּהְיֶה כְּאִישׁ שֶׁנָּתְנוּ עָלָיו עֲבוֹתִים וַאֲסָרוּהוּ בָּהֶם, לְבַל יוּבַל לָנוּעַ מִמְּקוֹמוֹ. הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „נָתַנּוּ", וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „הִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים וְאֶאֱסָרְךָ" (וְכֵן הַנּוֹסָח לְהַלָּן ד', ח'). הַנָּבִיא נִרְעַשׁ כָּל כָּךְ מִמַּרְאוֹת הָאֱלֹהִים, שֶׁנִּגְלוּ לְעֵינָיו, עַד שֶׁאֲחָזָהוּ שִׁתּוּק־הָאֵבָרִים, וְלֹא יָכוֹל לָנוּעַ מִמְּקוֹמוֹ. וְהוּא רוֹאֶה בָזֶה רְצוֹן אֱלֹהָיו, שֶׁלֹּא יֵצֵא אֶל אֶחָיו בְּנֵי הַגּוֹלָה. בְּתוֹכָם — בְּתוֹךְ בְּנֵי הַגּוֹלָה.

כו) וּלְשׁוֹנְךָ אַדְבִּיק אֶל־חִכֶּךָ — גַּם בְּשִׁרְיוֹן הַדִּבּוּר לָקַח מִמֶּנּוּ לִזְמַן מָה, כְּרָגִיל אֵצֶל „מֻכֵּי הַשִּׁתּוּק". וְלֹא־תִהְיֶה לָהֶם לְאִישׁ מוֹכִיחַ — בָּזֶה רוֹאֶה הַנָּבִיא הִתְגַּלּוּת רְצוֹן אֱלֹהִים, שֶׁלֹּא יוֹכִיחַ עוֹד אֶת אֶחָיו עַד אֲשֶׁר יְצַוֵּהוּ. כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה — וּלְעֹנֶשׁ עַל מִרְיָם יֵאָלֵם גַּם הַקּוֹל הַיְחִידִי, הַמְדַבֵּר אֲלֵיהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיהֶם, וּמַזְהִירָם מִפְּנֵי הָרָעָה הַנִּשְׁקֶפֶת לָהֶם. בָּהּ סוֹבֵל גַּם הַנָּבִיא בַּעֲוֹן עַמּוֹ. קָרוֹב לְשַׁעֵר, כִּי בֵין הַנְּבוּאָה שֶׁלְּפָנֵי זוֹ (ט"ז — כ"א) וּבֵין הַנְּבוּאָה הַזֹּאת הַמַּתְחִילָה מִפָּסוּק כ"ב הָיְתָה אֵיזוֹ הַפְסָקָה. בֵּינְתַיִם יָצָא הַנָּבִיא אֶל אֶחָיו לְמַלֵּא אֶת תַּפְקִידוֹ, תַּפְקִיד הַצּוֹפֶה, וּלְהַזְהִירָם מִדַּרְכֵיהֶם הָרָעִים, אֲבָל לֹא מָצָא אָזְנַיִם קַשּׁוּבוֹת. אָז נִגְלָה אֵלָיו הֶחָזוֹן הַזֶּה.

ג וְאַתָּה קַח־לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל,

בֵּאוּר

הַקּוֹרָה הָיְתָה אֵצֶל הָרוֹמָאִים בְּתַבְנִית רֹאשׁ כַּר=אַיִל, וְהָרִבּוּי: כָּרִים. וּלְפִיכָךְ קָרְאוּ לַכָּרִים גַּם בְּשֵׁם „אֵילֵי הַבַּרְזֶל". וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַשֵּׁם „כָּרִים" הוּא מִמְּקוֹר



כַּר לְנַפֵּץ הַחוֹמָה.

כּוּר, אֲחִי כָּרָה, בְּהוֹרָאַת חָפֹר בַּקִּיר, פָּרֹץ; כִּי בְּצִיּוּרֵי הַ„כָּרִים" עַל הַמּוֹנוּמֶנְטִים שֶׁל אַשּׁוּר וּבָבֶל, אֵין רָאשֵׁי אֵילִים בִּקְצוֹת הַקּוֹרוֹת.

ג) וְהַנָּבִיא בְּעַצְמוֹ, כְּבָא־כֹחוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא הָאוֹיֵב הַצָּר עַל הָעִיר, וּמַחֲנוֹת הַצָּבָא אֵינָם אֶלָּא כְּלֵי זַעְמוֹ. כֹּה הִבִּיטוּ תָמִיד הַנְּבִיאִים הַגְּדוֹלִים עַל אוֹיְבֵי עַמָּם, כְּבַעַל שֵׁבֶט אַפּוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּנִגּוּד לְהַשְׁקָפָה הָעֲמָמִית הָרְגִילָה, שֶׁקִּיּוּם עַם יִשְׂרָאֵל, גָּדְלוֹ וּכְבוֹדוֹ קְשׁוּרִים בְּקִיּוּם אֱלֹהָיו הַלְּאֻמִּי, כְּבוֹדוֹ וְגָדְלוֹ הוּא. נְבִיאֵנוּ, מַטְעִים בְּאֹפֶן צִיּוּרִי אֶת הַפֵּרוּד הַגָּמוּר, שֶׁבֵּין אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין עַמּוֹ הַחוֹטֵא. מַחֲבַת — קְלַחַת שְׁטוּחָה, בַּעֲלַת כְּתָלִים נְמוּכִים, שֶׁמְּטַגְּנִים בָּהּ לְבִיבוֹת. וְכֵן אָמְרוּ

הֶעָרוֹת

ג) מַחֲבַת — מִמְּקוֹר חָבֹת, בְּהוֹרָאָתוֹ הָעַרְבִית: שָׁפֹל, עַל שֵׁם שֶׁכְּתָלֶיהָ נְמוּכִים

וְחַקּוֹתָ עָלֶיהָ עִיר, אֶת־יְרוּשָׁלָםִ.
ב וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מָצוֹר, וּבָנִיתָ עָלֶיהָ דָּיֵק,
וְשָׁפַכְתָּ עָלֶיהָ סֹלְלָה, וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מַחֲנוֹת;
וְשִׂים־עָלֶיהָ כָּרִים סָבִיב.

בֵּאוּר

אַשּׁוּר וּבָבֶל הָיוּ רְגִילִים לָחֹק בְּחֶרֶט חַד עַל לְחוֹת כָּאֵלֶּה, בְּעוֹדָם רַכִּים, מִקְרִים הִסְטוֹרִיִּים וְצִיּוּרִים סִמְבּוֹלִיִּים שׁוֹנִים לְמַזְכֶּרֶת; וְאַחֲרֵי כֵן הָיוּ שׂוֹרְפִים אֶת הַלּוּחוֹת בָּאֵשׁ לְהַקְשׁוֹתָם. חוֹקְרֵי קַדְמוֹנִיּוֹת אַשּׁוּר וּבָבֶל גִּלּוּ בְיָמֵינוּ בִּיבְּלִיוֹטֵיקָאוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁל לְחוֹת כָּאֵלֶּה, חֲקוּקִים בִּכְתַב־הַיִּתֵדוֹת וּמַכִּילִים כָּל דִּבְרֵי יְמֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה. **וְחַקּוֹתָ עָלֶיהָ עִיר** — וְתָחֹק עַל הַלְּבֵנָה הַזֹּאת תַּבְנִית עִיר. **אֶת־יְרוּשָׁלָםִ** — שֶׁיַּכִּירוּ בְּתַבְנִית־עִיר זוֹ אֶת יְרוּשָׁלַיִם.

ב) **מָצוֹר** — שֵׁם כְּלָלִי לְבִנְיָנִים שֶׁעוֹשִׂים הַצָּרִים עַל הָעִיר לְהַקִּיפָהּ וּלְסָגְרָהּ סָבִיב. **וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מָצוֹר** — וְעַל תַּבְנִית־יְרוּשָׁלַיִם זוֹ תָּחֹק מִסָּבִיב תַּבְנִית בִּנְיְנֵי מָצוֹר. וְהוּא הוֹלֵךְ וּפוֹרֵט: **וּבָנִיתָ עָלֶיהָ דָּיֵק** — יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי דָּיֵק הוּא מִמְּקוֹר דוּק, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בַּאֲרָמִית הַבֵּט, עַיֵּן; וְהוּא מִגְדַּל־צוֹפִים, שֶׁבּוֹנִים הַצָּרִים עַל הָעִיר לִרְאוֹת מִמֶּנּוּ כָּל מַעֲשֵׂי הַנְּצוּרִים (וְהוּא דוֹמֶה, לַשֵּׁם בַּחַן, מִמְּקוֹר בָּחֹן). לְדַעַת אֲחֵרִים: **דָּיֵק** — כַּרְקוֹם: בִּנְיַן־עֵץ הַמַּקִּיף אֶת הָעִיר הַנְּצוּרָה. לְפֵרוּשׁ זֶה מַתְאִים יוֹתֵר הַמִּבְטָא: „וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב" (מְלָכִים ב', כ"ה, א'). לְפִי זֶה הוּא מִמְּקוֹר דוּק בְּהוֹרָאַת אָחִיו דָּקַק: צִמְצֵם וְדָחַק, כְּבַשֵּׁם מָצוֹר, מִמְּקוֹר צוּר בְּהוֹרָאַת צָרַר. **סֹלְלָה** — תֵּל עָפָר וַאֲבָנִים הַנִּשְׁפָּךְ בֵּין הַדָּיֵק (לְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי) וּבֵין הַחוֹמָה, לְמַעַן יוּכְלוּ הַצָּרִים לַחְדֹּר עַד הַחוֹמָה: „הִנֵּה הַסֹּלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָהּ" (יִרְמְיָהוּ ל"ב, כ"ד) הַדָּיֵק וְהַסּוֹלְלוֹת הָיוּ גְּבוֹהִים בַּמִּדָּה הַדְּרוּשָׁה, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִירוֹת מִשָּׁם אֶל הַחַיִל הַנָּצוּר, הָעוֹמֵד עַל הַחוֹמָה. **וְנָתַתָּ עָלֶיהָ מַחֲנוֹת** — וְתָחֹק עַל הַדָּיֵק וְהַסּוֹלְלוֹת דְּמוּת מַחֲנוֹת הַצָּרִים הַנִּלְחָמִים עַל הָעִיר. **כָּרִים** — מְכוֹנָה שֶׁקּוֹרַת בַּרְזֶל תְּלוּיָה בָהּ בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת, וּבְקוֹרָה זוֹ הָיוּ מַכִּים בַּחוֹמָה לִפְרֹץ בָּהּ פֶּרֶץ, קְצֵה

הֶעָרוֹת

ב) **מַחֲנוֹת** — חֵיל הַמָּצוֹר הַגָּדוֹל נֶחֱלָק לְמַחֲנוֹת הַחוֹנִים בְּעֶבְרֵי הָעִיר סָבִיב. **כָּרִים** — בָּא אַךְ עוֹד פַּעַם לְהַלָּן (כ"א, כ"ז) וְרַק בְּרַבִּים.

וְשַׂמְתָּ אֶת־עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל עָלָיו;
מִסְפַּר הַיָּמִים, אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו, תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָם.
ה וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת־שְׁנֵי עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים;
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם.

בֵּאוּר

אַרְבָּעִים יוֹם. וְהַנָּבִיא בָּטוּחַ, שֶׁמַּחֲלָתוֹ זוֹ וְהַיִּסּוּרִים, שֶׁסָּבַל עַל עֶרֶשׂ דְּוָתוֹ מִבְּלִי יְכֹלֶת לָנוּעַ, אֵינָם אֶלָּא סֵמֶל לְעִנּוּיֵי בְּנֵי עַמּוֹ הַחַיִּים חַיֵּי עַבְדוּת וּמְשׁוּלְלֵי הַחֹפֶשׁ בְּאֶרֶץ גָּלוּתָם. הַנָּבִיא רָאָה אֵפוֹא בַּיִּסּוּרִים שֶׁסָּבַל תַּכְלִית נְבוּאִית גְּבֹהָה; וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ נִצְטַוָּה לְכַתְּחִלָּה מִפִּי הַגְּבוּרָה לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן עַמּוֹ, כְּדֵי לִהְיוֹת לָהֶם לְסֵמֶל. עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל — הַשֵּׁם עָוֹן כּוֹלֵל בְּמוּבָן נְבוּאִי אֶת הַחֵטְא וְעָנְשׁוֹ יַחַד. „בֵּית יִשְׂרָאֵל” קוֹרֵא הַנָּבִיא לְמַמְלֶכֶת אֶפְרָיִם. צִדּוֹ הַשְּׂמָאלִי רוֹמֵז לְמַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם, שֶׁהָיְתָה בִּצְפוֹן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הָעִבְרִי מְצַיֵּן אֶת אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד וּפָנָיו לַמִּזְרָח, וְהוּא קוֹרֵא לְמִזְרָח—קֶדֶם, לְמַעֲרָב—אָחוֹר, לְדָרוֹם—יָמִין, וְלַצָּפוֹן—שְׂמֹאל. וְשַׂמְתָּ עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו — בָּזֶה שֶׁתִּשְׁכַּב עַל צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי, תָּשִׂים עָלָיו עֲוֹן מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם; כְּלוֹמַר: הַצַּד הַזֶּה יִשָּׂא וְיִסְבֹּל עֲוֹנָהּ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְשַׂמְתִּי אֶת עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ” — בְּשָׁכְבְּךָ עַל צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי, תִּשָּׂא עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל, שֶׁאָשִׂים עָלֶיךָ. תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָם — הֶעָוֹן, בְּמוּבָנוֹ הַנְּבוּאִי הַכָּפוּל, הוּא מַשָּׂא שֶׁנּוֹשְׂאִים וְסוֹבְלִים אוֹתוֹ עַד אֲשֶׁר יְכֻפָּר.

ה) שְׁנֵי עֲוֹנָם — מִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁנָּשְׂאוּ אֶת עָנְשָׁם. לְמִסְפַּר יָמִים — תַּחֲשֹׁב לְמִסְפַּר יָמִים, שָׁנָה לְיוֹם. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם — כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים שָׁנָה, לְפִי נוּסָחֵנוּ מַתְחִיל הַחֶשְׁבּוֹן לְמִן הָעֵת שֶׁנִּקְרְעָה מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל לִשְׁנַיִם, מַה שֶּׁנֶּחְשַׁב לְרֵאשִׁית חַטַּאת אֶפְרַיִם בְּעֵינֵי הַנְּבִיאִים, שֶׁהִקְדִּישׁוּ מְאֹד אֶת הַמֶּרְכָּז הַדָּתִי וְהַמְּדִינִי שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם; וּמֵרֵאשִׁית מַמְלֶכֶת יָרָבְעָם הָרִאשׁוֹן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְצִדְקִיָּהוּ, שֶׁאָז הִתְחִיל הַמָּצוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם, עָבְרוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים שָׁנָה בְּדִיּוּק. לְפִי זֶה כַּוָּנַת „שְׁנֵי עֲוֹנָם”: הַשָּׁנִים שֶׁחָטְאוּ, וְהַנָּבִיא נִצְטַוָּה לָשֵׂאת עֹנֶשׁ בְּעַד עֲוֹן הָעָם בֶּעָבָר, מִבְּלִי שֶׁיְּהֵא לָזֶה עִנְיָן נְבוּאִי לֶעָתִיד. אֲבָל קָשֶׁה יִהְיֶה לְכַוֵּן מִסְפַּר „אַרְבָּעִים שָׁנָה” שֶׁל יְהוּדָה (ו'). וְהַקֹּשִׁי הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר הוּא, שֶׁלְּפִי נוּסָחֵנוּ שָׁכַב יְחֶזְקֵאל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם בַּעֲוֹן יִשְׂרָאֵל, וְאַרְבָּעִים יוֹם בַּעֲוֹן יְהוּדָה, וּבְיַחַד אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּשָׁעָה שֶׁבֵּין הוֹפָעַת הַמַּרְאָה הָרִאשׁוֹנָה

וְנָתַתָּה אוֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר,
וַהֲכִינֹתָה אֶת־פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ, וְהָיְתָה בַמָּצוֹר,
וְצַרְתָּ עָלֶיהָ; אוֹת הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל.
ד וְאַתָּה שְׁכַב עַל־צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי,

בֵּאוּר

חֲכָמֵינוּ: „מַחֲבַת צָפָה [=שְׁטוּחָה] וּמַעֲשֶׂיהָ [מַה שֶּׁמְּטֻגָּן בְּתוֹכָהּ] קָשִׁין" (מְנָחוֹת פֶּרֶק ה', מִשְׁנָה ד'); וְלַמִּנְחָה עַל הַמַּחֲבַת, כְּלוֹמַר: לָעוּגוֹת, שֶׁטִּגְּנוּ בָהּ לְהַקְרִיב לַמִּזְבֵּחַ, קָרְאוּ חֲ בִ תִּ י ם (דִּבְרֵי הַיָּמִים א' ט', ל"א). **קַח לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל** — כְּלִי הַמָּצוּי בַּבַּיִת. **קִיר בַּרְזֶל** — אֲשֶׁר לֹא יֶחָדֵר — **בֵּינְךָ** — בָּא־כֹחוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. **וּבֵין הָעִיר** — יְרוּשָׁלַיִם הַמְצֻיֶּרֶת עַל הַלְּבֵנָה. זֶהוּ סֵמֶל הַפֵּרוּד הַגָּמוּר וְאִי־הַהִשְׁתַּתְּפוּת בְּצַעֲרָהּ. **וַהֲכִינֹתָה אֶת־פָּנֶיךָ אֵלֶיהָ** — כְּאוֹיֵב זֶה הַמִּתְבּוֹנֵן אֶל כָּל הַנַּעֲשֶׂה בָּעִיר הַנְּצוּרָה. **וְהָיְתָה בַמָּצוֹר** — כֹּה תִּהְיֶה הָעִיר בְּמַצַּב הַמָּצוֹר. **וְצַרְתָּ עָלֶיהָ** — וְאַתָּה, „מוּל הָאֱלֹהִים", הוּא הַצָּר עָלֶיהָ בִּשְׁמִי. **אוֹת הִיא** — עֲלִילָה זוּ — **לְבֵית יִשְׂרָאֵל** — כִּי בְּבֹא עַל יְרוּשָׁלַיִם הָרָעָה, שֶׁעֲלִילָה זוּ רוֹמֶזֶת עָלֶיהָ, יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ, כִּי אֲנִי הוּא סִבָּתָהּ, וּנְבִיאִי הוּא שֶׁנִּבָּא עָלֶיהָ מֵרֹאשׁ.

ד'—ח') **הַסֵּמֶל הַשֵּׁנִי: אֹרֶךְ גָּלוּת אֶפְרַיִם וִיהוּדָה.**

ד) אִם בַּסֵּמֶל הָרִאשׁוֹן מְשַׁמֵּשׁ הַנָּבִיא כְּבָא־כֹחַ הָאֱלֹהִים וּמְמַלֵּא־מְקוֹמוֹ, הוּא מְשַׁמֵּשׁ כַּאן כְּתַמְצִית עַמּוֹ וְצֶלֶם דְּמוּתוֹ. **וְאַתָּה** — מִלַּת הַמַּעֲבָר לְעִנְיָן חָדָשׁ. **שְׁכַב עַל צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי** — הַנָּבִיא, הַקָּדוֹשׁ כֻּלּוֹ לֵאלֹהָיו וְלִתְעוּדָתוֹ הַנְּבוּאִית בְּקֶרֶב עַמּוֹ, רוֹאֶה בְּכָל קוֹרוֹת חַיָּיו אֶצְבַּע אֱלֹהִים; מְאֹרְעוֹתָיו הַפְּרָטִיִּים אֵינָם בְּלִי כַוָּנָה וְחֶשְׁבּוֹן, אֶלָּא הֵם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים לַעֲתִידוֹת עַמּוֹ. וְהִנֵּה חָלָה הַנָּבִיא מַחֲלַת שִׁתּוּק־הָאֵבָרִים, שֶׁהִפִּילָה אוֹתוֹ לְמִשְׁכָּב בְּמֶשֶׁךְ יָמִים רַבִּים עִם הַפְסָקָה בְּאֶמְצַע; בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה שָׁכַב עַל צִדּוֹ הַשְּׂמָאלִי, מִבְּלִי יְכֹלֶת לְהִתְהַפֵּךְ מֵאָה וְתִשְׁעִים יוֹם, [אוֹ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים יוֹם (רְאֵה לְהַלָּן)] וּבַפַּעַם הַשְּׁנִיָּה, שָׁכַב עַל צִדּוֹ הַיְמָנִי

הֶעָרוֹת

וְהוּא בִּמְקוֹם מַחֲבֶתֶת. **אוֹת** — שֵׁם זֶה בָּא שְׁמוֹנִים פַּעַם בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, וּבְכָל מָקוֹם הוֹרָאָתוֹ סִמָּן, וְלֹא הוֹרָאָה לֶעָתִיד (רְאֵה בַּבֵּאוּר).

וּזְרֹעֵךְ חֲשׂוּפָה, וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ.
ח וְהִנֵּה נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים;
וְלֹא־תֵהָפֵךְ מִצִּדְּךָ אֶל־צִדֶּךָ,
עַד־כַּלּוֹתְךָ יְמֵי מְצוּרֶךָ.
ט וְאַתָּה קַח־לְךָ חִטִּין וּשְׂעֹרִים,
וּפוֹל וַעֲדָשִׁים וְדֹחַן וְכֻסְּמִים,

בֵּאוּר

חֲשׂוּפָה — נְטוּיָה לְמַעְלָה וּגְלוּיָה מִתַּחַת הַמְּעִיל הַמִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיוֹרֵד מֵעָלֶיהָ, בְּשָׁעָה שֶׁמְּרִימִים אֶת הַזְּרוֹעַ. **וּזְרֹעֵךְ חֲשׂוּפָה** — כְּאוֹיֵב עָרוּךְ לַמִּלְחָמָה. **וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ** — תִּנָּבֵא עַל מַפַּלְתָּהּ וְחֻרְבָּנָהּ. פָּסוּק זֶה שַׁיָּךְ לְפִי עִנְיָנוֹ לַסֵּמֶל הָרִאשׁוֹן עַל־דְּבַר מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם וְחֻרְבָּנָהּ, וְהוּא כְּפֶל בְּרֵאשִׁיתוֹ לְהָאָמוּר בְּפָסוּק ג׳: „וַהֲכִינֹתָה פָנֶיךָ אֵלֶיהָ״. אֲבָל אֵינוֹ עִנְיָן לַסֵּמֶל הַשֵּׁנִי עַל אֹרֶךְ זְמַן הַגָּלוּת, שֶׁלְּאַחַר הַחֻרְבָּן, מְקוֹמוֹ שֶׁל פָּסוּק זֶה (ז׳) הוּא אֵפוֹא לִפְנֵי פָּסוּק ד׳.

ח) **נָתַתִּי עָלֶיךָ עֲבוֹתִים** — הַנָּבִיא מְצַיֵּר אֶת מַצָּבוֹ בִּשְׁעַת מַחֲלָתוֹ, שֶׁלֹּא יָכוֹל לָנוּעַ מִמְּקוֹמוֹ, וְלֹא יָכוֹל לְהֵהָפֵךְ מִצַּד אֶל צַד, כְּאִלּוּ הָיָה אָסוּר בַּחֲבָלִים עָבִים. **עַד כַּלּוֹתְךָ יְמֵי מְצוּרֶךָ** — עַד כְּלוֹת הַיָּמִים שֶׁאַתָּה אָסוּר בַּעֲבוֹתִים עַל מִשְׁכָּבֶךָ [רְאֵה הֶעָרוֹת].

ט׳ — י״ז) הַסֵּמֶל הַשְּׁלִישִׁי:

הַמַּאֲכָל הַטָּמֵא שֶׁל הַגּוֹלִים בַּנֵּכָר, וְחֶסֶר מַיִם וָלֶחֶם לַנְּצוּרִים בִּירוּשָׁלָיִם.

ט) **חִטִּין** — מִין תְּבוּאָה זֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לַלֶּחֶם, וּלְפִיכָךְ הוּא בָּא רִאשׁוֹנָה. **וּשְׂעֹרִים** — מִין תְּבוּאָה זֶה שִׁמֵּשׁ בְּעִקָּרוֹ מַאֲכָל לַבְּהֵמָה, אַךְ בְּאֹפֶן יוֹצֵא מִן הַכְּלָל הָיָה מְשַׁמֵּשׁ גַּם לַלֶּחֶם וְנֶאֱכַל רַק לָעֲנִיִּים. **פּוֹל** — מִין קִטְנִית יָדוּעַ. **דֹּחַן** — גַּם כֵּן מִין קִטְנִית (הִירְזֶע).

הֶעָרוֹת

ח) **מְצוּרֶךָ** — הַשֵּׁם מָצוֹר בָּא כַּאן בְּמוּבַן מַאֲסָר, כִּי הַמָּקוֹר צוּר כְּאָחִיו צָרַר עִקַּר הוֹרָאָתוֹ הוּא הָדֹק, כָּבֹשׁ; וּלְפִיכָךְ הֵם בָּאִים גַּם בְּהוֹרָאַת קָשֹׁר, אָסֹר, „וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ״ (דְּבָרִים י״ד, כ״ה); „מִשְׁאֲרֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלֹתָם״ (שְׁמוֹת י״ב, ל״ד).
ט) **חִטִּין** — רִבּוּי בִּתְמוּנָה אֲרָמִית. **שְׂעֹרִים** — רְאֵה שׁוֹפְטִים ז׳, י״ג; מְלָכִים ב׳ ד׳, מ״ב. **כֻּסְּמִים** — הַיָּחִיד כֻּסֶּמֶת, מִמָּקוֹר כָּסֹם אֲחִי גָּזֹם: קָצֹר אֶת הַשֵּׂעָר: וְנִקְרָא

וְנָשָׂאתָ עֲוֺן בֵּית־יִשְׂרָאֵל.

ו וְכִלִּיתָ אֶת־אֵלֶּה, וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדְּךָ הַיְמָנִי* שֵׁנִית,
וְנָשָׂאתָ אֶת־עֲוֺן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם;
יוֹם לַשָּׁנָה, יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ.

ז וְאֶל־מְצוֹר יְרוּשָׁלַ͏ִם תָּכִין פָּנֶיךָ,

* הימיני כתיב.

בֵּאוּר

בַּחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת יְהוֹיָכִין, וּבֵין הוֹפָעַת הַמַּרְאָה הַשְּׁנִיָּה „בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית, בַּשִּׁשִּׁי, בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ" (ח', א'), עָבְרָה רַק שָׁנָה וּשְׁנֵי חֳדָשִׁים! אוּלָם נָכוֹן הוּא נוּסַח הַשִּׁבְעִים: מֵאָה וְתִשְׁעִים יוֹם לַעֲוֺן בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאַרְבָּעִים יוֹם לַעֲוֺן בֵּית יְהוּדָה: הַנָּבִיא רָאָה בְּיִסּוּרָיו סֵמֶל לְיִסּוּרֵי הָעָם בַּגּוֹלָה; וְהוּא קוֹבֵעַ זְמַן גָּלוּת יְהוּדָה מֵחָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם לְאַרְבָּעִים שָׁנָה, כִּימֵי דוֹר אֶחָד, שֶׁאָז תִּפֹּל מַמְלֶכֶת בָּבֶל, וּבְנָפְלָהּ תָּבוֹא גְּאֻלַּת עַמּוֹ; זֶה מַתְאִים לְהַשְׁקָפָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל נְבִיאֵנוּ: כִּי „הַבֵּן לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֺן הָאָב" (י"ח, כ'), וְהַדּוֹר הַשֵּׁנִי, דּוֹר הַגְּאֻלָּה, לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֺן דּוֹר הַחֻרְבָּן וְהַגָּלוּת. כֵּן נֶעֱנַשׁ גַּם דּוֹר הַמִּדְבָּר בִּנְדוּדֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה, עַד בֹּאוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן. וְאָמְנָם אָרְכָה גָּלוּת בָּבֶל כַּזְּמַן הַזֶּה בְּקָרוֹב, כְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנִים; וְהַנָּבִיא מַזְכִּיר מִסְפָּר כּוֹלֵל. אֲבָל גָּלוּת מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם הִתְחִילָה בִּימֵי פֶּקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ, וּמֵאָז, מִשְּׁנַת 734, עַד חָרְבַּן יְהוּדָה בִּשְׁנַת 586, עָבְרוּ כְּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים [בְּדִיּוּק: 148] שָׁנָה; וְגָלוּת זוֹ, שֶׁתִּמָּשֵׁךְ עוֹד אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּיַחַד עִם גָּלוּת יְהוּדָה, תֶּאֱרַךְ אֵפוֹא מֵאָה וְתִשְׁעִים שָׁנָה, וְאָז תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל. וּבְנוּסָח אַחֵר מִתַּרְגּוּם הַשִּׁבְעִים כָּתוּב: „מֵאָה וַחֲמִשִּׁים יוֹם" לַעֲוֺן בֵּית יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא זְמַן גָּלוּת אֶפְרַיִם עַד גָּלוּת יְהוּדָה, וְ„אַרְבָּעִים יוֹם" הָרְמוּזִים לְגָלוּת יְהוּדָה, כּוֹלְלִים עִמָּם גַּם אֶת הַהֶמְשֵׁךְ שֶׁל גָּלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ בְּעוֹנָה אַחַת.

ו) **עַל צִדְּךָ הַיְמָנִי** — סֵמֶל לְמַמְלֶכֶת יְהוּדָה שֶׁבִּדְרוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. **שֵׁנִית** — נִמְשָׁךְ אֶל „וְשָׁכַבְתָּ", כְּלוֹמַר: לְאַחַר שֶׁשָּׁכַבְתָּ עַל צִדְּךָ הַשְּׂמָאלִי.

ז) **וְאֶל מְצוֹר יְרוּשָׁלַ͏ִם** — אֶל צוּרַת מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם הַחֲקוּקָה עַל הַלְּבֵנָה. **תָּכִין פָּנֶיךָ** — כְּאוֹיֵב זֶה הַמִּתְבּוֹנֵן אֶל הָעִיר הַנְּצוּרָה. **וּזְרֹעֲךָ** — סֵמֶל זְרוֹעַ יְיָ,

וְהִיא בְּגֶלְלֵי צֵאַת הָאָדָם תְּעֻגֶנָה לְעֵינֵיהֶם.

יג וַיֹּאמֶר יְהוָה:
כָּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־לַחְמָם טָמֵא;
בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר אַדִּיחֵם שָׁם.

יד וָאֹמַר: אֲהָהּ, אֲדֹנָי יֱהוִה!
הִנֵּה נַפְשִׁי לֹא מְטֻמָּאָה;
וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא־אָכַלְתִּי מִנְּעוּרַי וְעַד־עַתָּה,
וְלֹא־בָא בְּפִי בְּשַׂר פִּגּוּל.

בֵּאוּר

י"ט, ו'), אוֹ בְּרֶמֶץ [=אֵפֶר חַם]. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: „וְעֻגַת שְׂעֹרִים" — עֻגַת טְמֵאָה וְזֻהֲמָה תֹּאכַל. בְּגֶלְלֵי צֵאַת הָאָדָם — בִּרְגָבִים יְבֵשִׁים שֶׁל צֵאַת הָאָדָם. בְּאֶרֶץ הַקֶּדֶם מִשְׁתַּמְּשִׁים גַּם בְּיָמֵינוּ בְּצֵאָה יְבֵשָׁה שֶׁל בְּהֵמָה לְהַסָּקָה. תְּעֻגֶנָה — תָּעוּג אוֹתָהּ, כְּלוֹמַר: תֹּאפֶה אֶת הָעֻגָה — לְעֵינֵיהֶם — לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְּךָ הַבָּאִים אֵלֶיךָ.

יג) בֵּאוּר הַסֵּמֶל: כָּכָה — כְּמוֹ שֶׁמַּאֲכָל זֶה מְזֹהָם — יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל — הַגּוֹלִים — אֶת לַחְמָם טָמֵא — [תֹּאַר הַפֹּעַל] בְּטֻמְאָה. בַּגּוֹיִם — בְּקֶרֶב עוֹבְדֵי הָאֱלִילִים הַטְּמֵאִים גַּם הֵם.

יד) נַפְשִׁי לֹא מְטֻמָּאָה — עַל־יְדֵי מַאֲכָלִים טְמֵאִים. כְּכֹהֵן הָיָה יְחֶזְקֵאל נִזְהָר מֵאֲכִילַת כָּל דָּבָר טָמֵא. וּנְבֵלָה — [=נְפֵלָה] בְּהֵמָה, שֶׁנָּפְלָה בַּשָּׂדֶה וּמֵתָה. וּטְרֵפָה — בְּהֵמָה שֶׁנִּטְרְפָה וְלֹא נִשְׁחֲטָה כַּהֲלָכָה; שְׁתֵּי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָצָא הַדָּם מִבְּשָׂרָן, וְ„הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ". בְּשַׂר פִּגּוּל — בָּשָׂר שֶׁמַּתְחִיל לְהִתְפָּרֵד וּלְהִתְקַלְקֵל. כֵּן נִקְרָא בַּתּוֹרָה „פִּגּוּל" הַבָּשָׂר, שֶׁנּוֹתַר מִן הַשְּׁלָמִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחַר שְׁחִיטָתָם. וְאֵיכָכָה אֹכַל לֶחֶם שֶׁנֶּאֱפָה בְּטֻמְאָה כָּזֹאת? וְעַד כַּמָּה נֶחְשְׁבָה צֵאַת הָאָדָם לְטֻמְאָה אָנוּ רוֹאִים מִן הָאָמוּר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: „וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ... וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ" (כ"ג, י"ד, ט"ו).

הֶעָרוֹת

יב) בְּגֶלְלֵי — הַיָּחִיד גֵּלֶל, וּבָא גַּם גָּלָל.

וְנָתַתָּה אוֹתָם בִּכְלִי אֶחָד,
וְעָשִׂיתָ אוֹתָם לְךָ לְלָחֶם;
מִסְפַּר הַיָּמִים, אֲשֶׁר־אַתָּה שׁוֹכֵב עַל־צִדְּךָ,
שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם תֹּאכְלֶנּוּ.
י וּמַאֲכָלְךָ, אֲשֶׁר תֹּאכְלֶנּוּ, בְּמִשְׁקוֹל,
עֶשְׂרִים שֶׁקֶל לַיּוֹם; מֵעֵת עַד־עֵת תֹּאכְלֶנּוּ.
יא וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה תִשְׁתֶּה, שִׁשִּׁית הַהִין;
מֵעֵת עַד־עֵת תִּשְׁתֶּה.
יב וְעֻגַת שְׂעֹרִים תֹּאכְלֶנָּה;

בֵּאוּר

כֻּסְּמִים — מִין תְּבוּאָה. **וְנָתַתָּה... בִּכְלִי אֶחָד** — וּתְעָרְבֵם יַחַד. תַּעֲרֹבֶת שֶׁל מִינִים שׁוֹנִים יַחַד (הֵן בְּזֶרַע: כִּלְאַיִם, וְהֵן בִּבְגָדִים: שַׁעַטְנֵז) נֶחְשְׁבָה בְּעֵינֵי הָעִבְרִים הַקַּדְמוֹנִים לְטֻמְאָה. **וְעָשִׂיתָ... לַלָּחֶם** — וְתָכִין לְךָ תַּעֲרֹבֶת זוֹ לְמַאֲכָל. **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם** — הִזְכִּיר אֶת הַמִּסְפָּר הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן, וְהַכַּוָּנָה גַּם עַל אַרְבָּעִים הַיּוֹם, שֶׁיִּשְׁכַּב עַל צִדּוֹ הַיְמָנִי. וְהַשִּׁבְעִים קוֹרְאִים כָּאן: **מֵאָה וְתִשְׁעִים יוֹם** — מֵאָה וַחֲמִשִּׁים (לְפִי הַנֹּוסַח הַשֵּׁנִי) עַל הַצַּד הַשְּׂמָאלִי, וְאַרְבָּעִים עַל הַצַּד הַיְמָנִי; וּלְפִי הַנֹּוסַח הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַשִּׁבְעִים (רְאֵה הַבֵּאוּר לְפָסוּק ה') נוֹסִיף עַל זֶה עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם. **מִסְפַּר הַיָּמִים... תֹּאכְלֶנּוּ** — אֶת הַלֶּחֶם הַזֶּה תֹּאכַל כָּל הַיָּמִים, שֶׁתִּשְׁכַּב בְּלִי נוּעַ עַל צִדְּךָ.

י' — י"א) רְאֵה לְהַלָּן אַחַר פָּסוּק ט"ו.

יב) פָּסוּק זֶה הוּא הַמֶּשֶׁךְ יָשָׁר לְפָסוּק ט'. **וְעֻגַת שְׂעֹרִים תֹּאכְלֶנָּה** — וְתַעֲרֹבֶת זוֹ הָאֲמוּרָה תֹּאכַל בִּדְמוּת עֻגַת שְׂעֹרִים. לֶחֶם הָיוּ אוֹפִים בְּתַנּוּר, שֶׁהָיָה עָשׂוּי בִּדְמוּת קְדֵרָה הַפְּתוּחָה מִלְמַעְלָה, לְאַחַר שֶׁהוֹצִיאוּ מִמֶּנָּה הַגֶּחָלִים; אֲבָל אֶת הָעֻגוֹת הַדַּקּוֹת וְהָעֲגֻלּוֹת הָיוּ אוֹפִים עַל אֲבָנִים קְלוּיוֹת בָּאֵשׁ („עֻגַת רְצָפִים" (מְלָכִים א'

הֶעָרוֹת

מִין תְּבוּאָה זֶה כֻּסֶּמֶת. בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא שְׁפַל קוֹמָה, וְנִרְאֶה כְּאִלּוּ הוּא גָּזוּז.

וְנָשַׁמּוּ אִישׁ וְאָחִיו, וְנָמַקּוּ בַּעֲוֺנָם.

ה.

א וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, קַח־לְךָ חֶרֶב חַדָּה,
תַּעַר הַגַּלָּבִים תִּקָּחֶנָּה לָּךְ,

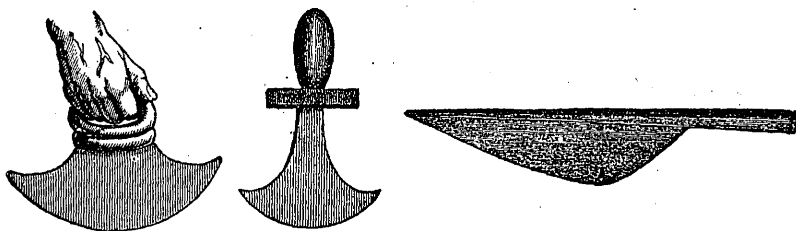
בֵּאוּר

שֵׁבֶר". וְנָשַׁמּוּ... — יַבִּיטוּ בְשִׁמָּמוֹן כִּמְשֻׁגָּעִים. וְנָמַקּוּ — יִמַּסּוּ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים בָּרִאשׁוֹנָה סֵמֶל הָרָעָב בִּירוּשָׁלַיִם (י׳, י״א, ט״ז, י״ז) וְאַחַר כֵּן סֵמֶל מַאֲכַל הַגּוֹלִים (ט׳, י״ב — ט״ו).

פֶּרֶק ה.

א׳—ד׳) הַסֵּמֶל הָרְבִיעִי: אַחֲרִית הַנְּצוּרִים בִּירוּשָׁלָיִם.

א) גַּלָּב — סַפָּר, מְגַלֵּחַ, יְסוֹדוֹ בְּאַשּׁוּרִית־בַּבְלִית: גַּלַּבּוּ. תַּעַר הַגַּלָּבִים תִּקָּחֶנָּה



תְּעָרִים מִצְרִים קַדְמוֹנִים.

לָּךְ — אֶת הַחֶרֶב הַחַדָּה תִּקַּח בִּמְקוֹם תַּעַר; עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה יוֹתֵר הַסֵּמֶל מוּבָן

הֶעָרוֹת

א) תַּעַר הַגַּלָּבִים — דֶּרֶךְ אַגַּב אָנוּ רוֹאִים, שֶׁבִּימֵי נְבִיאֵנוּ הָיוּ כְּבָר אֻמָּנִים

טו וַיֹּאמֶר אֵלַי: רְאֵה, נָתַתִּי לְךָ אֶת־צְפִיעֵי* הַבָּקָר,
תַּחַת גֶּלְלֵי הָאָדָם; וְעָשִׂיתָ אֶת־לַחְמְךָ עֲלֵיהֶם.
טז וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם!
הִנְנִי שֹׁבֵר מַטֵּה־לֶחֶם בִּירוּשָׁלִַם,
וְאָכְלוּ־לֶחֶם בְּמִשְׁקָל וּבִדְאָגָה;
וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה וּבְשִׁמָּמוֹן יִשְׁתּוּ.
יז לְמַעַן יַחְסְרוּ לֶחֶם וָמָיִם;

* צפועי כתיב.

בֵּאוּר

זְהִירוּת דָּתִית זוֹ מַרְאָה עַד כַּמָּה הָיָה יְחֶזְקֵאל אֲנִין־הַדַּעַת וּמַקְפִּיד עַל הַנִּקָּיוֹן.

טו) צְפִיעֵי הַבָּקָר — צֵאַת הַבָּקָר, שֶׁנִּתְיַבְּשָׁה, וּמְשַׁמֶּשֶׁת, כָּאָמוּר, לְהַסָּקָה לְדַלַּת הָעָם, גַּם לַאֲפִיָּה. זוֹ אֵינָהּ מְעוֹרֶרֶת כָּל־כָּךְ גֹּעַל נֶפֶשׁ כְּצֵאַת הָאָדָם.

י' — י"א — ט"ז) וּבְמוֹ שֶׁטִּיבוֹ שֶׁל מַאֲכַל הַנָּבִיא מְשַׁמֵּשׁ סֵמֶל לְמַאֲכָלָם הַטָּמֵא שֶׁל הַנִּדָּחִים בַּגּוֹיִם, כֵּן תִּהְיֶה כַּמּוּת מַאֲכָלוֹ וּמִשְׁתֵּהוּ לְסֵמֶל הָרָעָב וְהַצָּמָא בִּירוּשָׁלַיִם הַנְּצוּרָה.

י) וּמַאֲכָלְךָ אֲשֶׁר תֹּאכְלֶנּוּ — הַשִּׁבְעִים קְרָאוּ: „אֲשֶׁר תֹּאכַל". בְּמִשְׁקוֹל — יִהְיֶה בְּמִשְׁקוֹל, כְּלוֹמַר: בְּצִמְצוּם גָּדוֹל. עֶשְׂרִים שֶׁקֶל — הַשֶּׁקֶל הָיָה 16.37 גְּרַם, וְעֶשְׂרִים שֶׁקֶל = 327,4 גְּרַם, וְהוּא מְעַט יוֹתֵר מֵחֲצִי לִטְרָא בְּמִשְׁקַל רוּסִיָּה. לְיוֹם — לִיְמָמָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבָאֵר וְהוֹלֵךְ: מֵעֵת עַד עֵת — לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת.

יא) בִּמְשׂוּרָה — בְּמִדָּה, כְּלוֹמַר: בְּצִמְצוּם. שִׁשִּׁית הַהִין — הִין הוּא מִדַּת הַלַּח: שְׁנֵים עָשָׂר לוֹג, כְּשִׁשָּׁה לִיטֶר, וְשִׁשִּׁית הַהִין = לִיטֶר אֶחָד.

ט"ז) וַיֹּאמֶר אֵלַי... — הַדָּבָר הַזֶּה אוֹת הוּא לַנְּצוּרִים בִּירוּשָׁלַיִם, כִּי אָבִיא שָׁם רָעָב. מַטֵּה לֶחֶם — מִשְׁעַן לֶחֶם, כִּי „לֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד". וּבִדְאָגָה — לְיוֹם מָחָר. וּבְשִׁמָּמוֹן — וּבְתִמָּהוֹן מֵאֵימַת הַחֶרֶב מִחוּץ, וְהָרָעָב מִבַּיִת.

יז) לְמַעַן יַחְסְרוּ... — נִמְשָׁךְ אֶל „הִנְנִי

הֶעָרוֹת

טו) צְפִיעֵי — יְסוֹדוֹ בַּעֲרָבִית: צַפַּע = דָּחַף, דָּחָה; וּבְהַשְׁאָלָה: פָּלַט, הוֹצִיא; מִזֶּה גַּם „הַצֶּאֱצָאִים וְהַצְּפִעוֹת" (יְשַׁעְיָהוּ כ"ב, כ"ד). טז) פָּסוּק זֶה מַזְכִּיר אֶת קִלְלַת הַתּוֹרָה: „בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם... וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם בַּמִּשְׁקָל" (וַיִּקְרָא כ"ו, כ"ו).

ג וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם מְעַט בְּמִסְפָּר, וְצַרְתָּ אוֹתָם בִכְנָפֶיךָ.

ד וּמֵהֶם עוֹד תִּקָּח, וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתָם אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ,

וְשָׂרַפְתָּ אֹתָם בָּאֵשׁ;

מִמֶּנּוּ תֵצֵא־אֵשׁ אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל.

ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה;

זֹאת יְרוּשָׁלַםִ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ,

בֵּאוּר

יִמְצְאוּ מָנוֹחַ, כִּי חַרְבִּי תִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם. מִשְׁפָּט זֶה, שֶׁנּוֹשְׂאוֹ כַּמּוּבָן, הוּא יְהוָה, מַפְסִיק אֶת הָעִנְיָן הַמְדַבֵּר רַק עַל הַפְּעֻלּוֹת שֶׁעַל הַנָּבִיא לַעֲשׂוֹת. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְחֶרֶב תָּרִיק אַחֲרֵיהֶם"; אַךְ כַּנִּרְאֶה לָקוּחַ הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁהוּא מִפָּסוּק י"ב, וְהוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת.

ג) **וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם** — מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהַשְּׂעָרוֹת נִפְזְרוּ שָׁם. **מְעַט בְּמִסְפָּר** — מְעַט שְׂעָרוֹת, שֶׁהַנָּקֵל לְסָפְרָן. **וְצַרְתָּ אוֹתָם בִכְנָפֶיךָ** [=בִּכְנָפֶךָ] — וְתִקְשֹׁר אוֹתָן בִּכְנַף בִּגְדְךָ; הַחֵלֶק הַקָּטָן הַזֶּה יְהֵא גָנוּז אִתְּךָ וְשָׁמוּר מֵרָעָה וּמִכִּלָּיוֹן.

ד) אֲבָל גַּם אֵלֶּה לֹא כֻלָּם יִשָּׁאֲרוּ. **וּמֵהֶם** — וְגַם מִן הַמְּעַט שֶׁתָּצוּר בִּכְנָפֶךָ. **אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ** — וְהַכַּוָּנָה: גַּם הַפְּלֵיטָה הַנִּשְׁאֶרֶת תָּבֹא בְּמִשְׁפָּט קָשֶׁה כְּאֵשׁ מְצָרֵף, לְטַהֵר אוֹתָהּ מִן הַסִּיגִים, כְּדִבְרֵי יְשַׁעְיָהוּ: „וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂירִיָּה, וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר" (ו', י"ג). **מִמֶּנּוּ תֵצֵא אֵשׁ...** — מִשְׁפָּט זֶה הוּא קָשֶׁה הַהֲבָנָה; וּמִן הַהֶכְרֵחַ נֹאמַר, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ אֶל „בָּאוּר תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר" (ב); וְהַכַּוָּנָה: מִן הָאוּר, שֶׁתַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר, תֵּצֵא אֵשׁ עַל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְצָרְפוֹ וּלְטַהֲרוֹ מֵחֶלְאָתוֹ.

ה'—י"ז) פֵּשֶׁר הַמַּעֲשִׂים־הַסְּמָלִים.

ה) **זֹאת יְרוּשָׁלַםִ!** — קוֹרֵא הַנָּבִיא בְּאִירוֹנִיָּה מָרָה, בְּהַרְאוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע עַל הַלְּבֵנָה הַמְצֻיֶּרֶת לְפָנָיו: הִנֵּה זֹאת הִיא עַתָּה יְרוּשָׁלַיִם, וְזֶה גּוֹרָלָהּ! וְהִיא הֲלֹא נוֹצְרָה לִגְדוֹלוֹת. **בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ** — כִּי עֲשִׂיתִי אוֹתָהּ לְמֶרְכָּז נַעֲלֶה בְּקֶרֶב כָּל הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים, לֹא רַק בְּמִקְדָּשִׁי, אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ, אֶלָּא גַּם בְּמוּסָרָהּ וּבְחֻקֵּי הַצֶּדֶק

הֶעָרוֹת

נֶגְדּוֹ: „אוּר לָשֶׁבֶת נֶגְדּוֹ" (יְשַׁעְיָהוּ מ"ז, י"ד). ה) **בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם** — מִתְּקוּפַת סֵפֶר „דְּבָרִים" וָהָלְאָה מְקַבֵּל הַשֵּׁם „גּוֹיִם" יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֶת הַמּוּבָן עוֹבְדֵי אֱלִילִים, בְּנִגּוּד

וְהַעֲבַרְתָּ עַל־רֹאשְׁךָ וְעַל־זְקָנֶךָ;
וְלָקַחְתָּ לְךָ מֹאזְנֵי מִשְׁקָל, וְחִלַּקְתָּם.
ב שְׁלִשִׁית בָּאוּר תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר,
כִּמְלֹאת יְמֵי הַמָּצוֹר;
וְלָקַחְתָּ אֶת־הַשְּׁלִשִׁית תַּכֶּה בַחֶרֶב סְבִיבוֹתֶיהָ,
וְהַשְּׁלִשִׁית תִּזְרֶה לָרוּחַ, וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם.

בֵּאוּר

יוֹתֵר. **וְהַעֲבַרְתָּ** — וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְהַעֲבַרְתָּהּ. **עַל רֹאשְׁךָ וְעַל זְקָנֶךָ** — וְגִלַּחְתָּ בָּהּ אֶת שְׂעַר רֹאשְׁךָ וּזְקָנֶךָ. גִּלּוּחַ הַזָּקָן וְהָרֹאשׁ נֶחְשַׁב לְחֶרְפָּה [רְאֵה שְׁמוּאֵל ב׳ י׳, ד׳], לְאוֹת צַעַר וָאֵבֶל וּלְסֵמֶל הַכִּלָּיוֹן: „בַּיּוֹם הַהוּא יְגַלַּח אֲדֹנָי בְּתַעַר הַשְּׂכִירָה...“ (יְשַׁעְיָהוּ ז׳, כ׳). הַנָּבִיא מְגַשֵּׁם בְּ ג וּ פ וֹ אֶת עַם יְהוּדָה, וּבְיִחוּד אֶת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָיִם; בְּשָׁעָה שֶׁבְּ אִ שִׁ יּ וּ תוֹ הָרוּחָנִית הוּא בָּא־כֹחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הָעוֹשֶׂה שְׁפָטִים גְּדוֹלִים בְּעַמּוֹ. **וְחִלַּקְתָּם** — אֶת שְׂעַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן, לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים שָׁוִים, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר הַפָּסוּק הַבָּא.

ב) **שְׁלִשִׁית** — הַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי הָרִאשׁוֹן מִן הַשֵּׂעָר. **בָּאוּר תַּבְעִיר** — תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ. **בְּתוֹךְ הָעִיר** — הַמְצֻיֶּרֶת עַל הַלְּבֵנָה; סֵמֶל לְחַלְלֵי הָרָעָב וְהַדֶּבֶר בְּתוֹךְ הָעִיר הַנְּצוּרָה. **כִּמְלֹאת יְמֵי הַמָּצוֹר** — [„הַמָּצוֹר“ בָּא כַּאן בְּמוּבַן „יְמֵי מְ צ וּ רֶ ךָ“ (ד׳, ח׳)] אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה אַחֲרֵי עֲבוֹר הַיָּמִים שֶׁתִּהְיֶה אָ ס וּ ר בְּלִי תְנוּעָה אֶל מִטָּתְךָ בְּמֶשֶׁךְ 190, אוֹ 230 יוֹם, לְסֵמֶל אֹרֶךְ הַגָּלוּת, כִּמְבֹאָר לְמַעְלָה. **וְלָקַחְתָּ אֶת הַשְּׁלִשִׁית** — הַשְּׁנִיָּה. **תַּכֶּה** [= וְתַכֶּה] **בַחֶרֶב** — שֶׁתְּגַלַּח בָּהּ אֶת רֹאשְׁךָ וּזְקָנֶךָ. **סְבִיבוֹתֶיהָ** — סָבִיב לָעִיר הַנְּצוּרָה, הַמְצֻיֶּרֶת עַל הַלְּבֵנָה. סֵמֶל לְאֵלֶּה שֶׁיִּפְּלוּ בַחֶרֶב בְּעֵת הַמָּצוֹר, בְּצֵאתָם מִן הָעִיר, לְהִתְנַפֵּל עַל מַחֲנוֹת הַצָּרִים, וּבְשָׁעָה שֶׁנִּלְכְּדָה הָעִיר, אֵלֶּה שֶׁרָצוּ לְהַבְקִיעַ לָהֶם דֶּרֶךְ בֵּין צִבְאוֹת הָאוֹיֵב לְהִמָּלֵט עַל נַפְשָׁם. **וְהַשְּׁלִשִׁית** — הַשְּׁלִישִׁית. **תִּזְרֶה לָרוּחַ** — תְּפַזֵּר בָּרוּחַ; סֵמֶל לְאֵלֶּה שֶׁיִּגָּלוּ עַל יְדֵי הָאוֹיֵב, אוֹ בִּרְצוֹנָם, לַאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת. **אָרִיק** — אוֹצִיא מִתַּעְרָהּ. **וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם** — אַךְ גַּם הַנִּדָּחִים בַּנֵּכָר לֹא

הֶעָרוֹת

מְיֻחָדִים לִמְלָאכָה זוֹ. ב) **אוּר** — מִבְטָא שִׁירִי לָאֵשׁ, וּבָא לָרֹב לְאֵשׁ הָאָח, שֶׁמִּתְחַמְּמִים

וְאֶת־חֻקּוֹתַי — מִן־הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ;
כִּי בְמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ, וְחֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם.

ז לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
יַעַן הֲמָנְכֶם מִן־הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם,
בְּחֻקּוֹתַי לֹא הֲלַכְתֶּם וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא עֲשִׂיתֶם;
וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם, לֹא עֲשִׂיתֶם.

ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:

בֵּאוּר

לַעֲשׂוֹת רָעָה. מִן הַגּוֹיִם — יוֹתֵר מִן הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים; [רְאֵה הֶעָרוֹת]. וְאֶת־חֻקּוֹתַי — הֵפֵרָה יוֹתֵר — מִן־הָאֲרָצוֹת — שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת לָהֶן לְמוֹפֵת בְּצִדְקָתָהּ. בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ — בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם.

ז) הַנָּבִיא עוֹבֵר מִגּוּף שְׁלִישִׁי לְגוּף שֵׁנִי. יַעַן הֲמָנְכֶם — [מִן הַמָּקוֹר הָמֹן] יַעַן כִּי אַתֶּם חַיִּים בִּמְהוּמָה, בִּפְרָעוֹת וּבְאִי־סְדָרִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „יַעַן הַמְרוֹתְכֶם" — מִן הַגּוֹיִם — יוֹתֵר מִן הַגּוֹיִם. וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם לֹא עֲשִׂיתֶם — וַאֲפִילוּ כְּמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים וְסִדְרֵיהֶם הַחֶבְרָתִיִּים לֹא עֲשִׂיתֶם.

ח) מִכָּאן וָאֵילָךְ פּוֹנֶה הַנָּבִיא שׁוּב אֶל יְרוּשָׁלַיִם. לָכֵן... — עַל כֵּן אֶעֱנֹשׁ אֶתְכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם הַטּוֹבִים מִכֶּם.

הֶעָרוֹת

לִידֵי הֲנָחָה, כִּי גַּם לַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים נִתְגַּלָּה רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בְּמִדָּה יְדוּעָה. הַמִּשְׁפָּט וְהַצֶּדֶק, הַתֹּכֶן הָעִקָּרִי שֶׁל הָרָצוֹן הָאֱלֹהִי, הֵם מֻשָּׂגִים אֱנוֹשִׁיִּים כְּלָלִיִּים, שֶׁנָּתַן אֱלֹהִים בְּלִבָּבָם. עָמוֹס, הָרִאשׁוֹן שֶׁהִבִּיעַ אֶת הָרַעְיוֹן הַזֶּה, קוֹרֵא לַפְּלִשְׁתִּים וְלַמִּצְרִים, כִּי יִתְמַרְמְרוּ בְּחוּשָׁם הַמּוּסָרִי עַל הָעֹשֶׁק וְהַפְּרָעוֹת שֶׁבְּשֹׁמְרוֹן (ג׳, ט׳). גַּם יִרְמְיָהוּ פּוֹנֶה אֶל הַחוּשׁ הַמּוּסָרִי שֶׁל הַגּוֹיִם לַחֲרֹץ מִשְׁפַּט פּוֹשְׁעֵי עַמּוֹ (ו׳, י״ח). יַעַן כִּי אַחֲרָאִים גַּם הַגּוֹיִם עַל מַעֲשֵׂיהֶם לִפְנֵי אֱלֹהֵי הַצֶּדֶק [רְאֵה עָמוֹס פֶּרֶק א׳]. רַעְיוֹן זֶה מַתְאִים לַמְסֻפָּר בַּתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית ט׳, ד׳ — י״ז), כִּי יְהוָֹה כָּרַת בְּרִית עִם נֹחַ וּבָנָיו, כְּלוֹמַר: עִם כָּל הַמִּין הָאֱנוֹשִׁי, וְצִוָּם מִצְווֹת יְדוּעוֹת, שֶׁנִּקְרְאוּ אַחֲרֵי כֵן בְּשֵׁם „מִצְווֹת בְּנֵי נֹחַ".

וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת.

6 וַתֶּמֶר אֶת־מִשְׁפָּטַי לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם,

בֵּאוּר

וְהַמִּשְׁפָּט, הָיָה עָלֶיהָ לִהְיוֹת לְאוֹר גּוֹיִם. וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת — וַאֲרָצוֹת הַגּוֹיִם שַׂמְתִּי מִסָּבִיב לָהּ; הִיא, הַיּוֹשֶׁבֶת עַל „טַבּוּר הָאָרֶץ", הָעִקָּר בְּעֵינַי, וְכָל הָאֲרָצוֹת הָיוּ רַק טְפֵלוֹת לָהּ. כְּמוֹ שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל הָיָה לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים, כֵּן הָיְתָה לִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (הַנָּבִיא מְדַבֵּר כָּאן אֶל תַּמְצִיתָהּ, אֶל יְרוּשָׁלַיִם) סְגֻלָּה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. שְׁלֹמֹה הִגְדִּיל אֶת עֶרְכָּהּ הַחָמְרִי שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, בִּשְׁאִיפָתוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ לְמֶטְרָפּוֹלִין עוֹלָמִית; אֲבָל יְשַׁעְיָהוּ הִגְדִּיל אֶת עֶרְכָּהּ הָרוּחָנִי. בְּעֵינֵי הַנָּבִיא הַגָּדוֹל הַזֶּה הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם, הַצִּיר, שֶׁעָלָיו הִסְתּוֹבְבָה הַהִסְטוֹרְיָה הָעוֹלָמִית. יְרוּשָׁלַיִם, עִיר הַצֶּדֶק, הוּא מְקוֹם מִשְׁכָּנוֹ הֶחָבִיב שֶׁל כְּבוֹד אֱלֹהֵי עוֹלָם, אַף כִּי „מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"; וִירוּשָׁלַיִם זוֹ עֲתִידָה לִהְיוֹת לְאוֹר לְכָל עַמֵּי הָעוֹלָם:

„כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וּדְבַר יְהוָֹה מִירוּשָׁלָיִם" (יְשַׁעְיָהוּ ב׳, ג׳). וְהַשְׁקָפָה זוֹ נִתְאַשְּׁרָה אַחַר כֵּן עַל יְדֵי הַצָּלָתָהּ הַנִּפְלָאָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם מִידֵי צִבְאוֹת סַנְחֵרִיב הָרַבִּים וְהָעֲצוּמִים. הַנָּבִיא הֶאֱמִין בִּקְדֻשָּׁתָהּ וְנִצְחִיּוּתָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וֶאֱמוּנָה זוֹ הִכְּתָה שָׁרָשִׁים עֲמֻקִּים גַּם בְּלֵב הָעָם; אֶלָּא שֶׁבְּעֵינֵיהֶם נִתְגַּשְּׁמָה קְדֻשָּׁה זוֹ בְּ„הֵיכַל יְהוָֹה", אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ, הַמָּכוֹן הַיְחִידִי, לַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים הַחִיצוֹנִית. נֶגֶד אֱמוּנָה זוֹ נִלְחַם יִרְמְיָהוּ, בְּאָמְרוֹ: „אַל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל דִּבְרֵי הַשֶּׁקֶר, לֵאמֹר: הֵיכַל יְהוָֹה, הֵיכַל יְהוָֹה, הֵיכַל יְהוָֹה הֵמָּה" (ז׳, ד׳).

ו) אֲבָל כַּמָּה יָרַד עֶרְכָּהּ בָּעֵת! וַתֶּמֶר אֶת־מִשְׁפָּטַי — אֲבָל הִיא נִאֲצָה וּבָזְתָה אֶת מִשְׁפָּטַי. לְרִשְׁעָה — לְרֶשַׁע,

הֶעָרוֹת

לְעַם יִשְׂרָאֵל. כָּאן מְשַׁמֵּשׁ אֵצֶל נְבִיאֵנוּ הַשֵּׁם „אֲרָצוֹת" בְּמוּבַן „חוּץ לָאָרֶץ" שֶׁבַּמִּשְׁנָה בְּנִגּוּד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּמוּבָן זֶה בָּא הַשֵּׁם „אֲרָצוֹת" בְּסִפְרֵנוּ עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע פְּעָמִים; בְּיִרְמְיָהוּ — שֶׁבַע פְּעָמִים; אֲבָל אֵצֶל הַנְּבִיאִים, שֶׁקָּדְמוּ לָהֶם, אֵינוֹ בָּא אַף פַּעַם אֶחָת. ו) וַתֶּמֶר — מִמְּקוֹר מָרֹה, הִפְעִיל, עָתִיד מְהֻפָּךְ וּמְקֻצָּר. פֹּעַל זֶה בָּא בְּיַחַס הַפָּעוּל (אֶת מִשְׁפָּטַי) וּבְיַחַס שֶׁבּוֹ: „וַיַּמְרוּ בִי" לְהַלָּן (כ׳, ח׳). לְרִשְׁעָה — שֵׁם הַפֹּעַל קַל, וְחִירֶק בָּא הַפַּתָּח, כְּמוֹ לְיִרְאָה (דְּבָרִים כ״ח, נ״ח). לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם — הַהַכָּרָה הַנְּבוּאִית, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא אֱלֹהֵי הָעוֹלָם, הֵבִיאָה בְּהֶכְרֵחַ

ג וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם מְעַט בְּמִסְפָּר, וְצַרְתָּ אוֹתָם בִּכְנָפֶיךָ.
ד וּמֵהֶם עוֹד תִּקָּח, וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתָם אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ,
וְשָׂרַפְתָּ אֹתָם בָּאֵשׁ;
מִמֶּנּוּ תֵצֵא־אֵשׁ אֶל־כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל.
ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה;
זֹאת יְרוּשָׁלַםִ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ,

בֵּאוּר

יִמְצְאוּ מָנוֹחַ, כִּי חַרְבִּי תִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם. מִשְׁפָּט זֶה, שֶׁנּוֹשְׂאוֹ כַּמּוּבָן, הוּא יְהוָה, מַפְסִיק אֶת הָעִנְיָן הַמְדַבֵּר רַק עַל הַפְּעֻלּוֹת שֶׁעַל הַנָּבִיא לַעֲשׂוֹת. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְחֶרֶב תָּ רִ יק אַחֲרֵיהֶם"; אַךְ כַּנִּרְאֶה לָקוּחַ הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁהוּא מִפָּסוּק י"ב, וְהוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת.

ג) וְלָקַחְתָּ מִשָּׁם — מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהַשְּׂעָרוֹת נִפְזְרוּ שָׁם. מְעַט בְּמִסְפָּר — מְעַט שְׂעָרוֹת, שֶׁהַנָּקֵל לְסָפְרָן. וְצַרְתָּ אוֹתָם בִּכְנָפֶיךָ [=בִּכְנָפֶךָ] — וְתִקְשֹׁר אוֹתָן בִּכְנַף בִּגְדְךָ; הַחֵלֶק הַקָּטָן הַזֶּה יְהֵא גָנוּז אִתְּךָ וְשָׁמוּר מֵרָעָה וּמִכִּלָּיוֹן.

ד) אֲבָל גַּם אֵלֶּה לֹא כֻלָּם יִשָּׁאֲרוּ. וּמֵהֶם — וְגַם מִן הַמְּעַט שֶׁתָּצוּר בִּכְנָפְךָ. אֶל־תּוֹךְ הָאֵשׁ — וְהַכַּוָּנָה: גַּם הַפְּלֵיטָה הַנִּשְׁאֶרֶת תָּבֹא בְּמִשְׁפָּט קָשֶׁה כְּאֵשׁ מְצָרֵף, לְטַהֵר אוֹתָהּ מִן הַסִּיגִים, כְּדִבְרֵי יְשַׁעְיָהוּ: „וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂירִיָּה, וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר" (ו', י"ג). מִמֶּנּוּ תֵצֵא אֵשׁ... — מִשְׁפָּט זֶה הוּא קָשֶׁה הַהֲבָנָה; וּמִן הַהֶכְרֵחַ נֹאמַר, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ אֶל „בָּאוּר תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר" (ב); וְהַכַּוָּנָה: מִן הָאוּר, שֶׁתַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר, תֵּצֵא אֵשׁ עַל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְצָרְפוֹ וּלְטַהֲרוֹ מֵחֶלְאָתוֹ.

ה'—י"ז) פֵּשֶׁר הַמַּעֲשִׂים־הַסְּמָלִים.

ה) זֹאת יְרוּשָׁלַםִ! — קוֹרֵא הַנָּבִיא בְּאִירוֹנִיָּה מָרָה, בְּהַרְאוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע עַל הַלְּבֵנָה הַמְצֻיֶּרֶת לְפָנָיו: הִנֵּה זֹאת הִיא עַתָּה יְרוּשָׁלַיִם, וְזֶה גּוֹרָלָהּ! וְהִיא הֲלֹא נוֹצְרָה לִגְדוֹלוֹת. בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שַׂמְתִּיהָ — כִּי עֲשִׂיתִי אוֹתָהּ לְמֶרְכָּז נַעֲלֶה בְּקֶרֶב כָּל הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים, לֹא רַק בְּמִקְדָּשִׁי, אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ, אֶלָּא גַּם בְּמוּסָרָהּ וּבְחֻקֵּי הַצֶּדֶק

הֶעָרוֹת

נֶגְדּוֹ: „אוֹר לָשֶׁבֶת נֶגְדּוֹ" (יְשַׁעְיָהוּ מ"ז, י"ד). ה) בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם — מִתְּקוּפַת סֵפֶר „דְּבָרִים" וְהָלְאָה מְקַבֵּל הַשֵּׁם „גּוֹיִם" יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֶת הַמּוּבָן עוֹבְדֵי אֱלִילִים, בְּנִגּוּד

וְהַעֲבַרְתָּ עַל־רֹאשְׁךָ וְעַל־זְקָנֶךָ;
וְלָקַחְתָּ לְךָ מֹאזְנֵי מִשְׁקָל, וְחִלַּקְתָּם.
ב שְׁלִשִׁית בָּאוּר תַּבְעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר,
כִּמְלֹאת יְמֵי הַמָּצוֹר;
וְלָקַחְתָּ אֶת־הַשְּׁלִשִׁית תַּכֶּה בַחֶרֶב סְבִיבוֹתֶיהָ,
וְהַשְּׁלִשִׁית תִּזְרֶה לָרוּחַ, וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם.

בֵּאוּר

יוֹתֵר. וְהַעֲבַרְתָּ — וְהַשְׁבַעְתָּם קְרָאוּ: וְהַעֲבַרְתָּהּ. עַל רֹאשְׁךָ וְעַל זְקָנֶךָ — וְגִלַּחְתָּ בָהּ אֶת שְׂעַר רֹאשְׁךָ וּזְקָנֶךָ. גִּלּוּחַ הַזָּקָן וְהָרֹאשׁ נֶחְשַׁב לְחֶרְפָּה [רְאֵה שְׁמוּאֵל ב׳ י׳, ד׳], לְאוֹת צַעַר וָאֵבֶל וּלְסֵמֶל הַכִּלָּיוֹן: „בַּיּוֹם הַהוּא יְגַלַּח אֲדֹנָי בְּתַעַר הַשְּׂכִירָה...״ (יְשַׁעְיָהוּ ז׳, כ׳). הַנָּבִיא מְגַשֵּׁם בְּגוּפוֹ אֶת עַם יְהוּדָה, וּבְיִחוּד אֶת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָיִם; בְּשָׁעָה שֶׁבְּאִשִׁיּוּתוֹ הָרוּחָנִית הוּא בָּא־כֹחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הָעוֹשֶׂה שְׁפָטִים גְּדוֹלִים בְּעַמּוֹ. וְחִלַּקְתָּם — אֶת שְׂעַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן, לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים שָׁוִים, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר הַפָּסוּק הַבָּא.

ב) שְׁלִשִׁית — הַחֵלֶק הַשְּׁלִישִׁי הָרִאשׁוֹן מִן הַשֵּׂעָר. בָּאוּר תַּבְעִיר — תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ. בְּתוֹךְ הָעִיר — הַמְצֻיֶּרֶת עַל הַלְּבֵנָה; סֵמֶל לְחַלְלֵי הָרָעָב וְהַדֶּבֶר בְּתוֹךְ הָעִיר הַנְּצוּרָה. כִּמְלֹאת יְמֵי הַמָּצוֹר — [„הַמָּצוֹר״ בָּא כַּאן בְּמוּבַן „יְמֵי מְצוּרֶךָ״ (ד׳, ח׳)] אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה אַחֲרֵי עֲבוּר הַיָּמִים שֶׁתִּהְיֶה אָסוּר בְּלִי תְנוּעָה אֶל מִטָּתְךָ בְּמֶשֶׁךְ 190, אוֹ 230 יוֹם, לְסֵמֶל אֹרֶךְ הַגָּלוּת, כִּמְבֹאָר לְמַעְלָה. וְלָקַחְתָּ אֶת הַשְּׁלִשִׁית — הַשְּׁנִיָּה. תַּכֶּה [=וְתַכֶּה] בַחֶרֶב — שֶׁתְּגַלַּח בָּהּ אֶת רֹאשְׁךָ וּזְקָנֶךָ. סְבִיבוֹתֶיהָ — סָבִיב לָעִיר הַנְּצוּרָה, הַמְצֻיֶּרֶת עַל הַלְּבֵנָה. סֵמֶל לְאֵלֶּה שֶׁיִּפְּלוּ בַחֶרֶב בְּעֵת הַמָּצוֹר, בְּצֵאתָם מִן הָעִיר, לְהִתְנַפֵּל עַל מַחֲנוֹת הַצָּרִים, וּבְשָׁעָה שֶׁנִּלְכְּדָה הָעִיר, אֵלֶּה שֶׁרָצוּ לְהַבְקִיעַ לָהֶם דֶּרֶךְ בֵּין צִבְאוֹת הָאוֹיֵב לְהִמָּלֵט עַל נַפְשָׁם. וְהַשְּׁלִשִׁית — הַשְּׁלִישִׁית. תִּזְרֶה לָרוּחַ — תְּפַזֵּר בָּרוּחַ; סֵמֶל לְאֵלֶּה שֶׁיִּגָּלוּ עַל יְדֵי הָאוֹיֵב, אוֹ בִּרְצוֹנָם, לַאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת. אָרִיק — אוֹצִיא מִתַּעְרָהּ. וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם — אַךְ גַּם הַנִּדָּחִים בַּנֵּכָר לֹא

הֶעָרוֹת

מְיֻחָדִים לִמְלָאכָה זוֹ. ב) אוּר — מִבְטָא שִׁירִי לָאֵשׁ, וּבָא לָרֹב לְאֵשׁ הָאָח, שֶׁמִּתְחַמְּמִים

וְאֶת־חֻקּוֹתַי — מִן־הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ;
כִּי בְמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ, וְחֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם.

ז לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
יַעַן הֲמָנְכֶם מִן־הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם,
בְּחֻקּוֹתַי לֹא הֲלַכְתֶּם וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא עֲשִׂיתֶם;
וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם, לֹא עֲשִׂיתֶם.

ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

בֵּאוּר

לַעֲשׂוֹת רָעָה. מִן הַגּוֹיִם — יוֹתֵר מִן הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים; (רְאֵה הֶעָרוֹת). וְאֶת־חֻקּוֹתַי — הֵפֵרָה יוֹתֵר — מִן־הָאֲרָצוֹת — שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לִהְיוֹת לָהֶן לְמוֹפֵת בְּצִדְקָתָהּ. בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ — בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם.

ז) הַנָּבִיא עוֹבֵר מִגּוּף שְׁלִישִׁי לְגוּף שֵׁנִי. יַעַן הֲמָנְכֶם — וּמִן הַמָּקוֹר הָמֹן: יַעַן כִּי אַתֶּם חַיִּים בִּמְהוּמָה, בִּפְרָעוֹת וּבְאִי־סְדָרִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „יַעַן הַמְרוֹתְכֶם" — מִן הַגּוֹיִם — יוֹתֵר מִן הַגּוֹיִם. וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם לֹא עֲשִׂיתֶם — וַאֲפִילוּ כְּמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים וְסִדְרֵיהֶם הַחֶבְרָתִיִּים לֹא עֲשִׂיתֶם.

ח) מִכָּאן וָאֵילָךְ פּוֹנֶה הַנָּבִיא שׁוּב אֶל יְרוּשָׁלַיִם. לָכֵן... — עַל כֵּן אֶעֱנֹשׁ אֶתְכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם הַטּוֹבִים מִכֶּם.

הֶעָרוֹת

לִידֵי הַנָּחָה, כִּי גַּם לַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים נִתְגַּלָּה רְצוֹן הָעֶלְיוֹן בְּמִדָּה יְדוּעָה. הַמִּשְׁפָּט וְהַצֶּדֶק, הַתֹּכֶן הָעִקָּרִי שֶׁל הָרָצוֹן הָאֱלֹהִי, הֵם מֻשָּׂגִים אֱנוֹשִׁיִּים כְּלָלִיִּים, שֶׁנָּתַן אֱלֹהִים בִּלְבָבָם. עָמוֹס, הָרִאשׁוֹן שֶׁהִבִּיעַ אֶת הָרַעְיוֹן הַזֶּה, קוֹרֵא לַפְּלִשְׁתִּים וְלַמִּצְרִים, כִּי יִתְמַרְמְרוּ בְּחוּשָׁם הַמּוּסָרִי עַל הָעֹשֶׁק וְהַפְּרָעוֹת שֶׁבְּשֹׁמְרוֹן (ג׳, ט׳). גַּם יִרְמְיָהוּ פּוֹנֶה אֶל הַחוּשׁ הַמּוּסָרִי שֶׁל הַגּוֹיִם לַחֲרֹץ מִשְׁפָּט פּוֹשְׁעֵי עַמּוֹ (ו׳, י״ח). יַעַן כִּי אַחֲרָאִים גַּם הַגּוֹיִם עַל מַעֲשֵׂיהֶם לִפְנֵי אֱלֹהֵי הַצֶּדֶק (רְאֵה עָמוֹס פֶּרֶק א׳). רַעְיוֹן זֶה מַתְאִים לַמְּסֻפָּר בַּתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית ט׳, ד׳ — י״ז), כִּי יְהוָֹה כָּרַת בְּרִית עִם נֹחַ וּבָנָיו, כְּלוֹמַר: עִם כָּל הַמִּין הָאֱנוֹשִׁי, וְצִוָּם מִצְוֹת יְדוּעוֹת, שֶׁנִּקְרְאוּ אַחֲרֵי כֵן בְּשֵׁם „מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ".

וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת.

ו וַתֶּמֶר אֶת־מִשְׁפָּטַי לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם,

בֵּאוּר

וְהַמִּשְׁפָּט, הָיָה עָלֶיהָ לִהְיוֹת לְאוֹר גּוֹיִם. **וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת** — וְאַרְצוֹת הַגּוֹיִם שַׂמְתִּי מִסָּבִיב לָהּ; הִיא, הַיּוֹשֶׁבֶת עַל „טַבּוּר הָאָרֶץ", הָעִקָּר בְּעֵינַי, וְכָל הָאֲרָצוֹת הָיוּ רַק טְפֵלוֹת לָהּ. כְּמוֹ שֶׁ עַ ם יִשְׂרָאֵל הָיָה לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים, כֵּן הָיְתָה לִי אֶ רֶ ץ יִשְׂרָאֵל [הַנָּבִיא מְדַבֵּר כָּאן אֶל תַּ מְ צִ י תָ הּ, אֶל יְרוּשָׁלַיִם] סְגֻלָּה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. שְׁ לֹ מֹ ה הִגְדִּיל אֶת עֶרְכָּהּ הַחָמְרִי שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, בִּשְׁאִיפָתוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ לְמֶטְרָפּוֹלִין עוֹלָמִית; אֲבָל יְ שַׁ עְ יָ הוּ הִגְדִּיל אֶת עֶרְכָּהּ הָ רוּ חָ נִ י. בְּעֵינֵי הַנָּבִיא הַגָּדוֹל הַזֶּה הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם, הַצִּיר, שֶׁעָלָיו הִסְתּוֹבְבָה הַהִסְטוֹרִיָּה הָעוֹלָמִית. יְרוּשָׁלַיִם, עִיר הַצֶּדֶק, הוּא מְקוֹם מִשְׁכָּנוֹ הֶחָבִיב שֶׁל כְּבוֹד אֱלֹהֵי עוֹלָם, אַף כִּי „מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"; וִירוּשָׁלַיִם זוֹ עֲתִידָה לִהְיוֹת לְאוֹר לְכָל עַמֵּי הָעוֹלָם: „כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וּדְבַר יְהוָֹה מִ ירוּ שָׁ לָ ִם" (יְשַׁעְיָהוּ ב', ג'). וְהַשְׁקָפָה זוֹ נִתְאַשְּׁרָה אַחַר כֵּן עַל יְדֵי הַצָּלָתָהּ הַנִּפְלָאָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם מִידֵי צִבְאוֹת סַנְחֵרִיב הָרַבִּים וְהָעֲצוּמִים. הַנָּבִיא הֶאֱמִין בִּקְדֻשָּׁתָהּ וְנִצְחִיּוּתָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וֶאֱמוּנָה זוֹ הִכְּתָה שָׁרָשִׁים עֲמֻקִּים גַּם בְּלֵב הָעָם; אֶלָּא שֶׁבְּעֵינֵיהֶם נִ תְ גַּ שְּׁ מָ ה קְדֻשָּׁה זוֹ בְּ„הֵיכַל יְהוָֹה", אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ, הַמָּכוֹן הַיְחִידִי, לַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים הַ חִ י צוֹ נִ ית. נֶגֶד אֱמוּנָה זוֹ נִלְחַם יִרְמְיָהוּ, בְּאָמְרוֹ: „אַל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל דִּבְרֵי הַשֶּׁקֶר, לֵאמֹר: הֵיכַל יְהוָֹה, הֵיכַל יְהוָֹה, הֵיכַל יְהוָֹה הֵמָּה" (ז', ד').

ו) אֲבָל כַּמָּה יָרַד עֶרְכָּהּ כָּעֵת! **וַתֶּמֶר אֶת־מִשְׁפָּטַי** — אֲבָל הִיא נִאֲצָה וּבָזְתָה אֶת מִשְׁפָּטַי. **לְרִשְׁעָה** — לְרֶשַׁע,

הֶעָרוֹת

לְעַם יִשְׂרָאֵל. כָּאן מְשַׁמֵּשׁ אֵצֶל נְבִיאֵנוּ הַשֵּׁם „אֲרָצוֹת" בְּמוּבַן „חוּץ לָאָרֶץ" שֶׁבַּמִּשְׁנָה בְּנִגּוּד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּ מוּ בָ ן זֶ ה בָּא הַשֵּׁם „אֲרָצוֹת" בְּסִפְרֵנוּ עֶ שְׂ רִ ים וְ שֶׁ בַ ע פְּעָמִים; בְּיִרְמְיָהוּ — שֶׁ בַ ע פְּעָמִים; אֲבָל אֵצֶל הַנְּבִיאִים, שֶׁקָּדְמוּ לָהֶם, אֵינוֹ בָּא אַף פַּעַם אַחַת. ו) **וַתֶּמֶר** — מִמְּקוֹר מָ רָ ה, הִפְעִיל, עָתִיד מְהֻפָּךְ וּמְקֻצָּר. פֹּעַל זֶה בָּא בְּיַחַס הַפָּעוּל [אֶת מִשְׁפָּטַי] וּבְיַחַס שֶׁ בּ וֹ: „וַ יַּ מְ רוּ בִ י" לְהַלָּן (כ', ח'). **לְרִשְׁעָה** — שֵׁם הַפֹּעַל קַל, וְחִירֶק בָּא הַפַּ֫גָּל, כְּמוֹ לְ יִ רְ אָ ה (דְּבָרִים כ"ח, נ"ח). **לְרִשְׁעָה מִן־הַגּוֹיִם** — הַהַכָּרָה הַנְּבוּאִית, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא אֱלֹהֵי הָעוֹלָם, הֵבִיאָה בְּהֶכְרֵחַ

יב שְׁלִשִׁתֵיךְ בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ וּבָרָעָב יִכְלוּ בְתוֹכֵךְ,
וְהַשְּׁלִשִׁית בַּחֶרֶב יִפְּלוּ סְבִיבוֹתָיִךְ;
וְהַשְּׁלִישִׁית לְכָל־רוּחַ אֱזָרֶה, וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם.

יג וְכָלָה אַפִּי, וַהֲנִחוֹתִי חֲמָתִי בָּם, וְהִנֶּחָמְתִּי;
וְיָדְעוּ, כִּי־אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי בְּקִנְאָתִי,
בְּכַלּוֹתִי חֲמָתִי בָּם.

יד וְאֶתְּנֵךְ לְחָרְבָּה וּלְחֶרְפָּה בַּגּוֹיִם,
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיִךְ, לְעֵינֵי כָּל־עוֹבֵר.

בֵּאוּר

הַבָּא בַּמִּשְׁפָּט הַשֵּׁנִי נִמְשָׁךְ לְכָאן.

יב) פֵּשֶׁר הַסֵּמֶל שֶׁבְּפָסוּק ב׳. וְכָלָה אַפִּי — כֹּה יִכְלֶה וְיִתְנַדֵּף אַפִּי בְּמַעֲשֵׂה הַנְּקָמָה, חֲרוֹן אַף יְהוָה הוּא הַשְּׁאִיפָה לִנְקָמָה, שֶׁלֹּא תֶחְדַּל עַד שֶׁתֵּצֵא אֶל הַפֹּעַל. וַהֲנִחוֹתִי חֲמָתִי בָם — וּבַשְּׁפָטִים שֶׁאֶעֱשֶׂה בָּהֶם, אַשְׁקִיט אֶת חֲמָתִי הַבּוֹעֶרֶת בְּקִרְבִּי. וְהִנֶּחָמְתִּי — אָז, אַחַר מַעֲשֵׂי הַנְּקָמָה, אֶמְצָא לִי נִחוּמִים וְתָנוּחַ דַּעְתִּי. וְיָדְעוּ — כַּאֲשֶׁר יָבֹא מִשְׁפַּט הַזַּעַם הַנּוֹרָא — כִּי־אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי — מִפִּי הַנָּבִיא. בְּקִנְאָתִי — בַּחֲמָתִי. וְשִׁעוּר הַכָּתוּב: „וְיָדְעוּ, בְּכַלּוֹתִי חֲמָתִי בָּם, כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי״. רִבּוּי תֵּאוּרֵי זַעַם־יְהוָה אֵלֶּה מְצַיְּנִים אֶת תְּכוּנָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל נְבִיאֵנוּ. אָמְנָם הַהַגְשָׁמָה הַנִּפְרָזָה שֶׁבָּהֶם הִיא מוֹרָשָׁה מִתְּקוּפָה קְדוּמָה כִּתְקוּפַת דָּוִד [„עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ, וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל״], אֲבָל אֵינָהּ מַתְאִימָה לְמֻשָּׂג הָאֱלָהוּת הַנַּעֲלֶה שֶׁל יְחֶזְקֵאל.

יד) לְחָרְבָּה וּלְחֶרְפָּה בַּגּוֹיִם — הַחֶרְפָּה הַלְּאֻמִּית תַּכְאִיב לָעָם עוֹד יוֹתֵר,

הֶעָרוֹת

יב) שְׁלִשִׁתֵיךְ — הַיּוּד מְיֻתֶּרֶת. אֱזָרֶה — פֹּעַל עָתִיד. נִקּוּדוֹ הָרָגִיל: אֱזָרֶה, בַּחֲטַף פַּתָּח. יג) וְהִנֶּחָמְתִּי — הִתְפַּעֵל בְּהַשְׁמָטַת אוֹת ת׳. אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי — מִבְטָא חָבִיב בְּיוֹתֵר עַל נְבִיאֵנוּ, וְאֵינוֹ נִמְצָא אֵצֶל נָבִיא אַחֵר. יד) לְחָרְבָּה וּלְחֶרְפָּה — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, וְרָגִיל הוּא בְּסִפְרֵנוּ.

הִנְנִי עָלַיִךְ גַּם־אָנִי;
וְעָשִׂיתִי בְתוֹכֵךְ מִשְׁפָּטִים לְעֵינֵי הַגּוֹיִם.
ט וְעָשִׂיתִי בָךְ אֵת אֲשֶׁר לֹא־עָשִׂיתִי
וְאֵת אֲשֶׁר־לֹא־אֶעֱשֶׂה כָמֹהוּ עוֹד;
יַעַן כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ.
י לָכֵן אָבוֹת יֹאכְלוּ בָנִים בְּתוֹכֵךְ,
וּבָנִים יֹאכְלוּ אֲבוֹתָם, וְעָשִׂיתִי בָךְ שְׁפָטִים;
וְזֵרִיתִי אֶת־כָּל־שְׁאֵרִיתֵךְ לְכָל־רוּחַ.
יא לָכֵן חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, אִם־לֹא,
יַעַן אֶת־מִקְדָּשִׁי טִמֵּאת
בְּכָל־שִׁקּוּצַיִךְ וּבְכָל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ;
וְגַם־אֲנִי אֶגְרַע וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי, וְגַם־אֲנִי לֹא אֶחְמוֹל.

בֵּאוּר

מִשְׁפָּטִים — בְּמוּבַן שְׁפָטִים = עֹנֶשׁ קָשֶׁה. הַנָּבִיא מִשְׁתַּמֵּשׁ כַּאן בְּמִשְׂחַק־מִלִּים מָלֵא אִירוֹנְיָה: אַתֶּם לֹא עֲשִׂיתֶם אֶת מִשְׁפָּטַי (ז'), לָכֵן אֶעֱשֶׂה אֲנִי בָּכֶם מִשְׁפָּטִים.

ט) וְעָשִׂיתִי בָךְ... — שְׁפָטִים נוֹרָאִים כָּאֵלֶּה, אֲשֶׁר לֹא עָשִׂיתִי עוֹד עַד עַתָּה, וַאֲשֶׁר לֹא אֶעֱשֶׂה עוֹד גַּם לְהַבָּא. יַעַן כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ — בִּשְׁבִיל כָּל תּוֹעֲבוֹתַיִךְ.

י) אָבוֹת — הוֹרִים. יֹאכְלוּ בָנִים — הָרָעָב הַנּוֹרָא יַהֲפֹךְ אֶת הָאָדָם לְחַיָּה, שֶׁכָּל רֶגֶשׁ אַהֲבָה וְחֶמְלָה זָר לָהּ; וְכֵן אָמַר הַמְקוֹנֵן: „יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בִּשְּׁלוּ יַלְדֵיהֶן, הָיוּ לְבָרוֹת לָמוֹ, בְּשֶׁבֶר בַּת־עַמִּי" (אֵיכָה פֶּרֶק ד', י')

יא) וְגַם אֲנִי אֶגְרַע — אֶגְרַע עֵינִי מִכֶּם, אָסִיר הַשְׁגָּחָתִי מֵעֲלֵיכֶם. הַשֵּׁם „עֵינִי"

הֶעָרוֹת

ח) הִנְנִי עָלַיִךְ — מִבְטָא זֶה חָבִיב עַל נְבִיאֵנוּ. יא) אֶגְרַע — וְיוֹנָתָן קָרָא: אֲגַדֵּעַ.

אֲנִי, יְהוָה, דִּבַּרְתִּי.

ו.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בֵּאוּר

עוֹבֵר מִן הָעָם, הַקִּבּוּצִי, אֶל הַסֵּמֶל שֶׁלּוֹ. בְּפָסוּק זֶה פּוֹרֵט הַנָּבִיא אַרְבַּעַת הַשְּׁפָטִים הָרָעִים: רָעָב, חַיָּה־רָעָה, דֶּבֶר, וְחֶרֶב [רְאֵה לְהַלָּן י״ד, כ״א]. **אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי** — הַנָּבִיא מְחַזֵּק אֶת הֶחָזוּת הַקָּשָׁה וּמְאַשְּׁרָהּ בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

פֶּרֶק ו.

מְבוֹא. הַנְּבוּאָה הַקּוֹדֶמֶת (ד׳, — ה׳) הָיְתָה מְכֻוֶּנֶת בְּיִחוּד בְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, וְעַתָּה פּוֹנֶה הַנָּבִיא בִּנְבוּאַת־זַעַם אֶל „הָרֵי יִשְׂרָאֵל״, שֵׁם הַמְצַיֵּן אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמְכֻסָּה כֻּלָּהּ בִּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרוֹת רַכְסֵי־הָרִים הַנִּמְשָׁכוֹת בִּשְׁנֵי עֶבְרֵי הַיַּרְדֵּן מִצָּפוֹן לְדָרוֹם; אֲבָל בְּיִחוּד מְכַוֵּן הַנָּבִיא לַחֵלֶק הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאָרֶץ, לְהָרֵי יְהוּדָה; וּלְפִיכָךְ נֶחְשַׁב אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי הַמֻּשָּׂג הַקָּדוּם, שֶׁהָאֱלָהוּת מֻגְבֶּלֶת בִּמְקוֹם עֲבוֹדָתָהּ, לֶ„אֱלֹהֵי הָרִים״ [„אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם״ (מְלָכִים א׳ כ׳, כ״ג)], וּמִזֶּה בָּא פֻּלְחַן הֶהָרִים הַקָּדוּם בְּאֶרֶץ כְּנַעַן. הַנָּבִיא מַאֲשִׁים גַּם אֶת הָאָרֶץ בַּעֲוֹן יוֹשְׁבֶיהָ. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא „נַחֲלַת יְהוָה״, וְאִם סָבְלָה בְּתוֹכָהּ עַד כֹּה אֶת הַפֻּלְחָן הָאֱלִילִי שֶׁל בֵּית הַמֶּרִי, תִּהְיֶה גַּם הִיא אַחֲרָאִית לִפְנֵי הַמִּשְׁפָּט. הֶעָוֹן הָעִקָּרִי שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּעֵינֵי נְבִיאֵנוּ הוּא „יַעַן אֶת מִקְדָּשִׁי טִמֵּאת״ (ה׳, י״א), וְהֶעָוֹן הָרָאשִׁי שֶׁל „הָרֵי יִשְׂרָאֵל״ הוּא הַפֻּלְחָן הָעַמָּמִי הַקָּדוּם „עַל כָּל הַר גָּבֹהַּ, וְעַל כָּל גִּבְעָה נִשָּׂאָה״, וּבִכְלָל, בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים בָּאָרֶץ, מִלְּבַד מִקְדַּשׁ יְהוָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָיִם. הַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהָיוּ קְדוֹשִׁים בְּיָמִים קְדוּמִים לֶאֱלִילֵי כְּנַעַן, הֻקְדְּשׁוּ אָמְנָם אַחֲרֵי כֵן לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מִלְּבַד שֶׁהָיְתָה לַעֲבוֹדַת־אֱלֹהִים זוֹ תְּכוּנָה

הֶעָרוֹת

עַל זֶה יְדֻבַּר בַּמִּשְׁפָּט הַבָּא, אֶלָּא לִמְקוֹר מַחֲלַת הַדֶּבֶר, שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁהוּא בַּדָּם. מִבְטָא זֶה בָּא גַּם לְהַלָּן (כ״ח, כ״ג; ל״א, כ״ב), וְאֶפְשָׁר שֶׁהָיָה זֶה מִבְטָא שָׁגוּר בְּפִי הָעָם.

טו וְהָיְתָה חֶרְפָּה וּגְדוּפָה,
מוּסָר וּמְשַׁמָּה לַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתָיִךְ;
בַּעֲשׂוֹתִי בָךְ שְׁפָטִים בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְתֹכְחוֹת חֵמָה;
אֲנִי יְהוָֹה דִּבַּרְתִּי.

טז בְּשַׁלְּחִי אֶת־חִצֵּי הָרָעָב הָרָעִים בָּהֶם,
אֲשֶׁר־הָיוּ לְמַשְׁחִית,
אֲשֶׁר־אֲשַׁלַּח אוֹתָם לְשַׁחֶתְכֶם;
וְרָעָב אֹסֵף עֲלֵיכֶם, וְשָׁבַרְתִּי לָכֶם מַטֵּה־לָחֶם.

יז וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם רָעָב וְחַיָּה רָעָה וְשִׁכְּלֻךְ,
וְדֶבֶר וָדָם יַעֲבָר־בָּךְ, וְחֶרֶב אָבִיא עָלַיִךְ;

בֵּאוּר

בִּהְיוֹתָהּ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם הַשְּׂנוּאִים לוֹ.

טו) וְהָיְתָה — הַשִּׁבְעִים וּשְׁאָר הַתַּרְגּוּמִים הָעַתִּיקִים קָרְאוּ: וְהָיִית. חֶרְפָּה וּגְדוּפָה — דָּבָר שָׁפָל וּמָאוּס, שֶׁהַכֹּל מְחָרְפִים וּמְגַדְּפִים אוֹתוֹ. מוּסָר — סֵמֶל הַמּוּסָר וְהָעֹנֶשׁ — וּמְשַׁמָּה — דָּבָר הַמְּעוֹרֵר הִשְׁתּוֹמְמוּת.

טז) בְּשַׁלְּחִי... — מִשְׁפָּט צְדָדִי וְזֶה נִשְׁאָר תָּלוּי, מֵאֵין אַחֲרָיו מִשְׁפָּט רָאשִׁי; וְעַל כָּרְחֵנוּ נַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ אֶל הַמִּשְׁפָּט הָרָאשִׁי שֶׁבַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם: „וְהָיְתָה חֶרְפָּה וּגְדוּפָה...", אַף עַל פִּי שֶׁהַמִּשְׁפָּט „אֲנִי יְהוָֹה דִּבַּרְתִּי" מַפְסִיקֵנוּ. חִצֵּי הָרָעָב הָרָעִים בָּהֶם — יֵשׁ קוֹרְאִים „בְּשַׁלְּחִי אֶת חִצֵּי הָרָעִים בָּכֶם", כִּי „הָרָעָב" הוּא רַק אַחַד הַחִצִּים הָרָעִים; וְעָלָיו יְדַבֵּר גַּם לְהַלָּן בְּשָׂפָה יֶתֶר. אֲשֶׁר הָיוּ לְמַשְׁחִית — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְהָיוּ לְמַשְׁחִית". וְרָעָב אֹסֵף עֲלֵיכֶם — אוֹסִיף רָעָב עַל רָעָב: וְהַכַּוָּנָה, כִּי הָרָעָב יִגְדַּל מִיּוֹם לְיוֹם.

יז) וְשִׁלַּחְתִּי עֲלֵיכֶם...—וְשִׁכְּלֻךְ — יְרוּשָׁלַיִם הִיא סֵמֶל כָּל הָעָם, וּלְפִיכָךְ הוּא

הֶעָרוֹת

יז) וְדֶבֶר וָדָם — זֶהוּ טוּבָן אֶחָד. „וָדָם" אֵינוֹ מְכֻוָּן לַדָּם הַנִּשְׁפָּךְ בְּחֶרֶב הָאוֹיֵב, כִּי

ד וְנָשַׁמּוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם וְנִשְׁבְּרוּ חַמָּנֵיכֶם;
וְהִפַּלְתִּי חַלְלֵיכֶם לִפְנֵי גִּלּוּלֵיכֶם.

בֵּאוּר

גָּבֹהַּ; וְאָמְנָם בַּסִּגְנוֹן הַשִּׁירִי שֶׁל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ הוּא מְשַׁמֵּשׁ תָּמִיד בְּמוּבַן הַר גָּבֹהַּ; אֲבָל בְּשָׂפָה פְּרוֹזִית הוּא בָּא תָּמִיד בְּמוּבַן מִזְבֵּחַ גָּדוֹל, וְגַם מִקְדָּשׁ, מְקוֹם עֲבוֹדַת אֱלֹהִים בִּכְלָל. [רְאֵה מַצֶּבֶת מֵישַׁע, שׁוּרָה שְׁלִישִׁית, בְּסוֹף יְשַׁעְיָהוּ סֵפֶר רִאשׁוֹן]. הַבָּמוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁמְּקוֹרָן בַּפֻּלְחָן הַכְּנַעֲנִי, הָקְדְּשׁוּ אַחֲרֵי כֵן לַעֲבוֹדַת יְהוָה: „כִּי זֶבַח הַיּוֹם לָעָם בַּבָּמָה"; „וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יוֹצֵא... לַעֲלוֹת הַבָּמָה" (שְׁמוּאֵל א' ט', י"ב, י"ד). גַּם עַל שְׁלֹמֹה יְסֻפָּר: רַק בַּבָּמוֹת הוּא מְזַבֵּחַ וּמַקְטִיר" (מְלָכִים א' ג', ג'). הַבָּמוֹת וְהַמִּקְדָּשִׁים הָיוּ מֶרְכְּזֵי הַחַיִּים הַצִּבּוּרִיִּים, שֶׁהָיוּ מְלֵאִים שִׂמְחָה וְהוֹלֵלוֹת; וְעָמוֹס, בְּתָאֲרוֹ אֶת חָרְבַּן הָאָרֶץ, אוֹמֵר: „וְנָשַׁמּוּ בָּמוֹת יִשְׂחָק וּמִקְדְּשֵׁי יִשְׂרָאֵל יֶחֱרָבוּ" (ז', ט'). הָרִאשׁוֹן שֶׁהִתְנַגֵּד לַעֲבוֹדַת הַבָּמוֹת הָיָה הוֹשֵׁעַ (ד', י"ג). יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, תַּחַת הַשְׁפָּעַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, שֶׁמָּצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בְּבֵית יְהוָה חִלֵּל לִגְמְרֵי אֶת קְדֻשַּׁת הַבָּמוֹת; אֲבָל מִימֵי יְהוֹיָקִים וָהָלְאָה חָזַר הָעָם אֶל הַפֻּלְחָן הַכְּנַעֲנִי הַזֶּה.

ד) **וְנָשַׁמּוּ** — וְהָיוּ לִשְׁמָמָה. **חַמָּנֵיכֶם** — מַצֵּבוֹת לֶאֱלִיל הַשֶּׁמֶשׁ [=הַחַמָּה], הוּא הַבַּעַל; וּלְדִבְרֵי בַּעַל דִּבְרֵי הַיָּמִים ב' (ל"ד, ד') עָמְדוּ הַחַמָּנִים עַל מִזְבְּחוֹת הַבַּעַל. בְּיָמֵינוּ נִמְצְאוּ מַצֵּבוֹת צִדוֹנִיּוֹת וַעֲלֵיהֶן הַכְּתֹבֶת: בַּעַל חַמָּן, וְעַל מַצֵּבָה אַחַת בְּתַדְמוֹר (פַּלְמִירָה) בַּאֲרָם חָרוּת: „[עַל] חַמָּנָא דְנָא [עֲ]בַדוּ וְקָרְבוּ לְשִׁמְשָׁא]. **גִּלּוּלֵיכֶם** — גִּלּוּל = מִיסוֹד גָּלָל = צֵאָה; כִּנּוּי שֶׁל בּוּז וְגֹעַל לְפְסִילֵי הָאֱלִילִים. שֵׁם זֶה שָׁגוּר מְאֹד (שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע פְּעָמִים!) בְּפִי נְבִיאֵנוּ, הָאוֹהֵב בִּכְלָל מִבְטָאִים חֲרִיפִים. בִּשְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ בָּא שֵׁם זֶה עוֹד שְׁמוֹנֶה פְּעָמִים. **וְהִפַּלְתִּי חַלְלֵיכֶם לִפְנֵי גִּלּוּלֵיכֶם** — שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַצִּילְכֶם מֵאֲבַדּוֹן. **וְהִפַּלְתִּי חַלְלֵיכֶם** — מִכָּאן וְאֵילָךְ עוֹזֵב הַנָּבִיא אֶת הָרֵי יִשְׂרָאֵל וּפוֹנֶה אֶל יוֹשְׁבֵיהֶם.

ה) עוֹבֵר לְגוּף שְׁלִישִׁי וְחוֹזֵר לְגוּף

הֶעָרוֹת

קוֹם; וּלְדַעַת אֲחֵרִים יְסוֹדוֹ מִן בָּא, מָקוֹם שֶׁהָיוּ בָּאִים שָׁם, בְּמוּבַן שֶׁל זִמָּה וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (כ', כ"ט): „מָה הַבָּמָה, אֲשֶׁר אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם, וַיִּקָּרֵא שְׁמָהּ בָּמָה" [רְאֵה שָׁם].

ב בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶם;
ג וְאָמַרְתָּ: הָרֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁמְעוּ דְּבַר־אֲדֹנָי יֱהוִֹה!
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת,
לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת*:
הִנְנִי אֲנִי מֵבִיא עֲלֵיכֶם חֶרֶב, וְאִבַּדְתִּי בָּמוֹתֵיכֶם.

* ולגיאות כתיב.

בֵּאוּר

אֱלִילִית, חוֹשֵׁב נְבִיאֵנוּ אֶת הָעֲבוֹדָה שֶׁמִּחוּץ לַמִּקְדָּשׁ הַיְרוּשַׁלְמִי לַעֲבוֹדָה זָרָה. יְחֶזְקֵאל, כֹּהֵן מִזֶּרַע צָדוֹק, מַחֲזִיק בְּכָל תֹּקֶף בִּדְרִישַׁת „מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה" (י"ב), בְּנוֹגֵעַ לַאֲחֵדוּת הַמֶּרְכָּז הַדָּתִי עַל הַר צִיּוֹן, „הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָֹה"; וַעֲבוֹדַת אֱלֹהִים מִחוּצָה לוֹ תּוֹעֵבָה הִיא לוֹ.

ב) שִׂים פָּנֶיךָ — מַעֲרָבָה. אֶל הָרֵי יִשְׂרָאֵל — הַנָּבִיא הַיּוֹשֵׁב בְּבִקְעַת שִׁנְעָר, מִתְגַּעְגֵּעַ אֶל הָרֵי אַרְצוֹ הַגְּבֹהִים הָרְחוֹקִים, וּמְשַׁוֶּה אוֹתָם לְנֶגֶד עֵינָיו. וְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶם — [=עֲלֵיהֶם].

ג) הָרֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁמְעוּ... — הַנָּבִיא מְחַיֶּה אֶת הַטֶּבַע הַמֵּת וּמוֹשְׁכוֹ אֶל חוּג הַוִּכּוּחַ הַנְּבוּאִי. לָאֲפִיקִים — אָפִיק=מְקוֹם מוֹצָא הַמַּיִם שֶׁל נָהָר, אוֹ מַעְיָן; וּבָא כַּאן בְּמוּבַן נַחַל צַר, שֶׁמַּיִם שׁוֹטְפִים בּוֹ, מַה שֶּׁנִּקְרָא בַּעֲרָבִית וָדִי. וְלַגֵּיאָיוֹת — גַּיְא=עֵמֶק צַר בֵּין רִכְסֵי הָרִים. מִלְּבַד קְדֻשַּׁת הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת, שֶׁנֶּחְשְׁבוּ לִמְקוֹם מִשְׁכַּן הָאֵלִים, בִּשְׁבִיל גָּבְהָם, הָיוּ הַרְבֵּה מְקוֹמוֹת קְדוֹשִׁים, גַּם בָּעֲמָקִים, בִּשְׁבִיל אַדְמָתָם הַפּוֹרִיָּה בְּיוֹתֵר, שֶׁהִצְמִיחָה שָׁם עֵצִים רַעֲנַנִּים. הָעֵצִים הַלָּלוּ נֶחְשְׁבוּ גַּם הֵם לְמִשְׁכְּנוֹת אֵלִים, וּלְפִיכָךְ נִקְרְאוּ בְּשֵׁם אֵלָה, אֵלוֹן, אַלּוֹן, כֵּן יְדוּעִים לָנוּ הַמְּקוֹמוֹת: „עֵמֶק הָאֵלָה" (שְׁמוּאֵל א', י"ז, י"ב). „עֵמֶק רְפָאִים" [=עֵמֶק מִשְׁכַּן רוּחוֹת הַמֵּתִים] (יְהוֹשֻׁעַ ט"ו, ח'), גַּם „גֵּי בֶּן הִנֹּם" מִדְּרוֹם יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ שָׁם מִזְבְּחוֹת לַמֹּלֶךְ. בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָאֵלֶּה הָיוּ מִזְבְּחוֹת גְּבֹהִים, שֶׁנִּקְרְאוּ בְּשֵׁם בָּמוֹת. חֶרֶב — הָאוֹיֵב. בָּמוֹתֵיכֶם — הַשֵּׁם בָּמָה הוֹרָאָתוֹ הָעִקָּרִית: מָקוֹם

הֶעָרוֹת

ג) וְלַגֵּאָיוֹת — רִבּוּי מִן הַשֵּׁם גַּיְא; וְהָרָאוּי: גֵּיאוֹת [וְכֵן הוּא הַכְּתִיב], אוֹ גְּיָאוֹת; וְנִמְצָא שֶׁבַע פְּעָמִים בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. הִנְנִי אֲנִי מֵבִיא — יֵשׁ מוֹחֲקִים אֶת הַמִּלָּה „אֲנִי". בָּמוֹתֵיכֶם — הַשֵּׁם בָּמָה, יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁמְּקוֹרוֹ בּוּם, כְּמוֹ קָמָה מִן

ח וְהוֹתַרְתִּי בִּהְיוֹת לָכֶם פְּלִיטֵי חֶרֶב בַּגּוֹיִם,
בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם בָּאֲרָצוֹת.
ט וְזָכְרוּ פְלִיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ־שָׁם,
אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי אֶת־לִבָּם הַזּוֹנֶה, אֲשֶׁר־סָר מֵעָלַי,
וְאֵת עֵינֵיהֶם הַזֹּנוֹת אַחֲרֵי גִּלּוּלֵיהֶם;
וְנָקֹטּוּ בִּפְנֵיהֶם אֶל־הָרָעוֹת, אֲשֶׁר עָשׂוּ,
לְכֹל תּוֹעֲבֹתֵיהֶם.

בֵּאוּר

אֶת גָּדְלוֹ, וִיכָלְתּוֹ.

ח׳ – י׳) הַרְחָבַת הָרַעְיוֹן הָאָמוּר בְּסוֹף פָּסוּק ז׳. הַשְׁאָרַת הַפְּלֵיטִים הַמְעַטִּים בַּחַיִּים אֵינָהּ פְּעֻלַּת חֶסֶד הָאֱלֹהִים; תַּכְלִיתָהּ הִיא אַךְ לְפַרְסֵם אֶת אֲמִתָּתוֹ וּלְעוֹרֵר בָּהֶם רִגְשֵׁי נֹחַם עַל כָּל הָרָעוֹת שֶׁעָשׂוּ. **וְהוֹתַרְתִּי בִּהְיוֹת לָכֶם** – אֶחָד מִשְּׁנֵי הַפְּעָלִים הָאֵלֶּה מְיֻתָּר. יֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהוֹתַרְתִּי לָכֶם“ וַאֲחֵרִים: „וְהָיָה בִּהְיוֹת לָכֶם“. **בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם** – כְּשֶׁתִּהְיוּ מְפֻזָּרִים.

ט) **אֲשֶׁר נִשְׁבַּרְתִּי** – טָעוּת סוֹפֵר, כְּכֵפֶל דּוֹמֶה לַ„אֲ שֶׁ ר נִ שְׁ בּ וּ“ שֶׁלְּפְנֵי זֶה. וְהַנֻּסָּח הַנָּכוֹן לְפִי הָעִנְיָן: בְּ שָׁ בְ רִ י. **הַזּוֹנֶה** – הוּא תֹּאַר מַתְמִיד, וּפֵרוּשׁוֹ: הַנּוֹטֶה תָמִיד לִבְגִידָה. **לִבָּם הַזּוֹנֶה** – לִבָּם הַחוֹמֵד לְהָרַע, הַהוֹלֵךְ אַחֲרֵי תַּאֲוָתוֹ. הַתַּאֲוָה הִיא שְׁ רִ ירוּ ת הַ לֵּ ב. **וְאֵת עֵינֵיהֶם** – וּ בְ הַ שְׁ פִּ י לִ י שָׁם אֶת עֵינֵיהֶם הַזּוֹנוֹת אַחֲרֵי הָאֱלִילִים. „הַלֵּב וְהָעַיִן – שְׁנֵי סַרְסוּרֵי עֲבֵרָה“ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ. מֵהוֹשֵׁעַ וָהָלְאָה, נִקְרָא הַפֻּלְחָן הָאֱלִילִי בְּשֵׁם „זְנוּת“, בְּמוּבַן הַבְּגִידָה בִּבְרִית יִשְׂרָאֵל עִם אֱלֹהָיו: „אָכֵן בָּגְדָה אִשָּׁה מֵרֵעָהּ, כֵּן בְּגַדְתֶּם בִּי, בֵּית יִשְׂרָאֵל, נְאֻם יְהוָה“ יִרְמְיָהוּ ג׳, כ׳). וּמִלְּבַד זֹאת תָּפְשָׂה הַזִּמָּה מָקוֹם חָשׁוּב בַּפֻּלְחָן הַכְּנַעֲנִי הָעַתִּיק. **וְנָקֹטּוּ בִּפְנֵיהֶם** – וְאָז יִמָּאֲסוּ בְּעֵינֵי עַצְמָם. **אֶל** [=עַל] **הָרָעוֹת... לְכֹל תֹּעֲבוֹתֵיהֶם** – עַל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם, וְהוּא כֵּפֶל לְ„אֶל כָּל הָרָעוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ“ שֶׁלְּפָנָיו.

הֶעָרוֹת

ח) **בְּהִזָּרוֹתֵיכֶם** – [=בְּהִזָּרוֹתְכֶם] וְהַיּוֹד מְיֻתֶּרֶת. ט) **וְנָקֹטּוּ** – נִפְעַל מִמָּקוֹר קוּט, אָחִי קוּץ, וְהַדָּגֵשׁ בַּטֵּית כְּיִתְרָה.

ה וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי גִּלּוּלֵיהֶם;
וְזֵרִיתִי אֶת־עַצְמוֹתֵיכֶם סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם.
ו בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם הֶעָרִים תֶּחֱרַבְנָה,
וְהַבָּמוֹת תִּישָׁמְנָה;
לְמַעַן יֶחֶרְבוּ וְיֶאְשְׁמוּ מִזְבְּחוֹתֵיכֶם,
וְנִשְׁבְּרוּ וְנִשְׁבְּתוּ גִּלּוּלֵיכֶם,
וְנִגְדְּעוּ חַמָּנֵיכֶם, וְנִמְחוּ מַעֲשֵׂיכֶם.
ז וְנָפַל חָלָל בְּתוֹכְכֶם; וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה.

בֵּאוּר

שֵׁנִי. וְנָתַתִּי... — וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּ„תוֹרַת כֹּהֲנִים": „וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם עַל פִּגְרֵי גִּלּוּלֵיכֶם" (וַיִּקְרָא כ"ו, ל'), כְּלוֹמַר: עַל פְּסִילֵי גִּלּוּלֵיכֶם הַמְנֻפָּצִים. וְזֵרִיתִי עַצְמוֹתֵיכֶם... — רֵאשִׁית, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ בְּכָבוֹד אֶל קִבְרוֹת אֲבוֹתָם, וְלֹא תִהְיֶה, כְּמוֹ שֶׁהֶאֱמִינוּ אָז, מְנוּחָה לְנִשְׁמוֹתֵיהֶם בַּשְּׁאוֹל (וּרְאֵה לְהַלָּן ל"ב, כ'); וְשֵׁנִית, כִּי פִּגְרֵי הַמֵּתִים הַמִּתְגַּלְגְּלִים שָׁם יְטַמְּאוּ אֶת הַמִּזְבְּחוֹת הַקְּדוֹשִׁים בְּעֵינֵיהֶם.

ו) הֶעָרִים... וְהַבָּמוֹת... — לְכָל עִיר הָיְתָה בָּמָה מְיֻחֶדֶת; וְיֵשׁ שֶׁהָעִיר הָיְתָה בְנוּיָה עַל מוֹרְדוֹת הַגִּבְעָה, שֶׁהַבָּמָה עָמְדָה בְּרֹאשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מוֹצְאִים אֶת הָעִיר רָמָה (וּרְאֵה שְׁמוּאֵל א' ט', י"ד). קִיּוּם הַבָּמָה הָיָה תָלוּי בְּקִיּוּם הָעִיר, וְעִם חֻרְבַּן הָעִיר נָשַׁמָּה גַם הַבָּמָה. תִּישָׁמְנָה... וְיֶאְשְׁמוּ — וְהָיוּ שׁוֹמֵמִים. וְנִמְחוּ — שֶׁגַּם זֵכֶר לֹא יִשָּׁאֵר לָהֶם.

ז) חָלָל — שֵׁם הַקִּבּוּץ. וִידַעְתֶּם — בִּרְאוֹתְכֶם, כִּי נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתִי — כִּי אֲנִי יְהוָה — הָעוֹשֶׂה אֶת כָּל אֵלֶּה, כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹרֵשׁ אֵפוֹא, שֶׁלֹּא יִפְּלוּ כֻלָּם בְּחֶרֶב הָאוֹיֵב, לְמַעַן יַכִּירוּ פְּלִיטֵי הַחֶרֶב

הֶעָרוֹת

ו) תִּישָׁמְנָה — מִמְּקוֹר יָשֹׁם, אָחִי שָׁמֹם; וּמִמֶּנּוּ הַשֵּׁם יְשִׁימוֹן, גַּם יְשִׁימוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הַחִירִיק בָּא כַּאן בִּמְקוֹם צֵירֶה, וְעִקָּרוֹ: תֵּשַׁמְנָה, עָתִיד קַל מִן שָׁמֹם. וְכֵן הַפֹּעַל „וְיֶאְשְׁמוּ" בִּמְקוֹם: „וְיֵשַׁמּוּ".

וְהַנִּשְׁאָר וְהַנָּצוּר בָּרָעָב יָמוּת;
וְכִלֵּיתִי חֲמָתִי בָּם.
יג וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה,
בִּהְיוֹת חַלְלֵיהֶם בְּתוֹךְ גִּלּוּלֵיהֶם,
סְבִיבוֹת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם;
אֶל כָּל־גִּבְעָה רָמָה, בְּכֹל רָאשֵׁי הֶהָרִים,
וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן וְתַחַת כָּל־אֵלָה עֲבֻתָּה,
מְקוֹם אֲשֶׁר נָתְנוּ־שָׁם רֵיחַ נִיחֹחַ לְכֹל גִּלּוּלֵיהֶם.
יד וְנָטִיתִי אֶת־יָדִי עֲלֵיהֶם,
וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה
מִמִּדְבַּר דִּבְלָתָה, בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם;

בֵּאוּר

וְהַנִּשְׁאָר — מֵחֶרֶב הָאוֹיֵב. וְהַנָּצוּר — [=וְהַנָּצוּר] הַסָּגוּר בָּעִיר הַנְּצוּרָה.

יג) פָּסוּק זֶה חוֹזֵר וְנִמְשָׁךְ אֶל פָּסוּק ה׳. בִּהְיוֹת — כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ — חַלְלֵיהֶם בְּתוֹךְ גִּלּוּלֵיהֶם — פִּגְרֵיהֶם מוּטָּלִים לָאָרֶץ בֵּין פְּסִילֵי אֱלִילֵיהֶם הָעֲזוּבִים. אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אָז כִּמְנַצֵּחַ הַמִּתְבּוֹנֵן אֶל שְׂדֵה־הַקְּרָב הַמְכֻסֶּה חַלְלֵי אוֹיְבָיו. אֶל [=עַל] כָּל־גִּבְעָה רָמָה — מִשְׁכַּן הָאֵל, וּמִשָּׁם הוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הַסְּבִיבָה. אֵלָה — מִין עֵץ, וְקָרְאוּ לָהּ כַּךְ עַל שֵׁם מִשְׁכַּן הָאֱלָהוּת שֶׁיִּחֲסוּ לָהּ. אֵלָה עֲבֻתָּה — אֵלָה שֶׁעֲנָפֶיהָ רַבִּים וּסְבוּכִים. בְּרִשְׁרוּשׁ עָלֶיהָ הֶאֱמִינוּ אָז לִשְׁמֹעַ קוֹל הָאֵל הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבָּהּ. רֵיחַ נִיחֹחַ — רֵיחַ נָעִים שֶׁל הַקְטָרַת חֵלֶב וָדָם, שֶׁהָאֱלָהוּת מְקַבֶּלֶת בְּרָצוֹן. מִבְטָא טֶכְנִי הַשָּׁגוּר מְאֹד בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים.

יד) מִמִּדְבַּר דִּבְלָתָה — הוּא דִּבְלָתַיִם, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִמִּזְרַח לְיָם הַמֶּלַח, וְנִזְכְּרָה בַּתּוֹרָה „עַלְמוֹן דִּבְלָתָיְמָה" (בְּמִדְבַּר ל״ג, מ״ז). לְפִי זֶה

הֶעָרוֹת

לִשְׁתֵּיהֶן (רְאֵה שָׁם). יג) וִידַעְתֶּם — יֵשׁ קוֹרְאִים: וְיָדְעוּ.

י וְיָדְעוּ, כִּי־אֲנִי יְהוָה;
לֹא אֶל־חִנָּם דִּבַּרְתִּי, לַעֲשׂוֹת לָהֶם הָרָעָה הַזֹּאת.
יא כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
הַכֵּה בְכַפְּךָ וּרְקַע בְּרַגְלְךָ, וֶאֱמָר:
אָח אֶל כָּל־תּוֹעֲבוֹת רָעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל;
אֲשֶׁר בַּחֶרֶב, בָּרָעָב וּבַדֶּבֶר יִפֹּלוּ.
יב הָרָחוֹק בַּדֶּבֶר יָמוּת, וְהַקָּרוֹב בַּחֶרֶב יִפּוֹל,

בֵּאוּר

וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי יְהוָה — כַּאֲשֶׁר יִתְחָרְטוּ עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם בְּעָבָר, יַכִּירוּ, כִּי אַךְ אֲנִי יְהוָה הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם. חָרוּז זֶה הַחוֹזֵר וְנִשְׁנֶה בְּפֶרֶק זֶה פְּעָמִים אֲחָדוֹת (ז׳, י׳, י״ג, י״ד). לֹא אֶל־חִנָּם דִּבַּרְתִּי — נִמְשָׁךְ אֶל „וְיָדְעוּ״. וְיַכִּירוּ כִּי לֹא שָׁוְא דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם בְּפִי הַנְּבִיאִים, כִּי אָמְנָם נִתְקַיְּמוּ דְבָרָי.

יא) הַכֵּה בְכַפְּךָ — הַךְ כַּף אֶל כָּף. וּרְקַע בְּרַגְלְךָ — וְהַךְ בְּרַגְלְךָ עַל הָאָרֶץ; הַעֲוָיוֹת אֵלּוּ מַבִּיעוֹת כַּעַס וְהִתְמַרְמְרוּת גְּדוֹלָה. אָח! — מִלַּת־קְרִיאָה לְצַעַר, כְּמוֹ אוֹי נַאֲבוֹי. אֶל [=עַל] תּוֹעֲבוֹת (רָעוֹת) בֵּית יִשְׂרָאֵל — הַתֹּאַר „רָעוֹת מַפְסִיק בֵּין הַנִּסְמָךְ וְהַסּוֹמֵךְ, גַּם אֵין תֹּאַר זֶה מַתְאִים לְ„תוֹעֲבוֹת״, כִּי כְלוּם יֵשׁ תּוֹעֲבוֹת טוֹבוֹת? כַּנִּרְאֶה, הוּא בָּא כַּאן בְּמוּבַן שֵׁם, וְהוּא כֶּפֶל לְ„תוֹעֲבוֹת״, כְּאִלּוּ אָמַר: „אָח אֶל כָּל רָעוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל״; וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינוֹ. אֲשֶׁר בַּחֶרֶב... — יַעַן כִּי בַחֶרֶב וּבְרָעָב יִפֹּלוּ. אֵלּוּ הֵן תּוֹצְאוֹת הַתּוֹעֲבוֹת.

יב) מְבָאֵר אֶת הָאָמוּר בְּסוֹף הַפָּסוּק הַקֹּדֶם. הָרָחוֹק — [מִשֵּׂג קִבּוּצִי] הַנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ גָּלוּתָם הָרְחוֹקָה. וְהַקָּרוֹב — וְהַנִּמְצָאִים בִּסְבִיבוֹת הָעִיר הַנְּצוּרָה.

הֶעָרוֹת

י) וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי יְהוָה — חָרוּז זֶה חוֹזֵר וְנִשְׁנֶה בְּפֶרֶק זֶה פְּעָמִים אֲחָדוֹת: ז׳, י׳, י״ג, י״ד. אֶל־חִנָּם — מִבְטָא זֶה בָּא רַק כַּאן, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ כַאן בְּקִצּוּר: „וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי״. יא) הַכֵּה בְכַפְּךָ... — „הַכֵּה בְכַף״ הוּא הַבָּעַת הִתְמַרְמְרוּת, אֲבָל מְחֹא כָף [לְהַלָּן כ״ה, ו׳] הוּא הַבָּעַת שִׂמְחָה לְאֵיד; רָקֹעַ בְּרֶגֶל מְשַׁמֵּשׁ

ג עַתָּה הַקֵּץ עָלַיִךְ,
וְשִׁלַּחְתִּי אַפִּי בָּךְ, וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ;
וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתָיִךְ.
ד וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי עָלַיִךְ, וְלֹא אֶחְמוֹל,
כִּי דְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן, — וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ;
וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה.

*

ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

בֵּאוּר

כַּאן בְּמוּבָן מְצֻמְצָם, וְהַכַּוָּנָה: עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כֻּלָּהּ. הָאָרֶץ מְתֹאֶרֶת בְּאֹפֶן צִיּוּרִי, כְּשִׂמְלָה פְּרוּשָׂה, וְלִקְצוֹתֶיהָ יֵאָמֵר כְּנָפוֹת, כְּמוֹ „אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ" (דְּבָרִים כ"ב, י"ב).

ג) עַתָּה — בָּא — הַקֵּץ עָלַיִךְ — כְּלוֹמַר: בָּעֵת הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה. וְשִׁלַּחְתִּי אַפִּי בָּךְ — חֲרוֹן אַף יְהוָה מְצֻיָּר כְּמַלְאָךְ הַשָּׁלוּחַ מֵאֵת הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת שְׁפָטִים בִּמְנַאֲצָיו. כֵּן מְצַיֵּר הַנָּבִיא אֶת דְּבַר יְהוָה, לְטוֹבָה אוֹ לְרָעָה, לְכֹחַ פּוֹעֵל מְיֻחָד לְעַצְמוֹ: „דָּבָר שָׁלַח יְהוָה בְּיַעֲקֹב" (יְשַׁעְיָהוּ ט', ז'); „יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם" (תְּהִלִּים ק"ז, כ"א. וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתָיִךְ — הֶעָוֹן בְּמֻבָּנוֹ הַנְּבוּאִי הַכָּפוּל — הַחֵטְא וְעָנְשׁוֹ — מוּטָל עַל עוֹשֵׂהוּ כְּמַשָּׂא כָּבֵד; וּכְכֹל אֲשֶׁר יִגְדַּל הֶעָוֹן, כֵּן יִכְבַּד הַמַּשָּׂא; וְאַף הַיִּסּוּרִים מְמָרְקִים אוֹתוֹ.

ד) וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ — הַתּוֹעֵבוֹת תִּשָּׁאַרְנָה בְּתוֹכֵךְ וְלֹא תְכֻפַּרְנָה, כְּהַדָּם הַשָּׁפוּךְ הַקּוֹרֵא לְנָקָם, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא כִסְּתָה עָלָיו הָאָרֶץ. וִידַעְתֶּם — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: וְיָדַעַתְּ — כִּי אֲנִי יְהוָה — הַתַּכְלִית הַיְחִידָה לָעֹנֶשׁ הַגָּדוֹל הִיא הַכָּרַת אֱלָהוּתוֹ.

הֶעָרוֹת

גַּם בְּמוּבָנָם הַמָּשָׁאָל, שֶׁרִבּוּיוֹ כְּנָפוֹת, הוּא מִמִּין נְקֵבָה.

וְיָדְעוּ, כִּי־אֲנִי יְהוָה.

ז.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

ב וְאַתָּה, בֶן־אָדָם,

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל:

קֵץ, בָּא הַקֵּץ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ.

בֵּאוּר

הַמֵּם שֶׁל „מִמִּדְבָּר” הִיא מֵם הַיִּתְרוֹן: הָאָרֶץ תִּהְיֶה שְׁמָמָה יוֹתֵר מִמִּדְבַּר דִּבְלָתָה. אֲבָל לֹא מָצָאנוּ בְשׁוּם מָקוֹם מִדְבָּר עַל שֵׁם הָעִיר הַהִיא. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כַּאן: „מִמִּדְבָּר רִבְלָתָה” וְהַכַּוָּנָה: מִן הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל שֶׁמִּדָּרוֹם לִיהוּדָה עַד רִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת, אֲשֶׁר בַּקָּצֶה הַצְּפוֹנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהַמֵּם שֶׁל „מִמִּדְבַּר” הִיא אוֹת הַיַּחַס שֶׁמִּמֶּנּוּ: כָּל הָאָרֶץ מִקְּצֵה הַדָּרוֹם עַד קְצֵה הַצָּפוֹן תִּהְיֶה שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה.

פֶּרֶק ז.

נְבוּאָה עַל קִצָּהּ הַקָּרוֹב שֶׁל מַמְלֶכֶת יְהוּדָה וְחֻרְבַּן יְרוּשָׁלָיִם.

נְבוּאָה זוֹ נֶחֱלֶקֶת לְשִׁשָּׁה מַאֲמָרִים, שֶׁכֻּלָּם, מִלְּבַד הַמַּאֲמָר הַחֲמִישִׁי, מַתְחִילִים בִּקְרִיאָה עַל הַקֵּץ הַקָּרוֹב. שְׁנֵי הַמַּאֲמָרִים הָרִאשׁוֹנִים (א׳—ד׳; ה׳—ט׳) מַקְבִּילִים כָּל כַּךְ זֶה לָזֶה עַד שֶׁהֵם נִרְאִים כִּשְׁנֵי נֻסְחָאוֹת מַקְבִּילוֹת לְרַעְיוֹן אֶחָד.

ב׳—ד׳) מַאֲמָר רִאשׁוֹן, נוֹשְׂאָהּ הָעִקָּרִי שֶׁל הַנְּבוּאָה.

ב) **וְאַתָּה, בֶן־אָדָם** — הַשִּׁבְעִים מוֹסִיפִים כַּאן: אֱמֹר. **כֹּה אָמַר... לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל** — כַּאן הוּא הַפְּסִיק. הַמִּבְטָא „אַדְמַת יִשְׂרָאֵל” מְיֻחָד לִנְבִיאֵנוּ, וּבָא בְּיִחוּד בִּנְאוּם חֲגִיגִי, וְהַכַּוָּנָה: לְאֶרֶץ יְהוּדָה. **קֵץ** (=בָּא), **בָּא הַקֵּץ** — כֵּן נוּסַח הַשִּׁבְעִים, וְנָכוֹן, וזוֹהִי רֵאשִׁית הַנְּבוּאָה. **עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ** — הָאָרֶץ בָּא

הֶעָרוֹת

ב) **אַרְבַּע כַּנְפוֹת** — הַשֵּׁם „כָּנָף” גַּם בְּמוּבָנוֹ הָעִקָּרִי, שֶׁהַזּוּגִי שֶׁלּוֹ: כְּנָפַיִם.

וְכִלֵּיתִי אַפִּי בָּךְ, וּשְׁפַטְתִּיךְ כִּדְרָכָיִךְ;
וְנָתַתִּי עָלַיִךְ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתָיִךְ.
ט וְלֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא־אֶחְמוֹל;
כִּדְרָכַיִךְ עָלַיִךְ אֶתֵּן, — וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶיןָ,
וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי יְהוָה מַכֶּה.

*

י הִנֵּה הַיּוֹם, הִנֵּה בָאָה;
יָצְאָה הַצְּפִרָה, צָץ הַמַּטֶּה,
פָּרַח הַזָּדוֹן.
יא הֶחָמָס קָם לְמַטֵּה־רֶשַׁע;

בֵּאוּר

ט) מַקְבִּיל לְפָסוּק ד׳ בְּשִׁנּוּיִם קְטַנִּים. כִּדְרָכַיִךְ... — כְּמַעֲשַׂיִךְ אֲשַׁלֵּם לָךְ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כַּאן כְּמוֹ שָׁם: „כִּי דְרָכַיִךְ"; מִלַּת הַקִּשּׁוּר „כִּי" מַטְעִימָה הַהֵפֶךְ מִן „אֶחְמֹל", בְּהוֹרָאַת „כִּי אִם". וִידַעְתֶּם...— אָז תַּכִּירוּ, כִּי אֲנִי הוּא הַמַּכֶּה אֶתְכֶם, וְהָאוֹת, כִּי הִזְהַרְתִּיכֶם מֵרֹאשׁ.

י׳ — י״א) מַאֲמָר שְׁלִישִׁי.

י) הִנֵּה הַיּוֹם — זוֹהִי הַתְחִלַּת הַמַּאֲמָר. הִנֵּה בָאָ(ה). וְהוּא מְבָאֵר וְהוֹלֵךְ סִבַּת הַמִּשְׁפָּט הַמָּהִיר: גַּאֲוַת בֵּית הַמְּלוּכָה בִּירוּשָׁלַיִם וּזְדוֹנוֹ. יָצְאָה הַצְּפִירָה — הִנֵּה יָצְאָה בְּגָדְלָהּ הָעֲטָרָה, הַכַּוָּנָה לְצִדְקִיָּהוּ, שֶׁהִתְחַזֵּק תַּחַת חֲסוּתָהּ שֶׁל מַלְכוּת בָּבֶל. צָץ הַמַּטֶּה — צָמַח וְעָלָה מַטֵּה הַמּוֹשֵׁל, שַׁרְבִיט הַמְּלוּכָה. פָּרַח הַזָּדוֹן — וְעִמּוֹ יַחַד פָּרַח הַמֶּרִי, גָּדְלָה הָעַזּוּת.

יא) הֶחָמָס קָם לְמַטֵּה־רֶשַׁע — הֶחָמָס הִתְנַשֵּׂא אֶל שִׁלְטוֹן הָרֶשַׁע, וְהוּא

הֶעָרוֹת

י) יָצְאָה — פֹּעַל יָצָא בָּא גַּם בְּמוּבָן צְמִיחָה וְגִדּוּל: „וְיָצָא חֹטֶר מִגֶּזַע יִשָׁי" (יְשַׁעְיָהוּ י״א, א׳). הַצְּפִירָה — לְיֹפִי הַמְּלִיצָה מִשְׁתַּמֵּשׁ הַנָּבִיא בְּמִלָּה אַחַת לִשְׁתֵּי

רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָאָה.

ו קֵץ בָּא, בָּא הַקֵּץ,
הֵקִיץ אֵלָיִךְ; הִנֵּה בָּאָה.
ז בָּאָה הַצְּפִירָה אֵלֶיךָ, יוֹשֵׁב הָאָרֶץ;
בָּא הָעֵת, קָרוֹב הַיּוֹם,
מְהוּמָה וְלֹא־הֵד הָרִים.
ח עַתָּה מִקָּרוֹב אֶשְׁפּוֹךְ חֲמָתִי עָלַיִךְ,

בֵּאוּר

ה׳–ט׳) מַאֲמָר שֵׁנִי.

ה) רָעָה אַחַת רָעָה — יוֹנָתָן קָרָא: „רָעָה אַחַר רָעָה״. הִנֵּה בָאָה — וְזְמַן הוּא); כְּלוֹמַר: צָרָה עַל צָרָה, אָסוֹן עַל אָסוֹן יָבֹא עֲלֵיכֶם. וְהַפְּשִׁיטָא קָרָא: רָעָה תַּחַת רָעָה — תַּחַת הָרָעָה שֶׁעֲשִׂיתֶם תָּבֹא הָרָעָה = הָאָסוֹן.

ו) בָּא הַקֵּץ, הֵקִיץ אֵלָיִךְ — (=עָלַיִךְ) הַקֵּץ = הַחֻרְבָּן הַנּוֹרָא כְּאִלּוּ נִרְדַּם עַד עַתָּה, וְהִנֵּה הֵקִיץ כְּבָר מִתַּרְדֵּמָתוֹ לָבֹא עָלַיִךְ. הִנֵּה בָּאָה — יֵשׁ קוֹרְאִים: „הִנֵּה בָא״, כִּי הַשֵּׁם קֵץ מִין זָכָר.

ז) הַצְּפִירָה — הַשַּׁחַר, וּמְקוֹרוֹ בַּאֲרָמִית: צַפְרָא. בָּאָה הַצְּפִירָה — עָלָה הַשַּׁחַר, וְעִמּוֹ הֵקִיץ הַקֵּץ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: הַצְּפִירָה — הַצְּרִיפָה וּבְחִלּוּף מְקוֹם הָאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ: שִׂמְלָה = שַׂלְמָה) וְהַכַּוָּנָה: הַמִּשְׁפָּט הַגָּדוֹל, שֶׁיִּהְיֶה כְּאֵשׁ מְצָרֵף (רְאֵה הֶעָרוֹת). אֵלֶיךָ (=עָלֶיךָ). בָּא(ה) הָעֵת. קָרוֹב הַיּוֹם — יוֹם יְיָ, יוֹם הַמִּשְׁפָּט. מְהוּמָה — מְהוּמַת מִלְחָמָה מִסָּבִיב. וְלֹא הֵד הָרִים — אֲבָל לֹא הַמּוֹלֶדֶת הַבּוֹצְרִים הָעַלִּיזִים בַּכְּרָמִים עַל הֶהָרִים, שֶׁהַהֵד עוֹנֶה לְעֻמָּתָם מֵרָחוֹק. וְכֵן אָמַר עָמוֹס: „הֲלֹא חֹשֶׁךְ יוֹם יְהוָה, וְ׳גו׳ א אוֹר״.

ח) מִקָּרוֹב — בְּקָרוֹב, בִּמְהֵרָה.

הֶעָרוֹת

ו) בָּא הַקֵּץ, הֵקִיץ — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. הַצְּפִירָה — מִיסוֹד צְפֹר, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בָּעַרְבִית סָבֹב, הַקֵּף בְּעִגּוּל, וּמִזֶּה „יָשׁוּב וְיִצְפֹּר״ = יָשׁוּב וְיִסֹּב לְבֵיתוֹ (שׁוֹפְטִים ז׳, ג׳)), וְהַשֵּׁם „צְפִירָה״ עִקַּר הוֹרָאָתוֹ עֲטָרָה הַמַּקֶּפֶת אֶת הָרֹאשׁ; וּבְהַשְׁאָלָה: חֲזָרַת הַגַּלְגַּל, תְּקוּפַת הַזְּמַן; לְפִי זֶה: בָּאָה הַצְּפִירָה — בָּא הַתּוֹר לָךְ, הִגִּיעָה שְׁעַת הָעֹנֶשׁ.

וְעוֹד בַּחַיִּים חַיָּתָם;
כִּי־חָזוֹן אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ, לֹא יָשׁוּב,
וְאִישׁ בַּעֲוֺנוֹ חַיָּתוֹ, לֹא־יִתְחַזָּקוּ.

*

יד תָּקְעוּ בַתָּקוֹעַ וְהָכִין הַכֹּל,
וְאֵין הֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה;
כִּי־חֲרוֹנִי אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ.

בֵּאוּר

עַל מְכִירָתוֹ? וְעוֹד בַּחַיִּים חַיָּתָם — וְלוּ גַּם תִּשָּׁאֵר נַפְשָׁם בַּחַיִּים, וְלֹא יִפְּלוּ בְּחֶרֶב הָאוֹיֵב, אֶל אַרְצָם לֹא יָשׁוּבוּ. כִּי חָזוֹן [הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: חָרוֹן] אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ — כִּי חָרוֹן אַפִּי עַל כֻּלָּם, עַל הַקּוֹנֶה וְהַמּוֹכֵר יַחְדָּו. לֹא יָשׁוּב — וַחֲרוֹנִי לֹא יָשׁוּב מֵהֶם. וְאִישׁ בַּעֲוֺנוֹ חַיָּתוֹ — וְכָל אֶחָד נַפְשׁוֹ תִּסָּפֶה בַּעֲוֺנוֹ. לֹא יִתְחַזָּקוּ — וְלֹא יוּכְלוּ לְהִתְחַזֵּק וּלְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּאַרְצָם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְאִישׁ בַּעֲוֺנוֹ יְחַתּוּ".

י"ד — כ"ד) מַאֲמָר חֲמִישִׁי.

יד) בִּמְקוֹם הַזָּדוֹן וְהָעַזּוּת שֶׁל גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם (י'), יָבֹא פַּחַד וְרִפְיוֹן יָדַיִם, לְמַרְאֵה הָאוֹיֵב הַהוֹלֵךְ וְקָרוֹב. תָּקְעוּ בַתָּקוֹעַ — הִנֵּה תָּקְעוּ בַּשּׁוֹפָר לְהוֹדִיעַ אֶת הָעָם, כִּי הַסַּכָּנָה קְרוֹבָה. וְהָכִין [=וְהָכֵן, מָקוֹר] הַכֹּל — וְגַם נַעֲשׂוּ כְּבָר כָּל הַהֲכָנוֹת הַדְּרוּשׁוֹת. וְאֵין הֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה — לְהָגֵן עַל הָעִיר, מֵרִפְיוֹן יָדַיִם. כִּי חֲרוֹנִי אֶל [=עַל] כָּל־הֲמוֹנָהּ — כִּי תַּחַת לָצֵאת עִמָּם לַמִּלְחָמָה בְּאוֹיְבֵיהֶם, אֲנִי הוּא אוֹיְבָם הַזּוֹעֵם הַנִּלְחָם בָּם. יֵשׁ קוֹרְאִים: תָּקְעוּ תָקוֹעַ — וְהוּא הַמָּקוֹר הַבָּא אַחַר הֶעָבָר, לְחַזֵּק אֶת הַפְּעֻלָּה. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: תָּקְעוּ בִתְקוֹעַ — כְּבָר תָּקְעוּ שׁוֹפָר בְּעִיר תְּקוֹעַ הַקְּרוֹבָה לִירוּשָׁלַיִם, לְהַזְהִיר מִפְּנֵי הָאוֹיֵב הַקָּרוֹב. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „וּבִתְקוֹעַ תִּקְעוּ שׁוֹפָר" (יִרְמְיָהוּ ו', א').

הֶעָרוֹת

מַגִּיתוֹת אֶת הַדַּעַת. יג) כִּי חָזוֹן — בְּמוּבַן חָרוֹן, בְּחִלּוּף ר' בְּז'; וְכֵן: הַבָּזָק= הַבָּרָק, לְמַעְלָה א', י"ד [רְאֵה שָׁם].

לֹא־מֵהֶם, וְלֹא מֵהֲמוֹנָם,
וְלֹא מֶהֱמֵהֶם, וְלֹא־נֹהַּ בָּהֶם.

*

יב בָּא הָעֵת, הִגִּיעַ הַיּוֹם,
הַקּוֹנֶה אַל־יִשְׂמָח, וְהַמּוֹכֵר אַל־יִתְאַבָּל;
כִּי חָרוֹן אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ.
יג כִּי הַמּוֹכֵר אֶל־הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב,

בֵּאוּר

הַמּוֹשֵׁל בָּעָם. **לֹא מֵהֶם** — אֲבָל מְאוּמָה לֹא יִשָּׁאֵר מֵהֶם. הַמִּלָּה „לֹא" בָּאָה כַּאן בְּמֻשָּׂג שְׁלִילִי מֻפְשָׁט, כְּמוֹ בַּאֲרָמִית „לָא" „וְכָל דָּאֲרֵי אַרְעָא כְּלָא חֲשִׁיבִין" (דָּנִיֵּאל ד׳, ל״ב). **וְלֹא מֵהֲמוֹנָם** — וּמְאוּמָה לֹא יִשָּׁאֵר מֵהֲמוֹן אַנְשֵׁיהֶם. **וְלֹא מֶהֱמֵיהֶם** — [הַנִּפְרָד הֵמִי, וְהוּא בִּמְקוֹם: „מֶהֱמִיהֶם"] וּמְאוּם לֹא יִשָּׁאֵר מִכָּל הֶמְיָתָם וּשְׁאוֹנָם. **וְלֹא נֹהַּ** [=נְהִי] **בָּהֶם** — וְלֹא יִשָּׁמַע קוֹל בְּכִי וּמִסְפֵּד עֲלֵיהֶם.

י״ב—י״ג) מַאֲמָר רְבִיעִי.

יב) וְהָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי הַגָּדוֹל יָבִיא מַהְפֵּכָה גְּמוּרָה גַּם בַּיְחָסִים הַכַּלְכָּלִיִּים: **בָּא[ה] הָעֵת... הַקּוֹנֶה אַל יִשְׂמָח** — קֹדֶם שֶׁיֵּצְאוּ גְּדוֹלֵי הָעָם בַּגּוֹלָה, יִמְכְּרוּ אֶת אֲחֻזּוֹתֵיהֶם בִּבְלִי מְחִיר לְדַלַּת הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּאָרֶץ. אֲבָל אַךְ לַשָּׁוְא יִשְׂמַח הַקּוֹנֶה בְּקִנְיָתוֹ, כִּי סוֹף סוֹף יִבְרַח גַּם הִיא לִנְדֹּד מֵאַרְצוֹ. **וְהַמּוֹכֵר אַל יִתְאַבָּל** — עַל מָכְרוֹ אֶת נַחֲלָתוֹ בְּלֹא־מְחִיר.

יג) **הַמּוֹכֵר אֶל־הַמִּמְכָּר לֹא יָשׁוּב** — מוֹכֵר זֶה לֹא יָשׁוּב עוֹד מִן הַגּוֹלָה, אֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו; וְלָמָּה יִתְעַצֵּב

הֶעָרוֹת

הוֹרָאוֹת [רְאֵה פָּסוּק ז׳]. יא) **לֹא מֵהֶם...** — פָּסוּק קָשֶׁה, וּכְנִרְאֶה הוּא מְשֻׁבָּשׁ; וְאָמְנָם רַבּוּ בוֹ הַנֻּסְחָאוֹת. יוֹנָתָן קָרָא: „לֹא מִבְּנֵיהֶם וְלֹא מִבְּנֵיהֶם". **וְלֹא נֹהַּ בָּהֶם** — הַשִּׁבְעִים תִּרְגְּמוּ: נֹהַּ — עֲדִי, תִּפְאֶרֶת, וְהוּא מִן הַמָּקוֹר הָעֲרָבִי נַאהַ, וּמִזֶּה בְּמִשְׁנָה הַתֹּאַר נָאֶה. וַחֲכָמֵינוּ קָרְאוּ: „וְלֹא נֹחַ" (סַנְהֶדְרִין ק״ח). אַךְ כָּל הַנֻּסְחָאוֹת אֵינָן

יט כַּסְפָּם בַּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ, — וּזְהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה:
כַּסְפָּם וּזְהָבָם לֹא יוּכַל לְהַצִּילָם
בְּיוֹם עֶבְרַת יְהוָה,
נַפְשָׁם לֹא יְשַׂבֵּעוּ, וּמֵעֵיהֶם לֹא יְמַלֵּאוּ;
כִּי־מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה.
כ וּצְבִי עֶדְיוֹ לְגָאוֹן שָׂמָהוּ,
וְצַלְמֵי תוֹעֲבֹתָם, שִׁקּוּצֵיהֶם, עָשׂוּ בוֹ;
עַל־כֵּן נְתַתִּיו לָהֶם לְנִדָּה.

בֵּאוּר

רֹאשָׁם לְאוֹת אֵבֶל, מִנְהָג זֶה יְסוֹדוֹ בְּפֻלְחַן הַמֵּתִים הַקָּדוּם, שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִים אֶת הַשְּׂעָרוֹת לְרוּחַ הַמֵּת, וּלְפִיכָךְ נֶאֱסַר מִנְהַג־אֵבֶל זֶה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד (וַיִּקְרָא כ״א, ה׳), וּבְמִשְׁנֵה תוֹרָה — לְכָל הָעָם (דְּבָרִים י״ד, א׳).

יט) תֵּאוּר הָרָעָב בְּעֵת הַמָּצוֹר. לְנִדָּה — לְדָבָר מָאוּס וּמְשֻׁקָּץ. כַּסְפָּם... וּזְהָבָם... — שֶׁאֲהֵבוּ כָּל־כָּךְ, וְשֶׁהִתְגָּאוּ בָהֶם תָּמִיד, יַשְׁלִיכוּ בַחוּצוֹת כְּדָבָר מָאוּס; כִּי מִלְּבַד שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהָשִׁיב אֶת נַפְשָׁם הָרְעֵבָה, עוֹד יִמְשְׁכוּ אֲלֵיהֶם אֶת הַשּׁוֹלְלִים וְהַבּוֹזְזִים, בְּבֹא הָאוֹיֵב הָעִירָה. נַפְשָׁם — הָרְעֵבָה. לֹא יְשַׂבֵּעוּ — כִּי גַם אִם יִתְּנוּ אֶת כָּל כַּסְפָּם וּזְהָבָם בְּפְרוּסַת לֶחֶם קְטַנָּה, לֹא יַשִּׂיגוּ. וּמֵעֵיהֶם — הָרֵיקִים וְהַמְכֻוָּצִים מִמְּצוּקַת הָרָעָב. לֹא יְמַלְּאוּ — בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב עַצְמָם. כִּי מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה — וְהַנָּבִיא מוֹסִיף עוֹד נִמּוּק חָשׁוּב לְשִׂנְאָתָם לַכֶּסֶף וְלַזָּהָב אָז: כִּי עָשְׁרָם זֶה הוּא שֶׁהֵסִיר אֶת לְבָבָם מֵאַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר בַּפָּסוּק הַבָּא.

כ) וּצְבִי... — הַוָּו הִיא וָו הַבֵּאוּר. עֶדְיוֹ — הַכִּנּוּי רוֹמֵז לַכֶּסֶף וְלַזָּהָב. וּצְבִי עֶדְיוֹ — כִּי אֶת תִּפְאֶרֶת תַּכְשִׁיטֵי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב. לְגָאוֹן שָׂמָהוּ — (הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: שָׂמוּהוּ) עָשׂוּ לָהֶם לְהִתְהַדֵּר וּלְהִתְגָּאוֹת בָּהֶם. וְצַלְמֵי תוֹעֲבֹתָם... — גַּם אֶת פְּסִילֵי אֱלִילֵיהֶם הַמְשֻׁקָּצִים כְּבָר בְּעֵינֵיהֶם. עָשׂוּ בוֹ — עָשׂוּ בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב זֶה. עַל כֵּן... —

הֶעָרוֹת

יט) כַּסְפָּם וּזְהָבָם... עֶבְרַת יְהוָה — זוֹהִי הוֹסָפָה עַל פִּי צְפַנְיָה א׳, י״ח; וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין זֶה.

טו הַחֶרֶב בַּחוּץ וְהַדֶּבֶר וְהָרָעָב מִבָּיִת;

אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה — בַּחֶרֶב יָמוּת,

וַאֲשֶׁר בָּעִיר — רָעָב וָדֶבֶר יֹאכְלֶנּוּ.

טז וּפָלְטוּ פְּלִיטֵיהֶם,

וְהָיוּ אֶל־הֶהָרִים כְּיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת,

כֻּלָּם הֹמוֹת, אִישׁ בַּעֲוֺנוֹ.

יז כָּל־הַיָּדַיִם תִּרְפֶּינָה, וְכָל־בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מָּיִם.

יח וְחָגְרוּ שַׂקִּים, וְכִסְּתָה אוֹתָם פַּלָּצוּת;

וְאֶל כָּל־פָּנִים בּוּשָׁה וּבְכָל־רָאשֵׁיהֶם קָרְחָה.

בֵּאוּר

טו) בַּחוּץ — מִחוּץ לָעִיר. מִבָּיִת — מִבִּפְנִים, בְּתוֹךְ הָעִיר. אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה... — שְׁנֵי הַחֲרוּזִים הָאַחֲרוֹנִים מְבָאֲרִים אֶת הָרִאשׁוֹנִים. רָעָב וָדֶבֶר יֹאכְלֶנּוּ — מִבְטָא מְקוֹרִי: הָרָעָב אוֹכֵל אֶת הָרָעֵב, וְהַדֶּבֶר מְכַלֵּהוּ. יוֹנָתָן וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ כַּנִּרְאֶה: יְכַלֶּנּוּ.

טז) וּפָלְטוּ פְּלִיטֵיהֶם — וְהַמְּעַטִּים שֶׁיַּצְלִיחוּ לְהִמָּלֵט מִן הַחֶרֶב וְהָרָעָב. וְהָיוּ אֶל הֶהָרִים — יִהְיוּ נוֹדְדִים עַל הֶהָרִים לְבַקֵּשׁ שָׁם מִסְתּוֹר בַּמְּעָרוֹת וּבִנְקִיקֵי הַסְּלָעִים. כְּיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת — כְּיוֹנֵי הַבָּר אֵלֶּה הַמְקַנְּנוֹת הֲמוֹנִים בִּנְקִיקִים וַחֲגָוִים עֲמֻקִּים בֵּין הָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְכַאֲשֶׁר יַחֲרִידוּן מִמְּקוֹמָן, תִּתְנַשֶּׂאנָה נִבְהָלוֹת אֶל הֶהָרִים בְּקוֹל הֶמְיָה עֲצוּבָה. כֻּלָּם הֹמוֹת — [=הוֹמִים] כֻּלָּם נֶאֱנָחִים מָרָה. אִישׁ בַּעֲוֺנוֹ — כָּל אֶחָד בְּהַכָּרַת עֲוֺנוֹ, שֶׁהֵבִיא אוֹתוֹ לִידֵי כָּךְ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „כְּיוֹנִים הֹגִיּוֹת, וְכֵן: [„וְכַיּוֹנִים הָגֹה נֶהְגֶּה" (יְשַׁעְיָהוּ נ"ט, י"א)].

יז) חוֹזֵר לְתָאֵר מַצַּב הָעָם בִּירוּשָׁלַיִם הַנְּצוּרָה (י"ד). כָּל הַיָּדַיִם תִּרְפֶּינָה — מֵעֲשׂוֹת דְּבַר־מַה לְהַצָּלָתָם. וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה — תִּמַּסֶּינָה כַּמָּיִם. כָּל כַּךְ יִגְדַּל פַּחְדָּם, עַד שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לַעֲמֹד עַל רַגְלֵיהֶם.

יח) וְחָגְרוּ שַׂקִּים — הַשַּׂק הוּא בֶּגֶד צַר וְעָבֶה, אָרוּג מִשֵּׂעָר וּגְמַלִּים, שֶׁהָיוּ לוֹבְשִׁים עַל הַגּוּף הֶעָרֹם, בְּיִחוּד עַל הַמָּתְנַיִם, לְאוֹת אֵבֶל עַל מֵת; אַחֲרֵי כֵן חָגְרוּ שַׂקִּים גַּם לְאוֹת אֵבֶל עַל אָסוֹן לְאֻמִּי. פַּלָּצוּת — רְעָדָה. וְאֶל [=וְעַל] כָּל פָּנִים — תְּכַסֶּה — בּוּשָׁה. וּבְכָל רָאשֵׁיהֶם קָרְחָה — כִּי יִמְרְטוּ שְׂעַר

כִּי הָאָרֶץ מָלְאָה מִשְׁפַּט דָּמִים,
וְהָעִיר מָלְאָה חָמָס.

כד וְהֵבֵאתִי רָעֵי גוֹיִם, וְיָרְשׁוּ אֶת־בָּתֵּיהֶם;
וְהִשְׁבַּתִּי גְּאוֹן עַזִּים וְנִחֲלוּ מְקַדְשֵׁיהֶם.

* *
*

כה קְפָדָה־בָא; וּבִקְשׁוּ שָׁלוֹם וָאָיִן.
כו הֹוָה עַל־הֹוָה תָּבוֹא, וּשְׁמֻעָה אֶל־שְׁמוּעָה תִּהְיֶה;

בֵּאוּר

הָאוֹיֵב. מִשְׁפַּט דָּמִים — חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: מִשְׁפַּט דָּמִים — מִשְׁפַּט הַשּׁוֹפֵךְ דָּם נָקִי. כַּאן מַזְכִּיר הַנָּבִיא, מִלְּבַד הַחֲטָאִים הַדָּתִיִּים, אֶת הַחֲטָאִים הַמּוּסָרִיִּים, שֶׁהַנְּבִיאִים הַקּוֹדְמִים לוֹ הִטְעִימוּ אוֹתָם בְּיִחוּד.

כד) רָעֵי גוֹיִם — הָרָעִים שֶׁבַּגּוֹיִם. גְּאוֹן עַזִּים — גַּאֲוַת עָרִיצִים; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: גְּאוֹן עֻזָּם. וְנִחֲלוּ מְקַדְשֵׁיהֶם — וּמִקְדְּשֵׁיהֶם, בָּמוֹתֵיהֶם עַל הֶהָרִים, יְחֻלָּלוּ.

כ"ה — כ"ז) מַאֲמָר שִׁשִּׁי. מַאֲמָר זֶה מְתָאֵר מַצַּב הָרוּחוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, כַּאֲשֶׁר יִקְרַב הָאוֹיֵב אֶל הָעִיר. קְפָדָה — אֵימָה וָרֹגֶז. קְפָדָה בָא[ה] — אֵימָה גְדוֹלָה נָפְלָה עַל אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם לְמַרְאֵה הָאוֹיֵב. וּבִקְשׁוּ שָׁלוֹם — וָאָיִן — אָז יְמַהֲרוּ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם וּלְהִכָּנֵעַ; אֲבָל הָאוֹיֵב לֹא יַסְכִּים [רְאֵה לְהַלָּן סוֹף פָּסוּק כ"ז בַּבֵּאוּר].

כו) הֹוָה — שֶׁבֶר, אָסוֹן. הֹוָה עַל הֹוָה — אָסוֹן עַל אָסוֹן יָבֹא. שְׁמֻעָה — יְדִיעָה מַעֲצִיבָה, הַהֵפֶךְ מִן הַשֵּׁם „בְּשׂוֹרָה": יְדִיעָה מְשַׂמַּחַת. וּשְׁמוּעָה עַל שְׁמוּעָה תִּהְיֶה — וּשְׁמוּעוֹת מַעֲצִיבוֹת תָּבֹאנָה לִירוּשָׁלַיִם זוֹ אַחֲרֵי זוֹ, כִּשְׁמוּעוֹת אִיּוֹב. וּבְרִגְעֵי הַגְּסִיסָה הַלְּאֻמִּית, יָבֹא הַקֵּץ לְהַשְׁפָּעָתָם שֶׁל כָּל מְנַהֲלֵי־הַחַיִּים הַמְּדִינִיִּים:

הֶעָרוֹת

דָּמִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „כִּי הָאָרֶץ מָלְאָה דָּמִים" וְהוּא מַקְבִּיל הֵיטֵב לַחֲצִי הַחֲרוּז הַשֵּׁנִי: וְ„הָעִיר מָלְאָה חָמָס". וְנִחֲלוּ — [=וְנֵחַלּוּ] נִפְעַל מִן חָלַל. מְקַדְשֵׁיהֶם — נִקּוּד זָר, וְהָרָאוּי: מִקְדְּשֵׁיהֶם. כה) קְפָדָה — מִמְּקוֹר קָפַד, אָחִי צָפַד = הִתְכַּוֵּץ · הִתְכַּוְּצוּת הָעוֹר מֵאֵימָה וְהִתְרַגְּשׁוּת.

כא וּנְתַתִּיו בְּיַד־הַזָּרִים לָבַז וּלְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ לְשָׁלָל;
וְחִלְּלוּהוּ*.

כב וַהֲסִבּוֹתִי פָנַי מֵהֶם, — וְחִלְּלוּ אֶת־צְפוּנִי;
וּבָאוּ־בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ.

כג עֲשֵׂה הָרַתּוֹק!

* וחללוה כתיב.

בֵּאוּר

עַל כֵּן עָשִׂיתִי עַתָּה אֶת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, מְקוֹר גַּאֲוָתָם וְסִבַּת עֲוֹנָם, לְדָבָר שָׂנוּא וּמָאוּס לָהֶם.

כא) וּנְתַתִּיו — אֶת כַּסְפָּם וּזְהָבָם. לְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ — לָרְשָׁעִים, לָאַכְזָרִים הַיּוֹתֵר גְּדוֹלִים בָּאָרֶץ, תֹּאַר לַכַּשְׂדִּים. וְחִלְּלוּהָ — [כְּנוּסַח הַכְּתִיב] הַכִּנּוּי הוּא סְתָמִי, וְהַכַּוָּנָה לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהַנָּבִיא רוֹמֵז עָלֶיהָ גַּם בַּפָּסוּק הַבָּא [וּבָאוּ בָהּ], מִבְּלִי לְהַזְכִּיר אֶת שְׁמָהּ. יְרוּשָׁלַיִם עוֹמֶדֶת תָּמִיד לִפְנֵי עֵינֵי הַנָּבִיא, וְהִיא הַנְּקֻדָּה הַמֶּרְכָּזִית שֶׁל נְבוּאוֹתָיו. וְנוּסַח הַקְּרִי: וְחִלְּלוּהוּ — כְּלוֹמַר: אֶת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁהָיוּ כְּבָר בְּעֵינֵיהֶם לְנִדָּה, אִי־אֶפְשָׁר לְחַלְּלָם עוֹד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי מִלָּה זוֹ נִשְׁתַּרְבְּבָה לְכָאן מִן הַפָּסוּק הַבָּא.

כב) וּלְסוֹף יָבֹא הַדָּבָר הַיּוֹתֵר נוֹרָא בְּעֵינֵי הָעָם וִיחֶזְקֵאל הַכֹּהֵן, הַמַּעֲרִיץ כָּל כָּךְ אֶת קְדֻשַּׁת הַמִּקְדָּשׁ. וַהֲסִבּוֹתִי פָנַי מֵהֶם — וַאֲנִי אָסִיר אֶת הַשְׁגָּחָתִי מֵעֲלֵיהֶם. וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי — וְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ אֵלֶּה יְחַלְּלוּ אֶת אוֹצְרֵי הַצָּפוּן וְהַנִּסְתָּר בַּהֲדַר קָדְשָׁתוֹ, אֶת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁזָּר לֹא יָבֹא בוֹ; מַה שֶּׁאֶפְשָׁר רַק לְאַחַר שֶׁאֲסַלֵּק אֶת שְׁכִינָתִי מִמֶּנּוּ, וְאָסֵב אֶת פָּנַי מֵהֶם. הַשְׁגָּחַת יְיָ עַל עַמּוֹ וְאַרְצוֹ קְשׁוּרָה בְּמִשְׁכַּן כְּבוֹדוֹ עַל הַר צִיּוֹן. וּבָאוּ בָהּ — בִּירוּשָׁלַיִם, וּמִמֵּילָא גַּם אֶל הַמִּקְדָּשׁ — פָּרִיצִים — שׁוֹדְדִים — וְחִלְּלוּהָ — וִיחַלְּלוּ אֶת קְדֻשָּׁתָהּ, בְּבוֹאָם בָּהּ. מִקְדַּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָצַל מִקְדֻשָּׁתוֹ גַּם עַל יְרוּשָׁלַיִם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְטִמְּאוּ אֶת צְפוּנִי, וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ".

כג) אַחַר חִלּוּל הַמִּקְדָּשׁ וְהָעִיר תָּבוֹא הַגָּלוּת. עֲשֵׂה הָרַתּוֹק — הָכֵן שַׁלְשְׁלָאוֹת לֶאֱסֹר אֶת הַגּוֹלִים, קוֹרֵא הַנָּבִיא אֶל

הֶעָרוֹת

כג) הָרַתּוֹק — שֵׁם הַקִּבּוּץ. מִשְׁפַּט דָּמִים — יֵשׁ קוֹרְאִים: „מִשְׁפַּךְ דָּמִים" = שְׁפִיכַת

ח.

א וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית, בַּשִּׁשִּׁי, בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ, אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי, וְזִקְנֵי יְהוּדָה יוֹשְׁבִים לְפָנָי; וַתִּפֹּל עָלַי שָׁם יַד

בֵּאוּר

וּבְהִתְמַרְמְרוּת גְּדוֹלָה בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה וַחֲצִי חָסֵר יוֹם אֶחָד (רְאֵה מְלָכִים ב' כ"ה, א'–ג'). הַפְּרָטִים הַלָּלוּ מַרְאִים, כִּי נְבוּאָה לְפָנֵינוּ הַמַּתְאִימָה תָּמִיד עִם הָאֱמֶת הַהִסְטוֹרִית אַךְ בְּעִקָּרָהּ, בִּכְלָלִיּוּתָהּ וְלֹא בִּפְרָטֶיהָ; וְאֵין זֶה תֵּאוּר הָעֻבְדּוֹת לְאַחַר שֶׁהָיוּ לִמְצִיאוּת. זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ הוּא אֵפוֹא בַּשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית לְגָלוּת יוֹיָכִין וּלְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ. הַנָּבִיא יָדַע אֶת הַזְּרָמִים הַפּוֹלִיטִיִּים שֶׁבִּיהוּדָה, וְכִי הַמִּפְלָגָה הַשּׁוֹאֶפֶת לִמְרֹד בְּמֶלֶךְ בָּבֶל תַּקִּיפָה מְאֹד, וְעֵינוֹ הַבְּהִירָה רָאֲתָה אֵפוֹא אֶת הִתְפַּתְּחוּת הַמְּאֹרָעוֹת בִּיהוּדָה, וּבְהַכָּרָתוֹ הַנְּבוּאִית הַכְּלָלִית עַל הַחֵטְא וְהָעֹנֶשׁ הַכָּרוּךְ בּוֹ חָזָה מֵרֹאשׁ אֶת חָרְבָּנָהּ שֶׁל מַמְלֶכֶת יְהוּדָה הַחַטָּאָה. חָזוּת קָשָׁה כָּזוֹ חָזָה גַּם יִרְמְיָהוּ עוֹד בִּימֵי יְהוֹיָקִים לִפְנֵי גָּלוּת יְהוֹיָכִין.

ג. חַטַּאת יְרוּשָׁלַיִם וְחָרְבָּנָהּ (פְּרָקִים ח'–י"ב).

פֶּרֶק ח.

תֵּאוּר עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים בִּירוּשָׁלָיִם.

א'–ד') מָבוֹא. בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית — לְגָלוּת יְהוֹיָכִין. בַּשִּׁשִּׁי — בַּחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי, הוּא הַחֹדֶשׁ הַבַּבְלִי אֱלוּל, וְהַשִּׁבְעִים קְרָאוּ: בַּחֲמִשִּׁי. אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי — לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ עָלָיו יְמֵי שִׁתּוּק הָאֵבָרִים וְהַלָּשׁוֹן (רְאֵה לְמַעְלָה ד' ה', ט'). וְזִקְנֵי יְהוּדָה — לַגּוֹלִים בְּבָבֶל נִתְּנָה הָרְשׁוּת לָשֶׁבֶת בְּבָבֶל אֲשֶׁר יִבְחָרוּ; וּלְפִיכָךְ נֶאֶחֱזוּ כָּל בְּנֵי מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה בְּמָקוֹם אֶחָד, וְרָאשֵׁי הַמִּשְׁפָּחוֹת, הַזְּקֵנִים, עָמְדוּ בְּרֹאשׁ הָעֵדוֹת הַחֲדָשׁוֹת; וּכְנִרְאֶה נִתְּנָה לָהֶם הָרְשׁוּת מִטַּעַם מֶלֶךְ בָּבֶל, לְפַקֵּחַ עַל סִדְרֵי הַחַיִּים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַגּוֹלִים. „זִקְנֵי יְהוּדָה" אֵלֶּה הָיוּ בָּאִים פַּעַם בְּפַעַם אֶל יְחֶזְקֵאל „לִדְרֹשׁ אֶת יְהוָֹה" עַל גּוֹרַל יְהוּדָה, אֶרֶץ הַמּוֹלֶדֶת, שֶׁהָיוּ קְשׁוּרִים אֵלֶיהָ בְּכָל נַפְשָׁם, וּלְהִוָּעֵץ עַל דְּבַר הַמַּצָּב הַפּוֹלִיטִי שֶׁל הַגּוֹלִים. וַתִּפֹּל עָלַי — הַפֹּעַל נָפֹל מוֹרֶה

הֶעָרוֹת

א) זִקְנֵי יְהוּדָה — נִזְכָּרִים בְּסִפְרֵנוּ אַרְבַּע פְּעָמִים. וַתִּפֹּל... יַד יְהוָֹה — פֹּעַל

וּבִקְשׁוּ חָזוֹן מִנָּבִיא, וְתוֹרָה תֹּאבַד מִכֹּהֵן,
וְעֵצָה — מִזְּקֵנִים.
כז הַמֶּלֶךְ יִתְאַבָּל, וְנָשִׂיא יִלְבַּשׁ שְׁמָמָה,
וִידֵי עַם־הָאָרֶץ תִּבָּהַלְנָה;
מִדַּרְכָּם אֶעֱשֶׂה אוֹתָם, וּבְמִשְׁפְּטֵיהֶם אֶשְׁפְּטֵם,
וְיָדְעוּ, כִּי־אֲנִי יְהוָה.

בֵּאוּר

הַנְּבִיאִים, הַכֹּהֲנִים, הַזְּקֵנִים וְהַמֶּלֶךְ. **וּבִקְשׁוּ חָזוֹן מִנָּבִיא** — לָדַעַת אַחֲרִיתָם, וְלֹא יִמְצָאוּ, כְּמַאֲמַר הַמְקוֹנֵן: „גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ חָזוֹן מֵיְהוָה" (אֵיכָה ב׳, ט׳). **וְתוֹרָה** — הוֹרָאָה בְּשֵׁם הָאֱלֹהוּת (בִּתְקוּפָה קְדוּמָה עַל פִּי הָאוּרִים וְהַתֻּמִּים). חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן בְּחַיֵּי הַחֶבְרָה לֹא הָיְתָה כָּל כָּךְ בִּשְׁבִיל הַקְרָבַת הַקָּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ בִּשְׁבִיל הֱיוֹתוֹ מוֹרֶה דֶרֶךְ לָעָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת, וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ" (מַלְאָכִי ב׳, ז׳). **וְעֵצָה מִזְּקֵנִים** — הַזְּקֵנִים הֵם רָאשֵׁי הַמִּשְׁפָּחוֹת, שֶׁהָיוּ כְּעֵין מוֹעֵצָה מַמְלַכְתִּית, לְהִוָּעֵץ בְּעִנְיְנֵי הַמַּמְלָכָה הַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר. הַשְׁפָּעָתָם זוֹ הָיְתָה כְּשָׂרִיד מִן הַתְּקוּפָה הַפַּטְרִיאַרְכָלִית הַקְּדוּמָה.

כז) **הַמֶּלֶךְ יִתְאַבָּל** — מִשְׁפָּט זֶה הַמְּכֻוָּן, כַּמּוּבָן, לְצִדְקִיָּהוּ, חָסֵר בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים; וְאָמְנָם אֵין אָנוּ מוֹצְאִים בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁיִּקְרָא יְחֶזְקֵאל לְצִדְקִיָּהוּ בְּשֵׁם „מֶלֶךְ", כִּי אִם בְּשֵׁם „נָשִׂיא" (וּרְאֵה לְהַלָּן י״ב, י׳ — י״ב); וְנִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁאֵין זֶה מִקְרֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא רָצָה לְכַבְּדוֹ בְּתֹאַר „מֶלֶךְ". לְפִי זֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט זֶה הוֹסָפָה וּבֵאוּר עַל „וְנָשִׂיא יִלְבַּשׁ שְׁמָמָה". **וְ[הַ]נָּשִׂיא יִלְבַּשׁ שְׁמָמָה** — יִהְיֶה כְּעָטוּף בְּשִׁמָּמוֹן וּבְתִמָּהוֹן, כְּלוֹמַר: יִהְיֶה אוֹבֵד עֵצוֹת. **וִידֵי עַם הָאָרֶץ** — בְּנִגּוּד לִגְדוֹלֵי הַחֶבְרָה וְרָאשֶׁיהָ — **תִּבָּהַלְנָה** — תִּרְפֶּינָה מֵרֹב פַּחַד וּבֶהָלָה. **מִדַּרְכָּם** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: כְּדַרְכָּם. **אֶעֱשֶׂה אוֹתָם** — =אִתָּם. **וּבְמִשְׁפְּטֵיהֶם** — בְּמִשְׁפְּטֵי הַדָּמִים שֶׁלָּהֶם אֶשְׁפְּטֵם גַּם אֲנִי. **וְיָדְעוּ...** — זֶהוּ הַנִּמּוּק הָעִקָּרִי שֶׁל נְבִיאֵנוּ. פְּרָטֵי הַמִּלְחָמָה עַל יְרוּשָׁלַיִם, הַבָּאִים בִּנְבוּאָה זוֹ, כְּמוֹ: „תָּקְעוּ בַתָּקוֹעַ... וְאֵין הוֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה" (י״ד), „וּבִקְשׁוּ שָׁלוֹם — וָאָיִן" (כ״ה) וְעוֹד, הֵם פְּרָטִים שֶׁאֵינָם מַתְאִימִים אֶל הַמְּאֹרָעוֹת הַהִיסְטוֹרִיִּים; כִּי כַּיָּדוּעַ הִתְנַהֲלָה מִלְחֶמֶת הַהֲגַנָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם בִּגְבוּרָה נִפְלָאָה

בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית, הַפּוֹנֶה צָפוֹנָה,
אֲשֶׁר־שָׁם מוֹשַׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה. ד וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כַּמַּרְאֶה, אֲשֶׁר רָאִיתִי בַּבִּקְעָה.

בֵּאוּר

נַפְשִׁית זוֹ שֶׁל הַפְרָדַת הָרוּחַ מִן הַגּוּף בְּרִגְעֵי הָאֶקְסְטַזָה מְשֻׁתֶּפֶת לְכָל הַחוֹזִים. תּוֹפָעָה פְּסִיכוֹלוֹגִית זוֹ יְדוּעָה גַּם בְּיָמֵינוּ. **פֶּתַח שַׁעַר** — לַשַּׁעַר הַבָּנוּי בְּחוֹמַת הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה לִפְנִים מִזֶּה. **אֶל פֶּתַח שַׁעַר** [הֶחָצֵר] **הַפְּנִימִית** — [רְאֵה צִיּוּר תָּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ מְלָכִים א' צַד 33 וּלְהַלָּן בְּפֶרֶק מ']. הַנָּבִיא יָרַד בֶּחָזוֹן אֶל תּוֹךְ הֶחָצֵר הַפְּנִימִית לְיַד הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי, שֶׁיּוֹצְאִים בּוֹ אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. **הַפּוֹנֶה צָפוֹנָה** — כְּלוֹמַר: הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי שֶׁל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, וְנִקְרָא לְהַלָּן (ה'): „שַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ", וּכְנִרְאֶה הוּא „הַשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן" שֶׁבָּנָה יוֹתָם (מְלָכִים ב' ט"ו, ל"ה), שֶׁיִּרְמְיָהוּ קוֹרֵא לוֹ „הַשַּׁעַר הֶחָדָשׁ" (יִרְמְיָהוּ כ"ו, י'), גַּם „שַׁעַר בִּנְיָמִן הָעֶלְיוֹן" (כ', ב'). לֶחָצֵר הַפְּנִימִית הָיוּ עוֹד שְׁנֵי שְׁעָרִים: אֶחָד בִּפְאַת מִזְרָח, שֶׁהָיוּ בָּאִים בּוֹ, כְּמוֹ דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי, אֶל „הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה", וְאֶחָד בִּפְאַת דָּרוֹם, שֶׁהָיוּ בָּאִים בּוֹ אֶל „חֲצַר הַמֶּלֶךְ". **מוֹשַׁב** — בְּמוּבַן מָקוֹם. **סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֶה** [=הַמַּקְנִיא] — „פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה" [=הָעַשְׁתֹּרֶת], עַשְׁתַּר, אֱלִילַת הָאַהֲבָה; פֶּסֶל שֶׁעוֹרֵר קִנְאָה וָזַעַם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בִּרְאוֹתוֹ, כִּי נוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד אֱלֹהִים בְּבֵית מִקְדָּשׁוֹ; כֹּה הָיָה הַפֶּסֶל לְ„סֵמֶל הַקִּנְאָה". **אֲשֶׁר שָׁם מוֹשַׁב...** — בַּמָּקוֹם שֶׁעָמַד שָׁם בִּימֵי מְנַשֶּׁה „פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה" (מְלָכִים ב' כ"א, ז') וְיֹאשִׁיָּהוּ הוֹצִיאָהוּ מִשָּׁם וּשְׂרָפוֹ בְּנַחַל קִדְרוֹן (שָׁם כ"ג, ו').

ד) **וְהִנֵּה שָׁם** — בַּחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ. **כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל** — מִבְטָא חֲגִיגִי יוֹתֵר מִ„כְּבוֹד יְהוָה", וְרוֹמֵז לְכָל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְעַל כֵּן יִגְדַּל יוֹתֵר עֲוֹן מְרִים וּמַעֲלָם הַמְתֹאָר לְהַלָּן. **כַּמַּרְאֶה, אֲשֶׁר רָאִיתִי בַּבִּקְעָה** — מַרְאֵה כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִי הַמֶּרְכָּבָה וְהַחַיּוֹת וּרְאֵה

הֶעָרוֹת

הַחַשְׁמַל [רְאֵה לְמַעְלָה א', ד']. ג) **סֵמֶל** — שֵׁם מִמְּקוֹר סמל, אָחִי שׂמל = הַלְבֵּשׁ [מִמֶּנּוּ הַשֵּׁם שִׂמְלָה], וּפֵרוּשׁוֹ שִׂים דְּמוּת לְכֹחַ רוּחָנִי, אוֹ לְרַעְיוֹן מֻפְשָׁט. **סֵמֶל הַקִּנְאָה** — סוֹפֵר דִּבְרֵי הַיָּמִים קוֹרֵא לְ„פֶסֶל הָאֲשֵׁרָה" „פֶּסֶל הַסֶּמֶל" (ל"ג, ז'), גַּם „הַסֶּמֶל" (פָּסוּק ט"ו). **הַמַּקְנֶה** — [=הַמַּקְנִיא] בְּחִלּוּף נְטִיַּת ל"א בְּל"ה הַקְּרוֹבָה לָהּ.

אֲדֹנָי יֱהוִֹה. ב וָאֶרְאֶה, וְהִנֵּה דְמוּת כְּמַרְאֵה־אֵשׁ; מִמַּרְאֵה
מָתְנָיו וּלְמַטָּה אֵשׁ, וּמִמָּתְנָיו וּלְמַעְלָה כְּמַרְאֵה־זֹהַר, כְּעֵין
הַחַשְׁמַלָה. ג וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד, וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי; וַתִּשָּׂא
אֹתִי רוּחַ בֵּין־הָאָרֶץ וּבֵין־הַשָּׁמַיִם, וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלַמָה

בֵּאוּר

עַל פִּתְאוֹמִיּוּת הָאֶקְסְטָזָה הַנְּבוּאִית, שֶׁבָּאָה עָלָיו, וְכֵן גַּם לְתַרְדֵּמָה, לְפַחַד וּכְדוֹמֶה. **וַתִּפֹּל עָלַי שָׁם יַד אֲדֹנָי...** — פִּתְאֹם הִרְגִּישׁ הַנָּבִיא כְּאִלּוּ אֵיזֶה מַשָּׂא כָּבֵד מֵעִיק עָלָיו וּמַכְרִיעֵהוּ לָאָרֶץ: יַד יְהוָֹה הָיְתָה עָלָיו. זִקְנֵי יְהוּדָה רָאוּהוּ נוֹפֵל לָאָרֶץ מְגוֹלֵה עֵינַיִם כְּמִתְעַלֵּף; אֲבָל אָז נִפְקְחוּ עֵינֵי רוּחוֹ.

ב) **וְהִנֵּה דְמוּת** [אִישׁ] **כְּמַרְאֵה אֵשׁ** — נוּסַח הַשִּׁבְעִים, וְכֵן לְמַעְלָה (א', כ"ו): „דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם", הוּא מַרְאֵה כְּבוֹד יְהוָֹה. **וּמִמָּתְנָיו** [וּמִמַּרְאֵה] **מָתְנָיו** — כְּמוֹ בַּמִּשְׁפָּט הַקּוֹדֵם. **כְּמַרְאֵה זֹהַר** — אוֹר גָּדוֹל וּמַבְרִיק; וְהוּא גָּדוֹל מִ„נֹּגַהּ".

ג) **וַיִּשְׁלַח** — הַנּוֹשֵׂא „דְּמוּת" [אִישׁ]. **תַּבְנִית יָד** — דָּבָר הַדּוֹמֶה לְיָד. הַמִּלִּים דְּמוּת, כְּמַרְאֵה, תַּבְנִית, בָּאוּ לְהַרְחִיק אֶת הַגַּשְׁמִיּוּת שֶׁבַּתֵּאוּר. **וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי** — וּבְתַבְנִית הַיָּד אָחַז בִּקְוֻצּוֹת שְׂעַר רֹאשִׁי; הַכַּוָּנָה לַשֵּׂעָר שֶׁמֵּעַל לַמֵּצַח. **וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ** — דּוֹמֶה שֶׁהַנָּבִיא נִרְתַּע מִיַּחֵס אֶת הַפְּעֻלָּה הַזֹּאת לְ„יַד יְהוָֹה" [הֲיָבֹא יְהוָֹה בִּיַּחַס יָשָׁר כָּזֶה עִם בֶּן אָדָם?], וְהוֹסִיף אֶת הַמִּלָּה רוּחַ, כְּלוֹמַר: רוּחַ אֱלֹהִים. **בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ** — הַרְגָּשַׁת הַמָּעוֹף בָּאֲוִיר יְדוּעָה לָנוּ בַּחֲלוֹמוֹתֵינוּ. **בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים** — כְּלוֹמַר: כָּל זֶה הָיָה אַךְ בֶּחָזוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁגּוּפוֹ נִשְׁאַר כְּשֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ, אֲשֶׁר בְּתֵל אָבִיב, בִּמְסִבַּת זִקְנֵי יְהוּדָה, הִתְעוֹפֵף רוּחוֹ יְרוּשָׁלַיְמָה לִרְאוֹת אֶת הַנַּעֲשֶׂה שָׁם. הַגּוּף נִשְׁאַר בְּמֶשֶׁךְ אוֹתָהּ שָׁעָה בְּמַצָּב קַטַּלֶּפְּסִי קָשֶׁה; וְכַאֲשֶׁר שָׁב רוּחוֹ אֵלָיו, הִתְעוֹרֵר וַיְסַפֵּר אֶת אֲשֶׁר רָאָה בְּעֵינֵי רוּחוֹ. הַרְגָּשָׁה

הֶעָרוֹת

נָפַל מְשַׁמֵּשׁ לָרֹב אֵצֶל רוּחַ: „וַתִּפֹּל עָלַי רוּחַ יְהוָֹה" (י"א, ה'), וְאֵצֶל יָד מְשַׁמֵּשׁ פֹּעַל הָיָה: „וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד יְהוָֹה" (א', ג'). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ גַּם כַּאן „וַתְּהִי". יַד יְהוָֹה — רְאֵה לְמַעְלָה א', ג' וּבַבֵּאוּר שָׁם. ב) זֹהַר — נִמְצָא עוֹד רַק בְּדָנִיֵּאל י"ב, ג': „כְּזֹהַר הָרָקִיעַ". וִיסוֹדוֹ בַּאֲרָמִית: זְהוֹרָא. כְּעֵין הַחַשְׁמַלָה — כְּמַרְאֵה אוֹר

ז וַיָּבֵא אֹתִי אֶל־פֶּתַח הֶחָצֵר; וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה חֹר־אֶחָד
בַּקִּיר. ח וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם, חֲתָר־נָא בַקִּיר; וָאֶחְתֹּר
בַּקִּיר, וְהִנֵּה פֶּתַח אֶחָד. ט וַיֹּאמֶר אֵלָי: בֹּא וּרְאֵה אֶת־
הַתּוֹעֵבוֹת הָרָעוֹת, אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים פֹּה. י וָאָבוֹא וָאֶרְאֶה,
וְהִנֵּה כָל־תַּבְנִית רֶמֶשׂ וּבְהֵמָה, שֶׁקֶץ, וְכָל־גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל;

בֵּאוּר

ז׳—י״ב) פֻּלְחָן—הַמִּסְתּוֹרִין.

ז) וַיָּבֵא אוֹתִי—הַנּוֹשֵׂא הָ„רוּחַ״ (ג) הַבָּא בְּמִין זָכָר וּנְקֵבָה. הֶחָצֵר—„חָצֵר״ סְתָם הִיא הֶחָצֵר, הַחִיצוֹנָה הַגְּדוֹלָה (מְלָכִים א׳ ז, י״ב), שֶׁהִקִּיפָה אֶת כָּל בִּנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֵיכַל הַמֶּלֶךְ יַחַד. פֶּתַח הֶחָצֵר—הוּא הַפֶּתַח הַצְּפוֹנִי שֶׁל הַשַּׁעַר, שֶׁבֵּין הֶחָצֵר הַפְּנִימִי וּבֵין הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה; בָּרִאשׁוֹנָה עָמַד הַנָּבִיא בַּפֶּתַח הַדְּרוֹמִי שֶׁל הַשַּׁעַר, לְצַד הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. חֹר אֶחָד בַּקִּיר—שֶׁבֵּין הַפֶּתַח הַדְּרוֹמִי וּבֵין הַפֶּתַח הַצְּפוֹנִי שֶׁל הַשַּׁעַר. בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חָסֵר הַמִּשְׁפָּט „וָאֶרְאֶה... בַּקִּיר״. כִּי אִם הָיָה חֹר בַּקִּיר לֹא הָיָה צָרִיךְ לַנָּבִיא לַחְתֹּר עוֹד בַּקִּיר, וּלְפִי נוּסָחֵנוּ נֹאמַר, כִּי הַחֹר הָיָה קָטָן.

ח) חֲתָר־נָא בַקִּיר—חֲפֹר בַּקִּיר לְהַרְחִיב אֶת הַחֹר, לְמַעַן תּוּכַל לַעֲבֹר בּוֹ. וְהִנֵּה פֶּתַח אֶחָד—מָבוֹא אֶל לִשְׁכָּה נִסְתָּרָה, גַּם בְּתָכְנִית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל יְחֶזְקֵאל יֵשׁ לְשָׁכוֹת כָּאֵלֶּה (רְאֵה לְהַלָּן מ׳, מ״ד). כַּנִּרְאֶה הָיָה עוֹד מָבוֹא נִסְתָּר אֶחָד (אוּלַי מִתַּחַת לְרִצְפַּת הֶחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים גַּם עַתָּה בִּמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ), שֶׁהָיוּ בָּאִים בּוֹ אֶל הַלִּשְׁכָּה, וְשֶׁהָיָה יָדוּעַ רַק לָאֵלֶּה שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בַּעֲבוֹדַת־אֱלִילִים זוֹ.

ט) בֹּא—הִכָּנֵס לְתוֹךְ הַלִּשְׁכָּה. הַתּוֹעֵבוֹת הָרָעוֹת—בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „הָרָעוֹת״.

י) תַּבְנִית—צִיּוּר, תְּמוּנָה. רֶמֶשׂ—בַּעֲלֵי חַיִּים זוֹחֲלִים עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: נְחָשִׁים, עַקְרַבִּים, לְטָאוֹת וְכַדּוֹמֶה. וּבְהֵמָה—שֵׁם זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת הַחַיּוֹת. שֶׁקֶץ—דָּבָר טָמֵא וּמְתֹעָב, וְהַכַּוָּנָה לְמִינֵי

הֶעָרוֹת

י) תַּבְנִית—הוֹרָאָתוֹ אַחֶרֶת מִבַּפָּסוּק ג׳ (רְאֵה שָׁם). רֶמֶשׂ, בְּהֵמָה—שְׁמוֹת הַקִּבּוּץ. וְכָל גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל—מִשְׁפָּט זֶה הוּא כַּנִּרְאֶה הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, כִּי מַה הוּא בָא לְהוֹסִיף עַל הָאָמוּר קֹדֶם לָכֵן? גַּם הַפֹּעַל „מְחֻקֶּה״ בְּיָחִיד נִמְשָׁךְ, כַּנִּרְאֶה, אֶל „שֶׁקֶץ״.

ה וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם, שָׂא־נָא עֵינֶיךָ דֶּרֶךְ צָפוֹנָה;
וָאֶשָּׂא עֵינַי דֶּרֶךְ צָפוֹנָה, וְהִנֵּה מִצָּפוֹן לְשַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ סֵמֶל
הַקִּנְאָה הַזֶּה בַּבִּאָה. ו וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם, הֲרֹאֶה אַתָּה מָה*
הֵם* עֹשִׂים? תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת, אֲשֶׁר בֵּית־יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים פֹּה
לְרָחֳקָה מֵעַל מִקְדָּשִׁי, וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת.

* מָהֵם כתיב.

בֵּאוּר

לְמַעְלָה ג׳, כ״ג).

ה) מִצָּפוֹן לְשַׁעַר... — כְּלוֹמַר: בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה „הַגְּדוֹלָה״; כְּשֶׁעָמַד הַנָּבִיא בְּפֶתַח הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי רָאָה אֶת סֵמֶל הַקִּנְאָה הָעוֹמֵד מִמּוּלוֹ בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה. שַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ — לְפִי הָעִנְיָן הוּא הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה (ג׳), וְנִקְרָא כֵּן עַל שׁוּם שֶׁדֶּרֶךְ בּוֹ הָיוּ מְבִיאִים לָרֹב אֶת הַקָּרְבָּנוֹת מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה לַמִּזְבֵּחַ; גַּם שְׁחִיטַת כָּל הַקָּרְבָּנוֹת הָיְתָה מִצָּפוֹן לַמִּזְבֵּחַ מוּל הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי („עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה״ (וַיִּקְרָא א׳, י״א)); וּבְכָל זֹאת מְזָר הַדָּבָר, שֶׁהַנָּבִיא קוֹרֵא לְשַׁעַר אֶחָד בִּשְׁנֵי שֵׁמוֹת שׁוֹנִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהִנֵּה מִצָּפוֹן לַשַּׁעַר מִזְבַּח סֵמֶל הַקִּנְאָה״. הַזֶּה — בְּמוּבָן: הָאָמוּר. בַּבִּאָה — בַּמָּבוֹא, בַּמָּקוֹם שֶׁבָּאִים בּוֹ לְתוֹךְ הַשַּׁעַר, בַּשַּׁעַר הַבָּנוּי הָיוּ שְׁנֵי פְּתָחִים: אֶחָד מִצַּד הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וְהַשֵּׁנִי מִצַּד הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. הָרוּחַ הֵבִיאָה אֶת הַנָּבִיא אֶל הַפֶּתַח הַשֵּׁנִי, הַמָּקוֹם שֶׁשָּׁם עָמַד סֵמֶל הַקִּנְאָה בִּימֵי מְנַשֶּׁה וְשֶׁהוּצָא מִשָּׁם עַל יְדֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְנִשְׂרַף בְּנַחַל קִדְרוֹן. הַנָּבִיא הַכֹּהֵן זָכַר הֵיטֵב אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה; וּמַה גָּדַל תִּמְהוֹנוֹ בִּרְאוֹתוֹ, כִּי אוֹתוֹ סֵמֶל הַקִּנְאָה הָעֳמַד שׁוּב בַּחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ, אֶלָּא בְּמָקוֹם אַחֵר: בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה. הַתִּקּוּנִים הַדָּתִיִּים שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ לֹא הֶאֱרִיכוּ אֵפוֹא יָמִים, וּבִימֵי יְהוֹיָקִים הֵחֵלָּה הַנְּסִיגָה לְאָחוֹר. גַּם יִרְמְיָהוּ אוֹמֵר: „וַיָּשִׂימוּ אֶת שִׁקּוּצֵיהֶם בַּבַּיִת, אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו, לְטַמְּאוֹ״ (ל״ג ל״ד).

ו) תּוֹעֵבוֹת גְּדוֹלוֹת — [=הַתּוֹעֵבוֹת הַגְּדוֹלוֹת]. לְרָחֳקָה מֵעַל מִקְדָּשִׁי — לְמַעַן אֶרְחַק מֵעַל מִקְדָּשִׁי. לַתּוֹצָאָה מְיַחֵס הַנָּבִיא כַּוָּנָה תְּחִלָּה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: לְרַחֲקֵנִי. תָּשׁוּב תִּרְאֶה — תִּרְאֶה עוֹד.

הֶעָרוֹת

ו) לְרָחֳקָה — שֵׁם הַפֹּעַל בִּתְמוּנַת נְקֵבָה.

מִקְטַרְתּוֹ בְּיָדוֹ; וַעֲתַר עֲנַן־הַקְּטֹרֶת עֹלֶה. יב וַיֹּאמֶר אֵלַי:
הֲרָאִיתָ, בֶן־אָדָם, אֲשֶׁר זִקְנֵי בֵית־יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ, אִישׁ
בְּחַדְרֵי מַשְׂכִּיתוֹ? כִּי אֹמְרִים: אֵין יְהוָה רֹאֶה אֹתָנוּ, עָזַב
יְהוָה אֶת־הָאָרֶץ. יג וַיֹּאמֶר אֵלָי: עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תוֹעֵבוֹת
גְּדֹלוֹת, אֲשֶׁר־הֵמָּה עֹשִׂים.

יד וַיָּבֵא אֹתִי אֶל־פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה, אֲשֶׁר אֶל־

בֵּאוּר

וּמְגִנָּיו שֶׁל יִרְמְיָהוּ (יִרְמְיָהוּ כ"ו, כ"ד), וּגְמַרְיָהוּ, בְּנוֹ הַשֵּׁנִי, הִרְשָׁה לְבָרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה לִקְרֹא בְּלִשְׁכָּתוֹ הַמְיֻחֶדֶת בֶּחָצֵר הַמִּקְדָּשׁ אֶת נְבוּאוֹת יִרְמְיָהוּ בְּאָזְנֵי הָעָם (שָׁם ל"ו, י'), וְכַמָּה מוּזָר הַדָּבָר, שֶׁהַבֵּן הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל שָׁפָן זֶה, יַאֲזַנְיָהוּ [=יַאֲזֵן יָהּ], עָמַד בְּרֹאשׁ הַפֻּלְחָן הָאֱלִילִי הַמִּצְרִי בֶּחָצֵר הַמִּקְדָּשׁ. כַּנִּרְאֶה, הִתְפַּלֵּא גַם הַנָּבִיא עַל הַדָּבָר הַזֶּה, וְעַל כֵּן הוּא מַזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ בְּיִחוּדִי. אֶפְשָׁר שֶׁנְּבִיאֵנוּ רָאָה עוֹד דֻּגְמָאוֹת כָּאֵלֶּה, וְעַל פִּיהֶן נָבִין יוֹתֵר אֶת הַשְׁקָפָתוֹ: „בֵּן לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הָאָב, וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן" (י"ח, כ'). **וְאִישׁ מִקְטַרְתּוֹ בְּיָדוֹ** — וְכָל אֶחָד מֵהֶם מַחְתָּתוֹ לְהַקְטִיר קְטֹרֶת בְּיָדוֹ. **וַעֲתַר עֲנַן־הַקְּטֹרֶת** — וְרִבּוּי עֲשַׁן הַקְּטֹרֶת; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים עַל פִּי יְסוֹד עֲרָבִי: וְרֵיחַ עֲשַׁן הַקְּטֹרֶת.

יב) **עֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ** — עֲבוֹדַת מִסְתּוֹרִין זוּ הָיְתָה נַעֲשֵׂית בַּחֹשֶׁךְ, כְּדֵי לְהַגְדִּיל אֶת הַסּוֹדִיּוּת וְהָאֵימָה שֶׁל הַפֻּלְחָן הַזֶּה; רַק הַגֶּהָלִים הַלּוֹחֲשׁוֹת עַל מַחְתּוֹת הַקְּטֹרֶת הֵפִיצוּ קַוֵּי אוֹר כֵּהִים בָּאֲפֵלָה הַשּׂוֹרֶרֶת סָבִיב. **אִישׁ בְּחַדְרֵי מַשְׂכִּיתוֹ** — מַה שֶּׁעָשׂוּ פֹּה בְּצִבּוּר, הָיוּ עוֹשִׂים גַּם בִּיחִידוּת, כָּל אֶחָד בַּחֲדָרָיו הַמְצֻיָּרִים תְּמוּנוֹת אֱלִילִים שׁוֹנִים. **אֵין יְהוָה רֹאֶה אֹתָנוּ** — אֵין הוּא מַשְׁגִּיחַ עָלֵינוּ עוֹד. **עָזַב יְהוָה אֶת הָאָרֶץ** — פִּתְגָּם זֶה, שֶׁהָיָה שָׁגוּר, כַּנִּרְאֶה, בְּפִי הָעָם, מַרְאֶה לָנוּ אֶת מַהֲלַךְ הָרַעְיוֹנוֹת שֶׁל חֵלֶק גָּדוֹל מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, אַחַר הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי הַגָּדוֹל, שֶׁל חִלּוּל הַמִּקְדָּשׁ, וְגָלוּת יְהוֹיָכִין וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִטּוּבֵי הָאֻמָּה וּגְדוֹלֶיהָ; כִּי אֵיכָכָה הָיָה כַּדָּבָר הַזֶּה, לוּ שָׁכַן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּקֶרֶב עַמּוֹ? מִן הַצֹּרֶךְ אֵפוֹא לִפְנוֹת לְעֶזְרַת אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וּלְהַמְשִׁיךְ אֲלֵיהֶם שֶׁפַע הַשְׁפָּעָתָם, כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה מֵאֲבַדּוֹן.

יג—יד) עֲבוֹדַת הַתַּמּוּז.

יד) **בֵּית יְהוָה** — בְּמוּבָן רָחָב: כָּל חֲצַר הַמִּקְדָּשׁ. **פֶּתַח שַׁעַר בֵּית יְהוָה...** — מִן הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי שֶׁל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הוּבָא אֶל הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי שֶׁל הֶחָצֵר

מְחֻקֶּה עַל־הַקִּיר סָבִיב סָבִיב. יא וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי בֵית־
יִשְׂרָאֵל, וְיַאֲזַנְיָהוּ בֶן־שָׁפָן עֹמֵד בְּתוֹכָם, עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם, וְאִישׁ

בֵּאוּר

תּוֹלָעִים שׁוֹנִים. עֲבוֹדָה־זָרָה מִסְתּוֹרִית זוּ מְקוֹרָהּ מִמִּצְרַיִם, שֶׁיִּחֲסוּ שָׁם קְדֻשָּׁה אֱלֹהִית לִנְחָשִׁים, לְתִמְסָחִים (קראָקאָדילען) וּלְמִינֵי אַרְבֶּה שׁוֹנִים, לַחֲתוּלִים, לְשׁוּעָלִים וְלִשְׁוָרִים. בַּעֲלֵי חַיִּים אֵלֶּה נֶחְשְׁבוּ אָז לְמִשְׁכַּן לְדֵימוֹנִים וְרוּחוֹת טוֹבוֹת וְרָעוֹת; וּלְפִיכָךְ חָלְקוּ לָהֶם כְּבוֹד אֱלֹהִים. לְבַעֲלֵי־חַיִּים קְדוֹשִׁים אֵלֶּה הָיוּ עוֹבְדִים בַּחֲדָרִים אֲפֵלִים וְהָיוּ מַקְטִירִים לָהֶם קְטֹרֶת־סַמִּים. הַשְׁפָּעָה מִצְרִית זוּ בָּאָה לִיהוּדָה בִּימֵי צִדְקִיָּהוּ עִם הַנְּטִיָּה הַמְּדִינִית אַחַר בְּרִית עִם מִצְרַיִם. וְאָמְנָם הַהַשְׁפָּעָה הַמְּדִינִית, מָשְׁכָה אַחֲרֶיהָ תָּמִיד אֶת הַהַשְׁפָּעָה הַדָּתִית, וִיהוּדָה, בְּמִדָּה שֶׁהָיְתָה כְּפוּפָה לְבָבֶל, אוֹ לְמִצְרַיִם, קִבְּלָה גַּם הַשְׁפָּעַת הַפֻּלְחָן שֶׁלָּהֶן. בַּחֲפִירוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמִצְרַיִם נִמְצְאוּ „חַדְרֵי מַשְׂכִּית" כָּאֵלֶּה, שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים בָּהֶם עֲבוֹדָה מִסְתּוֹרִית לִכְבוֹד הָאֱלִיל אוֹזִירִיס וְהָאֱלִילָה אִיזִיס, עַל קִירוֹת הַחֲדָרִים הַלָּלוּ הָיוּ חֲקוּקוֹת תְּמוּנוֹת אֲנָשִׁים וְחַיּוֹת שׁוֹנוֹת וּכְתֹבוֹת הִירוֹגְלִיפִיּוֹת סְבִיבָן. מְחֻקֶּה — מְחֻקָּק.

יא) וְשִׁבְעִים אִישׁ — מִסְפָּר כּוֹלֵל וּרְאֵה בְּרֵאשִׁית מ"ו, כ"ז. מִזִּקְנֵי בֵית־יִשְׂרָאֵל — אֵין הַכַּוָּנָה לַשָּׂרִים, אֶלָּא לְרָאשֵׁי מִשְׁפְּחוֹת הָאֲצִילִים, שֶׁרַבִּים מֵהֶם הָלְכוּ עִם יְהוֹיָכִין בַּגּוֹלָה, וְרַבִּים נִמְלְטוּ לְמִצְרַיִם מִפְּנֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל; וּבִימֵי צִדְקִיָּהוּ שָׁבוּ לִירוּשָׁלַיִם, הָאֲצִילִים הָאֵלֶּה, שֶׁמִּשִּׂנְאָתָם לְבָבֶל שָׁאֲפוּ לִבְרִית עִם מִצְרַיִם, הָיוּ הָרִאשׁוֹנִים גַּם לְקַבָּלַת הַהַשְׁפָּעָה הַדָּתִית מִמִּצְרַיִם, וְאֶפְשָׁר שֶׁבַּאֲסֵפוֹת נִסְתָּרוֹת אֵלֶּה חִבְּלוּ הָאֲצִילִים הָאֵלֶּה תַּחְבּוּלוֹת לְהַפִּיל אֶת שָׂרֵי הַמַּמְלָכָה, בַּעֲלֵי הַפּוֹלִיטִיקָה הַבַּבְלִית, וְלָקַחַת מוֹשְׁכוֹת הַשִּׁלְטוֹן בְּיָדָם, מַה שֶּׁהוֹצִיאוּ אָמְנָם אַחֲרֵי כֵן לִפְעֻלּוֹת וּרְאֵה יִרְמְיָהוּ, מָבוֹא לְפֶרֶק כ"ז, צַד 1245. עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם — הַזְּקֵנִים עוֹמְדִים לִפְנֵי הָאֱלִילִים הַמְצֻיָּרִים הָאֵלֶּה. זֶה נִמְשָׁךְ אֶל „מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל". וְיַאֲזַנְיָהוּ... בְּתוֹכָם — מְקוֹמוֹ שֶׁל מַאֲמָר מְסֻגָּר זֶה אַחַר „עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם". וְיַאֲזַנְיָהוּ בֶּן־שָׁפָן — כַּנִּרְאֶה, הוּא „שָׁפָן הַסּוֹפֵר", כְּלוֹמַר: רֹאשׁ הַשָּׂרִים, בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ, שֶׁהָיָה, כַּמּוּבָן, חָרֵד מְאֹד עַל טָהֳרַת עֲבוֹדַת־אֱלֹהִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ; וַאֲחִיקָם בְּנוֹ, אֲחִי יַאֲזַנְיָהוּ זֶה, הָיָה מִידִידָיו

הֶעָרוֹת

מְחֻקֶּה — פֻּעַל מִמְּקוֹר חָקָה, אֲחִי חָקַק.

הֵיכַל יְהוָה, בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ, כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ:
אֲחֹרֵיהֶם אֶל־הֵיכַל יְהוָה וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה, וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם
קֵדְמָה לַשָּׁמֶשׁ. יז וַיֹּאמֶר אֵלַי: הֲרָאִיתָ, בֶן־אָדָם? הֲנָקֵל
לְבֵית יְהוּדָה מֵעֲשׂוֹת אֶת־הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשׂוּ־פֹה; כִּי־מָלְאוּ

בֵּאוּר

יְהוָה — בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּעַצְמוֹ, בְּנִגּוּד לְ„בֵית יְהוָה", הַכּוֹלֵל אֶת הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם. **פֶּתַח הֵיכַל יְהוָה** — הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמִּשָּׁם יֵרָאֶה פְּנֵי הַדְּבִיר וְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, הַמָּקוֹם שֶׁשָּׁם רָאָה יְשַׁעְיָהוּ אֶת כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל „יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא". וּמִי יִגַּשׁ שָׁמָּה וּלְבָבוֹ לֹא יִמָּלֵא רַעַד וְיִרְאַת הָרוֹמֵמוּת מִפְּנֵי אֱלֹהֵי עוֹלָם הַמִּתְגַּלֶּה שָׁם בַּהֲדַר תִּפְאַרְתּוֹ? **בֵּין הָאוּלָם** — בֵּין פְּרוֹזְדוֹר הַהֵיכָל — **וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ** — זֶהוּ אֵפוֹא הַמָּקוֹם, שֶׁהַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים שָׁם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. **כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ** — הַשִּׁבְעִים קְרָאוּ: כְּעֶשְׂרִים אִישׁ. **אֲחֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל יְהוָה** — וְאֶל קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, שֶׁבִּפְאַת מַעֲרָב שֶׁל הֶחָצֵר. **וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם** — הַנָּכוֹן: מִשְׁתַּחֲוִים. **קֵדְמָה** — מִזְרָחָה — **לַשָּׁמֶשׁ** — כָּךְ הֵם מְחַלְּלִים אֶת כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים אֶת אֱלִיל הַשֶּׁמֶשׁ, אֱלֹהֵי אַשּׁוּר וּבָבֶל. עֲבוֹדַת הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה לִיהוּדָה עוֹד בִּתְקוּפַת אַשּׁוּר, וְעַד הַתִּקּוּנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ הָיוּ בַּחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ גַּם סוּסִים וּמֶרְכָּבוֹת מֻקְדָּשִׁים לַשֶּׁמֶשׁ, וְהָיוּ מְשַׁמְּשִׁים לַתַּהֲלוּכוֹת, שֶׁהָיוּ עוֹרְכִים בַּחַגִּים לִכְבוֹד הַשֶּׁמֶשׁ. וְאַחַר מוֹתוֹ שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ, כְּשֶׁגָּבְרָה שׁוּב הָרֵיאַקְצְיָה הָאֱלִילִית, חָזַר פֻּלְחַן הַשֶּׁמֶשׁ לִתְפֹּשׂ מָקוֹם חָשׁוּב בַּחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ. כְּבוֹד הַשֶּׁמֶשׁ (בְּאַשּׁוּרִית: שַׁמַשׁ) הָיָה גָּדוֹל מְאֹד בְּאַשּׁוּר וּבְבָבֶל; וּבִימֵי צִדְקִיָּהוּ, הַמּוֹשֵׁל הַנִּכְנָע לְבָבֶל, גָּבְרָה הַשְׁפָּעַת הַדָּת הַבַּבְלִית בִּירוּשָׁלַיִם. עֶשְׂרִים וַחֲמֵשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הָיוּ, כַּנִּרְאֶה, מֵחוּג הַשָּׂרִים הַהֲמוֹנִיִּים, שֶׁהִפְקִיד מֶלֶךְ בָּבֶל לְיַד צִדְקִיָּהוּ בִּמְקוֹם הַשָּׂרִים הָאֲצִילִים, שֶׁהָגְלָה עִם יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה. וּבַעֲבוֹדָתָם בְּגָלוּי לַשֶּׁמֶשׁ, אֱלֹהֵי בָּבֶל, הִבִּיעוּ אֶת הַכְנָעָתָם וֶאֱמוּנָתָם לַ„מֶּלֶךְ הַגָּדוֹל". שְׁתֵּי הַמִּפְלָגוֹת הַמְּדִינִיּוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, הַמִּצְרִית וְהַבַּבְלִית, הִתְחָרוּ אֵפוֹא גַּם בְּפֻלְחָנֵי אֱלִילוּת שׁוֹנִים: אֵלֶּה נָטוּ אַחַר הָאֱלִילוּת הַמִּצְרִית, וְאֵלֶּה אַחַר הָאֱלִילוּת הַבַּבְלִית, וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָזְבוּ שְׁתֵּיהֶן.

יז) הָאֱלִילוּת הַיּוֹתֵר שְׁפָלָה. **הֲנָקֵל לְבֵית יְהוּדָה...** — הַמְעַט לָהֶם לַעֲשׂוֹת אֶת הַתֹּעֵבוֹת — **אֲשֶׁר עָשׂוּ פֹה** — בַּחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ. **כִּי מָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ חָמָס** — הַשֵּׁם „חָמָס" בָּא כָאן לֹא בְּמוּבָן

הַצָּפוֹנָה; וְהִנֵּה־שָׁם הַנָּשִׁים יֹשְׁבוֹת מְבַכּוֹת אֶת־הַתַּמּוּז.
טו וַיֹּאמֶר אֵלַי: הֲרָאִיתָ, בֶן־אָדָם? עוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת
גְּדֹלוֹת מֵאֵלֶּה.
טז וַיָּבֵא אֹתִי אֶל־חֲצַר בֵּית־יְהוָה הַפְּנִימִית, וְהִנֵּה־פֶתַח

בֵּאוּר

הַחִיצוֹנָה, וְהַפֶּתַח הַנִּזְכָּר, הוּא, כְּנִרְאֶה, הַפֶּתַח הַפְּנִימִי שֶׁל אוֹתוֹ הַשַּׁעַר, וְהוּא בִּתְחוּם הַמִּקְדָּשׁ. **וְהִנֵּה שָׁם הַנָּשִׁים** — בְּהֵא הַיְדִיעָה בְּהַקְבָּלָה לַגְּבָרִים, „זִקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל"; כְּמַעֲשֵׂי הָאֲנָשִׁים תַּעֲשֶׂינָה גַּם הַנָּשִׁים. **הַתַּמּוּז** — אֵל בַּבְלִי קַדְמוֹן מִתְּקוּפַת הַשּׁוּמֵרִים הַקְּדוּמָה, וְהוּא אֱלֹהֵי הַיְקִיצָה לַחַיִּים וְהַהַפְרָאָה שֶׁל הַטֶּבַע, הַצּוֹמֵחַ וְהַחַי (תַּאֲוַת הַמִּין), וְהוּא בַּעַל נְעוּרֶיהָ שֶׁל אֱלִילַת הָאַהֲבָה עַשְׁתַּר; שְׁמוֹ דַּ—מּוּ—זִי, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ: „בֶּן־הַחַיִּים", אוֹ „הַיֶּלֶד הַנִּצְחִי". בִּכְלוֹת שְׁלֹשֶׁת יַרְחֵי הָאָבִיב הוּא מֵת וְיוֹרֵד עִם עַשְׁתַּר אִשְׁתּוֹ אֶל הַשְּׁאוֹל, וְיוֹשֵׁב שָׁם עַד הָאָבִיב הַבָּא. עַל כֵּן קָרְאוּ לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁאַחֲרֵי חָדְשֵׁי הָאָבִיב (נִיסָן, אִיָּר, סִיוָן) בְּשֵׁם תַּמּוּז. בְּחֹדֶשׁ זֶה הָיוּ מַקְרִיבִים לוֹ נֶסֶךְ יַיִן, וְנָשִׁים מְקוֹנְנוֹת עָרְכוּ לוֹ חַג אֵבֶל גָּדוֹל: בִּכְּתוּ [= בְּכִי]. — **מְבַכּוֹת אֶת הַתַּמּוּז** — בּוֹכוֹת עַל מוֹתוֹ; מְבַכּוֹת (בְּפִעֵל) רוֹמֵז לָזֶה, שֶׁשָּׁם בִּשְׁאוֹל מַכְרִיחָה עַשְׁתַּר אֶת תַּמּוּז לִבְכּוֹת עִמָּהּ עַל מוֹתוֹ". וְהַנָּשִׁים הֵן אֵפוֹא בָּאוֹת כֹּחָהּ שֶׁל אֱלִילַת אַהֲבָה זוֹ.

טו—טז) עֲבוֹדַת הַשֶּׁמֶשׁ.

טז) **וַיָּבֵא אֹתִי** — מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה שׁוּב שֶׁשָּׁב — **אֶל חֲצַר... הַפְּנִימִית... הֵיכַל**

הֶעָרוֹת

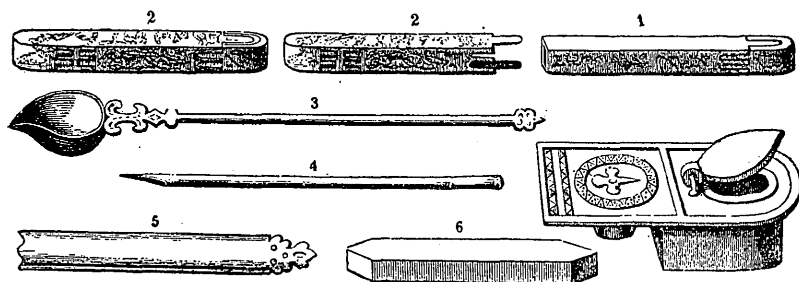
יד) **אֶל הַצָּפוֹנָה** — הַשֵּׁם „צָפוֹן" בָּא כַּאן בִּתְמוּנָתוֹ הָעַתִּיקָה. טז) **הֵיכָל** — יְסוֹדוֹ בְּאַשּׁוּרִית אֶ כַּ לּוּ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ: בַּיִת גָּדוֹל [„בִּיתוּ רַבּוּ"], וּמְשַׁמֵּשׁ בְּיִחוּד לְאַרְמוֹן מֶלֶךְ; בְּעִבְרִית מְשַׁמֵּשׁ בְּיוֹתֵר לְבֵית מִקְדָּשׁ, אֲבָל הוּא בָּא גַּם בְּמוּבָן אַרְמוֹן. וּבִמְלָכִים א' (ו', ה') וּלְהַלָּן (מ"א, א') הוּא מְשַׁמֵּשׁ לְקֹדֶשׁ, כְּלוֹמַר: לְחֵלֶק הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁבֵּין הָאוּלָם וְקֹדֶשׁ־הַקֳּדָשִׁים [=הַדְּבִיר]. כַּאן כּוֹלֵל הַשֵּׁם „הֵיכָל" אֶת כָּל הַבַּיִת עִם הָאוּלָם יַחַד. **הָאוּלָם** — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיְּסוֹדוֹ אָ לַ ם — אַלֵּם=קָשׁוּר, אָגַד; וְנִקְרָא כֵּן לְפִי שֶׁהוּא קָשׁוּר וּמְאֻגָּד אֶל עִקַּר הַבִּנְיָן, וְהַנָּכוֹן, שֶׁיְּסוֹדוֹ בְּאַשּׁוּרִית: אֵלַמּוּ. וּבְעִבְרִית נִשְׁתַּנְּתָה הַהֲבָרָה הָרִאשׁוֹנָה לְ„אוּ", אֲבָל יְחֶזְקֵאל שֶׁיָּשַׁב בְּבָבֶל מִשְׁתַּמֵּשׁ לְהַלָּן (מ', ט"ז) בְּשֵׁם זֶה בַּהֲבָרָתוֹ הַמְּקוֹרִית: אֵ לָ ם, אֵלַמּוֹת.

וְאִישׁ כְּלִי מַשְׁחֵתוֹ בְּיָדוֹ. ב וְהִנֵּה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מִדֶּרֶךְ
שַׁעַר הָעֶלְיוֹן, אֲשֶׁר מָפְנֶה צָפוֹנָה, וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ בְּיָדוֹ,
וְאִישׁ־אֶחָד בְּתוֹכָם לָבֻשׁ בַּדִּים וְקֶסֶת הַסֹּפֵר בְּמָתְנָיו; וַיָּבֹאוּ

בֵּאוּר

פְּקֻדּוֹת הָעִיר — הַגִּישׁוּ אֶת הָעֳנָשִׁים הַנְּכוֹנִים לָעִיר בַּעֲוֹנָהּ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: פְּקֻדּוֹת הָעִיר — פְּקִידֵי הָעִיר, הַמְמֻנִּים עָלֶיהָ לְשַׁחֲתָהּ. וְהַפֹּעַל „קָרְבוּ" בָּא כַּאן בְּהוֹרָאַת הַקַּל: קִרְבוּ. וְאִישׁ כְּלִי מַשְׁחֵתוֹ בְּיָדוֹ — וְכָל אֶחָד יָבִיא בְּיָדוֹ כְּלִי נֶשֶׁק לְהַשְׁחִית אֶת הָעִיר.

ב) וְהִנֵּה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים — מַלְאָכִים בִּדְמוּת אֲנָשִׁים. בָּאִים — לְקוֹל הַקּוֹרֵא — מִדֶּרֶךְ שַׁעַר הָעֶלְיוֹן — הוּא שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית (ח', ג'), שֶׁהָיְתָה גְּבֹהָה מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. אֲשֶׁר מָפְנֶה צָפוֹנָה — הַמַּלְאָכִים בָּאִים מִצָּפוֹן, בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁהוּבָא בוֹ הַנָּבִיא בֶּחָזוֹן אֶל הַמִּקְדָּשׁ. לְרַמֵּז, כִּי „מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה" עַל יְרוּשָׁלָיִם. וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ בְּיָדוֹ — וְכָל אֶחָד אָחַז בְּיָדוֹ פַּטִּישׁ גָּדוֹל לְנַפֵּץ בּוֹ אֶת חוֹמוֹת הָעִיר. וְאִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם — וּבְתוֹךְ שִׁשָּׁה אֵלֶּה, הָיָה אֶחָד, כִּמְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם, וְהוּא הַשְּׁבִיעִי. לָבֻשׁ בַּדִּים — לָבוּשׁ בִּגְדֵי בַּד לָבָן, סֵמֶל הַטָּהֳרָה, שֶׁהָיָה גַּם מַלְבּוּשׁ הַכֹּהֲנִים. גַּם הַמַּלְאָךְ גַּבְרִיאֵל, שֶׁנִּרְאָה לְדָנִיֵּאל, הָיָה לָבוּשׁ בַּדִּים (שָׁם י', ה'). וְקֶסֶת הַסּוֹפֵר



1) קֶסֶת פַּרְסִית. 2) שְׁנֵי חֶלְקֶיהָ הַנִּפְרָדִים. 3) כַּף לְנַעֵר אֶת הַדְּיוֹ. 4) עֵט קְנֵה־סוּף. 5) לוּחַ־קֶרֶן לְתַקֵּן אֶת הָעֵט. 6) מַשְׁחֶזֶת. 7) דְּיוֹתָהּ וּמִצְפֶּן (קָמְפַּס) עָלֶיהָ.

הֶעָרוֹת

„כִּי קָרְבוּ לָבוֹא". ב) קֶסֶת — מִמְּקוֹר קָסָה = קָשָׁה, וּמִמֶּנּוּ הַשֵּׁם קַשְׂוָה; וּבַאֲרָמִית: קַסְוָה — כַּד, כּוֹס. וְקֶסֶת הַסֹּפֵר בְּמָתְנָיו — תְּמוּנָה זוֹ מַזְכִּירָה אֶת נַבּוּ [=נְבוֹ] אֱלֹהֵי

אֶת־הָאָרֶץ חָמָס וַיָּשֻׁבוּ לְהַכְעִיסֵנִי, וְהִנָּם שֹׁלְחִים אֶת־הַזְּמוֹרָה אֶל־אַפָּם. יח וְגַם־אֲנִי אֶעֱשֶׂה בְחֵמָה, לֹא־תָחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמוֹל; וְקָרְאוּ בְאָזְנַי קוֹל גָּדוֹל, וְלֹא אֶשְׁמַע אוֹתָם.

ט.

א וַיִּקְרָא בְאָזְנַי קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר: קָרְבוּ פְּקֻדּוֹת הָעִיר,

באור

מוסרי, אלא במובן דתי, כי חמסו תורה בכל הארץ ויטמאו אותה באלילות שפלה. וַיָּשֻׁבוּ לְהַכְעִיסֵנִי — רומז להריאקציה האלילית בימי שלשת מלכי יהודה האחרונים, אחרי התקונים הדתיים של יאשיהו. זְמוֹרָה — ענף הגפן. וְהִנָּם שֹׁלְחִים אֶת־הַזְּמוֹרָה אֶל־אַפָּם — יש מפרשים, כי הכונה כאן למנהג הפרסים הקדמונים, שבשעה שעבדו והתפללו להורמיז (אורמצד) אלהי השמש והאור, היו מגישים אגדת ענפים אל פיהם ואפם, כדי שלא לטמא בנשימתם הטמאה את שפע הקדשה השופע מן האלהים וממלא את המקדש. אך מלבד שקשה להאמין, כי התפשט המנהג הפרסי הזה והגיע עד לירושלים, בשעה שעם פרס כמעט שלא היה ידוע עוד אז, הלא יפלא שיחשב יחזקאל את הפרט הזה לדבר נורא כל כך, עד שהוא מזכירו לבסוף כאלילות היותר נוראה. והנראה, שהנביא רומז כאן לאיזה מין עבודה זרה בזויה מאד, שהיתה ידועה בימים ההם.

יח) וְגַם אֲנִי אֶעֱשֶׂה — אשלם להם — בְחֵמָה. פסוק זה משמש כמעבר מתאור החטא אל הענש, המתאר בפרק הבא.

פרקי ט' — י"ב: מוסר ירושלים.

פרק ט': הריגת יושבי ירושלים.

א) וַיִּקְרָא בְאָזְנַי קוֹל גָּדוֹל — ובאזני שמעתי קול גדול, הוא קול ה' הקורא אל מלאכיו עושי דברו. והקול יצא, כנראה, מקדש הקדשים מבין הכרובים, ששם משכן כבוד אלהי ישראל. פְּקֻדָּה — ענש („יום הפקדה"). קָרְבוּ

הערות

א) קָרְבוּ — צווי פעל במובן הקל, והוא כמו קִרְבוּ; וכן להלן: (ל"ו, ח'):

יְהוָה אֵלָיו: עֲבֹר בְּתוֹךְ הָעִיר, בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִָם; וְהִתְוִיתָ תָּו
עַל־מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים, הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת
הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ. ה וּלְאֵלֶּה אָמַר בְּאָזְנַי: עִבְרוּ בָעִיר אַחֲרָיו
וְהַכּוּ; אַל־תָּחֹס עֵינְכֶם* וְאַל תַּחְמֹלוּ. ו זָקֵן, בָּחוּר וּבְתוּלָה, וְטַף
וְנָשִׁים תַּהַרְגוּ לְמַשְׁחִית, וְעַל־כָּל־אִישׁ, אֲשֶׁר־עָלָיו הַתָּו, אַל־
תִּגַּשׁוּ, וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ; וַיָּחֵלּוּ בָּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים, אֲשֶׁר לִפְנֵי

* על כתיב. * עיניכם כתיב

בֵּאוּר

ד) וְהִתְוִיתָ תָּו — וְתִסַּמֵּן סִמָּן. עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים — הַנֶּאֱמָנִים לִי. הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים — וּלְפִיכָךְ הֵם מִצְטַעֲרִים וְנֶאֱנָחִים מָרָה עַל עֲוֹן הַדּוֹר; הַתָּו יִהְיֶה לְאוֹת לַמַּלְאָכִים הַמַּשְׁחִיתִים בָּעָם, שֶׁיִּפְסְחוּ עֲלֵיהֶם, וְלֹא יְמִיתוּם יַחַד עִם הָרְשָׁעִים; כִּי רַק „הָרָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת" (ג', י"ח).

ה) וּלְאֵלֶּה — וּלְשֵׁשֶׁת מַלְאֲכֵי הַחַבָּלָה — אָמַר — יְהוָה — בְּאָזְנַי.

ו) תַּהַרְגוּ לְמַשְׁחִית — לְהַשְׁחִית אֶת כֻּלָּם, מִבְּלִי הַשְׁאִיר מֵהֶם אִישׁ, הַמִּלָּה „לְמַשְׁחִית" נִרְאָה כִּמְיֻתֶּרֶת; אֲבָל כַּךְ מְדַבֵּר הַזּוֹעֵם, לְהַטְעִים רְצוֹן הַהַשְׁחָתָה וְהַכְּלָיָה הַגְּמוּרָה. וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ — וּמִן הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשִּׁמֵּשׁ תָּמִיד מִקְלָט לָאֵלֶּה אֲשֶׁר מִשְׁפַּט מָוֶת לָהֶם, מִמֶּנּוּ תָּחֵלּוּ עַתָּה אֶת הַטֶּבַח הַנּוֹרָא. בָּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים... — הַכַּוָּנָה לְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ, שֶׁעָמְדוּ בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַשֶּׁמֶשׁ (ח',

הֶעָרוֹת

ד) תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים — כָּאוֹת שֶׁשָּׂם יְהוָה לְקַיִן „לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֹתוֹ כָּל מֹצְאוֹ" (בְּרֵאשִׁית ד', ט"ו). בְּתָו עַל מִצְחָם יְסֻמְּנוּ כָּל הַנֶּאֱמָנִים לַיהוָה. בִּתְקוּפָה קְדוּמָה הָיוּ נוֹשְׂאִים אוֹת עַל מִצְחָם כָּל הָאֲנָשִׁים הַמִּשְׁתַּתְּפִים בְּפֻלְחָן אֶחָד וּמִתְיַחֲסִים לְשֵׁבֶט אֶחָד; זֶה הָיָה אוֹת־הֲגַנָּה שֶׁל אֱלֹהֵי הַשֵּׁבֶט עַל נוֹשְׂאוֹ. וְאֶפְשָׁר, כִּי „אוֹת קַיִן" הַנִּזְכָּר בַּתּוֹרָה מְקוֹרוֹ בָּאוֹת, שֶׁנָּשְׂאוּ עַל מִצְחָם בְּנֵי שֵׁבֶט הַקֵּינִי [=בְּנֵי קַיִן]. גַּם הַיּוֹם נוֹהֲגִים הַבֵּידוּאִים לָשִׂים תָּו [„וַאשְׁם"] עַל בְּשָׂרָם, לְסַמֵּן אֶת בְּנֵי שִׁבְטָם מִבְּנֵי שְׁבָטִים אֲחֵרִים.

וַיַּעַמְדוּ אֵצֶל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת. ג וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נַעֲלָה
מֵעַל הַכְּרוּב, אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו, אֶל מִפְתַּן הַבָּיִת; וַיִּקְרָא אֶל־
הָאִישׁ הַלָּבֻשׁ הַבַּדִּים, אֲשֶׁר קֶסֶת הַסֹּפֵר בְּמָתְנָיו. ד וַיֹּאמֶר

בֵּאוּר

בְּמָתְנָיו — וּבִמְקוֹם כְּלֵי הַמַּפָּץ, שֶׁנָּשְׂאוּ חֲבֵרָיו בִּידֵיהֶם, נָשָׂא הוּא כְּלֵי־כְתִיבָה בְּמָתְנָיו, וְלוֹ הָיְתָה תְּעוּדָה אַחֶרֶת מֵאֲשֶׁר לַחֲבֵרָיו: בְּשָׁעָה, שֶׁשֵּׁשֶׁת חֲבֵרָיו הָיוּ „מַלְאֲכֵי חַבָּלָה", הַבָּאִים לְהַשְׁמִיד אֶת הָרְשָׁעִים, הָיָה הוּא מַלְאָךְ טוֹב, הַבָּא לְהַצִּיל אֶת הַצַּדִּיקִים שֶׁבָּעִיר [רְאֵה לְהַלָּן פָּסוּק ד']. בְּאֶרֶץ הַקֶּדֶם נוֹהֲגִים הַסּוֹפְרִים וְהַסּוֹחֲרִים לָשֵׂאת אִתָּם קֶסֶת בְּתַבְנִית מַאֲרָכָה הַתְּקוּעָה כְּחֶרֶב בַּחֲגוֹרָתָם. קֶסֶת זוֹ מְכִילָה: דְּיוֹתָה, עִם עָשׂוּי מִקְנֵה־סוּף, כַּף קְטַנָּה לְנַעֵר בָּהּ אֶת הַדְּיוֹ הַקְּרוּשָׁה, לָרֹב מְחֻבָּר לַקֶּסֶת גַּם מַצְפֵּן (קָמְפַּס) קָטָן, לְמַעַן יֵדַע לְכַוֵּן פָּנָיו כְּנֶגֶד מֶכָּה, [הָעִיר הַקְּדוֹשָׁה לַמֻּשְׁלְמִים] בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה.

מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת — הוּא הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁל שְׁלֹמֹה, שֶׁהֶעְתִּיק אָחָז מִמְּקוֹמוֹ לְצַד צָפוֹן, וְתַחְתָּיו הֶעֱמִיד מִזְבֵּחַ חָדָשׁ בְּתַבְנִית הַמִּזְבֵּחַ הָאַשּׁוּרִי, שֶׁרָאָה בְּדַמֶּשֶׂק, בְּלֶכְתּוֹ לְהַבִּיעַ רִגְשֵׁי־הַכְּנָעָה לְתִגְלַת פִּלְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר (מְלָכִים ב', ט"ז, י"ב).

ג) הַכְּרוּב — בְּמוּבָן קִבּוּצִי. וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נַעֲלָה... — כְּבוֹד יְהוָֹה שֶׁשָּׁכַן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מֵעַל לַכְּרוּבִים, אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת, עָזַב אֶת מְקוֹמוֹ וְעָבַר — אֶל מִפְתַּן הַבָּיִת — זוֹהִי אֵפוֹא הַתְּחִלָּה שֶׁל סִלּוּק שְׁכִינָה, לְמַעַן יוּכְלוּ הָאוֹיְבִים לָבֹא אֶל מִקְדָּשׁוֹ וּלְחַלְּלוֹ.

ד'—ז') פְּקֻדַּת יְהוָֹה אֶל מַלְאָכָיו.

הֶעָרוֹת

הַכְּתָב וְהַחָכְמָה בְּבָבֶל, שֶׁהָיָה מְתֹאָר כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד וְחֶרֶט בְּיָדוֹ. אֶת הָאֵל הַזֶּה כִּבְּדוּ מְאֹד בְּבָבֶל הַחֲדָשָׁה, וּמַלְכֵי הַתְּקוּפָה הַהִיא נִקְרְאוּ בִּשְׁמוֹ: נְבוֹ פַּלְאֶסֶר נְבוּכַדְרֶאצַּר, נַבּוּנֵד. הַמַּלְאָךְ הַזֶּה מְתֹאָר כַּאן כִּמְנַהֵל הַחֶשְׁבּוֹנוֹת בַּשָּׁמַיִם, וְאוּלַי הוּא גַּם הַמְּמֻנֶּה עַל „סֵפֶר הַחַיִּים" שָׁם [רְאֵה שְׁמוֹת (ל"ב, ל"ב): „מְחֵנִי מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ"; וּבְמַלְאָכִי (ג' ט"ז): „וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו"; בִּתְהִלִּים ס"ט, כ"ט): „יִמָּחוּ מִסֵּפֶר חַיִּים", וּבְדָנִיֵּאל (י"ב, א'): „יִמָּלֵט... כָּל הַנִּמְצָא כָּתוּב בַּסֵּפֶר"].

תָּחוֹס עֵינִי וְלֹא אֶחְמֹל; דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתָתִּי. יא וְהִנֵּה הָאִישׁ
לְבֻשׁ הַבַּדִּים, אֲשֶׁר הַקֶּסֶת בְּמָתְנָיו, מֵשִׁיב דָּבָר לֵאמֹר:
עָשִׂיתִי כְּכֹל* אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי.

י.

א וָאֶרְאֶה, וְהִנֵּה אֶל־הָרָקִיעַ, אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ הַכְּרֻבִים,
כְּאֶבֶן סַפִּיר, כְּמַרְאֵה דְּמוּת כִּסֵּא נִרְאָה עֲלֵיהֶם. ב וַיֹּאמֶר אֶל־

* כאשר כתיב

בֵּאוּר

יא) עוֹדֶנּוּ שׁוֹמֵעַ אֶת תְּשׁוּבַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה הָאִישׁ... — רֹאשׁ הַמַּלְאָכִים מוֹפִיעַ, וּכְצִיר נֶאֱמָן לְשׁוֹלְחוֹ הוּא מֵשִׁיב דָּבָר: עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי — כְּלוֹמַר: בְּדִיּוּק נִמְרָץ, וְהַכַּוָּנָה גַּם לְהַתְוָיַת הַתָּו, שֶׁצֻּוָּה הוּא לַעֲשׂוֹת, גַּם לַהֲרִיגַת רִשְׁעֵי יְרוּשָׁלַיִם בִּידֵי שֵׁשֶׁת הַמַּלְאָכִים הַנְּתוּנִים תַּחַת פְּקֻדָּתוֹ. רְצוֹן יְהוָה יֵעָשֶׂה עַל יְדֵי מַלְאָכָיו בֶּן רֶגַע, וְאֵין צֹרֶךְ לָהֶם שָׁעָה אֲרֻכָּה. בְּאֹפֶן יָפֶה מַעֲבִיר הַנָּבִיא אֶת מַחֲזֵה הַטֶּבַח הַנּוֹרָא לְמֵאֲחוֹרֵי הַפַּרְגּוֹד. בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְּשׁוּבַת יְהוָה עַל קְרִיאַת הַצַּעַר שֶׁל הַנָּבִיא אָנוּ מַרְגִּישִׁים כְּבָר אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה, לְבוּשׁ־הַבַּדִּים זֶה מוֹפִיעַ שׁוּב עַל בָּמַת הֶחָזוֹן, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא מִלֵּא עֲדַיִן אֶת כָּל תַּפְקִידוֹ (רְאֵה לְהַלָּן י׳, ב׳), בְּשָׁעָה שֶׁחֲבֵרָיו מִלְּאוּ כְּבָר אֶת תְּעוּדָתָם.

פֶּרֶק י.

א) אֶל [=עַל] הָרָקִיעַ — [רְאֵה לְמַעְלָה א׳, כ״ב]. אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ [=רָאשֵׁי] הַכְּרוּבִים — מַה שֶּׁהוּא קוֹרֵא לְמַעְלָה „חַיּוֹת" הוּא קוֹרֵא כָּאן „כְּרוּבִים". כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (ה׳) „הִיא הַחַיָּה... וָאֵדַע, כִּי כְּרוּבִים הֵמָּה". נִרְאָה עֲלֵיהֶם — עַל הַכְּרוּבִים. הַנָּבִיא רָאָה אֶת מֶרְכֶּבֶת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, עוֹמֶדֶת וּמְחַכָּה לִכְבוֹד אֱלֹהֵי

הֶעָרוֹת

א) וָאֶרְאֶה... — פָּסוּק זֶה מַפְסִיק אֶת הָעִנְיָן, וּכְנִרְאֶה הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, וּפָסוּק ב׳ הוּא הַמֶּשֶׁךְ יָשָׁר אֶל סוֹף הַפֶּרֶק הַקּוֹדֵם. כְּאֶבֶן סַפִּיר, כְּמַרְאֵה... — וּלְמַעְלָה (א׳, כ״ו): „כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר, דְּמוּת כִּסֵּא". ב) וַיֹּאמֶר... וַיֹּאמֶר — הַשֵּׁנִי מְיֻתָּר,

הַבָּיִת. ז וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם: טַמְּאוּ אֶת הַבַּיִת וּמַלְאוּ אֶת־הַחֲצֵרוֹת
חֲלָלִים, צֵאוּ; וְיָצְאוּ וְהִכּוּ בָעִיר. ח וַיְהִי כְּהַכּוֹתָם וְנֵאשְׁאַר*
אָנִי; וָאֶפְּלָה עַל־פָּנַי וָאֶזְעַק, וָאֹמַר: אֲהָהּ, אֲדֹנָי יֱהוִה!
הֲמַשְׁחִית אַתָּה אֵת כָּל־שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁפְכְּךָ אֶת־חֲמָתְךָ
עַל־יְרוּשָׁלָםִ? ט וַיֹּאמֶר אֵלַי: עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה גָּדוֹל
בִּמְאֹד מְאֹד, וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דָּמִים*, וְהָעִיר מָלְאָה מֻטֶּה; כִּי
אָמְרוּ: עָזַב יְהוָה אֶת־הָאָרֶץ, וְאֵין יְהוָה רֹאֶה. י וְגַם אֲנִי לֹא־

*) א' יתרה. *) נוסח אחר: חמס.

בֵּאוּר

ט"ז). וְהַנָּבִיא מְצַיְּנָם כַּאן בְּתֹאַר „זְקֵנִים". לִפְנֵי הַבָּיִת — כַּאן בָּא הַשֵּׁם בַּיִת בְּמוּבָנוֹ הַמְצֻמְצָם: הַהֵיכָל

ז) שְׁפִיכַת דַּם אָדָם בַּמִּקְדָּשׁ, הוּא הַחִלּוּל הַיּוֹתֵר נוֹרָא; וְכַמָּה מַרְגִּיז הוּא שֶׁאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ מְצַוֶּה לְחַלֵּל וּלְטַמֵּא אֶת מְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדוֹ. טַמְּאוּ אֶת הַבַּיִת — בִּשְׁפִיכַת הַדָּם בַּחֲצַר־הַמִּקְדָּשׁ, יְטֻמָּא וִיחֻלַּל גַּם הַמִּקְדָּשׁ עַצְמוֹ. וְאֶפְשָׁר שֶׁלְּאַחַר שֶׁהֵחֵלּוּ לְהַכּוֹת אֶת הַזְּקֵנִים שֶׁלִּפְנֵי הַבַּיִת, נִצְטַוּוּ לְטַמֵּא בְּדָמָם אֶת הַבַּיִת עַצְמוֹ. הַחֲצֵרוֹת — חַצְרוֹת הַמִּקְדָּשׁ. צֵאוּ — עַתָּה צְאוּ הָעִירָה. וְיָצְאוּ וְהִכּוּ — [=וַיֵּצְאוּ וַיַּכּוּ].

ח) וְנֵאשְׁאַר — מִלָּה מֻרְכֶּבֶת מִשְּׁתֵּי נֻסְחָאוֹת: וְנִשְׁאַר, וָאֶשָּׁאֵר, וְהַנָּכוֹן: „וָאֶשָּׁאֵר אָנִי". הַנָּבִיא רָאָה בֶּחָזוֹן, כִּי כָּל חַצְרוֹת הַמִּקְדָּשׁ מְלֵאוֹת חֲלָלִים, וְרַק הוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאַר בַּחַיִּים, וְרֶגֶשׁ אֵימָה וּבְדִידוּת נוֹרָאָה תּוֹקֵף אֶת נַפְשׁוֹ הַנִּפְעָמָה. שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל — תֹּאַר נְבוּאִי לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁבָּהּ תָּלָה הָעָם אֶת כָּל תִּקְוָתוֹ וַעֲתִידוֹת קִיּוּמוֹ. כַּאן מִתְבַּטֵּא רֶגֶשׁ הַכְּאֵב וְהַהִשְׁתַּתְּפוּת שֶׁל יְחֶזְקֵאל בְּצַעַר עַמּוֹ. הִשְׁתַּתְּפוּת זוֹ הַמְמַלְּאָה אֶת כָּל נְבוּאוֹת יִרְמְיָהוּ, אָנוּ פּוֹגְשִׁים בִּיחֶזְקֵאל הַזּוֹעֵם לְעִתִּים רְחוֹקוֹת מְאֹד.

ט) וּתְשׁוּבַת יְהוָה מְלֵאָה זַעַם וּנְקָמָה, בְּלִי קֹרְטוֹב שֶׁל נֶחָמָה. עֲוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה — אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל זוֹכֵר גַּם עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים שֶׁל מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, כִּי כּוֹף סוֹף יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה הֵם אַחְדוּת אוֹרְגָּנִית. מֻטֶּה — הַטָּיַת מִשְׁפָּט בְּשֹׁחַד, וְהָרוֹצְחִים יוֹצְאִים צַדִּיקִים בַּמִּשְׁפָּט.

הֶעָרוֹת

ט) עָזַב יְהוָה... — רְאֵה לְמַעְלָה פֶּרֶק ח', י"ב.

הָאִישׁ; וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. ד וַיָּרָם כְּבוֹד־יְהֹוָה
מֵעַל הַכְּרוּב עַל מִפְתַּן הַבָּיִת; וַיִּמָּלֵא הַבַּיִת אֶת־הֶעָנָן, וְהֶחָצֵר
מָלְאָה אֶת־נֹגַהּ כְּבוֹד יְהֹוָה. ה וְקוֹל כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע
עַד־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה; כְּקוֹל אֵל־שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ. ו וַיְהִי בְּצַוֺּתוֹ
אֶת־הָאִישׁ לְבֻשׁ־הַבַּדִּים לֵאמֹר: קַח אֵשׁ מִבֵּינוֹת
לַגַּלְגַּל, מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים, וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד אֵצֶל הָאוֹפָן.

בֵּאוּר

הָאִישׁ", וְהַכַּוָּנָה אֶל „לְבוּשׁ הַבַּדִּים". וְהֶעָנָן מָלֵא... — סֵמֶל שֶׁל גִּלּוּי שְׁכִינָה.

ד) וַיָּרָם... — פָּסוּק זֶה הוּא כֵּפֶל לְהָאָמוּר לְמַעְלָה פֶּרֶק ט', ג'. עַל [=אֶל] הַמִּפְתָּן, וַיִּמָּלֵא הַבַּיִת אֶת־הֶעָנָן — זֶה סוֹתֵר לְהָאָמוּר לִפְנֵי זֶה: „וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת הֶחָצֵר". וְהֶחָצֵר מָלְאָה אֶת־נֹגַהּ... — הוּא הַנֹּגַהּ שֶׁמִּסָּבִיב לֶעָנָן, [רְאֵה לְמַעְלָה א', ד']. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁפָּסוּק זֶה הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת.

ה) פָּסוּק זֶה קָשׁוּר בְּעִנְיָנוֹ לְפָסוּק ג'. וְקוֹל כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים — „הָעֹמְדִים מִימִין לַבַּיִת" (ג); הַכְּרוּבִים לֹא עָמְדוּ עַל הָאָרֶץ, אֶלָּא רִחֲפוּ בָּאֲוִיר בִּתְנוּעַת־כְּנָפַיִם קַלָּה; אֲבָל גַּם תְּנוּעָה קַלָּה זוֹ הִשְׁמִיעָה קוֹל גָּדוֹל, שֶׁנִּשְׁמַע עַד הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, הִיא „הֶחָצֵר הַגְּדוֹלָה", שֶׁהִקִּיפָה אֶת כָּל בִּנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ וְאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ. לְמַעְלָה (א', כ"ד) מְתָאֵר הַנָּבִיא אֶת קוֹל כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים בִּשְׁעַת מְעוּפָם, שֶׁהוּא „כְּקוֹל מַיִם רַבִּים", „כְּקוֹל מַחֲנֶה"; וְזֶהוּ כְּמוּבָן דִּמְיוֹן יוֹתֵר חָזָק, בִּשְׁבִיל שֶׁתְּנוּעַת הַכְּנָפַיִם בִּשְׁעַת הַמְּעוּף חֲזָקָה הַרְבֵּה יוֹתֵר.

ו) נִמְשָׁךְ יָשָׁר אֶל פָּסוּק ב', וְהוּא מְבָאֵר בִּפְרָטוּת יְתֵרָה אֶת הָאָמוּר שָׁם: „וַיָּבֹא לְעֵינָי": וַיַּעֲמֹד אֵצֶל הָאוֹפָן — אֵצֶל אַחַד הָאוֹפַנִּים, וְאָמַר: הָ א וֹ פָ ן [בְּהֵא הַיְדִיעָה], הָאוֹפָן הַקָּרוֹב בְּיוֹתֵר, שֶׁהָאִישׁ נִגַּשׁ אֵלָיו. „גַּלְגַּל" הוּא שֵׁם קִבּוּצִי לְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים. „וְאוֹפָן" נִקְרָא רַק אֶחָד. יֵשׁ קוֹרֵא כָּאן אֶת הַפָּסוּק י"ג: „לָאוֹפַנִּים קוֹרֵא הַגַּלְגַּל בְּאָזְנָי", וְזוֹהִי הֶעָרָה לְ„מִבֵּינוֹת לַגַּלְגַּל", כִּי מַה שֶּׁהַנָּבִיא קוֹרֵא בִּלְשׁוֹנוֹ הַפְּשׁוּטָה: אוֹפַנִּים, קָרָא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

הֶעָרוֹת

ה) אֵל שַׁדַּי — נִמְצָא רַק עוֹד פַּעַם אֶחָד בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ (בְּרֵאשִׁית מ"ג, י"ב). וְהַשֵּׁם שַׁדַּי בָּא בִּיחֶזְקֵאל עוֹד פַּעַם אַחַת (א', כ"ד).

הָאִישׁ לְבֻשׁ הַבַּדִּים, וַיֹּאמֶר: בֹּא אֶל־בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל, אֶל־תַּחַת לַכְּרוּב, וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַחֲלֵי־אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַכְּרֻבִים, וּזְרֹק עַל־הָעִיר; וַיָּבֹא לְעֵינָי. ג וְהַכְּרֻבִים עֹמְדִים מִימִין לַבַּיִת, בְּבֹאוֹ

בֵּאוּר

יִשְׂרָאֵל, שֶׁעוֹד מְעַט וְעָלָה עָלֶיהָ, וְנִסְתַּלֵּק לְגַמְרֵה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ (פָּסוּק י״ח; וּרְאֵה כָּאן הֶעָרוֹת).

ב) לְאַחַר שֶׁהוֹדִיעַ „לְבוּשׁ הַבַּדִּים", כִּי מִלֵּא אֶת הַפְּקֻדָּה הָרִאשׁוֹנָה (ט', י״א), קִבֵּל פְּקֻדָּה שְׁנִיָּה. אֲבָל הַפַּעַם פְּקֻדַּת אֲבַדּוֹן. הַנָּבִיא רָאָה בָּזֶה כְּעֵין אִירוֹנְיָה מָרָה: מַלְאַךְ—הַמָּגֵן שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל נִצְטַוָּה לִשְׂרֹף בְּעַצְמוֹ אֶת יְרוּשָׁלַיִם. בֹּא — לֵךְ, הִכָּנֵס. אֶל בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל — אֶל בֵּין הָאוֹפַנִּים. אֶל תַּחַת לַכְּרוּב — הָאוֹפַנִּים הָיוּ אָמְנָם אֵצֶל הַחַיּוֹת־הַכְּרוּבִים (א', ט״ו), אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁהַכְּרוּבִים לֹא עָמְדוּ עַל הָאָרֶץ, אֶלָּא הָיוּ מְרַחֲפִים בְּכַנְפֵיהֶם בָּאֲוִיר, נִרְאוּ הָאוֹפַנִּים, שֶׁעָמְדוּ בָּאָרֶץ (שָׁם), כְּאִלּוּ הֵם מִתַּחַת לַכְּרוּבִים. וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַחֲלֵי־אֵשׁ — הַשְּׂרָף שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ לָקַח אֶת הָרִצְפָּה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בְּמֶלְקָחַיִם. הַקַּדְמוֹנִים יִחֲסוּ לִיצוּרִים שְׁמֵימִיִּים סְגֻלּוֹת וּמִנְהָגִים אֱנוֹשִׁיִּים; הָאַחֲרוֹנִים מְצַיְּנִים אוֹתָם בִּסְגֻלּוֹתֵיהֶם הַבִּלְתִּי־אֱנוֹשִׁיִּים. הָרִצְפָּה שֶׁלָּקַח הַשָּׂרָף מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ בָּאָה לְכַפֵּר וּלְטַהֵר, וְגַחֲלֵי הָאֵשׁ שֶׁל הַכְּרוּב בָּאוּ לִשְׂרֹף וּלְכַלּוֹת. וּזְרֹק עַל־הָעִיר — מֵעֵין הָאֵשׁ שֶׁהִמְטִיר יְהוָה עַל סְדֹם. וַיָּבֹא — אֶל בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל. לְעֵינָי. הַפְּסוּקִים ג'—ה' הֵם מַאֲמָר מֻסְגָּר, הַמְתָאֵר אֶת הַמַּחֲזֶה בִּפְרָטוּת.

ג) וְהַכְּרוּבִים... מִימִין לַבַּיִת — וּמֶרְכֶּבֶת הַכָּבוֹד, עִם הַכְּרוּבִים שֶׁתַּחְתֶּיהָ, עָמְדָה מִדְּרוֹם הַמִּקְדָּשׁ, לֹא רָחוֹק מִ„מִּפְתַּן הַבַּיִת", שֶׁהַשְּׁכִינָה עָמְדָה שָׁם (רְאֵה לְמַעְלָה ט', ג'). הַמֶּרְכָּבָה מְחַכָּה, כָּאָמוּר, לַשְּׁכִינָה, שֶׁעוֹד מְעַט וְתַעֲלֶה עָלֶיהָ לְהִסְתַּלֵּק לְגַמְרָה מִן הַמִּקְדָּשׁ וְהָעִיר. בְּבֹאוֹ הָאִישׁ — הַמִּלָּה „הָאִישׁ" הִיא הוֹסָפָה לְבָאֵר אֶת הַכִּנּוּי שֶׁל „בְּבֹאוֹ". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „בְּבֹא

הֶעָרוֹת

וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: לֵאמֹר. לַגַּלְגַּל... לַכְּרוּב — הַיָּחִיד בָּא כָּאן בְּמוּבָן קִבּוּצִי. גַּלְגַּל — שֵׁם מְרֻבָּע, מִמְּקוֹר גלל. בִּתְהִלִּים (ע"ז, י"ט) בָּא הַשֵּׁם גַּלְגַּל בְּמוּבָן רוּחַ מִסְתּוֹבֵב. וְנִרְאֶה שֶׁגַּם אַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים שֶׁל מֶרְכֶּבֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵם סֵמֶל הָרוּחַ הַחָפְשִׁי הַמְנַשֵּׁב בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם. מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים — רְאֵה לְמַעְלָה פֶּרֶק א', י"ג וְנֹסַח הַשִּׁבְעִים שָׁם בַּבֵּאוּר.

וּמַרְאֵה הָאוֹפַנִּים כְּעֵין אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ. י וּמַרְאֵיהֶם דְּמוּת אֶחָד
לְאַרְבַּעְתָּם; כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן. יא בְּלֶכְתָּם אֶל־
אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם יֵלֵכוּ, לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם; כִּי הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר־
יִפְנֶה הָרֹאשׁ, אַחֲרָיו יֵלֵכוּ, לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם. יב וְכָל־בְּשָׂרָם
וְגַבֵּהֶם וִידֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם וְהָאוֹפַנִּים מְלֵאִים עֵינַיִם סָבִיב
לְאַרְבַּעְתָּם אוֹפַנֵּיהֶם. יג לָאוֹפַנִּים, לָהֶם קוֹרָא הַגַּלְגַּל בְּאָזְנָי.

בֵּאוּר

הָאוֹפַנִּים — צִבְעָם וְזָהֳרָם. כְּעֵין אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ — כְּזֹהַר הָאֶבֶן הַיְקָרָה הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם „תַּרְשִׁישׁ" (Topas).

י) לְאַרְבַּעְתָּם — לְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים. כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן — לְמַעְלָה (ו׳, ט״ז) הוּא אוֹמֵר: וּמַעֲשֵׂיהֶם — אֹפֶן עֲשִׂיָּתָם — כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן — לְמַעַן יוּכְלוּ לְהִתְגַּלְגֵּל לְכָל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, מִבְּלִי שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהִסְתּוֹבֵב [רְאֵה שָׁם בַּבֵּאוּר].

יא) בְּלֶכְתָּם — הַכִּנּוּי לָאוֹפַנִּים. אֶל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם יֵלֵכוּ — הָאוֹפַנִּים הָיוּ עֲשׂוּיִם כְּאוֹפַן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן, כְּדֵי שֶׁבִּשְׁעַת הֲלִיכָתָם יוּכְלוּ לָלֶכֶת לְכָל צַד. הָרֹאשׁ — לֹא רֹאשׁ הַכְּרוּב, שֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּאן, אֶלָּא הָאוֹפַן הַהוֹלֵךְ בָּרֹאשׁ לְצַד יָדוּעַ. אַחֲרָיו יֵלֵכוּ — גַּם הָאוֹפַנִּים שֶׁבִּשְׁלֹשׁ יֶתֶר הָרוּחוֹת. לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּם — בִּשְׁבִיל שֶׁכָּל אוֹפַן יָכוֹל לִפְנוֹת לְכָל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם.

יב) פָּסוּק זֶה מוֹסִיף דָּבָר שֶׁלֹּא נִזְכַּר בַּתֵּאוּר הָרִאשׁוֹן, וְהוּא כִּי לֹא רַק הָאוֹפַנִּים, כִּי גַם הַכְּרוּבִים הָיוּ מְלֵאִים עֵינַיִם. וְכָל־בְּשָׂרָם — כְּלוֹמַר: כָּל גּוּפָם שֶׁל הַכְּרוּבִים, בְּיִחוּד חֲצִי הַגּוּף שֶׁלְּפָנִים [רְאֵה הֶעָרוֹת]. לְאַרְבַּעְתָּם אוֹפַנֵּיהֶם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ „לְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים"; וְיֵשׁ קוֹרְאִים אַךְ „לְאַרְבַּעְתָּם", וְהַכַּוָּנָה: לְאַרְבַּעַת הַכְּרוּבִים עִם אוֹפַנֵּיהֶם. וְהַמִּלָּה „אוֹפַנֵּיהֶם" הִיא כֵּפֶל בְּטָעוּת לַמִּלָּה „לָאוֹפַנִּים" שֶׁבְּפָסוּק הַבָּא. וּלְפִי נֻסְחֵנוּ: לְאַרְבַּעְתָּם [וּלְ]אוֹפַנֵּיהֶם.

יג) הֶעָרָה זוֹ בָּאָה לְהַתְאִים אֶת הָאוֹפַנִּים, כְּמוֹ שֶׁהַנָּבִיא קוֹרֵא לָהֶם, עִם

הֶעָרוֹת

אֶבֶן תַּרְשִׁישׁ — לְמַעְלָה א׳, ט״ז חֲסֵרָה הַמִּלָּה אֶבֶן. י) דְּמוּת אֶחָד [=אַחַת]. יא) וְשָׁם (א׳, י״ז): „עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ". יב) וְכָל בְּשָׂרָם — חָסֵר בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים. וְגַבֵּהֶם [=וְגַבֵּיהֶם] — כְּמוֹ „עַל גַּבִּי חָרְשׁוּ חֹרְשִׁים" (תְּהִלִּים קכ״ט, ג׳).

ז וַיִּשְׁלַח הַכְּרוּב אֶת־יָדוֹ מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים אֶל־הָאֵשׁ, אֲשֶׁר
בֵּינוֹת הַכְּרֻבִים, וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל־חָפְנֵי לְבֻשׁ הַבַּדִּים; וַיִּקַּח
וַיֵּצֵא. ח וַיֵּרָא לַכְּרֻבִים תַּבְנִית יַד־אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם.
ט וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה אַרְבָּעָה אוֹפַנִּים אֵצֶל הַכְּרוּבִים, אוֹפַן
אֶחָד אֵצֶל הַכְּרוּב אֶחָד, וְאוֹפַן אֶחָד אֵצֶל הַכְּרוּב אֶחָד;

בֵּאוּר

בְּשֵׁם „גַּלְגַּל". שָׁם אַחַר פָּסוּק י"ב אֵין לוֹ מָקוֹם, וְהוּא מַפְסִיק שָׁם אֶת הַתֵּאוּר [רְאֵה שָׁם].

ז) אֲבָל לְבוּשׁ הַבַּדִּים לֹא בָא בְּעַצְמוֹ אֶל בֵּינוֹת לַכְּרוּבִים (ב'), מַה שֶּׁאָנוּ רוֹאִים כְּבָר מִן הָאָמוּר „וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד אֵצֶל הָאוֹפָן", אוּלַי בִּשְׁבִיל שֶׁיָּרֵא מִגֶּשֶׁת אֶל הַקֹּדֶשׁ, וְאַחַד הַכְּרוּבִים עָזַר לוֹ לְמַלֵּא אֶת תַּפְקִידוֹ. וַיִּשְׁלַח הַכְּרוּב — כָּאן הַכַּוָּנָה: אַחַד הַכְּרוּבִים, וְהִיא הַיְדִיעָה רוֹמֶזֶת לַכְּרוּב, שֶׁעָמַד אֵצֶל „הָאוֹפָן" הָאָמוּר לְמַעְלָה (ו'). יָדוֹ מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים — הַכַּוָּנָה: הַיָּד הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהָיְתָה כְּלַפֵּי פְּנִים, אֶל הָרִבּוּעַ שֶׁבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים. וַיִּשָּׂא — גַּחֲלֵי אֵשׁ.

ח) וַיֵּרָא לַכְּרֻבִים — כַּאֲשֶׁר הוֹשִׁיט הַכְּרוּב אֶת גַּחֲלֵי הָאֵשׁ אֶל חָפְנֵי לְבוּשׁ־הַבַּדִּים, נִרְאֲתָה תַּבְנִית יַד אָדָם תַּחַת כְּנָפָיו, וְיָדַע, כִּי יְדֵי אָדָם לַכְּרוּבִים תַּחַת כַּנְפֵיהֶם.

ט'—י"ז) תֵּאוּר שֵׁנִי לְמֶרְכֶּבֶת הַכִּסֵּא. לְאַחַר שֶׁיָּצָא „לְבוּשׁ הַבַּדִּים" לִזְרֹק אֶת גַּחֲלֵי הָאֵשׁ עַל יְרוּשָׁלַיִם וּלְהַפְּכָהּ, מֵסִיחַ הַנָּבִיא רֶגַע אֶת דַּעְתּוֹ מִן הַנּוֹרָאוֹת הַנַּעֲשׂוֹת שָׁם מֵאֲחוֹרֵי הַפַּרְגּוֹד, וּמַעֲבִיר לְנֶגֶד עֵינָיו אֶת מַרְאֵה הַהוֹד הַנּוֹרָא שֶׁל כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַמִּתְגַּלֶּה לְעֵינָיו. אָמְנָם גִּלּוּי־שְׁכִינָה זֶה הוּא גִּלּוּי שֶׁל סִלּוּק שְׁכִינָה: מֶרְכֶּבֶת הַכָּבוֹד מְחַכָּה לְ„כְבוֹד יְהוָה", שֶׁעוֹד מְעַט וְעָלָה עָלֶיהָ וְעָזַב אֶת מִקְדָּשׁוֹ וְאֶת עִירוֹ וְנִסְתַּלֵּק לִגְמָרֵי: חָזוֹן מַרְגִּיז מְאֹד; אֲבָל לֵב הַנָּבִיא נִמְשָׁךְ אֶל מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים, וְעֵינָיו לֹא תִשְׂבַּעְנָה מֵרְאוֹת אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל, וְהוּא מִסְתַּכֵּל וְחוֹזֵר וּמִסְתַּכֵּל וּמִתְעַמֵּק בִּפְרָטֵי פְּרָטָיו, לְמַעַן יִתְרַשֵּׁם עָמֹק, עָמֹק בְּנַפְשׁוֹ, בְּטֶרֶם יֵלֵךְ וְאֵינֶנּוּ.

ט) אֵצֶל הַכְּרוּב [הָ]אֶחָד. וּמַרְאֵה

הֶעָרוֹת

ט) רְאֵה לְמַעְלָה א', ט"ו—ט"ז. אוֹפַן — נִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן אוֹפָן כְּשֵׁם נִפְרָד.

פְּנֵי אָדָם, וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה, וְהָרְבִיעִי פְּנֵי־נָשֶׁר. טו וַיֵּרֹמּוּ
הַכְּרוּבִים; הִיא הַחַיָּה, אֲשֶׁר רָאִיתִי בִּנְהַר־כְּבָר. טז וּבְלֶכֶת
הַכְּרוּבִים יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם; וּבִשְׂאֵת הַכְּרוּבִים אֶת־
כַּנְפֵיהֶם לָרוּם מֵעַל הָאָרֶץ, לֹא־יִסַּבּוּ הָאוֹפַנִּים גַּם־הֵם מֵאֶצְלָם.
יז בְּעָמְדָם יַעֲמֹדוּ, וּבְרוֹמָם יֵרוֹמּוּ אוֹתָם; כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּהֶם.
יח וַיֵּצֵא כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל מִפְתַּן הַבָּיִת; וַיַּעֲמֹד עַל־הַכְּרוּבִים.
יט וַיִּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת־כַּנְפֵיהֶם, וַיֵּרוֹמּוּ מִן־הָאָרֶץ לְעֵינַי

בֵּאוּר

טו) **וַיֵּרֹמּוּ הַכְּרוּבִים** — וַיֵּשׁ שֶׁהַכְּרוּבִים הָיוּ מִתְרוֹמְמִים. כַּאן הוּא מְתָאֵר רַק אֵיךְ וּמֶה הָיוּ הַכְּרוּבִים עוֹשִׂים בִּכְלָל; אֲבָל עַל דְּבַר הִתְרוֹמְמוּת הַכְּרוּבִים, לְאַחַר שֶׁעָמַד עֲלֵיהֶם כְּבוֹד יְהוָה יְדַבֵּר לְהַלָּן (י"ט) [רְאֵה הֶעָרוֹת]. **הִיא הַחַיָּה** — בְּמוּבָן קִבּוּצִי [רְאֵה לְהַלָּן כ'].

י"ז) **בְּעָמְדָם** — כְּשֶׁעָמְדוּ הַכְּרוּבִים — **יַעֲמֹדוּ** — הָיוּ עוֹמְדִים גַּם הָאוֹפַנִּים. **יֵרוֹמּוּ אוֹתָם** — [=אִתָּם].

יח) הַהֶמְשֵׁךְ שֶׁל סִלּוּק הַשְּׁכִינָה. **וַיֵּצֵא כְּבוֹד יְהוָה** — מַרְאֵה כְּבוֹד יְהוָה הַמְתֹאָר בְּפֶרֶק א', כ"ח. **וַיַּעֲמֹד עַל הַכְּרוּבִים** — נוֹשְׂאֵי הַמֶּרְכָּבָה, שֶׁעָמְדוּ עַד כֹּה וְחִכּוּ לוֹ מִימִין לַבַּיִת (ג'). **וַיֵּצֵא... מֵעַל מִפְתַּן** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „מִמִּפְתַּן".

יט) **וַיִּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת כַּנְפֵיהֶם** — נְשִׂיאַת הַכְּנָפַיִם הִיא סִמָּן שֶׁל הַתְחָלַת הַתְּנוּעָה. בָּרִאשׁוֹנָה יָצָא כְּבוֹד יְהוָה מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים וְעָמַד עַל הַמִּפְתָּן (ט', ג'), וּלְאַחַר שֶׁצִּוָּה לְעוֹשֵׂי דְבָרוֹ לַהֲרֹג אֶת אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, וְלִשְׂרֹף אֶת הָעִיר, עָזַב גַּם אֶת

הֶעָרוֹת

בְּחִלּוּף אוֹתִיּוֹת, כִּי הַכְּרוּבִים הֲלֹא נָשְׂאוּ עֲלֵיהֶם אֶת כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב" (תְּהִלִּים י"ח, י"א); „הַשָּׂם עָבִים רְכוּבוֹ" (שָׁם ק"ד, ג').
טו) וַיֵּרֹמּוּ — נִפְעַל מִמְּקוֹר רוּם, וְהַדָּגֵשׁ בַּמֵּם בָּא עַל דֶּרֶךְ הַכְּפוּלִים. וְלֹא אָמַר וַיָּרוּמוּ בְּקַל, מִפְּנֵי שֶׁתְּנוּעַת הַכְּרוּבִים אֵינָהּ בָּאָה מֵרְצוֹנָם הֵם, אֶלָּא מֵרְצוֹן יְהוָה. פָּסוּק זֶה הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת. וּלְאַחַר שֶׁתֵּאֵר כַּאן מַרְאֵה הַכְּרוּבִים, הוּא עוֹבֵר לְתָאֵר אֹפֶן תְּנוּעָתָם, וּפָסוּק ט"ז הוּא הַמֶּשֶׁךְ לְפָסוּק י"ד.

יד וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָד: פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב, וּפְנֵי הַשֵּׁנִי

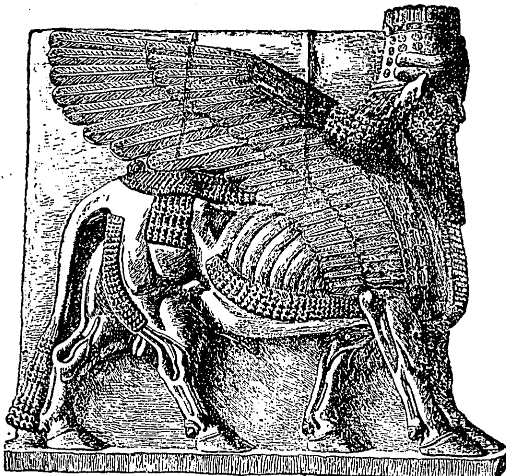
בֵּאוּר

הַ„גַּלְגַּל", [=רוּחַ מִתְחוֹלֵל] הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה (פָּסוּק ב', ו') בְּמִצְוַת יְהוָה אֶל „לְבוּשׁ הַבַּדִּים" [וּרְאֵה סוֹף פָּסוּק ו' בַּבֵּאוּר].

יד) פָּסוּק זֶה מַקְבִּיל לְפָסוּק י' בְּפֶרֶק א' בְּשִׁנּוּי הַסֵּדֶר שֶׁל אַרְבַּעַת הַפָּנִים [וּרְאֵה שָׁם]; וּבִמְקוֹם פְּנֵי הַשּׁוֹר, בָּא כַּאן פְּנֵי הַכְּרוּב [רְאֵה הֶעָרוֹת]. פְּנֵי הָאֶחָד — פֵּרוּשׁוֹ פְּנֵי הַצַּד הָאֶחָד שֶׁל הַכְּרוּב. פְּנֵי הַכְּרוּב — כְּלוֹמַר: פְּנֵי הַשּׁוֹר. וּפְנֵי הַשֵּׁנִי — פְּנֵי הַצַּד הַשֵּׁנִי שֶׁל אוֹתוֹ כְּרוּב — פְּנֵי אָדָם.

הֶעָרוֹת

הַפָּנִים רוֹמְזִים לַכְּרוּבִים, שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ קֹדֶם לָכֵן. יד) פְּנֵי הַכְּרוּב — הוֹרָאַת הַשֵּׁם כְּרוּב אֵינָהּ יְדוּעָה לָנוּ בְּבֵרוּר, לְדַעַת הַחוֹקֵר דֶּלִיטְשׁ וַאֲחֵרִים מְקוֹרוֹ בְּאַשּׁוּרִית כָּרִבּוּ, וְהוֹרָאָתוֹ: צוּרַת שׁוֹר בַּעַל כְּנָפַיִם וְרֹאשׁ אָדָם לָהּ [וְאוּלַי נִקְרָא בִּשְׁבִיל זֶה כְּרוּב, כִּי הַפֹּעַל כָּרַב בָּאֲרָמִית וּבָעֲרָבִית הוֹרָאָתוֹ חָרַשׁ]. סְמָלִים כָּאֵלֶּה הָיוּ עוֹמְדִים לָרֹב בְּאַשּׁוּר וּבְבָבֶל בְּפִתְחֵי הַמִּקְדָּשִׁים וְהָאַרְמוֹנוֹת; וְאֶפְשָׁר שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה



פֶּסֶל שׁוֹר בַּעַל כְּנָפַיִם וְרֹאשׁ אָדָם לוֹ, שֶׁעָמַד בְּשַׁעַר אַרְמוֹנוֹ שֶׁל סַרְגּוֹן מֶלֶךְ אַשּׁוּר.

הוּא קוֹרֵא כַּאן לַשּׁוֹר כְּרוּב. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הַשֵּׁם כְּרוּב הוּא כְּמוֹ רְכוּב

יא.

יא וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ, וַתָּבֵא אֹתִי אֶל־שַׁעַר בֵּית־יְהוָה
הַקַּדְמוֹנִי, הַפּוֹנֶה קָדִימָה, וְהִנֵּה בְּפֶתַח הַשַּׁעַר עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה,

בֵּאוּר

פֶּרֶק יא.

נְבוּאוֹת־אִיּוּם לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם (ב׳, י״ג); יִעוּד גְּאֻלָּה לִבְנֵי הַגּוֹלָה (י״ד — כ״א); תֵּאוּר סִלּוּק הַשְּׁכִינָה מִתּוֹךְ יְרוּשָׁלָיִם (כ״ב — כ״ג).

א) בֶּחָזוֹן הַקּוֹדֵם רָאָה הַנָּבִיא הֲרִיגַת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם (פֶּרֶק ט׳) וּשְׂרֵפַת הָעִיר (י׳, ב׳ — ז׳) בְּגַחֲלֵי הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, מַרְאוֹת הֶעָתִיד הַקָּרוֹב; אֲבָל בֶּחָזוֹן הַזֶּה הוֹפִיעַ לְעֵינֵי רוּחוֹ מַרְאֶה רֵיאַלִי שֶׁל הַהֹוֶה; הָעִיר עוֹמֶדֶת עֲדַיִן עַל תִּלָּהּ, שָׂרֶיהָ מוֹשְׁלִים עוֹד בָּהּ לְלֹא־צֶדֶק, וְשׁוֹפְטֶיהָ — לְלֹא מִשְׁפָּט; עוֹלָם כְּמִנְהָגוֹ נוֹהֵג. **וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ** — זֶה מַקְבִּיל אֶל הָאָמוּר לְמַעְלָה ח׳, פָּסוּק ג׳]. זֶהוּ אֵפוֹא חָזוֹן מְיֻחָד, וְאֵינוֹ הֶמְשֵׁךְ לֶחָזוֹן הַקֹּדֶם (פִּרְקֵי ח׳ — י׳); וְהָרוּחַ נָשָׂא אוֹתוֹ הַפַּעַם מִבֵּיתוֹ בְּבָבֶל יְרוּשָׁלַיְמָה, כְּמוֹ בֶחָזוֹן הַקֹּדֶם [רְאֵה פֶּרֶק ח׳ פָּסוּק ג׳], וְעַל כֵּן לֹא אָמַר כַּאן: „וַיָּבֵא אֹתִי אֶל שַׁעַר... הַקַּדְמוֹנִי", כְּמוֹ בְּפֶרֶק ח׳, ז׳, ט״ז; אֶלָּא „וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ...". **אֶל שַׁעַר... הַקַּדְמוֹנִי** — הַמָּקוֹם שֶׁעָמְדוּ שָׁם הַכְּרוּבִים „וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה" (ט׳, י״א). **הַפּוֹנֶה קָדִימָה** — זוֹהִי תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר מְאֻחֶרֶת, לְמִלָּה „הַקַּדְמוֹנִי", שֶׁאֵין פֵּרוּשׁוֹ קַדְמוֹן בִּזְמַן, כְּמוֹ „מְשַׁל הַקַּדְמֹנִי" (שְׁמוּאֵל א׳ כ״ד, י״ד), אֶלָּא הַפּוֹנֶה קָדִימָה = מִזְרָחָה. **בְּפֶתַח הַשַּׁעַר** — שֶׁבָּאִים בּוֹ אֶל הֶחָצֵר. **עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ** — זוֹ הָיְתָה מוֹעֵצָה מְדִינִית קְבוּעָה, שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בָהּ גְּדוֹלֵי הָעָם מִמִּפְלֶגֶת הַמִּלְחָמָה עִם בָּבֶל בְּעֶזְרַת מִצְרַיִם, הִיא מִפְלֶגֶת הָאֲצִילִים, אַחַר הַמַּהְפֵּכָה הַמְּדִינִית בִּימֵי צִדְקִיָּהוּ [רְאֵה לְמַעְלָה פֶּרֶק ח׳, י״א, ט״ז וּבַבֵּאוּר שָׁם], שֶׁעָמְדָה בְּרֹאשׁ הַשִּׁלְטוֹן וְשָׁאֲפָה לִמְרֹד בְּמֶלֶךְ בָּבֶל וּלְהִתְכּוֹנֵן לַמִּלְחָמָה; וְאֵין אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים, גַּם כֵּן בְּמִסְפַּר כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה, שֶׁעָמְדוּ בֵּין הָאוּלָם וְהַמִּזְבֵּחַ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַשֶּׁמֶשׁ (ח׳ ט״ז). מוֹעֵצָה מְדִינִית זוֹ יָשְׁבָה לְרֹב חֲשִׁיבוּתָהּ, לֹא בְּפֶתַח שַׁעַר הָעִיר, אֶלָּא בְּפֶתַח שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ; וְכַנִּרְאֶה הָיְתָה יְדוּעָה הִיא וְרָאשֶׁיהָ הַנְּקוּבִים כַּאן בִּשְׁמוֹתָם גַּם לִבְנֵי הַגּוֹלָה.

בְּצֵאתָם, וְהָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם; וַיַּעֲמֹד פֶּתַח שַׁעַר בֵּית־יְהוָה
הַקַּדְמוֹנִי, וּכְבוֹד אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה. כ הִיא הַחַיָּה,
אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בִּנְהַר כְּבָר; וָאֵדַע, כִּי
כְרוּבִים הֵמָּה. כא אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָד, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם
לְאֶחָד; וּדְמוּת יְדֵי אָדָם תַּחַת כַּנְפֵיהֶם. כב וּדְמוּת פְּנֵיהֶם הֵמָּה
הַפָּנִים, אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל־נְהַר כְּבָר, מַרְאֵיהֶם וְאוֹתָם; אִישׁ
אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ.

בֵּאוּר

מִפְּתַן הַבַּיִת וְעָמַד בְּפֶתַח הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי. **בְּצֵאתָם** — מִן הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. **הַקַּדְמוֹנִי** — הַמִּזְרָחִי מִמּוּל פֶּתַח הַהֵיכָל, וְשָׁם הִתְעַכֵּב עֲדַיִן; דּוֹמֶה שֶׁקָּשָׁה הַפְּרִידָה גַּם עָלָיו, כִּבְיָכוֹל. אַחַר כַּךְ [לְהַלָּן מ"ג, ד'] רָאָה הַנָּבִיא אֶת כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁב אֶל מִקְדָּשׁוֹ, דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר, הַקַּדְמוֹנִי שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ [רְאֵה שָׁם]. **וַיַּעֲמֹד** — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: „וַ יַּ עַ מְ ד וּ". **וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל...** — כְּמֶלֶךְ, הַנִּשָּׂא בְּמֶרְכֶּבֶת כְּבוֹדוֹ.

כ) **הִיא** — כְּלוֹמַר: הַמֶּרְכָּבָה שֶׁהִתְרוֹמְמָה לְעֵינֵי הַנָּבִיא וְשֶׁתְּמוּנוֹתֶיהָ הָרָאשִׁיּוֹת הֵם אַרְבַּעַת הַכְּ ר וּ בִ י ם. **הַחַיָּה** — אַרְבַּעַת הַכְּרוּבִים הָיוּ אַחְדוּת אָרְגָּנִית אַחַת בְּכִסֵּא הַכָּבוֹד. **בִּנְהַר כְּבָר** — בִּנְהַר כְּבָר קָרָא הַנָּבִיא לְנוֹשְׂאֵי מֶרְכֶּבֶת הַכָּבוֹד שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם חַ יּ וֹ ת, כְּלוֹמַר: סְ מָ לִ י ם לְ כָ ל הַ חַ י. **וָאֵדַע, כִּי כְרוּבִים הֵמָּה** — עַתָּה בַּעֲזֹב אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִקְדָּשׁוֹ הַטָּמֵא וְהַמְחֻלָּל הָעוֹמֵד לְהֵחָרֵב, יָדַע הַנָּבִיא, כִּי הַחַיּוֹת, נוֹשְׂאֵי מֶרְכֶּבֶת הַכָּבוֹד, הֵם הַכְּרוּבִים שֶׁכְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שָׁכַן עֲלֵיהֶם בִּדְבִיר הַמִּקְדָּשׁ, כְּלוֹמַר: בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, זֶה שְׁנוֹת מֵאוֹת וְעַתָּה עָזְבוּ עִמּוֹ יַחַד אֶת מְקוֹמָם בַּדְּבִיר.

כ"א — כב) מִמַּרְאוֹת הַחֲלוֹם הַנּוֹרָא חוֹזֵר הַנָּבִיא וּמְתָאֵר עוֹד פַּעַם בְּקַוִּים כּוֹלְלִים אֶת הַמַּרְאֶה הַנֶּהְדָּר שֶׁל הַמֶּרְכָּבָה, שֶׁעָשָׂה עָלָיו רוֹשֶׁם גָּדוֹל כָּל כַּךְ.

כ"ב) **מַרְאֵיהֶם** — צִבְעָם וְזָהֳרָם — **וְאוֹתָם** — וְהֵם בְּעַצְמָם, עֶצֶם תַּבְנִיתָם.

הֶעָרוֹת

כב) **מַרְאֵיהֶם וְאוֹתָם** — בְּמוּבַן וְ הֵ מָּ ה, בְּסִגְנוֹן הַמִּשְׁנָה: „א וֹ ת וֹ הָאִישׁ" = הָאִישׁ הַ ה וּ א. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „מַרְאֵיהֶם בְּ צֵ א תָ ם".

אֱמֹר: כֹּה־אָמַר יְהוָה:
כֵּן אֲמַרְתֶּם, בֵּית יִשְׂרָאֵל;
וּמַעֲלוֹת רוּחֲכֶם אֲנִי יְדַעְתִּיהָ.
ו הִרְבֵּיתֶם חַלְלֵיכֶם בָּעִיר הַזֹּאת;
וּמִלֵּאתֶם* חוּצוֹתֶיהָ חָלָל.
ז לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
חַלְלֵיכֶם, אֲשֶׁר שַׂמְתֶּם בְּתוֹכָהּ,
הֵמָּה הַבָּשָׂר וְהִיא הַסִּיר;
וְאֶתְכֶם הוֹצִיא מִתּוֹכָהּ.
ח חֶרֶב יְרֵאתֶם, וְחֶרֶב אָבִיא עֲלֵיכֶם;

* ומלאתים כתיב

בֵּאוּר

וּבְקַלּוּת דַּעְתָּם.

ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי — הַנּוֹשֵׂא „יְהוָה" וּמַעֲלוֹת רוּחֲכֶם — וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הָעוֹלוֹת עַל רוּחֲכֶם. אֲנִי יְדַעְתִּיהָ — [וְיֵשׁ קוֹרְאִים: יָדַעְתִּי] כִּי לֹא לְטוֹבַת הָעָם אַתֶּם דוֹאֲגִים, כִּי אִם לְסִפּוּק תַּאֲוַת הַכָּבוֹד שֶׁלָּכֶם.

ו) הִרְבֵּיתֶם חַלְלֵיכֶם... — אַתֶּם הַמִּתְיַמְּרִים וְדוֹאֲגִים לְיוֹשְׁבֵי הָעִיר, הִרְבֵּיתֶם בָּהּ חֲלָלִים. כְּלוֹמַר: שְׁפַכְתֶּם דָּם נָקִי; וְאָמַר: „חַלְלֵיכֶם" בְּמוּבַן הַחֲלָלִים שֶׁנָּפְלוּ עַל יֶדְכֶם. רָאשֵׁי מִפְלֶגֶת הַמִּלְחָמָה רָדְפוּ בְּאַף אֶת מִתְנַגְּדֵיהֶם בַּעֲלֵי הַפּוֹלִיטִיקָה הַבַּבְלִית, הֶאֱשִׁימוּם בִּבְגִידָה, וְרַבִּים מֵהֶם נָדוֹנוּ עַל יְדֵיהֶם לְמִיתָה.

ז) חַלְלֵיכֶם... הֵמָּה הַבָּשָׂר... — יְרוּשָׁלַיִם הִיא בֶּאֱמֶת סִיר מָלֵא בָּשָׂר; אֲבָל אַךְ בְּשַׂר חֲלָלִים. עַל בָּשָׂר זֶה יָגֵן הַסִּיר, שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִתּוֹכָהּ. וְאֶתְכֶם — שֶׁאֲמַרְתֶּם: „וַאֲנַחְנוּ הַבָּשָׂר", וְקִוִּיתֶם שֶׁחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם תָּגֵן עֲלֵיכֶם, אֶתְכֶם — הוֹצִיא — [= אוֹצִיא] מִתּוֹכָהּ.

ח) חֶרֶב יְרֵאתֶם — פְּחַדְתֶּם מִפְּנֵי

הֶעָרוֹת

ו) וּמִלֵּאתֶם... חָלָל — כֵּפֶל הַמִּלָּה חָלָל בִּשְׁנֵי הַחֲרוּזִים הַמַּקְבִּילִים מִתְנַגֵּד לְחֻקֵּי הַמְּלִיצָה, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וּמִלֵּאתֶם חוּצוֹתֶיהָ „הֲרוּגִים".

אִישׁ; וָאֶרְאֶה בְתוֹכָם אֶת־יַאֲזַנְיָה בֶן־עַזֻּר וְאֶת־פְּלַטְיָהוּ בֶן־בְּנָיָהוּ, שָׂרֵי הָעָם.

ב וַיֹּאמֶר אֵלָי: בֶּן־אָדָם, אֵלֶּה הָאֲנָשִׁים הַחֹשְׁבִים אָוֶן, וְהַיֹּעֲצִים עֲצַת־רָע בָּעִיר הַזֹּאת.

ג הָאֹמְרִים: לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת בָּתִּים;
הִיא הַסִּיר וַאֲנַחְנוּ הַבָּשָׂר.

ד לָכֵן הִנָּבֵא עֲלֵיהֶם, הִנָּבֵא, בֶּן־אָדָם!

ה וַתִּפֹּל עָלַי רוּחַ יְהוָה, וַיֹּאמֶר אֵלַי:

בֵּאוּר

יַאֲזַנְיָה בֶן עַזֻּר — בְּהֶבְדֵּל מִן הַשַּׂר הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה (ח׳, י״א): יַאֲזַנְיָה בֶן שָׁפָן. שָׂרֵי הָעָם — מִן הַתֹּאַר שֶׁל רָאשֵׁי הַמּוֹעָצָה אָנוּ יְכוֹלִים לְהַקִּישׁ עַל הַשְּׁאָר.

ב) עַד עַכְשָׁו הָיָה הַנָּבִיא רוֹאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים, וְשׁוֹמֵעַ אֶת פְּקֻדּוֹתָיו לְעוֹשֵׂי דְבָרוֹ, וְהוּא בְּמַצָּב פַּסִּיבִי; עַכְשָׁו מְעוֹרְרוֹ „רוּחַ יְהוָה” לִפְעֻלָּה, לְהִנָּבֵא וּלְהוֹכִיחַ. הַחֹשְׁבִים אָוֶן — הַחוֹשְׁבִים מַחֲשֶׁבֶת אָוֶן, כְּלוֹמַר: מַחֲשָׁבָה, שֶׁתָּבִיא אָסוֹן לָעָם. עֲצַת רָע — עֵצָה רָעָה; וְהַכַּוָּנָה: לְמַחֲשֶׁבֶת הַמֶּרֶד בְּבָבֶל וְהַהֲכָנוֹת לַמִּלְחָמָה, שֶׁתָּבִיא אָסוֹן וְחֻרְבָּן לָעָם.

ג) לֹא בְקָרוֹב בְּנוֹת בָּתִּים — לֹא בְקָרוֹב נוּכַל לַעֲבֹד עֲבוֹדַת הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ בִנְיַן בָּתִּים, בִּשְׁעַת הִתְפַּתְּחוּת פְּנִימִית שְׁלֵוָה; קֹדֶם כֹּל עָלֵינוּ לְבַצֵּר אֶת הַחוֹמָה וּלְהִכּוֹן לַמָּצוֹר, לַמִּלְחָמָה. לְצֹרֶךְ בִּצּוּר הַחוֹמָה יֵשׁ גַּם שֶׁהָיוּ נוֹתְצִים אֶת הַבָּתִּים, כָּאָמוּר: „וַתִּתְצוּ הַבָּתִּים לְבַצֵּר הַחוֹמָה” (יְשַׁעְיָהוּ כ״ב, י׳). הִיא — יְרוּשָׁלַיִם הַבְּצוּרָה — הַסִּיר, וַאֲנַחְנוּ — יוֹשְׁבֶיהָ — הַבָּשָׂר — וְהַסִּיר הַזֶּה, יְרוּשָׁלַיִם, יָגֵן עָלֵינוּ, עַל הַבָּשָׂר, מִפְּנֵי אֵשׁ הַמִּלְחָמָה שֶׁתִּתְלַקַּח מִסָּבִיב; עַל כֵּן עָלֵינוּ לְבַצֵּר אֶת חוֹמָתָהּ הֵיטֵב. הֵם מַרְאִים אֵפוֹא לָעָם אֶת הַסַּכָּנָה הַצְּפוּיָה לוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּאֱמֶת אַךְ הֵם הֵם הַמְּמִיטִים עָלָיו אֶת הָרָעָה בִּזְדוֹן גַּאֲוָתָם

הֶעָרוֹת

ב) אָוֶן — בְּמוּבַן אָסוֹן; וְכֵן: „וּמַשְׁמִיעַ אָוֶן מֵהַר אֶפְרָיִם” (יִרְמְיָהוּ ד׳, ט״ו).

וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי, וָאֶזְעַק קוֹל גָּדוֹל, וָאֹמַר!
אֲהָהּ, אֲדֹנָי יֱהֹוִה!
כָּלָה אַתָּה עֹשֶׂה אֵת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל?

יד וַיְהִי דְבַר־יְהוָֹה אֵלַי לֵאמֹר:

טו בֶּן־אָדָם! אַחֶיךָ, אַחֶיךָ, אַנְשֵׁי גְאֻלָּתֶךָ,
וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה;
אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם:
רַחֲקוּ מֵעַל יְהוָֹה, לָנוּ הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה.

בֵּאוּר

הַתְאִים, כְּנִרְאֶה, עִם הַמְּצִיאוּת, וְאָמְנָם מֵת פְּלַטְיָהוּ פִּתְאֹם. בְּשִׁבְתּוֹ בְּמוֹעֲצוֹת הַשָּׂרִים, שֶׁהָיְתָה בְּפֶתַח שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ. וָאֶפֹּל עַל פָּנַי — הַמַּרְאֶה הַזֶּה הָיָה כָּל כַּךְ חַי, רֵיאָלִי, לִפְנֵי עֵינֵי רוּחוֹ, עַד שֶׁנִּרְעַשׁ כֻּלּוֹ, לֹא מֵחֶמְלָתוֹ עַל פְּלַטְיָה זֶה, אֶלָּא מֵהִתְגַּלּוּת יַד אֵל זוֹעֵם בְּכָל נוֹרְאוֹתֶיהָ. כָּלָה — [=הֲכָלָה] וְנִשְׁמְטָה הֵא הַשְּׁאֵלָה בְּטָעוּת מִפְּנֵי הַהֵא בַּמִּלָּה שֶׁלְּפָנֶיהָ. הֶחָזוֹן הַזֶּה עַל רָאשֵׁי מִפְלֶגֶת הַמִּלְחָמָה, מְאֻחָר הוּא בִּזְמַנּוֹ מִן הֶחָזוֹן שֶׁלְּפָנָיו עַל הַשָּׂרִים הַהֲמוֹנִיִּים, בַּעֲלֵי הַפּוֹלִיטִיקָה שֶׁל שָׁלוֹם עִם בָּבֶל, שֶׁעַל כֵּן הִנְהִיגוּ בַּמִּקְדָּשׁ גַּם אֶת הַפֻּלְחָן הַבַּבְלִי (ח׳, ט״ז). אֶלָּא שֶׁמְּסַדֵּר הַסֵּפֶר הִכְנִיס כַּאן בְּטָעוּת אֶת הֶחָזוֹן הַזֶּה כְּהֶמְשֵׁךְ לֶחָזוֹן הַקּוֹדֵם.

יד) וַיְהִי דְבַר יְהוָֹה — זוֹהִי הַתְּשׁוּבָה עַל קְרִיאַת הַנָּבִיא: „הֲכָלָה אַתָּה עֹשֶׂה?...״.

טו) אַנְשֵׁי גְאֻלָּתֶךָ — הָאֲנָשִׁים הַקְּרוֹבִים אֵלֶיךָ, וְיוֹשְׁבִים עִמְּךָ פֹּה בַּגּוֹלָה. וְהַשִּׁבְעִים קוֹרְאִים: אַנְשֵׁי גָלוּתֶךָ — אֵלֶּה שֶׁגָּלוּ עִמְּךָ יַחַד בְּגָלוּת יְהוֹיָכִין. וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה — גַּם גּוֹלֵי מַמְלֶכֶת אֶפְרָיִם; לָהֶם יֵשׁ אַחֲרִית וְתִקְוָה, בָּהֶם לֹא אֶעֱשֶׂה כָלָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (כ׳). אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם [=עֲלֵיהֶם], רַחֲקוּ — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: „רָחֲקוּ״. רָחֲקוּ מֵעַל יְהוָֹה — מִיּוֹם שֶׁגָּלוּ מִן הָאָרֶץ, רָחֲקוּ גַּם מֵאֱלֹהֵי

הֶעָרוֹת

יג) כָּלָה אַתָּה עֹשֶׂה אֵת... — וְכֵן בִּצְפַנְיָה (א׳ י״ח): „כִּי כָלָה... יַעֲשֶׂה אֵת כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ״. וְכֵן בְּיִרְמְיָהוּ (ה׳, י״ח): „לֹא אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם כָּלָה״. טו) רַחֲקוּ מֵעַל יְהוָֹה —

נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

ט וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתּוֹכָהּ,
וְנָתַתִּי אֶתְכֶם בְּיַד־זָרִים, וְעָשִׂיתִי בָכֶם שְׁפָטִים.
י בַּחֶרֶב תִּפֹּלוּ, עַל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֶשְׁפּוֹט אֶתְכֶם;
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה.
יא הִיא לֹא־תִהְיֶה לָכֶם לְסִיר,
וְאַתֶּם תִּהְיוּ בְתוֹכָהּ לְבָשָׂר;
אֶל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם.
יב וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה,
אֲשֶׁר בְּחֻקַּי לֹא הֲלַכְתֶּם וּמִשְׁפָּטַי לֹא עֲשִׂיתֶם;
וּכְמִשְׁפְּטֵי הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיכֶם, עֲשִׂיתֶם.
יג וַיְהִי כְּהִנָּבְאִי, וּפְלַטְיָהוּ בֶן־בְּנָיָה מֵת;

בֵּאוּר

חֶרֶב הָאוֹיֵב, וְעַל כֵּן אֲמַרְתֶּם לְהִתְבַּצֵּר בִּירוּשָׁלָיִם.

י) **עַל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל...** — וְכֵן מְסֻפָּר בִּמְלָכִים ב' (כ"ה, י"ח), כִּי לָקַח נְבוּזַרְאֲדָן אֶת גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם וֶהֱבִיאָם רִבְלָתָה. „וַיַּקַּח אוֹתָם מֶלֶךְ בָּבֶל, וַיְמִיתֵם בְּרִבְלָה בְּאֶרֶץ חֲמָת", שֶׁהִיא קְצֵה הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. **וִידַעְתֶּם** — וְתַכְלִית הָעֹנֶשׁ הִיא הַכָּרַת אֱלָהוּתוֹ וִיכָלְתּוֹ הַבִּלְתִּי מֻגְבֶּלֶת.

יא) **הִיא לֹא תִהְיֶה לָכֶם לְסִיר** — לְמַחֲסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. **וְאַתֶּם תִּהְיוּ...** — שֶׁתִּהְיוּ אַתֶּם בְּתוֹכָהּ לְבָשָׂר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּלַּת הַשְּׁלִילָה „לֹא" בַּחֲרוּז הָרִאשׁוֹן נִמְשֶׁכֶת גַּם לְכַאן: וְאַתֶּם לֹא תִהְיוּ בְתוֹכָהּ לְבָשָׂר, אֲפִילוּ בַּמּוּבָן שֶׁהַנָּבִיא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ (ז'), כִּי לֹא תִזְכּוּ אֲפִילוּ לִנְפֹּל חֲלָלִים בְּתוֹכָהּ. **אֶל** [=עַל] **גְּבוּל יִשְׂרָאֵל...** — וְשָׁם עַל אֲדָמָה טְמֵאָה תָּמוּתוּ.

יג) **וַיְהִי כְּהִנָּבְאִי...** — אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהַנְּבוּאָה הִפִּילָה אֵימָה עַל פְּלַטְיָהוּ וּמֵת, כִּי הַנָּבִיא נִבָּא רַק בָּרוּחַ, בֶּחָזוֹן, וּפְלַטְיָהוּ לֹא יָכֹל לִשְׁמוֹעַ אֶת נְבוּאָתוֹ; אֶלָּא הַכַּוָּנָה: כַּאֲשֶׁר נִבֵּאתִי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, רָאִיתִי — וּפְלַטְיָהוּ... **מֵת** — הֶחָזוֹן הָאֶקְסְטָטִי הַזֶּה

וְאֶת־כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ מִמֶּנָּה.

יט וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב אֶחָד,
וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם;
וַהֲסִרֹתִי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרָם,
וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב בָּשָׂר.

כ לְמַעַן בְּחֻקֹּתַי יֵלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אֹתָם.
וְהָיוּ־לִי לְעָם, וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים.

כא וְאֶל־לֵב שִׁקּוּצֵיהֶם וְתוֹעֲבוֹתֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ,
דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

הַגּוֹלָה יִהְיֶה לְטַהֵר אֶת הָאָרֶץ מִטֻּמְאָתָהּ יְחֶזְקֵאל מַקְפִּיד מְאֹד עַל טָהֳרַת הַפֻּלְחָן הַיִּשְׂרְאֵלִי.

יט) **לֵב אֶחָד** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לֵב אַחֵר", וְזֶה מַקְבִּיל אֶל וְ„רוּחַ חֲדָשָׁה"; וְכֵן, „וַיַּהֲפָךְ לוֹ אֱלֹהִים לֵב אַחֵר" (שְׁמוּאֵל א' י', ט') הַלֵּב הוּא מִשְׁכַּן הָרֶגֶשׁ וְהַמַּחֲשָׁבָה [רְאֵה לְהַלָּן ל"ח י"]; כָּל רִגְשׁוֹתֵיהֶם וּמַחְשְׁבוֹתֵיהֶם יִהְיוּ נְתוּנִים לֵאלֹהֵיהֶם. **לֵב הָאֶבֶן** — הַקָּשֶׁה וַחֲסַר הָרֶגֶשׁ. **לֵב בָּשָׂר** — לֵב רַךְ וּמַרְגִּישׁ. גַּם יִרְמְיָהוּ מוֹצֵא, כִּי בְּנֵי דוֹרוֹ מֻשְׁחָתִים עַד הַיְסוֹד, וְרַק הַשְׁפָּעָה יְשָׁרָה מֵאֵת אֱלֹהִים, בְּרִיאָה חֲדָשָׁה, שֶׁתְּחַדֵּשׁ אֶת לִבָּם וְרוּחָם, תַּחֲזִירֵם לְמוּטָב; אֲבָל הַשְׁפָּעָה זוֹ תָּבֹא רַק אַחַר חֻרְבָּנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּהֹוֶה [רְאֵה יִרְמְיָהוּ ל"ב, ל"ט].

כא) **וְאֶל (לֵב) שִׁקּוּצֵיהֶם...** — אֲבָל, אֵלֶּה, כְּלוֹמַר: אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁלִּבָּם הוֹלֵךְ רַק אַחַר שִׁקּוּצֵיהֶם. **דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי** — כְּלוֹמַר: בִּגְמוּלָם שִׁלַּמְתִּי לָהֶם; בָּזֶה הוּא חוֹזֵר אֶל מִיתַת פְּלַטְיָהוּ, שֶׁהָיְתָה בְּעֵינֵי הַנָּבִיא לְסִמָּן שֶׁל כְּלָיָה לִיהוּדָה.

כ"ב—כ"ג) חֲזוֹן סִלּוּק הַשְּׁכִינָה מִן הָעִיר. בַּעֲוֹן חִלּוּל הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים (ח', י'—י"א; ט"ז) נִסְתַּלְּקָה הַשְּׁכִינָה מִן הַמִּקְדָּשׁ (ט', ג'), וּבַעֲוֹן שְׁפִיכוּת הַדָּמִים עַל יְדֵי שָׂרֵי הָעָם וְכָל תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם נִסְתַּלְּקָה הַשְּׁכִינָה גַּם מִירוּשָׁלַיִם.

טז לָכֵן אֱמֹר: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
כִּי הִרְחַקְתִּים בַּגּוֹיִם וְכִי הֲפִיצוֹתִים בָּאֲרָצוֹת;
וָאֱהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט בָּאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם.
יז לָכֵן אֱמֹר: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים,
וְאָסַפְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר נְפֹצוֹתֶם בָּהֶם;
וְנָתַתִּי לָכֶם אֶת־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל.
יח וּבָאוּ שָׁמָּה, וְהֵסִירוּ אֶת־כָּל־שִׁקּוּצֶיהָ

בֵּאוּר

הָאָרֶץ, וְאֵין לָהֶם עוֹד תִּקְוָה לִישׁוּעָתוֹ. עַל פִּי הַהַשְׁקָפָה הָעֲמָמִית קָשׁוּר מֻשַּׂג הָאֱלָהוּת עִם הָאָרֶץ. אֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת, אֱלֹהִים אֲחֵרִים; וְכֵן אָמַר דָּוִד: „כִּי גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר: לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים" (שְׁמוּאֵל א׳ כ״ו, י״ט). לָנוּ — הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ — הִיא נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה — מֵאֱלֹהֵינוּ, וּבָהּ נֵשֵׁב תָּמִיד. הַמִּלָּה „הִיא" מְיֻתֶּרֶת.

טז) כֹּה אָמַר יְהוָה... — אָמְנָם הִרְחַקְתִּים מֵאַרְצָם, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתֶּם; אֲבָל בָּזֶה לֹא רָחֲקוּ מִמֶּנִּי וּמִישׁוּעָתִי; וּלְהֶפֶךְ: כִּי הִרְחַקְתִּים בַּגּוֹיִם — אַף כִּי הִרְחַקְתִּים מֵאַרְצִי, בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים. וְכִי הֲפִיצוֹתִים בָּאֲרָצוֹת — בְּאַרְצוֹת נֵכָר. וָאֱהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט — הָיִיתִי אֲנִי לָהֶם שָׁם לְמִקְדָּשׁ, כְּלוֹמַר: לִמְקוֹם מִקְלָט, זְמַן מָה בִּמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁרָחֲקוּ מִמֶּנּוּ; כִּי הִשְׁרֵיתִי שְׁכִינָתִי בְּתוֹכָם, וְלֹא עֲזַבְתִּים גַּם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם. כִּנְבִיאֵנוּ רוֹאֶה גַּם יִרְמְיָהוּ אֶת כָּל תִּקְוַת עַמּוֹ בִּבְנֵי הַגּוֹלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יְהוֹיָכִין וּרְאֵה יִרְמְיָהוּ פֶּרֶק כ״ד).

יח) הַמַּעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹן שֶׁל יוֹשְׁבֵי

הֶעָרוֹת

וְכֵן בְּיִרְמְיָהוּ (ב׳ ה׳): כִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי. בְּנוֹגֵעַ לְהַשְׁקָפָה עֲמָמִית זוֹ רְאֵה מְלָכִים ב׳ י״ז, כ״ו: „מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי הָאָרֶץ". טז) הַקִּשּׁוּר הַדִּקְדּוּקִי שֶׁל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה אֶל הַקּוֹדֵם אֵינוֹ טוֹב בְּיוֹתֵר, אֲבָל קִשּׁוּרוֹ הַהֶגְיוֹנִי חָזָק. בָּאֲרָצוֹת — רְאֵה לְמַעְלָה (ה׳, ה׳). יז) עוֹבֵר מִגּוּף שְׁלִישִׁי לְגוּף שֵׁנִי. יח) חוֹזֵר וְעוֹבֵר לְגוּף שְׁלִישִׁי.

יב

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

ב בֶּן־אָדָם, בְּתוֹךְ בֵּית־הַמֶּרִי אַתָּה ישֵׁב;
אֲשֶׁר עֵינַיִם לָהֶם לִרְאוֹת וְלֹא רָאוּ,
אָזְנַיִם לָהֶם לִשְׁמֹעַ וְלֹא שָׁמֵעוּ;
כִּי בֵּית מְרִי הֵם.

ג וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, עֲשֵׂה לְךָ כְּלֵי גוֹלָה,

בֵּאוּר

דִּבְרֵי יְהוָה — אֶת כָּל הַמַּרְאוֹת אֲשֶׁר רָאָה | וְאֵת כָּל הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר שָׁמַע בְּהִלָּךְ־רוּחוֹ.

פֶּרֶק יב.

א׳—כ׳) שְׁתֵּי עֲלִילוֹת סִמְבּוֹלִיּוֹת לְגוֹרַל יְרוּשָׁלַיִם וְגָלוּת מַלְכָּהּ וּבָנֶיהָ.

א׳—ב׳) פְּתִיחָה.

ב) תֵּאוּר חָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וַהֲרִיגַת יוֹשְׁבֶיהָ, שֶׁרָאָה הַנָּבִיא בֶּחָזוֹן (פְּרָקֵי ט׳—י׳), לֹא פָעַל, כְּנִרְאֶה, עַל אֶחָיו הַגּוֹלִים, שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ לִנְבוּאָתוֹ. **בְּתוֹךְ בֵּית הַמֶּרִי** — בְּתוֹךְ עַם הָעוֹמֵד בְּמִרְדּוֹ וּמִתְעַקֵּשׁ בְּאִי־אֱמוּנָה. וְאָמַר „בֵּית הַמֶּרִי״ בְּהֵא הַיְדִיעָה, כִּי כְּבָר קָרָא לָהֶם בְּכִנּוּי זֶה בַּנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה, (ב׳, ה׳). **עֵינַיִם לָהֶם לִרְאוֹת וְלֹא רָאוּ** — הָאֱמוּנָה הִיא הַכִּשְׁרוֹן לִרְאוֹת, לִשְׁמֹעַ וּלְהַרְגִּישׁ עֹמֶק בַּנֶּפֶשׁ, מַה שֶּׁהַנָּבִיא רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים. אֲבָל בְּנֵי בְלִי־אֵמוּן אֵלֶּה אֵינָם מֻכְשָׁרִים לְקַבֵּל הַשְׁפָּעַת הַנְּבוּאָה; עִוְרִים וְחֵרְשִׁים הֵמָּה בְּמוּבָן זֶה. וְכֵן אָמַר „יְשַׁעְיָה הַשֵּׁנִי״: „עַם עִוֵּר וְעֵינַיִם יֵשׁ, חֵרְשִׁים וְאָזְנַיִם לָמוֹ״ (יְשַׁעְיָהוּ מ״ג, ה׳).

ג׳—ז׳) סֵמֶל הַגָּלוּת.

ג) **עֲשֵׂה לְךָ** — הָכֵן וְסַדֵּר לְךָ. **כְּלֵי גוֹלָה** — הַכֵּלִים, שֶׁהַגּוֹלִים מִמְּקוֹמָם לוֹקְחִים אוֹתָם עִמָּהֶם, כְּגוֹן: מַקֵּל, נַעֲלַיִם וַחֲגוֹרָה (שְׁמוֹת י״ב, י״א), תַּרְמִיל לְצָרְכֵי אֹכֶל וְנֹאד לְמַיִם; כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים עַל

כב וַיִּשְׂאוּ הַכְּרוּבִים אֶת־כַּנְפֵיהֶם, וְהָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם;
וּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה. כג וַיַּעַל כְּבוֹד יְהוָה מֵעַל
תּוֹךְ הָעִיר; וַיַּעֲמֹד עַל־הָהָר, אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לָעִיר. כד וְרוּחַ
נְשָׂאַתְנִי וַתְּבִאֵנִי כַשְׂדִּימָה אֶל־הַגּוֹלָה, בַּמַּרְאֶה, בְּרוּחַ אֱלֹהִים;
וַיַּעַל מֵעָלַי הַמַּרְאֶה, אֲשֶׁר רָאִיתִי. כה וָאֲדַבֵּר אֶל־הַגּוֹלָה אֵת
כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה, אֲשֶׁר הֶרְאָנִי.

בֵּאוּר

כ״ב) וְהָאוֹפַנִּים — הִתְנַשְּׂאוּ — לְעֻמָּתָם — עִמָּם יַחַד.

כג) מֵעַל תּוֹךְ הָעִיר — הַכַּוָּנָה: מֵעַל שַׁעַר בֵּית יְהוָה הַקַּדְמוֹנִי (י׳, י״ט). הָהָר אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לָעִיר — הוּא הַר הַזֵּיתִים, שֶׁבְּמִזְרָחָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. נִזְכַּר בִּשְׁמוֹ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בִּזְכַרְיָה (י״ד, ד׳) „הַר הַזֵּיתִים, אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם מִקֶּדֶם” [וּרְאֵה שְׁמוּאֵל ב׳ ט״ו, ל׳] וְהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לוֹ: גֶ׳בֶּל [קְרָא: דְּשֶׁבֶּל] אֶ—טּוּר. הַר הַזֵּיתִים מִתְנַשֵּׂא עַל הָעִיר בְּגֹבַהּ 818 מֶטֶר. כֹּה הָיָה מַסַּע הַשְּׁכִינָה בְּקַו יָשָׁר מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח: מִן הַדְּבִיר אֶל מִפְתַּן הַבַּיִת, מִשָּׁם אֶל הַשַּׁעַר הַקַּדְמוֹנִי, מִשָּׁם אֶל הַר הַזֵּיתִים, אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לָעִיר. הַשְּׁכִינָה נִסְתַּלְּקָה אֵפוֹא לְגַמְרֵי מִן הָעִיר, לְמַעַן תּוּכַל לִנְפֹּל בִּידֵי הָאוֹיֵב; אֲבָל לֹא הִתְרַחֲקָה מִמֶּנָּה, כִּי נִשְׁאֲרָה שׁוֹכֶנֶת בְּקִרְבָתָהּ עַל הַר הַזֵּיתִים, כְּדֵי לָשׁוּב וְלִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ, בְּבֹא עֵת הַגְּאֻלָּה.

כד) בְּיַחַד עִם סִלּוּק הַשְּׁכִינָה מִירוּשָׁלַיִם נִסְתַּלֵּק מִשָּׁם גַּם רוּחַ הַנָּבִיא. וַיַּעַל מֵעָלַי — הֶחָזוּת הַקָּשָׁה בִּשְׁעַת הָאֶקְסְטָזָה, הֵעִיקָה עַל רוּחוֹ כְּמַשָּׂא כָבֵד. וַיַּעַל מֵעָלַי הַמַּרְאֶה — נִסְתַּלֵּק הֶחָזוֹן. רוּחַ הַנָּבִיא שָׁב אֶל גּוּפוֹ, וְהוּא רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ שׁוּב בֵּין אֶחָיו הַגּוֹלִים, זִקְנֵי יְהוּדָה הַיּוֹשְׁבִים לְפָנָיו (ה׳, א׳).

כה) וָאֲדַבֵּר אֶל הַגּוֹלָה — אֶל זִקְנֵי יְהוּדָה, רָאשֵׁי מִשְׁפְּחוֹת הַגּוֹלִים. אֵת כָּל

הֶעָרוֹת

כב) וַיִּשְׂאוּ... וְהָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם — „וַיִּשְׂאוּ” אֵינוֹ נִמְשָׁךְ אֶל „וְהָאוֹפַנִּים”, וְהַנּוֹשֵׂא: „הִתְנַשְּׂאוּ” מוּבָן מֵאֵלָיו; וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן כְּמוֹ לְמַעְלָה (י׳, י״ט): „וַיֵּרֹמּוּ מִן הָאָרֶץ, וְהָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם”.

ו לְעֵינֵיהֶם עַל־כָּתֵף תִּשָּׂא, בָּעֲלָטָה תוֹצִיא,
פָּנֶיךָ תְכַסֶּה וְלֹא תִרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ;
כִּי־מוֹפֵת נְתַתִּיךָ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל.

ז וָאַעַשׂ כֵּן כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי:
כֵּלַי הוֹצֵאתִי כִּכְלֵי גוֹלָה יוֹמָם,
וּבָעֶרֶב חָתַרְתִּי־לִי בַקִּיר בְּיָד;
בָּעֲלָטָה הוֹצֵאתִי, עַל־כָּתֵף נָשָׂאתִי לְעֵינֵיהֶם.

ח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי בַּבֹּקֶר לֵאמֹר: ט בֶּן־אָדָם, הֲלֹא
אָמְרוּ אֵלֶיךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בֵּית הַמֶּרִי: מָה אַתָּה עֹשֶׂה?

בֵּאוּר

אֶפְשָׁר לְבָאֵר „בַּקִּיר״ — שֶׁל הַבַּיִת.

ו) עַל כָּתֵף תִּשָּׂא — לְאַחַר שֶׁתֵּצֵא דֶּרֶךְ חֹר הַקִּיר, תָּרִים וְתָשִׂים עַל הַכָּתֵף אֶת הַכֵּלִים, שֶׁהוֹצֵאתָ מִבֵּיתְךָ יוֹמָם. בָּעֲלָטָה תוֹצִיא — וְכַאֲשֶׁר יֶחְשַׁךְ וִיהִי לַיְלָה, תּוֹצִיאֵם. הָעֲלָטָה הִיא סֵמֶל הַצָּרָה הַגְּדוֹלָה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כַּאן „תֵּצֵא״, רוֹמֵז לִמְנוּסַת צִדְקִיָּהוּ וַאֲנָשָׁיו לַיְלָה. פָּנֶיךָ תְכַסֶּה — לְסִמָּן שֶׁל צַעַר וּבוּשָׁה יַחַד; וְכֵן אֵצֶל דָּוִד הַגּוֹלֶה, בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ: „וְרֹאשׁ לוֹ חָפוּי״ (שְׁמוּאֵל ב׳ ט״ו, ל׳).
וְלֹא תִרְאֶה... — רוֹמֵז לְגוֹרַל צִדְקִיָּהוּ: „וְאֶת עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר״ (יִרְמְיָהוּ נ״ב, י״א).
מוֹפֵת... — סֵמֶל, דֻּגְמָא, לְכָל הַקּוֹרוֹת אוֹתָם.
לְבֵית יִשְׂרָאֵל — כַּאן הַכַּוָּנָה לְאֶחָיו הַגּוֹלִים.

ז) חָתַרְתִּי... בְּיָד — בְּכֹחַ, מִתּוֹךְ פַּחַד וּבֶהָלָה. יֵשׁ מְפָרְשִׁים: בַּיָּד — וְלֹא בִּכְלִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁמִיעַ קוֹל, גַּם מֵחֹסֶר פְּנַאי לְבַקֵּשׁ כְּלִי בְּרֶגַע הַבֶּהָלָה.

ח׳ — ט״ז) פֵּשֶׁר הַסֵּמֶל.

הֶעָרוֹת

ו) עֲלָטָה — חֲשֵׁכָה גְדוֹלָה. שֵׁם זֶה בָּא רַק עוֹד פַּעַם אַחַת (בְּרֵאשִׁית ט״ו, י״ז). וְהוּא מִמְּקוֹר עָלַט אָחִי לָאט = עָטַף, כִּסָּה, כִּסּוּי חֹשֶׁךְ; וְכֵן הַשֵּׁם אֲפֵלָה מִמְּקוֹר אָחַל שֶׁהוֹרָאָתוֹ בַּעֲרָבִית הִתְעַטֵּף, הִתְכַּסָּה. ז) בָּעֲלָטָה הוֹצֵאתִי — יֵשׁ קוֹרְאִים גַּם כַּאן: יָצָאתִי.

וְגָלֵה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם;
וְגָלִיתָ מִמְּקוֹמְךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר לְעֵינֵיהֶם,
אוּלַי יִרְאוּ, כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה.

ד וְהוֹצֵאתָ כֵלֶיךָ כִּכְלֵי גוֹלָה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם;
וְאַתָּה תֵּצֵא בָעֶרֶב לְעֵינֵיהֶם, כְּמוֹצָאֵי גּוֹלָה.

ה לְעֵינֵיהֶם חֲתָר־לְךָ בַקִּיר, וְהוֹצֵאתָ בּוֹ.

בֵּאוּר

צִיּוּרֵי מַסְּעֵי הַגּוֹלִים בַּכְּתֹבוֹת הָאַשּׁוּרִיּוֹת. **וְגָלֵה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם** — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „וְגָלֵה", וְאָמְנָם מִפָּסוּק ד' אָנוּ רוֹאִים, כִּי נִצְטַוָּה רַק לְהָכִין אֶת הַכֵּלִים בַּיּוֹם לְעֵינֵיהֶם, אֲבָל גָּלֹה יִגְלֶה בָּעֶרֶב. וְנִרְאִים הַדְּבָרִים שֶׁהַמִּלָּה „וְגָלֵה" הוּא כֵּפֶל בְּטָעוּת לַמִּלָּה „גוֹלָה" שֶׁלְּפָנֶיהָ. **וְגָלִיתָ מִמְּקוֹמְךָ...** — וּלְאַחַר שֶׁתָּכִין לְךָ הַכֹּל, תִּגְלֶה מִמְּקוֹמְךָ לְעֵינֵיהֶם; וּלְהַלָּן (ד' — ה') בָּא צִוּוּי זֶה בְּיֶתֶר פְּרָטוּת. **אוּלַי יִרְאוּ** — אֶת מַעֲשֶׂיךָ וְיִקְחוּ מוּסָר. **כִּי בֵּית מְרִי הֵמָּה** — „כִּי" זֶה הוּא נְתִינַת טַעַם לְ„אוּלַי".

ד) **וְהוֹצֵאתָ כֵלֶיךָ** — מִן הַבַּיִת וְהִנַּחְתָּם בַּחוּץ. **כִּכְלֵי גוֹלָה** — כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה הַנּוֹדֵד לִכְלֵי־גוֹלָה שֶׁלּוֹ, לִפְנֵי צֵאתוֹ לַדֶּרֶךְ. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: „כִּכְלֵי גוֹלֶה". **יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם** — אֶת הֲכָנַת הַכֵּלִים, תַּעֲשֶׂה בַּיּוֹם, לְעֵינֵי אַחֶיךָ הַגּוֹלִים. **וְאַתָּה תֵּצֵא בָעֶרֶב** — בְּאֶרֶץ הַקֶּדֶם נוֹהֲגִים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ לִפְנוֹת עֶרֶב, לְאַחַר שֶׁרָפָה חֹם הַיּוֹם וְרוּחַ קְרִירָה נוֹשֶׁבֶת. **כְּמוֹצָאֵי גוֹלָה** — כְּמוֹ שֶׁיּוֹצְאִים הַשְּׁבוּיִם בַּגּוֹלָה. הַהֲכָנוֹת הַמְשֻׁנּוֹת, שֶׁיֵּעָשֶׂה בַּיּוֹם לְעֵינֵי אֶחָיו הַגּוֹלִים, תַּמְשֵׁכְנָה עָלָיו אֶת עֵינֵיהֶם לִרְאוֹת אַחֲרִית הַדָּבָר, וְכֹה יִרְאוּהוּ גוֹלֶה בָּעֶרֶב.

ה) **לְעֵינֵיהֶם** — הוּא מַטְעִים וְחוֹזֵר וּמַטְעִים, כִּי יַעֲשֶׂה אֶת כָּל זֶה לְעֵינֵיהֶם. **חֲתָר לְךָ** — עֲשֵׂה לְךָ חֲתִירָה, כְּלוֹמַר: פְּרֹץ פִּרְצָה, לַעֲבֹר בָּהּ בְּהֵחָבֵא בְּמִתְגַּנֵּב. **בַּקִּיר** — הַכַּוָּנָה לְקִיר הַחֹמֶר הַמַּקִּיף אֶת חֲצַר בֵּיתוֹ, אוֹ אֶת עִיר מוֹשַׁב הַגּוֹלִים — תֵּל אָבִיב. **וְהוֹצֵאתָ בּוֹ** — וְדֶרֶךְ הַחֹר, שֶׁתַּחְתֹּר בַּקִּיר, תּוֹצִיא אֶת כֵּלֶיךָ הַחוּצָה; כִּי מִן הַבַּיִת הוֹצִיא כְּבָר אֶת כֵּלָיו יוֹמָם (ד'). וְהַשִּׁבְעִים, תַּרְגּוּם יוֹנָתָן, הַפְּשִׁיטְתָּא וְהַוּוּלְגָּטָה קָרְאוּ: „וְיָצָאתָ בּוֹ", לְפִי זֶה

יַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאֶה לָעַיִן הוּא אֶת־הָאָרֶץ.

יג וּפָרַשְׂתִּי אֶת־רִשְׁתִּי עָלָיו וְנִתְפַּשׂ בִּמְצוּדָתִי;
וְהֵבֵאתִי אֹתוֹ בָבֶלָה, אֶרֶץ כַּשְׂדִּים,
וְאוֹתָהּ לֹא־יִרְאֶה, וְשָׁם יָמוּת.

יד וְכֹל אֲשֶׁר סְבִיבֹתָיו, עֶזְרוֹ* וְכָל־אֲגַפָּיו,
אֱזָרֶה לְכָל־רוּחַ, וְחֶרֶב אָרִיק אַחֲרֵיהֶם.

טו וְיָדְעוּ, כִּי־אֲנִי יְהוָה;

* עזרה כתיב.

בֵּאוּר

יִרְאֶה... — וְהַנָּבִיא מוֹסִיף טַעַם לְכִסּוּי זֶה הַמְּרֻמָּז, שֶׁלֹּא יִרְאֶה עוֹד בְּעֵינָיו אֶת הָאָרֶץ; וְאֵין הַכַּוָּנָה, שֶׁזּוֹהִי סִבַּת כִּסּוּי הַפָּנִים, אֶלָּא שֶׁהָעִוָּרוֹן הוּא הַתּוֹצָאָה שֶׁל מְנוּסָה זוֹ; הַתּוֹצָאָה בָּאָה לָרֹב בְּסִגְנוֹן הַנְּבוּאָה כִּמְסוֹבָב. הַמִּלָּה „לָ עַ יִ ן" מַטְעִימָה בְּיוֹתֵר אֶת הָרְאִיָּה, וּמִלַּת הַגּוּף „הוּא" — אֶת הַנּוֹשֵׂא, אֶת צִדְקִיָּהוּ. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יֵרָאֶה לָעַיִן (כְּלוֹמַר: שֶׁלֹּא יַכִּירוּהוּ) וְהוּא אֶת הָאָרֶץ לֹא יִרְאֶה".

יג) אֲבָל לַשָּׁוְא יְקַוֶּה לְהִמָּלֵט מֵאוֹיְבָיו. **וּפָרַשְׂתִּי אֶת רִשְׁתִּי** — הַכַּשְׂדִּים אֵינָם אֶלָּא מְמַלְּאֵי רְצוֹנוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. **בִּמְצוּדָתִי** — מְצוּדָה — מִין מוֹקֵשׁ, שֶׁהַצַּיָּדִים מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ לָצוּד חַיּוֹת. **וְאוֹתָהּ לֹא יִרְאֶה** — כִּי יְעַוְּרוּ אֶת עֵינָיו. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי פְּרָט זֶה עַל דְּבַר עִוְרוֹנוֹ שֶׁל צִדְקִיָּהוּ הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת. הַנָּבִיא דִּבֵּר רַק עַל כִּסּוּי הַפָּנִים כְּאוֹת צַעַר וּבוּשָׁה, וְהַמְסַדֵּר מָצָא בָּזֶה רֶמֶז לְעִוְרוֹנוֹ שֶׁל צִדְקִיָּהוּ עַל יְדֵי מֶלֶךְ בָּבֶל, וְהוֹסִיף דְּבָרִים לְהַבְלִיטוֹ בְּיוֹתֵר.

יד) **וְכֹל אֲשֶׁר סְבִיבֹתָיו** — שָׂרָיו וּמְקֹרָבָיו, שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ עִמּוֹ בִּמְנוּסָה. **עֶזְרוֹ** — עוֹזְרָיו; וּבָא בְּיָחִיד בִּשְׁבִיל שִׁוּוּי הַצִּלְצוּל עִם הַפֹּעַל אֱזָרֶה. **אֲגַפָּיו** — אֲגַף = כָּנָף; וּבָא (רַק בִּיחֶזְקֵאל) בְּהַשְׁוָאָה לְשׁוּרוֹת חֵיל הַצָּבָא מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הָעֶמְדָּה הָרָאשִׁית, הַמֶּרְכָּז. **וְכָל אֲגַפָּיו** — וְכָל גְּדוּדָיו הַשּׁוֹמְרִים עָלָיו מִכָּל צַד. **אֱזָרֶה** (=אֱזָרֶה) אֲפַזֵּר, פֹּעַל זָ ר ה בָּא לְהוֹרָאַת פִּזּוּר גָּדוֹל, כְּמֹץ זֶה הַמִּתְפַּזֵּר בָּרוּחַ, בְּשָׁעָה שֶׁזּוֹרִים אֶת הַתְּבוּאָה. **וְחֶרֶב אָרִיק** — מְתַעֲרָהּ — **אַחֲרֵיהֶם** — לְהַשְׁמִידָם גַּם בְּאַרְצוֹת נְדוּדֵיהֶם.

טו) **וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי יְהוָה** — בְּפִזּוּר

י אֱמֹר אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
הַנָּשִׂיא הַמַּשָּׂא הַזֶּה בִּירוּשָׁלִַם
וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם.
יא אֱמֹר: אֲנִי מוֹפֶתְכֶם;
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כֵּן יֵעָשֶׂה לָהֶם:
בַּגּוֹלָה, בַשְּׁבִי יֵלֵכוּ.
יב וְהַנָּשִׂיא אֲשֶׁר־בְּתוֹכָם אֶל־כָּתֵף יִשָּׂא בָּעֲלָטָה וְיֵצֵא;
בַּקִּיר יַחְתְּרוּ לְהוֹצִיא בוֹ: פָּנָיו יְכַסֶּה,

בֵּאוּר

י) הַמַּשָּׂא — מוּבָנוֹ כָּפוּל: נֵטֶל כָּבֵד, גַּם נְאוּם נְבוּאִי [=נָשָׂא קוֹל], וְכַאן מוּבָנוֹ: חָזוּת קָשָׁה. הַנָּשִׂיא הַמַּשָּׂא הַזֶּה — הַנָּשִׂיא הוּא נוֹשֵׂא הַמַּשָּׂא, הַזֶּה; כְּלוֹמַר: חָזוּת קָשָׁה זוֹ הִיא עַל הַנָּשִׂיא. בִּירוּשָׁלִַם — נִמְשָׁךְ אֶל „הַנָּשִׂיא", כְּלוֹמַר: הַנָּשִׂיא אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָיִם, צִדְקִיָּהוּ, כִּי הָיָה נָשִׂיא גַּם בְּבָבֶל: יְהוֹיָכִין. וְהַנָּבִיא קוֹרֵא לוֹ נָשִׂיא וְלֹא מֶלֶךְ, בִּשְׁבִיל שֶׁעִבּוּדוֹ לְמֶלֶךְ בָּבֶל. וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל — וְעַל פְּלִיטֵי שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל — אֲשֶׁר הֵמָּה בְּתוֹכָם — הַנָּכוֹן: בְּתוֹכָהּ, כְּלוֹמַר: בְּנֵי שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּעֵת הַמִּלְחָמָה נִמְלְטוּ מֵעָרֵי מוֹשְׁבוֹתָם וּבָאוּ לָשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּצוּרָה.

יא) אֲנִי מוֹפֶתְכֶם — אֲנִי מְשַׁמֵּשׁ לָכֶם לְדֻגְמָא; הַכִּנּוּי לְאֶחָיו הַגּוֹלִים. לָהֶם — לַנָּשִׂיא וּלְבֵית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָיִם.

יב) אֶל [=עַל] כָּתֵף יִשָּׂא — אֶת חֲפָצָיו, כְּאַחַד הַגּוֹלִים. בָּעֲלָטָה — תֹּאַר הַפֹּעַל „יִשָּׂא", וְ־נֵינוּ: „עַל כָּתֵף יִשָּׂא בָּעֲלָטָה", וְהוּא מִשְׁפָּט אֶחָד; אַךְ אִם נַשְׁוֶה פָּסוּק זֶה לְפָסוּק ו', נִקְרָא כַּאן עִם הַשִּׁבְעִים: „בָּעֲלָטָה (וְ) יֵצֵא", אוֹ „וּבָעֲלָטָה יֵצֵא". בַּקִּיר יַחְתְּרוּ — אֲנָשָׁיו יִפְרְצוּ פֶּרֶץ בַּחוֹמָה, מִפַּחַד, לִפְתֹּחַ אֶת הַשַּׁעַר, שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ בָּהֶם הָאוֹיְבִים. סוֹפֵר „מְלָכִים" מְסַפֵּר, כִּי בָּרְחוּ בַּלַּיְלָה „דֶּרֶךְ שַׁעַר בֵּין הַחֹמֹתַיִם". פָּנָיו יְכַסֶּה — מֵרֹב צַעַר וּבוּשָׁה, וְאוּלַי גַּם לְיֶתֶר זְהִירוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּהוּ גַּם בָּעֲלָטָה. לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא

הֶעָרוֹת

י) הַנָּשִׂיא הַמַּשָּׂא — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן; וְכֵן לְהַלָּן (י"ב): הַנָּשִׂיא... יִשָּׂא.

אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל:
לַחְמָם בִּדְאָגָה יֹאכֵלוּ, וּמֵימֵיהֶם בְּשִׁמָּמוֹן יִשְׁתּוּ;
לְמַעַן תֵּשַׁם אַרְצָהּ מִמְּלֹאָהּ, מֵחֲמַס כָּל־הַיֹּשְׁבִים בָּהּ.
כ וְהֶעָרִים הַנּוֹשָׁבוֹת תֶּחֱרַבְנָה, וְהָאָרֶץ שְׁמָמָה תִהְיֶה,
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה.
כא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
כב בֶּן־אָדָם!
מָה הַמָּשָׁל הַזֶּה לָכֶם עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר:
יַאַרְכוּ הַיָּמִים וְאָבַד כָּל־חָזוֹן.

בֵּאוּר

אֶל [=עַל] אַדְמַת יִשְׂרָאֵל — וּלְכָל הַיּוֹשְׁבִים עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁמָּמוֹן — בְּחֶרְדַּת־שִׁגָּעוֹן. תֵּשַׁם — תֶּחֱרַב. לְמַעַן תֵּשַׁם... — וּמַה שֶּׁמְּדַגֵּי בְּיוֹתֵר הוּא זֶה, שֶׁבְּפַחְדָּם וּבְשִׁמְּמוֹנָם הֵם כְּמוֹ מַגְדִּילִים אֶת הָאָסוֹן וּמְקָרְבִים אֶת הַקֵּץ לָעָם וְלָאָרֶץ. אַרְצָהּ — לְפִי נוּסַח זֶה הַכִּנּוּי לִירוּשָׁלַיִם (י"ט); וְהַשִּׁבְעִים וְכָל שְׁאָר הַתַּרְגּוּמִים קָרְאוּ: אֶרֶץ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: אַרְצָם. מִמְּלֹאָהּ — מִכָּל הַחַיִּים הַמְמַלְאִים אוֹתָהּ. מֵחֲמַס כָּל הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ — וְכָל זֶה בָּא עָלֶיהָ מִפְּנֵי הֶחָמָס וְהָעֹשֶׁק שֶׁל יוֹשְׁבֶיהָ.

כ"א—כ"ח) שְׁנֵי מַאֲמָרִים נֶגֶד הַסַּפְקָנִים וְהַכּוֹפְרִים בַּאֲמִתּוּת הַנְּבוּאָה.

מַאֲמָר רִאשׁוֹן (כ"א—כ"ה): עַל קַלֵּי הַדַּעַת בִּיהוּדָה.

כב) הַמָּשָׁל — הַשֵּׁם „מָשָׁל" בָּא כַּאן בְּמוּבַן פִּתְגָּם קָצָר וְחַד, הַשָּׁגוּר בְּפִי כֹל, וּמַבִּיעַ אֶת הַשְׁקָפַת הָעָם עַל מַחֲזוֹת יְדוּעִים בַּחַיִּים, כְּפִי שֶׁהוֹרָהוּ הַנִּסָּיוֹן. נְבִיאֵנוּ רָגִיל לְתָאֵר אֶת אָפְיוֹ שֶׁל הָעָם, שֶׁהוּא מְדַבֵּר אֵלָיו, בַּמְּשָׁלִים הַשְּׁגוּרִים בְּפִיו [רְאֵה לְהַלָּן ט"ז—מ"ד; י"ח, ב']. מָה הַמָּשָׁל הַזֶּה — מַה טִּיבוֹ שֶׁל פִּתְגָּם זֶה הַשָּׁגוּר בְּפִיכֶם? יַאַרְכוּ — עָתִיד תְּדִירִי. יַאַרְכוּ הַיָּמִים — יָמִים רַבִּים עָבְרוּ וְיַעַבְרוּ עוֹד — וְאָבַד כָּל חָזוֹן — וַחֲזוֹן הַנָּבִיא יֹאבַד וְיֵעָלֶה בְּתֹהוּ, בְּלִי הִשָּׁאֵר

הֶעָרוֹת

יט) מִמְּלֹאָהּ, מֵחֲמַס — הַמֵּם הָרִאשׁוֹנָה הִיא אוֹת הַיַּחַס שֶׁמִּמֶּנּוּ, וְהַשְּׁנִיָּה - מֵם הַסִּבָּה.

בַּהֲפִיצִי אוֹתָם בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִי אוֹתָם בָּאֲרָצוֹת.

טז וְהוֹתַרְתִּי מֵהֶם אַנְשֵׁי מִסְפָּר מֵחֶרֶב, מֵרָעָב וּמִדָּבֶר;

לְמַעַן יְסַפְּרוּ אֶת־כָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם

בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם.

יז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

יח בֶּן־אָדָם, לַחְמְךָ בְּרַעַשׁ תֹּאכֵל;

וּמֵימֶיךָ בְּרָגְזָה וּבִדְאָגָה תִּשְׁתֶּה.

יט וְאָמַרְתָּ אֶל־עַם־הָאָרֶץ:

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם

בֵּאוּר

עַם יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם מִתְגַּלֶּה, לֹא חֶסֶר יְכָלְתּוֹ אֶלָּא, כֹּחוֹ הַגָּדוֹל וְצִדְקוֹ הַמֻּחְלָט שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יָכֹל לָשֵׂאת עוֹד אֶת כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם.

טז) לְמַעַן יְסַפְּרוּ... בַּגּוֹיִם — שֶׁיָּבֹאוּ גַּם הֵם לִידֵי הַכָּרַת הַצֶּדֶק הַמֻּחְלָט וְהַיְכֹלֶת הַבִּלְתִּי מֻגְבֶּלֶת שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

י"ז – כ) סֵמֶל מְצוּקוֹת הַמָּצוֹר בִּירוּשָׁלַיִם. לְפִי סֵדֶר הַמְּאֹרָעוֹת מְקוֹמָהּ שֶׁל עֲלִילָה סִמְבּוֹלִית זוֹ לִפְנֵי זוֹ שֶׁקָּדְמָה לָהּ (ג' – ז'); וּבְעִקָּרָהּ מַקְבִּילָה הִיא לְסֵמֶל מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם לְמַעְלָה (ד', י' – י"א).

יח) לַחְמְךָ... וּמֵימֶיךָ... — הַלֶּחֶם וְהַמַּיִם, הַמָּזוֹן הַיּוֹתֵר פָּשׁוּט וְהַיּוֹתֵר הֶכְרֵחִי לְכַלְכָּלַת הָאָדָם. בְּרַעַשׁ — בִּרְעָדָה, בְּהִתְרַגְּשׁוּת. לַחְמְךָ בְּרַעַשׁ תֹּאכֵל — גַּם אוֹתוֹ הַלֶּחֶם הַצַּר, שֶׁתֹּאכַל בְּמִשְׁקוֹל (ד', י'), לֹא בִּמְנוּחָה, כִּי בִּרְעָדָה וּבְהִתְרַגְּשׁוּת תֹּאכְלֶנּוּ. וּמֵימֶיךָ — שֶׁתִּשְׁתֶּה בִּמְשׂוּרָה, בְּצִמְצוּם (שָׁם, י"א) — בְּרָגְזָה וּבִדְאָגָה — בְּהִתְרַגְּזוּת וּבַחֲרָדָה תִּשְׁתֶּה.

יט) פֵּשֶׁר הַסֵּמֶל: וְאָמַרְתָּ אֶל עַם הָאָרֶץ — אֶל אֶחָיו הַגּוֹלִים, שֶׁהָיוּ בְּעֵינֵי הַנָּבִיא כְּבָאֵי כֹּחוֹ שֶׁל עַם יְהוּדָה,

הֶעָרוֹת

טו) בַּהֲפִיצִי... וְזֵרִיתִי — אַחֲרֵי שֵׁם הַפֹּעַל בִּנְטִיָּה בָּא לָרֹב הֶעָבָר בִּמְקוֹם שֵׁם הַפֹּעַל שֵׁנִי: וְזֵרִיתִי = וּבְזָרוֹתִי; וְכֵן: עַל רָדְפוֹ בַחֶרֶב אָחִיו וְשִׁחֵת [=וְשַׁחֲתוֹ] רַחֲמָיו" (עָמוֹס א', י"א); „עַל עָזְבָם... וְלֹא שָׁמְעוּ..." (יִרְמְיָהוּ ט', י"ב).

כה כִּי אֲנִי יְהוָה אֲדַבֵּר,
אֵת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר דָּבָר וְיֵעָשֶׂה, לֹא תִמָּשֵׁךְ עוֹד;
כִּי בִימֵיכֶם, בֵּית הַמֶּרִי, אֲדַבֵּר דָּבָר וַעֲשִׂיתִיו,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
כו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
כז בֶּן־אָדָם, הִנֵּה בֵית־יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים:
הֶחָזוֹן, אֲשֶׁר־הוּא חֹזֶה, לְיָמִים רַבִּים,
וּלְעִתִּים רְחוֹקוֹת הוּא נִבָּא.
כח לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
לֹא תִמָּשֵׁךְ עוֹד כָּל־דְּבָרָי;
אֲשֶׁר אֲדַבֵּר דָּבָר וְיֵעָשֶׂה, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

בֵּאוּר

כִּי אֲנִי יְהוָה אֲדַבֵּר — כִּי רַק אֲנִי אֲדַבֵּר בְּפִי נְבִיאַי; וּמַה שֶּׁאֲנִי אֲדַבֵּר יֵעָשֶׂה וּבְקָרוֹב. לֹא תִמָּשֵׁךְ — לֹא תִדָּחֶה עוֹד. עַד עַתָּה נִדְחָה הָעֹנֶשׁ בִּרְצוֹנִי וּבְאֹרֶךְ אַפִּי, בְּתִקְוָה אוּלַי יַחְזְרוּ בִתְשׁוּבָה; עַתָּה כְּבָר מָלְאָה הַסְּאָה, וְהָעֹנֶשׁ לֹא יְאַחֵר עוֹד לָבֹא.

מַאֲמָר שֵׁנִי (כ"ו—כ"ח): עַל הַמְסַפְּקִים בַּגּוֹלָה: בְּמַאֲמָר זֶה מְדַבֵּר הַנָּבִיא בְּיִחוּד עַל יַחַס אֶחָיו הַגּוֹלִים אֵלָיו. אֵלֶּה לֹא הָיוּ מְסַפְּקִים בַּאֲמִתַּת דִּבְרֵי הַנָּבִיא כְּשֶׁהֵם לְעַצְמָם; אֶלָּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים, כִּי הֵם מְכֻוָּנִים לְיָמִים רְחוֹקִים מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁנִּבָּא מִיכָה לְיָמִים רְחוֹקִים [„וִירוּשָׁלַיִם עִיִּין תִּהְיֶה"]. וּבְזֹאת בִּטְּלוּ אֶת כָּל פְּעֻלָּתוֹ וְהַשְׁפָּעָתוֹ עַל הַדּוֹר הֶחָי.

כח) לֹא תִמָּשֵׁךְ עוֹד — כַּאֲשֶׁר עַד הֵנָּה.

הֶעָרוֹת

כה) תִּמָּשֵׁךְ — מִין נְקֵבָה בְּמוּבָן סְתָמִי. כח) לֹא תִמָּשֵׁךְ... דְּבָרָי — בְּבוֹא הַנָּשׂוּא לִפְנֵי הַנּוֹשֵׂא יֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מַתְאִים עִמּוֹ בַּמִּין וּבַמִּסְפָּר, וְכֵן: „וְשַׁח גַּבְהוּת הָאָדָם" (יְשַׁעְיָהוּ ב׳, י"ז); „וְעָנָה אִיִּים" (שָׁם י"ג, כ"ב).

כג לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִשְׁבַּתִּי אֶת־הַמָּשָׁל הַזֶּה,
וְלֹא־יִמְשְׁלוּ אֹתוֹ עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל;
כִּי אִם־דַּבֵּר אֲלֵיהֶם:
קָרְבוּ הַיָּמִים וּדְבַר כָּל־חָזוֹן.
כד כִּי לֹא יִהְיֶה עוֹד כָּל־חֲזוֹן שָׁוְא
וּמִקְסַם חָלָק בְּתוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

בֵּאוּר

כָּל רֹשֶׁם בַּחַיִּים. חָזוֹן — הַתֹּכֶן הַנְּבוּאִי, שֶׁרָאָה הַנָּבִיא בֶּחָזוֹן וְהוֹדִיעוֹ אַחֲרֵי כֵן לָעָם. בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הָעַתִּיק הָיְתָה הַנְּבוּאָה עַצְמָהּ בְּצֵאתָהּ מִפִּי הַנָּבִיא לְכֹחַ חַי, דֵּיאָלִי, הַפּוֹעֵל עַל מַהֲלַךְ הַמְּאֹרָעוֹת וּכֵן גַּם הַשְּׁבוּעָה וְהָאָלָה); וּכְשֶׁלֹּא נִתְקַיְּמָה, אָבַד כֹּחָהּ וּבָטְלָה פְּעֻלָּתָהּ; לְפִיכָךְ מַתְאִים לְ„חָזוֹן" הַפֹּעַל „אָבַד".

כג) הִשְׁבַּתִּי הַמָּשָׁל הַזֶּה — הִנֵּה אֲנִי מַשְׁבִּית אֶת הַמָּשָׁל הַזֶּה. וְלֹא יִמְשְׁלוּ אוֹתוֹ — הַפֹּעַל „יִמְשְׁלוּ" בָּנוּי מִן הַשֵּׁם „מָשָׁל" (וְדוֹמֶה לוֹ „לַחֲמוּ בְלַחְמִי" (מִשְׁלֵי ט׳, ה׳)), כְּלוֹמַר: לֹא יְדַבְּרוּ אוֹתוֹ עוֹד. דַּבֵּר אֲלֵיהֶם — פִּתְגָּם מִתְנַגֵּד לְפִתְגָּמָם. וּדְבַר כָּל חָזוֹן — וְתֹכֶן כָּל נְבוּאָה אֲמִתִּית. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וּמַהֵר כָּל חָזוֹן", וְכֹה מַקְבִּיל הַפִּתְגָּם הַזֶּה בְּנִגּוּדוֹ לְפִתְגַּם הָעָם: „וְאָבַד כָּל חָזוֹן". וְדוֹמֶה לָזֶה: „קָרוֹב יוֹם יְהוָֹה הַגָּדוֹל, קָרוֹב וּמַהֵר מְאֹד" (צְפַנְיָה א׳, י״ד).

כד) סִבַּת חֶסֶר הָאֱמוּנָה הֵם נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר הַמּוֹלִיכִים אֶת הָעָם שׁוֹלָל בִּנְבוּאוֹת הַחֹנֶף שֶׁלָּהֶם, וְאֵלֶּה הַקּוֹרְאִים: „שָׁלוֹם, שָׁלוֹם!" בְּשָׁעָה שֶׁאֵין שָׁלוֹם. כִּי לֹא יִהְיֶה עוֹד כָּל חֲזוֹן שָׁוְא — בְּבוֹא הָרָעָה לֹא תִשָּׁמַע עוֹד נְבוּאַת שֶׁקֶר. וּמִקְסַם חָלָק — וַחֲזוֹן עֲתִידוֹת בִּשְׂפַת חֲלָקוֹת.

כה) נְבִיאִים כָּאֵלֶּה לֹא יִהְיוּ עוֹד.

הֶעָרוֹת

כד) וּמִקְסַם חָלָק — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: וּמִקְסָם, כִּי הוּא שֵׁם נִפְרָד עִם תֹּאַר. שֵׁם זֶה בָּא רַק כָּאן וּלְהַלָּן י״ג, ז׳, עִקַּר הוֹרָאָתוֹ הוּא יְדִיעַת הָעֲתִידוֹת עַל יְדֵי הַפָּלַת גּוֹרָל בְּמַקְלוֹת (=קְסָמִים, וּמִזֶּה הַפֹּעַל קָסֹם), אוֹ בְחִצִּים (רְאֵה לְהַלָּן כ״א, כ״ו).

ג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הוֹי עַל־הַנְּבִיאִים הַנְּבָלִים,
אֲשֶׁר הֹלְכִים אַחַר רוּחָם וּלְבִלְתִּי רָאוּ.
ד כְּשֻׁעָלִים בָּחֳרָבוֹת נְבִיאֶיךָ, יִשְׂרָאֵל, הָיוּ.

בֵּאוּר

הָאֱמֶת, שֶׁרוּחַ אֱלֹהִים דּוֹבֵר בָּם לְמֹרַת רְצוֹנָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִרְמְיָהוּ. „וְאָמַרְתִּי: לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ וְלֹא אֲדַבֵּר עוֹד בִּשְׁמוֹ; וְהָיָה בְלִבִּי כְּאֵשׁ בֹּעֶרֶת עָצֻר בְּעַצְמֹתָי" (יִרְמְיָהוּ כ׳, ט׳).

ג) אֲשֶׁר הֹלְכִים (=הַהֹלְכִים). אַחַר רוּחָם — נְבִיא הָאֱמֶת הוּא „אִישׁ הָרוּחַ", כִּי רוּחַ יְהוָֹה דּוֹבֵר בּוֹ: מָלֵאתִי כֹחַ אֶת רוּחַ יְהוָֹה" (מִיכָה ג׳, ח׳), אֲבָל הֵם הֹלְכִים אַחַר רוּחָם הֵם. כְּלוֹמַר: אַחַר נְטִיָּתָם הַפְּרָטִית. וּלְבִלְתִּי רָאוּ — וְאֶל אֲשֶׁר לֹא רָאוּ בֶּחָזוֹן. כָּאן מִתְבַּטֵּאת הַהַכָּרָה הָעַצְמִית הַגְּבֹהָה שֶׁל נְבִיא הָאֱמֶת הַשּׁוֹאֵב אֶת נְבוּאָתוֹ לֹא מֵרוּחוֹ הוּא, אֶלָּא מִמָּקוֹר עֶלְיוֹן.

ד) כְּשֻׁעָלִים בָּחֳרָבוֹת — הַשּׁוּעָלִים נִמְצָאִים לָרֹב בְּחֳרָבוֹת שׁוֹמֵמוֹת; שָׁם הֵם חוֹפְרִים לָהֶם מְאוּרוֹת תַּחַת הָעִיִּים וְיוֹשְׁבִים בָּהֶן, וּבְכָל אֲשֶׁר יוֹסִיפוּ לְהַעֲמִיק וּלְהַרְחִיב אֶת מְאוּרוֹתֵיהֶם תַּחַת הֶחֳרָבוֹת, כֵּן יִרְבּוּ פִּרְצֵיהֶן וְיִגְדַּל חֻרְבָּנָן. כֵּן גַּם הַנְּבִיאִים חוֹתְרִים חֲתִירָה תַּחַת בֵּית יִשְׂרָאֵל הֶהָרוּס וּמַגְדִּילִים אֶת חֻרְבָּנוֹ. תְּעוּדָתָם הִיא אֵפוֹא לְהוֹסִיף חֻרְבָּן עַל חֻרְבָּן.

ה) תְּעוּדַת נְבִיא הָאֱמֶת הִיא לִבְנוֹת, וְלֹא לַהֲרֹס. וְהַנָּבִיא עוֹבֵר מִן הַצִּיּוּר הַקֹּדֶם אֶל צִיּוּר רֵיאָלִי חָדָשׁ: רוֹאֶה הוּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם עוֹמֶדֶת בַּמָּצוֹר, צִבְאוֹת הָאוֹיֵב מַרְעִישִׁים אֶת הַחוֹמָה בִּמְחִי־קָבָלָם וּפוֹרְצִים בָּהּ פְּרָצִים. בִּרְגָעִים אֵלֶּה מְמַהֲרִים הַגִּבּוֹרִים לַעֲמֹד בַּפֶּרֶץ וְלַחְסֹם אֶת הַדֶּרֶךְ בִּפְנֵי הָאוֹיֵב הַמִּתְפָּרֵץ אֶל הָעִיר, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה יִתְאַמְּצוּ לִגְדֹּר אֶת מְקוֹם הַפֶּרֶץ בְּחוֹמָה חֲדָשָׁה. זוֹהִי גַּם תְּעוּדַת נְבִיא הָאֱמֶת: רוֹאֶה הוּא אֶת הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי הַהוֹלֵךְ וְקָרוֹב, וּבִדְבַר אֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּפִיו הוּא עוֹמֵד בַּפֶּרֶץ וּמְעוֹרֵר אֶת הָעָם לָשׁוּב אֶל אֱלֹהָיו, לְמַעַן יוּכַל לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בְּ„יוֹם יְהוָֹה";

הֶעָרוֹת

ג) הַנְּבָלִים — מִמָּקוֹר נָבֹל, אָחִי נָפֹל, בְּמוּבָן שֶׁפֶל. הַנְּבִיאִים הַנְּבָלִים — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. וּלְבִלְתִּי רָאוּ — הָאוֹת ל׳ שֶׁל „וּלְבִלְתִּי" מוֹשֶׁכֶת אַחֲרֶיהָ אֶת הַמִּלָּה „אַחַר" = וּלְאַחַר בִּלְתִּי רָאוּ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וּלְבִלְתִּי רָאוּ, כְּלוֹמַר: מִבְּלִי רְאוֹת כָּל חָזוֹן.

יג.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
ב בֶּן־אָדָם, הִנָּבֵא אֶל־נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבָּאִים;
וְאָמַרְתָּ לִנְבִיאֵי מִלִּבָּם: שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה.

בֵּאוּר

ד. עוֹד קֹבֶץ שֶׁל נְבוּאוֹת זַעַם עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם (פְּרָקִי — י"ג — י"ט).

פֶּרֶק יג.

א'—ט"ז) עַל נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר: עָוֹנָם וְעָנְשָׁם: בְּיָמֶיהָ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל מַמְלֶכֶת יְהוּדָה רַבּוּ בִּירוּשָׁלַיִם נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר, שֶׁהָיוּ כְּלִי חֵפֶץ בִּידֵי הַשָּׂרִים, רָאשֵׁי מִפְלֶגֶת הַמִּלְחָמָה הַנּוֹטָה אַחֲרֵי מִצְרַיִם, לְהוֹלִיךְ אֶת הָעָם שׁוֹלָל וּ„לְחַזֵּק יְדֵי מְרֵעִים לְבִלְתִּי שָׁבוּ אִישׁ מֵרָעָתוֹ" (רְאֵה יִרְמְיָהוּ כ"ג, י"ד). הֵם הִשְׁלוּ אֶת נֶפֶשׁ הָעָם בְּתִקְוַת שָׁוְא, כִּי אֵין כָּל סַכָּנָה נִשְׁקֶפֶת לָהֶם מִבָּבֶל; בְּנִגּוּד לְיִרְמְיָהוּ, שֶׁהִזְהִירָם הַשְׁכֵּם וְהַזְהֵר מִפְּנֵי הָרָעָה שֶׁתָּבֹא מִצָּפוֹן. הַנְּבִיאִים הַחֲנֵפִים הָאֵלֶּה מָצְאוּ לָהֶם חֲבֵרִים גַּם בְּקֶרֶב גּוֹלֵי יְהוֹיָכִין, אֵלֶּה נִבְּאוּ לַאֲחֵיהֶם, כִּי עוֹד מְעַט וְשָׁבוּ לְאַרְצָם, בְּנִגּוּד לִנְבוּאוֹת הַזַּעַם שֶׁל יְחֶזְקֵאל. בְּרֹאשׁ הַנְּבִיאִים הָאֵלֶּה עָמְדוּ אַחְאָב בֶּן קוֹלָיָה, וְצִדְקִיָּה בֶּן מַעֲשֵׂיָה (יִרְמְיָהוּ כ"ט, כ"א). הַשְׁפָּעַת הַנְּבִיאִים הָאֵלֶּה הָיְתָה רָעָה לֹא רַק בְּמוּבָן הַמְּדִינִי, אֶלָּא גַּם בְּמוּבָן הַדָּתִי וְהַמּוּסָרִי (רְאֵה שָׁם פָּסוּק כ"ג).

ב) אֶל (=עַל) נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל — נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר. הַשֵּׁם „נָבִיא" פֵּרוּשׁוֹ כָּאן הַנָּבִיא הֶהָמוֹנִי, בַּעַל הָאֶקְסְטָזָה, מִסּוּג הַדֶּרְוִישִׁים וְהַפַּקִּירִים אֵצֶל הַמֻּשְׁלְמִים; לַנְּבִיאִים הַלָּלוּ הָיְתָה הַנְּבוּאָה הַמָּקוֹר לְפַרְנָסָתָם, וַעֲלֵיהֶם אָמַר מִיכָה: „הַנֹּשְׁכִים בְּשִׁנֵּיהֶם, וְקָרְאוּ: שָׁלוֹם! וַאֲשֶׁר לֹא יִתֵּן עַל פִּיהֶם וְקִדְּשׁוּ עָלָיו מִלְחָמָה" (מִיכָה ג', ה'). בִּקְהַל נְבִיאִים כָּאֵלֶּה לֹא יַחַד כְּבוֹד נְבִיאֵי הָאֱמֶת הַגְּדוֹלִים, וְיֵשׁ שֶׁהַשֵּׁם נָבִיא הָיָה לָהֶם לְחֶרְפָּה, וְכֵן אָמַר עָמוֹס: „לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן נָבִיא אָנֹכִי" (עָמוֹס ז', י"ד). לִנְבִיאֵי מִלִּבָּם — הַנִּבָּאִים אַךְ מַה שֶּׁבִּרְצוֹנָם לְהִנָּבֵא, בְּנִגּוּד לִנְבִיאֵי

הֶעָרוֹת

ב) הַנִּבָּאִים — מִלָּה מְיֻתֶּרֶת, הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ בִּמְקוֹמָהּ עוֹד פַּעַם „הִנָּבֵא", וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „הַנְּבָלִים", כְּמוֹ לְהַלָּן בְּפָסוּק ג'. לִנְבִיאֵי מִלִּבָּם — הַסּוֹמֵךְ בָּא לִפְעָמִים עִם אוֹת שִׁמּוּשׁ, וְכֵן: „מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר" (יְשַׁעְיָהוּ ה', י"א).

יַעַן דַּבֶּרְכֶם שָׁוְא וַחֲזִיתֶם כָּזָב;
לָכֵן הִנְנִי אֲלֵיכֶם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

ט וְהָיְתָה יָדִי אֶל־הַנְּבִיאִים,
הַחֹזִים שָׁוְא וְהַקֹּסְמִים כָּזָב;
בְּסוֹד עַמִּי לֹא־יִהְיוּ,
וּבִכְתָב בֵּית־יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ,

בֵּאוּר

לְחֶפְצָם [רְאֵה לְמַעְלָה י״ב, כ״ב].

ח) הִנְנִי אֲלֵיכֶם — [=עֲלֵיכֶם].

ט) וְהָיְתָה יָדִי אֶל [=עַל] הַנְּבִיאִים — הָיָה יָד עַל... מְשַׁמֵּשׁ אֵצֶל נְבִיאֵנוּ בְּמוּבַן קַבָּלַת הַשְׁרָאָה נְבוּאִית בְּמַצַּב הָאֶקְסְטָזָה (א׳, ג׳; ג׳, י״ד); וְכַאן מִשְׁתַּמֵּשׁ הַנָּבִיא בְּמִבְטָא זֶה לְמוּבַן הָעֹנֶשׁ, כְּמוֹ: הָיָה יָד בְּ... הֵם אוֹמְרִים, כִּי יַד יְהוָֹה הָיְתָה עֲלֵיהֶם [„וְיַד יְהוָֹה עָלַי חָזָקָה״ (ג׳, י״ד)]; אָמְנָם הָיה תִּהְיֶה יָדִי עֲלֵיהֶם לְעָנְשָׁם; וְזֶהוּ סַרְקַזְמוּס חָרִיף. וְהָעֹנֶשׁ יִהְיֶה מְשֻׁלָּשׁ: א) בְּסוֹד עַמִּי — בִּקְהַל, בְּחֶבְרַת עַמִּי הַנֶּאֱמָן לִי — לֹא יִהְיוּ — „סוֹד עַמִּי״ אֵין פֵּרוּשׁוֹ כַּאן מוֹעֲצַת הָעָם, אֶלָּא קְהַל הָעָם הַנִּמְצָא בְּיַחַס קָרוֹב, אִינְטִימִי, עִם אֱלֹהָיו; וְלָכֵן הוּא אוֹמֵר „עַמִּי״, מִבְטָא שֶׁל חִבָּה. ב) וּבִכְתָב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ — הַשֵּׁם כְּתָב בָּא כַּאן בְּמוּבַן סֵפֶר [כִּתַאבּ =סֵפֶר בַּעֲרָבִית]. עוֹד בִּתְקוּפוֹת קְדוּמוֹת הָיוּ בְּיִשְׂרָאֵל סִפְרֵי רְשִׁימוֹת הָאֶזְרָחִים. בַּסְּפָרִים הַלָּלוּ נִכְתְּבוּ כָּל הָאֶזְרָחִים הָעִבְרִים, בַּעֲלֵי הַזְּכֻיּוֹת בַּחֶבְרָה, וַאֲחֻזּוֹת נַחֲלוֹתֵיהֶם. הָרְשִׁימוֹת הָאֵלֶּה הֻנְהֲגוּ, כַּנִּרְאֶה, לְרַגְלֵי הַנָּכְרִים, שֶׁבָּאוּ לָגוּר בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל. הַגֵּרִים לֹא הֻגְבְּלוּ, אָמְנָם, בִּזְכֻיּוֹתֵיהֶם; בְּכָל זֹאת הָיָה מִן הַצֹּרֶךְ הַלְּאֻמִּי לְהַבְדִּיל בֵּין בְּנֵי הָעָם הַיִּשְׂרְאֵלִי וּבֵין הַנָּכְרִים הַיּוֹשְׁבִים בְּתוֹכָם. גַּם בַּגּוֹלָה נֶעֶרְכוּ וְנִשְׁמְרוּ הָרְשִׁימוֹת הָאֵלֶּה בִּידֵי רָאשֵׁי הַמִּשְׁפָּחוֹת. אֵלֶּה הֵן מְגִלּוֹת הַיַּחַס, שֶׁשָּׁמְרוּ עַל טַהֲרַת הַגֶּזַע הָעִבְרִי [רְאֵה עֶזְרָא ב׳, ס״ב: „אֵלֶּה בִּקְשׁוּ כְתָבָם הַמִּתְיַחְשִׂים, וְלֹא נִמְצָאוּ״], אֲבָל

הֶעָרוֹת

ט) וְהָיְתָה יָדִי... — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְנָטִיתִי יָדִי״. עַמִּי — מִבְטָא שֶׁל חִבָּה זֶה בָּא בַּסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן (פִּרְקֵי א׳—כ״ג) רַק כַּאן וּבַפֶּרֶק הַבָּא, וּבְכָל סֵפֶר יְחֶזְקֵאל שֶׁבַע פְּעָמִים.

ה לֹא עֲלִיתֶם בַּפְּרָצוֹת וַתִּגְדְּרוּ גָדֵר עַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל;
לַעֲמֹד בַּמִּלְחָמָה בְּיוֹם יְהוָה.

ו חָזוּ שָׁוְא וְקֶסֶם כָּזָב,
הָאֹמְרִים: נְאֻם־יְהוָה, וַיהוָה לֹא שְׁלָחָם;
וְיִחֲלוּ לְקַיֵּם דָּבָר.

ז הֲלוֹא מַחֲזֵה־שָׁוְא חֲזִיתֶם, וּמִקְסַם כָּזָב אֲמַרְתֶּם;
וְאֹמְרִים: נְאֻם־יְהוָה, וַאֲנִי לֹא דִבַּרְתִּי.

ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

בֵּאוּר

אֲבָל מָה עָשׂוּ הַנְּבִיאִים הַחוֹנְפִים? לֹא עֲמַדְתֶּם בַּפְּרָצוֹת — בְּפִרְצוֹת הַחוֹמָה, כַּאֲשֶׁר יַעֲשׂוּ הַגִּבּוֹרִים הָאֲמִתִּים (רְאֵה הֶעָרוֹת). וַתִּגְדְּרוּ — מִלַּת הַשְּׁלִילָה „וְלֹא" שֶׁל הַמִּשְׁפָּט הַקּוֹדֵם, נִמְשֶׁכֶת גַּם לְכָאן. גָּדֵר — חוֹמַת אֲבָנִים. וַתִּגְדְּרוּ גָדֵר — וְלֹא בְּנִיתֶם חוֹמָה חֲדָשָׁה בִּמְקוֹם הַפְּרָצוֹת, לְהָגֵן עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי הָאָסוֹן הַנִּשְׁקָף. לַעֲמֹד בַּמִּלְחָמָה — לְמַעַן יוּכַל לְהַחֲזִיק מַעֲמָד בַּמִּלְחָמָה. בְּיוֹם יְהוָה — בְּיוֹם הַפְּקֻדָּה הַגָּדוֹל.

ו) וּלְהֶפֶךְ, תַּחַת לְהַזְהִיר אֶת הָעָם מִפְּנֵי הָרָעָה, הִשְׁלוּ אֶת נַפְשָׁם בְּתִקְוַת שָׁוְא. וְקֶסֶם כָּזָב — וּנְבוּאַת שֶׁקֶר (רְאֵה הֶעָרוֹת). וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: „חָזוּ שָׁוְא וְקָסְמוּ כָּזָב"; מְקוֹרֵי הַפֹּעַל מַבִּיעִים אֶת הַפִּתּוּס שֶׁל הִתְמַרְמְרוּת מוּסָרִית; וְכֵן בְּיִרְמְיָהוּ: „וּבִנְבִיאֵי יְרוּשָׁלַיִם רָאִיתִי שַׁעֲרוּרָה: נָאוֹף וְהָלֹךְ בַּשֶּׁקֶר" (כ"ג, י"ד). וְיִחֲלוּ לְקַיֵּם דָּבָר — וּבְכָל זֹאת קִוּוּ לְקַיֵּם דְּבַר נְבוּאָתָם, כְּלוֹמַר: הֶאֱמִין יַאֲמִינוּ, שֶׁיֵּשׁ לִנְבוּאָתָם כֹּחַ רֵיאָלִי לִפְעֹל עַל מַהֲלַךְ הַמְּאֹרָעוֹת וּלְהַטּוֹתָם.

הֶעָרוֹת

ה) לֹא עֲמַדְתֶּם בַּפְּרָצוֹת — וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „בַּפֶּרֶץ", וְהָאוֹתִיּוֹת ו' ת' הֵן, כַּנִּרְאֶה, כֶּפֶל בְּטָעוּת מִן הַמִּלָּה „וַתִּגְדְּרוּ" הַסְּמוּכָה. ו) וְקֶסֶם כָּזָב — יֵשׁ קוֹרְאִים: וְקָסְמוּ כָזָב, כִּי הַפֹּעַל „חָזוּ" אֵינוֹ מַגְבִּיל „לְקֶסֶם". לְקַיֵּם — פֹּעַל זֶה מִמְּקוֹר קוּם בָּא רַק בְּעִבְרִית הַמְּאֻחֶרֶת, וְהָרָגִיל בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ „קוֹמֵם" — וּלְמוּבָן זֶה מְשַׁמֵּשׁ הַהִפְעִיל הָקִים. ז) (וְ)אֹמְרִים — הַוָּו מְיֻתֶּרֶת.

וְאַתֵּנָה, אַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ, תִּפֹּלְנָה,
וְרוּחַ סְעָרוֹת תְּבַקֵּעַ.
יב וְהִנֵּה נָפַל הַקִּיר,
הֲלוֹא יֵאָמֵר אֲלֵיכֶם:
אַיֵּה הַטִּיחַ אֲשֶׁר טַחְתֶּם?
יג לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
וּבִקַּעְתִּי רוּחַ־סְעָרוֹת בַּחֲמָתִי;
וְגֶשֶׁם שֹׁטֵף בְּאַפִּי יִהְיֶה,
וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ בְּחֵמָה לְכָלָה.

בֵּאוּר

מִבְטָא דּוֹמֶה לָזֶה: „וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם" (זְכַרְיָה י"ד, י"ז). וְאַתֵּנָה, אַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ, תִּפֹּלְנָה — וְאַתֶּן, אַבְנֵי הַבָּרָד, תִּפֹּלְנָה [צִוּוּי מְחֻלָּט] עַל הַטִּיחַ. וְרוּחַ סְעָרוֹת תְּבַקֵּעַ — תַּעֲשֶׂה בּוֹ בְּקִיעִים, לְפִי נֻסְחֵנוּ יִהְיֶה פָּסוּק י"ג כְּפֶל מְיֻתָּר לְפָסוּק זֶה, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהִנֵּה גֶשֶׁם שׁוֹטֵף, וְאֶתְּנָה אַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ", וְזֶהוּ מִשְׁפַּט הַתְּנַאי, וּפֵרוּשׁוֹ: הִנֵּה יֵרֵד גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי בָרָד תִּפֹּלְנָה וּסְעָרָה חֲזָקָה תִּתְפָּרֵץ.

יב) הַמְשֵׁךְ מִשְׁפַּט הַתְּנַאי. וְהִנֵּה נָפַל הַקִּיר — וְכַאֲשֶׁר יִפֹּל אָז הַקִּיר, תַּחַת שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהָגֵן מִפְּנֵי הַגֶּשֶׁם, הַבָּרָד וְהַסַּעַר. הֲלוֹא יֵאָמֵר אֲלֵיכֶם... — זֶהוּ הַמִּשְׁפָּט הָרָאשִׁי. אַיֵּה הַטִּיחַ — מַהִי הַתּוֹעֶלֶת בְּכָל עֲמַלְכֶם?

יג) לָכֵן... — עַל כֵּן אָמְנָם כֹּה אֶעֱשֶׂה הַפַּעַם: וּבִקַּעְתִּי רוּחַ סְעָרוֹת — אוֹצִיא רוּחַ סְעָרָה. וְגֶשֶׁם... יִהְיֶה — יֵרֵד בְּזַעַף. וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ — תִּפֹּלְנָה. בְּחֵמָה — בְּזַעַם. לְכָלָה — לַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּלָה.

הֶעָרוֹת

אֶלְגָּבִישׁ — עִקַּר הַשֵּׁם גָּבִישׁ. וּפֵרוּשׁוֹ: אֶבֶן יְקָרָה, בְּדֹלַח. גַּם גְּלִידֵי בָרָד וְקֶרַח הַנּוֹצָצִים כְּעֵין הַבְּדֹלַח; וְהַהֲבָרָה אֶל מוֹרָה בָעֲרָבִית כְּהֵא הַיְדִיעָה בְּעִבְרִית.
תְּבַקֵּעַ — יֵשׁ מְנַקְּדִים תִּבָּקַע בְּמוּבַן תִּתְפָּרֵץ; וְכֵן: „כִּי נִבְקְעוּ בַמִּדְבָּר מַיִם" (יְשַׁעְיָהוּ ל"ה, ו').

וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ;
וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יֱהוִֹה.
י יַעַן וּבְיַעַן הִטְעוּ אֶת־עַמִּי,
לֵאמֹר: שָׁלוֹם, וְאֵין שָׁלוֹם;
וְהוּא בֹּנֶה חַיִץ, וְהִנָּם טָחִים אֹתוֹ תָּפֵל.
יא אֱמֹר אֶל־טָחֵי תָפֵל וְיִפֹּל;
הָיָה גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף,

בֵּאוּר

נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר יֵחָשְׁבוּ כְּעוֹבְרֵי עַמָּם, וְלֹא יִזְכּוּ לְהִכָּתֵב בִּרְשִׁימַת הָאֶזְרָחִים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. ג) וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ — בְּשׁוּב הַגּוֹלִים לְאַרְצָם, כִּי הָעָם וְהָאָרֶץ יָקִיאוּ אוֹתָם מִקִּרְבָּם.

י) מְתָאֵר תֹּכֶן נְבוּאָתָם. הִטְעוּ אֶת עַמִּי — הִתְעוּ, הוֹלִיכוּ שׁוֹלָל אֶת הֲמוֹן הָעָם הַתְּמִימִים. לֵאמֹר: שָׁלוֹם — בְּאָמְרָם כִּי אֵין כָּל סַכָּנָה צְפוּיָה לָהֶם. וְאֵין שָׁלוֹם — בְּשָׁעָה שֶׁאֵין שָׁלוֹם, וְהַסַּכָּנָה גְּדוֹלָה. חַיִץ — מְחִיצָה רְעוּעָה, שֶׁאֵינָהּ עוֹמֶדֶת בִּפְנֵי הַגֶּשֶׁם וְהָרוּחַ. תָּפֵל — טִיחַ גָּרוּעַ, גַּם דָּבָר חֲסַר טַעַם. וְהוּא — „עַמִּי" זֶה. בֹּנֶה חַיִץ — מְחַבֵּל תַּחְבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת, כִּכְרִיתַת בְּרִית עִם מִצְרַיִם, כְּדֵי לְהָגֵן עַל קִיּוּמוֹ. וְהִנָּם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְהֵמָּה" טָחִים אֹתוֹ תָּפֵל — וּנְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר בָּאִים וְטָחִים אֶת הַמְּחִיצָה בְּטִיחַ גָּרוּעַ לְחַזְּקוֹ; כְּלוֹמַר: תַּחַת לְפַקֵּחַ אֶת עֵינֵי הָעָם עַל דְּרָכָיו, הֵם מְהַלְּלִים אֶת מַעֲשָׂיו בְּאִמְרֵי חֹנֶף וּבִמְלִיצוֹת חַסְרוֹת טַעַם.

יא) אֱמֹר... וְיִפֹּל — שֶׁסּוֹף סוֹף יִפֹּל הַחַיִץ עִם הַטִּיחַ יַחַד [רְאֵה הֶעָרוֹת]. הָיָה [=הֱיֵה] גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף — רֵד, גֶּשֶׁם שׁוֹטֵף!

הֶעָרוֹת

י) יַעַן וּבְיַעַן — סִגְנוֹן חֲגִיגִי שֶׁל פְּסַק־דִּין; מִבְטָא זֶה בָּא גַּם לְהַלָּן ל"ו, ג', וּבְסֵפֶר וַיִּקְרָא כ"ו, מ"ג. הִטְעוּ — הַמָּקוֹר טְעָה הָאֲרָמִי, הוּא אֲחִי תָּעָה הָעִבְרִי, וְרָגִיל גַּם בַּמִּשְׁנָה בְּמוּבָן שְׁגִיאָה. יא) וְיִפֹּל — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא חֲסֵרָה הַמִּלָּה „וְיִפֹּל"; וְאֶפְשָׁר שֶׁהִיא כֵּפֶל בְּטָעוּת הַסּוֹפֵר מִן „תָּפֵל" שֶׁלְּפָנֶיהָ. הָיָה גֶּשֶׁם... — יֵשׁ מְנַקְּדִים הֱיֵה, וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרָא: הִנֵּה.

הוֹי לִמְתַפְּרוֹת כְּסָתוֹת עַל כָּל־אַצִּילֵי יָדַי,
וְעֹשׂוֹת הַמִּסְפָּחוֹת עַל־רֹאשׁ כָּל־קוֹמָה,
לְצוֹדֵד נְפָשׁוֹת;
הַנְּפָשׁוֹת תְּצוֹדֵדְנָה לְעַמִּי,
וּנְפָשׁוֹת לָכֶנָה תְחַיֶּינָה?
יט וַתְּחַלֶּלְנָה אֹתִי אֶל־עַמִּי

בֵּאוּר

י"ז – י"ט) עֲוֹן הַנְּבִיאוֹת.

יח) הוֹי – קְרִיאַת זַעַם וְאִיּוּם. כְּסָתוֹת – הַיָּחִיד כֶּסֶת. מְקוֹרוֹ בְּאַשּׁוּרִית־בַּבְלִית: כַּסּוּ = קָשַׁר; כְּסִתּוּ = קָשׁוּר, וְאָמְנָם מִינֵי הַכְּשָׁפִים וְשִׁמּוּשָׁם בָּאוּ לִיהוּדָה מִבָּבֶל (רְאֵה יְשַׁעְיָהוּ ב׳, ו׳: „כִּי מָלְאוּ (מִקְסָם) מִקֶּדֶם"). הַכְּסָתוֹת הֵן מִינֵי קְשׁוּרִים, שֶׁיִּחֲסוּ לָהֶם סְגֻלּוֹת מַגִּיּוֹת, מֵעֵין קַמֵּיעוֹת, וְהָיוּ קוֹשְׁרוֹת אוֹתָם עַל זְרוֹעוֹת הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֲלֵיהֶן לִשְׁאֹל עֲתִידוֹת. גַּם הַנְּבִיאוֹת בְּעַצְמָן נָשְׂאוּ קְשׁוּרִים כָּאֵלֶּה עַל זְרוֹעוֹתֵיהֶן (כ׳), לְאוֹת כְּבוֹדָן וְתָאֳרָן. אַצִּילֵי – חֵלֶק־הַיָּד הָעֶלְיוֹן מִן הַמַּרְפֵּק עַד הַכָּתֵף. אַצִּילֵי יָדַי – וּכְמוֹ „חֵירוּתוֹ שֶׁל דַּי" זְרוֹעוֹת הַיָּדַיִם. הַמִּסְפָּחוֹת – מַעֲטָפוֹת, שֶׁהָיוּ עוֹטְפוֹת בָּהֶן אֶת הָאֲנָשִׁים הַשּׁוֹאֲלִים בָּהֶן וּבִקְסָמֵיהֶן. עַל רֹאשׁ כָּל קוֹמָה – שֶׁל הַפּוֹנִים אֲלֵיהֶן, לְכַסּוֹתוֹ מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו. גַּם לַמִּסְפָּחוֹת הַלָּלוּ הָיְתָה סְגֻלַּת־קֶסֶם; וּמִי שֶׁהִתְעַטֵּף בָּהֶן נִכְנַס לְחוּג הַשְׁפָּעַת הַקֶּסֶם. לְצוֹדֵד נְפָשׁוֹת – לִלְכֹּד נְפָשׁוֹת בְּרִשְׁתָּן. הַנָּבִיא מְדַמֶּה אֶת הַקְּשׁוּרִים לְחֶבֶל הַמּוֹקֵשׁ שֶׁל צַיַּד הָעוֹפוֹת. הַנְּפָשׁוֹת – זוֹהִי הֵא הַשְּׁאֵלָה. הַנְּפָשׁוֹת... לְעַמִּי – הַנְּפָשׁוֹת שֶׁל עַמִּי. הַנְּפָשׁוֹת תְּצוֹדֵדְנָה לְעַמִּי – הֲתֹאמַרְנָה לָצוּד נַפְשׁוֹת בְּנֵי עַמִּי בְּרִשְׁתְּכֶן. וּנְפָשׁוֹת לָכֶנָה (=לָכֶן) תְחַיֶּינָה? – כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶן אַתֶּן? הָעָם שִׁלֵּם לָהֶן כֶּסֶף בִּשְׂכַר כְּשָׁפֵיהֶן; אַהֲבַת הַבֶּצַע הִיא אֵפוֹא שֶׁעוֹרְרָה אוֹתָן לְהַשְׁחִית אֶת נֶפֶשׁ הָעָם.

הֶעָרוֹת

יח) לִמְתַפְּרוֹת – הַפִּעֵל מוֹרֶה עַל הַתְמָדַת הַפְּעֻלָּה וְרִבּוּיָהּ. הַנְּפָשׁוֹת – הֵא הַשְּׁאֵלָה וְהַדָּגֵשׁ מְיֻתָּר. הַנְּפָשׁוֹת... לְעַמִּי – תְּמוּנַת סְמִיכוּת כָּזוֹ יֵשׁ גַּם בַּשָּׂפָה הָעַרְבִית.
יט) וַתְּחַלֶּלְנָה – הָרָאוּי: נַתְּחַלֵּלְנָה.

יד וְהָרַסְתִּי אֶת־הַקִּיר, אֲשֶׁר־טַחְתֶּם תָּפֵל,
וְהִגַּעְתִּיהוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִגְלָה יְסֹדוֹ;
וְנָפְלָה וּכְלִיתֶם בְּתוֹכָהּ, וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה.
טו וְכִלֵּיתִי אֶת־חֲמָתִי בַּקִּיר וּבַטָּחִים אֹתוֹ תָּפֵל;
וְאֹמַר לָכֶם: אֵין הַקִּיר וְאֵין הַטָּחִים אֹתוֹ:
טז נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל, הַנִּבְּאִים אֶל־יְרוּשָׁלַםִ
וְהַחֹזִים לָהּ חֲזוֹן שָׁלֹם, וְאֵין שָׁלֹם;
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.
יז וְאַתָּה, בֶן־אָדָם,
שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־בְּנוֹת עַמְּךָ,
הַמִּתְנַבְּאוֹת מִלִּבְּהֶן, וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶן.
יח וְאָמַרְתָּ: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

בֵּאוּר

יד) וְנָפְלָה — רוֹמֵז לַהֲרִיסוּת חוֹמַת יְרוּשָׁלָיִם.

טו) וְאֹמַר לָכֶם — וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: וְאָמַר [פֹּעַל סְתָמִי: הָאֹמֵר] לָכֶם. אֵין הַקִּיר וְאֵין הַטָּחִים — אֵי הַקִּיר וְאֵי הַטָּחִים אוֹתוֹ? [בַּעֲרָבִית: אֵין = אַיְּה].

טז) בֵּאוּר לְ„הַטָּחִים אֹתוֹ" שֶׁבְּסוֹף פָּסוּק ט"ו.

י"ז—כ"ג) עַל נְבִיאוֹת הַשֶּׁקֶר. בִּרְשִׁימוֹת הַהִסְטוֹרִיּוֹת שֶׁל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נִזְכְּרוּ בֵּין הַנְּבִיאִים גַּם שְׁמוֹת נְבִיאוֹת־אֱמֶת: מִרְיָם, דְּבוֹרָה, חֻלְדָּה (מְלָכִים ב׳ כ"ב, י"ד) נוֹעַדְיָה (נְחֶמְיָה ו׳, י"ח); אַךְ בְּלִי סָפֵק לֹא נִפְקַד מְקוֹם הַנָּשִׁים גַּם בְּקֶרֶב הַנְּבִיאִים הָעֲמָמִיִּים וְהַקּוֹסְמִים וְהָעוֹנְנִים, כְּבַעֲלַת הָאוֹב בִּשְׁמוּאֵל (א׳ כ"ח). וּמוּבָן, כִּי בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים בְּבָבֶל, עֶרֶשׂ הַכְּשָׁפִים, פָּשְׁטָה הַסַּפַּחַת הַזֹּאת בְּיוֹתֵר. לִפְעֻלַּת הַ„נְּבִיאוֹת" הָאֵלֶּה הָיְתָה אָמְנָם תְּכוּנָה פְּרָטִית, לֹא צִבּוּרִית, כִּלְרַבִּים מִנְּבִיאֵי הַשֶּׁקֶר; אַךְ הַשְׁפָּעָתָן עַל הֲמוֹן הָעָם הָיְתָה לֹא פָּחוֹת רָעָה וּמַזִּיקָה.

אֶת־הַנְּפָשׁוֹת לְפֹרְחוֹת,
וְקָרַעְתִּי אֹתָם מֵעַל זְרוֹעֹתֵיכֶם;
וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַנְּפָשׁוֹת, אֲשֶׁר אַתֶּם מְצֹדְדוֹת,
אֶת־נְפָשִׁים לְפֹרְחֹת.
כא וְקָרַעְתִּי אֶת־מִסְפְּחֹתֵיכֶם,
וְהִצַּלְתִּי אֶת־עַמִּי מִיֶּדְכֶן,
וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד בְּיֶדְכֶן לִמְצוּדָה;
וִידַעְתֶּן, כִּי־אֲנִי יְהוָה.
כב יַעַן הַכְאוֹת לֵב־צַדִּיק שֶׁקֶר,

בֵּאוּר

קָרְאוּ יוֹנָתָן וְהַפְּשִׁיטְתָּא. אֶת הַנְּפָשׁוֹת לְפֹרְחוֹת — כְּצִפֳּרִים עָפוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הַמִּלָּה לְ„פֹרְחוֹת" מְיֻתֶּרֶת, וְנִשְׁתַּרְבְּבָה לְכַאן מִסּוֹף הַפָּסוּק. וְקָרַעְתִּי אוֹתָם [=אוֹתָן] מֵעַל זְרוֹעֹתֵיכֶם [=זְרוֹעֹתֵיכֶן] — שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאוֹת אוֹתָן עַל זְרוֹעוֹתֵיהֶן לְאוֹת מַעֲלָתָן הַנְּבוּאִית. וְשִׁלַּחְתִּי — וַאֲשַׁלַּח לַחָפְשִׁי. אֶת־הַנְּפָשׁוֹת, אֲשֶׁר אַתֶּם [=אַתֶּן] מְצֹדְדוֹת — שֶׁאַתֶּן צָדוֹת בְּקִשּׁוּרֵיכֶן, כְּמוֹ שֶׁצָּדִים צִפֳּרִים בְּחֶבֶל הַמּוֹקְשִׁים. לְפֹרְחוֹת — שֶׁתּוּכַלְנָה לִפְרֹחַ לָהֶן מִתּוֹךְ הַמּוֹקֵשׁ. אֶת נְפָשִׁים — שְׁתֵּי הַמִּלִּים הַלָּלוּ, מִלְּבַד הָרִבּוּי הַמְּשֻׁנֶּה לַשֵּׁם נֶ פֶ שׁ, וְחֶסֶר הֵא הַיְּדִיעָה אַחַר „אֶת", מְיֻתָּרוֹת לְגַמְרֵי; וְיֵשׁ קוֹרְאִים: אֲשֶׁר אַתֶּם מְצֹדְדוֹת אוֹתָ ן, חָפְשִׁים לְפֹרְחוֹת.

כא) וְלֹא יִהְיוּ עוֹד — הַמִּסְפָּחוֹת. בְּיֶדְכֶן לִמְצֻדָּה [=לִמְצוּדָה] — לְרֶשֶׁת, לָצוּד בָּהּ נְפָשׁוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הַנּוֹשֵׂא שֶׁל „וְלֹא יִהְיוּ" הוּא „עַמִּי", שֶׁבַּמִּשְׁפָּט הַקּוֹדֵם, וּמְפָרְשִׁים „מְצֻדָּה" כְּמוֹ צַיִד. וְלֹא יִהְיוּ בְּיֶדְכֶן לִמְצֻדָּה — בְּנֵי עַמִּי לֹא יִהְיוּ לָכֶן לְצַיִד.

כב) תֵּאוּר הַשְׁפָּעָתָן הָרָעָה: יַעַן הַכְאוֹת לֵב — יַעַן זֶה דַּרְכְּכֶן לְהַדְאִיב לֵב צַדִּיק בִּנְבוּאוֹת הַשֶּׁקֶר, שֶׁנִּבְּאוּ לוֹ.

הֶעָרוֹת

לְפֹרְחוֹת — הַמּוּבָן הָאֲרַמִּי שֶׁל הַפֹּעַל פָּרַח = עוּף מְקֻבָּל גַּם בְּעִבְרִית, וּמִזֶּה הַשֵּׁם אֶ פְ רֹ חַ. אֹתָם... זְרוֹעֹתֵיכֶם... אַתֶּם — מֵם סוֹפִית בִּמְקוֹם נוּן. כב) הַכְאוֹת — הַמָּקוֹר כָּ א ה, אָחִי כָּ ה ה, נָ כ א נָ כ ה, כָּ א ב, וּפֵרוּשׁוֹ: הָיָה דָּוֶה וְכוֹאֵב, וְהִפְעִיל הַכְ א וֹ ת = גָּרַם צַעַר וְדַאֲבוֹן לֵב.

בְּשַׁעֲלֵי שְׂעוֹרִים וּבִפְתוֹתֵי לֶחֶם,
לְהָמִית נְפָשׁוֹת, אֲשֶׁר לֹא־תְמוּתֶנָה,
וּלְחַיּוֹת נְפָשׁוֹת, אֲשֶׁר לֹא־תִחְיֶינָה;
בְּכַזֶּבְכֶם לְעַמִּי, שֹׁמְעֵי כָזָב.
כ לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
הִנְנִי אֶל־כִּסְּתוֹתֵיכֶנָה,
אֲשֶׁר אַתֵּנָה מְצֹדְדוֹת שָׁם

בֵּאוּר

יט) **בְּשַׁעֲלֵי שְׂעוֹרִים** — שַׁעַל, אוֹ שֹׁעַל = מְלֹא כַף הַיָּד, וְהַכַּוָּנָה: בִּשְׁבִיל מְעַט שְׂעוֹרִים. **וּבִפְתוֹתֵי לֶחֶם** — בְּעַד פְּרֻסּוֹת לֶחֶם; הַנְּבִיאִים הָיוּ רְגִילִים לְקַבֵּל מִן הַדּוֹרְשִׁים אוֹתָם מַתָּנוֹת, בְּיִחוּד בְּצָרְכֵי אֹכֶל. כֵּן אָמַר שָׁאוּל: „וּמַה נָּבִיא לָאִישׁ? כִּי הַלֶּחֶם אָזַל מִכֵּלֵינוּ" (שְׁמוּאֵל א', ט', ז'). אֵשֶׁת יָרָבְעָם הֵבִיאָה לַאֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי: „עֲשָׂרָה לֶחֶם וְנִקֻּדִים, וּבַקְבֻּק דְּבַשׁ" (מְלָכִים א' י"ד, ג'); גַּם אֱלִישָׁע קִבֵּל מֵאִישׁ אֶחָד „עֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעוֹרִים" (מְלָכִים ב', ד', מ"ב); אֲבָל הַנְּבִיאוֹת מְחַלְּלוֹת אֶת שֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל מַתָּנָה דַּלָּה זוֹ, כִּי הֵן נִבָּאוֹת אֶת הַהֵפֶךְ מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ בִּרְצוֹנוֹ לְהוֹדִיעַ, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ. **לְהָמִית נְפָשׁוֹת** — מִתְנַבְּאוֹת אַתֶּן לְמִיתַת נְפָשׁוֹת — **אֲשֶׁר לֹא תְמוּתֶנָה** — אֲשֶׁר אֵין מִשְׁפָּטָם לָמוּת, כִּי צַדִּיקִים הֵם. **וּלְחַיּוֹת נְפָשׁוֹת** — וּלְהֶפֶךְ, תִּתְנַבֵּאנָה לְחַיּוֹת נְפָשׁוֹת — **אֲשֶׁר לֹא תִחְיֶינָה** — שֶׁמִּשְׁפָּטָם לָמוּת, כִּי רְשָׁעִים הֵם: כֹּה תְּחַזֵּקְנָה יְדֵי מְרֵעִים, לְבַל יָשׁוּבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה. הַפְּעָלִים „לְהָמִית" „לְחַיּוֹת" מוֹרִים עַל כַּוָּנַת הַנְּבִיאוֹת. **בְּכַזֶּבְכֶם** — [בְּכַזֶּבְכֶן]. **בְּכַזֶּבְכֶן לְעַמִּי** — בְּהִנָּבְאֲכֶן בְּשֶׁקֶר לְעַמִּי. **שֹׁמְעֵי כָזָב** — הָאוֹהֲבִים לִשְׁמֹעַ נְבוּאוֹת שֶׁקֶר מִפִּיכֶן.

כ) **מְצֹדְדוֹת שָׁם** — הַנָּכוֹן: בָּם, וְכֵן

הֶעָרוֹת

תְּמוּתֶנָּה — הָרָאוּי: תְּמוּתֶינָה בְּיוֹד, וְדָגֵשׁ הַנּוּן מְיֻתָּר וְכֵן בִּזְכַרְיָה א' י"ז: תְּפוּצֶנָּה, בִּמְקוֹם „תְּפוּצֶינָה". כ) כִּסְּתוֹתֵיכֶנָה, אַתֵּנָה — תְּמוּנוֹת עַתִּיקוֹת, וְכֵן „לָבֶנָה" (י"ח).

ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ג בֶּן־אָדָם! הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הֶעֱלוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל־לִבָּם,
וּמִכְשׁוֹל עֲוֺנָם נָתְנוּ נֹכַח פְּנֵיהֶם;
הַאִדָּרֹשׁ אִדָּרֵשׁ לָהֶם?
ד לָכֵן דַּבֵּר־אוֹתָם וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל,

בֵּאוּר

לִשְׁמֹעַ דְּבַר יְהוָה מִפִּי. כְּנִרְאֶה אֵרְעוּ אָז אֵלּוּ מְאֹרָעוֹת הִיסְטוֹרִיִּים, וְרָצוּ לָדַעַת אֶת תּוֹצְאוֹתֵיהֶם. **הֶעֱלוּ גִלּוּלֵיהֶם עַל לִבָּם** — חָזְרוּ וְזָכְרוּ אֶת הָאֱלִילִים, שֶׁבְּאֵלּוּ שֶׁבָּחוּם עַד עַתָּה וְלֹא עֲבָדוּם, וְעַכְשָׁו הֵם מִתְגַּעְגְּעִים עֲלֵיהֶם שׁוּב. כְּנִרְאֶה, פָּסְקָה עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים בָּעֵת הָרִאשׁוֹנָה; אֲבָל אַחֲרֵי כֵן הִתְחִילוּ נוֹטִים שׁוּב אַחֲרֵי הָאֱלִילוּת. אֶפְשָׁר בְּהַשְׁפָּעַת הַסְּבִיבָה הַכַּשְׂדִּית, שֶׁכְּדֵי לְהֵיטִיב אֶת יַחַס הָאֶזְרָחִים אֲלֵיהֶם כִּבְּדוּ אֶת אֱלֹהֵי הָאָרֶץ, וּמְעַט מְעַט נִמְשְׁכוּ אַחַר עֲבוֹדָתָם. הַזְּקֵנִים הִצְטַדְּקוּ בְּוַדַּאי, כִּי הֵם עוֹשִׂים זֹאת אַךְ לְמַרְאִית עַיִן [„נֹכַח פְּנֵיהֶם"], אֲבָל הַנָּבִיא יוֹדֵעַ, כִּי הֶעֱלוּ אֶת הַגִּלּוּלִים עַל לִבָּם. **וּמִכְשׁוֹל עֲוֺנָם** — וּפְסִילֵי הָאֱלִילִים, שֶׁהֵם נִכְשָׁלִים בָּהֶם — **נָתְנוּ נֹכַח פְּנֵיהֶם** — הֵם מְשִׂימִים לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם וְהַתְּשׁוּקָה מִתְגַּבֶּרֶת אָז בִּלְבָבָם לְעָבְדָם שׁוּב; וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה הֵם בָּאִים אֶל הַנָּבִיא לִדְרֹשׁ בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הָאֱלִילוּת סַבְלָנִית הִיא בְּעֶצֶם מַהוּתָהּ, וְלֹא הוֹצִיאָה מִן הַכְּלָל גַּם אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. בְּנִגּוּד לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּאַחְדוּתוֹ הַמֻּחְלֶטֶת, שֶׁהוּא עַל פִּי עֶצֶם מַהוּתוֹ „אֵל קַנָּא", שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל אֶת הָאֱלִילִים עִמּוֹ: „לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי" (שמות כ', ג'). **הַאִדָּרֹשׁ** [=הַהִדָּרֵשׁ] **אִדָּרֵשׁ לָהֶם** — הַאֶתֵּן לְדָרְשֵׁנִי, כְּלוֹמַר: הַאָשִׁיב לָהֶם עַל שְׁאֵלָתָם?

ד) **אוֹתָם** — [=אִתָּם] **וּבָא אֶל**

הֶעָרוֹת

ג) **הַאִדָּרֹשׁ** — הֵא הַבִּנְיָן נִתְחַלְּפָה בְּאָלֶף, כְּדֵי שֶׁלֹּא תָבֹאנָה סְמוּכוֹת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת דּוֹמוֹת. ד) **אִישׁ אִישׁ** — סִגְנוֹן חֻגִּיגִי הָרָגִיל בְּדִינֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּתוֹרַת־כֹּהֲנִים [רְאֵה

וַאֲנִי לֹא הִכְאַבְתִּיו;
וּלְחַזֵּק יְדֵי רָשָׁע,
לְבִלְתִּי־שׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרָע לְהַחֲיֹתוֹ;
כג לָכֵן שָׁוְא לֹא תֶחֱזֶינָה
וְקֶסֶם לֹא־תִקְסַמְנָה עוֹד;
וְהִצַּלְתִּי אֶת־עַמִּי מִיֶּדְכֶן,
וִידַעְתֶּן, כִּי־אֲנִי יְהוָה.

יד.

א וַיָּבוֹא אֵלַי אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי.

בֵּאוּר

וַאֲנִי לֹא הִכְאַבְתִּיו — וַאֲנִי לֹא חָפַצְתִּי כְּלָל לְהַעֲצִיבוֹ. כָּאָמוּר לְמַעְלָה (ט"ו): „לְהָמִית נְפָשׁוֹת, אֲשֶׁר לֹא תְמוּתֶינָה". וּלְחַזֵּק יְדֵי רָשָׁע — בְּהַבְטָחוֹת טוֹבוֹת. לְהַחֲיֹתוֹ — בָּזֶה שֶׁאַתֶּן נִבָּאוֹת לוֹ שֶׁיִּחְיֶה. כג) שָׁוְא לֹא תֶחֱזֶינָה — לֹא תוּכַלְנָה עוֹד לַחֲזוֹת חֶזְיוֹנוֹת שָׁוְא. וְקֶסֶם לֹא תִקְסַמְנָה עוֹד — יֵשׁ קוֹרְאִים: „וְכָזָב לֹא תִקְסַמְנָה עוֹד", הַשֵּׁם „כָּזָב" בָּא בְּהַקְבָּלָה לְ„שָׁוְא" (ו, ז'). וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה — מַטְּרַת הָעֹנֶשׁ הִיא הַכָּרַת אֱלָהוּתוֹ וִיכָלְתּוֹ הַבִּלְתִּי מֻגְבֶּלֶת.

פֶּרֶק יד.

א'—ח') עַל הַשּׁוֹאֲלִים בַּנָּבִיא.

א'—ג') פְּתִיחָה: הַנְּבוּאָה נִתְגַּלְּתָה אֵלָיו לְרַגְלֵי בִּקּוּר הַזְּקֵנִים בְּבֵיתוֹ.

א) וַיָּבוֹא — [=וַיָּבֹאוּ]. וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי —

הֶעָרוֹת

א) מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל — רְאֵה לְמַעְלָה ח', א'.

ז כִּי אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל,
וּמֵהַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּיִשְׂרָאֵל,
וְיִנָּזֵר מֵאַחֲרַי, וְיַעַל גִּלּוּלָיו אֶל־לִבּוֹ,
וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׂים נֹכַח פָּנָיו,
וּבָא אֶל־הַנָּבִיא לִדְרָשׁ־לוֹ בִי;
אֲנִי־יְהוָֹה נַעֲנֶה־לּוֹ בִּי.
ח וְנָתַתִּי פָנַי בָּאִישׁ הַהוּא,
וַהֲשִׂמֹתִיהוּ לְאוֹת וְלִמְשָׁלִים,
וְהִכְרַתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי;
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָֹה.
ט וְהַנָּבִיא כִי־יְפֻתֶּה וְדִבֶּר דָּבָר,
אֲנִי יְהוָֹה פִּתֵּיתִי אֵת הַנָּבִיא הַהוּא;

בֵּאוּר

ז) וּמֵהַגֵּר — הַגֵּרִים נֶהֱנוּ בְּיִשְׂרָאֵל מִשִּׁוּוּי־זְכֻיּוֹת גָּמוּר [רְאֵה לְהַלָּן מ"ז כ"ב: „וְלַהַגֵּרִים הַגָּרִים בְּתוֹכְכֶם... וְהָיוּ לָכֶם כְּאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל"], לְפִיכָךְ מוּטָּלִים עֲלֵיהֶם גַּם כָּל הַחוֹבוֹת הַמּוּטָּלִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְיִנָּזֵר — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: אֲשֶׁר יִנָּזֵר.

ח) וַהֲשִׂמֹתִיהוּ — [הִפְעִיל מִמְּקוֹר שָׁמֹם] אֶעֱשֶׂה אוֹתוֹ לְשַׁמָּה; [יוֹנָתָן קָרָא: וְשַׂמְתִּיהוּ וּמִמְּקוֹר שִׂים]. לְאוֹת — לְחֶרְפָּה. וְלִמְשָׁלִים — שֶׁיִּהְיֶה בְּאָסוֹנוֹ הַגָּדוֹל לְמָשָׁל בְּפִי כֹּל.

ט'–י"א) עַל הַנָּבִיא הַנִּדְרָשׁ לְשׁוֹאֲלוֹ הָאֱלִילִי.

ט) כִּי יְפֻתֶּה — כִּי יִתְנַהֵג כְּפֶתִי, יוֹאֵל. וְדִבֶּר דָּבָר — לֹא דִבְרֵי תוֹכָחָה, אֶלָּא חֲזוֹן עֲתִידוֹת לְשׁוֹאֲלוֹ הָאֱלִילִי, דָּבָר זֶה מְצַיֵּן קַטְנוּת נַפְשׁוֹ שֶׁל הַנָּבִיא וְאִי־הֲבָנָתוֹ אֶת תַּכְלִית הַנְּבוּאָה. אֲנִי יְהוָֹה פִּתֵּיתִי אֵת הַנָּבִיא — אָז אֵין כָּל עֵרֶךְ לִנְבוּאָתוֹ

הֶעָרוֹת

ט) אֲנִי יְהוָֹה פִּתֵּיתִי — דּוֹמֶה לָזֶה אָנוּ מוֹצְאִים בִּמְלָכִים א' (כ"ב, כ'): „הִנֵּה נָתַן

אֲשֶׁר יַעֲלֶה אֶת־גִּלּוּלָיו אֶל־לִבּוֹ,
וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנוֹ יָשִׂים נֹכַח פָּנָיו,
וּבָא אֶל־הַנָּבִיא:
אֲנִי יְהוָה נַעֲנֵיתִי לוֹ בָּא* בְּרֹב גִּלּוּלָיו.
ה לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם,
אֲשֶׁר נָזֹרוּ מֵעָלַי בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם.
ו לָכֵן אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל:
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מֵעַל גִּלּוּלֵיכֶם,
וּמֵעַל כָּל־תּוֹעֲבֹתֵיכֶם הָשִׁיבוּ פְנֵיכֶם.

* בה כתיב.

בֵּאוּר

הַנָּבִיא — לִדְרֹשׁ אֶת יְהוָה, וּבָזֹאת הוּא מַעֲמִיד אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּרָה אַחַת עִם אֱלִילָיו. בָּא — הַכְּתִיב: בָּה, וְהַנָּכוֹן: בִּי, כְּמוֹ לְהַלָּן בְּפָסוּק ז׳, וְכֵן קָרָא יוֹנָתָן וְהַשִּׁבְעִים. אֲנִי יְהוָה נַעֲנֵיתִי לוֹ בִּי — אֲנִי בְּעַצְמִי אָשִׁיב לוֹ תְּשׁוּבָה הָרְאוּיָה לוֹ, וְאָז — אוֹי וַאֲבוֹי לוֹ. לַנָּבִיא אֵין מַעֲנֶה בַּעֲדוֹ. בְּרֹב גִּלּוּלָיו — בִּשְׁבִיל רֹב גִּלּוּלָיו, שֶׁלִּבּוֹ נוֹטֶה אַחֲרֵיהֶם. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: לַמְרוֹת רֹב גִּלּוּלָיו, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהָגֵן עָלָיו מִפְּנֵי זַעְמִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁזּוֹהִי הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת.

ה) לְמַעַן תְּפֹשׂ... בְּלִבָּם — כְּדֵי לֶאֱחֹז בְּלִבָּם בְּחָזְקָה; וְהַכַּוָּנָה: עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה נִצַּחַת זוֹ אֲעוֹרֵר אֶת לְבָבָם לַחְשֹׁב דַּרְכָּם; אֲבָל אִם יִדְרֹשׁ לָהֶם הַנָּבִיא, יוֹסִיפוּ לָלֶכֶת בְּדַרְכָּם הָרָעָה. נָזֹרוּ מֵעָלַי — הִתְרַחֲקוּ מִמֶּנִּי.

ו) שׁוּבוּ — אֵלַי. וְהָשִׁיבוּ — פְּנֵיכֶם מֵעַל גִּלּוּלֵיכֶם — כָּאָמוּר: „וּמִכְשׁוֹל עֲוֹנָם נָתְנוּ נֹכַח פְּנֵיהֶם" (ג׳).

הֶעָרוֹת

וַיִּקְרָא י״ז, ג׳; י׳, י״ג; כ׳, ב׳). נַעֲנֵיתִי — פֹּעַל עָנֹה בְּנִפְעַל מְשַׁמֵּשׁ כָּאן בְּמוּבַן הַדֹּרֵשׁ (ג׳), וּבָא רַק כָּאן וּלְהַלָּן פָּסוּק ז׳. ה) נָזֹרוּ — נִפְעַל מִמְּקוֹר זוּר, אֲחִי סוּר. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: נָזֹרוּ, וְהוּא נִפְעַל מִמְּקוֹר נָזֹר, כָּאָמוּר לְהַלָּן „וְיִנָּזֵר מֵאַחֲרַי".

יב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃

בֵּאוּר

הָיָה לִזְקֹף בְּרֻבָּם אַךְ עַל חֶשְׁבּוֹן הַשָּׂרִים וְרָאשֵׁי הַמִּפְלָגוֹת הַמְּדִינִיּוֹת; וְלָמָּה יִשְׂאוּ כָּל אֵלֶּה הַחַפִּים מִפֶּשַׁע בַּעֲוֹן רִשְׁעֵי הַדּוֹר? אַיֵּה הַמִּשְׁפָּט וְהַצֶּדֶק שֶׁל אֵל שׁוֹפֵט צֶדֶק?

לְפִי הַהַשְׁקָפָה הַקְּדוּמָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּטְּאָה בָּרְשִׁימוֹת הָעַתִּיקוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, הָיְתָה עַרְבוּת הַפְּרָט, בֶּן הַמִּשְׁפָּחָה, אוֹ בֶּן הָעִיר, בְּעַד כְּלָל הַמִּשְׁפָּחָה, אוֹ הָעִיר, דָּבָר הַמּוּבָן מֵאֵלָיו. הַגִּבּוֹר הַלּוֹכֵד אֶת עִיר אוֹיְבָיו בְּעֶזְרַת אֱלֹהָיו, מַחֲרִים אוֹתָהּ לִשְׁמוֹ, וְאֵת כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר בָּהּ, מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה, יַגִּיר לְפִי חֶרֶב. כֵּן עָשׂוּ גַּם גִּבּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַהוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְנִלְחָם אֶת מִלְחֲמוֹתֵיהֶם. כִּי יָמוּתוּ גַּם הַבָּנִים עִם אֲבִיהֶם, שֶׁנִּשְׁפַּט לָמוּת בַּעֲוֹנוֹ, נֶחְשַׁב לְמִשְׁפַּט צֶדֶק. וּרְאֵה יְהוֹשֻׁעַ ז׳, כ״ב) גַּם הַבְּרָכָה, שֶׁבָּאָה, לְאִישׁ בְּעַד מַעֲשֵׂה טוֹב וָחֶסֶד, חָלָה עַל בֵּיתוֹ וְעַל זַרְעוֹ אַחֲרָיו.

נְבוּאוֹת הַזַּעַם שֶׁל הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים נוֹשְׂאוֹת עֲלֵיהֶם חוֹתָמָהּ שֶׁל הַשְׁקָפָה זוֹ: יְהוָה בָּא בְּמִשְׁפָּט עִם „זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו", שֶׁ„גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיהֶם", עַל כֵּן הוּא מַעֲלֶה עַל יְהוּדָה „אֶת מֵי הַנָּהָר הָרַבִּים וְהָעֲצוּמִים", „וְשָׁאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם, וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאֶה שְׁמָמָה". הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים, רָאשֵׁי הָעָם, חָטְאוּ וְהָעֹנֶשׁ בָּא עַל הָעִיר, עַל הָעָם, עַל הָאָרֶץ.

אַךְ מְעַט מְעַט הֵחֵלּוּ לְהִשָּׁמַע עִרְעוּרִים עַל הַשְׁקָפָה זוֹ: הִתְפַּתְּחוּת הַחַיִּים הַכַּלְכָּלִיִּים בַּמַּמְלָכָה וְהַתְּנוּעָה מִן הַכְּפָר אֶל הָעִיר פָּרְצוּ פְּרָצִים בְּסִדְרֵי הַחַיִּים הַפַּטְרִיאַרְכַלִיִּים; הִתְקַדְּמוּת הַתַּרְבּוּת וְהַהִתְפַּתְּחוּת הָרוּחָנִית הִבְלִיטוּ אֶת הַהֲבְדֵּלִים הַגְּדוֹלִים שֶׁבֵּין כִּשְׁרוֹנוֹת הַפְּרָט הָאֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ, לַמְרוֹת הֱיוֹתָם בְּנֵי מִשְׁפָּחָה אַחַת, הַבְדֵּלִים בְּדַעַת, בְּכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה וּבְמִקְצוֹעוֹת מִשְׁלַח־הַיָּד. פֹּה וָשָׁם הִתְנַשְּׂאָה אִישִׁיּוּת נְבוּאִית גְּדוֹלָה, שֶׁאֵינָהּ נִמְדֶּדֶת בְּשׁוּם אֹפֶן בַּמִּדָּה הָרְגִילָה שֶׁל מִשְׁפַּחְתָּהּ, אוֹ עִיר מְגוּרֶיהָ. מִי הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁווֹת, לְמָשָׁל, אֶת גּוֹרַל יִרְמְיָהוּ לְגוֹרַל אֶחָיו וּקְרוֹבָיו בַּעֲנָתוֹת? כֹּה הִתְנַשֵּׂא הַפְּרָט מֵעַל שֶׁטַח הַכְּלָל. הַיָּחִיד הָיָה לַחֲטִיבָה מְיֻחֶדֶת, וְעָנְשׁוֹ שֶׁל זֶה בַּעֲוֹן הַצִּבּוּר נֶחְשַׁב לְאִי־צֶדֶק.

מִתְנַגְּדֵי נְבִיאֵנוּ הִרְגִּישׁוּ זֹאת; אֲבָל גַּם הֵם לֹא נִשְׁתַּחְרְרוּ עוֹד מִן הַהַשְׁקָפָה הַקְּדוּמָה: הֵם חָשְׁבוּ, כִּי בִּשְׁבִיל הַנְּפָשׁוֹת הַיְקָרוֹת לָהֶם, הַנְּקִיּוֹת, לְדַעְתָּם, מֵעָוֹן, צְרִיכָה כָּל הָעִיר לְהִנָּצֵל מֵרָעָה, וּבְכֵן, שׁוּב לֹא בַּפְּרָט מִתְגַּלֶּה הַגּוֹרָל, כִּי אִם בַּכְּלָל. הַשְׁקָפָה זוֹ מָצְאָה לָהּ בִּטּוּי בִּתְפִלַּת אַבְרָהָם עַל סְדוֹם לְהַצִּיל אֶת הָעִיר בַּעֲבוּר חֲמִשִּׁים, אַרְבָּעִים, וּלְסוֹף — עֲשָׂרָה צַדִּיקִים הַנִּמְצָאִים בְּתוֹכָהּ, בַּקְּרִיאוֹת: „הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע"? „הֲשֹׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט!" מַבַּעַת עוֹד הַהַשְׁקָפָה

וְנָטִיתִי אֶת־יָדִי עָלָיו,
וְהִשְׁמַדְתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל.

י וְנָשְׂאוּ עֲוֹנָם, כַּעֲוֹן הַדֹּרֵשׁ כַּעֲוֹן הַנָּבִיא יִהְיֶה.

יא לְמַעַן לֹא־יִתְעוּ עוֹד בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרַי,
וְלֹא־יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּכָל־פִּשְׁעֵיהֶם;
וְהָיוּ־לִי לְעָם, וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

הַטּוֹבָה, שֶׁנִּבָּא לוֹ בִּשְׁמִי; כִּי אֲנִי בְּעַצְמִי פִּתֵּיתִי אוֹתוֹ וְשַׂמְתִּי בְּפִיו נְבוּאַת שֶׁקֶר. בְּרֶגַע שֶׁהֶחְלִיט הַנָּבִיא לְהִדָּרֵשׁ לְשׁוֹאֲלוֹ הָאֱלִילִי, נִסְתַּלְּקָה כְּבָר מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הָאֲמִתִּית, וַחֲזוֹן הָעֲתִידוֹת, שֶׁחָזָה לוֹ, אָמְנָם עַל פִּי הֶאָרָה עֶלְיוֹנָה, אֵינוֹ אֶלָּא חֲזוֹן שֶׁקֶר, שֶׁנִּרְאָה לוֹ, כְּדֵי לְהוֹלִיךְ שׁוֹלָל אוֹתוֹ וְאֶת שׁוֹאֲלוֹ יַחַד (רְאֵה הֶעָרוֹת); מֵאָז הוּא נֶחְשָׁב לְנָבִיא שֶׁקֶר, וְעֹנֶשׁ אֶחָד נָכוֹן לוֹ וּלְשׁוֹאֲלוֹ הָאֱלִילִי יַחַד, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר לְהַלָּן.

יא) וּכְשֶׁתָּבֹא כָּלָיָה עַל עוֹבְדֵי הָאֱלִילִים וּנְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, תִּתְחַדֵּשׁ הַבְּרִית וְיָשׁוּב הַיַּחַס הַהַרְמוֹנִי בֵּין יִשְׂרָאֵל וֵאלֹהָיו.

(י"ב — כ"ג) נְבוּאָה עַל פְּלֵיטֵי יְרוּשָׁלַיִם.

מָבוֹא. נְבוּאָה זוֹ בָּאָה לְהָשִׁיב עַל טַעֲנוֹתֵיהֶם שֶׁל הַגּוֹלִים נֶגֶד נְבוּאוֹת הַכִּלָּיוֹן, שֶׁהִשְׁמִיעַ נְבִיאֵנוּ עַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם (פֶּרֶק ט' וְעוֹד). נְבוּאוֹת־זַעַם אֵלֶּה עוֹרְרוּ הִתְמַרְמְרוּת בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים, שֶׁרַבִּים מֵהֶם הִשְׁאִירוּ בִּירוּשָׁלַיִם הוֹרִים וְאַחִים, בָּנִים וּבָנוֹת. הַנְּפָשׁוֹת הַיְקָרוֹת הָאֵלֶּה, מַשָּׂא נַפְשָׁם וּמְקוֹר גַּעְגּוּעֵיהֶם, הוֹפִיעוּ לְנֶגֶד עֵינֵי רוּחָם בִּתְמוּנָה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי מִזּוֹ שֶׁתֵּאֵר הַנָּבִיא. וְסוֹף סוֹף כָּל אוֹתָם הַ„שִּׁקּוּצִים" וְ„הַתּוֹעֵבוֹת", שֶׁמְּיַחֵס הַנָּבִיא לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם, אֶפְשָׁר

הֶעָרוֹת

יְהוָֹה רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאֶיךָ אֵלֶּה"; אַךְ בִּמְקוֹם „רוּחַ הַשֶּׁקֶר", הַמְּתַוֵּךְ שָׁם בֵּין יְהוָֹה וּנְבִיאָיו, מְפַתֶּה כָּאן אֶת הַנָּבִיא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כִּבְיָכוֹל, בְּעַצְמוֹ. י) כַּעֲוֹן... כַּעֲוֹן — הָאוֹת כ' הַכְּפוּלָה מוֹרָה עַל הַדִּמְיוֹן הַגָּמוּר בְּלִי שׁוּם הֶבְדֵּל.

יד וְהָיוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ:
נֹחַ, דָּנִאֵל וְאִיּוֹב;
הֵמָּה בְצִדְקָתָם יְנַצְּלוּ נַפְשָׁם,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.

בֵּאוּר

וְכֵן אָמַר צְפַנְיָה: „אָסֵף אָדָם וּבְהֵמָה" (א׳, ג׳).

יד) וְהָיוּ — וְלוּ גַם יִהְיוּ בָהּ. נֹחַ, דָּנִאֵל וְאִיּוֹב — שֶׁהָיוּ מְפֻרְסָמִים בָּאַגָּדָה הָעַמָּמִית כְּסֵמֶל הַצְּדָקָה, הַחֶסֶד וְהַטּוֹב. עַל נֹחַ יְסֻפַּר בַּתּוֹרָה, כִּי הָיָה „אִישׁ צַדִּיק תָּמִים"; אִיּוֹב הָיָה מְפֻרְסָם בָּאַגָּדָה הַמִּזְרָחִית כְּסֵמֶל הַתֹּם, הַיֹּשֶׁר וְהַסַּבְלָנוּת הַגְּדוֹלָה. אֵלֶּה הֵם טִפּוּסִים מִזְרָחִיִּים כְּלָלִיִּים, לֹא יִשְׂרְאֵלִיִּים; וּבְנוֹגֵעַ לְדָנִאֵל הַנִּזְכָּר כָּאן בֵּין נֹחַ וְאִיּוֹב, נִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁאֵין זֶה בֶּן דּוֹרוֹ שֶׁל יְחֶזְקֵאל וְצָעִיר הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ, אַחַד הַיְלָדִים מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה, שֶׁהוּבְאוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל אַחַר גָּלוּת יְהוֹיָכִין; אֶלָּא שֶׁגַּם הוּא אֶחָד מִגִּבּוֹרֵי הָאַגָּדָה הַמִּזְרָחִית הָעַתִּיקָה כְּנֹחַ וְאִיּוֹב, וְלֹא דַוְקָא יִשְׂרְאֵלִי. לְהַלָּן הוּא מְשַׁמֵּשׁ לִנְבִיאֵנוּ גַם כְּסֵמֶל הַחָכְמָה, אֲשֶׁר „כָּל סָתוּם לֹא עֲמָמוּהוּ" (כ"ח, ג׳). שְׁנֵי אֵלֶּה, דָּנִיאֵל וְאִיּוֹב, חָיוּ בָּאַגָּדָה הָעַמָּמִית יָמִים רַבִּים עַד שֶׁהָיוּ „נוֹשְׂאִים" לִסְפָרִים הַנִּקְרָאִים עַל שְׁמָם. הַנָּבִיא מַזְכִּיר אֵפוֹא בְּכַוָּנָה שְׁמוֹת צַדִּיקִים מְפֻרְסָמִים, שֶׁלֹּא הָיוּ יְהוּדִים, כְּדֵי שֶׁיִּתְאִימוּ אֶל הָ„אֶרֶץ", שֶׁהוּא מְתָאֵר בְּדִמְיוֹנוֹ. אֲבָל יִרְמְיָהוּ אוֹמֵר: „אִם יַעֲמֹד מֹשֶׁה וּשְׁמוּאֵל לְפָנַי, אֵין נַפְשִׁי אֶל הָעָם הַזֶּה" (ט"ו, א׳). הֵמָּה בְצִדְקָתָם — זֶהוּ הַמִּשְׁפָּט הָרָאשִׁי, וְעַד הֵנָּה הָיוּ מִשְׁפְּטֵי הַתְּנַאי. יְנַצְּלוּ נַפְשָׁם — וּכְמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (ט"ז) אֲפִלּוּ אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם לֹא יוּכְלוּ לְהַצִּיל. תּוֹרַת הַגְּמוּל שֶׁל נְבִיאֵנוּ הַנּוֹסֶדֶת עַל הַצֶּדֶק הַמֻּחְלָט יוֹדַעַת רַק אֶת מִדַּת הַדִּין, הָאוֹמֶרֶת: „הוּא רָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת", אֲבָל רְחוֹקָה הִיא מִמִּדַּת הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחָה שֶׁל

הֶעָרוֹת

יד) דָּנִאֵל — בְּסֵפֶר דָּנִיֵּאל בָּא שֵׁם זֶה תָּמִיד דָּנִיֵּאל. יְנַצְּלוּ נַפְשָׁם — הַפֹּעַל מִמָּקוֹר נָצַל בָּא תָמִיד בְּהוֹרָאַת הָרֵק („וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם" (שְׁמוֹת י"ב, ל"ו)) וְרַק כָּאן הוּא בָא בְהוֹרָאַת הַצָּלָה; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „יִנָּצְלוּ", (בְּלִי „נַפְשָׁם"). טו) לוּ חַיָּה רָעָה — יֵשׁ קוֹרְאִים: „אוֹ חַיָּה רָעָה" הַמַּתְאִים יוֹתֵר לָעִנְיָן, כְּמוֹ לְהַלָּן י"ז, י"ט.

יג בֶּן־אָדָם, אֶרֶץ כִּי תֶחֱטָא־לִי לִמְעָל־מַעַל,
וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיהָ,
וְשָׁבַרְתִּי לָהּ מַטֵּה־לָחֶם;
וְהִשְׁלַחְתִּי־בָהּ רָעָב,
וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה;

בֵּאוּר

הַקְּדוּמָה, שֶׁאֵין לְהַפְרִיד אֶת גּוֹרַל הַפְּרָט מִגּוֹרַל הַכְּלָל הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וּכְדֵי שֶׁלֹּא יִסָּפֶה הַצַּדִּיק עִם הָרָשָׁע, מֵהָרָאוּי הִיא שֶׁיִּנָּצֵל גַּם הָרָשָׁע בִּזְכוּתוֹ.

וְהִנֵּה בָּא נְבִיאֵנוּ וּמַבִּיעַ דֵּעָה חֲדָשָׁה. הוּא מְנַתֵּק פַּעַם אַחַת אֶת הַחֲבָלִים, שֶׁקָּשְׁרוּ אֶת גּוֹרַל הַפְּרָט אֶל הַכְּלָל כֻּלּוֹ, וַאֲפִילוּ אֶל הַקְּרוֹבִים אֵלָיו קִרְבַת־דָּם: בָּנִים וּבָנוֹת. אֶת הָרַעְיוֹן הַזֶּה מַבִּיעַ הַנָּבִיא בְּאֹפֶן צִיּוּרִי: אֶרֶץ שֶׁנִּגְזְרָה עָלֶיהָ כְּלָיָה בַּעֲוֹנָהּ, וּשְׁלֹשָׁה צַדִּיקֵי עוֹלָם, נֹחַ, דָּנִיֵּאל וְאִיּוֹב, בְּתוֹכָהּ — הֵם לֹא יִסָּפוּ בַּעֲוֹן הָרְשָׁעִים; אֲבָל גַּם הַצֵּל לֹא יַצִּילוּ אֶת הָאֲחֵרִים, וַאֲפִילוּ אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם הַקְּרוֹבִים לָהֶם בְּיוֹתֵר.

רַעְיוֹן זֶה נִרְאֶה לָנוּ פָּשׁוּט מְאֹד; אֲבָל בִּזְמַנּוֹ הָיָה זֶה תַּגְלִית גְּדוֹלָה בָּעוֹלָם הָאֱמוּנָה, קְרִיאַת דְּרוֹר לְנֶפֶשׁ הַיָּחִיד מִסֵּבֶל־הָאַחֲרָיוּת שֶׁל הַכְּלָל.

יג) **אֶרֶץ כִּי תֶחֱטָא לִי** — זֶהוּ מַאֲמַר הַתְּנָאִי: אִם תֶּחֱטָא לִי אֵיזוֹ אֶרֶץ. **לִמְעָל־מַעַל** — וְהַחֵטְא הוּא מַעַל וּבְגִידָה בַּבְּרִית, כִּבְגֹד אִשָּׁה בְּבַעְלָהּ. הַנָּבִיא רָאָה לְעֵינָיו אֶת יְהוּדָה הַבּוֹגֶדֶת בֵּאלֹהֶיהָ, וְהוּא מְתָאֵר בְּדִמְיוֹנוֹ, לוּ הָיְתָה אֶרֶץ אַחֶרֶת קְשׁוּרָה כָּל כַּךְ לֵאלֹהֵי עוֹלָם הַשּׁוֹכֵן בְּקִרְבָּהּ, וְאַחֲרֵי כֵן בָּגְדָה בוֹ. **וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיהָ** — וַאֲנִי אַטֶּה יָדִי עָלֶיהָ לְעָנְשָׁהּ... כָּל זֶה הוּא הַמְשֵׁךְ מִשְׁפַּט הַתְּנָאִי. **וְהִכְרַתִּי... אָדָם וּבְהֵמָה** — תֵּאוּר שֶׁל חֻרְבָּן גָּמוּר

הֶעָרוֹת

יג) **אֶרֶץ כִּי תֶחֱטָא** — הַנּוֹשֵׂא לִפְנֵי הַנָּשׂוּא עִם „כִּי", זֶהוּ סִגְנוֹנוֹ שֶׁל סֵפֶר תּוֹרַת־כֹּהֲנִים „אָדָם כִּי יַקְרִיב" (א', ב'); „אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ" (י"ב, ב'); „אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ..." וּבְחֵלֶק הַחֻקִּים שֶׁל סֵפֶר שְׁמוֹת הוּא אוֹמֵר: „וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ...", „וְכִי יְרִיבֻן אֲנָשִׁים", „וְכִי יִגַּח שׁוֹר" (שָׁם כ', ז, י"ח, כ"ח). **לִמְעָל־מַעַל** — בַּמּוּבָן הָאָמוּר בַּתּוֹרָה: „אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ, וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל" (בַּמִּדְבָּר ה', י"ב).

לְהַכְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה׃
כ וְנֹחַ, דָּנִאֵל וְאִיּוֹב בְּתוֹכָהּ,
חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה,
אִם־בֵּן אִם־בַּת יַצִּילוּ;
הֵמָּה בְצִדְקָתָם יַצִּילוּ נַפְשָׁם.
כא כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
אַף כִּי־אַרְבַּעַת שְׁפָטַי הָרָעִים:
חֶרֶב וְרָעָב וְחַיָּה רָעָה וָדֶבֶר,
שִׁלַּחְתִּי אֶל־יְרוּשָׁלִָם,
לְהַכְרִית מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה;
כב וְהִנֵּה נוֹתְרָה־בָּהּ פְּלֵטָה
הַמּוּצָאִים בָּנִים וּבָנוֹת,

בֵּאוּר

כ) אִם בֵּן, אִם בַּת יַצִּילוּ — אִם יוּכְלוּ לְהַצִּיל בְּצִדְקָתָם אֲפִילוּ בֵּן אֶחָד אוֹ בַּת אֶחָת.

כ"א — כ"ג) סוֹפָהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ מְקַבֵּל פִּתְאֹם נְטִיָּה שֶׁלֹּא פִּלַּלְנוּ לָהּ: תַּחַת לְהַגִּיד, כִּי בְּנֹחַ, דָּנִיֵּאל וְאִיּוֹב, יִנָּצְלוּ הַנְּקִיִּים מֵעָוֹן גַּם בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא אוֹמֵר, כִּי עַל יְרוּשָׁלַיִם תִּתַּךְ חֲמַת יְהֹוָה בְּמִדָּה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת; וְאִם אַחֲרֵי כָל אֵלֶּה עוֹד תִּשָּׁאֵר בָּהּ פְּלֵיטָה, הוּא גוֹמֵר בְּאִירוֹנִיָּה מָרָה, אָז לֹא בִּשְׁבִיל, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נְקִיִּים מֵעָוֹן, כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם חוֹשְׁבִים, אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְאוֹתְכֶם, עַד כַּמָּה הֵם רָעִים וְנִשְׁחָתִים: וִידַעְתֶּם, כִּי לֹא חִנָּם עָשִׂיתִי, אֵת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בִּירוּשָׁלָיִם.

כ"א — וַחֲצִי כ"ב) בֵּית חֲמִישִׁי.

כא) אַף כִּי... — וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְאַחַר שֶׁשִּׁלַּחְתִּי בִּירוּשָׁלַיִם כָּל אַרְבַּעַת הַשְּׁפָטִים הָרָעִים כְּאֶחָד, הֲלֹא בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְהִשָּׁאֵר מִבָּנֶיהָ כָּל זֵכֶר.

כב) וְהִנֵּה נוֹתְרָה בָּהּ פְּלֵיטָה — [„פְּלֵיטָה" הוּא שֵׁם הַקִּבּוּץ] וּבְכָל זֹאת הָיְתָה לָהּ שְׁאֵרִית. הַמּוּצָאִים — מִירוּשָׁלַיִם, לָלֶכֶת בַּגּוֹלָה, וְהֵם — בָּנִים וּבָנוֹת — הַשְּׁבָעִים,

טו לוּ־חַיָּה רָעָה אַעֲבִיר בָּאָרֶץ וְשִׁכְּלָתָּה,
וְהָיְתָה שְׁמָמָה מִבְּלִי עוֹבֵר מִפְּנֵי הַחַיָּה;
טז שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ,
חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה,
אִם־בָּנִים וְאִם־בָּנוֹת יַצִּילוּ;
הֵמָּה לְבַדָּם יִנָּצֵלוּ
וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה שְׁמָמָה.
יז אוֹ חֶרֶב אָבִיא עַל־הָאָרֶץ הַהִיא;
וְאָמַרְתִּי: חֶרֶב תַּעֲבֹר בָּאָרֶץ,
וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה;
יח וּשְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּתוֹכָהּ,
חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה,
לֹא יַצִּילוּ בָּנִים וּבָנוֹת;
כִּי הֵם לְבַדָּם יִנָּצֵלוּ.
יט אוֹ דֶּבֶר אֲשַׁלַּח אֶל־הָאָרֶץ הַהִיא;
וְשָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עָלֶיהָ בְּדָם,

בֵּאוּר

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַמְתֹאֶרֶת בַּתּוֹרָה בִּתְשׁוּבַת יְהוָֹה עַל אַבְרָהָם בְּעַד סְדֹם וַאֲנָשֶׁיהָ.

ט״ו – ט״ז) בַּיִת שֵׁנִי.

טו) לוּ חַיָּה רָעָה — וְאִם חַיָּה רָעָה... — וְשִׁכְּלָתָּה — וְתַשְׁמִיד אֶת בָּנֶיהָ עַד הֱיוֹתָהּ כְּאֵם שַׁכּוּלָה.

טז) שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה... — [=וּשְׁלֹשֶׁת...]. אִם... יַצִּילוּ — כִּי לֹא יַצִּילוּ.

י״ז – י״ח) בַּיִת שְׁלִישִׁי.

יז) אוֹ חֶרֶב — אוֹ אִם חֶרֶב... וְדוֹמֶה לָזֶה: „אוֹ בֵן יִגָּח" (שְׁמוֹת כ״א, ל״א).

י״ט – כ') בַּיִת רְבִיעִי.

יט) אֲשַׁלַּח — בְּמוּבַן אַשְׁלִיחַ. בְּדָם — בְּמִשְׁפְּטֵי מָוֶת.

טו.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃
ב בֶּן־אָדָם!
מַה־יִּהְיֶה עֵץ־הַגֶּפֶן מִכָּל־עֵץ,

בֵּאוּר

פֶּרֶק טו.

אַחֲרִית יְרוּשָׁלָיִם.

מָבוֹא. עַם יִשְׂרָאֵל נִמְשַׁל בְּסִפְרוּת הַנְּבוּאָה לְכֶרֶם (יְשַׁעְיָהוּ ה׳, ז׳), לְגֶפֶן, (הוֹשֵׁעַ י׳, א׳), לְשׂוֹרֵק (יִרְמְיָהוּ ב׳, כ״א). עִנְּבֵי הַגֶּפֶן הֵם פְּרִי תַּרְבּוּת אַגְרָרִית גְּבֹהָה. הַגֶּפֶן הִיא הָאֲצִילָה, הָרַכָּה וְהָעֲנֻגָּה בְּעַם הָעֵצִים. לַגֶּפֶן אָמְרוּ הָעֵצִים בְּמָשָׁל הָעַמָּמִי הָעַתִּיק: „לְכִי אַתְּ מָלְכִי עָלֵינוּ״ (שׁוֹפְטִים ט׳, י״ב); אֲבָל כְּבוֹד הַגֶּפֶן וְתִפְאַרְתָּהּ אֵינָם בְּרוּם קוֹמָתָהּ וּבְצֵל עֲנָפֶיהָ הָרַבִּים — כִּי מַה הִיא הַגֶּפֶן הַנְּמוּכָה לְעֻמַּת הָאֶרֶז הָאַדִּיר, אֲשֶׁר בַּלְּבָנוֹן, וְהָאַלּוֹן הֶחָסוֹן, אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן? הֲלֹא כָמוֹהָ כְּאַיִן! — כִּי אִם בְּתִירוֹשָׁהּ הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים. כֹּה הָיְתָה הַגֶּפֶן סֵמֶל לְעַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה לֵאלֹהָיו לְ„עַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים״ לֹא בְּגָדְלוֹ וְעֻזּוֹ [„כִּי אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים״], כִּי אִם בְּפִרְיֵי רוּחוֹ, בְּתַרְבּוּתוֹ הַמּוּסָרִית הַגְּבֹהָה. אֲבָל הַגֶּפֶן הֵחֵלָּה „לַעֲשׂוֹת בְּאֻשִׁים״, וּמֵאָז יָרְדָה מַטָּה מַטָּה מִמְּרוֹם מַעֲלַת תַּרְבּוּתָהּ הַגְּבֹהָה, עַד שֶׁחָזְרָה לְמַצָּבָהּ הַפְּרָאִי הַקָּדוּם, לְמַדְרֵגַת גֶּפֶן־יַעַר.

וְכֵן אָמַר יִרְמְיָהוּ: „וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שֹׂרֵק... וְאֵיךְ נֶהְפַּכְתְּ לִי סוּרֵי גֶּפֶן נָכְרִיָּה״ (ב׳, כ״א). זֶהוּ חָזוֹן רָגִיל בְּעוֹלַם הַצְּמָחִים, שֶׁצֶּמַח עָדִין, בֶּן תַּרְבּוּת גְּבֹהָה, הוֹלֵךְ וּמִתְנַוְּנֶה מֵחֹסֶר טִפּוּל וְטִפּוּחַ, וְחוֹזֵר לְמַצָּבוֹ הַשָּׁפָל הַקָּדוּם. וּמִשֶּׁבָּאָה הַגֶּפֶן לִידֵי כָךְ, לֹא דַי שֶׁאֵין לָהּ עוֹד יִתְרוֹן עַל שְׁאָר הָעֵצִים, אֶלָּא שֶׁהִיא פְּחוּתָה וּגְרוּעָה הַרְבֵּה מִכָּל הָעֵצִים. אֶת הָרַעְיוֹן הַזֶּה מַבִּיעַ הַנָּבִיא בְּשִׁירָה נְבוּאִית זוֹ, הַמְּלֵאָה יֵאוּשׁ מַר בְּנוֹגֵעַ לַעֲתִידָהּ שֶׁל מַמְלֶכֶת יְהוּדָה. הַשִּׁירָה הִיא בַּת שִׁבְעָה בָּתִּים. הַחֲרוּזִים קְצָרִים כַּחֲרוּזֵי שִׁיר־עַמָּמִי, וְדוֹמָה בְּצוּרָתָהּ לְ„שִׁירַת הַכֶּרֶם״ שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ.

ב׳ — ה׳) הַמָּשָׁל.

ב) בֶּן־אָדָם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְאַתָּה, בֶּן אָדָם!״ עֵץ הַגֶּפֶן — מִשֶּׁהִשְׁחִיתָה הַגֶּפֶן אֶת פִּרְיָהּ, אֵין עֶרְכָּהּ אֶלָּא בְּחָמְרָהּ, חֹמֶר הָעֵץ שֶׁבָּהּ. וְעַל זֶה הוּא מְדַבֵּר הַפַּעַם. מַה־יִּהְיֶה עֵץ הַגֶּפֶן מִכָּל עֵץ — מַה יִּהְיֶה טִיבוֹ, מַהִי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל עֵץ

הִנָּם יוֹצְאִים אֲלֵיכֶם;
וּרְאִיתֶם אֶת־דַּרְכָּם וְאֶת־עֲלִילוֹתָם,
וְנִחַמְתֶּם עַל־הָרָעָה, אֲשֶׁר הֵבֵאתִי עַל־יְרוּשָׁלָםִ,
אֵת כָּל־אֲשֶׁר הֵבֵאתִי עָלֶיהָ.
כג וְנִחֲמוּ אֶתְכֶם,
כִּי־תִרְאוּ אֶת־דַּרְכָּם וְאֶת־עֲלִילוֹתָם;
וִידַעְתֶּם, כִּי לֹא חִנָּם עָשִׂיתִי
אֵת כָּל־אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בָהּ,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

הַפְּשִׁיטְתָּא וְהַוּוּלְגָּטָה קָרְאוּ: „הַמּוֹצִיאִים בָּנִים וּבָנוֹת" — כְּלוֹמַר: וְלֹא הֵם בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁהֵם מוֹצִיאִים עִמָּם גַּם אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם. וּרְאִיתֶם — מִכָּאן עַד סוֹף כ"ג בַּיִת שִׁשִּׁי. וּרְאִיתֶם אֶת דַּרְכָּם — וְכַאֲשֶׁר תִּרְאוּ עוֹד אֶת מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְנִחַמְתֶּם עַל הָרָעָה... — תִּמְצְאוּ עוֹד נֶחָמָה עַל הָרָעָה שֶׁהֵבֵאתִי עַל יְרוּשָׁלַיִם, בִּרְאוֹתְכֶם, כִּי לֹא חִנָּם נֶעֶנְשׁוּ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעוֹד הִתְנַהַגְתִּי עִמָּם בְּמִדַּת הָרַחֲמִים; כִּי לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִשָּׁאֵר מֵהֶם גַּם זֵכֶר.

כג) וְנִחֲמוּ אֶתְכֶם — הֵם יָבִיאוּ לָכֶם נִחוּמִים; הוּא בֵּאוּר הָרַעְיוֹן שֶׁל הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם.

הֶעָרוֹת

כב) עֲלִילוֹתָם — שֵׁם זֶה בָּא בִיחֶזְקֵאל תָּמִיד בְּמוּבַן מַעֲשִׂים רָעִים (רְאֵה לְהַלָּן כ', מ"ג; כ"א, כ"ט, י"ד; ל"ו, י"ז, י"ט). וְנִחַמְתֶּם — נִפְעַל בְּהוֹרָאַת נֶחָמָה, תַּחַת שֶׁהוּא בָּא תָּמִיד בְּמוּבַן חֲרָטָה; וְכֵן: „מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ" (יִרְמְיָהוּ ל"א, י"ד).

ד הִנֵּה לָאֵשׁ נִתַּן לְאָכְלָה,
אֵת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ,
וְתוֹכוֹ נָחָר;
הֲיִצְלַח לִמְלָאכָה?
ה הִנֵּה בִּהְיוֹתוֹ תָמִים
לֹא יֵעָשֶׂה לִמְלָאכָה,
אַף כִּי־אֵשׁ אֲכָלַתְהוּ וַיֵּחָר;
וְנַעֲשָׂה עוֹד לִמְלָאכָה?

* *
*

ו לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
כַּאֲשֶׁר עֵץ־הַגֶּפֶן בְּעֵץ הַיַּעַר,

בֵּאוּר

לָזֶה לֹא יִצְלָח; כָּל כַּךְ הוּא דַּק וְרַךְ.

ד) הִנֵּה לָאֵשׁ נִתַּן לְאָכְלָה — וּמַה גַּם שֶׁעֵץ גֶּפֶן זֶה כְּבָר נִשְׂרַף רֻבּוֹ בָּאֵשׁ. וְתוֹכוֹ — וְגַם אֶמְצָעִיתוֹ. נָחָר — נִתְיַבֵּשׁ מֵחֹם הָאֵשׁ וְנֶחְרַךְ. צִיּוּר אֲמִתִּי לְגֶפֶן יִשְׂרָאֵל: חֻרְבַּן שֹׁמְרוֹן וְגָלוּת אֶפְרַיִם מִקָּצָה מִזֶּה, גָּלוּת יְהוֹיָכִין וְדִלְדּוּל יְהוּדָה מִקָּצָה מִזֶּה, וְהַשְּׁאֵרִית הַדַּלָּה בִּימֵי צִדְקִיָּהוּ גַּם הִיא אֵינָהּ אֶלָּא כְּאוּד מֻצָּל מִשְּׂרֵפָה. וְאֵין כָּל תִּקְוָה לְקִיּוּמָהּ. הֲיִצְלַח לִמְלָאכָה — כְּלוּם יִצְלַח עוֹד לְאֵיזוֹ מְלָאכָה שֶׁתִּהְיֶה.

ה) וַהֲלֹא הַדְּבָרִים קַל־וָחֹמֶר: הִנֵּה בִּהְיוֹתוֹ תָמִים... וְנַעֲשָׂה עוֹד לִמְלָאכָה? — הֲלֹא יִצְלַח אַךְ לְהִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ.

ו׳ — ח׳) הַנִּמְשָׁל.

ו) כַּאֲשֶׁר עֵץ הַגֶּפֶן — כְּגוֹרַל עֵץ

הֶעָרוֹת

ד) נָחָר — נִפְעַל מִמְּקוֹר חָ֫רָה, שֶׁהוֹרָאָתוֹ יָבֵשׁ, חֹם, הַבְעָרָה, וּבֶעָתִיד: יֵחַר [=יִסַּב], וּבְהֶפְסֵק: יֵחָר.

הַזְּמוֹרָה, אֲשֶׁר הָיָה בַּעֲצֵי הַיָּעַר?

ג הֲיֻקַּח מִמֶּנּוּ עֵץ
לַעֲשׂוֹת לִמְלָאכָה?
אִם־יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יָתֵד
לִתְלוֹת עָלָיו כָּל־כֶּלִי?

בֵּאוּר

הַגֶּפֶן יוֹתֵר מִכָּל מִין עֵץ אַחֵר? הַזְּמוֹרָה — מַקְבִּיל לְ„גֶפֶן", וְקָרָא לָהּ זְמוֹרָה, בִּשְׁבִיל שֶׁהִיא דַּקָּה וְדַלָּה כְּעָנָף רַךְ. אֲשֶׁר הָיָה — הַפֹּעַל בְּמִין זָכָר רוֹמֵז אֶל עֵץ הַזְּמוֹרָה. אֲשֶׁר הָיָה בַּעֲצֵי הַיַּעַר — מַה טִּיבָהּ וַחֲשִׁיבוּתָהּ שֶׁל זְמוֹרַת הַגֶּפֶן, שֶׁשָּׁבָה לְמַצָּבָהּ הַשָּׁפָל הַקָּדוּם כְּכָל עֲצֵי הַיָּעַר? וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַשֵּׁם זְמוֹרָה הוֹרָאָתוֹ עָנָף דַּק וְקָלוּשׁ בִּכְלָל, וְ„עֵץ הַזְּמוֹרָה" פֵּרוּשׁוֹ: שִׂיחַ בַּעַל עֲנָפִים דַּקִּים; וּלְפִי זֶה יֵחָלֵק הַבַּיִת הַזֶּה לִשְׁלֹשָׁה חֲרוּזִים שָׁוִים:

מַה יִּהְיֶה עֵץ הַגֶּפֶן
מִכָּל עֵץ הַזְּמוֹרָה,
אֲשֶׁר הָיָה בַּעֲצֵי הַיָּעַר?

וְהַכַּוָּנָה: מַהִי חֲשִׁיבוּתוֹ שֶׁל עֵץ הַגֶּפֶן יוֹתֵר מִכָּל שִׂיחַ דַּל וְדַק כָּמוֹהוּ, הַנִּמְצָא בְּקֶרֶב עֲצֵי הַיַּעַר?

ג) הֲיֻקַּח מִמֶּנּוּ — כְּלוּם לוֹקְחִים מֵעֵץ הַגֶּפֶן. עֵץ — בְּמוּבַן הַחֹמֶר, גֶּזֶר עֵץ. לַעֲשׂוֹת לִמְלָאכָה — לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצֹרֶךְ מְלָאכָה, כְּלוֹמַר: לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ כֶּלִי? אִם יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יָתֵד — אוֹ אִם אֶפְשָׁר לָקַחַת מִמֶּנּוּ, לְפָחוֹת, גֶּזֶר עֵץ לְתָקְעוֹ בַּקִּיר, שֶׁיּוּכְלוּ לִתְלוֹת עָלָיו אֵיזֶה כֶּלִי? הֵן גַּם

הֶעָרוֹת

ב) הַזְּמוֹרָה — עִקַּר הוֹרָאָתוֹ: דָּבָר דַּק, קָלוּשׁ וּמְדֻלְדָּל, וְדוֹמֶה לוֹ שֹׁרֶשׁ צֶמֶר: שַׂעֲרוֹת הַבְּהֵמוֹת הָאֲרֻכּוֹת וְהַדַּקּוֹת, וּמִמֶּנּוּ הַשֵּׁם „צַמֶּרֶת הָאֶרֶז" (י"ז, ב'). ג) הֲיֻקַּח — הָפְעַל. לַעֲשׂוֹת לִמְלָאכָה — הַמִּבְטָא „עָשָׂה לִמְלָאכָה" בָּא גַם בִּשְׁמוֹת (ל"ח, כ"ד): „הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה", וּבִשְׁמוּאֵל א' (ח', ט"ז): „וְעָשָׂה לִמְלַאכְתּוֹ". לִמְלָאכָה — הַשֵּׁם מְלָאכָה בָּא בְּמוּבַן עֲבוֹדַת אֻמָּנוּת יְדוּעָה, וְגַם בְּמוּבַן הַדָּבָר הֶעָשׂוּי, הַכְּלִי: „וְהִנֵּה הוּא עֹשֶׂה מְלָאכָה עַל הָאָבְנָיִם... וְנִשְׁחַת הַכְּלִי..." (יִרְמְיָהוּ י"ח, ב'–ג').

ב בֶּן־אָדָם! הוֹדַע אֶת־יְרוּשָׁלִַם אֶת־תּוֹעֲבֹתֶיהָ.

בֵּאוּר

יִשְׂרָאֵל בִּבְגִידָה, וּמַעַל בְּבַעַל נְעוּרֶיהָ: „אָכֵן בָּגְדָה אִשָּׁה מֵרֵעָהּ, כֵּן בְּגַדְתֶּם בִּי, בֵּית יִשְׂרָאֵל!” (יִרְמְיָהוּ ג׳, כ׳); הוֹשֵׁעַ אָמַר: „רִיבוּ בְאִמְּכֶם רִיבוּ, כִּי הִיא לֹא אִשְׁתִּי, וְאָנֹכִי לֹא אִישָׁהּ, וְתָסֵר זְנוּנֶיהָ מִפָּנֶיהָ” (ב׳, ד׳), וִישַׁעְיָהוּ קוֹרֵא עַל צִיּוֹן: „אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה!” (א׳, כ״ח). אֶת הַמָּשָׁל הַזֶּה מַבִּיעַ גַּם נְבִיאֵנוּ בַּאֲרִיכוּת וּבִפְרָטוּת יְתֵרָה. אֲבָל הַבְדֵּל גָּדוֹל יֵשׁ בֵּין הַשְׁקָפַת יְחֶזְקֵאל וּבֵין הַשְׁקָפַת הַנְּבִיאִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ: יְשַׁעְיָהוּ יוֹדֵעַ כִּי הָיוּ יָמִים, שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם הַזּוֹנָה הָיְתָה „קִרְיָה נֶאֱמָנָה, מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט, צֶדֶק יָלִין בָּהּ”. הוֹשֵׁעַ מַזְכִּיר אֶת תְּקוּפַת הַמִּדְבָּר כְּ„תוֹר הַזָּהָב” בַּהִסְטוֹרְיָה הַיִּשְׂרְאֵלִית: „כַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מָצָאתִי יִשְׂרָאֵל”; וַעֲוֹנוֹ הִתְחִיל רַק מִיּוֹם שֶׁ„בָּאוּ בַעַל פְּעוֹר” (ט׳, י׳); גַּם יִרְמְיָהוּ זוֹכֵר בְּאַהֲבָה תְּקוּפָה אִידֵאָלִית זוֹ: „זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ, לֶכְתֵּךְ, אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר” (ב׳, ב׳); אֲבָל יְחֶזְקֵאל רוֹאֶה כְּבָר אֶת עֲוֹן יְרוּשָׁלַיִם, [וִירוּשָׁלַיִם הִיא כָּאן סֵמֶל עַם יִשְׂרָאֵל] בְּרִגְעֵי הַהִסְטוֹרְיָה הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלָּהּ; פּוֹשַׁעַת הִיא מִבֶּטֶן, וְגַם מוֹצָאָהּ הוּא אֱלִילִי. יְחֶזְקֵאל רוֹאֶה אֶת הַהִסְטוֹרְיָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל כְּשַׁלְשֶׁלֶת אֲרֻכָּה שֶׁל עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, הַהוֹלֶכֶת וְנִמְשֶׁכֶת מִדּוֹר לְדוֹר. כָּל הֶעָבָר שֶׁל עַמּוֹ מוֹפִיעַ לְעֵינָיו כְּלִיל אֹפֶל אָרֹךְ, בְּלִי נִצְנוּץ קַל שֶׁל קַו אוֹר אֶחָד. הַשְׁקָפָה פֶּסִּימִית זוֹ, בָּאָה לוֹ כְּתוֹצָאָה מְחֻיֶּבֶת מִתּוֹרַת הַגְּמוּל שֶׁלּוֹ, הַנּוֹסֶדֶת עַל הַצֶּדֶק הַמֻּחְלָט: הַקַּטַּסְטְרוֹפָה הַנּוֹרָאָה, שֶׁבָּאָה בָּרִאשׁוֹנָה עַל מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כַּךְ גַּם עַל מַמְלֶכֶת יְהוּדָה; רִגְעֵי הַגְּסִיסָה הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם הַנְּצוּרָה עַל יְדֵי צִבְאוֹת בָּבֶל, כְּיוֹנָה הַמְפַרְפֶּרֶת בְּצִפָּרְנֵי הַנֵּץ — שֶׁנִּרְאוּ לְעֵינֵי רוּחוֹ שֶׁל הַנָּבִיא, — כָּל אֵלֶּה הֲלֹא עוֹרְרוּ בִּלְבָבוֹ אֶת הַשְּׁאֵלָה: מַדּוּעַ? אַיֵּה אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט? וְזוֹ הָיְתָה הַתְּשׁוּבָה: גָּדוֹל עֲוֹן הָעָם כְּגֹדֶל אֲסוֹנוֹ. וְאִם נוֹרָא הָיָה גּוֹרַל עַם יִשְׂרָאֵל מִגּוֹרַל כָּל הָעַמִּים שְׁכֵנָיו, אֵין זֹאת, כִּי גָדַל גַּם עֲוֹנוֹ מֵעֲוֹן כָּל הָעַמִּים. וְזוֹ הָיְתָה גַּם הַשְׁקָפַת סוֹפְרֵי סִפְרֵי הַהִסְטוֹרְיָה שֶׁלָּנוּ, וּבְיִחוּד זוֹ שֶׁל מְסַדְּרֵי סֵפֶר „שׁוֹפְטִים” וְסִפְרֵי „מְלָכִים”. זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ הִיא אֵפוֹא אַחַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, וּלְפִיכָךְ הִיא נִגְמֶרֶת בְּיִעוּד שִׁיבַת שְׁבוּתָהּ.

הַנְּבוּאָה נֶחֱלֶקֶת לְאַרְבָּעָה מַאֲמָרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְהַלָּן בְּבֵאוּרֵנוּ.

א׳—י״ד) מַאֲמָר רִאשׁוֹן: חַסְדֵי יְהוָֹה עִם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ.

ב) יְרוּשָׁלָ͏ִם — יְרוּשָׁלַיִם לֹא הָיְתָה רַק בִּירַת יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל, וּמֶרְכַּז הַחַיִּים הַמְּדִינִיִּים שֶׁל הַמַּמְלָכָה; אֶלָּא תַּמְצִית הַחַיִּים הָרוּחָנִיִּים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ הָעִקָּר בְּעֵינֵי הַנָּבִיא. עַל כֵּן תְּשַׁמֵּשׁ לוֹ יְרוּשָׁלַיִם לְסֵמֶל עַם יִשְׂרָאֵל בְּמוּבַן מַהוּתוֹ הָרוּחָנִית. הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַ͏ִם — וְיָדְעָה, כִּי לֹא חִנָּם בָּא עָלֶיהָ הָאָסוֹן הַנּוֹרָא.

אֲשֶׁר־נְתַתִּיו לָאֵשׁ לְאָכְלָה;
כֵּן נָתַתִּי אֶת־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם.
ז וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בָּהֶם,
מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם;
וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה,
בְּשׂוּמִי אֶת־פָּנַי בָּהֶם.
ח וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה;
יַעַן מָעֲלוּ מַעַל,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

טז.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בֵּאוּר

הַגֶּפֶן, אֲשֶׁר נְתַתִּיו לָאֵשׁ לְאָכְלָה — שֶׁתְּעוּדָתוֹ רַק לִהְיוֹת לְמַאֲכֹלֶת אֵשׁ.

ז) וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בָּהֶם — לְרָעָה. מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ — הֵם נִצְּלוּ לְפִי שָׁעָה מִן הָאֵשׁ, מִכִּלָּיוֹן גָּמוּר, אַחַר גָּלוּת יְהוֹיָכִין. וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם — אַךְ עַתָּה תֹּאכְלֵם הָאֵשׁ כָּלָה. וִידַעְתֶּם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְיָדְעוּ. וּלְפִי נוּסְחָתֵנוּ פּוֹנֶה הַנָּבִיא בִּדְבָרָיו אֵלֶּה אֶל אֶחָיו הַגּוֹלִים.

ח) וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ שְׁמָמָה — זֶהוּ בֵּאוּר עַל „וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם". מָעֲלוּ מַעַל — בָּגְדוּ בִי וְהֵפֵרוּ אֶת בְּרִיתִי.

פֶּרֶק טז.

יְרוּשָׁלַיִם הַזּוֹנָה, בְּגִידָתָהּ, עָנְשָׁהּ, וּתְשׁוּבָתָהּ.

מָבוֹא. עוֹד הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים: הוֹשֵׁעַ, יְשַׁעְיָהוּ, וְיִרְמְיָהוּ, תֵּאֲרוּ אֶת הַבְּרִית הַכְּרוּתָה בֵּין יִשְׂרָאֵל וֵאלֹהָיו כִּבְרִית אַהֲבָה בֵּין אִשָּׁה וְאִישָׁהּ; וַעֲוֹן בַּת

הֶעָרוֹת

ו) אֲשֶׁר נְתַתִּיו לָאֵשׁ... — יֵשׁ קוֹרְאִים: „אֲשֶׁר נָתַן" וּרְאֵה פָּסוּק ד'.

ד וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוּלֶּדֶת* אוֹתָךְ
לֹא־כָרַּת* שָׁרֵּךְ, וּבְמַיִם לֹא־רְחַצְתְּ לְמִשְׁעִי;
וְהָמְלֵחַ לֹא הָמְלַחַתְּ, וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ.
ה לֹא־חָסָה עָלַיִךְ עַיִן,
לַעֲשׂוֹת לָךְ אַחַת מֵאֵלֶּה, לְחֻמְלָה עָלָיִךְ;

*) הריש בדגש.

בֵּאוּר

ד) וּמוֹלְדוֹתַיִךְ — [=וְתוֹלְדוֹתַיִךְ]. וְהַקּוֹרוֹת אוֹתָךְ. לֹא־כָרַּת שָׁרֵּךְ — [=כֹּרַת שָׁרְרֵךְ] לֹא נִכְרַת טַבּוּרֵךְ וְנִקְשַׁר כָּרָאוּי, אֶלָּא נִתַּק, וְהַכַּוָּנָה: הָיִית כָּל כָּךְ עֲזוּבָה, עַד שֶׁלֹּא הָיָה מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה לָךְ גַּם אֶת הֶהָכְרָחִי בְּיוֹתֵר לַיֶּלֶד אַחַר הַלֵּדָה. וּבְמַיִם לֹא רְחַצְתְּ — כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת לַיֶּלֶד הַנּוֹלָד. לְמִשְׁעִי — לְטֹהַר, לְנִקָּיוֹן. וְהָמְלֵחַ לֹא הָמְלַחַתְּ — וְלֹא שִׁפְשְׁפוּ אֶת גּוּפֵךְ בְּמֵי מֶלַח. כָּךְ נוֹהֲגִים גַּם הַיּוֹם בְּאַרְצוֹת הַקֶּדֶם. הַפַּלָּחִים אוֹמְרִים, כִּי בְזֹאת יִתְקַשֶּׁה בְּשַׂר הַיֶּלֶד וְיֶחֱזַק; אַךְ כַּנִּרְאֶה יֵשׁ לַמִּנְהָג זֶה מָקוֹר דָּתִי עַתִּיק, כְּדֵי לְהָגֵן עַל הַיֶּלֶד מֵרוּחוֹת רָעוֹת, אוֹ לְהַקְדִּישׁוֹ לָאֱלֹהוּת. וְאוּלַי יֵשׁ בָּזֶה שַׁיָּכוּת: לְ„בְרִית מֶלַח". וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ — וְלֹא עָטְפוּ אוֹתָךְ בְּחִתּוּלִים, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים לַתִּינוֹקוֹת.

ה) לֹא חָסָה עָלַיִךְ עַיִן — רֶגֶשׁ הַחֶמְלָה מִתְבַּטֵּא בְּמַבַּט הָעֵינַיִם. בְּאֶרֶץ הַקֶּדֶם חוֹשְׁבִים אֶת לֵידַת הַבַּת לְאָסוֹן; הָאֵם הַיּוֹלֶדֶת בַּת מִתְבַּיֶּשֶׁת לְהַבִּיט בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, וְחִזָּיוֹן מָצוּי הוּא, שֶׁהַהוֹרִים מַשְׁלִיכִים מִבֵּיתָם אֶת הַבַּת, שֶׁנּוֹלְדָה לָהֶם. וּבְקֶרֶב הָעֲרָבִים הַקַּדְמוֹנִים הָיוּ הוֹרִים

הֶעָרוֹת

ד) הוּלֶּדֶת — שֵׁם הַפֹּעַל לְבִנְיַן הָפְעַל. וְיֵשׁ שֶׁבִּמְקוֹם הַשּׁוּרוּק הַנִּרְאֶה בָּא קָבּוּץ וְדָגֵשׁ בַּלּ'; וְכַאן בָּאוּ הַוָּו וְהַדָּגֵשׁ יַחַד. כָּרַּת — דָּגֵשׁ בָּרֵישׁ, כְּיוֹצֵא מִן הַכְּלָל, וְתַחַת אוֹת כ' קָמָץ קָטָן בִּמְקוֹם קָבּוּץ: כֻּרַּת, וּלְפִי הַכְּלָל: כֹּרַת, מִבִּנְיַן פֻּעַל. שָׁרֵּךְ — עִקָּרוֹ שר=שָׁרָר, וְהָרֵישׁ דְּגוּשָׁה [גַּם כֵּן כְּיוֹצֵא מִן הַכְּלָל], לְפִי שֶׁהוּא בִּמְקוֹם שָׁרְרֵךְ, וְהוֹרָאָתוֹ: טַבּוּר הַבֶּטֶן, הַמָּקוֹר שָׁרֹר הוֹרָאָתוֹ הָיָה חָזָק, וּמִזֶּה בַּתַּלְמוּד: „שָׁרִיר וְקַיָּם". לְמִשְׁעִי — מְשֹׁעָרִים שֶׁמְּקוֹרוֹ בְּאַשּׁוּרִית: מֶשׁוּ=רָחַץ. וְאֶפְשָׁר שֶׁבְּהוֹרָאָה זוֹ בָּא גַּם הַפֹּעַל מָסָה: „בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה" (תְּהִלִּים ו', ז'). לְחֻמְלָה — שֵׁם הַפֹּעַל בִּתְמוּנַת נְקֵבָה, כְּמוֹ לְשָׁמְרָה, לְקָרְבָה, אֶלָּא שֶׁבִּמְקוֹר הַקָּמָץ הַקָּטָן בָּא כַּאן קָבּוּץ.

ג וְאָמַרְתָּ: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה לִירוּשָׁלַםִ:
מְכֹרֹתַיִךְ וּמֹלְדֹתַיִךְ מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי;
אָבִיךְ הָאֱמֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית.

בֵּאוּר

ג) מְכֹרֹתַיִךְ וּמֹלְדֹתַיִךְ — מוֹצָאֵךְ וְרֵאשִׁית הוּלַּדְתֵּךְ הָיוּ — מֵאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי — הַשְּׁקוּעָה בָּאֱלִילוּת שְׁפָלָה. הַשֵּׁם „כְּנַעַן" כּוֹלֵל אֶת כָּל הָעַמִּים הַקְּדוּמִים, שֶׁיָּשְׁבוּ לְפָנִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; כַּיָּדוּעַ הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם, לִפְנֵי כִּבּוּשָׁהּ עַל יְדֵי דָּוִד, מְקוֹם מוֹשָׁבוֹ שֶׁל הַיְבוּסִי; וּלְפִיכָךְ נִקְרְאָה גַּם בְּשֵׁם יְבוּס (שׁוֹפְטִים י"ט, י"א). אָבִיךְ — מוֹלִידֵךְ, כְּלוֹמַר: מְיַסְּדֵךְ, הָיָה — הָאֱמֹרִי — הוּא שֵׁם אֶחָד מֵעַמֵּי כְּנַעַן, שֶׁיָּשַׁב עַל הֶהָרִים בִּדְרוֹם הָאָרֶץ, שֶׁהָיוּ אַחֲרֵי כֵן לְנַחֲלַת יְהוּדָה, וְנִקְרְאוּ בְּשֵׁם „הָרֵי יְהוּדָה". אֱמֹרִי פֵּרוּשׁוֹ הֲרָרִי, עַל שֵׁם אַרְצוֹ הַגְּבֹהָה [אָמִיר=רָם, וּמִזֶּה — רֹאשׁ צַמֶּרֶת, וְהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לְקָצִין עָם: אֶמִיר]. עַם הָאֱמֹרִי הָיָה הֶחָזָק בְּעַמֵּי כְּנַעַן, וּלְפִיכָךְ נִקְרְאָה לִפְעָמִים כָּל אֶרֶץ כְּנַעַן בְּשֵׁם „אֶרֶץ הָאֱמֹרִי" (עָמוֹס ב׳, י׳). וְאִמֵּךְ חִתִּית — מִבְּנוֹת חֵת. חֵת כְּהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי הִתְיַחֵס בַּתּוֹרָה לִבְנֵי כְנַעַן (בְּרֵאשִׁית י׳, ט"ו — ט"ז). הַחִתִּים [בְּאַשּׁוּרִית: חַתִּי], יָשְׁבוּ בְּיִחוּד, כַּנִּרְאֶה מִן הַכְּתֹבוֹת הַמִּצְרִיּוֹת וְהָאַשּׁוּרִיּוֹת, מִצְּפוֹן אֶרֶץ כְּנַעַן, בֵּין נַהֲרֵי פְּרָת וְאוֹרוֹנְטֵס; אֲבָל הֵם שָׁפְכוּ מֶמְשַׁלְתָּם עַל כָּל אֶרֶץ כְּנַעַן, וּלְפִיכָךְ נִקְרְאָה גַּם „אֶרֶץ הַחִתִּים" (יְהוֹשֻׁעַ א׳, ד׳). שֵׁבֶט אֶחָד מִבְּנֵי חֵת הִתְיַשֵּׁב בִּדְרוֹם הָאָרֶץ, בְּחֶבְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ [רְאֵה בְּרֵאשִׁית כ"ג, ג׳]. אָבִיךְ הָאֱמֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית — יְרוּשָׁלַיִם בָּאָה כָּאן, כָּאָמוּר לְמַעְלָה, בְּתוֹר סֵמֶל לְעַם יִשְׂרָאֵל בִּכְלָלוֹ. וּמוּבָן, שֶׁאֵין כַּוָּנַת הַנָּבִיא, שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹצָאוֹ מֵעַמֵּי כְּנַעַן, אֶלָּא שֶׁלְּפִי הַשְׁחָתָתוֹ הַדָּתִית וְהַמּוּסָרִית דּוֹמֶה הוּא, כְּאִלּוּ הָיָה מוֹצָאוֹ כְּנַעֲנִי־אֱלִילִי, וְנִטִּיָּתוֹ הָאֱלִילִית בָּאָה לוֹ בִּירֻשָּׁה מִמְּקוֹרוֹ הָרִאשׁוֹן.

הֶעָרוֹת

ג) מְכֹרֹתַיִךְ — הַשֵּׁם מְכוּרָה מְקוֹרוֹ כּוּר, אָחִי קוּר, כָּרָה=חָפַר בְּאֵר; וּמִזֶּה הַשֵּׁם מָקוֹר, וּפֵרוּשׁוֹ: מוֹצָא; וְדוֹמֶה לַמִּבְטָא זֶה „מַקֶּבֶת נֻקַּרְתֶּם" (יְשַׁעְיָהוּ נ"א, א׳). מֹלְדֹתַיִךְ — הָרִבּוּי מִן הַשֵּׁם מוֹלָד, וְלֹא מִן מוֹלֶדֶת. הַכְּנַעֲנִי — יָחִיד בְּמוּבָן קִבּוּצִי. וְכֵן: „לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי" (בְּרֵאשִׁית כ"ד, ג׳).

שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ,
וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה.
ח וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ, וָאֶרְאֵךְ, וְהִנֵּה עִתֵּךְ עֵת דֹּדִים,
וָאֶפְרֹשׂ כְּנָפִי עָלַיִךְ, וָאֲכַסֶּה עֶרְוָתֵךְ;
וָאֶשָּׁבַע לָךְ, וָאָבוֹא בִבְרִית אֹתָךְ,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה, וַתִּהְיִי־לִי.
ט וָאֶרְחָצֵךְ בַּמַּיִם, וָאֶשְׁטֹף דָּמַיִךְ מֵעָלָיִךְ;

בֵּאוּר

וְגוּפֵךְ הָלַךְ וְנָיֶה, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ: **שָׁדַיִם נָכֹנוּ** — שָׁדַיִךְ הִתְעַגְּלוּ. **וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ** — הַכַּוָּנָה לְסִמָּנֵי נַעֲרוּת וּבַגְרוּת. הַיַּלְדָּה הָעֲזוּבָה בַּשָּׂדֶה הָיְתָה לְעַלְמָה יָפָה שֶׁהִגִּיעָה לְפִרְקָהּ. **וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה** — וְאָז הָיִית עוֹד עֲרֻמָּה לְגַמְרֵי, כִּי לֹא אֹרַשְׂתְּ עוֹד לְאִישׁ. בְּיָמִים קְדוּמִים מְאֹד לֹא לָבְשׁוּ הַבְּתוּלוֹת כָּל מַלְבּוּשׁ עַד שֶׁנִּתְאָרְסוּ.

ח) צִיּוּר אַלֵּיגוֹרִי לִבְרִית אֱלֹהִים עִם יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי. **עֵת דֹּדִים** — עֵת אֲהָבִים, רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא. **וָאֶפְרֹשׂ כְּנָפִי עָלַיִךְ** — זֶהוּ סֵמֶל לִבְרִית הַנִּשּׂוּאִים. וְכֵן אָמְרָה רוּת לְבֹעַז: „וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל אֲמָתְךָ" (ג׳, ט׳). **וָאָבוֹא בִבְרִית** — אַהֲבָה וְנִשּׂוּאִים. **אֹתָךְ** — [=אִתָּךְ].

ט) צִיּוּר לְשֶׁפַע הַטּוֹב וְהַחֶסֶד, שֶׁהִשְׁפִּיעַ יְהוָה עַל עַמּוֹ בְּחִירוֹ. **וָאֶשְׁטֹף דָּמַיִךְ** —

הֶעָרוֹת

לְעִבְרִית, הוֹרָאָתוֹ: הָלֹךְ וְגָדוֹל, הָלֹךְ וְהִתְפַּשֵּׁט, וְהוֹרָאַת הַשֵּׁם רְבָבָה לְפִי זֶה: גְּדֵלָה וּמִתְפַּתַּחַת. כֹּה נִמְשָׁךְ הַצִּיּוּר הָאַלֵּגוֹרִי בְּלִי הֶפְסֵק. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „רְבִי" בְּצִוּוּי, וְהוּא הַמֶּשֶׁךְ לְצִוּוּי „חֲיִי" שֶׁבַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם; וְהַמִּלָּה „נְתַתִּיךְ" חֲסֵרָה שָׁם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: **רִבִּיתִיךְ כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה. שָׁדַיִם** — הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטְתָּא וְהַוּוּלְגָּטָה קָרְאוּ: **שָׁדַיִךְ. וּשְׂעָרֵךְ** — כְּמוֹ „וְשַׂעַר הָרַגְלַיִם" (יְשַׁעְיָהוּ ז׳, כ׳). **עֵרֹם** — תֹּאַר, גַּם שֵׁם מֻפְשָׁט: „בְּעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל" (דְּבָרִים כ״ח, מ״א). **עֶרְיָה** — תֹּאַר מִמְּקוֹר ע ר ה, בְּהוֹרָאַת גִּלּוּי. **עֵרֹם וְעֶרְיָה** — חִזּוּק הַתֹּאַר, וְהוּא לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

וַתֻּשְׁלְכִי אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּגֹעַל נַפְשֵׁךְ,
בְּיוֹם הֻלֶּדֶת אֹתָךְ.

ו וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ, וָאֶרְאֵךְ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ;
וָאֹמַר לָךְ: בְּדָמַיִךְ חֲיִי,
וָאֹמַר לָךְ: בְּדָמַיִךְ חֲיִי.

ז רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ,
וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי, וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים;

בֵּאוּר

רַבִּים, שֶׁהָיוּ קוֹבְרִים אֶת הַיְלָדוֹת תֵּכֶף לְלֵדָתָן חַיִּים. **בְּגֹעַל נַפְשֵׁךְ** — כְּמוֹ שֶׁהָיִית בְּלִכְלוּכֵךְ וּבְנִוּוּלֵךְ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: **בְּגֹעַל נַפְשֵׁךְ** — בְּבוּז לְחַיַּיִךְ.

ו) **וָאֶעֱבֹר עָלַיִךְ** — בַּמָּקוֹם שֶׁהָיִית מוּטֶּלֶת שָׁם בַּשָּׂדֶה, **מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמָיִךְ** — מְפַרְפֶּרֶת וּמִתְגּוֹלֶלֶת בְּדַם הַלֵּדָה שֶׁעָלַיִךְ, הָרִבּוּי שֶׁל „בְּדָמַיִךְ", מוֹרֶה עַל הַדָּם הָרַב שֶׁעַל גּוּפָהּ, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „בְּדָמֵךְ", וְכֵן לְהַלָּן. **וָאֹמַר לָךְ** — בְּחֶמְלָה רַבָּה: **בְּדָמַיִךְ חֲיִי** — כְּמוֹ שֶׁאַתְּ מוּטֶּלֶת כָּכָה, עֲזוּבָה וּמְלֻכְלֶכֶת בַּדָּם, הֲיִה תִחְיִי [בְּנִגּוּד לְהוֹרֶיהָ, שֶׁלֹּא דָאֲגוּ לְחַיֶּיהָ]. **וָאֹמַר לָךְ: בְּדָמַיִךְ חֲיִי...** — כֵּפֶל זֶה מַבִּיעַ רֶגֶשׁ הַחֶמְלָה שֶׁל הַדּוֹבֵר בָּהּ; אֶלָּא שֶׁ„וָאֹמַר לָךְ" הַשֵּׁנִי מְיֻתָּר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁכָּל הַכֵּפֶל הוּא טָעוּת סוֹפֵר; וְאָמְנָם בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינוֹ.

ז) **רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ** — גְּדֵלָה וּמְפַתַּחַת עֲשִׂיתִיךְ כְּפֶרַח זֶה הַצּוֹמֵחַ בַּשָּׂדֶה וְהוֹלֵךְ וְגָדֵל וּמִתְפַּתֵּחַ בַּהֲדָרוֹ. אַתְּ הָשְׁלַכְתְּ „עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה" לִגְוֹעַ וְלָמוּת שָׁם, וַאֲנִי עֲשִׂיתִיךְ כְּפֶרַח הַשָּׂדֶה. **וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי** — וְכֹה הָלַכְתְּ וְגָדַלְתְּ. **עֲדִי עֲדָיִים** — תַּכְשִׁיט הַתַּכְשִׁיטִים, כְּלוֹמַר: הַתַּכְשִׁיט הַיּוֹתֵר יָפֶה; זֶהוּ מִבְטָא מְלִיצִי לְיָפְיֵי גּוּף הַיַּלְדָּה הַהוֹלֵךְ וּמִשְׁתַּכְלֵל בְּתִפְאֶרֶת עֲלוּמִים. **וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים** —

הֶעָרוֹת

ז) **רְבָבָה** — לְפִי הוֹרָאָתוֹ הָרְגִילָה שֶׁל שֵׁם זֶה הוּא מַתְאִים לַנִּמְשָׁל, וְרוֹמֵז לְהִתְרַבּוּת מִסְפַּר מִשְׁפַּחַת הָעִבְרִים בְּמִצְרַיִם: „וַיִּרְבּוּ... וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" (שְׁמוֹת א', ז'). אֲבָל הוּא מַפְסִיק פִּתְאֹם אֶת הַמָּשָׁל. וְאוּלָם הַמָּקוֹר רָבַב בְּכוּשִׁית, הַקְּרוֹבָה

וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשֵׁךְ.

יג וַתַּעְדִּי זָהָב וָכֶסֶף,
וּמַלְבּוּשֵׁךְ שֵׁשׁ* וָמֶשִׁי וְרִקְמָה;
סֹלֶת וּדְבַשׁ וָשֶׁמֶן אָכָלְתְּ*,
וַתִּיפִי בִּמְאֹד מְאֹד, וַתִּצְלְחִי לִמְלוּכָה.

יד וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בַּגּוֹיִם בְּיָפְיֵךְ;
כִּי | כָּלִיל הוּא בַּהֲדָרִי, אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי עָלַיִךְ,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.

* ששי כתיב. * אכלתי כתיב.

בֵּאוּר

לָהֶם תַּבְנִית עֲגֻלָּה. וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשֵׁךְ — כָּרָאוּי לְכַלַּת הַמֶּלֶךְ; זֶה מַתְאִים בְּיִחוּד, לִירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיְתָה לְעִיר הַמְּלוּכָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (י"ג) „וַתִּצְלְחִי לִמְלוּכָה".

יג) חוֹזֵר בְּקִצּוּר עַל הָאָמוּר בַּפְּסוּקִים י'—י"ב. שֵׁשׁ וָמֶשִׁי — הַכְּתִיב שֶׁשִׁי (תְּמוּנָה עַתִּיקָה) בִּשְׁבִיל שִׁוּוּי הַצִּלְצוּל לְמֶשִׁי. סֹלֶת וּדְבַשׁ וָשֶׁמֶן — מַאַכְלֵי הַתַּאֲוָה שֶׁל הַנָּשִׁים הָעֲשִׁירוֹת וְהָעֲנֻגּוֹת בִּימֵי הַנָּבִיא. לְבָשָׂר אֵין זֵכֶר כַּאן. וַתִּיפִי... — הַכַּלְכָּלָה הַטּוֹבָה הוֹסִיפָה עוֹד יֹפִי עַל יָפְיֵךְ. וַתִּצְלְחִי לִמְלוּכָה — עַד שֶׁהָיִית רְאוּיָה לִהְיוֹת לְמַלְכָּה.

יד) הוֹדוֹת לְחַסְדֵי יְהֹוָה יָצָא לְיִשְׂרָאֵל שֵׁם גָּדוֹל בְּעַמֵּי הָאָרֶץ בְּעָשְׁרוֹ וְעֻזּוֹ, בְּיִחוּד בִּימֵי דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, תּוֹר הַזָּהָב לְמַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל. כֵּן בָּאָה מַלְכַּת שְׁבָא מֵאֶרֶץ עֲרָב הָרְחוֹקָה, לִרְאוֹת אֶת מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַיִם. וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בַּגּוֹיִם בְּיָפְיֵךְ — כִּדְבַר הַמְקוֹנֵן: „הֲזֹאת הָעִיר, שֶׁיֹּאמְרוּ: כְּלִילַת יֹפִי, מָשׂוֹשׂ לְכָל הָאָרֶץ?" (אֵיכָה ב' ט"ו); כִּי כָּלִיל הוּא — כִּי הִגִּיעַ עַד תַּכְלִית הַשְּׁלֵמוּת. בַּהֲדָרִי — בַּעֲדִי הַתִּפְאֶרֶת שֶׁלִּי, שֶׁשַּׂמְתִּי עָלַיִךְ.

ט"ו — ל"ד) כְּפִּיַּת — הַטּוֹבָה הַנּוֹרָאָה: הָאִשָּׁה הַיָּפָה וְהַמְאֻשָּׁרָה הָיְתָה לְזוֹנָה.

הֶעָרוֹת

„מַעֲדֶה בֶּגֶד" (מִשְׁלֵי כ"ה, כ'). יג) אָכָלְתְּ — הַכְּתִיב: אָכַלְתִּי, הִיא הַתְּמוּנָה הָעַתִּיקָה

וָאֲסֻכֵךְ בַּשָּׁמֶן.

י וָאַלְבִּישֵׁךְ רִקְמָה, וָאֶנְעֲלֵךְ תָּחַשׁ;

וָאֶחְבְּשֵׁךְ בַּשֵּׁשׁ, וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי;

יא וָאֶעְדֵּךְ עֶדִי;

וָאֶתְּנָה צְמִידִים עַל־יָדַיִךְ, וְרָבִיד עַל־גְּרוֹנֵךְ.

יב וָאֶתֵּן נֶזֶם עַל־אַפֵּךְ, וַעֲגִילִים עַל־אָזְנָיִךְ;

בֵּאוּר

הַדָּם שֶׁהָיָה עוֹד עַל בְּשָׂרָהּ מִיּוֹם לֵדָתָהּ. הָרְחִיצָה וְהַסִּיכָה נֶחְשָׁבוּת בַּטְּקָסִים (צֶרֶמוֹנִיּוֹת) שֶׁלִּפְנֵי הַנִּשּׂוּאִים (רְאֵה: רוּת ג׳, ג׳; יְהוּדִית י׳, ג׳). וָאֲסֻכֵךְ בַּשָּׁמֶן — וְסַכְתִּי אֶת גּוּפֵךְ בְּשֶׁמֶן בֹּשֶׂם. פֹּעַל סוּךְ מְשַׁמֵּשׁ אַךְ לְסִיכַת הַגּוּף בְּשֶׁמֶן טוֹב, בְּנִגּוּד לַפֹּעַל מָשַׁח, הַבָּא לִמְשִׁיחָה בִּכְלָל: „וּמָשׁוֹחַ בַּשָּׁשַׁר" (יִרְמְיָהוּ כ״ב, י״ד).

י׳—י״ב) תִּלְבָּשְׁתָּהּ וְתַכְשִׁיטֶיהָ הַנֶּהֱדָרִים שֶׁל הַכַּלָּה הַיָּפָה. מַה שֶּׁהוֹרֶיהָ הָיוּ צְרִיכִים לָתֵת לָהּ, נָתַן לָהּ חֲתָנָהּ הַטּוֹב.

י) הַמַּלְבּוּשִׁים: רִקְמָה — אֶרֶג יָקָר הַמְרֻקָּם פְּרָחִים מִצְּבָעִים שׁוֹנִים. תַּחַשׁ — מִין חַיָּה, שֶׁעוֹרָהּ שִׁמֵּשׁ מִכְסֶה לְאֹהֶל מוֹעֵד (שְׁמוֹת כ״ה, ה׳). יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי תַּחַשׁ הוּא „פָּרַת הַיָּם" (Delphin) הַנִּקְרָא בַּעֲרָבִית תֻּחַשׁ; אֲבָל עוֹר חַיָּה זוֹ עָבֶה מְאֹד, וְקָשֶׁה לְשַׁעֵר, שֶׁעָשׂוּ מִמֶּנּוּ נַעֲלֵי תִּפְאֶרֶת לְנָשִׁים. וְנִרְאִים הַדְּבָרִים, כִּי עִקַּר הַמִּלָּה בְּמִצְרִית: תַּחַשׁ = עוֹר; וּכְנִרְאֶה הָיָה זֶה מִין עוֹר מְעֻבָּד יָפֶה בְּמִצְרַיִם, וְהָיוּ מְבִיאִים אוֹתוֹ מִשָּׁם לִשְׁאָר אַרְצוֹת הַמִּזְרָח. וָאֶחְבְּשֵׁךְ בַּשֵּׁשׁ — וְחָבַשְׁתִּי לְרֹאשֵׁךְ צְנִיפָה שֶׁל בַּד מִצְרִי יָקָר. וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי — וְכִסִּיתִי אֶת פָּנַיִךְ בְּצָעִיף מֶשִׁי, כְּדֶרֶךְ הַכַּלָּה לְהַסְתִּיר פָּנֶיהָ בַּצָּעִיף.

יא) תַּכְשִׁיטֵי הַכַּלָּה: וָאֶעְדֵּךְ עֶדִי — אָז קִשַּׁטְתִּיךְ בְּתַכְשִׁיטִים: צְמִידִים — טַבָּעוֹת זָהָב עַל הַזְּרוֹעַ. רְבִידִים — שַׁרְשְׁרוֹת זָהָב. עַל גְּרוֹנֵךְ — גָּרוֹן קוֹרְאִים לַצַּוָּאר שֶׁלְּצַד הַפָּנִים. עֲגִילִים — נִזְמֵי הָאֹזֶן, וְנִקְרְאוּ כָּךְ, בִּשְׁבִיל שֶׁהָיְתָה

הֶעָרוֹת

ט) וָאֲסֻכֵךְ — פֹּעַל סוּךְ בָּא לָרֹב עוֹמֵד: „וְרָחַצְתְּ וָסַכְתְּ" (רוּת ד׳, ג׳); וְרַק פֹּה וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים ב׳ כ״ח, ט״ו הוּא בָּא כְּיוֹצֵא. יא) וָאֶעְדֵּךְ — קַל מִן עָדָה; פֹּעַל זֶה בָּא כָּאן כְּיוֹצֵא לִשְׁלִישִׁי, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ מְנַקְּדִים: וָאַעְדֵּךְ, הִפְעִיל, כְּמוֹ:

יח וַתִּקְחִי אֶת־בִּגְדֵי רִקְמָתֵךְ וַתְּכַסִּים;
וְשַׁמְנִי וּקְטָרְתִּי נָתַתְּ* לִפְנֵיהֶם.
יט וְלַחְמִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָךְ,
סֹלֶת וָשֶׁמֶן וּדְבַשׁ הֶאֱכַלְתִּיךְ,
וּנְתַתִּיהוּ לִפְנֵיהֶם לְרֵיחַ נִיחֹחַ, וַיֶּהִי;
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
כ וַתִּקְחִי אֶת־בָּנַיִךְ וְאֶת־בְּנוֹתַיִךְ, אֲשֶׁר יָלַדְתְּ* לִי,
וַתִּזְבָּחִים לָהֶם לֶאֱכוֹל. הַמְעַט מִתַּזְנוּתָיִךְ*,

* נתתי כתיב. * ילדתי כתיב.

בֵּאוּר

יח) וַתְּכַסִּים — אֶת הַצְּלָמִים. אֶת פְּסִילֵי הָאֱלִילִים הָיוּ מַלְבִּישִׁים בְּגְדֵי תִפְאָרָה: „תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁם״ (יִרְמְיָהוּ י׳, ט׳). וְשַׁמְנִי וּקְטָרְתִּי — שֶׁנָּתַתִּי לָךְ. וַיֶּהִי — וְכָל זֶה הָיָה.

כ) וְהַתּוֹעֵבָה הַנּוֹרָאָה בַּעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים הִיא הַקְרָבַת הַבָּנִים. מִנְהַג קָרְבָּנוֹת אָדָם יָסוֹד בָּאֱלִילוּת הַכְּנַעֲנִית, וְהָיָה מְקֻבָּל גַּם אֵצֶל הַמּוֹאָבִים (מְלָכִים ב׳ ג׳, כז) וְהָעַמּוֹנִים, וּבִתְקוּפַת הַשּׁוֹפְטִים נִתְקַבֵּל גַּם בְּיִשְׂרָאֵל [רְאֵה שׁוֹפְטִים י״א הַמַּעֲשֶׂה בְּבַת יִפְתָּח] וְסוֹפֵר מְלָכִים (ב׳ יז, י״ז) מְסַפֵּר עַל מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם: „וַיַּעֲבִירוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנוֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ״. הַדְּבָרִים הַלָּלוּ נֶאֶמְרוּ אָמְנָם בְּצִבְיוֹן (טֶנְדֶנְצִיָּה) מְיֻחָד [רְאֵה שָׁם הַסִּפּוּר הַקָּדוּם שֶׁל הָעֲקֵדָה [הַמְּאֻחָר אָמְנָם מִן הַסִּפּוּר עַל בַּת יִפְתָּח] מַבִּיעַ אֶת הַנִּגּוּד לְקָרְבְּנוֹת אָדָם. בִּיהוּדָה נִזְכַּר פֻּלְחָן זֶה רִאשׁוֹנָה בִּימֵי אָחָז (736—721), מִן הָעֵת שֶׁהִתְחִילוּ הַיְחָסִים הַמְּדִינִיִּים בֵּין יְהוּדָה וְאַשּׁוּר, וְנִתְפַּשֵּׁט בְּיוֹתֵר בִּימֵי מְנַשֶּׁה (698—643). אֲשֶׁר יָלַדְתְּ לִי — כִּי כָל בְּנֵי הָאֻמָּה הַיִּשְׂרְאֵלִית „בָּנִים הֵם לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם״. וַתִּזְבָּחִים לָהֶם לֶאֱכֹל — שָׁחַטְתְּ אוֹתָם וְאֶת בְּשָׂרָם הֶאֱכַלְתְּ אֶת מְאַהֲבָיִךְ. הַמְעַט מִתַּזְנוּתַיִךְ — וְזֶה נִמְשָׁךְ אֶל הַפָּסוּק הַבָּא:

הֶעָרוֹת

יח) נָתַתְּ — הַכְּתִיב: נָתַתִּי, וְכֵן לְהַלָּן (כ׳): יָלַדְתִּי. וּרְאֵה פָּסוּק י״א בְּהֶעָרוֹת.

טו וַתִּבְטְחִי בְיָפְיֵךְ, וַתִּזְנִי עַל־שְׁמֵךְ;
וַתִּשְׁפְּכִי אֶת־תַּזְנוּתַיִךְ עַל־כָּל־עוֹבֵר, לוֹ־יֶהִי.
טז וַתִּקְחִי מִבְּגָדַיִךְ וַתַּעֲשִׂי־לָךְ בָּמוֹת טְלֻאוֹת,
וַתִּזְנִי עֲלֵיהֶם; לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה.
יז וַתִּקְחִי כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ
מִזְּהָבִי וּמִכַּסְפִּי, אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ,
וַתַּעֲשִׂי־לָךְ צַלְמֵי זָכָר, וַתִּזְנִי־בָם.

בֵּאוּר

טו) וַתִּבְטְחִי בְיָפְיֵךְ — כִּי לֹא יִהְיֶה מִי שֶׁיָּעִיז לָשִׂים בָּךְ דֹּפִי. וַתִּזְנִי עַל שְׁמֵךְ — בְּבִטְחֵךְ עַל שְׁמֵךְ הַטּוֹב [פֹּעַל בָּטֹחַ בָּא עִם אוֹת הַיַּחַס בְּ... וְגַם עִם מִלַּת הַיַּחַס „עַל": „עַל מִי בָטַחְתָּ, כִּי מָרַדְתָּ בִּי"? (יְשַׁעְיָהוּ ל"ו, ה')]. וַתִּשְׁפְּכִי אֶת תַּזְנוּתַיִךְ — שָׁפַכְתְּ מֵרוֹחַ זְנוּתֵךְ עַל כָּל מִי שֶׁבָּא אִתָּךְ בְּמַגָּע וּמַשָּׂא. עַל כָּל עוֹבֵר — כִּי הַזּוֹנָה יוֹשֶׁבֶת „בְּפֶתַח עֵינַיִם עַל הַדָּרֶךְ", זֶה מַתְאִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיְתָה מְקוֹם מַעֲבָר לָאֳרָחוֹת הַסּוֹחֲרִים מִקַּדְמַת אַסְיָה לְאַפְרִיקָה. לוֹ יֶהִי — [וְעָתִיד תְּדִירִי] יָפְיֵךְ הָיָה מָסוּר לוֹ, לָעוֹבֵר.

טז) הַפֻּלְחָן הָאֱלִילִי עַל הֶהָרִים. וַתִּקְחִי מִבְּגָדַיִךְ — מִבִּגְדֵי הַתִּפְאֶרֶת שֶׁנָּתַתִּי לָךְ. בָּמוֹת טְלֻאוֹת — בָּמוֹת מְכֻסּוֹת בִּירִיעוֹת מְנֻמָּרוֹת, מַצָּע יָפֶה לְמִשְׁכָּב. לֹא בָאוֹת וְלֹא יִהְיֶה — תּוֹעֵבוֹת, שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ, גַּם לֹא תֵעָשֶׂינָה עוֹד.

יז) עֲבוֹדַת הַפְּסִילִים. כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ — עֲדָיֵיךְ. נוֹהֲגִים הָיוּ לַעֲשׂוֹת פְּסִילִים מִתַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים, שֶׁשִּׁמְּשׁוּ כְקַמֵּעוֹת בַּעֲלֵי סְגֻלּוֹת מְיֻחָדוֹת, כֵּן נָתְנוּ אֶת נִזְמֵי הַזָּהָב שֶׁל הַנָּשִׁים לְמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל (שְׁמוֹת ל"ב ב'). צַלְמֵי זָכָר — צַלְמֵי גְּבָרִים כְּדֶרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֶפֶת [רְאֵה הֶעָרוֹת].

הֶעָרוֹת

לְנוֹכַחַת בְּעָבָר, וְכֵן גַּם בַּשָּׂפָה הָעַרְבִית. טו) תַּזְנוּתַיִךְ — [=תַּזְנוּתֵךְ]. טז) לֹא בָאוֹת... — מִשְׁפָּט קָשֶׁה הַהֲבָנָה וּמַזְכִּיר אֶת סוֹף הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם, שֶׁגַּם הוֹרָאָתוֹ מְסֻפֶּקֶת. יז) צַלְמֵי זָכָר — אֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ רֶמֶז לְפֶסֶל אֵבֶר הַהוֹלָדָה שֶׁל הַזָּכָר, הַנִּקְרָא גַּם „זִכָּרוֹן" [רְאֵה יְשַׁעְיָהוּ נ"ז, ח': „וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתְּ זִכְרוֹנֵךְ", וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם].

וַתְּפַשְּׂקִי אֶת־רַגְלַיִךְ לְכָל־עוֹבֵר ;
וַתַּרְבִּי אֶת־תַּזְנוּתָיִךְ*.
כו וַתִּזְנִי אֶל־בְּנֵי־מִצְרַיִם שְׁכֵנַיִךְ, גִּדְלֵי בָשָׂר ;
וַתַּרְבִּי אֶת־תַּזְנֻתֵךְ לְהַכְעִיסֵנִי.
כז וְהִנֵּה נָטִיתִי יָדִי עָלַיִךְ וָאֶגְרַע חֻקֵּךְ ;
וָאֶתְּנֵךְ בְּנֶפֶשׁ שֹׂנְאוֹתַיִךְ בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים,
הַנִּכְלָמוֹת מִדַּרְכֵּךְ זִמָּה.
כח וַתִּזְנִי אֶל־בְּנֵי אַשּׁוּר, מִבִּלְתִּי שָׂבְעָתֵךְ ;

* תזנותך כתיב.

בֵּאוּר

מָקוֹם שָׁם עוֹבְרִים וְשָׁבִים. וַתְּפַשְּׂקִי — הִרְחַבְתְּ. לְכָל עוֹבֵר — הַכַּוָּנָה מִלְּבַד אֱלִילֵי כְּנַעַן, זָנוּ עוֹד אַחַר אֱלִילֵי הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר מִסָּבִיב: מִצְרַיִם, פְּלִשְׁתִּים אַשּׁוּר, כְּמוֹ שֶׁהוּא פּוֹרֵט וְהוֹלֵךְ.

כו) וַתִּזְנִי אֶל בְּנֵי מִצְרַיִם — עִם הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן וְהַבְּרִית הַמְּדִינִי, שֶׁבֵּין יְהוּדָה וּמִצְרַיִם, בָּאָה הַשְׁפָּעָה דָּתִית חֲדָשָׁה, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ בְּכָל קוֹרוֹת יִשְׂרָאֵל בִּימֵי הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן. גִּדְלֵי בָשָׂר — בְּשַׂר הָעֶרְוָה, כְּלוֹמַר: עַזֵּי הַתַּאֲוָה.

כז) וָאֶגְרַע חֻקֵּךְ — מָנַעְתִּי מִמֵּךְ אֶת הַקָּצוּב לָךְ מִמֶּנִּי לְכַלְכָּלָתֵךְ וּלְכָל צְרָכַיִךְ. הַכַּוָּנָה: נָתַתִּי אֶת רְכוּשֵׁךְ שָׁלָל לְאוֹיְבַיִךְ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא מְכַוֵּן גַּם לְצִמְצוּם גְּבוּלוֹת הָאָרֶץ, עַל יְדֵי זֶה שֶׁנִּלְכְּדוּ עָרֵי הַגְּבוּל בִּידֵי הַפְּלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ בָּהֶן. בְּנֶפֶשׁ — הַשֵּׁם נֶפֶשׁ בָּא כַּאן בְּמוּבַן תְּשׁוּקָה לִבְלוֹעַ. בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים — מִבְטָא מַתְאִים לְבַת יְרוּשָׁלַיִם, וְהַכַּוָּנָה לְסַרְנֵי עָרֵי הַפְּלִשְׁתִּים. מִדַּרְכֵּךְ זִמָּה — מִדַּרְכֵּךְ דֶּרֶךְ הַזִּמָּה. הַנִּכְלָמוֹת מִדַּרְכֵּךְ זִמָּה — שֶׁהִתְבַּיְּשׁוּ בְּשָׁמְעָן עַל דְּבַר זְנוּתֵךְ; רֶגֶשׁ הַצְּנִיעוּת שֶׁבָּהֶן נִפְגַּע לִשְׁמַע הַהַפְקָרוּת הַשְּׁפָלָה שֶׁל בַּת יְרוּשָׁלַיִם. בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים עָמְדוּ אֵיפוֹא בְּמַדְרֵגָה מוּסָרִית יוֹתֵר גְּבֹהָה מִבַּת יְרוּשָׁלָיִם.

כח) וַתִּזְנִי אֶל בְּנֵי אַשּׁוּר — הַכַּוָּנָה לֶאֱלִילֵי אַשּׁוּר, שֶׁנֶּעֶבְדוּ גַּם בִּיהוּדָה, בְּיִחוּד מִימֵי אָחָז וָאֵילָךְ. מִבִּלְתִּי שָׂבְעָתֵךְ —

הֶעָרוֹת

כח) וַתִּזְנִים — פֹּעַל זָנָה בְּיַחַס הַפָּעוּל בָּא גַּם בְּיִרְמְיָהוּ. (ג׳, א׳), „וְאַתְּ זָנִית רֵעִים

כא וַתִּשְׁחֲטִי אֶת־בָּנַי וַתִּתְּנִים,
בְּהַעֲבִיר אוֹתָם לָהֶם.
כב וְאֵת כָּל־תּוֹעֲבֹתַיִךְ וְתַזְנֻתַיִךְ
לֹא זָכַרְתְּ* אֶת־יְמֵי נְעוּרָיִךְ;
בִּהְיוֹתֵךְ עֵרֹם וְעֶרְיָה,
מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמֵךְ הָיִית.
כג וַיְהִי אַחֲרֵי כָּל־רָעָתֵךְ, —
אוֹי אוֹי לָךְ, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, —
כד וַתִּבְנִי־לָךְ גֵּב,
וַתַּעֲשִׂי־לָךְ רָמָה בְּכָל־רְחוֹב.
כה אֶל־כָּל־רֹאשׁ דֶּרֶךְ בָּנִית רָמָתֵךְ,
וַתְּתַעֲבִי אֶת־יָפְיֵךְ,

* זכרתי כתיב.

בֵּאוּר

כְּלוּם מְעַט הָיָה בְּעֵינַיִךְ, שֶׁזָּנִית עִמָּהֶם.

כא) וַתִּשְׁחֲטִי אֶת בָּנַי...— כִּי שָׁחַטְתְּ עוֹד אֶת בָּנַי. וַתִּתְּנִים — וְנָתַתְּ אוֹתָם, אֶת הַבָּנִים, לִמְאַהֲבַיִךְ. בְּהַעֲבִיר אוֹתָם לָהֶם — בָּזֶה שֶׁהֶעֱבַרְתְּ אוֹתָם בָּאֵשׁ, זֶהוּ טִבְטָא טֶכְנִי לְהַקְרָבַת הַבָּנִים קָרְבָּן לַמֹּלֶךְ. וּמִכָּאן שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ שׁוֹחֲטִים אוֹתָם, וְאַחַר כַּךְ הָיוּ שׂוֹרְפִים אֶת בְּשָׂרָם עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּקָרְבַּן עוֹלָה.

כב) וְאֵת כָּל תּוֹעֲבֹתַיִךְ... — וּבְשָׁעָה שֶׁעָשִׂיתְ אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה, לֹא זָכַרְתְּ... — אֶת כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ בִּנְעוּרַיִךְ, בְּאַהֲבָתִי אוֹתָךְ; וְזֶהוּ הַגְּמוּל שֶׁגָּמַלְתְּ לִי!

כג־כד) וַיְהִי... וַתִּבְנִי לָךְ גֵּב — וְאַחֲרֵי כָּל הָרָעוֹת שֶׁעָשִׂית הוֹסַפְתְּ עוֹד לְהָרַע (הַמִּשְׁפָּט „אוֹי אוֹי לָךְ...” הוּא מַאֲמָר מֻסְגָּר, הַמַּבִּיעַ הִתְמַרְמְרוּת הַנָּבִיא, בְּזָכְרוֹ אֶת כָּל זֹאת). גֵּב — מָקוֹם גָּבֹהַּ, שֶׁעָלָיו נִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ; וְהוּא שֵׁם נִרְדָּף עִם רָמָה. וַתִּבְנִי לָךְ גֵּב — בָּנִית לָךְ בָּמָה גְבֹהָה, כְּרוּמָא וְאַתּוּנָה בִּתְקוּפַת יְרִידָתָן בָּנְתָה גַּם יְרוּשָׁלַיִם מִזְבְּחוֹת לֶאֱלִילֵי כָּל הָעַמִּים, שֶׁבָּאָה אִתָּם בְּיַחֲסִים מִסְחָרִים וּמְדִינִיִּים.

כה) אֶל [=עַל] רֹאשׁ כָּל דֶּרֶךְ —

תַּחַת אִישָׁהּ תִּקַּח אֶת־זָרִים.

לג לְכָל־זֹנוֹת יִתְּנוּ־נֵדֶה;

וְאַתְּ נָתַתְּ אֶת־נְדָנַיִךְ לְכָל־מְאַהֲבַיִךְ,

וַתִּשְׁחֳדִי אוֹתָם לָבוֹא אֵלַיִךְ מִסָּבִיב בְּתַזְנוּתָיִךְ.

לד וַיְהִי־בָךְ הֶפֶךְ מִן־הַנָּשִׁים בְּתַזְנוּתַיִךְ,

וְאַחֲרַיִךְ לֹא זוּנָּה;

וּבְתִתֵּךְ אֶתְנָן וְאֶתְנַּן לֹא נִתַּן־לָךְ, וַתְּהִי לְהֶפֶךְ.

לה לָכֵן, זוֹנָה, שִׁמְעִי דְּבַר־יְהוָה:

לו כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:

יַעַן הִשָּׁפֵךְ נְחֻשְׁתֵּךְ,

* דגש אחר שורוק. * הנון בפתח.

בֵּאוּר

שֶׁהַנִּאוּף הוּא כָּל תַּאֲוָתָהּ, לֹא כְּזוֹנוֹת אֲחֵרוֹת הַחוֹטְאוֹת לְמַעַן בְּצֹעַ בֶּצַע. תַּחַת אִישָׁהּ תִּקַּח (אֶת) זָרִים — [הַפֹּעַל לָקֹחַ בָּא כַּאן בְּמוּבַן קָנֹה] הִיא קוֹנָה עוֹד אֶת הַזָּרִים לִזְנוֹת עִמָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר לְהַלָּן.

לג) נֵדֶה... — נְדָן — מַתָּן; גַּם מֹהַר לְכַלָּה, בְּאַשּׁוּרִית נֻדֻנּוּ, וּבְתַלְמוּד: נְדוּנְיָא. נָתַתְּ אֶת נְדָנַיִךְ — אֶת הַמַּתָּנוֹת שֶׁקִּבַּלְתְּ מִמֶּנִּי. וַתִּשְׁחֳדִי אוֹתָם — נָתַתְּ לָהֶם שֹׁחַד, מַתָּנוֹת. לָבוֹא אֵלַיִךְ — לְמַעַן יָבֹאוּ אֵלַיִךְ.

בְּתַזְנוּתָיִךְ — כֹּה הִתְנַהַגְתְּ בִּזְנוּתֵךְ. הַכַּוָּנָה לַמִּסִּים, שֶׁשִּׁלְּמָה יְהוּדָה לָעַמִּים הָאֱלִילִיִּים, וּלְהָפִיק רָצוֹן מֵהֶם עָבְדָה גַּם אֶת אֱלִילֵיהֶם.

לד) הֶפֶךְ מִן הַנָּשִׁים — הַזּוֹנוֹת. וְאַחֲרַיִךְ לֹא זוּנָּה — שׁוּם אִישׁ לֹא זָנָה אַחֲרַיִךְ; כָּל כָּךְ נִמְאַסְתְּ עַל כָּל יוֹדְעַיִךְ, וְעַל כֵּן נָתַתְּ אֶתְנָן, בְּשָׁעָה שֶׁכָּל הַזּוֹנוֹת מְקַבְּלוֹת אֶתְנָן. וַתְּהִי — [=וַתִּהְיִי] — לְהֶפֶךְ.

ל"ה — נ"ח) עֹנֶשׁ יְרוּשָׁלָיִם.

לה) הִשָּׁפֵךְ — [=הִשָּׁפְכָךְ] נְחֻשְׁתֵּךְ — גַּלּוֹתֵךְ עֶרְוָתֵךְ [רְאֵה הֶעָרוֹת]. וּכְדְמֵי —

הֶעָרוֹת

לְפָסוּק ל"א הוּא פָּסוּק ל"ג. אֶת זָרִים — הַמִּלָּה „אֶת" מְיֻתֶּרֶת.
לג) בְּתַזְנוּתַיִךְ — שֵׁם זֶה בָּא בִּמְקוֹם שֵׁם הַפֹּעַל: „בִּזְנוּתֵךְ", וְכֵן לְהַלָּן בְּפָסוּק ל"ד.
לד) זוּנָּה — פֻּעַל מָלֵא בְּוָו. לו) הִשָּׁפֵךְ נְחֻשְׁתֵּךְ — שֵׁם נְחֹשֶׁת בְּנִטְיָה, וּמְשַׁמֵּשׁ

וַתִּזְנִים, וְגַם לֹא שָׂבָעַתְּ.
כט וַתַּרְבִּי אֶת־תַּזְנוּתֵךְ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן כַּשְׂדִּימָה;
וְגַם־בְּזֹאת לֹא שָׂבָעַתְּ.
ל מָה אֲמֻלָה לִבָּתֵךְ, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה;
בַּעֲשׂוֹתֵךְ אֶת־כָּל־אֵלֶּה,
מַעֲשֵׂה אִשָּׁה־זוֹנָה שַׁלָּטֶת.
לא בִּבְנוֹתַיִךְ גַּבֵּךְ בְּרֹאשׁ כָּל־דֶּרֶךְ,
וְרָמָתֵךְ עָשִׂית* בְּכָל־רְחוֹב;
וְלֹא־הָיִית* כַּזּוֹנָה לְקַלֵּס אֶתְנָן.
לב הָאִשָּׁה הַמְּנָאֶפֶת,

* עשיתי כתיב. * הייתי כתיב.

בֵּאוּר

מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַעַתְּ שָׂבְעָה.

כט) אֶרֶץ כְּנַעַן — אֶרֶץ הַסּוֹחֲרִים וּרְאֵה לְהַלָּן י"ז, ד'). עִם יַחֲסֵי הַמִּסְחָר, שֶׁהָיוּ לְבָבֶל בִּיהוּדָה, בָּאָה שָׁמָּה גַּם הַשְׁפָּעָה דָתִית, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים מִפֻּלְחַן הַתַּמּוּז, הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה (ח', י"ד).

ל) אֲמֻלָה — חֲלָשָׁה, נְמוֹגָה, בְּלִי כֹחַ וָלֵחַ. לִבָּתֵךְ — הַשֵּׁם לִבָּה = לֵב בָּא כָּאן בְּמוּבַן מֶרְכַּז תַּאֲוַת הַחוּשִׁים. מָה אֲמֻלָה לִבָּתֵךְ — כַּמָּה עֲיֵפָה וּנְמוֹגָה לִבָּתֵךְ! קוֹרֵא הַנָּבִיא בְּאִירוֹנְיָה מָרָה, כְּמִשְׁתַּתֵּף בְּצַעֲרָהּ עַל אֲפִיסַת כֹּחוֹתֶיהָ מֵרֹב תַּזְנוּתֶיהָ. זוֹנָה שַׁלָּטֶת — מוֹשֶׁלֶת, שֶׁאֵינָהּ יְרֵאָה מִפְּנֵי הַשִּׁלְטוֹן, וְהוֹלֶכֶת רַק בִּשְׁרִירוּת לִבָּהּ.

לא) בִּבְנוֹתַיִךְ — [=בִּבְנוֹתֵךְ]: בֵּאוּר עַל „כָּל אֵלֶּה": וְלֹא הָיִית כַּזּוֹנָה — אֶת הַזּוֹנָה הַשַּׁלֶּטֶת, לֹא הָיִית כַּזּוֹנָה הָרְגִילָה הַמְקַבֶּלֶת מַתָּן מֵאֵת מְאַהֲבֶיהָ. לְקַלֵּס אֶתְנָן — בְּזֹאת שֶׁהָיִית מְבַזָּה וְלוֹעֶגֶת לַמַּתָּנוֹת, שֶׁרָצוּ לְהַגִּישׁ לָךְ.

לב) הָאִשָּׁה הַמְּנָאֶפֶת — זוֹהִי אִשָּׁה

הֶעָרוֹת

רַבִּים". ל) אֲמֻלָּה — מִיסוֹד מל — מלל, אָחִי בל, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַמְּקוֹרִים בָּלָה, נָבֵל. לב) יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁפָּסוּק זֶה הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, וְהַהֶמְשֵׁךְ הַיָּשָׁר

לח וּשְׁפַטְתִּיךְ מִשְׁפְּטֵי נֹאֲפוֹת וְשֹׁפְכֹת דָּם;
וּנְתַתִּיךְ דַּם חֵמָה וְקִנְאָה.
לט וְנָתַתִּי אֹתָךְ בְּיָדָם,
וְהָרְסוּ גַבֵּךְ וְנִתְּצוּ רָמֹתַיִךְ,
וְהִפְשִׁיטוּ אוֹתָךְ בְּגָדַיִךְ וְלָקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ;
וְהִנִּיחוּךְ עֵירֹם וְעֶרְיָה.
מ וְהֶעֱלוּ עָלַיִךְ קָהָל, וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בָּאָבֶן;
וּבִתְּקוּךְ בְּחַרְבוֹתָם.
מא וְשָׂרְפוּ בָתַּיִךְ בָּאֵשׁ,
וְעָשׂוּ־בָךְ שְׁפָטִים לְעֵינֵי נָשִׁים רַבּוֹת;
וְהִשְׁבַּתִּיךְ מִזּוֹנָה, וְגַם־אֶתְנַן לֹא תִתְּנִי־עוֹד
מב וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי בָּךְ, וְסָרָה קִנְאָתִי מִמֵּךְ;

בֵּאוּר

בְּמוּבַן מַעֲרוּמִים: אֲגַלֶּה אֶת מַעֲרוּמַיִךְ לְעֵינֵיהֶם; הַכַּוָּנָה, שֶׁיִּרְאוּ אֶת חֶרְפַּת מַפַּלְתָּהּ וְחָרְבָּנָהּ.

לח) מִשְׁפְּטֵי נֹאֲפוֹת — אֵשֶׁת אִישׁ הַמְנָאֶפֶת, מִשְׁפַּט מָוֶת לָהּ. וְשֹׁפְכוֹת דָּם — הַכַּוָּנָה לְרֶצַח בָּנֶיהָ, וּבְכֵן מִשְׁפַּט־מָוֶת כָּפוּל לָהּ. וּנְתַתִּיךְ דַּם חֵמָה וְקִנְאָה — וְאֶשְׁפֹּךְ אֶת דָּמֵךְ אַתְּ בְּחֵמָה וְקִנְאָה, הִיא חֲמַת קִנְאַת הַגֶּבֶר בְּאִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּאֲפָה וְרָצְחָה אֶת בָּנֶיהָ שֶׁיָּלְדָה לוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „וַהֲנִיחוֹתִי בָךְ חֵמָה וְקִנְאָה".

לט) תֵּאוּר הוֹצָאַת פְּסַק־הַדִּין לַפְּעֻלּוֹת.

מ) וְהֶעֱלוּ עָלַיִךְ קָהָל — וְאָסְפוּ עָלַיִךְ הֲמוֹן עָם. וְרָגְמוּ אוֹתָךְ בָּאָבֶן — כְּמִשְׁפַּט נוֹאֶפֶת שֶׁדִּינָהּ בִּסְקִילָה. וּבִתְּקוּךְ בְּחַרְבוֹתָם — וְאַחַר הַסְּקִילָה יְדַקְּרוּ וִיגַזְּרוּ אֶת גּוּפֵךְ בְּחַרְבוֹתָם, בְּתוֹר עֹנֶשׁ מְיֻחָד לְרוֹצַחַת־בָּנֶיהָ.

מא) וְשָׂרְפוּ בָתַּיִךְ בָּאֵשׁ — מִן הַמָּשָׁל, הַזּוֹנָה, הוּא עוֹבֵר כָּאן אֶל הַנִּמְשָׁל, יְרוּשָׁלַיִם. לְעֵינֵי נָשִׁים רַבּוֹת — לְמַעַן תִּרְאֶינָה וְתִירֶאנָה; וְהַכַּוָּנָה: לְעֵינֵי עַמִּים רַבִּים. וְנוּסַח הַפְּשִׁיטָא: „וְשָׂרְפוּךְ בְּתוֹךְ הָאֵשׁ", כְּלוֹמַר: לְאַחַר שֶׁיְּגַזְּרוּ אֶת גּוּפָהּ לִגְזָרִים יִשְׂרְפוּהָ בָּאֵשׁ; כָּל כַּךְ תִּגְדַּל שִׂנְאָתָם וְקִנְאָתָם לְהִנָּקֵם בָּהּ.

וַתִּגָּלֶה עֶרְוָתֵךְ בְּתַזְנוּתַיִךְ עַל מְאַהֲבָיִךְ;
וְעַל כָּל־גִּלּוּלֵי תוֹעֲבוֹתַיִךְ,
וְכִדְמֵי בָנַיִךְ, אֲשֶׁר נָתַתְּ לָהֶם,
לז לָכֵן הִנְנִי מְקַבֵּץ אֶת־כָּל־מְאַהֲבַיִךְ,
אֲשֶׁר עָרַבְתְּ עֲלֵיהֶם,
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אָהַבְתְּ עַל כָּל־אֲשֶׁר שָׂנֵאת;
וְקִבַּצְתִּי אֹתָם עָלַיִךְ מִסָּבִיב,
וְגִלֵּיתִי עֶרְוָתֵךְ אֲלֵהֶם, וְרָאוּ אֶת־כָּל־עֶרְוָתֵךְ.

בֵּאוּר

הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וּ„כִדְמֵי”. וּבִדְמֵי בָנַיִךְ — וּבַעֲוֹן דְּמֵי בָנַיִךְ — אֲשֶׁר נָתַתְּ לָהֶם — לִמְאַהֲבַיִךְ; אֶת הֶעָוֹן הַנּוֹרָא הַזֶּה מַטְעִים הַנָּבִיא בְּיִחוּד.

לז) הִנְנִי מְקַבֵּץ... — מִן הָאֱלִילִים עוֹבֵר הַנָּבִיא אֶל הַגּוֹיִם עוֹבְדֵיהֶם, שֶׁירוּשָׁלַיִם בִּקְשָׁה אֶת אַהֲבָתָם, וְשָׁאֲפָה לָבֹא אִתָּם בִּבְרִית. אֲשֶׁר עָרַבְתְּ עֲלֵיהֶם — אֲשֶׁר נָעַמְתְּ לָהֶם, וְהַנֻּסָּח הַנָּכוֹן: „אֲשֶׁר עָגַבְתְּ עֲלֵיהֶם” — שֶׁבִּקַּשְׁתְּ אֶת אַהֲבָתָם, כְּגוֹן מִצְרַיִם. עַל כָּל אֲשֶׁר שָׂנֵאת — עִם כָּל הָעַמִּים שׂוֹנְאַיִךְ, כְּמוֹ פְּלִשְׁתִּים, אֱדוֹם, עַמּוֹן וּמוֹאָב, שְׁכֵנֶיהָ הָרָעִים שֶׁל יְהוּדָה. וְגִלֵּיתִי עֶרְוָתֵךְ — הַשֵּׁם עֶרְוָה בָּא כַּאן

הֶעָרוֹת

בְּמוּבַן שׁוּלֵי הַכְּלִי בְּתַחְתִּיתוֹ: „וְתָרָה נְחֻשְׁתָּהּ” (לְהַלָּן כ״ד, י״א), וּבַמִּשְׁנָה מְשַׁמֵּשׁ לְמוּבַן תַּחְתִּית בִּכְלָל: „וּנְתוּנָה לְמַטָּה מִנְּחָשְׁתּוֹ [=מִתַּחְתִּיתוֹ] שֶׁל תַּנּוּר” (כֵּלִים פֶּרֶק ח׳, מִשְׁנָה ג׳); וּכְנִרְאֶה שִׁמֵּשׁ שֵׁם זֶה בַּשָּׂפָה הַהֲמוֹנִית בְּמוּבַן עֶרְוַת הָאִשָּׁה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הוּא מֵעֲרָבִית: נַחַשׁ, בְּמוּבַן מְנוּף וְגֵעוּל, וְכַאן בְּמוּבַן גֵּעוּל שֶׁל זְנוּת. וּבְנוֹגֵעַ לְפֹעַל הִשָּׁפֵךְ, נִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁעִקָּרוֹ חָשְׂפֵּךְ [=גַּלּוֹתֵךְ], וְהוּא מַקְבִּיל אֶל „וַתִּגָּלֶה” בַּחֲרוּז הַשֵּׁנִי.

וַאֲחוֹת אֲחוֹתֵךְ אַתְּ, אֲשֶׁר גָּעֲלוּ אַנְשֵׁיהֶן וּבְנֵיהֶן;
אִמְּכֶן חִתִּית וַאֲבִיכֶן אֱמֹרִי.

מה וַאֲחוֹתֵךְ הַגְּדוֹלָה שֹׁמְרוֹן הִיא וּבְנוֹתֶיהָ,
הַיּוֹשֶׁבֶת עַל־שְׂמֹאולֵךְ;
וַאֲחוֹתֵךְ הַקְּטַנָּה מִמֵּךְ, הַיּוֹשֶׁבֶת מִימִינֵךְ,
סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ.

מז וְלֹא בְדַרְכֵיהֶן הָלַכְתְּ וּכְתוֹעֲבוֹתֵיהֶן עָשִׂיתְ;
כִּמְעַט קָט, וַתַּשְׁחִתִי מֵהֵן בְּכָל־דְּרָכָיִךְ.

מח חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה,
אִם־עָשְׂתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ, הִיא וּבְנוֹתֶיהָ,
כַּאֲשֶׁר עָשִׂית אַתְּ וּבְנוֹתָיִךְ.

מט הִנֵּה־זֶה הָיָה עֲוֹן סְדֹם אֲחוֹתֵךְ:
גָּאוֹן, שִׂבְעַת־לֶחֶם וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט
הָיָה לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ,
וְיַד־עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה;

* יתיר ו. ** עשיתי כתיב.

בֵּאוּר

וַאֲחוֹת אֲחוֹתֵךְ — [יֵשׁ קוֹרְאִים: אַחְיוֹתַיִךְ] וְדוֹמָה אַתְּ לְשֹׁמְרוֹן וְלִסְדוֹם אַחְיוֹתַיִךְ. אִמְּכֶן... וַאֲבִיכֶן — וְלֹא טוֹבוֹת אַתֶּן מֵהֶם.

מה) בֵּאוּר הָרַעְיוֹן הַקֹּדֶם. וַאֲחוֹתֵךְ הַגְּדוֹלָה שֹׁמְרוֹן — בִּירַת מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלָה מִיהוּדָה. עַל שְׂמֹאלֵךְ — מִצָּפוֹן לָךְ. מִימִינֵךְ — מִדְּרוֹמִית־מִזְרָחִית לִירוּשָׁלַיִם.

מז) וְלֹא בְדַרְכֵיהֶן הָלַכְתְּ... — אֲבָל אַתְּ לֹא הָלַכְתְּ אַךְ בְּדַרְכֵיהֶן. כִּמְעַט קָט — כְּאִלּוּ הָיָה זֶה מְעַט מְאֹד בְּעֵינַיִךְ. וַתַּשְׁחִתִי מֵהֵן... — וְעַל כֵּן הִשְׁחַתְּ דַּרְכֵּךְ יוֹתֵר מֵהֵן.

מט) שִׂבְעַת לֶחֶם — רֹב טוֹבָה. וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט — וּמְנוּחָה שְׁלֵמָה.

וְשָׁקַטְתִּי וְלֹא אֶכְעַס עוֹד.
מג יַעַן אֲשֶׁר לֹא־זָכַרְתְּ* אֶת־יְמֵי נְעוּרַיִךְ
וַתִּרְגְּזִי־לִי בְּכָל־אֵלֶּה;
וְגַם־אֲנִי הֵא דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשׁ נָתַתִּי,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה,
וְלֹא עָשִׂית* אֶת־הַזִּמָּה עַל כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ.
מד הִנֵּה כָּל־הַמֹּשֵׁל עָלַיִךְ יִמְשֹׁל, לֵאמֹר;
כְּאִמָּה* בִּתָּהּ.
מה בַּת־אִמֵּךְ אַתְּ, גֹּעֶלֶת אִישָׁהּ וּבָנֶיהָ;

* זכרתי כתיב. * עשיתי כתיב. *ההא רפה.

בֵּאוּר

מב) וְשָׁקַטְתִּי... — אַחַר הַנְּקָמָה הַנּוֹרָאָה תָּנוּחַ דַּעְתִּי עָלַי — וְלֹא אֶכְעַס עוֹד — וְלֹא אֶתְמַרְמֵר עוֹד, לֹא אֶסְבֹּל עוֹד מֶרֶגֶשׁ הַקִּנְאָה, שֶׁעוֹרַרְתְּ בִּי בְּמַעֲשַׂיִךְ הָרָעִים.

מג) לֹא זָכַרְתְּ אֶת יְמֵי נְעוּרַיִךְ — וְאֶת כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ אָז. וַתִּרְגְּזִי — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: וַתַּרְגִּזִי לִי — וְהִרְגַּזְתְּ אוֹתִי. הֵא דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשׁ [=ד] נָתַתִּי — הִנֵּה דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשֵׁךְ נָתַתִּי, כְּלוֹמַר: שִׁלַּמְתִּי לָךְ כִּגְמוּלֵךְ. וְלֹא עָשִׂית אֶת הַזִּמָּה... — וְכִי לֹא עָשִׂית אֶת הַזִּמָּה עִם כָּל תּוֹעֲבוֹתַיִךְ אֵלֶּה?

מד) הַמֹּשֵׁל — מְחַבֵּר פִּתְגָּמֵי חָכְמָה, פְּרִי הַנִּסָּיוֹן בַּחַיִּים. עָלַיִךְ יִמְשֹׁל — יִשָּׂא מְשָׁלוֹ עָלַיִךְ. כְּאִמָּה בִּתָּהּ — כָּאֵם כֵּן הַבַּת, כָּעֵץ כֵּן פִּרְיוֹ. רוֹמֵז לְהָאָמוּר לְמַעְלָה (ג׳): „וְאִמֵּךְ חִתִּית״.

מה) מִכָּאן יְדַבֵּר לֹא הַמּוֹשֵׁל, כִּי אִם הַנָּבִיא: בַּת אִמֵּךְ אַתְּ — דּוֹמָה לָהּ בַּכֹּל. גֹּעֶלֶת אִישָׁהּ — שֶׁהָיְתָה מוֹאֶסֶת אֶת בַּעְלָהּ וְהָלְכָה אַחֲרֵי זָרִים; הַכַּוָּנָה: שֶׁעָבְדָה, מִלְּבַד אֱלֹהֶיהָ הַלְּאֻמִּי, אֱלֹהֵי עַמִּים אֲחֵרִים. וּבָנֶיהָ — שֶׁהִקְרַבְתֶּם לַמֹּלֶךְ.

הֶעָרוֹת

מד) כְּאִמָּה — הַהֵא רָפָה, בְּלִי מַפִּיק, אַף כִּי הִיא כִּנּוּיִית, וְהַכִּנּוּי רוֹמֵז לְ„בִתָּהּ״.

אֶת־שְׁבוּת* סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ,
וְאֶת־שְׁבוּת* שֹׁמְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ;
וּשְׁבוּת* שְׁבִיתַיִךְ בְּתוֹכָהְנָה.
נד לְמַעַן תִּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ,
וְנִכְלַמְתְּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית;
בְּנַחֲמֵךְ אֹתָן.
נה וַאֲחוֹתַיִךְ סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ תָּשֹׁבְןָ לְקַדְמָתָן,
וְשֹׁמְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ תָּשֹׁבְןָ לְקַדְמָתָן;
וְאַתְּ וּבְנוֹתַיִךְ תְּשֻׁבֶינָה לְקַדְמַתְכֶן.
נו וְלוֹא הָיְתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ לִשְׁמוּעָה בְּפִיךְ,
בְּיוֹם גְּאוֹנָיִךְ?
נז בְּטֶרֶם תִּגָּלֶה רָעָתֵךְ,
כְּמוֹ עֵת חֶרְפַּת בְּנוֹת־אֲרָם וְכָל־סְבִיבוֹתֶיהָ,

* שבית * ושבית כתיב.

בֵּאוּר

וּשְׁבוּת שְׁבִיתַיִךְ בְּתוֹכָהְנָה — וְיַחַד עִמָּהֶן אָשׁוּב וַאֲחוֹנֵן גַּם אוֹתָךְ.

נד) תִּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ — כְּלִמָּה תְּכַסֶּה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הִיא, עִיר הָאֱלֹהִים, הָיְתָה לְחוֹטֵאת שְׁפָלָה מִסְּדֹם וּמִשֹּׁמְרוֹן, בְּנַחֲמֵךְ אֹתָן — וּבְזֹאת תִּהְיִי לָהֶן, לַמְרוֹת רְצוֹנֵךְ, לְנֶחָמָה, בִּרְאוֹתָן, כִּי צָדְקוּ מִמֵּךְ.

נו) וְלוֹא הָיְתָה... לִשְׁמוּעָה — הַאִם לֹא הָיְתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ לְשִׂיחָה בְּפִיךְ; כְּלוֹמַר: הַאִם לֹא הִזְכַּרְתְּ אוֹתָהּ תָּמִיד כְּסֵמֶל הָרֶשַׁע וְהַחֻרְבָּן יַחַד? בְּיוֹם גְּאוֹנָיִךְ [=גְּאוֹנֵךְ] — בְּעֵת שַׁלְוָתֵךְ וּגְדֻלָּתֵךְ.

נז) נִמְשָׁךְ אֶל הַקּוֹדֵם: בְּטֶרֶם תִּגָּלֶה רָעָתֵךְ — [הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: עֶרְוָתֵךְ] קֹדֶם שֶׁנִּגְלְתָה חֶרְפָּתֵךְ, כְּלוֹמַר: לִפְנֵי מַפַּלְתֵּךְ. כְּמוֹ עֵת [=עַתָּה] — כֵּן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים.

הֶעָרוֹת

בְּתוֹכָהְנָה — בְּתוֹכָן, וְהִיא תְמוּנָה עַתִּיקָה. נז) וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ — הַכִּנּוּי מוּסָב אֶל

נ וַתִּגְבְּהֶ֫ינָה וַתַּעֲשֶׂ֫ינָה תוֹעֵבָה לְפָנָי;
וָאָסִיר אֶתְהֶן כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי.

נא וְשֹׁמְרוֹן כַּחֲצִי חַטֹּאתַיִךְ לֹא חָטָאָה;
וַתַּרְבִּי אֶת־תּוֹעֲבוֹתַיִךְ מֵהֵנָּה,
וַתְּצַדְּקִי אֶת־אֲחוֹתַיִךְ* בְּכָל־תּוֹעֲבֹתַיִךְ אֲשֶׁר עָשִׂית*.

נב גַּם־אַתְּ שְׂאִי כְלִמָּתֵךְ, אֲשֶׁר פִּלַּלְתְּ לַאֲחוֹתֵךְ,
בְּחַטֹּאתַיִךְ, אֲשֶׁר־הִתְעַבְתְּ מֵהֵן, תִּצְדַּקְנָה מִמֵּךְ;
וְגַם־אַתְּ בּוֹשִׁי וּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ, בְּצַדֶּקְתֵּךְ אַחְיוֹתֵךְ.

נג וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבִיתְהֶן:

* אחותך כתיב. * עשיתי כתיב.

בֵּאוּר

נ) וַתִּגְבְּהֶינָה [=וַתִּגְבַּהְנָה] — שָׁמְנוּ וּבָעֲטוּ מֵרֹב טוֹבָה. וָאָסִיר אוֹתָן — מֵעַל פָּנַי, כְּלוֹמַר: הִשְׁמַדְתִּי אוֹתָן. כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי — בִּרְאוֹתִי אֶת מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, כָּאָמוּר: „אֵרְדָה נָּא וְאֶרְאֶה...” (בְּרֵאשִׁית י"ח, כ"א). אוֹ: רָאִיתִי — רָאִית.

נא) וַתְּצַדְּקִי אֶת אֲחוֹתֵךְ [=אַחְיוֹתַיִךְ] — בִּרְאוֹתִי אֶת מַעֲשַׂיִךְ הָרָעִים הָיוּ שֹׁמְרוֹן וּסְדֹם כְּצַדִּיקוֹת בְּעֵינָי.

נב) שְׂאִי כְלִמָּתֵךְ — שְׂאִי אוֹתָהּ הַחֶרְפָּה, חֶרְפַּת הַגָּלוּת. אֲשֶׁר פִּלַּלְתְּ לַאֲחוֹתֵךְ... — שֶׁאָמַרְתְּ, כִּי רְאוּיָה הִיא לְשֹׁמְרוֹן אֲחוֹתֵךְ, וְהִצְדַּקְתְּ עָלֶיהָ אֶת הַדִּין, בְּחָשְׁבֵךְ אֶת עַצְמֵךְ לְטוֹבָה מִמֶּנָּה, וְהִנֵּה הֲרֵעוֹת מִמֶּנָּה, עַד שֶׁהִיא כְּצַדִּיקָה לְעֻמָּתֵךְ. בְּצַדֶּקְתֵּךְ — בְּצַדֶּקְךָ. אַחְיוֹתֵךְ [=אַחְיוֹתַיִךְ].

נג) וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְהֶן — הַמִּבְטָא „שׁוּב שְׁבִית” [הַכְּתִיב כָּאן תָּמִיד שְׁבוּת, וְכֵן בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים] הוֹרָאָתוֹ הָעִקָּרִית: הָשֵׁב הַשְּׁבוּיִם לְאַרְצָם. אַךְ הוּא בָּא גַּם בְּהוֹרָאָה מֻשְׁאֶלֶת, בְּמוּבָן הָבֵא שִׁנּוּי בְּגוֹרַל מִי לְטוֹבָה. וּבְמוּבָן זֶה הוּא מְדַבֵּר עַל „שְׁבוּת סְדֹם”. וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְהֶן — אֶרְפָּא אֶת הֲרִיסוֹתָן וַאֲשִׁיבֵן לְקַדְמוּתָן.

הֶעָרוֹת

נא) וַתְּצַדְּקִי — צֶדֶק בָּא כָּאן בְּמוּבָן יַחֲסִי. נב) פִּלַּלְתְּ — פַּלֵּל הוֹרָאָתוֹ: שָׁפַט, הוֹצִיא מִשְׁפָּט. בְּצַדֶּקְתֵּךְ — שֵׁם הַפֹּעַל בְּתַבְנִית נְקֵבָה: צַדְּקָה, בִּנְטִיָּה. נג) וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְהֶן — בְּמִבְטָא זֶה בָּא הַפֹּעַל שׁוּב, הָעוֹמֵד תָּמִיד, כְּפֹעַל יוֹצֵא.

וַאֲחוֹת אֲחוֹתֵךְ אַתְּ, אֲשֶׁר גָּעֲלוּ אַנְשֵׁיהֶן וּבְנֵיהֶן;
אִמְּכֶן חִתִּית וַאֲבִיכֶן אֱמֹרִי.
מו וַאֲחוֹתֵךְ הַגְּדוֹלָה שֹׁמְרוֹן הִיא וּבְנוֹתֶיהָ,
הַיּוֹשֶׁבֶת עַל־שְׂמֹאולֵךְ;
וַאֲחוֹתֵךְ הַקְּטַנָּה מִמֵּךְ, הַיּוֹשֶׁבֶת מִימִינֵךְ,
סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ.
מז וְלֹא בְדַרְכֵיהֶן הָלַכְתְּ וּכְתוֹעֲבוֹתֵיהֶן עָשִׂית;
כִּמְעַט קָט, וַתַּשְׁחִתִי מֵהֵן בְּכָל־דְּרָכָיִךְ.
מח חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה,
אִם־עָשְׂתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ, הִיא וּבְנוֹתֶיהָ,
כַּאֲשֶׁר עָשִׂית אַתְּ וּבְנוֹתָיִךְ.
מט הִנֵּה־זֶה הָיָה עֲוֹן סְדֹם אֲחוֹתֵךְ:
גָּאוֹן, שִׂבְעַת־לֶחֶם וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט
הָיָה לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ,
וְיַד־עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה;

* יתיר ו. ** עשיתי כתיב.

בֵּאוּר

וַאֲחוֹת אֲחוֹתֵךְ — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: אַחְיוֹתַיִךְ] וְדוֹמָה אַתְּ לְשֹׁמְרוֹן וְלִסְדוֹם אַחְיוֹתַיִךְ. אִמְּכֶן... וַאֲבִיכֶן — וְלֹא טוֹבוֹת אַתֶּן מֵהֶם.

מו) בֵּאוּר הָרַעְיוֹן הַקּוֹדֵם. וַאֲחוֹתֵךְ הַגְּדוֹלָה שֹׁמְרוֹן — בִּירַת מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלָה מִיהוּדָה. עַל שְׂמֹאלֵךְ — מִצָּפוֹן לָךְ. מִימִינֵךְ — מִדְּרוֹמִית־מִזְרָחִית לִירוּשָׁלַיִם.

מז) וְלֹא בְדַרְכֵיהֶן הָלַכְתְּ... — אֲבָל אַתְּ לֹא הָלַכְתְּ אַךְ בְּדַרְכֵיהֶן. כִּמְעַט קָט — כְּאִלּוּ הָיָה זֶה מְעַט מְאֹד בְּעֵינַיִךְ. וַתַּשְׁחִתִי מֵהֵן... — וְעַל כֵּן הִשְׁחַתְּ דַּרְכֵּךְ יוֹתֵר מֵהֵן.

מט) שִׂבְעַת לֶחֶם — רֹב טוֹבָה. וְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט — מְנוּחָה שְׁלֵמָה.

וְשָׁקַטְתִּי וְלֹא אֶכְעַס עוֹד.
מג יַעַן אֲשֶׁר לֹא־זָכַרְתְּ* אֶת־יְמֵי נְעוּרַיִךְ
וַתִּרְגְּזִי־לִי בְּכָל־אֵלֶּה;
וְגַם־אֲנִי הֵא דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשׁ נָתַתִּי,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה,
וְלֹא עָשִׂית* אֶת־הַזִּמָּה עַל כָּל־תּוֹעֲבֹתָיִךְ.
מד הִנֵּה כָּל־הַמֹּשֵׁל עָלַיִךְ יִמְשֹׁל, לֵאמֹר;
כְּאִמָּה* בִּתָּהּ.
מה בַּת־אִמֵּךְ אַתְּ, גֹּעֶלֶת אִישָׁהּ וּבָנֶיהָ;

* זכרתי כתיב. * עשיתי כתיב. *ההא רפה.

בֵּאוּר

מב) וְשָׁקַטְתִּי... — אַחַר הַנְּקָמָה הַנּוֹרָאָה תָּנוּחַ דַּעְתִּי עָלַי — וְלֹא אֶכְעַס עוֹד — וְלֹא אֶתְמַרְמֵר עוֹד, לֹא אֶסְבֹּל עוֹד מֶרֶגֶשׁ הַקִּנְאָה, שֶׁעוֹרַרְתְּ בִּי בְּמַעֲשַׂיִךְ הָרָעִים.

מג) לֹא זָכַרְתְּ אֶת יְמֵי נְעוּרַיִךְ — וְאֶת כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּךְ אָז. וַתִּרְגְּזִי — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: וַתִּרְגְּזִי לִי — וְהִרְגַּזְתְּ אוֹתִי. הֵא דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשׁ [=הֵן] נָתַתִּי — הִנֵּה דַּרְכֵּךְ בְּרֹאשֵׁךְ נָתַתִּי, כְּלוֹמַר: שִׁלַּמְתִּי לָךְ כִּגְמוּלֵךְ. וְלֹא עָשִׂית אֶת הַזִּמָּה... — וְכִי לֹא עָשִׂית אֶת הַזִּמָּה עַל כָּל תּוֹעֲבוֹתַיִךְ אֵלֶּה?

מד) הַמֹּשֵׁל — מְחַבֵּר פִּתְגָּמֵי חָכְמָה, פְּרִי הַנִּסָּיוֹן בַּחַיִּים. עָלַיִךְ יִמְשֹׁל — יִשָּׂא מְשָׁלוֹ עָלַיִךְ. כְּאִמָּה בִּתָּהּ — כָּאֵם כֵּן הַבַּת, כָּעֵץ כֵּן פִּרְיוֹ. רוֹמֵז לְהָאָמוּר לְמַעְלָה (ג'): „וְאִמֵּךְ חִתִּית".

מה) מִכָּאן יְדַבֵּר לֹא הַמּוֹשֵׁל, כִּי אִם הַנָּבִיא: בַּת אִמֵּךְ אַתְּ — דּוֹמָה לָהּ בַּכֹּל. גֹּעֶלֶת אִישָׁהּ — שֶׁהָיְתָה מוֹאֶסֶת אֶת בַּעְלָהּ וְהָלְכָה אַחֲרֵי זָרִים; הַכַּוָּנָה: שֶׁעָבְדָה, מִלְּבַד אֱלֹהֶיהָ הַלְּאֻמִּי, אֱלֹהֵי עַמִּים אֲחֵרִים. וּבָנֶיהָ — שֶׁהִקְרִיבָתַם לַמֹּלֶךְ.

הֶעָרוֹת

מד) כְּאִמָּה — הַהֵא רָפָה, בְּלִי מַפִּיק, אַף כִּי הִיא כִּנּוּיִת, וְהַכִּנּוּי רוֹמֵז לְ„בִתָּהּ".

אֶת־שְׁבוּת* סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ,
וְאֶת־שְׁבוּת* שֹׁמְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ;
וּשְׁבוּת* שְׁבִיתַיִךְ בְּתוֹכָהְנָה.
נד לְמַעַן תִּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ,
וְנִכְלַמְתְּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית;
בְּנַחֲמֵךְ אֹתָן.
נה וַאֲחוֹתַיִךְ סְדֹם וּבְנוֹתֶיהָ תָּשֹׁבְןָ לְקַדְמָתָן,
וְשֹׁמְרוֹן וּבְנוֹתֶיהָ תָּשֹׁבְןָ לְקַדְמָתָן;
וְאַתְּ וּבְנוֹתַיִךְ תְּשֻׁבֶינָה לְקַדְמַתְכֶן.
נו וְלוֹא הָיְתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ לִשְׁמוּעָה בְּפִיךְ,
בְּיוֹם גְּאוֹנָיִךְ?
נז בְּטֶרֶם תִּגָּלֶה רָעָתֵךְ,
כְּמוֹ עֵת חֶרְפַּת בְּנוֹת־אֲרָם וְכָל־סְבִיבוֹתֶיהָ,

* שבית * ושבית כתיב.

בֵּאוּר

וּשְׁבוּת שְׁבִיתַיִךְ בְּתוֹכָהְנָה — וְיַחַד עִמָּהֶן אָשׁוּב וַאֲחוֹנֵן גַּם אוֹתָךְ.

נד) תִּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ — כְּלִמָּה תְּכַסֶּה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הִיא, עִיר הָאֱלֹהִים, הָיְתָה לְחוֹטֵאת שְׁפָלָה מִסְּדֹם וּמִשֹּׁמְרוֹן. בְּנַחֲמֵךְ אֹתָן — וּבְזֹאת תִּהְיִי לָהֶן, לְמְרוֹת רְצוֹנֵךְ, לְנֶחָמָה, בִּרְאוֹתָן, כִּי צָדְקוּ מִמֵּךְ.

נו) וְלֹא הָיְתָה... לִשְׁמוּעָה — הַאִם לֹא הָיְתָה סְדֹם אֲחוֹתֵךְ לְשִׂיחָה בְּפִיךְ; כְּלוֹמַר: הַאִם לֹא הִזְכַּרְתִּי אוֹתָהּ תָּמִיד כְּסֵמֶל הָרֶשַׁע וְהַחֻרְבָּן יַחַד? בְּיוֹם גְּאוֹנָיִךְ [=גְּאוֹנֵךְ] — בְּעֵת שַׁלְוָתֵךְ וּגְדֻלָּתֵךְ.

נז) נִמְשָׁךְ אֶל הַקֹּדֶם: בְּטֶרֶם תִּגָּלֶה רָעָתֵךְ — וְהַנּוּסָח הַנָּכוֹן: עֶרְוָתֵךְ] קֹדֶם שֶׁנִּגְלְתָה חֶרְפָּתֵךְ, כְּלוֹמַר: לִפְנֵי מַפַּלְתֵּךְ. כְּמוֹ עֵת [=עַתָּה] — כֵּן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים.

הֶעָרוֹת

בְּתוֹכָהְנָה — בְּתוֹכָן, וְהִיא תְמוּנָה עַתִּיקָה. נז) וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ — הַכִּנּוּי מוּסָב אֶל

נ וַתִּגְבְּהֶינָה וַתַּעֲשֶׂינָה תוֹעֵבָה לְפָנָי;
וָאָסִיר אֶתְהֶן כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי.
נא וְשֹׁמְרוֹן כַּחֲצִי חַטֹּאתַיִךְ לֹא חָטָאָה;
וַתַּרְבִּי אֶת־תּוֹעֲבוֹתַיִךְ מֵהֵנָּה,
וַתְּצַדְּקִי אֶת־אֲחוֹתַיִךְ* בְּכָל־תּוֹעֲבֹתַיִךְ אֲשֶׁר עָשִׂית*.
נב גַּם־אַתְּ שְׂאִי כְלִמָּתֵךְ, אֲשֶׁר פִּלַּלְתְּ לַאֲחוֹתֵךְ,
בְּחַטֹּאתַיִךְ, אֲשֶׁר־הִתְעַבְתְּ מֵהֵן, תִּצְדַּקְנָה מִמֵּךְ;
וְגַם־אַתְּ בּוֹשִׁי וּשְׂאִי כְלִמָּתֵךְ, בְּצַדֶּקְתֵּךְ אַחְיוֹתֵךְ.
נג וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבִיתְהֶן:

* אחותך כתיב. * עשיתי כתיב.

בֵּאוּר

נ) וַתִּגְבְּהֶינָה [=וַתִּגְבַּהְנָה] — שָׁמְנוּ וּבָעֲטוּ מֵרֹב טוֹבָה. וָאָסִיר אוֹתָן — מֵעַל פָּנַי, כְּלוֹמַר: הִשְׁמַדְתִּי אוֹתָן. כַּאֲשֶׁר רָאִיתִי — בִּרְאוֹתִי אֶת מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, כָּאָמוּר: „אֵרְדָה נָּא וְאֶרְאֶה..." (בְּרֵאשִׁית י"ח, כ"א). אוֹ: רָאִיתִי — רָאִית.

נא) וַתְּצַדְּקִי אֶת אֲחוֹתֵךְ [=אַחְיוֹתַיִךְ] — בִּרְאוֹתִי אֶת מַעֲשַׂיִךְ הָרָעִים הָיוּ שֹׁמְרוֹן וּסְדֹם כְּצַדִּיקוֹת בְּעֵינָי.

נב) שְׂאִי כְלִמָּתֵךְ — שְׂאִי אוֹתָהּ הַחֶרְפָּה, חֶרְפַּת הַגָּלוּת. אֲשֶׁר פִּלַּלְתְּ לַאֲחוֹתֵךְ... — שֶׁאָמַרְתְּ, כִּי רְאוּיָה הִיא לְשֹׁמְרוֹן אֲחוֹתֵךְ, וְהִצְדַּקְתְּ עָלֶיהָ אֶת הַדִּין, בְּחָשְׁבֵךְ אֶת עַצְמֵךְ לְטוֹבָה מִמֶּנָּה, וְהִנֵּה הֵרֵעוֹת מִמֶּנָּה, עַד שֶׁהִיא כְּצַדִּיקָה לְעֻמָּתֵךְ. בְּצַדֶּקְתֵּךְ — בְּצַדֶּקֵךְ. אַחְיוֹתֵךְ [=אַחְיוֹתַיִךְ].

נג) וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְהֶן — הַמִּבְטָא „שׁוּב שְׁבִית" [הַכְּתִיב כָּאן תָּמִיד שְׁבוּת, וְכֵן בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים] הוֹרָאָתוֹ הָעִקָּרִית: הָשֵׁב הַשְּׁבוּיִם לְאַרְצָם. אַךְ הוּא בָּא גַּם בְּהוֹרָאָה מֻשְׁאֶלֶת, בְּמוּבַן הָבֵא שִׁנּוּי בְּגוֹרַל מִי לְטוֹבָה. וּבְמוּבָן זֶה הוּא מְדַבֵּר עַל „שְׁבוּת סְדֹם". וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְהֶן — אֶרְפָּא אֶת הֲרִיסוֹתָן וַאֲשִׁיבֵן לְקַדְמוּתָן.

הֶעָרוֹת

נא) וַתְּצַדְּקִי — צֶדֶק בָּא כָּאן בְּמוּבָן יַחֲסִי. נב) פִּלַּלְתְּ — פַּלֵּל הוֹרָאָתוֹ: שָׁפֹט, הוֹצֵא מִשְׁפָּט. בְּצַדֶּקְתֵּךְ — שֵׁם הַפֹּעַל בִּתְמוּנַת נְקֵבָה: צַדְּקָה, בְּנִטְיָה. נג) וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבִיתְהֶן — בְּמִבְטָא זֶה בָּא הַפֹּעַל שׁוּב, הָעוֹמֵד תָּמִיד, כְּפֹעַל יוֹצֵא.

בְּקַחְתֵּךְ אֶת־אֲחוֹתַיִךְ הַגְּדֹלוֹת מִמֵּךְ
אֶל־הַקְּטַנּוֹת מִמֵּךְ;
וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לָךְ לְבָנוֹת, וְלֹא מִבְּרִיתֵךְ;
סב וַהֲקִימוֹתִי אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּךְ;
וְיָדַעַתְּ, כִּי־אֲנִי יְהוָֹה,
סג לְמַעַן תִּזְכְּרִי וָבֹשְׁתְּ,
וְלֹא יִהְיֶה־לָּךְ עוֹד פִּתְחוֹן פֶּה מִפְּנֵי כְּלִמָּתֵךְ;
בְּכַפְּרִי־לָךְ לְכָל־אֲשֶׁר עָשִׂית, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

וְתִתְבַּיְשִׁי עוֹד יוֹתֵר בִּרְאוֹתֵךְ אֶת כָּל הַטּוֹב, אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּךְ. בְּקַחְתִּי (וְזֶהוּ הַנּוּסָח הַנָּכוֹן) אֶת אֲחוֹתַיִךְ... אֶל– עִם. הַקְּטַנּוֹת מִמֵּךְ — הַכַּוָּנָה לְשֹׁמְרוֹן וְלִסְדֹם וּבְנוֹתֵיהֶן. וְנָתַתִּי אֶתְהֶן לָךְ לְבָנוֹת — אַתְּ יְרוּשָׁלַיִם, תִּהְיִי לָהֶן לְאֵם, לְמֶטְרָפּוֹלִין, וְהֵן תִּהְיֶינָה נִשְׁמָעוֹת לָךְ כְּבָנוֹת. וְלֹא מִבְּרִיתֵךְ – וְלֹא בְּכֹחַ הַבְּרִית שֶׁכָּרַתְּ עִמָּדִי תַּגִּיעִי לִגְדֻלָּה, שֶׁהֲרֵי הֵפַרְתְּ אוֹתָהּ; אֶלָּא בְּחַסְדִּי וּבְכֹחַ בְּרִיתִי שֶׁאָקִים אִתָּךְ אָז, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ בְּפָסוּק ס"ב.

סג) חוֹזֵר עַל הָרַעְיוֹן שֶׁבְּפָסוּק ס"א; לְמַעַן תִּזְכְּרִי – אֶת דְּרָכַיִךְ. וְלֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד פִּתְחוֹן פֶּה — לֹא תָעֹזִּי עוֹד לִפְתֹּחַ פֶּה וּלְדַבֵּר דָּבָר מֵרֹב בּוּשָׁה וּכְלִמָּה לִזְכֹּר מַעֲשַׂיִךְ אַתְּ וַחֲסָדַי אָנִי. גַּם בַּיִּעוּד הַטּוֹב שֶׁל נְבִיאֵנוּ נִשְׁמָע קוֹל זַעַם עָצוּר וּמְרִירוּת נֶפֶשׁ; וְזֶהוּ הַקַּו הַמְצַיֵּן אֶת אָפְיוֹ שֶׁל יְחֶזְקֵאל מִכָּל שְׁאָר הַנְּבִיאִים.

פֶּרֶק י"ז.

עֲוֹן צִדְקִיָּהוּ וְאַחֲרִיתוֹ.

מָבוֹא. פֶּרֶק זֶה קָשׁוּר בְּעִנְיָנוֹ אֶל הַפֶּרֶק הַקּוֹדֵם וּמַשְׁלִימוֹ: שָׁם מְדַבֵּר הַנָּבִיא עַל עֲוֹן הָעָם, שֶׁ„בָּזָה אָלָה לְהָפֵר בְּרִיתוֹ" עִם אֱלֹהָיו (ט"ז, נ"ט); וְכַאן הוּא מְדַבֵּר עַל עֲוֹן הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ, „שֶׁבָּזָה אָלָה לְהָפֵר בְּרִית" עִם מֶלֶךְ בָּבֶל. (פָּסוּק י"ח), וְכִי לֹא רַק בַּעֲוֹן הֶעָבָר הָרָחוֹק הַמְתֹאָר לְמַעְלָה, כִּי גַּם בַּעֲוֹן הַהֹוֶה הַקָּרוֹב רְאוּיָה הִיא יְהוּדָה

בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים, הַשָּׁאטוֹת אוֹתָךְ מִסָּבִיב.
נח אֶת־זִמָּתֵךְ וְאֶת־תּוֹעֲבוֹתַיִךְ אַתְּ נְשָׂאתִים;
נְאֻם יְהוָה.
נט כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
וְעָשִׂיתִ* אוֹתָךְ כַּאֲשֶׁר עָשִׂית;
אֲשֶׁר־בָּזִית אָלָה לְהָפֵר בְּרִית.
ס וְזָכַרְתִּי אֲנִי אֶת־בְּרִיתִי אוֹתָךְ בִּימֵי נְעוּרָיִךְ;
וַהֲקִימוֹתִי לָךְ בְּרִית עוֹלָם.
סא וְזָכַרְתְּ אֶת־דְּרָכַיִךְ וְנִכְלַמְתְּ,

* ועשית כתיב.

בֵּאוּר

זָנַבוֹן. חֶרְפַּת בְּנוֹת־אֲרָם — שֶׁהָיִית לְחֶרְפָּה בְּפִי עָרֵי אֲרָם; וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „בְּנוֹת אֱדֹם", הַשְּׁכֵנָה הַקְּרוֹבָה לִיהוּדָה מִדָּרוֹם, כַּפְּלִשְׁתִּים הַשְּׁכֵנִים הַקְּרוֹבִים מִמַּעֲרָב. שְׁנֵי הַשְּׁכֵנִים הָרָעִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים תָּמִיד יַחַד (רְאֵה לְהַלָּן כ"ה, י"ב — ט"ז). הַשָּׁאטוֹת אוֹתָךְ — הַבָּזוֹת לָךְ וְשׂוֹנְאוֹת אוֹתָךְ; אֱדוֹם וּפְלִשְׁתִּים הֶרְאוּ אֶת שִׂנְאָתָן לִיהוּדָה, וְשָׂמְחוּ לְאֵידָהּ בְּעֵת מַפַּלְתָּהּ, כְּמַאֲמַר הַמְשׁוֹרֵר: „זְכֹר, יְהוָה, לִבְנֵי אֱדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלָםִ!" (תְּהִלִּים קל"ז, ז').

נח) אַתְּ נְשָׂאתִים (=נְשָׂאתִן) — עַתָּה תִּשְׂאִי אֶת עֲוֹן זִמָּתֵךְ וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ.

נט — סג) הַיִּעוּד הַטּוֹב.

נט) וְעָשִׂיתִי אוֹתָךְ כַּאֲשֶׁר עָשִׂית — הִנֵּה שִׁלַּמְתִּי לָךְ כִּגְמוּלֵךְ. בָּזִית אָלָה — בָּזִית אֶת הַשְּׁבוּעָה, שֶׁנִּשְׁבַּעַתְּ לִהְיוֹת נֶאֱמָנָה לִי. לְהָפֵר בְּרִית — כָּאָמוּר לְמַעְלָה (ח'): „וָאָבוֹא בִבְרִית אוֹתָךְ". וזהי פְּתִיחָה זוֹעֶמֶת לַיִּעוּד הַטּוֹב.

ס) אֲבָל לְאַחַר שֶׁתִּשְׂאִי אֶת עָנְשֵׁךְ וְנִרְצָה עֲוֹנֵךְ, אֲחַדֵּשׁ אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ, שֶׁתִּהְיֶה לִבְרִית עוֹלָם, אֲשֶׁר לֹא תוּפַר עוֹד. וְזָכַרְתִּי אֲנִי — אַתְּ לֹא זָכַרְתְּ אֶת בְּרִיתֵךְ אִתִּי, אֲבָל אֲנִי אֶזְכְּרֶנָּה.

סא) וְזָכַרְתְּ אֶת־דְּרָכַיִךְ — אָז תִּזְכְּרִי עַד כַּמָּה חָטָאת לִי. וְנִכְלַמְתְּ... —

הֶעָרוֹת

אֲרָם (=אֱדֹם), אֲבָל אֵין מִלָּה זוֹ מַתְאִימָה לִבְנוֹת, וּבַפְּשִׁיטְתָּא חֲסֵרָה הַמִּלָּה „סְבִיבוֹתֶיהָ".

ג וְאָמַרְתָּ: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל, גְּדוֹל הַכְּנָפַיִם,
אֶרֶךְ הָאֵבֶר, מָלֵא הַנּוֹצָה,
אֲשֶׁר־לוֹ הָרִקְמָה;
בָּא אֶל־הַלְּבָנוֹן וַיִּקַּח אֶת־צַמֶּרֶת הָאָרֶז.

בֵּאוּר

מַאֲמָר צִיּוּרִי הַמַּבִּיעַ רַעְיוֹן, שֶׁנּוֹשְׂאוֹ בָּא בְּשִׁנּוּי הַשֵּׁם, אֶלָּא שֶׁהוּא מְרֻמָּז בְּתֵאוּר תְּכוּנָתוֹ וְסִמָּנָיו הַמֻּבְהָקִים, וְעַל הַשּׁוֹמֵעַ אוֹ הַקּוֹרֵא לִמְצֹא אֶת הַנּוֹשֵׂא הַמְּרֻמָּז, — וּלְפִיכָךְ הִיא גַּם חִידָה, וְגַם מָשָׁל. הַמָּשָׁל בָּא לִפְעָמִים בְּהַצָּעָה סִפּוּרִית, כְּמוֹ כַּאן וּבִמְשָׁלוֹ שֶׁל יוֹתָם (שׁוֹפְטִים ט', ח' — ט"ו). וְיֵשׁ שֶׁהוּא מַבִּיעַ רַעְיוֹן בְּאֹפֶן צִיּוּרִי בִּתְמוּנָה לְקוּחָה מִן הַחַיִּים, כְּמוֹ „אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹסֶר, וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה" (לְהַלָּן י"ח, ב'); אֲבָל לַשֵּׁם מָשָׁל יֵשׁ גַּם הוֹרָאַת פִּתְגָּם עַמָּמִי, כְּמוֹ: „כְּאִמָּהּ בִּתָּהּ" (ט"ז, מ"ב); „מֵרְשָׁעִים יֵצֵא רֶשַׁע" (שְׁמוּאֵל א' כ"ד, י"ד) וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. הַנָּבִיא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָשָׁל כְּדֵי לְעוֹרֵר יוֹתֵר אֶת שִׂימַת־לֵב הַשּׁוֹמְעִים וְהִתְבּוֹנְנוּתָם, בְּחֶפְצָם לִמְצֹא אֶת הַדִּמְיוֹן הַצָּפוּן בּוֹ.

ג) **הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל** — כִּנּוּי לִנְבוּכַדְנֶאצַּר. הַנֶּשֶׁר נֶחְשַׁב כְּבָר אֵצֶל הַפַּרְסִים הַקַּדְמוֹנִים לְמֶלֶךְ הָעוֹפוֹת, „הַגָּדוֹל" מַזְכִּיר אֶת הַתֹּאַר „הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל", שֶׁהָיָה לִנְבוּכַדְנֶאצַּר. אֲבָל הַנֶּשֶׁר מְשַׁמֵּשׁ גַּם כְּסֵמֶל הִתְנַפְּלוּת מְהִירָה: „כַּנֶּשֶׁר עַל בֵּית יְהוָה" (הוֹשֵׁעַ ח', א'). וְגַם תְּכוּנָה זוֹ מַתְאִימָה לְמֶלֶךְ בָּבֶל. **אֵבֶר** — עֶצֶם הַכָּנָף; וְהָעֶצֶם עִם הַנּוֹצָה שֶׁעָלֶיהָ נִקְרֵאת כָּנָף. **אֶרֶךְ הָאֵבֶר, מָלֵא הַנּוֹצָה** — וְזֶהוּ בֵּאוּר מְפֹרָט לְ„גְדוֹל הַכְּנָפַיִם". **אֲשֶׁר־לוֹ** — לַנֶּשֶׁר. **הָרִקְמָה** — צֶבַע מְנֻמָּר, בַּעַל גְּוָנִים שׁוֹנִים. הַמִּלָּה „אֲשֶׁר" נִמְשֶׁכֶת אֶל „הַנֶּשֶׁר". הַתְּאָרִים הַמְפֹרָטִים הַלָּלוּ בָּאִים רַק לְתָאֵר אֶת גָּדְלוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ בִּכְלָל, אֲבָל אֵין לְבַקֵּשׁ בָּהֶם רְמָזִים לִפְרָטִים יְדוּעִים בִּתְכוּנַת מֶלֶךְ בָּבֶל. **בָּא אֶל־הַלְּבָנוֹן** — רוֹמֵז לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶרֶץ הֶהָרִים, בִּכְלָל, וְלִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ בָּהּ הַרְבֵּה בָּתֵּי אֲרָזִים, בִּפְרָט. וּבְיִחוּד לְאַרְמוֹן מַלְכֵי יְהוּדָה עִם „בֵּית יַעַר הַלְּבָנוֹן" שֶׁלָּהֶם (מְלָכִים א' ז', ב'). **צַמֶּרֶת** — עֲנָפִים דַּקִּים מְכֻסִּים מְחֻטִּים הַמִּתְנַשְּׂאִים בְּרֹאשׁ הָאֶרֶז, כַּצֶּמֶר שֶׁעַל

הֶעָרוֹת

ג) הַנֶּשֶׁר — רְאֵה דְּבָרִים כ"ח, מ"ט; יִרְמְיָהוּ מ"ח, מ'; יְשַׁעְיָהוּ מ"ו, י"א. צַמֶּרֶת —

יז.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ב בֶּן־אָדָם! חוּד חִידָה,
וּמְשֹׁל מָשָׁל אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל.

בֵּאוּר

לָעֹנֶשׁ הֶחָרְבָּן הַנָּכוֹן לָהּ. כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְפִרְקֵנוּ זֶה יַחַס אֶל פֶּרֶק ט"ו בְּצוּרָתוֹ הַפִּיּוּטִית. שָׁם מְדַמֶּה הַנָּבִיא אֶת יְהוּדָה לְגֶפֶן [אָמְנָם, לְגֶפֶן־יַעַר] וּפֹה — אֶת צִדְקִיָּהוּ לְגֶפֶן אַדֶּרֶת (ח').

זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ חָל לְפִי מְקוֹם סִדּוּרָהּ, בֵּין הַחֲמִישִׁי לַחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי, בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ [רְאֵה ח', א'], וּבֵין הָעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ [רְאֵה כ', א'] הַיְנוּ בִּשְׁנַת 592|21 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים. אָמְנָם הַשְּׁאִיפָה לִכְרֹת בְּרִית עִם מִצְרַיִם וְלִמְרֹד בְּבָבֶל הִתְחִילָה כְּבָר לִפְנֵי הַשָּׁנָה הָרְבִיעִית לְצִדְקִיָּהוּ [רְאֵה יִרְמְיָהוּ כ"ז; נ"א, נ"ט וּבַבֵּאוּר שָׁם], אֲבָל הַנָּבִיא מְדַבֵּר כָּאן עַל הַ„בְּגִידָה" בְּמֶלֶךְ בָּבֶל, כְּעַל עֻבְדָּה גְּלוּיָה וִידוּעָה לַכֹּל [„וּבָזָה אָלָה לְהָפֵר בְּרִית"], וְלֹא עַל תָּכְנִית הַמֶּרֶד. וּלְפִיכָךְ נִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁזְּמַן נְבוּאָה זוֹ הוּא סָמוּךְ לַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, שֶׁאָז מָרַד צִדְקִיָּהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל בְּגָלוּי (1588 לִסְפִירַת הַנּוֹצְרִים). כְּיִרְמְיָהוּ, חֲבֵרוֹ הַגָּדוֹל, וּכִישַׁעְיָהוּ לְפָנִים בִּימֵי מַסַּע סַנְחֵרִיב, כֵּן יָצָא גַּם נְבִיאֵנוּ נֶגֶד הַתַּחְבֻּלוֹת הַמְּדִינִיּוֹת שֶׁל מֶלֶךְ יְהוּדָה, הַבּוֹטֵחַ בְּעֶזְרַת מִצְרַיִם, וּמֵבִיא אֶת אַרְצוֹ בְּסַכָּנָה, וְשׁוֹאֵל: „הֲיִצְלָח, הֲיִמָּלֵט, הָעֹשֵׂה אֵלֶּה". וְהַנָּבִיא מַכִּיר בְּהַכָּרָתוֹ הַנְּבוּאִית, כִּי כָל עַרְמוּמִיּוֹתָיו לֹא תוֹעַלְנָה לוֹ לְהִמָּלֵט מִן הָעֹנֶשׁ הַנָּכוֹן לוֹ; אָמְנָם בִּפְרָטִים לֹא קָלַע הַנָּבִיא אֶל הַמַּטָּרָה, כְּמוֹ בְּמַפֶּלֶת חֵיל מִצְרַיִם, בְּעֵת הַמָּצוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם (י"ז), וְעַל מִשְׁפַּט צִדְקִיָּהוּ בְּבָבֶל (כ'), שֶׁבֶּאֱמֶת הָיָה בְּרִבְלָה, בְּאֶרֶץ חֲמָת, אֲבָל זֶהוּ סִמָּנָהּ הַמֻּבְהָק שֶׁל נְבוּאָה אֲמִתִּית, הַמַּתְאִימָה עִם הַמְּצִיאוּת בִּכְלָלוּתָהּ וְלֹא בִּפְרָטֶיהָ.

מַטְּרַת הַנְּבוּאָה הִיא: לֹא לְהַזְהִיר מִפְּנֵי הַבְּרִית עִם מַלְכֵי מִצְרַיִם, אֶלָּא לְהוֹדִיעַ אֶת תּוֹצְאוֹתֶיהָ הַנּוֹרָאוֹת שֶׁל מְרִידָה זוֹ, הַמֻּכְרָחוֹת לָבוֹא וְאֵין מִפְלָט מֵהֶן.

ב' — י') הַמָּשָׁל.

ב) חִידָה... מָשָׁל — הָאַלֵּגוֹרְיָה הִיא

הֶעָרוֹת

ב) מָשָׁל — רְאֵה לְמַעְלָה י"ב, כ"ב וּבַבֵּאוּר שָׁם.

ו וַיִּצְמַח וַיְהִי לְגֶפֶן סֹרַחַת שִׁפְלַת קוֹמָה,
לִפְנוֹת דָּלִיּוֹתָיו אֵלָיו,
וְשָׁרָשָׁיו תַּחְתָּיו יִהְיוּ;
וַתְּהִי לְגֶפֶן, וַתַּעַשׂ בַּדִּים, וַתְּשַׁלַּח פֹּארֹ*ת.
ז וַיְהִי נֶשֶׁר־אֶחָד גָּדוֹל,
גְּדוֹל כְּנָפַיִם וְרַב נוֹצָה;

בֵּאוּר

שׁוֹתֶה בְּשֶׁפַע אֵצֶל מַיִם רַבִּים. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְרֹב שְׁאָר הַתַּרְגּוּמִים הָעַתִּיקִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „קָח״. **צַפְצָפָה** — בַּעֲרָבִית וַאֲרָמִית הוֹרָאָתוֹ עֲרָבָה. וּלְדַעַת אֲחֵרִים הוּא שֵׁם כְּלָלִי לַנְּטִיעוֹת הַצּוֹמְחוֹת עַל גְּדוֹת יִבְלֵי מַיִם. **צַפְצָפָה שָׂמוֹ** — עָשָׂהוּ כְּצַפְצָפָה זוֹ הַגְּדֵלָה עַל יִבְלֵי מָיִם. הַכַּוָּנָה: צִדְקִיָּהוּ לֹא יָכֹל עוֹד לְהִתְנַשֵּׂא בְּגָבְהוֹ כְּאֶרֶז, כְּלוֹמַר: כְּמֶלֶךְ גָּדוֹל שֶׁל מַמְלָכָה חָפְשִׁית, כִּי הָיָה סָר לְמִשְׁמַעַת נְבוּכַדְנֶאצַּר מַלְכּוֹ הַגָּדוֹל [וְלָכֵן קוֹרֵא לוֹ יְחֶזְקֵאל אַךְ בְּשֵׁם נָשִׂיא]; אֲבָל עוֹד הָיוּ לוֹ תְּנָאִים טוֹבִים לְקִיּוּם הַמַּמְלָכָה וּלְהִתְפַּתְּחוּתָהּ תַּחַת הַשִּׁלְטוֹן הָעֶלְיוֹן שֶׁל מֶלֶךְ בָּבֶל.

ו) **וַיִּצְמַח וַיְהִי** — [הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: וְיִצְמַח וִיהִי] **לְגֶפֶן סֹרַחַת** — שְׁתָלוֹ עַל מַיִם רַבִּים, כְּדֵי שֶׁיִּצְמַח וִיהִי לְגֶפֶן עֲנֵפָה וּמִתְפַּשֶּׁטֶת סְבִיבָהּ. **שִׁפְלַת קוֹמָה** — שֶׁלֹּא תִתְנַשֵּׂא בְּגָבְהָהּ כְּאֶרֶז. מַחְשֶׁבֶת נְבוּכַדְנֶאצַּר לֹא הָיְתָה אֵפוֹא רָעָה לִיהוּדָה; הוּא דָּרַשׁ רַק הַכָּרַת שִׁלְטוֹנוֹ הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ. **לִפְנוֹת דָּלִיּוֹתָיו אֵלָיו** — בִּתְנַאי שֶׁעַנְפֵי הַגֶּפֶן יִהְיוּ פּוֹנִים אֶל הַנֶּשֶׁר הַנּוֹטֵעַ אוֹתָהּ. **וְשָׁרָשָׁיו תַּחְתָּיו יִהְיוּ** — וְשָׁרָשֵׁי הַגֶּפֶן יִהְיוּ תַּחַת הַשְׁגָּחַת הַנֶּשֶׁר. **וַתְּהִי לְגֶפֶן** — וְאָמְנָם גָּדְלָה הַנְּטִיעָה וְהָיְתָה לְגֶפֶן בַּעֲלַת בַּדִּים וּפֹארוֹת. **בַּדִּים** — עֲנָפִים רַבִּים. **פֹּארוֹת** — עֲנָפִים רַעֲנַנִּים הַמְפָאֲרִים אֶת הָעֵץ.

ז) **וַיְהִי נֶשֶׁר אֶחָד גָּדוֹל** — הַשִּׁבְעִים הוּלְגַּטָּה וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: „נֶשֶׁר אַחֵר...״ וְנָכוֹן. נֶשֶׁר זֶה אֵינוֹ מְהֻלָּל כָּרִאשׁוֹן, וְהַכַּוָּנָה לְחָפְרַע [בְּמִצְרִית הָעַתִּיקָה: Uch—ab—ra] מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְהַיְּוָנִים קָרְאוּ לוֹ Apries, וּמָלַךְ מִשְּׁנַת 588 עַד 570 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים.

הֶעָרוֹת

לְמַעְלָה ט״ז, כ״ט. ו) דָּלִיּוֹתָיו — הַשֵּׁם גֶּפֶן בָּא גַּם בְּמִין זָכָר. „גֶּפֶן בּוֹקֵק (הוֹשֵׁעַ י׳, א).

ד אֶת רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו קָטָף;
וַיְבִיאֵהוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן,
בְּעִיר רֹכְלִים שָׂמוֹ.

ה וַיִּקַּח מִזֶּרַע הָאָרֶץ,
וַיִּתְּנֵהוּ בִּשְׂדֵה־זָרַע;
קָח עַל־מַיִם רַבִּים, צַפְצָפָה שָׂמוֹ.

בֵּאוּר

הַכְּבָשִׂים. הָאֶרֶז — הַמִּתְנַשֵּׂא בַּהֲדַר תִּפְאַרְתּוֹ עַל הַלְּבָנוֹן; סֵמֶל לְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד. צַמֶּרֶת הָאָרֶז — כִּנּוּי לִיהוֹיָכִין הַמֶּלֶךְ וּשְׁאָר גְּדוֹלֵי הַשָּׂרִים וְרָאשֵׁי אֲצִילֵי הָעָם, שֶׁהוּבְלוּ כְּגוֹלִים בָּבֶלָה.

ד) יְנִיקוֹתָיו [=יוֹנְקוֹתָיו] — עֲנָפָיו הָרַכִּים. רֹאשׁ יְנִיקוֹתָיו — אֶת הַגָּבֹהַּ וְהַמֻּבְחָר שֶׁבְּיוֹנְקוֹתָיו; הַכַּוָּנָה לִיהוֹיָכִין. קָטָף — הוֹרִידוֹ מִכִּסֵּא הַמְּלוּכָה. פְּרָט זֶה מַזְכִּיר אֶת הַטֶּבַע הָרַע שֶׁל הָעוֹפוֹת הַטּוֹרְפִים לְנַקֵּר וְלִשְׁבֹּר בְּחַרְטֻמָּם אֶת רָאשֵׁי הָעֵצִים, שֶׁהֵם עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם. אֶרֶץ כְּנַעַן — אֶרֶץ שֶׁל חֶנְוָנִים, וְנִקְרָא כַּךְ עַל שֵׁם הַכְּנַעֲנִים — הַצִּדוֹנִים, שֶׁהָיוּ הָרִאשׁוֹנִים בַּמִּסְחָר הָעוֹלָמִי. הַכַּוָּנָה לְבָבֶל, שֶׁהָיְתָה מֶרְכַּז הַמִּסְחָר הָעוֹלָמִי. רוֹכְלִים — וּמִמְּקוֹר רָ כ ל, אֲחִי רָ ג ל = הָלַךְ אָנֶה וָאָנָה לִמְכֹּר אֶת סְחוֹרָתוֹ; וְכֵן הַשֵּׁם סוֹחֵר מִן סָחֹר = סָבֹב. בְּעִיר רֹכְלִים — בְּעִיר שֶׁל סוֹחֲרִים. בָּזֶה מַבִּיעַ הַנָּבִיא אֶת הַנִּגּוּד שֶׁבֵּין עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה בְּעִקָּרוֹ עַם שֶׁל אִכָּרִים וְכוֹרְמִים [„אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ, אֶרֶץ לֶחֶם וּכְרָמִים” (יְשַׁעְיָהוּ ל״ו, י״ז)], וּבֵין עַם הַכַּשְׂדִּים, שֶׁהָיָה עַם שֶׁל סוֹחֲרִים.

ה) וַיִּקַּח מִזֶּרַע הָאָרֶץ — מִנְּטִיעוֹת אוֹתָהּ הָאָרֶץ, שֶׁצָּמַח שָׁם הָאֶרֶז. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: וַיִּקַּח מִגֶּזַע הָאֶרֶז — יוֹנֵק אֶחָד, שֶׁצָּמַח מִגֶּזַע הָאֶרֶז הָאָמוּר לְמַעְלָה (ג׳); כְּלוֹמַר: נֵצֶר מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה. וַיִּתְּנֵהוּ בִּשְׂדֵה־זָרַע — נְטָעֵהוּ בַּאֲדָמָה פּוֹרִיָּה הָרְאוּיָה לִזְרִיעָה. הַכַּוָּנָה לְצִדְקִיָּהוּ הַבֵּן הַצָּעִיר שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ, שֶׁהִמְלִיךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּמְקוֹם יְהוֹיָכִין, וְהַנָּבִיא מַטְעִים, כִּי לֹא מָסַר אֶת הַשִּׁלְטוֹן לְאֶחָד מִשָּׂרָיו, כִּי אִם לְאֶחָד מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה. קָח — נִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן: קַח, וְהוּא מִמְּקוֹר קָחַח, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בָּעֲרָבִית: שָׁתָה בְּפֶה מָלֵא. קַח עַל מַיִם רַבִּים — [הַנּוֹשֵׂא: „שְׂדֵה זָרַע”] שֶׁהָיָה

הֶעָרוֹת

מִמְּקוֹר צָ מ ר, אֲחִי סָ מ ר, זָמַר. מִזֶּה גַּם הַשֵּׁם זְמוֹרָה. ד) אֶרֶץ כְּנַעַן — רְאֵה

כָּל־טַרְפֵּי צִמְחָהּ תִּיבָשׁ;
וְלֹא־בִזְרוֹעַ גְּדוֹלָה וּבְעַם רָב
לְמַשְׂאוֹת אוֹתָהּ מִשָּׁרָשֶׁיהָ.
י וְהִנֵּה שְׁתוּלָה, הֲתִצְלָח?
הֲלֹא כְגַעַת בָּהּ רוּחַ הַקָּדִים תִּיבַשׁ יָבֹשׁ,
עַל־עֲרֻגֹת צִמְחָהּ תִּיבָשׁ.
יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יב אֱמָר־נָא לְבֵית הַמֶּרִי:
הֲלֹא יְדַעְתֶּם מָה־אֵלֶּה? אֱמֹר:
הִנֵּה־בָא מֶלֶךְ־בָּבֶל יְרוּשָׁלַםִ,

*) הריש בדגש.

בֵּאוּר

וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וְיָבֵשׁוּ, וְהוּא נִמְשָׁךְ לְהַלָּן. וְהַמִּלָּה „תִּיבָשׁ" בְּסוֹף הַמִּשְׁפָּט מְיֻתֶּרֶת. טַרְפֵּי — טַרְפָּא בַּאֲרָמִית: עָלֶה. כָּל טַרְפֵּי צִמְחָהּ — כָּל הֶעָלִים הָרַעֲנַנִּים הַצּוֹמְחִים עָלֶיהָ. תִּיבָשׁ [= יִיבָשׁוּ]. וְלֹא בִזְרוֹעַ גְּדוֹלָה... — נִמְשָׁךְ אֶל „אֶת שָׁרָשֶׁיהָ יְנַתֵּק": לֹא בְּכֹחַ גָּדוֹל, כִּי עַל נְקַלָּה יַעֲקֹר אוֹתָהּ מִשָּׁרָשֶׁיהָ. הַמִּלִּים „וּבְעַם רָב" מַתְאִימִים יוֹתֵר לַנִּמְשָׁל, לִנְבוּכַדְנֶאצַּר, מֵאֲשֶׁר לַנֶּשֶׁר. נְבוּכַדְנֶאצַּר יִלְכֹּד אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּלִי יְגִיעָה יְתֵרָה. לְמַשְׂאוֹת — לַעֲקֹר וּלְהַסִּיעַ.

י) וְהִנֵּה שְׁתוּלָה — וְאִם גַּם לֹא יְנַתֵּק הַנֶּשֶׁר אֶת שָׁרָשֶׁיהָ, וְהִיא תִּשָּׁאֵר שְׁתוּלָה כַּאֲשֶׁר הִיא — הֲתִצְלָח? — וְהַכַּוָּנָה: וַאֲפִילוּ אִם לֹא תֶחֱרַב כֻּלָּהּ, הֲתוּכַל לַעֲמֹד בִּפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל? הֲלֹא כְגַעַת בָּהּ — אַךְ תִּגַּע בָּהּ — רוּחַ הַקָּדִים — הִיא הָרוּחַ הַחַמָּה [בַּעֲרָבִית: חַמְסִין, גַּם סִירוֹקוֹ] הַנּוֹשֶׁבֶת מִן הַמִּדְבָּר וּמְיַבֶּשֶׁת אֶת הַצְּמָחִים בְּחֻמָּהּ. [וּמִזֶּה: „שְׁדוּפֹת קָדִים" (בְּרֵאשִׁית מ"א, ו')]. „רוּחַ הַקָּדִים" הוּא סֵמֶל נְבוּכַדְנֶאצַּר הַבָּא מִן הַמִּזְרָח; כִּי בָבֶל הִיא בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. עַל עֲרֻגֹת [= עֲרֻגַּת] צִמְחָהּ — עַל עֲרֻגַּת צְמִיחָתָהּ. תִּיבָשׁ — אֲפִילוּ אִם

הֶעָרוֹת

ט) לְמַשְׂאוֹת — שֵׁם הַפֹּעַל מִמָּקוֹר נ ש א בְּצוּרָה אֲרָמִית.

וְהִנֵּה הַגֶּפֶן הַזֹּאת כָּפְנָה שָׁרָשֶׁיהָ עָלָיו,
וְדָלִיּוֹתָיו שִׁלְחָה־לּוֹ*, לְהַשְׁקוֹת אוֹתָהּ,
מֵעֲרֻגוֹת מַטָּעָהּ.
ח אֶל־שָׂדֶה טּוֹב, אֶל־מַיִם רַבִּים הִיא שְׁתוּלָה;
לַעֲשׂוֹת עָנָף וְלָשֵׂאת פֶּרִי,
לִהְיוֹת לְגֶפֶן אַדָּרֶת.
ט אֱמֹר: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: תִּצְלָח?
הֲלוֹא אֶת־שָׁרָשֶׁיהָ יְנַתֵּק,
וְאֶת־פִּרְיָהּ יְקוֹסֵס וְיָבֵשׁ;

* הל׳ רפה.

בֵּאוּר

כָּפְנָה — בַּעֲרָבִית שְׁתֵּי הוֹרָאוֹת לוֹ: רָעָב [וּמִזֶּה גַּם בְּעִבְרִית כָּפָן=רָעָב], גַּם כָּרַךְ; דּוֹמֶה לָזֶה הַפֹּעַל עָטַף, גַּם [עָלַף בְּהִתְפַּעֵל] הוֹרָאָתוֹ הִתְכַּסָּה, גַּם הִתְכַּוֵּץ, חָלַשׁ מֵרָעָב [„הָעֲטוּפִים בְּרָעָב" (אֵיכָה ב׳, י״ט)]. כָּאן בָּא פֹּעַל זֶה בַּמּוּבָן הַשֵּׁנִי. כָּפְנָה שָׁרָשֶׁיהָ עָלָיו — כָּרְכָה אֶת שָׁרָשֶׁיהָ הָרַכִּים עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּכָּרֵךְ הַנֶּטַע הָרַךְ סְבִיב הָעֵץ הֶחָזָק וְהַקָּשֶׁה. וְהַכַּוָּנָה: יְהוּדָה תּוֹלָה אֶת כָּל קִיּוּמָהּ בְּמִצְרָיִם. וְדָלִיּוֹתָיו — וַעֲנָפֶיהָ. שִׁלְחָה לוֹ מֵעֲרֻגַת מַטָּעָהּ — מִן הָעֲרוּגָה, בָּהּ שֶׁהִיא נְטוּעָה שָׁם. לְהַשְׁקוֹת אוֹתָהּ — הִיא תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר; וְהַכַּוָּנָה: מֶלֶךְ יְהוּדָה שָׁלַח לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִמִּצְרַיִם.

ח) וּבֶאֱמֶת לֹא חָסְרָה הַגֶּפֶן דָּבָר גַּם בִּהְיוֹתָהּ תַּחַת חָסוּת הַנֶּשֶׁר הָרִאשׁוֹן. אֶל [=עַל] שָׂדֶה טוֹב — בְּשָׂדֶה טוֹב וְשָׁמֵן. אֶל [=עַל] מַיִם רַבִּים — לְיַד מַיִם רַבִּים. תְּנָאֵי קִיּוּמָהּ נָתְנוּ לָהּ הַיְכֹלֶת לְהִתְפַּתֵּחַ הֵיטֵב.

ט) אֱמֹר — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לָכֵן אֱמֹר". תִּצְלָח — הֲתִצְלַח בְּמַעֲשֶׂיהָ אֵלֶּה? שָׁרָשֶׁיהָ — הָרַכִּים. יְנַתֵּק — הַנֶּשֶׁר הָרִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁמְּנַתְּקִים אֶת הַחוּט. יְקוֹסֵס — יְקַצֵּץ. וְיָבֵשׁ — הַפְּרִי, אוֹ הַגֶּפֶן, הַבָּא גַּם בְּמִין זָכָר.

הֶעָרוֹת

ז) מֵעֲרֻגוֹת — הַנָּכוֹן: מֵעֲרֻגַת. מַטָּעָהּ — הַשֵּׁם מַטָּע בָּא כַּאן בְּמוּבַן שֵׁם הַפֹּעַל, כְּמוֹ „לְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת" (בַּמִּדְבָּר י׳, ב׳). ט) תִּצְלָח? — הֲתִצְלַח? וְנִשְׁמְטָה הֵא הַשְּׁאֵלָה מִפְּנֵי הַהֵא בְּסוֹף הַמִּלָּה שֶׁלְּפָנֶיהָ. יְקוֹסֵס — מְקוֹרוֹ קָסַס אֲחִי קָצַץ.

וְהֵפֵר בְּרִית וְנִמְלָט?
טז חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, אִם־לֹא בִּמְקוֹם הַמֶּלֶךְ הַמַּמְלִיךְ
אֹתוֹ, אֲשֶׁר בָּזָה אֶת־אָלָתוֹ וַאֲשֶׁר הֵפֵר אֶת־בְּרִיתוֹ, אִתּוֹ
בְתוֹךְ־בָּבֶל יָמוּת. יז וְלֹא בְחַיִל גָּדוֹל וּבְקָהָל רָב יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ
פַרְעֹה בַּמִּלְחָמָה; בִּשְׁפֹּךְ סֹלְלָה וּבִבְנוֹת דָּיֵק, לְהַכְרִית נְפָשׁוֹת
רַבּוֹת. יח וּבָזָה אָלָה לְהָפֵר בְּרִית; וְהִנֵּה נָתַן יָדוֹ, וְכָל־אֵלֶּה
עָשָׂה, — לֹא יִמָּלֵט.

בֵּאוּר

פְּרִי תַּרְבּוּת זָרָה וּבִטָּחוֹן בְּכֹחַ בָּשָׂר; „וְסוּסֵיהֶם בָּשָׂר וְלֹא רוּחַ" (שָׁם, ג'). וְהֵפֵר בְּרִית — וְנִמְלָט — הֲזֶה שֶׁהֵפֵר בְּרִית יִמָּלֵט מֵעֹנֶשׁ?

טז) בְּתוֹךְ בָּבֶל יָמוּת — לָמוּת עַל אַדְמַת נֵכָר נֶחְשָׁב בְּעֵינֵי הַקַּדְמוֹנִים לְדָבָר נוֹרָא, כִּי הֲלֹא „אֲדָמָה טְמֵאָה" הִיא.

יז) לְאַחַר שֶׁדִּבֵּר עַל מִיתַת צִדְקִיָּהוּ בְּבָבֶל, הוּא חוֹזֵר לִימֵי מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם. הַנָּבִיא אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל הַסֵּדֶר הַכְּרוֹנוֹלוֹגִי. וְלֹא בְחַיִל... יַעֲשֶׂה אֹתוֹ — וּבְמוּבַן אִתּוֹ — יִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ — פַּרְעֹה בַּמִּלְחָמָה — עִם הַכַּשְׂדִּים, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „יוֹשִׁיעַ אוֹתוֹ..." בִּשְׁפֹּךְ סֹלְלָה... — בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׁפֹּךְ מֶלֶךְ בָּבֶל סוֹלְלָה וְיִבְנֶה דָּיֵק עַל הָעִיר. לְהַכְרִית נְפָשׁוֹת רַבּוֹת — לְמַעַן יִלְכֹּד אֶת הָעִיר בִּסְעָרָה וְיַשְׁמִיד רַבִּים מִיּוֹשְׁבֶיהָ. וְכֵן הָיָה, כִּי בִּתְחִלַּת הַמָּצוֹר יָצָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לִירוּשָׁלַיִם לְעֶזְרָה בִּמְתֵי מְעָט; וּבְשָׁמְעוֹ, כִּי עָלָה חֵיל הַכַּשְׂדִּים מֵעַל יְרוּשָׁלַיִם וְיָצָא לִקְרָאתוֹ, שָׁב אֶל אַרְצוֹ וְלֹא עָרַךְ אִתּוֹ מִלְחָמָה (רְאֵה יִרְמְיָהוּ ל"ז, ד' — ז'). פָּסוּק זֶה מַקְבִּיל אֶל הָאָמוּר לְמַעְלָה (ט') בַּמָּשָׁל „וְלֹא בִזְרֹעַ גְּדוֹלָה..." אַךְ בְּצוּרָתוֹ, אֲבָל לֹא בְתָכְנוֹ; כִּי שָׁם יְדֻבַּר עַל מֶלֶךְ בָּבֶל, וְכַאן עַל מֶלֶךְ מִצְרַיִם.

יח) הַנָּבִיא מַזְכִּיר שׁוּב עֲוֹן הֲפָרַת הַבְּרִית וְחִלּוּל הַשְּׁבוּעָה. וְהִנֵּה נָתַן יָדוֹ — תָּקַע כַּפּוֹ לְאַשֵּׁר אֶת הַבְטָחָתוֹ, וְכֵן: „וַיִּתְּנוּ יָדָם לְהוֹצִיא נְשֵׁיהֶם" (עֶזְרָא י', י"ט). וְכָל אֵלֶּה עָשָׂה — וְאַחַר כֵּן עָשָׂה

הֶעָרוֹת

טז) אִתּוֹ בְּתוֹךְ בָּבֶל יָמוּת — וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַמִּלָּה „אִתּוֹ" נִמְשֶׁכֶת לְשֶׁלְּפָנָיו: וַאֲשֶׁר הֵפֵר אֶת בְּרִיתוֹ אִתּוֹ — שֶׁהֵפֵר אֶת הַבְּרִית שֶׁכָּרַת עִמּוֹ. יז) סֹלְלָה, דָּיֵק — רְאֵה

וַיִּקַּח אֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־שָׂרֶיהָ
וַיָּבֵא אוֹתָם אֵלָיו בָּבֶלָה.
יג וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה, וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית,
וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה, וְאֶת־אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח;
יד לִהְיוֹת מַמְלָכָה שְׁפָלָה, לְבִלְתִּי הִתְנַשֵּׂא;
לִשְׁמֹר אֶת־בְּרִיתוֹ לְעָמְדָהּ.
טו וַיִּמְרָד־בּוֹ לִשְׁלֹחַ מַלְאָכָיו מִצְרַיִם,
לָתֶת־לוֹ סוּסִים וְעַם־רָב;
הֲיִצְלָח? הֲיִמָּלֵט הָעֹשֵׂה אֵלֶּה?

בֵּאוּר

לֹא תֵהָפֵךְ מִשֹּׁרֶשׁ, לֹא תִהְיֶה לָהּ תְּקוּמָה.

יג) מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה — מִבְּנֵי בֵּית הַמְּלוּכָה אֶת מַתַּנְיָה דוֹדוֹ הַבֵּן הַצָּעִיר לְיֹאשִׁיָּהוּ; וּנְבוּכַדְנֶאצַּר הֵסֵב אֶת שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ. וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה — מֶלֶךְ בָּבֶל הֵבִיא אוֹתוֹ בִּשְׁבוּעָה, שֶׁיְּהֵא נֶאֱמָן לוֹ. אֵילֵי הָאָרֶץ — גְּדוֹלֵי הָאָרֶץ וְשָׂרֶיהָ, שֶׁהֵם כְּאֵילִים בְּקֶרֶב הַצֹּאן. לָקָח — וְהֶגְלָה בָּבֶלָה.

יד) לְעָמְדָהּ — [הַכִּנּוּי מוּסָב עַל הַשֵּׁם „מַמְלָכָה"] לְמַעַן תּוּכַל לְהִתְקַיֵּם תַּחַת שִׁלְטוֹנוֹ הָעֶלְיוֹן. וְיוֹנָתָן קָרָא: „לְעַבְדֵהּ".

טו) לִשְׁלֹחַ מַלְאָכָיו מִצְרַיִם — וּבְזֹאת הִכִּיר אֶת שִׁלְטוֹנוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל מֶלֶךְ מִצְרַיִם עַל יְהוּדָה. הַמְּרִידָה לֹא הָיְתָה אֵפוֹא כְּדֵי לְהָבִיא חֹפֶשׁ לְעַמּוֹ מֵעֹל זָרִים, אֶלָּא לְהַחֲלִיף עֹל בָּבֶל בְּעֹל מִצְרַיִם. לָתֶת לוֹ סוּסִים — עוֹד בִּימֵי שְׁלֹמֹה הֵבִיאוּ סוּסִים מִמִּצְרַיִם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם רַק בַּמִּלְחָמָה, וְזֹאת הָיְתָה תָּמִיד עֶזְרַת מִצְרַיִם לְבַעֲלֵי בְרִיתָהּ; וְכֵן אָמַר יְשַׁעְיָהוּ: „הוֹי, הַיֹּרְדִים מִצְרַיִם לְעֶזְרָה, וְעַל סוּסִים יִשָּׁעֵנוּ..." (ל"א, א') הַנְּבִיאִים הִבִּיטוּ בְּעַיִן רָעָה עַל סוּסִים וָרֶכֶב, כְּבַעַל

הֶעָרוֹת

יג) וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית — הַטֶּקֶס (צֶרֶימוֹנְיָה) שֶׁל כְּרִיתַת הַבְּרִית מְתֹאָר בַּתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית ט"ו) וְנִקְרָא בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים. בְּאָלָה, וְאֶת אֵילֵי... — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

מֵרֹאשׁ יֹנְקוֹתָיו רַךְ אֶקְטֹף
וְשָׁתַלְתִּי אָנִי עַל הַר־גָּבֹהַּ וְתָלוּל.
כג בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתֳּלֶנּוּ,
וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה פֶרִי,
וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר;
וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל־כָּנָף,
בְּצֵל דָּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכֹּנָּה.
כד וְיָדְעוּ כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה,
כִּי אֲנִי יְהוָה,

בֵּאוּר

בְּשְׂדֵה זָרַע" (ד'); וְיֵשׁ קוֹרְאִים: "וְנָטַעְתִּי", אוֹ: "וּנְטַעְתִּיו"; מַקְבִּיל אֶל "וְשָׁתַלְתִּי" שֶׁבַּחֲרוּז הַשֵּׁנִי. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים (B) חֲסֵרָה מִלָּה זוֹ לְגַמְרֵי. מֵרֹאשׁ יֹנְקוֹתָיו — מִיּוֹנְקוֹתָיו הָרָמִים הַצּוֹמְחִים עַל צַמַּרְתּוֹ. רַךְ אֶקְטֹף — אֶקְטֹף לִי עָנָף רַךְ. וְשָׁתַלְתִּי אָנִי — וַאֲנִי אֶטָּעֶנּוּ. וְתָלוּל — רָם וְנִשָּׂא בִּזְקִיפָה, לֹא בְשִׁפּוּעַ. עַל הַר גָּבֹהַּ וְתָלוּל — כָּאֶרֶז הַצּוֹמֵחַ עַל הַר הַלְּבָנוֹן; רוֹמֵז לִנְבוּאַת יְשַׁעְיָהוּ: "נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְהוָה בְּרֹאשׁ הֶהָרִים, וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת" (יְשַׁעְיָהוּ ב', ב'), וְהַכַּוָּנָה: אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִבְחַר לוֹ בְּנֵצֶר מִגֶּזַע יִשַׁי, וְיַמְלִיכֵהוּ בְּהַר צִיּוֹן, הָרָם וְהַנִּשָּׂא בְּעֶרְכּוֹ הָרוּחָנִי וְהַמּוּסָרִי בְּעֵינֵי כָּל הָעַמִּים.

כג) בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל — בְּהַר צִיּוֹן הַנִּשָּׂא בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל. וְעָשָׂה פֶרִי, וְהָיָה לְאֶרֶז — הָאֶרֶז אֵינוֹ עֹשֶׂה פֶּרִי; וּלְפִיכָךְ יֵשׁ קוֹרְאִים: "וְעָשָׂה פֹארָה". וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר — מַטֵּע יְהוּדָה, יִהְיֶה לְאֶרֶז אַדִּיר, לְמֶלֶךְ גָּדוֹל בְּכֹחוֹ הַמּוּסָרִי; לֹא "לְגֶפֶן שִׁפְלַת קוֹמָה" (ו'). וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו — בְּתוֹךְ עֲנָפָיו הָרַעֲנַנִּים. כֹּל צִפּוֹר... — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: "וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כָּל חַיָּה, וְכָל צִפּוֹר..." — תַּחַת הָאֶרֶז יִשְׁכְּנוּ כָּל חַיְתוֹ הַיַּעַר; וּבַעֲנָפָיו תִּשְׁכֹּנָּה הַצִּפֳּרִים; וְהַכַּוָּנָה, כִּי כָּל בְּנֵי עַמּוֹ יֶחֱסוּ בְצִלּוֹ, כִּי אַךְ "לְצֶדֶק יִמְלָךְ מֶלֶךְ" זֶה.

כד) וְיָדְעוּ כָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה — כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ. צִיּוּר מַתְאִים לָאֶרֶז, שֶׁהוּא סֵמֶל לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. מַמְלְכוֹת הַגּוֹיִם תִּתְקַיֵּמְנָה אֵפוֹא גַּם לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֲבָל גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי מַלְכֵי הָאָרֶץ, כִּכְבוֹד הָאֶרֶז בֵּין עֲצֵי הַשָּׂדֶה.

יט לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: חַי־אָנִי, אִם־לֹא אָלָתִי אֲשֶׁר
בָּזָה, וּבְרִיתִי אֲשֶׁר הֵפִיר, וּנְתַתִּיו בְּרֹאשׁוֹ. כ וּפָרַשְׂתִּי עָלָיו
רִשְׁתִּי, וְנִתְפַּשׂ בִּמְצוּדָתִי; וַהֲבִיאוֹתִיהוּ בָבֶלָה, וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתּוֹ
שָׁם מַעֲלוֹ, אֲשֶׁר מָעַל־בִּי. כא וְאֵת כָּל־מִבְרָחָו* בְּכָל־אֲגַפָּיו
בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ, וְהַנִּשְׁאָרִים לְכָל־רוּחַ יִפָּרֵשׂוּ; וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי
יְהוָה דִּבַּרְתִּי.

כב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
וְלָקַחְתִּי אָנִי מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז הָרָמָה וְנָתָתִּי;

* מברחו כתיב.

בֵּאוּר

אֶת כָּל אֵלֶּה: בָּגַד בּוֹ וּבִקֵּשׁ עֶזְרָה מִמִּצְרָיִם.

יט) לָכֵן — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ כַּאן: אֱמֹר! אָלָתִי — הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע בִּשְׁמִי. וּבְרִיתִי — לַבְּרִית הָיְתָה תְּכוּנָה דָּתִית, וּבְהֲפָרַת הַבְּרִית יֵשׁ חִלּוּל שֵׁם שָׁמַיִם. וּנְתַתִּיו — הַנָּכוֹן: וּנְתַתִּיןָ, וְהַכִּנּוּי רוֹמֵז לְ„אָלָתִי" „וּבְרִיתִי".

כ) וּפֵרַשְׂתִּי עָלָיו רִשְׁתִּי — וּבְנוּסוֹ מִפְּנֵי הַכַּשְׂדִּים, כְּחַיָּה זוֹ הַנָּסָה מִפְּנֵי הַצַּיָּדִים הָרוֹדְפִים אַחֲרָיו, אֶפְרֹשׂ עָלָיו רִשְׁתִּי, לְמַעַן יִפֹּל בָּהּ. מְצוּדָה — רֶשֶׁת.

מַעֲלוֹ — עַל מַעֲלוֹ, כְּלוֹמַר: הֲפָרַת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע בִּשְׁמִי.

כא) מִבְרָחָיו — יוֹנָתָן וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: מִבְחָרָיו, כְּלוֹמַר: בְּחִירֵי גִּבּוֹרָיו. בְּכָל אֲגַפָּיו — אֲשֶׁר בְּכָל גְּדוּדֵי חֵילוֹ. יִפָּרֵשׂוּ — יִתְפַּזְּרוּ.

כ"ב — כ"ד) יִעוּד מְשִׁיחִי.

כב) מַטָּעוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר לֹא הִצְלִיחַ, אֲבָל בֹּא יָבֹא הַיּוֹם: וְלָקַחְתִּי אָנִי... — וַאֲנִי בְּעַצְמִי אֶקַּח עָנָף מִצַּמֶּרֶת הָאֶרֶז. וְהַמִּלָּה „אָנִי" מַטְעִימָה אֶת הַנִּגּוּד אֶל הַנֶּשֶׁר. וְנָתַתִּי — וְאֶטָּעֵהוּ: וְכֵן „וַיִּתְּנֵהוּ

הֶעָרוֹת

לְמַעְלָה ד', ב', וּבַבֵּאוּר שָׁם. יט) הֵפִיר — בִּמְקוֹם הֵפֵר, וְאוּלַי מִפְּנֵי הַהֶפְסֵק.
כא) וְאֵת כָּל מִבְרָחָיו [=מִבְחָרָיו] — „וְאֵת" בָּא כַּאן בְּמוּבָן וּמַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לְ...
וְכֵן: „וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשִּׁבְעִים... וְלָקַחְתָּ..." (בַּמִּדְבָּר ג', מ"ו; „וְאִישׁ אֶת קֳדָשָׁיו
לוֹ יִהְיֶה" (שָׁם ה', י'), וְכֵן עוֹד בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת, בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ.

יח.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב מַה־לָּכֶם אַתֶּם מֹשְׁלִים

בֵּאוּר

בְּנֵי בָנִים, עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים"], גַּם הַנְּבוּאָה, שֶׁהִשְׁרִישָׁה בְּלֵב הָעָם אֶת מֻשָּׂגֵי הַצֶּדֶק הַמֻּחְלָט, הוֹעִילָה הַרְבֵּה לְהָבִיא לִידֵי הַכָּרַת הַחֹפֶשׁ הַמּוּסָרִי וְהָאַחֲרָיוּת שֶׁל הַפְּרָט לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. וְהִנֵּה בָּא הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי הַגָּדוֹל שֶׁל מַפֶּלֶת יֹאשִׁיָּהוּ בִּמְגִדּוֹ וְאַחֲרָיו שֶׁל גָּלוּת יְהוֹיָכִין בִּשְׁנַת 597; וְהָעָם הֶאֱמִין, כִּי לֹא בַעֲוֹנוֹ הוּא בָּאָה הָרָעָה הַזֹּאת לְמַמְלֶכֶת יְהוּדָה, כִּי אִם בַּעֲוֹן אֲבוֹתָיו בַּדּוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ, בְּיִחוּד „בְּחַטַּאת מְנַשֶּׁה" [רְאֵה יִרְמְיָהוּ ט"ו, ד'; מְלָכִים ב' כ"ג, כ"ו; כ"ד, ג']. וְהַכָּרַת־הַצֶּדֶק שֶׁל הָעָם מִתְמַרְמֶרֶת: לָמָּה יִשְׂאוּ הַבָּנִים בַּעֲוֹן אֲבוֹתֵיהֶם? מְנַשֶּׁה חָטָא, וְיֹאשִׁיָּהוּ, אֲשֶׁר „כָּמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ, אֲשֶׁר שָׁב אֶל יְהוָה בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ, וְאַחֲרָיו לֹא קָם כָּמֹהוּ",—הַמֶּלֶךְ הַצַּדִּיק הַזֶּה נוֹפֵל בְּחֶרֶב פַּרְעֹה נְכֹה, וִיהוֹאָחָז בְּנוֹ, יוֹרֵשׁ כִּסְאוֹ, גּוֹלֶה מֵאַרְצוֹ וּמֵת בַּנֵּכָר. הוֹיָקִים מוֹרֵד בְּמֶלֶךְ בָּבֶל, וִיהוֹיָכִין בְּנוֹ יוֹצֵא בַּגּוֹלָה וְחַי חַיֵּי אַסִּיר בַּכֶּלֶא כְּפוֹשֵׁעַ. אַיֵּה הוּא הַמִּשְׁפָּט, אַיֵּה הַצֶּדֶק? הִתְמַרְמְרוּת זוֹ הִבִּיעַ הָעָם בְּמְשָׁלוֹ הֶחָרִיף: „אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹסֶר וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה". הַנְּבוּאָה אוֹמֶרֶת, כִּי הָעֹנֶשׁ הוּא תוֹצָאָה טִבְעִית, מְחֻיֶּבֶת, מִן הַחֵטְא, כְּקֵהוּת הַשִּׁנַּיִם מֵאֲכִילַת הַבֹּסֶר; אֲבָל כְּלוּם תִּקְהֶינָה שִׁנֵּי הַבָּנִים מֵאֲכִילַת הַבֹּסֶר שֶׁל אֲבוֹתֵיהֶם? אֵיזֶה יַחַס יֵשׁ כַּאן בֵּין הַחֵטְא וְהָעֹנֶשׁ? הָעָם רוֹאֶה אֵפוֹא, כִּי הַמְּאֹרָעוֹת הַהִסְטוֹרִיִּים אֵינָם מַתְאִימִים כְּלָל עִם דְּרִישׁוֹת הַצֶּדֶק, שֶׁהוֹרוּ הַנְּבִיאִים בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וּמֵהַשְׁקָפָה זוֹ אַךְ צַעַד אֶחָד לֵאמֹר, כִּי לֹא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֱלֹהֵי הַצֶּדֶק, הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם וּמַנְהִיגוֹ, אֶלָּא אֱלֹהֵי בָבֶל, אֱלֹהֵי הַכֹּחַ, הֵם הַמּוֹשְׁלִים בָּעוֹלָם, וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל חֲדַל־אוֹנִים הוּא לְעֻמָּתָם, וְכֹה הָלְכָה רוּחַ הָאֱלִילוּת וְגָבְרָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים. וְאָמְנָם גַּם נְבִיאֵנוּ עוֹמֵד עַל הַשְׁקָפַת הַחֹפֶשׁ הַמּוּסָרִי וְהָאַחֲרָיוּת שֶׁל הַפְּרָט. אֶת הַהַשְׁקָפָה הַזֹּאת הוּא מַטְעִים בְּכָל תֹּקֶף. אֲבָל אֵין הוּא מוֹצֵא סְתִירָה בֵּינָהּ וּבֵין הַמְּאֹרָעוֹת; וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא מִתְמַרְמֵר עַל הָעָם הַמֻּכֶּה בְּעִוָּרוֹן וְהוֹשֵׁב אֶת עַצְמוֹ לִנְקִי מֵעָוֺן, הַסּוֹבֵל חִנָּם בַּעֲוֹנוֹת אֲחֵרִים; וּבֶאֱמֶת הוּא הוּא הַחוֹטֵא, וְאַף בַּעֲוֹנוֹ הוּא יָבֹא עָלָיו הָעֹנֶשׁ. נְבוּאָה זוֹ בָּאָה אֵפוֹא לְבַסֵּס וּלְהַצְדִּיק אֶת הַדִּין הַקָּשֶׁה עַל יְהוּדָה וּמַלְכָּהּ שֶׁבְּפֶרֶק י"ז, וּלְפִיכָךְ נִסְדְּרָה כַּאן.

א'—ד') הַמָּבוֹא וְהַנּוֹשֵׂא הָעִקָּרִי; חֹפֶשׁ הַפְּרָט וְאַחֲרָיוּתוֹ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים.

ב) מַה לָּכֶם אַתֶּם מֹשְׁלִים — אֵיךְ

הִשְׁפַּלְתִּי | עֵץ גָּבֹהַּ, הִגְבַּהְתִּי עֵץ שָׁפָל,
הוֹבַשְׁתִּי עֵץ לָח וְהִפְרַחְתִּי עֵץ יָבֵשׁ;
אֲנִי יְהוָֹה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי.

בֵּאוּר

הִגְבַּהְתִּי עֵץ שָׁפָל — כְּבוֹד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יִגְדַּל בִּכְבוֹד אֱלֹהָיו עֻזּוֹ וּמָעֻזּוֹ, כִּי כָל הָעַמִּים יִרְאוּ וְיַכִּירוּ אָז, מַה פָּעַל אֵל לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ.

פֶּרֶק יח.

מִדַּת הַמִּשְׁפָּט שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

מָבוֹא. בַּנְּבוּאוֹת הַקּוֹדְמוֹת תֵּאֵר הַנָּבִיא בִּפְרָטוּת אֶת עֲוֹן הָעָם, הָעִיר וְהַמֶּלֶךְ; וְהִנֵּה יוֹם הַפְּקֻדָּה הוֹלֵךְ וְקָרֵב; הֶעָוֹן מוֹשֵׁךְ אַחֲרָיו בְּהֶכְרֵחַ אֶת הָעֹנֶשׁ. אֲבָל אֵיךְ יִהְיֶה הָעֹנֶשׁ? מִי וָמִי יֵעָנֵשׁ? וְכָאן אָנוּ רוֹאִים כְּבָר אֶת הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁל הַשְׁקָפַת הָעָם בִּימֵי הַנָּבִיא לַהַשְׁקָפָה הַקְּדוּמָה: בְּיָמִים קְדוּמִים הָיָה מְקֻבָּל, כָּאָמוּר לְמַעְלָה, הַיְסוֹד הַמִּשְׁפָּטִי שֶׁל אַחֲרָיוּת מְשֻׁתֶּפֶת לְכָל הַמִּשְׁפָּחָה, לְכָל הַשֵּׁבֶט, וְלִפְעָמִים גַּם לְכָל הָעָם. הַמִּשְׁפָּחָה הָיְתָה אָז הַיְסוֹד לַסֵּדֶר הַמּוּסָרִי, הַמִּשְׁפָּטִי וְהַחֶבְרָתִי, וְעֵרֶךְ הַיָּחִיד, הַפְּרָט, אֶל הַמִּשְׁפָּחָה וְהַשֵּׁבֶט הָיָה אַךְ כְּעֵרֶךְ הֶעָלֶה אֶל הָעֵץ; אֲבָל אֶת מְקוֹם חַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה וְהַשֵּׁבֶט לָקְחוּ חַיֵּי הַמַּמְלָכָה, וּבִמְקוֹם הַסֵּדֶר הַפַּטְרִיאַרְכַלִי בָּא הַסֵּדֶר הַמְּדִינִי. הַמַּמְלָכָה בּוֹנָה עָרִים גְּדוֹלוֹת, מְיַסֶּדֶת קִבּוּצִים צִבּוּרִיִּים גְּדוֹלִים, וּבָהֶם עֵרֶב רַב שֶׁל בְּנֵי מִשְׁפָּחוֹת שׁוֹנוֹת. הַחַיִּים הַחֲדָשִׁים, חַיֵּי הַכְּרַךְ, מְבִיאִים לִידֵי הִתְגַּלּוּת כִּשְׁרוֹן הַפְּרָט; נִקְבַּעַת זְכוּת הַקִּנְיָן שֶׁל הַפְּרָט וּזְכוּת קִיּוּמוֹ הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, הַמִּסְחָר וְהַחֲרֹשֶׁת מְבִיאִים לִידֵי יְצִירַת רְכוּשׁ, וּמוֹשְׁכִים אֲלֵיהֶם אֶת בְּנֵי הָאִכָּר וְהָרוֹעֶה מִתּוֹךְ מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּמֵעַל אֲחֻזּוֹת אֲבוֹתֵיהֶם, לָבוֹא וּלְהִתְיַשֵּׁב בֶּעָרִים. כֹּה הָלַךְ הַסֵּדֶר הַחֶבְרָתִי הַיָּשָׁן הָלֹךְ וְהִתְמוֹטֵט, עַד שֶׁבָּאָה גָּלוּת אַשּׁוּר וְהֶחֱרִיבָה לְגַמְרֵי אֶת הַחַיִּים הָעַתִּיקִים, בִּלְבְּלָה אֶת הַמִּשְׁפָּחוֹת, עִרְבְּבָה אֶת הַשְּׁבָטִים וּפִזְּרָה אוֹתָם בַּאֲרָצוֹת שׁוֹנוֹת, וּשְׂרִידֵיהֶם הִתְפַּזְּרוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה. חֻרְבַּן הַחַיִּים הַחֶבְרָתִיִּים הָעַתִּיקִים הֵבִיא עִמּוֹ בְּהֶכְרֵחַ אֶת בְּטוּלָהּ שֶׁל הַהַשְׁקָפָה הַמִּשְׁפָּטִית הַמּוּסָרִית הָעַתִּיקָה: „פּוֹקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל

לֹא אָכָל, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל־גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל; וְאֶת־אֵשֶׁת
רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא, וְאֶל־אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב. ז וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה,
חֲבֹלָתוֹ חוֹב יָשִׁיב, גְּזֵלָה לֹא יִגְזֹל; לַחְמוֹ לְרָעֵב יִתֵּן, וְעֵירֹם
יְכַסֶּה־בָּגֶד. ח בַּנֶּשֶׁךְ לֹא־יִתֵּן וְתַרְבִּית לֹא יִקָּח, מֵעָוֶל יָשִׁיב
יָדוֹ; מִשְׁפַּט אֱמֶת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ. ט בְּחֻקּוֹתַי יְהַלֵּךְ
וּמִשְׁפָּטַי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֱמֶת; — צַדִּיק הוּא, חָיֹה יִחְיֶה, נְאֻם

בֵּאוּר

גַּם בַּעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים בְּבָבֶל. **וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא** — בִּתְפִלָּה וּבַקָּשַׁת עֶזְרָה — **אֶל גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל** — זֶהוּ כִּנּוּי שֶׁל בּוּז (מִמְּקוֹר גָּלָל), לָאֱלִילִים. **וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא** — טֻמְאַת הַדָּם עַל יְדֵי נִאוּף נֶחֱשַׁב לְחֵטְא דָּתִי יוֹתֵר מִמּוּסָרִי. **אִשָּׁה נִדָּה** — מְרֻחֶקֶת מִבַּעְלָהּ בִּשְׁבִיל זוֹב דָּמָהּ כְּאֹרַח הַנָּשִׁים.

ז) מִן הַחוֹבוֹת הַדָּתִיִּים עוֹבֵר הַנָּבִיא אֶל חוֹבוֹת מוּסָרִיִּים שֶׁל אִישׁ לְרֵעֵהוּ: **וְאִישׁ לֹא יוֹנֶה** — לֹא יַעֲשֹׁק. הַתּוֹרָה מַטְעִימָה חֹק זֶה בְּיִחוּד לָעֲנִיִּים וְחַלָּשִׁים: הַגֵּר, הַשָּׂכִיר, הַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה. פֹּעַל הוֹנָה מוֹרֶה עַל הוֹנָאַת דְּבָרִים וְהוֹנָאַת מָמוֹן. **חֲבֹלָתוֹ חוֹב** — כְּמוֹ חֲבֹלַת חוֹבוֹ (וְדוֹמֶה לוֹ „מִדּוֹ בַד" = מַד בַּדּוֹ). **חֲבֹלָה** — מַשְׁכּוֹן, עֲבוֹט. **חֲבֹלָתוֹ חוֹב יָשִׁיב** — אֶת הַמַּשְׁכּוֹן, שֶׁנָּטַל מִן הַלֹּוֶה הֶעָנִי בְּחוֹבוֹ, יָשִׁיב לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, כָּאָמוּר בַּתּוֹרָה: „אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ, עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ" (שְׁמוֹת כ"ב, כ"ו). מִן הַשְּׁלִילָה עָבַר הַנָּבִיא אֶל הַחִיּוּב.

ח) **בַּנֶּשֶׁךְ לֹא יִתֵּן** — לֹא יַלְוֶה לֶעָנִי אֶת כַּסְפּוֹ בְּנֶשֶׁךְ. **וְתַרְבִּית** — מִן הַתְּבוּאָה, שֶׁהוּא מַלְוֶה אֶת הָאִכָּר הֶעָנִי לִזְרִיעָה, אוֹ לַאֲכִילָה. **מֵעָוֶל יָשִׁיב יָדוֹ** — יִמְנַע אֶת יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל מַעֲשֵׂה עָוֶל. **מִשְׁפַּט אֱמֶת יַעֲשֶׂה** — וְכֵן אָמַר זְכַרְיָה (ז', ט'): „מִשְׁפַּט אֱמֶת שְׁפֹטוּ".

ט) **וּמִשְׁפָּטַי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֱמֶת** — לַעֲשׂוֹת צֶדֶק וּמִשְׁפָּט; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ „לַעֲשׂוֹת אֹתָם", וְהַכִּנּוּי רוֹמֵז לְ„מִשְׁפָּטַי" = חֻקֵּי הַתּוֹרָה. **חָיֹה יִחְיֶה** — יִשָּׁאֵר בַּחַיִּים וְלֹא יִסָּפֶה עִם הָרְשָׁעִים.

הֶעָרוֹת

ו) **חֲבֹלָתוֹ חוֹב** — בִּמְקוֹם חֲבֹלַת חוֹבוֹ", וְדוֹמֶה לָזֶה: „מִדַּרְכְּךָ זִמָּה" לְמַעְלָה ט"ז כ"ז) = „מִדַּרְכֵּךְ זִמָּתֵךְ"; „מָעוּזִּי חָיִל" (שְׁמוּאֵל ב' כ"ב, ל"ג) = „מָעוּז חֵילִי".

אֶת־הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר: אָבוֹת יֹאכְלוּ בֹסֶר,
וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה. ג חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, אִם־יִהְיֶה לָכֶם
עוֹד מְשֹׁל הַמָּשָׁל הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל. ד הֵן כָּל־הַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה
כְּנֶפֶשׁ הָאָב וּכְנֶפֶשׁ הַבֵּן לִי־הֵנָּה; הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָמוּת.
ה וְאִישׁ כִּי־יִהְיֶה צַדִּיק וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה: ו אֶל־הֶהָרִים

בֵּאוּר

אַתֶּם יְכוֹלִים, עַל אֵיזֶה יְסוֹד אַתֶּם מוֹשְׁלִים — **אֶת הַמָּשָׁל הַזֶּה** — אֶת הַפִּתְגָּם הַזֶּה (רְאֵה לְמַעְלָה י"ב, כ"ב). **עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל** — מְקוֹרוֹ שֶׁל הַמָּשָׁל הָיָה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה (רְאֵה יִרְמְיָהוּ ל"א, כ"ט), אֲבָל שָׁגוּר הָיָה גַּם בְּפִי הַגּוֹלִים. **אָבוֹת יֹאכְלוּ** — (עָתִיד תְּדִירִי) — **בֹסֶר** — עֲנָבִים שֶׁלֹּא בָשְׁלוּ כָּל צָרְכָּם וְהֵם חֲמִיצִים מְאֹד. **וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה** — וְשִׁנֵּי בְנֵיהֶם תִּהְיֶינָה קֵהוֹת, וְלֹא תוּכַלְנָה לִלְעֹס, כְּאִלּוּ אָכְלוּ הֵם אֶת הַבֹּסֶר. קֵהוּת הַשִּׁנַּיִם בָּאָה תָמִיד תֵּכֶף לַאֲכִילַת הַבֹּסֶר; וְכַמָּה מְשֻׁנֶּה הוּא הַדָּבָר, שֶׁבִּשְׁבִיל אֲכִילַת הַבֹּסֶר שֶׁל הָאָבוֹת תִּקְהֶינָה שִׁנֵּי בְּנֵיהֶם הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם; וּכְמוֹ כֵן לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ יְהוָֹה לַעֲנֹשׁ אֶת הַבָּנִים בַּעֲוֹן אֲבוֹתֵיהֶם, כְּמַאֲמַר הַמְקוֹנֵן: „אֲבוֹתֵינוּ חָטְאוּ וְאֵינָם, וַאֲנַחְנוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם סָבָלְנוּ" (אֵיכָה ה', ז').

ג) **אִם יִהְיֶה (לָכֶם) עוֹד מְשֹׁל הַמָּשָׁל הַזֶּה** — יוֹנָתָן וְהַפְּשִׁיטָא נִקְּדוּ „מֹשֵׁל הַמָּשָׁל הַזֶּה"; וְהַמִּלָּה „לָכֶם" חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּמֵי הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא.

ד) **כָּל־הַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה** — כָּל נֶפֶשׁ אָדָם עוֹמֶדֶת בְּיַחַס יָשָׁר אֵלַי וְשַׁיֶּכֶת לִי; לֹא בִּשְׁבִיל שַׁיָּכוּתָהּ לְעַם זֶה, אוֹ לְמִשְׁפָּחָה זוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל עֶרְכָּהּ הָעַצְמִי, הָאִינְדִּיבִידוּאַלִי. לְפִי הַהַשְׁקָפָה הָעַתִּיקָה הָיָה כָּל פְּרָט שַׁיָּךְ לַכְּלָל שֶׁלּוֹ, לָעָם; וְכֵיוָן שֶׁכֻּלָּן עוֹמְדוֹת בְּיַחַס יָשָׁר אֵלַי, לָמָּה אֶעֱנֹשׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ הָאַחַת בַּעֲוֹן הַשְּׁנִיָּה? **הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָמוּת** — בְּלֹא עִתָּהּ, כְּלוֹמַר: תְּקַבֵּל עָנְשָׁהּ.

ה' — ט') מִשְׁפַּט הַצַּדִּיק: הוּא לֹא יִסָּפֶה עִם הָרָשָׁע.

ה) **וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה** — הַשֵּׁם „צְדָקָה" בָּא כָאן בְּמוּבַן „חֲסִידוּת" (פראֶממיגקייט); אֲבָל מָה הֵם מַעֲשֵׂי הַמִּשְׁפָּט וְהַצְּדָקָה? מְבָאֵר הַנָּבִיא וְהוֹלֵךְ.

ו) קֹדֶם כֹּל הוּא פּוֹרֵט אֶת הַחוֹבוֹת הַדָּתִיִּים (מַה שֶּׁמְּצַיֵּן בְּיִחוּד אֶת תְּכוּנַת נְבִיאֵנוּ): **אֶל** (=עַל) **הֶהָרִים לֹא אָכָל** — לֹא אָכַל מִזִּבְחֵי הָאֱלִילִים, שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים אוֹתָם עַל הֶהָרִים, מְקוֹם מִשְׁכָּנָם. הַיְסוֹד הַכְּנַעֲנִי, שֶׁנִּשְׁאַר בַּעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בִּיהוּדָה, כְּמוֹ הָעֲבוֹדָה עַל הֶהָרִים הָרָמִים, נִתְגַּלָּה

כִּסָּה־בָגֶד, יז מֵעָנִי הֵשִׁיב יָדוֹ, נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לֹא לָקָח,
מִשְׁפָּטַי עָשָׂה, בְּחֻקּוֹתַי הָלָךְ, — הוּא לֹא יָמוּת בַּעֲוֹן אָבִיו, חָיֹה
יִחְיֶה. יח אָבִיו כִּי־עָשַׁק עֹשֶׁק, גָּזַל גֵּזֶל אָח, וַאֲשֶׁר לֹא־טוֹב
עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמָּיו: וְהִנֵּה־מֵת בַּעֲוֹנוֹ. יט וַאֲמַרְתֶּם: מַדֻּעַ לֹא־
נָשָׂא הַבֵּן בַּעֲוֹן הָאָב? וְהַבֵּן מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה, אֵת כָּל־
חֻקּוֹתַי שָׁמַר וַיַּעֲשֶׂה אֹתָם, חָיֹה יִחְיֶה. כ הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא
תָמוּת: בֵּן לֹא־יִשָּׂא בַּעֲוֹן הָאָב, וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן;
צִדְקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה, וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע* עָלָיו תִּהְיֶה.
כא וְהָרָשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל־חַטֹּאתָו אֲשֶׁר עָשָׂה, וְשָׁמַר אֶת־
כָּל־חֻקּוֹתַי וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה, — חָיֹה יִחְיֶה, לֹא יָמוּת.
כב כָּל־פְּשָׁעָיו, אֲשֶׁר עָשָׂה, לֹא יִזָּכְרוּ לוֹ; בְּצִדְקָתוֹ, אֲשֶׁר־

* רשע כתיב.

בֵּאוּר

יז) מֵעָנִי הֵשִׁיב יָדוֹ — נִמְנַע מֵעֲשׂוֹת רָעָה לֶעָנִי. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „מֵעָוֶל הֵשִׁיב יָדוֹ" (וּרְאֵה פָּסוּק ח').

יט־כט) הוֹכָחַת הַצֶּדֶק הָאֱלֹהִי:

יט) הַנָּבִיא פּוֹנֶה לֹא אֶל הַלֵּצִים־הַסַּפְקָנִים, בַּעֲלֵי הַמָּשָׁל „אָבוֹת אָכְלוּ בֹסֶר וְשִׁנֵּי הַבָּנִים תִּקְהֶינָה?" אֶלָּא אֶל הַחֵלֶק הַקּוֹנְסֶרְבַטִּיבִי שֶׁבָּעָם, בַּעֲלֵי הַהַשְׁקָפָה הַקְּדוּמָה שֶׁל אַחֲרָיוּת הַפְּרָט בְּעַד הַכְּלָל, שֶׁהוּא קָשׁוּר אֵלָיו. אֵלֶּה, שֶׁהִכִּירוּ, כִּי הָעֹנֶשׁ מֻכְרָח לָבוֹא עֲלֵיהֶם בַּעֲוֹן אֲבוֹתֵיהֶם, בָּאוּ לִידֵי יֵאוּשׁ גָּמוּר, מֵאֵין מוֹצָא מִן הַמַּצָּב הַסַּבְּלִי שֶׁל הָעָם. לָהֶם שִׁנֵּן הַנָּבִיא אֶת תּוֹרַת הַגְּמוּל שֶׁלּוֹ, הַנּוֹסֶדֶת עַל חֹפֶשׁ הַפְּרָט, וְתוֹרַת הַתְּשׁוּבָה, הַנּוֹתֶנֶת תִּקְוָה גַּם לַחוֹטֵא עַצְמוֹ לְהִנָּצֵל מֵעֹנֶשׁ, אִם יַחֲזֹר בּוֹ. וַאֲמַרְתֶּם: מַדֻּעַ... — וְכִי תִשְׁאֲלוּ: מַדּוּעַ לֹא יִשָּׂא הַבֵּן בַּעֲוֹן הָאָב, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מְקֻבָּל בָּעָם מִדּוֹרוֹת קְדוּמִים. וְהַבֵּן מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה — הֲלֹא הַבֵּן הָלַךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב! וְזוֹהִי תְשׁוּבָתִי.

כ"א — כ"ב) וְלֹא רַק הַדּוֹר הַשֵּׁנִי אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ בַּעֲוֹן הַדּוֹר שֶׁלְּפָנָיו, אֶלָּא אֲפִילוּ אוֹתוֹ הָאָדָם עַצְמוֹ, שֶׁעָזַב אֶת הַדֶּרֶךְ הָרָעָה שֶׁהָלַךְ בָּהּ, וְהִתְיַצֵּב בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ עוֹד עַל מַעֲשָׂיו הָרִאשׁוֹנִים: בַּעַל הַתְּשׁוּבָה נֶהְפַּךְ לְאִישׁ אַחֵר, וְאֵין

אֲדֹנָי יֱהוִֹה. י וְהוֹלִיד בֵּן־פָּרִיץ שֹׁפֵךְ דָּם, וְעָשָׂה אָח מֵאַחַד
מֵאֵלֶּה. יא וְהוּא אֶת־כָּל־אֵלֶּה לֹא עָשָׂה; כִּי גַם אֶל־הֶהָרִים
אָכַל, וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּא. יב עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה, גְּזֵלוֹת גָּזָל,
חֲבֹל לֹא יָשִׁיב; וְאֶל־הַגִּלּוּלִים נָשָׂא עֵינָיו, תּוֹעֵבָה עָשָׂה.
יג בַּנֶּשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לָקַח, וָחָי? לֹא יִחְיֶה; אֵת כָּל־
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה, מוֹת יוּמָת, דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה. יד וְהִנֵּה
הוֹלִיד בֵּן; וַיַּרְא אֶת־כָּל־חַטֹּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּרְאֶה* וְלֹא
יַעֲשֶׂה כָּהֵן; טו עַל־הֶהָרִים לֹא אָכָל, וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל־
גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל; אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא. טז וְאִישׁ לֹא
הוֹנָה, חֲבֹל לֹא חָבָל, וּגְזֵלָה לֹא גָזָל; לַחְמוֹ לְרָעֵב נָתָן, וְעֵרוֹם

* וירא כתיב.

בֵּאוּר

י—יג) הַהֶסֵּק.

י) וְהוֹלִיד בֵּן פָּרִיץ — אִם צַדִּיק זֶה יוֹלִיד בֵּן פּוֹרֵץ גָּדֵר וְעוֹבֵר חֹק. וְעָשָׂה אָח... — הַמִּלָּה „אָח" טָעוּת סוֹפֵר הִיא. וְעָשָׂה (אָח) מֵאַחַד מֵאֵלֶּה — לְפִי הַנּוּסָח שֶׁלְּפָנֵינוּ פֵּרוּשׁוֹ: וְעָשָׂה אַחַת מִן הַתּוֹעֵבוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה (ו'); אַךְ זוֹהִי סְתִירָה לְפָסוּק י"א הָאוֹמֵר, כִּי עָשָׂה אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת יַחַד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁכָּל הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה הוּא כֶּפֶל מְשֻׁבָּשׁ מֵרֵאשִׁית הַפָּסוּק הַבָּא. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ בִּמְקוֹם הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה: „וְעָשָׂה עָוֶל וּבְדַרְכֵי אָבִיו הַצַּדִּיק לֹא הָלָךְ".

יא) וְהוּא אֶת כָּל אֵלֶּה — אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁעָשָׂה אָבִיו (ז'—ט') — לֹא עָשָׂה.

יג) וָחָי? — הֲיִחְיֶה אַחֲרֵי עֲשׂוֹתוֹ אֶת כָּל אֵלֶּה?

י"ד—י"ח) הַהֶסֵּק הַשֵּׁנִי.

יד) וַיִּרְאֶה וְלֹא יַעֲשֶׂה — וַיִּתְבּוֹנֵן, שֶׁלֹּא טוֹב לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְיֵשׁ קוֹרְאִים „וַיִּרָא [וְכֵן הוּא הַכְּתִיב] וְלֹא יַעֲשֶׂה כָּהֵן".

הֶעָרוֹת

יג) דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה — הַשֵּׁם דָּמָיו בָּא בְּמוּבַן הַיָּחִיד „דָּמוֹ" וְלָכֵן אָמַר יִהְיֶה; וּלְהַלָּן (ל"ג, ד') הוּא אוֹמֵר: „דָּמוֹ בּוֹ יִהְיֶה".

דַּרְכֵיכֶם לֹא יִתָּכֵן. ל לָכֵן אִישׁ כִּדְרָכָיו אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם, בֵּית
יִשְׂרָאֵל, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה; שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מִכָּל־פִּשְׁעֵיכֶם, וְלֹא־
יִהְיֶה לָכֶם לְמִכְשׁוֹל עָוֹן. לא הַשְׁלִיכוּ מֵעֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיכֶם,
אֲשֶׁר פְּשַׁעְתֶּם בָּם, וַעֲשׂוּ לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה; וְלָמָּה
תָמֻתוּ, בֵּית יִשְׂרָאֵל? לב כִּי לֹא אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַמֵּת, נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהֹוִה; וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ.

בֵּאוּר

כ"ז. דַּרְכֵיכֶם לֹא יִתָּכֵן — (=יִתָּכֵנוּ).

ל) לָכֵן — יַעַן כִּי הַחַיִּים וְהַמָּוֶת אֵינָם אֶלָּא תּוֹצָאוֹת מֻכְרָחוֹת מִמַּעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם. שׁוּבוּ — אֵלַי — וְהָשִׁיבוּ — לְבַבְכֶם. וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם — דַּרְכְּכֶם. לְמִכְשׁוֹל עָוֹן — לְגוֹרֵם הָעֹנֶשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הַשֵּׁם „עָוֹן" הוּא הַנּוֹשֵׂא, וְעִנְיָנוֹ: וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם עָוֹן לְמִכְשׁוֹל — וַעֲוֹנְכֶם לֹא יִהְיֶה לָכֶם עוֹד לְמִכְשׁוֹל, אַחַר שֶׁתַּחְזְרוּ לְמוּטָב.

לא) אֲשֶׁר פְּשַׁעְתֶּם בָּם — עַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „פְּשַׁעְתֶּם בִּי".

לב) וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ — קְרִיאַת הַנָּבִיא לִתְשׁוּבָה וְהִרָּצוֹן, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל רוֹצֶה בִּתְשׁוּבַת רְשָׁעִים וְאֵינוֹ רוֹצֶה בְּמִיתָתָם, בָּאוּ כְּעֵין תְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלָה, שֶׁהָיְתָה מְנַקֶּרֶת בְּמֹחַ הַנָּבִיא: רוֹאֶה הוּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם מְלֵאָה תוֹעֵבָה וְשִׁקּוּצִים; וְאֶל אֶחָיו הַגּוֹלִים יַבִּיט — וְאַף „בֵּית הַמֶּרִי" הֵמָּה; עַל מִי אֵפוֹא יַשְׁפִּיעַ אֵל שׁוֹפֵט צֶדֶק מִטּוּבוֹ וְחַסְדּוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּאֲשֶׁר נִבְּאוּ נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל? מֵאַיִן יִמָּצֵא הָעָם, אֲשֶׁר יִשְׁגֶּה בְּאַהֲבָתוֹ? אַיֵּה הֵם הָאֶזְרָחִים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם הָעֲתִידָה? דַּאֲגַת יְשַׁעְיָהוּ בִּשְׁעָתוֹ לִ„שְׁאָר־יָשׁוּב" מֵרְדָה הַפַּעַם אֶת נֶפֶשׁ הַנָּבִיא, שֶׁלְּפִי הַשְׁקָפָתוֹ אַךְ מִדַּת־הַדִּין הַקָּשָׁה הִיא הַשַּׁלֶּטֶת הַיְחִידָה בְּעוֹלָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְהַנָּבִיא שׁוֹמֵעַ קוֹל קוֹרֵא אֵלָיו מִמַּעֲמַקֵּי נַפְשׁוֹ: עָלֶיךָ לִיצוֹר אֶת הָעָם הַזֶּה! אַתָּה תִּתֵּן לוֹ לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה, אָז יָשׁוּב יִשְׂרָאֵל אֶל אֱלֹהָיו, וֵאלֹהָיו יָשׁוּב אֵלָיו.

פֶּרֶק יט.

מָבוֹא. פֶּרֶק זֶה מֵכִיל קִינָה עַל יְהוֹאָחָז וְצִדְקִיָּהוּ אָחִיו, מַלְכֵי יְהוּדָה; אַךְ נוֹשֵׂא הַקִּינָה הִיא אִמָּם „הַגְּבִירָה", חֲמוּטַל בַּת יִרְמְיָהוּ מִלִּבְנָה, אֵשֶׁת יֹאשִׁיָּהוּ,

עָשָׂה, יִחְיֶה. כג הֶחָפֹץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע? נְאֻם אֲדֹנָי יֶהֹוִה,
הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ מִדְּרָכָיו* וְחָיָה.

כד וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל, כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר־
עָשָׂה הָרָשָׁע יַעֲשֶׂה, וָחָי? כָּל־צִדְקֹתָיו, אֲשֶׁר־עָשָׂה, לֹא
תִזָּכַרְנָה, בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר־מָעַל, וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא, בָּם יָמוּת.
כה וַאֲמַרְתֶּם: לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי; שִׁמְעוּ־נָא, בֵּית יִשְׂרָאֵל:
הֲדַרְכִּי לֹא יִתָּכֵן? הֲלֹא דַרְכֵיכֶם לֹא יִתָּכֵנוּ. כו בְּשׁוּב־צַדִּיק
מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל, וּמֵת עֲלֵיהֶם; בְּעַוְלוֹ, אֲשֶׁר־עָשָׂה, יָמוּת.

כז וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיַּעַשׂ מִשְׁפָּט
וּצְדָקָה; הוּא אֶת־נַפְשׁוֹ יְחַיֶּה. כח וַיִּרְאֶה וַיָּשָׁב מִכָּל־פְּשָׁעָיו
אֲשֶׁר עָשָׂה; חָיוֹ יִחְיֶה, לֹא יָמוּת. כט וְאָמְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל:
לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי; הַדְּרָכַי לֹא יִתָּכְנוּ, בֵּית יִשְׂרָאֵל? הֲלֹא

* מדרכו כתיב.

בֵּאוּר

הוּא אַחֲרָאִי עוֹד עַל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה קֹדֶם שֶׁחָזַר בִּתְשׁוּבָה.

כד) וּכְשֵׁם שֶׁתְּשׁוּבַת הָרָשָׁע מַצִּילָה וּמְחַיָּה, כֵּן גַּם בְּגִידַת הַצַּדִּיק מַשְׁחִיתָה וּמְמִיתָה.

כו) בְּשׁוּב צַדִּיק... וּמֵת עֲלֵיהֶם — הָעָוֶל מֵמִית בְּהֶכְרַח.

כז) וּבְשׁוּב... — וּלְהֶפֶךְ הַתְּשׁוּבָה נוֹתֶנֶת לוֹ אֶת הָאֶפְשָׁרוּת לִחְיוֹת; וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹצֶה לְהִנָּקֵם מִמֶּנּוּ עַל מַעֲשָׂיו הַקּוֹדְמִים.

כח) וַיִּרְאֶה — וַיִּתְבּוֹנֵן אֶל הָרָעָה שֶׁעָשָׂה עַד כֹּה, וְיֵשׁ קוֹרְאִים גַּם כָּאן: וַיִּרָא. פָּסוּק זֶה הוּא נוֹסַח שֵׁנִי לְפָסוּק

הֶעָרוֹת

כד) כְּכָל הַתֹּעֵבוֹת... יַעֲשֶׂה וָחָי — שְׁתֵּי הַמִּלִּים הָאֵלֶּה חֲסֵרוֹת בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים.

ב מָה אִמְּךָ לְבִיָּא!
בֵּין אֲרָיוֹת רָבָצָה,
בְּתוֹךְ כְּפִרִים רִבְּתָה גוּרֶיהָ.

ג וַתַּעַל אֶחָד מִגֻּרֶיהָ, כְּפִיר הָיָה;
וַיִּלְמַד לִטְרָף־טֶרֶף, אָדָם אָכָל.

ד וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם, בְּשַׁחְתָּם נִתְפָּשׂ:

בֵּאוּר

מָה אִמְּךָ לְבִיָּא
בֵּין אֲרָיוֹת!
רָבְצָה בְּתוֹךְ כְּפִירִים,
רִבְּתָה גוּרֶיהָ.

מָה אִמְּךָ לְבִיָּא בֵּין אֲרָיוֹת — אֵיזוֹ לְבִיאָה אַדִּירָה הָיְתָה אִמְּךָ — אֵם צִדְקִיָּהוּ. בֵּין אֲרָיוֹת! — כְּלוֹמַר: כַּמָּה גָּדוֹל הָיָה כְּבוֹדָהּ וְתִפְאַרְתָּהּ שֶׁל אֵם הַמֶּלֶךְ בְּקֶרֶב גְּדוֹלֵי הַמְּלוּכָה. רָבְצָה בְּתוֹךְ כְּפִירִים — הַלְּבִיאָה־הַמַּלְכָּה רָבְצָה בְּכָבוֹד בֵּין הַכְּפִירִים־הַנְּסִיכִים הַגְּדוֹלִים. רִבְּתָה גוּרֶיהָ — גִּדְּלָה וְטִפְּחָה אֶת גּוּרֶיהָ — יְלָדֶיהָ, הָעֲתִידִים לִהְיוֹת לַאֲרָיוֹת. הַכְּפִיר גָּדוֹל וְחָזָק מִן הַגּוּר.

ג) הַגּוּר הָרִאשׁוֹן: יְהוֹאָחָז. וַתַּעַל אֶחָד מִגּוּרֶיהָ — וְהִיא הֶעֶלְתָה, גִּדְּלָה אֶחָד מִגּוּרֶיהָ. כְּפִיר הָיָה — עַד שֶׁהָיָה לַאֲרִי צָעִיר, לְמֶלֶךְ. וַיִּלְמַד לִטְרָף טֶרֶף — זֶה מַשְׁלִים אֶת הַצִּיּוּר שֶׁל כְּפִיר הָיָה, אֲבָל אֵינוֹ בָּא לְצַיֵּן לֹא אֶת גְּבוּרָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת וְלֹא אֶת עֲרִיצוּתוֹ שֶׁל יְהוֹאָחָז, שֶׁהָיָה בֶּאֱמֶת אָהוּב מְאֹד לְעַם הָאָרֶץ, וּמָלַךְ רַק שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים.

ד) וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו גּוֹיִם — יֵשׁ קוֹרְאִים: „וַיַּשְׁמִעוּ עָלָיו גּוֹיִם" — אָז קָרְאוּ עָלָיו מִסָּבִיב הֲמוֹן גּוֹיִם, כְּמוֹ שֶׁיֵּאָסְפוּ צַיָּדִים רַבִּים לָצוּד אֵיזוֹ חַיָּה רָעָה. דּוֹמֶה לְצִיּוּר זֶה: „הָאַרְיֵה... אֲשֶׁר יִקָּרֵא עָלָיו מְלֹא רֹעִים" (יְשַׁעְיָהוּ ל"א, ד'). בְּשַׁחְתָּם נִתְפָּשׂ — שַׁחַת = בּוֹר. הַצַּיָּדִים חוֹפְרִים

הֶעָרוֹת

ב) לְבִיָּא — לָבִיא הוּא שֵׁם מְשֻׁתָּף לְזָכָר וְלִנְקֵבָה, וּבָא לְבִיָּא [=לְבִיָּה] אוּלַי בִּשְׁבִיל הַמִּשְׁקָל, וְנִמְצָא גַּם לְבִיאָה. רִבְּתָה — רִבָּה בְּמוּבָן גִּדֵּל בָּא גַּם בְּאֵיכָה (ב', כ"ב): „אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי". ד) וַיִּשְׁמְעוּ — זֶהוּ נִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן, וְהֵן: הַשְׁמִיעוּ אֶל בָּבֶל

יט.

א וְאַתָּה שָׂא קִינָה אֶל־נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ:

בֵּאוּר

וּרְאֵה מְלָכִים ב׳ כ״ג, ל״א; כ״ב, י״ח).
הַמַּלְכָּה הָאֻמְלָלָה הַזֹּאת מוֹפִיעָה לְעֵינֵינוּ בִּשְׁתֵּי תְמוּנוֹת: א) כִּלְבִיאָה שֶׁגִּדְּלָה אֶת אֶת שְׁנֵי גוּרֶיהָ וְשִׁכְּלָתַם; ב) כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה וַעֲנֵפָה, שֶׁעָשְׂתָה מַטּוֹת עֹז וּפֹארוֹת תִּפְאָרָה, אַךְ כֻּלָּם הָיוּ לְמַאֲכֹלֶת אֵשׁ. „אֵם הַמֶּלֶךְ" הָיְתָה נִכְבָּדָה מְאֹד וּבַעֲלַת הַשְׁפָּעָה גְדוֹלָה בְּשִׁלְטוֹן הַמַּמְלָכָה, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים מִתֹּאַר־הַכָּבוֹד שֶׁלָּהּ „הַגְּבִירָה"; וְהוֹדוֹת לַחֲשִׁיבוּתָהּ הָרַבָּה נִזְכְּרָה בְּיַחַד עִם הַמֶּלֶךְ: „אֱמֹר לַמֶּלֶךְ וְלַגְּבִירָה" (יִרְמְיָהוּ י״ג, י״ח) וְכִסְאָהּ עָמַד לִימִין כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ (מְלָכִים א׳ ב׳, י״ט). וְאֶפְשָׁר שֶׁחֲמוּטַל זוֹ הִצְטַיְּנָה בְּיִחוּד בְּהַשְׁפָּעָתָהּ הָרַבָּה עַל גּוֹרַל בָּנֶיהָ, וְהוֹדוֹת לָהּ הִמְלִיכוּ עַם הָאָרֶץ אַחֲרֵי מוֹת יֹאשִׁיָּהוּ אֶת יְהוֹאָחָז בְּנָהּ תַּחַת אֶלְיָקִים (=יְהוֹיָקִים) בֶּן זְבוּדָה, הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בִּשְׁתֵּי שָׁנִים; וְהוֹדוֹת לְהַשְׁפָּעָתָהּ וְתַחְבְּלוֹתֶיהָ שֶׁל אִשָּׁה חָרוּצָה וְרוֹדֶפֶת־כָּבוֹד זוֹ, כְּבַת־שֶׁבַע בְּשַׁעְתָּהּ, הִמְלִיךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר אֶת צִדְקִיָּהוּ בְּנָהּ תַּחַת יוֹיָכִין בֶּן יְהוֹיָקִים, וְלֹא אֶת אֶחָד מֵאֶחָיו (וּרְאֵה פָּסוּק ה׳: „כְּפִיר שָׂמָתְהוּ"). וְלֹא יִפָּלֵא אֵיפוֹא, שֶׁהָיְתָה לַנָּבִיא לְנוֹשֵׂא קִינָתוֹ. אִם נִכְמְרוּ בֶּאֱמֶת נִחוּמֵי הַנָּבִיא עַל אֵם אֻמְלָלָה זוֹ, וְהִשְׁתַּתֵּף בְּצַעֲרָהּ הַגָּדוֹל, אוֹ כִּי לַעַג מַר צָפוּן בְּקִינָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּ„שִׁירַת דְּבוֹרָה" עַל אֵם סִיסְרָא, — קָשֶׁה לְהַגִּיד בְּבֵרוּר. בְּיַחַס הַנָּבִיא לְצִדְקִיָּהוּ אֵינֶנּוּ רוֹאִים בְּכָל אֹפֶן רֶגֶשׁ שֶׁל חֶמְלָה וְהִשְׁתַּתְּפוּת.

בְּעִנְיָנוֹ קָשׁוּר פֶּרֶק זֶה אֶל פֶּרֶק י״ז (וּרְאֵה מָבוֹא לְפֶרֶק י״ח), וּזְמַנּוֹ אַחַר גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ, בִּשְׁנַת 586 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים. קִינָה זוֹ בְּצוּרָתָהּ הַפִּיּוּטִית נֶחְשֶׁבֶת לִשְׁלֵמָה וּמְשֻׁכְלָלָה בְּיוֹתֵר בְּכָל שִׁירֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה, וּמִשְׁקָלָהּ הוּא עַל פִּי רֹב מִשְׁקַל הַקִּינָה הָרָגִיל: שָׁלֹשׁ מִלִּים בַּ„דֶּלֶת" וּשְׁתַּיִם בַּ„סּוֹגֵר".

הַמָּשָׁל הָרִאשׁוֹן (א׳—ט׳).

א) אֶל־נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „נְשִׂיא", וְאָמְנָם הַנּוֹשֵׂא הָעִקָּרִי שֶׁל הַקִּינָה הוּא צִדְקִיָּהוּ כָּאָמוּר לְהַלָּן: „מָה אִמְּךָ".

ב) לְפִי מִשְׁקַל הַקִּינָה יִהְיֶה שֵׁעוּר הַכָּתוּב כָּךְ:

הֶעָרוֹת

א) שָׂא... אֶל נְשִׂיא — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

ח וַיִּתְּנוּ עָלָיו גּוֹיִם, סָבִיב מִמְּדִינוֹת;
וַיִּפְרְשׂוּ עָלָיו רִשְׁתָּם, בְּשַׁחְתָּם נִתְפָּשׂ.

ט וַיִּתְּנֻהוּ בַסּוּגַר בַּחַחִים,
וַיְבִאֻהוּ אֶל־מֶלֶךְ בָּבֶל;
יְבִאֻהוּ בַּמְּצֹדוֹת,
לְמַעַן לֹא־יִשָּׁמַע קוֹלוֹ עוֹד
אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל.

בֵּאוּר

צִדְקִיָּהוּ; אֲבָל הוּא בָא רַק לִשְׁלֵמוּת הַצִּיּוּר שֶׁל הַכְּפִיר, כְּדֵי לְחַזֵּק רֹשֶׁם מַפַּלְתּוֹ.

ח) וַיִּתְּנוּ עָלָיו — הָרָאוּי: „וַיִּתְּנוּ עָלָיו" — גוֹיִם סָבִיב מִמְּדִינוֹת — אוּלַי הַכַּוָּנָה לִגְדוּדֵי אֲרָם, מוֹאָב וְעַמּוֹן, שֶׁהִתְנַפְּלוּ עַל יְהוּדָה בְּיַחַד עִם הַכַּשְׂדִּים (רְאֵה מְלָכִים ב׳, כ"ד, ב׳).

ט) בַּסּוּגַר — בִּכְלוּב בַּרְזֶל אוֹ: בְּקוֹלָר = בִּכְבָלִים (יוֹנָתָן). וַיִּתְּנֻהוּ בַסּוּגַר בַּחַחִים — שָׂמוּהוּ בַּסּוּגַר וְטַבְּעוֹת בַּרְזֶל בְּאַפּוֹ. יְבִאֻהוּ — לְפִי נוּסְחֵנוּ יְהֵא נִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן „יְבִיאֵהוּ", וְהַנּוֹשֵׂא „מֶלֶךְ בָּבֶל". יְבִיאֵהוּ בַּמְּצֹדוֹת — הֵם הֱבִיאוּהוּ אָסוּר בָּאֲזִקִּים אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל, שֶׁיִּכְלָאֵהוּ בְּמִבְצָר, בַּכֶּלֶא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַמִּשְׁפָּט „וַיְבִאֻהוּ אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל" הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, לְהַקְבִּיל אֶל הָאָמוּר לְמַעְלָה (ד׳): וַיְבִיאוּהוּ... אֶל מֶלֶךְ מִצְרָיִם". לְפִי זֶה יִשָּׁאֵר מִשְׁקַל הַקִּינָה בְּכָל הַשִּׁיר:

וַיִּתְּנֻהוּ בַסּוּגַר בַּחַחִים, [וַ]יְבִאֻהוּ בַּמְּצֹדוֹת;
לְמַעַן לֹא־יִשָּׁמַע קוֹלוֹ (עוֹד) עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל.

בַּמְּצֹדוֹת — פֵּרוּשׁוֹ כְּמוֹ „כַּדָּגִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה רָעָה" (קֹהֶלֶת ט׳, י"ב), וְהָרִבּוּי מַגְדִּיל מִדַּת הַמְּצוֹדָה. לֹא יִשָּׁמַע קוֹלוֹ — בְּנִגּוּד אֶל „וַתֵּשַׁם אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ מִקּוֹל שַׁאֲגָתוֹ" (ז׳). עוֹד — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינֶנָּה, וְהִיא סֶרַח הָעוֹדֵף בַּמִּשְׁקָל.

הֶעָרוֹת

ח) סָבִיב מִמְּדִינוֹת — יֵשׁ קוֹרְאִים: „סְבִיב מְעוֹנָתוֹ".

וַיְבִיאֻהוּ בַחַחִים אֶל־אֶרֶץ מִצְרָיִם.
ה וַתֵּרֶא כִּי נוֹחֲלָה, אָבְדָה תִּקְוָתָהּ;
וַתִּקַּח אֶחָד מִגֻּרֶיהָ, כְּפִיר שָׂמָתְהוּ.
ו וַיִּתְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ אֲרָיוֹת, כְּפִיר הָיָה;
וַיִּלְמַד לִטְרָף־טֶרֶף, אָדָם אָכָל.
ז וַיֵּדַע אַלְמְנוֹתָיו, וְעָרֵיהֶם הֶחֱרִיב;
וַתֵּשַׁם אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ, מִקּוֹל שַׁאֲגָתוֹ.

בֵּאוּר

בּוֹר עָמֹק וּמְכַסִּים אֶת פִּיו בַּעֲנָפִים; אַחַר כֵּן הֵם מַחֲרִידִים אֶת הָאֲרִי מֵרִבְצוֹ בְּקוֹל הֲמוּלָה רַבָּה, וּבְרוּצוֹ אָנֶה וָאָנָה הוּא נוֹפֵל בַּשַּׁחַת; אָז יוֹרִידוּ עָלָיו רֶשֶׁת, וּבְרוּצוֹ בַּבּוֹר אָנֶה וָאָנָה, הוּא מִסְתַּבֵּךְ בַּחֲבָלָיו, וְכֹה יַעֲלוּהוּ מִשָּׁם וַיַּאַסְרוּהוּ בְּכַבְלֵי בַרְזֶל. וּכְדֵי לְהַכְנִיעוֹ לִגְמְרֵה, יָשִׂימוּ חַחִים — טַבְּעוֹת בַּרְזֶל — בְּאַפּוֹ. וַיְבִיאֻהוּ בַחַחִים אֶל אֶרֶץ מִצְרָיִם — כִּי פַּרְעֹה נְכוֹ הוֹרִיד אֶת יְהוֹאָחָז מִכִּסֵּא הַמְּלוּכָה וַיַּאַסְרֵהוּ בִנְחֻשְׁתַּיִם וַיּוֹלִיכֵהוּ שְׁבִי מִצְרַיְמָה.

ה) וַתֵּרֶא — הַלְּבִיאָה. כִּי נוֹחֲלָה — כִּי חִכְּתָה לִכְפִירָהּ לִיהוֹאָחָז, שֶׁיָּשׁוּב אֵלֶיהָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיוֹ. אָבְדָה תִּקְוָתָהּ — אֲבָל תִּקְוָתָהּ זוֹ לֹא בָאָה. וַתִּקַּח אֶחָד מִגֻּרֶיהָ — לָקְחָה עוֹד אֶחָד מִגּוּרֶיהָ — בָּנֶיהָ, וְהַכַּוָּנָה עַל צִדְקִיָּהוּ. כְּפִיר שָׂמָתְהוּ — וְהִשְׁתַּדְּלָה לְהַעֲלוֹתוֹ עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה.

ז) וַיֵּדַע — יֵשׁ קוֹרְאִים „וַיָּרַע" וּמִמְּקוֹר רָעֹעַ = שָׁבֹר, אָחִי רָצֹץ. אַלְמְנוֹתָיו — אַרְמְנוֹתָיו, [בְּחִלּוּף אוֹתִיּוֹת למנ"ר]. וַיֵּדַע אַלְמְנוֹתָיו — וּכְפִיר זֶה שָׁבַר וְהָרַס אַרְמְנוֹת בְּנֵי־עַמּוֹ. חֲרוּז זֶה אֵינוֹ מַתְאִים לַמָּשָׁל, לַכְּפִיר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים:

וַיַּבְעֵת אֵילִים עַל־נְוֹתָם,
וַעֲדָרִים הֶחֱרִיד.

וַתֵּשַׁם — הָיְתָה לִשְׁמָמָה. מִקּוֹל שַׁאֲגָתוֹ — אֵין זֶה מְצַיֵּן תְּכוּנָתוֹ הָאֲמִתִּית שֶׁל

הֶעָרוֹת

רַבִּים, כָּל דֹּרְכֵי קָשֶׁת" (יִרְמְיָהוּ נ', כ"ט). ה) נוֹחֲלָה — נִפְעַל מִמְּקוֹר יָחֹל, בְּמוּבַן תִּקְוָה; וְכֵן „וַיִּיָּחֶל" (בְּרֵאשִׁית ח', י"ב). וַתִּקַּח אֶחָד מִגֻּרֶיהָ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „אַחֵר מִגּוּרֶיהָ". ז) אַלְמְנוֹתָיו וְעָרֵיהֶם... — הַכִּנּוּי רוֹמֵז לָעָם, הַבָּא, כְּשֵׁם קִבּוּצִי, בְּיָחִיד וּבְרַבִּים. וַתֵּשַׁם — מִמְּקוֹר יָשֹׁם, אָחִי שָׁמֹם.

הִתְפָּרְקוּ וְיָבֵשׁוּ מַטֵּה עֻזָּהּ,
אֵשׁ אֲכָלָתְהוּ.

יג וְעַתָּה שְׁתוּלָה בַמִּדְבָּר,
בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצָמָא.

יד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִמַּטֵּה בַדֶּיהָ,
פִּרְיָהּ אָכָלָה;
וְלֹא־הָיָה בָהּ מַטֵּה עֹז,
שֵׁבֶט לִמְשׁוֹל.
קִינָה הִיא, וַתְּהִי לְקִינָה.

בֵּאוּר

הַלּוֹהֶטֶת הַבָּאָה מִמִּדְבַּר עֲרָב, אֲשֶׁר בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל יְהוּדָה. הִתְפָּרְקוּ — נִשְׁבְּרוּ לִרְסִיסִים. מַטֵּה עֻזָּהּ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „הִתְפָּרֵק וַיִּבַשׁ", וְנָכוֹן. אֵשׁ אֲכָלָתְהוּ — שְׂרָפַתְהוּ כִּשְׂרֹף אֶת הַקּוֹצִים; הַכַּוָּנָה עַל מַפֶּלֶת צִדְקִיָּהוּ.

יג) וְעַתָּה שְׁתוּלָה בַמִּדְבָּר — בְּנִגּוּד לַ„גֶּפֶן בַּכֶּרֶם. בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצָמָא — בְּנִגּוּד לְ„עַל מַיִם שְׁתוּלָה".

יד). וַתֵּצֵא אֵשׁ מִמַּטֵּה בַדֶּיהָ — הַכַּוָּנָה, כִּי עַל יְדֵי בְּגִידַת צִדְקִיָּהוּ וּמַעֲלוֹ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל בָּאָה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה עַל בֵּית הַמְּלוּכָה וְעַל יְהוּדָה כֻּלָּהּ. וְלֹא הָיָה בָהּ — וְלֹא נִשְׁאַר בָּהּ, בַּגֶּפֶן, עוֹד — מַטֵּה עֹז — עַתָּה אֵין לָהּ תִּקְוָה עוֹד, כִּי אֶחָד מִבָּנֶיהָ יַגִּיעַ לִמְלוּכָה. שֵׁבֶט לִמְשׁוֹל — בּוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „שֵׁבֶט לְמוֹשֵׁל". קִינָה הִיא — שִׁירָה זוֹ. וַתְּהִי לְקִינָה — וְשִׁירָה זוֹ הָיְתָה אַחֲרֵי כֵן לְקִינָה בְּפִי הַגּוֹלִים. זוֹהִי אֵפוֹא דִּבְרֵי הַמְסַדֵּר. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וַתְּהִי לְקִינָה", כְּלוֹמַר: הַגּוֹלִים יְקוֹנְנוּ אוֹתָהּ וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְהַלָּן (ל"ב, ט"ז): „קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ, בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנֵנָּה אוֹתָהּ".

* *
*

י אִמְּךָ כַגֶּפֶן בְּדָמְךָ, עַל־מַיִם שְׁתוּלָה;
פֹּרִיָּה וַעֲנֵפָה הָיְתָה מִמַּיִם רַבִּים.
יא וַיִּהְיוּ־לָהּ מַטּוֹת עֹז אֶל־שִׁבְטֵי מֹשְׁלִים,
וַתִּגְבַּהּ קוֹמָתוֹ עַל־בֵּין עֲבֹתִים.
וַיֵּרָא בְגָבְהוֹ בְּרֹב דָּלִיֹּתָיו.
יב וַתֻּתַּשׁ בְּחֵמָה, לָאָרֶץ הֻשְׁלָכָה,
וְרוּחַ הַקָּדִים הוֹבִישׁ פִּרְיָהּ;

בֵּאוּר

הַמָּשָׁל הַשֵּׁנִי (י' — י"ד).

י) בְּדָמְךָ — לְמִלָּה זוֹ אֵין פִּתְרוֹן נָכוֹן. הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „כְּרִמּוֹן", וְרֹב הַמְפָרְשִׁים קוֹרְאִים: „כְּגֶפֶן כַּרְמְךָ. אִמְּךָ כְּגֶפֶן... — הַנָּבִיא מְדַבֵּר אֶל צִדְקִיָּהוּ: אִמְּךָ חֲמוּטַל הָיְתָה כְּגֶפֶן כַּרְמְךָ, כְּלוֹמַר: כְּגֶפֶן הַצּוֹמַחַת בְּכֶרֶם הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא בְּוַדַּאי הַטּוֹב שֶׁבַּכְּרָמִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „כְּגֶפֶן בַּכֶּרֶם". עֲנֵפָה — רַבַּת עֲנָפִים.

יא) וַיִּהְיוּ לָהּ מַטּוֹת עֹז — וַעֲנָפֶיהָ גָּדְלוּ וְהָיוּ לְמַטּוֹת חֲזָקִים. אֶל שִׁבְטֵי מוֹשְׁלִים — הָרְאוּיִם לִהְיוֹת לְשִׁבְטֵי מְלוּכָה בִּידֵי מוֹשְׁלֵי אֶרֶץ; הַכַּוָּנָה לְבָנֶיהָ: יְהוֹאָחָז וְצִדְקִיָּהוּ. בְּיָמִים קְדוּמִים מְאֹד הָיוּ נוֹהֲגִים לָתֵת בְּיַד הַמּוֹשֵׁל, הָרוֹעֶה אֶת עַמּוֹ, מַטֶּה אוֹ שֵׁבֶט, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לָרוֹעֶה. הַמַּטֶּה הוּא סֵמֶל הַשִּׁלְטוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַכֶּתֶר הוּא סֵמֶל כְּבוֹד הַמְּלוּכָה. כַּמּוּבָן, הָיוּ בּוֹחֲרִים מַטֶּה חָזָק, „מַטֵּה עֹז", לְסֵמֶל הַשִּׁלְטוֹן הֶחָזָק. אַחַר כֵּן הִתְחִילוּ עוֹשִׂים אֶת הַשֵּׁבֶט — הַשַּׁרְבִיט — מִזָּהָב. בִּימֵי הַנָּבִיא הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים לְצֹרֶךְ זֶה בְּעַנְפֵי הַגֶּפֶן. וַתִּגְבַּהּ קוֹמָתוֹ — שֶׁל אַחַד הַמַּטּוֹת; הַכַּוָּנָה לְצִדְקִיָּהוּ בְּנָהּ, שֶׁהָיָה לְמֶלֶךְ יְהוּדָה. עַל בֵּין עֲבֹתִים — הִתְנַשֵּׂא מֵעַל כָּל הָעֲנָפִים הָרַעֲנַנִּים הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ. וַיֵּרָא — הַמַּטֶּה — בְגָבְהוֹ, בְּרֹב דָּלִיּוֹתָיו — בְּרֹב הָעֲנָפִים הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ.

יב) וַתֻּתַּשׁ בְּחֵמָה — וְהִנֵּה הַגֶּפֶן הַזֹּאת נֶעֶקְרָה בְזַעַם. לָאָרֶץ הֻשְׁלָכָה — עִם מַטּוֹת עֻזָּהּ יַחַד. וְרוּחַ הַקָּדִים —

בֵּאוּר

יְסוֹד מֶרְכָּז דָּתִי לַאֲחֵיהֶם הַגּוֹלִים תִּהְיֶה לְרָצוֹן לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וּנְבִיאוּ יְסַכִּים לָהּ.

אֲבָל נְבִיאֵנוּ, כְּאֶחָד מִמִּפְלֶגֶת הַנְּבִיאִים וְקַנָּאֵי לְתוֹרַת הַתִּקּוּנִים הַדָּתִיִּים, רוֹאֶה בְּכָל עֲבוֹדַת אֱלֹהִים מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם אֱלִילוּת גְּמוּרָה; וְהַזְּקֵנִים, שֶׁאָמְרוּ לְכוֹנֵן מֶרְכָּז־דָּתִי לִכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹלָה, הָיוּ בְּעֵינָיו לַאֲנָשִׁים „הַנִּטְמָאִים בְּדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיהֶם וְזוֹנִים אַחַר שִׁקּוּצֵיהֶם" (ל'). יוֹדֵעַ הוּא, כִּי יְרוּשָׁלַיִם חָרֹב תֶּחֱרַב, כִּי כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עָזַב אֶת מִקְדָּשׁוֹ, „וּבָאוּ בוֹ פָרִיצִים וְחִלְּלוּהוּ"; וּבְכָל זֹאת אֵינוֹ יָכוֹל לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ אַף רֶגַע, שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם אַחֵר, מִלְּבַד בַּמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָיִם. רוֹאֶה הוּא בֶּחָזוֹן אֶת אָשְׁיוֹת הַפֻּלְחָן הַמְקֻבָּל נֶהֱרָסוֹת מִיסוֹדָן, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה הוּא חוֹזֶה עֲתִידוֹת הִתְחַדְּשׁוּתָן וְקִיּוּמָן; מִתְבּוֹנֵן הוּא אֶל עַמּוֹ, וְהִנֵּה הוּא רַע בְּעֵינָיו מִכָּל הָעַמִּים וְשׁוֹפֵךְ עָלָיו אֶת זַעֲמוֹ הַנּוֹרָא; אֲבָל עִם זֶה הוּא מָלֵא אֱמוּנָה אַדִּירָה בַּעֲתִידוֹ הַגָּדוֹל, הַקָּשׁוּר בַּעֲתִידוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּמִקְדָּשָׁהּ, שֶׁקְּדֻשָּׁתָם קְדֻשַּׁת עוֹלָם. וּפֶלֶא הַדָּבָר: בְּמִדָּה שֶׁחֲזוֹן הַהֹוֶה נִרְאֶה לִנְבִיאֵנוּ קוֹדֵר וְאָפֵל יוֹתֵר, בָּהּ בְּמִדָּה תָּעֹז בּוֹ הָאֱמוּנָה וַיַּאְדִּיר הַבִּטָּחוֹן בֶּעָתִיד הַגָּדוֹל וְהַמַּזְהִיר. הָאֱמוּנָה, הִיא הַנִּגּוּד, הַהֵפֶךְ, מִמַּרְאֵה־הָעֵינַיִם, וְהַכֹּחַ הַמֵּנִיעַ, שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ מַעֲבָר מִן הַהֹוֶה אֶל הֶעָתִיד הוּא לֹא זְכוּתוֹ שֶׁל הָעָם, אֶלָּא כְּבוֹד שֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְגַּלּוּתוֹ בָּעוֹלָם: „חַי אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, אִם לֹא בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם", „כִּי בְהַר קָדְשִׁי... שָׁם יַעַבְדֻנִי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה". הַחוֹזֶה הַקּוֹדֵר, הָרֵיאָלִי, הַחוֹדֵר בְּעֵינוֹ הַחַדָּה עַד תְּהוֹם הָאֹפֶל וְהָאֲבַדּוֹן, וְהַחוֹלֵם הַגָּדוֹל וְהַמַּאֲמִין הָאַדִּיר הַמִּתְנַשֵּׂא בִּמְעוּף דִּמְיוֹנוֹ לִמְרוֹמֵי אֵין קֵץ, — שְׁנֵי הֲפָכִים אֵלֶּה הִתְנַגְּשׁוּ בְּנוֹשֵׂא אֶחָד — בִּיחֶזְקֵאל. אֶת תְּשׁוּבָתוֹ מַבִּיעַ הַנָּבִיא לַזְּקֵנִים הַשּׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ בִּסְקִירָה עַל תּוֹלְדוֹת עַם יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּדַעְתּוֹ אֵינָן אֶלָּא שַׁלְשֶׁלֶת אֲרֻכָּה שֶׁל רֶשַׁע וָמֶרִי, בֶּגֶד וָמַעַל. (רְאֵה הַמָּבוֹא לְפֶרֶק ט"ז). זוֹהִי גַּם הַשְׁקָפַת סוֹפְרֵי הַהִיסְטוֹרְיָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, וּבְיִחוּד שֶׁל מְסַדְּרֵי סִפְרֵי שׁוֹפְטִים וּמְלָכִים; בְּאוֹתוֹ הַהֶבְדֵּל, שֶׁהַסּוֹפְרִים הַהִיסְטוֹרִיִּים הָאֵלֶּה רָאוּ בְּקוֹרוֹת עַם יִשְׂרָאֵל חֲלִיפוֹת וּתְמוּרוֹת שֶׁל מֶרֶד הָעָם, זַעַם אֱלֹהָיו וּמוּסָרוֹ, תְּשׁוּבַת הָעָם, חֶמְלַת אֱלֹהָיו וְיִשְׁעוֹ, וְשׁוּב מֶרֶד וְזַעַם־אֵל וּמוּסָרוֹ, וּתְשׁוּבָה וְחֶמְלָה וַחֲנִינָה, וְחוֹזֵר חָלִילָה (רְאֵה שׁוֹפְטִים ב', י"א — כ'); בְּשָׁעָה שֶׁנְּבִיאֵנוּ רוֹאֶה בְּתוֹלְדוֹת עַמּוֹ אַךְ לֵיל אֹפֶל אָרֹךְ שֶׁל רֶשַׁע וְשִׁפְלוּת מוּסָרִית, בְּלִי נִצְנוּץ קַל שֶׁל קַו אוֹר. וְאִם לֹא עָשָׂה אֱלֹהִים עַד כֹּה כָּלָה בְּ„בֵית הַמֶּרִי" הַזֶּה, וְגַם שָׁלַח לָהֶם יִשְׁעוֹ בַּצַּר לָהֶם, אַךְ לְמַעַן כְּבוֹד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל עָשָׂה זֹאת, „לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר הֵמָּה בְּתוֹכָם".

בֵּאוּר

ה. הַתּוֹכָחוֹת וּנְבוּאוֹת־הַזַּעַם הָאַחֲרוֹנוֹת.

(פְּרָקִי כ׳ – כ״ד).

מָבוֹא. חֵלֶק זֶה מַתְחִיל בְּרְשִׁימַת־זְמַן מְיֻחֶדֶת: בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְגָלוּת יְהוֹיָכִין בְּעֲשִׂירִי לְחֹדֶשׁ אָב. מִלְּבַד הַנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה (כ׳), שֶׁזְּמַנָּהּ שְׁתֵּי שָׁנִים לִפְנֵי הַתְחָלַת הַמָּצוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם, וְהַנְּבוּאוֹת שֶׁבְּפֶרֶק כ״א (ל״ג – ל״ז), וּבְפֶרֶק כ״ב כ״ג – ל״א), שֶׁזְּמַנָּן תֵּכֶף אַחַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, נֶאֶמְרוּ כָּל שְׁאָר הַנְּבוּאוֹת בִּתְקוּפַת מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם עַל יְדֵי צִבְאוֹת נְבוּכַדְנֶאצַּר.

הָאִמְרָה הַמְצַיֶּנֶת אֶת הַפְּרָקִים הַלָּלוּ הִיא הַקְּרִיאָה: „הֲתִשְׁפֹּט?”. יְרוּשָׁלַיִם הַחוֹטֵאת עוֹמֶדֶת לַמִּשְׁפָּט לִפְנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּנְבִיאוֹ, וְהִיא שׁוֹמַעַת אֶת גְּזַר־דִּינָהּ וְרוֹאָה הוֹצָאָתוֹ אֶל הַפֹּעַל. הִתְרַגְּשׁוּת הַגּוֹלִים וְקֹצֶר־רוּחָם לְמַרְאֵה הָעֲלִילָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַטְּרַגֶּדְיָה הַלְּאֻמִּית בִּיהוּדָה מִשְׁתַּקְּפִים בְּכָל הַנְּבוּאוֹת הָאֵלֶּה. בְּחֵלֶק זֶה בָּאוּ שֶׁבַע נְבוּאוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְהַלָּן.

נְבוּאָה רִאשׁוֹנָה: פֶּרֶק כ׳.

מָבוֹא. בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְגָלוּת יְהוֹיָכִין וּלְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, הִיא שְׁנַת 591 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים, בָּאוּ שׁוּב „אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל” לִשְׁאֹל בַּנָּבִיא. מֶה הָיְתָה שְׁאֵלָתָם? סָתַם הַכָּתוּב, אֲבָל מִתּוֹךְ תְּשׁוּבַת הַנָּבִיא נִרְאֶה, כִּי הַזְּקֵנִים הָאֵלֶּה בָּאוּ אֶל הַנָּבִיא בְּהַצָּעָה לְכוֹנֵן בְּעַד אֲחֵיהֶם מֶרְכָּז־דָּתִי, מָקוֹם שָׁם יוּכְלוּ לַעֲבֹד לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה גַּם בַּגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבָר. הָרַעְיוֹן הַיְסוֹדִי שֶׁל תִּקּוּנֵי יֹאשִׁיָּהוּ עַל דְּבַר אַחְדוּת עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים וְרִכּוּזָהּ בַּמִּקְדָּשׁ הַיְחִידִי, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, מָצָא לוֹ מְעַרְעֲרִים רַבִּים גַּם בִּזְמַנּוֹ; וּמִימֵי יְהוֹיָקִים בָּקַע כֹּחוֹ שֶׁל תִּקּוּן־דָּתִי זֶה גַּם בִּיהוּדָה עַצְמָהּ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים מִתּוֹכְחוֹת נְבִיאֵנוּ בְּפֶרֶק י״ח [„אֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל”]. הָרֶגֶשׁ הַדָּתִי שֶׁל הַגּוֹלִים בִּקֵּשׁ לוֹ בִּטּוּי בַּעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים הַמְקֻבֶּלֶת בָּעָם מִיָּמִים קְדוּמִים, מַה שֶּׁאֶפְשָׁר רַק בְּמֶרְכָּז־דָּתִי הַמְקֻדָּשׁ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מֶרְכָּז כָּזֶה יְחַזֵּק אֶת הָרֶגֶשׁ הַדָּתִי וְהַלְּאֻמִּי בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים וִישַׁמֵּשׁ לָהֶם תְּרִיס בִּפְנֵי הַהִתְבּוֹלְלוּת בְּתוֹךְ הַסְּבִיבָה הָאֱלִילִית, שֶׁהֵם נְתוּנִים בָּהּ. צֹרֶךְ דָּתִי זֶה, שֶׁהָיָה מֻרְגָּשׁ לַיְּהוּדִים בְּמִצְרַיִם הָעֶלְיוֹנָה, וּמָצָא אֶת סִפּוּקוֹ בְּבִנְיַן „מִקְדַּשׁ יְהֹוָה” בְּיֵב (אֶלֶפַנְטִינָה) [רְאֵה הַמָּבוֹא לִישַׁעְיָהוּ סֵפֶר שֵׁנִי צַד IV], – צֹרֶךְ זֶה הָיָה לֹא פָּחוֹת מֻרְגָּשׁ וְהֶכְרֵחִי גַּם לְגוֹלֵי יְהוּדָה בְּבָבֶל. הַזְּקֵנִים חָשְׁבוּ אֵפוֹא, כִּי הַצָּעָה זוֹ שֶׁל

בְּיִשְׂרָאֵל, וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב, וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ
מִצְרָיִם, וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם. ו בַּיּוֹם
הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם, לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; אֶל־אֶרֶץ
אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם, זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת.
ז וָאֹמַר אֲלֵהֶם: אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ, וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם
אַל־תִּטַּמָּאוּ; אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם. ח וַיַּמְרוּ־בִי, וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ
אֵלַי: אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ, וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם
לֹא עָזָבוּ; וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם, לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם

בֵּאוּר

עַל הָעָם גּוּפוֹ בְּמִצְרָיִם. **וָאֶשָּׂא יָדִי** — הֲרָמַת הַיָּד כְּלַפֵּי מַעְלָה הָיְתָה תְּנוּעָה רְגִילָה בִּשְׁעַת הַשְּׁבוּעָה, כְּאוֹמֵר: יְהוָה יִהְיֶה עֵד בֵּינֵינוּ: „הֲרִמֹתִי יָדִי אֶל יְהוָה" (בְּרֵאשִׁית י"ד, כ"ב), וְכֹה נִתְקַבֵּל מִבְטָא זֶה לִשְׁבוּעָה גַּם כְּשֶׁיְּהוָה הוּא הַנִּשְׁבָּע. **וָאִוָּדַע לָהֶם** — נִגְלֵיתִי לָהֶם. **וָאֶשָּׂא יָדִי** — בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה מְיֻתָּר.

ו) **אֲשֶׁר תַּרְתִּי לָהֶם** — קֹדֶם שֶׁבָּאִים לְהִתְיַשֵּׁב בְּאֵיזוֹ אֶרֶץ, שׁוֹלְחִים מְרַגְּלִים לָתוּר אוֹתָהּ וְלָדַעַת מַה טִּיבָהּ; אֶת הַתַּפְקִיד הַזֶּה מִלֵּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. **צְבִי** — יֹפִי, הוֹד, נֵזֶר תִּפְאָרָה. שֵׁם זֶה יְסוֹדוֹ צ ב ה, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בַּעֲרָבִית: הוֹפִיעַ, הִבְהִיק. **צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת** — לָעָם הַנִּבְחָר כִּסְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים, הֵכִין יְהוָה אֶרֶץ נִבְחֶרֶת מִכָּל הָאֲרָצוֹת.

ז) **שִׁקּוּצֵי עֵינָיו** — הָאֱלִילִים הַמְּאוּסִים, אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת עֵינָיו אֲלֵיהֶם. הַדְּרִישָׁה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁדָּרַשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַמּוֹ, הָיְתָה שֶׁלֹּא יַעֲבֹד עוֹד אֶת הָאֱלִילִים. **אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם** — הַטְּעָמָה מְיֻחֶדֶת עַל „אֲנִי".

ח) **וַיַּמְרוּ בִי...** — אֲבָל הֵם לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי; הָעָם הָיָה בְּרֵאשִׁיתוֹ לְ„בֵית הַמֶּרִי".

הֶעָרוֹת

נְבִיאֵנוּ [עָמוֹס אָמַר: „רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה"], וְהוּא לָקוּחַ מִסֵּפֶר דְּבָרִים: „בְּךָ בָּחַר יְהוָה" (ז', ו').

כ.

א וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, בַּחֲמִשִׁי, בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, בָּאוּ
אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה, וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָי.
ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם, דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי
אַתֶּם בָּאִים? חַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
ד הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם, הֲתִשְׁפּוֹט, בֶּן־אָדָם? אֶת־תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם
הוֹדִיעֵם. ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: בְּיוֹם בָּחֳרִי

בֵּאוּר

חַטַּאת יִשְׂרָאֵל, עָנְשׁוֹ וּגְאֻלָּתוֹ.

א) בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית — זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ חָל אֵפוֹא בְּאַחַד עָשָׂר חֹדֶשׁ אַחַר הַנְּבוּאָה שֶׁבָּאָה לְמַעְלָה בְּפֶרֶק ח' (רְאֵה שָׁם), בִּשְׁנַת 591. לִדְרֹשׁ אֶת יְהוָה — עַל דְּבַר סִדּוּר הַחַיִּים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל אֲחֵיהֶם הַגּוֹלִים (רְאֵה הַמָּבוֹא). בִּקּוּר זֶה שֶׁל הַזְּקֵנִים בְּבֵית הַנָּבִיא הָיָה אַחַר הַבִּקּוּר הַנִּזְכָּר לְמַעְלָה (י"ד, א').

ג) אִם אִדָּרֵשׁ — אִם רְאוּיִם אַתֶּם שֶׁאֶעֱנֶה עַל שְׁאֵלַתְכֶם.

ד) הֲתִשְׁפֹּט — בְּמוּבָן: מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר" (שׁוֹפְטִים י"ג, י"ב), שֶׁפֵּרוּשׁוֹ: דַּרְכֵי הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ. הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם? — הֲיָדַעְתָּ כָּל דַּרְכֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁתּוּכַל לְשָׁפְטָם? וְאִם יָדַעְתָּ אֶת כָּל אֵלֶּה — אֶת תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם.

ה' — כ"ט) הַשְׁקָפָה עַל דַּרְכֵי הָעָם וְקוֹרוֹתָיו בְּיָמִים עָבָרוּ.

ה' — ט') חַטַּאת יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם. יְחֶזְקֵאל מְתָאֵר אֶת עַם יִשְׂרָאֵל כְּ„פוֹשֵׁעַ מִבֶּטֶן", בְּנִגּוּד לְדִבְרֵי הַנְּבִיאִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ וּלְיִרְמְיָהוּ בֶּן דּוֹדוֹ, הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים, שֶׁאָמַר: „זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ, אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ, לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר..." (ב', א').

ה) בְּיוֹם בָּחֳרִי — הָרַעְיוֹן שֶׁל בְּחִירַת יִשְׂרָאֵל בָּא אֵצֶל נְבוּאָתוֹ רַק פֹּה; וְהַכַּוָּנָה לֹא עַל הִתְגַּלּוּת אֱלֹהִים אֶל הָאָבוֹת, אֶלָּא

הֶעָרוֹת

ה) בְּיוֹם בָּחֳרִי — מִבְטָא זֶה שֶׁל בְּחִירַת עַם יִשְׂרָאֵל בָּא רַק כָּאן אֵצֶל

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם. טו וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר,
לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי, זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ,
צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת. טז יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ, וְאֶת־חֻקּוֹתַי
לֹא־הָלְכוּ בָהֶם, וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ; כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם
הֹלֵךְ. יז וַתָּחָס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם; וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה
בַּמִּדְבָּר. יח וָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר: בְּחוּקֵּי* אֲבוֹתֵיכֶם אַל־
תֵּלֵכוּ, וְאֶת־מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמֹרוּ; וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ.
יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם; בְּחֻקּוֹתַי לֵכוּ, וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ
אוֹתָם. כ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ; וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, לָדַעַת
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם. כא וַיַּמְרוּ־בִי הַבָּנִים: בְּחֻקּוֹתַי לֹא־
הָלָכוּ, וְאֶת־מִשְׁפָּטַי לֹא־שָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם, אֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ; וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ
חֲמָתִי עֲלֵיהֶם, לְכַלּוֹת אַפִּי בָּם בַּמִּדְבָּר. כב וַהֲשִׁבֹתִי אֶת־יָדִי,
וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי; לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי

* דגש אחר שורק.

בֵּאוּר

בֵּינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת „כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם" (שמות ל"א י"ג). בְּיִחוּד גְּדֹלָה חֲשִׁיבוּת הַשַּׁבָּת בַּגּוֹלָה, שֶׁשָּׁם לֹא יָכְלוּ לַעֲבֹד אֶת יְהוָה בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה, וְאַף הַשַּׁבָּת הָיְתָה מְאַחֶדֶת אֶת הָעָם עִם אֱלֹהָיו. גַּם „יְשַׁעְיָהוּ" הַשֵּׁנִי אָמַר: „אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹּאת... שׁוֹמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ" (נ"ו, ב').

טו) וְגַם אֲנִי נָשָׂאתִי אֶת יָדִי... — כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי בָּרִאשׁוֹנָה לַהֲבִיאָם אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה (ו'), כָּךְ נִשְׁבַּעְתִּי שׁוּב שֶׁלֹּא לַהֲבִיאָם שָׁמָּה.

י"ח—כ"ו) חַטַּאת הַדּוֹר הַשֵּׁנִי בַּמִּדְבָּר.

יח) וָאֹמַר אֶל בְּנֵיהֶם — אֶל הַדּוֹר הַשֵּׁנִי, בְּנֵיהֶם שֶׁל יוֹצְאֵי מִצְרַיִם.

כב) וַהֲשִׁבֹתִי אֶת יָדִי — הֲשִׁיבוֹתִי

בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם. ט וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי, לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם; אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם,
לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. י וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; וָאֲבִאֵם
אֶל־הַמִּדְבָּר. יא וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי, וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי
אוֹתָם; אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם. יב וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי
נָתַתִּי לָהֶם, לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם; לָדַעַת, כִּי אֲנִי יְהוָֹה
מְקַדְּשָׁם. יג וַיַּמְרוּ־בִי בֵית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר: בְּחֻקּוֹתַי לֹא־הָלָכוּ
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם, וְאֶת־
שַׁבְּתֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד; וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר
לְכַלּוֹתָם. יד וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי; לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם,

בֵּאוּר

ט) וָאַעַשׂ... — וְהַמַּעֲשֶׂה הוּא הַנִּזְכָּר בְּסוֹף הַפָּסוּק: „לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". לְמַעַן שְׁמִי — לֹא לְמַעַן הָעָם, אֶלָּא לְמַעַן כְּבוֹד שְׁמִי הַגָּדוֹל. לְבִלְתִּי הֵחֵל — שֶׁלֹּא יְחֻלַּל, כִּי יֹאמְרוּ: מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת יְהוָֹה לְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, שָׁפַךְ חֲמָתוֹ עֲלֵיהֶם וְהִשְׁמִידָם; יָכֹל הוּא רַק לְהָרַע וְלֹא לְהֵיטִיב. נוֹדַעְתִּי... לְעֵינֵיהֶם — בַּעֲשׂוֹתִי לְמַעֲנָם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בָּאָרֶץ, וְעֵינֵי מִצְרַיִם רוֹאוֹת.

י—י"ז) חַטַּאת הַדּוֹר הָרִאשׁוֹן בַּמִּדְבָּר.

יא) מַעֲמַד הַר סִינַי. אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם — נִמְשָׁךְ אֶל „מִשְׁפָּטַי". וָחַי בָּהֶם — יַאֲרִיךְ יָמִים וְיִהְיֶה מְאֻשָּׁר, בְּלֶכְתּוֹ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, דֶּרֶךְ הַחַיִּים; כָּאָמוּר: „הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ... וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים" (דְּבָרִים ל', י"ט).

יב) מִכָּל הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים מַטְעִים הַנָּבִיא בְּיִחוּד אֶת הַשַּׁבָּת כְּהַחֹק הֶחָשׁוּב בְּיוֹתֵר. שַׁבְּתֹתַי — בְּרַבִּים, בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וְנִשְׁנֶה בְּכָל שָׁבוּעַ. לְאוֹת... — כִּי אֲנִי יְהוָֹה מְקַדְּשָׁם — שֶׁבָּחַרְתִּי בָהֶם מִכָּל הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי לְעַם קָדוֹשׁ. הַשַּׁבָּת הִיא אוֹת הַבְּרִית, אוֹת קְדֻשַּׁת עַם יִשְׂרָאֵל לֵאלֹהָיו, כָּאָמוּר: „כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי

הֶעָרוֹת

ט) הֵחֵל — נִפְעַל מִמְּקוֹר חָלוֹל: שֵׁם הַפֹּעַל.

יְהוָה. כז לָכֵן דַּבֵּר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל, בֶּן־אָדָם, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: עוֹד זֹאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אֲבוֹתֵיכֶם, בְּמַעֲלָם
בִּי מָעַל. כח וָאֲבִיאֵם אֶל־הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֵת
אוֹתָהּ לָהֶם; וַיִּרְאוּ כָל־גִּבְעָה רָמָה וְכָל־עֵץ עָבֹת, וַיִּזְבְּחוּ־
שָׁם אֶת־זִבְחֵיהֶם, וַיִּתְּנוּ־שָׁם כַּעַס קָרְבָּנָם, וַיָּשִׂימוּ שָׁם רֵיחַ
נִיחוֹחֵיהֶם, וַיַּסִּיכוּ שָׁם אֶת־נִסְכֵּיהֶם. כט וָאֹמַר אֲלֵהֶם: מָה
הַבָּמָה, אֲשֶׁר־אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם? וַיִּקָּרֵא שְׁמָהּ בָּמָה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה.

בֵּאוּר

כְּדֵי לְהַשְׁמִידָם. יְחֶזְקֵאל חוֹשֵׁב אֵפוֹא אֶת קָרְבְּנוֹת הַיְלָדִים לְמִנְהָג דָּתִי עִבְרִי עַתִּיק. יִרְמְיָהוּ מִתְנַגֵּד לְדֵעָה זוֹ בְּהֶחְלֵט: „וּבָנוּ בָּמוֹת הַתֹּפֶת... לִשְׂרֹף אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ, אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עָלְתָה עַל לִבִּי" (ז׳, ל״א).

כ״ז—כ״ט) חַטַּאת הָעָם בְּאֶרֶץ בְּנָעַן.

כז) עוֹד זֹאת [=בְּזֹאת] גִּדְּפוּ אוֹתִי — נִאֲצוּ, הִלְּלוּ אֶת כְּבוֹדִי. הַמִּלָּה „זֹאת" רוֹמֶזֶת אֶל הָאָמוּר בַּפָּסוּק הַבָּא.

כח) וָאֲבִיאֵם אֶל הָאָרֶץ... — [וְזֶהוּ מִשְׁפַּט־הַקְדָּמָה] כִּי כַּאֲשֶׁר הֲבֵאתִים אֶל הָאָרֶץ, דָּבְקוּ בַּפֻּלְחָן הַכְּנַעֲנִי, פֻּלְחַן הֶהָרִים. וַיִּרְאוּ כָל גִּבְעָה רָמָה... — עֵץ עָבֹת — עֵץ שֶׁעֲנָפָיו מְרֻבִּים וְרַעֲנַנִּים. זִבְחֵיהֶם — הַזְּבָחִים שֶׁאָכְלוּ אֶת בְּשָׂרָם וְהִפְרִישׁוּ מֵהֶם חֵלֶק לָאֱלָהוּת הַשּׁוֹכֶנֶת עַל הֶהָרִים הָרָמִים וּבָעֵצִים הָרַעֲנַנִּים. כַּעַס קָרְבָּנָם — קָרְבַּן הַקִּנְאָה וְהַכַּעַס, כְּלוֹמַר: הַמַּכְעִיס אוֹתִי; כִּי רַק בְּבֵית הַבְּחִירָה שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם יֵרָצוּ לִי קָרְבְּנוֹתֵיהֶם. וַיַּסִּיכוּ — נָסֵךְ יַיִן.

כט) הַנָּבִיא מִתְלוֹצֵץ עַל הַבָּמָה בְּבֵאוּר אֶתִּמוֹלוֹגִי עוֹקֵץ, שֶׁהוּא נוֹתֵן לְשֵׁם זֶה בְּלָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. וָאֹמַר אֲלֵיהֶם — אֶל הַזּוֹבְחִים עַל הַבָּמוֹת: מָה הַבָּמָה — אֵיזֶה עֵרֶךְ יֵשׁ לְבָמָה זוֹ — אֲשֶׁר אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם — שֶׁאַתֶּם בָּאִים לַעֲבֹד אֶת אֱלִילֵיכֶם; וְאָמַר „הַבָּאִים" [בְּהֵא הַיְדִיעָה] בִּשְׁבִיל שִׁוּוּי הַצִּלְצוּל עִם „הַבָּמָה"; וְאֶפְשָׁר שֶׁ„הַבָּאִים" בָּא כַּאן בְּהוֹרָאַת הִזְדַּוְּגוּת [בָּא אֶל אִשָּׁה], וּמְרַמֵּז לַזִּמָּה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהָיְתָה חֵלֶק מִן הַפֻּלְחָן הַכְּנַעֲנִי. וַיִּקָּרֵא שְׁמָהּ: בָּמָה — שֶׁפֵּרוּשָׁהּ: בָּ[א] מָה.

הֶעָרוֹת

כח) כַּעַס קָרְבָּנָם — דּוֹמֶה לָזֶה: „פֶּלֶא יוֹעֵץ" (יְשַׁעְיָהוּ ט׳, ה׳).

אֹתָם לְעֵינֵיהֶם. כג גַּם־אֲנִי נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר:
לְהָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בָּאֲרָצוֹת. כד יַעַן מִשְׁפָּטַי
לֹא־עָשׂוּ, וְחֻקּוֹתַי מָאָסוּ, וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ; וְאַחֲרֵי גִּלּוּלֵי
אֲבוֹתָם הָיוּ עֵינֵיהֶם. כה וְגַם־אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים
וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָּהֶם. כו וָאֲטַמֵּא אוֹתָם בְּמַתְּנוֹתָם, בְּהַעֲבִיר
כָּל־פֶּטֶר רָחַם; לְמַעַן אֲשִׁמֵּם, לְמַעַן אֲשֶׁר יֵדְעוּ, אֲשֶׁר אֲנִי

בֵּאוּר

אָחוֹר אֶת יְדֵי הַשְּׁלוּחָה לְכַלּוֹתָם.

כג) גְּזֵרַת הַגָּלוּת קָדְמָה לִכְנִיסַת יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ.

כ"ה — כ"ו) כַּאן מַשְׁמִיעֵנוּ הַנָּבִיא הַשְׁקָפָה מְיֻחָדָה בְּמִינָהּ עַל אַחַד הַחֻקִּים הָעַתִּיקִים בְּתוֹרַת יִשְׂרָאֵל: חֹק הַבְּכוֹרִים, שֶׁבִּתְקוּפָה קְדוּמָה מְאֹד הַגּוֹבֶלֶת בָּאֱלִילוּת הָיוּ מַקְרִיבִים אֶת כָּל בְּכוֹר אָדָם וּבְהֵמָה לֵאלֹהִים [רִשּׁוּמוֹ נִמְצָא עוֹד בַּתּוֹרָה: „כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי (שְׁמוֹת צ"ד, י"ט); „בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי" (שָׁם כ"ב, כ"ח)]. אַחֲרֵי כֵן, כְּשֶׁנִּזְדַּכְּכוּ מֻשָּׂגֵי הַדָּת, אָמְרָה תוֹרָה: „כָּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה" (שָׁם ל"ב, כ'). אֲבָל נְבִיאֵנוּ מְיַחֵס אֶת הַחֹק הָאֱלִילִי הַקָּדוּם לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שֶׁחֹק אַכְזָרִי זֶה נִתַּן רַק כְּדֵי לְיַסֵּר אֶת הָעָם הַסּוֹרֵר מוּסָר אַכְזָרִי עַל רִשְׁעָתוֹ. הַשְׁקָפָה זוֹ מַתְאִימָה מְאֹד לִתְכוּנַת הַנָּבִיא הַזּוֹעֵם הָרוֹאֶה גַּם בְּחֶמְלַת יְהוָה עַל פְּלִיטֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִן הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדֶּבֶר, אַךְ כַּוָּנָה רָעָה — אָמְנָם, צוֹדֶקֶת: „כִּי תִרְאוּ אֶת דַּרְכָּם וְאֶת עֲלִילוֹתָם, וִידַעְתֶּם, כִּי לֹא חִנָּם עָשִׂיתִי..." (י"ד, כ"ג). אֱלֹהֵי יְחֶזְקֵאל הוּא אֱלֹהֵי הַצֶּדֶק, הַמּוֹדֵד לַכֹּל אַךְ בְּ„מִדַּת הַדִּין" הַקָּשָׁה, וּ„מִדַּת הָרַחֲמִים" זָרָה לוֹ. נְבִיאֵנוּ יָצַר לוֹ אֶת אֱלֹהָיו בְּצַלְמוֹ הוּא [רְאֵה בְּמָבוֹא הַסֵּפֶר].

כה) וְגַם אֲנִי... — וְיַעַן, כִּי לֹא עָשׂוּ אֶת הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים הַטּוֹבִים, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם, נָתַן לָהֶם יְהוָה חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר לֹא יִחְיוּ בָהֶם, חֻקִּים שֶׁבָּאוּ בְּתוֹר עֹנֶשׁ עַל מֶרְיָם וּנְטִיָּתָם הָרָעָה.

כו) וְהַנָּבִיא מַזְכִּיר בְּיִחוּד אֶת חֹק הַבְּכוֹרִים שֶׁהֻקְדְּשׁוּ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִתְקוּפָה קְדוּמָה הָיוּ מַקְרִיבִים אוֹתָם קָרְבָּן לַיהוָה — בְּהַעֲבִיר כָּל פֶּטֶר רֶחֶם — בָּאֵשׁ. לְמַעַן אֲשִׁמֵּם — כַּוָּנַת הַחֹק הָאַכְזָרִי הַזֶּה הָיְתָה

הֶעָרוֹת

כו) אֲשִׁמֵּם — : פִּעֵל מִמְּקוֹר שָׁמֵם

מִן־הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר נְפוֹצוֹתֶם בָּם, בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה
וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה. לה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־מִדְבַּר הָעַמִּים;
וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתְּכֶם שָׁם פָּנִים אֶל־פָּנִים. לו כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּטְתִּי אֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרָיִם; כֵּן אִשָּׁפֵט אִתְּכֶם, נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהוִה. לז וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבֶט; וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם
בְּמָסֹרֶת הַבְּרִית. לח וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי;
מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם, וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא;
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה. לט וְאַתֶּם, בֵּית־יִשְׂרָאֵל, כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יֱהוִה: אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עֲבֹדוּ, וְאַחַר אִם־אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֵלָי;
וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ־עוֹד בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם.

בֵּאוּר

לה) מִדְבַּר הָעַמִּים — הוּא מִדְבַּר סוּרְיָה וַאֲרָם, שֶׁבֵּין בָּבֶל וּבֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִקְרָא כָּךְ, בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בִּגְבוּלוֹת עַמִּים שׁוֹנִים, בְּנִגּוּד לְמִדְבַּר סִינַי, הַשַּׁיָּךְ לְמִצְרָיִם.

לז) וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבֶט — כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָרוֹעֶה לְצֹאנוֹ, בְּשׁוּבוֹ מִן הַמִּרְעֶה. בְּמָסֹרֶת הַבְּרִית — בְּאֶסָרֵי [=בִּקְשׁוּרֵי] הַבְּרִית. כְּלוֹמַר: אַכְרִיחַ אֶתְכֶם לְקַיֵּם אֶת הָאִסָּרִים שֶׁאוֹסֶרֶת עֲלֵיכֶם הַבְּרִית, שֶׁכָּרַתִּי עִם אֲבוֹתֵיכֶם.

לח) וּבָרוֹתִי... — אֲבָרֵר וְאוֹצִיא, כְּמוֹ שֶׁמּוֹצִיא הָרוֹעֶה אֶת הַכְּבָשִׂים הַחוֹלִים וְהַנְּגוּעִים מִתּוֹךְ הָעֵדֶר. מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם — מֵאֶרֶץ גָּלוּתָם. לֹא יָבוֹא — [רְאֵה הֶעָרוֹת].

לט) אִישׁ גִּלּוּלָיו לְכוּ עֲבֹדוּ... — אַחֲרֵי שֶׁאֵינְכֶם שׁוֹמְעִים אֵלַי, לְכוּ וְעִבְדוּ פֹּה אֶת גִּלּוּלֵיכֶם, גִּלּוּלֵי הַכַּשְׂדִּים; אֲבָל

הֶעָרוֹר

לז) וְהַעֲבַרְתִּי — בְּמוּבָן אַחֵר מִזֶּה שֶׁהָעָם מַעֲבִיר (ל״א) וּלְמַטָּרָה אַחֶרֶת. מָסֹרֶת — [=מַאֲסֹרֶת] מִמְּקוֹר אָסֹר. לח) וּבָרוֹתִי — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן עִם „הַבְּרִית" שֶׁלְּפְנֵי זֶה. לֹא יָבוֹא — [=יָבֹאוּ], וְנִשְׁמְטָה הַוָּו בְּטָעוּת מִפְּנֵי הַוָּו שֶׁל „וִידַעְתֶּם" הַסְּמוּכָה לָהּ; וְכֵן נוֹסַח הַשִּׁבְעִים.

ל לָכֵן אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
הַבְדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיכֶם אַתֶּם נִטְמְאִים, וְאַחֲרֵי שִׁקּוּצֵיהֶם אַתֶּם
זֹנִים; לא וּבִשְׂאֵת מַתְּנֹתֵיכֶם, בְּהַעֲבִיר בְּנֵיכֶם בָּאֵשׁ, אַתֶּם
נִטְמְאִים לְכָל־גִּלּוּלֵיכֶם עַד־הַיּוֹם, וַאֲנִי אִדָּרֵשׁ לָכֶם, בֵּית
יִשְׂרָאֵל? חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה, אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם. לב וְהָעֹלָה
עַל־רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה, אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים: נִהְיֶה כַגּוֹיִם,
כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת, לְשָׁרֵת עֵץ וָאָבֶן. לג חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהוִה, אִם־לֹא בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה
אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם. לד וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים, וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם

בֵּאוּר

ל׳ – מ״ד) הַשְׁקָפָה עַל הַהֹוֶה וְהֶעָתִיד.

ל) בַּמִּלִּים „עַד הַיּוֹם הַזֶּה״ הִגִּיעַ הַנָּבִיא אֶל הַהֹוֶה, וְהִנֵּה הוּא מַתְחִיל לִשְׁפֹּט אֶת אֶחָיו הַגּוֹלִים, שֶׁבָּאֵי כֹחָם, הַזְּקֵנִים, יוֹשְׁבִים לְפָנָיו. **הַבְדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיכֶם...** הַאוֹמְרִים גַּם אַתֶּם לִהְיוֹת נִטְמָאִים בְּדֶרֶךְ אֲבוֹתֵיכֶם, שֶׁזָּבְחוּ עַל כָּל גִּבְעָה רָמָה?

לא) מְבָאֵר מַה הִיא „דֶּרֶךְ אֲבוֹתֵיהֶם״. **וּבִשְׂאֵת מַתְּנוֹתֵיכֶם** — וּבַהֲבִיאֲכֶם אֶת מַתְּנוֹתֵיכֶם אֶל הַבָּמוֹת. עֲבוֹדַת אֱלֹהִים עַל הַבָּמוֹת הָיְתָה בְּעֵינֵי הַנָּבִיא כָּאֱלִילוּת גְּמוּרָה, וּמְמֻנָּה, לְדַעְתּוֹ, אַךְ צַעַד אֶחָד אֶל הַעֲבָרַת הַבָּנִים בָּאֵשׁ. **אַתֶּם נִטְמְאִים... עַד הַיּוֹם** (הַזֶּה) — כָּךְ קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים. **וַאֲנִי אִדָּרֵשׁ לָכֶם?** — כַּמָּה גְּדוֹלָה הִיא הַחֻצְפָּה לָבֹא עוֹד אֵלַי אַחֲרֵי כָּל אֵלֶּה וְלִדְרֹשׁ אוֹתִי!

לב) כָּאן פּוֹנֶה הַנָּבִיא אֶל הַחֵלֶק מִן הַגּוֹלִים, שֶׁהֶרְאוּ נְטִיָּה לְהִתְבּוֹלְלוּת דָּתִית, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה חָפְצוּ הַזְּקֵנִים לְסַדֵּר עֲבוֹדַת אֱלֹהִים קְבוּעָה בְּבָבֶל. **אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים** — בֵּאוּר אֶל „וְהָעֹלָה עַל רוּחֲכֶם״. **לְשָׁרֵת** — פֹּעַל זֶה מְשַׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים: „הַכֹּהֲנִים מְשָׁרְתֵי יְהוָה״ (יוֹאֵל א׳ ט׳); רוֹצִים הֵם לִהְיוֹת „מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים״, אֲבָל לֹא „גּוֹי קָדוֹשׁ״ לֵאלֹהָיו. **עֵץ וָאָבֶן** — עֵרֶךְ הָאֱלִילִים בְּעֵינֵי הַנָּבִיא אֵינוֹ אֶלָּא עֵרֶךְ הַחֹמֶר, שֶׁהֵם עֲשׂוּיִם מִמֶּנּוּ.

לג) **בְּיָד חֲזָקָה...** — מְאַיֶּמֶת, כְּלוֹמַר: עַל כָּרְחֲכֶם. **אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם** — אֲנוּסִים תִּהְיוּ לְהַכִּיר אֶת מַלְכוּתִי.

עֲלִילוֹתֵיכֶם, אֲשֶׁר נִטְמֵאתֶם בָּם; וּנְקֹטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם בְּכָל־
רָעוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם. מד וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה, בַּעֲשׂוֹתִי
אִתְּכֶם לְמַעַן שְׁמִי; לֹא כְדַרְכֵיכֶם הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם
הַנִּשְׁחָתוֹת, בֵּית יִשְׂרָאֵל, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

כא.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בֵּאוּר

מג) וּנְקֹטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם—תִּהְיוּ מְאוּסִים בְּעֵינֵי עַצְמְכֶם עַל הָרָעוֹת שֶׁעֲשִׂיתֶם.

מד) בַּעֲשׂוֹתִי אִתְּכֶם — טוֹב וָחֶסֶד. לֹא כְדַרְכֵיכֶם—כִּגְמוּל דַּרְכֵיכֶם

פֶּרֶק כא.

נְבוּאָה שְׁנִיָּה: חֶרֶב נוֹקֶמֶת שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

נְבוּאָה זוֹ מְכִילָה אַרְבָּעָה מַאֲמָרִים קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה, שֶׁהַמִּלָּה „חֶרֶב" הִיא מִלַּת־הַתַּמְצִית (שְׁטִיכְוואָרְט) שֶׁלָּהֶם. שְׁלשָׁה הַמַּאֲמָרִים הָרִאשׁוֹנִים נֶאֶמְרוּ בְּעֵת אַחַת, הִיא עֵת הַמַּסָּע הָרִאשׁוֹן שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר לִירוּשָׁלַיִם (בִּשְׁנַת 588), וְהַמַּאֲמָר הָאַחֲרוֹן נֶאֱמַר אַחַר חָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וְנִסְמָךְ בְּרַעְיוֹנוֹ הָעִקָּרִי אֶל הַשְּׁלשָׁה הָרִאשׁוֹנִים.

הַנָּבִיא עוֹמֵד בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְצִדְקִיָּהוּ וְרוֹאֶה, כִּי הַמִּשְׁפָּט הַנּוֹרָא הַנָּכוֹן מֵאָז לְצִדְקִיָּהוּ, הַבּוֹגֵד בְּמַלְכּוֹ הָעֶלְיוֹן, הוֹלֵךְ וְקָרוֹב: נְבוּכַדְנֶאצַּר יָצָא בְּרֹאשׁ חֵילוֹ הַגָּדוֹל לְהַחֲרִיב אֶת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיְתָה לְקַן הַמְּרִידָה שֶׁל כָּל מַלְכֵי אַרְצוֹת הַיָּם הַתִּיכוֹן [רְאֵה יִרְמְיָהוּ כ"ז, ד']. הַנָּבִיא יָדַע אָמְנָם מֵרֹאשׁ אַחֲרִית הַמֶּרֶד וְתוֹצְאוֹתָיו הַנּוֹרָאוֹת לִיהוּדָה; אַךְ בִּרְאוֹתוֹ עַתָּה אֶת אִיּוּמָיו הַנּוֹרָאִים יוֹצְאִים אֶל הַפֹּעַל עִם כָּל נוֹרְאוֹתֵיהֶם, יִסָּעֵר בּוֹ רוּחוֹ הַלּוֹהֵט וְנַפְשׁוֹ הַדּוֹאֶבֶת תִּתְרַגֵּשׁ וְתִתְמַרְמֵר בְּקִרְבּוֹ. סַעֲרַת רוּחוֹ זוֹ מְמַלֵּאָה אֶת הַנְּבוּאוֹת הַבָּאוֹת בְּפֶרֶק זֶה.

מַאֲמָר רִאשׁוֹן (א'—י"ב): מְשַׁל שְׂרֵפַת הַיַּעַר וּפִתְרוֹנוֹ: חֶרֶב הַנְּקָמָה.

מ כִּי בְהַר־קָדְשִׁי, בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה, שָׁם
יַעַבְדֻנִי כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה בָּאָרֶץ; שָׁם אֶרְצֵם, וְשָׁם אֶדְרוֹשׁ
אֶת־תְּרוּמֹתֵיכֶם וְאֶת־רֵאשִׁית מַשְׂאוֹתֵיכֶם בְּכָל־קָדְשֵׁיכֶם.
מא בְּרֵיחַ נִיחֹחַ אֶרְצֶה אֶתְכֶם, בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים,
וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָאֲרָצוֹת, אֲשֶׁר נְפֹצֹתֶם בָּם; וְנִקְדַּשְׁתִּי
בָכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם. מב וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה, בַּהֲבִיאִי אֶתְכֶם
אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל; אֶל־הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לָתֵת
אוֹתָהּ לַאֲבוֹתֵיכֶם. מג וּזְכַרְתֶּם־שָׁם אֶת־דַּרְכֵיכֶם וְאֵת כָּל־

בֵּאוּר

אֶת שֵׁם קָדְשִׁי לֹא תְחַלְּלוּ עוֹד, בַּהֲבִיאֲכֶם לִי פֹּה מַתָּנוֹת וּזְבָחִים, שֶׁהֵם בְּעֵינַי בַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים.

מ) בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל — עַל הַר צִיּוֹן. שָׁם יַעַבְדֻנִי — הַהַטְעָמָה עַל „שָׁם". כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה — [כְּלָלוּת כְּפוּלָה] יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם יַחַד. בָּאָרֶץ — עֲבוֹדַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שָׁם אֶרְצֵם — לֹא לְבַד שֶׁאֲקַבֵּל אֶת הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁיַּגִּישׁוּ אֵלַי, אֶלָּא גַם אֶרְצֶה בָהֶם, אֶשְׁתּוֹקֵק אֲלֵיהֶם. תְּרוּמֹתֵיכֶם — הַנְּתָּנוֹת לַכֹּהֲנִים. מַשְׂאוֹתֵיכֶם — מַתְּנוֹתֵיכֶם. קָדְשֵׁיכֶם — מַה שֶּׁתַּקְדִּישׁוּ לְצֹרֶךְ הַמִּקְדָּשׁ; וְכֵן: „וַיָּבֵא אֶת קָדְשֵׁי אָבִיו" (מְלָכִים א' ט"ו, ט"ו).

מא) בְּרֵיחַ נִיחֹחַ — בַּקָּרְבָּנוֹת שֶׁתַּקְרִיבוּ לִי — אֶרְצֶה אֶתְכֶם — תִּהְיוּ לִי לְרָצוֹן. כָּאן מְדַבֵּר יְחֶזְקֵאל הַכֹּהֵן, הַמִּתְגַּעְגֵּעַ לְחִדּוּשׁ הָעֲבוֹדָה בַּמִּקְדָּשׁ. וְנִקְדַּשְׁתִּי בָכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם — כַּאֲשֶׁר יִרְאוּ הַגּוֹיִם אֶת גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל וְיַכִּירוּ אֶת קְדֻשַּׁת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, גָּדְלוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ.

מב) וְגַם אַתֶּם תַּכִּירוּ אָז אֶת אֱלָהוּתִי וִיכָלְתִּי הַבִּלְתִּי מֻגְבֶּלֶת.

הֶעָרוֹת

מ) בְּהַר קָדְשִׁי — מִבְטָא זֶה בָּא בִּיחֶזְקֵאל רַק כָּאן; רְאֵה יְשַׁעְיָהוּ י"א, ט'; יוֹאֵל ד', י"ז; יִרְמְיָהוּ ל"א, כ"ג. בָּאָרֶץ, שָׁם אֶרְצֵם — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. תְּרוּמֹתֵיכֶם... — רְאֵה לְהַלָּן מ"ד, ל'.

לֹא־תִכְבֶּה לַהֶבֶת שַׁלְהֶבֶת;
וְנִצְרְבוּ־בָהּ כָּל־פָּנִים מִנֶּגֶב צָפוֹנָה.
ד וְרָאוּ כָּל־בָּשָׂר, כִּי אֲנִי יְהוָה בִּעַרְתִּיהָ, לֹא תִּכְבֶּה.
ה וָאֹמַר: אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה! הֵמָּה אֹמְרִים לִי:
הֲלֹא מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים הוּא.
ו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ז בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־יְרוּשָׁלִַם,
וְהַטֵּף אֶל־מִקְדָּשִׁים;

בֵּאוּר

אֶת הַצַּדִּיקִים וְהָרְשָׁעִים יַחַד. אָמְנָם אֵין זֶה מַתְאִים לַתֵּיאוֹרְיָה שֶׁל הַנָּבִיא הַמְבֹאֶרֶת לְמַעְלָה בְּפֶרֶק י״ח; אֲבָל לְעֻמַּת זֹאת מַתְאִים הוּא לַמְּצִיאוּת הַהִסְטוֹרִית. לַהֶבֶת־שַׁלְהֶבֶת — הַכֵּפֶל בָּא לְתָאֵר אֶת גֹּדֶל הַלֶּהָבָה. וְנִצְרְבוּ בָהּ כָּל פָּנִים — וְנִשְׂרְפוּ בָאִשָּׁה פְּנֵי כָּל הַיּוֹשְׁבִים מִסָּבִיב וּמַבִּיטִים בְּפַחַד אֶל שְׂרֵפַת־הַיַּעַר הַנּוֹרָאָה. מִנֶּגֶב צָפוֹנָה — מִדָּרוֹם, מִיהוּדָה, וְעַד בָּבֶל שֶׁבִּצְפוֹנִית־מִזְרָחִית.

ד) וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר — אָז יִרְאוּ וְיַכִּירוּ כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם: כִּי אֲנִי יְהוָה בִּעַרְתִּיהָ, לֹא תִכְבֶּה — כִּי רַק אֲנִי אֱלֹהֵי עוֹלָם, הִבְעַרְתִּי אֶת הַלֶּהָבָה הַנּוֹרָאָה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכַבּוֹתָהּ.

ה) מַעֲבָר אֶל הַנִּמְשָׁל. הֵמָּה — הֲמוֹן הַשּׁוֹמְעִים. מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים הוּא — אוֹהֵב הוּא לְדַבֵּר בְּאַלֵּיגוֹרְיוֹת, וְאֵין דְּבָרָיו בְּרוּרִים וּמֻחְלָטִים כְּדִבְרֵי נְבוּאָה.

ו׳—י׳) הַנִּמְשָׁל: חֶרֶב יְהוָה.

ז׳) וְהַטֵּף — וְהִנָּבֵא — אֶל [=עַל] מִקְדָּשִׁים — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: מִקְדָּשֶׁיהָ — שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. וְהָרִבּוּי כְּמוֹ לְמַעְלָה (ז׳, כ״ד). וְיֵשׁ קוֹרְאִים: מִקְדָּשָׁם, וְהַכִּנּוּי

הֶעָרוֹת

י״ז, וּרְאֵה שָׁם בְּבֵאוּרֵנוּ. שַׁלְהֶבֶת — שֵׁם מִמְּקוֹר לָהֹב בִּתְמוּנַת הַבִּנְיָן הָאֲרָמִי שַׁפְעֵל: שַׁלְהֵב, כְּמוֹ שַׁעְבֵּד, מִמְּקוֹר עָבֹד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּקוֹרוֹ בַּעֲרָבִית: שִׁהַאבּ=לֶהָבָה בְּתוֹסֶפֶת ל׳ בְּאֶמְצַע. וְנִצְרְבוּ — פֹּעַל צָרֹב, אֲחִי שָׂרֹף, בְּחִלּוּף אוֹתִיּוֹת ש׳—צ׳, ב׳—פ׳, וּבָאַשּׁוּרִית צָרַבוּ=בָּעוֹר.

ב בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ דֶּרֶךְ תֵּימָנָה,
וְהַטֵּף אֶל־דָּרוֹם;
וְהִנָּבֵא אֶל־יַעַר הַשָּׂדֶה נֶגֶב.
ג וְאָמַרְתָּ לְיַעַר הַנֶּגֶב: שְׁמַע דְּבַר־יְהוָה;
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
הִנְנִי מַצִּית־בְּךָ אֵשׁ,
וְאָכְלָה בְךָ כָל־עֵץ־לַח וְכָל־עֵץ יָבֵשׁ,

בֵּאוּר

ב׳--ד׳) הַמָּשָׁל.

ב) דֶּרֶךְ תֵּימָנָה — לְצַד דָּרוֹם, וְהַכַּוָּנָה לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיְתָה מִמַּעֲרָבִית דְּרוֹמִית לִנְהַר כְּבָר, מְקוֹם מוֹשַׁב הַנָּבִיא. וְהַטֵּף — דַּבֵּר, הִנָּבֵא. וְהַטֵּף אֶל דָּרוֹם — וְהִנָּבֵא אֶל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּדָרוֹם. יַעַר הַשָּׂדֶה — הַשֵּׁם „שָׂדֶה" בָּא כַּאן בְּמוּבָנוֹ הָרָחָב: לֹא שְׂדֵה זֶרַע, אֶלָּא מָקוֹם בִּלְתִּי נוֹשָׁב; בְּנִגּוּד לֶעָרִים וּכְפָרִים. „יַעַר הַשָּׂדֶה" תֹּאַר לְהָרֵי יְהוּדָה, שֶׁהָיוּ מְכֻסִּים יְעָרִים. יַעַר הַשָּׂדֶה נֶגֶב — יַעַר הַשָּׂדֶה שֶׁבַּנֶּגֶב. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „נֶגְבָּה".

ג) שְׂרֵפוֹת־יַעַר רְגִילוֹת מְאֹד בְּאֶרֶץ־הַקֶּדֶם הַחַמָּה. עֵץ לַח — שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ חִיּוּנִי גָּדוֹל, כִּנּוּי לְצַדִּיק; וְ„עֵץ יָבֵשׁ" כִּנּוּי לְרָשָׁע. וְאָכְלָה בְךָ... — וְשָׂרְפָה בְּקִרְבְּךָ

הֶעָרוֹת

ב) דֶּרֶךְ — שֵׁם זֶה בָּא כַּאן בְּמוּבָן יְשָׁרָה (ריבטונג). תֵּימָנָה — [=תֵּימָן] גַּם יָמִין=דָּרוֹם. הָעִבְרִי מְסַמֵּן אֶת רוּחוֹת הָעוֹלָם, כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד וּפָנָיו לְמִזְרָח; וְעַל כֵּן הוּא קוֹרֵא לְמִזְרָח קֶדֶם, לְמַעֲרָב — אָחוֹר, לְדָרוֹם — יָמִין וּלְצָפוֹן — שְׂמֹאל. דָּרוֹם — שָׁרְשׁוֹ מוֹרֶה בַּעֲרָבִית עַל זֹהַר וָחֹם הַשֶּׁמֶשׁ, בְּנִגּוּד אֶל צָפוֹן שֶׁהוּא נִצְפָּן מֵאוֹר הַחַמָּה. וּבַעֲלֵי הַתַּלְמוּד בָּנוּ מִשֵּׁם „דָּרוֹם" פֹּעַל בְּהִפְעִיל וְהָפְעַל: „הָרוֹצֶה שֶׁיַּחְכִּים יַדְרִים" בָּבָא בַּתְרָא כ״ה, א׳; „שָׂדוֹת הַמֻּדְרָמוֹת" (מְנָחוֹת פ״ה). נֶגֶב — מִמְּקוֹר נָגַב, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בַּאֲרָמִית יָבֵשׁ, וְהוּנַח בְּעִקָּרוֹ עַל דְּרוֹם יְהוּדָה, שֶׁאַדְמָתוֹ יְבֵשָׁה מְאֹד [רְאֵה יְהוֹשֻׁעַ ט״ו, י״ט: „כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי"]. וּמִזֶּה קִבֵּל הַשֵּׁם נֶגֶב הוֹרָאַת דָּרוֹם בִּכְלָל.

ג) הִנְנִי מַצִּית... — תֵּאוּר שְׂרֵפוֹת שָׂדֶה וָיַעַר אָנוּ מוֹצְאִים גַּם בִּישַׁעְיָהוּ ט׳, י״ז; י׳,

וְכָהֲתָה כָל־רוּחַ, וְכָל בִּרְכַּיִם תֵּלַכְנָה מַּיִם, הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.
יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יד בֶּן־אָדָם, הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ:
כֹּה אָמַר יְהוָה: אֱמֹר:
חֶרֶב, חֶרֶב הוּחַדָּה וְגַם־מְרוּטָה.
טו לְמַעַן טְבֹחַ טֶבַח הוּחַדָּה,

בֵּאוּר

לַמַּיִם מִפַּחַד פִּתְאֹם. הִנֵּה בָאָה — הִנֵּה הַשְּׁמוּעָה מְמַשְׁמֶשֶׁת וּבָאָה. וְנִהְיָתָה — וְנִתְאַמְּתָה, נִתְקַיְּמָה, מִן הַהֹוֶה הַקָּרוֹב עוֹבֵר הַנָּבִיא אֶל הֶעָבָר הַנְּבוּאִי.

י״ג—כ״ב) מַאֲמָר שֵׁנִי: חֲזוֹן הַחֶרֶב. הַכִּנּוּן שֶׁל חָזוֹן שִׁירִי זֶה עַז וְנִרְגָּשׁ מְאֹד. הַנָּבִיא רוֹאֶה בֶּחָזוֹן: חֶרֶב פִּיפִיּוֹת גְּדוֹלָה, מְרוּטָה וּמַבְרִיקָה, מִתְהַפֶּכֶת לְנֶגֶד עֵינָיו; וְהוּא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר, כִּי הַחֶרֶב הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת חֶרֶב אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִיא, הַנְּתוּנָה בִּידֵי מֶלֶךְ בָּבֶל לְהִלָּחֵם בָּהּ בִּיהוּדָה וּלְהַשְׁחִיתָהּ. הַשִּׁירָה נֶחֱלֶקֶת לְאַרְבָּעָה בָּתִּים.

י״ד—ט״ו) הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן: תֵּאוּר הַחֶרֶב.

יד) חֶרֶב חֶרֶב — הַכֵּפֶל מַבִּיעַ אֶת הִתְרַגְּשׁוּת הַנָּבִיא. הוּחַדָּה — חִדְּדוּ אוֹתָהּ, הִשְׁחִיזוּהָ. וְגַם מְרוּטָה — וּמְלֻטָּשָׁה.

טו) תַּכְלִית הַחֶרֶב. לְמַעַן טְבֹחַ טֶבַח — הַפֹּעַל טָבֹחַ מְשַׁמֵּשׁ בְּיִחוּד לִשְׁחִיטַת בְּהֵמוֹת לִסְעֻדָּה: „וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן״ (בְּרֵאשִׁית מ״ג, ט״ז), וְכָאן הוּא מְשַׁמֵּשׁ בְּמוּבַן הֲרִיגָה בְּלִי חֶמְלָה; וְכֵן: „אוֹרִידֵם כְּכָרִים לִטְבֹחַ״ (יִרְמְיָהוּ נ״א, מ׳);

הֶעָרוֹת

יב) וְכִהֲתָה — פֹּעַל זֶה בְּמוּבַן חָלַשׁ בָּא בְּבִנְיַן הַקַּל: „וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו״ (בְּרֵאשִׁית כ״ז, א׳); „לֹא כָהֲתָה עֵינוֹ״ (דְּבָרִים ל״ד, ז׳), וְכָאן הוּא בָּא בְּפִעֵל. וְנִהְיָתָה — הָיֹה בְּבִנְיַן נִפְעַל מוּבָנוֹ: הִתְאַמֵּת דָּבָר, יָצָא לִפְעֻלּוֹת. יד) חֶרֶב, חֶרֶב — שִׁירָה זוֹ נִשְׁתַּבְּשָׁה, כַּנִּרְאֶה, עַל יְדֵי הַמַּעְתִּיקִים; וּלְפִיכָךְ רַבּוּ בָהּ מִבְטָאִים קָשֵׁי הַהֲבָנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְהַלָּן. הוּחַדָּה — הַפֹּעַל מִמְּקוֹר חדד. מְרוּטָה — עִקַּר הוֹרָאַת הַפֹּעַל מָרַט=תָּלַשׁ הַשְּׂעָרוֹת: „וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט שְׂעַר רֹאשׁוֹ״ (וַיִּקְרָא י״ג, מ׳), וְכָאן הוּא בָּא בְּמוּבַן לָטַשׁ. טו) לְמַעַן הֱיֵה — [=הֱיֹה=הֱיוֹת].

וְהִנָּבֵא אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל.

ח וְאָמַרְתָּ לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר יְהוָה: הִנְנִי אֵלַיִךְ,
וְהוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ, וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע. ט יַעַן
אֲשֶׁר־הִכְרַתִּי מִמֵּךְ צַדִּיק וְרָשָׁע; לָכֵן תֵּצֵא חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ
אֶל־כָּל־בָּשָׂר מִנֶּגֶב צָפוֹן. י וְיָדְעוּ כָּל־בָּשָׂר, כִּי אֲנִי יְהוָה
הוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ; לֹא תָשׁוּב עוֹד.

יא וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם, וּבִמְרִירוּת
תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם. יב וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ: עַל־מָה אַתָּה נֶאֱנָח?
וְאָמַרְתָּ: אֶל־שְׁמוּעָה כִי־בָאָה, וְנָמֵס כָּל־לֵב, וְרָפוּ כָל־יָדַיִם,

בֵּאוּר

מוּסָב אֶל „הֵמָּה אֹמְרִים" (ה׳).

ח) וְהוֹצֵאתִי חַרְבִּי מִתַּעְרָהּ – כְּמוֹ בְאִירוֹנִיָּה עַל הַמִּתְאוֹנְנִים: „הֲלֹא מְמַשֵּׁל מְשָׁלִים הוּא", מְבָאֵר הַנָּבִיא אֶת מְשַׁל הַשְּׂרֵפָה בְּמָשָׁל אַחֵר, מְשַׁל הַחֶרֶב, אֶלָּא שֶׁמָּשָׁל זֶה יוֹתֵר מוּבָן: חֶרֶב נְבוּכַדְרֶאצַּר אֵינוֹ אֶלָּא חֶרֶב הַמִּשְׁפָּט שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

ט) תֵּצֵא חַרְבִּי אֶל כָּל בָּשָׂר — חֶרֶב נְבוּכַדְרֶאצַּר תַּשְׁמִיד גַּם אֶת כָּל הָעַמִּים הַיּוֹשְׁבִים בֵּין יְהוּדָה וּבָבֶל. זֶהוּ הַנִּמְשָׁל שֶׁל „וְנִצְרְבוּ בָהּ כָּל פָּנִים" (ג׳). מִנֶּגֶב צָפוֹן – קְרָא: צָפוֹנָה.

י) הַנִּמְשָׁל שֶׁל פָּסוּק ד׳.

י״א–י״ב) תֵּאוּר מַצַּב רוּחַ הַגּוֹלִים אַחַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם.

יא) הֵאָנַח — הַנָּבִיא אֵינוֹ נֶאֱנָח מֵאֵלָיו עַל אָסוֹן עַמּוֹ וְאַרְצוֹ; אֶלָּא הוּא מְצֻוֶּה לְהֵאָנֵחַ, וַאֲנָחָתוֹ אֵינָהּ הַבָּעַת מַצַּב רוּחוֹ הוּא, אֶלָּא הִיא מְשַׁמֶּשֶׁת סֵמֶל נְבוּאִי לְמַצַּב־רוּחָם הֶעָתִידִי שֶׁל אֶחָיו הַגּוֹלִים בְּבֹא אֲלֵיהֶם הַשְּׁמוּעָה, כִּי „נֻכְּתָה הָעִיר". אִי־הִשְׁתַּתְּפוּת הַנָּבִיא בְּגוֹרַל עַמּוֹ מִתְבַּטֵּא בְּרֹב נְבוּאוֹתָיו. בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם — הָעִבְרִי חוֹשֵׁב אֶת הַמָּתְנַיִם [=הַחֲלָצַיִם] לִמְקוֹם הַכֹּחַ וְהָאֹמֶץ לְהַחֲזִיק מַעֲמָד [„אֱזָר נָא כְגֶבֶר חֲלָצֶיךָ", „וַיְשַׁנֵּס מָתְנָיו"]; וּלְהֶפֶךְ: הַיֵּאוּשׁ וְשֶׁבֶר־רוּחַ הוּא „שִׁבְרוֹן מָתְנַיִם". וּבִמְרִירוּת תֵּאָנַח — אַנְחָתְךָ הַמָּרָה תֵּצֵא מִגּוּף שָׁבוּר וְרָצוּץ.

יב) אֶל [=עַל] שְׁמוּעָה – עַל הַשְּׁמוּעָה הָרָעָה – כִּי בָאָה — הֹוֶה, בְּמוּבָן עָתִיד קָרוֹב. וְהַכַּוָּנָה: אֶל הַשְּׁמוּעָה שֶׁעוֹד מְעַט וְתָבֹא. וְנָמֵס כָּל לֵב — וְאָז יִמַּס לֵב כָּל שׁוֹמֵעַ. תֵּלַכְנָה מַיִם — תֶּחֱלַשְׁנָה וְהָיוּ

כִּי־הִיא הָיְתָה בְעַמִּי,
הִיא בְּכָל־נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל;
מְגוּרֵי אֶל־חֶרֶב הָיוּ אֶת־עַמִּי,
לָכֵן סְפֹק אֶל־יָרֵךְ.
יח כִּי בֹחַן, וּמָה אִם־גַּם־שֵׁבֶט מֹאֶסֶת לֹא יִהְיֶה?
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.
יט וְאַתָּה, בֶן־אָדָם,
הִנָּבֵא וְהַךְ כַּף אֶל־כָּף;

בֵּאוּר

יִשְׂרָאֵל הוּא הַמְצַוֶּהוּ: „זְעַק וְהֵילֵל"! כִּי הִיא — חֶרֶב חַדָּה זוֹ — הָיְתָה בְעַמִּי — פָּעֲלָה אֶת פְּעֻלָּתָהּ הַנּוֹרָאָה בְּקֶרֶב עַמִּי. מְגוּרֵי אֶל חֶרֶב — מְסוּרִים לַחֶרֶב — הָיוּ — נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל עִם עַמִּי יָחַד. סְפֹק עַל יָרֵךְ — הַכֵּה עַל יָרֵךְ, כְּמִנְהַג בְּנֵי אֶרֶץ הַקֶּדֶם, לְהַבָּעַת צַעַר וְיֵאוּשׁ.

יח) פָּסוּק קָשֶׁה הַהֲבָנָה, וּלְפִי נוּסְחָתֵנוּ יְבֹאַר בְּדֹחַק. כִּי בֹחַן — עָבָר נְבוּאִי בִּמְקוֹם עָתִיד; וְעִקָּרוֹ יִבְחַן; וְאֶפְשָׁר שֶׁנִּשְׁמְטָה הַיּוּד מִפְּנֵי הַיּוּד שֶׁבְּסוֹף הַמִּלָּה „כִּי" שֶׁלְּפָנֶיהָ. כִּי יִבְחַן — כִּי הַצֹּרֵף יִצְרֹף הָעָם מִסִּיגָיו עַל יְדֵי מוּסָר נוֹרָא; וְכֵן אָמַר יִרְמְיָהוּ: „כִּי הִנְנִי צוֹרְפָם וּבְחַנְתִּים" (ט׳, ו׳), וּמָה אִם גַּם שֵׁבֶט מֹאֶסֶת לֹא יִהְיֶה — וּמָה אִם גַּם לֹא יָבֹא עֲלֵיהֶם נְבוּכַדְנֶאצַּר, הַשֵּׁבֶט הַנּוֹרָא הַ„מֹּאֶסֶת כָּל עֵץ"? הֵן בְּכָל אֹפֶן לֹא יִנָּצְלוּ מִמּוּסָר אַכְזָרִי.

י"ט—חֲצִי כ׳) בַּיִת שְׁלִישִׁי: הַמְשֵׁךְ הָרַעְיוֹן הַקּוֹדֵם וְחִזּוּקוֹ.

יט) וְהַךְ כַּף אֶל כָּף — בְּהִנָּבְאֲךָ

הֶעָרוֹת

יז) מְגוּרֵי — בֵּינוֹנִי פָּעוּל מִמְּקוֹר מָ ג ר הַבָּא רַק כָּאן בְּקַל בְּמוּבַן מָסֹר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא בָא בְּפִעֵל בְּהוֹרָאַת הִפִּיל, הִשְׁלִיךְ: „וְכִסְאוֹ לָאָרֶץ מִגַּרְתָּה" (תְּהִלִּים פ"ט, מ"ה). מְגוּרֵי אֶל — בְּסִגְנוֹן שִׁירִי קָשׁוּר הַנִּסְמָךְ גַּם עִם אוֹתִיּוֹת הַיַּחַס = „כְּשִׂמְחַת בַּקָּצִיר" (יְשַׁעְיָהוּ ט׳, ב׳); „יוֹרְדֵי אֶל אַבְנֵי בוֹר" (שָׁם י"ד, י"ט). יט) וְהַךְ כַּף אֶל כָּף — מְחִא כַף יֵאָמֵר לְשִׂמְחָה, וְהַכֵּה כַף — לְצַעַר וְהִתְמַרְמְרוּת, וּרְאֵה לְהַלָּן פָּסוּק י"ב.

לְמַעַן הֱיֵה־לָּהּ בָּרָק מֹרָטָּה;
אוֹ נָשִׂישׂ, שֵׁבֶט בְּנִי מֹאֶסֶת כָּל־עֵץ.
טז וַיִּתֵּן אֹתָהּ לְמָרְטָה, לִתְפֹּשׂ בַּכָּף;
הִיא הוּחַדָּה, חֶרֶב, וְהִיא מֹרָטָּה,
לָתֵת אוֹתָהּ בְּיַד־הוֹרֵג.
יז זְעַק וְהֵילֵל, בֶּן־אָדָם!

בֵּאוּר

„טָבַחְתָּ, לֹא חָמָלְתָּ" (אֵיכָה ב׳, כ״א). לְמַעַן הֱיֵה [=הֱיוֹת] לָהּ בָּרָק — לְמַעַן תַּבְרִיק וּתְנוֹצֵץ. אוֹ נָשִׂישׂ — מִשְׁפָּט קָשֶׁה, וּכְנִרְאֶה מְשֻׁבָּשׁ, וּלְפִי נוּסָחֵנוּ יְבֹאַר: וְכִי נוּכַל לָשׂוּשׂ? בְּנִגּוּד לְהָאָמוּר לְמַעְלָה (י״ב) „הֵאָנַח!" — שֵׁבֶט בְּנִי — אִם שֵׁבֶט הַמּוּסָר הַנּוֹעָד לִבְנִי, לְיִשְׂרָאֵל, שֵׁבֶט זֶה, שֶׁהוּא חֵלֶק קָטָן מִן הָעֵץ — מֹאֶסֶת כָּל עֵץ — גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה הִיא עַד שֶׁכָּל עֵץ כְּאַיִן הוּא נֶגְדָּהּ. הַשֵּׁם „שֵׁבֶט" בָּא כַּאן בְּמִין נְקֵבָה, וְדוֹמֶה לוֹ הַשֵּׁם „מַטֶּה" בְּמִיכָה (ו׳, ט׳). וְזֶהוּ מַאֲמָר מֻסְגָּר, אוֹ נוֹסָף; כִּי הוּא מַפְסִיק אֶת צִיּוּר הַ„חֶרֶב" [וּרְאֵה הֶעָרוֹת לְפָסוּק י״ד].

טז) וַיִּתֵּן אוֹתָהּ לְמָרְטָה — ה׳ נָתַן אוֹתָהּ לִלְטֹשׁ וּלְצַחְצֵחַ. זֶהוּ כְּפֵל מְיֻתָּר, כִּי כְּבָר הוּחַדָּה הַחֶרֶב וְגַם מֹרָטָּה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וַיִּתֵּן אוֹתָהּ לִמְרַצֵּחַ" — אֶת הַחֶרֶב הַחַדָּה וְהַמְּרוּטָה נָתַן בִּידֵי מְרַצֵּחַ; וִיהִי חָרוּז זֶה מַקְבִּיל לֶחָרוּז הַבָּא: „לָתֵת אוֹתָהּ בְּיַד הֹרֵג". וְרוֹמֵז לְמֶלֶךְ בָּבֶל. הִיא הוּחַדָּה (חֶרֶב) — הַמִּלָּה „חֶרֶב" הִיא בֵּאוּר נוֹסָף לְ„הִיא".

י״ז — י״ח) הַבַּיִת הַשֵּׁנִי:

יז) זְעַק וְהֵילֵל, בֶּן־אָדָם! — הַמִּשְׁקָל נַעֲשֶׂה כַּאן יוֹתֵר קָצָר וְיוֹתֵר נִרְגָּשׁ. הַנָּבִיא רוֹאֶה בְּעֵינֵי רוּחוֹ אֶת פְּעֻלַּת הַחֶרֶב הַנּוֹרָאָה. הִנֵּה הִיא נִכְפֶּלֶת וּמְשֻׁלֶּשֶׁת וְגוֹזֶרֶת בְּקֶרֶב הָעָם וּגְדוֹלָיו, וְנַהֲרֵי נַחֲלֵי דָם זוֹרְמִים מִסָּבִיב... הַמִּשְׁפָּט הָאַכְזָרִי הַזֶּה מַרְעִישׁ גַּם אֶת לֵב הַנָּבִיא הַזּוֹעֵם וְהוּא זוֹעֵק וּמְיַלֵּל מֵרֹב כְּאֵב. וְהַנָּבִיא יוֹדֵעַ, כִּי אֱלֹהֵי

הֶעָרוֹת

מֹרָטָּה — פֻּעַל. טז) לְמָרְטָה — שֵׁם הַפֹּעַל בִּתְמוּנָה עַתִּיקָה, כְּמוֹ לְאַהֲבָה, לְיִרְאָה.

אָח, עֲשׂוּיָה לְבָרָק, מְעֻטָּה לְטָבַח!
כא הִתְאַחֲדִי, הֵימִינִי, הָשִׂימִי הַשְׂמִילִי!
אָנָה פָּנַיִךְ מֻעָדוֹת.
כב וְגַם־אֲנִי אַכֶּה כַפִּי אֶל־כַּפִּי,
וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי; אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי.
כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כד וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, שִׂים־

בֵּאוּר

אָח, עֲשׂוּיָה לְבָרָק — אוֹי, אַתְּ חַדָּה וּלְטוּשָׁה הַנּוֹצֶצֶת כַּבָּרָק. מְעֻטָּה לְטָבַח — מְחֻדָּדָה, מֻשְׁחָזָה לִטְבֹּחַ טֶבַח. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „אַתְּ עֲשׂוּיָה לְבָרָק", וְהוּא מִשְׁפַּט הַקְּרִיאָה לִפְנֵי הַצִּוּוּי שֶׁבַּפָּסוּק הַבָּא.

כא) הִתְאַחֲדִי — אַתְּ, הַחֶרֶב הַמְשֻׁלֶּשֶׁת, הִתְאַחֲדִי בְּכֹחוֹתַיִךְ נֶגֶד הָאוֹיֵב הַיְחִידִי לְהַרְבּוֹת חֲלָלָיו [רְאֵה הֶעָרוֹת]. הֵימִינִי — פְּנִי לְיָמִין. הָשִׂימִי — שִׂימִי פָּנַיִךְ, פְּנִי לָךְ. הַשְׂמִילִי — לְצַד שְׂמֹאל. פָּנַיִךְ — פִּיוֹתַיִךְ. מֻעָדוֹת — נְטוּיוֹת. אָנָה פָּנַיִךְ מֻעָדוֹת — כְּלוֹמַר: וְאֶל כָּל אֲשֶׁר תִּפְנִי.

כב) וְגַם אֲנִי — כְּמוֹ שֶׁאַתָּה מַכֶּה כַּף אֶל כָּף (י"ט) — אַכֶּה כַפִּי אֶל כַּפִּי — אֲבָל לֹא מֵרֹב צַעַר, כִּי אִם מִשִּׂמְחַת נָקָם. וַהֲנִחֹתִי חֲמָתִי — וְאַשְׁקִיט אֶת כַּעְסִי, בִּהְיוֹתִי שְׂבַע נָקָם.

כ"ג—ל"ב) מַאֲמָר שְׁלִישִׁי: מֶלֶךְ בָּבֶל עַל אֵם הַדָּרֶךְ: אַחַר מְשַׁל שְׂרֵפַת הַיַּעַר וַחֲזוֹן הַחֶרֶב, בָּא תֵּאוּר הָאוֹיֵב הַנּוֹרָא, שֶׁהַחֶרֶב הַנּוֹרָאָה נְתוּנָה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ שְׁפָטִים בִּירוּשָׁלַיִם, בַּנָּשִׂיא הַיּוֹשֵׁב בָּהּ וּבְעַמּוֹ גַּם יָחַד. הַנָּבִיא רוֹאֶה אֶת נְבוּכַדְנֶאצַּר הוֹלֵךְ וְקָרֵב לִירוּשָׁלַיִם, וְאֶת הֶחָזוֹן הַזֶּה הוּא מְצֻוֶּה לְתָאֵר בְּפֹעַל [רְאֵה לְמַעְלָה פֶּרֶק ד' וּפֶרֶק י"ב].

הֶעָרוֹת

„עַל כָּל שַׁעֲרֵיהֶם נָתַתִּי". אָח — מִלַּת הַקְּרִיאָה לְהַבָּעַת צַעַר, וְהוּא חִקּוּי טִבְעִי לַאֲנָחָה. מְעֻטָּה — הַחֶרֶב הַמֻּשְׁחֶזֶת חַדָּה מִתְמָעֶטֶת; וּלְפִיכָךְ מְשַׁמֵּשׁ תֹּאַר מָעֹט בְּמוּבַן חַד. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן „מְרוּטָּה". כא) הִתְאַחֲדִי — הִתְפַּעֵל מִמְּקוֹר אָחַד: וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁזֶּהוּ בִּנְיַן הִתְאַפְעַל הַסּוּרִי לִמְקוֹר חָדַד, וּפֵרוּשׁוֹ: הֱיִי חַדָּה וְגִזְרִי עַל יָמִין וְעַל שְׂמֹאל. כב) אַכֶּה כַפִּי — כָּאן מְשַׁמֵּשׁ גַּם „הַכֵּה כָף" לְהַבָּעַת שִׂמְחָה לְאֵיד.

וְתִכָּפֵל חֶרֶב שְׁלִישִׁתָה,
חֶרֶב חֲלָלִים הִיא,
חֶרֶב חָלָל הַגָּדוֹל הַחֹדֶרֶת לָהֶם.
כ לְמַעַן לָמוּג לֵב וְהַרְבֵּה הַמִּכְשֹׁלִים,
עַל כָּל־שַׁעֲרֵיהֶם נָתַתִּי אִבְחַת־חָרֶב;

בֵּאוּר

מֵרֹב צַעַר וְיֵאוּשׁ. **וְתִכָּפֵל חֶרֶב שְׁלִישִׁתָה** — כִּי הִנֵּה הַחֶרֶב תִּכָּפֵל וּתְשֻׁלַּשׁ, כְּלוֹמַר: הַחֶרֶב הָיְתָה פִּתְאֹם בֶּחָזוֹן לִשְׁתַּיִם, לְשָׁלֹשׁ חֲרָבוֹת הַמַּפִּילוֹת חֲלָלִים סָבִיב. מְטֻמְרָפוֹזָה (חֲלִיפוֹת־הַמַּרְאֶה) כָּזוֹ רְגִילָה בַּחֲלוֹם חֲזוֹן לַיְלָה. דִּבַּר יְהוָה בְּפִי הַנָּבִיא: „הִנָּבֵא", וְהַצַּעַר שֶׁהוּא מַבִּיעַ בִּשְׁמוֹ („הַךְ כַּף אֶל כָּף") הֵם כֹּחוֹת פּוֹעֲלִים לְהַגְדִּיל אֶת הָאָסוֹן: „דָּבָר שָׁלַח יְהוָה בְּיַעֲקֹב, וְנָפַל (כַּבָּרָק) בְּיִשְׂרָאֵל" (יְשַׁעְיָהוּ ט׳, ז׳). **חֶרֶב חֲלָלִים הִיא** — זוֹהִי חֶרֶב שֶׁתַּפִּיל חֲלָלִים רַבִּים. **חֶרֶב חָלָל הַגָּדוֹל הַחֹדֶרֶת...** — קְרָא: „חֶרֶב הֶחָלָל הַגְּדוֹלָה חֹדֶרֶת לָהֶם". **חֹדֶרֶת** — דּוֹקֶרֶת וְנִכְנֶסֶת לִפְנַי וְלִפְנִים.

כ) **לְמַעַן לָמוּג לֵב** — וּכְדֵי שֶׁיִּמַּס כָּל לֵב מֵאֵימַת הָאוֹיֵב הַנּוֹרָא. **וְהַרְבֵּה הַמִּכְשֹׁלִים** — נִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן: הַמֻּכְשָׁלִים; וְדוֹמֶה לָזֶה: „וְיִהְיוּ מֻכְשָׁלִים לְפָנֶיךָ" (יִרְמְיָהוּ י״ח, כ״ג). **אִבְחַת חָרֶב** — לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת.

חֲצִי כ׳ — כ״ב) הַבַּיִת הָרְבִיעִי.

הֶעָרוֹת

כָּף וְתִכָּפֵל — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. **חֹדֶרֶת** — הַפֹּעַל חָדַר יְסוֹדוֹ חַד, בְּהוֹסָפַת רֵישׁ; וְהוֹרָאָתוֹ: דְּקִירָה וּכְנִיסָה לִפְנִים. וּמִזֶּה הַשֵּׁם חֶדֶר, חֵלֶק מִן הַבַּיִת שֶׁנִּכְנָסִים לְתוֹכוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַפֹּעַל חָדַר הוּא אֲחִי הַפֹּעַל הָאֲרַמִּי חָזַר, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בְּעִבְרִית סָבַב, וְהוּא דוֹמֶה לַפֹּעַל גָּדַר, וּמִזֶּה הַשֵּׁם חֶדֶר: חֵלֶק מִן הַבַּיִת הַמֻּקָּף מְחִיצוֹת. וּמְפָרְשִׁים: **הַחֹדֶרֶת לָהֶם** — הַמַּקֶּפֶת אוֹתָם. וְהָרִאשׁוֹן עִקָּר. כ) **אִבְחַת** — הַשֵּׁם אִבְחָה הוּא כְּמוֹ אִבְּכָה, מִמְּקוֹר אָבַךְ, אֲחִי הָפַךְ (יְשַׁעְיָהוּ ט׳, י״ז) וּפֵרוּשׁוֹ: הִתְהַפְּכוּת הַחֶרֶב בִּמְהִירוּת מִצַּד אֶל צַד. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „טִבְחַת חֶרֶב"; אַךְ אֵין זֶה מַתְאִים אֶל

בִּצוּרָה. כו כִּי־עָמַד מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־אֵם הַדֶּרֶךְ, בְּרֹאשׁ שְׁנֵי
הַדְּרָכִים, לִקְסָם־קָסֶם; קִלְקַל בַּחִצִּים, שָׁאַל בַּתְּרָפִים, רָאָה

בֵּאוּר

הַקֵּדֶם (רְאֵה הֶעָרוֹת שָׁם) נִמְשָׁךְ „לָבוֹא” אֶל „וְיָד... תָּשִׂים”: הַ„יָּד” תַּרְאֶה אֶת הַדֶּרֶךְ לַחֶרֶב, לְמַעַן תֵּדַע אָנָה לָלֶכֶת. בִּירוּשָׁלַםִ בְּצוּרָה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וִירוּשָׁלַיִם בְּתוֹכָהּ”, וְנָכוֹן.

כו) כִּי עָמַד... אֶל אֵם הַדֶּרֶךְ — עַל הַמָּקוֹם שֶׁשְּׁנֵי הַדְּרָכִים יוֹצְאִים וּמִתְפַּצְּלִים מִמֶּנּוּ, וְעָלָיו הָיָה לְהַחְלִיט אֵיזֶהוּ הַדֶּרֶךְ שֶׁיִּבְחַר לוֹ לָלֶכֶת בָּהּ רִאשׁוֹנָה. לִקְסָם קָסֶם — אֵין כָּאן הַכַּוָּנָה לְמַעֲשֵׂי כְּשָׁפִים, אֶלָּא לִשְׁאֹל בָּאוֹרַקֶל. וְהַשְּׁאֵלָה הָיְתָה בִּשְׁלֹשָׁה אֳפָנִים: א) קִלְקַל — נִעֲנַע, טִלְטֵל — בַּחִצִּים — זֶה הָיָה מִין גּוֹרַל־קֹדֶשׁ, שֶׁהָיָה מְקֻבָּל מְאֹד בְּקֶרֶב עַמֵּי הַקֶּדֶם, וְהָיָה נַעֲשֶׂה בָּאֳפָנִים שׁוֹנִים: הָאֹפֶן הָרָגִיל הָיָה כַּךְ: הָיוּ כּוֹתְבִים עַל הַחִצִּים שְׁמוֹת הֶעָרִים, הָעַמִּים, אוֹ בִּכְלָל שֵׁם הַדְּבָרִים שֶׁהַשְּׁאֵלָה נוֹגַעַת אֲלֵיהֶם; וּבַנִּדּוֹן שֶׁלְּפָנֵינוּ כָּתְבוּ עַל חֵץ אֶחָד שֵׁם „יְרוּשָׁלַיִם” וְעַל הַשֵּׁנִי שֵׁם „רַבָּה”, וְהִנִּיחוּם בְּקוֹבַע נְחֹשֶׁת. וּלְאַחַר שֶׁטּוּלְטְלוּם וְעִרְבְּבוּם, הוֹצִיא נְבוּכַדְנֶאצַּר אֶת שְׁנֵי הַחִצִּים: אֶחָד בִּימִינוֹ וְאֶחָד בִּשְׂמֹאלוֹ; וְהָעִיר שֶׁשְּׁמָהּ כָּתוּב עַל הַחֵץ שֶׁבִּימִינוֹ, עָלֶיהָ הָיָה צָרִיךְ לַעֲלוֹת לַמִּלְחָמָה רִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ שֶׁהָיוּ זוֹרְקִים חֵץ לַמָּרוֹם, וּבְנָפְלוֹ לָאָרֶץ הָיוּ רוֹאִים לְאֵיזֶה צַד הוּא פּוֹנֶה: לְצַד עִיר זוֹ, אוֹ לְצַד הָעִיר הַשְּׁנִיָּה. וְהָעֲרָבִים הָיוּ מַנִּיחִים בְּקַלְפֵּי שְׁלֹשָׁה חִצִּים: עַל הָאֶחָד הָיָה כָּתוּב: „אָמְנָם כֵּן אֲדוֹנִי!” עַל הַשֵּׁנִי — „אַל נָא, אֲדוֹנִי!” וְהַשְּׁלִישִׁי הָיָה חָלָק. אִם עָלָה הַחֵץ הָרִאשׁוֹן בְּיַד הַשּׁוֹאֵל, נֶחְשַׁב לִתְשׁוּבָה חִיּוּבִית; עָלָה הַשֵּׁנִי — תְּשׁוּבָה שְׁלִילִית; עָלָה הַשְּׁלִישִׁי — הָיָה חוֹזֵר וְשׁוֹאֵל; ב) שָׁאַל בַּתְּרָפִים — תְּרָפִים, פֶּסֶל בְּתַבְנִית אָדָם, שֶׁהָיָה לְעַמֵּי הַקֶּדֶם אֱלִיל הַבַּיִת, הַשּׁוֹמֵר עַל שְׁלוֹמוֹ וּמֵבִיא לוֹ הַצְלָחָה. מְשַׁעֲרִים שֶׁזֶּה הָיָה פֶּסֶל אֶחָד מֵאֲבוֹת הַמִּשְׁפָּחָה, וְהוּא שָׂרִיד מִפֻּלְחַן הַמֵּתִים הָעַתִּיק. בָּהּ גָּנְבָה רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ, בְּבָרְחָהּ מִבֵּיתוֹ, לְמַעַן יָגֵן עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ; וּנְבוּכַדְנֶאצַּר לָקַח אִתּוֹ אֶת הַתְּרָפִים

הֶעָרוֹת

הַשֵּׁנִי בְּחֶרֶב (רְאֵה שָׁם). וְיֵשׁ קוֹרְאִים „יָד” בִּמְקוֹם „עִיר”: „וְיָד בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ, יָד בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ תָּשִׂים”. כו) תְּרָפִים — שֵׁם בִּתְמוּנַת רַבִּים, וְהוֹרָאָתוֹ מִסְפָּר יָחִיד. עַל יְסוֹדוֹ הָאֶתְמוֹלוֹגִי שֶׁל שֵׁם זֶה קָשֶׁה לַעֲמֹד.

לְךָ שְׁנַיִם דְּרָכִים, לָבוֹא חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל, מֵאֶרֶץ אֶחָד יֵצְאוּ
שְׁנֵיהֶם; וְיָד בָּרֵא, בְּרֹאשׁ־דֶּרֶךְ עִיר בָּרֵא. כה דֶּרֶךְ תָּשִׂים
לָבוֹא חֶרֶב אֵת רַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן; וְאֶת־יְהוּדָה בִירוּשָׁלַםִ

בֵּאוּר

כד) שִׂים לְךָ שְׁנַיִם דְּרָכִים — תָּאֵר לְךָ עַל הָאָרֶץ צוּרַת שְׁנֵי דְּרָכִים. **לָבוֹא חֶרֶב מֶלֶךְ בָּבֶל** — שֶׁבָּהֶם צְרִיכָה לַעֲבוֹר חֶרֶב מֶלֶךְ בָּבֶל. **מֵאֶרֶץ אֶחָד** [=אַחַת] **יֵצְאוּ שְׁנֵיהֶם** — וּשְׁנֵי הַדְּרָכִים הַלָּלוּ נִמְשָׁכִים וְיוֹצְאִים מֵאֶרֶץ אַחַת, מִבָּבֶל. **וְיָד** — עַמּוּד הָעוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַדֶּרֶךְ וְעָלָיו כָּתוּב שֵׁם הָעִיר, שֶׁהַדֶּרֶךְ מוֹבִילָה אֵלֶיהָ. בְּרֹאשׁ הָעַמּוּד הָיְתָה, כְּנִרְאֶה, תַּבְנִית יָד הַמַּרְאָה אָנָה לָלֶכֶת. **בָּרֵא** — הָכֵן, תַּקֵּן. **וְיָד בָּרֵא** — וּמוֹרֵה־הַדֶּרֶךְ תָּשִׂים לְךָ. **בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ עִיר בָּרֵא** — בְּרֹאשׁ כָּל דֶּרֶךְ, הַמּוֹבִיל לְאֵיזוֹ עִיר, שִׂימֶנּוּ: מוֹרֵה־דֶּרֶךְ אֶחָד יָשִׂים בַּדֶּרֶךְ הַמּוֹבִילָה לִירוּשָׁלַיִם, וְעוֹד אֶחָד בַּדֶּרֶךְ הַמּוֹבִילָה לְרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ (וּרְאֵה הֶעָרוֹת).

כה) **דֶּרֶךְ תָּשִׂים...** — לְפִי נוּסְחֵנוּ מְבֹאָר בְּכָתוּב זֶה אָנָה יֵלְכוּ שְׁנֵי הַדְּרָכִים: **דֶּרֶךְ תָּשִׂים** — דֶּרֶךְ אֶחָד תָּשִׂים — **לָבוֹא חֶרֶב אֵת** [=אֶל] **רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן** — נִקְרְאָה כָּךְ לְהַבְדִּילָהּ מֵרַבַּת מוֹאָב; וְנִקְרְאָה גַּם רַבָּה סְתָם; הַיְּוָנִים קָרְאוּ לָהּ Philadelphia, וּבְיָמֵינוּ הִיא חֳרְבָּה עַתִּיקָה, וְהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לָהּ: עַמָּן. **וְאֶת יְהוּדָה...** — כָּאן צָרִיךְ לְהוֹסִיף: („וְדֶרֶךְ תָּשִׂים לָבוֹא חֶרֶב") **אֶת** [=אֶל] **יְהוּדָה**, וּלְפִי נוּסַח הַשִּׁבְעִים בַּפָּסוּק

הֶעָרוֹת

בד) **בָּרֵא** — פֹּעַל זֶה בְּקַל הוֹרָאָתוֹ: הַמְצֵא יֵשׁ מֵאַיִן, וּבְפִעֵל הוּא מְשַׁמֵּשׁ לְהוֹרָאַת תִּקּוּן דָּבָר בִּידֵי אָדָם. וְיַעַן שֶׁמְּלֶאכֶת הָאָדָם נַעֲשָׂה עַל יְדֵי חִתּוּךְ וּכְרִיתָה בַּחֹמֶר, שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַכְּלִי, מְשַׁמֵּשׁ פֹּעַל בָּרֵא בְּהַשְׁאָלָה לְהוֹרָאַת דְּקִירָה: „וּבָרֵא אוֹתְהֶן בְּחַרְבוֹתָן" (לְהַלָּן כ"ג, מ"ז), וְגַם לְהוֹרָאַת כְּרִיתָה בִּלְבַד: „עֲלֶה לְךָ הַיַּעְרָה וּבֵרֵאתָ לְךָ" (יְהוֹשֻׁעַ י"ז, ט"ו). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְיָד בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ עִיר, בְּרֹאשׁ דֶּרֶךְ (עִיר) תָּשִׂים — כְּלוֹמַר, בְּרֹאשׁ כָּל דֶּרֶךְ עִיר תָּשִׂים יָד. הַמִּלָּה בָּרֵא הִיא אֵפוֹא כֵּפֶל בְּטָעוּת מִן הַמִּלָּה „בְּרֹאשׁ" שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, וּבִמְקוֹם „בָּרֵא" הַשְּׁנִיָּה קָרְאוּ „בְּרֹאשׁ" וּשְׁתֵּי הַמִּלִּים הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל פָּסוּק כ"ה שַׁיָּכוֹת לְפָסוּק כ"ד, וּפָסוּק כ"ה מַתְחִיל: „לָבוֹא חֶרֶב..." לְפִי זֶה תִּהְיֶה הַהַרְמוֹנְיָה גַּם בְּפָסוּק כ"ה, שֶׁלְּפִי נוּסְחֵנוּ לָקוּי חֶצְיוֹ

כט לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: יַעַן הַזְכַּרְכֶם עֲוֺנְכֶם, בְּהִגָּלוֹת פִּשְׁעֵיכֶם, לְהֵרָאוֹת חַטֹּאותֵיכֶם בְּכֹל עֲלִילוֹתֵיכֶם; יַעַן הִזָּכֶרְכֶם, בַּכַּף תִּתָּפֵשׂוּ.

ל וְאַתָּה, חָלָל רָשָׁע, נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר־בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת

בֵּאוּר

כְּלוֹמַר: וְאָז נִשְׁבְּעוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה עִם מַלְכָּם לִפְנֵי יְהוָֹה „לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חָפְשִׁים" (יִרְמְיָהוּ ל"ד, ח'); וּבְזֹאת קִוּוּ לְשַׁכֵּךְ אֶת חֲמַת יְהוָֹה מֵעֲלֵיהֶם. וּלְהִנָּצֵל מִן הָרָעָה הַנִּשְׁקֶפֶת לָהֶם. **וְהוּא מַזְכִּיר עָוֺן** — אֲבָל הוּא, כְּלוֹמַר: צִדְקִיָּהוּ, בְּהוֹפִיעוֹ אָז בְּבֵית יְהוָֹה לִפְנֵי הָעָם לִכְרֹת אֶת הַבְּרִית וּלְהַשְׁבִּיעַ אֶת הַשְּׁבוּעָה הַגְּדוֹלָה, הִשְׁפִּיעַ לְהֶפֶךְ, לְהַזְכִּיר לִפְנֵי יְהוָֹה אֶת עֲוֺנוֹ וַעֲוֺן עַמּוֹ. **לְהִתָּפֵשׂ** — לְמַעַן יִתָּפֵשׂ וְיִפֹּל בִּידֵי הַכַּשְׂדִּים. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: **שְׁבוּעֵי שְׁבֻעוֹת לָהֶם** — כִּי זָכְרוּ אֶת הַשְּׁבוּעוֹת הָרַבּוֹת, שֶׁנִּשְׁבְּעוּ לָהֶם הַכַּשְׂדִּים, כַּאֲשֶׁר כָּרְתוּ בְרִית עִם צִדְקִיָּהוּ; וְאֵיךְ יַעֲלוּ עַתָּה עֲלֵיהֶם לַמִּלְחָמָה? עַל כֵּן הָיָה כִּקְסָם שָׁוְא בְּעֵינֵיהֶם. **וְהוּא מַזְכִּיר עָוֺן לְהִתָּפֵשׂ** — אֲבָל דָּבָר זֶה מַזְכִּיר עֲוֺנָם, כִּי כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעוּ לָהֶם הַכַּשְׂדִּים לְשָׁלוֹם, כֵּן נִשְׁבְּעוּ גַּם הֵם לַעֲבֹד אֶת נְבוּכַדְנֶאצַר, וְהֵם הֵפֵרוּ אֶת הַשְּׁבוּעָה וּמָרְדוּ בוֹ, וּבַעֲוֺנָם זֶה יִתָּפְשׂוּ בְיָדוֹ.

כט) בֵּאוּר אֶל סוֹף הַפָּסוּק הַקֹּדֶם. **יַעַן הִזָּכֶרְכֶם** — יַעַן אֲשֶׁר נִזְכַּרְתֶּם לְפָנַי לְרָעָה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „יַעַן הַזְכַּרְכֶם", וְהוּא כֵּפֶל הַבָּא לְהַטְעָמַת הָרַעְיוֹן. **בַּכַּף** — שֶׁל מֶלֶךְ בָּבֶל — תִּתָּפֵשׂוּ... — וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „בָּהֶם — בְּפִשְׁעֵיכֶם — תִּתָּפֵשׂוּ".

ל' — ל"א) וְהַנָּבִיא פּוֹנֶה בְּזַעַם אֶל צִדְקִיָּהוּ, הָאָשֵׁם הָרָאשִׁי בַּעֲוֺן הַמְּרִידָה. **וְאַתָּה, חָלָל רָשָׁע** — אִישׁ רָע שֶׁחִלֵּל אֶת כְּבוֹדוֹ וְהִשְׁפִּילָהוּ לָאָרֶץ. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: „חַלַּל רֶשַׁע" — שֶׁחִלֵּל אֶת כְּבוֹדוֹ בְּרִשְׁעָתוֹ, הַכַּוָּנָה, לַהֲפָרַת הַשְּׁבוּעָה, כָּאָמוּר לְמַעְלָה (י"ז, י"ח): „וּבָזָה אָלָה לְהָפֵר בְּרִית... לֹא יִמָּלֵט". **בָּא יוֹמוֹ** — יוֹם פְּקֻדָּתוֹ. **בְּעֵת עֲוֺן קֵץ** — כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ עֲוֺנוֹ עַד מְרוֹם קִצּוֹ, כְּשֶׁנִּתְמַלְּאָה סְאָתוֹ.

הֶעָרוֹת

כט) הִזָּכֶרְכֶם — [=הִזָּכִירְכֶם] וְהוּא שֵׁם הַפֹּעַל הַזָּכֵר בִּנְטִיָּה, וְלִפְנֵי רֵישׁ נֶהְפַּךְ הַצֵּירֶה לְפַתָּח בִּמְקוֹם סֶגּוֹל. ל) חָלָל — בְּמוּבָן „אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה נַחֲלָלָה" (וַיִּקְרָא כ"א, י"ד).

בְּכָּבֵד. כז בִּימִינוֹ הָיָה הַקֶּסֶם יְרוּשָׁלַםִ, לָשׂוּם כָּרִים, לִפְתֹּחַ
פֶּה בְּרֶצַח, לְהָרִים קוֹל בִּתְרוּעָה; לָשׂוּם כָּרִים עַל־שְׁעָרִים,
לִשְׁפֹּךְ סֹלְלָה, לִבְנוֹת דָּיֵק. כח וְהָיָה לָהֶם כִּקְסוֹם־שָׁוְא
בְּעֵינֵיהֶם, שְׁבֻעֵי שְׁבֻעוֹת לָהֶם; וְהוּא־מַזְכִּיר עָוֺן לְהִתָּפֵשׂ.

* יתיר ו.

בֵּאוּר

בְּצֵאתוֹ לַמִּלְחָמָה, כְּנִרְאֶה, הָיוּ לָהֶם אֵלּוּ סִמָּנִים, שֶׁנֶּחְשְׁבוּ לִתְשׁוּבַת הַתְּרָפִים עַל הַשְּׁאֵלָה שֶׁנִּשְׁאֲלוּ; ג) **רָאָה בַּכָּבֵד** — מַקְרִיבִים הָיוּ קָרְבָּן לֵאלֹהֵי הַמִּלְחָמָה, וְאַחַר כֵּן הָיוּ מוֹצִיאִים אֶת הַכָּבֵד וּמִסְתַּכְּלִים בּוֹ: אִם הָיָה מַרְאֵהוּ בָּרִיא וְכָל חֲלָקָיו שְׁלֵמִים, הָיָה זֶה סִמָּן שֶׁל הַצְלָחָה; וּלְהֶפֶךְ, אִם הָיָה הַכָּבֵד יָבֵשׁ, מְצֻמָּק וּמַרְאֵהוּ חוֹלָנִי — סִמָּן לְאִי־הַצְלָחָה; וְאִם נִמְצְאוּ עָלָיו פְּצָעִים — סִמָּן שֶׁאָסוֹן קָרוֹב לָבוֹא.

כז) **בִּימִינוֹ הָיָה הַקֶּסֶם: יְרוּשָׁלַםִ** — וְהַגּוֹרָל, כְּלוֹמַר: הַחֵץ, עָלָה בִּימִינוֹ עִם הַכְּתֹבֶת „יְרוּשָׁלַיִם”. כֹּה נֶחְתַּךְ גּוֹרָלָהּ. וְתוֹצְאוֹת הַגּוֹרָל — הַמָּצוֹר עִם כָּל נוֹרְאוֹתָיו. **לָשׂוּם כָּרִים** — לְהָכִין כְּלֵי מַפָּץ לַהֲרֹס בָּהֶם חוֹמוֹת הָעִיר הַבְּצוּרָה. **לִפְתֹּחַ פֶּה בְּרֶצַח** — לְהַשְׁמִיעַ קוֹל קְרִיאָה לִרְצֹחַ. יֵשׁ מְבָאֲרִים: **בְּרֶצַח** — כְּמוֹ בִּצְרַח = בִּצְעָקָה; כְּמוֹ „מַר צֹרֵחַ שָׁם גִּבּוֹר” (צְפַנְיָה א', י"ד). כֹּה יַקְבִּיל חָרוּז זֶה לְהַבָּא אַחֲרָיו: „לְהָרִים קוֹל בִּתְרוּעָה”. **לָשׂוּם כָּרִים עַל שְׁעָרִים** — לְכוֹנֵן אֶת כְּלֵי הַמַּפָּץ מוּל שַׁעֲרֵי הָעִיר. **סֹלְלָה** — תֵּל עָפָר, שֶׁשּׁוֹפְכִים הַצָּרִים סְבִיב הָעִיר הַנְּצוּרָה, לְמַעַן יוּכְלוּ לְהִשָּׁעֵן עַל הַחוֹמָה. **לִבְנוֹת דָּיֵק** — יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהוּא מִמְּקוֹר ד ו ק, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בַּאֲרָמִית: הַבֵּט, עַיֵּן, וְהוּא מִגְדַּל הַצּוֹפִים, שֶׁבּוֹנִים הַצָּרִים עַל הָעִיר, לִרְאוֹת מִמְּרוֹמוֹ אֶת כָּל מַעֲשֵׂי הַנְּצוּרִים בָּעִיר (וְהוּא דוֹמֶה לַשֵּׁם „בַּחַן”, מִמְּקוֹר בָּחֹן). וּלְדַעַת אֲחֵרִים: **דָּיֵק** — כַּרְקוֹם, וְהוּא כְּבִנְיַן עֵץ הַמַּקִּיף אֶת הָעִיר הַנְּצוּרָה. לְבֵאוּר זֶה מַתְאִים הַמִּבְטָא: „וַיִּבְנוּ עָלֶיהָ דָּיֵק סָבִיב” (מְלָכִים ב' כ"ה, א'). וּלְפִי זֶה הוּא מִמְּקוֹר ד ו ק, אָחִי דָּקֹק, שֶׁהוֹרָאָתוֹ צַמְצֵם וְדָחוֹק, כְּהַשֵּׁם „מָצוֹר”, מִמְּקוֹר צ ו ר, בְּהוֹרָאַת אָחִיו צָרֹר.

כח) **וְהָיָה לָהֶם** — אֲבָל לִבְנֵי יְהוּדָה, שֶׁשָּׁמְעוּ עַל דְּבַר הַקֶּסֶם, שֶׁקָּסַם מֶלֶךְ בָּבֶל, הָיָה הַדָּבָר — **כִּקְסָם** — וּקְרָא: כְּקֶסֶם) **שָׁוְא** — כְּקֶסֶם הֲבָלִים, שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֵרֶךְ; כִּי לֹא הֶאֱמִינוּ, שֶׁיַּעֲלֶה מֶלֶךְ בָּבֶל עֲלֵיהֶם לַמִּלְחָמָה. **שְׁבוּעֵי שְׁבֻעוֹת לָהֶם** — וְזֶהוּ מִשְׁפָּט קָשֶׁה הַהֲבָנָה; וּלְפִי נוּסְחֵנוּ יְבֹאַר: „שְׁבֻעֵי שְׁבֻעוֹת” בְּמוּבַן „הַשְּׁבוּעָה הַגְּדוֹלָה” (שׁוֹפְטִים כ"א, ה'),

חֶרֶב, חֶרֶב פְּתוּחָה לְטֶבַח,
מְרוּטָה לְהָכִיל, לְמַעַן בָּרָק.

לד בַּחֲזוֹת לָךְ שָׁוְא, בִּקְסָם־לָךְ כָּזָב;
לָתֵת אוֹתָךְ אֶל־צַוְּארֵי חַלְלֵי רְשָׁעִים,
אֲשֶׁר־בָּא יוֹמָם בְּעֵת עֲוֹן קֵץ.

לה הָשַׁב אֶל־תַּעְרָהּ! בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־נִבְרֵאת,
בְּאֶרֶץ מְכֻרוֹתַיִךְ אֶשְׁפֹּט אֹתָךְ.

בֵּאוּר

יְרוּשָׁלָיִם" (כ"ז) נִצְּלָה עַמּוֹן לִגְמָרָה מִן הָרָעָה, שֶׁנִּשְׁקְפָה לָהּ. וּכְנִרְאֶה חָשְׁבוּ כָּכָה הָעַמּוֹנִים וְשָׂמְחוּ לְאֵיד יְרוּשָׁלַיִם וְחֵרְפוּ אוֹתָהּ בְּיוֹם מַפַּלְתָּהּ. **חֶרֶב, חֶרֶב** — חֶרֶב מֶלֶךְ בָּבֶל. **פְּתוּחָה לְטֶבַח** — שְׁלוּפָה מִתְעָרָהּ לִטְבֹחַ טֶבַח. **מְרוּטָה לְהָכִיל** — מֻשְׁחֶזֶת וּמְלֻטֶּשֶׁת עַד כַּמָּה שֶׁתִּסְבֹּל, כְּלוֹמַר: כַּמָּה שֶׁיְּכוֹלִים לְמָרְטָהּ מִבְּלִי לְהַשְׁחִיתָהּ; כִּי כַּאֲשֶׁר יְמָרְטוּ אֶת לַהַב הַחֶרֶב יוֹתֵר מִדַּי, יִהְיֶה דַּק מְאֹד, וְיִשָּׁבֵר עַל נְקַלָּה, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „מְרוּטָה לְהָהֵל" — שֶׁיְּהֵא נוֹצֵץ וּמַזְהִיר. **לְמַעַן בָּרָק** — לְמַעַן הֱיוֹת לָהּ בָּרָק. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: „לְמַעַן בָּרֹק".

לד) **בַּחֲזוֹת לָךְ שָׁוְא** — בְּעוֹד שֶׁחוֹזֵי עַמּוֹן חָזוּ שָׁוְא עָלַיִךְ: בְּאָמְרָם, שֶׁלֹּא תָבֹאִי עֲלֵיהֶם. **בִּקְסָם לָךְ כָּזָב** — וְהַקּוֹסְמִים קָסְמוּ לְעַמָּם כָּזָב עַל אוֹדוֹתַיִךְ; וְזֶהוּ מַאֲמָר מֻסְגָּר. **לָתֵת אוֹתָךְ** — הֶמְשֵׁךְ יָשָׁר אֶל „מְרוּטָה לְהָכִיל לְמַעַן בָּרָק", וְהַכַּוָּנָה: מְרוּטָה אַתְּ כְּדֵי לָתֵת אוֹתָךְ — **אֶל** (=עַל) **צַוְּארֵי חַלְלֵי רְשָׁעִים** — עַל צַוְּארֵי בְּנֵי עַמּוֹן הָרְשָׁעִים הַמְחֻלָּלִים, בְּמוּבַן „חָלָל רָשָׁע" (ל'). **אֲשֶׁר בָּא יוֹמָם** — יוֹם פְּקֻדָּתָם — **בְּעֵת עֲוֹן קֵץ** — כְּשֶׁהִגִּיעַ עֲוֹנָם עַד מְרוֹם קִצּוֹ.

ל"ה — ל"ז) אֲבָל לְאַחַר שֶׁתְּמַלֵּא הַחֶרֶב אֶת תְּעוּדָתָהּ בִּיהוּדָה וּבִבְנֵי עַמּוֹן, יָבֹא גַם יוֹם פְּקֻדָּתָהּ. הַחֶרֶב הִיא כַּאן סֵמֶל לִגְבוּרַת בָּבֶל וּמֶמְשַׁלְתָּהּ.

לה) **הָשַׁב אֶל תַּעְרָהּ** — צִוּוּי סְתָמִי, וְהַכַּוָּנָה, לַגִּבּוֹר שׁוֹלֵף הַחֶרֶב; וְלֹא אָמַר: „שׁוּבִי אֶל תַּעְרֵךְ" כִּי הַחֶרֶב צְמֵאָה עוֹד לַדָּם, אַךְ נֶגֶד רְצוֹנָהּ יְשִׁיבוּהָ לִנְדָנָהּ. וּמֵעַתָּה תַּתְחִיל תְּקוּפָה חֲדָשָׁה: חֶרֶב מֶלֶךְ בָּבֶל תֶּחְדַּל לִשְׁלֹט עַל עַמִּים וַאֲרָצוֹת. **בִּמְקוֹם אֲשֶׁר נִבְרֵאת** — אֲשֶׁר נַעֲשֵׂית שָׁם. **בְּאֶרֶץ מְכֻרוֹתַיִךְ** — בְּאֶרֶץ מוֹשָׁבֵךְ — **אֶשְׁפֹּט אוֹתָךְ** — עַל כָּל הַדָּם הָרַב

עָוֺן קֵץ. לא כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים
הָעֲטָרָה; זֹאת לֹא־זֹאת, הַשָּׁפָלָה הַגְבֵּהַ, וְהַגָּבֹהַּ הַשְׁפִּיל. לב עַוָּה,
עַוָּה, עַוָּה אֲשִׂימֶנָּה; גַּם־זֹאת לֹא הָיָה, עַד־בֹּא אֲשֶׁר־לוֹ הַמִּשְׁפָּט
וּנְתַתִּיו.
לג וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה
אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶל־חֶרְפָּתָם, וְאָמַרְתָּ:

בֵּאוּר

לא) הָסִיר [=הָסֵר] הַמִּצְנֶפֶת — לֹא יְפָאֵר עוֹד צְנִיף־מְלוּכָה אֶת רֹאשְׁךָ. וְהָרִים הָעֲטָרָה — וְהָעֲטָרָה תּוּרַם וְתוּסַר מֵעַל רֹאשְׁךָ. זֹאת לֹא זֹאת — זֶה הָיָה, בְּנִרְאֶה, מִבְטָא עַמָּמִי יָדוּעַ בִּתְקוּפָה הֲרַת חֲלִיפוֹת וּתְמוּרוֹת זוֹ, וְהַכַּוָּנָה: מַה שֶּׁהוּא עַכְשָׁו לֹא יִהְיֶה עוֹד, הַהֹוֶה לֹא יַתְמִיד. וְכַאן הַכַּוָּנָה: הַמְּלוּכָה, שֶׁהַמִּצְנֶפֶת וְהָעֲטָרָה סְמָלִים לָהּ, אֵינָהּ עוֹד. הַשָּׁפָלָה הַגְבֵּהַ — מַה שֶּׁהוּא שָׁפָל וְנִכְנָע כָּעֵת, הַכַּוָּנָה עַל הָעֲשׁוּקִים וְהַלְּחוּצִים בִּידֵי הַשָּׂרִים וּגְדוֹלֵי הַמְּלוּכָה יָרוּמוּ. וְהַגָּבֹהַּ הַשְׁפִּיל — וְהַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו, הַגְּבֹהִים כָּעֵת, יֻשְׁפָּלוּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַכַּוָּנָה עַל יְהוֹיָכִין, שֶׁהוּרַד מִכִּסְאוֹ וְהוּשַׂם בַּכֶּלֶא: הַשָּׁפָל הַזֶּה יִגְבַּהּ וּבֶן־בְּנוֹ יַעֲלֶה בְּרֹאשׁ הַגּוֹלִים וְיִהְיֶה לְנָשִׂיא בִּיהוּדָה.

לב) עַוָּה — עִיִּים וַחֲרָבוֹת. עַוָּה... אֲשִׂימֶנָּה — לְעִיִּים אָשִׂים אֶת הַמַּמְלָכָה, מַמְלֶכֶת יְהוּדָה. שְׁלוֹשׁ הַשֵּׁם „עַוָּה" בָּא לְחַזֵּק וּלְהַגְדִּיל אֶת הַחֻרְבָּן. גַּם זֹאת לֹא הָיָה — מַאֲמָר מְסֻגָּר: וְאָמְנָם מַפָּלָה נוֹרָאָה כָּזֹאת לֹא הָיְתָה עוֹד. עַד בֹּא אֲשֶׁר לוֹ הַמִּשְׁפָּט — הֶמְשֵׁךְ אֶל „עַוָּה אֲשִׂימֶנָּה] וְהַחֻרְבָּן הַזֶּה יִמָּשֵׁךְ עַד בֹּא הָאִישׁ [רֶמֶז מְשִׁיחִי], אֲשֶׁר לוֹ הַזְּכוּת לִמְלֹךְ בִּיהוּדָה. וּנְתַתִּיו — אָז אֶתֵּן לוֹ אֶת הַשִּׁלְטוֹן וַאֲקוֹמֵם אֶת מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל.

ל"ג — ל"ז) חֶרֶב נוֹקֶמֶת עַל בְּנֵי עַמּוֹן. נְבוּאָה זוֹ נִסְדְּרָה כַּאן, וְלֹא בַּחֵלֶק הַשֵּׁנִי בֵּין שְׁאָר הַנְּבוּאוֹת עַל הָעַמִּים הַשְּׁכֵנִים לִיהוּדָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת, שֶׁלְּאַחַר שֶׁ„הָיָה הַקֶּסֶם בִּימִינוֹ

הֶעָרוֹת

לא) הָסִיר... וְהָרִים — שְׁמוֹת הַפֹּעַל בִּמְקוֹם הַמָּקוֹר, לְתֵאוּר הַמַּצָּב הֶעָתִיד לִהְיוֹת.
לב) עַוָּה — בְּמוּבָן זֶה „וְעִוָּה פָנֶיהָ" (יְשַׁעְיָהוּ כ"ד, א'). לג) חֶרְפָּתָם — שֶׁחֵרְפוּ אֶת יְהוּדָה.

הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים? וְהוֹדַעְתָּהּ אֵת כָּל־תּוֹעֲבוֹתֶיהָ,
ג וְאָמַרְתָּ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה: עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ
לָבוֹא עִתָּהּ; וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה; ד בְּדָמֵךְ, אֲשֶׁר־
שָׁפַכְתְּ, אָשַׁמְתְּ, וּבְגִלּוּלַיִךְ, אֲשֶׁר־עָשִׂית, טָמֵאת, וַתַּקְרִיבִי
יָמַיִךְ, וַתָּבוֹא עַד־שְׁנוֹתָיִךְ; עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה
לְכָל־הָאֲרָצוֹת. ה הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ־בָךְ, טְמֵאַת

בֵּאוּר

הֲתִשְׁפֹּט — הַכֵּפֶל מַבִּיעַ אֶת הִתְרַגְּשׁוּת רוּחַ הַנָּבִיא עוֹד בְּרֵאשִׁית נְאוּמוֹ. עִיר הַדָּמִים — „עִיר הַצֶּדֶק" בְּיָמִים רִאשׁוֹנִים הָיְתָה לְעִיר־הַדָּמִים; כְּמַאֲמַר יְשַׁעְיָהוּ: „צֶדֶק יָלִין בָּהּ, וְעַתָּה — מְרַצְּחִים" (שם א', כ"א). הֲתִשְׁפֹּט אֶת עִיר הַדָּמִים? — הֲרוֹצֶה אַתָּה לִקְרֹא אֶת כְּתַב־הָאַשְׁמָה שֶׁלָּהּ, לְמַעַן תֵּדַע עַל מָה הִיא נֶעֱנֶשֶׁת.

ג) הָעֲוֹנוֹת הָרָאשִׁיִּים הֵם: שְׁפִיכַת דָּם נָקִי, עָוֹן מוּסָרִי; וַעֲבוֹדַת אֱלִילִים, עָוֹן דָּתִי. הָרִאשׁוֹן הוּא אָב לְכָל הָעֲוֹנוֹת הַמּוּסָרִיִּים וְהַחֶבְרָתִיִּים, וְהַשֵּׁנִי — לְכָל הָעֲוֹנוֹת הַדָּתִיִּים. שֹׁפֶכֶת דָּם... לָבוֹא עִתָּהּ — לְמַעַן תְּמַהֵר לָבוֹא עֵת פְּקֻדָּתָהּ, כִּי הַדָּם הַנָּקִי קוֹרֵא לְנָקָם. גִלּוּלִים — כִּנּוּי שֶׁל בּוּז (מִן גָּלָל, גְּלָלִים) לֵאלֹהִים אֲחֵרִים, הַשָּׁגוּר אַךְ בְּפִי יְחֶזְקֵאל וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים (וַיִּקְרָא כ"ו, ל'). עָלֶיהָ — הֶעָוֹן הַזֶּה רוֹבֵץ עַל יְרוּשָׁלַיִם כְּמַשָּׂא כָבֵד, אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה לֶעָפָר תַּחְתָּיו.

ד) וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ — הַשֵּׁם „יָמִים" מְשַׁמֵּשׁ לְמוּבָן תְּקוּפַת חַיֵּי הָאָדָם, בִּכְלָל, וְלִפְעָמִים לְמוּבָן אַחֲרִית הַתְּקוּפָה; וּמִזֶּה הַמִּבְטָא: „בָּא בַיָּמִים". וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ — הִקְרַבְתְּ אֶת יוֹם פְּקֻדָּתֵךְ וְאַחֲרִיתֵךְ הַנּוֹרָאָה בְּלֹא עִתָּהּ. וַתָּבוֹא[י] עַד שְׁנוֹתָיִךְ — עַד קֵץ שְׁנוֹת קִיּוּמֵךְ. קַלָּסָה — לַעַג וָבוּז.

ה) הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת — תְּאָרִים אֶל „הָאֲרָצוֹת" שֶׁבְּסוֹף הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם. יִתְקַלְּסוּ — [=תִּתְקַלֵּסְנָה], תִּלְעַגְנָה וְתִבְזֶינָה לָךְ. טְמֵאַת הַשֵּׁם — אַתְּ, שֶׁחִלַּלְתְּ אֶת שְׁמֵךְ הַטּוֹב; עִיר הַקֹּדֶשׁ נִטְמָאָה. רַבַּת הַמְּהוּמָה — שֶׁמְּהוּמוֹת וְאִי־סְדָרִים בְּתוֹכָהּ שֶׁבָּאוּ לְרֶגֶל מְרִיבוֹת הַמִּפְלָגוֹת הַמְּדִינִיּוֹת הַצּוֹרְרוֹת זוֹ לָזוֹ, וּבְיִחוּד מִשֹּׁד הָעֲנִיִּים עַל יְדֵי הָעֲשִׁירִים וּגְדוֹלֵי הָעָם.

ו' — טז) מַאֲמָר שֵׁנִי: רְשִׁימַת

הֶעָרוֹת

[י] לְמַעְלָה ז', ד'). קַלָּסָה — מִמְּקוֹר קָלֹס קַלֵּס = בּוּז. וּבָא גַּם בְּהוֹרָאַת שֶׁבַח [„לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס"]; וְדוֹמֶה לוֹ הַשֵּׁם חֶסֶד.

לו וְשָׁפַכְתִּי עָלַיִךְ זַעְמִי, בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי אָפִיחַ עָלָיִךְ;
וּנְתַתִּיךְ בְּיַד אֲנָשִׁים בֹּעֲרִים, חָרָשֵׁי מַשְׁחִית.
לז לָאֵשׁ תִּהְיֶה לְאָכְלָה,
דָּמֵךְ יִהְיֶה בְּתוֹךְ הָאָרֶץ;
לֹא תִזָּכֵרִי, כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי.

כב.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר; ב וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הֲתִשְׁפֹּט,

בֵּאוּר

שֶׁשָּׁפַכְתְּ.

לו) בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי אָפִיחַ עָלַיִךְ — אֲנִי אָפִיחַ, אַלְהִבָּה עָלַיִךְ בְּאֵשׁ זַעְמִי; הַחֶרֶב תּוּשַׂם בְּאֵשׁ גְּדוֹלָה, לְמַעַן אֲשֶׁר תְּתַפֵּךְ כֻּלָּהּ. אֲנָשִׁים בֹּעֲרִים — מַבְעִירִים, הַיּוֹדְעִים לְהַבְעִיר אֵשׁ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: בֹּעֲרִים — פְּרָאִים, תֹּאַר לְאַנְשֵׁי פָּרַס וּמָדַי, שֶׁעָמְדוּ בְּמַדְרֵגָה נְמוּכָה בְּתַרְבּוּתָם מִן הַכַּשְׂדִּים. חָרָשֵׁי מַשְׁחִית — אֻמָּנִים לְהַשְׁחִית; יֵשׁ אֻמָּנִים הַיּוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת חֶרֶב; אֲבָל הֵם יִהְיוּ אֻמָּנִים לְהַשְׁחִית אֶת הַחֶרֶב וּלְהַתִּיכָהּ.

לז) לָאֵשׁ תִּהְיֶה [= תִּהְיִי] לְאָכְלָה — לִשְׂרֵפָה. דָּמֵךְ יִהְיֶה בְּתוֹךְ הָאָרֶץ — הַדָּם הָרַב שֶׁשָּׁפַכְתְּ יִהְיֶה בְּתוֹךְ בָּבֶל, כְּלוֹמַר: עֲוֹן הַדָּם יִפָּקֵד עָלֶיהָ וִישַׁלְּמוּ לָהּ כִּגְמוּלָהּ. לֹא תִזָּכֵרִי — אֲבָל זֵכֶר לֹא יִשָּׁאֵר מִמֵּךְ; כָּל גְּבוּרַת בָּבֶל תִּשָּׁכַח.

פֶּרֶק כב.

חַטַּאת יְרוּשָׁלַיִם וְעָנְשָׁהּ.

זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ קָרוֹב לְחֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, בְּעֵת שֶׁמִּכָּל עָרֵי יְהוּדָה הַפְּרָזוֹת וְהַבְּצוּרוֹת, שֶׁנִּתְפְּשׂוּ בִּידֵי חֵיל הַכַּשְׂדִּים, בָּאוּ פְּלֵיטִים רַבִּים אֶל הַמִּבְצָר הֶחָזָק וְהָאַחֲרוֹן בִּיהוּדָה, לִירוּשָׁלַיִם (רְאֵה פָּסוּק כ'). הַנְּבוּאָה נֶחְלֶקֶת לִשְׁלֹשָׁה מַאֲמָרִים.

א' – ה') מַאֲמָר רִאשׁוֹן: קַטֵּגוֹרְיָה כְּלָלִית.

ב) הֲתִשְׁפֹּט — הַפֹּעַל שָׁפֹט מְשַׁמֵּשׁ כָּאן בְּמוּבַן קָרֹא כְּתַב־אַשְׁמָה. הֲתִשְׁפֹּט,

הֶעָרוֹת

לז) דָּמֵךְ יִהְיֶה בְּתוֹךְ הָאָרֶץ — דּוֹמֶה לְמִבְטָא זֶה: „וְתוֹעֲבוֹתַיִךְ בְּתוֹכֵךְ תִּהְיֶינָה".

יב שֹׁחַד לָֽקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם; נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחַתְּ,
וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק, וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה. יג וְהִנֵּה
הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית, וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ.
יד הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ, אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ, לַיָּמִים, אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
אוֹתָךְ? אֲנִי יְהֹוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי. טו וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם,
וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת; וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ. טז וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי
גוֹיִם; וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהֹוָה.

בֵּאוּר

בִּתְקוּפָה קְדוּמָה נָהֲגוּ הֵתֵּר בָּאֲחוֹת מִן הָאָב כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים מִדִּבְרֵי תָמָר לְאַמְנוֹן אָחִיהָ: „דַּבֶּר נָא אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי יִמְנָעֵנִי מִמֶּךָּ" (שְׁמוּאֵל ב' י"ג, כ"ג).

יב) וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק — גָּזַלְתְּ וְחָמַסְתְּ אֶת רֵעַיִךְ בְּמַעֲשֵׂי עֹשֶׁק וְאַלִּמוּת. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: וַתְּבַצְּעִי — נָתַתְּ בֶּצַע שֹׁחַד. רֵעַיִךְ — הֵם אַשּׁוּר וּמִצְרַיִם רֵעֶיהָ שֶׁל בַּת יְרוּשָׁלַיִם. וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק—כְּלוֹמַר: בְּבֶצַע מַעֲשַׁקּוֹת שֶׁאָסַפְתְּ שִׁחַדְתְּ אֶת רֵעַיִךְ בַּעֲלֵי בְּרִיתֵךְ. זֶה מַתְאִים יוֹתֵר אֶל סוֹף הַפָּסוּק: „וְאוֹתִי שָׁכַחַתְּ".

יג) הִכֵּיתִי כַפִּי — לְהַבָּעַת צַעַר וְהִתְמַרְמְרוּת. אֶל [=עַל] בִּצְעֵךְ — עַל עָשְׁרֵךְ. אֲשֶׁר עָשִׂית — שֶׁאָסַפְתְּ בְּחָמָס וְעַל דָּמֵךְ — [קְרָא: דָּמַיִךְ] דְּמֵי נְקִיִּים.

יד) הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ — הֲתָקוּם בָּךְ עוֹד רוּחַ. לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ — לָעֵת אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בָךְ שְׁפָטִים. תְּשׁוּבָה עַל שְׁאֵלָה זוֹ הֵשִׁיב כְּבָר הַנָּבִיא לְמַעְלָה (כ"א, י"ב): „וְנָמֵס כָּל לֵב, וְרָפוּ כָּל יָדַיִם, וְכִהֲתָה כָּל רוּחַ".

טו) וְזֵרִיתִיךְ — וַאֲפַזֵּרֵךְ; יְרוּשָׁלַיִם בָּאָה כַּאן כְּסֵמֶל לְבָנֶיהָ. וַהֲתִמֹּתִי — אֲכַלֶּה, אַשְׁמִיד הַטֻּמְאָה עַד תֻּמָּהּ. וַהֲתִמֹּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ — עַל יְדֵי גָּלוּת בָּנֶיהָ הַטְּמֵאִים יַשְׁמִיד אֶת טֻמְאָתָהּ מִמֶּנָּה. וְנִחַלְתְּ—וְיִחֻלַּל כְּבוֹדֵךְ. בָּךְ — עַל יָדֵךְ, בְּמַעֲשַׂיִךְ

הֶעָרוֹת

יד) הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ—וְהַהֶפֶךְ מִזֶּה: „אַל יִפֹּל לֵב אָדָם עָלָיו" (שְׁמוּאֵל א' י"ז, ל"ב)
טז) וְנִחַלְתְּ — נִפְעַל מִמְּקוֹר חָלַל.

הַשֵּׁם, רַבַּת הַמְּהוּמָה. ו הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ
בָךְ; לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם. ז אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ, לַגֵּר עָשׂוּ בַעֹשֶׁק
בְּתוֹכֵךְ; יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ. ח קָדָשַׁי בָּזִית, וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
חִלָּלְתְּ. ט אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ, לְמַעַן שְׁפָךְ־דָּם; וְאֶל־הֶהָרִים
אָכְלוּ בָךְ, זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ. י עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ; טְמֵאַת
הַנִּדָּה עִנּוּ בָךְ. יא וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה, וְאִישׁ
אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה; וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־אָבִיו עִנָּה־בָךְ.

בֵּאוּר

עֲוֹנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בִּפְרָטוּת.

ו) הָרְשִׁימָה מַתְחִילָה בַּעֲוֹנוֹת מוּסָרִים בְּאִי־הַצֶּדֶק הַחֶבְרָתִי, וְהָרִאשׁוֹנִים לַחֵטְא הֵם בְּנֵי מִשְׁפַּחַת הַמְּלוּכָה, „נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל". **אִישׁ לִזְרֹעוֹ** — כָּל אֶחָד מֵהֶם עוֹשֶׂה כָּל מַה שֶּׁבְּכֹחוֹ לַעֲשֹׁק וְלִבְצֹעַ בֶּצַע, וְלֹא בְּמִשְׁפָּט.

ז) **אָב וָאֵם הֵקַלּוּ** — בִּכְבוֹדָם, בָּזוּ לָהֶם, תַּחַת לְכַבְּדָם וּלְיִרְאָה אוֹתָם. **לַגֵּר** — שֶׁאֵין לוֹ קָרוֹב וְגוֹאֵל שֶׁיָּרִיב רִיבוֹ, וְתוֹרַת יִשְׂרָאֵל הִזְהִירָה וְחָזְרָה וְהִזְהִירָה, שֶׁלֹּא יוֹנוּ אוֹתוֹ וְלֹא יַעַשְׁקוּהוּ. **עָשׂוּ בַעֹשֶׁק** — הִתְנַהֲגוּ בְּאַכְזָרִיּוּת, כִּי הוֹנוּ וְעָשְׁקוּ אוֹתוֹ. **יָתוֹם וְאַלְמָנָה** — הַחַלָּשִׁים שֶׁבַּחֶבְרָה.

ח) **קָדָשַׁי** — מֻשָּׂג כְּלָלִי לְקָדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ וְגַם לַיָּמִים הַקְּדוֹשִׁים, וְהַכַּוָּנָה: כָּל הַקָּדוֹשׁ לִי. **שַׁבְּתֹתַי** — הַקְּדוֹשִׁים לִי, כִּי „יְהוָֹה בֵּרַךְ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ".

ט) **אַנְשֵׁי רָכִיל** — מוֹצִיאֵי דִבָּה, לִפְנֵי הַשּׁוֹפְטִים עַל אֲנָשִׁים נְקִיִּים מֵעָוֹן. **לְמַעַן שְׁפָךְ דָּם** — לְמַעַן יִשְׁפְּטוּם מִשְׁפַּט מָוֶת. **וְאֶל** [=וְעַל] **הֶהָרִים אָכְלוּ** — בְּשַׂר הַקָּרְבָּנוֹת לָאֱלִילֵי הֶהָרִים, [„אֱלֹהֵי הָרִים אֱלֹהֵיהֶם" (מְלָכִים א' כ', כ"ג)]. **זִמָּה** — זְנוּת הַקְּדֵשׁוֹת שֶׁהָיְתָה חֵלֶק מִן הַפֻּלְחָן הָאֱלִילִי [=הָעַשְׁתֹּרֶת]; וּלְפִיכָךְ נִזְכְּרָה הַזִּמָּה בְּיַחַד עִם עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים.

י) **עֶרְוַת אָב גִּלָּה בָךְ** — בָּא אֶל אֵשֶׁת אָבִיו, אוֹ אֶל פִּילַגְשׁוֹ [הוּא שֵׁם סְתָמִי]. **טְמֵאַת הַנִּדָּה** — אִשָּׁה בִּשְׁעַת וְסְתָּהּ.

יא) **וְאִישׁ אֶת אֲחֹתוֹ בַת אָבִיו** —

הֶעָרוֹת

י) גִּלָּה — הַשִּׁבְעִים, יוֹנָתָן, הַפְּשִׁיטָא וְהַוּוּלְגָטָה קָרְאוּ: „גִּלּוּ" וּכְמוֹ לְהַלָּן „עִנּוּ". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „עֶרְוַת אָב גִּלָּה בֵּן".

כג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כד בֶּן־אָדָם, אֱמָר־לָהּ:
אַתְּ אֶרֶץ לֹא מְטֹהָרָה הִיא; לֹא גֻשְׁמָהּ* בְּיוֹם זָעַם. כה קֶשֶׁר
נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ כַּאֲרִי שׁוֹאֵג טֹרֵף טָרֶף; נֶפֶשׁ אָכָלוּ, חֹסֶן וִיקָר
יִקָּחוּ, אַלְמְנוֹתֶיהָ הִרְבּוּ בְתוֹכָהּ. כו כֹּהֲנֶיהָ חָמְסוּ תוֹרָתִי וַיְחַלְּלוּ
קָדָשַׁי, בֵּין־קֹדֶשׁ לְחֹל לֹא הִבְדִּילוּ, וּבֵין־הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא
הוֹדִיעוּ; וּמִשַּׁבְּתוֹתַי הֶעְלִימוּ עֵינֵיהֶם, וָאֵחַל בְּתוֹכָם. כז שָׂרֶיהָ
בְקִרְבָּהּ כִּזְאֵבִים טֹרְפֵי טָרֶף; לִשְׁפָּךְ־דָּם, לְאַבֵּד נְפָשׁוֹת, לְמַעַן

* השין רפה וההא במפיק.

בֵּאוּר

כד) אֱמָר לָהּ – לְאֶרֶץ יְהוּדָה. אֶרֶץ לֹא מְטֹהָרָה – כִּי נִטְמְאָה בַּעֲוֹנוֹתֶיהָ. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לֹא מְמֻטָּרָה", שֶׁלֹּא יָרַד מָטָר עָלֶיהָ; מַקְבִּיל לַחֲרוּז הַשֵּׁנִי „לֹא גֻשְׁמָהּ..." לְהַשְׁקָפַת הַקַּדְמוֹנִים הָאָרֶץ הַחוֹטֵאת לֹא תְמֻטַּר: „בְּהֵעָצֵר הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר, כִּי יֶחֶטְאוּ לָךְ" (מְלָכִים א' ח', נ"ה). לֹא גֻשְׁמָהּ – וְזֶהוּ הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן! בְּיוֹם זָעַם – לֹא יָרַד גֶּשֶׁם עָלֶיהָ בְּיוֹם זַעַם יְהוָה.

כה) עַתָּה הוּא הוֹלֵךְ וּפוֹרֵט עֲוֹנוֹתָם שֶׁל כָּל מַעֲמָד וּמַעֲמָד לְבַד: מַתְחִיל בַּנְּבִיאִים, אַחֲרֵיהֶם הַכֹּהֲנִים (כ"ו), הַשָּׂרִים (כ"ז), אַחֲרֵיהֶם שׁוּב הַנְּבִיאִים (כ"ח), וּלְסוֹף „עַם הָאָרֶץ" (כ"ט); וְהִנֵּה כֵּפֶל הַנְּבִיאִים מְיֻתָּר, גַּם הָעֲוֹנוֹת הַמְיֻחָסִים אֲלֵיהֶם אֵינָם מַתְאִימִים לִתְכוּנָתָם. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ בִּמְקוֹם „קֶשֶׁר נְבִיאֶיהָ": „אֲ שֶׁ ר נְ שִׂ י אֶ י הָ", וְנָכוֹן.

כה) אֲשֶׁר נְשִׂיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ – הַמֶּלֶךְ, שֶׁנְּבִיאֵנוּ, מְכַנֵּהוּ אַךְ בְּשֵׁם נָשִׂיא וּשְׁאָר בְּנֵי מִשְׁפַּחַת הַמְּלוּכָה. כַּאֲרִי שׁוֹאֵג... – מֶלֶךְ הָעָם דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ הַחַיּוֹת, הַיּוֹדֵעַ רַק לְמַלֵּא חוֹרָיו טֶרֶף. חֹסֶן וִיקָר יִקָּחוּ – עֹשֶׁר וְכָל טוּב יִקְחוּ לָהֶם. אַלְמְנוֹתֶיהָ הִרְבּוּ בְּתוֹכָהּ – שׁוֹפְכִים הֵם דָּם נָקִי וּמַרְבִּים אַלְמָנוֹת בָּאָרֶץ.

כו) כֹּהֲנֶיהָ – שֶׁתְּעוּדָתָם לְהוֹרוֹת אֶת הָעָם תּוֹרַת אֱלֹהֵיהֶם. חָמְסוּ תוֹרָתִי – עִקְּמוּ וְזִיְּפוּ דִּבְרֵי תוֹרָתִי. וַיְחַלְּלוּ קָדָשַׁי – מַה שֶּׁקָּדוֹשׁ לִי עָשׂוּ לְחֻלִּין. וָאֵחַל בְּתוֹכָם – נִתְחַלַּלְתִּי בְּקִרְבָּם. יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיָה בְּעַצְמוֹ כֹּהֵן, נוֹתֵן עֵרֶךְ לְחֻקֵּי הַקֳּדָשִׁים וְהַחֻלִּין, הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה.

כז) שָׂרֶיהָ – וְהָאֲצִילִים נוֹשְׂאֵי הַמִּשְׂרוֹת הַגְּבֹהוֹת בַּמַּמְלָכָה – כִּזְאֵבִים... – דּוֹמִים הֵם לְמוֹשְׁלָם הָעֶלְיוֹן, וְאִם הוּא, הַנָּשִׂיא,

יז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יח בֶּן־אָדָם, הָיוּ־לִי בֵית־
יִשְׂרָאֵל לְסִיג*; כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ כּוּר,
סִגִים כֶּסֶף הָיוּ. יט לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם
לְסִגִים; לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם אֶל־תּוֹךְ יְרוּשָׁלִָם. כ קְבֻצַת
כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר, לָפַחַת־
עָלָיו אֵשׁ לְהַנְתִּיךְ; כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי, וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי
אֶתְכֶם. כא וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם, וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי;
וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ. כב כְּהִתּוּךְ כֶּסֶף בְּתוֹךְ כּוּר כֵּן תֻּתְּכוּ בְּתוֹכָהּ;
וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה שָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עֲלֵיכֶם.

* לסוג כתיב.

בֵּאוּר

הָרָעִים.

י״ז—כ״ב) תֵּאוּר חֻרְבַּן הָעָם בְּצִיּוּר הַתָּכַת סִיגִים בַּכּוּר.

יח) הָיוּ... לְסִיג — לִפְסֹלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת. בְּדִיל — מִין עֹפֶרֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּכֶסֶף, וְעַל הַצּוֹרֵף, לְהַבְדִּילוֹ מִמֶּנּוּ. נְחֹשֶׁת וּבְדִיל... — כָּל מִינֵי מַתָּכוֹת אֵלּוּ מְעֹרָבִים כְּסִיגִים בַּכֶּסֶף, וְאֶת כָּל אֵלֶּה שָׂמִים — בְּתוֹךְ כּוּר — לְכַלּוֹת אֶת הַסִּיגִים וּלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כֶּסֶף טָהוֹר מְזֻקָּק. סִגֵי(ם) כֶּסֶף הָיוּ — כָּל מִינֵי מַתֶּכֶת מְעֹרָבִים יַחַד כְּסִיגִים בַּכֶּסֶף, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „נְחֹשֶׁת, בְּדִיל... בְּתוֹךְ כֶּסֶף סִיגִים הָיוּ״; וְנָכוֹן, כִּי עַל הֲבָאָתָם לְתוֹךְ הַכּוּר, יְדֻבַּר לְהַלָּן.

יט) אֶל תּוֹךְ יְרוּשָׁלָםִ — הַנְּצוּרָה מִסָּבִיב.

כ) קְבֻצַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת — כְּמוֹ שֶׁקּוֹבְצִים תַּעֲרֹבֶת מַתָּכוֹת עִם הַכֶּסֶף לְתוֹךְ הַכּוּר. לָפַחַת עָלָיו אֵשׁ — לְלַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ שֶׁמִּסָּבִיב לַכּוּר, לְמַעַן תִּהְיֶה לְלֶהָבָה. לְהַנְתִּיךְ — לְהַתִּיךְ אֶת הַכֶּסֶף עִם סִיגֶיהָ יָחַד: הַסִּיגִים נִשְׂרָפִים, וְאַךְ הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר יִשָּׁאֵר. וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי — יֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהִפַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם״.

כא) כְּפֵל הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם. וְכִנַּסְתִּי... — אֲקַבֵּץ אֶתְכֶם לְתוֹךְ יְרוּשָׁלָיִם.

כב) כְּהִתּוּךְ — כַּאֲשֶׁר יֻתַּךְ.

כ״ג—ל״א) הַשְׁחָתַת כָּל הָעָם.

הֶעָרוֹת

כ) קְבֻצַת — יֵשׁ קוֹרְאִים „כִּקְבֻצַת״. לְהַנְתִּיךְ — פ״נ הִפְעִיל עַל דֶּרֶךְ הַשְּׁלֵמִים. כב) כְּהִתּוּךְ — נִפְעַל מִן נָתַךְ, עַל דֶּרֶךְ כְּהִנָּדֹף.

כג

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, שְׁתַּיִם נָשִׁים
בְּנוֹת אֵם־אַחַת הָיוּ. ג וַתִּזְנֶינָה בְמִצְרַיִם, בִּנְעוּרֵיהֶן זָנוּ; שָׁמָּה
מֹעֲכוּ שְׁדֵיהֶן, וְשָׁם עִשּׂוּ דַּדֵּי בְּתוּלֵיהֶן. ד וּשְׁמוֹתָן: אָהֳלָה

בֵּאוּר

אֶלָּא שֶׁהִיא נִבְדֶּלֶת מִמֶּנּוּ בִּפְרָטֶיהָ: א) כַּאן הוּא מְתָאֵר אֶת עֲוֹן אֶפְרַיִם וִיהוּדָה, בְּיִחוּד בִּתְקוּפָתָן הָאַחֲרוֹנָה (בַּמֵּאָה הַשְּׁמִינִית וְהַשְּׁבִיעִית), תַּחַת שֶׁשָּׁם הוּא מַטְעִים בְּיִחוּד חַטַּאת הָאֻמָּה בְּקַדְמַת נְעוּרֶיהָ. ב) כַּאן הוּא מַטְעִים בְּיִחוּד אֶת הַצַּד הַמְּדִינִי, הַבְּרִיתוֹת עִם הָעַמִּים הַגְּדוֹלִים, שֶׁהָיוּ תָּמִיד לְמוֹרַת רוּחַ לַנְּבִיאִים, בְּרִיתוֹת, שֶׁהֵבִיאוּ עִמָּהֶן תָּמִיד גַּם תַּרְבּוּת זָרָה, אֱלִילִית, לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; ג) בְּסוֹפָהּ חָסֵר הַיִּעוּד הַמְּשִׁיחִי הַבָּא בְּפֶרֶק ט״ז, בִּשְׁבִיל שֶׁנְּבוּאָה זוֹ נֶאֶמְרָה בְּהַנְּבוּאָה הַבָּאָה (כ״ד) לִפְנֵי חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, וְהִיא קוֹדֶמֶת אֵפוֹא בִּזְמַנָּהּ לַנְּבוּאָה שֶׁבְּפֶרֶק ט״ז, שֶׁנֶּאֶמְרָה אַחַר הַחֻרְבָּן, הַנָּבִיא חָזַר בָּהּ עַל הָרַעְיוֹן הָעִקָּרִי שֶׁבַּנְּבוּאָה זוֹ בִּפְרָטוּת יְתֵרָה.

א׳–ד) מָבוֹא.

ב) **שְׁתַּיִם נָשִׁים** — מַמְלְכוּת יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם. **בְּנוֹת אֵם אַחַת** — הַשַּׁיָּכוֹת לְאֻמָּה אַחַת.

ג) **בִּנְעוּרֵיהֶן, זָנוּ** — עוֹד בִּהְיוֹתָן בְּמִצְרַיִם בִּימֵי נְעוּרֵיהֶן לָמְדוּ אֶת תּוֹעֲבוֹת הַמִּצְרִים וְהִשְׁחִיתוּ אֶת דַּרְכָּן. **מֹעֲכוּ שְׁדֵיהֶן** — נִלְחֲצוּ בִּידֵי הַמְנָאֲפִים. **עִשּׂוּ** — מִשְׁמְשׁוּ בְּחָזְקָה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „עָשׂוּ״ הַמַּתְאִים אֶל „מֹעֲכוּ״.

ד) **אָהֳלָה** — [=אָהֳלָהּ]. אֹהֶל כִּנּוּי לַמִּקְדָּשׁ. וְקָרָא לְמַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם „אָהֳלָה״, כִּי מִקְדָּשָׁהּ לְעֶגְלֵי הַזָּהָב בְּבֵית אֵל וּבְדָן לֹא לִי הוּא. **אָהֳלִיבָה** — [=אָהֳלִי בָהּ] כִּנּוּי לִיהוּדָה, שֶׁמִּקְדַּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִרְבָּהּ. יְחֶזְקֵאל הַכֹּהֵן חָשַׁב בְּוַדַּאי אַף

הֶעָרוֹת

ג) **עִשּׂוּ** — פִּעֵל מִמְּקוֹר עָשֹׂה, אֲחִי עָסֹס, שֶׁהוֹרָאָתוֹ לָחֹץ, דָּרֹךְ; „וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים״ (מַלְאָכִי ג׳, כ״א). **דַּד** — עִקַּר הוֹרָאָתוֹ פִּטְמַת הַשַּׁד, וּבְהַשְׁאָלָה עַל הַשַּׁד כֻּלּוֹ; וּבְיִחוּד בְּמִשְׁנָה בָּא רַק שֵׁם זֶה. **בְּתוּלִים** — [מִמְּקוֹר בָּתֹל, אֲחִי בָּדֹל] מַצַּב הַבְּתוּלָה, הַנַּעֲרָה הַנִּבְדֶּלֶת עוֹד מִן הַגֶּבֶר, שֶׁלֹּא יָדְעָה אִישׁ [רְאֵה וַיִּקְרָא כ״א, ג׳] הַנָּבִיא אֵינוֹ נִמְנָע בְּתֵאוּרָיו הָרֵאָלִיִּים גַּם מִמִּבְטָאֵי נִבּוּל גַּסִּים. **אָהֳלָה, אָהֳלִיבָה** — בְּאֶרֶץ הַקֶּדֶם נוֹהֲגִים לִקְרֹא לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת־תְּאוּמוֹת בְּשֵׁמוֹת הַדּוֹמִים זֶה לָזֶה בְּצִלְצוּלָן.

בְּצוֹעַ בָּצַע. כח וּנְבִיאֶיהָ טָחוּ לָהֶם תָּפֵל, חֹזִים שָׁוְא וְקֹסְמִים
לָהֶם כָּזָב; אֹמְרִים: כֹּה, אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה, וַיהוָֹה לֹא דִבֵּר.
כט עַם הָאָרֶץ עָשְׁקוּ עֹשֶׁק וְגָזְלוּ גָּזֵל, וְעָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנוּ, וְאֶת־
הַגֵּר עָשְׁקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט. ל וָאֲבַקֵּשׁ מֵהֶם אִישׁ גֹּדֵר־גָּדֵר וְעֹמֵד
בַּפֶּרֶץ לְפָנַי בְּעַד הָאָרֶץ, לְבִלְתִּי שַׁחֲתָהּ; וְלֹא מָצָאתִי.
לא וָאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי, בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי כִּלִּיתִים; דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם
נָתַתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

דּוֹמֶה לַאֲרִי, דּוֹמִים הֵם לִזְאֵבִים.

כח) וּנְבִיאֶיהָ טָחוּ לָהֶם תָּפֵל — טָחִים אֶת הַפְּרָצִים בְּטִיחַ גָּרוּעַ, כְּלוֹמַר: מַבְטִיחִים הֵם אֶת הָעָם עַל שֶׁקֶר: „שָׁלוֹם יִהְיֶה לָכֶם", וְאֵין שָׁלוֹם. (וּרְאֵה לְמַעְלָה י"ג, מ'.)

כט) עַם הָאָרֶץ — הַלְּחוּצִים וְהָעֲשׁוּקִים בִּידֵי הַגְּבֹהִים עֲלֵיהֶם — עָשְׁקוּ עֹשֶׁק — עוֹשְׁקִים אֶת הַחַלָּשִׁים מֵהֶם. וְאֶת הַגֵּר — שֶׁאֵין לוֹ קְרוֹבִים, שֶׁיָּגֵנּוּ עָלָיו — עָשְׁקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט — אוֹתוֹ הֵם עוֹשְׁקִים בְּגָלוּי, וְאֵינָם מְכַסִּים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁיֵּרָאוּ כְּעוֹשֵׂי מִשְׁפָּט. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „עָשׂוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט", כְּלוֹמַר: הִתְנַהֲגוּ עִמּוֹ שֶׁלֹּא בְּצֶדֶק.

ל) אִישׁ גֹּדֵר גָּדֵר — אִישׁ יָשָׁר הַדּוֹאֵג לִגְדֹּר אֶת הַפְּרָצִים בְּחַיֵּי הָעָם, לְהַנְהִיג בָּהֶם סְדָרִים טוֹבִים עַל יְסוֹד הַמִּשְׁפָּט וְהַצֶּדֶק. וְעוֹמֵד בַּפֶּרֶץ לְפָנַי — כַּאֲשֶׁר יִפְרֹץ הָאוֹיֵב פֶּרֶץ בְּחוֹמַת הָעִיר וְרוֹצֶה לְהִתְפָּרֵץ אֶל תּוֹךְ הָעִיר, יִתְיַצֵּב הַגִּבּוֹר בַּפֶּרֶץ וְהוֹדֵף אֶת הָאוֹיֵב אָחוֹר, וְזֶהוּ מִבְטָא צִיּוּרִי לְאִישׁ הַיּוֹדֵעַ לְהָגֵן עַל הָעִיר מִפְּנֵי חֲרוֹן אַף יְהוָֹה בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים, וַאֲפִילוּ יִרְמְיָהוּ שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם — וְשֶׁהָיָה יָדוּעַ בְּוַדַּאי גַּם לִנְבִיאֵנוּ — לֹא יָכֹל לְשַׁכֵּךְ חֲמַת יְהוָֹה מֵעַל עַמּוֹ.

לא) דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נָתַתִּי — שִׁלַּמְתִּי לָהֶם כִּגְמוּלָם.

פֶּרֶק כג.

תֹּאַר עֲוֹן שְׁתֵּי הָאֲחָיוֹת: אָהֳלָה — שֹׁמְרוֹן, וְאָהֳלִיבָה — יְרוּשָׁלַיִם וּבְגִידָתָן בְּבַעֲלֵיהֶן — אֱלֹהֵיהֶן. נְבוּאָה זוֹ מַקְבִּילָה בְּתָכְנָהּ הַכְּלָלִי לְפֶרֶק ט"ז (וּרְאֵה שָׁם).

תַּזְנוּתֶיהָ עֲלֵיהֶם, מִבְחַר בְּנֵי־אַשּׁוּר כֻּלָּם; וּבְכֹל אֲשֶׁר־עָגְבָה
בְּכָל־גִּלּוּלֵיהֶם נִטְמָאָה. ח וְאֶת־תַּזְנוּתֶיהָ מִמִּצְרַיִם לֹא עָזָבָה;
כִּי אוֹתָהּ שָׁכְבוּ בִנְעוּרֶיהָ, וְהֵמָּה עִשּׂוּ דַּדֵּי בְתוּלֶיהָ, וַיִּשְׁפְּכוּ
תַזְנוּתָם עָלֶיהָ. ט לָכֵן נְתַתִּיהָ בְּיַד־מְאַהֲבֶיהָ, בְּיַד בְּנֵי אַשּׁוּר,
אֲשֶׁר עָגְבָה עֲלֵיהֶם. י הֵמָּה גִּלּוּ עֶרְוָתָהּ, בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ לָקָחוּ,
וְאוֹתָהּ בַּחֶרֶב הָרָגוּ; וַתְּהִי־שֵׁם לַנָּשִׁים וּשְׁפוּטִים עָשׂוּ בָהּ.

בֵּאוּר

אֶפְרַיִם הָיְתָה בְּסַנְוֵרִים מִתְפָּאֶרֶת עַם אַשּׁוּר וּגְבוּרָתוֹ, וְכָרְתָה בְּרִית עִמּוֹ, וְהַבְּרִית הַמְּדִינִית גָּרְרָה אַחֲרֶיהָ הַשְׁפָּעַת הַתַּרְבּוּת הָאֱלִילִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ז) **וּבְכֹל אֲשֶׁר עָגְבָה** — וּבְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר חָשְׁקָה נַפְשָׁהּ לִהְיוֹת עִמָּם, כְּלוֹמַר, לִכְרֹת עִמָּם בְּרִית מְדִינִית. **בְּכָל גִּלּוּלֵיהֶם נִטְמָאָה** — עָבְדָה עִמָּם אֶת אֱלִילֵיהֶם, כְּלוֹמַר: הַבְּרִית הַמְּדִינִית הֵבִיאָה לִידֵי הַשְׁפָּעָה אֱלִילִית בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. כֵּן עָבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶת סִכּוּת = אַדָּר, וְאֶת כִּיּוּן [בְּאַשּׁוּרִית: כַּיְוַן] = סַטּוּרְן, אֱלֹהֵי אַשּׁוּר, (עָמוֹס ה', כ"ו), וְכָל עֲבוֹדַת צְבָא הַשָּׁמַיִם [רְאֵה מְלָכִים ב' י"ז, ט"ז].

ח) אֲבָל בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁכָּרְתָה בְּרִית עִם אַשּׁוּר, בָּאָה בַּסֵּתֶר בְּיַחֲסִים מְדִינִיִּים גַּם עִם מִצְרַיִם, כָּאָמוּר: „מִצְרַיִם קָרָאוּ, אַשּׁוּר הָלָכוּ" (הוֹשֵׁעַ ז', י"א); „וּבְרִית עִם אַשּׁוּר יִכְרֹתוּ, וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל" (שָׁם י"ב, ב'). **אוֹתָהּ שָׁכְבוּ** [הַנּוֹשֵׂא מִצְרַיִם כְּשֵׁם קִבּוּץ] **בִּנְעוּרֶיהָ** — עַל כֵּן זָכְרָה לָהֶם אַהֲבַת נְעוּרֶיהָ.

ט) **נְתַתִּיהָ בְּיַד מְאַהֲבֶיהָ** — וְזוֹהִי אִירוֹנְיָה אַכְזָרִיָּה: אֵלֶּה שֶׁאָהֲבָה כָּל כָּךְ וְהֶאֱמִינָה, כִּי גַם הֵם אוֹהֲבִים אוֹתָהּ, הֵם עָשׂוּ בָהּ שְׁפָטִים. עַתָּה תִּרְאֶה אֵיזֶה עֵרֶךְ יֵשׁ לְאַהֲבָתָם.

י) **הֵמָּה גִּלּוּ עֶרְוָתָהּ** — הֶעֱמִידוּהָ עֵרוֹם וְעֶרְיָה, לְמַעַן תֵּרָאֶה בְּנַבְלוּתָהּ לְעֵינֵי כֹּל; וְהַכַּוָּנָה לַהֲרִיסַת שֹׁמְרוֹן הַבְּצוּרָה עַד הַיְסוֹד בָּהּ. **בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ לָקָחוּ** — אֶת יוֹשְׁבֵי שֹׁמְרוֹן הוֹלִיכוּ בַּגּוֹלָה. **וְאוֹתָהּ בַּחֶרֶב הָרָגוּ** — אֶת הַמַּמְלָכָה הִשְׁמִידוּ. **וַתְּהִי שֵׁם לַנָּשִׁים** — בָּהּ הָיְתָה לְמָשָׁל לְכָל הַנָּשִׁים בְּאַחֲרִיתָהּ הַנּוֹרָאָה. שֹׁמְרוֹן הָיְתָה לְמָשָׁל בְּפִי כָּל הָאֲרָצוֹת בְּחָרְבָּנָהּ הַנּוֹרָא. **וּשְׁפוּטִים** [= וּשְׁפָטִים] **עָשׂוּ בָהּ** —

הֶעָרוֹת

ח) **אוֹתָהּ שָׁכְבוּ** — שָׁכֹב בְּהוֹרָאַת הִזְדַּוְּגוּת בָּא כְּפֹעַל יוֹצֵא.

הַגְּדוֹלָה וְאָהֳלִיבָה אֲחוֹתָהּ; וַתִּהְיֶינָה לִי, וַתֵּלַדְנָה בָּנִים וּבָנוֹת;
וּשְׁמוֹתָן: שֹׁמְרוֹן — אָהֳלָה, וִירוּשָׁלִַם — אָהֳלִיבָה. ה וַתִּזֶן אָהֳלָה
תַּחְתָּי; וַתַּעְגַּב עַל־מְאַהֲבֶיהָ, אֶל־אַשּׁוּר קְרוֹבִים. ו לְבֻשֵׁי תְכֵלֶת,
פַּחוֹת וּסְגָנִים, בַּחוּרֵי חֶמֶד כֻּלָּם; פָּרָשִׁים, רֹכְבֵי סוּסִים. ז וַתִּתֵּן

בֵּאוּר

אֶת הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם לְמִשְׁכַּן כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. **אָהֳלָה הַגְּדוֹלָה** — מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם הָיְתָה גְדוֹלָה הַרְבֵּה מִמַּמְלֶכֶת יְהוּדָה. **וַתִּהְיֶינָה לִי** — לְנָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁהָיָה נָהוּג אֵצֶל הָעִבְרִים הַקַּדְמוֹנִים, שֶׁהָאִישׁ לָקַח לוֹ לָרֹב שְׁתֵּי נָשִׁים, כְּמוֹ אֶלְקָנָה; וְלִפְעָמִים שְׁתֵּי אֲחָיוֹת כְּיַעֲקֹב; וּכְדֵי לְהִמָּנַע מֵרִיבֵי מִשְׁפָּחָה נֶאֶסְרוּ אַחֲרֵי כֵן נִשּׂוּאֵי שְׁתֵּי אֲחָיוֹת [רְאֵה וַיִּקְרָא י״ח, י״ח]. **וּשְׁמוֹתָן שֹׁמְרוֹן — אָהֳלָה...** — זֶהוּ פֵּשֶׁר הַמָּשָׁל.

ה׳ — י׳) חַטַּאת אָהֳלָה.

ה) **וַתִּזֶן... תַּחְתָּי** — בִּמְקוֹמִי: „תַּחַת אִשָּׁהּ תִּקַּח אֶת זָרִים" (ט״ז, ל״ב). **וַתַּעְגַּב** — חָמְדָה, חָשְׁקָה; וּבָא בְּיִחוּד לְתַאֲוַת בְּשָׂרִים **אֶל** — [=עַל] **אַשּׁוּר** — צוּרַת הַמָּשָׁל דּוֹרֶשֶׁת: **אֶל בְּנֵי אַשּׁוּר: קְרוֹבִים** — [מִן הַשֵּׁם קְרָב] אַנְשֵׁי מִלְחָמָה הַחֲבִיבִים מְאֹד עַל הַנָּשִׁים. וְזֶה נִמְשָׁךְ אֶל הַפָּסוּק הַבָּא.

ו) **קְרוֹבִים לְבֻשֵׁי תְכֵלֶת** — אַנְשֵׁי מִלְחָמָה הַלְּבוּשִׁים בִּגְדֵי תִפְאָרָה. **תְּכֵלֶת** — בְּאַשּׁוּרִית: תַּכִּלְתּוּ, וְהוּא צֶבַע אַרְגָּמָן סָגֹל (violette Purpur). **פַּחוֹת** — הַיָּחִיד פֶּחָה [בְּאַשּׁוּרִית: פַּחַתוּ]: מוֹשֵׁל עֶלְיוֹן בְּאַחַת הַמְּדִינוֹת שֶׁל הַמַּמְלָכָה. **סְגָנִים** — סְגָן בְּאַשּׁוּרִית: שַׁכְנוּ, וְהָרַבִּים: שַׁכְנוּתִי; וּמְשֹׁעָרִים, שֶׁהוּא גָּדוֹל מִן הַפֶּחָה, כִּי הוּא קָרוֹב לַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וּמְמַלֵּא מְקוֹמוֹ בַּשִּׁלְטוֹן לִפְעָמִים. כֵּן נִקְרָא בְּאַשּׁוּרִית הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל בְּתֹאַר „שַׁכַּן בֵּל", זֹאת אוֹמֶרֶת: מְמַלֵּא מְקוֹמוֹ שֶׁל הָאֵל בֵּל עֲלֵי אֲדָמוֹת. **בַּחוּרֵי חֶמֶד** — בַּחוּרִים יָפִים, נֶחְמָדִים לְמַרְאֶה. **פָּרָשִׁים...** — אֵלֶּה עָשׂוּ בְּגָאוֹן עֹזָם רֹשֶׁם מְיֻחָד בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם חֵיל פָּרָשִׁים [רְאֵה יְשַׁעְיָהוּ ל״ו, ח׳]. וְהַכַּוָּנָה: מַמְלֶכֶת

הֶעָרוֹת

ה) תַּחְתָּי — רְאֵה הוֹשֵׁעַ ד׳, י״ב; בְּמִדְבַּר ה׳, י״ט. כ״ט. וַתַּעְגַּב עַל — פֹּעַל עָגֹב בָּא כִּמְעַט תָּמִיד עִם אוֹת הַיַּחַס עַל. ו) סְגָנִים — מִמְּקוֹר סָגֹן, אֲחִי סָכֹן, בְּהוֹרָאַת פָּקֹד עַל...: „הַסֹּכֵן... אֲשֶׁר עַל הַבָּיִת" (יְשַׁעְיָהוּ כ״ב, ט״ו).

בַּשֵּׁשַׁר. טו חֲגוּרֵי אֵזוֹר בְּמָתְנֵיהֶם, סְרוּחֵי טְבוּלִים בְּרָאשֵׁיהֶם,
מַרְאֵה שָׁלִישִׁים כֻּלָּם; דְּמוּת בְּנֵי־בָבֶל, כַּשְׂדִּים אֶרֶץ מוֹלַדְתָּם.
טז וַתַּעְגְּבָה* עֲלֵיהֶם לְמַרְאֵה עֵינֶיהָ; וַתִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֲלֵיהֶם
כַּשְׂדִּימָה. יז וַיָּבֹאוּ אֵלֶיהָ בְנֵי־בָבֶל לְמִשְׁכַּב דֹּדִים, וַיְטַמְּאוּ
אוֹתָהּ בְּתַזְנוּתָם; וַתִּטְמָא־בָם, וַתֵּקַע נַפְשָׁהּ מֵהֶם. יח וַתְּגַל

* ותעגב כתיב.

בֵּאוּר

טו) תֵּאוּר תִּלְבָּשְׁתָּם: חֲגוּרֵי — חָגוּר, תֹּאַר. יֵשׁ מְנַקְּדִים: חֲגוּרֵי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי חֲגוֹר הוּא שֵׁם, וְהוֹרָאָתוֹ הַנֶּשֶׁק הַתָּלוּי בָּאֵזוֹר; עַל כֵּן הוּא נִסְמָךְ כַּאן אֶל אֵזוֹר. סְרוּחֵי — סֶרַח הָעוֹדֵף הַנִּמְשָׁךְ וְיוֹרֵד. טְבוּלִים — מִצְנָפוֹת בְּתַבְנִית מִטְפָּחוֹת צָרוֹת וַאֲרֻכּוֹת, שֶׁבְּנֵי הַקֶּדֶם כּוֹרְכִים אוֹתָן סְבִיב הָרֹאשׁ. מִצְנֶפֶת כָּזוֹ נִקְרָאָה בְּאַשּׁוּרִית טֻבְלוּ; יְסוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה בְּכוּשִׁית: טַבְלַלָא = כָּרַךְ. סְרוּחֵי טְבוּלִים בְּרָאשֵׁיהֶם — וּבְרָאשֵׁיהֶם מִצְנָפוֹת שֶׁקְּצוֹתֵיהֶן סְרוּחוֹת וְיוֹרְדוֹת עַל עָרְפָּם. שָׁלִישִׁים — פְּקִידִים גְּבֹהִים בְּחֵיל הָרֶכֶב: „וְשָׁלִשִׁים עַל כֻּלּוֹ" (שְׁמוֹת י"ד, ז')]. כַּשְׂדִּים אֶרֶץ מוֹלַדְתָּם — אֲשֶׁר כַּשְׂדִּים הִיא אֶרֶץ מוֹלַדְתָּם.

טז) וַתִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֲלֵיהֶם — הַנָּבִיא רוֹמֵז כַּאן לְמַלְאֲכוּת פּוֹלִיטִית, שֶׁנִּשְׁלְחָה מִיהוּדָה בָּבֶלָה לְמַשָּׂא־וּמַתָּן מְדִינִי; פְּרָטִים, שֶׁאֵינָם יְדוּעִים לָנוּ מִן הָרְשִׁימוֹת הַהִסְטוֹרִיּוֹת שֶׁלָּנוּ. אֶפְשָׁר שֶׁמֶּלֶךְ יְהוּדָה שָׁלַח מַלְאָכִים לִנְבוּכַדְנֶאצַּר אַחַר נִצְחוֹנוֹ עַל חֵיל פַּרְעֹה נְכוֹ בְּכַרְכְּמִישׁ (בִּשְׁנַת 605 לִפְנֵי הַסְּפִירָה הַנּוֹצְרִית) [וּרְאֵה מְלָכִים ב' כ"ד, א']. לְמִשְׁכַּב דֹּדִים — לְמִשְׁכַּב אַהֲבָה. וַתִּטְמָא־בָם — הַעֲרָצַת נְבוּכַדְנֶאצַּר הֵבִיאָה לִידֵי הַגְבָּרַת הַהַשְׁפָּעָה הָאֱלִילִית שֶׁל בָּבֶל בִּיהוּדָה. וַתֵּקַע נַפְשָׁהּ מֵהֶם — אֲבָל חִישׁ מַהֵר הָיוּ לָהּ לְזָרָא. קַו אָפְיָנִי לְאַהֲבָה גַּסָּה, שֶׁאֵין בָּהּ אֶלָּא תַּאֲוַת־בְּשָׂרִים בִּלְבָד. וְהַכַּוָּנָה: הַיַּחַס הַטּוֹב שֶׁל יְהוּדָה לְבָבֶל נִשְׁתַּנָּה מַהֵר,

הֶעָרוֹת

טו) חֲגוּרֵי אֵזוֹר — וְכֵן „וַחֲגוֹר נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי" (מִשְׁלֵי ל"א, כ"ד); „וְעָלָיו חֲגוֹר חֶרֶב" (שְׁמוּאֵל ב' כ', ח'); „וְעַד קַשְׁתּוֹ וְעַד חֲגֹרוֹ" (שְׁמוּאֵל א' י"ח, ד'). יז) וַתֵּקַע — מִמְּקוֹר יָקֹעַ, אָחִי נָקֹעַ, וְהוֹרָאָתוֹ: סוּר, הִתְרַחֵק בְּמוּבָן רוּחָנִי; וְכֵן הוּא גַּם בָּעַרְבִית: נַקַּעַ. בֶּעָבָר בָּא תָּמִיד הַפֹּעַל נָקֹעַ [רְאֵה לְהַלָּן פָּסוּק י"ח], וּבֶעָתִיד הַפֹּעַל יָקֹעַ.

יא וַתֵּרֶא אֲחוֹתָהּ אָהֳלִיבָה, וַתַּשְׁחֵת עַגְבָתָהּ מִמֶּנָּה; וְאֶת־
תַּזְנוּתֶיהָ מִזְּנוּנֵי אֲחוֹתָהּ. יב אֶל־בְּנֵי אַשּׁוּר עָגָבָה, פַּחוֹת וּסְגָנִים
קְרֹבִים, לְבֻשֵׁי מִכְלוֹל, פָּרָשִׁים רֹכְבֵי סוּסִים; בַּחוּרֵי חֶמֶד
כֻּלָּם. יג וָאֵרֶא כִּי נִטְמָאָה; דֶּרֶךְ אֶחָד לִשְׁתֵּיהֶן. יד וַתּוֹסֶף אֶל־
תַּזְנוּתֶיהָ; וַתֵּרֶא אַנְשֵׁי מְחֻקֶּה עַל־הַקִּיר, צַלְמֵי כַשְׂדִּים* חֲקֻקִים

* כשדיים כתיב.

בֵּאוּר

כֹּה עָשׂוּ בָהּ שְׁפָטִים.

י"א — כ"א חַטַּאת אָהֳלִיבָה. כַּאן מַאֲרִיךְ הַנָּבִיא יוֹתֵר, יַעַן כִּי יְרוּשָׁלַיִם קְרוֹבָה יוֹתֵר לְלִבּוֹ מִשֹּׁמְרוֹן, וְלֹא הִזְכִּיר בָּרִאשׁוֹנָה אֶת שֹׁמְרוֹן, אֶלָּא כְּדֵי לְהַבְלִיט יוֹתֵר אֶת חַטַּאת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁרָאֲתָה אֶת אַחֲרִיתָהּ הַנּוֹרָאָה, וְהַמְעַט שֶׁלֹּא לָקְחָה מוּסָר, כִּי עוֹד הִשְׁחִיתָה אֶת דַּרְכָּהּ יוֹתֵר מֵאֲחוֹתָהּ הַגְּדוֹלָה.

יא) וַתֵּרֶא... — אֶת אַחֲרִית אָהֳלָה. עַגְבָתָהּ — תַּאֲוָתָהּ לִזְנוּת. וַתַּשְׁחֵת עַגְבָתָהּ מִמֶּנָּה — וּבְכָל זֹאת הִשְׁחִיתָה אֶת דַּרְכָּהּ יוֹתֵר מֵאָהֳלָה.

יב) אֶל בְּנֵי אַשּׁוּר עָגָבָה — הַכַּוָּנָה לְאָחָז, שֶׁשָּׁלַח אֶל תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר: „עַבְדְּךָ וּבִנְךָ אָנִי". לְבוּשֵׁי מִכְלוֹל — הַלְּבוּשִׁים בְּגָדִים כְּלִילֵי יֹפִי.

יג) וָאֵרֶא כִּי נִטְמָאָה — אָז רָאִיתִי לְצַעֲרִי כִּי גַּם הִיא נִטְמְאָה כַּאֲחוֹתָהּ. הַשְׁפָּעַת הַפֻּלְחָן הָאַשּׁוּרִי בִּיהוּדָה הֵחֵלָּה בִּימֵי אָחָז (מְלָכִים ב' ט"ז, י'), וְגָבְרָה בְּיִחוּד בִּימֵי מְנַשֶּׁה נֶכְדּוֹ (רְאֵה שָׁם כ"א).

יד) עַד כַּאן הָלְכָה בְּדַרְכֵי אֲחוֹתָהּ. עַתָּה מְתָאֵר הַנָּבִיא אֶת תַּאֲוָתָהּ הַחוֹלָנִית וְהַשְּׁפָלָה מִתַּאֲוַת אֲחוֹתָהּ הַגְּדוֹלָה. אַנְשֵׁי מְחֻקֶּה — [=אֲנָשִׁים מְחֻקִּים] תְּמוּנוֹת גְּבָרִים חֲקוּקִים עַל הַקִּיר. הַהַשְׁפָּעָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַתַּרְבּוּת הַבַּבְלִית בִּיהוּדָה הָיְתָה, כַּנִּרְאֶה, בְּמִקְצוֹעַ אָמָּנוּת הַבְּנִיָּה, שֶׁהָיוּ מְקַשְּׁטִים אֶת קִירוֹת הַהֵיכָלִים בְּצִיּוּרִים חֲקוּקִים בְּסִגְנוֹן הַבַּבְלִי, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בְּבָבֶל. וְהַנָּבִיא שֶׁהִתְנַגֵּד בְּהֶחְלֵט, כְּכָל הַנְּבִיאִים, אֶל כָּל תַּרְבּוּת זָרָה, רוֹאֶה בָּזֶה רֵאשִׁית הַהַשְׁפָּעָה הַמַּזִּיקָה שֶׁל הַתַּרְבּוּת הָאֱלִילִית עַל יְהוּדָה. צַלְמֵי כַשְׂדִּים — תְּמוּנוֹת בְּנֵי בָבֶל. שָׁשַׁר — צֶבַע אָדֹם יָפֶה. חֲקֻקִים בַּשָּׁשַׁר — הַצִּיּוּרִים הָיוּ חֲקוּקִים בַּקִּיר בְּחֶרֶט וְאַחַר כֵּן מְשָׁחוּם בְּצֶבַע אָדֹם.

כב לָכֵן, אָהֳלִיבָה, כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הִנְנִי מֵעִיר אֶת־
מְאַהֲבַיִךְ עָלַיִךְ, אֵת אֲשֶׁר־נָקְעָה נַפְשֵׁךְ מֵהֶם; וַהֲבֵאתִים עָלַיִךְ
מִסָּבִיב: כג בְּנֵי בָבֶל וְכָל־כַּשְׂדִּים, פְּקוֹד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ, כָּל־בְּנֵי
אַשּׁוּר אוֹתָם; בַּחוּרֵי חֶמֶד, פַּחוֹת וּסְגָנִים כֻּלָּם, שָׁלִשִׁים
וּקְרוּאִים, רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם. כד וּבָאוּ עָלַיִךְ הֹצֶן, רֶכֶב וְגַלְגַּל,
וּבִקְהַל עַמִּים, צִנָּה וּמָגֵן וְקוֹבַע יָשִׂימוּ עָלַיִךְ סָבִיב; וְנָתַתִּי
לִפְנֵיהֶם מִשְׁפָּט, וּשְׁפָטוּךְ בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם. כה וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ,

בֵּאוּר

כג) בְּנֵי בָבֶל — זֶהוּ מֻשָּׂג יוֹתֵר צַר. וְכָל כַּשְׂדִּים — מֻשָּׂג יוֹתֵר כּוֹלֵל; לַכַּשְׂדִּים שַׁיָּכִים: פְּקוֹד וְשׁוֹעַ וְקוֹעַ — שְׁמוֹת שְׁבָטִים, „פְּקוֹד" נִזְכָּר גַּם בְּיִרְמְיָהוּ (נ', כ"א): „וְאֶל יוֹשְׁבֵי פְּקוֹד" וּבְכִתְבֵי הַיְתֵדוֹת: פְּקוּדוּ, שֵׁבֶט, אוֹ עַם זֶה, יָשַׁב בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל בָּבֶל, עַל גְּבוּל עֵילָם. „שׁוֹעַ" נִזְכַּר שָׁם בְּשֵׁם „שְׁתוּ", גַּם בְּקִצּוּר: „שׁוּ". „קוֹעַ" — קְתוּ, גַּם „קוּ", שְׁנֵי אֵלֶּה הָאַחֲרוֹנִים נִזְכָּרִים בְּכִתְבֵי הַיְתֵדוֹת תָּמִיד יַחַד. הֵם יָשְׁבוּ עַל חֶבֶל הַחוֹף הָעֶלְיוֹן שֶׁל נְהַר Adhem וּנְהַר Dijâlâ. כָּל בְּנֵי אַשּׁוּר — שֶׁהָיוּ כְּבָר נִכְנָעִים לְבָבֶל. אוֹתָם — אִתָּם. וּקְרוּאִים — חֲשׁוּבִים, אַנְשֵׁי שֵׁם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „קְרוֹבִים" [רְאֵה פָּסוּק ה'].

כד) הֹצֶן — [תֹּאַר הַפֹּעַל „וּבָאוּ"] הוֹרָאָתוֹ לְפִי הָעִנְיָן: בְּהָמוֹן, בְּצִבּוּר, וּבַמִּשְׁנָה „הוּצְנֵי פִשְׁתָּן" — אֲלֻמּוֹת, אוֹ עֲרֵמוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶם חֹצֶן, בְּחֵית, מִמְּקוֹר חָצֹן, אֲחִי חָסֹן, בְּהוֹרָאַת אָצֹר [„לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יֵחָסֵן" (יְשַׁעְיָהוּ כ"ג, י"ח)] וּפֵרוּשׁוֹ אֶחָד: בְּהָמוֹן, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „הֲמוֹן רֶכֶב", וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ, כַּנִּרְאֶה, „מִצָּפוֹן". צִנָּה — מִין שִׁרְיוֹן. וְקוֹבַע — קוֹבַע נְחֹשֶׁת [רְאֵה שְׁמוּאֵל א' י"ז, ל"ח]. יָשִׂימוּ — יַעַרְכוּ — עָלַיִךְ סָבִיב. וְנָתַתִּי לִפְנֵיהֶם מִשְׁפָּט — אַנִּיחֵם לִשְׁפֹּט אוֹתָךְ כִּרְצוֹנָם. וּשְׁפָטוּךְ, בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם — בְּמִשְׁפָּטִים הַנְּהוּגִים אֶצְלָם.

כה) וְנָתַתִּי קִנְאָתִי בָּךְ — אֶת מִשְׁפַּט

הֶעָרוֹת

„וַיהוָה פָּקַד אֶת שָׂרָה" (בְּרֵאשִׁית כ"א, א'). כד) וְקוֹבַע — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ כָּאן „וְכָרִים" = אֵילֵי בַרְזֶל.

תַּזְנוּתֶיהָ, וַתְּגַל אֶת־עֶרְוָתָהּ; וַתֵּקַע נַפְשִׁי מֵעָלֶיהָ, כַּאֲשֶׁר נָקְעָה
נַפְשִׁי מֵעַל אֲחוֹתָהּ. יט וַתַּרְבֶּה אֶת־תַּזְנוּתֶיהָ; לִזְכֹּר אֶת־יְמֵי
נְעוּרֶיהָ, אֲשֶׁר זָנְתָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם. כ וַתַּעְגְּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם;
אֲשֶׁר בְּשַׂר־חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם. כא וַתִּפְקְדִי
אֵת זִמַּת נְעוּרָיִךְ; בַּעְשׂוֹת מִמִּצְרַיִם דַּדַּיִךְ, לְמַעַן שְׁדֵי נְעוּרָיִךְ.

בֵּאוּר

כַּאֲשֶׁר אַךְ הִכִּירָה אֶת הַכַּשְׂדִּים יְדִידֶיהָ הַמְדֻמִּים מִקָּרוֹב; כִּי אַךְ שָׁלֹשׁ שָׁנִים הָיְתָה יְהוּדָה נֶאֱמָנָה לִנְבוּכַדְנֶאצַּר (רְאֵה מְלָכִים ב' כ"ד, א'), וְאַחַר כֵּן מָרְדָה בּוֹ.

יט) וַתְּגַל תַּזְנוּתֶיהָ... — וּלְאַחַר שֶׁעָבְרָה מֵאוֹהֵב לְאוֹהֵב וּמָאֲסָה גַּם בַּשֵּׁנִי, הָיְתָה לְזוֹנָה גְלוּיָה וּמֻפְקֶרֶת לַכֹּל, שֶׁאֵין לָהּ תַּקָּנָה עוֹד; וְאָז מָאַס בָּהּ אֱלֹהֶיהָ כְּמוֹ שֶׁמָּאַס בַּאֲחוֹתָהּ.

י"ט — כ"א) זְנוּתָהּ עִם מִצְרָיִם.

יט) אָהֳלִיבָה שָׁבָה אָז אֶל אֲהוּבָהּ הָרִאשׁוֹן בִּימֵי נְעוּרֶיהָ, אֶל מִצְרַיִם. מְרִידַת יְהוֹיָקִים בִּנְבוּכַדְנֶאצַּר הָיְתָה, כִּמְרִידַת צִדְקִיָּהוּ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֲרֵי כֵן, הוֹדוֹת לְמִצְרַיִם, שֶׁהִבְטִיחָה לוֹ אֶת עֶזְרָתָהּ.

כ) וַתַּעְגְּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם — הַשֵּׁם „פִּלֶגֶשׁ" בָּא כַּאן עַל מִין זָכָר בְּמוּבַן עוֹגֵב, רוֹעֵה זוֹנוֹת; וְהַכַּוָּנָה: נַפְשָׁהּ חָשְׁקָה בִּגְדוֹלֵי מִצְרַיִם הַשְּׁטוּפִים בְּזִמָּה. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם — לְהִמָּנוֹת בֵּין פִּלַגְשֵׁי הַמִּצְרִים. בְּשַׂר — כִּנּוּי לָאֵבֶר הַמּוֹלִיד. חֲמוֹרִים... — הַחֲמוֹר וְהַסּוּס הָיוּ בְּפִי הָעָם לְמָשָׁל כִּשְׁטוּפִים בְּיוֹתֵר בְּתַאֲוַת הַמִּין. וְזִרְמַת — שֶׁטֶף הַזֶּרַע בִּשְׁעַת הַזִּוּוּג.

כא) וַתִּפְקְדִי — כֹּה זָכַרְתְּ לְחַדֵּשׁ שׁוּב — אֵת זִמַּת נְעוּרָיִךְ. בַּעְשׂוֹת מִמִּצְרַיִם — הַנֹּסַח הַנָּכוֹן: בְּעַשּׂוֹתָם מִצְרַיִם". וְהַשֵּׁם „מִצְרַיִם" הוּא בֵּאוּר לַכִּנּוּי שֶׁ„בְּעַשּׂוֹתָם". לְמַעַן שְׁדֵי נְעוּרָיִךְ — קְרָא: „לְמָעֵךְ שְׁדֵי נְעוּרָיִךְ", כָּאָמוּר לְמַעְלָה (ג): „שָׁמָּה מֹעֲכוּ שְׁדֵיהֶן".

כ"ב — ל"ה) עָנְשָׁהּ שֶׁל אָהֳלִיבָה.

כב) הִנְנִי מֵעִיר אֶת מְאַהֲבַיִךְ — כְּאָהֳלָה כֵּן גַּם אָהֳלִיבָה תֵּעָנֵשׁ בִּידֵי מְאַהֲבֶיהָ הַכַּשְׂדִּים, אֲשֶׁר בָּגְדָה בָּהֶם.

הֶעָרוֹת

כ) אֲשֶׁר — נִמְשָׁךְ אֶל „פִּלַגְשֵׁיהֶם". וּלְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי — אֶל הַכִּנּוּי שֶׁל „פִּלַגְשֵׁיהֶם".
כא) וַתִּפְקְדִי — הַפֹּעַל פָּקַד מוֹרֶה לַפּוֹנֶה אֶל דָּבָר שֶׁעֲזָבוֹ וּשְׁכֵחוֹ יָמִים רַבִּים:

לב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: כּוֹס אֲחוֹתֵךְ תִּשְׁתִּי, הָעֲמֻקָּה
וְהָרְחָבָה, תִּהְיֶה לִצְחֹק וּלְלַעַג, מִרְבָּה לְהָכִיל. לג שִׁכָּרוֹן וְיָגוֹן
תִּמָּלֵאִי; כּוֹס שַׁמָּה וּשְׁמָמָה, כּוֹס אֲחוֹתֵךְ שֹׁמְרוֹן. לד וְשָׁתִית
אוֹתָהּ וּמָצִית, וְאֶת־חֲרָשֶׂיהָ תְּגָרֵמִי, וְשָׁדַיִךְ תְּנַתֵּקִי; כִּי אֲנִי
דִבַּרְתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה. לה לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן
שָׁכַחַתְּ אוֹתִי, וַתַּשְׁלִיכִי אוֹתִי אַחֲרֵי גַוֵּךְ, וְגַם־אַתְּ שְׂאִי זִמָּתֵךְ
וְאֶת־תַּזְנוּתָיִךְ.
לו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי: בֶּן־אָדָם, הֲתִשְׁפּוֹט אֶת־אָהֳלָה וְאֶת־

בֵּאוּר

לב) **הָעֲמֻקָּה וְהָרְחָבָה, מִרְבָּה** [=מַרְבָּה] **לְהָכִיל** — הַמְּכִילָה בְּקִרְבָּהּ הַרְבֵּה. הַמִּשְׁפָּט: „תִּהְיֶה לִצְחוֹק וּלְלַעַג" הוּא הֶעָרַת אַחַד הַקּוֹרְאִים בְּשׁוּלֵי הַגִּלָּיוֹן, שֶׁנִּשְׁתַּרְבֵּב לְתוֹךְ הַסֵּפֶר, וּלְכָךְ הִיא כְּתוּבָה בְּגוּף שְׁלִישִׁי: „תִּהְיֶה", בְּשָׁעָה שֶׁהַכָּתוּב כֻּלּוֹ בְּגוּף שֵׁנִי; וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינוֹ.

לג) וְהַנָּבִיא מְתָאֵר מַה תָּכִיל הַכּוֹס שֶׁעָלֶיהָ לִשְׁתּוֹת: **שִׁכָּרוֹן וְיָגוֹן** — אֵין שְׁנֵי הַמֻּשָּׂגִים הָאֵלֶּה מַתְאִימִים יַחַד. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „שִׁבָּרוֹן" [כְּלוֹמַר: שֶׁבֶר רוּחַ] וְיָגוֹן תִּמָּלֵא(י)" וְהַכּוֹס הָעֲמֻקָּה תִּהְיֶה מְלֵאָה שֶׁבֶר רוּחַ וַאֲנָחָה. **כּוֹס שַׁמָּה וּשְׁמָמָה** — כּוֹס מְלֵאָה שִׁמָּמוֹן וְתִמָּהוֹן.

לד) **וְשָׁתִית אוֹתָהּ** — וְאֶת הַכּוֹס הַזֹּאת תִּשְׁתִּי. **וּמָצִית** — תִּשְׁתִּי עַד תַּמְצִיתָהּ בְּלִי הַשְׁאִיר בָּהּ כְּלוּם. **וְאֶת חֲרָשֶׂיהָ** — חַרְסֵי הַכּוֹס — **תְּגָרֵמִי** — וּבִשְׁתוֹתָהּ אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה, תֻּכֶּה בְּשִׁגָּעוֹן, עַד שֶׁתְּשַׁבֵּר אֶת הַכּוֹס לִשְׁבָרִים וּתְלַקֵּק וּתְגָרֵם בְּשִׁנֶּיהָ אֶת שְׁבָרָיו, כְּחַיָּה זוֹ הַמְגָרֶמֶת אֶת עַצְמוֹת טַרְפָּהּ; כָּל כַּךְ יִגְדַּל צִמְאָהּ לִשְׁתּוֹת עוֹד מִכּוֹס הָרַעַל הַזֹּאת. **וְשָׁדַיִךְ תְּנַתֵּקִי** — וּבְשִׁגְעוֹנֵךְ תִּקְרְעִי וְתִפְצְעִי בְּצִפָּרְנַיִךְ אֶת שָׁדַיִךְ.

לה) **שְׂאִי זִמָּתֵךְ** — סִבְלִי עֲוֹן זִמָּתֵךְ.

ל"ו — מ"ט) תֵּאוּר שֵׁנִי שֶׁל חַטַּאת

הֶעָרוֹת

לו) רְאֵה לְמַעְלָה כ', ד'.

וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּחֵמָה, אַפֵּךְ וְאָזְנַיִךְ יָסִירוּ, וְאַחֲרִיתֵךְ בַּחֶרֶב
תִּפּוֹל; הֵמָּה בָּנַיִךְ וּבְנוֹתַיִךְ יִקָּחוּ, וְאַחֲרִיתֵךְ תֵּאָכֵל בָּאֵשׁ.
כו וְהִפְשִׁיטוּךְ אֶת־בְּגָדָיִךְ; וְלָקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ. כז וְהִשְׁבַּתִּי
זִמָּתֵךְ מִמֵּךְ וְאֶת־זְנוּתֵךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; וְלֹא־תִשְׂאִי עֵינַיִךְ
אֲלֵיהֶם, וּמִצְרַיִם לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד.

כח כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי נֹתְנָךְ בְּיַד אֲשֶׁר שָׂנֵאת;
בְּיַד אֲשֶׁר־נָקְעָה נַפְשֵׁךְ מֵהֶם. כט וְעָשׂוּ אוֹתָךְ בְּשִׂנְאָה, וְלָקְחוּ
כָּל־יְגִיעֵךְ, וַעֲזָבוּךְ עֵירֹם וְעֶרְיָה; וְנִגְלָה עֶרְוַת זְנוּנַיִךְ,
וְזִמָּתֵךְ וְתַזְנוּתָיִךְ. ל עָשֹׂה אֵלֶּה לָךְ, בִּזְנוֹתֵךְ אַחֲרֵי גוֹיִם, עַל
אֲשֶׁר נִטְמֵאת בְּגִלּוּלֵיהֶם. לא בְּדֶרֶךְ אֲחוֹתֵךְ הָלָכְתְּ; וְנָתַתִּי
כוֹסָהּ בְּיָדֵךְ.

בֵּאוּר

זַעְמִי אֶתֵּן בָּךְ. וְהַמִּשְׁפָּט אַכְזָרִי מְאֹד, מִשְׁפַּט אִשָּׁה מְנָאֶפֶת, שֶׁהָיוּ כּוֹרְתִים אֶת חָטְמָהּ וְאָזְנֶיהָ, כְּדֵי לְהַשְׁחִית אֶת יָפְיָהּ, שֶׁהֱבִיאָהּ לִידֵי עֲבֵרָה זוֹ. וְיֵשׁ מֵעַמֵּי הַמִּזְרָח שֶׁהָיוּ כּוֹרְתִים חָטְמָם וְאָזְנֵיהֶם שֶׁל שְׁבוּיֵי הַמִּלְחָמָה, וְזֶה הָיָה בָּהֶם לְסִמָּן שֶׁל עַבְדוּת עוֹלָם. אַחֲרִיתֵךְ — צֶאֱצָאַיִךְ הַקְּטַנִּים, שֶׁלֹּא יַצְלִחוּ לַעֲבוֹדַת עֶבֶד. הֵמָּה בָּנַיִךְ וּבְנוֹתַיִךְ — הַגְּדוֹלִים — יִקָּחוּ — לָהֶם לַעֲבָדִים. וְאַחֲרִיתֵךְ — כֵּפֶל מְיֻחָד, וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וַחֲרְבוֹתַיִךְ בָּאֵשׁ תֵּאָכַלְנָה".

כו) מְקוֹמוֹ שֶׁל פָּסוּק זֶה לִפְנֵי פָּסוּק כ"ה. וְלָקְחוּ כְּלֵי תִפְאַרְתֵּךְ — שֶׁמִּשְׁכָּה בָהֶם אֵלֶיהָ עֵינֵי הַגְּבָרִים.

כ"ח — ל') כֵּפֶל לְהָאָמוּר לְמַעְלָה בַּפְּסוּקִים כ"ב — כ"ז.

כט) כָּל יְגִיעֵךְ — כָּל רְכוּשֵׁךְ, כָּל אֶתְנַנַּיִךְ, שֶׁקִּבַּלְתְּ מֵעוֹגְבַיִךְ.

ל) הַשִּׁבְעִים מָשְׁכוּ אֶת שְׁתֵּי הַמִּלִּים שֶׁבְּסוֹף הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם לְכַאן (שָׁם הֵן כֵּפֶל מְיֻתָּר): (וְ)„זִמָּתֵךְ וְתַזְנוּתַיִךְ עָשׂוּ אֵלֶּה לָךְ". בִּזְנוֹתֵךְ — בִּשְׁבִיל שֶׁזָּנִית אַחֲרֵי גוֹיִם. עַל אֲשֶׁר נִטְמֵאת — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְנִטְמֵאת".

לא) כּוֹסָהּ — כּוֹס הַחֵמָה שֶׁהִשְׁקִיתִיהָ. צִיּוּר לָקוּחַ מִירְמְיָהוּ (כ"ה, ט"ו — ט"ז).

מַלְאָךְ שָׁלוּחַ אֲלֵיהֶם וְהִנֵּה־בָאוּ, לַאֲשֶׁר רָחַצְתְּ, כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ,
וְעָדִית עֶדִי. מא וְיָשַׁבְתְּ עַל־מִטָּה כְבוּדָּה, וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ לְפָנֶיהָ;
וּקְטָרְתִּי וְשַׁמְנִי שַׂמְתְּ עָלֶיהָ. מב וְקוֹל הָמוֹן שָׁלֵו בָהּ, וְאֶל־
אֲנָשִׁים מֵרֹב אָדָם מוּבָאִים סָבָאִים מִמִּדְבָּר; וַיִּתְּנוּ צְמִידִים

* דגש אחר שורוק. * הבית רפה. * סובאים כתיב.

בֵּאוּר

כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ — כָּחֹל עֵינַיִם = מָשֹׁחַ אֶת הָעֵינַיִם וְעַפְעַפֵּיהֶן בַּאֲבָקָה שְׁחוֹרָה, כְּדֵי לְהוֹסִיף לָהֶן בָּרָק וְתֵרָאֶינָה גְּדוֹלוֹת יוֹתֵר, כַּךְ נוֹהֲגוֹת נְשֵׁי אֶרֶץ הַקֶּדֶם גַּם בְּיָמֵינוּ. וְעָדִית עֶדִי — וְשַׂמְתְּ עָלַיִךְ תַּכְשִׁיטִים שׁוֹנִים.

מא) מִטָּה — הַמִּטָּה שִׁמְּשָׁה גַּם לִשְׁכִיבָה גַּם לִישִׁיבָה בִּשְׁעַת הַסְּעֻדָּה: [„מִטּוֹת זָהָב וָכֶסֶף” (אֶסְתֵּר א׳, ו׳)]. מִטָּה כְבוּדָּה — מִטָּה נֶהְדָּרָה. וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ — בְּמַאֲכָל וּמַשְׁקֶה — לְפָנֶיהָ; וּקְטָרְתִּי וְשַׁמְנִי — וְהַקְּטֹרֶת וְהַשֶּׁמֶן הַטּוֹב, שֶׁאֲנִי נָתַתִּי לָךְ — שַׂמְתְּ עָלֶיהָ — עַל הַמִּטָּה, לִהְיוֹת לָהֶם לְרֵיחַ נִיחוֹחַ בִּשְׁעַת הַמִּשְׁתֶּה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „שַׂמְתְּ עָלָיו” וּמוּסָב עַל הַשֻּׁלְחָן. זֶהוּ צִיּוּר מֵחַיֵּי אֶרֶץ הַקֶּדֶם: קֹדֶם שֶׁמְּבִיאִים אֶת הַכַּלָּה אֶל בֵּית חֲתֻנָּה מוֹבִילִים אוֹתָהּ לַמֶּרְחָץ וְרוֹחֲצִים וְסָכִים וּמְקַשְּׁטִים אוֹתָהּ בְּכָל פְּאֵר, אָז מוֹבִילִים אוֹתָהּ אֶל בֵּית חֲתֻנָּה וּמוֹשִׁיבִים אוֹתָהּ עַל מִטָּה יָפָה, וּלְפָנֶיהָ שֻׁלְחָן עָרוּךְ בְּמַמְתַּקִּים וּמַעֲדַנּוֹת וּמַצִּיגִים שָׁם מַחֲבַת עִם קְטֹרֶת לְבַשֵּׂם אֶת הַחֶדֶר.

מב) וְקוֹל הָמוֹן שָׁלֵו בָהּ — וְקוֹל שָׁאוֹן וַהֲמֻלָּה שֶׁל אֲנָשִׁים שְׁלֵוִים, קוֹל מְצַהֲלוֹת עוֹגְבֶיהָ, נִשְׁמַע אֶצְלָהּ תָּמִיד. וְיֵשׁ קוֹרְאִים עַל פִּי הַשִּׁבְעִים: „וְקוֹל הֲמוֹן שִׁירִים בָּךְ”, וּבְעֵת הַמִּשְׁתֶּה נִשְׁמַע הֲמוֹן שִׁירֵי הַזּוֹנָה וְעוֹגְבֶיהָ, זֶהוּ סוֹף הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם. וְאֶל אֲנָשִׁים — נִמְשָׁךְ אֶל „וְאַף כִּי תִשְׁלַחְנָה” (מ׳): גַּם הָיוּ שׁוֹלְחוֹת לִקְרֹא אֲלֵיהֶן — מֵרֹב אָדָם — מִן הֶהָמוֹן הַפָּשׁוּט. מוּבָאִים סָבָאִים מִמִּדְבָּר — הָיוּ מְבִיאִים אֵלֶיהָ אֶת בְּנֵי סְבָא, הַיּוֹשְׁבִים בַּמִּדְבָּר.

הֶעָרוֹת

מ) לַאֲשֶׁר — בִּמְקוֹם „אֲשֶׁר לָהֶם רָחַצְתְּ”. כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ — הָעִבְרִי אוֹמֵר גַּם: „וַתָּשֶׂם בַּפּוּךְ עֵינֶיהָ” (מְלָכִים ב׳, ט׳ ל׳), „כִּי תִקְרְעִי בַפּוּךְ עֵינַיִךְ” (יִרְמְיָהוּ ד׳, ל׳) רְאֵה שָׁם בְּבֵאוּרֵנוּ. גַּם לַעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים הָיוּ נוֹהֲגִים לְהִתְקַשֵּׁט [רְאֵה הוֹשֵׁעַ ב׳, ט״ו].

מא) כְּבוּדָּה [=כְּבֻדָּה] מִן הַתֹּאַר כָּבֵד, שֶׁהוֹרָאָתוֹ: נֶהְדָּר, מָלֵא הוֹד, גַּם: בְּשֶׁפַע רָב.

מ״ב — מ״ג) הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ הֵם קְשֵׁי הֲבָנָה, וּכְנִרְאֶה הֵם מְשֻׁבָּשִׁים מְאֹד.

אָהֳלִיבָה? וְהַגֵּד לָהֶן אֵת תּוֹעֲבוֹתֵיהֶן. לז כִּי נִאֵפוּ, וְדָם בִּידֵיהֶן,
וְאֶת־גִּלּוּלֵיהֶן נִאֵפוּ; וְגַם אֶת־בְּנֵיהֶן, אֲשֶׁר יָלְדוּ־לִי, הֶעֱבִירוּ
לָהֶם לְאָכְלָה. לח עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי: טִמְּאוּ אֶת־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם
הַהוּא, וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ. לט וּבְשַׁחֲטָם אֶת־בְּנֵיהֶם לְגִלּוּלֵיהֶם,
וַיָּבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא לְחַלְּלוֹ; וְהִנֵּה־כֹה עָשׂוּ בְּתוֹךְ
בֵּיתִי. מ וְאַף כִּי תִשְׁלַחְנָה לַאֲנָשִׁים בָּאִים מִמֶּרְחָק; אֲשֶׁר

בֵּאוּר

אָהֳלָה וְאָהֳלִיבָה וְעָנְשָׁן.

לז) שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשׂוּ: עֲבוֹדָה זָרָה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. וְאֶת גִּלּוּלֵיהֶן נִאֵפוּ — הַוָּו שֶׁל „וְאֶת" הוּא וָו הַבֵּאוּר, בְּמוּבַן כְּלוֹמַר: וְזֶהוּ בֵּאוּר לַחֲצִי הַפָּסוּק הָרִאשׁוֹן „כִּי נִאֵפוּ", הָאֲחָיוֹת בָּגְדוּ בִי וְנִאֲפוּ עִם אֱלִילֵיהֶן, כְּלוֹמַר: עָבְדוּ אֱלִילִים. וְגַם אֶת בְּנֵיהֶן... — זֶהוּ בֵּאוּר עַל „וְדָם בִּידֵיהֶן".

לח) וְעוֹד שְׁנֵי חֲטָאִים: טֻמְאַת הַמִּקְדָּשׁ וְחִלּוּל הַשַּׁבָּת. בַּיּוֹם הַהוּא — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין זֶה; וּכְנִרְאֶה נִשְׁתַּרְבְּבוּ לְכַאן מִפָּסוּק ל"ט.

לט) וּבְשַׁחֲטָם... וַיָּבֹאוּ... בַּיּוֹם הַהוּא — וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ אֶת בְּנֵיהֶן וְהִקְרִיבוּם לֶאֱלִילֵיהֶן, בָּאוּ עוֹד אֶל מִקְדָּשִׁי וְהֵבִיאוּ אִתָּן אֶת הַטֻּמְאָה הָאֱלִילִית שֶׁדָּבְקָה בָהֶן, וּבְזֹאת חִלְּלוּ אֶת קְדֻשַּׁת הַמִּקְדָּשׁ. וְהִנֵּה כֹה — כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה הָאָמוּר לְמַעְלָה — עָשׂוּ בְּתוֹךְ בֵּיתִי — כְּלוֹמַר: שֶׁבְּקִרְבּוֹ בְּמִקְדָּשִׁי אֲנִי, אַחֲרֵי הַקְרִיבָן אֶת בְּנֵיהֶן לְבַעַל־מֹלֶךְ בְּגֵי הִנֹּם, כְּאִלּוּ עָשׂוּ בְּזֹאת אֶת רְצוֹנִי. וּבְלוּם יֵשׁ לְךָ חִלּוּל גָּדוֹל מִזֶּה, לְיַחֵס תּוֹעֵבָה כָזוֹ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל?

מ) סִגְנוֹן פָּסוּק זֶה לָקוּי. וְאַף כִּי תִשְׁלַחְנָה... — וְהָאֲחָיוֹת הָאֵלֶּה בְּשָׁמְעָן, כִּי בָאוּ אֲנָשִׁים מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְהַכַּוָּנָה לְבָאֵי־כֹחַ מַמְלְכוֹת אַשּׁוּר, מִצְרַיִם וּבָבֶל, הָיוּ שׁוֹלְחוֹת לַהֲזְמִינָם אֲלֵיהֶן. אֲשֶׁר מַלְאָךְ... וְהִנֵּה בָאוּ — הַוָּו שֶׁל „וְהִנֵּה" מְקוֹמָהּ לִפְנֵי „אֲשֶׁר". וַאֲשֶׁר מַלְאָךְ שָׁלוּחַ אֲלֵיהֶם — וְאֵלֶּה שֶׁשָּׁלְחוּ מַלְאָךְ אֲלֵיהֶם לַהֲזְמִינָם — הִנֵּה בָאוּ — אֲלֵיהֶן. וְהוּא מַאֲמָר מֻסְגָּר. לַאֲשֶׁר רָחַצְתְּ — וְהַלָּמֶד שֶׁל לַ„אֲשֶׁר" נִמְשָׁךְ אֶל „תִּשְׁלַחְנָה לַאֲנָשִׁים") שָׁלַחַתְּ לִקְרֹא לַאֲנָשִׁים, שֶׁרָחַצְתְּ וְהִתְקַשַּׁטְתְּ בִּשְׁבִילָם, כְּדֵי לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵיהֶם. הַנָּבִיא עוֹבֵר לְמִסְפָּר יָחִיד, לְאָהֳלִיבָה, שֶׁהִיא הָעִקָּר בִּנְבוּאָתוֹ זוֹ.

מט וְנָתְנוּ זִמַּתְכֶנָה עֲלֵיכֶן, וַחֲטָאֵי גִלּוּלֵיכֶן תִּשֶּׂאינָה; וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

מט) וְנָתְנוּ זִמַּתְכֶנָה — עֲוֹן זִמַּתְכֶן — עֲלֵיכֶן — כְּלוֹמַר: יְשַׁלְּמוּ לָכֶן כִּגְמוּלְכֶן. וַחֲטָאֵי גִלּוּלֵיכֶן — וְהַחֲטָאִים, שֶׁחֲטָאתֶן בַּעֲבוֹדַת גִּלּוּלֵיכֶן — תִּשֶּׂאינָה — תִּסְבֹּלְנָה.

פֶּרֶק כד.

שְׁתֵּי נְבוּאוֹת עַל חֻרְבַּן יְרוּשָׁלָיִם.

נְבוּאָה רִאשׁוֹנָה (א'—י"ד).
בְּאַחַד הַיָּמִים (רְאֵה פָּסוּק א') בָּאָה עַל הַנָּבִיא פִּתְאֹם הֶאָרָה נְבוּאִית. אֵיזוֹ וַדָּאוּת נוֹרָאָה מִלְאָה אֶת נַפְשׁוֹ, כִּי עַתָּה, „בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה", נִגָּשִׁים צִבְאוֹת בָּבֶל לָשִׂים מָצוֹר עַל יְרוּשָׁלָיִם. כַּנִּרְאֶה בָּאָה לִנְבִיאֵנוּ הֶאָרָה נְבוּאִית זוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁיָּשַׁב בְּאָהֳלוֹ לִפְנֵי סִיר נְחֹשֶׁת וְרָצָה לְבַשֵּׁל בָּהּ בָּשָׂר בִּבְשָׁה לְמַאֲכָלוֹ, סְמִיכוּת זוֹ שֶׁל הַהֶאָרָה הַנְּבוּאִית הַפִּתְאוֹמִית אֶל הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת, עוֹרְרָה בוֹ מַחֲשָׁבוֹת: אֵין זֹאת, כִּי עוֹד לֵאלֹהָיו מִלִּים אֵלָיו, וְהַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא הַבָּעָה נְבוּאִית הַנּוֹבַעַת מִמְּקוֹר עֶלְיוֹן: „שְׁפֹת הַסִּיר! שְׁפֹת!" „אֱסֹף נְתָחֶיהָ אֵלֶיהָ!" „רַתַּח רְתָחֶיהָ!" — הִנֵּה סֵמֶל יְרוּשָׁלַיִם הַמְּלֵאָה פְּלִיטִים הָרוֹעֲשִׁים בְּחוּצוֹתֶיהָ וּמִתְרוֹצְצִים בְּהֶהָלָה קַדַּחְתָּנִית, עֵת צִבְאוֹת הַכַּשְׂדִּים צָרִים עָלֶיהָ מִסָּבִיב, וְהִנֵּה בִּשֵּׁל הַבָּשָׂר בַּסִּיר, וְהַנָּבִיא מוֹצִיא מִמֶּנָּה אֶת הַנְּתָחִים הַטּוֹבִים, סֵמֶל לְגָלוּת גְּדוֹלֵי הָעָם עִם יְהוֹיָכִין; אֲבָל הַסִּיר עוֹדֶנּוּ שָׁלֵם, יְרוּשָׁלַיִם עוֹמֶדֶת עוֹד עַל תִּלָּהּ. הַנָּבִיא לוֹקֵחַ אֶת הַסִּיר לְנַקּוֹתוֹ, וְהִנֵּה חֶלְאָה וַחֲלוּדָה רַבָּה בְּשׁוּלֶיהָ, שֶׁקָּשָׁה מְאֹד לַהֲסִירָן. הִנֵּה שׁוּב סֵמֶל נְבוּאִי: גַּם יְרוּשָׁלַיִם מְלֵאָה חֶלְאָה — דָּם נָקִי — „וְחֶלְאָתָהּ לֹא תֵצֵא מִמֶּנָּה". אֲבָל אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶת סִיר הַחֶלְאָה עַל הַמְּדוּרָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁתִּתְלַקַּח עָלֶיהָ מִסָּבִיב — סֵמֶל הַמָּצוֹר הָאַחֲרוֹן, שֶׁשָּׂם עַתָּה נְבוּכַדְנֶאצַּר עָלֶיהָ — עַד אֲשֶׁר תִּתַּךְ הִיא וְחֶלְאָתָהּ יָחַד. בְּאֹפֶן זֶה — וְאַךְ בְּאֹפֶן זֶה — תּוּסַר וְתִשָּׁמֵד הַחֶלְאָה מִנֶּגֶד עֵינָיו.

כֹּה יִהְיוּ לַנָּבִיא גַּם מַעֲשֵׂי־חֻלִּין שֶׁל יוֹם־יוֹם לִגְלוּיִם נְבוּאִיִּים גְּדוֹלִים, בְּשָׁעָה שֶׁיֵּעָרֶה עָלָיו רוּחַ מִמָּרוֹם.

אֶל־יְדֵיהֶן וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת עַל־רָאשֵׁיהֶן. מג וָאֹמַר: לַבָּלָה
נִאוּפִים! עַתָּה יִזְנוּ* תַזְנוּתֶהָ, וָהִיא. מד וַיָּבוֹא אֵלֶיהָ כְּבוֹא אֶל־
אִשָּׁה זוֹנָה; כֵּן בָּאוּ אֶל־אָהֳלָה וְאֶל־אָהֳלִיבָה, אִשֹּׁת הַזִּמָּה.
מה וַאֲנָשִׁים צַדִּיקִים הֵמָּה יִשְׁפְּטוּ אוֹתְהֶם מִשְׁפַּט נֹאֲפוֹת
וּמִשְׁפַּט שֹׁפְכוֹת דָּם; כִּי נֹאֲפֹת הֵנָּה וְדָם בִּידֵיהֶן. מו כִּי כֹה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הַעֲלֵה עֲלֵיהֶם קָהָל, וְנָתֹן אֶתְהֶן לְזַעֲוָה
וָלָבַז. מז וְרָגְמוּ עֲלֵיהֶן אֶבֶן קָהָל, וּבָרֵא אוֹתְהֶן בְּחַרְבוֹתָם;
בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם יַהֲרֹגוּ, וּבָתֵּיהֶן בָּאֵשׁ יִשְׂרֹפוּ. מח וְהִשְׁבַּתִּי
זִמָּה מִן־הָאָרֶץ; וְנִוַּסְּרוּ כָּל־הַנָּשִׁים, וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמַּתְכֶנָה.

* עת יזנה כתיב.

בֵּאוּר

וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „מוֹאָבִים, סָבָאִים". וַיִּתְּנוּ — אָהֳלָה וְאָהֳלִיבָה — צְמִידִים אֶל יְדֵיהֶן — לְהִתְקַשֵּׁט לִפְנֵי עוֹגְבֵיהֶן. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְאֵלֶּה נוֹשְׂאִים מֹר וּבֹשֶׂם מוּבָאִים מִסְּבָא מִמִּדְבָּר". וַיִּתְּנוּ — אֵלֶּה הַבָּאִים — צְמִידִים עַל יְדֵיהֶן — לְאֶתְנַן לָהֶן.

מג) וָאֹמַר: לַבָּלָה נִאוּפִים! — אָז אָמַרְתִּי בְּתִמָּהוֹן: הַלְּזוֹנָה בָּלָה, זְקֵנָה, זוֹ, נָאִים נִאוּפִים?! עַתָּה יִזְנוּ תַזְנוּתֶהָ — הֲגַם עַתָּה יוֹסִיפוּ עוֹגְבֶיהָ לִזְנוֹת עִמָּהּ? וָהִיא — (=וַיְהִי) וְאָמְנָם זֶה בָּא וְנִהְיָה.

מד) וַיָּבוֹא — (פֹּעַל סְתָמִי). וַיָּבֹא אֵלֶיהָ — כָּךְ הָיוּ בָּאִים אֵלֶיהָ.

מה) וַאֲנָשִׁים צַדִּיקִים — שׁוֹפְטֵי צֶדֶק בְּלִי מַשּׂוֹא פָּנִים. וְנָתֹן — מָקוֹר בְּהוֹרָאַת הַצִּוּוּי לְנִסְתָּרִים. זַעֲוָה — דָּבָר הַמְעוֹרֵר גֹּעַל וָבוּז.

מז) וְרָגְמוּ... — וְהַקָּהָל יִרְגְּמוּ אוֹתָן בָּאֲבָנִים, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים לִמְנָאֲפוֹת. וּבָרֵא אוֹתְהֶן (=אֶתְהֶן = אוֹתָן) — וִיבַתְּקוּן, יְגַזְּרוּ אוֹתָן, כְּלוֹמַר: אֶת פִּגְרֵיהֶן.

מח) וְנִוַּסְּרוּ — וְלָקְחוּ מוּסָר — כָּל הַנָּשִׁים — כָּל שְׁאָר הָאֻמּוֹת.

הֶעָרוֹת

מח) וְנִוַּסְּרוּ — לְפִי הַכְּתִיב הוּא מִבִּנְיַן נִפְעַל: וְנוֹסְרוּ; וּלְפִי הַנִּקּוּד הוּא מִבִּנְיַן נִתְפַּעֵל, הָרָגִיל בַּמִּשְׁנָה, בִּמְקוֹם וְנִתְוַסְּרוּ. זִמַּתְכֶנָה — תְּמוּנָה עַתִּיקָה.

נְתָחֶיהָ אֵלֶיהָ, כָּל־נֵתַח טוֹב, יָרֵךְ וְכָתֵף; מִבְחַר עֲצָמִים מַלֵּא.
ה מִבְחַר הַצֹּאן לָקוֹחַ, וְגַם דּוּר הָעֲצָמִים תַּחְתֶּיהָ; רַתַּח רְתָחֶיהָ,
גַּם־בָּשְׁלוּ עֲצָמֶיהָ בְּתוֹכָהּ.
ו לָכֵן כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי יֱהֹוִה: אוֹי, עִיר הַדָּמִים! סִיר אֲשֶׁר
חֶלְאָתָה* בָהּ, וְחֶלְאָתָהּ לֹא יָצְאָה מִמֶּנָּה; לִנְתָחֶיהָ, לִנְתָחֶיהָ

* ההא רפה.

בֵּאוּר

נְתָחִים" יָרֵךְ וְכָתֵף — בְּשַׂר הַיָּרֵךְ וְהַכָּתֵף, שֶׁהוּא הַמֻּבְחָר בִּבְשַׂר הַגּוּף. מִבְחַר עֲצָמִים מַלֵּא — מַלֵּא אֶת הַסִּיר בָּעֲצָמוֹת הַטּוֹבוֹת בְּיוֹתֵר, כְּלוֹמַר: הַמְלֵאוֹת מֹחַ. בַּ„עֲצָמִים" מְכֻוָּן הַנָּבִיא לְרָאשֵׁי הָעָם, שֶׁנָּתְנוּ תֹּקֶף וְאֹמֶץ לַגּוּף הַמְּדִינִי.

ה) מִבְחַר [הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: מִמִּבְחַר] הַצֹּאן לָקוֹחַ — לְתַכְלִית זוּ תִּבְחַר לְךָ כֶּבֶשׂ מִן הַטּוֹבִים שֶׁבַּצֹּאן; הַנְּתָחִים הַטּוֹבִים יִהְיוּ מִכֶּבֶשׂ שָׁמֵן וָטוֹב. מִשְׁפָּט זֶה הוּא כֵּפֶל, אוֹ הוֹסָפָה לְפָסוּק ד'. דּוּר — סֵדֶר, עֵרֶךְ לִמְדוּרָה. הָעֲצָמִים — הַנֹּסַח הַנָּכוֹן: הָעֵצִים. דּוּר הָעֵצִים תַּחְתֶּיהָ — וְסַדֵּר גִּזְרֵי הָעֵצִים תַּחַת הַסִּיר, לְמַעַן יִבְעֲרוּ הֵיטֵב. רַתַּח רְתָחֶיהָ — [=נְתָחֶיהָ] הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה תַּרְתִּיחַ אֶת הַנְּתָחִים כְּלוֹמַר: תְּבַשְּׁלֵם יָפֶה, יָפֶה. גַּם בָּשְׁלוּ [קְרָא: בַּשֵּׁל; וְיֵשׁ קוֹרְאִים: יְבַשְּׁלוּ]. עֲצָמֶיהָ בְּתוֹכָהּ — עַד שֶׁגַּם הָעֲצָמוֹת תִּהְיֶינָה מְבֻשָּׁלוֹת וְרַכּוֹת; כָּל כַּךְ תִּגְדַּל הָאֵשׁ תַּחַת הַסִּיר, הַמְכֻוָּנָה לְאֵשׁ הַמִּלְחָמָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁתַּקִּיף אֶת הָעִיר סָבִיב.

ו) הַכָּתוּב מְסֹרָס, וְשֵׁעוּרוֹ: „לִנְתָחֶיהָ לִנְתָחֶיהָ הוֹצִיאָהּ, לֹא נָפַל עָלֶיהָ גּוֹרָל; לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי... עַד — „לֹא יָצְאָה מִמֶּנָּה". לִנְתָחֶיהָ לִנְתָחֶיהָ הוֹצִיאָהּ — [=הוֹצִיאֵם] הַמֶּשֶׁךְ לְצִוּוּיִים הַקּוֹדְמִים: „שְׁפֹת... אֱסֹף... רַתַּח..." — הִנֵּה רֻתְּחוּ הַנְּתָחִים וּבָשְׁלוּ הָעֲצָמִים, עַתָּה הוֹצֵא מִמֶּנָּה נֵתַח אַחַר נֵתַח. לֹא נָפַל עָלֶיהָ גּוֹרָל — מִבְּלִי לְהַבְחִין, אוֹ לְהַפִּיל גּוֹרָל, מַה לְּהוֹצִיא רִאשׁוֹנָה; כִּי כָּל שָׂרֵי הָעָם וּגְדוֹלָיו יָצְאוּ בַּגּוֹלָה עִם יְהוֹיָכִין מַלְכָּם. בְּדִבְרֵי הַנָּבִיא לְמַעְלָה (ד): „כָּל נֵתַח

הֶעָרוֹת

מְשֻׁתָּף; זָכָר וּנְקֵבָה. ד) יָרֵךְ — מִמְּקוֹר יָרֹךְ, אֲחִי רָכֹךְ, וְהוּא מְקוֹם הַבָּשָׂר הָרַךְ סָמוּךְ לַמָּתְנַיִם. ה) לָקוֹחַ — מָקוֹר בְּהוֹרָאַת צִוּוּי.

כד.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי,
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, כְּתָב*־לְךָ אֶת־שֵׁם הַיּוֹם,
אֶת־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; סָמַךְ מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶל־יְרוּשָׁלַםִ בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה. ג וּמְשֹׁל אֶל־בֵּית־הַמֶּרִי מָשָׁל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה: שְׁפֹת הַסִּיר, שְׁפֹת וְגַם־יְצֹק בּוֹ מָיִם. ד אֱסֹף

* כתוב כתיב.

בֵּאוּר

א) בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית – לְגָלוּת יְהוֹיָכִין וּלְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, הִיא שְׁנַת 588 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים. בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי – חֹדֶשׁ טֵבֵת. בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ – הוּא יוֹם עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת שֶׁהָיָה אַחֲרֵי כֵן לְיוֹם צוֹם וְאֵבֶל לְאֻמִּי לְיִשְׂרָאֵל. ב) כְּתָב לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם – לְמַעַן יֵדְעוּ הַכֹּל, כִּי נִבֵּאתָ זֹאת מֵרֹאשׁ. סָמַךְ – קָרַב, הֵבִיא בְּמָצוֹר. סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל... – כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הֵחֵל הַמָּצוֹר עַל יְרוּשָׁלָיִם.

ג) וּמְשֹׁל... מָשָׁל – הָעֲלִילוֹת שֶׁנִּצְטַוָּה הַנָּבִיא לְהַלָּן פָּעַל בֶּאֱמֶת; אֲבָל הֵן מְשַׁמְּשׁוֹת לְסֵמֶל, לְמָשָׁל נְבוּאִי. שְׁפֹת הַסִּיר – הַעֲמֵד אֶת הַסִּיר עַל הָאֵשׁ. ד) אֱסֹף נְתָחֶיהָ – נִתְחֵי הַבָּשָׂר הַמּוּכָנִים לָהּ לְבִשּׁוּל, הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „אֱסֹף



כְּלֵי בִּשּׁוּל מִצְרִיִּים עַתִּיקִים.

הֶעָרוֹת

ד) סָמַךְ – הוֹרָאַת הַפֹּעַל הַזֶּה בַּמִּקְרָא: תָּמַךְ, סָעַד; וְכַאן הוּא בָּא בְּהוֹרָאַת קָרֹב, בְּמוּבָן זֶה הוּא בָּא תָּמִיד בַּמִּשְׁנָה: סָמוּךְ = קָרוֹב מְאֹד. אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה – זוֹהִי כַּנִּרְאֶה תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר לְ„אֶת שֵׁם הַיּוֹם". ג) הַסִּיר – הַשֵּׁם סִיר בָּא כַּאן בְּשֵׁם

ט לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: אוֹי, עִיר הַדָּמִים! גַּם־אֲנִי
אַגְדִּיל הַמְּדוּרָה; י הַרְבֵּה הָעֵצִים, הַדְלֵק הָאֵשׁ, הָתֵם הַבָּשָׂר;
וְהַרְקַח הַמֶּרְקָחָה, וְהָעֲצָמוֹת יֵחָרוּ. יא וְהַעֲמִידֶהָ עַל־גֶּחָלֶיהָ
רֵקָה; לְמַעַן תֵּחַם, וְחָרָה נְחֻשְׁתָּהּ, וְנִתְּכָה בְתוֹכָהּ טֻמְאָתָהּ,
תִּתֹּם חֶלְאָתָהּ. יב תְּאֻנִים הֶלְאָת, וְלֹא תֵצֵא מִמֶּנָּה רַבַּת

* יתיר ו׳.

בֵּאוּר

דַּרְכָּהּ, יָבֹא לָהּ עַתָּה הַחֻרְבָּן הַגָּמוּר. גַּם אֲנִי אַגְדִּיל הַמְּדוּרָה — כְּלִי מַתֶּכֶת שֶׁהֶעֱלָה חֲלוּדָה מַעֲבִירִים אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, וְאַחַר כֵּן טוֹבְלִים אוֹתוֹ בְּמַיִם, וְהַחֲלוּדָה מִתְפּוֹרֶרֶת וְנוֹפֶלֶת. וְהַכַּוָּנָה: אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, כִּבְיָכוֹל, מְפַקֵּד אֶת צְבָא הַמִּלְחָמָה וְהַמָּצוֹר עַל יְרוּשָׁלַיִם עִירוֹ.

י) הַרְבֵּה... הַדְלֵק — מְקוֹרִים בִּמְקוֹם גּוּף רִאשׁוֹן בֶּעָתִיד: אַרְבֶּה... אַדְלִיק... הַפְּעֻלָּה הַמְיֻחֶסֶת לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ מַתְאִימָה יוֹתֵר לָבוֹא בְּמָקוֹר סְתָמִי מֵאֲשֶׁר בְּגוּף רִאשׁוֹן. הַרְבֵּה הָעֵצִים — עַתָּה אַרְבֶּה עֵצִים תַּחַת הַסִּיר יוֹתֵר מִבַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְאַדְלִיק אֶת הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה, עַד אֲשֶׁר יִתַּם וְיִכְלֶה יֶתֶר הַבָּשָׂר שֶׁבַּסִּיר. הַמֶּרְקָחָה — תַּעֲרֹבֶת הַבָּשָׂר וְהַמָּרָק וְהַתַּבְלִין שֶׁבַּסִּיר. וְהַרְקַח (=וְאַרְקִיחַ) הַמֶּרְקָחָה — וְאַרְקִיחַ, כְּלוֹמַר: אוֹסִיף לְהַרְתִּיחַ בָּאֵשׁ הַגְּדוֹלָה אֶת כָּל מַה שֶּׁבַּסִּיר עַד שֶׁיִּשָּׂרֵף הַכֹּל. וְהָעֲצָמוֹת יֵחָרוּ — עַד שֶׁגַּם שְׁאָר הָעֲצָמוֹת תִּשָּׂרַפְנָה.

יא) וְהַעֲמִידֶהָ (=וְאַעֲמִידֶהָ) עַל גֶּחָלֶיהָ רֵיקָה — כֹּה אַשְׁאִיר אֶת הַסִּיר עוֹמֶדֶת רֵיקָה עַל הַגֶּחָלִים הַבּוֹעֲרוֹת תַּחְתֶּיהָ. לְמַעַן תֵּחַם, וְחָרָה נְחֻשְׁתָּהּ — לְמַעַן תִּתְחַמֵּם וְתִשָּׂרֵף וּתְהֵא נִתֶּכֶת הַנְּחֹשֶׁת שֶׁהַסִּיר עֲשׂוּיָה מִמֶּנָּה. וְנִתְּכָה בְתוֹכָהּ טֻמְאָתָהּ — וּבְיַחַד עִם הַנְּחֹשֶׁת תִּתַּךְ גַּם הַזֻּהֲמָה שֶׁבְּתוֹכָהּ. תִּתֹּם חֶלְאָתָהּ — אָז תִּתַּם וְתִכְלֶה הַחֲלוּדָה שֶׁדְּבֵקָה בָהּ. בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה הוֹצִיאוּ מִן הַסִּיר אֶת „הַנְּתָחִים הַטּוֹבִים", כְּלוֹמַר: אָז יָצְאוּ אַךְ גְּדוֹלֵי הָעָם בַּגּוֹלָה עִם יְהוֹיָכִין מַלְכָּם; אֲבָל עַתָּה יִשָּׂרֵף וְיִכְלֶה כָּל מַה שֶּׁבַּסִּיר, גַּם הַסִּיר עִם חֶלְאָתָהּ יַחַד: הַנְּצוּרִים בָּעִיר יִכְלוּ בַּדֶּבֶר וּבָרָעָב, וִירוּשָׁלַיִם גַּם הִיא תֶּחֱרַב עַד הַיְסוֹד.

יב) תְּאֻנִים — מַאֲמַצֵּי כֹחַ. הֶלְאָת —

הֶעָרוֹת

יב) תְּאֻנִים — הַיָּחִיד תְּאֻנָּה (כְּמוֹ בְּתוּלָה = בְּתוּלִים) מִמָּקוֹר תָּאַן, שֶׁהוֹרָאָתוֹ: הִתְיַגֵּעַ.

הוֹצִיאָהּ, לֹא נָפַל עָלֶיהָ גּוֹרָל. ז כִּי דָמָהּ בְּתוֹכָהּ הָיָה, עַל־
צְחִיחַ סֶלַע שָׂמָתְהוּ; לֹא שְׁפָכַתְהוּ עַל־הָאָרֶץ לְכַסּוֹת עָלָיו
עָפָר. ח לְהַעֲלוֹת חֵמָה, לִנְקֹם נָקָם, נָתַתִּי אֶת דָּמָהּ עַל־צְחִיחַ
סָלַע, לְבִלְתִּי הִכָּסוֹת.

בֵּאוּר

טוֹב, יָרֵךְ וְכָתֵף, מִבְחַר עֲצָמִים" אָנוּ רוֹאִים אֶת יַחֲסוֹ לְאֶחָיו הַגּוֹלִים עִם יְהוֹיָכִין, שֶׁעָמְדוּ בְּעֵינָיו בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר גְּבֹהָה מֵאֵלֶּה שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בִּירוּשָׁלַיִם. גַּם יִרְמְיָהוּ הִשְׁוָה אֶת גּוֹלֵי יְהוֹיָכִין לְ„תְאֵנִים טוֹבוֹת", וְאֶת הַנִּשְׁאָרִים בִּירוּשָׁלַיִם עִם צִדְקִיָּהוּ לַ„תְּאֵנִים הָרָעוֹת, אֲשֶׁר לֹא תֵאָכַלְנָה מֵרֹעַ" (שָׁם כ"ד, ה' – ח'). לָכֵן... — אֲבָל לְאַחַר שֶׁהוֹצִיא אֶת הַנְּתָחִים רוֹאֶה הַנָּבִיא, כִּי שׁוּלֵי הַסִּיר מְלֵאִים חֶלְאָה וַחֲלוּדָה, סֵמֶל לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁגַּם אַחֲרֵי גָּלוּת יְהוֹיָכִין נִכְתְּמָה בְּדַם נָקִי. עִיר הַדָּמִים, סִיר... — הָאַלֵּגוֹרְיָה וּפִתְרוֹנָהּ יַחַד. חֶלְאָתָה — תְּמוּנָה עַתִּיקָה בְּמוּבַן חֶלְאָה, וּפֵרוּשָׁהּ: זֻהֲמָה, חֲלוּדָה. וְחֶלְאָתָהּ לֹא יָצְאָה מִמֶּנָּה — הַחֶלְאָה הָיְתָה לְעֶצֶם מֵעַצְמוּתָהּ, לְחֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ.

ז) כִּי דָמָהּ בְּתוֹכָהּ הָיָה — הַדָּם הַנָּקִי שֶׁנִּשְׁפַּךְ בָּהּ נִשְׁאַר גָּלוּי לְעֵין כֹּל, וְלֹא הָיָה לָהּ רֶגֶשׁ בּוּשָׁה, לְפָחוֹת, לְהַסְתִּיר אֶת הַדָּבָר; וּבְסִגְנוֹן צִיּוּרִי יֵאָמֵר: הַדָּם נִשְׁאַר מְגֻלֶּה, לֹא נִבְלַע בָּאֲדָמָה וְלֹא כֻּסָּה בֶּעָפָר. הַדָּם הַמְגֻלֶּה צוֹעֵק וְקוֹרֵא לְנָקָם, וְלֹא יָנוּחַ עַד אֲשֶׁר יְכֻסֶּה בֶּעָפָר. צְחִיחַ סֶלַע — סֶלַע חָלָק, יָבֵשׁ וְנִחָר מֵחֹם הַשֶּׁמֶשׁ הַלּוֹהֵט, שֶׁהַדָּם אֵינוֹ נִבְלָע בּוֹ, וְאֵין עָלָיו עָפָר תָּחוּחַ לְכַסּוֹת בּוֹ אֶת הַדָּם. לֹא שְׁפָכַתְהוּ עַל הָאָרֶץ — לְמַעַן תִּבְלָעֶנּוּ הָאֲדָמָה הָרַכָּה. לְכַסּוֹת עָלָיו עָפָר — שֶׁאֶפְשָׁר יִהְיֶה גַּם לְכַסּוֹתוֹ בֶּעָפָר.

ח) לְהַעֲלוֹת חֵמָה... — הֵם עָשׂוּ זֹאת מֵחֹסֶר רֶגֶשׁ בּוּשָׁה, אֲבָל אֲ נִ י, הַסִּבָּה לְכָל הַמַּעֲשִׂים, חֶפְצִי הָיָה שֶׁלֹּא יִסָּתֵר הַדָּם מִנֶּגֶד עֵינַי, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֶת חֲמָתִי עֲלֵיהֶם וְלִנְקוֹם אֶת נִקְמָתִי מֵהֶם.

ט) וְיַעַן כִּי הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי בִּימֵי יְהוֹיָכִין לֹא הִשְׁפִּיעַ עַל יְרוּשָׁלַיִם לְהֵיטִיב אֶת

הֶעָרוֹת

ו) הוֹצִיאָהּ... עָלֶיהָ — הַכִּנּוּי לְנִסְתֶּרֶת בָּא כָּאן בְּמוּבָן סְתָמִי, וְהַכַּוָּנָה עַל הַבָּ שָׂ ר שֶׁבַּסִּיר.

מִמְּךָ אֶת־מַחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגֵּפָה; וְלֹא תִסְפֹּד וְלֹא תִבְכֶּה, וְלוֹא
תָבוֹא דִּמְעָתֶךָ. יז הֵאָנֵק דֹּם, מֵתִים אֵבֶל לֹא־תַעֲשֶׂה, פְּאֵרְךָ

בֵּאוּר

לְתַנּוֹת אֶת אֲסוֹנוֹ, גַּם מְקוֹר דִּמְעוֹתָיו יָבֵשׁ; הוּא יָשַׁב דּוֹמֵם כְּאֶבֶן, וַאֲנָחוֹת עֲמוּמוֹת פָּרְצוּ לִפְעָמִים מִלִּבּוֹ הַפָּצוּעַ. בְּלֵיל נְדוּדִים זֶה, בְּשֶׁבֶת הַנָּבִיא לִפְנֵי הַמֵּתָה הַיְקָרָה לוֹ, שָׁקוּעַ בְּיָם יְגוֹנוֹ הַגָּדוֹל, נִפְקְחוּ פִּתְאֹם עֵינֵי רוּחוֹ לְהָבִין אֶת הַפֵּשֶׁר הָעָמֹק שֶׁל הַמְּאֹרָע הַנּוֹרָא הַזֶּה. הַנָּבִיא, הָרוֹאֶה בְּכָל עֲלִילוֹת הַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה, בָּטוּחַ, כִּי כָל פְּרָט מִפְּרָטֵי חַיָּיו אֵינוֹ אֶלָּא רֶמֶז נְבוּאִי לְגוֹרַל עַמּוֹ, וְהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ אֶלָּא סֵמֶל הָעָם כֻּלּוֹ; וְאִם לָקַח יְהוָה מִמֶּנּוּ אֶת הַיָּקָר וְהָאָהוּב לוֹ בַּחַיִּים, הֲרֵי אֵין זֶה אֶלָּא סֵמֶל, כִּי יְהוָה יִקַּח גַּם מִן הָעָם אֶת הַיָּקָר וְהַקָּדוֹשׁ לוֹ בְּחַיָּיו הוּא — אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת מִקְדָּשָׁהּ. וּכְמוֹ שֶׁהֲמָמוֹ אוֹתוֹ הָאָסוֹן הַגָּדוֹל פִּתְאֹם, עַד שֶׁלֹּא יָכֹל גַּם לִסְפֹּד לָהּ וְלִבְכּוֹתָהּ וְלִנְהֹג שְׁאָר מִנְהֲגֵי הָאֲבֵלוּת, כֵּן יִהְיוּ גַּם אֶחָיו הַגּוֹלִים בְּבוֹא עֲלֵיהֶם הַשְּׁמוּעָה הַנּוֹרָאָה. כֹּה הָיָה הַמְּאֹרָע הַפְּרָטִי הַזֶּה, בְּחַיֵּי הַנָּבִיא לְחָזוֹן נְבוּאִי לְעַמּוֹ. וּבַבֹּקֶר הוֹפִיעַ הַנָּבִיא לְעֵינֵי הָעָם בְּלִי סִמָּנֵי אֲבֵלוּת וְקָרָא אֲלֵיהֶם בְּסִגְנוֹנוֹ הַנְּבוּאִי הַמְּיֻחָד, כִּי יְהוָה לָקַח מִמֶּנּוּ אֶת אִשְׁתּוֹ הָאֲהוּבָה וְצִוָּהוּ, שֶׁלֹּא יִסְפֹּד לָהּ וְלֹא יִבְכֶּנָּה; וְכַאֲשֶׁר שְׁאָלוּהוּ לְפֵשֶׁר הַמִּצְוָה הַמּוּזָרָה הַזֹּאת, הוֹדִיעָם פֵּשֶׁר הַדָּבָר. דּוֹמֶה לָזֶה אָנוּ מוֹצְאִים אֵצֶל הוֹשֵׁעַ [רְאֵה שָׁם פְּרָקֵי א׳ — ג׳ וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם].

טז) **מַחְמַד עֵינֶיךָ** — זוֹ שֶׁעֵינֶיךָ חוֹמְדוֹת לִרְאוֹתָהּ, כְּלוֹמַר: אֶת אִשְׁתְּךָ הַיָּפָה. **בְּמַגֵּפָה** — [מִמְּקוֹר נָגֹף] בְּמַכָּה פִּתְאֹמִית, כְּמַכַּת־לֵב, הַמְּבִיאָה לִידֵי מִיתָה חֲטוּפָה. **וְלֹא תִסְפֹּד** — אֲבָל אַתָּה לֹא תִסְפֹּד לָהּ. **וְלֹא תָבוֹא דִּמְעָתֶךָ** — וְאַף דִּמְעָה אַחַת לֹא תֵרֵד עָלֶיהָ.

יז) **הֵאָנֵק דֹּם** — הֵאָנַח דֻּמָּם, מִבְּלִי דַבֵּר דָּבָר. **מֵתִים אֵבֶל** [=אֵבֶל מֵתִים] **לֹא תַעֲשֶׂה** — לֹא תִנְהַג בָּהּ מִנְהֲגֵי אֲבֵלוּת. מָה הָיוּ מִנְהֲגֵי הָאֲבֵלוּת אָנוּ רוֹאִים מִן הַדְּבָרִים הַבָּאִים לְהַלָּן: **פְּאֵרְךָ** — מִטְפַּחַת צָרָה וַאֲרֻכָּה, שֶׁהָיוּ

הֶעָרוֹת

טז) **מַחְמַד עֵינֶיךָ** — זֶהוּ אַחַד הַמְּקוֹמוֹת הַמְּעַטִּים, שֶׁבָּהֶם מִתְגַּלֶּה הַנָּבִיא הַזּוֹעֵם בִּרְגָשׁוֹת אֱנוֹשִׁיִּים שֶׁל אַהֲבָה וָרֹךְ הַמְּעוֹרְרִים בְּקִרְבֵּנוּ הִשְׁתַּתְּפוּת חַמָּה. **וְלֹא תִסְפֹּד** — מִלַּת הַשְּׁלִילָה „לֹא" עִם הֶעָתִיד מוֹרָה עַל צִוּוּי מֻחְלָט יוֹתֵר חָזָק מֵ„אַל", וְעַל־כֵּן בָּאוּ הַצִּוּוּיִם הַמֻּחְלָטִים שֶׁל עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת בְּ„לֹא".

חֶלְאָתָהּ, בְּאֵשׁ חֶלְאָתָהּ. יג בְּטֻמְאָתֵךְ זִמָּה; יַעַן טִהַרְתִּיךְ וְלֹא
טָהַרְתְּ מִטֻּמְאָתֵךְ, לֹא תִטְהֲרִי־עוֹד, עַד־הֲנִיחִי אֶת־חֲמָתִי בָּךְ.
יד אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי, בָּאָה וְעָשִׂיתִי, לֹא־אֶפְרַע וְלֹא־אָחוּס וְלֹא
אֶנָּחֵם; כִּדְרָכַיִךְ וְכַעֲלִילוֹתַיִךְ שְׁפָטוּךְ, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
טו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: טז בֶּן אָדָם, הִנְנִי לֹקֵחַ

בֵּאוּר

חֶלְאָתָהּ, וְהַנּוֹשֵׂא הַסִּיר. **תְּאֻנִים הֶלְאָת** — סִיר זוֹ הֶלְאֲתָה אֶת כָּל מַאֲמַצֵּי כֹּחַ הַנְּבִיאִים לְטַהֲרָהּ מֵחֶלְאָתָהּ, כִּי כָּל יְגִיעָם הָיָה לַשָּׁוְא. **וְלֹא תֵצֵא** וְעָתִיד תְּדִירִי **מִמֶּנָּה רַבַּת חֶלְאָתָהּ** — וְחֶלְאָתָהּ הָרַבָּה לֹא הָיְתָה יוֹצְאָה מִמֶּנָּה. **בְּאֵשׁ חֶלְאָתָהּ** — עַל כֵּן תִּתֹּם חֶלְאָתָהּ בָּאֵשׁ, שֶׁתִּשְׂרֹף גַּם אֶת הָעִיר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: **בְּאֹשׁ חֶלְאָתָהּ** — חֶלְאָתָהּ הַמַּעֲלָה סִרְחוֹן, וְהִיא תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר אֶל „רַבַּת חֶלְאָתָהּ" וְנִמְשָׁךְ אֶל „וְלֹא תֵצֵא".

יג) **בְּטֻמְאָתֵךְ זִמָּה** — בִּשְׁבִיל זִמַּת טֻמְאָתֵךְ וְכֵן: „מִדַּרְכֵּךְ זִמָּה" = מִדַּרְכֵּךְ זִמָּתֵךְ (לְמַעְלָה ט"ז, כ"ז), כְּלוֹמַר: בִּשְׁבִיל שֶׁהָיִית כָּל כַּךְ שְׁטוּפָה וּלְהוּטָה בִּזְנוּתֵךְ, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר הָיָה לַהֲשִׁיבֵךְ לְחַיֵּי טַהֲרָה וָתֹם. **יַעַן טִהַרְתִּיךְ...** — גַּם כָּל עֲמָלִי אֲנִי לְטַהֵר אוֹתָךְ נִשְׁאַר מָעַל. **לֹא תִטְהֲרִי עוֹד...** — אָז אֵין לָךְ תְּרוּפָה עוֹד. **עַד הֲנִיחִי חֲמָתִי בָךְ** — עַד אֲשֶׁר אַרְגִּיעַ אֶת רוּחִי בְּנִקְמָתִי בָּךְ.

יד) **לֹא אֶפְרַע** — לֹא אֲבַטֵּל, לֹא אָפֵר אֶת דְּבָרִי. **שְׁפָטוּךְ** — הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: אֶשְׁפְּטֵךְ, וְנוּסַח הַשִּׁבְעִים: „לָכֵן אֶשְׁפֹּט אוֹתָךְ כְּדָמַיִךְ, וְכַעֲלִילוֹתַיִךְ אֶשְׁפְּטֵךְ, טְמֵאַת הַשֵּׁם, רַבַּת הַמֶּרִי!".

נְבוּאָה שְׁנִיָּה (ט"ו—כ"ז): מוֹת אֵשֶׁת הַנָּבִיא סֵמֶל לְמַפֶּלֶת יְרוּשָׁלַיִם. יְהוָה מוֹדִיעַ אֶת הַנָּבִיא, כִּי אִשְׁתּוֹ תָּמוּת עָלָיו פִּתְאֹם, וּמְצַוֵּהוּ שֶׁלֹּא יִבְכֶּה וְלֹא יְהֵא נוֹהֵג בָּהּ מִנְהֲגֵי הָאֲבֵלוּת הַמְקֻבָּלִים — אוֹת וּמוֹפֵת לְחֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וּמִקְדָּשָׁהּ, מַשְׂאַת נֶפֶשׁ הָעָם, שֶׁיָּבֹא פִּתְאֹם וְהָעָם יִהְיֶה נִדְהָם וְנִפְעָם מִגֹּדֶל הָאָסוֹן, עַד שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִבְכּוֹת; רַק דּוֹמָם יֵאָנְחוּ כִּמְבֵי שִׁמָּמוֹן. וְאוּלָם מוּזָר יִהְיֶה הַדָּבָר שֶׁיְּהוָה יָמִית אֶת אֵשֶׁת הַנָּבִיא, רַק כְּדֵי שֶׁיְּהֵא סֵמֶל לְעַמּוֹ, בָּזֶה שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בָּהּ מִנְהַג אֲבֵלוּת. אֲבָל עָלֵינוּ לְתָאֵר לָנוּ אֶת הַמְּאֹרָע כְּמוֹ שֶׁהָיָה וּכְמוֹ שֶׁהַנָּבִיא הֱבִינוֹ: פַּעַם בָּעֶרֶב מֵתָה פִּתְאֹם אֵשֶׁת הַנָּבִיא, שֶׁהָיְתָה אֲהוּבָה לוֹ מְאֹד. הַנָּבִיא הָיָה כְּהָלוּם רַעַם. הָאָסוֹן הַגָּדוֹל שֶׁבָּא עָלָיו פִּתְאֹם הִכָּהוּ בְּשִׁמָּמוֹן וְלֹא יָכֹל לִפְתֹּחַ פֶּה

מַחְמַד עֵינֵיכֶם וּמַחְמַל נַפְשְׁכֶם; וּבְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם, אֲשֶׁר
עֲזַבְתֶּם, בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ. כב וַעֲשִׂיתֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: עַל־שָׂפָם
לֹא תַעְטוּ, וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵלוּ. כג וּפְאֵרְכֶם עַל־רָאשֵׁיכֶם,
וְנַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם, לֹא תִסְפְּדוּ וְלֹא תִבְכּוּ; וּנְמַקֹּתֶם בַּעֲוֺנֹתֵיכֶם,
וּנְהַמְתֶּם אִישׁ אֶל־אָחִיו. כד וְהָיָה יְחֶזְקֵאל לָכֶם לְמוֹפֵת, כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשָׂה תַּעֲשׂוּ; בְּבֹאָהּ וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יֱהֹוִה.
כה וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הֲלוֹא בְּיוֹם קַחְתִּי מֵהֶם אֶת־מָעֻזָּם,

בֵּאוּר

מַחְמַד עֵינֵיכֶם — הַבִּנְיָן הַנֶּהְדָּר, שֶׁעֵינֵיכֶם חָמְדוּ תָּמִיד לִרְאוֹתוֹ. וּמַחְמַל נַפְשְׁכֶם — מַשָּׂא נַפְשְׁכֶם (רְאֵה הֶעָרוֹת). הַבַּיִת שֶׁנְּשָׂאתֶם נַפְשְׁכֶם, הִתְגַּעְגַּעְתֶּם אֵלָיו מֵרָחוֹק. וּבְנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם — כְּשֶׁגָּלוּ רָאשֵׁי הַמִּשְׁפָּחוֹת הַחֲשׁוּבוֹת עִם יְהוֹיָכִין, נִשְׁאֲרוּ בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם בִּירוּשָׁלַיִם; וְעַתָּה בִּנְפֹל הָעִיר בִּידֵי אוֹיֵב יִפְּלוּ כֻלָּם בֶּחָרֶב.

כב) וְאָז תִּהְיוּ כֻלְּכֶם כְּמֻכֵּי תִמָּהוֹן וְשִׁמָּמוֹן מִגֹּדֶל הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי, כְּמוֹ שֶׁהָיִיתִי אֲנִי בְּמוֹת עָלַי אִשְׁתִּי.

כג) וּנְמַקֹּתֶם בַּעֲוֺנֹתֵיכֶם — תַּרְגִּישׁוּ אֶת עַצְמְכֶם נְמַקִּים וּמְדֻכָּאִים בַּגּוּף וּבָרוּחַ, בִּשְׁבִיל עֲוֺנוֹתֵיכֶם שֶׁגָּרְמוּ לָכֶם אֶת הַחֻרְבָּן הַנּוֹרָא. וּנְהַמְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו — לֹא תִבְכּוּ וְתֵילִילוּ, אַךְ הֶאָנַח תֵּאָנְחוּ אֲנָחוֹת חֲנוּקוֹת וַעֲמוּמוֹת אִישׁ אֶל אָחִיו.

כד) וְהָיָה יְחֶזְקֵאל — (רְאֵה הֶעָרוֹת) לְמוֹפֵת — לְדֻגְמָה, לְסֵמֶל. וִידַעְתֶּם — אָז תַּכִּירוּ כֻלְּכֶם — כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יֱהֹוִה —

הֶעָרוֹת

כג) וּנְהַמְתֶּם — פֹּעַל נָהֹם בָּא תָּמִיד בְּהוֹרָאַת קוֹל גָּדוֹל: „וְיִנְהֹם עָלָיו... כְּנַהֲמַת יָם" (יְשַׁעְיָהוּ ה׳, כ״ט); וּפֹה תִּהְיֶה הוֹרָאָתוֹ אֲנָחָה חֲרִישִׁית עֲמוּמָה, וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: וּתְמַהְתֶּם אִישׁ אֶל אָחִיו — תַּבִּיטוּ בְּתִמָּהוֹן. כד) וְהָיָה יְחֶזְקֵאל לָכֶם לְמוֹפֵת — יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁשְּׁנֵי הַפְּסוּקִים (כ״ב–כ״ג) אֵינָם אֶלָּא תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר לְהָאָמוּר בְּפָסוּק כ״ד: „כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה תַּעֲשׂוּ", וְהַהֶמְשֵׁךְ הַיָּשָׁר לְפָסוּק כ׳, שֶׁיְּהֹוָה הוּא הַמְדַבֵּר בּוֹ, הוּא פָּסוּק כ״ד: „וְהָיָה יְחֶזְקֵאל לָכֶם לְמוֹפֵת", שֶׁהֵם גַּם כֵּן דִּבְרֵי יְהֹוָה, בְּשָׁעָה שֶׁבְּפָסוּק כ״ב מְדַבֵּר הַנָּבִיא עַצְמוֹ: „כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי".

חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ, וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ; וְלֹא תַעְטֶה עַל־שָׂפָם,
וְלֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל. יח וָאֲדַבֵּר אֶל־הָעָם בַּבֹּקֶר, וַתָּמָת
אִשְׁתִּי בָּעָרֶב; וָאַעַשׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי. יט וַיֹּאמְרוּ אֵלַי
הָעָם: הֲלֹא־תַגִּיד לָנוּ, מָה־אֵלֶּה לָּנוּ, כִּי אַתָּה עֹשֶׂה? כ וָאֹמַר
אֲלֵיהֶם: דְּבַר־יְהוָֹה הָיָה אֵלַי לֵאמֹר: כא אֱמֹר לְבֵית יִשְׂרָאֵל:
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי, גְּאוֹן עֻזְּכֶם,

בֵּאוּר

צוֹנְפִים אוֹתָהּ עַל הָרֹאשׁ סָבִיב, כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים אַנְשֵׁי הַמִּזְרָח גַּם בְּיָמֵינוּ; וְנֶחְשָׁב לְתַכְשִׁיט שֶׁל כָּבוֹד. הָאֲבֵלִים הָיוּ מְסִירִים אֶת הַפְּאֵר מֵעַל רֹאשָׁם, לָשִׂים עָלָיו אֵפֶר. פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ — אֶת מִצְנַפְתְּךָ תַּחֲבֹשׁ עַל רֹאשְׁךָ סָבִיב. וּנְעָלֶיךָ תָּשִׂים בְּרַגְלֶיךָ — הָאֲבֵלִים הָיוּ הוֹלְכִים יְחֵפִים, מִפְּנֵי הַכָּבוֹד לְרוּחַ הַמֵּת. שָׂפָם — שְׂעַר הַשָּׂפָה הָעֶלְיוֹנָה. וְלֹא תַעְטֶה עַל שָׂפָם — הָיוּ עוֹטְפִים וּמְכַסִּים שְׂעַר הַשָּׂפָם וְהַזָּקָן, שֶׁהֵם הֲדָרַת פְּנֵי הַגֶּבֶר. וְלֶחֶם אֲנָשִׁים — הִיא סְעֻדַּת הַבְרָאָה, שֶׁמַּאֲכִילִים אֶת הָאָבֵל. סְעֻדַּת הַבְרָאָה הָיְתָה מִשֶּׁל אֲחֵרִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וְלֶחֶם אוֹנִים -- סְעֻדַּת אֵבֶל (רְאֵה הוֹשֵׁעַ ט', ד'). מִנְהָג זֶה נִשְׁאַר כְּזֵכֶר מִן הַמִּנְהָג הַקָּדוּם לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת לִכְבוֹד הַמֵּת („זִבְחֵי מֵתִים").

יח) וָאֲדַבֵּר... וַתָּמָת אִשְׁתִּי בָּעָרֶב — וְאִשְׁתִּי מֵתָה בָּעֶרֶב שֶׁלִּפְנֵי הַבֹּקֶר הַהוּא. וָאַעַשׂ בַּבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי — וּבַבֹּקֶר הַהוּא עָשִׂיתִי כְּמוֹ שֶׁנִּצְטַוֵּיתִי, לִבְלִי לִנְהֹג מִנְהֲגֵי אֲבֵלוּת.

יט) מָה אֵלֶּה לָנוּ — עַל מָה רוֹמְזִים לָנוּ מַעֲשֶׂיךָ אֵלֶּה.

כא) הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי — אֲנִי עוֹשֶׂה אוֹתוֹ חֻלִּין, אֲנִי מֵסִיר קְדֻשָּׁתוֹ מִמֶּנּוּ, קֹדֶם שֶׁאֶמְסְרֵהוּ בִּידֵי הָאוֹיֵב. גְּאוֹן עֻזְּכֶם — זֶה שֶׁהָיָה לָכֶם לְגָאוֹן וָעֹז.

הֶעָרוֹת

כא) וּמַחְמַל נַפְשְׁכֶם — הַשֵּׁם „מַחְמַל", שֶׁמְּקוֹרוֹ חָמַל, בָּא כָּאן בְּהוֹרָאָתוֹ הָעַרְבִית: חָמַל = נָשָׂא; וִיהִי „מַחְמַל נֶפֶשׁ", כְּמוֹ „מַשָּׂא־נֶפֶשׁ", וּפֵרוּשׁוֹ: הַדָּבָר שֶׁנּוֹשְׂאִים אֶת נַפְשָׁם אֵלָיו, שֶׁמִּשְׁתּוֹקְקִים וְשׁוֹאֲפִים אֵלָיו. וְכֵן גַּם כָּאן: מַחְמַל נַפְשְׁכֶם — מַשָּׂא־נַפְשְׁכֶם, מְקוֹר גַּעְגּוּעֵיכֶם.

בֵּאוּר

חֵלֶק שֵׁנִי (פִּרְקֵי כ"ה–מ"ח).

יְעוּדִים לַעֲתִידוֹת הָאֻמָּה וּבִנְיָנָהּ בְּאַרְצָהּ.

קֹבֶץ רִאשׁוֹן (כ"ה–ל"ב).

נְבוּאוֹת עַל הַגּוֹיִם הַשְּׁכֵנִים לְיִשְׂרָאֵל.

מָבוֹא. הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי הַזֶּה, בְּנִגּוּד לַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן (א'–כ"ד), הַמֵּכִיל נְבוּאוֹת הַזַּעַם וְהַחֻרְבָּן — תָּכְנוֹ נְבוּאוֹת גְּאֻלַּת הָאֻמָּה וּבִנְיָנָהּ. אָמְנָם נְבוּאוֹת הַנֶּחָמָה וְהַגְּאֻלָּה שֶׁל נְבִיאֵנוּ רְחוֹקוֹת מִנְּבוּאוֹת הַנֶּחָמָה וְהַגְּאֻלָּה שֶׁל הַנָּבִיא הַמְבַשֵּׂר „יְשַׁעְיָהוּ הַשֵּׁנִי". גַּם יְעוּדָיו הַטּוֹבִים שֶׁל נְבִיאֵנוּ חוֹתָם תְּכוּנָתוֹ הַמְיֻחֶדֶת טָבוּעַ עֲלֵיהֶם: יֵשׁ בָּהֶם עֹז רוּחַ וּמְעוּף הַפִּיּוּט, אֲבָל אֵין בָּהֶם רִגְשֵׁי אַהֲבָה, חֶמְלָה וָרֹךְ הַמְמַלְּאִים אֶת נֶחָמוֹת יִרְמְיָהוּ וִישַׁעְיָהוּ הַשֵּׁנִי. אֲבָל אִם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן הוּא „הַחֵלֶק הַסּוֹתֵר" בִּנְבוּאַת יְחֶזְקֵאל, הִנֵּה הַחֵלֶק הַזֶּה, הוּא „הַחֵלֶק הַבּוֹנֶה": עַם יִשְׂרָאֵל יָשׁוּב מֵאֶרֶץ גָּלוּתוֹ לְאַרְצוֹ הַשּׁוֹמֵמָה וּבָנָה אֶת חָרְבוֹתֶיהָ. אֲבָל הַנָּבִיא הַיּוֹדֵעַ אֶת הַמַּצָּב הַפּוֹלִיטִי שֶׁל אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ, וְזוֹכֵר אֶת כָּל אֲשֶׁר עוֹלְלוּ לָהּ שְׁכֵנֶיהָ הָרָעִים הַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ, מַכִּיר הֵיטֵב, כִּי לֹא יוּכַל הָעָם לִבְנוֹת אֶת בֵּית חַיָּיו בְּאַרְצוֹ, אִם יוֹסִיפוּ הָעַמִּים מִסָּבִיב „לִהְיוֹת לְבֵית יִשְׂרָאֵל סִלּוֹן מַמְאִיר וְקוֹץ מַכְאִיב" כַּאֲשֶׁר עַד הֵנָּה. עַם יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לָבוֹא לֹא רַק אֶל הַנַּחֲלָה, כִּי גַם אֶל הַמְּנוּחָה, וּמְנוּחָה יִמָּצֵא בְּאַרְצוֹ, רַק לְאַחַר שֶׁיַּעֲשֶׂה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁפָטִים בְּכָל הַשְּׁכֵנִים הָרָעִים „הַשָּׁאטִים אֹתָם מִסְּבִיבֹתָם". כִּי לֹא רַק אֶת יִשְׂרָאֵל בָּזוּ וְהִשְׁפִּילוּ, מִבְּלִי הַכִּיר אֶת גָּדְלוֹ הָרוּחָנִי, כִּי גַם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה לָהֶם לְלַעַג וּלְקֶלֶס. חֻרְבַּן מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל הָיָה לָהֶם לְסִמַּן רִפְיוֹנוֹ, כִּבְיָכוֹל, שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. עַל כֵּן יָבוֹא עַתָּה עֲלֵיהֶם יוֹם הַמִּשְׁפָּט הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בָהֶם כָּלָה. מִטַּעַם זֶה סִדֵּר הַמְסַדֵּר, אֶת הַנְּבוּאוֹת הַלָּלוּ בְּרֹאשׁ הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁזְּמַנָּם הוּא אַחַר חֻרְבַּן הַמִּקְדָּשׁ [„יַעַן אָמְרֵךְ: „הֶאָח" אֶל מִקְדָּשִׁי, כִּי נִחָל וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, כִּי נָשַׁמָּה" (כ"ה, ג')], בְּשָׁעָה שֶׁפֶּרֶק ל"ג הַבָּא לְהַלָּן מְדַבֵּר עוֹד עַל דְּבַר הַשְּׁמוּעָה שֶׁהֵבִיא הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַיִם, כִּי „הֻכְּתָה הָעִיר". הַנְּבוּאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן נְאוּמִים, שֶׁנָּשָׂא הַנָּבִיא בְּמַקְהֵלוֹת עָם, כְּבְכָל נְבוּאוֹתָיו, אֶלָּא הֵן יְצִירוֹת סִפְרוּתִיּוֹת, שֶׁלְּרֻבָּן יֵשׁ עֵרֶךְ פִּיּוּטִי־אָמָנוּתִי גָּדוֹל. קֹבֶץ זֶה מֵכִיל נְבוּאוֹת עַל שִׁבְעָה עַמִּים: עַמּוֹן, מוֹאָב, אֱדוֹם, פְּלִשְׁתִּים, צֹר צִידוֹן וּמִצְרַיִם. הַמִּסְפָּר שִׁבְעָה הָיָה חָבִיב מְאֹד עַל הַקַּדְמוֹנִים. כֵּן אָנוּ מוֹצְאִים

מְשׂוֹשׂ תִּפְאַרְתָּם; אֶת־מַחְמַד עֵינֵיהֶם וְאֶת־מַשָּׂא נַפְשָׁם, בְּנֵיהֶם
וּבְנוֹתֵיהֶם; כו בַּיּוֹם הַהוּא יָבוֹא הַפָּלִיט אֵלֶיךָ לְהַשְׁמָעוּת אָזְנָיִם.
כז בַּיּוֹם הַהוּא יִפָּתַח פִּיךָ אֶת־הַפָּלִיט, וּתְדַבֵּר וְלֹא תֵאָלֵם
עוֹד; וְהָיִיתָ לָהֶם לְמוֹפֵת, וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי יְהוָה.

בֵּאוּר

שֶׁהֵבִיא עֲלֵיכֶם אֶת הָרָעָה בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם.

כה) **מְשׂוֹשׂ תִּפְאַרְתָּם** – הַבַּיִת שֶׁהָיָה מְשׂוֹשָׂם וְתִפְאַרְתָּם. **מַשָּׂא נַפְשָׁם** — מְקוֹר שְׁאִיפָתָם וְגַעְגּוּעֵיהֶם. **בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם** — זֶה מְיֻתָּר, כִּי כַּאן מְדַבֵּר הַכָּתוּב רַק עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׁתַּרְבְּבוּ לְכַאן מִפָּסוּק כ״א.

כו) **בַּיּוֹם הַהוּא...** — אֵין הַכַּוָּנָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנָּפְלָה יְרוּשָׁלַיִם, כִּי אֵיךְ יוּכַל לָבוֹא בְּיוֹם אֶחָד מִיהוּדָה בָּבֶלָה; אֶלָּא הַכַּוָּנָה: בְּאוֹתָהּ הָעֵת [וּרְאֵה לְהַלָּן ל״ג, כ״א, וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם]. **הַפָּלִיט** — בְּמוּבַן אַחַד הַפְּלִיטִים; וְכֵן „וַיָּבֹא הַפָּלִיט" (בְּרֵאשִׁית י״ד, כ״ג). **לְהַשְׁמָעוּת אָזְנָיִם** — לְהַשְׁמִיעַ בְּאָזְנֶיךָ דְּבַר הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי.

כז) **בַּיּוֹם הַהוּא יִפָּתַח פִּיךָ...** — לְמַעְלָה (ג׳, כ״ו) רָאִינוּ, כִּי הַהִתְרַגְּשׁוּת הַגְּדוֹלָה בְּנֶפֶשׁ הַנָּבִיא לְמַרְאֵה כְּבוֹד אֱלֹהִים הִכְּתָה אֶת הַנָּבִיא בְּשִׁתּוּק הַגּוּף וְהַלָּשׁוֹן, שֶׁתָּקַף אוֹתוֹ לְעִתִּים יְדוּעוֹת, עַד שֶׁלֹּא יָכֹל אָז לְדַבֵּר. וְהַנָּבִיא רָאָה בַּדָּבָר הַזֶּה רְצוֹן אֱלֹהִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְאִישׁ מוֹכִיחַ לְבֵית הַמֶּרִי הַזֶּה – עַתָּה, בְּבוֹא הַפָּלִיט וְהוֹדִיעַ לְהַנָּבִיא עַל דְּבַר הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי הַגָּדוֹל, הִתְרַגְּשָׁה נֶפֶשׁ הַנָּבִיא וְהִזְדַּעְזְעָה מְאֹד, עַד שֶׁשָּׁב אֵלָיו כִּשְׁרוֹן הַדִּבּוּר הַחָפְשִׁי, וּמִקְרֵי שִׁתּוּק הַלָּשׁוֹן לֹא שָׁבוּ אֵלָיו עוֹד. **וְהָיִיתָ לָהֶם לְמוֹפֵת** — כִּי רוּחִי הוּא הַדּוֹבֵר בְּךָ.

בִּנְבוּאָה זוֹ נֶחְתַּם הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁל נְבוּאוֹת יְחֶזְקֵאל, וְהִיא גַּם חֲתִימַת הַתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל פְּעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית. וּתְקוּפָה חֲדָשָׁה מַתְחִילָה בְּחַיֵּי הַנָּבִיא: אַחַר תְּקוּפַת הַזַּעַם וְהַחֻרְבָּן בָּאָה תְּקוּפַת הַנֶּחָמָה וְהַיִּעוּדִים הַטּוֹבִים לְבִנְיַן הָאֻמָּה

הֶעָרוֹת

כו) **לְהַשְׁמָעוּת** — שֵׁם הַפֹּעַל בְּצוּרָה אֲרָמִית.

דְּבַר־אֲדֹנָי יֱהֹוִה! כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: יַעַן אָמְרֵךְ הֶאָח אֶל־
מִקְדָּשִׁי כִּי־נִחָל, וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל כִּי נָשַׁמָּה, וְאֶל־בֵּית
יְהוּדָה כִּי הָלְכוּ בַּגּוֹלָה; ד לָכֵן הִנְנִי נֹתְנָךְ לִבְנֵי־קֶדֶם לְמוֹרָשָׁה,
וְיִשְּׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם בָּךְ, וְנָתְנוּ בָךְ מִשְׁכְּנֵיהֶם; הֵמָּה יֹאכְלוּ
פִרְיֵךְ, וְהֵמָּה יִשְׁתּוּ חֲלָבֵךְ. ה וְנָתַתִּי אֶת־רַבָּה לִנְוֵה גְמַלִּים

בֵּאוּר

מְתָאֵר בְּדִמְיוֹנוֹ כְּאִלּוּ בְּנֵי עַמּוֹן עוֹמְדִים לְפָנָיו וְשׁוֹמְעִים אֶת דְּבָרָיו. **יַעַן אָמְרֵךְ** — הָאֻמָּה וְהָאָרֶץ מִתְאַחֲדִים לְמֻשָּׂג אֶחָד. **הֶאָח** — מִלַּת הַקְּרִיאָה שֶׁל שִׂמְחָה. **יַעַן אָמְרֵךְ הֶאָח...** — יַעַן כִּי שָׂמַחַתְּ אֶל חִלּוּל מִקְדָּשִׁי וְחָרְבָּנוֹ בִּידֵי הָאוֹיֵב. **נִחָל** — נִתְחַלֵּל. **נָשַׁמָּה** — חָרְבָה כְּמִדְבַּר שְׁמָמָה.

ד) **לִבְנֵי קֶדֶם** — הֵם שִׁבְטֵי עֲרָב הַנּוֹדְדִים עִם עֶדְרֵיהֶם בְּמִדְבַּר סוּרְיָה מִמִּזְרָח לִבְנֵי עַמּוֹן. הַשְּׁבָטִים הַפְּרָאִים הָאֵלֶּה הָיוּ מִתְנַפְּלִים פַּעַם בְּפַעַם עַל אַרְצוֹת הַיִּשּׁוּב הַקְּרוֹבוֹת לִשְׁלֹל שָׁלָל, כְּמַעֲשֵׂי הַמִּדְיָנִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שׁוֹפְטִים ו׳, א׳). בְּיָמִים קְדוּמִים הָיוּ גַם בְּנֵי עַמּוֹן נוֹדְדִים בַּמִּדְבָּר, עַד שֶׁלָּכְדוּ אֶת הָאָרֶץ וְעָבְרוּ מֵחַיֵּי נְדוּדִים לְחַיֵּי יִשּׁוּב תַּרְבּוּתִי; כָּאָמוּר: „רְפָאִים יָשְׁבוּ בָהּ (בְּאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן) לְפָנִים... וַיִּירָשֻׁם (בְּנֵי עַמּוֹן) וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם” (דְּבָרִים ב׳, כ׳—כ״א). עַתָּה יַעֲשׂוּ כָכָה הַשְּׁבָטִים הַפְּרָאִים גַּם לָהֶם. אֲבָל הַפְּרָאִים הַמְנַצְּחִים הָאֵלֶּה לֹא יִתְרוֹמְמוּ בְּנִצְחוֹנָם לַמַּדְרֵגָה הַתַּרְבּוּתִית הַגְּבֹהָה שֶׁל אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן שֶׁיִּלְכְּדוּ, אֶלָּא לְהֶפֶךְ, הֵם יוֹרִידוּ אֶת הָאָרֶץ הַתַּרְבּוּתִית לַמַּדְרֵגָה הַשְּׁפָלָה, שֶׁהֵם עוֹמְדִים עָלֶיהָ. **טִירוֹתֵיהֶם** — טִירָה=טוּר אֲבָנִים בְּעִגּוּל, שֶׁהֵם מְקִימִים כְּגֶדֶר מִסָּבִיב לִמְקוֹם מוֹשָׁבָם וּבְתוֹךְ הָעִגּוּל הַזֶּה הָיוּ נוֹטִים אֶת אָהֳלֵיהֶם. **וְיִשְּׁבוּ טִירוֹתֵיהֶם בָּךְ** — אֶת עָרַיִךְ יַחֲרִיבוּ, וּבִמְקוֹמָן יָקִימוּ אֶת אָהֳלֵיהֶם הַדַּלִּים הַמֻּקָּפִים גֶּדֶר אֲבָנִים סָבִיב. **הֵמָּה יֹאכְלוּ פִרְיֵךְ** — הַפְּרָאִים הַלָּלוּ הִתְפַּרְנְסוּ מִפְּרִי הָעֵצִים כְּמוֹ „גַּפְנֵי הַשָּׂדֶה” וּמֵחֲלֵב עֶדְרֵיהֶם; עַתָּה יֹאכְלוּ פְּרִי הַגַּנִּים הַטּוֹבִים שֶׁל בְּנֵי עַמּוֹן וַחֲלֵב פָּרוֹתֵיהֶם הַשְּׁמֵנוֹת.

ה) **וְנָתַתִּי אֶת־רַבָּה** — רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן. **לִנְוֵה גְמַלִּים** — לִמְקוֹם מִרְעֶה לִגְמַלֵּי הַנּוֹדְדִים הָאֵלֶּה. **וְאֶת־אֶרֶץ**—

הֶעָרוֹת

ד) וְיִשְּׁבוּ — פִּעֵל בִּמְקוֹם הִפְעִיל: וְהוֹשִׁיבוּ; וְנִמְצָא רַק כָּאן. ה) וְאֶת בְּנֵי עַמּוֹן —

כה.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ
אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן וְהִנָּבֵא עֲלֵיהֶם. ג וְאָמַרְתָּ לִבְנֵי עַמּוֹן: שִׁמְעוּ

בֵּאוּר

בְּעָמוֹס (א׳—ב׳) תּוֹכָחוֹת עַל שִׁבְעָה עַמִּים וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה בִּכְלָלָם. וּפֶלֶא שֶׁלֹּא נִבָּא יְחֶזְקֵאל כְּיִרְמְיָהוּ גַּם עַל מַפֶּלֶת בָּבֶל, שֶׁגְּאֻלַּת יְהוּדָה מֻתְנָה מִמֶּנָּה. אָמְנָם כָּאן הוּא מְדַבֵּר אַךְ עַל הָעַמִּים הַקְּרוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹתֵר; אֲבָל גַּם בְּמָקוֹם אַחֵר אֵין אָנוּ מוֹצְאִים אֵצֶל נְבִיאֵנוּ נְבוּאָה עַל מַפֶּלֶת בָּבֶל.

פֶּרֶק כה.

בְּפֶרֶק זֶה בָּאוֹת הַנְּבוּאוֹת עַל הַשְּׁכֵנִים הַסְּמוּכִים לִיהוּדָה. מַתְחִיל בְּמִזְרָחִית־צְפוֹנִית, בִּבְנֵי עַמּוֹן, וְעוֹבֵר מִשָּׁם לְמִזְרָחִית־דְּרוֹמִית, לְמוֹאָב, וּמִשָּׁם לַדָּרוֹם, לֶאֱדוֹם; וּמִשָּׁם לְמַעֲרָב, לַפְּלִשְׁתִּים. זְמַנָּן שֶׁל הַנְּבוּאוֹת הָאֵלֶּה הוּא אַחַר הַחֻרְבָּן וְקָרוֹב לוֹ.

א׳—ז׳) עַל בְּנֵי עַמּוֹן. הָעָם הַזֶּה הָיָה שׂוֹנֵא בְּנֶפֶשׁ מֵאָז מֵעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל [רְאֵה הֶעָרוֹת]; וּבְיִחוּד בַּשָּׁנִים הָאַחֲרוֹנוֹת לְמַמְלֶכֶת יְהוּדָה: בִּימֵי יְהוֹיָקִים (בִּשְׁנַת 602 לִפְנֵי סְפִירָתֵנוּ) הִתְחַבְּרוּ גְּדוּדֵי בְּנֵי עַמּוֹן עִם הַכַּשְׂדִּים לְהִתְנַפֵּל עַל יְהוּדָה (מְלָכִים ב׳ כ״ב, ב׳); אַחַר כֵּן בִּשְׁנַת 594 הֵם מְעוֹרְרִים אֶת צִדְקִיָּהוּ לִמְרֹד בְּמֶלֶךְ בָּבֶל (יִרְמְיָהוּ כ״ז, א׳); גַּם בִּשְׁנַת 588 הָיוּ בְּנִרְאֶה הָעַמּוֹנִים מִן הַגּוֹרְמִים לִמְרִידַת צִדְקִיָּהוּ בְּבָבֶל [רְאֵה לְמַעְלָה כ״א, כ״ג]; אַחַר מַפֶּלֶת יְהוּדָה סָפְחוּ בְּנֵי עַמּוֹן אֶת עָרֵי הַגִּלְעָד לְאַרְצָם (יִרְמְיָהוּ מ״ט, א׳); בַּעֲלִיס מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן הָיָה גַּם הַגּוֹרֵם לִרְצִיחַת גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם וּלְגָלוּת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה מִיהוּדָה מִצְרַיְמָה. כָּאן מַזְכִּיר הַנָּבִיא אַךְ אֶת שִׂמְחָתָם לְאֵידָהּ שֶׁל יְהוּדָה.

ג) **וְאָמַרְתָּ לִבְנֵי עַמּוֹן** — הַנָּבִיא

הֶעָרוֹת

ב) **אֶל בְּנֵי עַמּוֹן** — עַל דְּבַר שִׂנְאַת בְּנֵי עַמּוֹן לְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה בְּכָל הַזְּמַנִּים (רְאֵה שׁוֹפְטִים י״א, ד׳; שְׁמוּאֵל א׳ י״א, א׳; שָׁם, י״ד, מ״ז; שְׁמוּאֵל ב׳ ח׳, י״ב וּפֶרֶק י׳. וּרְאֵה נְבוּאוֹתֵיהֶם שֶׁל נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל עַל עַמּוֹן: עָמוֹס א׳, י״ג; צְפַנְיָה ב׳, ח׳; יִרְמְיָהוּ מ״ט, א׳. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁיִּרְמְיָהוּ מוֹצֵא עוֹד לִבְנֵי עַמּוֹן מִלָּה שֶׁל נֶחָמָה (שָׁם, ו׳) פִּי נְבִיאֵנוּ מָלֵא אַךְ אָלָה לָאוֹיֵב הַזֶּה.

בְּכָל־הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה; ט לָכֵן הִנְנִי פֹתֵחַ אֶת־כֶּתֶף מוֹאָב
מֵהֶעָרִים, מֵעָרָיו מִקָּצֵהוּ, צְבִי אֶרֶץ: בֵּית הַיְשִׁימוֹת, בַּעַל מְעוֹן
וְקִרְיָתָיְמָה.* י לִבְנֵי־קֶדֶם עַל־בְּנֵי עַמּוֹן וּנְתַתִּיהָ לְמוֹרָשָׁה; לְמַעַן
לֹא תִזָּכֵר בְּנֵי־עַמּוֹן בַּגּוֹיִם. יא וּבְמוֹאָב אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים; וְיָדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוָה.
יב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן עֲשׂוֹת אֱדוֹם בִּנְקֹם נָקָם

* וקריתמה כתיב.

בֵּאוּר

וְנִצְּחוּם.

ט) כֶּתֶף — צַד, גְּבוּל. הִנְנִי פֹתֵחַ... — לִפְנֵי הָאוֹיֵב אֶת גְּבוּל מוֹאָב. מֵהֶעָרִים, מֵעָרָיו מִקָּצֵהוּ — [הַמֵּם הוּא מֵם הַשְּׁלִילָה], מִבְּלִי הֱיוֹת עוֹד הֶעָרִים הַבְּצוּרוֹת, אֲשֶׁר עַל גְּבוּלוֹ, שֶׁהֵגֵנּוּ עַל הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. צְבִי אֶרֶץ — הֶעָרִים שֶׁהָיוּ תִּפְאֶרֶת לְאַרְצוֹ, וְהַכָּתוּב פּוֹרֵט שְׁמוֹת שָׁלֹשׁ עָרִים: בֵּית הַיְשִׁימוֹת — עָמְדָה לְדַעַת אֵיזֶבִּיּוּס עַל שְׂפַת יָם הַמֶּלַח, בְּעֶשֶׂר פַּרְסָאוֹת רוֹמִיּוֹת בִּדְרוֹמִית מִזְרָחִית מִירִיחוֹ. בַּעַל מְעוֹן — נִזְכְּרָה בְּ„מַצֶּבֶת מֵישַׁע" שׁוּרָה כ"א [רְאֵה סוֹף יְשַׁעְיָהוּ, סֵפֶר רִאשׁוֹן]. הִיא עָמְדָה, לְדַעַת אֵיזֶבִּיּוּס, בְּמֶרְחַק תֵּשַׁע פַּרְסָאוֹת רוֹמִיּוֹת מֵחֶשְׁבּוֹן, הַיּוֹם שְׁמָהּ מָעִין. קִרְיָתָיְמָה — תְּמוּנָה עַתִּיקָה שֶׁל הַשֵּׁם קִרְיָתַיִם. נִזְכְּרָה בְּ„מַצֶּבֶת מֵישַׁע" שׁוּרָה י'; וְהוּא בְּמֶרְחַק עֶשֶׂר פַּרְסָאוֹת רוֹמִיּוֹת מִמֵּידְבָא, מִדָּרוֹם לְבַעַל מְעוֹן, הַיּוֹם שְׁמָהּ: קְרֵיַת. כָּל הֶעָרִים הַלָּלוּ הָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה בְּנַחֲלַת רְאוּבֵן.

י) לִבְנֵי קֶדֶם עַל בְּנֵי עַמּוֹן — תּוֹסֶפֶת עַל אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן אֶתֵּן אֶת מוֹאָב לִירוּשָׁה. הַוָּו שֶׁל „(וּ)נְתַתִּיהָ" מְיֻתֶּרֶת. לְמַעַן לֹא תִזָּכֵר (בְּנֵי עַמּוֹן) בַּגּוֹיִם — הַשֵּׁם „בְּנֵי עַמּוֹן" אֵינוֹ פֹּה בִּמְקוֹמוֹ. וּבְמוֹאָב — וּבְעַם מוֹאָב — אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים — בִּכְלָל אָנוּ רוֹאִים, כִּי כַּעַס הַנָּבִיא עַל מוֹאָב אֵינוֹ גָּדוֹל כְּכַעֲסוֹ עַל עַמּוֹן.

י"ב — י"ד) עַל אֱדוֹם. יוֹתֵר מִכֹּל מִתְמַרְמֵר הַנָּבִיא עַל אֱדוֹם. הָעָם־הָאָח הַזֶּה לֹא הִסְתַּפֵּק בְּשִׂמְחָה לְאֵיד יְהוּדָה, אֶלָּא שֶׁעָזַר עוֹד לַכַּשְׂדִּים לְהַשְׁמִיד אֶת הַמַּמְלָכָה הַשְּׂנוּאָה לוֹ. וְהוּא עָשָׂה זֹאת מֵחֶפְצוֹ לְהִנָּקֵם בִּיהוּדָה עַל הַיָּמִים שֶׁמָּשְׁלָה הִיא בֶּאֱדוֹם [רְאֵה מְלָכִים ב' י"ד, ז', כ"ב; ט"ז, ו' וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם].

יב) יַעַן עֲשׂוֹת אֱדוֹם בִּנְקֹם נָקָם — יַעַן אֲשֶׁר הִתְיַחֵס אֱדוֹם בְּאֵיבָה וּבִנְקָמָה

וְאֶת־בְּנֵי עַמּוֹן לְמִרְבַּץ־צֹאן; וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה.
ו כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן מַחְאֲךָ* יָד וְרַקְעֲךָ בְּרָגֶל;
וַתִּשְׂמַח בְּכָל־שָׁאטְךָ בְּנֶפֶשׁ אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל; ז לָכֵן הִנְנִי
נָטִיתִי אֶת־יָדִי עָלֶיךָ, וּנְתַתִּיךָ לְבַז* לַגּוֹיִם, וְהִכְרַתִּיךָ מִן־הָעַמִּים,
וְהַאֲבַדְתִּיךָ מִן־הָאֲרָצוֹת; אַשְׁמִידְךָ, וְיָדַעְתָּ כִּי־אֲנִי יְהוָה.
ח כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן אֲמֹר מוֹאָב וְשֵׂעִיר: הִנֵּה

*נוסח אחר: מַחֲאֲךָ. *לבג כתיב.

בֵּאוּר

בְּנֵי עַמּוֹן לְמִרְבַּץ־צֹאן — לְמָקוֹם שֶׁעֲדָרִים רוֹבְצִים בּוֹ. אֶרֶץ הַתַּרְבּוּת הַגְּבֹהָה תֵּהָפֵךְ לְמִדְבָּר מְקוֹם מִשְׁכַּן שִׁבְטֵי נוֹדְדִים פְּרָאִים. זֹאת לָהֶם עַל שִׂמְחָתָם לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל כִּי נָשַׁמָּה.

ו) **יַעַן מַחְאֲךָ יָד** — „מָחֹא כָף" לְשִׂמְחָה, וְהַכֵּה כַף לְצַעַר. **וְרַקְעֲךָ בְּרָגֶל** — יַעַן שֶׁמָּחָאתָ כַּף וְרָקַעְתָּ בְּרֶגֶל מֵרֹב שִׂמְחָה וְהִתְרַגְּשׁוּת נֶפֶשׁ. **בְּכָל שָׁאטְךָ בְּנֶפֶשׁ** — בְּכָל הַבּוּז מֵעֹמֶק הַנֶּפֶשׁ.

ז) **נָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ** — אַתָּה חָשַׁבְתָּ אֶת מַפֶּלֶת יִשְׂרָאֵל לְסִמַּן הַחֻלְשָׁה שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; עַל כֵּן אַרְאֲךָ אֶת כֹּחִי — **וְיָדַעְתָּ כִּי אֲנִי יְהוָה** — כֹּל יָכוֹל.

ח׳ — י״א) עַל מוֹאָב.

ח) **מוֹאָב וְשֵׂעִיר** — הַמִּלָּה „וְשֵׂעִיר" מְיֻתֶּרֶת, כִּי עַל אֱדוֹם בָּאָה לְהַלָּן (י״ב — י״ד) נְבוּאָה מְיֻחֶדֶת, וְאָמְנָם בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינָהּ.

ח) הַיַּחַס הַפּוֹלִיטִי שֶׁל מוֹאָב לִיהוּדָה הָיָה כָּזֶה שֶׁל בְּנֵי עַמּוֹן [רְאֵה מְלָכִים ב׳ כ״ד, ב׳; יִרְמְיָהוּ כ״ז, ג׳]. **כְּכָל הַגּוֹיִם בֵּית יְהוּדָה** — בְּנֵי יְהוּדָה הִתְגָּאוּ עַל יֶתֶר הָעַמִּים שְׁכֵנֵיהֶם כְּעַם נִבְחָר, עַם יְהוָה אֱלֹהֵי עוֹלָם. וְהִנֵּה עַתָּה נָפְלוּ בְּיַד בָּבֶל כְּכָל הַגּוֹיִם, שֶׁהִכְנִיעַ נְבוּכַדְנֶאצַּר; אֵין זֹאת כִּי עַם הֵם כְּכָל הָעַמִּים, וֵאלֹהֵיהֶם כְּכָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים, שֶׁאֱלֹהֵי בָבֶל חֲזָקִים מֵהֶם

הֶעָרוֹת

יֵשׁ קוֹרְאִים: „וְאֶת עָרֵי עַמּוֹ". ו׳—ז׳) שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ אֵינָם הֶמְשֵׁךְ אֶל הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם, אֶלָּא הֵם נוּסָח שֵׁנִי לְהָאָמוּר בַּפְּסוּקִים ג׳ — ה׳. בְּנוּסָח זֶה מִשְׁתַּנֶּה הַנּוֹשֵׂא: בַּנּוּסָח הָרִאשׁוֹן הַנּוֹשֵׂא הוּא אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן [אָמְרֵךְ... נֹתְנָךְ], וְכָאן עַם בְּנֵי עַמּוֹן: [„מַחַאֲךָ כַף"]. ח) אֱמֹר — שֵׁם הַפֹּעַל. [רְאֵה נְבוּאוֹת עַל מוֹאָב בְּעָמוֹס ב׳, א׳; יְשַׁעְיָהוּ ט״ו—ט״ז; צְפַנְיָה ב׳, ח׳; יִרְמְיָהוּ מ״ח].

וַיִּנָּקְמוּ נָקָם בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ, לְמַשְׁחִית אֵיבַת עוֹלָם. טז לָכֵן כֹּה
אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי נוֹטֶה יָדִי עַל־פְּלִשְׁתִּים, וְהִכְרַתִּי אֶת־
כְּרֵתִים; וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־שְׁאֵרִית חוֹף הַיָּם. יז וְעָשִׂיתִי בָם נְקָמוֹת
גְּדֹלוֹת בְּתוֹכְחוֹת חֵמָה; וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה, בְּתִתִּי אֶת־
נִקְמָתִי בָּם.

בֵּאוּר

הָאוֹיֵב הַהִסְטוֹרִי הַיּוֹתֵר מְסֻכָּן לְיִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן.

טו) **וַיִּנָּקְמוּ... בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ** — הֵם נִקְמוּ בָהֶם לֹא רַק בְּשִׂנְאָה אֶלָּא גַם בְּכָל הַבּוּז שֶׁבְּנַפְשָׁם; וְהַנְּקָמָה הָיְתָה בָזֶה שֶׁעָזְרוּ לַכַּשְׂדִּים לְהַחֲרִיב אֶת יְרוּשָׁלַיִם. **לְמַשְׁחִית אֵיבַת עוֹלָם** — לְהַשְׁחָתָה מִשִּׂנְאָה נִצַּחַת.

טז) **וְהִכְרַתִּי אֶת כְּרֵתִים** — הֵם הַפְּלִשְׁתִּים, שֶׁיָּצְאוּ מִכַּפְתּוֹר, שֶׁהִיא, לְדַעַת רֹב הַחוֹקְרִים, הָאִי כְּרֵתָה. **שְׁאֵרִית חוֹף הַיָּם** — הַפְּלִשְׁתִּים, שֶׁיָּשְׁבוּ עַל חוֹף הַיָּם הַתִּיכוֹן.

יז) **בְּתוֹכְחוֹת חֵמָה** — בְּמִינֵי עֹנֶשׁ הַנַּעֲשִׂים בְּחֵמָה שְׁפוּכָה.

נְבוּאָה עַל צֹר (פִּרְקֵי כ"ו — כ"ח, י"ט).

מָבוֹא. בָּרְשִׁימוֹת הַהִסְטוֹרִיּוֹת שֶׁלָּנוּ אֵין אָנוּ מוֹצְאִים יַחֲסֵי אֵיבָה בֵּין פֵנִיקְיָה, שֶׁעָרֶיהָ הָרָאשִׁיּוֹת הָיוּ צֹר וְצִידוֹן, וּבֵין מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה. לְעֻמַּת זֹאת אָנוּ מוֹצְאִים, שֶׁבִּימֵי שְׁלֹמֹה וְאַחְאָב הָיוּ יַחֲסֵי שָׁלוֹם בֵּין שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה, וְהַהַשְׁפָּעָה הַתַּרְבּוּתִית־מִסְחָרִית שֶׁל פֵנִיקְיָה הֵבִיאָה עֹשֶׁר רַב לָאָרֶץ, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבִּימֵי שְׁלֹמֹה הָיְתָה „בְּרִית אַחִים" כְּרוּתָה בֵּין שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְחִירָם מֶלֶךְ צֹר [רְאֵה מְלָכִים א' ה', ט"ו — כ"ח]; וְחִירָם זֶה הָיָה לוֹ לְעֵזֶר רַב בְּבִנְיַן הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל בִּתְקוּפָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה עָבְרָה, כְּנִרְאֶה, רוּחַ רָעָה בֵּין הַפֵּנִיקִיִּים וּבֵין יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה, וְהָרִאשׁוֹנִים הִתְחִילוּ לְהִתְיַחֵס בְּאֵיבָה לְמַמְלְכוֹת הַדָּרוֹם. וְכֵן אָנוּ מוֹצְאִים בְּעָמוֹס:

הֶעָרוֹת

טז) **וְהִכְרַתִּי אֶת כְּרֵתִים** — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

לְבֵית יְהוּדָה, וַיֶּאְשְׁמוּ אָשׁוֹם וְנִקְּמוּ בָהֶם; יג לָכֵן כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה: וְנָטִתִי יָדִי עַל־אֱדוֹם, וְהִכְרַתִּי מִמֶּנָּה אָדָם וּבְהֵמָה;
וּנְתַתִּיהָ חָרְבָּה מִתֵּימָן וּדְדָנֶה, בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ. יד וְנָתַתִּי אֶת־
נִקְמָתִי בֶּאֱדוֹם בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל, וְעָשׂוּ בֶאֱדוֹם כְּאַפִּי וְכַחֲמָתִי;
וְיָדְעוּ אֶת־נִקְמָתִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
טו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן עֲשׂוֹת פְּלִשְׁתִּים בִּנְקָמָה;

בֵּאוּר

לִיהוּדָה. וַיֶּאְשְׁמוּ אָשׁוֹם — וּבָזֹאת חָטְאוּ לִיהוּדָה חֲטָאָה גְדוֹלָה. וְנִקְּמוּ בָהֶם — בָּזֶה שֶׁנִּקְמוּ בָּהֶם. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְנִקְמוּ נָקֹם" וְנָכוֹן.

יג) מִתֵּימָן וּדְדָנֶה — תֵּימָן וּדְדָן הָיוּ, כְּנִרְאֶה, שְׁתֵּי עָרֵי גְבוּל מַקְבִּילוֹת זוֹ לָזוֹ: תֵּימָן עַל הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי שֶׁל אֱדוֹם, [וְנִקְרְאָה תֵּימָן בִּשְׁבִיל שֶׁמִּמֶּנָּה מַתְחִילָה אֶרֶץ אֱדוֹם, שֶׁהִיא אֶרֶץ הַדָּרוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל] בְּמֶרְחַק חֲמִשָּׁה עָשָׂר פַּרְסָאוֹת רוֹמִיּוֹת מֵעִיר סֶלַע [=פֶּטְרָה]; דְּדָן בְּעִקָּר לֹא הָיְתָה שַׁיֶּכֶת לֶאֱדוֹם, אֶלָּא הָיְתָה מְקוֹם מוֹשָׁב לְשֵׁבֶט עַרְבִי אֶחָד מִדָּרוֹם לֶאֱדוֹם; עִיר זוֹ נִמְצָאָה מִמַּעֲרָב לְתֵימָא [וְרָאֵה יְשַׁעְיָהוּ כ"א, י"ג – י"ד]. מִתֵּימָן וּדְדָנֶה — מִתֵּימָן שֶׁבַּצָּפוֹן וְעַד דְּדָן שֶׁבַּדָּרוֹם.

יד) וְהָעֹנֶשׁ יִהְיֶה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: הֵם נִקְמוּ בִיהוּדָה, עַל כֵּן תִּהְיֶה הַנְּקָמָה בֶּאֱדוֹם בְּיַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעָשׂוּ בֶאֱדוֹם כְּאַפִּי וְכַחֲמָתִי — אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּתֵּף בְּרֶגֶשׁ הַשִּׂנְאָה וְהַנְּקָמָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל לֶאֱדוֹם.

ט"ו – כ"ד) עַל פְּלִשְׁתִּים. יַחַס הַפְּלִשְׁתִּים לִיהוּדָה בִּתְקוּפָתָהּ הָאַחֲרוֹנָה הָיָה, כְּנִרְאֶה מִדִּבְרֵי הַנָּבִיא, דּוֹמֶה לָזֶה שֶׁל אֱדוֹם. בְּסֵפֶר מְלָכִים אֵין אָנוּ מוֹצְאִים זֵכֶר לָזֶה, אֲבָל הַפְּלִשְׁתִּים הָיוּ בֶּאֱמֶת

הֶעָרוֹת

יב) עַל יַחַס הַנְּבִיאִים לֶאֱדוֹם [רְאֵה עָמוֹס א', י"א; יְשַׁעְיָהוּ ל"ד, ה'; יִרְמְיָהוּ מ"ט, ז'; עוֹבַדְיָה א'; אֵיכָה ד', כ"א; תְּהִלִּים קל"ז, ז']. יג) וּדְדָן — רְאֵה לְהַלָּן כ"ד ט"ו, כ' וּבַבֵּאוּר שָׁם. וּדְדָנֶה — עַד דְּדָן; וְכֵן: „מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה" (יְהוֹשֻׁעַ א', ד') שֶׁפֵּרוּשׁוֹ: מִן הַמִּדְבָּר עַד הַלְּבָנוֹן, וּבָא סֶגּוֹל בַּנּוּן בִּמְקוֹם הַקָּמַץ הַבָּא תָּמִיד לְיַחַס שֶׁאֵלָיו; וְדוֹמֶה לוֹ: „וַיָּבֹא דָוִד נֹבֶה" [=נֹבָה] (שְׁמוּאֵל א' כ"א, ב').

כו.

א וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, הָיָה דְבַר־
יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם!
יַעַן אֲשֶׁר־אָמְרָה צֹּר עַל־יְרוּשָׁלַ͏ִם: הֶאָח!

בֵּאוּר

כ"ו. נְבוּאָה זוֹ כְּתוּבָה בְּצוּרָה פִּיּוּטִית נֶהְדָּרָה, וְהִיא מִן הַיָּפוֹת בְּיוֹתֵר בְּסִפְרֵנוּ זֶה.

פֶּרֶק כב.

מְצוֹר צֹר, מַפַּלְתָּהּ וְחָרְבָּנָהּ.

א) בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה—לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, הִיא שְׁנַת חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם. בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ — וְלֹא נֶאֱמַר בְּאֵיזֶה חֹדֶשׁ. וְהִנֵּה יְרוּשָׁלַיִם נִלְכְּדָה בַּתְּשִׁיעִי לַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי, וְנֶהֶרְסָה בָּעֲשִׂירִי לַחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי. אֲבָל הַשְּׁמוּעָה הִגִּיעָה לִיחֶזְקֵאל בַּחֲמִשָּׁה יָמִים לַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי (ל"ג, כ"א). וְיַעַן כִּי הַנָּבִיא מַאֲשִׁים כָּאן אֶת צֹר, שֶׁשָּׂמְחָה לְחֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, עָלֵינוּ לְשַׁעֵר, כִּי שֵׁם הַחֹדֶשׁ שֶׁנִּשְׁמַט הוּא לְכָל הַיּוֹתֵר מְקֻדָּם, הַחֹדֶשׁ הָאַחַד עָשָׂר, אוֹ הַשְּׁנֵים עָשָׂר לַשָּׁנָה זוֹ.

ב) צֹר — [בְּאַשּׁוּרִית: ס וּ ר ר וּ, וְהַיּוֹם: ס וּ ר] הַבִּירָה הַמְהֻלָּלָה שֶׁל הַפֵּנִיקִיִּים. צֹר עָלְתָה בְּגָדְלָהּ, בְּעָשְׁרָהּ וְתִפְאַרְתָּהּ עַל צִידוֹן אֲחוֹתָהּ, הַבִּירָה מִמֶּנָּה. צֹר הָיְתָה בְּנוּיָה עַל סֶלַע חָזָק, לְחוֹף הַיָּם הַתִּיכוֹן, בְּמֶרְחַק חֲמִשָּׁה מִילִים מִצִּידוֹן. וְחֵלֶק מִמֶּנָּה נִבְנָה בְּמֶרְחַק אֶלֶף וּמָאתַיִם צַעַד מִן הַחוֹף עַל שְׁנֵי אִיֵּי סֶלַע בְּתוֹךְ הַיָּם; וְחִירָם מַלְכָּהּ חִבֵּר אוֹתָם לְאִי אֶחָד וְהִקִּיפָהוּ חוֹמוֹת נִשְׂגָּבוֹת, הִיא „צֹר הַחֲדָשָׁה". לְצֹר הָיוּ שְׁנֵי חוֹפֵי אֳנִיּוֹת [=נְמֵלִים] מְשֻׁכְלָלִים, מְבוֹא הַנָּמָל הָאֶחָד נִפְתָּח לְצַד דָּרוֹם וְהוּא „הַנָּמָל הַמִּצְרִי", וּמְבוֹא הַנָּמָל הַשֵּׁנִי נִפְתָּח לְצַד צָפוֹן וְהוּא הַנָּמָל הַצִּידוֹנִי. עַד כַּמָּה הָיָה גָּדוֹל עָשְׁרָהּ שֶׁל צֹר, אָנוּ רוֹאִים מִן הַמַּס הַשְּׁנָתִי, שֶׁשִּׁלְּמָה לְתִגְלַת פִּלְאֶסֶר הַשֵּׁנִי בְּסַךְ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים כִּכַּר זָהָב, פִּי

הֶעָרוֹת

ב) צֹר — עַל דְּבַר קוֹרוֹת צֹר רְאֵה יְשַׁעְיָהוּ בַּמָּבוֹא לְפֶרֶק כ"ג.

בֵּאוּר

„עַל שְׁלשָׁה פִּשְׁעֵי צֹר וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ: עַל הַסְגִּירָם גָּלוּת שְׁלֵמָה לֶאֱדוֹם, וְלֹא זָכְרוּ בְּרִית־אַחִים" (א', ט'). בִּמְרִידַת מַמְלְכוֹת הַבְּרִית שֶׁל עַמֵּי הַיָּם הַתִּיכוֹן בְּבָבֶל וְצִדְקִיָּהוּ בְּרֹאשָׁם הִשְׁתַּתֵּף גַּם מֶלֶךְ צֹר בְּיַחַד עִם מַלְכֵי אֱדוֹם, מוֹאָב וְעַמּוֹן (רְאֵה יִרְמְיָהוּ כ"ז, ג'); אַךְ כַּאֲשֶׁר קָרְבוּ צִבְאוֹת אוֹיְבָם הַכְּלָלִי, הִשְׁתַּמְּטוּ אֶחָד אֶחָד, וְכָל צִבְאוֹת הַכַּשְׂדִּים הִתְנַפְּלוּ בְּכָל עֻזּוּזָם עַל יְהוּדָה הַקְּטַנָּה; וְהֵמָּה, הַמְעַט שֶׁלֹּא הָיוּ לָהּ לְעֵזֶר, אֶלָּא שֶׁשָּׂמְחוּ עוֹד עַל מַפַּלְתָּהּ; וְכֵן עָשְׂתָה גַּם צֹר (רְאֵה פָּסוּק ב'). וְאֶפְשָׁר שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא הָיוּ קֹדֶם לָכֵן סִכְסוּכִים מְדִינִיִּים בֵּין יְהוּדָה וָצֹר, הִתְמַרְמֵר עָלֶיהָ הַנָּבִיא בְּיוֹתֵר; וְעַל כֵּן מְתָאֵר הַנָּבִיא אֶת מַפַּלְתָּהּ בַּאֲרִיכוּת וּבִפְרָטוּת יְתֵרָה, מַה שֶּׁלֹּא עָשָׂה בִּנְבוּאוֹתָיו הַקּוֹדְמוֹת עַל עַמּוֹן וּמוֹאָב, אֱדוֹם וּפְלִשְׁתִּים. מִלְּבַד זֹאת הֵחֵל מְצוֹר צֹר תֵּכֶף אַחַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, וּבְנֵי יְהוּדָה הַגּוֹלִים הַמְדֻכָּאִים הִבִּיטוּ בְּקִנְאָה נִסְתָּרָה וּבְנֶפֶשׁ חֲרֵדָה לְגוֹרַל אוֹיַבְתָּם הַחֲזָקָה מֵהֶם, בְּצַפִּיָּתָם, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, יְשַׁלֵּם לָהּ כִּגְמוּלָהּ וְחֻרְבָּנָהּ יִגְדַּל עוֹד מֵחֻרְבַּן אַרְצָם הֵם. הָרֶגֶשׁ הַלְּאֻמִּי הַזֶּה מָצָא לוֹ אֶת בִּטּוּיוֹ הַחַי בִּנְבוּאָה זוֹ שֶׁל יְחֶזְקֵאל, שֶׁלַּמְרוֹת אָפְיוֹ הַקָּשֶׁה הָיָה מֵצֵר בְּצַעַר עַמּוֹ וּמִתְנַחֵם בְּהַנְחָמוֹתָיו.

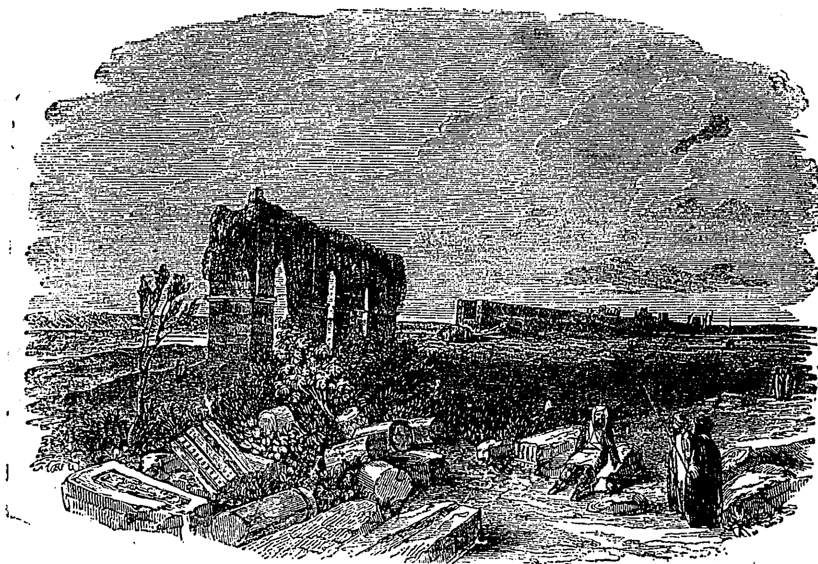
הַצֹּרִים חָשְׁבוּ מַחְשְׁבוֹת מֶרֶד בְּבָבֶל עוֹד בִּשְׁנַת 605 הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לִנְבוּכַדְנֶאצַּר (יִרְמְיָהוּ כ"ה, כ"ב). אַחַר כֵּן שָׁלְחוּ מַלְאָכִים לְצִדְקִיָּהוּ בִּשְׁנַת 594 לָבוֹא יַחַד בִּבְרִית־עַמִּים נֶגֶד בָּבֶל. וּבִשְׁנַת 588 יָצָא דְּבַר הַמְּרִידָה לִפְעֻלּוֹת. אַחַר מַפֶּלֶת יְרוּשָׁלַיִם שָׂם נְבוּכַדְנֶאצַּר פָּנָיו אֶל צֹר וַיָּצַר עָלֶיהָ בִּשְׁנַת 586 — 585 בְּקֵרוּב. הַמָּצוֹר אָרַךְ שְׁלשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אֲבָל גַּם הַמָּצוֹר הָאָרֹךְ הַזֶּה לֹא יָכֹל לְהַכְנִיעַ אֶת „מָעֻזּ הַיָּם". כַּנִּרְאֶה הִשְׁלִימָה אָז צֹר עִם נְבוּכַדְנֶאצַּר, בְּהַכִּירָהּ אֶת שִׁלְטוֹנוֹ הָעֶלְיוֹן וְהַמָּצוֹר הוּסַר. נְבוּאַת יְחֶזְקֵאל עַל חֻרְבָּנָהּ שֶׁל צֹר בִּידֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר לֹא נִתְקַיְּמָה אָז, אֲבָל נִתְקַיְּמָה אַחֲרֵי עוֹד מֵאוֹת בַּשָּׁנִים, כִּי אֲלֶכְּסַנְדֶּר הַגָּדוֹל הִסְתָּעֵר עָלֶיהָ וַיִּלְכְּדָהּ בְּסַעֲרַת מִלְחָמָה. אַחֲרֵי כֵן עָבְרוּ עוֹד שְׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת, וְצֹר הָיְתָה לְמַטָּרָה לְמִלְחֲמוֹת הַצַּלְבָנִים וְהִתְנַפְּלוּת צִבְאוֹת הַתֻּרְכִּים, עַד שֶׁנֶּחֶרְבָה חֻרְבָּן גָּמוּר. לְצֹר הַיְשָׁנָה אֵין זֵכֶר בְּיָמֵינוּ, וּ„מִצֹּר הַחֲדָשָׁה", שֶׁהָיְתָה בְּנוּיָה עַל סֶלַע בַּיָּם נִשְׁאַר עוֹד כְּפָר קָטָן בְּשֵׁם צ ו ר, אֲבָל הוּא מְשַׁמֵּשׁ יוֹתֵר לְ„מִשְׁטַח חֲרָמִים" מֵאֲשֶׁר לְיִשּׁוּב, וּמְעַט מִשְּׂרִידֵי חָרְבוֹתֶיהָ שֶׁכִּסּוּם מֵי הַיָּם מִתְגַּלְגְּלִים עוֹד בִּסְבִיבוֹת הַכְּפָר. נְבוּאַת יְחֶזְקֵאל נִתְקַיְּמָה אֵפוֹא בִּמְלוֹאָהּ, אֲבָל לֹא בִּזְמַנָּהּ.

נְבוּאָה זוֹ נֶחֱלֶקֶת לְאַרְבָּעָה חֲלָקִים: א) חַטַּאת צֹר וְעָנְשָׁהּ (כ"ו, א' — כ"א); ב) שִׁירֵי קִינָה עַל חֻרְבַּן צֹר (כ"ז, א' — ל"ו); ג) עַל חִירָם מֶלֶךְ צֹר (כ"ח א' — י"ט); ד) נְבוּאָה נוֹסֶפֶת עַל צִידוֹן (שָׁם כ' —

וְסִחֵיתִי עֲפָרָהּ מִמֶּנָּה;
וְנָתַתִּי אוֹתָהּ לִצְחִיחַ סָלַע.
ה מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה בְּתוֹךְ הַיָּם.
כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה;
וְהָיְתָה לְבַז לַגּוֹיִם.

בֵּאוּר

וְסִחֵיתִי עֲפָרָהּ מִמֶּנָּה — וּמַה שֶּׁלֹּא יוּכְלוּ הָאוֹיְבִים לְהַחֲרִיב, יַחֲרִיב הַיָּם הַזּוֹעֵף, כִּי שֶׁטֶף מַיִם גָּדוֹל יַעֲלֶה עַל הָעִיר הַהֲרוּסָה וְסָחַף וְגָרַף אֶת כָּל הֶעָפָר, שֶׁכִּסָּה אֶת הַסֶּלַע בִּשְׁעַת יִשּׁוּבוֹ, וְאֶת כָּל שְׂרִידֵי הֶחֳרָבוֹת. צְחִיחַ סָלַע — סֶלַע יָבֵשׁ וְחָלָק, בְּלִי כָּל סִמָּנֵי יִשּׁוּב. מִצּוֹר יִשָּׁאֵר אַךְ צֹר = סָלַע.



חָרְבוֹת צֹר.

ה) מִשְׁטַח חֲרָמִים — מָקוֹם שֶׁהַדַּיָּגִים פּוֹרְשִׂים בּוֹ אֶת רִשְׁתוֹתֵיהֶם לְיַבְּשָׁן בַּשֶּׁמֶשׁ.

נִשְׁבְּרָה דַּלְתוֹת הָעַמִּים, נָסֵבָּה אֵלָי;
אִמָּלְאָה הָחֳרָבָה;
ג לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִנְנִי עָלַיִךְ, צֹר!
וְהַעֲלֵיתִי עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים,
כְּהַעֲלוֹת הַיָּם לְגַלָּיו.
ד וְשִׁחֲתוּ חֹמוֹת צֹר, וְהָרְסוּ מִגְדָּלֶיהָ;

בֵּאוּר

חָמֵשׁ מִן הַמַּס שֶׁשִּׁלְּמָה לוֹ אֶרֶץ בָּבֶל, וְיוֹתֵר מִכִּפְלַיִם מִן הַמַּס שֶׁשִּׁלְּמָה דַּמֶּשֶׂק. אַךְ בְּכָל אֲשֶׁר פָּרַץ עָשְׁרָהּ בֵּן גָּבְרָה בְּקִרְבָּהּ תַּאֲוַת הַבֶּצַע, וְכַאֲשֶׁר חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם שָׂמְחָה מְאֹד, כִּי עַתָּה יַעֲבֹר כָּל סַחַר מִצְרַיִם אֵלֶיהָ. נִשְׁבְּרָה דֶּלֶת(וֹת) הָעַמִּים — יְרוּשָׁלַיִם הָיְתָה הַשַּׁעַר, שֶׁדֶּרֶךְ בּוֹ הָיוּ עוֹבְרוֹת הַשַּׁיָּרוֹת עִם סְחוֹרוֹתֵיהֶן מִמִּצְרַיִם וְכוּשׁ לָבוֹא אֶל שׁוּקֵי צֹר, בָּבֶל וְאַשּׁוּר, וּבְעַד זֹאת שִׁלְּמוּ מֶכֶס לְמֶמְשֶׁלֶת יְהוּדָה; וּבִשְׁעַת סִכְסוּכִים מְדִינִיִּים יֵשׁ שֶׁהָיְתָה חוֹסֶמֶת אֶת הַדֶּרֶךְ בְּעַד הַשַּׁיָּרוֹת וְלֹא נְתָנָתַן לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אַרְצָהּ, מַה שֶּׁהִפְרִיעַ בְּעַד מִסְחָרָהּ שֶׁל צֹר; עַתָּה נִשְׁבַּר הַשַּׁעַר הַסָּגוּר הַזֶּה וְהַשַּׁיָּרוֹת תּוּכַלְנָה לָבֹא אֵלֶיהָ בְּאֵין מַפְרִיעַ. נָסֵבָּה [=נָסַבָּה] אֵלָי — הַנּוֹשֵׂא הוּא מִין נְקֵבָה בְּמוּבָן סְתָמִי: כָּל סַחְרָהּ יַעֲבֹר עַתָּה אֵלַי. אִמָּלְאָה הָחֳרָבָה — אֲנִי אֶמָּלֵא מִירוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּחֶרְבָה; מִסְחָרִי יִגְדַּל עוֹד מִבָּרִאשׁוֹנָה.

ג) וְהַעֲלֵיתִי עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים — אָמְנָם עַתָּה יָבֹאוּ עָלַיִךְ גּוֹיִם רַבִּים, אֲבָל לֹא לַעֲשׂוֹת מִסְחָר וְקִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁחָשַׁבְתְּ, אֶלָּא לְהִלָּחֵם בָּךְ וּלְהַשְׁמִידֵךְ. כְּהַעֲלוֹת יָם לְגַלָּיו — כְּמוֹ שֶׁהַיָּם מַעֲלֶה אֶת גַּלָּיו וּמִשְׁבָּרָיו הַסּוֹעֲרִים בְּזַעַף אֶל הַיַּבָּשָׁה. גַּלֵּי הַיָּם, שֶׁהִזְכִּירוּ תָמִיד לְצֹר אֶת מִסְחָרָהּ הַגָּדוֹל וְעָשְׁרָהּ הָרַב, יַזְכִּירוּהָ עַתָּה אֶת אֲסוֹנָהּ וְחָרְבָּנָהּ.

ד) וְשִׁחֲתוּ — „הַגּוֹיִם הָרַבִּים".

הֶעָרוֹת

אִמָּלְאָה הָחֳרָבָה — (הַפָּעַל), הַשִּׁבְעִים וְתַרְגּוּם יוֹנָתָן קָרְאוּ: הַמְּלֵאָה הָחֳרָבָה — יְרוּשָׁלַיִם זוֹ שֶׁהָיְתָה מְלֵאָה תָמִיד, חֲרֵבָה עַתָּה וְנִתְרוֹקְנָה.

ט וּמְחִי קָבָלּוֹ* יִתֵּן בְּחוֹמוֹתָיִךְ;
וּמִגְדְּלֹתַיִךְ יִתֹּץ בְּחַרְבוֹתָיו.
י מִשִּׁפְעַת סוּסָיו יְכַסֵּךְ אֲבָקָם;
מִקּוֹל פָּרָשׁ וְגַלְגַּל וָרֶכֶב
תִּרְעַשְׁנָה חוֹמוֹתַיִךְ,
בְּבֹאוֹ בִּשְׁעָרַיִךְ כִּמְבוֹאֵי עִיר מְבֻקָּעָה.
יא בְּפַרְסוֹת סוּסָיו יִרְמֹס אֶת־כָּל־חוּצוֹתָיִךְ;
עַמֵּךְ בַּחֶרֶב יַהֲרֹג,
וּמַצְּבוֹת עֻזֵּךְ לָאָרֶץ תֵּרֵד.

* יש קוראים: קָבָלוֹ.

בֵּאוּר

ט) וּמְחִי קָבָלּוֹ — וּמַכַּת כְּלִי מַפָּצוֹ — יִתֵּן בְּחוֹמוֹתַיִךְ — יְכוֹנֵן נֶגֶד חוֹמוֹתַיִךְ הַבְּצוּרוֹת. בְּחַרְבוֹתָיו — בְּנֶשֶׁק בַּרְזִלּוֹ. הַשֵּׁם חֶרֶב בָּא כַּאן בְּמוּבַן נֶשֶׁק בַּרְזֶל סְתָם, וְכֵן: „כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ" (שְׁמוֹת כ׳, כ״ה).

י) מִשִּׁפְעַת סוּסָיו — מֵרֹב הֲמוֹן סוּסָיו. יְכַסֵּךְ אֲבָקָם — הָאָבָק שֶׁיַּעֲלֶה מִפַּרְסוֹתֵיהֶם יִהְיֶה כְּעָנָן, אֲשֶׁר יְכַסֵּךְ כֻּלָּךְ. הַצָּרִים עַל „צוֹר הַחֲדָשָׁה" בָּנוּ גֶשֶׁר־מָצוֹר, שֶׁחִבֵּר אוֹתָהּ אֶל הַיַּבָּשָׁה, וְעַל פְּנֵי הַגֶּשֶׁר הַזֶּה אָמַר נְבוּכַדְנֶאצַּר לַחְדֹּר אֶל צֹר הַחֲדָשָׁה שֶׁעַל סֶלַע הָאִי. כִּמְבוֹאֵי עִיר מְבֻקָּעָה — כְּמוֹ שֶׁבָּאִים אֶל עִיר, שֶׁחוֹמָתָהּ פְּרוּצָה וּמְבֻקָּעָה. צִי־מִלְחָמָה לֹא הָיָה לִנְבוּכַדְנֶאצַּר; וְיַעַן כִּי הַמָּצוֹר עַל צֹר הָיָה רַק מִצַּד הַיַּבָּשָׁה, וְאִי אֶפְשָׁר הָיָה לְהַרְעִיבָהּ, כִּי הֵבִיאָה לָּהּ תָּמִיד דֵּי אֹכֶל מֵאִיֵּי הַיָּם, עַל כֵּן הִתְנַפֵּל נְבוּכַדְנֶאצַּר עָלֶיהָ לְהַבְקִיעָהּ אֵלָיו בְּסַעֲרַת מִלְחָמָה.

יא) וּמַצְּבוֹת עֻזֵּךְ — מַצְּבוֹת זִכָּרוֹן שֶׁהֵקִימוּ בְּצֹר לְזֵכֶר עֱזוּזָהּ הָרַב, כִּי כָּל

הֶעָרוֹת

ט) וּמְחִי — מִמְּקוֹר מ ח ה, אֲחִי מ ח א, בְּהוֹרָאַת מַכָּה, דְּחִיפָה. קָבָלּוֹ — הַשֵּׁם בְּנִפְרָד קֹבֶל, אוֹ קְבֹל, וְהוּא כְּלִי מַפָּץ לְהַשְׁחִית אֶת הַחוֹמָה, וְאוּלַי הוּא הַכַּר; וְנִקְרָא קֹבֶל בִּשְׁבִיל שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ נֶגֶד הַחוֹמָה. וּבְאַשּׁוּרִית: מַחֵי קַבַּלִּי = מַפֵּץ מִלְחָמָה.

ו וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב תֵּהָרַגְנָה;
וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הִנְנִי מֵבִיא אֶל־צֹר נְבוּכַדְרֶאצַּר
מֶלֶךְ־בָּבֶל מִצָּפוֹן, מֶלֶךְ מְלָכִים; בְּסוּס וּבְרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים,
וְקָהָל וְעַם רָב.

ח בְּנוֹתַיִךְ בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב יַהֲרֹג;
וְנָתַן עָלַיִךְ דָּיֵק, וְשָׁפַךְ עָלַיִךְ סֹלְלָה.
וְהֵקִים עָלַיִךְ צִנָּה.

בֵּאוּר

ו) וּבְנוֹתֶיהָ — וְהֶעָיָרוֹת הַקְּטַנּוֹת הַמִּשְׁתַּעְבְּדוֹת לָהּ — אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה — אֲשֶׁר עַל הַיַּבָּשָׁה אֵצֶל הַחוֹף, בְּנִגּוּד לְצֹר שֶׁהָיְתָה עַל הָאִי.

ז) נְבוּכַדְרֶאצַּר — בְּרֵישׁ, וְזֶהוּ הַמִּבְטָא הַנָּכוֹן, כִּי בְּבַבְלִית נִקְרָא: נַבּוּ-כְּדוּרִי-אֻצוּר=נְבוֹ נְצֹר אֶת הַכֶּתֶר. מֶלֶךְ מְלָכִים — בְּתֹאַר זֶה נִקְרְאוּ בִּיהוּד מַלְכֵי פָרַס (רְאֵה עֶזְרָא ז׳, י״ב; דָּנִיֵּאל ב׳, ל״ז); לְמַלְכֵי אַשּׁוּר וּבָבֶל הָיָה תֹּאַר הַכָּבוֹד „הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל" (יְשַׁעְיָהוּ ל״ו, ד׳); אֲבָל גַּם תֹּאַר זֶה נִמְצָא בַּכְּתוּבוֹת הָאַשּׁוּרִיּוֹת: „שַׁר שַׁרְרָנִי". מִצָּפוֹן — כִּי נְבוּכַדְרֶאצַּר יָשַׁב אָז בְּרִבְלָה, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ חֲמָת (מְלָכִים ב׳ כ״ה, כ״א) וּמִשָּׁם בָּא לְצֹר. וְקָהָל וְעַם־רָב — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּבִקְהַל עַמִּים רַבִּים". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וּקְהַל עַם רָב".

ח) בְּנוֹתַיִךְ בַּשָּׂדֶה — בָּרִאשׁוֹנָה יִפְגַּשׁ בְּדַרְכּוֹ אֶת הֶעָרִים הַפְּרָזוֹת, וְהֵן תִּפֹּלְנָה עַל נְקַלָּה בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה. אָז יַתְחִיל בְּבִנְיַן הַמָּצוֹר עַל צֹר הַבְּצוּרָה. דָּיֵק — מִגְדַּל־הַצּוֹפִים שֶׁבּוֹנִים הַצָּרִים עַל הָעִיר לְהַשְׁקִיף מִמֶּנּוּ אֶל מַעֲשֵׂי הַנְּצוּרִים בְּתוֹךְ הָעִיר; וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהוּא כַּרְקוֹם: בִּנְיַן עֵץ הַמַּקִּיף אֶת הָעִיר הַנְּצוּרָה (רְאֵה לְמַעְלָה ד׳, ב׳). סֹלְלָה — תֵּל עָפָר וַאֲבָנִים הַנִּשְׁפָּךְ לִפְנֵי הַחוֹמָה הַנְּצוּרָה, לְמַעַן יוּכְלוּ הַצָּרִים לַחְתֹּר עַד הַחוֹמָה לְהַשְׁחִיתָהּ. צִנָּה — אֵין כַּאן הוֹרָאָתוֹ: מָגֵן שֶׁל הַחַיָּל הַפְּרָטִי, אֶלָּא מִין מָגֵן הַסּוֹכֵךְ כְּגַג עַל חֵיל הַצָּרִים, הַמַּשְׁחִיתִים אֶת הַחוֹמָה בְּתַחְתִּיתָהּ, כִּפְנֵי חִצֵּי הַנְּצוּרִים הַמּוֹרִים עֲלֵיהֶם מֵעַל הַחוֹמָה.

כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

* *

*

טו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לְצוֹר:
הֲלֹא מִקּוֹל מַפַּלְתֵּךְ, בֶּאֱנֹק חָלָל,
בֵּהָרֵג הֶרֶג בְּתוֹכֵךְ, יִרְעֲשׁוּ הָאִיִּים.
טז וְיָרְדוּ מֵעַל כִּסְאוֹתָם כֹּל נְשִׂיאֵי הַיָּם,
וְהֵסִירוּ אֶת־מְעִילֵיהֶם,
וְאֶת־בִּגְדֵי רִקְמָתָם יִפְשֹׁטוּ;

בֵּאוּר

עַד אַחֲרֵי עוֹד שְׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת.

ט״ו–י״ח) הָרֹשֶׁם שֶׁתַּעֲשֶׂה מַפֶּלֶת צֹר עַל הָעַמִּים מִסָּבִיב.

טו) מִקּוֹל מַפַּלְתֵּךְ — הַשְּׁמוּעָה עַל דְּבַר חֻרְבַּן צֹר תַּרְעִישׁ אֶת לֵב כָּל הָעַמִּים שֶׁבָּאוּ עִמָּהּ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן מִסְחָרִי; וּבְאֹפֶן צִיּוּרִי נֶאֱמַר: מִקּוֹל הָרַעַשׁ שֶׁתָּסֵב מַפַּלְתָּהּ יִזְדַּעְזְעוּ הָאִיִּים. וּמַהוּ קוֹל הָרַעַשׁ? בֶּאֱנֹק חָלָל — בְּהַשְׁמִיעַ הַמְדֻקָּרִים וְהַפְּצוּעִים פִּצְעֵי מָוֶת אֶת נַאֲקָתָם הָאַחֲרוֹנָה. בֵּהָרֵג [=בְּהֵהָרֵג] הֶרֶג בְּתוֹכֵךְ — בְּשָׁעָה שֶׁיִּפְּלוּ בָךְ הֲרוּגִים בְּחֶרֶב הָאוֹיֵב. מִלַּת הַיַּחַס „בְּתוֹכֵךְ" נִמְשָׁךְ גַּם אֶל „בֶּאֱנֹק חָלָל"; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ „בַּהֲרֹג חֶרֶב". הָאִיִּים — שֵׁם זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת יוֹשְׁבֵי חוֹף הַיָּם. כֵּן קוֹרֵא יְשַׁעְיָהוּ לְאֶרֶץ יְהוּדָה „אִי": „יֹשֵׁב הָאִי הַזֶּה" (שָׁם כ׳, ו׳).

טז) מֵעַל כִּסְאוֹתָם — מִכִּסְאוֹת הַמְּלוּכָה. נְשִׂיאֵי הַיָּם — מוֹשְׁלֵי עָרֵי חוֹף הַיָּם. וְהֵסִירוּ אֶת מְעִילֵיהֶם — בִּגְדֵי הַתִּפְאֶרֶת שֶׁלָּהֶם, כְּדֵי לִלְבֹּשׁ שַׂק עַל בְּשָׂרָם. וְאֶת בִּגְדֵי רִקְמָתָם — שֶׁהוּבְאוּ לָהֶם מִצּוֹר (רְאֵה לְהַלָּן כ״ז, ט״ז), שֶׁהָיְתָה מֶרְכַּז הַתַּעֲשִׂיָּה שֶׁל בִּגְדֵי רִקְמָה — יִפְשֹׁטוּ — כִּי עִם חֻרְבַּן צֹר נִסְתַּם הַמָּקוֹר

יב וְשָׁלְלוּ חֵילֵךְ, וּבָזְזוּ רְכֻלָּתֵךְ,
וְהָרְסוּ חוֹמוֹתַיִךְ, וּבָתֵּי חֶמְדָּתֵךְ יִתֹּצוּ;
וַאֲבָנַיִךְ וְעֵצַיִךְ וַעֲפָרֵךְ בְּתוֹךְ מַיִם יָשִׂימוּ.
יג וְהִשְׁבַּתִּי הֲמוֹן שִׁירָיִךְ;
וְקוֹל כִּנּוֹרַיִךְ לֹא יִשָּׁמַע עוֹד.
יד וּנְתַתִּיךְ לִצְחִיחַ סֶלַע,
מִשְׁטַח חֲרָמִים תִּהְיֶה,
לֹא תִבָּנֶה עוֹד;

בֵּאוּר

אוֹיְבֶיהָ לֹא יָכְלוּ לָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי „מַצְּבוֹת עֻזֵּךְ" הֵן הַמַּצֵּבוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת לֵאלֹהֵיהֶם. וְאָמְנָם הָיָה בְּצֹר הַחֲדָשָׁה מִקְדָּשׁ נֶהְדָּר לִכְבוֹד הַבַּעַל — מֶלְקַרְת, אֱלֹהֵי הַשֶּׁמֶשׁ, וּלְפָנָיו שְׁנֵי עַמּוּדִים מְצֻפִּים זָהָב וּמְשֻׁבָּצִים אַבְנֵי חֵן (הֵרוֹדוֹט). וְהַנָּבִיא קוֹרֵא לָהֶן „מַצְּבוֹת עֹז", בְּמוּבַן „הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם" (כ"ד, כ"א). גַּם לִפְנֵי הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם עָמְדוּ שְׁנֵי עַמּוּדִים: „יָכִין וּבֹעַז" וּרְאֵה מְלָכִים א' ז', כ"א וּבַבֵּאוּר שָׁם. לָאָרֶץ תֵּרֵד — כָּל אַחַת מִן הַמַּצֵּבוֹת. וְהַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא וְיוֹנָתָן קָרְאוּ: לָאָרֶץ אוֹרִיד".

יב) חֵילֵךְ — רְכוּשֵׁךְ. רְכֻלָּתֵךְ — סְחוֹרָתֵךְ. בְּתוֹךְ מַיִם יָשִׂימוּ — לְתוֹךְ הַיָּם יַפִּילוּ.

יג) בִּימֵי שַׁלְוָתָהּ הָיְתָה צֹר הָעֲשִׁירָה מְלֵאָה שִׂמְחָה וָגִיל, וַהֲמוֹן שִׁירִים וְקוֹל כִּנּוֹר וָנֵבֶל נִשְׁמְעוּ בְּחוּצוֹתֶיהָ; עַתָּה יָבֹא הַקֵּץ לְכָל אֵלֶּה.

יד) תִּהְיֶה — (=תִּהְיִי). לֹא תִבָּנֶה — (=תִבָּנִי). יְחֶזְקֵאל תֵּאֵר לוֹ אֶת חֻרְבַּן צֹר עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר, מַה שֶּׁלֹּא נִתְקַיֵּם

הֶעָרוֹת

יב) בְּתוֹךְ מַיִם - הָרָאוּי „בְּתוֹךְ הַמַּיִם". וְהַשִּׁבְעִים וְיוֹנָתָן קָרְאוּ: „בְּתוֹךְ הַיָּם". וְנָכוֹן.

וְנִבְהֲלוּ הָאִיִּים אֲשֶׁר־בַּיָּם מִצֵּאתֵךְ׃

יט כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה׃
בְּתִתִּי אֹתָךְ עִיר נֶחֱרֶבֶת
כֶּעָרִים אֲשֶׁר לֹא־נוֹשָׁבוּ;
בְּהַעֲלוֹת עָלַיִךְ אֶת־תְּהוֹם
וְכִסּוּךְ הַמַּיִם הָרַבִּים;

כ וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר, אֶל־עַם עוֹלָם
וְהוֹשַׁבְתִּיךְ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת, כָּחֳרָבוֹת מֵעוֹלָם,
אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר, לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי;

בֵּאוּר

גְּבוּרָתֵךְ, וְעַתָּה יֶחֶרְדוּ מִיּוֹם מַפַּלְתֵּךְ, כֵּן יִהְיֶה גַּם גּוֹרָלָם כְּגוֹרָלֵךְ. מִצֵּאתֵךְ — מֵאַחֲרִיתֵךְ.

י"ט — כ"א) חָרְבָּנָהּ שֶׁל צֹר יִהְיֶה גָּמוּר וִיסוֹדִי. אַחַר חָרְבַּן הָעִיר בִּידֵי הָאוֹיֵב יַעֲלוּ גַּלֵּי הַיָּם עָלֶיהָ וְיִשְׁטְפוּהָ, כֹּה תִּקָּבֵר הָעִיר תַּחַת גַּלֵּי הַתְּהוֹם, כְּמֵת זֶה הַקָּבוּר בְּתַחְתִּית אֲדָמָה; וְעַל כֵּן יֹאמַר גַּם עַל צֹר, כִּי תֵשֵׁב בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית בַּשְּׁאוֹל עִם כָּל מֵתֵי עוֹלָם הַיּוֹשְׁבִים שָׁם וְחַיִּים אֶת „חַיֵּי הַמָּוֶת" שֶׁלָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁהֶאֱמִינוּ אָז.

יט) בְּהַעֲלוֹת — [=בְּהַעֲלוֹתִי] פָּסוּק זֶה הוּא מִשְׁפָּט צְדָדִי לְהַגְבָּלַת הַזְּמַן: בְּתִתִּי... בְּהַעֲלוֹתִי... וְהַמִּשְׁפָּט הָרָאשִׁי הוּא בְּפָסוּק כ'.

כ) וְהוֹרַדְתִּיךְ אֶת יוֹרְדֵי בוֹר — אָז אוֹרִידֵךְ שְׁאוֹלָה עִם כָּל יוֹרְדֵי בוֹר. אֶל עַם־עוֹלָם — הַכַּוָּנָה אֶל הָרְפָאִים, גִּבּוֹרֵי הָאַגָּדָה הָעַתִּיקָה, שֶׁהִתְקוֹמְמוּ נֶגֶד הָאֱלֹהִים וְעַל כֵּן הָשְׁלְכוּ לָאֶרֶץ תַּחְתִּית וַיִּכָּלְאוּ שָׁם לָנֶצַח. וְהוֹשַׁבְתִּיךְ... בְּחֳרָבוֹת מֵעוֹלָם — תַּחְתִּית הַשְּׁאוֹל הִיא מְקוֹם שְׁמָמוֹת עוֹלָם, כִּי מֵעוֹלָם לֹא הָיוּ שָׁם חַיִּים; שָׁם יִהְיֶה אֵפוֹא מְקוֹם מִשְׁכָּנָהּ שֶׁל צֹר. לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי — לְמַעַן לֹא תִהְיִי נוֹשֶׁבֶת עוֹד. וְדוֹמֶה לְמִבְטָא זֶה „וְיָשְׁבָה

הֶעָרוֹת

כ) לְמַעַן לֹא תֵשֵׁבִי וְנָתַתִּי...—יֵשׁ מְנַקְּדִים: לְמַעַן לֹא תָשׁ ְבִי וְנָתַתִּ(י)

חֲרָדוֹת יִלְבָּשׁוּ, עַל־הָאָרֶץ יֵשֵׁבוּ,
וְחָרְדוּ לִרְגָעִים, וְשָׁמְמוּ עָלָיִךְ.
יז וְנָשְׂאוּ עָלַיִךְ קִינָה, וְאָמְרוּ לָךְ:
אֵיךְ אָבַדְתְּ, נוֹשֶׁבֶת מִיַּמִּים! הָעִיר הַהֻלָּלָה,
אֲשֶׁר הָיְתָה חֲזָקָה בַיָּם, הִיא וְיֹשְׁבֶיהָ,
אֲשֶׁר־נָתְנוּ חִתִּיתָם לְכָל־יוֹשְׁבֶיהָ.
יח עַתָּה יֶחֶרְדוּ הָאִיִּן יוֹם מַפַּלְתֵּךְ;

בֵּאוּר

שֶׁהִסְפִּיק לָהֶם בִּגְדֵי תִפְאַרְתָּם וְכָל תַּעֲנוּגוֹת הַחַיִּים. חֲרָדוֹת יִלְבָּשׁוּ — תַּחַת בִּגְדֵי חֲמֻדוֹת יִלְבְּשׁוּ חֲרָדוֹת; כִּי עַתָּה יֶחֶרְדוּ גַּם לְגוֹרָלָם הֵם. עַל הָאָרֶץ יֵשֵׁבוּ — יֵרְדוּ מִכִּסְאוֹתָם וְיֵשְׁבוּ לָאָרֶץ בְּמִנְהַג הָאֲבֵלִים. וְחָרְדוּ לִרְגָעִים — מֵרֹב הִתְרַגְּשׁוּת יִרְעֲדוּ בְּכָל רֶגַע. וְשָׁמְמוּ עָלַיִךְ — וּכְמֻכֵּי שִׁמָּמוֹן יִהְיוּ בִּשְׁבִילֵךְ.

יז) אֵיךְ אָבַדְתְּ — וזהי הַתְחָלַת שִׁיר־קִינָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. נוֹשֶׁבֶת מִיַּמִּים — שֶׁעוֹבְרֵי יַמִּים בָּאוּ וְיָשְׁבוּ בָךְ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְנִשְׁבַּתְּ מִיַּמִּים", וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „נִשְׁבַּרְתְּ". אֲשֶׁר נָתְנוּ — הַנּוֹשֵׂא „הִיא וְיוֹשְׁבֶיהָ", נָתְנוּ חִתִּיתָם — הִפִּילוּ פַּחְדָּם לְכָל יוֹשְׁבֶיהָ — הַנָּכוֹן „לְכָל יוֹשְׁבָיו", כְּלוֹמַר: לְכָל יוֹשְׁבֵי הַיָּם, הַכַּוָּנָה לְאִיֵּי הַיָּם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: לְכָל יוֹשְׁבֵיהֶם — יוֹשְׁבֵי הָאִיִּים, שֶׁנְּשִׂיאֵיהֶם מְקוֹנְנִים עַתָּה עַל צֹר.

יח) עַתָּה יֶחֶרְדוּ הָאִיִּן יוֹם מַפַּלְתֵּךְ — קֹדֶם לָכֵן חָרְדוּ הָאִיִּים מִפְּנֵי

הֶעָרוֹת

טז) חֲרָדוֹת יִלְבָּשׁוּ — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „קַדְרוּת יִלְבָּשׁוּ". כְּמוֹ „אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת" (יְשַׁעְיָהוּ נ', ג'). יז) הַהֻלָּלָה — הַמְהֻלָּלָה, וְהוּא בֵּינוֹנִי פֻּעַל בְּהַשְׁמָטַת הַמֵּם. וְכֵן: „וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל" [=מְאֻכָּל] (שְׁמוֹת ג', ב'). הָיְתָה חֲזָקָה בַיָּם — יֵשׁ קוֹרְאִים: „חֲזָקָה בָּאִיִּים". יח) הָאִיִּן — רִבּוּי בְּצוּרָה אֲרָמִית. וְהַכַּוָּנָה כַּאן לְיוֹשְׁבֵי חוֹף הַיָּם; וּבַחֲרוּז הַשֵּׁנִי הוּא מַטְעִים „הָאִיִּים אֲשֶׁר בַּיָּם", כְּלוֹמַר: אֲשֶׁר בְּאֶמְצַע הַיָּם אִיִּים מַמָּשׁ.

כז.

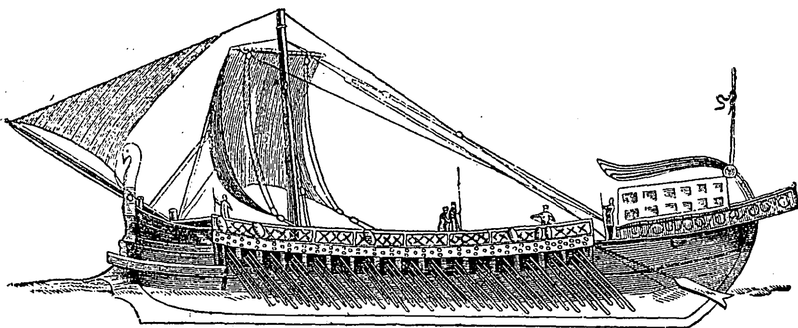
א וַיְהִי דְבַר־יְהוָֹה אֵלַי לֵאמֹר:

ב וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, שָׂא עַל־צֹר קִינָה. ג וְאָמַרְתָּ לְצוֹר:

בֵּאוּר.

כָּל חֶבֶל הַיָּם. הַבַּיִת הַזֶּה גָּדוֹל פִּי שְׁנַיִם מִן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, בִּשְׁבִיל שֶׁתָּכְנוֹ הָיָה הָעִקָּר לַנָּבִיא־הַמְשׁוֹרֵר. קִינָה זוֹ מִצְטַיֶּנֶת בִּשְׁלֵמוּתָהּ הַפְּנִימִית וּבְיָפְיָהּ הַפִּיּוּטִי.

ב) מֵחֲצִי פָּסוּק ט׳ עַד חֲצִי פָּסוּק כ״ה: תֵּאוּר רֵאָלִי לַשּׁוּק הַמִּסְחָרִי הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל הָעִיר צוֹר וְיַחֲסֵי הַמִּסְחָר שֶׁל עַמִּים שׁוֹנִים אֵלֶיהָ. לְתֵאוּר זֶה יֵשׁ עֵרֶךְ חָשׁוּב מְאֹד כְּשֶׁהוּא לְעַצְמוֹ לְחֵקֶר הַתַּרְבּוּת הָאֱנוֹשִׁית הָעַתִּיקָה; אֲבָל הוּא מְקַלְקֵל וּמַפְסִיק בְּאֶמְצַע אֶת הַצִּיּוּר הָאַלֵּגוֹרִי הַשָּׁלֵם בְּתָכְנוֹ וּבְצוּרָתוֹ הַפִּיּוּטִית וּמַחֲלִישׁ אֶת הָרֹשֶׁם שֶׁל הַקִּינָה. תֵּאוּר זֶה, הַשַּׁיָּךְ גַּם הוּא לִיחֶזְקֵאל, הוּא, כַּנִּרְאֶה חֵלֶק מִקִּינָה שְׁנִיָּה שֶׁנָּשָׂא עַל צֹר, שֶׁפָּסוּק ג׳ אוּלַי שִׁמֵּשׁ לָהּ בִּפְתִיחָה: „וְאָמַרְתָּ לְצֹר: הַיּוֹשֶׁבֶת [כְּלוֹמַר: אַתְּ, הַיּוֹשֶׁבֶת...] עַל מְבוֹאֹת יָם, רֹכֶלֶת הָעַמִּים אֶל אִיִּים רַבִּים", פְּתִיחָה הַמַּתְאִימָה לְתֵאוּר רֵאָלִי זֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לָאַלֵּגוֹרְיָה שֶׁל הָאֳנִיָּה.



אֳנִיַּת מִלְחָמָה רוֹמָאִית, עַל פִּי צִיּוּר עַל חָרְבוֹת פָּמְפֵּיָה.

ג) לְצֹר, הַיֹּשֶׁבֶת...-- זֶהוּ תֵּאוּר לְעִיר
צֹר; אֲבָל אֵין פְּתִיחָה זוֹ: „הַיֹּשֶׁבֶת עַל
מְבוֹאוֹת יָם" מַתְאִימָה לְצֹר הָאֳנִיָּה:
הַשָּׁטָה „בְּלֶב יַמִּים" (ד׳) וּרְאֵה בַּמָּבוֹא

וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים.
כא בַּלָּהוֹת אֶתְּנֵךְ וְאֵינֵךְ;
וּתְבֻקְשִׁי וְלֹא־תִמָּצְאִי עוֹד לְעוֹלָם,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.

בֵּאוּר

הָעִיר לְעוֹלָם" (יִרְמְיָהוּ י"ו, כ"ה). וְנָתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים — אַתְּ תִּהְיִי בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת, הִיא אֶרֶץ הַמָּוֶת, וַאֲנִי אֶתֵּן הוֹד וְתִפְאֶרֶת בְּאֶרֶץ הַחַיִּים; וְהַכַּוָּנָה, כִּי עַמִּים אֲחֵרִים יַעֲלוּ וְיִגְדְּלוּ בְּהוֹד וְתִפְאֶרֶת, בְּשָׁעָה שֶׁמִּמֵּךְ לֹא יִהְיֶה עוֹד זֵכֶר (וּרְאֵה הֶעָרוֹת).

כא) בַּלָּהוֹת אֶתְּנֵךְ — כֹּה אֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְסֵמֶל הַבַּלָּהוֹת וְלֹא תִהְיִי עוֹד בִּמְצִיאוּת.

פֶּרֶק כז.

קִינָה עַל אָבְדַן צֹר.

מָבוֹא. הַנָּבִיא בָּטוּחַ כָּל כַּךְ בְּמַפֶּלֶת צֹר הַקְּרוֹבָה, עַד שֶׁהוּא נוֹשֵׂא עָלֶיהָ קִינָה, כְּמוֹ שֶׁמְּקוֹנְנִים עַל מֵת. מוּבָן הַדָּבָר, שֶׁתְּכוּנָתָהּ שֶׁל קִינָה זוֹ הִיא אִירוֹנִית, כְּקִינַת הַמְשׁוֹרֵר עַל מֶלֶךְ בָּבֶל: „אֵיךְ שָׁבַת נֹגֵשׂ" (יְשַׁעְיָהוּ י"ד, ד'). פֶּרֶק זֶה נֶחֱלָק לִשְׁנַיִם: א) הַקִּינָה. הַנָּבִיא מְדַמֶּה אֶת צֹר, שֶׁעוֹמְדָה בְּרֹאשׁ סְחַר־הַיָּם הָעוֹלָמִי, לָאֳנִיָּה גְדוֹלָה, אַדִּירָה וְנֶהְדָּרָה הָעוֹמֶדֶת בְּלֵב יַמִּים בִּגְאוֹן תִּפְאַרְתָּהּ, וְהִנֵּה הִתְחוֹלֵל סַעַר גָּדוֹל, „רוּחַ קָדִים", וַיִּשְׁבְּרֶנָּה בְּלֵב יַמִּים. קִינָה אַלֵּגוֹרִית זוֹ כְּתוּבָה כִּמְעַט כֻּלָּהּ בְּמִשְׁקַל־הַקִּינָה הַיָּדוּעַ: חָרוּז אֶחָד אָרֹךְ, לָרֹב בֶּן שָׁלֹשׁ, אַרְבַּע מִלִּים, הוּא „הַדֶּלֶת", וְאֶחָד קָצָר, בֶּן שְׁתֵּי מִלִּים, וְהוּא הַסּוֹגֵר. בַּקִּינָה שְׁנֵי בָּתִּים: הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן (מַתְחִיל מִן „צֹר!", שֶׁבְּאֶמְצַע פָּסוּק ג' עַד חֲצִי פָּסוּק ט') מְתָאֵר תִּפְאֶרֶת הָאֳנִיָּה וֶעֱזוּזָהּ. וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי (מֵחֲצִי פָּסוּק כ"ה עַד סוֹף הַפֶּרֶק) מְתָאֵר אָבְדַן הָאֳנִיָּה וְהָרֹשֶׁם הַנּוֹרָא, שֶׁטְּבִיעַת הָאֳנִיָּה הָאַדִּירָה הַזֹּאת עָשְׂתָה עַל

הֶעָרוֹת

וְהַיּוּד הוּא הַסִּמָּן הָעַתִּיק שֶׁל נוֹכַחַת, כְּמוֹ בַּעֲרָבִית, וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נִשְׁאֲרָה בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת בַּכְּתִיב.) צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים — כְּלוֹמַר: לְמַעַן לֹא תוֹסִיפִי לָתֵת אֶת הֶדְרֵךְ וְתִפְאַרְתֵּךְ בְּאֶרֶץ חַיִּים.

ה בְּרוֹשִׁים מִשְּׂנִיר בָּנוּ לָךְ אֵת כָּל־לֻחֹתָיִם;
אֶרֶז מִלְּבָנוֹן לָקָחוּ לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן עָלָיִךְ.
ו אַלּוֹנִים מִבָּשָׁן עָשׂוּ מִשּׁוֹטָיִךְ;
קַרְשֵׁךְ עָשׂוּ־שֵׁן בַּת־אֲשֻׁרִים מֵאִיֵּי כִּתִּיִּם*:

* כתים כתיב.

בֵּאוּר

ה) בְּרוֹשִׁים — בְּרוֹשׁ = עֵץ מִמִּינֵי הָאֶרֶז. שְׂנִיר — לְפִי דְּבָרִים (ג׳, ט׳) הוּא שֵׁם הַר חֶרְמוֹן בְּפִי הָאֱמוֹרִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי בְּשֵׁם זֶה קָרְאוּ לַחֵלֶק שֶׁל הַר חֶרְמוֹן, אֲשֶׁר מִצְּפוֹנִית־מַעֲרָבִית לְדַמֶּשֶׂק; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן" (שִׁיר הַשִּׁירִים ד׳, ח׳). בְּרוֹשִׁים מִשְּׂנִיר — הַבְּרוֹשׁ נֶחְשַׁב אָז לְחֹמֶר יָקָר מְאֹד לְבִנְיָן, וְהַשְּׂנִיר הָיָה מְהֻלָּל בְּיַעֲרֵי הַבְּרוֹשִׁים שֶׁלּוֹ. לֻחֹתָיִם — קְרָשִׁים כְּפוּלִים. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: „אֶת כֹּל", בְּנִפְרָד, וְ„לֻחֹתָיִם" הוּא תֹּאַר הַפֹּעַל „בָּנוּ". וּפֵרוּשׁוֹ: מִבְּרוֹשִׁים בָּנוּ לָךְ אֶת הַכֹּל, כָּל חֲלָקַיִךְ, לְחוֹת כְּפוּלִים, לְמַעַן תִּהְיִי חֲזָקָה מְאֹד. תֹּרֶן — הָעַמּוּד הַגָּבֹהַּ הַמִּתְרוֹמֵם מִלֵּב הָאֳנִיָּה, שֶׁהַמִּפְרָשׂ תָּלוּי עָלָיו.

ו) אַלּוֹנִים מִבָּשָׁן — הַבָּשָׁן, הַחֵלֶק הַצְּפוֹנִי שֶׁל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי, הָיָה מְהֻלָּל גַּם בְּיַעֲרֵי הָאַלּוֹנִים שֶׁלּוֹ, גַּם בִּמְקוֹמוֹת הַמִּרְעֶה הַטּוֹב לְגִדּוּל בְּהֵמוֹת: „אַבִּירֵי בָשָׁן", „מְרִיאֵי בָשָׁן" (ל״ט, י״ח), „פָּרוֹת הַבָּשָׁן" (עָמוֹס ד׳, א׳). מִשּׁוֹטָיִךְ — מוֹטוֹת אֲרֻכִּים וּרְחָבִים בְּתַחְתִּיתָם מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הָאֳנִיָּה, וְהַמַּלָּחִים חוֹתְרִים בָּהֶם בַּמַּיִם, לְהָשִׁיט, כְּלוֹמַר: לְהוֹלִיךְ אֶת הָאֳנִיָּה. קַרְשֵׁךְ — הַשֵּׁם קֶרֶשׁ כַּאן כּוֹלֵל לְמִכְסֵה הָאֳנִיָּה מִלְּמַעְלָה וּלְסִפּוּן קִירוֹתֶיהָ מִבִּפְנִים. בַּת־אֲשֻׁרִים — קְרָא: בִּתְאַשּׁוּרִים — שֵׁם עֵץ הַנִּקְרָא תְּאַשּׁוּר, וְהוּא מִין אֶרֶז, וּבָאֲרָמִית: שְׁרְבִינָא. שְׁמוֹ הָעִבְרִי מֵעִיד עַל יִשְׁרַת קוֹמָתוֹ. כִּתִּיִּם — הוּא הָאִי קַפְרִיסִין בַּיָּם הַתִּיכוֹן, שֶׁהָיָה קוֹלוֹנְיָה צִידוֹנִית, וְהַמִּין הַמֻּבְחָר שֶׁל עֵץ הַתְּאַשּׁוּר הָיָה צוֹמֵחַ שָׁם. קַרְשֵׁךְ... — כְּלוֹמַר: הַמִּכְסֶה הָיָה עָשׂוּי שֵׁן וְעֵץ תְּאַשּׁוּר הַמּוּבָא מֵאִיֵּי כִּתִּים.

הֶעָרוֹת

כְּלִילַת יֹפִי". ה) בְּרוֹשִׁים מִשְּׂנִיר ... לָךְ... — הַנּוֹשֵׂא הוּא הַבּוֹנֶה הַמּוּבָן מֵאֵלָיו, ו„בְרוֹשִׁים" הוּא הַפָּעוּל. פֹּעַל ... בָּא בְּיַחַס הַפָּעוּל לַדָּבָר הַבָּנוּי וְלַחֹמֶר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנָה: „וַיִּבְנֶה אֶת הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ" (מְלָכִים א׳ י״ח, ל״ב). ו) מִשּׁוֹטָיִךְ — הַיָּחִיד

הַיֹּשֶׁבֶת עַל־מְבוֹאֹת יָם,

רֹכֶלֶת הָעַמִּים אֶל־אִיִּים רַבִּים;

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

צוֹר, אַתְּ אָמַרְתְּ: אֲנִי כְּלִילַת יֹפִי.

ד בְּלֵב יַמִּים גְּבוּלָיִךְ; בֹּנַיִךְ כָּלְלוּ יָפְיֵךְ.

בֵּאוּר

לַפֶּרֶק זֶה] וּפֵירוּשָׁהּ: אַתְּ הַיּוֹשֶׁבֶת... — עַל מְבוֹאֹת יָם — בַּמָּקוֹם שֶׁבָּאִים כָּל הַיּוֹרְדִים לִנְסֹעַ בַּיָּם, וְהָעוֹלִים הַשָּׁבִים מִדֶּרֶךְ הַיָּם. וְאָמַר „מְבוֹאוֹת", בְּרַבִּים, עַל שֵׁם שְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת, הַנְּמָלִים, שֶׁהָיוּ לְצוֹר: הַמָּבוֹא הַדְּרוֹמִי, „הַמִּצְרִי", וְהַמָּבוֹא הַצְּפוֹנִי, „הַצִּידוֹנִי". רֹכֶלֶת הָעַמִּים — הָעוֹשָׂה מִסְחָר עִם כָּל הָעַמִּים. צֹר, אַתְּ (אָמַרְתְּ) אֳנִיָּ[ה], כְּלִילַת יֹפִי! — שְׁלֵמָה וּמְשֻׁכְלֶלֶת בְּיָפְיֵךְ [רְאֵה הֶעָרוֹת].

ד) בְּלֵב יַמִּים גְּבוּלָיִךְ — לָאֳנִיָּה אֵין גְּבוּלִים. וְהַנֹּסַח הַנָּכוֹן: זְבוּלֵךְ — וְהַשֵּׁם „זְבוּל" הוֹרָאָתוֹ הָעִקָּרִית כְּמוֹ שְׁבִיל, מַעְגָּל, אֹרַח: „שֶׁמֶשׁ, יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה" (חֲבַקּוּק ג', י"א): כָּל אֶחָד עָמַד מִלֶּכֶת בִּשְׁבִיל מַהֲלָכוֹ; וּבָא גַּם בְּהוֹרָאַת מְקוֹם חֲנִיָּה: „בֵּית זְבֻל" (מְלָכִים א' ח', י"ג). בְּלֵב יַמִּים זְבוּלֵךְ — שְׁבִילֵךְ אוֹ מְקוֹמֵךְ, הָיָה בְּלֵב יַמִּים: וְיֵשׁ קוֹרְאִים:

בְּלֵב יַמִּים גִּדְּלוּךְ בֹּנַיִךְ, כָּלְלוּ יָפְיֵךְ.

כְּלוֹמַר: בּוֹנַיִךְ עָשׂוּ אוֹתָךְ לָאֳנִיָּה גְדוֹלָה בְּלֵב יַמִּים, גַּם שֶׁכָּלְלוּ יָפְיֵךְ, כִּי לֹא רַק גְּדוֹלָה וְאַדִּירָה הָיִיתָ, אֶלָּא גַּם יָפָה וְנֶהְדָּרָה.

הֶעָרוֹת

ג) אַתְּ אָמַרְתְּ אֲנִי... — מִבְטָא זֶה בָּא תָמִיד, בְּשָׁעָה שֶׁהַנָּבִיא מַכְחִישׁ וּמְבַטֵּל אַחֲרֵי כֵן אֶת הָאָמוּר, כְּמוֹ: „וְאַתָּה אָמַרְתָּ: הַשָּׁמַיִם אֶעֱלֶה... אַךְ אֶל שְׁאוֹל תּוּרָד" (יְשַׁעְיָהוּ י"ד, י"ג—י"ד), אוֹ: „יַעַן גָּבַהּ לִבְּךָ וַתֹּאמַר: אֵל אָנִי!... וְאַתָּה אָדָם וְלֹא אֵל" (לְהַלָּן כ"ח, ב'), אֲבָל כַּאן הֲלֹא אוֹמֵר גַּם הַנָּבִיא עַצְמוֹ: „בּוֹנַיִךְ כָּלְלוּ יָפְיֵךְ" (ז'), וְנִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁהַמִּלָּה „אָמַרְתְּ" מְיֻתֶּרֶת, וְנִכְתְּבָה בְּטָעוּת שֶׁבָּאָה מִן הַקְּרִיאָה הַמְשֻׁבֶּשֶׁת „אֲנִי כְּלִילַת יֹפִי", וּמִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹמַר „אַתְּ אֲנִי..." הוֹסִיפוּ הַמִּלָּה „אָמַרְתְּ" [אַתְּ אָמַרְתְּ: „אֲנִי כְּלִילַת יֹפִי"] וְאוּלָם הַקְּרִיאָה הַנְּכוֹנָה הִיא: „אֳנִי [אוֹ: אֳנִיָּה] כְּלִילַת יֹפִי" וְהַנֹּסַח הָעִקָּרִי הוּא: „צֹר, אַתְּ אֳנִי [אוֹ: אֳנִיָּ[ה]

תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מֵאִיֵּי אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ.
ח יֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאַרְוַד הָיוּ שָׁטִים לָךְ;
חֲכָמַיִךְ, צוֹר, הָיוּ בָךְ, הֵמָּה חֹבְלָיִךְ.
ט זִקְנֵי גְבַל וַחֲכָמֶיהָ הָיוּ בָךְ, מַחֲזִיקֵי בִּדְקֵךְ;

בֵּאוּר

אוֹתָךְ בַּהֲדָרוֹ מִכָּל שְׁאָר הָאֳנִיּוֹת. **תְּכֵלֶת** — אֶרֶג יָקָר מִצֶּבַע סָגֹל (Violette). **אַרְגָּמָן** — מִצֶּבַע אָדֹם בָּהִיר (רְאֵה לְמַעְלָה כ״ג, ו׳). **אֱלִישָׁה** — מְשַׁעֲרִים שֶׁזּוֹהִי קַרְתָּגָה, שֶׁנּוֹסְדָה עַל יְדֵי Elissa בַּת מֶלֶךְ צֹר. קַרְתָּגָה הָיְתָה הַמָּקוֹם הָרָאשִׁי לְתַעֲשִׂיַּת הָאֶרֶג מִמִּינֵי אַרְגָּמָן שׁוֹנִים, וּמִמֶּנָּה נִשְׁלְחוּ לְכָל אַרְצוֹת חוֹף הַיָּם הַתִּיכוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי „אֱלִישָׁה" הִיא חֲצִי הָאִי בְּנֶגֶב יָוָן, פֶּלָפּוֹנֶס (Elis); וּלְדַעַת אֲחֵרִים הִיא סִיצִילְיָה, אִיטַלְיָה הַתַּחְתּוֹנָה. **מְכַסֵּךְ** — מְכַסֵּךְ, כְּלוֹמַר: מִירִיעוֹת שֶׁל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן עָשׂוּ כְּעֵין אֹהֶל גָּדוֹל עַל הָאֳנִיָּה.

ח) צֹר הָיְתָה הַשַּׁלֶּטֶת בְּכָל עָרֵי פֵּנִיקְיָה וּבְכָל מוֹשְׁבוֹתֶיהָ הָרַבּוֹת, שֶׁהָיוּ כְּפוּפוֹת לָהּ, הָעֲבוֹדָה הַמְּדִינִית וְהַכַּלְכָּלִית הָיְתָה נְתוּנָה עֲלֵיהֶן, וְצֹר לָקְחָה לָהּ אֶת הַהַנְהָגָה וְהַשִּׁלְטוֹן. הִיא גָּבְרָה בְּהַשְׁפָּעָתָהּ הַגְּדוֹלָה גַּם עַל צִידוֹן אֲחוֹתָהּ הַבְּכִירָה מִמֶּנָּה, שֶׁגַּם הִיא הָיְתָה כְּפוּפָה לָהּ וְסָרָה לְמִשְׁמַעְתָּהּ; וּבְסִגְנוֹן אַלֵּיגוֹרִי יֵאָמֵר: **יוֹשְׁבֵי צִידוֹן... הָיוּ שָׁטִים לָךְ** — כְּלוֹמַר: מַלָּחִים הַחוֹתְרִים בְּמְשׁוֹטִים לְהוֹלִיךְ אֶת הָאֳנִיָּה לְדַרְכָּהּ. **יוֹשְׁבֵי צִידוֹן** — הַשִּׁבְעִים קְרָאוּ: „זִקְנֵי צִידוֹן", „זְקֵנִים" בְּמוּבַן „נְשִׂיאִים". וְזֶה מַקְבִּיל אֶל „חֲכָמַיִךְ" שֶׁבַּחֲרוּז הַשֵּׁנִי. **וְאַרְוַד** — עִיר שֶׁנּוֹסְדָה בִּידֵי פְּלִיטֵי צִידוֹן עַל אִי מִצָּפוֹן לְטְרִפּוֹלִיס; הַיּוֹם שְׁמָהּ .Ruwâd, Ruweide הַהִסְטוֹרְיוֹן הַקַּדְמוֹן סְטְרַבּוֹ מְסַפֵּר, כִּי יוֹשְׁבֵי הָעִיר הַזֹּאת הָיוּ שַׁיָּטִים חָרוּצִים מְאֹד. **חֲכָמַיִךְ צֹר...** — וּגְדוֹלַיִךְ אַתְּ — **הָיוּ חֹבְלָיִךְ** — הָיוּ רַבֵּי הַחֹבְלִים הַמַּנְהִיגִים הָרָאשִׁיִּים מַחֲזִיקֵי הַשִּׁלְטוֹן הָעֶלְיוֹן.

ט) **גְּבָל** — בְּאַשּׁוּרִית: גֻּבְּלוּ, קֻבְּלוּ; וּבְיְוָנִית: בִּבְּלוֹס, וּמְקוֹמָהּ בֵּין הֶרִיטוֹס

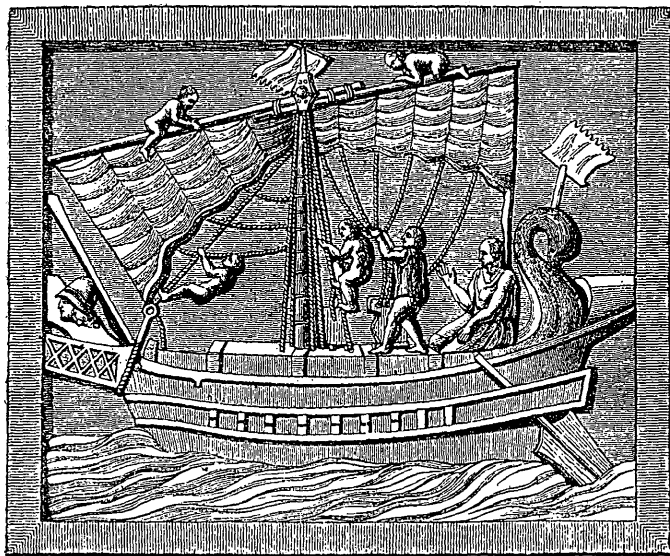
הֶעָרוֹת

דָּבָר מַפְלִיא הַמְּצַיֵּן אוֹתָהּ בְּיִחוּד, וְהוּא קָרוֹב לְהוֹרָאַת שֵׁם זֶה בַּמִּשְׁנָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּשְׁפָּט זֶה הוּא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, וְאָמְנָם לְפִי הַמִּשְׁקָל הַשִּׁירִי מְיֻתָּר הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה לְגַמְרֵי. **מְכַסֵּךְ** — וְדוֹמֶה לָזֶה: „וְלִמְכַסֶּה [=מִכְסֶה] עָתִיק" (יְשַׁעְיָהוּ כ״ג, י״ח).

ז שֵׁשׁ בְּרִקְמָה מִמִּצְרַיִם הָיָה מִפְרָשֵׂךְ,
לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס;

בֵּאוּר

ז) שֵׁשׁ — אֶרֶג פִּשְׁתָּן יָקָר, שֶׁתַּעֲשִׂיָּתוֹ הִתְפַּתְּחָה מְאֹד בְּמִצְרַיִם מִיָּמִים קְדוּמִים, וְהוּא שִׁמֵּשׁ לְבוּשׁ לְמִפְלֶגֶת הַחַרְטֻמִּים וְרַבֵּי הַמְּלוּכָה. שֵׁשׁ בְּרִקְמָה — יְרִיעוֹת שֵׁשׁ מְרֻקָּמוֹת רִקְמָה יָפָה. הָיָה מִפְרָשֵׂךְ — אֶרֶג יָקָר זֶה שִׁמֵּשׁ לָךְ לְמִפְרָשׂ, הִיא הַיְרִיעָה הַגְּדוֹלָה הַפְּרוּשָׂה עַל הַתֹּרֶן לְמַעַן יִפַּח בָּהּ הָרוּחַ וְיָחִישׁ אֶת מַהֲלַךְ הָאֳנִיָּה. לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס — לְמַעַן הֱיוֹת לָךְ הַמִּפְרָשׂ הַזֶּה לְדָבָר מַפְלִיא הַמְצַיֵּן



צִיּוּר אֳנִיַּת מִפְרָשׂ עַל קֶבֶר עַתִּיק בְּחָרְבוֹת פָּמְפֵּיָה.

הֶעָרוֹת

ז) לְנֵס — „נֵס" זֶה אֵין פֵּרוּשׁוֹ דֶּגֶל, כִּי מִלְּבַד שֶׁהַמִּפְרָשׂ לֹא יִהְיֶה לְדֶגֶל, הִנֵּה בָּאֳנִיּוֹת שֶׁבִּימֵי קֶדֶם לֹא הָיוּ דְגָלִים; אֶלָּא פֵּרוּשׁוֹ: מִשּׁוּט גַּם מָשׁוֹט, מִמְּקוֹר שׁוּט.

יא בְּנֵי אַרְוַד וְחֵילֵךְ עַל־חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב,
וְגַמָּדִים בְּמִגְדְּלוֹתַיִךְ הָיוּ;
שִׁלְטֵיהֶם תָּלוּ עַל־חוֹמוֹתַיִךְ סָבִיב,
הֵמָּה כָּלְלוּ יָפְיֵךְ.
יב תַּרְשִׁישׁ סֹחַרְתֵּךְ מֵרֹב כָּל־הוֹן;
בְּכֶסֶף, בַּרְזֶל, בְּדִיל וְעוֹפֶרֶת נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ.

בֵּאוּר

וְאַפְרִיקָה הַיְדוּעִים אָז.

יא) **בְּנֵי אַרְוַד** — הַמְּתֹאָרִים בְּקִינָה בְּתוֹר מַלָּחִים, מַחֲזִיקֵי מָשׁוֹט (ח'), מְתֹאָרִים כַּאן כִּשְׂכִירִים הָעוֹבְדִים בִּצְבָא צֹר. **וְחֵילֵךְ** — וָו זוֹ, לְפִי נוּסָּחֵנוּ, הִיא וָו הַבֵּאוּר (כְּמוֹ אוֹת פַּא בַּעֲרָבִית) הַקְּשׁוּרָה לַנָּשׂוּא, וּפֵרוּשָׁהּ: בְּנֵי אַרְוַד הֵמָּה חֵילֵךְ הָעוֹמְדִים עַל חוֹמוֹתַיִךְ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „בְּנֵי אַרְוַד וְחֵלֶךְ", וְהַכַּוָּנָה לִמְדִינַת חַלְּקִים, מִמַּעֲרָב לְדַמֶּשֶׂק. **וְגַמָּדִים** — שֵׁם נְסִיכוּת קְטַנָּה בִּדְרוֹם פֵּינִיקְיָה, וְנִזְכְּרָה בִּלְחוֹת „תֶּל אֶל אַמַרְנָה" בַּשֵּׁם הַבַּבְלִי: קוּמִידִי וּבְמִצְרִית (קַמַּדוּ) בְּחִלּוּף ג' בְּק', כְּמוֹ גְּבָל=קְבְלוּ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: **וְגַם מָדִים** — וְגַם בְּנֵי מָדַי. **שִׁלְטֵיהֶם** — מְגִנֵּיהֶם.

יב) מִכַּאן וְאֵילָךְ בָּא תֵּאוּר שׁוּק הַמִּסְחָר הַגָּדוֹל שֶׁל צֹר. **תַּרְשִׁישׁ** — הִיא תַּרְתֵּסוּס, קוֹלוֹנְיָה צִידוֹנִית בִּקְצֵה נֶגֶב סְפָרַד, שֶׁעָמְדָה תָּמִיד בְּיַחֲסֵי מִסְחָר גְּדוֹלִים עִם בִּירָתָהּ. **סֹחַרְתֵּךְ** — הָיְתָה סוֹחֶרֶת אִתָּךְ. **מֵרֹב כָּל הוֹן** — בִּשְׁבִיל הַסְּחוֹרוֹת הָרַבּוֹת שֶׁהָיוּ בָךְ. וְהַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: „הוֹנֵךְ", וּבַחֲרוּז הַבָּא קָרְאוּ: „כֶּסֶף" (תַּחַת „בְּכֶסֶף" שֶׁבְּנוּסָּחֵנוּ). **כֶּסֶף, בַּרְזֶל...** — אֶרֶץ סְפָרַד הָיְתָה עֲשִׁירָה מְאֹד בִּימֵי קֶדֶם בְּמַחְצְּבוֹתֶיהָ, שֶׁהִסְפִּיקוּ הַרְבֵּה מִינֵי מַתָּכוֹת, וּבְיִחוּד כֶּסֶף. אֶת הַבְּדִיל הָיוּ מְבִיאִים אָז בְּכַמּוּת גְּדוֹלָה גַּם מֵאִיֵּי בְּרִיטַנְיָה; וְאֶת כָּל מִינֵי מַתָּכוֹת אֵלֶּה הָיוּ מְבִיאִים מִתַּרְשִׁישׁ לְצֹר הַמֶּטְרוֹפּוֹלִין. **עִזָּבוֹן** — בָּא רַק בְּרַבִּים: **עִזְבוֹנִים** — סְחוֹרָה מִתּוֹצְאוֹת הָאָרֶץ הַנִּתֶּנֶת בַּחֲלִיפִין בִּסְחוֹרוֹת הַמּוּבָאוֹת מֵאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת, וְהוּא כְּהוֹרָאַת „מַעֲרָב" (י"ג). **נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ** —

הֶעָרוֹת

יא) **וְגַמָּדִים** — יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמְּקוֹרוֹ בַּעֲרָבִית: גַּמַּדַ, וּפֵרוּשׁוֹ: חַיִל עַז וְאַמִּיץ.

יב) **עִזָּבוֹן** — יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁיְּסוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה בְּאַשּׁוּרִית: עֻזֻּבּוּ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ: מְחִיר

כָּל־אֳנִיּוֹת הַיָּם וּמַלָּחֵיהֶם הָיוּ בָךְ,
לַעֲרֹב מַעֲרָבֵךְ.
י פָּרַס וְלוּד וּפוּט הָיוּ בְחֵילֵךְ, אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ;
מָגֵן וְכוֹבַע תִּלּוּ־בָךְ, הֵמָּה נָתְנוּ הֲדָרֵךְ.

בֵּאוּר

וּטְרִפּוֹלִיס; הַיּוֹם: גֶ'בִּיל. זִקְנֵי גְבַל וַחֲכָמֶיהָ — רְשִׁימוֹת הִסְטוֹרִיּוֹת מְסַפְּרוֹת, כִּי גְּבַל הָיְתָה עִיר מְלֵאָה בַּנָּאִים חֲכָמִים. מַחֲזִיקֵי בִדְקֵךְ — הָיוּ מְתַקְּנִים כָּל סֶדֶק וּבֶדֶק, שֶׁנִּמְצָא בָּאֳנִיָּה. בְּאַחַת, כָּל הָעַמִּים עָזְרוּ רַק לְהַאְדִּיר, וּלְשַׁכְלֵל וּלְפָאֵר אֶת הָאֳנִיָּה הַנִּפְלָאָה. הַהֶמְשֵׁךְ הַיָּשָׁר לְכָאן הוּא הַחֵצִי הַשֵּׁנִי שֶׁל פָּסוּק כ"ה: „וַתִּמָּלְאִי וַתִּכְבְּדִי מְאֹד בְּלֵב יַמִּים", וּבוֹ נִמְשָׁךְ הַצִּיּוּר הָאַלֵּיגוֹרִי שֶׁל הָאֳנִיָּה עַד סוֹף הַפֶּרֶק בִּשְׁלֵמוּת פִּיּוּטִית. וּמִכָּאן מַתְחִיל תֵּאוּר רֵיאַלִי שֶׁל הָעִיר צֹר, הַיּוֹשֶׁבֶת עַל מְבוֹאוֹת יָם, רֹכֶלֶת הָעַמִּים אֶל אִיִּים רַבִּים, (ג'), בִּירַת הַמִּסְחָר הָעוֹלָמִי, תֵּאוּר הַמַּתְחִיל בָּ„אֳנִיּוֹת הַיָּם" וְגוֹמֵר בָּ„אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ" (כ"ה), שֶׁהָיוּ בָּאוֹת לְצֹר; וּמְסַדֵּר הַסֵּפֶר הִכְנִיס אֶת הַתֵּאוּר הַזֶּה בְּאֶמְצַע הַקִּינָה הָאַלֵּיגוֹרִית. כָּל אֳנִיּוֹת הַיָּם... — בִּמְבוֹאוֹת הַיָּם שֶׁל צֹר עָמְדוּ עַל עָגְנָם כָּל אֳנִיּוֹת הַיָּם. לַעֲרֹב — פֹּעַל עָרֹב עִקַּר הוֹרָאָתוֹ: בָּלֹל, סָבֹךְ וְקָשׁוֹר, וּמִזֶּה לְמֻשָּׂג הִתְקַשְּׁרוּת שֶׁל מַשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁבְּעִקָּרוֹ הָיָה חִלּוּף סְחוֹרָה בִּסְחוֹרָה, מַה שֶּׁהָיָה הַמִּסְחָר בְּרֵאשִׁיתוֹ. לַעֲרֹב מַעֲרָבֵךְ — לִסְחֹר מִסְחָרֵךְ.

י) כָּאן בָּאָה רְשִׁימַת עַמִּים וַאֲרָצוֹת וּסְחוֹרוֹת, שֶׁבָּאוּ וְהוּבְאוּ לְשׁוּקֵי הַמִּסְחָר שֶׁל צֹר. פָּרַס — שֵׁם זֶה נִזְכַּר כָּאן בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. לוּד — עַם זֶה יָשַׁב בְּאַסְיָה הַקְּטַנָּה וְנִזְכַּר לְעִתִּים קְרוֹבוֹת בְּיַחַד עִם פּוּט, בְּתוֹר עַמֵּי־עֵזֶר לְמִצְרַיִם אֵצֶל „כּוּשׁ" (ל', ה'). בְּנֵי הָעָם הַזֶּה הָיוּ נִשְׂכָּרִים, כַּנִּרְאֶה, לַעֲבֹד גַּם בְּחֵיל מִצְרַיִם, גַּם בְּחֵיל צֹר. פּוּט — [בְּמִצְרִית פְּנְטְ] יָשַׁב בְּאַפְרִיקָה מִדָּרוֹם לְכוּשׁ לְחוֹף יַם סוּף, אֵצֶל „בַּאבּ־אֶל־מַנְדֶּבּ". הָיוּ בְחֵילֵךְ... — צֹר שָׂכְרָה לָהּ בְּנֵי עַמִּים שׁוֹנִים לַעֲבוֹד בְּחֵיל צְבָאָהּ, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהָגֵן עָלֶיהָ וְעַל מוֹשְׁבוֹתֶיהָ מֵהִתְנַפְּלוּת אוֹיְבִים. מָגֵן וְכוֹבַע תִּלּוּ בָךְ — אַנְשֵׁי הַצָּבָא הָיוּ תוֹלִים אֶת כְּלֵי נִשְׁקָם עַל מִגְדְּלֵי חוֹמַת הָעִיר. כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִים בִּימֵי קֶדֶם: „כְּמִגְדַּל דָּוִד... אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו, כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים" (שִׁיר הַשִּׁירִים ד', ד'). הֵמָּה נָתְנוּ הֲדָרֵךְ — בְּנִשְׁקָם הַנּוֹצֵץ עַל מִגְדָּלַיִךְ הוֹסִיפוּ לָךְ הוֹד וְתִפְאֶרֶת. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֵינָם תֵּאוּר מְלִיצִי בִּלְבַד, אֶלָּא תֵּאוּר רֵאַלִי שֶׁל חַיֵּי „צֹר הַמַּעֲטִירָה" וְיַחֲסֵי הַמִּסְחָר שֶׁלָּהּ עִם כָּל עַמֵּי אַסְיָה

קַרְנוֹת שֵׁן וְהָבְנִים* הֵשִׁיבוּ אֶשְׁכָּרֵךְ.
טז אֲרָם סֹחַרְתֵּךְ מֵרֹב מַעֲשָׂיִךְ:
בְּנֹפֶךְ, אַרְגָּמָן וְרִקְמָה וּבוּץ וְרָאמֹת וְכַדְכֹּד
נָתְנוּ בְּעִזְבוֹנָיִךְ.
יז יְהוּדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵמָּה רֹכְלָיִךְ;
בְּחִטֵּי מִנִּית וּפַנַּג וּדְבַשׁ וָשֶׁמֶן וָצֹרִי
נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ.

* והובנים כתיב.

בֵּאוּר

יָדֵךְ — [הַשֵּׁם „סְחוֹרָה" בָּא כָּאן כְּשֵׁם מָפְשָׁט, כְּמוֹ מִסְחָר, בִּמְקוֹם שֵׁם תֹּאַר „סוֹחֲרֵי יָדֵךְ"] — הָיוּ הַסּוֹחֲרִים הַסָּרִים לְמִשְׁמַעְתֵּךְ. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ בִּמְקוֹם „סְחֹרַת יָדֵךְ" „סֹחֲרֹתַיִךְ", קַרְנוֹת שֵׁן — שִׁנֵּי פִּילִים הַדּוֹמוֹת לְקַרְנַיִם. וְהָבְנִים — מִין עֵץ יָקָר (Ebenholz). הֵשִׁיבוּ אֶשְׁכָּרֵךְ — הֵבִיאוּ לָךְ מַס. הָעַמִּים הַנִּכְנָעִים לְצֹר הָיוּ מְבִיאִים לָהּ עִם סְחוֹרוֹת אַרְצָם גַּם דְּבָרִים יְקָרִים לְמִנְחָה.

טז) אֲרָם סֹחַרְתֵּךְ — אֲרָם הָיְתָה סוֹחֶרֶת אִתָּךְ. מֵרֹב מַעֲשָׂיִךְ — מִכָּל מִינֵי הַתַּעֲשִׂיָּה שֶׁהָיוּ בָךְ. נֹפֶךְ, רָאמוֹת וְכַדְכֹּד — מִינֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת. רִקְמָה — אֶרֶג יָקָר מְרֻקָּם יָפֶה. בּוּץ — הוּא שֵׁשׁ = בַּד לָבָן וְיָקָר מְאֹד. לְפִי הָעִנְיָן עָלֵינוּ לִקְרֹא „רָאמוֹת וְכַדְכֹּד" לִפְנֵי „אַרְגָּמָן": בָּרִאשׁוֹנָה מִינֵי אֲבָנִים יְקָרוֹת וְאַחַר כֵּן מִינֵי אֶרֶג יָקָר.

יז) חִטֵּי מִנִּית — „מִנִּית" הָיְתָה עִיר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן [רְאֵה שׁוֹפְטִים י"א, ל"ג], שָׁם צָמַח, כַּנִּרְאֶה, מִין מֻבְחָר שֶׁל חִטִּים. בִּכְלָל הָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּרוּכָה בִּתְבוּאָה: „אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וָגֶפֶן... אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן". גַּם שְׁלֹמֹה נָתַן לְחִירָם מֶלֶךְ צֹר עֶשְׂרִים אֶלֶף כֹּר חִטִּים, וְעֶשְׂרִים כֹּר שֶׁמֶן כָּתִית (מְלָכִים א' ה', כ"ה). וּפַנַּג — שֵׁם זֶה בָּא רַק כָּאן, יוֹנָתָן תִּרְגְּמוֹ: תּוּפִינִים [=מַעֲשֵׂי אֹפֶה] מְתוּקִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וְדֹנַג — שַׁעֲוָה, וְזֶה מַתְאִים לַשֵּׁם דְּבַשׁ הַבָּא אַחֲרָיו. צֹרִי — עֲסִיס בֹּשֶׂם הַנּוֹטֵף מִמִּין עֵץ הַנִּקְרָא (Mastixbaum), שֶׁהָיָה מְשַׁמֵּשׁ

הֶעָרוֹת

טז) אֲרָם — יֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן אֱדֹם. לְפִי זֶה יִהְיֶה סֵדֶר הָאֲרָצוֹת הַנִּקְבּוֹת בִּשְׁלֹשֶׁת

יג יָוָן, תּוּבַל וָמֶשֶׁךְ הֵמָּה רֹכְלָיִךְ;
בְּנֶפֶשׁ אָדָם וּכְלֵי נְחֹשֶׁת נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ.
יד מִבֵּית תּוֹגַרְמָה סוּסִים וּפָרָשִׁים וּפְרָדִים
נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ.
טו בְּנֵי דְדָן רֹכְלַיִךְ, אִיִּים רַבִּים סְחֹרַת יָדֵךְ;

בֵּאוּר

נָתְנוּ סוֹחֲרֵי תַּרְשִׁישׁ סְחוֹרָתֵךְ, כְּלוֹמַר: אֶת תּוֹצְאוֹת סְפָרַד, כָּל מִינֵי מַתֶּכֶת הֵבִיאוּ לָךְ לִסְחוֹרָה.

יג) הַנָּבִיא הוֹלֵךְ וּפוֹרֵט אֶת כָּל מִינֵי הַסְּחוֹרוֹת, שֶׁהוּבְאוּ מֵאֲרָצוֹת שׁוֹנוֹת לְשׁוּקֵי צֹר. תּוּבַל — [בְּאַשּׁוּרִית: תַּבַּלוּ] הָעָם הַזֶּה יָשַׁב בֵּין הַיָּם הַשָּׁחוֹר וְאֶרֶץ קִלִיקְיָה. מֶשֶׁךְ — [בְּאַשּׁוּרִית: מֻשְׁכּוּ] הֵם שְׁכֵנֵי בְּנֵי תוּבַל, שֶׁיָּשְׁבוּ מִמִּזְרָח לְאַרְצָם, בֵּין אִבֶּרְיָה, אַרְמֶנְיָה וְקוֹלְכִים. אֶרֶץ הָרִים זוֹ עֲשִׁירָה גַּם בְּיָמֵינוּ בְּמַחְפְּרוֹת נְחֹשֶׁת, וְאָז הָיְתָה מֶרְכָּז לִסְחַר הָעֲבָדִים. רֹכְלָיִךְ — סוֹחֲרַיִךְ, מְבִיאֵי תוֹצְאוֹת אַרְצֵךְ לְמֶרְחַקִּים. בְּנֶפֶשׁ אָדָם... נָתְנוּ מַעֲרָבֵךְ — הֵם הָיוּ מְבִיאִים לָךְ לִסְחוֹרָה מֵאַרְצָם עֲבָדִים וּכְלֵי נְחֹשֶׁת.

יד) תּוֹגַרְמָה — הִיא אַרְמֶנְיָה. גַּם הֵרוֹדוֹט מְסַפֵּר, כִּי אֶרֶץ זוֹ הָיְתָה עֲשִׁירָה בְּסוּסִים וּפְרָדִים. סוּסִים — סוּסֵי מַשָּׂא וּפָרָשִׁים — סוּסִים לִרְכִיבָה.

טו) בְּנֵי דְדָן — שֵׁבֶט עַרְבִי מִסְחָרִי, שֶׁיָּשַׁב עַל חוֹפֵי הַיָּם הָאָדֹם [=יַם סוּף], אָרְחוֹתֵיהֶם [„אֹרְחוֹת דְּדָנִים" (יְשַׁעְיָהוּ כ"א, י"ג)] הָיוּ מְבִיאוֹת סְחוֹרוֹת מֵעֲרָב הַדְּרוֹמִית וּמִמִּצְרַיִם אֶל אַרְצוֹת הַצָּפוֹן, עַל שֵׁבֶט זֶה יְדֻבַּר לְהַלָּן (פָּסוּק כ'), וְאָמְנָם שָׁם מְקוֹמוֹ בֵּין שְׁאָר שִׁבְטֵי עֲרָב, וְלֹא כָּאן עִם „אִיִּים רַבִּים". וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: רֹדָן — הָאִי רוֹדוֹס, כֵּן אָנוּ מוֹצְאִים בְּדִבְרֵי הַיָּמִים א' (א', ז') „רוֹדָנִים", בֵּין „בְּנֵי יָוָן", וּבִבְרֵאשִׁית (י', ד'): דֹּדָנִים בְּד', אִיִּים רַבִּים — שְׁאָר אִיֵּי יָוָן. סְחֹרַת

הֶעָרוֹת

וַחֲלִיפִים שֶׁל סְחוֹרָה. יג) יָוָן — [בְּאַשּׁוּרִית: י ַו נ ו]. בְּשֵׁם זֶה קָרְאוּ לְחוֹף יוֹנִיָּה (Jonien), בְּאַסְיָה הַקְּטַנָּה, וְאַחֲרֵי כֵן לְכָל אִיֵּי יָוָן. שֵׁם זֶה בָּא בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה. תּוּבַל וָמֶשֶׁךְ — שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים תָּמִיד יַחַד.

כא עֲרַב וְכָל־נְשִׂיאֵי קֵדָר הֵמָּה סֹחֲרֵי יָדֵךְ;
בְּכָרִים וְאֵילִים וְעַתּוּדִים בָּם סֹחֲרָיִךְ.

כב רֹכְלֵי שְׁבָא וְרַעְמָה הֵמָּה רֹכְלָיִךְ;
בְּרֹאשׁ כָּל־בֹּשֶׂם וּבְכָל־אֶבֶן יְקָרָה וְזָהָב
נָתְנוּ עִזְבוֹנָיִךְ.

כג חָרָן וְכַנֵּה וָעֶדֶן, רֹכְלֵי שְׁבָא;
אַשּׁוּר, כִּלְמַד רֹכַלְתֵּךְ.

בֵּאוּר

בִּגְדֵי חֹפֶשׁ — שְׂמִיכוֹת אֲרֻכּוֹת לְאֲכָפִּים, וְנִקְרְאוּ „בִּגְדֵי חֹפֶשׁ" אוּלַי בִּשְׁבִיל שֶׁרַק שָׂרִים בְּנֵי חוֹרִין הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶן.

כא) **עֲרַב** — אֵינוֹ שֵׁם כּוֹלֵל לְאֶרֶץ עֲרָב, אֶלָּא הַכַּוָּנָה לְשִׁבְטֵי הַבֶּדְוִים הַנּוֹדְדִים בְּמִדְבַּר סוּרְיָה מִמִּזְרַח לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; שֶׁבְּנוּדָם לְבַקֵּשׁ מִרְעֶה לְעֶדְרֵיהֶם הָיוּ בָּאִים עַד בָּבֶל. **קֵדָר** — שֵׁבֶט בֶּדוּאִי יִשְׁמְעֵאלִי בְּמִדְבַּר סוּרְיָה. **נְשִׂיאֵי קֵדָר** — הַשֵּׁיכִים רָאשֵׁי הַשֵּׁבֶט הָיוּ מְנַהֲלֵי הַמִּסְחָר. **סֹחֲרֵי יָדֵךְ** — הַסּוֹחֲרִים הַסָּרִים לְמִשְׁמַעְתֵּךְ. **בְּכָרִים** — בִּכְבָשִׂים שְׁמֵנִים. **בָּם סֹחֲרָיִךְ** — בָּהֶם הָיוּ סוֹחֲרִים אִתָּךְ.

כב) **שְׁבָא** — עַם מִסְחָרִי עָשִׁיר בַּעֲרָב הַמְּאֻשָּׁרָה. אֶרֶץ שְׁבָא הָיְתָה מְהֻלָּלָה בִּבְשָׂמֶיהָ, בִּזְהָבָהּ וּבָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת שֶׁבָּהּ [רְאֵה מְלָכִים א׳ י׳, י׳]. **רַעְמָה** — נִזְכַּר בַּתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית י׳, ז׳ אֲבִי שְׁבָא וּדְדָן. **בְּרֹאשׁ כָּל בֹּשֶׂם** — בְּמִבְחַר הַבְּשָׂמִים.

כג) **חָרָן** — הָעִיר הַיְדוּעָה בַּתּוֹרָה; וְהִיא בִּצְפוֹנִית־מַעֲרָבִית שֶׁל אֲרַם נַהֲרַיִם. **וְכַנֵּה** — מְקֻצָּר מִן הַשֵּׁם כַּלְנֵה (בְּרֵאשִׁית י׳, י׳). [וּרְאֵה יְשַׁעְיָהוּ י׳, ט׳ וּבַהֶעָרוֹת שָׁם]. וּמְשַׁעֲרִים שֶׁהִיא הָעִיר קְטֵיסִיפוֹן עַל נְהַר חִדֶּקֶל. **עֶדֶן** — בְּאַשּׁוּרִית: בִּית עֲדִינִי. שֵׁבֶט זֶה יָשַׁב עַל שְׁנֵי חוֹפֵי פְּרָת הַתִּיכוֹן **רֹכְלֵי שְׁבָא** — שְׁבָא נִזְכַּר כְּבָר לְמַעְלָה בֵּין עַמֵּי עֲרָב הַדְּרוֹמִים; וְאוּלַי נִקְרָא גַם חֶבֶל אֶרֶץ בַּאֲרַם נַהֲרַיִם בְּשֵׁם „שְׁבָא". **כִּלְמַד** — מָקוֹם לֹא יָדוּעַ, וְלֹא נִזְכַּר בְּשׁוּם

הֶעָרוֹת

וּבִרְשִׁימָה אַחֶרֶת (שָׁם כ״ה, ג׳) — לִבְנֵי קְטוּרָה.

יח דַּמֶּשֶׂק סֹחַרְתֵּךְ בְּרֹב מַעֲשַׂיִךְ, מֵרֹב כָּל־הוֹן;
בְּיֵין חֶלְבּוֹן וְצֶמֶר צָחַר.
יט וְדָן וְיָוָן מְאוּזָּל בְּעִזְבוֹנַיִךְ נָתָנּוּ;*
בַּרְזֶל עָשׁוֹת, קִדָּה וְקָנֶה בְּמַעֲרָבֵךְ הָיָה.
כ דְּדָן רֹכַלְתֵּךְ בְּבִגְדֵי־חֹפֶשׁ לְרִכְבָּה.

* דגש אחר שורק. * הנון בדגש.

בֵּאוּר

לִרְפוּאָה, בְּיִחוּד הָיָה מְהֻלָּל בִּימֵי קֶדֶם הַצֳּרִי הַבָּא מִגִּלְעָד.

יח) בְּיֵין חֶלְבּוֹן — חֶלְבּוֹן [=חֶלְבּוֹן] שֵׁם מָקוֹם מַהֲלַךְ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת מִצָּפוֹן לְדַמֶּשֶׂק. יֵין הַמָּקוֹם הַזֶּה מְהֻלָּל גַּם הַיּוֹם וְנִזְכַּר גַּם בְּכִתְבֵי הַיְתֵדוֹת. וְהַהִסְטוֹרְיוֹן הַקַּדְמוֹן סְטְרַבּוֹ מְסַפֵּר, כִּי מַלְכֵי פָּרַס הָיוּ שׁוֹתִים אַךְ אֶת יֵין חֶלְבּוֹן. צֶמֶר צָחַר — צֶמֶר מַבְהִיק בְּלַבְנוּנִיתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי צַחַר הוּא שֵׁם מָקוֹם וּמַקְבִּיל לְ„יֵין חֶלְבּוֹן".

יט) וְדָן — וְהַוָּו כָּאן יְסוֹדִית] עִיר עֲרָבִית Weden בֵּין מֶכָּה וּמְדִינָה. וְיָוָן מְאוּזָּל — [=מֵאוּזָל] וּבְנֵי יָוָן מִן הָעִיר אֻזָל, הוּא הַשֵּׁם הָעַתִּיק שֶׁל בִּירַת תֵּימָן (Jemen) [רְאֵה בְּרֵאשִׁית י׳, כ״ז], וְאַחֲרֵי כֵן קָרְאוּ לָהּ: „צַנְעָה". וְעַל דְּבַר הַשֵּׁם „יָוָן" מְשַׁעֲרִים, כִּי גַּם הוּא שֵׁם שֵׁבֶט עַרְבִי דְּרוֹמִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הֵם נוֹדְדֵי יָוָן שֶׁהִתְיַשְּׁבוּ בַּעֲרָב הַדְּרוֹמִית אֵצֶל הָעִיר אוּזָל, וְעַל כֵּן מְצַיְּנָם הַכָּתוּב: „וְיָוָן מֵאוּזָל". בַּרְזֶל עָשׁוֹת — בַּרְזֶל חָלָק וְנוֹצֵץ. קִדָּה — קְלִפַּת עֵץ בְּשֵׁם יָקָר, שֶׁמְּקוֹרוֹ בְּאֶרֶץ הֹדּוּ וּמִשָּׁם הוּבָא לְאֶרֶץ עֲרָב; וְנִקְרָא גַּם „קְצִיעָה". וְקָנֶה — קְנֵה בֹשֶׂם (שְׁמוֹת ל׳, כ״ג); וְנִקְרָא גַּם „הַקָּנֶה הַטּוֹב", שֶׁשִּׁמֵּשׁ לִקְטֹרֶת הַסַּמִּים [רְאֵה שְׁמוֹת שָׁם].

כ) דְּדָן — הוּא הַשֵּׁבֶט הָעַרְבִי הַיָּדוּעַ בְּאָרְחוֹת הַמִּסְחָר שֶׁלּוֹ, שֶׁיָּשַׁב בִּצְפוֹנִית מַעֲרָבִית שֶׁל אֶרֶץ עֲרָב. גַּם בְּיָמֵינוּ קוֹרְאִים הָעַרְבִים לְחָרְבוֹת הַמָּקוֹם הַהוּא דַּיְדָן.

הֶעָרוֹת

הַפְּסוּקִים הַבָּאִים מִדָּרוֹם לְצָפוֹן: אֱדֹם, יְהוּדָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דַּמֶּשֶׂק. יט) עָשׁוֹת — תֹּאַר מִמְּקוֹר עָשֹׁת, שֶׁהוֹרָאָתוֹ הַזְהֵר, הַבְהֵק; „שָׁמְנוּ עָשְׁתוּ" (יִרְמְיָהוּ ה׳, כ״ח) = הִצְהִילוּ פָּנִים מִשֶּׁמֶן. כ) דְּדָן — בִּבְרֵאשִׁית י׳, ז׳ הוּא מִתְיַחֵס לְגֶזַע כּוּשׁ.

וַתִּמָּלְאִי וַתִּכְבְּדִי מְאֹד בְּלֵב יַמִּים.
כו בְּמַיִם רַבִּים הֱבִיאוּךְ הַשָּׁטִים אֹתָךְ;
רוּחַ הַקָּדִים שְׁבָרֵךְ בְּלֵב יַמִּים.
כז הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנַיִךְ, מַעֲרָבֵךְ, מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלָיִךְ;
מַחֲזִיקֵי בִדְקֵךְ וְעֹרְבֵי מַעֲרָבֵךְ,
וְכָל־אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ אֲשֶׁר־בָּךְ,

בֵּאוּר

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פְּנֵי אַרְצוֹת עֲרָב עַד הֹדוּ. וּמִסְחָרָהּ הָיָה בְּכָל תַּעֲשִׂיַּת הָאָדָם וְתוֹצֶרֶת הַתַּרְבּוּת הָעוֹלָמִית בָּעֵת הַהִיא, כֹּה הָיְתָה צֹר הַמַּמְלָכָה הָעוֹלָמִית הָרִאשׁוֹנָה בְּהַשְׁפָּעַת מִסְחָרָהּ הַגָּדוֹל, מַה שֶּׁעָשְׂתָה אַחַר כֵּן רוֹמִי בְּחַרְבָּהּ. וּבָזֹאת הוּא מְסַיֵּם אֶת הַתֵּאוּר הַנִּפְלָא שֶׁל מִסְחַר צֹר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ **שָׁרְתוּךְ בְּמַעֲרָבֵךְ** — הָאֳנִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁבַּיָּם שֵׁרְתוּ אוֹתָךְ, הָאֳנִיָּה הַנֶּהְדָּרָה מִכֻּלָּן, בַּהֲבִיאָן אֵלַיִךְ אֶת סְחוֹרָתֵךְ. לְפִי זֶה מַתְחִיל הַמֶּשֶׁךְ הַקִּינָה מֵרֵאשִׁית פָּסוּק כ"ה. **וַתִּמָּלְאִי** — וְכֹה מָלֵאת מִכֹּל הַסְּחוֹרוֹת שֶׁהֵבִיאוּ לָךְ אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ. **וַתִּכְבְּדִי מְאֹד** — הַמַּשָּׂא הָרַב הָיָה כָּבֵד עָלַיִךְ בְּיוֹתֵר, בְּשָׁעָה שֶׁהָיִית בְּלֵב יַמִּים, רָחוֹק מִן הַחוֹף.

כו) וְהָאֳנִיָּה הַגְּדוֹלָה הַמְזֻיֶּנֶת וּמְצֻיֶּדֶת בַּכֹּל יָצְאָה בִּגְאוֹן הֲדָרָהּ מִן הַחוֹף אֶל לֵב הַיָּם. **רוּחַ הַקָּדִים** — הָרוּחַ הַזֶּה נֶחְשַׁב לִמְסֻכָּן בְּיוֹתֵר. וְאוּלָם הוּא רוֹמֵז בָּזֶה, כִּי אָסוֹן צֹר יָבוֹא לָהּ מִן הַמִּזְרָח, מִבָּבֶל.

כז) וְהִנֵּה הָאֳנִיָּה הָאַדִּירָה וְהַנֶּהְדָּרָה תִּצְלֹל תְּהוֹמוֹת וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ. **וְכָל אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ** — זוֹהִי כַּנִּרְאֶה, הוֹסָפַת הַמְסַדֵּר

הֶעָרוֹת

בה) וַתִּמָּלְאִי... — אִם נַמְשִׁיךְ חֲצִי הַפָּסוּק הָרִאשׁוֹן אֶל הַתֵּאוּר הַמִּסְחָרִי, לְפִי נוּסְחָתֵנוּ, רְאֵה בַּבֵּאוּר] יִהְיֶה חֲצִי הַפָּסוּק הַזֶּה כְּמַעֲבָר מִתֵּאוּר הַמִּסְחָר הַגָּדוֹל שֶׁל צֹר הָעִיר לַתֵּאוּר הָאַלֵּגוֹרִי שֶׁל צֹר הָאֳנִיָּה. כז) פָּסוּק זֶה מְמֻלָּא בְּיוֹתֵר לְפִי מִדַּת יֶתֶר הַפְּסוּקִים, וְנִכֶּרֶת בּוֹ יַד הַמְסַדֵּר, שֶׁחִבֵּר שְׁנֵי הַתֵּאוּרִים יַחַד.

כד הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְּמַכְלֻלִים,
בִּגְלוֹמֵי תְּכֵלֶת וְרִקְמָה וּבְגִנְזֵי בְּרֹמִים;
בַּחֲבָלִים חֲבֻשִׁים וַאֲרֻזִים בְּמַרְכֻלְתֵּךְ.
כה אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ שָׁרוֹתַיִךְ מַעֲרָבֵךְ;

בֵּאוּר

כְּתֹבֶת עַתִּיקָה, וְיֵשׁ קוֹרְאִים וּבִמְקוֹם „רֹכְלֵי שְׁבָא" „וְכָל יֹשְׁבֵי אַשּׁוּר וְכָל מָדַי" וּבִמְקוֹם כִּלְמַד"ו. רֹכַלְתֵּךְ — הָיְתָה רוֹכֶלֶת, כְּלוֹמַר: סוֹחֶרֶת אִתָּךְ. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: רְכֻלָּתֵךְ — וּבָא שֵׁם מֻפְשָׁט בְּמוּבַן הַתֹּאַר: רוֹכְלַיִךְ.

כד) בְּמַכְלֻלִים — בְּבִגְדֵי תִפְאָרָה. בִּגְלוֹמֵי — גְּלוֹם = מְעִיל, כְּמוֹ בַּאֲרָמִית: גְּלִימָא. בִּגְלוֹמֵי תְּכֵלֶת וְרִקְמָה — בִּמְעִילִים מִצֶּבַע תְּכֵלֶת מַעֲשֵׂה רִקְמָה. בְּרֹמִים — בָּרֹ"ם הוֹרָאָתוֹ בַּעֲרָבִית: קָלֹעַ, שָׁזוּר, וּ„בְרוֹמִים" הוֹרָאָתוֹ: מִינֵי אֶרֶג, אוֹ שְׂמִיכוֹת, קְלוּעִים וּשְׁזוּרִים מֵחוּטֵי צִבְעוֹנִים. וּבְגִנְזֵי בְּרוֹמִים — וּבְמִינֵי אֶרֶג מָשְׁזָר, כְּרוּכִים וּגְנוּזִים בַּחֲבִילוֹת. בַּחֲבָלִים חֲבֻשִׁים וַאֲרֻזִים — קְשׁוּרִים וּמְהֻדָּקִים הֵיטֵב בַּחֲבָלִים. בְּמַרְכֻלְתֵּךְ — וְהַנִּפְרָד: מַרְכֹּלֶת) כָּל אֵלֶּה הָיוּ בְּשׁוּק מִסְחָרֵךְ. וְיֵשׁ מְחַלְּקִים מִלָּה זוּ לִשְׁתַּיִם: בָּם רְכֻלָּתֵךְ — בָּהֶם עָשׂוּ מִסְחָרֵךְ.

כה) אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ — כָּךְ קָרְאוּ לָאֳנִיּוֹת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלוֹת, שֶׁהָלְכוּ לְיַמִּים רְחוֹקִים; כְּמוֹ שֶׁקּוֹרֵא הַגֶּרְמָנִי לָאֳנִיּוֹת מַדְרֵגָה רִאשׁוֹנָה (Grönlandsfahrer או Ostindienfahrer), וְאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר כַּאן עַל הַסְּחוֹרוֹת הַבָּאוֹת מִתַּרְשִׁישׁ, כִּי עַל זֶה דִּבֶּר כְּבָר לְמַעְלָה (י"ב); אֶלָּא עַל אֳנִיּוֹת גְּדוֹלוֹת בִּכְלָל הַבָּאוֹת מֵאֲרָצוֹת וְאִיִּים רְחוֹקִים מְאֹד. שָׁרוֹתַיִךְ — כְּמוֹ שַׁיָּרוֹתַיִךְ, שַׁיָּרָא בַּאֲרָמִית: אֹרְחָה. אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ שָׁרוֹתַיִךְ מַעֲרָבֵךְ — הָאֳנִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּיוֹתֵר הָיוּ בָּאוֹת שַׁיָּרוֹת שַׁיָּרוֹת לְמִסְחָרֵךְ. וְהַכִּנּוּי שֶׁל שָׁרוֹתַיִךְ מְיֻתָּר, וְעִקָּרוֹ: „שָׁרוֹת מַעֲרָבֵךְ", כְּלוֹמַר: הֵן הָיוּ הָאֹרְחוֹת שֶׁל מַעֲרָבֵךְ; כִּי לֹא אֳנִיָּה אַחַת הָיְתָה בָּאָה לְצֹר, אֶלָּא אֳנִיּוֹת רַבּוֹת בְּבַת אַחַת, בְּשַׁיָּרָה זוֹ עַל הַיַּבָּשָׁה הַבָּאָה בְּשׁוּרָה אֲרֻכָּה שֶׁל גְּמַלִּים. מִסְחָרָהּ שֶׁל צֹר הִקִּיף אֵפוֹא, לְפִי תֵּאוּר הַנָּבִיא אֶת כָּל עוֹלַם הַיִּשּׁוּב הַיָּדוּעַ אָז: בְּמַעֲרָב הִתְפַּשֵּׁט עַל כָּל אִיֵּי הַיָּם הַתִּיכוֹן וְחוֹפָיו, עַד קַצְוֵי סְפָרַד, שֶׁשָּׁם יָסְדָה לָהּ אֶת הַקּוֹלוֹנְיָה תַּרְתֵּסוּס; בְּצָפוֹן — עַל פְּנֵי אִיֵּי יָוָן עַד אַרְצוֹת הַיָּם הַשָּׁחוֹר וְהַיָּם הַכַּסְפִּי וְעַד אַרְמֵנְיָה; בְּמִזְרָח — אֶת אֲרַם נַהֲרַיִם, אַשּׁוּר וּפָרַס; וּבְדָרוֹם —

מִי כְצוֹר כְּדֻמָה בְּתוֹךְ הַיָּם!
לג בְּצֵאת עִזְבוֹנַיִךְ מִיַּמִּים, הִשְׂבַּעַתְּ עַמִּים רַבִּים;
בְּרֹב הוֹנַיִךְ וּמַעֲרָבַיִךְ, הֶעֱשַׁרְתְּ מַלְכֵי־אָרֶץ.
לד עֵת נִשְׁבֶּרֶת מִיַּמִּים בְּמַעֲמַקֵּי־מָיִם;
מַעֲרָבֵךְ וְכָל־קְהָלֵךְ בְּתוֹכֵךְ נָפָלוּ.
לה כֹּל יֹשְׁבֵי הָאִיִּים שָׁמְמוּ עָלָיִךְ;
וּמַלְכֵיהֶם שָׂעֲרוּ שַׂעַר, רָעֲמוּ פָּנִים.
לו סֹחֲרִים בָּעַמִּים שָׁרְקוּ עָלָיִךְ;
בַּלָּהוֹת הָיִית וְאֵינֵךְ עַד־עוֹלָם.

בֵּאוּר

עָלַיִךְ שִׁיר קִינָה כֹּה תָּבוֹא קִינָה בְּתוֹךְ קִינָה. מִי כְצוֹר — מִי הָיָה דוֹמֶה לְצוֹר בִּשְׁאוֹנָהּ וַהֲמוֹנָהּ. דֻּמָה — קֶבֶר, שְׁאוֹל. כְּדֻמָה בְּתוֹךְ הַיָּם — וְעַתָּה הִיא דוֹמֵמָה כְּקֶבֶר בְּתוֹךְ הַיָּם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „מִי כְצוֹר בְּ רָ מָ ה" — מִי דָמָה לְצוֹר בִּגְדֻלָּהּ וּגְאוֹנָהּ.

לג) בְּצֵאת עִזְבוֹנַיִךְ מִיַּמִּים — כַּאֲשֶׁר יָצְאוּ סְחוֹרוֹתַיִךְ מִן הַיַּמִּים. אַנְשֵׁי הַחוֹף מְתָאֲרִים לָהֶם, כִּי הָאֳנִיָּה מְבִיאָה לָהֶם אֶת סְחוֹרָתָהּ מִן הַיַּמִּים, שֶׁעָבְרָה בָהֶם. הִשְׂבַּעַתְּ עַמִּים — כִּי הֵבֵאת לָהֶם מִכָּל טוּב וְלֹא חָסְרוּ דָבָר. הַמִּלָּה „רַבִּים" חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים, וְאָמְנָם מְיֻתֶּרֶת הִיא לְפִי מִשְׁקַל הַקִּינָה.

לד) עֵת נִשְׁבֶּרֶת — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: עַ תָּ[ה] נִ שְׁ בַּ רְ תְּ, וְכֵן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים, יוֹנָתָן וְהַוּוּלְגַּטָּה. וְכָל קְהָלֵךְ בְּתוֹכֵךְ — וְכָל קְהַל הָאֲנָשִׁים, שֶׁהָיָה בְּתוֹכֵךְ, נָפְלוּ אִתָּךְ יַחַד. כָּל הוֹנָהּ וַאֲנָשֶׁיהָ לֹא יָכְלוּ לְהַצִּילָהּ, אַךְ עִמָּהּ יַחַד צָלְלוּ תְהוֹמוֹת.

לה) שָׁמְמוּ — הֻכּוּ בְּשִׁמָּמוֹן. שָׂעֲרוּ שַׂעַר — חָרְדוּ חֲרָדָה גְדוֹלָה. רָעֲמוּ פָּנִים — הֶרְאוּ פָּנִים שֶׁל זַעַף וְהִתְמַרְמְרוּת.

לו) שָׁרְקוּ עָלַיִךְ — שְׁרִיקַת הִשְׁתּוֹמְמוּת. בַּלָּהוֹת — כִּלָּיוֹן פִּתְאוֹמִי. וְאֵינֵךְ עַד עוֹלָם — וְלֹא תָשׁוּבִי תִבָּנִי עוֹד לְעוֹלָם.

הֶעָרוֹת

לד) וְכָל קְהָלֵךְ בְּתוֹכֵךְ — יֵשׁ קוֹרְאִים: „בְּ תוֹ כָ ם", וְהַכִּנּוּי מוּסָב עַל „מַעֲמַקֵּי מָיִם".

וּבְכָל־קְהָלֵךְ אֲשֶׁר בְּתוֹכֵךְ,
יִפְּלוּ בְּלֵב יַמִּים, בְּיוֹם מַפַּלְתֵּךְ.
כח לְקוֹל זַעֲקַת חֹבְלָיִךְ יִרְעֲשׁוּ מִגְרֹשׁוֹת.
כט וְיָרְדוּ מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם כֹּל תֹּפְשֵׂי מָשׁוֹט, מַלָּחִים,
כֹּל חֹבְלֵי הַיָּם, אֶל־הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ.
ל וְהִשְׁמִיעוּ עָלַיִךְ בְּקוֹלָם, וְיִזְעֲקוּ מָרָה;
וְיַעֲלוּ עָפָר עַל־רָאשֵׁיהֶם, בָּאֵפֶר יִתְפַּלָּשׁוּ.
לא וְהִקְרִיחוּ אֵלַיִךְ קָרְחָא*, וְחָגְרוּ שַׂקִּים;
וּבָכוּ אֵלַיִךְ בְּמַר־נֶפֶשׁ מִסְפֵּד מָר.
לב וְנָשְׂאוּ אֵלַיִךְ בְּנִיהֶם קִינָה, — וְקוֹנְנוּ עָלָיִךְ:

* א' במקום ה'.

בֵּאוּר

עַל פִּי הַתֵּאוּר שֶׁל צֹר הָעִיר (רְאֵה לְמַעְלָה פָּסוּק י').

כח) **לְקוֹל זַעֲקַת חֹבְלָיִךְ** — כַּאֲשֶׁר תֵּדְדִי תְּהוֹמָה — **יִרְעֲשׁוּ מִגְרֹשׁוֹת** — מְקוֹמוֹת הַמִּרְעֶה, אֲשֶׁר בַּיַּבָּשָׁה הָרְחוֹקִים מְאֹד מִמְּקוֹם טְבִיעַת הָאֳנִיָּה, יִרְעֲשׁוּ לְקוֹל זַעֲקָתָם הַנּוֹרָאָה.

כט) **וְיָרְדוּ מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם...** — בְּסִגְנוֹן הָאַלֵּגוֹרִי שֶׁל הַקִּינָה קוֹרֵא הַנָּבִיא בְּשֵׁם „אֳנִיּוֹת" לְכָל שְׁאָר עָרֵי הַמִּסְחָר. חָרְבָּנָהּ שֶׁל צֹר יָבִיא קִפָּאוֹן בְּכָל הַמִּסְחָר הָעוֹלָמִי. **אֶל** (=עַל) **הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ** — אַחַר מַפַּלְתֵּךְ לֹא יְמַלְאֵם לִבָּם עוֹד לַעֲבֹר אָרְחוֹת יַמִּים. וְהַכַּוָּנָה: הָעַמִּים הַסּוֹחֲרִים יִהְיוּ כְּמֻכֵּי פַּלָּצוּת, שֶׁאֵינָם מְכֻשָּׁרִים עוֹד לְכָל מִפְעָל וּלְכָל עֵסֶק, בִּלְתִּי אִם לִזְעֹק וּלְיֵלֵל. **וְיַעֲלוּ עָפָר עַל רֹאשָׁם** — מִנְהַג אֲבֵלוּת זֶה יְסוֹדוֹ אוּלַי בָּזֶה, שֶׁבִּזְמַן קָדוּם הָיוּ שָׂמִים הָאֲבֵלִים עַל רֹאשָׁם עָפָר מִקִּבְרוֹ שֶׁל הַמֵּת, אוֹ אֵפֶר מִן הַשְּׂרֵפָה שֶׁשָּׂרְפוּ לִכְבוֹדוֹ, בְּתוֹר קָרְבָּן לְרוּחַ הַמֵּת. **יִתְפַּלָּשׁוּ** — יִתְגַּלְגְּלוּ.

לא) **וְהִקְרִיחוּ אֵלַיִךְ** (=עָלַיִךְ) **קָרְחָה** — יְמָרְטוּ שְׂעַר רֹאשָׁם.

לב) **בְּנִיהֶם** — (בְּנְהִיהֶם) בִּבְכִיָּם. **וְנָשְׂאוּ אֵלַיִךְ** (=עָלַיִךְ) **בְּנִיהֶם קִינָה** — וְהַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: „בְּנֵיהֶם". וְכַאֲשֶׁר יִבְכּוּ כֹּה עָלַיִךְ בְּמַר נֶפֶשׁ, יִשְׂאוּ

וְאַתָּה אָדָם וְלֹא־אֵל,
וַתִּתֵּן לִבְּךָ כְּלֵב אֱלֹהִים.
ג הִנֵּה חָכָם אַתָּה מִדָּנִאֵל;
כָּל־סָתוּם לֹא עֲמָמוּךָ.
ד בְּחָכְמָתְךָ וּבִתְבוּנָתְךָ עָשִׂיתָ לְּךָ חָיִל;
וַתַּעַשׂ זָהָב וָכֶסֶף בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ.
ה בְּרֹב חָכְמָתְךָ, בִּרְכֻלָּתְךָ הִרְבִּיתָ חֵילֶךָ;
וַיִּגְבַּהּ לְבָבְךָ בְּחֵילֶךָ.
ו לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
יַעַן תִּתְּךָ אֶת־לְבָבְךָ כְּלֵב אֱלֹהִים;

בֵּאוּר

אָדָם וְלֹא אֵל — הָאָדָם הוּא סֵמֶל הַחִדָּלוֹן וְהָאַפְסוּת; וְהָאֵל — סֵמֶל הַכֹּחַ וְהַקִּיּוּם הַנִּצְחִיִּים, וְאֵיךְ יָעֹז הָאָדָם לְהִדַּמּוֹת לֵאלֹהִים? **וַתִּתֵּן לִבְּךָ...** — הַלֵּב נֶחְשַׁב בִּימֵי קֶדֶם לְמֶרְכַּז הַהַרְגָּשָׁה וְהַהַכָּרָה: הִרְגַּשְׁתָּ אֶת עַצְמְךָ מְלֵא כֹּחַ כֵּאלֹהִים.

ג) **חָכָם אַתָּה מִדָּנִאֵל** — אֵין זֶה דָּנִאֵל, בֶּן דּוֹרוֹ שֶׁל יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיָה צָעִיר הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ; אַחַד הַיְלָדִים מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה, שֶׁהוּבְאוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּבֶל אַחַר גָּלוּת יְהוֹיָכִין; אֶלָּא אַחַד מִגִּבּוֹרֵי הָאַגָּדָה הַמִּזְרָחִית הָעַתִּיקָה, כְּנֹחַ וְאִיּוֹב, בָּאַגָּדָה זוֹ, שֶׁהָיְתָה יְדוּעָה אָז בָּעָם וְאָבְדָה לָנוּ בְּמֶשֶׁךְ הָעֵת, הָיָה דָּנִאֵל זֶה מְתֹאָר כְּצַדִּיק גָּדוֹל וְחָכָם נִפְלָא מֵאֵין כָּמֹהוּ [וּרְאֵה לְמַעְלָה י״ד, י״ד וּבַבֵּאוּר שָׁם]. **כָּל סָתוּם לֹא עֲמָמוּךָ** — כָּל דָּבָר סָתוּם, כְּלוֹמַר: נֶעְלָם וּבִלְתִּי מוּבָן, לֹא הָיָה נִסְתָּר מִמְּךָ.

ד) **עָשִׂיתָ לְּךָ חָיִל** — רָכַשְׁתָּ לְךָ עֹשֶׁר. **וַתַּעַשׂ** — וַתֶּאֱסֹף, וַתִּרְכֹּשׁ.

ה) **בְּרֹב חָכְמָתְךָ, בִּרְכֻלָּתְךָ** — בְּמִסְחָרְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּהַלְתָּ בְּחָכְמָה רַבָּה,

הֶעָרוֹת

ג) **עֲמָמוּךָ** — פֹּעַל עָמַם מְקוֹרוֹ בָּאֲרָמִית, וְהוֹרָאָתוֹ: הָיָה כֵּהֶה, אָפֵל; וּפֵרוּשׁ „לֹא עֲמָמוּךָ" — לֹא חָשְׁכוּ מִמְּךָ, לֹא נֶעֶלְמוּ מִנֶּגֶד עֵינֵי שִׂכְלֶךָ; וּבָא הַכִּנּוּי בְּיַחַס הַפָּעוּל בִּמְקוֹם הַיַּחַס שֶׁמִּמֶּנּוּ. וְכֵן: „בָּנַי יְצָאוּנִי" (יִרְמְיָהוּ י׳, כ׳) = יָצְאוּ מִמֶּנִּי.

כח.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, אֱמֹר לִנְגִיד
צֹר: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
יַעַן גָּבַהּ לִבְּךָ וַתֹּאמֶר: אֵל אָנִי,
מוֹשַׁב אֱלֹהִים יָשַׁבְתִּי בְּלֵב יַמִּים;

בֵּאוּר

פֶּרֶק כח.

נְבוּאוֹת עַל חֻרְבַּן צֹר.

ב) **לִנְגִיד צֹר** — לְמֶלֶךְ צֹר. מֶלֶךְ צֹר בִּימֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר הָיָה אֶתְבַּעַל (Jthobaal) הַשֵּׁנִי. אֲבָל אֵין הַנָּבִיא מְכַוֵּן כָּאן לְאִישִׁיּוּתוֹ הַפְּרָטִית שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַזֶּה, אֶלָּא לְסֵמֶל מַלְכוּת צֹר, שֶׁהִתְגַּשְּׁמָה בְּבָא־כֹחָהּ הַמֶּלֶךְ; וְגַם הַחֵטְא וְהָעֹנֶשׁ הַמְפֹרָטִים לְהַלָּן אֵינָם מְיֻחָדִים לְמֶלֶךְ צֹר בְּתוֹר אִישׁ פְּרָטִי, אֶלָּא לַמַּמְלָכָה כֻּלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁיְּבֹאַר לְהַלָּן. **אֵל אָנִי** — הֶעָוֹן הָרָאשִׁי שֶׁל מַמְלֶכֶת צֹר הָאַדִּירָה וְהָעֲשִׁירָה הָיָה בִּטְחוֹנָהּ הַנִּפְרָז בְּעָשְׁרָהּ הָרַב וּבְתַעֲצוּמוֹת עֻזָּהּ; גַּאֲוָתָהּ הַגְּדוֹלָה וֶאֱמוּנָתָהּ בְּקִיּוּמָהּ הַנִּצְחִי, כִּי אֵין כֹּחַ בָּעוֹלָם אֲשֶׁר יוּכַל לְהַכְנִיעָהּ. „גַּבְהוּת אָדָם" זוֹ פּוֹגַעַת בִּכְבוֹד הָאֱלֹהִים, שֶׁרַק הוּא מְקוֹר הַכֹּחַ וְאַף לוֹ הַקִּיּוּם הַנִּצְחִי; וּלְפִיכָךְ נֶחְשְׁבָה בְּעֵינֵי הַנְּבִיאִים לְחֵטְא הַיּוֹתֵר גָּדוֹל. עֲוֹנָהּ זֶה שֶׁל הַמַּמְלָכָה מְיַחֵס הַנָּבִיא לְבָא־כֹחָהּ הַמֶּלֶךְ, בְּאוֹמֵר: „אֵל אָנִי"; צִיּוּר הַמַּתְאִים לוֹ בְּיִחוּד, כִּי מַלְכֵי צֹר כְּמַלְכֵי מִצְרַיִם הִתְיַחֲסוּ בְּמוֹצָאָם הַקַּדְמוֹן מִן הָאֱלֹהִים. **מוֹשַׁב אֱלֹהִים** — „צֹר הַחֲדָשָׁה", שֶׁהָיְתָה בְּנוּיָה עַל סֶלַע אַדִּיר בַּיָּם וּמְבֻצָּרָה מְאֹד, נִדְמְתָה לִמְקוֹם „מוֹשַׁב אֱלֹהִים" בְּמִתּוּס שֶׁל הָעַמִּים הַקַּדְמוֹנִים, [הַנִּקְרָא גַּם „הַר מוֹעֵד, יַרְכְּתֵי צָפוֹן"], שֶׁאֵין בֶּן תְּמוּתָה יָכוֹל לָבוֹא שָׁמָּה. וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא קוֹרֵא לְצוֹר בְּשֵׁם „מוֹשַׁב אֱלֹהִים" עַל שֵׁם הַמִּקְדָּשׁ הַנֶּהְדָּר, שֶׁהָיָה בָּנוּי בָּהּ לִכְבוֹד מֶלְקַרְת־הֵרַקְלֶס, שֶׁאִי־סֶלַע זֶה הָיָה מִקְדָּשׁ לָהֶם. וְאַתָּה

הֶעָרוֹת

ב) **לִנְגִיד צֹר** — נָגִיד גָּדוֹל מִנָּשִׂיא, וְהוּא תֹּאַר נִרְדָּף לְמֶלֶךְ [רְאֵה לְהַלָּן פָּסוּק י"ב]; וְכֵן: „חִזְקִיָּהוּ נְגִיד עַמִּי" (מְלָכִים ב' כ', ה').

י מוֹתֵי עֲרֵלִים תָּמוּת בְּיַד־זָרִים;
כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

* *
*

יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָֹה אֵלַי לֵאמֹר:
יב בֶּן־אָדָם, שָׂא קִינָה עַל־מֶלֶךְ צוֹר;
וְאָמַרְתָּ לּוֹ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
אַתָּה חוֹתֵם תָּכְנִית,
מְלֵא חָכְמָה וּכְלִיל יֹפִי.

בֵּאוּר

י) מוֹתֵי עֲרֵלִים — הַקַּדְמוֹנִים תֵּאֲרוּ לָהֶם אֶת חַיֵּי הַמֵּתִים בַּשְּׁאוֹל כְּחַיֵּי הַחַיִּים עַל הָאָרֶץ; וּכְמוֹ שֶׁהָיָה הֶעָרֵל לְחֶרְפָּה בֵּין הַחַיִּים, עַד שֶׁ„נִּכְרַת מִקֶּרֶב עַמּוֹ" [=גֹּרַשׁ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, כִּי בְּעִקָּרָהּ הָיְתָה הַמִּילָה סִמָּן שַׁיָּכוּת הָאִישׁ לְשִׁבְטוֹ], כֵּן גְּדֵלָה חֶרְפַּת הֶעָרֵל גַּם בְּעוֹלַם הַמָּוֶת, בַּשְּׁאוֹל. אֶת הָעָרְלָה חָשְׁבוּ, כְּנִרְאֶה, גַּם הַצֹּרִים לְחֶרְפָּה, כִּי לְפִי דִבְרֵי הֵרוֹדוֹט (II, 104) הָיוּ גַם הַצִּידוֹנִים מוּלִים כִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

י"א — י"ט קִינָה עַל מֶלֶךְ צֹר.

יא) תָּכְנִית — בְּמוּבַן מַתְכֹּנֶת, וּפֵרוּשׁוֹ: יַחַס קָבוּעַ בְּמִדַּת הַחֲלָקִים שֶׁל דָּבָר מֻרְכָּב (Proportio), הַרְמוֹנִיָּה. אַתָּה חוֹתַם תָּכְנִית — אַתָּה הָיִיתָ הַחוֹתָם, הַסִּמָּן, הַסֵּמֶל שֶׁל הַהַרְמוֹנִיָּה. מְלֵא חָכְמָה — הַשֵּׁם חָכְמָה בָּא כַּאן בְּמוּבַן אָמָּנוּת; וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל בְּצַלְאֵל: „וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה" (שְׁמוֹת ל"ה, ל"א). צֹר גָּדְלָה לֹא רַק בְּעָשְׁרָהּ וֶעֱזוּזָהּ, כִּי עָלְתָה גַּם בְּמַעֲלוֹת הָאָמָּנֻיּוֹת הַיָּפוֹת. וּכְלִיל יֹפִי — וְשָׁלֵם בְּטַעַם הַיֹּפִי.

הֶעָרוֹת

י) מוֹתֵי — כְּמוֹ „מְמוֹתֵי" בְּפָסוּק ח' וּרְאֵה שָׁם.

ז לָכֵן הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ זָרִים, עָרִיצֵי גּוֹיִם;
וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם עַל־יְפִי חָכְמָתֶךָ,
וְחִלְּלוּ יִפְעָתֶךָ.

ח לַשַּׁחַת יוֹרִדוּךָ, וָמַתָּה
מְמוֹתֵי חָלָל בְּלֵב יַמִּים.

ט הֶאָמֹר תֹּאמַר: אֱלֹהִים אָנִי, לִפְנֵי הֹרְגֶךָ?
וְאַתָּה אָדָם וְלֹא־אֵל בְּיַד מְחַלְלֶךָ.

בֵּאוּר

ז) עָרִיצֵי גּוֹיִם — תֹּאַר זֶה בָּא כָּאן בְּמוּבַן הַהַפְלָגָה: הֶעָרִיצִים, הָאַכְזָרִים, יוֹתֵר מִכָּל הַגּוֹיִם, וְהַכַּוָּנָה לַכַּשְׂדִּים. וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם — יִשְׁלְפוּ אֶת חַרְבוֹתָם מִתַּעְרָן. עַל יְפִי חָכְמָתֶךָ — עַל הַיָּפֶה, שֶׁרָכַשְׁתָּ לְךָ בְּחָכְמָתְךָ. וְחִלְּלוּ יִפְעָתֶךָ — וְיַשְׁפִּילוּ הוֹד כְּבוֹדֶךָ.

ח) מְמוֹתֵי חָלָל — מִיתָה קָשָׁה, אַכְזָרִיָּה, כְּמִיתַת הֶחָלָל בַּמִּלְחָמָה, שֶׁלֹּא טִפְּלוּ בוֹ בְּחֶמְלָה, כְּמוֹ שֶׁמְּטַפְּלִים בְּחוֹלֶה הַשּׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ; וְיֵשׁ שֶׁגַּם קְבוּרָה בְּכָבוֹד לֹא תִהְיֶה לוֹ.

ט) מְחַלְלֶךָ — דּוֹקֶרְךָ, הוֹרְגֶךָ [רְאֵה הֶעָרוֹת לְפָסוּק ז׳ עַל „וְחִלְּלוּ"].

הֶעָרוֹת

ז) וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם — הַפֹּעַל הֵרִיק נִמְשַׁךְ בָּעִנְיָן אֶל הַתַּעַר, שֶׁיִּשָּׁאֵר רֵיק לְאַחַר שֶׁיִּשְׁלְפוּ אֶת הַחֶרֶב מִמֶּנּוּ. וְחִלְּלוּ — עִקַּר הוֹרָאַת הַפֹּעַל חָלַל: דָּקַר, נָקַב; וּמִזֶּה: „וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי" (תְּהִלִּים ק"ט, כ"ב) = נָקוּב, קָרוּעַ, וְהַשֵּׁמוֹת: חַלּוֹן, חָלִיל, חָלָל, מְחִלָּה. וּבָא בְּהַשְׁאָלָה לַהֲרִיסָה וְחֻרְבָּן: „מִקְדָּשִׁי, כִּי נִחָל" (לְמַעְלָה כ"ה ג׳). וְהַפִּעֵל — חִלֵּל, גַּם חוֹלֵל, בָּא בְּמוּבַן הַשְׁפֵּל, הוֹרֵד מֵעֶרֶךְ קְדֻשָּׁתוֹ; כִּי הַדָּבָר הַנִּדְקָר מִתְבַּזֶּה. וְכַאן הוֹרָאָתוֹ כְּפוּלָה: וְחִלְּלוּ — יִדְקְרוּ בְּחַרְבוֹתָם וִיבַזּוּ, יַשְׁפִּילוּ יִפְעָתֶךָ.
ח) מְמוֹתֵי — הַשֵּׁם מָמוֹת, מִן מוּת [כְּמוֹ מָנוֹס מִן נוּס] פֵּרוּשׁוֹ: בֶּן מָוֶת, נִתָּן לַהֶרֶג. מְמוֹתֵי חָלָל — מִיתַת חֲלָלִים בִּידֵי אָדָם.

בְּיוֹם הִבָּרַאֲךָ כּוֹנָנוּ.
יד אַתְּ־כְּרוּב מִמְשַׁח הַסּוֹכֵךְ;
וּנְתַתִּיךָ בְּהַר קֹדֶשׁ, אֱלֹהִים הָיִיתָ,
בְּתוֹךְ אַבְנֵי־אֵשׁ הִתְהַלָּכְתָּ.
טו תָּמִים אַתָּה בִּדְרָכֶיךָ מִיּוֹם הִבָּרְאָךְ;

בֵּאוּר

תֻּפֶּיךָ וַחֲלִילֶיךָ אֶצְלֶךָ. בְּיוֹם הִבָּרַאֲךָ כּוֹנָנוּ — מֵרֵאשִׁית הֱיוֹתְךָ הוּכָנוּ. כְּלֵי זֶמֶר אֵלֶּה לְשַׂמֵּחַ אֶת לְבָבֶךָ. הַמּוּסִיקָה הָיְתָה נְפוֹצָה מְאֹד בְּפֵנִיקְיָה (רְאֵה לְמַעְלָה כ"ה, י"ג). וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ — אַרְגָּזִים יְקָרִים בְּתַבְנִית תֻּפִּים, וּבָהֶם הָיוּ נְקָבִים וְגוּמוֹת, לִגְנֹז שָׁם אֶת הַטַּבָּעוֹת וּשְׁאָר הַתַּכְשִׁיטִים הַיְקָרִים.

יד) אַתְּ — (=אַתָּה) וְזוֹהִי תְּמוּנָה אֲרָמִית. מִמְשַׁח — מִדָּה, מִמְּקוֹר מָשַׁח בְּהוֹרָאָתוֹ הָאֲרָמִית: מָדַד; וּמִזֶּה בַּמִּשְׁנָה הַשֵּׁם מְשִׁיחָה = חֶבֶל, שֶׁמּוֹדְדִים בּוֹ. כְּרוּב מִמְשַׁח — כְּרוּב גָּדוֹל, כְּמוֹ: „אִישׁ מִדָּה" (דִּבְרֵי הַיָּמִים א' י"א, כ"ג) = אִישׁ רָם הַקּוֹמָה. אַתְּ כְּרוּב מִמְשַׁח — לְאַחַר שֶׁאָמַר: „בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ", הוּא מְדַמֵּהוּ לְאַחַד הַכְּרוּבִים הַשּׁוֹמְרִים עַל גַּן הָעֵדֶן (בְּרֵאשִׁית ג', כ"ד). הַסּוֹכֵךְ — הַפּוֹרֵשׂ אֶת כְּנָפָיו הַגְּדוֹלוֹת לְהָגֵן עַל כָּל סְבִיבָיו. וּנְתַתִּיךָ בְּהַר קֹדֶשׁ — וּכְאַחַד מִבְּנֵי הָאֱלֹהִים הוֹשַׁבְתִּיךָ בְּ„הַר קֹדֶשׁ", מְקוֹם „מוֹשַׁב הָאֱלֹהִים"; הוּא „הַר מוֹעֵד" אֲשֶׁר בְּ„יַרְכְּתֵי צָפוֹן", שֶׁרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, וְשֶׁעֵדֶן גַּן הָאֱלֹהִים מִשְׂתָּרֵעַ לְרַגְלָיו. אֱלֹהִים הָיִיתָ — כֹּה הָיִיתָ לְאַחַד הָאֵלִים הַשּׁוֹכְנִים שָׁמָּה. בְּתוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הִתְהַלָּכְתָּ — „הַר קֹדֶשׁ" זֶה מֵקִיא מִקִּרְבּוֹ לֶהָבוֹת, בְּרָקִים וְאַבְנֵי אֵשׁ, לְבַל יָהִין בֶּן־תְּמוּתָה לְהַעְפִּיל וְלַעֲלוֹת עָלָיו; וְאַתָּה כְּאַחַד הָאֵלִים הִתְהַלַּכְתָּ בֵּינֵיהֶן. זֶהוּ תֵּאוּר בְּרוּחַ הַמִּתּוֹלוֹגְיָה הַקְּדוּמָה וְהַכַּוָּנָה: מֶלֶךְ צוֹר יָשַׁב לוֹ עַל סַלְעוֹ הָרָם וְהַמְבֻצָּר בְּלֵב יַמִּים, כֵּאלֹהִים עַל „הַר קֹדֶשׁ", בְּתוֹךְ כָּל סְגֻלּוֹת תִּפְאֶרֶת וּשְׂכִיּוֹת הַחֶמְדָּה; וּמִשָּׁם פָּרַשׂ חָסוּתוֹ לְהָגֵן עַל מוֹשְׁבוֹת מַמְלַכְתּוֹ הָרְחוֹקוֹת, וְכָל אוֹיֵב לֹא יָכֹל לָגֶשֶׁת אֵלָיו.

טו) תָּמִים הָיִיתָ בִּדְרָכֶיךָ — בָּרִאשׁוֹנָה

הֶעָרוֹת

יד) אַתְּ — (=אַתָּה) וְזוֹהִי תְּמוּנָה אֲרָמִית. אַנְתְּ; וְכֵן: „אִם כָּכָה אַתְּ עֹשֶׂה לִּי" (בַּמִּדְבָּר י"א, ט"ו); „וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ" (דְּבָרִים ה', כ"ד).

יג בְּעֵדֶן גַּן־אֱלֹהִים הָיִיתָ;
כָּל־אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתֶךָ:
אֹדֶם, פִּטְדָה וְיַהֲלֹם,
תַּרְשִׁישׁ, שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה,
סַפִּיר, נֹפֶךְ וּבָרְקַת;
וְזָהָב מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ בָּךְ,

בֵּאוּר

יג) מְתָאֵר אֶת אָשְׁרוֹ וּכְבוֹד תִּפְאַרְתּוֹ לְפָנִים: בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ — אַתָּה שֶׁאָמַרְתָּ: „אֵל אָנִי!" יָשַׁבְתָּ לְךָ בְּעֵדֶן גַּן הָאֱלֹהִים. גַּם, בַּאֲגָדַת הָעֵדֶן שֶׁבַּתּוֹרָה „מִתְהַלֵּךְ אֱלֹהִים בַּגָּן לְרוּחַ הַיּוֹם". מְסֻכָתֶךָ — מִכְסֶךָ. כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתֶךָ — הַבְּגָדִים שֶׁכִּסּוּ אֶת גּוּפְךָ הָיוּ מְשֻׁבָּצִים כָּל מִינֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: מְסֻכָתֶךָ — הַחֻפָּה שֶׁיָּשַׁבְתָּ תַּחְתֶּיהָ, כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הַקֶּדֶם. אֹדֶם — אֶבֶן יְקָרָה מִצֶּבַע אָדֹם: Karneal, אוֹ Rubin. פִּטְדָה — Topas. בִּלְשׁוֹן סַנְסְקְרִיט: Pita = הַכֶּתֶם. יַהֲלֹם — Jaspis. תַּרְשִׁישׁ — Chrisolyth. שֹׁהַם — Onyx. יָשְׁפֵה — מְשָׁעֲרִים, שֶׁהִיא הָאֶבֶן הַנִּקְרֵאת: Beryll. סַפִּיר — אֶבֶן טוֹבָה מַמַּרְאֵה הַתְּכֵלֶת. נֹפֶךְ — Karfunkel, אוֹ Granat. וּרְאֵה לְמַעְלָה כ"ז, ט"ז. וּבָרְקַת — הַנִּקּוּד הָרָגִיל: בָּרֶקֶת: Smaragd, וּבִלְשׁוֹן סַנְסְקְרִיט: Marakota. הַכָּתוּב פּוֹרֵט כָּאן תִּשְׁעָה מִינֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים שֶׁבְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט לַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (שְׁמוֹת כ"ח, י"ז). וְזָהָב מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ בָּךְ — וְזָהָב טָהוֹר הָיְתָה מְלֶאכֶת־הַמַּחֲשֶׁבֶת שֶׁל

הֶעָרוֹת

יג) מְסֻכָתֶךָ — יֵשׁ קוֹרְאִים: מַסֻּכָּתֶךָ = מַשְׂכֻּתֶךָ, כְּמוֹ „מַשְׂכִּיתֶךָ", וְהוּא שֵׁם כּוֹלֵל לְכָל כְּלֵי חֶמְדָּה; וְהַכַּוָּנָה: כָּל כְּלֵי חֶמְדָּתְךָ הָיוּ מְשֻׁבָּצִים אֲבָנִים יְקָרוֹת. אֹדֶם... וּבָרְקַת — יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי זוֹהִי תּוֹסֶפֶת־בֵּאוּר מְאֻחֶרֶת לְ„כָל אֶבֶן יְקָרָה". הַ„בֵּאוּר" לָקוּחַ מִתֵּאוּר הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת שֶׁבְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט (שְׁמוֹת כ"ח, י"ז). וּפֶלֶא, שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גַּם „לֶשֶׁם, שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה" (שָׁם). וְזָהָב — נִמְשָׁךְ אֶל „מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ..." נְקָבֶיךָ — נִרְדָּף עִם חֲלִילֶיךָ, כִּי הַשֵּׁם חָלִיל מִמְּקוֹר חָלָל, שֶׁהוֹרָאָתוֹ: דָּקֹר, נָקֹב.

לִפְנֵי מְלָכִים נְתַתִּיךְ לְרַאֲוָה בָךְ.
יח מֵרֹב עֲוֺנֶיךָ, בְּעֶוֶל רְכֻלָּתְךָ, חִלַּלְתָּ מִקְדָּשֶׁיךָ;
וָאוֹצִא־אֵשׁ מִתּוֹכְךָ הִיא אֲכָלַתְךָ,
וָאֶתֶּנְךָ לְאֵפֶר עַל־הָאָרֶץ לְעֵינֵי כָּל־רֹאֶיךָ
יט כָּל־יוֹדְעֶיךָ בָּעַמִּים שָׁמְמוּ עָלֶיךָ;
בַּלָּהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד־עוֹלָם.

כ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כא בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ
אֶל־צִידוֹן, וְהִנָּבֵא עָלֶיהָ. כב וְאָמַרְתָּ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִנְנִי עָלַיִךְ, צִידוֹן, וְנִכְבַּדְתִּי בְּתוֹכֵךְ; וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה, בַּעֲשׂוֹתִי
בָהּ שְׁפָטִים, וְנִקְדַּשְׁתִּי בָהּ. כג וְשִׁלַּחְתִּי־בָהּ דֶּבֶר וָדָם
בְּחוּצוֹתֶיהָ, וְנִפְלַל חָלָל בְּתוֹכָהּ, בְּחֶרֶב עָלֶיהָ מִסָּבִיב; וְיָדְעוּ

בֵּאוּר

מִמָּרוֹם מַצָּבְךָ אַרְצָה. לְרַאֲוָה בָךְ — לְהִסְתַּכֵּל בְּךָ בְּרִגְשֵׁי נְקָמָה וָבוּז.

יח) בְּעֶוֶל רְכֻלָּתְךָ — עַל יְדֵי הָעַוְלָה וְהַמִּרְמָה שֶׁבְּמִסְחָרְךָ — חִלַּלְתָּ מִקְדָּשֶׁיךָ — כְּלוֹמַר: אֶת הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ „מוֹשַׁב אֱלֹהִים" שֶׁיָּשַׁבְתָּ בּוֹ (ב'), וְהֶרְאֵיתָ שֶׁאֵין אַתָּה כְּדַאי לָשֶׁבֶת שָׁם. וָאוֹצִיא אֵשׁ מִתּוֹכְךָ — תַּחַת שֶׁקֹּדֶם לָכֵן הִתְהַלַּכְתָּ כְּבֶן־אֱלֹהִים בֵּין אַבְנֵי אֵשׁ, תִּהְיֶה עַתָּה לִשְׂרֵפָה, מַאֲכֹלֶת אֵשׁ.

יט) שָׁמְמוּ עָלֶיךָ — הִשְׁתּוֹמְמוּ עַל מַפַּלְתֶּךָ. בַּלָּהוֹת — סֵמֶל הַבַּלָּהוֹת.

כ' – כ"ו) הַנְּבוּאָה הַשְּׁבִיעִית:

עַל צִידוֹן.

כא) צִידוֹן — הָרִאשׁוֹנָה בִּזְמַן וְהַשְּׁנִיָּה בְּמַעֲלָה לְצֹר בֵּין יֶתֶר עָרֵי פֵּנִיקְיָה. וְנִכְבַּדְתִּי בְּתוֹכֵךְ — אֶכָּבֵד בְּקִרְבֵּךְ עַל יְדֵי הַשְּׁפָטִים שֶׁאֶעֱשֶׂה בָּךְ. וְיָדְעוּ... — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְיָדַעַתְּ — בַּעֲשׂוֹתִי־בָךְ שְׁפָטִים, וְנִקְדַּשְׁתִּי בָךְ". הַכֹּל בְּגוּף שֵׁנִי. וְכֵן גַּם לְהַלָּן בְּפָסוּק כ"ג. וְנִקְדַּשְׁתִּי בָהּ — אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִתְקַדֵּשׁ וּמִתְעַלֶּה. בְּשָׁעָה שֶׁמַּכִּירִים אֶת כֹּחוֹ וְשִׁלְטוֹנוֹ הַיְחִידִי בָּעוֹלָם.

כג) וְנִפְלַל — ו=וְנָפַל] וְנִבְפְּלָה הַלָּמֶד בְּטָעוּת. חָלָל — [שֵׁם קִבּוּצִי], הֲרוּגִים.

עַד־נִמְצָא עַוְלָתָה בָּךְ.

טז בְּרֹב רְכֻלָּתְךָ מָלוּ תוֹכְךָ חָמָס וַתֶּחֱטָא;
וָאֲחַלֶּלְךָ מֵהַר אֱלֹהִים,
וָאַבֶּדְךָ, כְּרוּב הַסֹּכֵךְ, מִתּוֹךְ אַבְנֵי־אֵשׁ.

יז גָּבַהּ לִבְּךָ בְּיָפְיֶךָ,
שִׁחַתָּ חָכְמָתְךָ עַל־יִפְעָתֶךָ;
עַל־אֶרֶץ הִשְׁלַכְתִּיךָ,

*חסר א'.

בֵּאוּר

שָׁלֵם, כְּלוֹמַר: נָקִי מֵעָוֺן, הָיִיתָ וְרָאוּי לִהְיוֹת בְּ„הַר הַקֹּדֶשׁ" כְּאַחַד מִבְּנֵי הָאֱלֹהִים. עַד נִמְצָא עַוְלָתָה בָּךְ — עַד אֲשֶׁר נִמְצָא בְךָ חֵטְא, הָאָמוּר לְהַלָּן.

טז) תֵּאוּר הֶעָוֺן בָּא אַךְ בַּנִּמְשָׁל בִּלְבַד: בְּרֹב רְכֻלָּתְךָ — כַּאֲשֶׁר גָּדַל וְרָחַב מִסְחָרְךָ — מָלוּ (=מָלְאוּ) תּוֹכְךָ חָמָס — בְּמִדָּה שֶׁהֶעֱשַׁרְתָּ גָּבְרָה בְךָ תַּאֲוַת הַבֶּצַע לֶאֱסֹף הוֹן שֶׁלֹּא בְּצֶדֶק. וָאֲחַלֶּלְךָ מֵהַר אֱלֹהִים — הַנָּבִיא חוֹזֵר אֶל הַמָּשָׁל בְּרוּחַ הַמִּתּוֹלוֹגִי: הַכְּרוּב, שֶׁהָיָה לֵאלֹהִים וְיָשַׁב בְּהַר הָאֱלֹהִים, הִשְׁחִית אֶת דַּרְכּוֹ; וָאֲחַלֶּלְךָ מֵהַר הָאֱלֹהִים — אָז הִשְׁפַּלְתִּיךָ, כְּלוֹמַר: גֵּרַשְׁתִּיךָ מֵהַר אֱלֹהִים. וָאַבֶּדְךָ (=וָאֲאַבֶּדְךָ)... מִתּוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ — וְהִשְׁמַדְתִּיךָ, מִבְטָא זֶה מַתְאִים יוֹתֵר לַמָּשָׁל מִלַּנִּמְשָׁל, כְּלוֹמַר: גֵּרַשְׁתִּיךָ כָּלָה מֵהִתְהַלֵּךְ עוֹד כְּאַחַד הָאֵלִים עַל הַר אֱלֹהִים הַמֻּקָּף לֶהָבוֹת וְאַבְנֵי אֵשׁ עַל כָּל סְבִיבוֹתָיו. צִיּוּר פִּיּוּטִי זֶה מַזְכִּירֵנוּ אֶת הָאַגָּדָה עַל הַמַּלְאָכִים, בְּנֵי הָאֱלֹהִים, שֶׁהָשְׁלְכוּ בַּעֲוֺנָם מִשָּׁמַיִם אַרְצָה.

יז) שִׁחַתָּ חָכְמָתְךָ עַל יִפְעָתֶךָ — אִבַּדְתָּ אֶת חָכְמָתְךָ בִּשְׁבִיל זֹהַר תִּפְאַרְתֶּךָ; כָּל מַשְׂאַת נַפְשְׁךָ הָיְתָה רַק לְהִתְפָּאֵר וּלְהִתְהַדֵּר; וְלֹא לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וָצֶדֶק, כְּמוֹ שֶׁהַחָכְמָה הָאֲמִתִּית דּוֹרֶשֶׁת. עַל אֶרֶץ הִשְׁלַכְתִּיךָ — עַל כֵּן הִשְׁלַכְתִּיךָ

הֶעָרוֹת

טז) מָלוּ (=מָלְאוּ) תוֹכְךָ חָמָס — הַנּוֹשֵׂא — תּוֹכְךָ — בְּיָחִיד וְהַנָּשׂוּא בְּרַבִּים. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „מָלֵאתָ חָמָס".

כט.

א בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂרִית, בָּעֲשִׂרִי, בִּשְׁנֵים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ, הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בֵּאוּר

יְהוּדָה לִמְרֹד בְּבָבֶל, בְּהַבְטִיחוֹ לָהֶם אֶת עֶזְרָתוֹ; וּלְסוֹף בְּבוֹא אֲלֵיהֶם הָאוֹיֵב הַגָּדוֹל עֲזָבָם לְנַפְשָׁם. פּוֹלִיטִיקָה־שֶׁל־בְּגִידָה זוֹ הָיְתָה הַגּוֹרֶמֶת לְחֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וְאָבְדַן מַמְלֶכֶת יְהוּדָה; וּבְזֹאת גָּדַל עֲוֹן מִצְרַיִם מֵעֲוֹן כָּל יֶתֶר הָעַמִּים הַשְּׁכֵנִים לִיהוּדָה. אֲבָל מִלְּבַד הֶעָוֹן הַגָּדוֹל הַזֶּה לְעַם יִשְׂרָאֵל, מָצָא הַנָּבִיא בְּמִצְרַיִם עָוֹן גָּדוֹל מִנְּשֹׂא לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא עֲוֹן הַגַּאֲוָה, הַהִתְנַשְּׂאוּת וְהַהִתְפָּאֲרוּת בְּכֹחוֹ וּבְשִׁלְטוֹנוֹ הַתַּקִּיף; וּבָזֹאת פָּגַע בִּכְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא הַשַּׁלִּיט הַיְחִידִי בָּעוֹלָם, וְאַף לוֹ לְבַדּוֹ הַכֹּחַ וְהַיְכֹלֶת; עַל כֵּן יַעֲשֶׂה בּוֹ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁפָטִים נוֹרָאִים, לְמַעַן יֵדַע וְיַכִּיר גַּם הוּא, מִי הוּא הַשַּׁלִּיט הָאֲמִתִּי וּמַנְהִיג הַהִסְטוֹרְיָה הָאֱנוֹשִׁית בָּעוֹלָם.

בְּקֹבֶץ זֶה בָּאוּ שֶׁבַע נְבוּאוֹת עַל מִצְרַיִם וְעַל פַּרְעֹה (1) כ״ט, א׳—ט״ז; 2) י״ז—כ״א; 3) ל׳, א׳—י״ט; 4) כ׳—כ״ו; 5) ל״א, א׳—י״ח; 6) ל״ב, א׳—ט״ז; 7) י״ז—ל״ב). כ״ב הַנְּבוּאוֹת הַלָּלוּ מְסֻמָּנוֹת בִּזְמַנָּן וְנֶאֶמְרוּ, אוֹ נִכְתְּבוּ, בְּמֶשֶׁךְ יוֹתֵר מִשְּׁתֵּי שָׁנִים. הָרִאשׁוֹנָה שִׁבְעָה חֳדָשִׁים לִפְנֵי חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, וְהָאַחֲרוֹנָה כְּשָׁנָה וָחֵצִי אַחַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלָיִם. וְאַף הַנְּבוּאָה הַשְּׁנִיָּה (י״ז—כ״א) מְאֻחֶרֶת הַרְבֵּה יוֹתֵר.

פֶּרֶק כ״ט: נְבוּאָה רִאשׁוֹנָה.

א) בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂרִית — לְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ וּלְגָלוּת יְהוֹיָכִין, הִיא שְׁנַת 587 לִפְנֵי סְפִירָתֵנוּ, נְבוּאָה זוֹ נֶאֶמְרָה אֵפוֹא לִפְנֵי הַנְּבוּאָה עַל צֹר (רְאֵה לְמַעְלָה כ״ו, א׳). בָּעֲשִׂרִי — בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי, הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת. זוֹ הָיְתָה, כַּנִּרְאֶה, הָעֵת שֶׁיָּצָא חֵיל מִצְרַיִם לְעֶזְרַת יְהוּדָה, וְצִבְאוֹת הַכַּשְׂדִּים הַצָּרִים עַל יְרוּשָׁלַיִם הֵסִירוּ לְפִי שָׁעָה אֶת הַמָּצוֹר (רְאֵה יִרְמְיָהוּ ל״ז). הַמְּאֹרָע הַזֶּה נָתַן תִּקְוָה בְּלֵב אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, כִּי גְּאֻלָּתָם קְרוֹבָה, וְגַם בְּקֶרֶב הַגּוֹלִים, אֲשֶׁר בְּבָבֶל הִתְעוֹרְרָה הַתִּקְוָה לְהַצָּלַת יְרוּשָׁלַיִם מִידֵי הַכַּשְׂדִּים, אֲבָל יִרְמְיָהוּ הִזְהִיר אֶת בְּנֵי עַמּוֹ מֵהַשְׁלוֹת אֶת נַפְשָׁם בְּתִקְוֹת שָׁוְא: „הִנֵּה חֵיל פַּרְעֹה, הַיּוֹצֵא לָכֶם, לְעֶזְרָה, שָׁב לְאַרְצוֹ מִצְרַיִם, וְשָׁבוּ הַכַּשְׂדִּים וְנִלְחֲמוּ עַל הָעִיר

כִּי־אֲנִי יְהוָה. כד וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סִלּוֹן מַמְאִיר
וְקוֹץ מַכְאִב מִכֹּל סְבִיבֹתָם הַשָּׁאטִים אוֹתָם; וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי
אֲדֹנָי יֱהוִה.
כה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: בְּקַבְּצִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־
הָעַמִּים, אֲשֶׁר נָפֹצוּ בָם, וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם; וְיָשְׁבוּ
עַל־אַדְמָתָם, אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב. כו וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ
לָבֶטַח, וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח; בַּעֲשׂוֹתִי
שְׁפָטִים בְּכֹל הַשָּׁאטִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם, וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם.

בֵּאוּר

כ״ד — כ״ו) הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ מְשַׁמְּשִׁים כְּעֵין חֲתִימָה לַנְּבוּאוֹת הַקּוֹדְמוֹת עַל כָּל הַשְּׁכֵנִים הָרָעִים לְיִשְׂרָאֵל. וְלֹא יִהְיֶה עוֹד... — כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יְהוָה שְׁפָטִים בָּעַמִּים הָאֵלֶּה. סִלּוֹן מַמְאִיר — קוֹץ דּוֹקֵר וּפוֹצֵעַ; כִּי רַק בִּנְפֹל הָאוֹיְבִים הָאֵלֶּה יוּכַל יִשְׂרָאֵל לָשֶׁבֶת שׁוֹקֵט וּבוֹטֵחַ בְּאַרְצוֹ. הַשָּׁאטִים — הַשּׂוֹנְאִים וּמְבַזִּים אוֹתָם.

כה) בְּקַבְּצִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „בֵּית״.

כו) בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים — לְאַחַר שֶׁאֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים בְּכָל אֵלֶּה שֶׁהֵצִיקוּ לָהֶם.

פֶּרֶק כט.

קֹבֶץ נְבוּאוֹת עַל מִצְרַיִם (פִּרְקֵי כ״ט — ל״ב).

מָבוֹא. גַּם מִצְרַיִם הָיְתָה שְׁכֵנָה — אִם גַּם לֹא כָל כַּךְ קְרוֹבָה — לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי־מַעֲרָבִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה „נַחַל מִצְרַיִם״ הַנִּקְרָא „וַאדִי אֶל עָרִישׁ״. וּבְכָל הַשְּׁכֵנִים הָרָעִים הָיָה גַּם הָעָם הַזֶּה „סִלּוֹן מַמְאִיר וְקוֹץ מַכְאִיב״ לִיהוּדָה; וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹרֵר תָּמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל לִמְרֹד בְּאַשּׁוּר, וְאַחֲרֵי כֵן אֶת

ד וְנָתַתִּי חַחִים* בִּלְחָיֶיךָ,
וְהִדְבַּקְתִּי דְגַת־יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ;
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ,
וְאֵת כָּל־דְּגַת יְאֹרֶיךָ, בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ תִּדְבָּק.

ה וּנְטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה, אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־דְּגַת יְאֹרֶיךָ
עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל, לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ;
לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה.

* חחיים כתיב.

בֵּאוּר

אֶלָּא אֲנִי גַם עוֹשֵׂהוּ וְיוֹצְרוֹ. פַּרְעֹה מִתְגָּאֶה, וְלֹא שֶׁלֹּא בְצֶדֶק, בְּשִׁטַּת הַתְּעָלוֹת הַנִּפְלָאָה, שֶׁהִשְׁתַּכְלְלָה בְּאַרְצוֹ וְהִפְרִיחָה וְהֶעֱשִׁירָה אוֹתָהּ כָּל כַּךְ, עַד שֶׁהוּא חוֹשֵׁב אֶת עַצְמוֹ לְיוֹצְרוֹ שֶׁל הַנִּילוּס.

ד) אֲבָל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲשֶׂה לְפַרְעֹה, כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים לַתִּמְסָח. וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ — חָח = קֶרֶס בַּרְזֶל, שֶׁתּוֹקְעִים בִּלְחִי הַחַיָּה, כְּשֶׁצָּדִים אוֹתָהּ, לְמָשְׁכָהּ בַּחֶבֶל. הֵרוֹדוֹט מְסַפֵּר, כִּי גַם אֶת הַתִּמְסָחִים הָיוּ צָדִים בְּקַרְסֵי בַרְזֶל בַּעֲלֵי שְׁנַיִם חַדּוֹת, שֶׁשָּׂמוּ עֲלֵיהֶם חֲתִיכוֹת בְּשַׂר חֲזִיר וְהִשְׁלִיכוּם לִפְנֵיהֶם, וּכְשֶׁהָיוּ בּוֹלְעִים אֶת הַבָּשָׂר נִתְחֲבוּ שְׁנֵי הַקְּרָסִים בְּלוֹעָם, וְאָז הָיוּ מוֹשְׁכִים אוֹתָם בְּחֶבֶל הַקָּשׁוּר אֶל הַקֶּרֶס וּמַעֲלִים אוֹתָם מֵתִים עַל הַיַּבָּשָׁה. וְהִדְבַּקְתִּי דְגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשׂוֹתֶיךָ -- אִם פַּרְעֹה הוּא הַתִּמְסָח, יִהְיוּ גִבּוֹרָיו, אַנְשֵׁי מִלְחַמְתּוֹ, לְדָגִים קְטַנִּים; וְכַאֲשֶׁר יְצוּדוּ אוֹתוֹ וְיַעֲלוּהוּ מִן הַיְאוֹר, יַעֲלוּ אִתּוֹ יַחַד אֶת כָּל שְׁאָר הַדָּגִים. בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ תִּדְבָּק — אֲשֶׁר תִּדְבַּק בְּקַשְׂקְשׂוֹתֶיךָ.

ה) וּנְטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה — וְהִשְׁלַכְתִּיךָ עַל חוֹל הַמִּדְבָּר, שֶׁהַדָּגִים לֹא יוּכְלוּ לִחְיוֹת שָׁם. וְהַכַּוָּנָה: פַּרְעֹה יִפֹּל בִּשְׂדֵה הַמִּלְחָמָה עִם כָּל גִּבּוֹרָיו, אַנְשֵׁי מִלְחַמְתּוֹ. לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ — הַדָּגָה לְמַאֲכַל אָדָם, וְהַכַּוָּנָה, שֶׁלֹּא תִהְיֶה לָהֶם קְבוּרָה.

הֶעָרוֹת

(אִיּוֹב ל"א, י"ח) שֶׁפֵּרוּשׁוֹ: גְּדֵל לִי. אֲבָל לֹא מָצִינוּ בְשׁוּם מָקוֹם כִּנּוּי מְדַבֵּר לְגוּף מְדַבֵּר. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתִים".

ב בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם;
וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כֻּלָּהּ.
ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִנְנִי עָלֶיךָ, פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם!
הַתַּנִּים הַגָּדוֹל הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יְאֹרָיו;
אֲשֶׁר אָמַר: לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתִנִי.

בֵּאוּר

הַזֹּאת וּלְכָדָהּ וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ" (שָׁם ז'–ח'). באוּתָהּ עֵת קָם גַּם יְחֶזְקֵאל לְהִנָּבֵא עַל מִצְרַיִם. נְבוּאָה זוּ נֶחֱלֶקֶת לִשְׁלֹשָׁה בָּתִּים.

ג'–ז') הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן: פַּרְעֹה הוּא הַתַּנִּין הַגָּדוֹל, וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַשְׁמִידֵהוּ.

ג) הִנְנִי עָלֶיךָ [=אֵלֶיךָ] פַּרְעֹה — הוּא פַּרְעֹה חָפְרַע, וְהַיְּוָנִים קָרְאוּ לוֹ Apries [וּרְאֵה לְמַעְלָה י"ז, י"ז]. הַתַּנִּים הַגָּדוֹל — לְצִיּוּרוֹ לוֹקֵחַ הַנָּבִיא צְבָעִים מֵאֶרֶץ הַמּוֹלֶדֶת שֶׁל פַּרְעֹה.



פֶּסֶל פַּרְעֹה חָפְרַע.

הוּא מְדַמֶּה אֶת פַּרְעֹה לְחַיַּת־הַמַּיִם הַנּוֹרָאָה וְהָאַכְזָרִיָּה שֶׁבַּנִּילוּס, לַתִּמְסָח (קרוקודיל). אֵצֶל עַמֵּי הַקֶּדֶם הָיָה הַתִּמְסָח הַסֵּמֶל שֶׁל מִצְרַיִם; וְכֵן מְצֻיֶּרֶת מַמְלֶכֶת מִצְרַיִם עַל מַטְבְּעוֹת הַזִּכָּרוֹן שֶׁל אַבְגוּסְטוּס קֵיסַר רוֹמִי. וּלְהֶפֶךְ הָעֲרָבִים קוֹרְאִים לְתִמְסָח: פַּרְעוּן [=פַּרְעֹה]. בְּתוֹךְ יְאֹרָיו — הָרִבּוּי שֶׁל יְאֹר מְכֻוָּן לִלְשׁוֹנוֹת הַנִּילוּס הָרַבּוֹת וְלַתְּעָלוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ. לִי יְאֹרִי — שֶׁלִּי הוּא הַנִּילוּס. וַאֲנִי עֲשִׂיתִנִי — נַאֲנִי לֹא רַק הַמּוֹשֵׁל בּוֹ,

הֶעָרוֹת

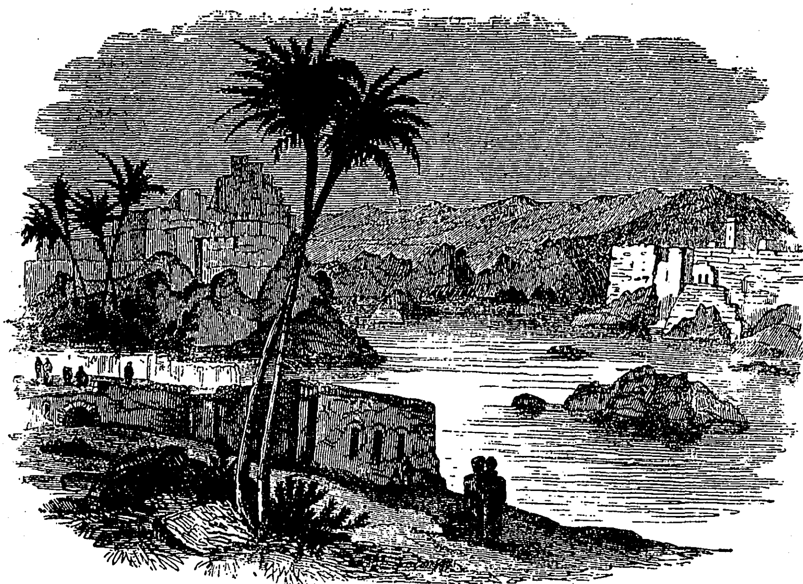
ב) שִׂים פָּנֶיךָ עַל [=אֶל] פַּרְעֹה. ג) הַתַּנִּים — [=הַתַּנִּין] וְנִתְחַלְּפָה הַנּוּן בְּמֵם. עֲשִׂיתִנִי — עָשִׂיתִי לִי; וּבָא יַחַס הַפָּעוּל בִּמְקוֹם יַחַס שֶׁאֵלָיו; וְכֵן: „גְּדֵלַנִי כְּאָב"

י לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֹרֶיךָ, וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחָרְבוֹת
חֹרֶב שְׁמָמָה, מִמִּגְדֹּל סְוֵנֵה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ. יא לֹא תַעֲבָר־בָּהּ
רֶגֶל אָדָם, וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעֲבָר־בָּהּ; וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים

בֵּאוּר

יַעַן אָמַר... — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „יַעַן אָמַרְתָּ" — בְּגָאוֹן. וַאֲנִי עֲשִׂיתִי — עֲשִׂיתִיו, כְּלוֹמַר: תִּקַּנְתִּיו וְשִׁכְלַלְתִּיו בִּתְעָלוֹתָיו הָרַבּוֹת לְהַשְׁקוֹת וּלְהַפְרוֹת אֶת אַרְצוֹ.

י) לְחָרְבוֹת חֹרֶב שְׁמָמָה — לְחָרְבָּן גָּמוּר וּמֻחְלָט. מִמִּגְדֹּל — עִיר בִּקְצֵה צְפוֹן מִצְרַיִם; הַיּוֹם: תֶּל אֶל־סַמּוּט. סְוֵנֵה — עַד סְוֵנֵה, בְּמִצְרִית הָעַתִּיקָה סוּן, וְהַיּוֹם:



סְוֵנֵה — אַסוּאַן.

אַסוּאַן. וְהִיא עִיר בִּקְצֵה הַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי שֶׁל מִצְרַיִם, וְלֹא רָחוֹק מִמֶּנָּה נִמְשָׁךְ קַו הַגְּבוּל שֶׁל אֶרֶץ כּוּשׁ (אֶתְיוֹפִּיָּה). וְהִיא אֵצֶל מַפַּל הַמַּיִם שֶׁל הַנִּילוּס. עַל שְׂנֵי חוֹפֵי הַנִּילוּס שָׁם יֶשְׁנָן עוֹד הַיּוֹם חֳרָבוֹת עַתִּיקוֹת מְאֹד, וּבְתוֹךְ הַנִּילוּס מִתְנַשְּׂאִים שָׁם אִיֵּי סְלָעִים.

יא) וְלֹא תֵשֵׁב — וְלֹא תְהֵא נוֹשֶׁבֶת.

ו וְיָֽדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם, כִּי אֲנִי יְהוָה;
יַעַן הֱיוֹתָם מִשְׁעֶנֶת קָנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל.
ז בְּתָפְשָׂם בְּךָ בַכַּ֯ף, תֵּרוֹץ,
וּבָקַעְתָּ לָהֶם כָּל־כָּתֵף;
וּבְהִשָּׁעֲנָם עָלֶיךָ, תִּשָּׁבֵר,
וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל־מָתְנָיִם.
ח לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הִנְנִי מֵבִיא עָלַיִךְ חָרֶב;
וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ אָדָם וּבְהֵמָה. ט וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה
וְחָרְבָּה, וְיָֽדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה; יַעַן אָמַר: יְאֹר לִי וַאֲנִי עָשִׂיתִי.

*בכפף כתיב.

בֵּאוּר

וְיוֹנָתָן [וְאוּלַי גַּם הַשִּׁבְעִים] קָרָא: „וְלֹא תִקָּבֵר"; וְכֵן: „לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ" (יִרְמְיָהוּ ח׳, ב׳). וְהַכַּוָּנָה: כִּי גַּם קְבוּרָה בְּכָבוֹד לֹא תִהְיֶה לוֹ וּלְגִבּוֹרָיו.

ו) יַעַן הֱיוֹתָם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: הֱיוֹתְךָ, וְנָכוֹן; כִּי לֹא בְנֵי מִצְרַיִם כִּי אִם הַמֶּלֶךְ הוּא שֶׁהִבְטִיחַ לַעֲזוֹר לִיהוּדָה. מִשְׁעֶנֶת קָנֶה — מִשְׁעֶנֶת שֶׁל קְנֵה סוּף. גַּם צִיּוּר זֶה לָקוּחַ מִן הַטֶּבַע הַמִּצְרִי. עַל חוֹפֵי הַנִּילוּס צוֹמְחִים קְנֵי סוּף רַבִּים; אֲבָל לְמִשְׁעֶנֶת לֹא יִצְלָחוּ, כִּי נִשְׁבָּרִים הֵם עַל נְקַלָּה.

ז) בְּתָפְשָׂם בְּךָ בַכַּף — לְהִשָּׁעֵן עָלֶיךָ — תֵּרוֹץ — [עָתִיד תְּדִירִי] הָיִיתָ נִשְׁבָּר לִרְסִיסִים. וּבָקַעְתָּ לָהֶם כָּל כָּתֵף — וּבְנָפְלָם עָלֶיךָ פָּצַעְתָּ לָהֶם כָּל כָּתֵף, כְּלוֹמַר: תַּחַת הַתּוֹעֶלֶת שֶׁקִּוּוּ לִמְצֹא בְךָ, הֵבֵאתָ לָהֶם רָעָה רַבָּה. וְהַעֲמַדְתָּ — [הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: וְהִמְעַדְתָּ, מִמְּקוֹר מָעַד] וְהִכְשַׁלְתָּ. הַנָּבִיא הֵבִין, כְּיִרְמְיָהוּ, כִּי אֵין עֵרֶךְ לָעֶזְרָה, שֶׁשָּׁלַח פַּרְעֹה לִירוּשָׁלַיִם; כִּי אַךְ תַּשְׁלֶה בַּשָּׁוְא אֶת נֶפֶשׁ הַנְּצוּרִים שָׁם וְהַגּוֹלִים בְּבָבֶל.

ח׳—י״ב) הַבַּיִת הַשֵּׁנִי. הַנִּמְשָׁל: תֵּאוּר חֻרְבַּן מִצְרַיִם.

ט) כִּי אֲנִי יְהוָה — הַשַּׁלִּיט לְבַדּוֹ בַּכֹּל.

הֶעָרוֹת

ז) בַכַּף — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: בְּכַפָּם. תֵּרוֹץ — נִפְעַל מִמְּקוֹר רָצוֹץ, אָחִי רָעַע. וּמִזֶּה: „קָנֶה רָצוּץ" (יְשַׁעְיָהוּ מ״ב, ג׳).

אַחֲרֵיהֶם; וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יֱהוִֹה׃

בֵּאוּר

וּמִצְרַיִם, זוֹ הַמַּמְלָכָה הַשְּׁפָלָה לֹא תִהְיֶה עוֹד לְיִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח הַמַּזְכִּיר עָוֹן, שֶׁלֹּא בָטְחוּ בֵאלֹהֵיהֶם, כִּי אִם בְּעֶזְרַת אָדָם. בִּפְנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם — לְבַקֵּשׁ מֵהֶם עֶזְרָה.

נְבוּאָה שְׁנִיָּה עַל מִצְרַיִם (י״ז—כ״א).

מָבוֹא. לְמַעְלָה (כ״ו—כ״ח) רָאִינוּ, כִּי יְחֶזְקֵאל נִבָּא עַל חָרְבָּנָהּ הַגָּמוּר שֶׁל צֹר עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: הֲנִתְקַיְּמָה נְבוּאָה זוֹ? מִמְּקוֹרוֹת שֶׁמִּחוּץ לְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ אָנוּ יוֹדְעִים רַק, כִּי נְבוּכַדְנֶאצַּר צָר עַל צֹר בְּמֶשֶׁךְ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, אֲבָל מֶה הָיְתָה אַחֲרִית הַמָּצוֹר הָאָרֹךְ הַזֶּה, סָתְמוּ הַכְּתוּבִים וְהִנִּיחוּ מָקוֹם לְהַשְׁעָרוֹת שׁוֹנוֹת: יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי אָמְנָם לָכַד נְבוּכַדְנֶאצַּר אֶת צֹר, אֶלָּא שֶׁמָּצָא אֶת הָעִיר רֵיקָה, כִּי הִסְפִּיקוּ הַצּוֹרִים לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה דֶּרֶךְ הַיָּם אֶת אוֹצְרוֹתֶיהָ הָרַבִּים. וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים, כִּי נְבוּכַדְנֶאצַּר הֻכְרַח לְהָסִיר אֶת הַמָּצוֹר מֵעַל צֹר הַבְּצוּרָה, מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת לְלָכְדָהּ, אוֹ לְהַכְנִיעָהּ, וְאוּלָם יוֹתֵר מִתְקַבֶּלֶת עַל הַלֵּב דַּעַת הַחוֹקְרִים, כִּי הַמָּצוֹר הָאָרֹךְ וְהַקָּשֶׁה הַזֶּה הֶחֱלִישׁ אֶת הַצָּרִים וְהַנְּצוּרִים יַחַד; עַד שֶׁלְּבַסּוֹף הִשְׁלִימוּ בֵּינֵיהֶם בִּתְנָאִים טוֹבִים פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר לְצֹר עִיר הַבִּירָה, אוּלַי בְּאֹפֶן פוֹרְמַלִּי אֶת שִׁלְטוֹנוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל מֶלֶךְ בָּבֶל; אֲבָל צִבְאוֹתָיו לֹא בָאוּ לְתוֹךְ הָעִיר. אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, בָּרוּר לָנוּ הַדָּבָר, שֶׁצֹּר לֹא חָרְבָה עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר, וְכִי עָמְדָה עוֹד עַל תִּלָּהּ בְּמֶשֶׁךְ שְׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת (רְאֵה לְמַעְלָה בַּמָּבוֹא לְפֶרֶק כ״ו). וְהִנֵּה בִּנְבוּאָה זוֹ מוֹדֶה יְחֶזְקֵאל בְּעַצְמוֹ, שֶׁנְּבוּאָתוֹ עַל צֹר לֹא נִתְקַיְּמָה, כִּי תוֹצְאוֹת הַמָּצוֹר עַל צֹר לֹא הָיוּ טוֹבוֹת, וַאֲפִילוּ מַסְפִּיקוֹת, לִנְבוּכַדְנֶאצַּר; אֲבָל הוּא נִבָּא עַכְשָׁו, כִּי הַשָּׂכָר, שֶׁלֹּא מָצָא לַעֲמָלוֹ בְּצֹר, יִמְצָא עַתָּה בְּמִצְרַיִם, שֶׁתִּפֹּל בְּיָדוֹ, „וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזַז בִּזָּהּ״.

וּזְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ הוּא בְּעֶשְׂרִים

הֶעָרוֹת

יוֹנָתָן: יִהְיוּ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל מִבְטָח״, בְּלִי ל׳ שֶׁנִּכְפַּל בְּטָעוּת עַל יְדֵי סוֹף הַמִּלָּה הַסְּמוּכָה „יִשְׂרָאֵל״. וּלְפִי זֶה יִהְיֶה הַנּוֹשֵׂא „מִבְטָח״. וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי — זוֹהִי חֲתִימַת הַנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה עַל מִצְרַיִם, וְכֵן הִיא גַּם לְהַלָּן (כ״א) חֲתִימַת הַנְּבוּאָה הַשְּׁנִיָּה.

שָׁנָה. יב וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשַׁמּוֹת,
וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מָחֳרָבוֹת תִּהְיֶיןָ שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה;
וַהֲפִצֹתִי אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם, וְזֵרִיתִים בָּאֲרָצוֹת.
יג כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֵּץ
אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים, אֲשֶׁר־נָפֹצוּ שָׁמָּה; יד וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת
מִצְרַיִם, וַהֲשִׁבֹתִי אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס, עַל־אֶרֶץ מְכוּרָתָם; וְהָיוּ
שָׁם מַמְלָכָה שְׁפָלָה. טו מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפָלָה וְלֹא־
תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם; וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רְדוֹת בַּגּוֹיִם.
טז וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מַזְכִּיר עָוֺן, בִּפְנוֹתָם

בֵּאוּר

י"ג—ט"ז) הַבַּיִת הַשְּׁלִישִׁי: שִׁיבַת מִצְרַיִם. עִיר בְּצֹר, לְמָשָׁל, תּוּכַל לִהְיוֹת חֲרֵבָה לָנֶצַח. אֲבָל אֶרֶץ, וּמַה גַּם אֶרֶץ בַּעֲלַת תַּרְבּוּת גְּבֹהָה כְּמִצְרַיִם, לֹא תוּכַל לִהְיוֹת חֲרֵבָה לָנֶצַח. אִי אֶפְשָׁר, וְגַם אֵין צֹרֶךְ בְּדָבָר זֶה; דַּיָּהּ שֶׁבֶּעָתִיד לֹא תוּכַל לְהָצֵר עוֹד לְיִשְׂרָאֵל, לְתַכְלִית זוּ דָּרוּשׁ שֶׁלֹּא תִהְיֶה עוֹד מַמְלָכָה גְּדוֹלָה, עוֹלָמִית; אֲבָל יָכוֹל תּוּכַל לִהְיוֹת „מַמְלָכָה שְׁפָלָה", מֻגְבֶּלֶת בִּמְצָרֶיהָ הַקְּדוּמִים. כַּעֲבֹר אַרְבָּעִים שָׁנָה יָשׁוּבוּ גּוֹלֵי מִצְרַיִם לְאַרְצָם שֶׁתָּשׁוּב וְתִבָּנֶה, אֲבָל לֹא בְּכָל גָּדְלָהּ כִּלְפָנִים, כִּי אִם רַק מִצְרַיִם הָעֶלְיוֹנָה, פַּתְרוֹס, בְּמִצְרִית הָעַתִּיקָה, Pe-tores = אֶרֶץ הַדָּרוֹם. וּבְכִתְבֵי הַיְתֵדוֹת: Paturisi. עַל [=אֶל] אֶרֶץ מְכוּרָתָם — אֶרֶץ מוֹלַדְתָּם הַקְּדוּמָה.

טו) מִן הַמַּמְלָכוֹת — מִשְּׁאָר הַמַּמְלָכוֹת. לְבִלְתִּי רְדוֹת — לְבַל יִמְשְׁלוּ עוֹד.

טז) מִבְטָח — דָּבָר שֶׁבּוֹטְחִים בּוֹ וּמְקַוִּים לִישׁוּעָתוֹ. וְלֹא יִהְיֶה עוֹד... —

הֶעָרוֹת

טז) וְלֹא יִהְיֶה — הַנּוֹשֵׂא, לְפִי הָעִנְיָן מִצְרַיִם; אֲבָל מִצְרַיִם בָּא קֹדֶם לָכֵן אוֹ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, אוֹ בִּלְשׁוֹן רַבִּים; וְעַל כֵּן נָכוֹן הוּא נֹסַח הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטָא, הַוּוּלְגָּטָה, וְתַרְגּוּם

אֲשֶׁר־עָבַד עָלֶיהָ. יט לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הִנְנִי נֹתֵן
לִנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם; וְנָשָׂא הֲמֹנָהּ, וְשָׁלַל
שְׁלָלָהּ וּבָזַז בִּזָּהּ, וְהָיְתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ. כ פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד
בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם, אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
כא בַּיּוֹם הַהוּא אַצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל, וּלְךָ אֶתֵּן פִּתְחוֹן־
פֶּה בְּתוֹכָם; וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה.

בֵּאוּר

יט) עַל כֵּן תִּפֹּל מִצְרַיִם לִפְנֵיהֶם בְּלִי יְגִיעָה יְתֵרָה, וּשְׁלָלָהּ הָרַב יִהְיֶה לָהֶם לְשָׂכָר גַּם בְּעַד עֲמָלָם חִנָּם בְּצֹר.

כ) פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ — שְׂכָרוֹ שֶׁעָבַד בִּשְׁבִילוֹ. „בָּהּ" מוּסָב עַל „פְּעֻלָּתוֹ"; כְּמוֹ: „וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה" (הוֹשֵׁעַ י"ב, י"ג). אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי — בִּשְׁבִיל שֶׁעָבְדוּ, בְּהִלָּחֲמָם בְּצֹר, בִּשְׁבִילִי, לְיַסְּרָם עַל גַּאֲוָתָם וְשִׂמְחָתָם לְאֵיד יְהוּדָה.

כא) בַּיּוֹם הַהוּא — וְזֶהוּ הַיִּעוּד הָאַחֲרוֹן בְּפִי נְבִיאֵנוּ: בְּיוֹם נְפִילַת עֱזוּזָהּ שֶׁל מִצְרַיִם, נְפִילַת מִצְרַיִם יָקוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֵיךְ

אַצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל — („הַקֶּרֶן" — הִיא סֵמֶל הָעֹז וְהַגָּאוֹן) אָשִׁיב לְיִשְׂרָאֵל אֶת עֻזּוֹ וּגְאוֹנוֹ הוּא כְּמִלְּפָנִים. וּלְךָ אֶתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה בְּתוֹכָם — וְכַאֲשֶׁר יִרְאוּ, כִּי נְבוּאָתְךָ נִתְקַיְּמָה, תּוּכַל לִפְתֹּחַ אֶת פִּיךָ וּלְדַבֵּר עוֹד אֲלֵיהֶם, וְהֵמָּה יִשְׁמְעוּ לִדְבָרֶיךָ. אֶפְשָׁר, כִּי תוֹצְאוֹת הַמָּצוֹר עַל צוֹר, שֶׁלֹּא הִתְאִימוּ עִם דִּבְרֵי הַנָּבִיא, הִמְעִיטוּ עֶרֶךְ הַנָּבִיא בְּעֵינֵי בְּנֵי עַמּוֹ. הַנָּבִיא מְדַבֵּר כָּאן עַל גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל בְּסִגְנוֹן כְּלָלִי מְאֹד: עִם נְפִילַת מִצְרַיִם יָקוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל. אֵיךְ

הֶעָרוֹת

כ) אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי — מִשְׁפָּט זֶה חָסֵר בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים, וְאָמְנָם אֵינוֹ נִקְשָׁר הֵיטֵב אֶל הַקֹּדֶם. כא) בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים מַתְחִיל הַיִּעוּד הַלְּאֻמִּי הַזֶּה בִּפְתִיחָה: „כֹּה אָמַר יְהוָה". אַצְמִיחַ קֶרֶן — מִבְטָא זֶה בָּא עוֹד פַּעַם אַחַת בִּתְהִלִּים (קל"ב, י"ז): „אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד". אֲבָל רָגִיל יוֹתֵר הַמִּבְטָא „הָרֵם קֶרֶן": „וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי" (שָׁם צ"ב, י"א), „וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ" (שְׁמוּאֵל א' ב', י') וְעוֹד.

יז וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה, בָּרִאשׁוֹן, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
הָיָה דְבַר־יְהוָֹה אֵלַי לֵאמֹר: יח בֶּן־אָדָם, נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־
בָּבֶל הֶעֱבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבֹדָה גְדֹלָה אֶל־צֹר, כָּל־רֹאשׁ מֻקְרָח
וְכָל־כָּתֵף מְרוּטָה; וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבֹדָה

בֵּאוּר

וְשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין בָּרִאשׁוֹן לְנִיסָן, הִיא שְׁנַת 571 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים; שֶׁאָז הוּסַר כְּבָר הַמָּצוֹר מֵעַל צֹר, וְהַנָּבִיא נִבָּא עַל מַסַּע נְבוּכַדְנֶאצַּר לְמִצְרָיִם. מִן הָרְשִׁימוֹת הַבַּבְלִיּוֹת אָנוּ יוֹדְעִים, כִּי מַסַּע נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לִקְרַאת אַמַּזִּיס (מָלַךְ מִשְּׁנַת 570 עַד 526, לִפְנֵי סְפִירָתָם) אוֹיְבוֹ וְיוֹרֵשׁ כִּסְאוֹ שֶׁל פַּרְעֹה חָפְרַע, — כִּי מַסָּע זֶה הָיָה בִּשְׁנַת 568. אֲבָל יְחֶזְקֵאל חָזָה מֵרֹאשׁ אֶת הִתְנַגְּשׁוּת שְׁתֵּי הַמַּמְלָכוֹת הַגְּדוֹלוֹת הָאֵלֶּה; וְאֶפְשָׁר שֶׁהַהֲכָנוֹת לַמִּלְחָמָה עִם מִצְרַיִם נַעֲשׂוּ כְּבָר בִּשְׁנַת 571. אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, קִוָּה הַנָּבִיא, כִּי הִתְנַגְּשׁוּת זוֹ תָּבִיא מַכַּת מָוֶת וְחֻרְבָּן גָּמוּר לְמִצְרַיִם. אָמְנָם גַּם נְבוּאָה זוֹ נִתְקַיְּמָה אַךְ בִּמְעוּטָהּ: נְבוּכַדְנֶאצַּר הִכָּה, כַּנִּרְאֶה, אֶת חֵיל אַמַּזִּיס; וְאֶפְשָׁר, שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ גַּם שָׁלָל רָב. אֲבָל מִצְרַיִם לֹא הָיְתָה לִשְׁמָמָה; וּלְדִבְרֵי הֵרוֹדוֹט רָאֲתָה עוֹד מִצְרַיִם בַּטּוֹבָה בִּימֵי אַמַּזִּיס. אֲבָל הַנָּבִיא אֵינוֹ קוֹסֵם. הוּא רוֹאֶה בֶּחָזוֹן אֶת הַמְּאֹרָעוֹת הָעוֹלָמִיִּים אַךְ בִּכְלָלוּתָם, וּבִפְרָטֵיהֶם יֵשׁ שֶׁהוּא טוֹעֶה כְּאַחַד הָאָדָם. וְאוּלָם חֲשִׁיבוּתָהּ הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַנְּבוּאָה הִיא בָּהּ בְּעַצְמָהּ, בְּתָכְנָהּ הַפְּנִימִי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵרֶךְ עוֹלָמִי אֱנוֹשִׁי כְּלָלִי, וְלֹא בִּידִיעַת הָעֲתִידוֹת לִפְרָטֵיהֶן מֵרֹאשׁ.

יז) **בְּעֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה** — זְמַן זֶה הוּא הַיּוֹתֵר מְאֻחָר שֶׁבְּסִפְרֵנוּ, שְׁתֵּי שָׁנִים אַחַר הֶחָזוֹן הָאַחֲרוֹן שֶׁל נְבִיאֵנוּ (לְהַלָּן פֶּרֶק מ׳, א׳), שֶׁהָיָה בִּשְׁנַת הָעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ לְגָלוּת יְהוֹיָכִין (רְאֵה שָׁם).

יח) **עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה** — הָעֲבוֹדָה הַגְּדוֹלָה וְהַקָּשָׁה הָיְתָה לְמַלֵּא אֶת לְשׁוֹן־הַיָּם שֶׁבֵּין צֹר הַיְשָׁנָה וְצֹר הַחֲדָשָׁה, שֶׁעַל הָאִי; לְצֹרֶךְ זֶה הִסִּיעוּ הַרְבֵּה עֵצִים וַאֲבָנִים וְאַנְשֵׁי חֵילוֹ נְשָׂאוּם עַל רָאשָׁם וְעַל שִׁכְמָם; וְעַל כֵּן הוּא אוֹמֵר: **כָּל רֹאשׁ מֻקְרָח** — מִכֹּבֶד הַמַּשָּׂא נָשְׁרוּ שַׂעֲרוֹתֵיהֶם שֶׁל אַנְשֵׁי הַצָּבָא. **וְכָל כָּתֵף מְרוּטָה** — מְעוּבָּה, שֶׁנִּקְרַע הָעוֹר מֵעַל כִּתְפָם. **וְשָׂכָר לֹא הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ** — כִּי לֹא יָכְלוּ לִשְׁלֹל אֶת אוֹצְרוֹתֶיהָ הָרַבִּים.

הֶעָרוֹת

יח) אֶל (=עַל) צֹר.

וְהָיְתָה חַלְחָלָה בְּכוּשׁ, בִּנְפֹל חָלָל בְּמִצְרָיִם;
וְלָקְחוּ הֲמוֹנָהּ, וְנֶהֶרְסוּ יְסוֹדוֹתֶיהָ.
ה כּוּשׁ וּפוּט וְלוּד וְכָל־הָעֶרֶב וְכוּב,
וּבְנֵי אֶרֶץ הַבְּרִית אִתָּם בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ.
ו כֹּה אָמַר יְהוָה: וְנָפְלוּ סֹמְכֵי מִצְרַיִם;
וְיָרַד גְּאוֹן עֻזָּהּ, מִמִּגְדֹּל — סְוֵנֵה;
בַּחֶרֶב יִפְּלוּ־בָהּ, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
ז וְנָשַׁמּוּ בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשַׁמּוֹת;
וְעָרָיו בְּתוֹךְ־עָרִים נַחֲרָבוֹת תִּהְיֶינָה.

בֵּאוּר

ד) וְהָיְתָה חַלְחָלָה בְּכוּשׁ — וּפַחַד גָּדוֹל יִהְיֶה בְּכוּשׁ (אֶתְיוֹפְּיָה) הַסְּמוּכָה לָהּ וְהָיְתָה בַּעֲלַת בְּרִיתָהּ. וְלָקְחוּ הֲמוֹנָהּ — וְהָאוֹיְבִים הַמְנַצְּחִים יִקְחוּ לָהֶם אֶת כָּל עָשְׁרָהּ הָרָב. וְנֶהֶרְסוּ יְסוֹדוֹתֶיהָ — הַנָּבִיא מְדַמֶּה אֶת מִצְרַיִם לְהֵיכָל נֶהְדָּר הַנּוֹפֵל וְנֶהֱרָס מִיסוֹדוֹ.

ה) פּוֹרֵט אֶת שְׁאָר שְׁכֵנֵי מִצְרַיִם: וּפוּט וְלוּד — רְאֵה לְמַעְלָה כ״ז, י׳. וְכָל הָעֶרֶב — [=הָעֵרֶב] תַּעֲרֹבֶת שְׁבָטִים שׁוֹנִים הַיּוֹשְׁבִים בְּקִרְבַּת מִצְרַיִם. וְכוּב — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְלוּב, הִיא Lybien. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „נוּב״ Nubien. וּבְנֵי אֶרֶץ הַבְּרִית — אֵין אָנוּ יוֹדְעִים בְּאֵיזוֹ „אֶרֶץ בְּרִית״ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים עַל פִּי הַשִּׁבְעִים: „וּבְנֵי הַכְּרֵתִי״, וּמְשַׁעֲרִים שֶׁהַמִּלָּה „אֶרֶץ״ נוֹסְפָה לְאַחַר שֶׁנִּתְחַלְּפָה הַכְּרֵתִי בְּ„הַבְּרִית״. הַכְּרֵתִי — בְּנֵי הָאִי כְּרֵתָה, אֲשֶׁר בַּיָּם הַתִּיכוֹן. אִתָּם בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ — עַמֵּי הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה עָבְדוּ בְּחֵיל מִצְרַיִם בְּתוֹר בַּעֲלֵי בְּרִית, אוֹ שְׂכִירִים.

ו׳ — ט׳) מַאֲמָר שֵׁנִי.

ו) סֹמְכֵי מִצְרַיִם — תּוֹמְכֶיהָ וְעוֹזְרֶיהָ. מִמִּגְדֹּל — מִגְּבוּל הַצָּפוֹן — סְוֵנֵה — עַד גְּבוּלָהּ הַדְּרוֹמִי (רְאֵה לְמַעְלָה כ״ט, י׳).

ז) וְנָשַׁמּוּ — הָעִקָּר: „וְנָשַׁמָּה״, כִּי

הֶעָרוֹת

ד) חַלְחָלָה... חָלָל — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

ל.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ:
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הֵילִילוּ, הָהּ לַיּוֹם!
ג כִּי־קָרוֹב יוֹם וְקָרוֹב יוֹם לַיהוָה;
יוֹם עָנָן, עֵת גּוֹיִם יִהְיֶה.
ד וּבָאָה חֶרֶב בְּמִצְרַיִם,

בֵּאוּר

וְעַל יְדֵי מִי, לֹא בֵּאֵר לָנוּ. וּמְקַוֶּה הוּא, כִּי רָאֹה יִרְאֶה עוֹד בְּעֵינָיו אֶת גְּאֻלַּת עַמּוֹ. גַּם תִּקְוָתוֹ זֹאת לֹא בָאָה; אֲבָל הָרַעְיוֹן הָעִקָּרִי נִתְאַמֵּת, גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל בָּאָה וְנִהְיָתָה; אִם גַּם לֹא עַל יְדֵי מַפֶּלֶת מִצְרַיִם, אֶלָּא עַל יְדֵי מַפֶּלֶת בָּבֶל.

פֶּרֶק ל.

נְבוּאָה שְׁלִישִׁית: „יוֹם יְהוָֹה עַל מִצְרַיִם" (א׳–י״ט).

נְבוּאָה זוֹ אֵינָהּ הַמֶּשֶׁךְ לְשֶׁלְּפָנֶיהָ, אֶלָּא הִיא חֲטִיבָה לְעַצְמָהּ, וּקְרוֹבָה בְּעִנְיָנָהּ יוֹתֵר לַנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה (כ״ט, ד׳–ט״ז) מֵאֲשֶׁר לַשְּׁנִיָּה הַמְּאֻחֶרֶת מְאֹד.

הַנְּבוּאָה נֶחֱלֶקֶת לְאַרְבָּעָה מַאֲמָרִים, וְכָל מַאֲמָר מַתְחִיל בְּ„כֹה אָמַר יְהוָֹה".

ב׳–ה׳) מַאֲמָר רִאשׁוֹן.

ב) הֵילִילוּ – בְּכוּ מָרָה. הָהּ לַיּוֹם – אֲהָהּ לְיוֹם הַפֻּרְעָנוּת הַבָּא. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „הֵילִילוּ לְיוֹם יְהוָֹה".

ג) כִּי קָרוֹב יוֹם (וְקָרוֹב יוֹם) לַיהוָֹה – [הַמִּלִּים: „וְקָרוֹב יוֹם" חֲסֵרוֹת בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים]. „יוֹם יְהוָֹה", הוּא יוֹם הַמִּשְׁפָּט וְהָעֹנֶשׁ עַל מִצְרַיִם, קָרוֹב לָבוֹא. יוֹם עָנָן – יוֹם חֹשֶׁךְ וְצָרָה; וְכֵן תֵּאֵר גַּם עָמוֹס אֶת „יוֹם יְהוָֹה": „הֲלֹא חֹשֶׁךְ יוֹם יְהוָֹה וְלֹא אוֹר, וְאָפֵל וְלֹא נֹגַהּ לוֹ" (ה׳, כ׳). עֵת – הַשֵּׁם „עֵת" בָּא כַּאן בְּמוּבַן „אַחֲרִית הַיָּמִים". עֵת גּוֹיִם יִהְיֶה – „יוֹם יְהוָֹה" זֶה יִהְיֶה לְעֵת הַמִּשְׁפָּט, עֵת נָקָם וְשִׁלֵּם לַגּוֹיִם הָאֱלִילִיִּים, שֶׁמִּצְרַיִם הִיא בָּאַת־כֹּחָם.

יא הוּא וְעַמּוֹ אִתּוֹ, עָרִיצֵי גוֹיִם,
מוּבָאִים לְשַׁחֵת הָאָרֶץ;
וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם עַל־מִצְרַיִם,
וּמָלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ חָלָל.
יב וְנָתַתִּי יְאֹרִים חָרָבָה,
וּמָכַרְתִּי אֶת־הָאָרֶץ בְּיַד־רָעִים;
וַהֲשִׁמֹּתִי אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ בְּיַד־זָרִים;
אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי.
יג כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
וְהַאֲבַדְתִּי גִלּוּלִים, וְהִשְׁבַּתִּי אֱלִילִים מִנֹּף,

בֵּאוּר

יא) עָרִיצֵי גוֹיִם — הָאַכְזָרִים שֶׁבַּגּוֹיִם. וְהֵרִיקוּ — וְשָׁלְפוּ חַרְבוֹתָם מִתַּעְרָהּ.
יב) יְאֹרִים — לְשׁוֹנוֹת הַנִּילוּס וְהַתְּעָלוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל הָאָרֶץ. וַהֲשִׁמֹּתִי — אַחֲרִיב, אָשִׂים שְׁמָמָה.
י״ג — י״ט) מַאֲמָר רְבִיעִי. תֵּאוּר חֻרְבַּן עָרֵי מִצְרַיִם הַחֲשׁוּבוֹת בְּיוֹתֵר.
יג) וְהִשְׁבַּתִּי אֱלִילִים מִנֹּף — גַּם: מֹף (הוֹשֵׁעַ ט׳, י׳) הִיא מֶמְפִּיס (Memphis), וּבַמִּצְרִית הָעַתִּיקָה: Menufer. מֹף הָיְתָה בִּירַת מִצְרַיִם הַתַּחְתּוֹנָה, וּבָהּ הָיָה הַמִּקְדָּשׁ

הֶעָרוֹת

יא) עָרִיצֵי גוֹיִם — רְאֵה כ״ח, ז׳. וְהֵרִיקוּ חַרְבוֹתָם — רְאֵה שָׁם. וּמָלְאוּ אֶת הָאָרֶץ — פֹּעַל מָלֵא מְשַׁמֵּשׁ גַּם כְּפֹעַל יוֹצֵא: „וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת הֶחָצֵר" (לְמַעְלָה י׳, ג׳). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּמְלֹאָה הָאָרֶץ". יג) וְהִשְׁבַּתִּי אֱלִילִים — הַשֵּׁם אֱלִילִים אֵינוֹ שָׁגוּר בְּפִי יְחֶזְקֵאל, הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ תָּמִיד בְּשֵׁם „גִּלּוּלִים". וְלַשִּׁבְעִים הָיָה נוּסָח אַחֵר בְּפָסוּק זֶה:

וְהִשְׁבַּתִּי אֵלִים מִנֹּף, וּנְשִׂיאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

אֵלִים — אֲדוֹנִים, שָׂרִים, כְּמוֹ „וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח" (לְמַעְלָה י״ז, י״ג),

ח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה;
בְּתִתִּי־אֵשׁ בְּמִצְרַיִם, וְנִשְׁבְּרוּ כָּל־עֹזְרֶיהָ.
ט בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַלְאָכִים מִלְּפָנַי בַּצִּים,
לְהַחֲרִיד אֶת־כּוּשׁ בֶּטַח;
וְהָיְתָה חַלְחָלָה בָהֶם כְּיוֹם מִצְרַיִם,
כִּי הִנֵּה בָּאָה.
י כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
וְהִשְׁבַּתִּי אֶת־הֲמוֹן מִצְרַיִם
בְּיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל.

בֵּאוּר

הַנּוֹשֵׂא הוּא מִצְרַיִם. וְכֵן לְהַלָּן: וְעָרָיו = וְעָרֶיהָ [וּרְאֵה לְמַעְלָה כ"ט, י"ב].

ט) בַּיּוֹם הַהוּא — בְּיוֹם מַפֶּלֶת מִצְרַיִם. יֵצְאוּ מַלְאָכִים — הֵם הַפְּלֵטִים מֵחֶרֶב הָאוֹיֵב בְּמִצְרַיִם, לְהוֹדִיעַ בְּכָל קַצְוֵי אֶרֶץ כּוּשׁ. בַּצִּים — בָּאֳנִיּוֹת, כִּי נְהָרִים רַבִּים עוֹבְרִים בְּאֶרֶץ כּוּשׁ וּבוֹקְעִים וְגוֹזְרִים אוֹתָהּ לִגְזָרִים [„אֲשֶׁר בָּזְאוּ נְהָרִים אַרְצוֹ" (יְשַׁעְיָהוּ י"ח, ב')]. לְהַחֲרִיד אֶת כּוּשׁ בֶּטַח — אֶת כּוּשׁ, שֶׁהָיְתָה בְּטוּחָה עַד כֹּה מִפַּחַד אוֹיֵב. וְעַתָּה אַחַר מַפֶּלֶת מִצְרַיִם, יֶחֱדַר הָאוֹיֵב דָּרוֹמָה אֶל אֶרֶץ כּוּשׁ. כְּיוֹם מִצְרַיִם — כַּחַלְחָלָה שֶׁהָיְתָה בְּמִצְרַיִם עַצְמָהּ בְּיוֹם מַפַּלְתָּהּ. כִּי הִנֵּה בָּאָה — כִּי הִנֵּה אָמְנָם בָּאָה הָרָעָה.

י — י"ב) מַאֲמָר שְׁלִישִׁי.

י) הֲמוֹן מִצְרַיִם — כָּאן הַכַּוָּנָה: הֲמוֹן הָעָם, לֹא כְמוֹ בְּפָסוּק ד'.

הֶעָרוֹת

ט) מַלְאָכִים מִלְּפָנַי — הַמִּלָּה „מִלְּפָנַי" חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים, וּכְנִרְאֶה הִיא כֵּפֶל בִּטָעוּת מִן הַמִּלָּה מַלְאָכִים שֶׁלְּפָנֶיהָ. בַּצִּים — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: אָצִים — מְהִירִים. כּוּשׁ בֶּטַח — הַשֵּׁם הַפְּרָטִי כּוּשׁ בָּא כַּאן בִּסְמִיכוּת לְ„בֶטַח", בְּמוּבַן כּוּשׁ הַבְּטוּחָה שֶׁלֹּא כְּדִין. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין הַמִּלָּה „בֶּטַח". כְּיוֹם מִצְרַיִם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „בְּיוֹם מִצְרַיִם".

וְהִכְרַתִּי אֶת־הֲמוֹן נֹא.

טז וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּמִצְרַיִם, חוּל תָּחוּל* סִין;
וְנֹא תִּהְיֶה לְהִבָּקֵעַ, וְנֹף צָרֵי יוֹמָם.

יז בַּחוּרֵי אָוֶן וּפִי־בֶסֶת בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ;
וְהֵנָּה בַּשְּׁבִי תֵלַכְנָה.

יח וּבִתְחַפְנְחֵס חָשַׂךְ הַיּוֹם.

* תחיל כתיב.

בֵּאוּר

לְפִי הָעִנְיָן: הַצָּרִים יָבוֹאוּ אֵלֶיהָ בְּסַעֲרַת מִלְחָמָה יוֹמָם; וְדוֹמֶה לָזֶה בְּיִרְמְיָהוּ: „הֵבֵאתִי לָהֶם עַל אֵם בָּחוּר שֹׁדֵד בַּצָּהֳרָיִם" (ט"ו, ח'). וְיֵשׁ קוֹרְאִים בִּמְקוֹם „וְנֹף צָרֵי יוֹמָם" „וְנָפוֹצוּ בָּעַמִּים". וְהַכַּוָּנָה עַל יוֹשְׁבֵי הֶעָרִים הַנִּזְכָּרוֹת.

יז) בַּחוּרֵי אָוֶן — הוּא אוֹן Heliopolis, בְּמִצְרִית: אַנוּ; וְיִרְמְיָהוּ קוֹרֵא לָהּ „בֵּית שֶׁמֶשׁ" (מ"ג, י"ג), בְּמִצְרַיִם הַתַּחְתּוֹנָה עַל הַחוֹף הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַנִּילוּס, מִצָּפוֹן לְמֶמְפִיס, עַתָּה Enschems, אֵצֶל קָהִירָה. פִּי בֶסֶת — בְּבַסְתִּים; וּבְמִצְרִית: פַּ–בַּסְתְּ: מְקוֹם בַּסְתְּ, אֱלִילַת הַתַּאֲוָה, וְלָהּ הָיָה רֹאשׁ הָתוּל; גַּם כֵּן בְּמִצְרַיִם הַתַּחְתּוֹנָה, מִמִּזְרַח לִלְשׁוֹן הַנִּילוּס שֶׁאֵצֶל סִין־פֶּלוּזִיוּם. וְנִקְרָאָה כָּךְ עַל שֵׁם מִקְדַּשׁ הָאֱלִילָה בַּסְתְּ, שֶׁהָיָה בָּנוּי בְּתוֹכָהּ. הֵרוֹדוֹט מְסַפֵּר, כִּי הוּא הַהֵיכָל הַיּוֹתֵר נֶהְדָּר, שֶׁרָאָה בְּיָמָיו. אֶל הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה הָיוּ נֶאֱסָפִים פַּעַם בַּשָּׁנָה מִכָּל קְצוֹת מִצְרַיִם כְּשִׁבְעַ מֵאוֹת אֶלֶף נֶפֶשׁ לִכְבוֹד הָאֱלִילָה. הֶחָג הַגָּדוֹל הַזֶּה הָיָה מָלֵא שָׁאוֹן וּפְרִיצוּת. חָרְבוֹתֶיהָ נִקְרָאוֹת הַיּוֹם „תֶּל־בַּסְתָּה". בַּחוּרֵי אָוֶן — גִּבּוֹרֶיהָ. וְהֵנָּה — וְהֶעָרִים הַנִּזְכָּרוֹת, כְּלוֹמַר: שְׁאָר יוֹשְׁבֵיהֶן.

יח) וּבִתְחַפְנְחֵס — בְּיִרְמְיָהוּ (מ"ג, ז': תַּחְפַּנְחֵס, הִיא הָעִיר דַּפְנֶה, אֵצֶל פֶּלוּזִיוּם, מָקוֹם תַּכְסִיסִי חָשׁוּב, הַיּוֹם Tel-ed-Defenne. חָשַׂךְ הַיּוֹם — הַשֶּׁמֶשׁ יֶחְשַׁךְ עָלֶיהָ בַּצָּהֳרַיִם, כִּי תָבוֹא עָלֶיהָ

הֶעָרוֹת

עוֹד". וְהַנּוֹשֵׂא — כָּל הַנִּזְכָּרִים קֹדֶם לָכֵן.

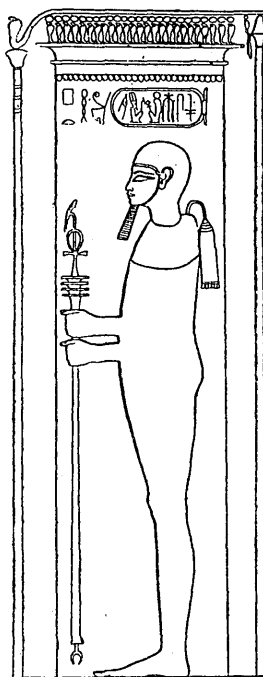
וְנָשִׂיא מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם, לֹא יִהְיֶה־עוֹד;
וְנָתַתִּי יִרְאָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם.
יד וַהֲשִׁמֹּתִי אֶת־פַּתְרוֹס;
וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּצֹעַן, וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּנֹא.
טו וְשָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עַל־סִין, מָעוֹז מִצְרָיִם;

בֵּאוּר

וּמְקוֹם הַפֻּלְחָן הָרָאשִׁי שֶׁל הָאֱלִיל פְּתַּה | הָעִיר הַזֹּאת. נֹא — הִיא Theben, הָעִיר

וּמִקְדַּשׁ הַשּׁוֹר הַקָּדוֹשׁ „אַפִּיס הַשָּׁחוֹר". עַל כֵּן הוּא מַזְכִּיר כָּאן הַגִּלּוּלִים וְהָאֱלִילִים. וְנָשִׂיא — אַשְׁכִּית — מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם — הַנָּבִיא קוֹרֵא לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אַךְ בְּתֹאַר „נָשִׂיא", לְזַלְזֵל בִּכְבוֹדוֹ. כֵּן הוּא קוֹרֵא לְמַעְלָה (י"ב, י"ב) גַּם לְצִדְקִיָּהוּ. וְנָתַתִּי יִרְאָה בְּמִצְרַיִם — יוֹשְׁבֶיהָ יִהְיוּ שְׁרוּיִם תָּמִיד בְּפַחַד מִפְּנֵי אוֹיְבֵיהֶם.

יד) מִמִּצְרַיִם הַתַּחְתּוֹנָה הוּא עוֹבֵר אֶל מִצְרַיִם הָעֶלְיוֹנָה. פַּתְרוֹס — אֶרֶץ הַנֶּגֶב, הִיא מִצְרַיִם הָעֶלְיוֹנָה; וְהַנָּבִיא חוֹזֵר שׁוּב לְמִצְרַיִם הַתַּחְתּוֹנָה. צֹעַן — הִיא Tanis, הַיּוֹם: צַ א ן, וּמְקוֹמָהּ עַל הַחוֹף הַמִּזְרָחִי שֶׁל לְשׁוֹן־נִילוּס הַמִּזְרָחִית הַשְּׁנִיָּה, הַנִּקְרֵאת בְּשֵׁם


הָאֱלִיל פְּתַּה.

בַּעֲלַת מְאַת הַשְּׁעָרִים, בִּירַת מִצְרַיִם הָעֶלְיוֹנָה, אַחַת הֶעָרִים הַיּוֹתֵר עַתִּיקוֹת בְּמִצְרַיִם, וְהַיּוֹתֵר גְּדוֹלוֹת בָּעוֹלָם הָעַתִּיק. וְהַשֵּׁם הַמָּלֵא שֶׁלָּהּ: נֹא אָמוֹן.

טו) סִין — Pelusium, עִיר תַּכְסִיסִית חֲשׁוּבָה מְאֹד עַל הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי שֶׁל מִצְרַיִם; וְעַל כֵּן הוּא קוֹרֵא לָהּ „מָעוֹז מִצְרָיִם". הֲמוֹן נֹא — תּוֹשָׁבֶיהָ הָרַבִּים שֶׁל נֹא. לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן עִם שֵׁם הָעִיר „נֹא אָמוֹן".

טז) חוּל תָּחוּל — רָעֹד תִּרְעַד. וְנֹא — הַבְּצוּרָה — תִּהְיֶה לְהִבָּקֵעַ — הָאוֹיֵב יִפְרֹץ פְּרָצִים בְּחוֹמוֹתֶיהָ. | וְנֹף צָרֵי יוֹמָם — מִבְטָא קָשֶׁה, וְהַכַּוָּנָה

הֶעָרוֹת

נְשִׂיאִם — נְסִיכִים, בְּנֵי מִשְׁפַּחַת הַמְּלוּכָה. לֹא יִהְיֶה עוֹד — יֵשׁ קוֹרְאִים: „לֹא יִהְיוּ

לָשׂוּם חִתּוּל לְחָבְשָׁהּ, לְחָזְקָהּ לִתְפֹּשׂ בֶּחָרֶב.
כב לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִנְנִי אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם,
וְשָׁבַרְתִּי אֶת־זְרֹעֹתָיו, אֶת־הַחֲזָקָה וְאֶת־הַנִּשְׁבָּרֶת;
וְהִפַּלְתִּי אֶת־הַחֶרֶב מִיָּדוֹ.
כג וַהֲפִיצוֹתִי אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם, וְזֵרִיתִים בָּאֲרָצוֹת.
כד וְחִזַּקְתִּי אֶת־זְרֹעוֹת מֶלֶךְ בָּבֶל,
וְנָתַתִּי אֶת־חַרְבִּי בְּיָדוֹ;
וְשָׁבַרְתִּי אֶת־זְרֹעוֹת פַּרְעֹה,
וְנָאַק נַאֲקוֹת חָלָל לְפָנָיו.
כה וְהַחֲזַקְתִּי אֶת־זְרֹעוֹת מֶלֶךְ בָּבֶל,

בֵּאוּר

לַזְּרוֹעַ הַשְּׁבוּרָה. **לָשׂוּם חִתּוּל** — מַעֲטָפָה שֶׁכּוֹרְכִים עַל הַתַּחְבֹּשֶׁת הַמֻּנַּחַת עַל מְקוֹם שֶׁבֶר הָעֶצֶם. **לְחָבְשָׁהּ** — לְקָשְׁרָהּ הֵיטֵב. **לְחָזְקָהּ** — לְמַעַן תָּשׁוּב וְתִהְיֶה חֲזָקָה, עַד שֶׁתּוּכַל לֶאֱחֹז בַּחֶרֶב וּלְהִלָּחֵם עוֹד. וְהַכַּוָּנָה: פַּרְעֹה אֵינוֹ יָכוֹל לָשׁוּב מַהֵר לְכֹחוֹ הָרִאשׁוֹן אַחַר הַמַּגֵּפָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה בְּחֵילוֹ.

כב) **לָכֵן** — יַעַן שֶׁכְּבָר נֶעֶשְׂתָה הַהַתְחָלָה. **וְשָׁבַרְתִּי אֶת זְרֹעֹתָיו** — עַתָּה אוֹסִיף אֶשְׁבֹּר הַזְּרוֹעַ הַשְּׁלֵמָה, וְגַם אֶת הַשְּׁבוּרָה אֶשְׁבֹּר שֵׁנִית.

כג) פָּסוּק זֶה הוּא כֵּפֶל לְפָסוּק כ"ו [רְאֵה שָׁם] וְשָׁם מְקוֹמוֹ; כַּאן הִיא מַפְסִיק אֶת הַצִּיּוּר.

כד) מֶלֶךְ בָּבֶל הוּא שְׁלִיחוֹ שֶׁל מָקוֹם וְעוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ. **וְנָאַק נַאֲקוֹת חָלָל** — וְיַשְׁמִיעַ אֶת אֲנָחוֹתָיו הָאַחֲרוֹנוֹת, בְּנָפְלוֹ חָלָל לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶאצַּר.

הֶעָרוֹת

רַק בְּמִשְׁנָה, וְהָרִבּוּי נִמְצָא רַק כַּאן וּבְיִרְמְיָהוּ (ל' י"ג; מ"ו, י"א). בְּמוּבָן רִפּוּי, וְנִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן פֹּה וְגַם שָׁם הוּא רְפֻאוֹת, כְּמוֹ: „רִפְאוּת תְּהִי לְשָׁרֶּךָ" (מִשְׁלֵי ג', ח').

בְּשִׁבְרִי־שָׁם אֶת־מֹטוֹת מִצְרַיִם,
וְנִשְׁבַּת־בָּהּ גְּאוֹן עֻזָּהּ;
הִיא עָנָן יְכַסֶּנָּה, וּבְנוֹתֶיהָ בַּשְּׁבִי תֵלַכְנָה.
יט וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּמִצְרָיִם; וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה.
כ וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בָּרִאשׁוֹן, בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ,
הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: כא בֶּן־אָדָם!
אֶת־זְרוֹעַ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׁבַרְתִּי;
וְהִנֵּה לֹא־חֻבְּשָׁה, לָתֵת רְפֻאוֹת,

בֵּאוּר

שׁוֹאַת פִּתְאֹם. מֹטוֹת מִצְרַיִם — אֶת מוֹטוֹת הָעֹל, שֶׁשָּׂמוּ עַל הַגּוֹיִם, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: מַטּוֹת — שִׁבְטֵי הַמּוֹשְׁלִים. יִרְמְיָהוּ מַזְכִּיר אֶת הֵיכַל פַּרְעֹה, שֶׁהָיָה בְּתַחְפַּנְחֵס (מ״ג, ט׳).

נְבוּאָה רְבִיעִית עַל מִצְרַיִם אַחַר מַפֶּלֶת פַּרְעֹה חָפְרַע לִפְנֵי חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל (כ׳, כ״ו):

כ) בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה — לְגָלוּת יְהוֹיָכִין וּלְמַלְכוּת צִדְקִיָּהוּ, הִיא שְׁנַת 587 לִפְנֵי סְפִירָתָם. בָּרִאשׁוֹן — בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּנִיסָן, אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים לִפְנֵי חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם. זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ הוּא אֵפוֹא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַחֲרֵי הַנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה עַל מִצְרַיִם (רְאֵה לְמַעְלָה כ״ט, א׳).

כא) זְרוֹעַ — סֵמֶל הַכֹּחַ. זְרוֹעַ פַּרְעֹה... שָׁבַרְתִּי — הַכַּוָּנָה עַל מַפֶּלֶת חֵיל פַּרְעֹה, שֶׁיָּצָא לַעֲזֹר לְצִדְקִיָּהוּ נֶגֶד הַכַּשְׂדִּים הַצָּרִים אָז עַל יְרוּשָׁלַיִם וְהַכַּשְׂדִּים הֵסִירוּ אֶת הַמָּצוֹר לִזְמַן־מָה וְיָצְאוּ לְהִלָּחֵם עִם חֵיל פַּרְעֹה וְהִכּוּהוּ וְהִבְרִיחוּהוּ לָשׁוּב מִצְרַיְמָה (רְאֵה יִרְמְיָהוּ ל״ד, כ״א; ל״ז, ה׳). לֹא חֻבְּשָׁה — לֹא שָׂמוּ עָלֶיהָ תַּחְבֹּשֶׁת. לָתֵת רְפֻאוֹת — לְהָבִיא רְפוּאָה

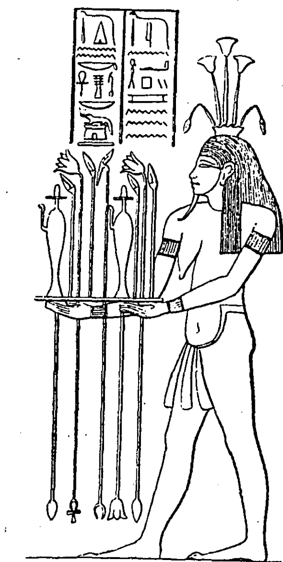
הֶעָרוֹת

י״ח) בְּשִׁבְרִי — [=בְּשָׁבְרִי]. כא) רְפֻאוֹת — הַשֵּׁם רְפוּאָה בְּיָחִיד לֹא נִמְצָא בַּמִּקְרָא.

יְפֵה עָנָף וְחֹרֶשׁ מֵצַל וּגְבַהּ קוֹמָה;
וּבֵין עֲבֹתִים הָיְתָה צַמַּרְתּוֹ.
ד מַיִם גִּדְּלוּהוּ, תְּהוֹם רֹמְמָתְהוּ;
אֶת־נַהֲרֹתֶיהָ הֹלֵךְ סְבִיבוֹת מַטָּעָהּ,

בֵּאוּר

נִפְלָה כַּאן וְהַנּוּסָח הַנָּכוֹן „הִנֵּה אַשְׁוֹךְ אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן", כְּמוֹ „לְמִי תְדַמְּיוּנִי וְתַשְׁווּ" (יְשַׁעְיָהוּ מ"ה, ה'), אוֹ נִנְקַד: „הִנֵּה אָשׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן", כְּמוֹ „וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ" (בַּמִּדְבָּר כ"ב, י"ט). **יְפֵה עָנָף** — בַּעַל עֲנָפִים יָפִים. **וְחֹרֶשׁ מֵצַל** — וְדוֹמֶה לְיַעַר עָבֶה, שֶׁצִּלּוֹ מְרֻבֶּה. **וּבֵין עֲבֹתִים הָיְתָה צַמַּרְתּוֹ** — רֹאשׁוֹ הָרָם הִתְנַשֵּׂא בֵּין עֲנָפִים רַעֲנַנִּים הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וּבֵין עֲבוֹת (הָרִבּוּי מִן עָב) הָיְתָה צַמַּרְתּוֹ" — צַמַּרְתּוֹ הִתְנַשְּׂאָה עַד בִּיאַת הָעֲנָנִים. **מַיִם גִּדְּלוּהוּ** — מַיִם רַבִּים גִּדְּלוּ וְהִצְמִיחוּ אוֹתוֹ. **תְּהוֹם רֹמְמָתְהוּ** — הַמַּיִם („תְּהוֹם רַבָּה") אֲשֶׁר מִתַּחַת לָאָרֶץ („לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם" (תְּהִלִּים קל"ו, ו'). **אֶת נַהֲרֹתֶיהָ הֹלֵךְ** (=הוֹלִיךְ) — הַתְּהוֹם. „תְּהוֹם" בָּא בְּמִין זָכָר וּנְקֵבָה: „נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ" (חֲבַקּוּק ג', י'); וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „הוֹלִיכָה". **סְבִיבוֹת מַטָּעָהּ** — סָבִיב לָאֶרֶז, שֶׁהוּא הַמַּטָּע שֶׁלָּהּ, נֶטַע שַׁעֲשׁוּעֶיהָ. הַתְּהוֹם הִשְׁפִּיעָה אֶת כָּל טוּבָהּ, אֶת כָּל מֵימֶיהָ הָרַבִּים עַל הָאֶרֶז הַזֶּה, שֶׁהָיָה בְּעֵינֶיהָ כְּאִלּוּ שֶׁהִלָּה אוֹתוֹ. בְּצִיּוּר זֶה רוֹמֵז הַנָּבִיא לִלְשׁוֹנוֹת



אֱלִיל הַנִּילוּס נוֹשֵׂא שֶׁפַע צִמְחֵי הַיְאוֹר לְפָנָיו.

הֶעָרוֹת

ג) מֵצַל — הַפֹּעַל הַזֶּה מִמְּקוֹר צָלַל: פּוֹרֵשׂ צֵל.

וְזֵרֹעוֹת פַּרְעֹה תִּפֹּלְנָה;
וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָֹה,
בְּתִתִּי חַרְבִּי בְּיַד מֶלֶךְ־בָּבֶל,
וְנָטָה אוֹתָהּ אֶל־אֶרֶץ מִצְרָיִם.
כו וַהֲפִיצוֹתִי אֶת־מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם,
וְזֵרִיתִי אוֹתָם בָּאֲרָצוֹת;
וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָֹה.

לא.

א וַיְהִי בְּאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בַּשְּׁלִישִׁי, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ,
הָיָה דְבַר־יְהוָֹה אֵלַי לֵאמֹר:
ב בֶּן־אָדָם, אֱמֹר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְאֶל־הֲמוֹנוֹ:
אֶל־מִי דָּמִיתָ בְגָדְלֶךָ?
ג הִנֵּה אַשּׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן,

בֵּאוּר

בִּטֵּל לַחֲצִי הָרִאשׁוֹן שֶׁל פָּסוּק כ"ד. | כה) וְנָטָה אוֹתָהּ אֶל—[=עַל]...

פֶּרֶק לא.

נְבוּאָה חֲמִישִׁית: פַּרְעֹה הָאֶרֶז הַגָּדוֹל, הֲדָרוֹ וּמַפַּלְתּוֹ:

א) בַּשְּׁלִישִׁי — בְּחֹדֶשׁ סִיוָן. כִּשְׁנֵי חֳדָשִׁים לִפְנֵי חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם.

ב) אֶל מִי דָּמִיתָ בְגָדְלֶךָ — אֶל מִי אוּכַל לְדַמּוֹת אוֹתְךָ? אַלֵּגוֹרִיָּה זוּ נֶחֱלֶקֶת לִשְׁלֹשָׁה מַאֲמָרִים: מַאֲמָר רִאשׁוֹן

(ג'—ט'): תֵּאוּר תִּפְאֶרֶת הָאֶרֶז.

ג) הִנֵּה אַשּׁוּר... — כָּל הָאַלֵּגוֹרִיָּה שֶׁל הָאֶרֶז עִם הַנְּהָרוֹת וְהַתְּעָלוֹת הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ רוֹמֶזֶת אַךְ לְמִצְרַיִם, כַּנִּרְאֶה מִכָּל הַפֶּרֶק. בָּרוּר אֵפוֹא, כִּי טָעוּת סוֹפֵר

ח אֲרָזִים לֹא־עֲמָמֻהוּ בְּגַן־אֱלֹהִים,
בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל־סְעַפֹּתָיו,
וְעַרְמֹנִים לֹא־הָיוּ כְּפֹרֹאתָיו;
כָּל־עֵץ בְּגַן־אֱלֹהִים,
לֹא־דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ.
ט יָפֶה עֲשִׂיתִיו בְּרֹב דָּלִיּוֹתָיו;
וַיְקַנְאֻהוּ כָּל־עֲצֵי־עֵדֶן, אֲשֶׁר בְּגַן הָאֱלֹהִים.

* *
*

י לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
יַעַן אֲשֶׁר גָּבַהְתָּ בְּקוֹמָה,

בֵּאוּר

ח) אֲרָזִים לֹא עֲמָמֻהוּ בְּגַן אֱלֹהִים — גַּם שְׁאָר הָאֲרָזִים הַנֶּהְדָּרִים, שֶׁבְּגַן אֱלֹהִים, לֹא יָכְלוּ לְהָעִיב אותו בְּגָדְלָם וּבְתִפְאַרְתָּם, כִּי הָאֶרֶז הַזֶּה נַעֲלֶה עַל כֻּלָּם. בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סְעַפֹּתָיו — הַבְּרוֹשׁ עִם גִּזְעוֹ וַעֲנָפָיו יַחַד לֹא הָיָה דוֹמֶה לְעָנָף אֶחָד שֶׁל הָאֶרֶז. הַנָּבִיא מְדַמֶּה אֶת כָּל הָעוֹלָם לְגַן אֱלֹהִים, וְאֶת כָּל הָעַמִּים לְעֵצִים. וְהַכַּוָּנָה: הָעַמִּים הַחֲזָקִים בְּיוֹתֵר לֹא יָכְלוּ לְהִתְנַשֵּׂא עָלָיו. עַרְמוֹנִים — Platane. הָאֲרָזִים לֹא עָלוּ עָלָיו בְּגָבְהָם, הַבְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֵלָיו בְּיֹרֶק תִּפְאַרְתָּם וְהָעַרְמוֹנִים — בְּרַעֲנַנּוּת עֲלֵיהֶם.

ט) יָפֶה עֲשִׂיתִיו — הַמְדַבֵּר הוּא יְהוָֹה, יוֹצֵר כָּל הָעַמִּים. וַיְקַנְאֻהוּ — קִנְאוּ בוֹ. הַמְשׁוֹרֵר מְיַחֵס לַעֲצֵי הָעֵדֶן רִגְשֵׁי בְּנֵי הָאָדָם. וְהַכַּוָּנָה: כָּל הָעַמִּים הַגְּדוֹלִים קִנְאוּ בְּעָשְׁרָהּ וֶעֱזוּזָהּ שֶׁל מִצְרַיִם.

י' — י"ד) הַמַּאֲמָר הַשֵּׁנִי: מַפֶּלֶת הָאֶרֶז.

י) יַעַן אֲשֶׁר גָּבַהְתָּ... — עִקָּרוֹ, גָּבַהּ:

הֶעָרוֹת

ח) כְּפֹרֹאתָיו — מְקוֹם הָאָלֶף לִפְנֵי הָרֵישׁ: כְּפֹארֹתָיו.

וְאֶת־תְּעָלֹתֶיהָ שִׁ*לְחָה אֶל כָּל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה.

ה עַל־כֵּן גָּבְהָא* קֹמָתוֹ מִכֹּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה;

וַתִּרְבֶּינָה סַרְעַפֹּתָ*יו, וַתֶּאֱרַכְנָה פֹארֹתָיו

מִמַּיִם רַבִּים בְּשַׁלְּחוֹ.

ו בִּסְעַפֹּתָיו קִנְנוּ כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם,

וְתַחַת פֹּארֹתָיו יָלְדוּ כֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה;

וּבְצִלּוֹ יֵשְׁבוּ כֹּל גּוֹיִם רַבִּים.

ז וַיִּיף בְּגָדְלוֹ, בְּאֹרֶךְ דָּלִיּוֹתָיו;

כִּי־הָיָה שָׁרְשׁוֹ אֶל־מַיִם רַבִּים.

* הלמד רפה. * אלף במקום הא. * סרעפתו כתיב.

בֵּאוּר

הַנִּילוּס וּתְעָלוֹתָיו הָרַבּוֹת, שֶׁהִשְׁקוּ וְהִפְרוּ כָּל כַּךְ אֶת מִצְרַיִם, עַד אֲשֶׁר גָּדְלָה וְהֶעֱשִׁירָה מְאֹד. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „סְבִיבוֹת מַטָּעָה = מַטָּעוֹ — סָבִיב הַמָּקוֹם שֶׁהָאֶרֶז נָטוּעַ שָׁם. וְאֶת תְּעָלוֹתֶיהָ שִׁלְחָה אֶל כָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה — אֶת מֵי הַנְּהָרוֹת הַגְּדוֹלִים הִשְׁפִּיעָה עַל הָאֶרֶז, וְאַךְ מִמֵּימֵי הַתְּעָלוֹת הַקְּטַנּוֹת שִׁלְחָה לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל יֶתֶר עֲצֵי הַשָּׂדֶה. וְהַכַּוָּנָה: לְיֶתֶר הַמַּמְלָכוֹת.

ה) גָּבְהָא — [=גָּבְהָה] תְּמוּנָה אֲרָמִית. סַרְעַפֹּתָיו — כְּמוֹ סְעַפֹּתָיו (ו'). סְעַפָּה — סְבַךְ עֲנָפִים. סְעִיפִים. פֹּארֹתָיו — עֲנָפָיו הָעֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵם פְּאֵר הָעֵץ וַהֲדָרוֹ. וַתֶּאֱרַכְנָה פֹּארֹתָיו מִמַּיִם רַבִּים — וּמֵרֹב הַמַּיִם שֶׁשָּׁתָה, אָרְכוּ פֹּארוֹתָיו — בְּשַׁלְּחוֹ — כַּאֲשֶׁר פָּרַשׂ אוֹתָן. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: מִמַּיִם רַבִּים בִּשְׁלָחָיו — בַּעֲנָפָיו הַגְּדוֹלִים הַשְּׁלוּחִים לְמֵרָחוֹק, כְּמוֹ: „שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים" (שִׁיר הַשִּׁירִים ד', י"ג) וְכֵן: „שְׁלֻחוֹתֶיהָ נִטְּשׁוּ" (יְשַׁעְיָהוּ ט"ז, ח').

ו) בְּ„עוֹף הַשָּׁמַיִם" וְ„חַיַּת הַשָּׂדֶה" מְכַוֵּן הַנָּבִיא לִבְנֵי עַמִּים אֲחֵרִים וְלִשְׁבָטִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, שֶׁחָסוּ בְּצֵל מִצְרָיִם.

הֶעָרוֹת

ז) וַיִּיף — עָתִיד מְקֻצָּר מִמְּקוֹר יָפֶה.

יג עַל־מַפַּלְתּוֹ יִשְׁכְּנוּ כָּל־עוֹף הַשָּׁמָיִם;
וְאֶל־פֹּרֹאתָיו הָיוּ כֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה.
יד לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִגְבְּהוּ בְקוֹמָתָם כָּל־עֲצֵי־מַיִם,
וְלֹא־יִתְּנוּ אֶת־צַמַּרְתָּם אֶל־בֵּין עֲבֹתִים,
וְלֹא־יַעַמְדוּ אֲלֵיהֶם בְּגָבְהָם כָּל־שֹׁתֵי מָיִם;
כִּי כֻלָּם נִתְּנוּ לַמָּוֶת אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּית,
בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל־יוֹרְדֵי בוֹר.

* *

*

טו כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:

בֵּאוּר

יג) עַל מַפַּלְתּוֹ — עַל גִּזְעוֹ וַעֲנָפָיו שֶׁנָּפְלוּ אַרְצָה. יִשְׁכְּנוּ כָּל עוֹף הַשָּׁמָיִם — עָבָר שׁוּב מִן הַצִּיּוּר אֶל הַמְּצֻיָּר: עַל פִּגְרֵי גִבּוֹרָם יִשְׁכְּנוּ כָּל עוֹף טוֹרֵף לֶאֱכֹל מִבְּשָׂרָם. וְאֶל [=וְעַל] פֹּארֹתָיו הָיוּ — עָבָר נְבוּאִי. כֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה — חַיּוֹת הַיַּעַר לֶאֱכֹל מִבְּשַׂר הַחֲלָלִים.

יד) הַתַּכְלִית הַחִנּוּכִית שֶׁל מַפֶּלֶת מִצְרַיִם לְכָל עַמֵּי הָאָרֶץ. לֹא יִגְבְּהוּ בְקוֹמָתָם — לֹא יִתְגָּאוּ עוֹד בְּקוֹמָתָם הַגְּבֹהָה. כָּל עֲצֵי מַיִם — כָּל הָעֵצִים הַשְּׁתוּלִים עַל מָיִם: כְּלוֹמַר: לֹא יִתְגָּאוּ עוֹד הָעַמִּים הַחֲזָקִים בִּגְבוּרָתָם וְתָקְפָּם הַמְּדִינִי. וְלֹא יִתְּנוּ — וְלֹא יָרִימוּ — צַמַּרְתָּם. וְלֹא יַעַמְדוּ אֲלֵיהֶם — [אֵלוּ] אַדִּירֵיהֶם. יֵשׁ מְנַקְּדִים „אֱלֵיהֶם", וּמְפָרְשִׁים וְלֹא יִשָּׁעֲנוּ עַל עָצְמָם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְלֹא יָרוּם לְבָבָם בְּגָבְהָם"; כִּי פָּסוּק זֶה מַקְבִּיל אֶל פָּסוּק י' (רְאֵה שָׁם). כָּל שֹׁתֵי מָיִם — כָּל הָעֵצִים הַגְּבוֹהִים הַשְּׁתוּלִים עַל מָיִם. כִּי כֻלָּם נִתְּנוּ לַמָּוֶת — עוֹבֵר אֶל הַנִּמְשָׁל: כָּל הָעַמִּים, גַּם הָעֲצוּמִים שֶׁבָּהֶם נִתְּנוּ לַמָּוֶת. בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם — בְּתוֹךְ שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם. וְאֵיךְ יִתְגָּאוּ בִּכְבוֹדָם וֶעֱזוּזָם? רַק אֱלֹהֵי הַנֵּצַח רַק הוּא לְבַדּוֹ הָרָם וְהַנִּשְׂגָּב, וְאַךְ לוֹ הַגָּאוֹן וְהַתִּפְאֶרֶת.

ט"ו — י"ח) מַאֲמָר שְׁלִישִׁי: הָרֶשֶׁם עַל הַטֶּבַע וְאֵיתָנָיו.

וַיִּתֵּן צַמַּרְתּוֹ אֶל־בֵּין עֲבוֹתִים,
וְרָם לְבָבוֹ בְּגָבְהוֹ; —
יא וְאֶתְּנֵהוּ בְּיַד אֵל גּוֹיִם;
עָשׂוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ כְּרִשְׁעוֹ,* גֵּרַשְׁתִּיהוּ.
יב וַיִּכְרְתֻהוּ זָרִים, עָרִיצֵי גוֹיִם, וַיִּטְּשֻׁהוּ;
אֶל־הֶהָרִים וּבְכָל־גֵּאָיוֹת נָפְלוּ דָלִיּוֹתָיו,
וַתִּשָּׁבַרְנָה פֹרֹאתָיו בְּכָל־אֲפִיקֵי הָאָרֶץ,
וַיֵּרְדוּ מִצִּלּוֹ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ, וַיִּטְּשֻׁהוּ.

* נוסח אחר: כְּרִשְׁעוֹ.

בֵּאוּר

כִּי כָּל הַפָּסוּק מְדַבֵּר בְּנִסְתָּר, יַעַן אֲשֶׁר גָּדַל וְהִתְנַשֵּׂא לְמַעְלָה, הַפְּשִׁיטָא קָרָא: „בְּקוֹמָתוֹ". וְרָם לְבָבוֹ בְּגָבְהוֹ — וְהִתְגָּאָה בְּקוֹמָתוֹ הַנֶּאְדָּרָה.

יא) וְאֶתְּנֵהוּ — [=וָאֶתְּנֵהוּ] עַל כֵּן נְתַתִּיו; עָבָר נְבוּאִי. בְּיַד אֵל [=אֵיל] גּוֹיִם — הָאַיִל בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם, כְּלוֹמַר: הֶחָזָק׳ הָאָדוֹן, הָרֹאשׁ; תֹּאַר לִנְבוּכַדְנֶאצַּר. עָשׂוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ כְּרִשְׁעוֹ — הוּא יְשַׁלֵּם לוֹ כְּרִשְׁעָתוֹ, הַגַּאֲוָה [„וְרָם לְבָבוֹ"] נֶגֶד אֱלֹהֵי עוֹלָם הוּא הַחֵטְא הַיּוֹתֵר גָּדוֹל בְּעֵינֵי הַנָּבִיא. גֵּרַשְׁתִּיהוּ — מִן הָעֵדֶן, שֶׁהָיָה נָטוּעַ שָׁם. אֲבָל אֵין פֹּעַל גָּרֵשׁ מַתְאִים לָאֶרֶז, לְפִיכָךְ יֵשׁ קוֹרְאִים: „גְּרַזְתִּיהוּ", וְהוּא מִמְּקוֹר גָּרֹז, אֲחִי גָּזֹר [וּמִמֶּנּוּ הַשֵּׁם גַּרְזֶן].

יב) עָרִיצֵי גוֹיִם — הָאַכְזָרִים מִכָּל הַגּוֹיִם, הַכַּשְׂדִּים. הַנָּבִיא עוֹבֵר מִן הַמָּשָׁל אֶל הַנִּמְשָׁל. וַיִּטְּשֻׁהוּ — וַיַּפִּילוּהוּ אַרְצָה. אֶל [=עַל] הֶהָרִים. וּבְכָל גֵּאָיוֹת — בְּכָל הָעֲמָקִים הַצָּרִים בֵּין הֶהָרִים. הָאֶרֶז מְקַבֵּל צוּרָה דִמְיוֹנִית נִפְרָזָה: עֲנָפָיו כִּסּוּ בְּנָפְלוֹ הָרִים וַעֲמָקִים. הַכַּוָּנָה, כִּי חַלְלֵי גִּבּוֹרֵי פַּרְעֹה יִתְגַּלְגְּלוּ עַל הָרִים וַעֲמָקִים. אֲפִיקֵי — נְחָלִים עֲמֻקִּים. וַיֵּרְדוּ וּקְרָא: וַיִּדְּדוּ] מִצִּלּוֹ... — כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ חוֹסִים בְּצִלּוֹ הַגָּדוֹל נָדְדוּ וְהָלְכוּ לָהֶם. כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ — שֶׁהָיוּ נִכְנָעִים לְפַרְעֹה וְהוּא הָיָה לָהֶם לְמַחְסֶה מִפְּנֵי אוֹיְבֵיהֶם, עֲזָבוּהוּ. הַמָּשָׁל וְהַנִּמְשָׁל מְעֹרָבִים כָּאן יָחַד. וַיִּטְּשֻׁהוּ — וַיַּעַזְבוּהוּ.

הֶעָרוֹת

יב) וַיִּטְּשֻׁהוּ — הָרִאשׁוֹן בָּא בְּהוֹרָאַת הַפֵּל, וְהַשֵּׁנִי בְּהוֹרָאַת עָזֹב.

וְזֹרְעוֹ יָשְׁבוּ בְצִלּוֹ בְּתוֹךְ גּוֹיִם.
יח אֶל־מִי דָמִיתָ כָּכָה בְּכָבוֹד וּבְגֹדֶל
בַּעֲצֵי־עֵדֶן?
וְהוּרַדְתָּ אֶת־עֲצֵי־עֵדֶן אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּית,
בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשְׁכַּב אֶת־חַלְלֵי־חֶרֶב,
הוּא פַרְעֹה וְכָל־הֲמוֹנֹה,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.

לב.

א וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בִּשְׁנֵי־עָשָׂר חֹדֶשׁ, בְּאֶחָד

בֵּאוּר

הַמִּתְאַבְּלִים עָלָיו (ט"ו). יָרְדוּ שְׁאֹלָה... — עִם מִצְרַיִם יִפְּלוּ עוֹד עַמִּים רַבִּים. וּזְרֹעוֹ — וְהָעַמִּים שֶׁהָיוּ זְרוֹעַ לְפַרְעֹה, כְּלוֹמַר: עוֹזְרָיו — יָשְׁבוּ בְצִלּוֹ — שֶׁהָיוּ נִכְנָעִים לוֹ וְחָסוּ בְּצִלּוֹ, יָרְדוּ עִמּוֹ שְׁאֹלָה — בְּתוֹךְ גּוֹיִם — בְּתוֹךְ יַחַד הַגּוֹיִם. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ".

יח) וּלְאַחַר שֶׁתֵּאֵר בִּפְרָטוּת אֶת גָּדְלוֹ לְפָנִים וְגֹדֶל מַפַּלְתּוֹ, הוּא חוֹזֵר אֶל הַשְּׁאֵלָה שֶׁבְּרֹאשׁ הַנְּבוּאָה: אֶל מִי דָמִיתָ כָּכָה... — לְמִי אֶפְשָׁר הָיָה לְדַמּוֹת אוֹתְךָ בִּכְבוֹדְךָ וּבְגָדְלֶךָ? וְהוּרַדְתָּ אֶת עֲצֵי עֵדֶן — אַךְ כָּל זֶה לֹא יוֹעִילֶךָ, כִּי תוּרַד שְׁאוֹלָה כְּכָל הָעַמִּים הַגְּדוֹלִים שֶׁקְּדָמוּךָ. בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשְׁכַּב — הָעָרְלָה נֶחְשְׁבָה לְחֶרְפָּה גְדוֹלָה בְּמִצְרַיִם, וְהֶעָרֵל הָיָה נִבְזֶה בְּעֵינֵי כֹּל גַּם אַחַר מוֹתוֹ. הוּא פַרְעֹה — זֶהוּ פֵּשֶׁר הָאַלֵּגוֹרְיָה הַבָּאָה בַּפֶּרֶק זֶה.

פֶּרֶק לב.

נְבוּאָה שִׁשִּׁית עַל מִצְרַיִם.

א) בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה — לְגָלוּת יְהוֹיָכִין, הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה אַחַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם כִּשְׁנֵי חֳדָשִׁים לְאַחַר שֶׁהִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה אֶל הַנָּבִיא, כִּי „הֻכְּתָה הָעִיר" (רְאֵה לְהַלָּן ל"ג, כ"א). לְפִי נוּסָח זֶה מְאֻחֶרֶת נְבוּאָה זוֹ מִן הַקּוֹדֶמֶת לָהּ בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד חֹדֶשׁ. אֲבָל הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ כַּאן „בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה". לְפִי

בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׁאֹלָה,
הֶאֱבַלְתִּי, כִּסֵּתִי עָלָיו אֶת־תְּהוֹם,
וָאֶמְנַע נַהֲרוֹתֶיהָ,
וַיִּכָּלְאוּ מַיִם רַבִּים;
וָאַקְדִּר עָלָיו לְבָנוֹן,
וְכָל־עֲצֵי הַשָּׂדֶה עָלָיו עֻלְפֶּה.
טז מִקּוֹל מַפַּלְתּוֹ הִרְעַשְׁתִּי גוֹיִם,
בְּהוֹרִדִי אֹתוֹ שְׁאֹלָה אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר;
וַיִּנָּחֲמוּ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית כָּל־עֲצֵי־עֵדֶן,
מִבְחַר וְטוֹב־לְבָנוֹן,
כָּל־שֹׁתֵי מָיִם.
יז גַּם־הֵם אִתּוֹ יָרְדוּ שְׁאֹלָה אֶל־חַלְלֵי־חָרֶב;

בֵּאוּר

טו) **בְּיוֹם רִדְתּוֹ** — שֶׁל הָאֶרֶז פַּרְעֹה — שְׁאֹלָה. **הֶאֱבַלְתִּי כִּסֵּתִי עָלָיו אֶת תְּהוֹם** — גָּרַמְתִּי שֶׁהַתְּהוֹם תִּתְאַבֵּל עָלָיו וְתִתְעַטֵּף בַּאֲבֵלָה. תְּהוֹם זוֹ שֶׁהִשְׁפִּיעָה שֶׁפַע מֵימֶיהָ עַל נֶטַע שַׁעֲשׁוּעֶיהָ זֶה לְגַדְּלוֹ וּלְנַשְּׂאוֹ עַל כָּל הָעֵצִים, תִּתְאַבֵּל עָלָיו אֵבֶל גָּדוֹל. **וָאֶמְנַע נַהֲרוֹתֶיהָ** — וּמֵרֹב אֲבֵלָה פָּסְקָה לִשְׁלֹחַ אֶת נַהֲרוֹתֶיהָ לְהַשְׁקוֹת עֵצִים אֲחֵרִים. **וַיִּכָּלְאוּ מַיִם רַבִּים** — וּמֵימֵי הַתְּהוֹם הָרַבִּים נֶעֶצְרוּ. הַתְּהוֹם מִתְאַבֶּלֶת עָלָיו כְּאֵם עַל בְּנָהּ בְּכוֹרָהּ, וּמֵרֹב מְרִירוּת־נֶפֶשׁ לֹא תָשִׂים עוֹד לֵב לְיֶתֶר בָּנֶיהָ. **וָאַקְדִּר עָלָיו לְבָנוֹן** — וְכָל הַלְּבָנוֹן עוֹמֵד קוֹדֵר בִּיגוֹנוֹ עַל מַפֶּלֶת הָאֶרֶז הַיּוֹתֵר גָּדוֹל. **עֻלְפֶּה** — קְרָא: עֻלְפְּה (=עֻלְפּוּ) כְּמוֹ בַּכְּתִיב: „פָּנַי חֳמַרְמְרָה" (אִיּוֹב ט"ז, ט"ז). הִתְעַלְּפוּ, נָבֵלוּ.

טז) **מִקּוֹל מַפַּלְתּוֹ** — מִקּוֹל הָרַעַשׁ שֶׁל נְפִילָתוֹ הַפִּתְאוֹמִית. **הִרְעַשְׁתִּי גוֹיִם** — וְזִעֲזַעְתִּי אֶת גּוֹיֵי הָאָרֶץ, הֵם הִזְדַּעְזְעוּ פִּתְאֹם לִשְׁמַע מַפַּלְתּוֹ. **וַיִּנָּחֲמוּ...** — **עֲצֵי עֵדֶן**, כִּנּוּי לָעֵצִים אַדִּירִים, וְהַכַּוָּנָה: הָעַמִּים הָאַדִּירִים מִימֵי קֶדֶם, הַשּׁוֹכְנִים זֶה כְּבָר בַּשְּׁאוֹל, יִתְנַחֲמוּ בִּרְאוֹתָם, כִּי גַם הוּא הָיָה כְּאֶחָד מֵהֶם. **וְטוֹב** (=וְטוֹבֵ) **לְבָנוֹן.**

יז) **גַּם הֵם** — גַּם יֶתֶר הָעַמִּים

וַתִּדְלַח־מַיִם בְּרַגְלֶיךָ, וַתִּרְפֹּס נַהֲרוֹתָם

* *

*

ג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
וּפָרַשְׂתִּי עָלֶיךָ אֶת־רִשְׁתִּי בִּקְהַל עַמִּים רַבִּים;
וְהֶעֱלוּךָ בְּחֶרְמִי.
ד וּנְטַשְׁתִּיךָ בָאָרֶץ, עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה אֲטִילֶךָ;

בֵּאוּר

צִיּוּר זֶה בָּא כְבָר בַּנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה (כ"ט, ג'). וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: כְּפִיר גּוֹיִם נִדְמֵיתָ — אַתָּה הָיִיתָ דוֹמֶה בְּעֵינֶיךָ לִכְפִיר בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם, כְּלוֹמַר: לְמֶלֶךְ אַדִּיר הַהוֹלֵךְ לְמֶרְחֲבֵי אֶרֶץ לְהַכְנִיעַ עַמִּים וַאֲרָצוֹת; וְאַתָּה כַּתַּנִּים בַּיַּמִּים — אֲבָל בֶּאֱמֶת הָיִיתָ אַךְ כַּתַּנִּים, שֶׁכָּל כֹּחוֹ אַךְ בַּיַּמִּים, כֵּן הִצְטַמְצְמָה הַשְׁפָּעַת שִׁלְטוֹנוֹ שֶׁל פַּרְעֹה רַק בְּמִצְרַיִם. וַתָּגַח בְּנַהֲרוֹתֶיךָ — וְהָיִיתָ מֵגִיחַ, פּוֹרֵץ וְעוֹלֶה מִקַּרְקַע הַנָּהָר וּמְשׁוֹטֵט אָנֶה וָאָנָה בִּלְשׁוֹנוֹת הַנִּילוּס. וַתִּדְלַח מַיִם בְּרַגְלֶיךָ — עָכַרְתָּ, נִעַרְתָּ אֶת הַמַּיִם בְּחוֹל עַל יְדֵי הַתְּנוּעָה הַמְּהִירָה, זֶהוּ צִיּוּר לִתְנוּעַת הַחַיִּים הָאַדִּירָה, שֶׁהָיְתָה בְּמַמְלֶכֶת מִצְרַיִם (וּרְאֵה לְהַלָּן י"ג). וַתִּרְפֹּס נַהֲרֹתָם — וְהֶעֱלִיתָ רֶפֶשׁ וָטִיט בְּמֵי הַנְּהָרוֹת, וְהַכִּנּוּי שֶׁל „נַהֲרֹתָם" מוּסָב עַל הַ„מַּיִם" אוֹ עַל הַ„יַּמִּים". וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: אֶת נַהֲרוֹת הַגּוֹיִם, וְהַכַּוָּנָה: לֹא יָכֹלְתָּ לִלְכֹּד אַרְצוֹתָם כִּכְפִיר בִּסְעָרַת מִלְחָמָה, אַךְ בְּשִׁבְתְּךָ בְּאַרְצְךָ יָדַעְתָּ לְסַכְסֵךְ אֶת הָעַמִּים בְּתַחְבּוּלוֹת עָרְמָה וּבְהַבְטָחוֹת שֶׁקֶר לְרַע לָהֶם.

ג) וּפָרַשְׂתִּי... רִשְׁתִּי — אֶת הַתַּנִּין אֵינָם צָדִים בְּרֶשֶׁת; אֲבָל הַנָּבִיא מְתָאֵר בְּדִמְיוֹנוֹ רֶשֶׁת עֲנָקִית, שֶׁעַמִּים רַבִּים יִפְרְשׂוּהָ לְצוּדוֹ, כָּאָמוּר: „בִּקְהַל עַמִּים רַבִּים". וְהֶעֱלוּךָ בְּחֶרְמִי — וְהֵם יִלְכְּדוּךָ בְּרִשְׁתִּי וְיַעֲלוּךָ מִן הַמַּיִם, מְקוֹם מִשְׁכָּנְךָ.

ד) וּנְטַשְׁתִּיךָ בָאָרֶץ — וְאַשְׁלִיכְךָ עַל

הֶעָרוֹת

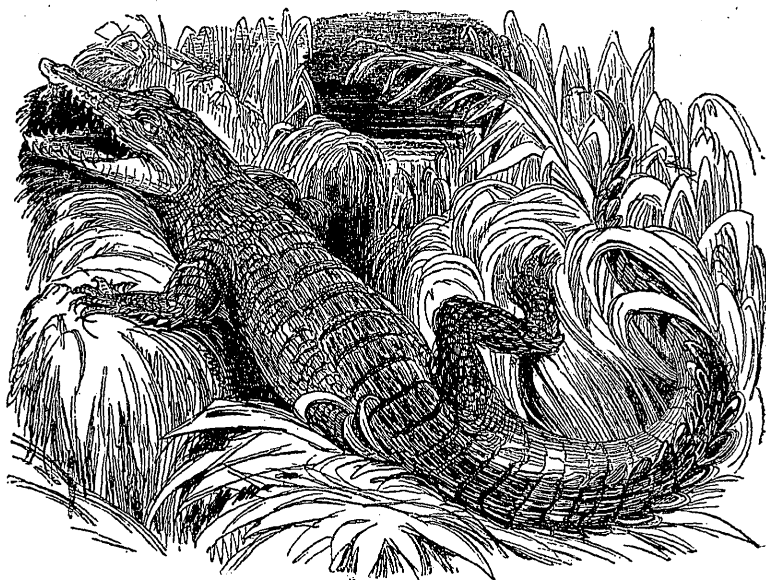
נְבוּאָה לֶעָתִיד עַל מַפֶּלֶת פַּרְעֹה. ד) עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אֲטִילֶךָ — כְּפֶל לְחָרוּז הַקֹּדֶם.

לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
ב בֶּן־אָדָם, שָׂא קִינָה עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו:
כְּפִיר גּוֹיִם, נִדְמֵיתָ!
וְאַתָּה כַּתַּנִּים בַּיַּמִּים, וַתָּגַח בְּנַהֲרוֹתֶיךָ,

בֵּאוּר

זֶה נֶאֶמְרָה נְבוּאָה זוֹ בִּשְׁנָה אַחַת עִם הַקּוֹדֶמֶת לָהּ וּרְאֵה זְמַנֵּי הַנְּבוּאוֹת עַל מִצְרַיִם: כ״ט, א׳; ל׳, כ׳; ל״א, א׳.

ב) כְּפִיר גּוֹיִם — אַתָּה שֶׁהָיִיתָ כִּכְפִיר



תִּמְסָח (קְרוֹקוֹדִיל) עַל חוֹף הַנִּילוּס.

בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם. נִדְמֵיתָ — אֵיךְ אָבַדְתָּ! וְאַתָּה כַּתַּנִּים בַּיַּמִּים — מִצִּיּוּר הַכְּפִיר עוֹבֵר הַנָּבִיא אֶל צִיּוּר הַתַּנִּים, הַתִּמְסָח שֶׁבַּנִּילוּס, שֶׁהוּא סֵמֶל מַמְלֶכֶת מִצְרַיִם.

הֶעָרוֹת

ב) שָׂא קִינָה — הַטּוֹן שֶׁל הַקִּינָה יֵשׁ רַק בִּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים ב׳ – ג׳, וְהַשְּׁאָר –

וְהִקְדַּרְתִּי אֶת־כֹּכְבֵיהֶם;

שֶׁמֶשׁ בֶּעָנָן אֲכַסֶּנּוּ, וְיָרֵחַ לֹא־יָאִיר אוֹרוֹ.

ח כָּל־מְאוֹרֵי אוֹר בַּשָּׁמַיִם אַקְדִּירֵם עָלֶיךָ;

וְנָתַתִּי חֹשֶׁךְ עַל־אַרְצְךָ, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

ט וְהִכְעַסְתִּי לֵב עַמִּים רַבִּים;

בַּהֲבִיאִי שִׁבְרְךָ בַּגּוֹיִם,

עַל־אֲרָצוֹת, אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּם.

י וַהֲשִׁמּוֹתִי עָלֶיךָ עַמִּים רַבִּים,

וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂעֲרוּ עָלֶיךָ שַׂעַר,

בְּעוֹפְפִי חַרְבִּי עַל־פְּנֵיהֶם;

וְחָרְדוּ לִרְגָעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ

בֵּאוּר

הַגָּדוֹל, יַעַטוּ הַשָּׁמַיִם אֵבֶל. **וְהִקְדַּרְתִּי אֶת כֹּכְבֵיהֶם** — וְאַחְשִׁיךְ אֶת כּוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם.

ח) כָּל הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים בַּשָּׁמַיִם מִתְאַבְּלִים עַל הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל, שֶׁכָּבָה וְאֵינֶנּוּ. **וְנָתַתִּי חֹשֶׁךְ עַל אַרְצְךָ** — אַתָּה, כּוֹכַב מִצְרַיִם, תִּכְבֶּה, וְאַרְצְךָ תִּהְיֶה שְׁקוּעָה כֻּלָּהּ בַּחֹשֶׁךְ בְּ„יוֹם יְהוָה", כָּאָמוּר: „הֲלֹא חֹשֶׁךְ יוֹם יְהוָה", (עָמוֹס ה', כ'). הַקַּטַּסְטְרוֹפָּה שֶׁל מִצְרַיִם תִּהְיֶה קְשׁוּרָה אֵפוֹא בְּתוֹפָעוֹת טֶבַע נוֹרָאוֹת, כְּלִקּוּי הַמְּאוֹרוֹת בַּשָּׁמַיִם.

ט) הָאָסוֹן הַגָּדוֹל שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר עִם שִׁדּוּד מַעַרְכוֹת הַטֶּבַע, יַפִּיל אֵימָה יְתֵרָה עַל כָּל הָעַמִּים. **וְהִכְעַסְתִּי** — אַרְגִּיז וְאַדְאִיב. **כַּהֲבִיאִי שִׁבְרְךָ** — כַּאֲשֶׁר אָבִיא אֲלֵיהֶם אֶת שֵׁמַע שִׁבְרֶךָ. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: **שִׁבְיְךָ** — בְּנֵי עַמְּךָ הַגּוֹלִים בַּנֵּכָר. **עַל** [=אֶל] **אֲרָצוֹת. יְדַעְתָּם** — [=יְדַעְתָּן].

י) **וַהֲשִׁמּוֹתִי** — אֲמַלֵּא שִׁמָּמוֹן. **יִשְׂעֲרוּ שַׂעַר** — יִרְעֲדוּ מְאֹד. **בְּעוֹפְפִי חַרְבִּי** — כַּאֲשֶׁר אַעֲבִיר אֶת חַרְבִּי בִּתְנוּעָה מְהִירָה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „בְּנוֹפְפִי", מַה שֶּׁמַּתְאִים יוֹתֵר לָעִנְיָן. חֶרֶב הַנִּצָּחוֹן שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר אַךְ חֶרֶב יְהוָה הוּא, וּנְבוּכַדְנֶאצַּר אֵינוֹ אֶלָּא

וְהִשְׁכַּנְתִּי עָלַיִךְ כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם,
וְהִשְׂבַּעְתִּי מִמְּךָ חַיַּת כָּל־הָאָרֶץ.
ה וְנָתַתִּי אֶת־בְּשָׂרְךָ עַל־הֶהָרִים;
וּמִלֵּאתִי הַגֵּאָיוֹת רָמוּתֶךָ.
ו וְהִשְׁקֵיתִי אֶרֶץ צָפָתְךָ מִדָּמְךָ אֶל־הֶהָרִים;
וַאֲפִקִים יִמָּלְאוּן מִמֶּךָּ.
ז וְכִסֵּיתִי בְכַבּוֹתְךָ שָׁמַיִם,

בֵּאוּר

הַיַּבָּשָׁה. אֲטִילֶךָ — אֶזְרֹק אוֹתְךָ. וְהִשְׁכַּנְתִּי עָלַיִךְ... — וּמִכֵּיוָן שֶׁהִשְׁלַכְךָ עַל הַיַּבָּשָׁה הֲרֵיהוּ כְּבָר כְּמֵת, וְהָעוֹפוֹת הַטּוֹרְפִים מִתְנַפְּלִים עַל הַפֶּגֶר הַגָּדוֹל לִשְׂבֹּעַ מִבְּשָׂרוֹ.

ה) וְנָתַתִּי אֶת בְּשָׂרְךָ עַל הֶהָרִים — וּבַעֲלוֹת הַנִּילוּס עַל גְּדוֹתָיו יִשְׁטְפוּ מֵימָיו אֶת כָּל שְׁאָר הַבָּשָׂר שֶׁל הַפֶּגֶר הֶעָנָק הַזֶּה וְהֶעֱלוּהוּ עַל הֶהָרִים וִיסְחָפוּהוּ אֶל הַגֵּאָיוֹת. יֵשׁ בְּצִיּוּר זֶה הַרְבֵּה מִן הַהַפְלָגָה הַפִּיּוּטִית; וְעִם זֶה הוּא רוֹמֵז לְחַלְלֵי גִּבּוֹרָיו, שֶׁיִּתְגַּלְגְּלוּ עַל פְּנֵי הָאָרֶץ בֶּהָרִים וּבַעֲמָקִים, וּקְבוּרָה לֹא תִהְיֶה לָהֶם [וּרְאֵה לְמַעְלָה ל"א, י"ב]. רָמוּתֶךָ — נִבְלָתֶךָ.

ו) צָפָתְךָ — הַשֵּׁם צָפָה [מִמְּקוֹר צוּף, אֲחִי זוּב] הוֹרָאָתוֹ נְזִילָה, שֶׁטֶף זֶרֶם. אֶרֶץ צָפָתְךָ — מִצְרַיִם הִיא אֶרֶץ צָפָה, כְּלוֹמַר: אֶרֶץ, שֶׁכֻּלָּהּ מַשְׁקֶה מִמֵּי הַנִּילוּס הַנּוֹזְלִים בָּהּ, וְאֶת אֶרֶץ זוֹ אַשְׁקֶה — מִדָּמְךָ אֶל [=עַל] הֶהָרִים — מִן הַדָּם הָרַב, שֶׁיָּזוּב מִנִּבְלָתְךָ עַל הֶהָרִים. וַאֲפִקִים — וּנְחָלִים עֲמֻקִּים.

ז) בְּכַבּוֹתְךָ — הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטָא וְהַוּוּלְגָטָה קָרְאוּ: בְּכֹבוֹתְךָ. וְכִסֵּיתִי בְכַבּוֹתְךָ שָׁמַיִם — כַּאן בָּא צִיּוּר חָדָשׁ: הַנָּבִיא מְדַמֶּה אֶת פַּרְעֹה לְכוֹכָב מַזְהִיר בַּשָּׁמַיִם [כֵּן קָרָא יְשַׁעְיָהוּ לְמֶלֶךְ בָּבֶל „הֵילֵל בֶּן שָׁחַר"]; וְכַאֲשֶׁר יִכְבֶּה הַכּוֹכָב

הֶעָרוֹת

וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינוֹ. ה) רָמוּתֶךָ — מִמְּקוֹר רָמֹה=זָרֹק, הַפֵּל, וְהַשֵּׁם נְבֵלָה מִמְּקוֹר נָבֹל, אֲחִי נָפֹל. ו) אֶרֶץ צָפָתְךָ — דּוֹמֶה לְמִבְטָא זֶה: „אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ".

נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃

טו בְּתִתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה,

וּנְשַׁמָּה אֶרֶץ מִמְּלֹאָהּ,

בְּהַכּוֹתִי אֶת־כָּל־יוֹשְׁבֵי בָהּ;

וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃

טז קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ,

בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנֵנָּה אוֹתָהּ;

עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כָּל־הֲמוֹנָהּ תְּקוֹנֵנָּה אוֹתָהּ,

נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה׃

יז וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ, הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃

בֵּאוּר

עַתָּה הָיוּ מֵימֵי הַנִּילוּס עֲכוּרִים וּדְלוּחִים — וְאוּלַי עַל כֵּן קָרְאוּ לוֹ שִׁיחוֹר — וְזֶה הָיָה מִתְנוּעַת הַחַיִּים הַגְּדוֹלָה בְּמִצְרַיִם. עַתָּה תִּשְׁלֹט בָּהּ דְּמָמַת מָוֶת.

טו) וּנְשַׁמָּה — קְרָא: וְנָשַׁמָּה; וְכֵן הוּא בְּכָל הַתַּרְגּוּמִים הָעַתִּיקִים. וְנָשַׁמָּה אֶרֶץ מִמְּלוֹאָהּ — הָאָרֶץ תֶּחֱרַב וְתִתְרוֹקֵן מִכָּל הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּהּ.

טז) בְּנוֹת הַגּוֹיִם — שֶׁעֲלֵיהֶם לֹא בָאָה עוֹד הָרָעָה — תְּקוֹנֵנָּה — מִנְהַג אַרְצוֹת הַקֶּדֶם, שֶׁהוֹשִׁיבוּ מְקוֹנְנוֹת עַל הַמֵּת: „וְקִרְאוּ לַמְקוֹנְנוֹת וּתְבוֹאֶינָה" (יִרְמְיָהוּ ט׳, ט״ז).

נְבוּאָה שְׁבִיעִית (י״ז—ל״ב): קִינָה עַל פַּרְעֹה בְּרִדְתּוֹ שְׁאוֹלָה.

יז) בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ — וְנִשְׁמַט מִסְפַּר הַחֹדֶשׁ. [רְאֵה כ״ו, א׳]; וְאֶפְשָׁר בִּשְׁבִיל שֶׁנְּבוּאָה זוֹ נֶאֶמְרָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנֵים עָשָׂר, שֶׁנֶּאֶמְרָה בוֹ הַנְּבוּאָה שֶׁלְּפָנֶיהָ [רְאֵה פָּסוּק א׳], וּלְפִי זֶה נֶאֶמְרָה נְבוּאָה זוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם אַחֲרֵי הַנְּבוּאָה הַקּוֹדֶמֶת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ כַּאן: „בָּרִאשׁוֹן, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ".

הֶעָרוֹת

טז) וְקוֹנְנוּהָ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְקוֹנַנְתָּה וּבְנוֹת הַגּוֹיִם... — יְחֶזְקֵאל יְקוֹנֵן אוֹתָהּ, וְגַם בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנֵנָּה עִמּוֹ [רְאֵה פָּסוּק י״ח: „אַתָּה וּבְנוֹת גּוֹיִם אַדִּרִם"].

בְּיוֹם מַפַּלְתֶּךָ.

יא כִּי כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל תְּבוֹאֶךָ.

יב בְּחַרְבוֹת גִּבּוֹרִים אַפִּיל הֲמוֹנֶךָ,
עָרִיצֵי גוֹיִם כֻּלָּם;
וְשָׁדְדוּ אֶת־גְּאוֹן מִצְרַיִם, וְנִשְׁמַד כָּל־הֲמוֹנָהּ.

יג וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־כָּל־בְּהֶמְתָּהּ מֵעַל מַיִם רַבִּים;
וְלֹא תִדְלָחֵם רֶגֶל־אָדָם עוֹד,
וּפַרְסוֹת בְּהֵמָה לֹא תִדְלָחֵם.

יד אָז אַשְׁקִיעַ מֵימֵיהֶם
וְנַהֲרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹלִיךְ;

בֵּאוּר

עוֹשֶׂה דְבָרוֹ. לִרְגָעִים — בְּכָל רֶגַע.

י"א — ט"ז) פֵּשֶׁר הָאַלֵּיגוֹרְיָה.

יא) תְּבוֹאֶךָ — תָּבוֹא עָלֶיךָ.

יב) עָרִיצֵי גוֹיִם כֻּלָּם — הַגִּבּוֹרִים הָאֲמוּרִים הֵם הַפְּרָאִים וְהָאַכְזָרִים בְּיוֹתֵר בַּגּוֹיִם.

יג) וְהַאֲבַדְתִּי אֶת כָּל בְּהֶמְתָּהּ — עֶדְרֵי צֹאנָהּ וּבְקָרָהּ לֹא יִרְעוּ עוֹד בְּמִגְרְשֵׁי הַמִּרְעֶה הַשְּׁמֵנִים, שֶׁעַל מַיִם רַבִּים. וְלֹא תִדְלָחֵם רֶגֶל אָדָם — מִצְרַיִם תִּהְיֶה רֵיקָה מֵאָדָם עַד שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עוֹד אִישׁ בְּרַגְלָיו בַּמָּיִם. וּפַרְסוֹת [=וּפַרְסַת] בְּהֵמָה לֹא תִדְלָחֵם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לֹא תִרְפְּשֵׂם", כְּחֹק הַמְּלִיצָה בַּחֲרוּזִים הַמַּקְבִּילִים; אַף כִּי נְבִיאֵנוּ רָגִיל לַחֲזוֹר עַל אוֹתוֹ הַפֹּעַל בַּחֲרוּזִים הַמַּקְבִּילִים.

יד) אַשְׁקִיעַ מֵימֵיהֶם — אֶת הָרֶפֶשׁ וְהַחוֹל שֶׁבַּמַּיִם אוֹרִיד אֶל קַרְקַע הַנְּהָרוֹת וְיִהְיוּ הַמַּיִם צְלוּלִים. וְנַהֲרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹלִיךְ — מֵימֵיהֶם יִהְיוּ זַכִּים כַּשֶּׁמֶן, עַד

הֶעָרוֹת

יא) תְּבוֹאֶךָ — בְּסִגְנוֹן שִׁירִי בָּא לִפְעָמִים יַחַס הַפָּעוּל בִּמְקוֹם יַחַס שֶׁעָלָיו, כְּמוֹ כָּאן, אוֹ בִּמְקוֹם יַחַס שֶׁמִּמֶּנּוּ: „בָּנַי יְצָאֻנִי" (יִרְמְיָהוּ י׳, כ׳).

כ בְּתוֹךְ חַלְלֵי־חֶרֶב יִפֹּלוּ, חֶרֶב נִתָּנָה;
מָשְׁכוּ אוֹתָהּ וְכָל הֲמוֹנֶיהָ.
כא יְדַבְּרוּ לוֹ אֵלֵי גִבּוֹרִים מִתּוֹךְ שְׁאוֹל אֶת עֹזְרָיו:
יָרְדוּ שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים, חַלְלֵי חָרֶב.
כב שָׁם אַשּׁוּר וְכָל קְהָלָהּ, סְבִיבוֹתָיו קִבְרֹתָיו;
כֻּלָּם חֲלָלִים הַנֹּפְלִים בֶּחָרֶב.

בֵּאוּר

וְשָׁכַב שָׁם לְמַעֲצֵבָה עִם בְּנֵי־בְלִי־כָבוֹד.

כ) מִן הַיָּחִיד פַּרְעֹה, נוֹשֵׂא הַפָּסוּק הַקֹּדֶם, הוּא עוֹבֵר אֶל „הֲמוֹן מִצְרַיִם" (י"ח). **בְּתוֹךְ חַלְלֵי חֶרֶב יִפֹּלוּ** — בְּנֵי הֲמוֹן מִצְרַיִם אֶל הַבּוֹר. **חֶרֶב נִתָּנָה** — בְּיַד הָאוֹיֵב לְהַגִּירָם אַרְצָה. בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין הַמִּשְׁפָּט הַזֶּה. **מָשְׁכוּ אוֹתָהּ** — סַחֲבוּ אֵפוֹא אוֹתָהּ [אֶת „מִצְרַיִם" בְּמוּבַן הָאֻמָּה] הַבּוֹרָה. **וְכָל הֲמוֹנֶיהָ** — וְכָל אֲנָשֶׁיהָ הָרַבִּים. וְיֵשׁ מְנַסְּחִים אֶת הַכָּתוּב כַּךְ: „בְּתוֹךְ חַלְלֵי חֶרֶב נָפְלוּ, שָׁכְבוּ, אַתָּה וְכָל הֲמוֹנֶיךָ".

כא) **יְדַבְּרוּ לוֹ אֵלֵי גִבּוֹרִים** — אַדִּירֵי הַגִּבּוֹרִים, שׁוֹכְנֵי הַשְּׁאוֹל, יְדַבְּרוּ עָלָיו בְּלַעַג. **אֶת עֹזְרָיו** — עִם עוֹזְרָיו; כְּלוֹמַר: הֵם יִלְעֲגוּ לוֹ, גַּם לְעוֹזְרָיו, שֶׁנָּפְלוּ אִתּוֹ יַחַד, וְאָמְרוּ: **יָרְדוּ, שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים** — הִנֵּה יָרְדוּ אֶל בּוֹר תַּחְתִּית וְשָׁכְבוּ שָׁם הַטְּמֵאִים וְהַנִּבְזִים.

וְהַכָּתוּב הוֹלֵךְ וּפוֹרֵט שְׁמוֹת הָעַמִּים, שִׁבְעָה בְּמִסְפָּר, הַשּׁוֹכְנִים גַּם הֵם בְּ„יַרְכְּתֵי בוֹר" וְהֵם: אַשּׁוּר, עֵילָם, מֶשֶׁךְ, תּוּבַל, אֱדוֹם, עַמֵּי הַצָּפוֹן וְהַצִּידוֹנִים.

כב) **שָׁם אַשּׁוּר** — מַמְלֶכֶת אַשּׁוּר, וְהַכַּוָּנָה לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר. **קְהָלָהּ** — קְהַל גִּבּוֹרֶיהָ. **סְבִיבוֹתָיו** — עַד „בֶּחָרֶב" מְיֻתָּר [רְאֵה הֶעָרוֹת], וְהַהֶמְשֵׁךְ אֶל „שָׁם אַשּׁוּר וְכָל קְהָלָהּ" הוּא בַּפָּסוּק הַבָּא.

הֶעָרוֹת

וּבְיִרְמְיָהוּ (מ"ט, ח'): נֻסוּ, הָפְנוּ. כ"ב — כ"ג) יֵשׁ גִּבּוּב הַדְּבָרִים בִּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה. גַּם אֵין זֶה מִן הַהִגָּיוֹן, שֶׁיְּדַבֵּר הַנָּבִיא עַל הַקְּבָרִים שֶׁמִּסָּבִיב לְאַשּׁוּר (כ"ב) קֹדֶם שֶׁהוֹדִיעַ, כִּי מְקוֹם אַשּׁוּר „בְּיַרְכְּתֵי בוֹר", מַה שֶּׁאָנוּ קוֹרְאִים בְּרֵאשִׁית פָּסוּק כ"ג; וְאוּלָם כָּאן בּוֹלֶטֶת טָעוּתוֹ שֶׁל הַמַּעְתִּיק, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהֶעְתִּיק מִפָּסוּק כ"ב „שָׁם אַשּׁוּר

יח בֶּן־אָדָם, נְהֵה עַל־הֲמוֹן מִצְרַיִם וְהוֹרִדֵהוּ;
אוֹתָהּ וּבְנוֹת גּוֹיִם אַדִּרִם,
אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת, אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר.
יט מִמִּי נָעָמְתָּ? רְדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים.

בֵּאוּר

יח) נְהֵה — סְפֹד, שָׂא שִׁיר נְהִי. [„יוֹדְעֵי נֶהִי" (עָמוֹס ה', ט"ז)]. עַל הֲמוֹן מִצְרַיִם — פֶּלֶא שֶׁאֵינוֹ מַזְכִּיר כָּאן אֶת שֵׁם פַּרְעֹה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים בִּמְקוֹם „הֲמוֹן" „פַּרְעֹה מֶלֶךְ". וְהוֹרִדֵהוּ — דְּבַר יְהוָֹה בְּפִי הַנָּבִיא הוּא כֹּחַ פּוֹעֵל מַמָּשִׁי: „דָּבָר שָׁלַח יְהוָֹה בְּיַעֲקֹב, וְנָפַל בְּיִשְׂרָאֵל" (יְשַׁעְיָהוּ ט', ז') [וּרְאֵה שָׁם בְּבֵאוּרֵנוּ]. אוֹתָהּ* קְרָא: אַתָּה — וּבְנוֹת גּוֹיִם אַדִּרִם — אַתָּה תְּקוֹנֵן עָלָיו קִינַת־הַקֶּבֶר יַחַד עִם הַמְקוֹנְנוֹת מִבְּנוֹת הַגּוֹיִם [וּרְאֵה פָּסוּק ט"ז בַּבֵּאוּר]. אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת — נִמְשָׁךְ אֶל „וְהוֹרִדֵהוּ". אֶת יוֹרְדֵי בוֹר — שֶׁיִּהְיֶה שָׁם עִם כָּל יוֹרְדֵי בוֹר. בְּקִינָה סָטִירִית זוֹ מַבַּעַת הַשְׁקָפַת הָעוֹלָם הָעַתִּיק עַל „חַיֵּי" הַמָּוֶת בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית. „אֶרֶץ תַּחְתִּית" זוֹ נֶחֱלֶקֶת לִשְׁנֵי מְדוֹרִים, נִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה: הַמָּדוֹר הָעֶלְיוֹן, הַשְּׁאוֹל, הוּא מְקוֹם מִשְׁכַּן הַ„גִּבּוֹרִים" אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלָיו קֶבֶר בְּכָבוֹד וָהוֹד (כ"ז); וְהַמָּדוֹר הַתַּחְתּוֹן, הַבּוֹר, אֲשֶׁר בְּעֹמֶק מַעֲמַקָּיו יוֹרְדוּ הָעֲרֵלִים, אֲשֶׁר מֵתוּ בְּחֶרְפָּה, וּפִגְרֵיהֶם הִתְגַּלְגְּלוּ כְּחַלְלֵי חֶרֶב בַּשָּׂדֶה, וּקְבוּרָה בְּכָבוֹד לֹא הָיְתָה לָהֶם. וּמְקוֹמָם שֶׁל פַּרְעֹה וַהֲמוֹנוֹ יִהְיֶה עִם „יוֹרְדֵי בוֹר". עַל כֵּן יַלְעֲגוּ לוֹ „הַגִּבּוֹרִים מִתּוֹךְ שְׁאוֹל" (כ"ה). לֹא זוֹהִי אֵפוֹא הַטְּרַגֶּדְיָה, שֶׁיֵּרֵד פַּרְעֹה אֶל „אֶרֶץ תַּחְתִּית" בִּכְלָל. סוֹף סוֹף גַּם בִּשְׁאוֹל, בְּאֶרֶץ צַלְמָוֶת זוֹ, אֶפְשָׁר עוֹד „לִשְׁכַּב בְּכָבוֹד" בְּחֶבְרַת הַגִּבּוֹרִים הַגְּדוֹלִים, אַנְשֵׁי הַשֵּׁם אֲשֶׁר מֵעוֹלָם. אֲבָל פַּרְעֹה יִתְגַּלְגֵּל עֹמֶק בְּיַרְכְּתֵי בוֹר עִם עֲרֵלִים וּשְׁפָלִים, אֲשֶׁר מְנָעָם אֱלֹהִים מִכָּבוֹד; עַל הַחֶרְפָּה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת יֵשׁ לְקוֹנֵן.

יט) זוֹהִי הַתְחָלַת הַקִּינָה הַסָּטִירִית. מִמִּי נָעָמְתָּ — הַקִּינָה הָאֲמִתִּית מַתְחִילָה: מַה נָּעַמְתָּ! אֲבָל הַמְקוֹנֵן הַסָּטִירִי אוֹמֵר: מִמִּי נָעָמְתָּ? — הַאִם הָיִיתָ נָעִים יוֹתֵר מֵאֲחֵרִים, שֶׁהָיָה לָהֶם גּוֹרָל כָּזֶה? רְדָה — אֶל הַ„בּוֹר". וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים —

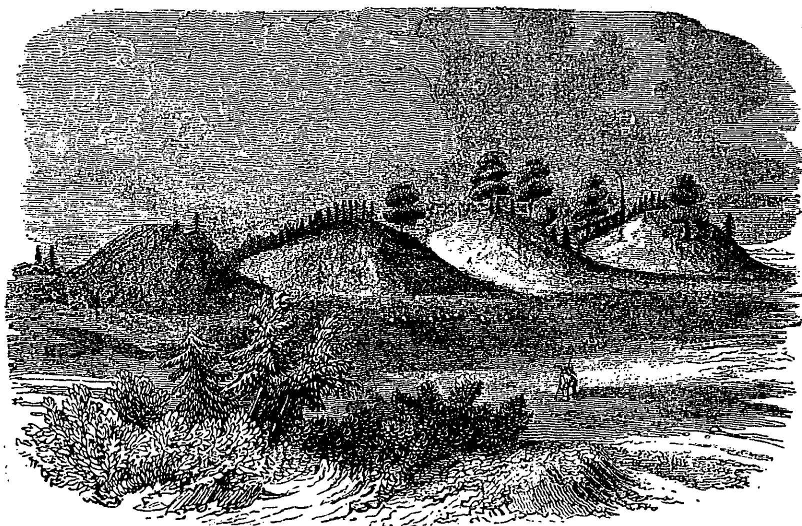
הֶעָרוֹת

י"ט — כ"א) סִגְנוֹן הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה מְסֹרָס, וְלַשִּׁבְעִים הָיָה כָּאן נוֹסָח אַחֵר לְגַמְרֵי, וּפָסוּק י"ט בָּא שָׁם אַחַר פָּסוּק כ"א, וְהוּא הַלַּעַג בְּפִי „אֵלֵי הַגִּבּוֹרִים" לְפַרְעֹה. אַךְ גַּם נוּסָחָם הֵם אֵינוֹ מֵנִיחַ אֶת הַדַּעַת. יט) הָשְׁכְּבָה — צִוּוּי בְּהָפְעַל בָּא רַק כָּאן

אֲשֶׁר יָרְדוּ עֲרֵלִים אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת,
אֲשֶׁר נָתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים,
וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר.
כה בְּתוֹךְ חֲלָלִים נָתְנוּ מִשְׁכָּב לָהּ בְּכָל־הֲמוֹנָהּ;
סְבִיבוֹתָיו קִבְרֹתֶהָ;

בֵּאוּר

בִּשְׁנַת 650, בִּימֵי יְחֶזְקֵאל הָיְתָה מַמְלָכָה עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת עַצְמָהּ, שֶׁקָּנְתָה, כְּנִרְאֶה, אֶת שִׁחְרוּרָהּ מֵעַל בָּבֶל בְּחַרְבָּהּ וּבְקַשְׁתָּהּ [רְאֵה יִרְמְיָהוּ מ"ט, ל"ד]. הֵם יָרְדוּ אֶל „יַרְכְּתֵי בוֹר" כְּנִרְאֶה, בִּשְׁבִיל שֶׁהֵם עֲרֵלִים.



קְבוּצַת קִבְרֵי סְקִתִּים עַתִּיקִים.

כה) כָּל פָּסוּק זֶה הוּא כְּפֵל לְהָאָמוּר בְּפָסוּק כ"ב. וְכָל הֲמוֹנָהּ — עִם כָּל הֲמוֹנָהּ. סְבִיבוֹתָיו — מִסָּבִיב לַמַּלְכָּה — קִבְרֹתֶהָ — קִבְרוֹת כָּל עַמָּהּ.

כג אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְרֹתֶיהָ בְּיַרְכְּתֵי בוֹר,
וַיְהִי קְהָלָהּ סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ;
כֻּלָּם חֲלָלִים נֹפְלִים בַּחֶרֶב,
אֲשֶׁר נָתְנוּ חִתִּית בְּאֶרֶץ חַיִּים.
כד שָׁם עֵילָם וְכָל הֲמוֹנָהּ סְבִיבוֹת קְבֻרָתָהּ;
כֻּלָּם חֲלָלִים הַנֹּפְלִים בַּחֶרֶב,

בֵּאוּר

כג) אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְרֹתֶיהָ — שֶׁל אַשּׁוּר. וַיְהִי קְהָלָהּ — קִבְרוֹת קְהַל גִּבּוֹרֶיהָ סְבִיבוֹת קְבוּרָתָהּ, מִסָּבִיב לְקִבְרָהּ; כְּלוֹמַר: מִסָּבִיב לְקֶבֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר, כְּבְ„אֶרֶץ הַחַיִּים" כֵּן גַּם בְּ„אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת" חוֹנִים הַגִּבּוֹרִים מִסָּבִיב לְמַלְכָּם הַגָּדוֹל. וְלֹא רַק הַגִּבּוֹרִים, אֶלָּא גַּם כָּל בְּנֵי עַמּוֹ [„הֲמוֹנוֹ"] שׁוֹכְבִים עִמּוֹ יַחַד. הַפְּרָט קָשׁוּר אֶל הַכְּלָל, הָעָם, לֹא בַּחַיִּים בִּלְבָד; כִּי גַּם בְּמוֹתוֹ „יֵאָסֵף אֶל אֲבוֹתָיו" וַיַּמְשִׁיךְ גַּם בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית חַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁלּוֹ. בְּשֵׁם „קֶבֶר" קוֹרֵא כַּאן הַנָּבִיא לֹא לַמָּקוֹם שֶׁקּוֹבְרִים אֶת הַמֵּת, כִּי אִם לִמְקוֹם חֲנִיַּת הַמֵּת בְּ„אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת". אֲשֶׁר נָתְנוּ חִתִּית בְּאֶרֶץ חַיִּים — זוֹהִי אַחֲרִית אֵלֶּה אֲשֶׁר הִפִּילוּ אֵימָה עַל כָּל הָעַמִּים בְּאֶרֶץ הַחַיִּים. „אֶרֶץ חַיִּים" הוּא הַהֵפֶךְ מֵ„אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת". מִשְׁפָּט זֶה בָּא לְהַרְאוֹת עַל עֲוֹן אַשּׁוּר וְגַם עַל הַנִּגּוּד הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין גָּדְלָם וּכְבוֹדָם בְּ„אֶרֶץ חַיִּים" וּבֵין שִׁפְלוּתָם וְחֶרְפָּתָם בְּ„אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת". מַמְלֶכֶת אַשּׁוּר נִשְׁמְדָה עִם מַפֶּלֶת נִינְוֵה בִּשְׁנַת 608|7 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים עַל יְדֵי נְבוֹפּלְאֶסֶר (אֲבִי נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְקִיאַקְסָרֶס מֶלֶךְ מָדַי.

כד) עֵילָם — בְּאַשּׁוּרִית: עֵלַמְתוּ. אַסּוּרְבָּנִפַּל מֶלֶךְ אַשּׁוּר הִכְנִיעָהּ תַּחְתָּיו

הֶעָרוֹת

„וְכָל קְהָלָהּ", חָשַׁב שֶׁהוּא עוֹמֵד בַּמִּלָּה „קְהָלָהּ" שֶׁבְּפָסוּק כ"ג, וְהֶעְתִּיק הָלְאָה עַד שֶׁהִגִּיעַ לַמִּלָּה „אֲשֶׁר", וְהִכִּיר בְּטָעוּתוֹ, וְחָזַר וְהִתְחִיל כּוֹתֵב פָּסוּק כ"ג מֵרֵאשִׁיתוֹ וְשָׁכַח לִמְחֹק אֶת הַדְּבָרִים הַמְיֻתָּרִים. וְהַנּוּסָח הַבָּרוּר הוּא אֵפוֹא: „שָׁם אַשּׁוּר וְכָל קְהָלָהּ, אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְרֹתֶיהָ בְּיַרְכְּתֵי בוֹר...." וְהַמִּלִּים: „סְבִיבוֹתָיו.... בַּחֶרֶב" שֶׁבְּפָסוּק כ"ב מְיֻתָּרוֹת.

כִּי־חִתִּית גִּבּוֹרִים בְּאֶרֶץ חַיִּים.
כח וְאַתָּה בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשָּׁבַר*
וְתִשְׁכַּב אֶת־חַלְלֵי־חָרֶב.
כט שָׁמָּה אֱדוֹם, מְלָכֶיהָ וְכָל־נְשִׂיאֶיהָ,
אֲשֶׁר־נִתְּנוּ בִגְבוּרָתָם אֶת־חַלְלֵי־חָרֶב;
הֵמָּה אֶת־עֲרֵלִים יִשְׁכָּבוּ וְאֶת־יֹרְדֵי בוֹר.
ל שָׁמָּה נְסִיכֵי צָפוֹן כֻּלָּם וְכָל־צִידֹנִי;

* הבית בפתח.

בֵּאוּר

לַעֲוֹנוֹתָם כָּל עִנְיָן פֹּה, וְהַנּוּסָח הַנָּכוֹן: „צִנָּתָם", אוֹ „צִנּוֹתָם"; כְּלוֹמַר: מָגִנָּם כִּסָּה אֶת גּוּפָם בַּקֶּבֶר. כִּי חִתִּית גִּבּוֹרִים בְּאֶרֶץ חַיִּים — כִּי בְּאֶרֶץ הַחַיִּים הָיְתָה אֵימָתָם מוּטֶּלֶת עַל הַכֹּל, כָּל כַּךְ גְּדֹלָה גְּבוּרָתָם; עַל כֵּן עָשׂוּ לָהֶם אֶת הַכָּבוֹד הַזֶּה, וְנוּסַח הַפְּשִׁיטָא „כִּי חִתִּית גְּבוּרָתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים".

כח) וְאַתָּה — אֲבָל אַתָּה, וְהַכַּוָּנָה לְפַרְעֹה; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ עַד כֹּה בִּנְבוּאָה זוֹ. בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשָּׁבַר — הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: תִּקָּבֵר. וְתִשְׁכַּב אֶת חַלְלֵי חָרֶב — עִם הָעֲרֵלִים וְהַמְּדֻקָּרִים, שֶׁקְּבוּרָתָם קְבוּרַת חֶרְפָּה בַּבּוֹר.

כט) אַחַר אַרְבַּע הַמַּמְלָכוֹת הַגְּדוֹלוֹת הוּא מַזְכִּיר עוֹד שָׁלֹשׁ מַמְלָכוֹת קְטַנּוֹת מִן הַשְּׁכֵנוֹת הַקְּרוֹבוֹת לְיִשְׂרָאֵל [וּבָהֶן הוּא מְמַלֵּא אֶת הַמִּסְפָּר הֶחָבִיב שִׁבְעָה], בָּהֶן לֹא אָמַר עוֹד, „כִּי נָתְנוּ חִתִּית בְּאֶרֶץ חַיִּים". שָׁמָּה אֱדוֹם — עַל מַפֶּלֶת אֱדוֹם נִבָּא כְּבָר יְחֶזְקֵאל קֹדֶם לָכֵן (כ"ה, י"ב — י"ד); וּכְנִרְאֶה, חָשַׁב יְחֶזְקֵאל, כִּי אֱדֹם תִּפֹּל לִפְנֵי מִצְרַיִם, עַד שֶׁפַּרְעֹה יִמְצָא כְּבָר אֶת אֱדֹם בְּאֶרֶץ תַּחְתִּית. בִּגְבוּרָתָם — בְּכָל גְּבוּרָתָם, שֶׁלֹּא יָכְלָה לַעֲמֹד לָהֶם בְּיוֹם פְּקֻדָּתָם.

ל) נְסִיכֵי צָפוֹן — הַקְּרוֹבִים אֶל הַצִּידוֹנִים הַנִּזְכָּרִים אַחַר כֵּן, וְהֵם מוֹשְׁלֵי

הֶעָרוֹת

ל) נְסִיכֵי — יְסוֹד הַשֵּׁם הַזֶּה בְּאַשּׁוּרִית־בַּבְלִית: נַסְכּוּ = מוֹשֵׁל, וְהַפֹּעַל נָסַכּוּ = מִנָּה, הִפְקִיד.

כֻּלָּם עֲרֵלִים חַלְלֵי חֶרֶב,
כִּי־נִתַּן חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים,
וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר,
בְּתוֹךְ חֲלָלִים נִתָּן.
כו שָׁם מֶשֶׁךְ, תֻּבַל וְכָל הֲמוֹנָהּ, סְבִיבוֹתָיו קִבְרוֹתֶיהָ;
כֻּלָּם עֲרֵלִים מְחֻלְלֵי חֶרֶב,
כִּי נָתְנוּ חִתִּיתָם בְּאֶרֶץ חַיִּים.
כז וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת־גִּבּוֹרִים נֹפְלִים מֵעֲרֵלִים;
אֲשֶׁר יָרְדוּ־שְׁאוֹל בִּכְלֵי מִלְחַמְתָּם,
וַיִּתְּנוּ אֶת־חַרְבוֹתָם תַּחַת רָאשֵׁיהֶם,
וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם עַל־עַצְמוֹתָם,

בֵּאוּר

כִּי נִתַּן [=נָתְנוּ] חִתִּיתָם. בְּתוֹךְ חֲלָלִים נִתָּן — [=נִתָּנוּ].

כו) מֶשֶׁךְ [וְ]תוּבַל — שְׁנֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה יָשְׁבוּ בֵּין הַיָּם הַשָּׁחוֹר וְהַיָּם הַכַּסְפִּי [וּרְאֵה לְמַעְלָה כ״ז, י״ג וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם]. וְכָל הֲמוֹנָהּ סְבִיבוֹתָיו קִבְרוֹתֶיהָ — יֵשׁ קוֹרְאִים: „וְכָל הֲמוֹנָם סְבִיבוֹת קִבְרוֹתֵיהֶם". מְחֻלְלֵי חֶרֶב — מְדֻקְּרֵי חֶרֶב. יֵשׁ מְנַקְּדִים: „מְחֹלְלֵי", כְּמוֹ „וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ" (יְשַׁעְיָהוּ נ״ג, ה׳) וַאֲחֵרִים קוֹרְאִים „חַלְלֵי", וְהַמֵּם נִכְפְּלָה בְּטָעוּת מִן הַמִּלָּה שֶׁלְּפָנֶיהָ.

כז) וְלֹא יִשְׁכְּבוּ אֶת גִּבּוֹרִים — וְכָל אֵלֶּה לֹא יִשְׁכְּבוּ בְּכָבוֹד עִם גִּבּוֹרִים. נֹפְלִים מֵעֲרֵלִים — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: נֹפְלִים מֵעוֹלָם — שֶׁנָּפְלוּ בְּיָמִים קְדוּמִים. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: נְפִלִים מֵעוֹלָם — הַנְּפִילִים אַנְשֵׁי הַשֵּׁם אֲשֶׁר מֵעוֹלָם [רְאֵה בְּרֵאשִׁית ו׳, ד׳]. יָרְדוּ שְׁאוֹל בִּכְלֵי מִלְחַמְתָּם — שֶׁנִּקְבְּרוּ בְּכָבוֹד גִּבּוֹרִים כְּשֶׁהֵם חֲמוּשִׁים בִּכְלֵי זֵינָם, וְעַל כֵּן נִתַּן לָהֶם בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת מָקוֹם מְכֻבָּד, בִּשְׁאוֹל. וַיִּתְּנוּ חַרְבוֹתָם תַּחַת רָאשֵׁיהֶם — וְחַרְבוֹתָם, סֵמֶל גְּבוּרָתָם, הוּנְחוּ בְּקִבְרוֹתֵיהֶם תַּחַת רָאשֵׁיהֶם, לְאוֹת שֶׁחָיוּ וּמֵתוּ כְּגִבּוֹרִים. וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם עַל עַצְמוֹתָם — אֵין

בֵּאוּר

קֹבֶץ שֵׁנִי (ל״ג—ל״ט).

תְּחִיַּת יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצוֹ.

מָבוֹא. עִם הָרֶגַע שֶׁבָּאָה הַשְּׁמוּעָה אֶל הַגּוֹלִים, כִּי „הֻכְּתָה הָעִיר״ (ל״ג כ״א), שְׁמוּעָה שֶׁאִשְּׁרָה בְּאֹפֶן כָּל כָּךְ מַזְהִיר אֶת נְבוּאוֹת יְחֶזְקֵאל עַד כֹּה — נִגְמְרָה הַתְּקוּפָה הָרִאשׁוֹנָה, וּתְקוּפָה חֲדָשָׁה הִתְחִילָה בִּפְעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית. עַד אָז הָיָה לִנְבוּאוֹתָיו תֹּכֶן שְׁלִילִי, נְבוּאוֹת זַעַם וְחֻרְבָּן; מִכָּאן וְאֵילָךְ הֵן בַּעֲלֵי תֹּכֶן חִיּוּבִי: נְבוּאוֹת גְּאֻלָּה וּבִנְיַן בֵּית יִשְׂרָאֵל הֶהָרוּס. אֲבָל גְּאֻלָּה חָמְרִית לֹא תִהְיֶה לָעָם בְּלִי גְּאֻלָּה רוּחָנִית, נַפְשִׁית, קוֹדֶמֶת לָהּ; וְלִגְאֻלָּה רוּחָנִית זוֹ כִּוֵּן עַתָּה הַנָּבִיא אֶת כָּל פְּעֻלָּתוֹ הַנְּבוּאִית. וְכַאן סָלַל לוֹ הַנָּבִיא דֶּרֶךְ חֲדָשָׁה, לֹא שְׁעָרוּהָ הַנְּבִיאִים, שֶׁקָּדְמוּ לוֹ. בִּנְבוּאוֹת הַזַּעַם וְהַחֻרְבָּן נִבָּא כְּכָל הַנְּבִיאִים אֶל הָעָם, אֶל הַכְּלָל: „יוֹם הַפְּקֻדָּה וְהַשִּׁלּוּם״ יָבוֹא לָעָם כֻּלּוֹ, שֶׁיִּנָּתֵן לַחֶרֶב, לָרָעָב, לַדֶּבֶר וְלַשֶּׁבִי. הַחוּשׁ הָרֵאָלִי הֶחָזָק, שֶׁהָיָה לַנְּבִיאִים, לֹא הִנִּיחָם לְהַבְדִּיל בֵּין צַדִּיק לָרָשָׁע. הָעָם חָטָא, וְהָעָם כֻּלּוֹ יִסְבֹּל. כֹּה נָשָׂא הַפְּרָט בַּעֲוֹן הַכְּלָל. לַפְּרָט אֵין זְכוּת קִיּוּם כְּשֶׁהוּא לְעַצְמוֹ, אֶלָּא עַד כַּמָּה שֶׁהוּא שַׁיָּךְ לַכְּלָל, כְּעָלֶה זֶה שֶׁקִּיּוּמוֹ תָּלוּי בָּעֵץ, שֶׁהוּא צוֹמֵחַ עָלָיו. הַשְׁקָפָה קְדוּמָה זוֹ הֵבִיאָה לִידֵי אוֹתוֹ הַחֹק הַמּוּסָרִי הַקָּדוּם: „פּוֹקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים״, הַלִּקּוּי שֶׁבַּגֶּזַע מִן הַהֶכְרֵחַ הוּא שֶׁיַּשְׁפִּיעַ לְרָעָה עַל הָעָנָף וְהֶעָלֶה הַיּוֹנְקִים מִמֶּנּוּ אֶת עֲסִיס חַיֵּיהֶם.

וְאָמְנָם, בְּאֹפֶן אַחֵר אִי אֶפְשָׁר הָיָה לְבָאֵר סִבַּת מַפֶּלֶת יְהוּדָה בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ, „אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ, אֲשֶׁר שָׁב אֶל יְהוָֹה בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ... אַךְ לֹא שָׁב יְהוָֹה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל... עַל כָּל הַכְּעָסִים, אֲשֶׁר הִכְעִיסוֹ מְנַשֶּׁה״ (מְלָכִים ב׳ כ״ג כ״ה—כ״ו), וּכְמוֹ כֵן אֶת חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם בִּימֵי צִדְקִיָּהוּ, בְּהִתְאַמָּה עִם חֻקֵּי הַצֶּדֶק הַנִּצְחִיִּים שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. עַתָּה בָּא יְחֶזְקֵאל בִּנְבוּאוֹתָיו לִגְאֻלַּת הַנֶּפֶשׁ וְשִׁחְרֵר אֶת הַפְּרָט מֵעֹל הַכְּלָל וּמֵאַחֲרָיוּתוֹ; הַפְּרָט אַחֲרַאי אַךְ בְּעַד מַעֲשָׂיו הוּא: הָרָשָׁע בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת, וְהַצַּדִּיק בְּצִדְקָתוֹ יִחְיֶה, וּבְזֹאת פָּתַח לַחוֹטֵא שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה וּפֶתַח חֲרָטָה, הַמְשַׁמְּשִׁים מָבוֹא לְשַׁעֲרֵי הַסְּלִיחָה וְהָרַחֲמִים. הָאִישׁ הַיּוֹדֵעַ, כִּי הוּסַר מֵעַל שִׁכְמוֹ סֵבֶל עֲוֹן אֲבוֹתָיו וַעֲוֹן הַכְּלָל, הֻנְקַל לוֹ לַעֲזֹב אֶת דְּרָכָיו הָרָעִים וּלְהִטַּהֵר וּלְהִתְקַדֵּשׁ לִפְנֵי אֱלֹהָיו. וְעִם גְּאֻלַּת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַפְּרָטִים תָּבוֹא גְּאֻלַּת הָרוּחַ שֶׁל הַכְּלָל, וּמִמֶּנָּה תוֹצָאוֹת לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּימֵי הַזַּעַם נָשָׂא הַפְּרָט בַּעֲוֹן הַכְּלָל, הִנֵּה עַתָּה יִגָּאֵל הַכְּלָל בִּזְכוּתוֹ שֶׁל הַפְּרָט. יָשׁוּבוּ נָא הַכְּבָשִׂים הַתּוֹעִים אֶל הָעֵדֶר, כִּי רוֹעָם הַטּוֹב וְהָרַחוּם מְחַכֶּה לָהֶם לַהֲשִׁיבָם אֶל נְוֵיהֶם.

וּלְפִיכָךְ בָּאָה בְּרֹאשׁ נְבוּאוֹת הַתְּחִיָּה

אֲשֶׁר־יָרְדוּ אֶת־חֲלָלִים בְּחִתִּיתָם,
מִגְּ֗בוּרָתָם בּוֹשִׁים,
וַיִּשְׁכְּבוּ עֲרֵלִים אֶת־חַלְלֵי־חֶרֶב,
וַיִּשְׂאוּ כְלִמָּתָם אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר.
לא אוֹתָם יִרְאֶה פַרְעֹה,
וְנִחַם עַל־כָּל־הֲמוֹנֹה;
חַלְלֵי־חֶרֶב, פַּרְעֹה וְכָל־חֵילוֹ,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.
לב כִּי־נָתַתִּי אֶת־חִתִּיתִ֗י בְּאֶרֶץ חַיִּים;
וְהֻשְׁכַּב בְּתוֹךְ עֲרֵלִים אֶת־חַלְלֵי־חֶרֶב,
פַּרְעֹה וְכָל־הֲמוֹנֹה, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.

* אות ג' רפה.

* חתיתו כתיב.

בֵּאוּר

אַרְצוֹת הָאֲרַמִּים. וְכָל צִידוֹנִי — הַכַּוָּנָה לְפֵינִיקְיָה בִּכְלָל. יָרְדוּ אֶת חֲלָלִים בְּחִתִּיתָם — לַמְרוֹת חִתִּיתָם, כְּלוֹמַר: אֵימָתָם, שֶׁהִפִּילוּ עַל אוֹיְבֵיהֶם. מִגְּבוּרָתָם בּוֹשִׁים — וְהָיוּ לְבוּשָׁה מִגְּבוּרָתָם שֶׁבָּטְחוּ בָהּ. יֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי „מִגְּבוּרָתָם בּוֹשִׁים" הִיא תּוֹסֶפֶת־בֵּאוּר עַל „בְּחִתִּיתָם".

לא) אוֹתָם יִרְאֶה פַרְעֹה — אֶת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה שֶׁנִּלְחַם עִמָּהֶם תָּמִיד „בְּאֶרֶץ חַיִּים", יִרְאֶה פַרְעֹה בְּאַחִים לְצָרָה „בְּיַרְכְּתֵי בוֹר". וְנִחַם עַל כָּל הֲמוֹנֹה — [=הֲמוֹנוֹ] — וּתְהִי זֹאת נֶחָמָתוֹ, כִּי צָרָתוֹ הִיא גַּם „צָרַת רַבִּים" מֵאוֹיְבָיו.

לב) כִּי נָתַתִּי אֶת חִתִּיתִי בְּאֶרֶץ חַיִּים — כִּי עַתָּה בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט הַגָּדוֹל יִרְאוּ הָעַמִּים אַךְ אֶת מוֹרָאִי אָנִי. וּלְפִי הַכְּתִיב נִקְרָא: כִּי נָתַן אֶת חִתִּיתוֹ בְּאֶרֶץ חַיִּים — וּבָאָה לוֹ זֹאת יַעַן אֲשֶׁר הִפִּיל פַּרְעֹה אֶת אֵימָתוֹ בְּאֶרֶץ חַיִּים. נוֹסַח הַכְּתִיב מַתְאִים יוֹתֵר לָעִנְיָן.

אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה עַל־הָאָרֶץ; וְתָקַע בַּשּׁוֹפָר וְהִזְהִיר אֶת־הָעָם;
ד וְשָׁמַע הַשֹּׁמֵעַ אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְהָר, וַתָּבוֹא חֶרֶב
וַתִּקָּחֵהוּ; — דָּמוֹ בְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה. ה אֵת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא
נִזְהָר, דָּמוֹ בּוֹ יִהְיֶה; וְהוּא נִזְהָר, נַפְשׁוֹ מִלֵּט. ו וְהַצֹּפֶה כִּי־
יִרְאֶה אֶת־הַחֶרֶב בָּאָה, וְלֹא־תָקַע בַּשּׁוֹפָר, וְהָעָם לֹא נִזְהָר,
וַתָּבוֹא חֶרֶב וַתִּקַּח מֵהֶם נָפֶשׁ; — הוּא בַּעֲוֺנוֹ נִלְקָח, וְדָמוֹ
מִיַּד הַצֹּפֶה אֶדְרֹשׁ.
ז וְאַתָּה, בֶן־אָדָם! צֹפֶה נְתַתִּיךָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל; וְשָׁמַעְתָּ
מִפִּי דָּבָר, וְהִזְהַרְתָּ אֹתָם מִמֶּנִּי. ח בְּאָמְרִי לָרָשָׁע: רָשָׁע, מוֹת תָּמוּת!
וְלֹא דִבַּרְתָּ לְהַזְהִיר רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ; — הוּא רָשָׁע בַּעֲוֺנוֹ יָמוּת,

בֵּאוּר

וְכֵן פָּסוּק ד׳ עַד „וַתִּקָּחֵהוּ". **וְהִזְהִיר אֶת הָעָם** — שֶׁיִּשָּׁמְרוּ מִצֵּאת מִן הַחוֹמָה וָחוּצָה.

ד) **וְלֹא נִזְהָר** — וְלֹא שָׂם לֵב לְאַזְהָרַת הַצֹּפֶה. **דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ יִהְיֶה** — הוּא עַצְמוֹ חַיָּב בְּמִיתָתוֹ, וְאֵין אִישׁ שֶׁאֶפְשָׁר יִהְיֶה, לְפִי הַמִּשְׁפָּט הַקָּדוּם שֶׁל גְּאֻלַּת־הַדָּם, לִדְרֹשׁ דָּמוֹ מִיָּדוֹ. זֶהוּ הַמִּשְׁפָּט הָעִקָּרִי.

ה) **וְהוּא נִזְהָר...** — כִּי אִם הָיָה נִזְהָר הָיָה מְמַלֵּט אֶת נַפְשׁוֹ. אֲבָל הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: „וְהוּא הִזְהִיר" — וְהַנּוֹשֵׂא הוּא הַצֹּפֶה: וְיַעַן כִּי הַצֹּפֶה הִזְהִיר וּמִלֵּא אֶת חוֹבָתוֹ — **נַפְשׁוֹ מִלֵּט** — אֵין בַּצֹּפֶה כָּל עָוֹן, אִם הָאִישׁ לֹא שָׁמַע לְאַזְהָרָתוֹ; וְזֶה מַקְבִּיל אֶל הַפָּסוּק הַבָּא.

ו) **וְהַצֹּפֶה כִּי יִרְאֶה... וְלֹא תָקַע** — אֲבָל אִם לֹא תָקַע הַצֹּפֶה כַּאֲשֶׁר רָאָה אֶת הַחֶרֶב בָּאָה. **הוּא** — הַנּוֹפֵל בַּחֶרֶב — **בַּעֲוֹנוֹ נִלְקָח** — כִּי לְפִי תּוֹרַת הַגְּמוּל שֶׁל יְחֶזְקֵאל לֹא יָמוּת הָאֶחָד בַּעֲוֹן הַשֵּׁנִי. **וְדָמוֹ מִיַּד הַצֹּפֶה אֶדְרֹשׁ** — עַל אֲשֶׁר לֹא מִלֵּא אֶת חוֹבָתוֹ.

ז) **צֹפֶה נְתַתִּיךָ** — הַנָּבִיא רוֹאֶה בְּרִחוּק זְמַן כְּהַצֹּפֶה בְּרִחוּק מָקוֹם.

ח) **וְלֹא דִבַּרְתָּ...** — בַּמָּשָׁל אָמַר

הֶעָרוֹת

דּוֹמֶה לָזֶה „וּמִקְצֵה אֶחָיו" (בְּרֵאשִׁית מ״ז, ב׳). ז׳ — ט׳) כִּמְעַט מִלָּה בְּמִלָּה מִפֶּרֶק ג׳, י״ז — י״ט. ח) **רָשָׁע** — מִלַּת הַפְּנִיָּה, וּלְמַעְלָה (שָׁם) חֲסֵרָה מִלָּה זוֹ.

לג.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, דַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי־עַמְּךָ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: אֶרֶץ כִּי־אָבִיא עָלֶיהָ חָרֶב; וְלָקְחוּ
עַם־הָאָרֶץ אִישׁ אֶחָד מִקְצֵיהֶם וְנָתְנוּ אֹתוֹ לָהֶם לְצֹפֶה; ג וְרָאָה

בֵּאוּר

הָאֵלֶּה אוֹתָהּ הַהִתְגַּלּוּת, שֶׁבָּאָה גַּם בְּרֹאשׁ הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן (ג', ט"ז — כ"א), הַמְּשַׁנֶּנֶת לַנָּבִיא אֶת תְּעוּדָתוֹ הַגְּבֹהָה וְאֶת הָאַחֲרָיוּת הַגְּדוֹלָה הַמֻּטֶּלֶת עָלָיו.

פֶּרֶק לג.

זְמַנָּהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ מְפֹרָשׁ לְהַלָּן בְּפָסוּק כ"א; וּלְפִי פָּסוּק כ"ב הָיְתָה עָלָיו „יַד יְהוָה" בָּעֶרֶב שֶׁלִּפְנֵי הַיּוֹם הַהוּא, וְאָז קִבֵּל אֶת הַנְּבוּאָה הָאֲמוּרָה בָּזֶה מִפָּסוּק א' עַד כ'. וּלְפִיכָךְ סִדֵּר אֶת הַנְּבוּאָה לִפְנֵי הַסִּפּוּר עַל דְּבַר בֹּא הַפָּלִיט.

א'—ט') תְּעוּדַת הַנָּבִיא לִהְיוֹת צוֹפֶה לְעַמּוֹ.

ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי עַמְּךָ — עַד כֹּה קָרָא יְחֶזְקֵאל אֶת בְּנֵי עַמּוֹ לָרֹב בְּשֵׁם „בֵּית הַמֶּרִי". עַתָּה הוֹלֵךְ וְנִשְׁנֶה בְּפִי הַנָּבִיא הַמִּבְטָא הַזֶּה, הַמַּבִּיעַ יַחַס שֶׁל קִרְבַת־נֶפֶשׁ הַנָּבִיא אֶל אֶחָיו בְּנֵי עַמּוֹ הַמְדֻכָּאִים תַּחַת רֹשֶׁם הַשְּׁמוּעָה הַנּוֹרָאָה עַל דְּבַר חֻרְבַּן יְרוּשָׁלָיִם. הַמִּבְטָא „בֵּית הַמֶּרִי" נִמְצָא בְּחֵלֶק זֶה רַק פַּעַם אַחַת (מ"ד, ו'). כִּי אָבִיא עָלֶיהָ חָרֶב — כַּאֲשֶׁר אָבִיא מִלְחָמָה בִּשְׁעָרֶיהָ. וְלָקְחוּ עַם הָאָרֶץ — וְעַם הָאָרֶץ יִקְחוּ... וְזֶהוּ הֶמְשֵׁךְ מִשְׁפַּט־הַהַקְדָּמָה. מִקְצֵיהֶם — מִתּוֹכָם, אֶחָד מֵהֶם. לְצֹפֶה — הָעוֹמֵד עַל הַמִּגְדָּל הַגָּבֹהַּ, הַמִּצְפֶּה, לִרְאוֹת מֵרָחוֹק בְּבוֹא הָאוֹיֵב.

ג) גַּם זֶהוּ הֶמְשֵׁךְ מִשְׁפַּט הַהַקְדָּמָה:

הֶעָרוֹת

ב) בְּנֵי עַמְּךָ — רְאֵה עוֹד לְמַעְלָה ג', י"א; י"ג, י"ז. אֶרֶץ, כִּי אָבִיא — זֶהוּ הַסִּגְנוֹן שֶׁל סֵפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים: „אָדָם כִּי יַקְרִיב" (וַיִּקְרָא א', ב'); „אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ" (שָׁם י"ב, א') וְעוֹד, בְּנִגּוּד לְסִגְנוֹן סֵפֶר שְׁמוֹת: „וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ..." „וְכִי יְרִיבֻן אֲנָשִׁים" „וְכִי יִגַּח שׁוֹר" (שָׁם כ', ז', י"ח, כ"ח). וּרְאֵה שָׁם פֶּרֶק כ"ו, ל' וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם. מִקְצֵיהֶם — הַנִּפְרָד קָצֶה, יָחִיד בִּנְטִיָּה; וְהַיּוֹד בָּאָה כְּדֶרֶךְ הַשֵּׁמוֹת מִשֹּׁרֶשׁ ל"ה.

שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ; וְצַדִּיק לֹא יוּכַל לִחְיוֹת בָּהּ, בְּיוֹם חֲטֹאתוֹ.
יג בְּאָמְרִי לַצַּדִּיק: חָיֹה יִחְיֶה, וְהוּא־בָטַח עַל־צִדְקָתוֹ וְעָשָׂה
עָוֶל; כָּל־צִדְקֹתָיו* לֹא תִזָּכַרְנָה, וּבְעַוְלוֹ, אֲשֶׁר־עָשָׂה, בּוֹ
יָמוּת. יד וּבְאָמְרִי לָרָשָׁע: מוֹת תָּמוּת; וְשָׁב מֵחַטָּאתוֹ וְעָשָׂה
מִשְׁפָּט וּצְדָקָה: טו חֲבֹל יָשִׁיב רָשָׁע, גְּזֵלָה יְשַׁלֵּם, בְּחֻקּוֹת
הַחַיִּים הָלַךְ, לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת עָוֶל; חָיוֹ יִחְיֶה, לֹא יָמוּת. טז כָּל־
חַטֹּאתָיו*, אֲשֶׁר חָטָא, לֹא תִזָּכַרְנָה לוֹ; מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה, —
חָיוֹ יִחְיֶה. יז וְאָמְרוּ בְּנֵי עַמְּךָ: לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי; וְהֵמָּה
דַּרְכָּם לֹא־יִתָּכֵן. יח בְּשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל; וּמֵת
בָּהֶם. יט וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה; עֲלֵיהֶם

* צדקתו כתיב. * חטאתו כתיב.

בֵּאוּר

רִשְׁעָתוֹ לֹא תִהְיֶה לוֹ לְמִכְשׁוֹל. וְצַדִּיק לֹא יוּכַל... — זֶהוּ כֶּפֶל מְיֻתָּר לַמִּשְׁפָּט „צִדְקַת הַצַּדִּיק...".

יג) בְּאָמְרִי לַצַּדִּיק: חָיֹה יִחְיֶה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: תִּחְיֶה. וּבְעַוְלוֹ — בִּשְׁבִיל הָעָוֶל שֶׁלּוֹ.

טו) חֲבֹל יָשִׁיב רָשָׁע — אֶת הַמַּשְׁכּוֹן, שֶׁלָּקַח מִן הֶעָנִי בְּחוֹבוֹ, יָשִׁיב לוֹ, כָּאָמוּר: „אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ, עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ" (שְׁמוֹת כ"ב, כ"ה). הַמִּלָּה „רָשָׁע" חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּמֵי הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא. בְּחֻקּוֹת הַחַיִּים — וְשֵׁם בַּחֻקִּים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם (לְמַעְלָה ב', י"ג).

יז) לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי — הֵם אוֹמְרִים, כִּי דֶּרֶךְ אֲדֹנָי, כְּלוֹמַר: הֲלִיכוֹתָיו וּמִנְהָגוֹ עִם בְּנֵי הָאָדָם, אֵינָהּ קְבוּעָה וּמְדֻיֶּקֶת, אֵין לָהּ שִׁיטָה בְּרוּרָה: יֵשׁ רָשָׁע הַחַי בְּרִשְׁעָתוֹ, וְצַדִּיק אוֹבֵד בְּצִדְקוֹ. וְהֵמָּה דַּרְכָּם לֹא יִתָּכֵן — לְדֶרֶךְ הָאָדָם אֵין קְבִיעוּת, כִּי יֵשׁ שֶׁהוּא מְשַׁנֶּה אֶת דַּרְכּוֹ חֲלִיפוֹת; וְעַל כֵּן יֵשׁ שֶׁהָרָשָׁע שִׁנָּה פִּתְאֹם אֶת דַּרְכּוֹ לְטוֹבָה, וְהַצַּדִּיק עָזַב אֶת צִדְקָתוֹ; וּבְנֵי הָאָדָם, שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים זֹאת, חוֹשְׁבִים כִּי דֶּרֶךְ אֲדֹנָי לֹא יִתָּכֵן, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּאֱמֶת מִדַּת הַצֶּדֶק שֶׁל יְהוָה הִיא הַקְּבוּעָה וְהַנְּכוֹנָה תָּמִיד.

יח) בְּשׁוּב צַדִּיק... וּמֵת — הַצַּדִּיק אֵינוֹ אוֹבֵד אֵפוֹא בְּצִדְקוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל הָעָוֶל שֶׁעָשָׂה.

יט) וְהָרָשָׁע אֵינוֹ חַי בְּרִשְׁעָתוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁשָּׁב מִמֶּנָּה. עֲלֵיהֶם — בִּשְׁבִיל

וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ. ט וְאַתָּה כִּי־הִזְהַרְתָּ רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ לָשׁוּב
מִמֶּנָּה, וְלֹא שָׁב מִדַּרְכּוֹ; הוּא בַּעֲוֹנוֹ יָמוּת, וְאַתָּה נַפְשְׁךָ
הִצַּלְתָּ.

י וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, אֱמֹר אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֵּן אֲמַרְתֶּם
לֵאמֹר: כִּי־פְשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ, וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים, וְאֵיךְ
נִחְיֶה? יא אֱמֹר אֲלֵיהֶם: חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה, אִם־אֶחְפֹּץ
בְּמוֹת הָרָשָׁע, כִּי־אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה; שׁוּבוּ, שׁוּבוּ
מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים, וְלָמָּה תָמוּתוּ, בֵּית יִשְׂרָאֵל?

יב וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־עַמְּךָ: צִדְקַת הַצַּדִּיק
לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ, וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא־יִכָּשֶׁל בָּהּ, בְּיוֹם

בֵּאוּר

בָּרִאשׁוֹנָה „וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ" וְאַחֲרֵי כֵן: „וְהַצֹּפֶה כִּי יִרְאֶה... וְלֹא תָקַע בַּשּׁוֹפָר" וְכַאן הָפַךְ אֶת הַסֵּדֶר, וּפָתַח בְּמַה שֶּׁסִּיֵּם.

י'–כ') קְרִיאָה לִתְשׁוּבָה.

י) הַשְּׁמוּעָה עַל־דְּבַר חָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם הִרְעִישָׁה אֶת נֶפֶשׁ הַגּוֹלִים עַד הַיְסוֹד, וְאַחַר הַהִתְרַגְּשׁוּת הָעַזָּה וְהַהִתְמַרְמְרוּת הַגְּדוֹלָה בָּא הַיֵּאוּשׁ הָאִלֵּם, כְּמוֹ שֶׁנִּבָּא לָהֶם יְחֶזְקֵאל מֵרֹאשׁ (כ"ד, כ"ג). יוֹתֵר מֵהַרְגָּשַׁת הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי הַגָּדוֹל הֵעִיקָה עַל נַפְשָׁם הַכָּרַת סִבָּתוֹ: סֵבֶל עֲוֹנוֹתֵיהֶם וַעֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם. וּמַה יַּעֲשׂוּ אֵפוֹא? כְּלוּם יוּכְלוּ לְתַקֵּן אֵת אֲשֶׁר עִוְּתוּ הַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים? אִם כֵּן אֵפוֹא, הֲלֹא אָפְסָה מֵהֶם כָּל תִּקְוָה לָשׁוּב לְחַיִּים לְאֻמִּיִּים בְּאַרְצָם. כִּי–אָכֵן, פְּשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ — עֲמוּסִים — עָלֵינוּ — מַשָּׂא לַעֲיֵפָה. וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים — וְתַחַת כֹּבֶד מַשָּׂאָם אֲנַחְנוּ הוֹלְכִים וְכָלִים. וְאֵיךְ נִחְיֶה — וְאֵיכָכָה נוּכַל לָשׁוּב עוֹד לְחַיִּים?

יא) אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין כָּל יְסוֹד לְיֵאוּשָׁם: לֹא אֶת עֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵיהֶם הֵם סוֹבְלִים, כִּי אִם אֶת עֲוֹנוֹתֵיהֶם הֵמָּה; גַּם כָּל עָקְרוֹ שֶׁל הָאָסוֹן הַלְּאֻמִּי לֹא בָא אֶלָּא כְּדֵי לְעוֹרְרָם לִתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה. וְלָמָּה תָמוּתוּ... — אִם יְכוֹלִים אַתֶּם, וּבָכֶם הַדָּבָר תָּלוּי, לָשׁוּב לִתְחִיָּה.

יב) בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט לֹא יוּשַׂם לֵב אֶל עֲבָרוֹ שֶׁל הַנִּדּוֹן, כִּי אִם אֶל הַהֹוֶה שֶׁלּוֹ; יָדַע אֵפוֹא גַּם הַחוֹטֵא, כִּי עוֹד לֹא עָבְרָה הַשָּׁעָה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה. לֹא יִכָּשֶׁל בָּהּ—

כב וְיַד־יְהוָה הָיְתָה אֵלַי בָּעֶרֶב לִפְנֵי בּוֹא הַפָּלִיט, וַיִּפְתַּח אֶת־
פִּי עַד־בּוֹא אֵלַי בַּבֹּקֶר; וַיִּפָּתַח פִּי וְלֹא נֶאֱלַמְתִּי עוֹד.

בֵּאוּר

כב) וְיַד יְהוָה — הָאֶקְסְטָזָה הַנְּבוּאִית וְעִמָּהּ הַהַרְגָּשָׁה־הַמֻּקְדֶּמֶת שֶׁל הַשְּׁמוּעָה הַנּוֹרָאָה הַהוֹלֶכֶת וּקְרֵבָה. וַיִּפְתַּח אֶת פִּי — הַנּוֹשֵׂא: יְהוָה. הִזְדַּעְזְעוּת הָעֲצַבִּים הַחֲזָקָה בְּרִגְעֵי הָאֶקְסְטָזָה רִפְּאָה אוֹתוֹ מִמַּחֲלַת הָאִלְּמוּת, שֶׁהָיְתָה תּוֹקֶפֶת אוֹתוֹ לְעִתִּים, וְכֹחַ־דִּבּוּרוֹ שָׁב אֵלָיו. עַד בּוֹא אֵלַי בַּבֹּקֶר — לִפְנֵי בוֹאוֹ אֵלַי [=בֹּא וֹ] בַּבֹּקֶר. וַיִּפָּתַח פִּי — כֹּה נִפְתַּח פִּי — וְלֹא נֶאֱלַמְתִּי עוֹד — וּמַחֲלַת שִׁתּוּק הַלָּשׁוֹן לֹא שָׁבָה עוֹד אֵלַי. מוּבָן, כִּי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַב הַנָּבִיא יָמִים רַבִּים אַחַר כֵּן. וּקְרוֹבָה הַהַשְׁעָרָה, כִּי הָרַעֲיוֹנוֹת הָעִקָּרִיִּים, שֶׁנֶּאֶמְרוּ בַּנְּבוּאָה הַקּוֹדֶמֶת (א׳ — כ׳) הֵם פְּרִי הֶהָאָרָה הַנְּבוּאִית בִּשְׁעַת אֶקְסְטָזָה זוֹ; אֶלָּא שֶׁנִּכְתְּבָה אַחַר כֵּן, וְהַנָּבִיא הוֹסִיף עָלֶיהָ דְּבָרִים עַל מַצַּב רוּחוֹ הַנּוֹאָשׁ שֶׁל הָעָם אַחַר בּוֹא הַפָּלִיט (י׳).

כ״ג — ל״ג) הַנָּבִיא וּשְׁאֵרִית הָעָם בִּיהוּדָה.

מָבוֹא. כְּשֶׁנִּתְבּוֹנֵן אֶל תֹּכֶן הַנְּבוּאָה הַסְּמוּכָה לְבִיאַת הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַיִם (כ״ג — ל״ג), נִרְאֶה, כִּי בְיַחַד עִם הַשְּׁמוּעָה הַנּוֹרָאָה, כִּי „הֻכְּתָה הָעִיר" הֵבִיא הַפָּלִיט לִנְבִיאֵנוּ גַּם קֻרְטוֹב שֶׁל נֶחָמָה: כִּי הִשְׁאִיר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁאֵרִית לִיהוּדָה תַּחַת פְּקֻדַּת גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם, שֶׁמֶּלֶךְ בָּבֶל נוֹטֶה אֵלָיו חֶסֶד וְאֵמוּן; וּגְדַלְיָהוּ אוֹסֵף אֵלָיו אֶת נְפוּצוֹת הָעָם וּמַתְחִיל לִבְנוֹת אֶת חָרְבוֹת הָאָרֶץ הַשּׁוֹמֵמָה, וְהוּא מְקַוֶּה לָשׁוּב וּלְכוֹנֵן לְאַט וּבִזְהִירוּת מְדִינִית אֶת מַמְלֶכֶת יְהוּדָה תַּחַת חָסוּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ בָּבֶל. אָמְנָם אָשְׁיוֹת הַמַּמְלָכָה נֶהֶרְסוּ בַּמִּלְחָמָה הָאַחֲרוֹנָה עַד הַיְסוֹד, אֲבָל הַיְסוֹד הַלְּאֻמִּי — הָאִכָּרִים וְהַכּוֹרְמִים וְכָל דַּלַּת הָעָם הָרְחוֹקִים מִן הַפּוֹלִיטִיקָה וְתַהְפֻּכוֹתֶיהָ — נִשְׁאַר בָּאָרֶץ; וְעַל הַיְסוֹד הַזֶּה אָמַר גְּדַלְיָהוּ לִבְנוֹת אֶת בִּנְיַן הָאֻמָּה מֵחָדָשׁ. אֶלָּא שֶׁהַתְּנָאִים הַפּוֹלִיטִיִּים דּוֹרְשִׁים לְהַבְדִּיל בָּעֵת אֶת הַמֶּרְכָּז הַמְּדִינִי מִן הַמֶּרְכָּז הַדָּתִי, וּלְהִסְתַּפֵּק לְפִי שָׁעָה בְּמֶרְכָּז מְדִינִי בִּלְבַד, שֶׁיִּהְיֶה בַּמִּצְפָּה; כָּל זְמַן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָשׁוּב וְלִבְנוֹת אֶת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיְתָה קֵן הַמֶּרֶד וְשִׁמְּשָׁה סֵמֶל הַהִתְנַגְּדוּת לְבָבֶל. לַמִּצְפָּה הָיְתָה עֶמְדָּה כַּלְכָּלִית חֲשׁוּבָה מְאֹד, כִּי בָהּ עָבְרָה דֶּרֶךְ־הַמִּסְחָר הַגְּדוֹלָה הָעוֹבֶרֶת מֵחֶבְרוֹן עַל פְּנֵי בֵּית לֶחֶם, יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית אֵל עַד שְׁכֶם; וּלְפָנֶיהָ הִשְׂתָּרְעוּ הָעֲמָקִים

הוּא יִחְיֶה. כ וַאֲמַרְתֶּם: לֹא יִתָּכֵן דֶּרֶךְ אֲדֹנָי; אִישׁ כִּדְרָכָיו
אֶשְׁפּוֹט אֶתְכֶם, בֵּית יִשְׂרָאֵל.

* *
*

כא וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בָּעֲשִׂרִי, בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ,
לְגָלוּתֵנוּ, בָּא־אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַםִ לֵאמֹר: הֻכְּתָה הָעִיר.

בֵּאוּר

הַמִּשְׁפָּט וְהַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה.

כ) כִּדְרָכָיו — כְּלוֹמַר לְפִי מַעֲשָׂיו בַּהֹוֶה, בְּלִי שִׂים לֵב אֶל מַעֲשָׂיו בֶּעָבָר — **אֶשְׁפֹּט אֶתְכֶם.**

כ״א – כ״ב) הַשְּׁמוּעָה עַל חֻרְבַּן יְרוּשָׁלָיִם.

כא) בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה — יְרוּשָׁלַיִם נִלְכְּדָה בַּשָּׁנָה הָאַחַת עֶשְׂרֵה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין, בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי; לְפִי זֶה יוֹצֵא שֶׁהַפָּלִיט הֵבִיא אֶת הַשְּׁמוּעָה אֶל הַגּוֹלָה בְּבָבֶל אַךְ כַּעֲבוֹר שָׁנָה וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; מַה שֶּׁאֵין מִתְקַבֵּל עַל הַדַּעַת, בְּשִׂים לֵב אֶל הַיְחָסִים הַתְּדִירִים, שֶׁהָיוּ לִבְנֵי הַגּוֹלָה עִם יְרוּשָׁלַיִם (וּרְאֵה יִרְמְיָהוּ פֶּרֶק כ״ט). וּמִלְּבַד זֹאת רָאִינוּ לְמַעְלָה (פֶּרֶק כ״ו, א׳ ב׳), כִּי בַּשָּׁנָה הָעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה מְדַבֵּר כְּבָר הַנָּבִיא עַל חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם כְּעַל עֻבְדָּה יְדוּעָה, וּלְפִיכָךְ עָלֵינוּ לְקַבֵּל אֶת נוּסַח הַפְּשִׁיטָא: „בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה״. וְהַפָּלִיט בָּא לְבָבֶל כַּעֲבֹר שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים אַחַר הַחֻרְבָּן. הַפָּלִיט — אֵין פֵּרוּשׁוֹ כָּאן, שֶׁנָּס וְנִמְלַט מִפְּנֵי הַחֶרֶב הָרוֹדֶפֶת אַחֲרָיו; לְהִמָּלֵט מִפְּנֵי הָאוֹיֵב הָיָה קַל יוֹתֵר לְמִצְרַיִם הַקְּרוֹבָה. אֶלָּא פֵּרוּשׁוֹ: שֶׁנִּצַּל מִמָּוֶת, שֶׁלֹּא נָפַל בְּחֶרֶב הָאוֹיֵב בֵּין יֶתֶר הָעָם. וְכֵן: „וְזָכְרוּ פְלִיטֵיכֶם אוֹתִי בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר נִשְׁבּוּ שָׁם״ (ו׳, ט׳). וְהוּא בָּא בָּבֶלָה לְבַדּוֹ, לֹא עִם שְׁאָר הַגּוֹלִים, אִם בִּשְׁבִיל קִשְׁרֵי מִשְׁפָּחָה, שֶׁהָיוּ לוֹ בֵּין גּוֹלֵי יְהוֹיָכִין; אוֹ שֶׁבָּא בִּמְלָאכוּת מֵאֵת גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם, נְצִיב יְהוּדָה (וּרְאֵה לְהַלָּן בַּמָּבוֹא). הֻכְּתָה הָעִיר — נִלְכְּדָה יְרוּשָׁלָיִם.

הֶעָרוֹת

כא) הֻכְּתָה הָעִיר — הַפֹּעַל הִכָּה אֵצֶל עִיר בָּא בְּמוּבָן לָכַד; וְכֵן: „וְהִכִּיתֶם כָּל עִיר מִבְצָר״ (מְלָכִים ב׳ ג׳, י״ט).

כג וַיְהִי דְבַר־יְהֹוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ כד בֶּן־אָדָם, יֹשְׁבֵי
הֶחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל אֹמְרִים לֵאמֹר׃ אֶחָד
הָיָה אַבְרָהָם וַיִּירַשׁ אֶת־הָאָרֶץ; וַאֲנַחְנוּ רַבִּים, לָנוּ נִתְּנָה
הָאָרֶץ לְמוֹרָשָׁה. כה לָכֵן אֱמֹר אֲלֵיהֶם׃ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃
עַל־הַדָּם תֹּאכֵלוּ, וְעֵינֵכֶם תִּשְׂאוּ אֶל־גִּלּוּלֵיכֶם, וְדָם תִּשְׁפֹּכוּ;

בֵּאוּר

לְהוֹצִיא מֵהֶם תּוֹעֶלֶת לְעַמּוֹ בַּמִּדָּה הָאֶפְשָׁרִית. יָדוֹעַ יָדַע גַּם הוּא עֵרֶךְ הַמֶּרְכָּז הַדָּתִי הַלְּאֻמִּי שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, וּבְוַדַּאי קִוָּה גַּם לְהִתְחַדְּשׁוּתוֹ בֶּעָתִיד פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר רָחוֹק; אֶלָּא שֶׁחָשַׁב, כִּי אֵין קִיּוּמוֹ תְּנַאי קֹדֶם לִתְחִיַּת הָעָם, כִּי אִם לְהֶפֶךְ. אֲבָל מַה לַנָּבִיא וּלְחֶשְׁבּוֹנוֹת מְדִינִיִּים כָּאֵלּוּ? הַתִּקְוֹת שֶׁתָּלָה הָעָם בַּשִּׁנּוּיִם, שֶׁיָּחוּלוּ בְּצֵרוּפֵי הַכֹּחוֹת הַמְּדִינִיִּים, מִבְּלִי לְקַוּוֹת לִישׁוּעַת יְהֹוָה, הִרְגִּיזוּ אֶת הַנָּבִיא, וְהוּא קוֹרֵא בְּזַעַם: „עֲמַדְתֶּם עַל חַרְבְּכֶם!" הַנָּצִיב בְּחֶסֶד נְבוּכַדְנֶאצַּר אוֹמֵר לְכוֹנֵן אֶת מַמְלֶכֶת יְהוּדָה בְּתַחְבֻּלוֹת מְדִינִיּוֹת וּבְעֶזְרַת אָדָם — וְאַיֵּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּכְבוֹדוֹ? אַיֵּה הִיא הַמַּטָּרָה הַיְחִידָה וְהָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַהִסְטוֹרְיָה הָעוֹלָמִית: הַכָּרַת אֱלָהוּתוֹ וֶעֱזוּזוֹ בְּכָל הָעוֹלָם?

גְּדַלְיָהוּ וְיִשּׁוּבוֹ הַקָּטָן בִּיהוּדָה הַשּׁוֹמֵמָה הָיוּ בְּעֵינֵי הַנָּבִיא כְּנֵצֶר נִתְעָב, שָׂרִיד דַּל, מִן „הַגֶּפֶן הַסּוֹרַחַת, שִׁפְלַת הַקּוֹמָה", מַטַּע הַנֶּשֶׁר הַבַּבְלִי. הַנָּבִיא מְחַכֶּה לָאֶרֶז הָאַדִּיר, שֶׁיִּטַּע יְהֹוָה בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל.

כד) בְּנִגּוּד לְמַצַּב הָרוּחַ הַמְּדֻכָּא וְהַנּוֹאָשׁ שֶׁל הַגּוֹלִים (י'), הָיוּ בְּנֵי דַלַּת הָעָם הַנִּשְׁאָרִים בָּאָרֶץ מְלֵאִים תִּקְוָה לַעֲתִידוֹת הָעָם. הֵם רָאוּ אֶת עַצְמָם כְּיוֹרְשֵׁי הָעָם הַמַּמְשִׁיכִים אֶת קִיּוּמוֹ. הֵם הַמַּנִּיחִים אֶת הַיְסוֹד לְבִנְיַן בֵּית יִשְׂרָאֵל הֶחָדָשׁ, וְכָל הָאָרֶץ לָהֶם הִיא. **אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם** — אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה אַךְ אִישׁ אֶחָד. **וַיִּירַשׁ אֶת הָאָרֶץ** — וּבְכָל זֹאת נְתָנָהּ לוֹ יְהֹוָה, לְמַעַן יוֹרִישֶׁנָּה לְבָנָיו אַחֲרָיו. **וַאֲנַחְנוּ** — בְּנֵי אַבְרָהָם. **רַבִּים** — בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לָנוּ זְכוּת הַיְרוּשָׁה בְּשֵׁם כָּל הָעָם וּבַעֲדוֹ.

כה) אֲבָל הֵם אֵינָם דּוֹמִים כְּלָל בְּמַעֲשֵׂיהֶם אֶל אַבְרָהָם, שֶׁבִּשְׁמוֹ הֵם קוֹרְאִים וּבִזְכוּתוֹ עַל הָאָרֶץ הֵם בָּאִים. **עַל הַדָּם** — הַבָּשָׂר עִם הַדָּם, קֹדֶם שֶׁיָּצָא הַדָּם מִמֶּנּוּ. אִסּוּר זֶה הָיָה מְקֻבָּל בָּאֻמָּה מִזְּמַן קָדוּם מְאֹד, כִּי „הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ" וְהָיוּ מַקְרִיבִים אוֹתוֹ רַק לֵאלֹהִים לְבַדּוֹ. אֲבָל הֲמוֹנִים הָאֱלִילִיִּים הָיוּ לְהוּטִים עַל אֲכִילַת דָּם, כִּי הֶאֱמִינוּ, שֶׁעַל יְדֵי הַדָּם, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, יָבוֹאוּ בְּיַחֲסִים מִסְתּוֹרִיִּים עִם הָאֱלָהוּת. לָכֵן הִזְהִירָה הַתּוֹרָה וְחָזְרָה וְהִזְהִירָה:

בֵּאוּר

הַפּוֹרִיִּים לְיַד צַלְעֵי הָרֵי אֶפְרַיִם; אֶלָּא שֶׁחֲסֵרָה הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה הַדָּתִית־לְאֻמִּית הַחוֹפֶפֶת עַל יְרוּשָׁלַיִם. זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה־רַב שֶׁל חָכָם מְדִינִי וְאוֹהֵב הָעָם, שֶׁהִכִּיר אֶת תַּפְקִידוֹ הַגָּדוֹל וְיָדַע לְהוֹצִיאוֹ לִפְעֻלּוֹת. וְאֶפְשָׁר הַדָּבָר, שֶׁ„פָּלִיט" זֶה בָּא אֶל הַגּוֹלָה בִּמְלַאֲכוּת גְּדַלְיָהוּ, כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת הַיְחָסִים בֵּין הַגּוֹלָה וְהַמֶּרְכָּז הַלְּאֻמִּי הֶחָדָשׁ הַהוֹלֵךְ וּמִתְהַוֶּה; וּלְעוֹרֵר בְּלֵב אֵלֶּה מֵאֲצִילֵי הָעָם, שֶׁיִּרְצוּ לִהְיוֹת בְּעוֹזְרָיו בְּבִנְיַן הָאֻמָּה לָשׁוּב וְלַעֲלוֹת לְאַרְצָם. וְאָמְנָם כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה אֱמוּנַת גְּדַלְיָהוּ בִּתְעוּדָתוֹ הַגְּדוֹלָה וְכָל כָּךְ הָיָה בָטוּחַ בְּחַסְדֵי הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל עַד שֶׁהָיָה יָכוֹל לָתֵת יָד גַּם לְמִתְנַגְּדָיו הַפּוֹלִיטִיִּים שֶׁבַּגּוֹלָה. בְּאַהֲבָתוֹ הָעַזָּה לְעַמּוֹ לֹא יָכוֹל גַּם לְהַעֲלוֹת עַל לְבָבוֹ, כִּי בָּעֵת צָרָה כָּזוֹ יִהְיֶה בְּלֵב מִי שֶׁהוּא מָקוֹם לְאַהֲבָה עַצְמִית מִפְלַגְתִּית; עַל כֵּן לֹא הֶאֱמִין גַּם לְדִבְרֵי שָׂרֵי הָעָם, שֶׁיִּשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה חוֹשֵׁב עָלָיו מַחְשֶׁבֶת רֶצַח.

וּבְבוֹא הַפָּלִיט בָּבֶלָה, פָּנָה, כַּמּוּבָן, אֶל הָאִישִׁיּוּת הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּגּוֹלָה – אֶל הַנָּבִיא.

אֵיךְ הִתְיַחֵס הַנָּבִיא אֶל תְּקוּמַת הַשְּׁאֵרִית הַדַּלָּה בִּיהוּדָה?

רַשָּׁאִים אָנוּ לְשַׁעֵר, שֶׁהַנָּבִיא, שֶׁהָיָה בָּקִי כָּל כָּךְ בַּיְחָסִים הַפְּנִימִיִּים בִּירוּשָׁלַיִם, שָׁאַל אֶת הַפָּלִיט: מִי וָמִי הֵם הָעוֹמְדִים עַתָּה בְּרֹאשׁ הַשְּׁאֵרִית הַקְּטַנָּה? רוֹצֶה הָיָה לָדַעַת, אִם רְאוּיָה וַהֲגוּנָה הִיא שְׁאֵרִית זוֹ לְשַׁמֵּשׁ חֹמֶר לְבִנְיַן הָאֻמָּה; אִם בָּרִיא הוּא, כַּמּוּבָן הַנְּבוּאִי, הַגַּרְעִין, שֶׁעָתִיד הָיָה לְהַצְמִיחַ אֶת עֵץ יְהוּדָה, וְעַד כַּמָּה הֵפִיקָה תְּשׁוּבַת הַפָּלִיט רָצוֹן מְנַבִּיאֵנוּ, אָנוּ רוֹאִים בְּאֵיזֶה בּוּז הוּא מְדַבֵּר עַל „יֹשְׁבֵי הֶחֳרָבוֹת הָאֵלֶּה עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל". בְּוַדַּאי הָיוּ בֵּינֵיהֶם רַבִּים, שֶׁעֲבָרָם הַקָּרוֹב נִכְתַּם בְּדַם נָקִי, וּמֵהֶם שֶׁהָיוּ שְׁטוּפִים בְּפֻלְחָן הָאֱלִילִי; וְהֵם יִהְיוּ בּוֹנֵי הָאָרֶץ? [„... וְעֵינֵיכֶם תִּשְׂאוּ אֶל גִּלּוּלֵיכֶם, וְדָם תִּשְׁפֹּכוּ, וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ?" (כ"ה)].

גַּם הַנִּסָּיוֹן עַצְמוֹ, לְיַסֵּד מֶרְכָּז לְאֻמִּי חָדָשׁ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם, לֹא יָכֹל לִבְלִי לְעוֹרֵר הִתְנַגְּדוּת חֲזָקָה בְּלֵב הַנָּבִיא־הַכֹּהֵן, הַקַּנַּאי הַגָּדוֹל לִקְדֻשָּׁתוֹ הַיְחִידָה שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וְאֵיזֶה עֵרֶךְ יוּכַל לִהְיוֹת לְמֶרְכָּז לְאֻמִּי חִלּוֹנִי הַמְשֻׁלָּל כָּל קְדֻשָּׁה לְאֻמִּית? וְאוּלָם מַה שֶּׁהִרְגִּיזָה אֶת לֵב הַנָּבִיא בְּיוֹתֵר הִיא הַחֲשָׁשָׁה, שֶׁמָּא יִהְיֶה הַמֶּרְכָּז הַמְּדִינִי הַזֶּה גַּם לְמֶרְכָּז דָּתִי לִשְׁאֵרִית יְהוּדָה, כִּי הֲלֹא הָיְתָה בַּמִּצְפָּה בָּמָה עַתִּיקָה לְשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם יִזְבְּחוּ עַתָּה אֶת זִבְחֵיהֶם „עַל הֶהָרִים" „וְעֵינֵיהֶם יִשְׂאוּ אֶל גִּלּוּלֵיהֶם". כִּי הֵן כָּל עֲבוֹדַת אֱלֹהִים מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם אֵינָהּ אֶלָּא אֱלִילוּת גְּמוּרָה, לְדַעַת הַנָּבִיא; הַאִם כָּכָה אֵפוֹא יָשׁוּב הָעָם לִתְחִיָּה? לֹא! הַנָּבִיא בָּטוּחַ, כִּי אִם יֵשׁ עוֹד תִּקְוָה לִשְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל, אַךְ מֵהַר צִיּוֹן תָּבוֹא, וְאַךְ שָׁם יָשׁוּב אֱלֹהָיו וִירַחֲמֵהוּ, וְעַל הָעָם לְחַכּוֹת לַיּוֹם הַגָּדוֹל הַהוּא.

גְּדַלְיָהוּ, הָאִישׁ הַמְּדִינִי, הִתְחַשֵּׁב עִם הַמְּאֹרָעוֹת, וּלְפִיהֶם כִּוֵּן אֶת פְּעֻלּוֹתָיו, כְּדֵי

וּבְפִתְחֵי הַבָּתִּים, וְדִבֶּר־חַד אֶת־אַחַד, אִישׁ אֶת־אָחִיו, לֵאמֹר:
בֹּאוּ־נָא וְשִׁמְעוּ, מָה הַדָּבָר הַיּוֹצֵא מֵאֵת יְהוָה. לא וְיָבוֹאוּ אֵלֶיךָ
כִּמְבוֹא־עָם, וְיֵשְׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי, וְשָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֶיךָ, וְאוֹתָם
לֹא יַעֲשׂוּ; כִּי־עֲגָבִים בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים, אַחֲרֵי בִצְעָם לִבָּם
הֹלֵךְ. לב וְהִנְּךָ לָהֶם כְּשִׁיר עֲגָבִים, יְפֵה קוֹל וּמֵטִב נַגֵּן; וְשָׁמְעוּ
אֶת־דְּבָרֶיךָ, וְעֹשִׂים אֵינָם אוֹתָם. לג וּבְבֹאָהּ, הִנֵּה בָאָה, וְיָדְעוּ
כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם.

בֵּאוּר

הַלוֹהֵט, רְגִילִים בְּנֵי הַמִּזְרָח לָשֶׁבֶת וּלְשׂוֹחֵחַ יַחַד. חַד — אֶחָד וְהוּא בַּאֲרָמִית. חַד אֶת אֶחָד — אֶחָד עִם הַשֵּׁנִי.

לא) כִּמְבוֹא עָם — כַּאֲסֵפַת עַם גְּדוֹלָה. וְיֵשְׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי — בְּתוֹר עַמִּי, עַם יְהוָה, הַבָּא לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַר נְבִיאוֹ. וְשָׁמְעוּ... — אֲבָל הֵם מַרְאִים רַק אֶת הַתְּשׁוּקָה לִשְׁמֹעַ, וְלֹא לַעֲשׂוֹת, כְּלוֹמַר: לָשׁוּב מִדַּרְכָּם הָרָע. כִּי עֲגָבִים בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים — הֵם עוֹשִׂים אֶת דְּבָרֶיךָ לְדִבְרֵי אַהֲבָה בְּפִיהֶם. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: כִּי כְזָבִים בְּפִיהֶם — מַה שֶּׁהֵם מְהַלְּלִים אֶת דְּבָרֶיךָ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵינָם חוֹשְׁבִים כְּלָל לְמַלֵּא אַחֲרֵיהֶם. וְהַמִּלִּים „הֵמָּה עֹשִׂים" חֲסֵרוֹת בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים. אַחֲרֵי בִצְעָם לִבָּם הֹלֵךְ — כָּל מַחְשְׁבוֹתֵיהֶם וּשְׁאִיפוֹתֵיהֶם הֵן רַק לֶאֱסֹף עֹשֶׁר. כָּל אֶחָד דּוֹאֵג רַק לַהֲנָאָתוֹ וּלְתוֹעַלְתּוֹ הַפְּרָטִית, וְאֵין דּוֹאֵג לְשֶׁבֶר עַמּוֹ.

לב) כְּשִׁיר עֲגָבִים — כְּשִׁיר שִׁיר אַהֲבָה. יְפֵה קוֹל... — בַּעַל קוֹל יָפֶה וְיוֹדֵעַ לְזַמֵּר הֵיטֵב.

לג) וּבְבֹאָהּ — אֲבָל כַּאֲשֶׁר תָּבֹא הָרָעָה, שֶׁנִּבֵּאתָ לָהֶם. הִנֵּה בָאָה — זֶהוּ מַאֲמָר מֻסְגָּר: וְהִיא הֲלֹא אָמְנָם בָּאָה בֶּאֱמֶת. וְיָדְעוּ... — אָז יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ: כִּי נָבִיא הָיָה בְתוֹכָם — וְלֹא מְשׁוֹרֵר שִׁירִים נְעִימִים.

הֶעָרוֹת

ל) אֶת אַחַד — בִּמְקוֹם אֶחָד; וְכֵן: „שְׁכֶם אַחַד" (בְּרֵאשִׁית מ"ח, כ"ב); „וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד אֶחָד" (יְשַׁעְיָהוּ כ"ז, י"ב). אִישׁ אֶת אָחִיו — זֶהוּ כְּמוֹ בֵאוּר עַל „חַד אֶת אַחַד"; וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חָסֵר הַמִּבְטָא „חַד אֶת אַחַד".

וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ? כו עֲמַדְתֶּם עַל־חַרְבְּכֶם, עֲשִׂיתֶן תּוֹעֵבָה, וְאִישׁ
אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּאתֶם; וְהָאָרֶץ תִּירָשׁוּ? כז כֹּה־תֹאמַר
אֲלֵיהֶם: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: חַי־אָנִי, אִם־לֹא אֲשֶׁר בֶּחֳרָבוֹת
בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ, וַאֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה לַחַיָּה נְתַתִּיו לְאָכְלוֹ;
וַאֲשֶׁר בַּמְּצָדוֹת וּבַמְּעָרוֹת בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ. כח וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה, וְנִשְׁבַּת גְּאוֹן עֻזָּהּ; וְשָׁמְמוּ הָרֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵין
עוֹבֵר. כט וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָֹה; בְּתִתִּי אֶת־הָאָרֶץ שְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה
עַל כָּל־תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ.
ל וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, בְּנֵי עַמְּךָ הַנִּדְבָּרִים בְּךָ אֵצֶל הַקִּירוֹת

בֵּאוּר

„רַק חָזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם" (דְּבָרִים י"ב, כ"ג). וְיֵשׁ קוֹרְאִים בִּמְקוֹם „עַל הַדָּם — „עַל הֶהָרִים תֹּאכֵלוּ" — וְהַכַּוָּנָה: לַאֲכִילַת בְּשַׂר הַזְּבָחִים עַל הַבָּמוֹת, מַה שֶּׁנֶּחְשַׁב בְּעֵינֵי נְבִיאֵנוּ לָאֱלִילוּת גְּמוּרָה.

כו) עֲמַדְתֶּם עַל חַרְבְּכֶם — בּוֹטְחִים אַתֶּם בְּחַרְבְּכֶם, כְּלוֹמַר: מְקַוִּים אַתֶּם לְהִתְחַזֵּק בָּאָרֶץ וּלְהָגֵן עָלֶיהָ בַּחֶרֶב. אַתֶּם נִשְׁעָנִים אֵפוֹא עַל כֹּחַ הַזְּרוֹעַ וְלֹא עַל יְשׁוּעַת יְהוָֹה. עֲשִׂיתֶן — [=עֲשִׂיתֶם].

כז) אֲשֶׁר בֶּחֳרָבוֹת — אֵלֶּה הַיּוֹשְׁבִים בֶּעָרִים, בֶּחֳרָבוֹת. בַּמְּצָדוֹת — בִּמְקוֹמוֹת בְּצוּרִים. בַּדֶּבֶר יָמוּתוּ — מִפְּנֵי אֲוִירָם הָרַע וְהַמַּחֲנִיק.

ל׳ — ל"ג) יַחַס הָעָם אֶל הַנָּבִיא וּנְבוּאוֹתָיו.

ל) לְאַחַר שֶׁנִּתְקַיְּמוּ בִּמְלוֹאָן נְבוּאוֹת הַזַּעַם שֶׁל יְחֶזְקֵאל עַל יְרוּשָׁלַיִם וִיהוּדָה, גָּדַל כְּבוֹדוֹ בְּעֵינֵי אֶחָיו הַגּוֹלִים וְהִתְחִילוּ בָּאִים בֶּהָמוֹן לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבָרָיו; וּלְאַחַר שֶׁגָּמַר אֶת נְאוּמוֹ, הָיוּ יוֹשְׁבִים וּמְדַבְּרִים אִישׁ עִם רֵעֵהוּ עַל הַנָּבִיא וּנְבוּאָתוֹ. הַנִּדְבָּרִים בְּךָ — הַמְּשׂוֹחֲחִים עַל אדוֹתֶיךָ. אֵצֶל הַקִּירוֹת — כָּאן בָּא לְפָנֵינוּ צִיּוּר אֲמִתִּי מֵחַיֵּי אֶרֶץ הַקֶּדֶם: בְּצֵל הַקִּירוֹת וּבִמְבוֹאוֹת הַבָּתִּים, נִסְתָּרִים מֵחֹם הַשֶּׁמֶשׁ

הֶעָרוֹת

כז) בֶּחֳרָבוֹת בַּחֶרֶב — לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. לְאָכְלוֹ — יֵשׁ קוֹרְאִים: לְאָכְלָה.

תִּזְבָּחוּ; הַצֹּאן לֹא תִרְעוּ. ד אֶת־הַנַּחְלוֹת לֹא חִזַּקְתֶּם, וְאֶת־
הַחוֹלָה לֹא־רִפֵּאתֶם, וְלַנִּשְׁבֶּרֶת לֹא חֲבַשְׁתֶּם, וְאֶת־הַנִּדַּחַת לֹא
הֲשֵׁבֹתֶם, וְאֶת־הָאֹבֶדֶת לֹא בִקַּשְׁתֶּם; וּבְחָזְקָה רְדִיתֶם אֹתָם
וּבְפָרֶךְ. ה וַתְּפוּצֶינָה מִבְּלִי רֹעֶה; וַתִּהְיֶינָה לְאָכְלָה לְכָל־חַיַּת
הַשָּׂדֶה, וַתְּפוּצֶינָה. ו יִשְׁגּוּ צֹאנִי בְּכָל־הֶהָרִים וְעַל כָּל־גִּבְעָה
רָמָה; וְעַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ נָפֹצוּ צֹאנִי, וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ.
ז לָכֵן, רֹעִים, שִׁמְעוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה: ח חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהוִֹה, אִם־לֹא יַעַן הֱיוֹת־צֹאנִי לָבַז, וַתִּהְיֶינָה צֹאנִי לְאָכְלָה

בֵּאוּר

לֹא מִלֵּאוּ. הַבְּרִיאָה — הַכִּבְשָׂה הַשְּׁמֵנָה, הַצֹּאן — [נוּסַח הַשִּׁבְעִים: „וְהַצֹּאן"]. לֹא תִרְעוּ — [עָתִיד תְּדִירִי] לֹא הֱיִיתֶם רוֹעִים.

ד) מְתָאֵר מַה הִיא חוֹבַת הָרוֹעֶה לְעֵדֶר צֹאנוֹ: הַנַּחְלוֹת — הַחַלָּשׁוֹת, הַחוֹלַנִּיּוֹת. וְלַנִּשְׁבֶּרֶת — לָזוֹ שֶׁנִּשְׁבְּרָה רַגְלָהּ — לֹא חֲבַשְׁתֶּם — לֹא שַׂמְתֶּם תַּחְבֹּשֶׁת עַל מְקוֹם הַשֶּׁבֶר. הַנִּדַּחַת — הַכִּבְשָׂה שֶׁהִתְרַחֲקָה מִן הָעֵדֶר. הָאֹבֶדֶת — הַתּוֹעָה. וּבְחָזְקָה רְדִיתֶם אֹתָם — מְשַׁלְתֶּם בָּהֶם בְּיָד חֲזָקָה, לֹא בְּחֶמְלָה וְרַחֲמִים.

וּבְפָרֶךְ — וְהֶעֱמַסְתֶּם עֲלֵיהֶם עֹל כָּבֵד. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּבַחֲזָקָה רְדִיתֶם בְּפָרֶךְ" — וּבַכִּבְשָׂה הַחֲזָקָה מְשַׁלְתֶּם בִּקְשִׁי לֵב, בְּאַכְזְרִיּוּת [וּרְאֵה פָּסוּק ט"ז].

ה) וַתְּפוּצֶינָה מִבְּלִי רֹעֶה — עַל כֵּן נִתְפַּזְּרוּ צֹאנִי מִבְּלִי הַשְׁגָּחַת הָרוֹעֶה עֲלֵיהֶן.

ו) יִשְׁגּוּ צֹאנִי — וְכֹה תּוֹעוֹת כִּבְשׂוֹתַי הָעֲלוּבוֹת. הַמִּבְטָא הַכָּפוּל „צֹאנִי" מַבִּיעַ חֶמְלָה וְחִבָּה לְעַם יִשְׂרָאֵל, עֵדֶר אֲדֹנָי; וְאַף מֵרֹב אַהֲבָה לְעַמּוֹ הוּא מִתְמַרְמֵר עַל הָרוֹעִים.

הֶעָרוֹת

3

וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים נוּסָח אֶחָד חֲסֵרָה הַמִּלָּה „לָרֹעִים"; וּבְנוּסָח שֵׁנִי חֲסֵרָה הַמִּלָּה „אֲלֵיהֶם". ד) הָאֹבֶדֶת — פֹּעַל אָ ב ד. הוֹרָאָתוֹ: חָ ד ל לִ הְ י וֹ ת וְגַם: תָּ ע ה: [„אֲרַמִּי אֹבֵד" = אֲרַמִּי תֹּעֶה וְנוֹדֵד (דְּבָרִים כ"ו, ה')]. אֵצֶל שִׁבְטֵי הַמִּדְבָּר הָיוּ שְׁנֵי הַמֻּשָּׂגִים הָאֵלֶּה לִנְרְדָּפִים; כִּי כָּל מִי שֶׁתָּעָה מִמְּקוֹם חֲנִיַּת הַשֵּׁבֶט, אָבַד לִבְלִי שׁוּב עוֹד. בְּפָרֶךְ — מִמְּקוֹר פָּ ר ךְ, אָחִי פָּ ר ק = שָׁבֹר מֵרֹב לַחַץ. ה) וַתְּפוּצֶינָה — שֶׁבְּסוֹף הַפָּסוּק חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּמֵי הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא.

לד.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, הִנָּבֵא עַל־רוֹעֵי
יִשְׂרָאֵל, הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לָרֹעִים: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה:
הוֹי, רֹעֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הָיוּ רֹעִים אוֹתָם; הֲלוֹא הַצֹּאן יִרְעוּ
הָרֹעִים. ג אֶת הַחֵלֶב תֹּאכֵלוּ וְאֶת־הַצֶּמֶר תִּלְבָּשׁוּ, הַבְּרִיאָה

בֵּאוּר

פֶּרֶק לד.

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן לְעַמּוֹ.

אִם בְּפֶרֶק ל״ג רָאִינוּ אֶת תְּעוּדַת הַנָּבִיא וְחוֹבַת הָעָם בְּשָׁעָה זוֹ, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה, מְתָאֵר לָנוּ פֶּרֶק זֶה אֶת פְּעֻלַּת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיַחֲסוֹ לְעַמּוֹ. מְקוֹר הָרָעָה עַד כֹּה הָיָה, כִּי רוֹעֵי הָעָם דָּאֲגוּ אַךְ לְתוֹעַלְתָּם וְלַהֲנָאָתָם הֵמָּה, וְלֹא לְטוֹבַת עַם מַרְעִיתָם. עַתָּה יַעֲמֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, כְּרוֹעֶה אוֹהֵב וְחוֹמֵל בְּרֹאשׁ צֹאן מַרְעִיתוֹ, וִיקַבְּצֵם מִכָּל מְקוֹמוֹת פְּזוּרֵיהֶם וִישִׁיבֵם אֶל נְוֵיהֶם.

א׳—י׳) הָרוֹעִים הָרָעִים.

ב) **אֲשֶׁר הָיוּ רֹעִים אוֹתָם** — שֶׁהָיוּ רוֹעִים אַךְ אֶת עַצְמָם, כְּלוֹמַר: שֶׁדָּאֲגוּ אַךְ לְתוֹעַלְתָּם וְלַהֲנָאָתָם הֵמָּה. **הֲלֹא הַצֹּאן יִרְעוּ הָרוֹעִים** — הֵן מְחוֹבַת הָרוֹעִים הִיא לִדְאֹג לְצֹאנָם, וְלֹא לְנַפְשָׁם הֵם; וּמָה עֲשִׂיתֶם אַתֶּם?

ג) **אֶת הַחֵלֶב** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: **הֶחָלָב.** וְנָכוֹן: כִּי עַל זְבִיחַת הַצֹּאן יְדֻבַּר לְהַלָּן, וְאָמַר „תֹּאכֵלוּ" בְּמוּבַן הֶהָנָאָה. וְכֵן „דְּבַשׁ וָשֶׁמֶן אָכָלְתְּ" (לְמַעְלָה ט״ז, י״ג); „וְלֹא אָכַל בַּטּוֹבָה" (אִיּוֹב כ״א, כ״ה). **אֶת הַחֵלֶב תֹּאכֵלוּ** — אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁאֵין לָרוֹעֶה רְשׁוּת לָקַחַת מֵחֵלֶב הַצֹּאן וּמִצַּמְרָם. וְזוֹהִי בֶּאֱמֶת זְכוּתוֹ שֶׁל הָרוֹעֶה, אֲבָל זְכוּתוֹ זוֹ מְטִילָה עָלָיו גַּם הַחוֹבָה לִרְעוֹת אֶת הַצֹּאן וּלְשָׁמְרָם; וְהָרוֹעִים הָאֵלֶּה נֶהֱנוּ מִזְּכוּתָם, וְאֶת חוֹבָתָם

הֶעָרוֹת

ב) **רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל** — הַכִּנּוּי רוֹעֶה לְמוֹשֵׁל וְ„עֵדֶר" לָעָם בָּא רִאשׁוֹנָה בְּיִרְמְיָהוּ (רְאֵה י״ג, י״ז: „עֵדֶר יְהוָה"; כ״ג, א׳; כ״ה, ל״ו; ל״א׳ ט׳; נ׳; י״ט). כֵּן אָנוּ מוֹצְאִים בִּכְתֹבוֹת אַשּׁוּר וּבָבֶל הַכִּנּוּי רֵעוּ (=רוֹעֶה) לְמוֹשֵׁל, וְ„רֵעוּתוּ" לְשִׁלְטוֹן; וּבִכְתֹבֶת סַרְגּוֹן קוֹרֵא הַמֶּלֶךְ לְעַצְמוֹ: רֵעוּ כֵּנוּ = רוֹעֶה נֶאֱמָן. הָרַעְיוֹן הַיְסוֹדִי שֶׁל נְבוּאָה זוֹ לָקוּחַ מִיִּרְמְיָהוּ כ״ג (רְאֵה שָׁם). **וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לָרֹעִים** — יִתּוּר לָשׁוֹן,

אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל, בָּאֲפִיקִים וּבְכֹל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. יד בְּמִרְעֶה־
טּוֹב אֶרְעֶה אֹתָם, וּבְהָרֵי מְרוֹם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נְוֵהֶם; שָׁם
תִּרְבַּצְנָה בְּנָוֶה טּוֹב, וּמִרְעֶה שָׁמֵן תִּרְעֶינָה אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל.
טו אֲנִי אֶרְעֶה צֹאנִי וַאֲנִי אַרְבִּיצֵם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה. טז אֶת־
הָאֹבֶדֶת אֲבַקֵּשׁ, וְאֶת־הַנִּדַּחַת אָשִׁיב, וְלַנִּשְׁבֶּרֶת אֶחֱבֹשׁ, וְאֶת־
הַחוֹלָה אֲחַזֵּק; וְאֶת־הַשְּׁמֵנָה וְאֶת־הַחֲזָקָה אַשְׁמִיד, אֶרְעֶנָּה
בְמִשְׁפָּט.

יז וְאַתֵּנָה, צֹאנִי, כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי שֹׁפֵט בֵּין־
שֶׂה לָשֶׂה, לָאֵילִים וְלָעַתּוּדִים יח הַמְעַט מִכֶּם, הַמִּרְעֶה הַטּוֹב

בֵּאוּר

יג) אֶל (=עַל) הָרֵי... בָּאֲפִיקִים — בִּמְקוֹם מַעְיָנוֹת וּמוֹצָאֵי מָיִם.

יד) נְוֵהֶם — מְקוֹם מַרְעִיתָם. אֶל (=עַל) הָרֵי יִשְׂרָאֵל.

טז) הַנִּדַּחַת — שֶׁהִתְרַחֲקָה מִן הָעֵדֶר וְנִרְאֵית עוֹד לָעַיִן. אָשִׁיב — אֶל הָעֵדֶר. וְאֶת הַשְּׁמֵנָה וְאֶת הַחֲזָקָה — שֶׁהֵן תִּפְאֶרֶת הָעֵדֶר. אַשְׁמִיד — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: אֶשְׁמֹר — לְבַל יִקְרֶן בְּמִקְרֵה הַחוֹלוֹת וְהַנִּשְׁבָּרוֹת. וּלְפִי נוּסְחָתֵנוּ הַכַּוָּנָה לַתַּקִּיפִים וּבַעֲלֵי הָאֶגְרוֹף שֶׁבָּעָם, הָעוֹשְׁקִים אֶת אֲחֵיהֶם הַדַּלִּים וְהַחַלָּשִׁים. אֲבָל עַל זֶה יְדֻבַּר לְהַלָּן (י"ז — כ"ב). אֶרְעֶנָּה — (הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: אֶרְעֶן) — בְמִשְׁפָּט — כָּרָאוּי לָהֶן, לֹא כָּרוֹעִים הָהֵם שֶׁרָדוּ בָּהֶן בְּפָרֶךְ.

י"ז — כ"ב) עַד כֹּה תֵּאֵר אֶת הַנִּגּוּד שֶׁבֵּין הָרוֹעִים הָרָעִים וְהָרוֹעֶה הַטּוֹב וְהָרַחֲמָן; עַתָּה בִּהְיוֹת לָעֵדֶר רוֹעֶה טוֹב, יִרְאֶה אֶת הַנִּגּוּדִים שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵדֶר עַצְמוֹ. הָרוֹעִים הָרָעִים, שֶׁרָעוּ אַךְ אֶת עַצְמָם, לֹא שָׂמוּ לֵב אֶל הַחַיִּים שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵדֶר פְּנִימָה; וְכֹה הִרְבּוּ הָאֵילִים וְהָעַתּוּדִים הַתַּקִּיפִים לְהָרַע לַכְּבָשִׂים הַחַלָּשִׁים, וְאֵין אוֹמֵר: הָשֵׁב! עַתָּה יָשִׂים הָרוֹעֶה הַטּוֹב אֶת עֵינוֹ אֶל הַנַּעֲשֶׂה בְּתוֹךְ הָעֵדֶר. הָאֵילִים וְהָעַתּוּדִים הֵם סְמָלִים לַתַּקִּיפִים וְהָעֲשִׁירִים שֶׁבָּעָם.

יח) הַמְעַט מִכֶּם... — הַאִם לֹא דַּי לָכֶם שֶׁאַתֶּם, הַחֲזָקִים וְהַמְּהִירִים, בָּאִים רִאשׁוֹנִים אֶל הַמִּרְעֶה הַטּוֹב וְאוֹכְלִים אֶת הָעֵשֶׂב הַדָּשֵׁן, כִּי עוֹד תִּרְמְסוּ בְּרַגְלֵיכֶם אֶת הַנִּשְׁאָר, שֶׁלֹּא יְכָלְתֶּם לְאָכְלוֹ? מִשְׁקַע מַיִם — מַיִם שֶׁשָּׁקְעוּ הַחוֹל וְהָרֶפֶשׁ שֶׁבָּהֶם אֶל קַרְקַע הַנָּהָר, וְהֵם צְלוּלִים וְטוֹבִים

לְכׇל־חַיַּת הַשָּׂדֶה מֵאֵין רֹעֶה, וְלֹא־דָרְשׁוּ רֹעַי אֶת־צֹאנִי; וַיִּרְעוּ
הָרֹעִים אוֹתָם, וְאֶת־צֹאנִי לֹא רָעוּ. ט לָכֵן, הָרֹעִים, שִׁמְעוּ
דְּבַר־יְהֹוָה: י כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי אֶל־הָרֹעִים וְדָרַשְׁתִּי
אֶת־צֹאנִי מִיָּדָם, וְהִשְׁבַּתִּים מֵרְעוֹת צֹאן, וְלֹא יִרְעוּ עוֹד הָרֹעִים
אוֹתָם; וְהִצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיהֶם, וְלֹא־תִהְיֶיןָ לָהֶם לְאׇכְלָה.
יא כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנְנִי־אָנִי וְדָרַשְׁתִּי אֶת־צֹאנִי
וּבִקַּרְתִּים. יב כְּבַקָּרַת רֹעֶה עֶדְרוֹ, בְּיוֹם הֱיוֹתוֹ בְתוֹךְ־צֹאנוֹ
נִפְרָשׁוֹת, כֵּן אֲבַקֵּר אֶת־צֹאנִי; וְהִצַּלְתִּי אֶתְהֶם מִכׇּל־הַמְּקוֹמֹת,
אֲשֶׁר־נָפֹצוּ שָׁם בְּיוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל. יג וְהוֹצֵאתִים מִן־הָעַמִּים,
וְקִבַּצְתִּים מִן־הָאֲרָצוֹת, וַהֲבִיאוֹתִים אֶל־אַדְמָתָם; וּרְעִיתִים

בֵּאוּר

ח) וְלֹא דָרְשׁוּ רֹעַי... — הָרוֹעִים שֶׁמִּנִּיתִי לְצֹאנִי. וַיִּרְעוּ הָרֹעִים אוֹתָם — אֶת עַצְמָם, בְּאׇכְלָם מִבְּשָׂרָם וְלׇבְשָׁם מִצַּמְרָם. וְאֶת צֹאנִי לֹא רָעוּ — וְלֹא מִלְּאוּ אֶת חוֹבוֹת הָרֹעֶה לְצֹאנוֹ.

י) וְהִשְׁבַּתִּים מֵרְעוֹת צֹאן — לֹא אַנִּיחֵם עוֹד לִרְעוֹת אֶת צֹאנִי. וְהִצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיהֶם — הָרוֹעִים הָאֵלֶּה אֵינָם טוֹבִים מִן הַחַיּוֹת הַטּוֹרְפוֹת.

י"א — ט"ז) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן.

יא) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יְמַלֵּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ אֶת תַּפְקִיד הָרוֹעֶה הַטּוֹב. וּבִקַּרְתִּים — אֶבְדֹּק אוֹתָם, אֶתְבּוֹנֵן הֵיטֵב אֶל מַצָּבָם.

יב) כְּבַקָּרַת... — כְּמוֹ שֶׁהָרוֹעֶה בּוֹדֵק אֶת עֶדְרוֹ וּמוֹנֶה אוֹתָם וּמְאַסְּפָם. בְּיוֹם הֱיוֹתוֹ... נִפְרָשׁוֹת — [=נִפְרָדוֹת] כְּשֶׁהוּא בָּא וּמוֹצֵא אֶת כִּבְשׂוֹתָיו מְפֻזָּרוֹת כֹּה וָכֹה, וְהוּא מְבִיאָן אֶל מְקוֹם מִרְעֶה טוֹב וְדָשֵׁן.

הֶעָרוֹת

ח) וְלֹא דָרְשׁוּ רֹעַי אֶת צֹאנִי — מִשְׁפָּט זֶה חָסֵר בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים; וְאׇמְנָם הוּא כְּפֶל מְיֻתָּר.

דָּוִד; הוּא יִרְעֶה אֹתָם, וְהוּא יִהְיֶה לָהֶן לְרֹעֶה. כד וַאֲנִי יְהוָה
אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים, וְעַבְדִּי דָוִד נָשִׂיא בְתוֹכָם; אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי. כה וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם, וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה־רָעָה מִן־
הָאָרֶץ; וְיָשְׁבוּ בַמִּדְבָּר לָבֶטַח, וְיָשְׁנוּ בַּיְּעָרִים*. כו וְנָתַתִּי אוֹתָם
וּסְבִיבוֹת גִּבְעָתִי בְּרָכָה; וְהוֹרַדְתִּי הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ, גִּשְׁמֵי בְרָכָה
יִהְיוּ. כז וְנָתַן עֵץ הַשָּׂדֶה אֶת־פִּרְיוֹ, וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ, וְהָיוּ
עַל־אַדְמָתָם לָבֶטַח; וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה, בְּשִׁבְרִי אֶת־מֹטוֹת
עֻלָּם, וְהִצַּלְתִּים מִיַּד הָעֹבְדִים בָּהֶם. כח וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד בַּז לַגּוֹיִם,
וְחַיַּת הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלֵם; וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח וְאֵין מַחֲרִיד.

* ביעורים כתיב.

בֵּאוּר

לְחָרְבָּנָן. אֶת עַבְדִּי דָוִד — מִזֶּרַע בֵּית דָּוִד. וּמִמֶּנּוּ תִּמָּשֵׁךְ שׁוּב הַדִּינַסְטְיָה הָעַתִּיקָה הַזֹּאת.

כד) נָשִׂיא — לֹא „מֶלֶךְ", בַּעַל מֶמְשָׁלָה בִּלְתִּי מֻגְבֶּלֶת, אֶלָּא „נָשִׂיא", שֶׁמֶּמְשַׁלְתּוֹ נִשְׁעֶנֶת עַל רְצוֹן הָעָם וּגְדוֹלָיו.

כה) וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם — וַאֲנִי אֶכְרֹת בִּשְׁבִילָם בְּרִית עִם אוֹיְבֵיהֶם מִסָּבִיב. עַתָּה הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הַצִּיּוּר מֵחַיֵּי הַצֹּאן תַּחַת הַשְׁגָּחַת הָרוֹעֶה הַטּוֹב: וְיָשְׁבוּ בַמִּדְבָּר — הוּא הַדֹּבֶר, מְקוֹם הַמִּרְעֶה — לָבֶטַח — וְלֹא יִירְאוּ עוֹד מֵחַיּתוֹ טֶרֶף. בַּיְּעָרִים — מְקוֹם מִשְׁכַּן הַחַיּוֹת.

כו) מִכָּאן וְאֵילָךְ בָּא הַנִּמְשָׁל: וְנָתַתִּי אוֹתָם [=אֹתָם]. וּסְבִיבוֹת גִּבְעָתִי — מִסָּבִיב לְגִבְעַת צִיּוֹן, זֹאת אוֹמֶרֶת: כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — בְּרָכָה — כְּמוֹ: „יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה" (דְּבָרִים כ"ח, ח'). וְהַכַּוָּנָה: אֲנִי אֶתֵּן אֶת בִּרְכָתִי אִתְּכֶם וְעַל כָּל סְבִיבוֹת גִּבְעָתִי.

כז) בְּשִׁבְרִי אֶת מֹטוֹת עֻלָּם — צִיּוּר שֶׁל בְּעִיר־מַשָּׂא הַמּוּשָׁךְ בְּעֹל. הָעֹבְדִים בָּהֶם — הַמְשַׁעְבְּדִים אוֹתָם לָהֶם לַעֲבָדִים.

הֶעָרוֹת

כז) בְּשִׁבְרִי אֶת מֹטוֹת עֻלָּם — וְכֵן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: „וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם" (וַיִּקְרָא כ"ו, י"ג).

תִּרְעוּ, וְיֶתֶר מִרְעֵיכֶם תִּרְמְסוּ בְּרַגְלֵיכֶם? וּמִשְׁקַע־מַיִם תִּשְׁתּוּ,
וְאֵת הַנּוֹתָרִים בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפֹּשׂוּן? יט וְצֹאנִי מִרְמַס רַגְלֵיכֶם
תִּרְעֶינָה, וּמִרְפַּשׂ רַגְלֵיכֶם תִּשְׁתֶּינָה? כ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יֱהוִֹה אֲלֵיהֶם: הִנְנִי־אָנִי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין־שֶׂה בִרְיָה וּבֵין שֶׂה רָזָה.
כא יַעַן בְּצַד וּבְכָתֵף תֶּהְדֹּפוּ, וּבְקַרְנֵיכֶם תְּנַגְּחוּ כָּל־הַנַּחְלוֹת;
עַד אֲשֶׁר הֲפִיצוֹתֶם אוֹתָנָה אֶל־הַחוּצָה. כב וְהוֹשַׁעְתִּי לְצֹאנִי,
וְלֹא־תִהְיֶינָה עוֹד לָבַז; וְשָׁפַטְתִּי בֵּין שֶׂה לָשֶׂה.
כג וַהֲקִמֹתִי עֲלֵיהֶם רֹעֶה אֶחָד וְרָעָה אֶתְהֶן, — אֵת עַבְדִּי

בֵּאוּר

לִשְׁתִיָּה. וּמִשְׁקַע מַיִם תִּשְׁתּוּ — אַתֶּם הַבָּאִים רִאשׁוֹנָה אֶל הַנָּהָר שׁוֹתִים אֶת הַמַּיִם הַצְּלוּלִים. וְאֵת הַנּוֹתָרִים — לְאַחַר שֶׁשְּׁתִיתֶם לִרְוָיָה — בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְפֹּשׂוּן — תַּעַרְבוּ עוֹד בְּרֶפֶשׁ, לְמַעַן יִהְיוּ עֲכוּרִים.

יט) וְצֹאנִי — וְדַלַּת בְּנֵי עַמִּי — מִרְמַס רַגְלֵיכֶם — הָעֵשֶׂב שֶׁנִּרְמַס בְּרַגְלֵיכֶם. וּמִרְפַּשׂ — הַמַּיִם הַנִּרְפָּשִׂים. צִיּוּר מַרְגִּיז לְיַחַס בְּנֵי מִפְלֶגֶת הָאֲצִילִים אֶל דַּלַּת הָעָם, שֶׁמִּלְּבַד אַהֲבַת בִּצְעָם וּרְדִיפַת תַּעֲנוּגֵיהֶם, עוֹד צָרָה עֵינָם בִּרְכוּשָׁם הַדַּל שֶׁל אֲחֵיהֶם הָעֲנִיִּים.

כ) הִנְנִי אָנִי — אֲנִי בְּעַצְמִי אֶהְיֶה הַשּׁוֹפֵט. בִּרְיָה — הַנִּקּוּד הַנָּכוֹן: בְּרִיָּה — בְּרִיאָה. רָזָה — כְּחוּשָׁה, דַּלַּת בָּשָׂר.

כא) בְּצַד וּבְכָתֵף תֶּהְדֹּפוּ — צִיּוּר טִבְעִי אֲמִתִּי מֵחַיֵּי הָעֵדֶר בְּבוֹאוֹ אֶל הָרְהָטִים לִשְׁתּוֹת: הָאֵילִים, הָעַתּוּדִים וְכָל הַכְּבָשִׂים הַבְּרִיאִים הוֹדְפִים וְנוֹגְחִים אֶת הַכְּבָשִׂים הַחַלָּשִׁים הַנִּגָּשִׁים עִמָּם יַחַד אֶל הָרְהָטִים לִשְׁתּוֹת. אֶל הַחוּצָה — כְּלוֹמַר: רָחוֹק מִן הַמַּיִם, לְבַל יִשְׁתּוּ עִמָּכֶם יַחַד.

כב) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְבַקֵּשׁ אֶת הַנִּרְדָּפִים וְהַחַלָּשִׁים וּמְקַנֵּא אֶת קִנְאָתָם.

כ"ג — ל"א) רוֹעֶה אֶחָד וְעֵדֶר אֶחָד.

כג) רֹעֶה אֶחָד — וְלֹא יֵחָצוּ עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת, מַה שֶּׁהָיָה הַסִּבָּה הָרִאשִׁית

הֶעָרוֹת

כ) כֹּה אָמַר... אֲלֵיהֶם — הַמִּלָּה „אֲלֵיהֶם" חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים. רָזָה — נִמְצָא רַק כַּאן וּבַתּוֹרָה (בְּמִדְבַּר כ"ג, כ') בְּיַחַס לָאֲדָמָה: „הַשְּׁמֵנָה הִיא, אִם רָזָה".

לה.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ עַל־
הַר שֵׂעִיר, וְהִנָּבֵא עָלָיו. ג וְאָמַרְתָּ לּוֹ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִנְנִי אֵלֶיךָ, הַר־שֵׂעִיר! וְנָטִיתִי יָדִי עָלֶיךָ, וּנְתַתִּיךָ שְׁמָמָה
וּמְשַׁמָּה. ד עָרֶיךָ חָרְבָּה אָשִׂים, וְאַתָּה שְׁמָמָה תִהְיֶה; וְיָדַעְתָּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה. ה יַעַן הֱיוֹת לְךָ אֵיבַת עוֹלָם; וַתַּגֵּר אֶת־בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי חָרֶב, בְּעֵת אֵידָם, בְּעֵת עֲוֹן קֵץ. ו לָכֵן, חַי־אָנִי,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, כִּי לְדָם אֶעֶשְׂךָ וְדָם יִרְדֲּפֶךָ; אִם־לֹא דָם

בֵּאוּר

אֱדוֹם אֵין תְּחִיָּה וּתְקוּמָה לְיִשְׂרָאֵל. עַל כֵּן קָשַׁר הַנָּבִיא אֶת שְׁתֵּי הַנְּבוּאוֹת הַלָּלוּ לִנְבוּאָה אַחַת, וְסִדֵּר בָּרִאשׁוֹנָה אֶת הַצַּד הַשְּׁלִילִי, חֻרְבַּן אֱדוֹם וְשִׁמְמוּתָהּ, וְאַחַר כֵּן אֶת הַצַּד הַחִיּוּבִי: בִּנְיַן נְשַׁמּוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַפְרָחָתָהּ הַנִּפְלָאָה וּתְחִיַּת עַם יִשְׂרָאֵל וּכְבוֹדוֹ.

ב) הַר שֵׂעִיר — כַּךְ קוֹרְאִים לְשׁוּרַת הֶהָרִים, אֲשֶׁר מִמִּזְרַח לָעֲרָבָה וּמִדָּרוֹם לְיָם הַמֶּלַח; וְכַאן הוּא בָּא כְּסֵמֶל אֶרֶץ אֱדוֹם וְעַם אֱדוֹם יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְהַלָּן, וּבְנִגּוּד לְהָרֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם סֵמֶל לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ה) יַעַן הֱיוֹת לְךָ — לְעַם אֱדוֹם. אֵיבַת עוֹלָם — שִׂנְאַת עוֹלָם; בְּכָל יְמֵי שֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצוֹ שָׂרְרָה שִׂנְאָה כְבוּשָׁה בֵּין שְׁנֵי הָעַמִּים — הָאַחִים הָאֵלֶּה. וַתַּגֵּר... עַל יְדֵי חָרֶב — שָׁפַכְתָּ אֶת דָּמָם בַּחֶרֶב. בְּעֵת אֵידָם — בְּעֵת אֲסוֹנָם הַלְּאֻמִּי, כִּי הָרְגוּ אֶת הַפְּלֵיטִים, שֶׁנִּמְלְטוּ מִיהוּדָה לְאַרְצָם. בְּעֵת עֲוֹן קֵץ — כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ עֲוֹנוֹ עַד מְרוֹם קִצּוֹ, כְּשֶׁנִּתְמַלְּאָה סְאָתוֹ.

ו) לְדָם אֶעֶשְׂךָ — אֲמַלֵּא אַרְצְךָ דַּם חֲלָלֶיךָ. וְדָם יִרְדֲּפֶךָ — וְחֶרֶב הָאוֹיֵב

הֶעָרוֹת

ב) עַל =אֶל הַר שֵׂעִיר. ה) בְּעֵת אֵידָם — אוּלַי מִשְׁתַּמֵּשׁ הַנָּבִיא בְּמִבְטָא זֶה מִפְּנֵי קִרְבַת מִבְטָאוֹ לֶאֱדוֹם. ו) בְּפָסוּק זֶה בָּא הַשֵּׁם „דָּם" אַרְבַּע פְּעָמִים, אוּלַי לִרְמֹז עַל הַשֵּׁם אֱדֹם. הַמִּשְׁפָּט „כִּי לְדָם אֶעֶשְׂךָ וְדָם יִרְדֲּפֶךָ" חָסֵר בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים.

כט וַהֲקִמֹתִי לָהֶם מַטָּע לְשֵׁם; וְלֹא־יִהְיוּ עוֹד אֲסֻפֵי רָעָב בָּאָרֶץ
וְלֹא־יִשְׂאוּ עוֹד כְּלִמַּת הַגּוֹיִם. ל וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
אִתָּם; וְהֵמָּה עַמִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה. לא וְאַתֵּן
צֹאנִי, צֹאן מַרְעִיתִי, אָדָם אַתֶּם; אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

בֵּאוּר

כט) וַהֲקִמֹתִי לָהֶם (כְּמוֹ: וַהֲקִימוֹתִים) מַטָּע לְשֵׁם — אֲנִי אָקִים אוֹתָם בְּאַרְצִי כִּנְטִיעָה, שֶׁתִּהְיֶה לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּפֵרוֹתֶיהָ הַמְשֻׁבָּחִים. אֲסֻפֵי רָעָב — הַמֵּתִים בְּרָעָב. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: מַטָּע שָׁלוֹם — וְהַכַּוָּנָה: בְּמֶשֶׁךְ יְמֵי הַמִּלְחָמוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת בִּיהוּדָה נָשַׁמָּה הָאָרֶץ, עַד כִּי יוֹשְׁבֶיהָ סָבְלוּ חֶרְפַּת רָעָב; עַתָּה בִּימֵי הַשָּׁלוֹם תָּשׁוּב הָאָרֶץ וְתִפְרַח וְתַעֲשֶׂה פְּרִי, כְּבַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הַטּוֹבִים.

לא) וְהַנָּבִיא מְסַיֵּם אֶת נְבוּאָתוֹ בְּהַבָּעַת אַהֲבַת יְהוָה לְעַמּוֹ, וּלְתַכְלִית זוֹ הוּא חוֹזֵר אֶל צִיּוּר הַצֹּאן וְהָרוֹעֶה: וְאַתֵּן צֹאנִי, צֹאן מַרְעִיתִי (אָדָם) אַתֶּם. אֲנִי — הָרוֹעֶה — אֱלֹהֵיכֶם. הַמִּלָּה „אָדָם" הִיא הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת עַל פִּי הָאָמוּר לְהַלָּן (ל"ו, ל"ח) „צֹאן אָדָם"; לְהָעִיר, כִּי לֹא בְּצֹאן מַמָּשׁ הַכָּתוּב מְדַבֵּר; אֲבָל זוֹהִי הֶעָרָה מְיֻתֶּרֶת. וְאָמְנָם בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְיוֹנָתָן אֵין זֶה.

פֶּרֶק לה

נְבוּאָה עַל חֻרְבַּן אֱדוֹם

מְקוֹמָהּ שֶׁל נְבוּאָה זוֹ לְפִי עִנְיָנָהּ בְּקֹבֶץ הַנְּבוּאוֹת עַל הָעַמִּים הַשְּׁכֵנִים לְיִשְׂרָאֵל (פִּרְקֵי כ"ה — ל"ב). אֲבָל הַנָּבִיא סִדְּרָהּ בְּכַוָּנָה כָּאן, כְּחֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מִן הַנְּבוּאָה עַל תְּחִיַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (ל"ו) וְעַם יִשְׂרָאֵל (ל"ז). וְאָמְנָם הָיָה אֱדוֹם הַמִּכְשׁוֹל הָרִאשׁוֹן עַל דֶּרֶךְ תְּחִיַּת עַם יִשְׂרָאֵל וְאַרְצוֹ; כִּי מִלְּבַד שִׂנְאָתוֹ הַגְּדוֹלָה מֵאָז („אֵיבַת עוֹלָם") לְיִשְׂרָאֵל, עַד כִּי הַמְעַט מִמֶּנּוּ שֶׁשָּׂמַח לְאֵידוֹ בְּיוֹם מַפַּלְתּוֹ, אֶלָּא שֶׁעָזַר גַּם בְּפֹעַל לְהַגִּיר אֶת פְּלִיטֵיהֶם עַל יְדֵי חָרֶב — הִנֵּהוּ מִתְנַשֵּׂא עוֹד לְיוֹרְשׁוֹ. בְּאָמְרוֹ: „אֶת שְׁנֵי הַגּוֹיִם יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל וְאֶת שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת לִי תִהְיֶינָה וִירַשְׁנוּהָ" (י'). חֻרְבַּן אֱדוֹם, הוּא אֵפוֹא תְּנַאי מֻקְדָּם הֶכְרֵחִי לִתְחִיַּת יִשְׂרָאֵל. בְּלִי מַפֶּלֶת

אֶשְׁפְּטֶךָ. יב וְיָדַעְתָּ, כִּי אֲנִי יְהוָה שָׁמַעְתִּי אֶת־כָּל־נָאָצוֹתֶיךָ,
אֲשֶׁר אָמַרְתָּ עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: שָׁמֵמוּ*, לָנוּ נִתְּנוּ לְאָכְלָה.
יג וַתַּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם וְהַעְתַּרְתֶּם עָלַי דִּבְרֵיכֶם; אֲנִי שָׁמָעְתִּי.
יד כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: כִּשְׂמֹחַ כָּל־הָאָרֶץ שְׁמָמָה אֶעֱשֶׂה־
לָּךְ. טו כְּשִׂמְחָתְךָ לְנַחֲלַת בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־שָׁמֵמָה, כֵּן
אֶעֱשֶׂה־לָּךְ; שְׁמָמָה תִהְיֶה הַר־שֵׂעִיר וְכָל־אֱדוֹם כֻּלָּהּ, וְיָדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה.

לו.

א וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הִנָּבֵא אֶל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ: הָרֵי
יִשְׂרָאֵל, שִׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה. ב כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה: יַעַן אָמַר

* שממה כתיב.

בֵּאוּר

גְּבוּרָתִי, כַּאֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בָּךְ אֶת הַשְּׁפָטִים הָאֵלֶּה. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְנוֹדַעְתִּי בָךְ...
יב) נָאָצוֹתֶיךָ — גִּדּוּפֶיךָ.
יג) וַתַּגְדִּילוּ עָלַי בְּפִיכֶם — דִּבַּרְתֶּם עַזּוּת נֶגְדִּי. וְהַעְתַּרְתֶּם עָלַי דִּבְרֵיכֶם — הִרְבֵּיתֶם לְדַבֵּר נֶגְדִּי בְּגַאֲוָה וּבְגֹדֶל לֵבָב.
יד) כִּשְׂמֹחַ כָּל הָאָרֶץ — כְּמוֹ שֶׁשָּׂמְחָה כָּל אַרְצְךָ עַל חָרְבַּן יְהוּדָה.
טו) בֵּאוּר לַפָּסוּק הַקּוֹדֵם.

פֶּרֶק לו.

תְּחִיַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

א) הִנָּבֵא אֶל (=עַל) הָרֵי יִשְׂרָאֵל — בְּנִגּוּד לְהַר שֵׂעִיר, וְהַכַּוָּנָה לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אֶרֶץ הָרִים.
ב) יַעַן אָמַר הָאוֹיֵב — הַכַּוָּנָה לֶאֱדוֹם.

הֶעָרוֹת

יב) כָּל נָאָצוֹתֶיךָ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „קוֹל נָאָצוֹתֶיךָ".

שְׂנֵאתָ וְדָם יִרְדֳּפֶךָּ. ז וְנָתַתִּי אֶת־הַר שֵׂעִיר לְשִׁמְמָה וּשְׁמָמָה;
וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ עֹבֵר וָשָׁב. ח וּמִלֵּאתִי אֶת־הָרָיו חֲלָלָיו; גִּבְעוֹתֶיךָ
וְגֵיאוֹתֶיךָ וְכָל־אֲפִיקֶיךָ חַלְלֵי־חֶרֶב יִפְּלוּ בָהֶם. ט שִׁמְמוֹת עוֹלָם
אֶתֶּנְךָ, וְעָרַיִךְ לֹא תָשֹׁבְנָה*; וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה. י יַעַן אֲמָרֵךְ:
אֶת־שְׁנֵי הַגּוֹיִם וְאֶת־שְׁתֵּי הָאֲרָצוֹת לִי תִהְיֶינָה וִירַשְׁנוּהָ; וַיהוָה
שָׁם הָיָה. יא לָכֵן, חַי־אָנִי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה, וְעָשִׂיתִי כְּאַפְּךָ
וּכְקִנְאָתְךָ, אֲשֶׁר עָשִׂיתָה מִשִּׂנְאָתֶיךָ בָּם; וְנוֹדַעְתִּי בָם, כַּאֲשֶׁר

* תישבנה כתיב.

בֵּאוּר

תִּרְדְּפֶךָּ. אִם לֹא דָם שָׂנֵאתָ — מִן הָאָמוּר
קֹדֶם לָכֵן: „וַתַּגֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי
חָרֶב" אֵינֶנּוּ רוֹאִים שִׂנְאַת בְּנֵי אֱדוֹם לְדָם;
וְהַמְּסוֹרָה הָעַתִּיקָה אָמְרָה לֶאֱדוֹם: „עַל
חַרְבְּךָ תִחְיֶה". וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: אִם
לֹא בְּדָם אָשַׁמְתָּ וְדָם יִרְדֳּפֶךָּ —
אַתָּה חָטָאתָ בְּדַם יִשְׂרָאֵל אָחִיךָ, עַל כֵּן
תִּרְדְּפֶךָּ חֶרֶב נוֹקֶמֶת בְּדָם.

ז) לִשְׁמָמָה וּשְׁמָמָה — לְשִׁימָמוֹן גָּמוּר.
וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „לִשְׁמָמָה וּמְשַׁמָּה" כְּמוֹ
לְמַעְלָה פָּסוּק ג'.

ח) וּמִלֵּאתִי אֶת הָרָיו חֲלָלָיו —
הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: חֲלָלִים.

ט) לֹא תָשֹׁבְנָה — לְקַדְמוּתָן, וְהַכְּתִיב
לֹא „תֵּישַׁבְנָה", מָלֵא בְּיוּד, כְּלוֹמַר:
לֹא תִהְיֶינָה נוֹשָׁבוֹת עוֹד.

י) יַעַן אֲמָרֵךְ — כָּאן הוּא מְדַבֵּר עַל
עַם אֱדוֹם. מֻשָּׂגֵי הָעָם וְהָאָרֶץ מְעֹרָבִים
כָּאן יַחַד. וַיהוָה שָׁם הָיָה — וֵאלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הֲלֹא הוּא שֶׁהָיָה שׁוֹכֵן בְּקִרְבָּהּ.
וּבְחֶפְצָם לָקַחַת לָהֶם אֶת הָאָרֶץ, הֵם
פּוֹגְעִים בִּכְבוֹדוֹ.

יא) וְעָשִׂיתִי כְּאַפְּךָ וּכְקִנְאָתְךָ,
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ — אֲנִי אֶעֱשֶׂה לְךָ כְּמוֹ
שֶׁעָשִׂיתָ לְיִשְׂרָאֵל בְּאַפְּךָ וְקִנְאָתֶךָ.
לְהַשִּׁבְעִים הָיָה פֹּה נוֹסַח קָצָר: „וְעָשִׂיתִי
בְּךָ כְּשִׂנְאָתֶךָ". וְנוֹדַעְתִּי בָם כַּאֲשֶׁר
אֶשְׁפְּטֶךָ — בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ אֶת

הֶעָרוֹת

י) אֶת שְׁנֵי הַגּוֹיִם וְאֶת... — יֵשׁ שֶׁתָּבוֹא „אֶת" גַּם לִפְנֵי הַנּוֹשֵׂא לְהַטְעָמָה
מְיֻחֶדֶת שֶׁל הַשֵּׁם הַזֶּה וְלֹא בְּהוֹרָאַת יַחַס הַפָּעוּל. וִירַשְׁנוּהָ — הַכִּנּוּי לְנִסְתֶּרֶת בָּא
כָּאן בְּמוּבָן סְתָמִי. יא) מִשִּׂנְאָתֶיךָ — הַיּוּד מְיֻתֶּרֶת.

נֶפֶשׁ, לְמַעַן מִגְרָשָׁהּ לָבַז. ו לָכֵן הִנָּבֵא עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל,
וְאָמַרְתָּ לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת, לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יֱהוִֹה: הִנְנִי בְקִנְאָתִי וּבַחֲמָתִי דִּבַּרְתִּי, יַעַן כְּלִמַּת גּוֹיִם נְשָׂאתֶם.
ז לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה: אֲנִי נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי, אִם־לֹא הַגּוֹיִם,
אֲשֶׁר־לָכֶם מִסָּבִיב, הֵמָּה כְּלִמָּתָם יִשָּׂאוּ. ח וְאַתֶּם, הָרֵי יִשְׂרָאֵל,
עַנְפְּכֶם תִּתֵּנוּ וּפֶרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל; כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא.
ט כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם, וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם, וְנֶעֱבַדְתֶּם וְנִזְרַעְתֶּם.
י וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם, כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה; וְנֹשְׁבוּ הֶעָרִים,
וְהֶחֳרָבוֹת תִּבָּנֶינָה. יא וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה, וְרָבוּ
וּפָרוּ; וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקַדְמוֹתֵיכֶם, וְהֵיטִבֹתִי מֵרִאשֹׁתֵיכֶם,
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָֹה. יב וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם, אֶת־עַמִּי

בֵּאוּר

לְהִתְיַשֵּׁב בְּעָרֵי הַגְּבוּל. לְמַעַן מִגְרָשָׁהּ לָבַז — לְמַעַן הֱיוֹת כִּכַּר הַמִּרְעֶה הַטּוֹב שֶׁלָּהּ לֶאֱדוֹם לָבַז. כִּי אֶרֶץ אֱדוֹם הָיְתָה בְּרֻבָּהּ אֶרֶץ טְרָשִׁים, רָזָה וְדַלָּה מְאֹד.

ז) נָשָׂאתִי אֶת יָדִי — בִּשְׁבוּעָה. הָאִישׁ הֵרִים אֶת יָדוֹ בִּשְׁעַת הַשְּׁבוּעָה לַשָּׁמַיִם כְּאוֹמֵר: הַשָּׁמַיִם עֵדַי; וְנִתְקַבֵּל הַמִּבְטָא הַזֶּה גַּם לִשְׁבוּעַת אֱלֹהֵי עוֹלָם בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ.

ח׳–ט״ו) הָרֵי יִשְׂרָאֵל שָׁבִים לִתְחִיָּה.

ח) עַנְפְּכֶם — הַשֵּׁם עָנָף בָּא כָאן בְּמוּבָן קִבּוּצִי. כִּי קֵרְבוּ לָבוֹא — כִּי עוֹד מְעַט וְשָׁבוּ אֲלֵיכֶם מֵאֶרֶץ גָּלוּתָם.

יא) כְּקַדְמוֹתֵיכֶם — כַּאֲשֶׁר הֱיִיתֶם בִּימֵי קֶדֶם; כְּלוֹמַר: בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הַטּוֹבִים. וְהֵיטִבֹתִי מֵרִאשֹׁתֵיכֶם — וְאֵיטִיב לָכֶם יוֹתֵר מִבָּרִאשׁוֹנָה.

יב) וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם — אֲנִי אוֹלִיךְ, אוֹבִיל, עֲלֵיכֶם אֲנָשִׁים. וְהַכַּוָּנָה

הֶעָרוֹת

יא) וְהֵיטִבֹתִי — נִקּוּדוֹ מֻרְכָּב וְהֵיטַבְתִּי (יָטַב) וּמִן הֱטִבֹתִי (טוֹב).

הָאוֹיֵב עֲלֵיכֶם: הֶאָח! וּבָמוֹת עוֹלָם לְמוֹרָשָׁה הָיְתָה לָּנוּ;
ג לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן בְּיַעַן שַׁמּוֹת
וְשָׁאֹף אֶתְכֶם מִסָּבִיב, לִהְיוֹתְכֶם מוֹרָשָׁה לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם, וַתַּעֲלוּ
עַל־שְׂפַת לָשׁוֹן וְדִבַּת־עָם. ד לָכֵן, הָרֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁמְעוּ דְּבַר־אֲדֹנָי
יֱהוִה: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לֶהָרִים וְלַגְּבָעוֹת, לָאֲפִיקִים וְלַגֵּאָיוֹת
וְלֶחֳרָבוֹת הַשֹּׁמְמוֹת וְלֶעָרִים הַנֶּעֱזָבוֹת, אֲשֶׁר הָיוּ לְבַז וּלְלַעַג
לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם אֲשֶׁר מִסָּבִיב; ה לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: אִם־
לֹא בְּאֵשׁ קִנְאָתִי דִבַּרְתִּי עַל־שְׁאֵרִית הַגּוֹיִם וְעַל־אֱדוֹם כֻּלָּא*, אֲשֶׁר
נָתְנוּ־אֶת־אַרְצִי לָהֶם לְמוֹרָשָׁה בְּשִׂמְחַת כָּל־לֵבָב, בִּשְׁאָט

* אלף במקום הא.

בֵּאוּר

וּבָמוֹת עוֹלָם — תֹּאַר חֲשִׁיבוּת לְהָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם הִסְטוֹרְיָה אֲרֻכָּה וּמְהֻלָּלָה מִימוֹת עוֹלָם.

ג) שַׁמּוֹת וְשָׁאֹף אֶתְכֶם מִסָּבִיב — יַעַן כִּי הַגּוֹיִם מִסָּבִיב: מוֹאָב, עַמּוֹן וֶאֱדוֹם, עָשׂוּ אֶת אַרְצְכֶם לְשַׁמָּה וְרוֹצִים לִבְלֹעַ אֶתְכֶם. לִשְׁאֵרִית הַגּוֹיִם — לָאֵלֶּה שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מֵהֶם אַחַר מַסַּע נְבוּכַדְנֶאצַּר בְּאַרְצוֹת הַיָּם הַתִּיכוֹן. וַתַּעֲלוּ עַל שְׂפַת לָשׁוֹן — וִהְיִיתֶם לְשִׂיחָה בְּפִי כֹל. וְדִבַּת עָם — וְכָל עַם מְדַבֵּר בָּכֶם בְּלַעַג וָבוּז.

ה) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי... — הַנָּבִיא כָּל כָּךְ נִרְגָּשׁ וּמִתְמַרְמֵר עַל יַחַס הַגּוֹיִם לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק עוֹד, וְהוּא חוֹזֵר פַּעַם וְעוֹד פַּעַם אֶל הָעִנְיָן הַזֶּה. אִם לֹא — אָכֵן. דִּבַּרְתִּי — עָבָר בְּמוּבַן הֹוֶה. נָתְנוּ אֶת אַרְצִי לָהֶם לְמוֹרָשָׁה — אֲשֶׁר אָמְרוּ, שֶׁאַרְצִי תִּהְיֶה לָהֶם לִירוּשָׁה. [וְכֵן: „וַיִּתֵּן אוֹתָנוּ כִּמְרַגְּלִים" (בְּרֵאשִׁית מ"ב, ל')]. וּכְנִרְאֶה הֵחֵלּוּ גַּם

הֶעָרוֹת

ב) לְמוֹרָשָׁה הָיְתָה לָּנוּ — הַפֹּעַל „הָיְתָה" נִמְשָׁךְ אֶל הַמִּלָּה „לְמוֹרָשָׁה", וְלֹא אֶל „בָּמוֹת". ג) יַעַן וּבְיַעַן — וּרְאֵה לְמַעְלָה פֶּרֶק י"ג, י'. שַׁמּוֹת — פֹּעֵל, שֵׁם הַפֹּעַל מִמְּקוֹר שָׁמֹם עַל פִּי נְטִיַּת ל"ה; וְכֵן חַנּוֹת [=חַנֵּן], זַמּוֹת [=זַמֵּם]. וַתַּעֲלוּ — נִקּוּד שֶׁל פָּעַל (קַל) וְנִפְעַל יַחַד. וְעִקָּרוֹ: נַתַּעֲלוּ. ה) כֻּלָּא — [=כֻּלָּהּ] וְהִיא תְּמוּנָה אֲרָמִית.

כ וַיָּבוֹא אֶל־הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם, וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי;
בֶּאֱמֹר לָהֶם: עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ. כא וָאֶחְמֹל עַל־
שֵׁם קָדְשִׁי, אֲשֶׁר חִלְּלֻהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה.
כב לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: לֹא
לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה, בֵּית יִשְׂרָאֵל; כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי, אֲשֶׁר
חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם. כג וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל
הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם, אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם; וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה, בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם*. כד וְלָקַחְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם, וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת; וְהֵבֵאתִי
אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם. כה וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם;
מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם. כו וְנָתַתִּי לָכֶם
לֵב חָדָשׁ, וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם; וַהֲסִרֹתִי אֶת־לֵב
הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם, וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר. כז וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן
בְּקִרְבְּכֶם; וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ, וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ

* נוסח אחר: לְעֵינֵיכֶם.

בֵּאוּר

כ) וַיָּבוֹא[וּ]... וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי — אֲבָל גּוֹיֵי הָאֲרָצוֹת לֹא יָכְלוּ לְהָבִין אֶת הַסִּבָּה הָאֲמִתִּית, וְחָשְׁבוּ, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יָכֹל לְהַצִּיל אֶת עַמּוֹ וְאַרְצוֹ מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם. בֶּאֱמֹר לָהֶם — כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ עַל אוֹדוֹתָם.

כא) וְחִלּוּל־הַשֵּׁם בָּא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁגָּרְמוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים לְגָלוּת מֵאַרְצָם.

כ"ד—ל"ח) תֵּאוּר הַגְּאֻלָּה בְּהַדְרָגָה.

כד) בָּרִאשׁוֹנָה קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת.

כה) אָז תָּבוֹא טַהֲרַת הָעָם מִטֻּמְאָתָם. וְזָרַקְתִּי... — טַהֲרַת הָעָם מֵעָוֹן מְתֹאֶרֶת בְּמַעֲשֶׂה סִמְבּוֹלִי שֶׁל זְרִיקַת מֵי חַטָּאת עַל הַטָּמֵא לְנֶפֶשׁ.

כו) הַהִתְחַדְּשׁוּת הַפְּנִימִית. לֵב בָּשָׂר — לֵב מַרְגִּישׁ, הָאוֹהֵב אֶת הַטּוֹב וְשׂוֹנֵא אֶת הָרָע. וְעָשִׂיתִי... — בָּזֶה שֶׁאֶתֵּן אֶת רוּחִי בְּקִרְבְּכֶם, אֲעוֹרֵר

יִשְׂרָאֵל, וִירֵשׁוּךְ, וְהָיִיתָ לָהֶם לְנַחֲלָה; וְלֹא־תוֹסִף עוֹד לְשַׁכְּלָם.
יג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: יַעַן אֹמְרִים לָכֶם: אֹכֶלֶת אָדָם
אָתְּ* וּמְשַׁכֶּלֶת גּוֹיַיִךְ* הָיִית; יד לָכֵן אָדָם לֹא־תֹאכְלִי עוֹד, וְגוֹיַיִךְ
לֹא תְשַׁכְּלִי* עוֹד; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה. טו וְלֹא־אַשְׁמִיעַ אֵלַיִךְ עוֹד
כְּלִמַּת הַגּוֹיִם, וְחֶרְפַּת עַמִּים לֹא תִשְׂאִי־עוֹד, וְגוֹיַיִךְ* לֹא־תַכְשִׁלִי
עוֹד; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

טז וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יז בֶּן־אָדָם, בֵּית יִשְׂרָאֵל
יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם, וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם;
כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי. יח וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם
עַל־הַדָּם, אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ; וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ. יט וָאָפִיץ
אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת; כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים.

* אָתִּי כתיב. * גּוֹיֵךְ כתיב. * וְגוֹיֵךְ כתיב. * תְּכַשְּׁלִי כתיב.

בֵּאוּר

לַבָּנִים הַשָּׁבִים מֵאֶרֶץ גָּלוּתָם, וְלֹא תִהְיוּ עוֹד שׁוֹמֵמִים וַעֲזוּבִים. וִירֵשׁוּךָ — הַכִּנּוּי לְיָחִיד רוֹמֵז אֶל כָּל הַר מֵהָרֵי יִשְׂרָאֵל. לְשַׁכְּלָם — הָאָרֶץ, כְּמוֹ הָאִשָּׁה, שֶׁבָּנֶיהָ מֵתוּ, אוֹ אָבְדוּ, הִיא שַׁכּוּלָה. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא תִהְיֶה עוֹד שַׁכּוּלָה מִבָּנֶיהָ.

יג) לָכֶם — הַכִּנּוּי מוּסָב אֶל הֶהָרִים. אָתְּ — הַנּוֹשֵׂא: הָאָרֶץ, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „יַעַן אָמְרָם לָךְ". אֹכֶלֶת אָדָם אָתְּ — אַתְּ רְגִילָה לְאַבֵּד אֶת הַיּוֹשְׁבִים בָּךְ. וּמְשַׁכֶּלֶת גּוֹיַיִךְ הָיִית — וְתָמִיד הָיִית מְשַׁכֶּלֶת אֶת הַגּוֹיִם הַיּוֹשְׁבִים בְּקִרְבֵּךְ. וְהַכְּתִיב: גּוֹיֵךְ.

טו) לֹא תִשְׂאִי — לֹא תִסְבְּלִי. לֹא תַכְשִׁלִי — קְרָא: תְשַׁכְּלִי. כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּפָסוּק י"ד.

ט"ז—כ"ג) גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל תָּבוֹא כְּדֵי שֶׁיָּשׁוּב וְיִתְקַדֵּשׁ שֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם.

יז) בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים... — כְּשֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים עַל אַדְמָתָם. וַיְטַמְּאוּ — הַחֵטְא מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ.

יט) וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם — אֶרֶץ יְהוּדָה לֹא יָכְלָה לָשֵׂאת אֶת טֻמְאַת הָאֱלִילוּת וְהֵקִיאָה אוֹתָם מִקִּרְבָּהּ. זוֹהִי סִבַּת הַחֻרְבָּן וְהַגָּלוּת. וַיִּזָּרוּ — נִפְזְרוּ, כְּלוֹמַר: עַם יִשְׂרָאֵל.

יִשָּׁאֲרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם, כִּי אֲנִי יְהוָה בָּנִיתִי הַנֶּהֱרָסוֹת, נָטַעְתִּי
הַנְּשַׁמָּה; אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי.
לז כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל
לַעֲשׂוֹת לָהֶם: אַרְבֶּה אֹתָם כַּצֹּאן אָדָם. לח כְּצֹאן קָדָשִׁים,
כְּצֹאן יְרוּשָׁלִַם בְּמוֹעֲדֶיהָ, כֵּן תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת מְלֵאוֹת
צֹאן אָדָם; וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה.

לז.

א הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה, וַיּוֹצִאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה,

* הריש בצירה.

בֵּאוּר

בְּחוֹמוֹת בְּצוּרוֹת מִסָּבִיב. הַחוֹמָה הִבְדִּילָה אֶת הָעִיר מִן הַכְּפָר. הָעִיר, רַבַּת הַתּוֹשָׁבִים הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה.

לו) נָטַעְתִּי הַנְּשַׁמָּה — נָטַעְתִּי עֵצִים בָּאָרֶץ, שֶׁהָיְתָה נְשַׁמָּה קֹדֶם לָכֵן.

לז) עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ... — גַּם בַּדָּבָר הַזֶּה אֶמָּצֵא לָהֶם וַאֲמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתָם. כַּצֹּאן אָדָם — אֲנָשִׁים רַבִּים כַּצֹּאן.

לח) כְּצֹאן קָדָשִׁים — כְּעֶדְרֵי הַצֹּאן הָרַבִּים, שֶׁהָיוּ מוּבָלִים יְרוּשָׁלַיְמָה בִּימֵי חַג וּמוֹעֵד. הַנָּבִיא מֵבִיא כָּאן זֵכֶר תְּמוּנָה, שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו בְּתוֹר כֹּהֵן, בִּהְיוֹתוֹ עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם, כְּשֶׁהוֹבִילוּ מִסָּבִיב עֶדְרֵי צֹאן אֶל הַמִּקְדָּשׁ לְצָרְכֵי הַקָּרְבָּנוֹת. מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם — מְלֵאוֹת הֲמוֹנִים כְּעֶדְרֵי צֹאן.

פֶּרֶק לז.

תְּחִיַּת עַם יִשְׂרָאֵל.

א׳ – י׳) הֶחָזוֹן.

א) הָיְתָה עָלַי... — אֵין זֶה לְשׁוֹן הַתְחָלָה בְּסִגְנוֹן נְבִיאֵנוּ; וּכְנִרְאֶה חֲסֵרָה הַהַתְחָלָה, וְאֶפְשָׁר שֶׁרֵאשִׁיתוֹ הָיָה: „בַּשָּׁנָה... בַּחֹדֶשׁ... בְּ... לַחֹדֶשׁ הָיְתָה עָלַי...” יַד יְהוָה — הָאֶקְסְטָזָה הַנְּבוּאִית. וַיּוֹצִאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה — „יְהוָה” הוּא הַנּוֹשֵׂא! יְהוָה הוֹצִיאַנִי בָּרוּחַ, כְּלוֹמַר: בְּחָזוֹן הַנְּבוּאִי

וַעֲשִׂיתֶם. כח וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ, אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם; וִהְיִיתֶם
לִי לְעָם, וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים. כט וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל
טֻמְאוֹתֵיכֶם; וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ, וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם
רָעָב. ל וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה; לְמַעַן אֲשֶׁר
לֹא־תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם. לא וּזְכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם
הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם, אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים; וּנְקֹטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם עַל
עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם. לב לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה, נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהֹוִה, יִוָּדַע לָכֶם; בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם, בֵּית יִשְׂרָאֵל.
לג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: בְּיוֹם טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכֹּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם;
וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הֶעָרִים וְנִבְנוּ הֶחֳרָבוֹת. לד וְהָאָרֶץ הַנְּשַׁמָּה
תֵּעָבֵד; תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה, לְעֵינֵי כָּל־עוֹבֵר. לה וְאָמְרוּ:
הָאָרֶץ הַלֵּזוּ הַנְּשַׁמָּה הָיְתָה כְּגַן־עֵדֶן; וְהֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת*
וְהַנְּשַׁמּוֹת וְהַנֶּהֱרָסוֹת בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ. לו וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר

* הריש בצירה.

בֵּאוּר

אֶתְכֶם לָלֶכֶת תָּמִיד בְּחֻקַּי.

כ"ח – כ"ט) הִתְיַשְּׁבוּתָם בָּאָרֶץ, וְטָהֳרַת הָעָם מֵעֲוֹנוֹתָיו תַּשְׁפִּיעַ עַל הָאֲדָמָה, שֶׁתִּתֵּן לָהֶם אֶת פִּרְיָהּ בְּשֶׁפַע.

ל) תְּנוּבָה – [מִמְּקוֹר נ ו ב = צָמַח] פְּרִי, תְּבוּאָה. חֶרְפַּת רָעָב – הָרָעָב הוּא חֶרְפָּה, כִּי אוֹת הוּא לְזַעַם אֱלֹהִים.

לא) וּנְקֹטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם – תִּהְיוּ מְאוּסִים בְּעֵינֵיכֶם אַתֶּם.

לה) וְאָמְרוּ – אָז יֹאמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם (לו) מִתְפַּלְּאִים. הַלֵּזוּ – מִלַּת הָרֶמֶז לְדָבָר הַנִּרְאֶה מֵרָחוֹק, וְהִיא מִין נְקֵבָה, וּלְזָכָר יֵאָמֵר הַלָּזֶה [=הַלָּאָה זֶה]. כְּגַן עֵדֶן – סֵמֶל הַפּוֹרִיּוּת. בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ – יָשְׁבוּ

הֶעָרוֹת

כח) וְאָנֹכִי – בִּיחֶזְקֵאל בָּא שֵׁם הַגּוּף „אֲנִי" מֵאָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה פְּעָמִים, וְרַק פַּעַם אַחַת, כָּאן, „אָנֹכִי". לא) וּנְקֹטֹתֶם – נִפְעַל מִן ק ו ט.

ה כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה:
הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם.
ו וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים,
וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר,
וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר,
וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם;
וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה.
ז וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי;
וַיְהִי־קוֹל כְּהִנָּבְאִי, וְהִנֵּה־רַעַשׁ, —
וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל־עַצְמוֹ.

בֵּאוּר

דְּבַר יְהוָה — וּבִפְקֻדָּה נְבוּאִית זוֹ מַתְחִילָה כְּבָר הַתְּחִיָּה: הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת שׁוֹמְעוֹת כְּבָר אֶת דְּבַר יְהוָה. הַנָּבִיא, אֵפוֹא, בִּדְבַר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּפִיו, הוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשִׁי לַתְּחִיָּה. הַדָּבָר הַיּוֹצֵא מִפִּי הַנָּבִיא הוּא כֹּחַ פּוֹעֵל וּמַשְׁפִּיעַ בַּטֶּבַע וּבַחַיִּים, כִּדְבַר אֱלֹהִים.

ה) אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ — רוּחַ חַיִּים. וּכְמוֹ: „תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן" (תְּהִלִּים ק"ד, ל') הַהִתְעוֹרְרוּת הָרִאשׁוֹנָה לַחַיִּים בָּאָה בְּתוֹךְ הָעֲצָמוֹת, וְאָז מַתְחִיל פְּרוֹצֶס הַתְּחִיָּה בְּהַדְרָגָה:

ו) וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים — הֵם הַמֵּיתָרִים הַמְקַשְּׁרִים אֶת הָעֲצָמוֹת לְאֵבָרִים שְׁלֵמִים. וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם... — עַל הַשְּׁלָדִים יַעֲלֶה בָּשָׂר. וְקָרַמְתִּי — אָז אֶמְתַּח, אַעֲלֶה, עוֹר עַל הַבָּשָׂר. וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ — רוּחַ הַחַיִּים בְּמוּבָנוֹ הָעֶלְיוֹן: הַהַרְגָּשָׁה הַשְּׁלֵמָה וְהַהַכָּרָה הָעַצְמִית הַמְּלֵאָה. וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי יְהוָה — יוֹצֵר הַכֹּל וְכֹל יָכוֹל.

ז) וַיְהִי קוֹל כְּהִנָּבְאִי — כַּאֲשֶׁר אַךְ נִבֵּאתִי נִשְׁמַע קוֹל, הוּא קוֹל הָעֲצָמוֹת שֶׁהִתְחִילוּ נוֹקְשׁוֹת זוֹ לָזוֹ. וְהִנֵּה רַעַשׁ — וְהַקּוֹל הָלַךְ וְגָבַר וְהָיָה לַהֲמוּלָּה גְדוֹלָה; וְהוּא מְבָאֵר סִבַּת הָרַעַשׁ: וַתִּקְרְבוּ —

הֶעָרוֹת

ז) וַתִּקְרְבוּ — לְנִסְתָּרוֹת בֶּעָתִיד יֵשׁ שְׁתֵּי הוֹסָפוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַמָּקוֹר: תָּו לִפְנֵי פֵּא

וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה;
וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת.
ב וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב, סָבִיב;
וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פְּנֵי הַבִּקְעָה,
וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד.
ג וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן אָדָם!
הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה?
וָאֹמַר: אֲדֹנָי יֱהוִֹה, אַתָּה יָדָעְתָּ.
ד וַיֹּאמֶר אֵלַי:
הִנָּבֵא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:
הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת, שִׁמְעוּ דְּבַר יְהוָה:

בֵּאוּר

הָיְתָה לוֹ הַהַרְגָּשָׁה, שֶׁהוֹצִיאָהוּ יְהוָה מִבֵּיתוֹ [וּרְאֵה לְמַעְלָה ח׳, ג׳]. וַיְנִיחֵנִי — נִקּוּדוֹ הַנָּכוֹן: וַיַּנִּיחֵנִי. בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה — הַנִּזְכֶּרֶת כְּבָר לְמַעְלָה (ג׳, כ״ב), כִּמְקוֹם הִתְגַּלּוּת מַרְאוֹת הָאֱלֹהִים. וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת — אֲבָל הַפַּעַם הָיְתָה בִּקְעָה זוֹ מְלֵאָה עַצְמוֹת הֲרוּגִים, שֶׁלֹּא בָאוּ לִקְבוּרָה.

ב) וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם [=עֲלֵיהֶן] סָבִיב — וַיְהוָה הֶעֱבִירַנִי בַּבִּקְעָה סָבִיב סָבִיב. וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד — וְהִנֵּה הָעֲצָמוֹת רַבּוֹת מְאֹד, וְהִנֵּה מְפֻזָּרוֹת עַל פְּנֵי כָל הַבִּקְעָה. וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד — כִּמְוּטָלוֹת בַּחַמָּה זֶה יָמִים רַבִּים.

ג) הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה — כְּלוּם אֶפְשָׁר הַדָּבָר שֶׁתָּשֹׁבְנָה לִתְחִיָּה? אַתָּה יָדָעְתָּ — כִּי מִמְּךָ לֹא יִבָּצֵר כָּל דָּבָר: אֲנִי אֵינִי יוֹדֵעַ זֹאת.

ד) וְיַעַן כִּי בְּדִבְרֵי הַנָּבִיא מִסְתַּתֵּר הַסָּפֵק, הוּא מְקַבֵּל הַפַּעַם, לֹא תְשׁוּבָה, אֶלָּא פְּקֻדָּה לְהִנָּבֵא אֲלֵיהֶן: שִׁמְעוּ

הֶעָרוֹת

ב) וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד — יֵשׁ מְנַקְּדִים: „וְהִנָּה יְבֵשׁוֹת...". ד) הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת, שִׁמְעוּ — הַשֵּׁם עֶצֶם בָּא בְּפֶרֶק זֶה בְּמִין זָכָר וּנְקֵבָה.

י וְהִנַּבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוָּנִי;
וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ,
וַיַּעַמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם,
חַיִל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד.

* * *

יא וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם!
הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה;
הִנֵּה אֹמְרִים:
יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ;
נִגְזַרְנוּ לָנוּ.
יב לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם:

בֵּאוּר

לִנְשִׁימָה, לְנִשְׁמַת חַיִּים.

י״א – י״ד) פֵּשֶׁר הַחִזָּיוֹן.

יא) הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה – הַיְבֵשׁוֹת עוֹד. הִנֵּה אֹמְרִים – הַנָּבִיא מֵבִיא פִּתְגָּם שֶׁגּוּר בְּפִי הָעָם: יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ – הַתִּקְוָה הִיא תַּמְצִית הַחַיִּים בְּמֹחַ הָעֲצָמוֹת; עִם אָבְדַן הַתִּקְוָה לֹא רַק שֶׁנִּטַּל טַעַם הַחַיִּים, אֶלָּא שֶׁאֵין אֵלֶּה חַיִּים כְּלָל. נִגְזַרְנוּ לָנוּ – נִכְרַתְנוּ, אָבַדְנוּ אֲבֵדָה שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת. כָּל זְמַן שֶׁיְּרוּשָׁלַיִם עָמְדָה עוֹד עַל תִּלָּהּ, הָיְתָה הַתִּקְוָה חֲזָקָה בְּלִבּוֹת הַגּוֹלִים, כִּי עוֹד מְעַט וְעָבַר הַמַּשְׁבֵּר הַמְּדִינִי, וִיהוּדָה תִּתְעוֹרֵר שׁוּב לְחַיִּים מְדִינִיִּים חָפְשִׁים; אֲבָל עַתָּה בְּחֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וּשְׂרֵפַת הַמִּקְדָּשׁ רָאוּ, כִּי בָא כִּלָּיוֹן גָּמוּר לָאֻמָּה, כִּלָּיוֹן שֶׁאֵין אַחֲרָיו וְלֹא כְלוּם. הָאֻמָּה מֵתָה וְקֻבְּרָה – הַגָּלוּת. עַל פִּי הַהַשְׁקָפָה הָעַתִּיקָה חַי הַפְּרָט רַק בְּחַיֵּי הַכְּלָל הַלְּאֻמִּי, וּבְאֵין חַיִּים לְאֻמִּיִּים גַּם הַפְּרָטִים נֶחְשָׁבִים לְמֵתִים.

הֶעָרוֹת

*) וְהִנַּבֵּאתִי – [=וְהִתְנַבֵּאתִי] לִפְנֵי פֵּא הַפֹּעַל נוּן יֵשׁ שֶׁתִּפֹּל הַתָּו שֶׁל הַהִתְפַּעֵל; וְכֵן: „וְתִנַּשֵּׂא מַלְכוּתוֹ" (בַּמִּדְבָּר כ״ד, ז׳).

ח וְרָאִיתִי, וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּדִים,
וּבָשָׂר עָלָה,
וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמָעְלָה;
וְרוּחַ אֵין בָּהֶם.

ט וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנָּבֵא אֶל־הָרוּחַ,
הִנָּבֵא, בֶן־אָדָם, וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ:
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:
מֵאַרְבַּע רוחות בֹּאִי, הָרוּחַ,
וּפְחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ.

בֵּאוּר

(=וַתִּקְרַבְנָה) עֲצָמוֹת. **עֶצֶם אֶל עַצְמוֹ** — כָּל עֶצֶם קָרְבָה אֶל הָעֶצֶם, שֶׁהִיא צְרִיכָה לִהְיוֹת מְחֻבֶּרֶת עִמָּהּ בְּגִידִים.

ח) **וַיִּקְרַם** — (וַיִּקָּרֵם). **וְרוּחַ אֵין בָּהֶם** — אֲבָל טֶרֶם בָּאָה בָּהֶם רוּחַ הַחַיִּים.

ט) הָאַקְט הָאַחֲרוֹן וְהֶחָשׁוּב בְּיוֹתֵר בָּא נִבְדָּל לְעַצְמוֹ בִּפְתִיחָה מְיֻחֶדֶת. **הִנָּבֵא אֶל הָרוּחַ, הִנָּבֵא, בֶּן אָדָם** — הִנְנוּ מַרְגִּישִׁים כַּאן אֶת הִתְרַגְּשׁוּת הַנֶּפֶשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַנָּבִיא, בְּרֶגַע הִתְהַוּוּת הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל שֶׁל תְּחִיַּת הַמֵּתִים לִפְנֵי עֵינֵי רוּחוֹ. **מֵאַרְבַּע רוחות בֹּאִי, הָרוּחַ** — רוּחַ הַחַיִּים, הַנְּשָׁמָה, מְתֹאֶרֶת פֹּה כְּעֶצֶם מֻבְדָּל הַמְרַחֵף בְּכָל מְלֹא רַחֲבֵי הָעוֹלָם, וּמְחַכָּה לִפְקֻדַּת אֱלֹהֵי הַחַיִּים וּמְקוֹרָם, לָבוֹא לְתוֹךְ גּוּף, לְמַעַן יִהְיֶה לְנֶפֶשׁ חַיָּה; וְהַנָּבִיא קוֹרֵא אֵלֶיהָ בְּשֵׁם יְהֹוָה: מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, מִמָּקוֹם שֶׁאַתְּ מְרַחֶפֶת שָׁם, בֹּאִי הֵנָּה, רוּחַ הַחַיִּים! **וּפְחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה** — וַהֲשִׁיבִי בָּהֶם אֶת הַנְּשִׁימָה; אוֹ הֱיִי בָּהֶם

הֶעָרוֹת

הַפֹּעַל, וַהֲבָרָה „נָה" אַחַר לָמֶד הַפֹּעַל; וּכְנִרְאֶה הָיְתָה תְקוּפָה בַּשָּׂפָה, שֶׁהַהֶבְדֵּל בֵּין נִסְתָּרִים וְנִסְתָּרוֹת הָיָה רַק בְּאוֹת ת' לְרַבּוֹת, בִּמְקוֹם הַיּוֹד לְרַבִּים; וְאַחַר כֵּן נוֹסְפָה הַהֲבָרָה „נָה", לְהַבְדִּיל בֵּין נִסְתָּרוֹת לְנוֹכָחִים. וְכֵן: „וְאַלְמְנוֹתֶיךָ עָלַי תִּבְטָחוּ" (יִרְמְיָהוּ מ"ט, י"א).

עֵץ אֶחָד וּכְתוֹב עָלָיו: לְיוֹסֵף, עֵץ אֶפְרַיִם, וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
חֲבֵרָיו*; יז וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד; וְהָיוּ
לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ. יח וְכַאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר:
הֲלוֹא־תַגִּיד לָנוּ, מָה־אֵלֶּה לָּךְ? יט דַּבֵּר אֲלֵיהֶם: כֹּה־אָמַר
אֲדֹנָי יֱהֹוִה: הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־עֵץ יוֹסֵף, אֲשֶׁר בְּיַד־אֶפְרַיִם,
וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו*; וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה,

* חברו כתיב.

בֵּאוּר

וְלָאֵלֶּה מִשְּׁאָר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: שִׁמְעוֹן, בִּנְיָמִין וְרֹב שֵׁבֶט כָּלֵב, הַמִּתְחַבְּרִים עִמּוֹ. וְלַקַח עֵץ אֶחָד — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „אַחֵר". לְיוֹסֵף — שֵׁבֶט זֶה מְקֻדָּשׁ לְיוֹסֵף; וְהוּא מְבָאֵר וְהוֹלֵךְ: עֵץ אֶפְרַיִם — סֵמֶל מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם. וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו — וְכָל שְׁאָר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְחַבְּרִים עִמּוֹ, הִיא מַמְלֶכֶת הַצָּפוֹן, הַמִּלִּים „עֵץ אֶפְרַיִם" הֵן הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת.

יז) וְקָרַב — וְקָרֵב. וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ — שֵׁם הַמִּסְפָּר „אֶחָד" בְּרַבִּים שָׁלֹשׁ הוֹרָאוֹת לוֹ: א') מְעַטִּים, לֹא רַבִּים: „יָמִים אֲחָדִים" (בְּרֵאשִׁית כ"ז, מ"ד); ב') אוֹתָם בְּעַצְמָם, דּוֹמִים; „שָׂפָה אַחַת וּדְבָרִים אֲחָדִים" (שָׁם י"א, א'); ג') דְּבָרִים שׁוֹנִים שֶׁיִּהְיוּ לְאֶחָד. כַּאן הוּא בָּא בְּהוֹרָאָה הַשְּׁלִישִׁית: יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם הַשּׁוֹנִים עַכְשָׁו זֶה מִזֶּה, יִהְיוּ לְאֶחָד בְּיָדֶךָ.

י"ח — כ"ב) פֵּשֶׁר הָעֲלִילָה.

יח) מָה אֵלֶּה לָּךְ? — מַה פֵּשֶׁר הָעֵצִים הַמְאֻחָדִים בְּיָדֶךָ?

יט) עֵץ יוֹסֵף — שֵׁבֶט הַשִּׁלְטוֹן שֶׁל יוֹסֵף — אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם — שֶׁהָיָה בְּיַד אֶפְרַיִם. הַשְּׁבָטִים הַקְּדוּמִים נֶחְלְקוּ עַל יְהוּדָה וְיוֹסֵף, וְשִׁלְטוֹנוֹ שֶׁל בֵּית יוֹסֵף הָיָה בִּידֵי אֶפְרַיִם. וְאוּלָם נִרְאִים הַדְּבָרִים, כִּי גַם הַמִּלִּים „אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם" הֵן הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, לְהָעִיר, כִּי לֹא כָּל יוֹסֵף עָמַד בְּרֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אֶפְרַיִם בִּלְבַד. וְנָתַתִּי (אוֹתָם) עָלָיו — עַל עֵץ יוֹסֵף, כְּלוֹמַר: אֶצְלוֹ — אֶת עֵץ יְהוּדָה — וְהַמִּלָּה „אוֹתָם" מְיֻתֶּרֶת! כִּי הַמַּמְלָכָה הַצְּפוֹנִית

הֶעָרוֹת

לְחַבֵּר; וְהָעִקָּר „לִיהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל"; וְכֵן לְהַלָּן, „לְיוֹסֵף... וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל". וְלַקַח — צִוּוּי זֶה בָּא עַל דֶּרֶךְ הַשְּׁלֵמִים, וּרְאֵה שְׁמוֹת כ"ט. א'; מִשְׁלֵי כ' ט"ז]. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְלָקַחְתָּ". יז) וְקָרַב — [=וְקָרֵב] וְכֵן: „פַּלַּג לְשׁוֹנָם" (תְּהִלִּים נ"ה, ו').

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה:
הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם,
וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עַמִּי;
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל.
יג וִידַעְתֶּם, כִּי־אֲנִי יְהוָה,
בְּפִתְחִי אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם,
וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם, עַמִּי.
יד וְנָתַתִּי רוּחִי בָכֶם וִחְיִיתֶם,
וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־אַדְמַתְכֶם;
וִידַעְתֶּם, כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי,
נְאֻם יְהוָה.

טו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: טז וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, קַח־
לְךָ עֵץ אֶחָד, וּכְתֹב עָלָיו: לִיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו*; וּלְקַח

* חברו כת׳ב.

בֵּאוּר

יב) קִבְרוֹתֵיכֶם — אַרְצוֹת גָּלוּתְכֶם.

יד) וִחְיִיתֶם — חַיִּים לְאֻמִּיִּים, וְעִם הַכְּלָל, הַלְּאֹם, יִחְיוּ גַּם הַפְּרָטִים.

ט״ו – כ״ח) הִתְאַחֲדוּת אֶפְרַיִם וִיהוּדָה.

כַּאֲשֶׁר הוּבְאוּ גוֹלֵי יְהוּדָה בָּבֶלָה הִתְחַבְּרוּ אֲלֵיהֶם רַבִּים מִגּוֹלֵי מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרִים בְּעָרֵי אַשּׁוּר, שֶׁאַחֲרֵי מַפַּלְתָּהּ הָיוּ שַׁיָּכוֹת לְמֶלֶךְ בָּבֶל; וּבְוַדַּאי הָיוּ אַחֲרֵי כֵן בְּקֶרֶב שָׁבֵי צִיּוֹן גַּם רַבִּים מִבְּנֵי אֶפְרַיִם. וִיחֶזְקֵאל מְנַבֵּא לְקִבּוּץ־ גָּלֻיּוֹת שָׁלֵם, שֶׁלֹּא יֵחָלֵק עוֹד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת.

ט״ז – י״ז) עֲלִילָה סִמְבּוֹלִית.

טז) עֵץ — מַטֶּה, שֵׁבֶט; סֵמֶל הַמַּמְלָכָה. לִיהוּדָה — הוּא מִקְדָּשׁ לִיהוּדָה, וְזֶהוּ הַסֵּמֶל שֶׁלּוֹ. וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרָיו —

הֶעָרוֹת

טז) לִיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל — הַלָּמֶד שֶׁל „וְלִבְנֵי" מְיֻתֶּרֶת, כִּי הִיא מְחַלֶּקֶת תַּחַת

לֵאלֹהִים. כד וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, וְרוֹעֶה אֶחָד יִהְיֶה
לְכֻלָּם; וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלֵכוּ, וְחֻקּוֹתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם. כה וְיָשְׁבוּ
עַל־הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב, אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ
אֲבוֹתֵיכֶם; וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם,
וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם. כו וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שָׁלוֹם,
בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם; וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם, וְנָתַתִּי אֶת־
מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם. כז וְהָיָה מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם, וְהָיִיתִי לָהֶם
לֵאלֹהִים; וְהֵמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם. כח וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם, כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל; בִּהְיוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם.

בֵּאוּר

מְדַבֵּר כָּאן עַל הָעָם הַיּוֹשֵׁב כְּבָר בְּאַרְצוֹ.

כד) וְעַבְדִּי דָוִד... וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלֵכוּ — תְּעוּדַת הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, תִּהְיֶה לְהַדְרִיךְ אֶת עַמּוֹ בְּדַרְכֵי הַמִּשְׁפָּט וְחֻקֵּי הַתּוֹרָה.

כה) אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם — נוּסַח הַשִּׁבְעִים: אֲבוֹתֵיהֶם.

כו) בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם — (אִתָּם). וּנְתַתִּים — קְרָא: וּנְטַעְתִּים.

כז) מִשְׁכָּנִי עֲלֵיהֶם — מִקְדַּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נִשָּׂא וּמְרוֹמָם עַל כָּל הָאָרֶץ וּרְאֵה לְהַלָּן מ׳, ב׳.

כח) מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל... — מִקְדַּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה לְאוֹת, כִּי קִדֵּשׁ יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל וּבָחַר בּוֹ מִכָּל הָעַמִּים לִהְיוֹת לוֹ לְעָם.

פִּרְקֵי ל״ח — ל״ט.

הַנִּצָּחוֹן הָאַחֲרוֹן שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל עַמֵּי הָעוֹלָם הָאֱלִילִי.

מָבוֹא. בַּנְּבוּאָה הַקּוֹדֶמֶת הִגִּיעַ הַנָּבִיא עַד מְרוֹם קֵץ הַיִּעוּדִים הַטּוֹבִים לְעַם יִשְׂרָאֵל הַמְאֻחָד בְּאַרְצוֹ הַטּוֹבָה, וְהָאֹשֶׁר הַגָּדוֹל שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל בְּעָתִידוֹ

הֶעָרוֹת

כד) רְאֵה לְמַעְלָה ל״ד, כ״ג.

וַעֲשִׂיתִם לְעֵץ אֶחָד, וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי. כ וְהָיוּ הָעֵצִים, אֲשֶׁר
תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם, בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם. כא וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם: כֹּה־אָמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה: הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
הָלְכוּ־שָׁם; וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב, וְהֵבֵאתִי אוֹתָם אֶל־אַדְמָתָם.
כב וְעָשִׂיתִי אוֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֶלֶךְ אֶחָד
יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ; וְלֹא יִהְיוּ*־עוֹד לִשְׁנֵי גוֹיִם, וְלֹא יֵחָצוּ עוֹד
לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד. כג וְלֹא יִטַּמְּאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם
וּבְכֹל פִּשְׁעֵיהֶם; וְהוֹשַׁעְתִּי אוֹתָם מִכֹּל מוֹשְׁבֹתֵיהֶם, אֲשֶׁר
חָטְאוּ בָהֶם, וְטִהַרְתִּי אוֹתָם; וְהָיוּ־לִי לְעָם, וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם

* יהיה כתיב.

בֵּאוּר

הָיְתָה גְּדוֹלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִיהוּדָה, הַנָּבִיא עוֹמֵד עַל נְקֻדַּת הַשְׁקָפָה יִשְׂרְאֵלִית כְּלָלִית. וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדִי — בְּיַד יְהוָה, כְּמוֹ שֶׁהַנָּבִיא אִחֵד אֶת שְׁנֵי הָעֵצִים, כֵּן יִקַּח יְהוָה אֶת שְׁתֵּי הַמַּמְלָכוֹת וִיחַבְּרֵן וְהָיוּ לְשִׁלְטוֹן אֶחָד בְּיָדוֹ. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדוֹ", וְהַכִּנּוּי לִיהוּדָה, כִּי שְׁתֵּי הַמַּמְלָכוֹת יִתְאַחֲדוּ תַּחַת שֵׁבֶט יְהוּדָה.

כ' — כ"ד) נוּסָח שֵׁנִי לְפֵשֶׁר הָעֲלִילָה הַסִּמְבּוֹלִית.

כ) הַמֵּשֵׁךְ יָשָׁר לְפָסוּק י"ז. וְהָיוּ הָעֵצִים... בְּיָדְךָ לְעֵינֵיהֶם — לְמַעַן יִרְאֶה הָעָם אֶת הָעֵצִים וְהַכָּתוּב עֲלֵיהֶם. זֶה מַקְבִּיל אֶל פָּסוּק י"ח, שֶׁהָעָם שׁוֹאֵל: מָה אֵלֶּה לָּךְ?

כא) וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם — וְכַאֲשֶׁר יִרְאוּ אֶת הָעֵצִים שֶׁבְּיָדְךָ, תְּבָאֵר לָהֶם פֵּשֶׁר הַדָּבָר. זֶה מַקְבִּיל אֶל פָּסוּק י"ט בְּהַרְחָבַת בֵּאוּר: אֲנִי לֹקֵחַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל — הַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר מִלְּפָנִים. הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „אֶת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

כב) לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „בְּאַרְצִי". וּמֶלֶךְ אֶחָד — סֵמֶל אַחְדוּת הָעָם. לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד — הַמִּלָּה „עוֹד" מְיֻתֶּרֶת, וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינָהּ.

כ"ג — כ"ח) תֵּאוּר הֶעָתִיד הַמַּזְהִיר שֶׁל הָעָם הַמְאֻחָד.

כג) רֵאשִׁית כֹּל הֲסָרַת הָעֲוֹנוֹת, שֶׁהָיוּ מַבְדִּילִים בֵּינָם וּבֵין אֱלֹהֵיהֶם. וְהוֹשַׁעְתִּי אוֹתָם מִכָּל מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם — הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: „מְשׁוּבוֹתֵיהֶם"; כִּי הַנָּבִיא

לח.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ב בֶּן־אָדָם, שִׂים פָּנֶיךָ אֶל־
גּוֹג אֶרֶץ הַמָּגוֹג, נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל; וְהִנָּבֵא עָלָיו.
ג וְאָמַרְתָּ׃ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה׃ הִנְנִי אֵלֶיךָ, גּוֹג, נְשִׂיא רֹאשׁ
מֶשֶׁךְ וְתֻבָל. ד וְשׁוֹבַבְתִּיךָ, וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ; וְהוֹצֵאתִי
אוֹתְךָ וְאֶת־כָּל־חֵילֶךָ, סוּסִים וּפָרָשִׁים, לְבֻשֵׁי מִכְלוֹל כֻּלָּם,

בֵּאוּר

לְהִתְנַפֵּל עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

א) **גּוֹג** — שֵׁם לִקְבוּצַת שְׁבָטִים פְּרָאִים, שֶׁיָּשְׁבוּ בְּיַרְכְּתֵי הַצָּפוֹן, בְּהָרֵי קַוְקַז וְאַרְמֶנְיָה (וְהַיְּוָנִים קָרְאוּ לָהֶם: סְקִתִּים); וְאַרְצָם נִקְרְאָה מָגוֹג (בְּהוֹסָפַת מ' הַמָּקוֹם). אֲבָל הַשֵּׁם גּוֹג מְשַׁמֵּשׁ כַּאן לְשֵׁם הַמֶּלֶךְ, אוֹ הַנָּשִׂיא, הָאִישִׁיּוּת הַמֶּרְכָּזִית, שֶׁל הָעָם הַפֶּרֶא הַזֶּה, הָעָם הַזֶּה, שֶׁהָיָה מְפֻרְסָם בִּימֵי הַנָּבִיא (רְאֵה הַמָּבוֹא לַפֶּרֶק זֶה) בִּפְרָאוּת גְּבוּרָתוֹ וְאַכְזְרִיּוּתוֹ הַנּוֹרָאָה, הָיָה בְּעֵינֵי הַנָּבִיא סֵמֶל וְהִתְגַּשְּׁמוּת הָעוֹלָם הָאֱלִילִי, הַשּׂוֹנֵא הַנּוֹרָא לְיִשְׂרָאֵל וְלֵאלֹהָיו. וּבְאַחֲרִית הַיָּמִים תָּבוֹא הִתְנַגְּשׁוּת שְׁנֵי הַכֹּחוֹת הַגְּדוֹלִים הָאֵלֶּה: בָּא־כֹחַ הָעוֹלָם הָאֱלִילִי מִצַּד אֶחָד, וְעַם יִשְׂרָאֵל וֵאלֹהָיו מִן הַצַּד הַשֵּׁנִי, מִלְחָמָה, שֶׁתִּגָּמֵר בְּנִצְחוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל הָעוֹלָם הָאֱלִילִי. **מָגוֹג** — מְקוֹם גּוֹג, אַרְצוֹ. „מָגוֹג" נִזְכַּר בַּתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית י', ב') בֵּין בְּנֵי יֶפֶת בְּיַחַד עִם „מָדַי וְיָוָן וְתוּבַל וָמֶשֶׁךְ וְתִירָס". **שִׂים פָּנֶיךָ אֶל גּוֹג** — הַנָּבִיא מְשַׁוֶּה לְנֶגֶד עֵינָיו אֶת הָאוֹיֵב הֶעָתִיד לָבֹא וּמְדַבֵּר אֵלָיו כְּאֶל אִישִׁיּוּת רֵאָלִית. **אֶרֶץ הַמָּגוֹג** — קְרָא: „אַרְצָה מָגוֹג", וְהַכַּוָּנָה: שִׂים פָּנֶיךָ אֶל גּוֹג, אֶל אֶרֶץ מָגוֹג. וְאֶפְשָׁר, כִּי שְׁתֵּי הַמִּלִּים הָאֵלֶּה הֵן הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת. **נְשִׂיא רֹאשׁ** — „רֹאשׁ" הוּא, כַּנִּרְאֶה, שֵׁם אֶחָד מִשִּׁבְטֵי קַוְקַז. וְכֵן תִּרְגְּמוּ הַשִּׁבְעִים. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: **נְשִׂיא רֹאשׁ** — הַנָּשִׂיא הָרָאשִׁי, כְּמוֹ: „כֹּהֵן הָרֹאשׁ". **מֶשֶׁךְ** — שֵׁם עַם, שֶׁיָּשַׁב בְּאֶרֶץ הָרִים, בֵּין אִבֶּרְיָה, אַרְמֶנְיָה וְקוֹלְכִים. **תּוּבַל** — עַם שָׁכֵן מִמַּעֲרָב לְמֶשֶׁךְ, וּמְקוֹמוֹ בֵּין הַיָּם הַשָּׁחוֹר וְאֶרֶץ קִלִיקְיָה. הָעַמִּים הָאֵלֶּה הָיוּ שְׁכֵנִים לַסְּקִתִּים וּמְשֻׁעְבָּדִים לָהֶם.

ד) **וְשׁוֹבַבְתִּיךָ** — אֲעַשְׂךָ שׁוֹבָב, אוֹלִיכְךָ שׁוֹלָל. **וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ** — כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הַצַּיָּד לַחַיָּה הָרָעָה, לְמַעַן יוּכַל לְהוֹלִיכָהּ אַחֲרָיו אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה רוּחוֹ לָלֶכֶת. גּוֹג חוֹשֵׁב בִּלְבָבוֹ, כִּי בִּרְצוֹנוֹ הוּא הוֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה לִשְׁלֹל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז, בְּשָׁעָה שֶׁבֶּאֱמֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הַמּוֹשֵׁךְ אוֹתוֹ וְאֶת צְבָאוֹתָיו אֶל הָרֵי יִשְׂרָאֵל. **לְבוּשֵׁי מִכְלוֹל** — בְּגָדִים יָפִים

בֵּאוּר

הַמַּזְהִיר הוּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת שֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם, „וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם, כִּי אֲנִי יְהוָה"; זוֹהִי מַטְּרַת גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל וְתַכְלִית הַהַנְהָגָה הַהִסְטוֹרִית שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁאֵצֶל כָּל הַנְּבִיאִים הָיָה הַיִּעוּד הַמְּשִׁיחִי קֵץ כָּל חָזוֹן, הָאַקְטְ הָאַחֲרוֹן בַּהִסְטוֹרְיָה הָעוֹלָמִית, תְּקוּפַת הַזֹּהַר בְּלִי סוֹף, „יוֹם יְהוָה" שֶׁכֻּלּוֹ אוֹר וָטוֹב, — בָּא יְחֶזְקֵאל וּמוֹסִיף לֶחָזוֹן הֶעָתִיד שֶׁלּוֹ עוֹד אַקְטְ אֶחָד גָּדוֹל וּמַרְעִישׁ. דּוֹמֶה, שֶׁגְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל וּתְחִיָּתוֹ בְּאַרְצוֹ וְעֹנֶשׁ הָעַמִּים הַשְּׁכֵנִים לְיִשְׂרָאֵל (כ"ה — ל"ב) אֵינָם מַסְפִּיקִים עוֹד לְהָבִיא בְּלֵב כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם הַכָּרַת כָּל גָּדְלוֹ וֶעֱזוּזוֹ וִיכָלְתּוֹ הַבִּלְתִּי מֻגְבֶּלֶת שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. דְּרוּשָׁה עוֹד אֵיזוֹ פְּעֻלָּה נוֹרָאָה וְנִפְלָאָה יַחַד, אֵיזֶה „מַעֲשֶׂה רַב", שֶׁלֹּא הָיָה עוֹד דֻּגְמָתוֹ בַּהִסְטוֹרְיָה הָעוֹלָמִית, כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ כָּל הָעַמִּים אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאלֹהֵי הָעוֹלָם. וּפְעֻלָּה כָּזוֹ מַעֲבִיר הַנָּבִיא לְפָנֵינוּ בַּחִזָּיוֹן הַזֶּה.

בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה פָּרְצוּ גְּדוּדֵי הַסְּקִתִּים הַפְּרָאִים מֵאֶרֶץ הַצָּפוֹן, מֵהָרֵי קָוְקָז וְאַרְמֶנְיָה, וְהִתְפַּשְּׁטוּ כְּזִרְמֵי מַיִם אַדִּירִים עַל כָּל אַרְצוֹת קִדְמַת אַסְיָה וְשָׁלְלוּ וְהָרְסוּ וְהֶחֱרִיבוּ וְהִשְׁמִידוּ כָּל אֲשֶׁר פָּגְשׁוּ עַל דַּרְכָּם. גְּדוּדֵי הַסְּקִתִּים רָכְבוּ כֻּלָּם עַל סוּסִים אַבִּירִים, הָיוּ לְבוּשִׁים שִׁרְיוֹנוֹת וּמָגִנִּים, מְזֻיָּנִים בִּקְשָׁתוֹת וְחִצִּים וְהָיוּ רוֹמֵי קֶשֶׁת נִפְלָאִים. הַגִּבּוֹרִים הַפְּרָאִים הָאֵלֶּה זִעְזְעוּ גַּם אֶת מַמְלֶכֶת אַשּׁוּר מִיסוֹדָהּ וְקֵרְבוּ אֶת קִצָּהּ; וּכְסַעֲרַת זַעַף נוֹרָאָה עָבְרוּ גַּם בִּיהוּדָה וְעַד מִצְרַיִם הִגִּיעוּ. הִתְנַפְּלוּת הַגִּבּוֹרִים הַפְּרָאִים וְהָאַכְזָרִים הָאֵלֶּה הִשְׁאִירָה אַחֲרֶיהָ רֹשֶׁם אֲשֶׁר לֹא יִמָּחֶה. הוֹפָעָתָם הַפִּתְאוֹמִית בַּהֲמוֹן נוֹרְאוֹתֶיהָ וְהֵעָלְמָם מַהֵר מֵעַל הָאֹפֶק הַמְּדִינִי הִפְתִּיעוּ וְהִרְעִישׁוּ כָּל כָּךְ אֶת הַלְּבָבוֹת עַד שֶׁהֶאֱמִינוּ, כִּי עוֹד מְעַט וְשָׁבוּ הַפְּרָאִים הָאֵלֶּה לְכַסּוֹת אֶת עֵין הָאָרֶץ וּלְמַלֵּא אוֹתָהּ שֹׁד וָרֶצַח. יִרְמְיָהוּ בִּנְבוּאוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת (ג' — ו') וּצְפַנְיָה בֶּן דּוֹרוֹ, שֶׁהָיוּ תַּחַת רֹשֶׁם הַמְּאֹרָעוֹת הָאֵלֶּה, תֵּאֲרוּ אֶת הַקַּטַּסְטְרוֹפָה הַלְּאֻמִּית הָעֲתִידָה לָבֹא בִּצְבָעִים לְקוּחִים מִשֶּׁטֶף הַסְּקִתִּים בָּאָרֶץ. אֶפְשָׁר הַדָּבָר, שֶׁבְּאוֹתָם הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים הִגִּיעַ כְּבָר יְחֶזְקֵאל לִשְׁנוֹת הַנֹּעַר, שֶׁהַמְּאֹרָעוֹת הַחִיצוֹנִיִּים עוֹשִׂים בָּהֶן עַל הַנֶּפֶשׁ הַרְבֵּה רֹשֶׁם חָזָק וְעָמֹק בְּיוֹתֵר; וְהָרַעְיוֹן, כִּי הָאוֹיֵב הַנּוֹרָא הַהוּא מִיַּרְכְּתֵי הַצָּפוֹן עוֹד יָשׁוּב וְיוֹפִיעַ עַל הַבָּמָה הַהִסְטוֹרִית, נִקְבַּע עָמֹק בְּנַפְשׁוֹ, וְלֹא עֲזָבָהוּ: הֵן לֹא חִנָּם נִבְּאוּ הַנְּבִיאִים לְבוֹאוֹ, וְאִם לֹא בָא עַד כֹּה, הֲלֹא יוֹפִיעַ בְּוַדַּאי בַּיָּמִים הָרְחוֹקִים, בְּרֹאשׁ קְהַל עַמִּים רַבִּים עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל; וְאָז יִגָּלֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֱזוּז נוֹרְאוֹתָיו וְהֶרְאָם אֶת נַחַת זְרוֹעוֹ; וְאָז יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים, אֲשֶׁר יַכִּירוּ כֻּלָּם אֶת אֱלָהוּתוֹ הַיְחִידָה בָּעוֹלָם, וְזוֹהִי תַּכְלִית הַנְהָגַת הַהִסְטוֹרְיָה הָאֱנוֹשִׁית.

ח' — ט') אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמוֹ מְעוֹרֵר אֶת הַחֵפֶץ בְּלֵב גּוֹג

אֲשֶׁר־הָיוּ לְחָרְבָּה תָּמִיד; וְהִיא מֵעַמִּים הוּצָאָה, וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח
כֻּלָּם. ט וְעָלִיתָ כַּשֹּׁאָה תָבוֹא, כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ תִּהְיֶה;
אַתָּה וְכָל־אֲגַפֶּיךָ, וְעַמִּים רַבִּים אוֹתָךְ.
י כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַעֲלוּ דְבָרִים
עַל־לְבָבֶךָ, וְחָשַׁבְתָּ מַחֲשֶׁבֶת רָעָה. יא וְאָמַרְתָּ: אֶעֱלֶה עַל־
אֶרֶץ פְּרָזוֹת, אָבוֹא הַשֹּׁקְטִים יֹשְׁבֵי לָבֶטַח; כֻּלָּם יֹשְׁבִים בְּאֵין
חוֹמָה, וּבְרִיחַ וּדְלָתַיִם אֵין לָהֶם. יב לִשְׁלֹל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז;
לְהָשִׁיב יָדְךָ עַל־חֳרָבוֹת נוֹשָׁבֹת, וְאֶל־עַם מְאֻסָּף מִגּוֹיִם, עֹשֶׂה

בֵּאוּר

בְּמוּבַן „עָם": אֶל עַם שֶׁנֶּאֱסַף מִבֵּין עַמִּים רַבִּים, שֶׁהָיָה גּוֹלֶה וְנוֹדֵד בֵּינֵיהֶם. **וְהִיא** — הָאָרֶץ, שׁוּב בְּמוּבַן הָעָם — **מֵעַמִּים הוּצָאָה** — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהֵם מֵעַמִּים הוּצָאוּ". **וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח כֻּלָּם** — וּלְאַחַר שֶׁשָּׁבוּ מֵאַרְצוֹת גָּלוּתָם, יָשְׁבוּ לָהֶם לָבֶטַח בְּאַרְצָם וְאֵין מַחֲרִיד.

ט) **וְעָלִיתָ כַּשֹּׁאָה תָבוֹא** — וְאָז תַּעֲלֶה עֲלֵיהֶם פִּתְאֹם בִּסְעָרַת זַעַם. צִיּוּר מַתְאִים לְהִתְנַפְּלוּת הַמְּהִירָה שֶׁל פָּרָשֵׁי הַסְּקִיתִים הַפְּרָאִים. **כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ תִּהְיֶה** — בִּגְדוּדֶיךָ הָרַבִּים תְּכַסֶּה כְּעָנָן זֶה אֶת עֵין כָּל הָאָרֶץ. **אוֹתָךְ** — אִתְּךָ.

י'—ט"ז) מַחֲשֶׁבֶת גּוֹג הָרָעָה.

י'—י"א) מַסַּע גּוֹג לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַתְאִים אָמְנָם לִרְצוֹנוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (ד'). אֲבָל הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן הַזֶּה יִפָּגֵשׁ הַפַּעַם עִם רְצוֹנוֹ הַשָּׁפָל שֶׁל גּוֹג הַשּׁוֹאֵף „לִשְׁלֹל שָׁלָל וְלָבֹז בַּז". **אֶרֶץ פְּרָזוֹת** — אֶרֶץ שֶׁעָרֶיהָ אֵינָן בְּצוּרוֹת, בִּשְׁבִיל שֶׁיּוֹשְׁבֶיהָ בְּטוּחִים מִפַּחַד אוֹיֵב. **אָבוֹא הַשֹּׁקְטִים** — אָבוֹא עַל תּוֹשָׁבִים שׁוֹקְטִים. וְיֵקַל לוֹ מְאֹד לְהַכְנִיעָם.

יב) **לְהָשִׁיב יָדְךָ** — אֵין זֶה נִמְשָׁךְ אֶל „וְאָמַרְתָּ" (י"א), וַיהוָה הוּא הָאֹמֵר זֹאת: אַתָּה רוֹצֶה לָשִׂים יָדְךָ עוֹד פַּעַם

הֶעָרוֹת

וְהִיא מֵעַמִּים הוּצָאָה — זוֹהִי הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת. יא) **אֶעֱלֶה עַל אֶרֶץ פְּרָזוֹת** — זֶה סוֹתֵר לַיִּעוּד הָאָמוּר לְמַעְלָה (ל"ו, ל"ה): „וְהֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת... בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ". וְנִרְאִים הַדְּבָרִים, שֶׁהַצִּיּוּר כָּאן מַתְאִים יוֹתֵר לָאִידֵאָלוֹ שֶׁל נְבִיאֵנוּ.

קָהָל רָב, צִנָּה וּמָגֵן, תֹּפְשֵׂי חֲרָבוֹת כֻּלָּם. ה פָּרַס, כּוּשׁ וּפוּט
אִתָּם; כֻּלָּם מָגֵן וְכוֹבַע. ו גֹּמֶר וְכָל־אֲגַפֶּיהָ, בֵּית תּוֹגַרְמָה,
יַרְכְּתֵי צָפוֹן וְאֶת־כָּל־אֲגַפָּיו; עַמִּים רַבִּים אִתָּךְ. ז הִכֹּן וְהָכֵן
לְךָ, אַתָּה וְכָל־קְהָלֶךָ הַנִּקְהָלִים עָלֶיךָ; וְהָיִיתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר.
ח מִיָּמִים רַבִּים תִּפָּקֵד; בְּאַחֲרִית הַשָּׁנִים תָּבוֹא אֶל־אֶרֶץ
מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֶרֶב, מְקֻבֶּצֶת מֵעַמִּים רַבִּים, עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל,

בֵּאוּר

מְאֹד. קָהָל רָב — מַחֲנֶה גָּדוֹל. צִנָּה וּמָגֵן... — בְּצִנָּה וּמָגֵן, כְּלוֹמַר: מְזֻיָּנִים בִּשְׁלָטִים וּמָגִנִּים.

ה) אֲבָל עִם עַמֵּי הַצָּפוֹן הָאֵלֶּה יָבֹאוּ גַּם מֵעַמֵּי הַמִּזְרָח — פָּרַס — וְהַדָּרוֹם: כּוּשׁ וּפוּט... כֻּלָּם מָגֵן וְכוֹבַע — בְּמָגִנִּים וְכוֹבָעִים, עֲרוּכִים לַמִּלְחָמָה.

ו) גֹּמֶר — עַם הַקִּימֶרִיִּים, שֶׁיָּשְׁבוּ בְּקַדְמַת אַסְיָה הַקְּטַנָּה, בְּקַפַּדוֹקְיָה. הָאַרְמֵנִים קָרְאוּ לָהּ: גַּמִּיר, וְנִזְכְּרָה גַּם בִּכְתֹבֶת אַשּׁוּרְבָּנִיפַּל בְּשֵׁם גִּמּוּר. וְכָל אֲגַפֶּיהָ — וְכָל גְּדוּדֵי צִבְאוֹתֶיהָ. בֵּית תּוֹגַרְמָה — הִיא אַרְמֶנְיָה. יַרְכְּתֵי צָפוֹן — וְהָעַמִּים הַיּוֹשְׁבִים בִּקְצוֹת הַצָּפוֹן. וְאֶת כָּל אֲגַפָּיו — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: „וְכָל אֲגַפָּיו".

ז) הִכֹּן וְהָכֵן לְךָ — הֱיֵה נָכוֹן וְהָכֵן לְךָ אֶת כָּל הַדָּרוּשׁ לַמִּלְחָמָה. וְהָיִיתָ לָהֶם לְמִשְׁמָר — „מִשְׁמָר" קוֹרְאִים לַגְּדוּד הַשּׁוֹמֵר עַל הַמַּחֲנֶה בַּלֵּילוֹת, כְּמוֹ: „הַחֲזִיקוּ הַמִּשְׁמָר" (יִרְמְיָהוּ נ"א, י"ב); וְהַכַּוָּנָה: אַתָּה תִּהְיֶה הַמְסַפֵּק וְהַמְּפַקֵּד עַל כָּל הָעַמִּים הָאֵלֶּה.

ח) מִיָּמִים רַבִּים תִּפָּקֵד — אַחֲרֵי עֲבֹר יָמִים רַבִּים תְּצֻוֶּה, תְּקַבֵּל אֶת הַפְּקֻדָּה מִמֶּנִּי לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עַל יִשְׂרָאֵל. אֶל (=עַל) אֶרֶץ מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֶרֶב — שֶׁהוּנַח לָהּ מֵחֶרֶב הָאוֹיֵב. וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: מְשׁוֹבֶבֶת מֵחֹרֶב — שֶׁשָּׁבָה וְנִבְנְתָה מֵחָרְבָּנָהּ; וְכֵן: „וְחִדְּשׁוּ עָרֵי חֹרֶב" (יְשַׁעְיָהוּ ס"א, ד'). מְקֻבֶּצֶת מֵעַמִּים רַבִּים — הַשֵּׁם „אֶרֶץ" בָּא כָּאן גַּם

הֶעָרוֹת

ח) תִּפָּקֵד — פֹּעַל פקד בָּא גַּם בְּהוֹרָאַת קַבֵּל פְּקֻדָּה וְהִתְמַנּוּת; כְּמוֹ: „וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם אַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת" (יִרְמְיָהוּ ט"ו, ג'). מְשׁוֹבֶבֶת — פֻּעַל. לְפִי הַפֵּרוּשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא בְּמוּבַן „בְּשׁוּבָה וָנַחַת" (יְשַׁעְיָהוּ ל', ט"ו).

קַדְמוֹנִים, בְּיַד עֲבָדַי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל, הַנִּבְּאִים בַּיָּמִים הָהֵם
שָׁנִים, לְהָבִיא אֹתְךָ עֲלֵיהֶם. יח וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא, בְּיוֹם בּוֹא
גוֹג עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה, תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי;
יט וּבְקִנְאָתִי בְאֵשׁ־עֶבְרָתִי דִּבַּרְתִּי, אִם־לֹא בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה
רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל. כ וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי דְּגֵי הַיָּם וְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה, וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאֲדָמָה, וְכֹל
הָאָדָם, אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה; וְנֶהֶרְסוּ הֶהָרִים, וְנָפְלוּ
הַמַּדְרֵגוֹת, וְכָל־חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל. כא וְקָרָאתִי עָלָיו לְכָל־הָרַי
חֶרֶב, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה; חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה. כב וְנִשְׁפַּטְתִּי
אִתּוֹ בְּדֶבֶר וּבְדָם; וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ, אֵשׁ וְגָפְרִית
אַמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֲגַפָּיו, וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ.

בֵּאוּר

וְהַוְּלְגַּטָּה חֲסֵרָה הִא הַשְּׁאֵלָה. דִּבַּרְתִּי... בְּיַד עֲבָדַי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל – הַנָּבִיא מְכַוֵּן אוּלַי עַל נְבוּאוֹת צְפַנְיָה (ג׳, ח׳) וְיִרְמְיָהוּ (ג׳ – ו׳). שָׁנִים – בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת. לְהָבִיא... – שֶׁאָבִיא אוֹתְךָ עֲלֵיהֶם, נְבוּאוֹת שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ עַד כֹּה.

יח) תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי – בְּ„אַפִּי" = בַּחֲמָתִי. מִפְּנֵי הַהַגְשָׁמָה הַיְתֵרָה שֶׁבַּמִּבְטָא הַזֶּה הִשְׁמִיטוּ הַשִּׁבְעִים אֶת הַמִּלָּה „בְּאַפִּי".

יט) רַעַשׁ גָּדוֹל – רַעַשׁ אֲדָמָה, אוֹת לְזַעַם הָאֱלֹהִים. הַמַּדְרֵגוֹת – הַמַּעֲלוֹת הַחֲצוּבוֹת בְּסַלְעֵי הֶהָרִים לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם.

כא) וְקָרָאתִי עָלָיו – נֶגְדּוֹ. לְכָל הָרַי – עַל כָּל הָרַי. חֶרֶב – אֶת הַחֶרֶב לְהַשְׁמִידוֹ. חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה – לֹא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָאִכָּרִים וְהָרוֹעִים יִלָּחֲמוּ בָהֶם, אֶלָּא הֵם בְּעַצְמָם יִלָּחֲמוּ אִישׁ בְּאָחִיו. רַעַשׁ הָאֲדָמָה יַפִּיל עֲלֵיהֶם אֵימָה נוֹרָאָה, עַד שֶׁיָּקוּמוּ וְיַשְׁמִידוּ אִישׁ אֶת אָחִיו.

כב) וְגֶשֶׁם שׁוֹטֵף – שֶׁל גָּפְרִית וָאֵשׁ. וְאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ – אַבְנֵי בָרָד, מַחֲזוֹת טִבְעִיִּים הַמְלַוִּים אֶת רַעַשׁ הָאֲדָמָה.

מִקְנֶה וְקִנְיָן, יֹשְׁבֵי עַל־טַבּוּר הָאָרֶץ. יג שְׁבָא וּדְדָן וְסֹחֲרֵי
תַרְשִׁישׁ וְכָל־כְּפִירֶיהָ יֹאמְרוּ לְךָ: הֲלִשְׁלֹל שָׁלָל אַתָּה בָא,
הֲלָבֹז בַּז הִקְהַלְתָּ קְהָלֶךָ; לָשֵׂאת כֶּסֶף וְזָהָב, לָקַחַת מִקְנֶה
וְקִנְיָן, לִשְׁלֹל שָׁלָל גָּדוֹל? יד לָכֵן הִנָּבֵא, בֶן־אָדָם, וְאָמַרְתָּ
לְגוֹג: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הֲלֹא בַּיּוֹם הַהוּא, בְּשֶׁבֶת עַמִּי
יִשְׂרָאֵל לָבֶטַח, תֵּדָע. טו וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ, מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן, אַתָּה
וְעַמִּים רַבִּים אִתָּךְ; רֹכְבֵי סוּסִים כֻּלָּם, קָהָל גָּדוֹל וְחַיִל רָב.
טז וְעָלִיתָ עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל כֶּעָנָן לְכַסּוֹת הָאָרֶץ; בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים תִּהְיֶה, וַהֲבִיאוֹתִיךָ עַל־אַרְצִי, לְמַעַן דַּעַת הַגּוֹיִם אֹתִי
בְּהִקָּדְשִׁי בְךָ לְעֵינֵיהֶם, גּוֹג.
יז כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: הַאַתָּה־הוּא אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי בְּיָמִים

בֵּאוּר

[הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה עָשָׂה זֹאת אוֹיֵב אַחֵר] עַל חֳרָבוֹת, שֶׁנּוֹשְׁבוּ וְנִבְנוּ כְּבָר, לְהַחֲרִיבָן. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לְהָשִׁיב יָדְ י״ וְהֵם הַמְשֵׁךְ דִּבְרֵי גוֹג. עֹשֶׂה מִקְנֶה וְקִנְיָן — עוֹסֵק בְּגִדּוּל צֹאן וּבָקָר וּבִשְׁאָר קִנְיָנִים שֶׁלְּעַם אִכָּרִים, וַיִּמְצָא לוֹ שָׁלָל רָב. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַעַסְקוּ אֵפוֹא בְּמִסְחָר, אֶלָּא בְּגִדּוּל צֹאן וּבַעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה. יוֹשְׁבֵי עַל טַבּוּר הָאָרֶץ — עַל הֶהָרִים הַגְּבֹהִים, כְּלוֹמַר: בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֶרֶץ הָרִים.

יג) עִם הַצָּבָא הַיּוֹצֵא לַמִּלְחָמָה הָיוּ הֹלְכִים סוֹחֲרֵי עֲבָדִים, שֶׁהָיוּ קוֹנִים מֵהֶם אֶת הַשְּׁבוּיִם. וְכָל כְּפִירֶיהָ — כָּל גְּדוֹלֶיהָ הַשּׁוֹאֲפִים לְבֶצַע כִּכְפִיר לַטָּרֶף. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְכָל רֹכְלֶיהָ״. שְׁבָא וּדְדָן... — כָּל הָעַמִּים הַסּוֹחֲרִים, בִּרְאוֹתָם אֶת גּוֹג מֵכִין עַצְמוֹ לַמִּלְחָמָה, פּוֹנִים אֵלָיו בִּשְׁאֵלוֹת לְמַטְּרַת מַסָּעוֹ, אוּלַי יוּכְלוּ גַּם הֵמָּה לְהִסָּפֵחַ אֶל מַחֲנֵהוּ.

יד) תֵּדָע — אֵין לָזֶה שׁוּם מוּבָן; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: תֵּעֹר, וְנִמְשָׁךְ אֶל הַפָּסוּק הַבָּא: (ט״ו) „תֵּעֹר וּבָאתָ מִמְּקוֹמְךָ״.

י״ז — כ״ג) מִשְׁפַּט אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל גּוֹג.

יז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה — הַשִּׁבְעִים מוֹסִיפִים כָּאן: „לְגוֹג״. הַאַתָּה הוּא... — הֲלֹא אַתָּה הוּא. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים

ה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל; כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.
ו וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּמָגוֹג וּבְיֹשְׁבֵי הָאִיִּים לָבֶטַח; וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה. ז וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אַחֵל
אֶת־שֵׁם־קָדְשִׁי עוֹד; וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם, כִּי־אֲנִי יְהוָה קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל.
ח הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה; הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי.
ט וְיָצְאוּ יֹשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִעֲרוּ וְהִשִּׂיקוּ בְּנֶשֶׁק וּמָגֵן וְצִנָּה,
בְּקֶשֶׁת וּבְחִצִּים וּבְמַקֵּל יָד וּבְרֹמַח; וּבִעֲרוּ בָהֶם אֵשׁ שֶׁבַע
שָׁנִים. י וְלֹא־יִשְׂאוּ עֵצִים מִן־הַשָּׂדֶה, וְלֹא יַחְטְבוּ מִן־הַיְּעָרִים,
כִּי בַנֶּשֶׁק יְבַעֲרוּ־אֵשׁ; וְשָׁלְלוּ אֶת־שֹׁלְלֵיהֶם, וּבָזְזוּ אֶת־בֹּזְזֵיהֶם,
נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

בֵּאוּר

נוֹרָא בְּעֵינֵי הַקַּדְמוֹנִים.

ו) **וְשִׁלַּחְתִּי אֵשׁ בְּמָגוֹג** — וְהַמְּעַט שֶׁיִּפְּלוּ כָּל צִבְאוֹת גּוֹג עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי יְהוָה יְשַׁלַּח אֵשׁ גַּם בְּמָגוֹג, אֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ הָרְחוֹקָה. **וּבְיֹשְׁבֵי הָאִיִּים** — „אִי" קוֹרְאִים גַּם לְחוֹף הַיָּם: „יוֹשֵׁב הָאִי הַזֶּה" (יְשַׁעְיָהוּ כ', ו') וְהַכַּוָּנָה אוּלַי לְיוֹשְׁבֵי חוֹף הַיָּם הַשָּׁחוֹר, מוֹלֶדֶת תּוּבַל וָמֶשֶׁךְ, שִׁבְטֵי הַסְּקִתִּים. אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ אֵפוֹא כֵּאלֹהֵי הָעַמִּים, שֶׁמְּיַחֲסִים לָהֶם כֹּחַ וְשִׁלְטוֹן אַךְ בְּאַרְצָם הֵם. אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם, וְיָדוֹ הַחֲזָקָה תִּמְצָא אֶת אוֹיְבָיו גַּם בְּאַרְצָם הָרְחוֹקָה. וְיָדְעוּ, כִּי אֲנִי יְהוָה — אֱלֹהֵי עוֹלָם.

ז) **וְלֹא אַחֵל...** — וְלֹא אֶתֵּן אֶת שְׁמִי לְהִתְחַלֵּל בַּגּוֹיִם.

ט) **וְיָצְאוּ יֹשְׁבֵי עָרֵי יִשְׂרָאֵל** — אֶל מְקוֹם מַחֲנֵה הָאוֹיֵב. **וּבִעֲרוּ** — וְהִבְעִירוּ אֵשׁ. **וְהִשִּׂיקוּ** — תַּנּוּרֵיהֶם — **בְּנֶשֶׁק...** — וְהַנָּבִיא פּוֹרֵט כָּאן שִׁבְעָה מִינֵי נֶשֶׁק. צִנָּה — מָגֵן גָּדוֹל. וּמַקֵּל־יָד — מִין נֶשֶׁק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מַקֵּל שֶׁהַפָּרָשׁ דּוֹפֵק בּוֹ בְּסוּסוֹ. לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִהְיֶה עוֹד צֹרֶךְ בְּנֶשֶׁק, כִּי לֹא תִהְיֶה עוֹד מִלְחָמָה בְּאַרְצָם; וְגַם הַפַּעַם אַךְ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ יִלָּחֵם בְּאוֹיְבֵיהֶם; וְעַל כֵּן יְשַׁמֵּשׁ לָהֶם הַנֶּשֶׁק רַק לְהַסָּקָה. הָרוֹמָאִים הָיוּ שׂוֹרְפִים אֶת הַנֶּשֶׁק, שֶׁשָּׁלְלוּ מֵאוֹיְבֵיהֶם, לִכְבוֹד וְלִקְרַן אֱלִילָם. **שֶׁבַע שָׁנִים** — כָּל כַּךְ גָּדוֹל יִהְיֶה מַחֲנֵה הָאוֹיֵב בָּאָרֶץ.

כג וְהִתְגַּדִּלְתִּי וְהִתְקַדִּשְׁתִּי, וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים; וְיָדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה.

לט.

א וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, הִנָּבֵא עַל־גּוֹג וְאָמַרְתָּ: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יֱהוִה: הִנְנִי אֵלֶיךָ, גּוֹג, נְשִׂיא רֹאשׁ, מֶשֶׁךְ וְתֻבָל. ב וְשֹׁבַבְתִּיךָ
וְשִׁשֵּׁאתִיךָ, וְהַעֲלִיתִיךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן, וַהֲבִאוֹתִךָ עַל־הָרֵי
יִשְׂרָאֵל. ג וְהִכֵּיתִי קַשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאולֶךָ; וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינְךָ
אַפִּיל. ד עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל, אַתָּה וְכָל־אֲגַפֶּיךָ, וְעַמִּים
אֲשֶׁר אִתָּךְ; לְעֵיט צִפּוֹר כָּל־כָּנָף וְחַיַּת הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה.

בֵּאוּר

כג) וְהִתְגַּדִּלְתִּי וְהִתְקַדִּשְׁתִּי — אָז יַכִּירוּ הַכֹּל אֶת גָּדְלִי וְאֶת קָדְשָׁתִי, כְּלוֹמַר: אֶת אֱלָהוּתִי הַיְחִידָה בָּעוֹלָם תַּכְלִית הַנְהָגָתִי בַּהִסְטוֹרְיָה הָעוֹלָמִית

פֶּרֶק לט.

נְבוּאָה שְׁנִיָּה עַל גּוֹג (א׳–ט״ז).

ב) וְשִׁשֵּׁאתִיךָ — [=וְשִׁאשֵׁאתִיךָ] אַרְעִישְׁךָ כְּמוֹ שֶׁמַּרְעִישִׁים אֶת הַסּוּס לְהָחִישׁ צְעָדָיו (רְאֵה הֶעָרוֹת).

ג) וְהִכֵּיתִי קַשְׁתְּךָ — הַנֶּשֶׁק הָרָאשִׁי שֶׁל הַסְּקִתִּים הָיָה — הַקֶּשֶׁת וְהַחִצִּים (רְאֵה מָבוֹא לְפֶרֶק ל״ח). מִיַּד שְׂמֹאולֶךָ — אֶת הַקֶּשֶׁת מַחֲזִיקִים בַּיָּד הַשְּׂמָאלִית וּמְכוֹנְנִים אֶת הַחֵץ עַל הַיֶּתֶר בַּיָּד הַיְמָנִית.

ד) עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפֹּל — וּקְבוּרָה לֹא תִהְיֶה לְךָ; זֶה הָיָה הָעֹנֶשׁ הַיּוֹתֵר

הֶעָרוֹת

ב) וְשִׁשֵּׁאתִיךָ — מְקוֹרוֹ שׁוֹא, אָחִי זוּעַ, וְהוּא פֹּעַל כָּפוּל (פִּלְפֵּל): שַׁאשֵׁא, כְּמוֹ זַעְזֵעַ, וְעִקָּרוֹ: וְשִׁאשֵׁאתִיךָ. כְּמוֹ: „וְטֵאטֵאתִיהָ״ מִמְּקוֹר טוֹא, וּפֵרוּשׁוֹ: אֲעוֹרֵר אוֹתְךָ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁמְּקוֹרוֹ שָׁאָה=רָעַשׁ, וְהַפֹּעַל שַׁאשֵׁא, כְּמוֹ: שַׁעֲשֵׁעַ מִן שָׁעָה; וּפֵרוּשׁוֹ: אַרְעִישְׁךָ; וְזֶה מַתְאִים יוֹתֵר לַפֹּעַל „וְשׁוֹבַבְתִּיךָ״=אֶעֶשְׂךָ שׁוֹבָב.

אֶת־הַנּוֹתָרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ; מִקְצֵה שִׁבְעָה חֳדָשִׁים
יַחְקֹרוּ. טו וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ, וְרָאָה עֶצֶם אָדָם, וּבָנָה
אֶצְלוֹ צִיּוּן; עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל־גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג.
טז וְגַם שֶׁם־עִיר הֲמוֹנָה; וְטִהֲרוּ הָאָרֶץ.
יז וְאַתָּה, בֶן־אָדָם, כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה: אֱמֹר לְצִפּוֹר
כָּל־כָּנָף וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה: הִקָּבְצוּ וָבֹאוּ, הֵאָסְפוּ מִסָּבִיב
עַל־זִבְחִי, אֲשֶׁר אֲנִי זֹבֵחַ לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל;

בֵּאוּר

מִקְצֵה שִׁבְעָה חֳדָשִׁים יַחְקֹרוּ — אַחֲרֵי עֲבֹר שִׁבְעַת הַחֳדָשִׁים שֶׁל הַקְּבוּרָה בֶּהָמוֹן עַל יְדֵי עַם הָאָרֶץ, יֵלְכוּ „אַנְשֵׁי־תָמִיד" אֵלֶּה לְחַפֵּשׂ אֶת הַנּוֹתָרִים.

טו) בַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם דֻּבַּר עַל אַנְשֵׁי הַתָּמִיד בִּכְלָל, שֶׁתְּעוּדָתָם לִקְבֹּר אֶת הַנּוֹתָרִים. וְכָאן הוּא מְבָאֵר, כִּי אַנְשֵׁי הַתָּמִיד יֵחָלְקוּ לְעוֹבְרִים בָּאָרֶץ לְחַפֵּשׂ עַצְמוֹת הַמֵּתִים הַנּוֹתָרִים, וְלִמְקַבְּרִים מַה שֶּׁמָּצְאוּ הָעוֹבְרִים. וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ — מֵ„אַנְשֵׁי הַתָּמִיד" הָאֲמוּרִים (י"ד). וְרָאָה — וְכָל אֶחָד מֵהֶם שֶׁיִּרְאֶה — עֶצֶם אָדָם — שֶׁלֶד אָדָם. וּבָנָה אֶצְלוֹ — אֵצֶל הַשֶּׁלֶד — צִיּוּן — יַעֲמִיד אֶצְלוֹ סִמָּן שֶׁיֵּרָאֶה מֵרָחוֹק. עַד קָבְרוּ... — וְהַצִּיּוּן הַזֶּה יַעֲמֹד עַד שֶׁיָּבֹאוּ הַמְקַבְּרִים.

טז) וְגַם שֶׁם־עִיר הֲמוֹנָה — מִלְּבַד הַשֵּׁם „גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג", שֶׁיִּשָּׁאֵר לַמְּזֻכֶּרֶת, תִּקָּרֵא גַם עִיר אַחַת, חֲדָשָׁה אוֹ יְשָׁנָה, בְּשֵׁם הֲמוֹנָה, לְזֵכֶר מַפֶּלֶת גּוֹג וַהֲמוֹנוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְגַם שָׁם עַם הֲמוֹנָה", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל הַמֵּתִים הַשּׁוֹכְבִים בְּקִבְרֵיהֶם: „נָמוּ שְׁנָתָם" (תְּהִלִּים ע"ו, ו').

י"ז — כ"ט) צִיּוּר חָדָשׁ לְמַפֶּלֶת גּוֹג. צִיּוּר שֶׁל זֶבַח מִשְׁפָּחָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁזֶּה הוּא הַמֶּשֶׁךְ יָשָׁר לְפָסוּק ח', וְהַפְּסוּקִים ט' — ט"ז הֵם הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת, וְאֵינָהּ לִיחֶזְקֵאל.

יז) עַל זִבְחִי — כָּל זֶבַח הָיָה בְּעִקָּרוֹ זֶבַח מִשְׁפָּחָה, שֶׁחֵלֶק מִמֶּנּוּ, הַחֵלֶב וְהַדָּם, נִקְרַב לַגָּבֹהַּ, וְאֶת הַבָּשָׂר אָכַל הָאִישׁ הַזּוֹבֵחַ עִם „הַקְּרוּאִים", שֶׁהִזְמִין אֵלָיו. זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל — בִּזְמַן

הֶעָרוֹת

יז) הֵאָסְפוּ... עַל זִבְחִי — רְאֵה שְׁמוּאֵל א' ט', י"ג; ט"ז, ה'; שְׁמוּאֵל ב' ו', י"ט; ט"ו, י"א.

יא וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶתֵּן לְגוֹג מְקוֹם־שָׁם קֶבֶר בְּיִשְׂרָאֵל,
גֵּי הָעֹבְרִים קִדְמַת הַיָּם, וְחֹסֶמֶת הִיא אֶת־הָעֹבְרִים; וְקָבְרוּ
שָׁם אֶת־גּוֹג וְאֶת־כָּל־הֲמוֹנֹה, וְקָרְאוּ: גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג. יב וּקְבָרוּם
בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן טַהֵר אֶת־הָאָרֶץ, שִׁבְעָה חֳדָשִׁים. יג וְקָבְרוּ
כָּל־עַם הָאָרֶץ, וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הִכָּבְדִי; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.
יד וְאַנְשֵׁי תָמִיד יַבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ, מְקַבְּרִים אֶת־הָעֹבְרִים

בֵּאוּר

יא) מְקוֹם שָׁם קֶבֶר — מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שֵׁם קֶבֶר. לְאַחַר שֶׁיִּתְגַּלְגְּלוּ פִּגְרֵיהֶם יָמִים רַבִּים עַל הֶהָרִים וְהָיוּ לְמַאֲכָל לְחַיּוֹת הַשָּׂדֶה (ד'), יֵאָסְפוּ סוֹף סוֹף אֶת עַצְמוֹתֵיהֶם לִקְבוּרָה. גֵּי הָעֹבְרִים [=הָעֲבָרִים] קִדְמַת הַיָּם — הַגַּיְא שֶׁבֵּין הָרֵי הָעֲבָרִים בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִמִּזְרָח לְיָם הַמֶּלַח. הַקֶּבֶר לֹא יִהְיֶה אֵפוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְטַמְּאָהּ, אֶלָּא בְּאֶרֶץ מוֹאָב הַקְּרוֹבָה. וְחוֹסֶמֶת הִיא אֶת הָעֹבְרִים — וְסוֹגֶרֶת הִיא [הַשֵּׁם „גַּיְא" בָּא כָּאן בְּמִין נְקֵבָה] אֶת הַדֶּרֶךְ בְּעַד הָעוֹבְרִים שָׁם, בִּהְיוֹתָהּ לְקֶבֶר לְפִגְרֵי מַחֲנֵה הָאוֹיֵב. וְקָרְאוּ — לְגֵי הָעֲבָרִים — גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג.

יב) לְמַעַן טַהֵר אֶת הָאָרֶץ — מִטֻּמְאַת עַצְמוֹת הַמֵּתִים. שִׁבְעָה חֳדָשִׁים — יַעַסְקוּ בִּקְבוּרָתָם, כִּי רַבִּים יִהְיוּ. גַּם כָּאן בָּא הַמִּסְפָּר שִׁבְעָה.

יג) וְקָבְרוּ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ גַּם כָּאן: וּקְבָרוּם. כָּל עַם הָאָרֶץ — כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ יִהְיוּ עֲסוּקִים בִּקְבוּרָתָם. וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הִכָּבְדִי — יוֹם עֲשׂוֹתִי בָהֶם שְׁפָטִים יִהְיֶה לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

יד) אֲבָל גַּם לְאַחַר שֶׁתִּגָּמֵר קְבוּרַת הֲמוֹנֵי הַפְּגָרִים עַל יְדֵי עַם הָאָרֶץ, יִמָּצְאוּ עוֹד בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בָּאָרֶץ פְּגָרִים בּוֹדְדִים, שֶׁכְּדֵי לְטַהֵר אֶת הָאָרֶץ לְגַמְרֵי דָּרוּשׁ יִהְיֶה לְהָבִיא גַּם אוֹתָם לִקְבוּרָה. לְצֹרֶךְ זֶה יַבְדִּילוּ וְיַפְקִידוּ אֲנָשִׁים קְבוּעִים, שֶׁיַּעַבְרוּ בָּאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִן הַפְּגָרִים. „אַנְשֵׁי תָמִיד" אֵלֶּה יֵחָלְקוּ לִשְׁנַיִם: חֵלֶק מֵהֶם יִהְיוּ עוֹבְרִים בָּאָרֶץ לְחַפֵּשׂ אֶת עַצְמוֹת הַפְּגָרִים; וְכַאֲשֶׁר יִמְצְאוּ עֶצֶם אָדָם, יַעֲמִידוּ אֶצְלָהּ צִיּוּן שֶׁיֵּרָאֶה מֵרָחוֹק, וְהַחֵלֶק הַשֵּׁנִי יִהְיוּ מְקַבְּרִים, כְּלוֹמַר: יַאַסְפוּ אֶת עַצְמוֹת הַמֵּתִים וִיקַבְּרוּם בַּקֶּבֶר הַכְּלָלִי, בְּ„גֵיא הֲמוֹן גּוֹג". וְאַנְשֵׁי תָמִיד — אֲנָשִׁים הָעוֹבְרִים בִּתְמִידוּת. מְקַבְּרִים (אֶת הָעוֹבְרִים) אֶת הַנּוֹתָרִים — הַמִּלִּים „אֶת הָעוֹבְרִים" חֲסֵרִים בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים; וּבִמְקוֹם „מְקַבְּרִים" קָרְאוּ: לְקַבֵּר.

אֹיְבֵיהֶם; וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם רַבִּים. כח וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם, בְּהַגְלוֹתִי אוֹתָם אֶל־הַגּוֹיִם, וְכִנַּסְתִּים אֶל־
אַדְמָתָם; וְלֹא־אוֹתִיר עוֹד מֵהֶם שָׁם. כט וְלֹא־אַסְתִּיר עוֹד פָּנַי
מֵהֶם, אֲשֶׁר שָׁפַכְתִּי אֶת־רוּחִי עַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.

מ.

א בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בֶּעָשׂוֹר

בֵּאוּר

כט) אֲשֶׁר שָׁפַכְתִּי... — יַעַן כִּי | שָׁפַכְתִּי אֶת רוּחִי עֲלֵיהֶם

קֹבֶץ שְׁלִישִׁי.

תָּכְנִית סִדְרֵי מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל וַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים לֶעָתִיד לָבוֹא.

(פִּרְקֵי מ׳ – מ״ח).

א. תָּכְנִית הַמִּקְדָּשׁ וַחֲנֻכָּתוֹ (מ׳ – מ״ג).

פֶּרֶק מ.

א׳ – ד׳) מָבוֹא. א׳) זְמַן הַחִזָּיוֹן. בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ — לְגָלוּת יְהוֹיָכִין, הִיא שְׁנַת 573 לִפְנֵי סְפִירַת הַנּוֹצְרִים. נְבוּאָה זוֹ הִיא אֵפוֹא הָאַחֲרוֹנָה בִּזְמַנָּהּ בְּכָל נְבוּאוֹת יְחֶזְקֵאל, מִלְּבַד הַקֶּטַע הַנְּבוּאִי הַקָּטָן עַל מִצְרַיִם (לְמַעְלָה כ״ט, י״ז – כ״א), שֶׁזְּמַנּוֹ בְּעֶשְׂרִים וָשֶׁבַע לְגָלוּת יְהוֹיָכִין, וְהוּא מְאֻחָר מִנְּבוּאָה זוֹ בִּשְׁתֵּי שָׁנִים. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה — מִבְטָא זֶה בָּא רַק פַּעַם אַחַת, כָּאן, בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה, לְפִי הַמָּסֹרֶת הָעַתִּיקָה בְּיוֹתֵר, בְּרֵאשִׁית הַסְּתָו, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָאִכָּרִים; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „חַג הָאָסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה" (שְׁמוֹת כ״ג, ט״ז); „וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה" (שָׁם ל״ד, כ״ב). כְּשֶׁהַשָּׁנָה מַשְׁלִימָה אֶת הַקָּפָתָהּ, וְשָׁנָה חֲדָשָׁה מַתְחִילָה; וְהוּא בְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי. לְעֻמַּת זֹאת הִכְרִיעָה הַמָּסֹרֶת הַלְּאֻמִּית שֶׁל יְצִיאַת־מִצְרַיִם, שֶׁחָלָה בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב, לַחְשֹׁב אוֹתוֹ לְ„רִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה". זֶה מַתְאִים לַמִּנְהָג הַבַּבְלִי, שֶׁשָּׁם חָשְׁבוּ אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב, עֵת שִׁוְיוֹן

וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר וּשְׁתִיתֶם דָּם. יח בְּשַׂר גִּבּוֹרִים תֹּאכֵלוּ וְדַם־
נְשִׂיאֵי הָאָרֶץ תִּשְׁתּוּ; אֵילִים, כָּרִים וְעַתּוּדִים, פָּרִים, מְרִיאֵי
בָשָׁן כֻּלָּם. יט וַאֲכַלְתֶּם־חֵלֶב לְשָׂבְעָה וּשְׁתִיתֶם דָּם לְשִׁכָּרוֹן;
מִזִּבְחִי אֲשֶׁר־זָבַחְתִּי לָכֶם. כ וּשְׂבַעְתֶּם עַל־שֻׁלְחָנִי סוּס וָרֶכֶב,
גִּבּוֹר וְכָל־אִישׁ מִלְחָמָה; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה. כא וְנָתַתִּי אֶת־כְּבוֹדִי
בַּגּוֹיִם; וְרָאוּ כָל־הַגּוֹיִם אֶת־מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי, וְאֶת־יָדִי
אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בָהֶם. כב וְיָדְעוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם; מִן־הַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה. כג וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם, כִּי בַעֲוֺנָם
גָּלוּ בֵית־יִשְׂרָאֵל, עַל אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי; וָאַסְתִּר פָּנַי מֵהֶם,
וָאֶתְּנֵם בְּיַד צָרֵיהֶם, וַיִּפְּלוּ בַחֶרֶב כֻּלָּם. כד כְּטֻמְאָתָם
וּכְפִשְׁעֵיהֶם עָשִׂיתִי אֹתָם; וָאַסְתִּר פָּנַי מֵהֶם. כה לָכֵן כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה: עַתָּה אָשִׁיב אֶת־שְׁבוּת* יַעֲקֹב, וְרִחַמְתִּי כָּל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל; וְקִנֵּאתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי. כו וְנָשׁוּ* אֶת־כְּלִמָּתָם וְאֶת־כָּל־
מַעֲלָם, אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי; בְּשִׁבְתָּם עַל־אַדְמָתָם לָבֶטַח וְאֵין
מַחֲרִיד. כז בְּשׁוֹבְבִי אוֹתָם מִן־הָעַמִּים, וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מֵאַרְצוֹת

* שבית כתיב. * חסר אלף.

בֵּאוּר

קָדוּם הָיוּ זוֹבְחִים עַל הֶהָרִים (רְאֵה שְׁמוּאֵל א', ט'). וּשְׁתִיתֶם דָּם — זֶה מַזְכִּיר אֶת הַמִּנְהָג בִּתְקוּפָה קְדוּמָה, שֶׁבָּהּ הָיוּ מַקְרִיבִים מִן הַדָּם, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, אֶל הָאֱלָהוּת וְהָיוּ זוֹרְקִים מִמֶּנּוּ עַל הַמַּצֵּבָה, שֶׁהָאֱלָהוּת שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹכָהּ, וְאֶת שְׁאָר הַדָּם הָיוּ מַגִּישִׁים לַקְּרוּאִים, מַה שֶּׁהֵבִיא לִידֵי יַחַס קָרוֹב בֵּין הָאֱלָהוּת וּבֵין הַזּוֹבֵחַ וּקְרוּאָיו.

כג) וְכַאֲשֶׁר יִרְאוּ הָעַמִּים אֶת נִקְמָתִי הַגְּדוֹלָה בְּגוֹג וַהֲמוֹנוֹ, יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ, כִּי לֹא מִבְּלִי יְכֹלֶת לְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי נְתַתִּים בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם, כִּי אַךְ — בַּעֲוֺנָם גָּלוּ בֵית יִשְׂרָאֵל — וּבִשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ לִי, לֹא חָפַצְתִּי לְהוֹשִׁיעָם.

כו) וְנָשׁוּ — קְרָא: וְנָשׁוּ — וְשָׁכְחוּ.

כז) בְּשׁוֹבְבִי — בַּהֲשִׁיבִי.

מַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה נְחֹשֶׁת, וּפְתִיל־פִּשְׁתִּים בְּיָדוֹ וּקְנֵה הַמִּדָּה;
וְהוּא עֹמֵד בַּשָּׁעַר. ד וַיְדַבֵּר אֵלַי הָאִישׁ: בֶּן־אָדָם, רְאֵה
בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְּׁמָע, וְשִׂים לִבְּךָ לְכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה
אוֹתָךְ, כִּי לְמַעַן הַרְאוֹתְכָה הֻבָאתָה הֵנָּה; הַגֵּד אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־
אַתָּה רֹאֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל. ה וְהִנֵּה חוֹמָה מִחוּץ לַבַּיִת סָבִיב,
סָבִיב; וּבְיַד הָאִישׁ קְנֵה הַמִּדָּה, שֵׁשׁ אַמּוֹת בָּאַמָּה וָטֹפַח;

בֵּאוּר

כְּמַרְאֵה נְחֹשֶׁת — גופו נוצץ כִּנְחֹשֶׁת קָלָל. **וּפְתִיל פִּשְׁתִּים** — חֶבֶל שָׁזוּר מִפִּשְׁתִּים, חֶבֶל מִדָּה. **וּקְנֵה הַמִּדָּה** — הַחֶבֶל לִמְדִידַת שֶׁטַח גָּדוֹל, וְהַקָּנֶה לִמְדִידַת שֶׁטַח קָטָן, כְּגוֹן עֳבִי הַחוֹמָה, אֹרֶךְ הַשְּׁעָרִים וְרָחְבָּם. **וְהוּא עֹמֵד בַּשָּׁעַר** — בְּשַׁעַר הַצָּפוֹן, כִּי מִצַּד צָפוֹן בָּא.

ד) **הֻבָאתָה** — [=הוּבֵאתָ].

ה׳—כ״ז) תֵּאוּר הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. הַכָּתוּב מַתְחִיל בְּתֵאוּר תָּכְנִית הַמִּקְדָּשׁ. תֵּאוּר זֶה הוֹלֵךְ בְּהַדְרָגָה מִן הַחִיצוֹן אֶל הַפְּנִימִי.

ה) הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה: **וְהִנֵּה חוֹמָה** — פּוֹתֵחַ בְּתֵאוּר הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה הַמַּקֶּפֶת אֶת כָּל בִּנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ. הִיא חוֹמַת הַר הַבַּיִת. **מִחוּץ לַבַּיִת** — בְּשֵׁם „בַּיִת" קוֹרֵא הַנָּבִיא לַמִּקְדָּשׁ עִם כָּל בִּנְיָנָיו הַשּׁוֹנִים. **קְנֵה הַמִּדָּה שֵׁשׁ אַמּוֹת בָּאַמָּה וָטֹפַח** — הַנָּבִיא קוֹבֵעַ בָּרִאשׁוֹנָה אֹרֶךְ קְנֵה הַמִּדָּה שֶׁבְּיַד הָאִישׁ, כְּדֵי לְתָאֵר אַחֲרֵי כֵן בְּמִדָּה מְדֻיֶּקֶת אֶת כָּל הַבִּנְיָנִים בְּמִדַּת הַקָּנֶה: הַטֹּפַח = רֹחַב כַּף הַיָּד; כַּעֲשָׂרָה סֶנְטִימֶטְרִים. אֹרֶךְ קְנֵה הַמִּדָּה הָיָה שֵׁשׁ אַמּוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן הִיא בַּת אַמָּה רְגִילָה וָטֹפַח, כִּי הָיוּ אָז שְׁנֵי מִינֵי אַמָּה: שֶׁל שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְזֹאת אוֹמֶרֶת: שֶׁל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת, וְשֶׁל שִׁבְעָה טְפָחִים: שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה אֶצְבָּעוֹת, מְעַט יוֹתֵר מֵחֲצִי הַמֶּטֶר שֶׁלָּנוּ. הָאַמָּה הַגְּדוֹלָה הִיא הָעַתִּיקָה, שֶׁנִּדְחֲתָה מִן הַשִּׁמּוּשׁ בַּחַיִּים הַחֻלּוֹנִיִּים מִפְּנֵי הָאַמָּה הַקְּטַנָּה; וְרַק לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה הִשְׁתַּמְּשׁוּ בָהּ עוֹד [סוֹפֵר דִּבְרֵי הַיָּמִים (ב׳, ג׳, ג׳) קוֹרֵא לָהּ: „הַמִּדָּה הָרִאשׁוֹנָה"]. כֵּן הָיוּ אָז גַּם שְׁנֵי מִינֵי שֶׁקֶל לַמִּשְׁקָל: גָּדוֹל וְקָטָן; וְהַגָּדוֹל, שֶׁשִּׁמֵּשׁ אַךְ לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, נִקְרָא „שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" (שְׁמוֹת ל״ח, כ״ו). בְּחָרְבוֹת מֶמְפִיס [מוֹף] מָצְאוּ מִדּוֹת הָאֹרֶךְ הָעַתִּיקוֹת שֶׁל מִצְרַיִם, וְהִנֵּה גַּם שָׁם הָיוּ שְׁנֵי מִינֵי אַמָּה: הַגְּדוֹלָה כְּבַת שִׁבְעָה טְפָחִים = 525—528 מִילִימֶטֶר, וְהַקְּטַנָּה כְּבַת שִׁשָּׁה טְפָחִים = 450 מִילִימֶטֶר. גַּם בְּבָבֶל הָיוּ שְׁנֵי מִינֵי אַמּוֹת: הַגְּדוֹלָה [אַמַּת הַמֶּלֶךְ] בַּת 555 מִילִימֶטֶר, וְהַקְּטַנָּה בַּת 495

לַחֹדֶשׁ, בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחַר אֲשֶׁר הֻכְּתָה הָעִיר; בְּעֶצֶם
הַיּוֹם הַזֶּה הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה, וַיָּבֵא אֹתִי שָׁמָּה. ב בְּמַרְאוֹת
אֱלֹהִים הֱבִיאַנִי אֶל־אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וַיְנִיחֵנִי אֶל־הַר גָּבֹהַּ מְאֹד,
וְעָלָיו כְּמִבְנֵה עִיר מִנֶּגֶב. ג וַיָּבֵיא אוֹתִי שָׁמָּה, וְהִנֵּה אִישׁ,

בֵּאוּר

הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה לְרֵאשִׁית הַשָּׁנָה. כֹּה הָיוּ בָּעָם שְׁנֵי רָאשֵׁי שָׁנָה: חֹדֶשׁ נִיסָן הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאֶזְרָחִי, וְתִשְׁרֵי—רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַדָּתִי; וְחָגְגוּ אֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַדָּתִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי לִשְׁנַת־הָאֶזְרָחִים. וְלָאַחֲרוֹנָה, כְּשֶׁלָּקְחוּ הַחַיִּים הַדָּתִיִּים מְקוֹמָם שֶׁל הַחַיִּים הַמְּדִינִיִּים בָּעָם, חָזַר חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי לִהְיוֹת גַּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָאֶזְרָחִים בְּחַיֵּי הָעָם. **בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ** — נִרְאֶה, שֶׁבִּתְקוּפָה קְדוּמָה הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֹא בָּרִאשׁוֹן, כִּי אִם בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהָיָה גַּם יוֹם הַכִּפּוּרִים (רְאֵה וַיִּקְרָא כ"ה, ט'), וְאַחַר כֵּן הִתְחִילוּ לָחֹג חַג רֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּרִאשׁוֹן לְתִשְׁרֵי; וְהָעֲשִׂירִי בּוֹ הָיָה לְיוֹם כִּפּוּרִים בִּלְבַד. וְהַנָּבִיא מַטְעִים בְּכַוָּנָה („בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה"), כִּי חֲזוֹן הַתָּכְנִית הַחֲדָשָׁה לַחַיִּים הַמְּדִינִיִּים וְהַדָּתִיִּים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל הַשָּׁב לִתְחִיָּה בְּאַרְצוֹ, נִרְאָה אֵלָיו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה; כְּאוֹמֵר: עִם הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה יַתְחִילוּ הַחַיִּים הַחֲדָשִׁים לְיִשְׂרָאֵל. **הֻכְּתָה הָעִיר** — נֶחֶרְבָה יְרוּשָׁלַיִם. **הָיְתָה עָלַי יַד יְהוָה**—תְּקָפָה אוֹתִי הָאֶקְסְטָזָה הַנְּבוּאִית. **וַיָּבֵא אֹתִי** — הַנּוֹשֵׂא „יְהוָה". **שָׁמָּה** — אֶל „הָעִיר" הַנִּזְכֶּרֶת, לִירוּשָׁלָיִם.

ב) **בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים** — בֶּחָזוֹן בִּשְׁעַת הָאֶקְסְטָזָה, אֲבָל לֹא בְּפֹעַל. **הֱבִיאַנִי אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** — הַנָּבִיא קוֹרֵא כֵּן לְאֶרֶץ יְהוּדָה, יַעַן כִּי הוּא מְקַוֶּה, כִּי עַתָּה יִתְאַחֲדוּ שׁוּב כָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לְמַמְלָכָה אֶחָת. בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא מְחֻבָּרִים הַפְּסוּקִים א'—ב' יַחַד: „וַיָּבֵא אוֹתִי (שָׁמָּה) בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים (הֱבִיאַנִי) אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל"; וְהַמִּלִּים „שָׁמָּה", „הֱבִיאַנִי" אֵינָן. **וַיְנִיחֵנִי** — [=וַיַּנִּיחֵנִי]. **אֶל** [=עַל] **הַר גָּבֹהַּ מְאֹד** — הוּא הַר צִיּוֹן. זֶה מַזְכִּיר אֶת דִּבְרֵי יְשַׁעְיָהוּ: „נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית יְהוָה בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת" (שָׁם ב', ב'). **כְּמִבְנֵה עִיר** — קְבוּצַת בִּנְיָנִים רַבִּים; וְהַכַּוָּנָה לְבִנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ הַמְתֹאָרִים לְהַלָּן, וְלֹא לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁתְּהֵא בְנוּיָה הַרְחֵק מֵהַר צִיּוֹן כִּשְׁנֵי קִלוֹמֶטְרִים וָחֵצִי. **מִנֶּגֶב** — מִצַּד דָּרוֹם, כִּי הַנָּבִיא בָּא וּמַשְׁקִיף מִצַּד צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹמֵר: „שִׂים פָּנֶיךָ דֶּרֶךְ תֵּימָנָה וְהַטֵּף אֶל דָּרוֹם" (כ"א, ב'). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: מִנֶּגֶד.

ג) **וְהִנֵּה אִישׁ** — הָ„אִישׁ" הוּא, כַּמּוּבָן, שְׁלִיחוֹ שֶׁל מָקוֹם (רְאֵה לְמַעְלָה ט', ב').

בְּמַעֲלֹתָיו*, וַיָּמָד אֶת־סַף הַשַּׁעַר, קָנֶה אֶחָד רֹחַב, וְאֵת סַף
אֶחָד, קָנֶה אֶחָד רֹחַב. ז וְהַתָּא קָנֶה אֶחָד אֹרֶךְ וְקָנֶה אֶחָד רֹחַב,
וּבֵין הַתָּאִים חָמֵשׁ אַמּוֹת; וְסַף הַשַּׁעַר מֵאֵצֶל אֻלָם* הַשַּׁעַר
מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד. ח וַיָּמָד אֶת־אֻלָם הַשַּׁעַר מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד.
ט וַיָּמָד אֶת־אֻלָם הַשַּׁעַר שְׁמֹנֶה אַמּוֹת, וְאֵילָיו* שְׁתַּיִם אַמּוֹת;

* במעלתו כתיב. * נוסח אחר: אוּלָם. * ואילו כתיב.

בֵּאוּר

„כְּשֶׁבַע מַעֲלֹתָיו"; וְאָמְנָם הָיוּ לְשַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁבַע מַעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ לְשַׁעַר הַצָּפוֹן וְהַדָּרוֹם (כ"ב, כ"ו). הַמַּעֲלוֹת הַלָּלוּ הָיוּ בְּתַחְתִּית הַחוֹמָה, לִפְנֵי פֶּתַח הַשַּׁעַר; כִּי קַרְקַע הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה הָיָה גָּבֹהַּ מִשֶּׁטַח הַסְּבִיבָה, כְּגֹבַהּ שֶׁבַע הַמַּעֲלוֹת, בְּאַרְבַּע אַמּוֹת וַחֲמִישִׁית הָאַמָּה. **סַף הַשַּׁעַר** — הַמִּפְתָּן הַמּוּטָל בְּפֶתַח הַשַּׁעַר לְמַטָּה (רְאֵה צִיּוּר רִאשׁוֹן, אוֹת א'). **קָנֶה אֶחָד רֹחַב** — כַּעֳבִי הַחוֹמָה מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַפֶּתַח. רֹחַב הַסַּף הוּא כְּנֶגֶד אֹרֶךְ הַחוֹמָה, וְאָרְכּוֹ כְּנֶגֶד רָחְבָּהּ (רְאֵה צִיּוּר רִאשׁוֹן). **וְאֵת סַף אֶחָד** — וּמָדַד עוֹד סַף אֶחָד, הוּא הַסַּף הָעֶלְיוֹן, הַמַּשְׁקוֹף, וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: סַף — מְזוּזָה הַמְכַסָּה אֶת עֳבִי הַחוֹמָה מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַפֶּתַח. **וְאֵת סַף אֶחָד** — וְאֶת הַמְּזוּזָה אֲשֶׁר בְּצִדּוֹ הַשֵּׁנִי, וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חָסֵר הַמִּשְׁפָּט: „וְאֵת סַף אֶחָד...". וּבְנִרְאֶה הוּא כֶּפֶל בְּטָעוּת מִן הַמִּשְׁפָּט הַקּוֹדֵם.

ז) לִפְנִים מִפֶּתַח הַשַּׁעַר נִמְשַׁךְ כְּמִין פְּרוֹזְדוֹר אָרֹךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב; וּמִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַפְּרוֹזְדוֹר, מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם, שְׁלֹשָׁה תָּאִים (תָּא = חֶדֶר, לִשְׁכָּה). **וְהַתָּא...** — וְכָל תָּא — **קָנֶה אֶחָד** — שֵׁשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְקָנֶה רָחְבּוֹ, מְרֻבָּע (רְאֵה צִיּוּר רִאשׁוֹן). **וּבֵין הַתָּאִים חָמֵשׁ אַמּוֹת** — וּבֵין תָּא אֶחָד לַשֵּׁנִי הָיָה עַמּוּד („אַיִל") בְּרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת. הַתָּאִים הָאֵלֶּה הָיוּ בְּעַד הַלְוִיִּם הָעוֹמְדִים עַל מִשְׁמַרְתָּם לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַבָּאִים וְהַיּוֹצְאִים (רְאֵה לְהַלָּן מ"ד, י"א). **וְסַף הַשַּׁעַר...** — אַחֲרֵי הַתָּאִים יִהְיֶה סַף הַפֶּתַח הַשֵּׁנִי, שֶׁדֶּרֶךְ בּוֹ בָּאִים אֶל אוּלָם הַשַּׁעַר (רְאֵה צִיּוּר רִאשׁוֹן) וְגַם סַף זֶה, כַּסַּף הָרִאשׁוֹן, קָנֶה אֶחָד רָחְבּוֹ. **מֵהַבַּיִת** — לְצַד הַפְּנִים שֶׁל הַפְּרוֹזְדוֹר.

ח) כָּאן יֵשׁ טָעוּת סוֹפֵר, שֶׁבְּהַעְתִּיקוֹ אֶת הַמִּלִּים „אוּלָם הַשַּׁעַר", חָשַׁב שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּפָסוּק ז' וְגָמַר: „מֵהַבַּיִת קָנֶה אֶחָד" עוֹד פַּעַם; פָּסוּק זֶה מְיֻתָּר אֵפוֹא כֻּלּוֹ.

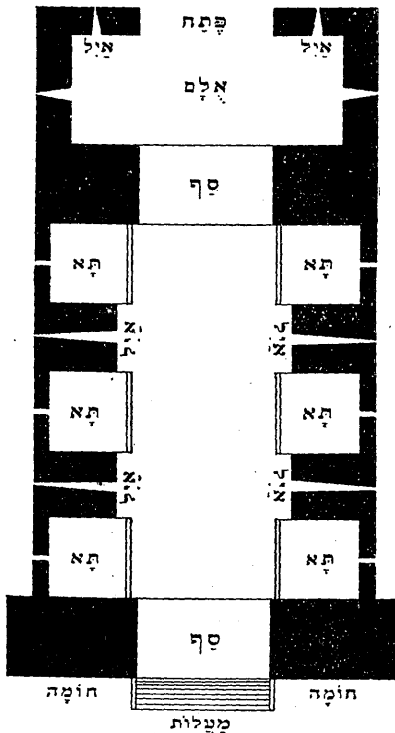
ט) **וַיָּמָד אֶת אוּלָם הַשַּׁעַר...** — לְצַד מַעֲרָב מִן הַסַּף הַשֵּׁנִי הָיָה אוּלָם = חֶדֶר גָּדוֹל וְרָחָב. מִדָּתוֹ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב שְׁמֹנֶה אַמּוֹת. **וְאֵילָיו** — עַמּוּדָיו מִשְּׁנֵי צִדֵּי

וַיָּמָד אֶת רֹחַב הַבִּנְיָן קָנֶה אֶחָד, וְקוֹמָה קָנֶה אֶחָד.
ו וַיָּבוֹא אֶל שַׁעַר, אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִימָה, וַיַּעַל

בֵּאוּר

מִילִימֶטֶר. וַיָּמָד — מָדַד. רֹחַב הַבִּנְיָן — עֳבִי הַחוֹמָה. קָנֶה אֶחָד — שֵׁשׁ אַמּוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּשְׁלֹשָׁה מֶטְרִים וָחֵצִי. וְקוֹמָה — וְגֹבַהּ הַחוֹמָה הָיָה גַּם הוּא — קָנֶה אֶחָד.

ו׳–ט״ו) שַׁעַר־הַמִּזְרָח הַחִיצוֹן. ו) וַיָּבוֹא אֶל שַׁעַר — מִן הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי, שֶׁעָמַד שָׁם (ג׳), בָּא אֶל שַׁעַר אַחֵר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וַיְבִיאֵנִי אֶל שַׁעַר",



צִיּוּר רִאשׁוֹן: הַשַּׁעַר הַחִיצוֹן.

פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִימָה — שֶׁפִּתְחוֹ לְצַד מִזְרָח. וַיַּעַל בְּמַעֲלוֹתָיו — הַשִּׁבְעִים קְרָאוּ:

וְאַמָּה־אַחַת גְּבוּל מִפֹּה; וְהַתָּא שֵׁשׁ־אַמּוֹת מִפּוֹ וְשֵׁשׁ אַמּוֹת
מִפּוֹ. יג וַיָּמָד אֶת־הַשַּׁעַר מִגַּג הַתָּא לְגַגּוֹ, רֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ
אַמּוֹת; פֶּתַח נֶגֶד פָּתַח. יד וַיַּעַשׂ אֶת־אֵילִים שִׁשִּׁים אַמָּה; וְאֶל־

בֵּאוּר

לִפְנֵי כָּל תָּא הָיְתָה גְּדֶרֶת בְּגֹבַהּ אַמָּה, שֶׁהִבְדִּילָה בֵּין הַתָּא וְהַמָּבוֹא שֶׁלְּפָנָיו, וְכֵן גַּם לַתָּא שֶׁמִּמּוּלוֹ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: **וּגְבוּל לִפְנֵי הַתָּאוֹת...** — שֶׁהַגְּדֶרֶת, אֲשֶׁר בִּקְצֵה כָּל תָּא, נִמְשְׁכָה בְּרֹחַב אַמָּה אֶל תּוֹךְ הַשַּׁעַר יוֹתֵר מֵהָאֵילִים שֶׁבֵּינֵיהֶם; וּמֵאַחֲרֵי שֵׁשׁ הָאַמּוֹת שֶׁל הַתָּא נִשְׁאֲרָה עוֹד אַמָּה לַעֳבִי הַכֹּתֶל הַחִיצוֹן. בְּאֹפֶן זֶה נִשְׁאַר רֶוַח בֵּין הַתָּאִים אַךְ אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְאַף בֵּין הָאֵילִים הָיָה רֶוַח שֶׁל „שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה" הָאָמוּר בַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם, כְּמוֹ שֶׁיְּבֹאַר בַּפָּסוּק הַבָּא. **וְהַתָּא שֵׁשׁ אַמּוֹת** — כְּלוֹמַר: שֵׁשׁ עַל שֵׁשׁ, כָּאָמוּר לְמַעְלָה.

יג) **וַיָּמָד אֶת הַשַּׁעַר** — אֶת רֹחַב כָּל בִּנְיַן הַשַּׁעַר, כְּלוֹמַר: הַמָּבוֹא עִם הַתָּאִים שֶׁמִּשְּׁנֵי עֲבָרָיו. **מִגַּג הַתָּא לְגַגּוֹ** — מִן הַקָּצֶה הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַתָּא הַצְּפוֹנִי עַד הַקָּצֶה הַחִיצוֹנִי שֶׁל הַתָּא הַדְּרוֹמִי מִמּוּלוֹ. **עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה** — הַיְנוּ: רֹחַב שְׁנֵי הַתָּאִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה וְרֹחַב הַמָּבוֹא שֶׁבֵּינֵיהֶם [לְפִי פָּסוּק י"א בְּנֻסַּח: „וְדֶרֶךְ הַשַּׁעַר..."] שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, הֲרֵי שֶׁבְּיַחַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת. לְפִי זֶה לֹא נִכְנַס בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה עֳבִי הַכְּתָלִים הַחִיצוֹנִים שֶׁל הַתָּאִים מִזֶּה וּמִזֶּה, אֲבָל הַמִּבְטָא „מִגַּג... לְגַגּוֹ" כּוֹלֵל בְּתוֹכוֹ גַּם אֶת הַקִּירוֹת, כִּי הַגַּג מְכַסֶּה אֶת הַקִּירוֹת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „מִקִּיר הַתָּא לְקִירוֹ", וְזֶה מַתְאִים לְחֶשְׁבּוֹנֵנוּ, שֶׁהָרֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת הוּא מִלְּבַד הַקִּירוֹת. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „מִגַּו הַתָּא לְנֶגְדּוֹ", זֹאת אוֹמֶרֶת: מִן הַקָּצֶה הַפְּנִימִי שֶׁל הַתָּא הָאֶחָד עַד קְצֵה הַתָּא שֶׁבְּנֶגְדּוֹ. וּלְפִי הַפֵּרוּשׁ הַשֵּׁנִי עַל „וּגְבוּל לִפְנֵי הַתָּאוֹת" מַתְאִים הַמִּסְפָּר הֵיטֵב: שְׁתֵּי אַמּוֹת עָבְיָם שֶׁל שְׁנֵי הַכְּתָלִים הַחִיצוֹנִים, רֹחַב שְׁנֵי הַתָּאִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה, רֹחַב הַדֶּרֶךְ בֵּין הַתָּאִים אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה [וְאַף בֵּין הָאֵילִים, הָיָה רֶוַח שֶׁל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה] הֲרֵי עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ. **פֶּתַח נֶגֶד פָּתַח** — וּפִתְחֵי הַתָּאִים הָיוּ מַקְבִּילִים זֶה לְעֻמַּת זֶה.

יד) **וַיַּעַשׂ** — קְרָא: וַיָּמָד, כִּי הַנָּבִיא רָאָה בַּמַּרְאֶה אֶת הַמִּקְדָּשׁ בָּנוּי וּמְשֻׁכְלָל, וְלֹא בִּשְׁעַת בִּנְיָנוֹ. **וַיָּמָד אֶת [הָ]אֵילִים** — אָז מָדַד אֶת הָעַמּוּדִים, שֶׁבֵּין תָּאֵי הַשַּׁעַר — **שִׁשִּׁים אַמָּה** — גָּבְהָם. **וְאֶל אֵיל** — בְּמוּבָן שֵׁם קִבּוּצִי — **הֶחָצֵר [וְ]הַשַּׁעַר סָבִיב סָבִיב** — וְכַךְ הָיָה גֹּבַהּ כָּל הָעַמּוּדִים שֶׁבֶּחָצֵר וּבַשַּׁעַר; כִּי הָיוּ עוֹד שְׁעָרִים לֶחָצֵר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים עַל פִּי הַשִּׁבְעִים: **וַיָּמָד אֶת אֵילָם** [=אוּלָם] **עֶשְׂרִים אַמָּה** — אָז מָדַד אֶת הָאוּלָם מִצָּפוֹן לְדָרוֹם

וְאֻלָּם הַשַּׁעַר מֵהַבָּיִת. י וְתָאֵי הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַקָּדִים, שְׁלֹשָׁה
מִפֹּה וּשְׁלֹשָׁה מִפֹּה, מִדָּה אַחַת לִשְׁלָשְׁתָּם; וּמִדָּה אַחַת לָאֵילִים
מִפֹּה וּמִפּוֹ. יא וַיָּמָד אֶת־רֹחַב פֶּתַח־הַשַּׁעַר עֶשֶׂר אַמּוֹת; אֹרֶךְ
הַשַּׁעַר שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת. יב וּגְבוּל לִפְנֵי הַתָּאוֹת אַמָּה אֶחָת,

בֵּאוּר

פֶּתַח הָאוּלָם מִמַּעֲרָב עָבִים כְּעָבִי הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי, שְׁתֵּי אַמּוֹת. **וְאֻלָּם הַשַּׁעַר מֵהַבָּיִת** — וְהַכָּתוּב מַטְעִים עוֹד פַּעַם (ז'), כִּי הָאֻלָּם הוּא לְצַד פְּנִים, כְּלוֹמַר: לְצַד מַעֲרָב. הַמָּבוֹא, הַתָּאִים וְהָאוּלָם הֵם אֵפוֹא הַשַּׁעַר עַצְמוֹ. תְּעוּדַת הָאֻלָּם הַזֶּה מְבֹאֶרֶת לְהַלָּן (מ"ד, ג').

י) תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר לְמַצַּב הַסִּמֶּטְרִי שֶׁל תָּאֵי הַשַּׁעַר. **וְתָאֵי הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַקָּדִים** — וְתָאֵי הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הָיוּ מְסֻדָּרִים כָּךְ: **שְׁלֹשָׁה מִפֹּה** — שְׁלֹשָׁה תָּאִים מִצַּד צָפוֹן, **וּשְׁלֹשָׁה מִפֹּה** — וּשְׁלֹשָׁה לְעֻמָּתָם מִצַּד דָּרוֹם. **לָאֵילִים** — לַקִּירוֹת בְּתַבְנִית עַמּוּדִים הַמַּפְסִיקִים בֵּין תָּא לְתָא. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ, בִּמְקוֹם „דֶּרֶךְ הַקָּדִים", שֶׁנִּרְאֶה כְּמְיֻתָּר: „וְתָאֵי הַשַּׁעַר תָּא נֶגֶד תָּא, שְׁלֹשָׁה מִפֹּה...".

יא) **וַיָּמָד אֶת רֹחַב פֶּתַח הַשַּׁעַר** — הַכַּוָּנָה עַל שֶׁטַח הַסַּף מִצָּפוֹן לְדָרוֹם — **עֶשֶׂר אַמּוֹת** — וְאַל תִּתְפַּלֵּא, שֶׁלְּמַעְלָה (ו') הוּא קוֹרֵא „רֹחַב" לְקַו הַסַּף מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, כִּי שָׁם הוּא מְדַבֵּר עַל הַסַּף בִּלְבַד, וּלְפִיכָךְ הוּא קוֹרֵא רֹחַב לַקַּו הַקָּצָר יוֹתֵר, הַנִּמְשָׁךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, שֶׁהוּא רַק בֶּן שֵׁשׁ אַמּוֹת, בְּשָׁעָה שֶׁהַקַּו הַנִּמְשָׁךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, שֶׁהוּא בֶּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, הוּא הָאֹרֶךְ; אֲבָל כָּאן מְדַבֵּר הַכָּתוּב עַל פֶּתַח הַשַּׁעַר, בְּיַחַס אֶל כָּל הַמָּבוֹא הַנִּמְשָׁךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב עַל פְּנֵי הַתָּאִים עַד הָאֻלָּם, וְעַל כֵּן הוּא קוֹרֵא לַקַּו הַנִּמְשָׁךְ בְּפֶתַח הַשַּׁעַר מִצָּפוֹן לְדָרוֹם רֹחַב. **אֹרֶךְ הַשַּׁעַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת** — נֹסַח זֶה אֵינוֹ מִתְבָּאֵר בְּשׁוּם אֹפֶן, כִּי גַם אִם נַחְשֹׁב אַךְ אֶת הַמָּבוֹא הַנִּמְשָׁךְ עַל פְּנֵי הַתָּאִים וְהָאֵילִים שֶׁבֵּינֵיהֶם יִהְיֶה אֹרֶךְ הַשַּׁעַר 28 אַמּוֹת [הַתָּאִים $6 \times 3 = 18$ הָאֵילִים $5 \times 2 = 10$], וְאִם נַעֲלֶה בְּחֶשְׁבּוֹן גַּם אֶת שְׁנֵי הַסִּפִּים [$6 \times 2 = 12$] יִהְיֶה אֹרֶךְ הַשַּׁעַר 40 אַמָּה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: **רֹחַב הַשַּׁעַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת** — וְהַכַּוָּנָה לְרֹחַב הַמָּבוֹא שֶׁבֵּין הַתָּאִים שֶׁהוּא רָחָב מֵרֹחַב פֶּתַח הַשַּׁעַר בְּשָׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְזֶה נָכוֹן לְפִי הָאָמוּר לְהַלָּן (י"ג), כִּי רֹחַב כָּל הַשַּׁעַר עִם הַתָּאִים הָיָה עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה; נַכֵּה מִזֶּה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה לִשְׁנֵי הַתָּאִים יִשָּׁאֵר לַמָּבוֹא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה.

יב) **וּגְבוּל** — גֶּדֶר. **לִפְנֵי הַתָּאוֹת** — „פְּנֵי הַתָּא" הוּא צִדּוֹ הַפָּתוּחַ אֶל הַמָּבוֹא. **וּגְבוּל לִפְנֵי הַתָּאוֹת אַמָּה אַחַת** —

לָאֵלַמּוֹת וְחַלּוֹנוֹת סָבִיב סָבִיב לִפְנִימָה, וְאֶל־אַיִל תִּמֹרִים.
יז וַיְבִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת וְרִצְפָה עָשׂוּי
לֶחָצֵר סָבִיב סָבִיב; שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת אֶל הָרִצְפָה. יח וְהָרִצְפָה
אֶל־כֶּתֶף הַשְּׁעָרִים לְעֻמַּת אֹרֶךְ הַשְּׁעָרִים; הָרִצְפָה הַתַּחְתּוֹנָה.
יט וַיָּמָד רֹחַב מִלִּפְנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה* לִפְנֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִי

* הטעם מלעיל.

בֵּאוּר

וְאֶל אַיִל תִּמֹרִים — וְעַל כָּל אַיִל הָיוּ קְשׁוּטִים מַעֲשֵׂי תִמֹרִים. קְשׁוּטִים כָּאֵלֶּה הָיוּ גַּם עַל מִקְדְּשֵׁי אַשּׁוּר וּבָבֶל.

י"ז—כ"ז) **תֵּאוּר הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וּשְׁאָר שְׁעָרֶיהָ.**

יז) **לְשָׁכוֹת** — חֲדָרִים. **וְרִצְפָה** — [הָאוֹת פ' רְפוּיָה, לְהַבְדִּיל מִן הַשֵּׁם רִצְפָּה = גַּחֶלֶת, אוֹ אֶבֶן קְלוּיָה בָּאֵשׁ]. **וְרִצְפָה עֲשׂוּיָ[ה] לֶחָצֵר** — וּמַרְצֶפֶת אֲבָנִים הָיְתָה לְיַד חוֹמַת הֶחָצֵר בְּמִפְסָעָה סָבִיב. [רְאֵה „תַּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו"]. **שְׁלֹשִׁים לְשָׁכוֹת** — שְׁמוֹנֶה שְׁמוֹנֶה בַּמִּזְרָח, בַּצָּפוֹן וּבַדָּרוֹם, וְשֵׁשׁ בִּפְאַת מַעֲרָב: מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַמִּקְדָּשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהַלְּשָׁכוֹת הָיוּ רַק בְּצִדֵּי מִזְרָח, צָפוֹן וְדָרוֹם, עֶשֶׂר בְּכָל צַד, וּבְצַד מַעֲרָב לֹא הָיוּ לְשָׁכוֹת. **אֶל** [=עַל] **הָרִצְפָה** — הַלְּשָׁכוֹת הַלָּלוּ שִׁמְּשׁוּ, כַּנִּרְאֶה, לְעוֹלֵי הָרֶגֶל לֶאֱכֹל שָׁם אֶת בְּשַׂר זִבְחֵיהֶם [רְאֵה שְׁמוּאֵל א' ט' כ"ב; יִרְמְיָהוּ ל"ה, ב']. וְהָיוּ לְשָׁכוֹת, שֶׁהָיוּ שַׁיָּכוֹת לִפְקִידִים גְּבֹהִים, אוֹ לְמִשְׁפָּחוֹת חֲשׁוּבוֹת [רְאֵה יִרְמְיָהוּ ל"ה, ד'; ל"ו י'].

יח) **וְהָרִצְפָה אֶל כֶּתֶף הַשְּׁעָרִים** — וְהָרִצְפָה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה נִמְשְׁכָה מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי כָּל שַׁעַר לְאֹרֶךְ חוֹמַת הֶחָצֵר מִבִּפְנִים. **לְעֻמַּת אֹרֶךְ הַשְּׁעָרִים** — רֹחַב הָרִצְפָה הָיָה כְּאֹרֶךְ הַשְּׁעָרִים, שֶׁבָּלְטוּ לְתוֹךְ הֶחָצֵר, הַיְנוּ חֲמִשִּׁים אַמָּה. **הָרִצְפָה הַתַּחְתּוֹנָה** — זוֹהִי הָרִצְפָה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי גַּם בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית, הַגְּבוֹהָה מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, הָיְתָה רִצְפָה כָּזֹאת.

יט) **הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹנָה** — קְרָא „הַתַּחְתּוֹן"; וְנִקְרָא כַּךְ, בִּשְׁבִיל שֶׁשַּׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית הָיָה גָּבֹהַּ מִמֶּנּוּ; כִּי הַר הַבַּיִת הָיָה מְשֻׁפָּע וְעוֹלֶה, וְהַבִּנְיָנִים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ עָמְדוּ עַל מָקוֹם גָּבֹהַּ מִבִּנְיָנָיו הַחִיצוֹנִיִּים. **וַיָּמָד רֹחַב** — פָּסוּק זֶה בְּנוּסְחָתֵנוּ לָקָה בְּחֶסֶר, וְשִׁעוּרוֹ עַל פִּי הַשִּׁבְעִים כַּךְ: **וַיָּמָד רֹחַב הֶחָצֵר מִלִּפְנֵי הַשַּׁעַר הַתַּחְתּוֹן מִבַּיִת, עַד לִפְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִי[ת] מִחוּץ מֵאָה אַמָּה** — כְּלוֹמַר: רֹחַב הֶחָצֵר מִקָּצֵהוּ הַפְּנִימִי שֶׁל הַשַּׁעַר הַחִיצוֹן, הַיְנוּ מִפֶּתַח הָאוּלָם שֶׁבְּקָצֵהוּ הַמַּעֲרָבִי, עַד הַקָּצֶה

אֵ֫יל הֶחָצֵר הַשַּׁעַר סָבִיב, סָבִיב. טו וְעַל־פְּנֵי הַשַּׁעַר הָאִ֫יתוֹן*,
עַל־לִפְנֵי אֻלָם הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי, חֲמִשִּׁים אַמָּה. טז וְחַלֹּנוֹת אֲטֻמוֹת
אֶל־הַתָּאִים וְאֶל אֵלֵיהֵמָּה לִפְנִימָה לַשַּׁעַר סָבִיב, סָבִיב; וְכֵן

* היאתון כתיב.

בֵּאוּר

עֶשְׂרִים אַמָּה. וְאֶל אֵילָם הַשַּׁעַר הֶחָצֵר סָבִיב סָבִיב – כְּלוֹמַר: הֶחָצֵר סָבִיב הָיְתָה סְמוּכָה אֶל אוּלַמֵּי הַשְּׁעָרִים; כִּי בְּכָל שַׁעַר הָיָה אוּלָם בְּקָצֵהוּ, שֶׁמִּמֶּנּוּ הָיוּ נִכְנָסִים אֶל הֶחָצֵר.

טו) אַחַר מִדַּת הָרֹחַב הַכְּלָלִי בָּאָה מִדַּת הָאֹרֶךְ הַכְּלָלִי שֶׁל הַשַּׁעַר: וְעַל פְּנֵי [=וּמֵעַל פְּנֵי, אוֹ: וּמִלִּפְנֵי] הַשַּׁעַר הָאִיתוֹן – „הָאִיתוֹן" הוּא תֹּאַר, בְּתַבְנִית „הַחִיצוֹן", אֲבָל לְפִי מְקוֹרוֹ [אָתָה = בָּא] צָרִיךְ לִהְיוֹת „הָאִתְיוֹן", וְהוּא שֵׁם כְּמוֹ „דִּמְיוֹן"; וּלְפִי זֶה נִקְרָא: „אִתְיוֹן הַשַּׁעַר", אוֹ „שַׁעַר הָאִתְיוֹן", הוּא שַׁעַר הַמָּבוֹא, הַכְּנִיסָה; זֹאת אוֹמֶרֶת: הַצַּד הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַשַּׁעַר. עַל [קְרָא: עַד] לִפְנֵי אֻלָם הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי – עַד פְּנֵי הָאֻלָם, שֶׁלְּיַד הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי, שֶׁאַחַר הַתָּא הַשְּׁלִישִׁי (פָּסוּק ז'), עַד הָאֻלָם הַזֶּה וְעַד בִּכְלָל – חֲמִשִּׁים אַמָּה – הַסַּף הַחִיצוֹן (ו') שֵׁשׁ אַמּוֹת; שְׁלֹשֶׁת הַתָּאִים, שֵׁשׁ אַמּוֹת כָּל אֶחָד = שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה; שְׁנֵי אֵילִים כָּל אֶחָד חָמֵשׁ אַמּוֹת = עֶשֶׂר אַמּוֹת; סַף הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי שֵׁשׁ אַמּוֹת; הָאֻלָם שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, וְהָאֵילִים, עַמּוּדֵי הַפֶּתַח שֶׁל הָאֻלָם שְׁתֵּי אַמּוֹת – בְּסַךְ הַכֹּל חֲמִשִּׁים אַמָּה. אֹרֶךְ הַשַּׁעַר הָיָה אֵפוֹא כִּפְלַיִם מֵרָחְבּוֹ. לְמַעְלָה (י"א, י"ג) הוּא קוֹרֵא „שַׁעַר" לְכָל הַבִּנְיָן כֻּלּוֹ, וְכַאן בָּא הַשֵּׁם „שַׁעַר" בְּמוּבָנוֹ הַמְצֻמְצָם: „הַשַּׁעַר הָאִיתוֹן" קָצֵהוּ הַמִּזְרָחִי וְ„הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי" – קָצֵהוּ הַמַּעֲרָבִי שֶׁלְּיַד הָאוּלָם.

טז) אֲטֻמוֹת – [אָטֹם = סָתֹם] מְכֻסּוֹת, בִּשְׂבָכָה, אוֹ בִּלְחוֹת זְכוּכִית; וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: אֲטֻמוֹת – צָרוֹת כְּלַפֵּי חוּץ וְהוֹלְכוֹת וְרָחָבוֹת בַּעֳבִי הַכֹּתֶל מִבִּפְנִים. וְחַלֹּנוֹת אֲטֻמוֹת [הַשֵּׁם חַלּוֹן בָּא כַאן בְּמִין נְקֵבָה]. אֶל הַתָּאִים – הַשַּׁעַר הָיָה מְכֻסֶּה כֻּלּוֹ בְּגַג, וְהָאוֹר בָּא לְתוֹכוֹ מִן הַחוּץ דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת, שֶׁהָיוּ בְּכָתְלֵי הַתָּאִים. וְאֶל אֵלֵיהֵמָּה [=אֵלֵיהֶם, תְּמוּנָה עַתִּיקָה] – וְאֶל הָאֵילִים שֶׁבֵּין הַתָּאִים; גַּם בָּאֵילִים הָיוּ חַלּוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ דֶּרֶךְ כָּל עָבְיָם. לִפְנִימָה לַשַּׁעַר סָבִיב – הַחַלּוֹנוֹת הָיוּ פְּתוּחִים מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם אֶל תּוֹךְ הַשַּׁעַר. חַלּוֹנוֹת כָּאֵלֶּה הָיוּ בְּמִקְדְּשֵׁי מִצְרַיִם הָעַתִּיקִים. לָאֵלַמּוֹת – [אֵלָם = אוּלָם]. וְיַעַן כִּי הָיָה רַק אוּלָם אֶחָד בַּשַּׁעַר, יֵשׁ קוֹרְאִים „לְאֵלַמּוֹ": וְכֵן לָאֵלַמּוֹ (וְ)חַלּוֹנוֹת [הַוָּו מְיֻתֶּרֶת]. גַּם לָאוּלָם הָיוּ חַלּוֹנוֹת מִסָּבִיב לִפְנִימָה, כְּלוֹמַר: שֶׁהָלְכוּ וְרָחֲבוּ לְצַד פְּנִים.

כד וַיּוֹלִכֵנִי דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם, וְהִנֵּה־שַׁעַר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם; וּמָדַד
אֵלָיו* וְאֵילַמָּיו* כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה. כה וְחַלּוֹנִים לוֹ וּלְאֵילַמָּיו* סָבִיב,
סָבִיב כְּהַחַלֹּנוֹת הָאֵלֶּה; חֲמִשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ, וְרֹחַב חָמֵשׁ
וְעֶשְׂרִים אַמָּה. כו וּמַעֲלוֹת שִׁבְעָה עֹלוֹתָיו*, וְאֵילַמָּיו לִפְנֵיהֶם;
וְתִמֹרִים לוֹ, אֶחָד מִפּוֹ וְאֶחָד מִפּוֹ אֶל־אֵילָיו*. כז וְשַׁעַר לֶחָצֵר
הַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם; וַיָּמָד מִשַּׁעַר אֶל־הַשַּׁעַר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם
מֵאָה אַמּוֹת.

כח וַיְבִיאֵנִי אֶל־חָצֵר הַפְּנִימִי בְּשַׁעַר הַדָּרוֹם; וַיָּמָד אֶת־
הַשַּׁעַר הַדָּרוֹם כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה. כט וְתָאָיו* וְאֵלָיו* וְאֵלַמָּיו* כַּמִּדּוֹת
הָאֵלֶּה, וְחַלּוֹנוֹת לוֹ וּלְאֵלַמָּיו* סָבִיב, סָבִיב; חֲמִשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ,

* אלו כתיב. * ואילמו כתיב. * ולאילמו כתיב. * עלותו ואילמו אילו כתיב.
* ותאו ואילו ואילמו כתיב. * ולאילמו כתיב.

בֵּאוּר

הַקָּצֶה הַחִיצוֹן שֶׁל הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי.

כ״ד—כ״ז) הַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי שֶׁל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה.

כד) וְאֵילַמָּיו — קְרָא עַל פִּי הַכְּתִיב: וְאֵילַמּוֹ. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים: „תָּאָיו וְאֵילָיו וְאֵילַמּוֹ". כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה — כְּמִדּוֹת שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה.

כו) וּמַעֲלוֹת שִׁבְעָה עֹלוֹתָיו — כָּאן בָּא הַשֵּׁם עֹלוֹת בִּמְקוֹם „מַעֲלוֹת". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וּמַעֲלוֹת שֶׁבַע הֶעֱלוּ בוֹ — כְּלוֹמַר: וּבְשֶׁבַע מַעֲלוֹת הָיוּ עוֹלִים אֶל הַשַּׁעַר הַזֶּה כְּאֶל הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי וְהַצְּפוֹנִי. וְאֵילַמָּיו לִפְנֵיהֶם — [=וְאֵילַמּוֹ לִפְנִימָה] וְזֶהוּ נוֹסַח הַשִּׁבְעִים.

(כ״ח—מ״ז) הֶחָצֵר הַפְּנִימִית:

א) שְׁלֹשֶׁת הַשְּׁעָרִים הַפְּנִימִיִּים: הַדְּרוֹמִי, הַמִּזְרָחִי וְהַצְּפוֹנִי. הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה הָיוּ דּוֹמִים בְּבִנְיָנָם לְשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, מִלְּבַד שְׁנֵי הַשִּׁנּוּיִם הָאֵלֶּה: הָאוּלָם הָיָה בָּהֶם לֹא לְצַד פְּנִים, אֶלָּא לְצַד חוּץ, וְהַמַּעֲלוֹת הָיוּ שְׁמוֹנֶה בְּמִסְפָּר, כְּאוֹת לִקְדֻשַּׁת־הַמָּקוֹם הַיְתֵרָה.

כח) הַשַּׁעַר הַדָּרוֹם — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „הַדָּרוֹם", וְהִיא בֵּאוּר נוֹסָף, וּלְכָךְ בָּא „הַשַּׁעַר" בְּהֵא הַיְדִיעָה.

מִחוּץ מֵאָה אַמָּה; הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן.
כ וְהַשַּׁעַר, אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, מָדַד
אָרְכּוֹ וְרָחְבּוֹ. כא וְתָאָיו* שְׁלוֹשָׁה מִפּוֹ וּשְׁלֹשָׁה מִפּוֹ, וְאֵילָיו*
וְאֵלַמָּיו* הָיָה כְּמִדַּת הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן; חֲמִשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ
וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה. כב וְחַלּוֹנָיו* וְאֵילַמָּיו* וְתִמֹרָיו* כְּמִדַּת
הַשַּׁעַר, אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים; וּבְמַעֲלוֹת שֶׁבַע יַעֲלוּ־בוֹ,
וְאֵילַמָּיו* לִפְנֵיהֶם. כג וְשַׁעַר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי, נֶגֶד הַשַּׁעַר לַצָּפוֹן
וְלַקָּדִים; וַיָּמָד מִשַּׁעַר אֶל־שַׁעַר מֵאָה אַמָּה.

* ותאו כתיב. * ואילו ואלמו כתיב. * וחלונו ואלמו ותמרו כתיב. * ואילמו כתיב.

בֵּאוּר

הַחִיצוֹן שֶׁל הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי, הָיָה מֵאָה אַמָּה. הַקָּדִים וְהַצָּפוֹן — אֵין לָזֶה מוּבָן בָּרוּר, וְעַל כָּרְחֵנוּ נְבָאֵר, כִּי מָדַד כַּךְ מֵאָה אַמּוֹת לְצַד הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי, כָּאָמוּר קֹדֶם לָכֵן, וְגַם לְצַד הַשַּׁעַר, אֲשֶׁר בְּצַד צָפוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי שְׁתֵּי הַמִּלִּים הָאֵלֶּה הֵם קְטָעִים מִשְּׁנֵי מִשְׁפָּטִים קְצָרִים: „הַפּוֹנֶה הַקָּדִים" וְנִמְשָׁךְ אֶל „שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית" וְאַחַר כֵּן בָּא „וַיּוֹלִיכֵנִי דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן" וְהוּא הַתְחָלַת פָּסוּק כ' [וּרְאֵה לְהַלָּן פָּסוּק כ"ג].

כ' — כ"ג) הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי שֶׁל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, הוּא דוֹמֶה בַּכֹּל לַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַמְתֹאָר לְמַעְלָה.

כא) וְאֵילַמּוֹ — זֶהוּ הַכְּתִיב; וְהַקְּרִי „וְאֵילַמָּיו"; אֲבָל הַכְּתִיב עִקָּר, כִּי רַק אוּלָם אֶחָד הָיָה לַשַּׁעַר.

כב) וְחַלּוֹנָיו — הַחַלּוֹנוֹת שֶׁבְּקִירוֹת הַתָּאִים וּבָאֵילִים. וְאֵילַמָּיו — קְרָא: „וְחַלּוֹנֵי אֵילַמּוֹ", כִּי הָאֵילָם נִזְכַּר כְּבָר בַּפָּסוּק הַקֹּדֶם. וְתִמֹּרָיו — קִשּׁוּטֵי הָעֵץ, הַמְחֻטָּבִים תַּבְנִית תְּמָרִים, שֶׁהָיוּ עַל הָאֵילִים (ט"ז). וּבְמַעֲלוֹת שֶׁבַע יַעֲלוּ בוֹ — כֵּן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים גַּם בְּפָסוּק ו': „וַיַּעַל בְּשֶׁבַע מַעֲלוֹתָיו". וְאֵילַמָּיו לִפְנֵיהֶם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְאֵילַמּוֹ [כַּכְּתִיב שֶׁלָּנוּ] לִפְנִימָה — הָאוּלָם הוּא לְצַד הֶחָצֵר פְּנִימָה.

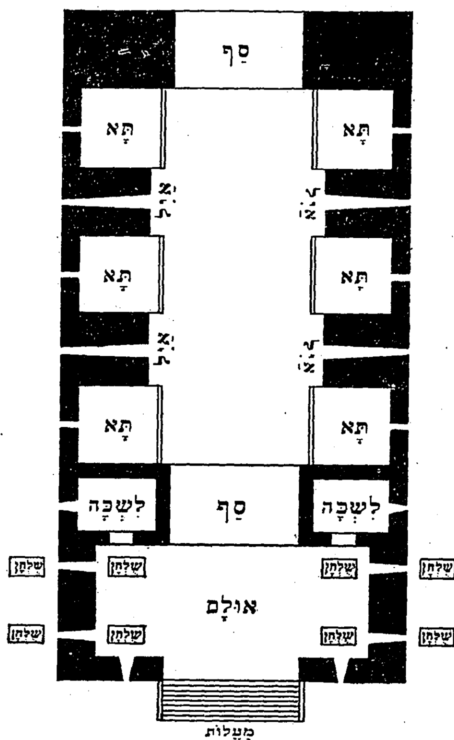
כג) וְשַׁעַר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי נֶגֶד הַשַּׁעַר לַצָּפוֹן — וְנֶגֶד הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה הָיָה עוֹד שַׁעַר צְפוֹנִי בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית. וְלַקָּדִים — וְכֵן הָיָה שַׁעַר מִזְרָחִי בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית, נֶגֶד הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי שֶׁבֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה. אֲבָל זֶה אָמוּר כְּבָר קֹדֶם לָכֵן (י"ט). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְהַשַּׁעַר הַקָּדִים". מִשַּׁעַר אֶל שַׁעַר — מִן הַקָּצֶה הַפְּנִימִי שֶׁל הַשַּׁעַר הַחִיצוֹן עַד

אֵלָו* וְאֵלַמָּו*, וְחַלּוֹנוֹת לוֹ סָבִיב, סָבִיב; אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה
וְרֹחַב חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה. לז וְאֵילָו* לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וְתִמֹּרִים
אֶל־אֵילָו* מִפּוֹ וּמִפּוֹ; וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעֲלָו*.

* אלו ואלמו כתיב. * ואילו כתיב. * אילו כתיב. * מעלו כתיב.

בֵּאוּר

לז) וְאֵילָו...—קְרָא: וְאֵילַמּוֹ, כְּמוֹ | בְּפָסוּק ל״א ול״ד; וְכֵן נוּסַח הַשִּׁבְעִים.



צִיּוּר שֵׁנִי: הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי.

ל״ח–מ״ו) הַבִּנְיָנִים וְהַמְּכוֹנוֹת | לְצָרְכֵי עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים.

וְרֹחַב עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמּוֹת. ל וְאֵלַמּוֹת סָבִיב, סָבִיב; אֹרֶךְ
חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה, וְרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת. לא וְאֵילַמָּו* אֶל־חָצֵר
הַחִיצוֹנָה, וְתִמֹרִים אֶל־אֵילָו*; וּמַעֲלוֹת שְׁמוֹנֶה מַעֲלָו*.

לב וַיְבִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִי, דֶּרֶךְ הַקָּדִים; וַיָּמָד אֶת־
הַשַּׁעַר כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה. לג וְתָאָו* וְאֵלָו* וְאֵלַמָּו* כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה,
וְחַלּוֹנוֹת לוֹ וּלְאֵלַמָּו* סָבִיב, סָבִיב; אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה וְרֹחַב
חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה. לד וְאֵלַמָּו* לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וְתִמֹרִים
אֶל־אֵילָו* מִפּוֹ וּמִפּוֹ; וּשְׁמֹנֶה מַעֲלוֹת מַעֲלָו*.

לה וַיְבִיאֵנִי אֶל־שַׁעַר הַצָּפוֹן; וּמָדַד כַּמִּדּוֹת הָאֵלֶּה. לו תָּאָו*,

* ואילמו כתיב. * אילו כתיב. * מעלו כתיב. * ותאו ואילו ואילמו כתיב.
* ולאילמו כתיב. * ואלמו כתיב. * אילו כתיב. מעלו כתיב. * תאו כתיב.

בֵּאוּר

ל) וְאֵילַמּוֹת... — אֵין לְבָרֵר בְּאֵילוּ אֵילַמּוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, כִּי לֹא הָיָה בַּשַּׁעַר יוֹתֵר מֵאוּלָם אֶחָד; גַּם אֵין לְבָאֲרוֹ, שֶׁהוּא מְדַבֵּר עַל הָאֵילַמּוֹת שֶׁל כָּל הַשְּׁעָרִים, שֶׁהֲרֵי אֵין מִדָּתָם מַתְאִימָה לַמִּדָּה הָאֲמוּרָה כַּאן. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְגַם בְּכִתְבֵי־יָד עִבְרִים רַבִּים אֵינוֹ. וּכְנִרְאֶה הוּא כֵּפֶל מְשֻׁבָּשׁ מִן הַחֵצִי הָאַחֲרוֹן שֶׁל פָּסוּק כ״ט.

לא) וְאֵלַמָּיו [=וְאֵלַמּוֹ] אֶל [הֶ]חָצֵר הַחִיצוֹנָה — כְּלַפֵּי חוּץ, אֶל מוּל הַשַּׁעַר הַחִיצוֹן שֶׁכְּנֶגְדּוֹ; וְלֹא כְּלַפֵּי פְּנִים, כְּבְשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. וְתִמֹרִים אֶל [=עַל] אֵילָיו. וּמַעֲלוֹת שְׁמוֹנֶה מַעֲלָיו — לְפִי הַכְּתִיב: מַעֲלוֹ = עֲלִיָּתוֹ; כְּלוֹמַר: וְהָיוּ עוֹלִים אֵלָיו בִּשְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּמַעֲלוֹת שְׁמוֹנֶה לוֹ".

לב) וַיְבִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַקָּדִים — לְפִי נוּסָחֵנוּ הַפְּנִימָה, כִּי הָאִישׁ הֵבִיא אוֹתוֹ אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִי דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי. אֲבָל הַנָּבִיא הָיָה כְּבָר בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁבָּא שָׁם דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי (כ״ח). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וַיְבִיאֵנִי אֶל הַשַּׁעַר הַפּוֹנֶה דֶּרֶךְ הַקָּדִים" — וּפֵרוּשׁוֹ: לְאַחַר שֶׁעָבַר אֶת שַׁעַר הַדָּרוֹם וְנִכְנַס אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִי, הֱבִיאוֹ הָאִישׁ אֶל הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי.

לד) וְאֵלַמָּיו לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה — רְאֵה פָּסוּק ל״א.

לו) וְחַלּוֹנוֹת לוֹ — יֵשׁ מוֹסִיפִים „וּלְאֵלַמּוֹ" כְּמוֹ בִּפְסוּקִים כ״ה, כ״ט וְל״ג.

שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה, וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה, לְכֶתֶף הַשָּׁעַר; שְׁמוֹנָה
שֻׁלְחָנוֹת, אֲלֵיהֶם יִשְׁחָטוּ. מב וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת לָעוֹלָה, אַבְנֵי
גָזִית, אֹרֶךְ אַמָּה אַחַת וָחֵצִי, וְרֹחַב אַמָּה אַחַת וָחֵצִי, וְגֹבַהּ
אַמָּה אֶחָת; אֲלֵיהֶם וְיַנִּיחוּ אֶת־הַכֵּלִים, אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־
הָעוֹלָה בָּם וְהַזָּבַח. מג וְהַשְׁפַתַּיִם טֹפַח אֶחָד מוּכָנִים בַּבַּיִת

בֵּאוּר

הַחִסָּרוֹן הַזֶּה מְמַלֵּא נוּסַח הַשִּׁבְעִים: „עֲלֵיהֶם יִשְׁחֲטוּ הַזָּבַח", כְּלוֹמַר: זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים, שֶׁהֵם אַךְ קָדָשִׁים קַלִּים, וּלְפִיכָךְ מְקוֹם שְׁחִיטָתָם מִחוּץ לָאוּלָם. מִן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יוֹצֵא בָּרוּר, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְחַבֵּר אֶת הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הָאוּלָם עִם הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁמִּחוּצָה לוֹ. וּלְפִי זֶה יִהְיֶה נוּסַח הַכָּתוּב: „אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת לְכֶתֶף הַשַּׁעַר, עֲלֵיהֶם יִשְׁחֲטוּ הַזָּבַח". וּפֵרוּשׁוֹ: בְּיַחַד הָיוּ מִחוּץ לָאוּלָם, מִצִּדֵּי הַשַּׁעַר אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת, שֶׁתְּעוּדָתָם הָיְתָה לִשְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים. וְהַמִּלִּים „מִפֹּה... מִפֹּה" וְאַחַר כֵּן „שְׁמוֹנָה שֻׁלְחָנוֹת" הֵן תּוֹסֶפֶת־בֵּאוּר מוּטַעַת.

מב) וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת — וְעוֹד אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּמִנֶּגֶד לְשֻׁלְחֲנוֹת הַזֶּבַח אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת". לָעוֹלָה — לְפִי הָאָמוּר בְּסוֹף פָּסוּק זֶה שִׁמְּשׁוּ שֻׁלְחָנוֹת אֵלֶּה לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם אֶת כְּלֵי הַשְּׁחִיטָה שֶׁל הָעוֹלָה וְהַזֶּבַח יַחַד; וּלְפִיכָךְ יֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן בִּמְקוֹם „לָעוֹלָה" — וְאֵלֶּה אַבְנֵי גָזִית — אֲבָנִים מְסֻתָּתוֹת. אֲלֵיהֶם וְיַנִּיחוּ — (קְרָא: וַעֲלֵיהֶם יַנִּיחוּ). וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וַעֲלֵיהֶם יָדִיחוּ — כְּלוֹמַר: יִשְׁטְפוּ בַּמַּיִם. הַכֵּלִים... — כְּלֵי הַשְּׁחִיטָה, הֵם הַסַּכִּינִים וְהַמִּזְרָקוֹת לְקַבֵּל אֶת הַדָּם תֵּכֶף אַחַר הַשְּׁחִיטָה. אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעוֹלָה בָּם וְהַזָּבַח — הַסִּגְנוֹן מְסֹרָס, וְהָרָאוּי: „אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ בָם הָעוֹלָה וְהַזָּבַח", בְּשֵׁם „הָעוֹלָה" מוּבָנִים גַּם „הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם" (ל"ט), שֶׁגַּם כְּלֵי שְׁחִיטָתָם הָיוּ מֻנָּחִים עַל הַשֻּׁלְחָנוֹת הָאֵלֶּה.

מג) פָּסוּק קָשֶׁה לְפִי נוּסָחֵנוּ. וְהַשְׁפַתַּיִם — אֻנְקְלִיּוֹת, וָוֵי בַרְזֶל עֲקֻמִּים, מִלְמַעְלָה, שֶׁאָרְכָּם — טֹפַח אֶחָד מוּכָנִים בַּבַּיִת — מוּכָנִים וַעֲשׂוּיִם פְּנִימָה, כְּלוֹמַר: בְּתוֹךְ הָאוּלָם עַל הַקִּירוֹת וְהָעַמּוּדִים [=הָאֵילִים] — סָבִיב, סָבִיב — לִתְלוֹת עֲלֵיהֶם אֶת הַקָּרְבָּנוֹת הַשְּׁחוּטִים לְהַפְשִׁיט אֶת עוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם. וְאֶל [=וְעַל] הַשֻּׁלְחָנוֹת — הַכַּוָּנָה לַשֻּׁלְחָנוֹת הַנִּזְכָּרִים בַּפְּסוּקִים מ' — מ"א; כִּי הַשֻּׁלְחָנוֹת הַקְּטַנִּים הַנִּזְכָּרִים בְּפָסוּק מ"ב שִׁמְּשׁוּ רַק לִכְלֵי הַשְּׁחִיטָה,

לח וְלִשְׁכָּה וּפִתְחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים; שָׁם יָדִיחוּ אֶת־
הָעֹלָה. לט וּבְאֻלָם הַשַּׁעַר שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת מִפּוֹ, וּשְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת
מִפֹּה, לִשְׁחוֹט אֲלֵיהֶם הָעֹלָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם. מ וְאֶל־הַכָּתֵף
מִחוּצָה לָעוֹלֶה לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנָה, שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת; וְאֶל־
הַכָּתֵף הָאַחֶרֶת, אֲשֶׁר לְאֻלָם הַשַּׁעַר, שְׁנַיִם שֻׁלְחָנוֹת. מא אַרְבָּעָה

בֵּאוּר

לח) לִשְׁכָּה — חֶדֶר מְיֻחָד. וְלִשְׁכָּה וּפִתְחָהּ בְּאֵילִים הַשְּׁעָרִים — וְלִשְׁכָּה הָיְתָה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵי הָאֵילִים = הַמְּזוּזוֹת, שֶׁמִּשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַסַּף, וּפֶתַח הַלִּשְׁכָּה יָצָא אֶל הָאוּלָם הַסָּמוּךְ לָהּ (רְאֵה צִיּוּר שֵׁנִי). וְקָרָא כַּאן לַמְּזוּזוֹת „שְׁעָרִים". וּבְשַׁעַר הַמִּזְרָח הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְלִשְׁכָּה וּפִתְחָהּ בְּאֵילַם הַשְּׁעָרִים". וְלִשְׁכָּה הָיְתָה שָׁם, שֶׁפִּתְחָהּ יָצָא אֶל הָאוּלָם. אַךְ לְפִי זֶה לֹא פֵּרַשׁ הַכָּתוּב אַיֵּה מְקוֹם הַלִּשְׁכָּה. שָׁם יָדִיחוּ אֶת הָעוֹלָה — בְּלִשְׁכָּה זוֹ הָיוּ רוֹחֲצִים וְשׁוֹטְפִים בַּמַּיִם אֶת בְּשַׂר הָעוֹלָה, קֹדֶם שֶׁהֶעֱלוּהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

לט) מִפּוֹ — [=מִפֹּה]. מִפּוֹ... וּמִפֹּה — מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל. לִשְׁחוֹט אֲלֵיהֶם — [=עֲלֵיהֶם]. „לִשְׁחוֹט" זֶה פֵּרוּשׁוֹ: לְנַתֵּחַ לִנְתָחִים, כִּי הַשְּׁחִיטָה הָיְתָה מִחוּץ לָאוּלָם.

מ) וְאֶל הַכָּתֵף — וְאֶל הַצַּד — מִחוּצָה לָעוֹלֶה — הַנּוּסָח הַנָּכוֹן: „מִחוּצָה לָאוּלָם", כַּנִּרְאֶה מֵחֲצִי הַפָּסוּק הַשֵּׁנִי: „וְאֶל הַכָּתֵף הָאַחֶרֶת אֲשֶׁר לְאֻלָם". וְאֶל הַכָּתֵף... לְפֶתַח הַשַּׁעַר הַצָּפוֹנָה... — וּמִחוּץ לָאוּלָם לְיַד פֶּתַח הַשַּׁעַר, שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית מִצַּד צָפוֹן, שְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת. וְאֶל הַכָּתֵף... — וְאֶל הַצַּד הַשֵּׁנִי, מִצַּד דָּרוֹם — שְׁנֵי שֻׁלְחָנוֹת; כִּי, כָּאָמוּר, בַּשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

מא) אַרְבָּעָה שֻׁלְחָנוֹת מִפֹּה... — שְׁנַיִם בְּתוֹךְ הָאוּלָם (ל"ט), וּשְׁנַיִם מִחוּץ לָאוּלָם לְצַד צָפוֹן; וְכֵן לְצַד דָּרוֹם: שְׁנַיִם מִבִּפְנִים וּשְׁנַיִם מִבַּחוּץ; וּבְיַחַד שְׁמוֹנָה שֻׁלְחָנוֹת. אֲבָל מִן הַמִּלִּים „לְכֶתֶף הַשַּׁעַר" אָנוּ רוֹאִים, שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר אַךְ עַל הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁמִּחוּץ לָאוּלָם (מ'), שֶׁהָיוּ רַק שְׁנַיִם מִפֹּה וּשְׁנַיִם מִפֹּה, וּבְיַחַד אַרְבָּעָה, וְלֹא שְׁמוֹנָה. גַּם תְּעוּדַת הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁמִּחוּץ לָאוּלָם (מ') אֵינָהּ בְּרוּרָה לְפִי נוּסָחֵנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁתְּעוּדַת הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁבְּתוֹךְ אוּלַם הַשַּׁעַר (ל"ט) מְבֹאֶרֶת שָׁם: „לִשְׁחוֹט עֲלֵיהֶם הָעוֹלָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם". אֶת

הֵמָּה בְנֵי־צָדוֹק, הַקְּרֵבִים מִבְּנֵי־לֵוִי אֶל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ. מז וַיָּמָד
אֶת־הֶחָצֵר, אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה, וְרֹחַב מֵאָה אַמָּה, מְרֻבָּעַת;
וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַבָּיִת.

מח וַיְבִאֵנִי אֶל־אֻלָם הַבַּיִת, וַיָּמָד אֵל אֻלָם חָמֵשׁ אַמּוֹת
מִפֹּה וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפֹּה; וְרֹחַב הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת מִפּוֹ. מט אֹרֶךְ הָאֻלָם עֶשְׂרִים אַמָּה, וְרֹחַב עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה

בֵּאוּר

הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁלֹּא כָּל הַכֹּהֲנִים זָכוּ לָהּ. [וּרְאֵה שָׁם פָּסוּק ט״ו].

מז) וַיָּמָד אֶת הֶחָצֵר — הַפְּנִימִית.

וְהַמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַבַּיִת — נֶגֶד פֶּתַח הַהֵיכָל. [תֵּאוּר הַמִּזְבֵּחַ לִפְרָטָיו יָבֹא לְהַלָּן פֶּרֶק מ״ג, י״ג — י״ז].

תָּכְנִית הַמִּקְדָּשׁ (מ׳, מ״ח – מ״א, כ״ו).

מ״ח – מ״ט) תָּכְנִית הָאוּלָם.

מח) אוּלָם הַבַּיִת — [רְאֵה צִיּוּר שְׁלִישִׁי] הָאוּלָם (א) הַמְשַׁמֵּשׁ פְּרוֹזְדוֹר לַהֵיכָל. אֵל אֻלָם — [=אֵילֵי הָאֻלָם] עָבְיֵי הַכְּתָלִים הָעוֹמְדִים בְּצִדֵּי פֶּתַח הָאוּלָם, אֶחָד מִזֶּה וְאֶחָד מִזֶּה (א׳ – ב׳, א׳ – ב׳). חָמֵשׁ אַמּוֹת — עָבְיוֹ שֶׁל כָּל כֹּתֶל. וְרֹחַב הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת... — נוּסְחֵנוּ לָקָה בְּחֶסֶר, וְהַנּוּסָח הַמָּלֵא בָּא בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים: „וְרֹחַב הַשַּׁעַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה; וְכִתְפוֹת הַשַּׁעַר שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ". וְהַמַּעְתִּיק שֶׁכָּתַב אֶת „הַשַּׁעַר" הָרִאשׁוֹן טָעָה וְחָשַׁב שֶׁכָּתַב אֶת „הַשַּׁעַר" הַשֵּׁנִי. וּפֵרוּשׁוֹ: כָּל רֹחַב מְבוֹא הַשַּׁעַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְכִתְפוֹת הַשַּׁעַר – הֵם הַכְּתָלִים, שֶׁבִּשְׁנֵי צִדֵּי הַשַּׁעַר (צִיּוּר ג׳: ב׳ – ג׳, ב׳ – ד׳) שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִכָּל צַד.

מט) אֹרֶךְ הָאֻלָם — מִצָּפוֹן לְדָרוֹם בְּנֶגֶד הַהֵיכָל (ג׳ – ד׳, ה׳ – ו׳) – עֶשְׂרִים אַמָּה – יָצְאוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת לִשְׁנֵי כָּתְלֵי הַשַּׁעַר הַצְּדָדִיִּים, וְנִשְׁאֲרוּ לְפֶתַח הַשַּׁעַר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְרֹחַב — הָאוּלָם, הַנִּמְשָׁךְ לְאֹרֶךְ הַהֵיכָל ג׳ – ה׳, ד׳ – ו׳). עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה אַמָּה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה", וְכֵן עוֹלֶה לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן הַכְּלָלִי

סָבִיב, סָבִיב; וְאֶל־הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּשַׂר הַקָּרְבָּן. מד וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר
הַפְּנִימִי לִשְׁכוֹת שָׁרִים, בֶּחָצֵר הַפְּנִימִי, אֲשֶׁר אֶל־כֶּתֶף שַׁעַר
הַצָּפוֹן, וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם; אֶחָד אֶל־כֶּתֶף שַׁעַר הַקָּדִים,
פְּנֵי דֶּרֶךְ הַצָּפֹן. מה וַיְדַבֵּר אֵלָי: זֹה הַלִּשְׁכָּה, אֲשֶׁר פָּנֶיהָ
דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם, לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבָּיִת. מו וְהַלִּשְׁכָּה,
אֲשֶׁר פָּנֶיהָ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן, לַכֹּהֲנִים שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ;

בֵּאוּר

וְאֶל הַשֻּׁלְחָנוֹת בְּשַׂר הַקָּרְבָּן – וּלְאַחַר שֶׁפָּשְׁטוּ אֶת הָעוֹר, הָיוּ מַנִּיחִים אֶת הַבָּשָׂר עַל הַשֻּׁלְחָן לְנַתְּחוֹ לִנְתָחָיו. וְיֵשׁ קוֹרְאִים עַל פִּי תַּרְגּוּמֵי הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטָא וְהַוּוּלְגָּטָה: **וּשְׂפָתָם טֹפַח אֶחָד מוּכָנָה** [א וו: מְפֻנָּה] **מִבַּיִת** – וּשְׂפַת הַשֻּׁלְחָנוֹת שֶׁל גָּזִית, כְּלוֹמַר: מַעֲשֵׂה מִסְגֶּרֶת סָבִיב – הָיְתָה גָּבְהָהּ טֹפַח אֶחָד וְהָיְתָה כְּפוּפָה לְצַד פְּנִים, אֶל פְּנֵי כָּל שֻׁלְחָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ מִמֶּנּוּ הַסַּכִּינִים וְהַמִּזְרָקוֹת אַרְצָה. **וְאֶל הַשֻּׁלְחָנוֹת (בְּשַׂר הַקָּרְבָּן) מִלְמַעְלָה מְכַסּוֹת מִמָּטָר וּמֵחֹרֶב** – כֵּן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים.

מד) **וּמִחוּצָה לַשַּׁעַר הַפְּנִימִי** – בְּתוֹךְ הֶחָצֵר הַפְּנִימִי. **לִשְׁכוֹת שָׁרִים** – הָיוּ חֲדָרִים לַלְוִיִּם הַמְשׁוֹרְרִים. **וּפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם** – וּפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת הָיוּ כְּלַפֵּי דָּרוֹם. **אֶחָד אֶל כֶּתֶף שַׁעַר הַקָּדִים** – וְלִשְׁכָּה אַחַת הָיְתָה בְּצַד הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי. **פְּנֵי דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן** – וְהִיא פְּתוּחָה כְּלַפֵּי צָפוֹן. וְנוּסַח הַשִּׁבְעִים יוֹתֵר בָּרוּר וּמַתְאִים לַפְּסוּקִים הַבָּאִים. **וַיְבִיאֵנִי מִחוּצָה לַשַּׁעַר אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִי, וְהִנֵּה לְשָׁכוֹת שְׁתַּיִם בֶּחָצֵר הַפְּנִימִי: אַחַת אֶל כֶּתֶף שַׁעַר הַצָּפוֹן, וּפָנֶיהָ אֶל דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם, וְאַחַת אֶל כֶּתֶף שַׁעַר הַדָּרוֹם וּפָנֶיהָ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן** – כַּאֲשֶׁר עָבַר הַנָּבִיא אֶת הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַפְּנִימִי וּבָא אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, רָאָה שְׁתֵּי לְשָׁכוֹת בְּצִדֵּי הֶחָצֵר: אַחַת אֵצֶל שַׁעַר הַצָּפוֹן מִמִּזְרָחוֹ וּפִתְחָהּ לְצַד דָּרוֹם, וְאַחַת אֵצֶל שַׁעַר הַדָּרוֹם מִמִּזְרָחוֹ וּפִתְחָהּ לְצַד צָפוֹן.

מה) **זֹה הַלִּשְׁכָּה...** – הַצְּפוֹנִית. **שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבָּיִת** – הַמַּשְׁגִּיחִים עַל סִדְרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל אֵינָם מַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת. „לִשְׁמוֹר מִשְׁמֶרֶת" הָיָה לְפִי „תּוֹרַת הַכֹּהֲנִים" [=„וַיִּקְרָא"] תַּפְקִיד הַלְוִיִּם. וּרְאֵה לְהַלָּן פֶּרֶק מ"ד, י"ד).

מו) **וְהַלִּשְׁכָּה** – הַדְּרוֹמִית. **הַקְּרֵבִים... לְשָׁרְתוֹ** – פֹּעַל שָׁרֵת מְשַׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדָה הַחֲשׁוּבָה וּקְדוֹשָׁה בְּיוֹתֵר, הִיא עֲבוֹדַת

מא.

א וַיְבִיאֵנִי אֶל־הַהֵיכָל; וַיָּמָד אֶת־הָאֵילִים שֵׁשׁ־אַמּוֹת רֹחַב
מִפּוֹ וְשֵׁשׁ־אַמּוֹת רֹחַב־מִפּוֹ, רֹחַב הָאֹהֶל. ב וְרֹחַב הַפֶּתַח
עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת
מִפּוֹ; וַיָּמָד אָרְכּוֹ אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה.
ג וּבָא לִפְנִימָה, וַיָּמָד אֵיל־הַפֶּתַח שְׁתַּיִם אַמּוֹת; וְהַפֶּתַח
שֵׁשׁ אַמּוֹת, וְרֹחַב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת. ד וַיָּמָד אֶת־אָרְכּוֹ

בֵּאוּר

פֶּרֶק מא.

א'—ב') הַהֵיכָל בְּמוּבָן מְצֻמְצָם בְּלִי הָאוּלָם וְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים (ב).

א'—ב') וַיָּמָד אֶת הָאֵילִם — עֳבִי הַכְּתָלִים מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַפֶּתַח (ח'—ט', ח'—ט') הַמַּבְדִּילִים בֵּין הָאוּלָם וְהַהֵיכָל. שֵׁשׁ אַמּוֹת רֹחַב — בְּאַמָּה עָבִים יוֹתֵר מִן הָאֵילִים בְּפֶתַח הָאוּלָם. רֹחַב הָאֹהֶל — אֵין אָנוּ מוֹצְאִים אֵצֶל יְחֶזְקֵאל, שֶׁיִּקְרָא הַמִּקְדָּשׁ בְּשֵׁם אֹהֶל (מִלְּבַד הַתֹּאַר הַסִּמְבּוֹלִי: אָהֳלָה וְאָהֳלִיבָה); עַל כֵּן יֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: רֹחַב הָאַיִל — וְזֶהוּ רָחְבּוֹ שֶׁל כָּל אַיִל.

ב) וְרֹחַב הַפֶּתַח — פֶּתַח הַהֵיכָל, שֶׁבֵּין שְׁנֵי הָאֵילִים הָאֲמוּרִים (ח'—ח', ט'—ט')— עֶשֶׂר אַמּוֹת. וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח...— הַכְּתָלִים, שֶׁמִּשְּׁנֵי צִדֵּי הַפֶּתַח, אָרְכָּם מִצָּפוֹן לְדָרוֹם הָיָה — חָמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ — מִצָּפוֹן — וְחָמֵשׁ אַמּוֹת מִפּוֹ — מִדָּרוֹם (ט'—כ', ט'—כ'); וּבֵינֵיהֶם עֶשֶׂר אַמּוֹת, הֲרֵי עֶשְׂרִים אַמָּה מִדַּת הָרֹחַב שֶׁל הַהֵיכָל. וַיָּמָד אָרְכּוֹ — שֶׁל הַהֵיכָל, מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, (כ'—ל', כ'—מ') — אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרֹחַב — מִצָּפוֹן לְדָרוֹם (כ'—כ', ל'—מ'). עֶשְׂרִים אַמָּה.

ג'—ד') תַּבְנִית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. סוֹפֵר הַמְּלָכִים קוֹרֵא לוֹ דְּבִיר (ג).

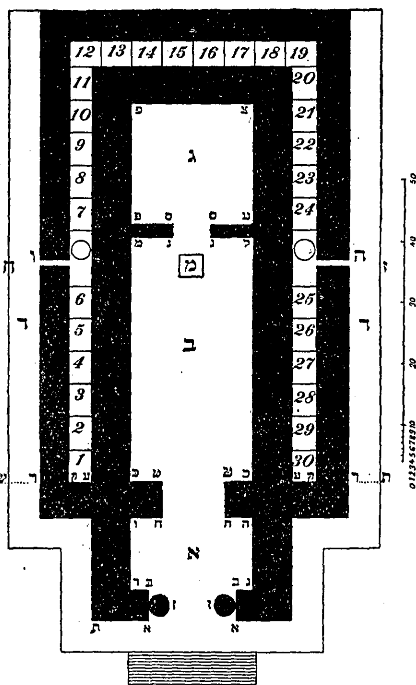
ג) וּבָא לִפְנִימָה — אֶל קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. וְלֹא אָמַר „וַיְבִיאֵנִי", כִּי אָסוּר לַנָּבִיא לְהִכָּנֵס לִפְנִימָה. אֵיל הַפֶּתַח — עֳבִי הַכְּתָלִים מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַפֶּתַח לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים (נ'—ס', נ'—ס'). וְהַפֶּתַח — שֶׁבֵּין שְׁנֵי הָאֵילִים (נ'—נ', ס'—ס') — שֵׁשׁ אַמּוֹת — רָחְבּוֹ. וְרֹחַב הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת — וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְכִתְפוֹת הַפֶּתַח שֶׁבַע אַמּוֹת מִפֹּה וְשֶׁבַע אַמּוֹת מִפֹּה", וְהַכַּוָּנָה עַל אֹרֶךְ הַכְּתָלִים שֶׁמִּצִּדֵּי הַפֶּתַח (ס'—ע', ס'—פ') בְּמִדָּתָם מִצָּפוֹן לְדָרוֹם. בְּמִדָּה שֶׁהַקְּדֻשָּׁה מְרֻבָּה הַפְּתָחִים הוֹלְכִים וְצָרִים: פֶּתַח הָאוּלָם אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַמָּה, פֶּתַח הַהֵיכָל עֶשֶׂר אַמּוֹת וּפֶתַח הַדְּבִיר שֵׁשׁ אַמּוֹת.

ד) וַיָּמָד אֶת אָרְכּוֹ — מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב (ע'—צ', פ'—פ'). וְרֹחַב... —

אַמָּה, וּבַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו; וְעַמֻדִים אֶל־הָאֵילִים, אֶחָד מִפֹּה וְאֶחָד מִפֹּה.

בֵּאוּר

לְהַלָּן (מ"א, י"ג). וּבַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר יַעֲלוּ אֵלָיו — הַמִּשְׁפָּט קָטוּעַ; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: "וּבְמַעֲלוֹת עֶשֶׂר יַעֲלוּ אֵלָיו". כָּל שֶׁקְּדֻשָּׁתוֹ מְרֻבָּה, הָיָה גָּבְהוֹ יוֹתֵר וּמִסְפַּר מַעֲלוֹתָיו מְרֻבֶּה: הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה גְּבֹהָה מִסְּבִיבָתָהּ וְעוֹלִים אֵלֶיהָ בְּשֶׁבַע מַעֲלוֹת; הֶחָצֵר הַפְּנִימִית גְּבֹהָה מִן הַחִיצוֹנָה וְעוֹלִים אֵלֶיהָ בִּשְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת; הַהֵיכָל גָּבְהוֹ מִן הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וְעוֹלִים אֵלָיו בְּעֶשֶׂר מַעֲלוֹת. | וְעַמֻדִים אֶל הָאֵילִים... — בְּתוֹךְ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה הָאַמָּה שֶׁל פֶּתַח הַשַּׁעַר עָמְדוּ שְׁנֵי עַמּוּדִים: אֶחָד מִיָּמִין לַפֶּתַח וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ (ז' — ז'), שְׁנֵי הָעַמּוּדִים הָאֵלֶּה מַזְכִּירִים אֶת הָעַמּוּדִים "יָכִין וּבֹעַז" שֶׁבְּמִקְדַּשׁ שְׁלֹמֹה, וְעָבְיָם לֹא פֵּרַשׁ הַכָּתוּב; וְאֶפְשָׁר שֶׁהָיָה עָבְיָם כְּעָבְיֵי הַכֹּתֶל־הָאַיִל. עָבְיֵי הָעַמּוּדִים בְּמִקְדַּשׁ שְׁלֹמֹה הָיָה אַרְבַּע אַמּוֹת.



צִיּוּר שְׁלִישִׁי: תָּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ.

סָבִיב סָבִיב, לִהְיוֹת אֲחוּזִים; וְלֹא־יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת.
ז וְרָחֲבָה וְנָסְבָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה לַצְּלָעוֹת, כִּי מוּסַב־הַבַּיִת
לְמַעְלָה לְמַעְלָה סָבִיב, סָבִיב לַבַּיִת, עַל־כֵּן רֹחַב לַבַּיִת
לְמָעְלָה; וְכֵן הַתַּחְתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל־הָעֶלְיוֹנָה לַתִּיכוֹנָה.

בֵּאוּר

האמור במלכים א׳ ו׳, ו׳, כמו „ומגרעות בקיר״: לא עשו חורים בקירות ההיכל והצלעות שכנגדם לשים בהם קצות הקורות של הצלעות התחתונות והתיכונות, אלא עשו מגרעות [מגרע = משקע] בקירות, כלומר: במקום שהיה צריך לשים את הקורות נעשו קירות ההיכל והצלע דקים בחצי אמה ועל מגרע זה, מזה ומזה, הניחו את קצות הקורות, ששמשו תקרה לצלע התחתונה ורצפה לצלע התיכונה; וכן עשו גם לקורות התקרה התיכונה, באופן שהכתלים היו הולכים ודקים למעלה כמין מדרגה. **אשר לבית [ו]לצלעות** — המגרעות היו בקיר הבית (ע׳ — כ׳, כ׳ — ע׳) ובקיר הצלעות, הוא הקיר החיצון (ר׳ — ק׳, ק׳ — ר׳). **להיות אחוזים** — [אחז מיסוד א ח, והוראתו חבר, אחד] וכן יהיו קבועים ומחברים בבנין. **ולא יהיו אחוזים בקיר הבית** — שלא יצטרכו לעשות חורים בקירות הבית והיציע, להאחיז בהם קורות הצלעות. והנוסח במלכים (שם): „לבלתי אחז בקירות הבית״, ולפי זה הראוי לקרא כאן: „ולא יהיו אחזים בקיר הבית״.

ויש אומרים, כי המלים „להיות אחוזים״ מיתרות, והן כפל בטעות מן המשפט הסמוך להן.

ז) הכתוב משבש, ולפי ענינו נקרא: **ויספו ורחבו למעלה למעלה הצלעות** — הצלעות העליונות היו רחבות מן התחתונות. **כי מוסב** [=מוסף] **הבית למעלה...** — כי היתה הוספת שטח לצלעות העליונות על ידי זה שהקירות הלכו הלך וצרים למעלה בכל דיוטה. והשבעים קראו: **כמוסף** — במדה שנוסף השטח בבית למעלה. **על־כן רחב לבית למעלה** — על כן היה הבית, כלומר: הצלע התיכונה רחבה מן התחתונה וצרה מן העליונה. בכמה רחבה הצלע העליונה מן התחתונה, לא פרש כאן; ואם נשוה את הצלעות האלה לצלעות של בנין שלמה, נאמר, כי כל צלע עליון היה רחב מזה שמתחתיו באמה; ואם רחב הצלע התחתונה היה ארבע אמות (ה׳), היה רחב הצלע התיכונה חמש אמות, והעליונה שש אמות. **וכן התחתונה...** — אין לזה מובן. והשבעים קראו: „ומן התחתונה יעלו

עֶשְׂרִים אַמָּה, וְרֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה, אֶל־פְּנֵי הַהֵיכָל; וַיֹּאמֶר אֵלַי:
זֶה קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. ה וַיָּמָד קִיר־הַבַּיִת שֵׁשׁ אַמּוֹת; וְרֹחַב הַצֵּלָע
אַרְבַּע אַמּוֹת סָבִיב, סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב. ו וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל־
צֵלָע שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים, וּבָאוֹת בַּקִּיר אֲשֶׁר־לַבַּיִת לַצְּלָעוֹת

בֵּאוּר

מִצָּפוֹן לְדָרוֹם (ע׳—פ׳, צ׳—פ׳) הָיָה גַּם כֵּן עֶשְׂרִים אַמָּה; כֹּה הָיָה הַדְּבִיר רָבוּעַ, כְּתַבְנִית הַדְּבִיר בְּמִקְדַּשׁ שְׁלֹמֹה. **אֶל** [=עַל] **פְּנֵי הַהֵיכָל** — הַמְּדִידָה נֶעֶשְׂתָה בְּרֹחַב הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַדְּבִיר, אֵצֶל הַפֶּתַח וּשְׁנֵי כְתָלָיו, וְלֹא אֵצֶל הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי הָאַחֲרוֹן, אִם מִפְּנֵי שֶׁגַּם הַמַּלְאָךְ יָרֵא לַחְדֹּר אֶל יַרְכְּתֵי הַדְּבִיר, מְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַנָּבִיא לִרְאוֹת אֶת הַמְּדִידָה בְּעָמְדוֹ בַּהֵיכָל. **וַיֹּאמֶר** — הַמַּלְאָךְ. **זֶה קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים** — מִבְטָא זֶה בְּמוּבַן הַקְּדֻשָּׁה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר בָּא כַּאן בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ.

ה) **קִיר הַבַּיִת** — עֳבִי כָּתְלֵי הַהֵיכָל מִסָּבִיב — **שֵׁשׁ אַמּוֹת** — כְּעֳבִי הַכְּתָלִים שֶׁמִּשְּׁנֵי עֶבְרֵי פֶּתַח הַהֵיכָל (כ׳—ע׳, כ׳—ע׳).

ה׳ — י״א) תָּבְנִית הַצְּלָעוֹת.

ה) **צֵלָע** — חֶדֶר קָטָן, צְדָדִי, סָמוּךְ לְקִיר הַבַּיִת. **וְרֹחַב הַצֵּלָע אַרְבַּע אַמּוֹת סָבִיב...** — אֵצֶל כָּתְלֵי הַהֵיכָל סָבִיב: מִצָּפוֹן, מִדָּרוֹם וּמִמַּעֲרָב, הָיוּ חֲדָרִים קְטַנִּים צְדָדִיִּים, צְלָעוֹת (ק׳—ע׳, ע׳—ק׳), בְּשָׁלֹשׁ דְּיוֹטוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, וְרֹחַב כָּל צֵלָע בַּדְּיוֹטָה הַתַּחְתּוֹנָה, מִכֹּתֶל הַהֵיכָל עַד הַכֹּתֶל הַחִיצוֹן שֶׁל הַצְּלָעוֹת (ק׳—ר׳, ק׳—ר׳), הָיָה אַרְבַּע אַמּוֹת. **לַבַּיִת סָבִיב** — הַמִּלָּה „סָבִיב" הָאַחֲרוֹנָה מְיֻתֶּרֶת, וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינֶנָּה.

ו) **צֵלָע אֶל צֵלָע** — צֵלָע אֵצֶל צֵלָע. **שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים** — קְרָא: **שְׁלֹשִׁים** [וְזֶהוּ מִסְפַּר הַצְּלָעוֹת סָבִיב] **וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים** — וּשְׁלֹשִׁים הַצְּלָעוֹת הָיוּ בְּשָׁלֹשׁ דְּיוֹטוֹת, וּבָהּ יָצְאוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שְׁלֹשִׁים. [רְאֵה מְלָכִים א׳ פֶּרֶק ו׳, ד׳—ה׳]. **סָבִיב לַבַּיִת** — מִסָּבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר, וְלֹא בֵּאֵר הַכָּתוּב כַּמָּה צְלָעוֹת הָיוּ בְּכָל צַד. וְאִם נֹאמַר, כִּי הָיוּ עֶשֶׂר צְלָעוֹת בְּכָל קִיר, הֲלֹא תִּהְיֶינָה עֶשֶׂר הַצְּלָעוֹת בַּקִּיר הַמַּעֲרָבִי, שֶׁאָרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה, בְּנוֹת שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְהַצְּלָעוֹת בְּכָתְלֵי הַצָּפוֹן וְהַדָּרוֹם, הָאֲרֻכִּים אַרְבָּעִים אַמָּה, בְּנוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת. וְנִרְאֶה יוֹתֵר, שֶׁלְּאֹרֶךְ הַבַּיִת מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם הָיוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בְּכָל צַד, וּלְרֹחַב הַבַּיִת בִּפְאַת מַעֲרָב הָיוּ אַךְ שֵׁשׁ צְלָעוֹת [וְכֵן הוּא בְּצִיּוּרֵנוּ]. הַצְּלָעוֹת הַלָּלוּ שִׁמְּשׁוּ לְהַנִּיחַ בָּהֶן אֶת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְאֶת הַנְּדָבוֹת וְהַמַּתָּנוֹת, שֶׁהָיוּ מְבִיאִים לַמִּקְדָּשׁ. **וּבָאוֹת בַּקִּיר** — מִבְטָא קָשֶׁה [וְאוּלַי מְשֻׁבָּשׁ]; אֲבָל הוֹרָאָתוֹ הִיא לְפִי הָעִנְיָן, עַל פִּי

וְרֹחַב מְקוֹם הַמֻּנָּח חָמֵשׁ אַמּוֹת סָבִיב, סָבִיב.
יב וְהַבִּנְיָן, אֲשֶׁר אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה, פְּאַת דֶּרֶךְ־הַיָּם, רֹחַב
שִׁבְעִים אַמָּה, וְקִיר הַבִּנְיָן חָמֵשׁ־אַמּוֹת רֹחַב סָבִיב, סָבִיב;
וְאָרְכּוֹ תִּשְׁעִים אַמָּה. יג וּמָדַד אֶת־הַבַּיִת אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה,

בֵּאוּר

הָיָה מִצַּד צָפוֹן; וְלֹא פֵּרֵשׁ לָנוּ בְּאֵיזֶה מָקוֹם בַּכֹּתֶל הָיָה הַפֶּתַח, וְאָנוּ מְשַׁעֲרִים שֶׁהָיָה בְּאֶמְצַע הָאֹרֶךְ שֶׁל הַכֹּתֶל; וְהַפֶּתַח הַשֵּׁנִי מִצַּד דָּרוֹם (רְאֵה צִיּוּר שְׁלִישִׁי: ה׳, ו׳) **וְרֹחַב מְקוֹם הַמֻּנָּח** — הִיא הַמִּרְצֶפֶת הַסְּמוּכָה לַכֹּתֶל.

יב) הַבִּנְיָן שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַמִּקְדָּשׁ. **גִּזְרָה** — שֶׁטַח פָּנוּי גָּדוּר וְנִבְדָּל הַמַּקִּיף אֶת בִּנְיַן הַמִּקְדָּשׁ מִשְּׁלֹשֶׁת עֲבָרָיו: מִצָּפוֹן, מִמַּעֲרָב וּמִדָּרוֹם, מִחוּץ לַמִּרְצֶפֶת הַגְּבֹהָה, בַּת חָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב, שֶׁהָיְתָה מְסַבִּיב לַמִּקְדָּשׁ סְמוּכָה לְכָתְלָיו; וְרֹחַב הַגִּזְרָה עֶשְׂרִים אַמָּה (רְאֵה צִיּוּר רְבִיעִי: ג) **וְהַבִּנְיָן אֲשֶׁר אֶל פְּנֵי הַגִּזְרָה** — מֵאַחֲרֵי הַגִּזְרָה שֶׁבְּצַד מַעֲרָב, לְכָל אָרְכָּהּ הַנִּמְשָׁךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם (עַל פְּנֵי" פֵּרוּשׁוֹ „en pace de...), הָיָה בִּנְיָן מְיֻחָד. **רֹחַב** — שֶׁרָחְבּוֹ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב. **שִׁבְעִים אַמָּה** — (רְאֵה צִיּוּר רְבִיעִי: „תַּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו" אוֹת ד). **וְקִיר הַבִּנְיָן** — וּכְתָלָיו שֶׁל בִּנְיָן זֶה. **רֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת** — עָבְיוֹ שֶׁל כָּל כֹּתֶל הָיָה חָמֵשׁ אַמּוֹת. **וְאָרְכּוֹ** — מִצָּפוֹן לְדָרוֹם — **תִּשְׁעִים אַמָּה** — וְעִם עָבְיֵי שְׁנֵי הַכְּתָלִים: הַצְּפוֹנִי וְהַדְּרוֹמִי — מֵאָה אַמָּה. הַכָּתוּב קוֹרֵא **אֹרֶךְ** לַמִּדָּה הַגְּדוֹלָה יוֹתֵר, **וְרֹחַב** לַמִּדָּה הַקְּצָרָה בְּיוֹתֵר שֶׁל הַבִּנְיָן הַמְדֻבָּר; אַף כִּי בְּיַחַס לְבִנְיַן הַמִּקְדָּשׁ בִּכְלָלוֹ יֵחָשֵׁב הָרֹחַב לְאֹרֶךְ, וְהָאֹרֶךְ לְרֹחַב. הַבִּנְיָן הַזֶּה מֵאֲחוֹרֵי הַמִּקְדָּשׁ שִׁמֵּשׁ, כַּנִּרְאֶה, לְהַנִּיחַ בּוֹ אֶת עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, אוֹ הַבְּהֵמוֹת שֶׁהוּבְאוּ לְהַקְרִיבָן לַמִּזְבֵּחַ.

י"ג — ט"ו) מִדַּת הַמִּקְדָּשׁ וּמְסִבָּיו.

יג) **הַבַּיִת** — הָאוּלָם, הַהֵיכָל וְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. **אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה** — מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב —: אֵילֵי הָאוּלָם (צִיּוּר שְׁלִישִׁי: א׳—ב׳) חָמֵשׁ אַמּוֹת, רֹחַב הָאוּלָם (ג׳—ה׳) לְאֹרֶךְ הַמִּקְדָּשׁ — שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה; אֵילֵי הַהֵיכָל — שֵׁשׁ אַמּוֹת; אֹרֶךְ הַהֵיכָל אַרְבָּעִים אַמָּה; עָבְיֵי הַכֹּתֶל שֶׁבֵּין הַהֵיכָל וְהַדְּבִיר — שְׁתֵּי אַמּוֹת; קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים עֶשְׂרִים אַמָּה; הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הַהֵיכָל — שֵׁשׁ אַמּוֹת; רֹחַב הַצְּלָעוֹת — אַרְבַּע אַמּוֹת; הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי הַחִיצוֹן חָמֵשׁ אַמּוֹת — הֲרֵי מֵאָה

ח וְרָאִיתִי לַבַּיִת גֹּבַהּ סָבִיב, סָבִיב; מוּסְדוֹת הַצְּלָעוֹת מְלוֹ הַקָּנֶה,
שֵׁשׁ אַמּוֹת אַצִּילָה. ט רֹחַב הַקִּיר אֲשֶׁר־לַצֵּלָע אֶל־הַחוּץ, חָמֵשׁ
אַמּוֹת; וַאֲשֶׁר מֻנָּח בֵּית צְלָעוֹת, אֲשֶׁר לַבָּיִת. י וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת
רֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה סָבִיב לַבַּיִת סָבִיב, סָבִיב. יא וּפֶתַח הַצֵּלָע
לַמֻּנָּח, פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן, וּפֶתַח אֶחָד לַדָּרוֹם;

* מיסדות כתיב.

בֵּאוּר

אֶל הַתִּיכוֹנָה, וּמִן הַתִּיכוֹנָה אֶל הָעֶלְיוֹנָה". בַּצְּלָעוֹת הָיוּ מַדְרֵגוֹת לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן אֶל הַגְּבוֹהוֹת מֵהֶן, וְלֹא הָיָה מָבוֹא מְיֻחָד לַצְּלָעוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת.

ח) וְרָאִיתִי לַבַּיִת גֹּבַהּ (וְיֵשׁ מְנַקְּדִים: גַּבָּה) סָבִיב — סְבִיב הַבַּיִת אֵצֶל הַיְסוֹד הָיְתָה מִרְצֶפֶת אֲבָנִים גְּבֹהָה (ד), כַּמִּרְצֶפֶת שֶׁהָיְתָה בְּצִדֵּי הַשְּׁעָרִים בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה. מוּסְדוֹת הַצְּלָעוֹת — וְהַיְסוֹד, שֶׁהַכֹּתֶל הַחִיצוֹן שֶׁל הַצְּלָעוֹת עָמַד עָלָיו. מְלוֹ (=מְלֹא) הַקָּנֶה — הָיָה גָּבְהָהּ כְּמִדַּת הַקָּנֶה, וְהוּא — שֵׁשׁ אַמּוֹת. אַצִּילָה — זְרוֹעַ, מִן הַמַּרְפֵּק עַד בֵּית הַשֶּׁחִי; וּמִן הַמַּרְפֵּק עַד קְצֵה הָאֶצְבָּעוֹת נִקְרָא אַמָּה. שֵׁשׁ אַמּוֹת אַצִּילָה — בְּמִדַּת הַזְּרוֹעַ; וְיֵשׁ קוֹרְאִים: אֶצְלָהּ — אֵצֶל הַגַּבָּה הָאֲמוּרָה. גֹּבַהּ הַמִּרְצֶפֶת וְהַיְסוֹד הִתְאִימוּ לְגֹבַהּ עֶשֶׂר הַמַּעֲלוֹת, שֶׁעָלוּ בָהֶן מִן הֶחָצֵר הַפְּנִימִית אֶל אוּלַם הַמִּקְדָּשׁ (מ', מ"ט).

ט) רֹחַב הַקִּיר אֲשֶׁר־לַצֵּלָע — עָבְיוֹ שֶׁל הַכֹּתֶל הַחִיצוֹן שֶׁל הַצְּלָעוֹת. חָמֵשׁ אַמּוֹת — בְּשָׁעָה שֶׁכֹּתֶל הַמִּקְדָּשׁ שֶׁכְּנֶגְדּוֹ הָיָה עָבְיוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת. מֻנָּח — מָקוֹם פָּנוּי, שֶׁהִנִּיחוּהוּ רֵיק. בֵּית צְלָעוֹת — קְרָא: בֵּין הַצְּלָעוֹת. וַאֲשֶׁר מֻנָּח בֵּין הַצְּלָעוֹת אֲשֶׁר לַבָּיִת — וְהַמָּקוֹם הַפָּנוּי שֶׁבֵּין כָּתְלֵי הַצְּלָעוֹת הָאָמוּר בָּזֶה.

י) וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת — (חֲצִי פָּסוּק ט' נִמְשָׁךְ אֶל פָּסוּק י'). וּבֵין הַלְּשָׁכוֹת, שֶׁנִּבְנוּ מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם לַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁיְּבֹאַר בַּפֶּרֶק הַבָּא. רֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה — רֹחַב הַמָּקוֹם הַפָּנוּי הַזֶּה הָיָה עֶשְׂרִים אַמָּה מִכָּל צַד. אַךְ כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְהַלָּן הָיָה רֹחַב הַמָּקוֹם, הַפָּנוּי סָבִיב לַמִּקְדָּשׁ (הַגִּזְרָה), מִלְּבַד הַמִּרְצֶפֶת הַגְּבֹהָה, עֶשְׂרִים אַמָּה, וְעַל כֵּן קוֹרְאִים כָּאן: „חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים אַמָּה", חָמֵשׁ הַמִּרְצֶפֶת הַסְּמוּכָה לַכֹּתֶל (י"א) וְעֶשְׂרִים הַגִּזְרָה שֶׁמְּסַבִּיב לָהּ (י"ב).

יא) וּפֶתַח הַצֵּלָע (=וּפִתְחֵי הַצְּלָעוֹת) לַמֻּנָּח — כָּאן קוֹרֵא הַכָּתוּב מֻנָּח לַמִּרְצֶפֶת הַגְּבֹהָה, שֶׁלְּיַד הַקִּיר הַחִיצוֹן שֶׁל בִּנְיַן הַצְּלָעוֹת, וְאוֹמֵר, כִּי לַצְּלָעוֹת הַלָּלוּ הָיוּ שְׁנֵי פְּתָחִים שֶׁיָּצְאוּ אֶל הַמֻּנָּח הַסָּמוּךְ לָהֶם. פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן —

וְהָאַתִּיקִים סָבִיב לִשְׁלָשְׁתָּם נֶגֶד הַסַּף, שְׂחִיף עֵץ סָבִיב סָבִיב;
וְהָאָרֶץ עַד־הַחַלֹּנוֹת, וְהַחַלֹּנוֹת מְכֻסּוֹת. יז עַל־מֵעַל הַפֶּתַח
וְעַד־הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְלַחוּץ, וְאֶל־כָּל־הַקִּיר סָבִיב סָבִיב, בַּפְּנִימִי
וּבַחִיצוֹן, מִדּוֹת. יח וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתִמֹרִים; וְתִמֹרָה בֵּין־כְּרוּב
לִכְרוּב, וּשְׁנַיִם פָּנִים לַכְּרוּב: יט וּפְנֵי אָדָם אֶל־הַתִּמֹרָה מִפּוֹ,
וּפְנֵי כְפִיר אֶל־הַתִּמֹרָה מִפּוֹ; עָשׂוּי אֶל־כָּל־הַבַּיִת סָבִיב סָבִיב.

בֵּאוּר

הָאֲטֻמוֹת — הָרְחָבִים לְצַד פְּנִים, וְצָרִים לְצַד חוּץ. וְהָאַתִּיקִים — כַּנִּרְאֶה, בְּלִיטוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִן הַקִּיר בְּתַבְנִית עַמּוּדִים לְקִשּׁוּט. סָבִיב לִשְׁלָשְׁתָּם — שֶׁהָיוּ לִשְׁלֹשֶׁת חֶלְקֵי הַמִּקְדָּשׁ הָאֲמוּרִים: לַהֵיכָל, לַדְּבִיר וְלָאוּלָם. שְׂחִיף עֵץ סָבִיב סָבִיב — כָּל אֵלֶּה הָיוּ מְכֻסִּים לוּחוֹת עֵץ. „נֶגֶד הַסַּף" נִמְשָׁךְ אֶל „וְהָאַתִּיקִים", כְּלוֹמַר: שֶׁמְּקוֹמָם הָיָה בְּכָל שְׁלֹשֶׁת הַחֲלָקִים הַנִּזְכָּרִים נֶגֶד הַסַּף. לְפִי פָּסוּק זֶה הָיוּ חַלּוֹנוֹת גַּם בַּהֵיכָל גַּם בַּדְּבִיר. אַךְ מִפְּנֵי בִּנְיַן הַצְּלָעוֹת, אֲשֶׁר מְסַבִּיב לְקִירוֹת הַהֵיכָל וְהַדְּבִיר, יָכְלוּ הַחַלּוֹנוֹת לִהְיוֹת אַךְ בְּגֹבַהּ הַכְּתָלִים, לֹא רָחוֹק מִן הַתִּקְרָה. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, כִּי הַנָּשׂוּא הוּא „לִשְׁלָשְׁתָּם". כְּלוֹמַר: הַסִּפִּים וְהַחַלּוֹנוֹת וְהָאַתִּיקִים סָבִיב הָיוּ לִשְׁלֹשָׁה אֵלֶּה הַנִּזְכָּרִים. וְאַחַר כֵּן מַתְחִיל מִשְׁפָּט חָדָשׁ: נֶגֶד הַסַּף שְׂחִיף עֵץ סָבִיב — נֶגֶד הַסַּף הָיָה מְכֻסֶּה סָבִיב בְּלֻחוֹת עֵץ. וְהָאָרֶץ — קְרָא: וּמֵהָאָרֶץ, כָּאן מַתְחִיל מִשְׁפָּט חָדָשׁ הַמְחֻבָּר לְפָסוּק י"ז. וּמֵהָאָרֶץ עַד הַחַלּוֹנוֹת — וּמִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד הַחַלּוֹנוֹת הָיוּ הַקִּירוֹת סְפוּנִים בְּלֻחוֹת עֵץ. וְהַחַלֹּנוֹת מְכֻסּוֹת — מַאֲמָר מְסֻגָּר: הַחַלּוֹנוֹת הָיוּ מְכֻסִּים בְּתְרִיסִים אוֹ בִּשְׂבָכוֹת מְיֻחָדוֹת, כְּדֵי לְהַאֲפִיל בְּתוֹךְ הַמִּקְדָּשׁ; כִּי „יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל".

יז) עַל וּקְרָא: עַד] מֵעַל הַפֶּתַח — נִמְשָׁךְ אֶל „מֵהָאָרֶץ": וְהַלֻּחוֹת חִפּוּ אֶת הַקִּירוֹת עַד מֵעַל הַפֶּתַח. וְעַד הַבַּיִת הַפְּנִימִי — כְּלוֹמַר: הַדְּבִיר. וְלַחוּץ — כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּחוּץ: כְּלוֹמַר, בָּאוּלָם. וְאֶל [=וְעַל] כָּל הַקִּיר — וְעַל כָּל הַקִּירוֹת — בַּפְּנִימִי וּבַחִיצוֹן — שֶׁבַּדְּבִיר וּבַהֵיכָל — מִדּוֹת — לְפִי נוּסְחָתֵנוּ יְבֹאַר, כְּאִלּוּ הָיָה כָּתוּב: „לֻחוֹת מִדּוֹת" — לֻחוֹת גְּדוֹלִים. וְיֵשׁ קוֹרְאִים בִּמְקוֹם „מִדּוֹת" — מִקְלָעוֹת — קִשּׁוּטִים, כְּלוֹמַר, כָּל קִירוֹת הָאוּלָם, הַהֵיכָל וְהַדְּבִיר הָיוּ מְכֻסִּים קִשּׁוּטִים מַעֲשֵׂי מִקְלָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁהַכָּתוּב מְבָאֵר וְהוֹלֵךְ.

יח) וְעָשׂוּי כְּרוּבִים וְתִמֹרִים — הַקִּירוֹת הָיוּ מְקֻשָּׁטִים בְּצוּרוֹת בּוֹלְטוֹת שֶׁל כְּרוּבִים וַעֲלֵי תְמָרִים חֲטוּבִים בְּלֻחוֹת הָאֲרָזִים. לַכְּרוּב — פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי כְּפִיר,

וְהַגִּזְרָה וְהַבִּנְיָה וְקִירוֹתֶיהָ, אֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה. יד וְרֹחַב פְּנֵי
הַבַּיִת וְהַגִּזְרָה לַקָּדִים מֵאָה אַמָּה. טו וּמָדַד אֹרֶךְ־הַבִּנְיָן אֶל־
פְּנֵי הַגִּזְרָה, אֲשֶׁר עַל־אַחֲרֶיהָ, וְאַתִּיקֶ֫*יהָא מִפּוֹ וּמִפּוֹ מֵאָה אַמָּה.
וְהַהֵיכָל הַפְּנִימִי, וְאֻלַמֵּי הֶחָצֵר. טז הַסִּפִּים, וְהַחַלּוֹנִים הָאֲטֻמוֹת,

* ואתוקיהא כתיב.

בֵּאוּר

אַמָּה. וְהַגִּזְרָה — וְהַשֶּׁטַח הַפָּנוּי שֶׁמֵּאֲחוֹרֵי הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הַדְּבִיר, שֶׁמִּדַּת רָחְבּוֹ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב עֶשְׂרִים אַמָּה. וְהַבִּנְיָה וְקִירוֹתֶיהָ — הוּא „הַבִּנְיָן" שֶׁבְּפָסוּק י"ב, שֶׁרָחְבָּהּ שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁנֵי קִירוֹתֶיהָ, הַמִּזְרָחִי וְהַמַּעֲרָבִי, עֶשֶׂר אַמּוֹת. הֲרֵי מֵאָה אַמָּה. לְפִי זֶה יוֹצֵא, שֶׁהַמִּרְצֶפֶת הַגְּבֹהָה [הַמֻּנָּח] בְּרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת (פָּסוּק ח') הָיְתָה רַק מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם וְלֹא מִמַּעֲרָב; אוֹ שֶׁנֹּאמַר, שֶׁעֶשְׂרִים הָאַמָּה שֶׁל הַגִּזְרָה הַמַּעֲרָבִית בּוֹלְלוֹת בְּתוֹכָן גַּם אֶת הַמִּרְצֶפֶת, בְּשָׁעָה שֶׁמִּצַּד צָפוֹן וְדָרוֹם הָיָה רֹחַב הַגִּזְרָה עֶשְׂרִים אַמָּה מִלְּבַד הַמִּרְצֶפֶת.

יד) וְרֹחַב פְּנֵי הַבַּיִת... — רֹחַב הַמִּקְדָּשׁ מִקְּצֵה הַגִּזְרָה הַצְּפוֹנִית עַד קְצֵה הַגִּזְרָה הַדְּרוֹמִית. לַקָּדִים — כְּלוֹמַר: הַקַּו הָעוֹבֵר עַל פְּנֵי הַצַּד הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ, הֶחָזִית. מֵאָה אַמָּה — שְׁתֵּי הַגְּזָרוֹת אַרְבָּעִים אַמָּה; שְׁנֵי הַמֻּנָּחִים [=הַמִּרְצָפוֹת הַגְּבֹהוֹת לְיַד הַכְּתָלִים] עֶשֶׂר אַמּוֹת; שְׁנֵי הַכְּתָלִים הַחִיצוֹנִיִּים עֶשֶׂר אַמּוֹת; שְׁתֵּי הַצְּלָעוֹת שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת; שְׁנֵי כָּתְלֵי הַהֵיכָל בַּצָּפוֹן וּבַדָּרוֹם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, וְרֹחַב הַהֵיכָל עֶשְׂרִים — הֲרֵי מֵאָה אַמָּה.

טו) וּמָדַד אֹרֶךְ הַבִּנְיָן — מִצָּפוֹן לְדָרוֹם — עַל פְּנֵי הַגִּזְרָה — הַבִּנְיָן שֶׁנִּמְשַׁךְ מֵאֲחוֹרֵי הַמִּקְדָּשׁ לְאֹרֶךְ הַגִּזְרָה הַמַּעֲרָבִית. אֲשֶׁר עַל אַחֲרֶיהָ — הַבִּנְיָן אֲשֶׁר אַחֲרֵי הַגִּזְרָה; כִּי הֶחָזִית שֶׁל הַבִּנְיָן הַזֶּה הָיְתָה בַּצַּד הַמַּעֲרָבִי שֶׁלּוֹ, שֶׁמִּשָּׁם הָיוּ נִכְנָסִים אֵלָיו וְיוֹצְאִים מִמֶּנּוּ; כִּי הַגִּזְרָה הַסְּמוּכָה לַמִּקְדָּשׁ לֹא נִתְּנָה, כַּנִּרְאֶה, לִדְרִיסַת הָרֶגֶל; וְאֶפְשָׁר, כִּי הָיוּ לַבִּנְיָן פְּתָחִים גַּם מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם. וְאַתִּיקֶיהָ — אַתִּיק הוּא, כַּנִּרְאֶה, מֻנָּח (טֶרְמִין) מִכְּנֵי שֶׁל הַבַּנָּאוּת; וּמְשַׁעֲרִים שֶׁהוּא מִין אַכְסַדְרָה (גַאלֶּערִיע), אוֹ גְּזֻרְיָה (בַּאלְקָאן) לְאֹרֶךְ הַכֹּתֶל מִחוּץ. מֵאָה אַמָּה — תִּשְׁעִים הָאֹרֶךְ (י"ב) וְעֶשֶׂר שְׁנֵי הַכְּתָלִים. וְהַהֵיכָל... — זֶה נִמְשָׁךְ לְפָסוּק ט"ז, וְהוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כִּמְבֹאָר לְהַלָּן.

ט"ז — כ"ו) תֵּאוּר צוּרַת הַמִּקְדָּשׁ מִבִּפְנִים.

טז) וְהַהֵיכָל וְהַפְּנִימִי וְאֻלַמּוֹ הַחִיצוֹן — כָּךְ קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים, וְהַכַּוָּנָה: לַהֵיכָל, לַדְּבִיר, וְלָאוּלָם הַפּוֹנֶה כְּלַפֵּי חוּץ; וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנָּשׂוּא בָּא לְהַלָּן. הַסִּפִּים — הַמְּזוּזוֹת. וְהַחַלּוֹנִים

וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לְאַחֶרֶת. כה וַעֲשׂוּיָה אֲלֵיהֶן, אֶל־דַּלְתוֹת הַהֵיכָל,
כְּרוּבִים וְתִמֹּרִים, כַּאֲשֶׁר עֲשׂוּיִם לַקִּירוֹת; וְעָב עֵץ אֶל־פְּנֵי
הָאוּלָם מֵהַחוּץ. כו וְחַלּוֹנִים אֲטֻמוֹת וְתִמֹּרִים מִפֹּו וּמִפֹּו, אֶל־
כִּתְפוֹת הָאוּלָם, וְצַלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֻבִּים.

מב.

א וַיּוֹצִאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, הַדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן;

בֵּאוּר

בְּכָל דֶּלֶת הָיוּ שְׁנֵי לְחוֹת עֵץ מְחֻבָּרִים זֶה לָזֶה בְּצִירִים, וְכָל לוּחַ הָיָה סוֹבֵב עַל צִירוֹ וְנִסְגָּר וְנִפְתָּח בִּפְנֵי עַצְמוֹ. בְּמִקְדַּשׁ שְׁלֹמֹה הָיוּ דְלָתוֹת כְּפוּלוֹת אַךְ לַהֵיכָל בִּלְבָד.

כה) וַעֲשׂוּיָה אֲלֵיהֶן — קְרָא: „וַעֲשׂוּיִם עֲלֵיהֶן". אֶל דַּלְתוֹת הַהֵיכָל — זֶהוּ בֵּאוּר נוֹסָף. עָב — מָרִישׁ, קוֹרָה דַקָּה. וְעָב עֵץ — מִכְסֶה כְּעֵין גַּג, עָשׂוּי מִמָּרִישִׁים מְחֻבָּרִים זֶה לָזֶה, מֵעַל פֶּתַח הָאוּלָם מִחוּץ, לְמַחֲסֶה מִמָּטָר, שֶׁלֹּא יַחְדֹּר אֶל תּוֹךְ הָאוּלָם.

כו) אֶל [=עַל] כִּתְפוֹת הָאוּלָם — עַל כָּתְלֵי הָאוּלָם מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם. בָּאוּלָם הָיוּ מִלְּבַד הַחַלּוֹנוֹת הָאֲטֻמִים קִשּׁוּטִים שֶׁל תִּמֹּרִים בִּלְבַד, בְּהֶבְדֵּל מִן הַהֵיכָל וְהַדְּבִיר, שֶׁהָיוּ בָהֶם תִּמּוֹרִים וּכְרוּבִים. הַכְּרוּבִים נֶחְשְׁבוּ לְסֵמֶל קָדוֹשׁ מְאֹד, לִמְקוֹם מִשְׁכַּן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל; וְעַל כֵּן לֹא הָיוּ בָאוּלָם, הַמְשַׁמֵּשׁ רַק כִּפְרוֹזְדוֹר לַמִּקְדָּשׁ. לְצַלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֻבִּים [עֹב=עָב] — גַּם הַצְּלָעוֹת שֶׁבְּצִדֵּי הַהֵיכָל וְהֶעָבִים הַחוֹפְפִים עַל פִּתְחֵיהֶם הָיוּ מְקֻשָּׁטִים בְּתִמּוֹרִים.

פֶּרֶק מב.

א׳—י״ד) שְׁאָר הַבִּנְיָנִים בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית.

א) וַיּוֹצִיאֵנִי — מִן הָאוּלָם, שֶׁהַנָּבִיא עָמַד בּוֹ (מ״א, כ״ה—כ״ו). אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית". וְנָכוֹן. הַדֶּרֶךְ — שֶׁהוֹלִיכֵנִי בָּהּ, הָיְתָה — דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית (הַדֶּרֶךְ)

כ מהארץ עד־מעל הפתח, הכרובים והתמרים עשוים וקיר
ההיכל. כא ההיכל מזוזת רבעה, ופני הקדש המראה כמראה.
כב המזבח עץ, שלוש אמות גבה, וארכו שתים אמות,
ומקצעותיו לו, וארכו וקירתיו עץ; וידבר אלי: זה השלחן,
אשר לפני יהוה. כג ושתים דלתות להיכל ולקדש. כד ושתים
דלתות לדלתות; שתים מוסבות דלתות, שתים לדלת אחת,

באור

תוכו שהוא מתאר בפסוק הבא.

כ) הכרובים והתמרים עשוים וקיר [=לקיר] (ההיכל) — קירות כל הבית היו מקשטים בכרובים ותמרים מן הרצפה עד מעל גבה הפתח, אך לא הגיעו עד התקרה. המלה „ההיכל" מיתרת, כי הכתוב מדבר כאן על קירות כל הבית (י"ט); ונכפלה בטעות מראש הפסוק הבא. גם בעלי המסורה היו מספקים בה ונקדוה מלמעלה.

כא) ההיכל מזוזת רבעה — שעור הכתוב: מזוזת ההיכל רבעה — צורת הפתח של ההיכל היתה בעלת ארבע קצוות. ופני הקדש — וצד הפנים של קדש הקדשים, הוא הצד שנכנסים לתוכו מן ההיכל. המראה כמראה — היה לו מראה כמראה הזה של צד פתח ההיכל, כי גם פתחו היה רבוע. כאן קורא הכתוב לקדש הקדשים בשם „הקדש"; וכן הוא נקרא בתורת כהנים: „ואל יבא בכל עת אל הקדש" (ויקרא ט"ז, ב'). ויש מחברים חצי פסוק זה אל הפסוק הבא וקוראים: ולפני הקדש מראה כמראה (כב) מזבח עץ — כלומר: ממול פתח הדביר [ראה ציור שלישי אות מ'] נראה לעיניו כמראה מזבח עץ. שלש אמות גבה — יש קוראים: גבה, או: גבהו. וארכו שתים אמות — והשבעים מוסיפים: „ורחבו שתים אמות". ומקצעתיו לו — והיו לו זויות בולטות, הן הקרנות, שעל ארבע פנותיו. הכונה אפוא למזבח הקטרת, שהיה עשוי עץ מצפה זהב. בכל תאור המקדש אין הנביא מזכיר את הזהב. וארכו... עץ — השבעים קראו: ואדנו, או: ואדניו, הבסיס שלו. זה השלחן... — כי הקרבן נקרא „לחם אלהים". ויש אומרים, כי „השלחן" פשוטו במשמעו, והכונה לשלחן עם „לחם הפנים".

כג) ושתים דלתות להיכל ולקדש — דלת אחת לפתח ההיכל והשניה לפתח הקדש.

כד) ושתים דלתות לדלתות —

כִּי־יוּכְלוּ אַתִּיקִים מֵהֵנָּה, מֵהַתַּחְתֹּנוֹת וּמֵהַתִּיכֹנוֹת, בִּנְיָן. ו כִּי
מְשֻׁלָּשׁוֹת הֵנָּה, וְאֵין לָהֶן עַמּוּדִים כְּעַמּוּדֵי הַחֲצֵרוֹת; עַל־כֵּן
נֶאֱצַל מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת וּמֵהַתִּיכֹנוֹת מֵהָאָרֶץ. ז וְגָדֵר אֲשֶׁר־לַחוּץ

בֵּאוּר

הַלְּשָׁכוֹת שֶׁל הַדְּיוֹטָה הַשְּׁלִישִׁית הָיוּ צָרוֹת וּקְטַנּוֹת בְּמִדָּתָן מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת. **כִּי יוּכְלוּ** [=יֹאכְלוּ] **אַתִּיקִים מֵהֵנָּה** — כִּי הַגְּזֻרִיּוֹת, שֶׁהָיוּ בָּהֶן כְּלַפֵּי הֶחָזִית, אָכְלוּ, כְּלוֹמַר: גָּרְעוּ, הִפְחִיתוּ, מִמִּדָּתָן, **מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת וּמֵהַתִּיכוֹנוֹת** — זֶהוּ בֵּאוּר נוֹסָף לַמִּלָּה „קְצָרוֹת", כְּלוֹמַר: הַלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת הָיוּ קְצָרוֹת מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת וּמֵהַתִּיכוֹנוֹת; וְנִשְׁתַּרְבֵּב לְתוֹךְ הַפָּנִים שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ. **בִּנְיָן** — נִמְשָׁךְ אֶל הַקּוֹדֵם: **כִּי יוּכְלוּ אַתִּיקִים מֵהֵנָּה בִּנְיָן** — הָאַתִּיקִים אָכְלוּ חֵלֶק מִבִּנְיָנָן.

ו) **כִּי מְשֻׁלָּשׁוֹת הֵנָּה** — כִּי הַלְּשָׁכוֹת הַלָּלוּ בְּשָׁלֹשׁ דְּיוֹטוֹת; **וְאֵין לָהֶן עַמּוּדִים כְּעַמּוּדֵי הַחֲצֵרוֹת** — כְּלוֹמַר: כְּעַמּוּדֵי הָאַתִּיקִים, הַגְּזֻרִיּוֹת, הַמְּצוּיִים בַּחֲצֵרוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם נִשְׁעָנִים הָאַתִּיקִים הַבּוֹלְטִים מִן הַכְּתָלִים; כִּי אִם הָיוּ שְׁקוּעִים בְּתוֹךְ הַלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „כְּעַמּוּדֵי הַחִיצוֹנוֹת", וְהַכַּוָּנָה: כְּמוֹ בְּבִנְיַן הַלְּשָׁכוֹת הַחִיצוֹנוֹת, זֶה שֶׁמִּמּוּל הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה (א'), שֶׁשָּׁם הָיוּ הָאַתִּיקִים שֶׁל הַדְּיוֹטָה הַשְּׁלִישִׁית בּוֹלְטִים הַחוּצָה וְנִשְׁעָנִים עַל עַמּוּדִים, שֶׁהִתְנַשְּׂאוּ מִן הָאָרֶץ אֵצֶל הַכֹּתֶל הַדְּרוֹמִי; וּלְפִיכָךְ הָיוּ הַלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת שָׁווֹת בְּמִדָּתָן לַתִּיכוֹנוֹת וְלַתַּחְתּוֹנוֹת; אֲבָל בְּבִנְיַן הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, זֶה שֶׁמִּמּוּל הַגִּזְרָה, לֹא הָיוּ עַמּוּדִים מִחוּץ לַכֹּתֶל הַצְּפוֹנִי, וְהָאַתִּיקִים שֶׁל הַדְּיוֹטָה הַשְּׁלִישִׁית הָיוּ שְׁקוּעִים בְּתוֹךְ הַבִּנְיָן וְאָכְלוּ חֵלֶק מִן הַלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. לְפִי זֶה נֹאמַר: כִּי גַם פָּסוּק ה' מְדַבֵּר רַק עַל בִּנְיַן הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת בִּלְבָד. **עַל כֵּן** — יַעַן שֶׁהָאַתִּיקִים לֹא הָיוּ בּוֹלְטִים כְּלַפֵּי חוּץ — **נֶאֱצַל מֵהַתַּחְתּוֹנוֹת וּמֵהַתִּיכוֹנוֹת מֵהָאָרֶץ** — נִגְרַע בַּלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת חֵלֶק מֵרִצְפָּתָן בִּשְׁבִיל הָאַתִּיקִים.

ז' — ח') שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַלְּשָׁכוֹת (ה — ו) הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה, לֹא הָיוּ שָׁווֹת זוּ לָזוּ בְּאָרְכָּן: אֹרֶךְ הַשּׁוּרָה הַפְּנִימִית (ה), שֶׁנֶּגֶד הַגִּזְרָה, הָיָה מֵאָה אַמָּה לְאֹרֶךְ כָּל הַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל הַשּׁוּרָה הַחִיצוֹנָה (ו) נִמְשְׁכָה מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח אַךְ בְּאֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, וְהַכֹּתֶל הַחִיצוֹן שֶׁלָּהֶן עָמַד עַל הַגְּבוּל, שֶׁבֵּין הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וְהֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה וְהִבְדִּיל בֵּינֵיהֶן, וּבַחֲמִשִּׁים הָאַמָּה הַנּוֹתָרוֹת הַפְּנוּיוֹת נִמְשָׁךְ כֹּתֶל מִמּוּל הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח בְּאֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה (ז' — ח'), עַד מוּל קְצֵה בִּנְיַן הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשָּׁם נִמְשַׁךְ הַכֹּתֶל הַלְאָה עַד הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי שֶׁל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית מִזֶּה, וְהַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי שֶׁל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית מִזֶּה, וְזוֹהִי תַּמְצִית שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ. עַתָּה נְבָאֲרֵם בִּפְרָטוּת.

ז) **וְגָדֵר אֲשֶׁר לַחוּץ** — וְהַגָּדֵר

וַיְבִאֵנִי אֶל־הַלִּשְׁכָּה, אֲשֶׁר נֶגֶד הַגִּזְרָה וַאֲשֶׁר־נֶגֶד הַבִּנְיָן, אֶל־
הַצָּפוֹן. ב אֶל־פְּנֵי אֹרֶךְ אַמּוֹת הַמֵּאָה, פֶּתַח הַצָּפוֹן; וְהָרֹחַב
הַחֲמִשִּׁים אַמּוֹת. ג נֶגֶד הָעֶשְׂרִים, אֲשֶׁר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי, וְנֶגֶד
רִצְפָה אֲשֶׁר לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, אַתִּיק אֶל־פְּנֵי־אַתִּיק בַּשְּׁלִשִׁים.
ד וְלִפְנֵי הַלְּשָׁכוֹת מַהֲלַךְ עֶשֶׂר אַמּוֹת רֹחַב, אֶל־הַפְּנִימִית דֶּרֶךְ
אַמָּה אֶחָת; וּפִתְחֵיהֶם לַצָּפוֹן. ה וְהַלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנֹת קְצֻרוֹת;

בֵּאוּר

דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן — לְצַד הַצָּפוֹן. וַיְבִיאֵנִי אֶל הַלִּשְׁכָּה — אֶל בִּנְיַן הַלְּשָׁכוֹת. אֲשֶׁר נֶגֶד הַגִּזְרָה — אֲשֶׁר מִצָּפוֹן לַגִּזְרָה וְסָמוּךְ לָהּ (וּרְאֵה צִיּוּר רְבִיעִי, ה'). וַאֲשֶׁר נֶגֶד הַבִּנְיָן אֶל הַצָּפוֹן — וְאֶל בִּנְיַן הַלְּשָׁכוֹת הַשֵּׁנִי (וּרְאֵה שָׁם, ר'), שֶׁאֵצֶל הַבִּנְיָן, כְּלוֹמַר: הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה הַמַּקִּיפָה אֶת כָּל בִּנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ (וּרְאֵה לְמַעְלָה מ', ה').

ב) אֶל פְּנֵי אֹרֶךְ... — הֱבִיאַנִי אֶל צַד הֶחָזִית שֶׁל הַבִּנְיָן, שֶׁאָרְכּוֹ מֵאָה אַמּוֹת. פֶּתַח הַצָּפוֹן — קְרָא: פְּאַת הַצָּפוֹן. הַבִּנְיָן הַזֶּה הִקְבִּיל אֵפוֹא אֶל אֹרֶךְ בִּנְיַן הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאָרְכּוֹ הָיָה מֵאָה אַמָּה (מ"א, י"ג). וְהָרֹחַב — שֶׁל בִּנְיַן הַלְּשָׁכוֹת הָיָה — חֲמִשִּׁים אַמּוֹת.

ג) נֶגֶד הָעֶשְׂרִים, אֲשֶׁר לֶחָצֵר הַפְּנִימִי — הַבִּנְיָן הָאֶחָד הָיָה נֶגֶד הַגִּזְרָה (ג), שֶׁרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה וְאָרְכָּהּ לְאֹרֶךְ הַמִּקְדָּשׁ. וְנֶגֶד [הָ]רִצְפָה... — וְהַבִּנְיָן הַשֵּׁנִי נָטָה יוֹתֵר צָפוֹנָה, נֶגֶד הָרִצְפָה, שֶׁנִּמְשְׁכָה לְצַד הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה (וּרְאֵה לְמַעְלָה מ', י"ז — י"ח). אַתִּיק אֶל פְּנֵי אַתִּיק בַּשְּׁלִשִׁים — וּבִדְיוֹטָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל כָּל בִּנְיָן הָיוּ עַמּוּדִים וְאַכְסַדְרָאוֹת כְּלַפֵּי חוּץ; הָאַתִּיקִים שֶׁל הַבִּנְיָן שֶׁכְּנֶגֶד הַגִּזְרָה הָיוּ מִפָּנִים לְצַד צָפוֹן, וְהָאַתִּיקִים שֶׁל הַבִּנְיָן שֶׁכְּנֶגֶד הָרִצְפָה הָיוּ מִפָּנִים לְצַד דָּרוֹם, וְכָךְ הָיוּ הָאַתִּיקִים זֶה לְעֻמַּת זֶה.

ד) וְלִפְנֵי הַלְּשָׁכוֹת — אֶל מוּל פְּנֵי הַלְּשָׁכוֹת, כְּלוֹמַר: אֵצֶל הֶחָזִית שֶׁל הַלְּשָׁכוֹת, בֵּין שְׁנֵי הַבִּנְיָנִים הָאֲמוּרִים (א') — מַהֲלַךְ עֶשֶׂר אַמּוֹת רֹחַב — הָיְתָה מְסִלָּה בְּרֹחַב עֶשֶׂר אַמּוֹת (כ'). אֶל הַפְּנִימִית — בְּתַרְגּוּמֵי הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא אֵין הַמִּלִּים „אֶל הַפְּנִימִית". בְּמַהֲלָךְ זֶה הָיוּ בָאִים מִן הַלְּשָׁכוֹת אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. דֶּרֶךְ אַמָּה אֶחָת — אֵין לָזֶה כָּל מוּבָן; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְאֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה — אֹרֶךְ הַמַּהֲלָךְ, שֶׁנִּמְשַׁךְ לְאֹרֶךְ בִּנְיְנֵי הַלְּשָׁכוֹת הָיָה מֵאָה אַמָּה. וּפִתְחֵיהֶם לַצָּפוֹן — הַכַּוָּנָה לַלְּשָׁכוֹת, שֶׁהָיוּ מִמּוּל הַגִּזְרָה; פִּתְחֵיהֶן שֶׁל אֵלּוּ הָיוּ אֶל הַמַּהֲלָךְ לְצַד צָפוֹן, אֲבָל הַלְּשָׁכוֹת הַצְּפוֹנִיּוֹת, שֶׁמִּמּוּל הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה (א'), הָיוּ פְּתוּחוֹת גַּם כֵּן אֶל הַמַּהֲלָךְ, וְהַיְנוּ לְצַד דָּרוֹם.

ה) וְהַלְּשָׁכוֹת הָעֶלְיוֹנֹת קְצֻרוֹת —

דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן, כְּאָרְכָּן כֵּן רָחְבָּן; וְכֹל מוֹצָאֵיהֶן, וּכְמִשְׁפְּטֵיהֶן
וּכְפִתְחֵיהֶן. יב וּכְפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת, אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם; פֶּתַח
בְּרֹאשׁ דָּרֶךְ; דֶּרֶךְ בִּפְנֵי הַגְּדֶרֶת הֲגִינָה, דֶּרֶךְ הַקָּדִים בְּבוֹאָן.
יג וַיֹּאמֶר אֵלַי: לִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן, לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם, אֲשֶׁר אֶל־
פְּנֵי הַגִּזְרָה, הֵנָּה לִשְׁכוֹת הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר יֹאכְלוּ־שָׁם הַכֹּהֲנִים,
אֲשֶׁר־קְרוֹבִים לַיהוָה, קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים; שָׁם יַנִּיחוּ קָדְשֵׁי
הַקֳּדָשִׁים, וְהַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם, כִּי הַמָּקוֹם קָדֹשׁ.

בֵּאוּר

הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „כְּמִדּוֹת הַלְּשָׁכוֹת". כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּלִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן. כְּאָרְכָּן כֵּן רָחְבָּן — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: כְּרָחְבָּן, לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם הָיוּ שָׁווֹת בַּכֹּל לְלִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן. וְכֹל [=וּכְכֹל] מוֹצָאֵיהֶן וּכְמִשְׁפְּטֵיהֶן — כְּתַבְנִיתָן. וּכְפִתְחֵיהֶן — וּכְתַבְנִית פִּתְחֵי הַצָּפוֹן; אֲבָל לֹא כִמְקוֹמָם; כִּי עַל פִּי הַסִּמֶטְרִיָּה הָיוּ פִּתְחֵי לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם בַּצַּד שֶׁבְּנֶגֶד לְפִתְחֵי לִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן. מַה שֶּׁהָיָה שָׁם לְצַד צָפוֹן, הָיָה כַּאן לְצַד דָּרוֹם, וְכֵן לְהֶפֶךְ.

יב) וּכְפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת... — נִמְשָׁךְ אֶל הַקֹּדֶם: „וּכְפִתְחֵיהֶן". וּכְפִתְחֵי הַלְּשָׁכוֹת, אֲשֶׁר דֶּרֶךְ הַדָּרוֹם — וְהוּא דִּמְיוֹן כָּפוּל עַל דֶּרֶךְ „כָּמוֹנִי כָּמוֹךָ": כְּפִתְחֵי לִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן הָיוּ פִּתְחֵי לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם. פֶּתַח בְּרֹאשׁ דָּרֶךְ — כֵּן הָיָה לַלְּשָׁכוֹת הַדְּרוֹמִיּוֹת פֶּתַח בַּדֶּרֶךְ הָרָאשִׁי שֶׁמִּצַּד הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה זֶה מַקְבִּיל אֶל „הַמָּבוֹא" שֶׁבַּפָּסוּק ט'. הֲגִינָה — תֹּאַר מִמְּקוֹר הָגֹן, אָחִי עָגֹן, וְהוֹרָאָתוֹ: עָצֹר, חָסֹם, סָגֹר. גְּדֶרֶת הֲגִינָה — גְּדֶרֶת הַחוֹסֶמֶת וְחוֹצֶצֶת בֵּין הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וְהַחִיצוֹנָה, הִיא הַגָּדֵר הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה (פָּסוּק ז'). דֶּרֶךְ בִּפְנֵי הַגְּדֶרֶת הֲגִינָה — הַדֶּרֶךְ הָעוֹבֶרֶת עַל פְּנֵי הַגְּדֶרֶת. דֶּרֶךְ הַקָּדִים בְּבוֹאָן — הַפֶּתַח הָיָה בַּקָּצֶה הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַלְּשָׁכוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת לָבוֹא בוֹ [רְאֵה פָּסוּק ט'].

י"ג—י"ד) בֵּאוּר שִׁמּוּשׁ הַלְּשָׁכוֹת.

יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי — הָאִישׁ, הַמַּלְאָךְ. לִשְׁכוֹת הַצָּפוֹן [וְ]לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם... — הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבַּצָּפוֹן וּבַדָּרוֹם. אֲשֶׁר קְרוֹבִים — הַקְּרוֹבִים. קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים — הַחֵלֶק הַנִּתָּן לַכֹּהֲנִים מִן הַמִּנְחָה, הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם. שָׁם יַנִּיחוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים — וְשָׁם יַנִּיחוּם לְמִשְׁמֶרֶת. וְהַמִּנְחָה — וְהוּ

לְעֻמַּת הַלְּשָׁכוֹת, דֶּרֶךְ הֶחָצֵר הַחִצוֹנָה, אֶל־פְּנֵי הַלְּשָׁכוֹת; אָרְכּוֹ
חֲמִשִּׁים אַמָּה. ח כִּי־אֹרֶךְ הַלְּשָׁכוֹת, אֲשֶׁר לֶחָצֵר הַחִצוֹנָה,
חֲמִשִּׁים אַמָּה; וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַהֵיכָל מֵאָה אַמָּה. ט וּמִתַּחַת
הַלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה הַמֵּבִיא* מֵהַקָּדִים, בְּבֹאוֹ לָהֵנָּה מֵהֶחָצֵר הַחִצֹנָה.
י בְּרֹחַב גֶּדֶר הֶחָצֵר; דֶּרֶךְ הַקָּדִים אֶל־פְּנֵי הַגִּזְרָה וְאֶל־פְּנֵי
הַבִּנְיָן לְשָׁכוֹת. יא וְדֶרֶךְ לִפְנֵיהֶם כְּמַרְאֵה הַלְּשָׁכוֹת, אֲשֶׁר

* הַמָּבוֹא כתיב.

בֵּאוּר

שֶׁבַּקָּצֶה הַחִיצוֹנִי שֶׁל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. לְעֻמַּת הַלְּשָׁכוֹת — מִמּוּל הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת. דֶּרֶךְ הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה — לְצַד הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, אֶל הַמָּקוֹם, שֶׁשָּׁם מַתְחִילָה כְּבָר הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. אֶל פְּנֵי הַלְּשָׁכוֹת — מוּל הֶחָזִית שֶׁל הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת. אָרְכּוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה — כְּלוֹמַר, חֶלְקוֹ הַמַּקְבִּיל אֶל הַלְּשָׁכוֹת הָיָה אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּמִשָּׁם נִמְשַׁךְ הָלְאָה עַד הַשַּׁעַר מִזֶּה וּמִזֶּה.

ח) כִּי אֹרֶךְ הַלְּשָׁכוֹת... — כְּלוֹמַר הַחִיצוֹנִיּוֹת — חֲמִשִּׁים אַמָּה — מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח. וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַהֵיכָל — וְהַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, שֶׁמִּצַּד הַהֵיכָל לְאָרְכּוֹ — מֵאָה אַמָּה — וְהָיָה צֹרֶךְ לְמַלֵּא אֶת חֲמִשִּׁים הָאַמָּה הַפְּנוּיוֹת בְּגָדֵר זוֹ. וּבְהֶכְרֵחַ נְבָאֵר כָּאן „עַל פְּנֵי" = בְּצַד]. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהִנֵּה עַל פְּנֵיהֶן הַכֹּל מֵאָה אַמָּה" — וְהַלְּשָׁכוֹת עִם הַגָּדֵר הֵן מֵאָה אַמָּה, הַמַּקְבִּילוֹת לְאֹרֶךְ הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת.

ט) וּמִתַּחַת הַלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה — הַלְּשָׁכוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת עָמְדוּ בִּקְצֵה הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁהָיְתָה גְּבֹהָה מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה; וְלָכֵן הוּא אוֹמֵר „וּמִתַּחַת". הַמָּבוֹא [כְּנוּסַח הַכְּתִיב] מֵהַקָּדִים — בַּקָּצֶה הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַלְּשָׁכוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְחִילָה הַגָּדֵר, הָיָה מָבוֹא אֲלֵיהֶן, כְּמִין מַדְרֵגָה (ז) מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הַלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה. בְּבֹאוֹ לָהֵנָּה — בְּבוֹא שָׁמָּה אִישׁ מֵהֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: לָבוֹא לָהֵנָּה.

י) בְּרֹחַב [וְקָרָא: בְּרֹאשׁ] גֶּדֶר הֶחָצֵר — זֶה נִמְשָׁךְ אֶל סוֹף הַפָּסוּק הַקּוֹדֵם, וְהַכַּוָּנָה: „הַמָּבוֹא" הָיָה בַּמָּקוֹם שֶׁהַגָּדֵר (ז') מַתְחִילָה, אֵצֶל קְצֵה הַלְּשָׁכוֹת. דֶּרֶךְ הַקָּדִים [וְקָרָא: הַדָּרוֹם]... לְשָׁכוֹת — וּכְתַבְנִית הַלְּשָׁכוֹת שֶׁבְּצַד צָפוֹן הָיוּ גַּם בִּפְאַת דָּרוֹם שְׁתֵּי שׁוּרוֹת לְשָׁכוֹת: אַחַת נֶגֶד הַגִּזְרָה, הַלְּשָׁכוֹת הַפְּנִימִיּוֹת: וְאַחַת נֶגֶד הַבִּנְיָן, הִיא הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה, הַלְּשָׁכוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת.

יא) וְדֶרֶךְ לִפְנֵיהֶם [=לִפְנֵיהֶן] — וְאֶל הַפָּנִים, כְּלוֹמַר: הֶחָזִית שֶׁל לִשְׁכוֹת הַדָּרוֹם, הָיָה דֶּרֶךְ, הוּא „הַמַּהֲלָךְ" (כ'), שֶׁבֵּין שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַלְּשָׁכוֹת בְּרֹחַב עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאֹרֶךְ מֵאָה אַמָּה, כְּמַרְאֵה הַלְּשָׁכוֹת... —

יח אֵת רוּחַ הַדָּרוֹם מָדָד; חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים, בִּקְנֵה הַמִּדָּה.
יט סָבַב אֶל־רוּחַ הַיָּם; מָדַד חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים, בִּקְנֵה הַמִּדָּה.
כ לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוֹ, חוֹמָה לוֹ סָבִיב סָבִיב, אֹרֶךְ חֲמֵשׁ
מֵאוֹת, וְרֹחַב חֲמֵשׁ מֵאוֹת; לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחֹל

מג.

א וַיּוֹלִכֵנִי אֶל־הַשָּׁעַר; שַׁעַר אֲשֶׁר פֹּנֶה דֶּרֶךְ הַקָּדִים. ב וְהִנֵּה
כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים; וְקוֹלוֹ כְּקוֹל מַיִם

בֵּאוּר

מֵאָה אַמָּה אֹרֶךְ הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה; חֲמִשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי; מֵאָה אַמָּה אֹרֶךְ הֶחָצֵר הַפְּנִימִית; מֵאָה אַמָּה אֹרֶךְ הַמִּקְדָּשׁ; מֵאָה אַמָּה בִּנְיְנֵי אֲחוֹרֵי הַמִּקְדָּשׁ — הֲרֵי חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה.

יח) אֵת רוּחַ הַדָּרוֹם... — וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְסָבַב אֶל רוּחַ הַדָּרוֹם וּמָדַד". חֲמֵשׁ מֵאוֹת — בְּהַתְאָמָה אֶל אֹרֶךְ הַצָּפוֹן.

יט) סָבַב [=וְסָבַב] אֶל רוּחַ הַיָּם — מַעֲרָבָה. מָדַד — [=וּמָדַד]. חֲמֵשׁ מֵאוֹת — מִדָּרוֹם לְצָפוֹן, מַתְאִים לְמִדַּת הַצַּד הַמִּזְרָחִי. הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ פָּסוּק י"ט לִפְנֵי פָּסוּק י"ח. וְהַסֵּדֶר: מִזְרָח, צָפוֹן, מַעֲרָב, דָּרוֹם.

כ) לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחֹל — הַחוֹמָה הַחִיצוֹנָה הַבְדִּילָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ: הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו, וּבֵין הַחֹל שֶׁמִּסָּבִיב לָהּ.

פֶּרֶק מג.

תְּשׁוּבַת כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמִּקְדָּשׁ הַבָּנוּי מֵחָדָשׁ.

בְּפִרְקֵי ח' — י"א) תֵּאֵר הַנָּבִיא אֵיךְ כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹזֵב אֶת הַמִּקְדָּשׁ בְּזַעַם, וְעַתָּה הוּא שָׁב אֵלָיו בְּרַחֲמִים.

א) וַיּוֹלִכֵנִי אֶל הַשָּׁעַר — לְאַחַר שֶׁמָּדַד אֶת חוֹמַת הַמִּקְדָּשׁ מִסָּבִיב, הֱבִיאַנִי שׁוּב אֶל הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי. (שַׁעַר) אֲשֶׁר פֹּנֶה... — הַמִּלָּה „שַׁעַר" חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּמֵי הַשִּׁבְעִים וְהַוּוּלְגָּטָה.

ב) בָּא מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים — לְמַעְלָה (י"א, כ"ג) מְסַפֵּר הַנָּבִיא: „וַיַּעַל כְּבוֹד יְהוָה... וַיַּעֲמֹד עַל הָהָר, אֲשֶׁר מִקֶּדֶם לָעִיר", וְעַתָּה חָזַר מִדֶּרֶךְ הַקָּדִים אֶל מִקְדָּשׁוֹ דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַחִיצוֹן, שֶׁיָּצָא בּוֹ. וּרְאֵה פֶּרֶק י', י"ט. וְקוֹלוֹ — וְקוֹל רַעַשׁ מֶרְכַּבְתּוֹ — כְּקוֹל מַיִם רַבִּים — כִּשְׁאוֹן מַיִם רַבִּים: וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְמַעְלָה (א',

יד בְּבֹאָם הַכֹּהֲנִים, וְלֹא־יֵצְאוּ מֵהַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה,
וְשָׁם יַנִּיחוּ בִגְדֵיהֶם, אֲשֶׁר־יְשָׁרְתוּ בָהֶן, כִּי־קֹדֶשׁ הֵנָּה; וְלָבְשׁוּ*
בְּגָדִים אֲחֵרִים, וְקָרְבוּ אֶל־אֲשֶׁר לָעָם.
טו וְכִלָּה אֶת־מִדּוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי, וְהוֹצִיאַנִי דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר,
אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים; וּמְדָדוֹ סָבִיב, סָבִיב. טז מָדַד רוּחַ
הַקָּדִים בִּקְנֵה הַמִּדָּה; חֲמֵשׁ־מֵאוֹת* קָנִים, בִּקְנֵה הַמִּדָּה סָבִיב.
יז מָדַד רוּחַ הַצָּפוֹן, חֲמֵשׁ־מֵאוֹת קָנִים, בִּקְנֵה הַמִּדָּה סָבִיב.

* יִלְבְּשׁוּ כתיב. * אַמּוֹת כתיב.

בֵּאוּר

וָו הַבֵּאוּר, בְּמוּבַן הַיְנוּ.

יד) בְּבֹאָם הַכֹּהֲנִים... — (שִׁמּוּשׁ־לָשׁוֹן זָר) וְכַאֲשֶׁר יָבֹאוּ שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים לֶאֱכֹל מִבְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ. (וְ)לֹא יֵצְאוּ מֵהַקֹּדֶשׁ — מִן הַלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה בְּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁעֲלֵיהֶם. וְשָׁם יַנִּיחוּ בִגְדֵיהֶם — רַק בַּלְּשָׁכוֹת הָאֵלֶּה יַנִּיחוּ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ. כִּי קֹדֶשׁ הֵנָּה — הַבְּגָדִים. אֶל אֲשֶׁר לָעָם — אֶל הַמָּקוֹם הַמְיֻחָד לָעָם. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ בִּמְקוֹם „בְּבֹאָם הַכֹּהֲנִים": „וְאִישׁ לֹא יָבֹא שָׁמָּה, מִלְּבַד הַכֹּהֲנִים"

ט"ו—כ') מִדַּת הַהֶקֵּף שֶׁל כָּל בִּנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ יַחַד

טו) וְכִלָּה אֶת מִדּוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי — וְכַאֲשֶׁר גָּמַר הַמַּלְאָךְ לִמְדֹּד אֶת כָּל בִּנְיְנֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֶחָצֵר הַפְּנִימִית הַמַּקִּיפָה אוֹתָם. וְהוֹצִיאַנִי דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר — הַמִּזְרָחִי שֶׁל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל מִחוּץ לְחוֹמַת הַמִּקְדָּשׁ. וּמְדָדוֹ — הַכִּנּוּי מְכֻוָּן לַמִּקְדָּשׁ בִּכְלָל; וְיֵשׁ קוֹרְאִים: וּמָדַד.

טז) רוּחַ הַקָּדִים — הַצַּד הַמִּזְרָחִי מִצָּפוֹן לְדָרוֹם. חֲמֵשׁ מֵאוֹת קָנִים — חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה מְדוּדוֹת בַּקָּנִים, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְבֹאָר וְהוֹלֵךְ: „בִּקְנֵה הַמִּדָּה". וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים חֲסֵרָה הַמִּלָּה „קָנִים", וְכֵן בִּשְׁלֹשֶׁת הַפְּסוּקִים הַבָּאִים. חֲמֵשׁ מֵאוֹת הָאַמָּה חֻבְּרוּ מִן הַשְּׁטָחִים הָאֵלֶּה: חֲמִשִּׁים אַמָּה הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי הַחִיצוֹן; מֵאָה אַמָּה רֹחַב הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה עַד הֶחָצֵר הַפְּנִימִית; חֲמִשִּׁים אַמָּה הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי הַפְּנִימִי; מֵאָה אַמָּה רֹחַב הֶחָצֵר הַפְּנִימִית; חֲמִשִּׁים אַמָּה הַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי הַפְּנִימִי; מֵאָה אַמָּה רֹחַב הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה מִצַּד דָּרוֹם; חֲמִשִּׁים אַמָּה אֹרֶךְ הַשַּׁעַר הַדְּרוֹמִי הַחִיצוֹן — הֲרֵי חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה. סָבִיב — אֵינָהּ מַתְאִימָה כָּאן, כִּי הַכָּתוּב מְדַבֵּר רַק עַל הַצַּד הַמִּזְרָחִי. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ. „וְסָבַב וּמָדַד...", וְהִיא שַׁיֶּכֶת אֶל הַפָּסוּק הַבָּא.

יז) רוּחַ הַצָּפוֹן — מִן הַקָּצֶה הַמִּזְרָחִי עַד הַקָּצֶה הַמַּעֲרָבִי. חֲמֵשׁ מֵאוֹת — חֲמִשִּׁים אַמָּה הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַחִיצוֹן;

וּבְפִגְרֵי מַלְכֵיהֶם בָּמוֹתָם. ח בְּתִתָּם סִפָּם אֶת־סִפִּי וּמְזוּזָתָם
אֵצֶל מְזוּזָתִי, וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם; וְטִמְּאוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי
בְּתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ, וָאֲכַל אוֹתָם בְּאַפִּי. ט עַתָּה יְרַחֲקוּ אֶת־
זְנוּתָם וּפִגְרֵי מַלְכֵיהֶם מִמֶּנִּי; וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכָם לְעוֹלָם.
י אַתָּה, בֶן־אָדָם, הַגֵּד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת, —
וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם — וּמָדְדוּ אֶת־תָּכְנִית. יא וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל

בֵּאוּר

בַּעֲבוֹדַת אֱלִילֵיהֶם. וּבְפִגְרֵי מַלְכֵיהֶם — בְּמִקְדַּשׁ שְׁלֹמֹה הָיָה בֵּית הַמֶּלֶךְ סָמוּךְ מְאֹד לַחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ [רְאֵה „תָּכְנִית בִּנְיְנֵי שְׁלֹמֹה עַל הַר הַמּוֹרִיָּה" בִּמְלָכִים א', צַד 33], וַאֲחָדִים מִמַּלְכֵי יְהוּדָה הָאַחֲרוֹנִים חָצְבוּ לָהֶם, כְּנִרְאֶה, קְבָרִים בְּמָקוֹם קָרוֹב מְאֹד לְחוֹמַת הַמִּקְדָּשׁ. וְאֵין הַנָּבִיא מְכַוֵּן לִקְבָרוֹת הַמְּלָכִים, אֲשֶׁר בְּעִיר דָּוִד (מְלָכִים א', ב', י'), אֶלָּא לִקְבָרוֹת מְנַשֶּׁה וְאָמוֹן בְּנוֹ, שֶׁהָיוּ בְּגַן „בֵּית הַמֶּלֶךְ", „בְּגַן עֻזָּא" (מְלָכִים ב' כ"א, י"ח, כ"ו). הַקְּבָרִים הַלָּלוּ חִלְּלוּ, לְדַעַת הַנָּבִיא, אֶת קְדֻשַּׁת הַמִּקְדָּשׁ. בָּמוֹתָם — יֵשׁ מְנַקְּדִים: בְּמוֹתָם — כַּאֲשֶׁר מֵתוּ. וְהַוּוּלְגָטָה וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: „וּבְבָמוֹתָם".

ח) בְּתִתָּם סִפָּם אֶת־סִפִּי — בַּעֲשׂוֹתָם אֶת סַף הֵיכָלָם אֵצֶל סַף מִקְדָּשִׁי. וְהַקִּיר בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם — וְרַק קִיר הִבְדִּיל בֵּין חֲצַר הַמֶּלֶךְ וְהֶחָצֵר הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ, וְהֵם עָשׂוּ שָׁם אֶת תּוֹעֲבוֹתֵיהֶם וְטִמְּאוּ אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וָאֲכַל... — עַל כֵּן כִּלִּיתִי אוֹתָם בְּאַפִּי.

י) אַתָּה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְאַתָּה. הַגֵּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל — פֹּעַל הַגֵּד בָּא כַּאן בְּיַחַס הַפָּעוּל תַּחַת הַיַּחַס שֶׁאֵלָיו הָרָגִיל; וְכֵן: „שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ" (דְּבָרִים ל"ב, ו'). אֶת הַבַּיִת — אֶת תָּכְנִית הַמִּקְדָּשׁ הֶעָתִיד לְהִבָּנוֹת. וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם — שֶׁגָּרְמוּ לְחֻרְבַּן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן. זֶהוּ מַאֲמָר מֻסְגָּר. וּמָדְדוּ אֶת תָּכְנִית — הָעָם אֵינוֹ צָרִיךְ לִמְדֹּד, כִּי כְּבָר מָדַד הַמַּלְאָךְ לְעֵינֵי הַנָּבִיא; וְהָרָאוּי: „וּמְדוֹד אֶת תָּכְנִית". הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּמַרְאֵהוּ וְתָכְנִיתוֹ". תָּכְנִית — צוּרַת הַבַּיִת לְפִי מִדּוֹתָיו הַקְּצוּבוֹת.

יא) וְאִם נִכְלְמוּ... — הַתְּנַאי אֵינוֹ מוּבָן, כִּי לְפִי פָּסוּק י' תִּהְיֶה הַכְּלִימָה הַתּוֹצָאָה מִתֵּאוּר הַבַּיִת, וְלֹא סִבָּתוֹ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְהֵם יִכָּלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ". וְהוּא נֹסַח שֵׁנִי לַמַּאֲמָר הַמֻּסְגָּר;

רַבִּים, וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבֹדוֹ. ג וּכְמַרְאֵה הַמַּרְאֶה אֲשֶׁר
רָאִיתִי, כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר־רָאִיתִי, בְּבֹאִי לְשַׁחֵת אֶת־הָעִיר, וּמַרְאוֹת
כַּמַּרְאֶה, אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶל־נְהַר כְּבָר; וָאֶפֹּל אֶל־פָּנָי. ד וּכְבוֹד
יְהוָה בָּא אֶל־הַבָּיִת; דֶּרֶךְ שַׁעַר, אֲשֶׁר פָּנָיו דֶּרֶךְ הַקָּדִים.
ה וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וַתְּבִאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִי; וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד־
יְהוָה הַבָּיִת. ו וָאֶשְׁמַע מִדַּבֵּר אֵלַי מֵהַבָּיִת; וְאִישׁ הָיָה עֹמֵד
אֶצְלִי. ז וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם, אֶת־מְקוֹם כִּסְאִי וְאֶת־מְקוֹם
כַּפּוֹת רַגְלַי, אֲשֶׁר אֶשְׁכָּן־שָׁם בְּתוֹךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם; וְלֹא
יְטַמְּאוּ עוֹד בֵּית־יִשְׂרָאֵל שֵׁם קָדְשִׁי, הֵמָּה וּמַלְכֵיהֶם, בִּזְנוּתָם

בֵּאוּר

כ"ד): „וְקוֹל כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים".

ג) וּכְמַרְאֵה הַמַּרְאֶה... — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְ הַ מַּ רְ אֶ ה, אֲשֶׁר רָאִיתִי — הַמַּרְאֶה, שֶׁנִּלְוָה אֶל הוֹפָעַת כְּבוֹד יְהוָה בַּפַּעַם הַזֹּאת, הָיָה — כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי, בְּבֹאִי — וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: בְּ בֹ א וֹ) לְשַׁחֵת הָעִיר — רְאֵה לְמַעְלָה פְּרָקִי ח' — י"א. וּמַרְאוֹת — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וּ מַ רְ אֶ ה", וְהַכַּוָּנָה לְמַרְאֵה הַמֶּרְכָּבָה הַמְתֹאָר בְּפֶרֶק א'. אֶל (=עַל) נְהַר כְּבָר.

ו) מִדַּבֵּר — (רְאֵה לְמַעְלָה ב', ב'). מִדַּבֵּר אֵלַי — קוֹל דְּבָרִים הִגִּיעַ אֵלַי, מִבְּלִי רְאוֹת אֶת הַמְדַבֵּר, וְהוּא, כַּמּוּבָן, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מֵהַבַּיִת — הַקּוֹל יָצָא מִן הַבַּיִת הַמָּלֵא כְּבוֹד יְהוָה, וְהַנָּבִיא עָמַד בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית. וְאִישׁ — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: „וְ הָ אִ י שׁ", הוּא הַמַּלְאָךְ הַנִּזְכָּר קֹדֶם לָכֵן.

ז) בֶּן־אָדָם, אֶת־מְקוֹם כִּסְאִי — חָסֵר הַנָּשׂוּא. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „הֲ רָ אִ י תָ אֶת מְקוֹם כִּסְאִי". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „זֶ ה מְקוֹם כִּסְאִי...". מְקוֹם כַּפּוֹת רַגְלַי — הֲדוֹם רַגְלַי (רְאֵה אֵיכָה ב', א') אֲשֶׁר אֶשְׁכָּן... לְעוֹלָם — שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִשְׁכֹּן שָׁם לְעוֹלָם. וְלֹא יְטַמְּאוּ... — אַךְ בִּתְנַאי, שֶׁיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת קָדְשָׁתוֹ. „קְ ד וֹ שׁ יִשְׂרָאֵל" לֹא יִשְׁכֹּן בְּמָקוֹם טָ מֵ א. בִּזְנוּתָם —

הָאַמָּה, וְאַמָּה־רֹחַב, וּגְבוּלָהּ אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד;

בֵּאוּר

הָעִנְיָן הוֹרָאָתוֹ יְסוֹד, בָּסִיס (א). וְחֵיק הָאַמָּה־קְרָא: וְחֵיקָהּ [=וְחֵיקוֹ] אַמָּה־ הַיְסוֹד, הַבָּסִיס הַתַּחְתּוֹן (א׳—ב׳) שֶׁלּוֹ, הָיָה בְּגָבְהוֹ אַמָּה מִן הַקַּרְקַע. וְאַמָּה רֹחַב — הַיְסוֹד הַזֶּה כְּמַדְרֵגָה רְחָבָה אַמָּה מִסָּבִיב לַמִּזְבֵּחַ בְּכָל אַרְבַּע רוּחוֹתָיו (ב׳—ג׳),

תָּכְנִית הַמִּזְבֵּחַ.

וּגְבוּלָהּ — הַשֵּׁם „גְּבוּל" בָּא כַּאן כְּמֻנָּח טֶכְנִי, וְהוֹרָאָתוֹ: מִסְגֶּרֶת. וּגְבוּלָהּ אֶל שְׂפָתָהּ — וּמִסְגַּרְתָּהּ (ב׳—ד׳) שֶׁל הַחֵיק (הַשֵּׁם „חֵיק" בְּמוּבָנוֹ הַמֻּשְׁאָל בָּא בְּמִין נְקֵבָה) עַל קָצֶהָ סָבִיב — זֶרֶת הָאֶחָד — (=אַחַת) גָּבְהָהּ שֶׁל הַמִּסְגֶּרֶת. זֶרֶת הִיא חֲצִי אַמָּה

הֶעָרוֹת

הַשֵּׁם שֵׁת — מְקוֹם הַמּוֹשָׁב, וּבְשִׁנּוּי הַתְּנוּעָה — שָׁת — יְסוֹד. וּגְבוּלָהּ — הַכִּנּוּי מִתְיַחֵס לַשֵּׁם חֵיק.

אֲשֶׁר־עָשׂוּ — צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ, וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־
צוּרֹתָיו*, וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־צוּרֹתָיו* וְכָל־תּוֹרֹתָיו*, הוֹדַע אוֹתָם
וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם; וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו, וְעָשׂוּ
אוֹתָם. יב זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת: עַל־רֹאשׁ הָהָר, כָּל־גְּבֻלוֹ סָבִיב
סָבִיב, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים; הִנֵּה־זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת.
יג וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת, אַמָּה, אַמָּה וָטֹפַח; וְחֵיק

* צוּרָתוֹ כתיב. * צוּרָתוֹ כתיב. * תּוֹרָתוֹ כתיב.

בֵּאוּר

„וִיכָלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם" שֶׁבְּפָסוּק י'. צוּרַת הַבַּיִת — זֶהוּ בֵּאוּר עַל „תָּכְנִית" שֶׁבְּסוֹף פָּסוּק י', וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְצַרְתָּ הַבַּיִת — תְּצַיֵּר אֶת הַבַּיִת לִפְנֵיהֶם. וּתְכוּנָתוֹ — אֹפֶן סִדּוּרוֹ. וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו — [=וּמְבוֹאָיו] וְהַשְּׁעָרִים וְהַפְּתָחִים, שֶׁנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִים בָּהֶם. וְכָל צוּרוֹתָיו — צוּרַת כָּל בִּנְיָן מִבִּנְיָנָיו הַשּׁוֹנִים. וְאֶת כָּל חֻקֹּתָיו (וְכָל צוּרֹתָיו) וְכָל תּוֹרֹתָיו — וְכָל הַחֻקִּים וְהַתּוֹרוֹת הַתְּלוּיִם בַּמִּקְדָּשׁ. הַמִּלִּים „וְכָל צוּרֹתָיו" מְיֻתָּרוֹת. וְיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרָתוֹ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: אֶת כָּל תּוֹרוֹתָיו — הַחֻקִּים וְהַתּוֹרוֹת הַמְּפֹרָטִים לְהַלָּן בְּפִרְקֵי מ"ד — מ"ו.

יב) זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת — זֶהוּ הַסִּגְנוֹן הַחֻקִּי הַשָּׁגוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. קֹדֶשׁ קָדָשִׁים — בַּמּוּבָן הַכְּלָלִי, כְּלוֹמַר: בְּכָל גְּבוּל הַמִּקְדָּשׁ נוֹהֶגֶת קְדֻשָּׁה יְתֵרָה. וּבְמוּבָן זֶה הוּא קוֹרֵא לוֹ לְמַעְלָה „קֹדֶשׁ": „לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְחֹל" (מ"ב, כ'); אֲבָל לֹא בַּמּוּבָן הָעַצְמִי שֶׁל מֻשָּׂג זֶה הַמְצַיֵּן אֶת הַדְּבִיר, בְּנִגּוּד לַהֵיכָל (מ"א, ד').

י"ג — כ"ז) תֵּאוּר מִזְבַּח הָעוֹלָה וַחֲנֻכָּתוֹ.

יג) מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ — מִזְבַּח הָעוֹלָה שֶׁבֶּחָצֵר הַפְּנִימִית, בְּמִדַּת הָאַמָּה. אַמָּה, אַמָּה וָטֹפַח — וּרְאֵה לְמַעְלָה מ', ה'. וְחֵיק... — בְּתֵאוּר זֶה אָנוּ מוֹצְאִים מֻנָּחִים (טֶרְמִינִים) טֶכְנִיִּים: חֵיק, גְּבוּל, עֲזָרָה, שֶׁהוֹרָאָתָם לֹא הֻבְרְרָה הֵיטֵב. „חֵיק" לְפִי

הֶעָרוֹת

יג) וְחֵיק — אַחַת מֵהוֹרָאוֹת הַשֵּׁם חֵיק הוּא מְקוֹם הַשּׁוֹקַיִם, בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם יוֹשֵׁב וְהַגּוּף נִשְׁעָן עֲלֵיהֶם. וּלְפִיכָךְ הֻשְׁאַל לְמוּבַן יְסוֹד, בָּסִיס, שֶׁהַבִּנְיָן נִשְׁעָן עָלָיו. וְדוֹמֶה לָזֶה

וּמֵהָאֲרִ֫יאֵל וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע. טו וְהָאֲרִ֫יאֵל שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב; רָבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו.
יז וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב, אֶל־
אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ; וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאַמָּה, וְהַחֵיק
לָהּ אַמָּה סָבִיב, וּמַעֲלֹתֵהוּ פְּנוֹת קָדִים.

* ומהאראיל כתיב. * והאראיל כתיב.

בֵּאוּר

אַמּוֹת — גָּבְהָהּ מִן הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת (ח׳–ט׳). וּמֵהָאֲרִיאֵל וּלְמַעְלָה (הַ)קְּרָנוֹת אַרְבַּע — וּמִשֶּׁטַח מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה וּלְמַעְלָה הִתְנַשְּׂאוּ אַרְבַּע קְרָנוֹת בְּאַרְבַּע פִּנּוֹתָיו (ע׳–ס׳). וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „קְרָנוֹת אַמָּה" — קְרָנוֹת בְּגָבְהַּ אַמָּה.

טז) לְאַחַר שֶׁצִּיֵּן אֶת מִדַּת גֹּבַהּ הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה (י״ג – ט״ו) הוּא מְצַיֵּן אֶת מִדַּת רָחְבּוֹ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. וְהָאֲרִיאֵל — וּמִדַּת הַשֶּׁטַח הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ. שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ... — שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. רָבוּעַ — מִדַּת אָרְכּוֹ בְּמִדַּת רָחְבּוֹ. אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו — אֶל אַרְבַּעַת עֲבָרָיו.

יז) וְהָעֲזָרָה — הַגְּדוֹלָה, שֶׁמִּתַּחַת לַהַרְאֵל — אַרְבַּע עֶשְׂרֵה — כִּי הִיא רְחָבָה מִן הַהַרְאֵל בְּאַמָּה מִכָּל צַד. וְהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה הָיְתָה שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אֹרֶךְ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה רֹחַב. וּכְנִרְאֶה הִשְׁמִיט הַמַּעְתִּיק בְּטָעוּת מִדַּת הָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה וְהַחֵיק, וּכְשֶׁכָּתַב אֶת הַמִּלָּה „רְבָעֶיהָ", חָשַׁב שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּבָר בְּמִדַּת הָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה. וְהַגְּבוּל — הַמִּסְגֶּרֶת הַסּוֹבֶבֶת אֶת הַחֵיק (י״ג). סָבִיב [=סָבַב] אוֹתָהּ חֲצִי הָאַמָּה — הָרֹחַב וְהַגֹּבַהּ זֶרֶת, כָּאָמוּר לְמַעְלָה (י״ג). וְהַחֵיק לָהּ אַמָּה סָבִיב — וְרֹחַב הַחֵיק עִם הַגְּבוּל יַחַד אַמָּה מִכָּל צַד; וּלְפִי זֶה מִדַּת הַיְסוֹד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עַל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְהַנּוּסָח הָרָאוּי שֶׁל חֲצִי פָּסוּק זֶה הוּא: וְהַחֵיק לָהּ אַמָּה סָבִיב; וְהַגְּבוּל סָבַב אוֹתָהּ חֲצִי הָאַמָּה. וּלְפִי הַנּוּסָח שֶׁלְּפָנֵינוּ נֶאֱמַר, כִּי „וְהַגְּבוּל סָבַב אוֹתָהּ" נִמְשַׁךְ אֶל רֹחַב הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁגַּם לָהּ הָיְתָה מִסְגֶּרֶת בְּרֹחַב חֲצִי אַמָּה; וְהַמַּעְתִּיק, שֶׁהִשְׁמִיט מִדַּת הָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה, הִשְׁמִיט גַּם אֶת הַהֶעָרָה עַל דְּבַר הַ„גְּבוּל" שֶׁלָּהּ. וּמַעֲלֹתֵהוּ פְּנוֹת [=קְרָא: פֹּנוֹת] קָדִים — מַעֲלוֹת הַמִּזְבֵּחַ הָיוּ פּוֹנוֹת קָדִימָה. מַדְרֵגוֹת הַמִּזְבֵּחַ, הַכֶּבֶשׁ, הָיוּ מִצַּד מִזְרָח.

וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ׃ יד וּמֵחֵיק הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם
אַמּוֹת, וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת; וּמֵהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד־הָעֲזָרָה
הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת, וְרֹחַב הָאַמָּה. טו וְהַהַרְאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת,

בֵּאוּר

(ב׳–ד׳). **וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְזֶה גֹּבַהּ הַמִּזְבֵּחַ — וְנִמְשָׁךְ לְהַלָּן.

יד) (ו)**מֵחֵיק הָאָרֶץ** — וַהֲוֵי מְיֻתֶּרֶת] מִן הַיְסוֹד שֶׁבְּקַרְקַע הֶחָצֵר. **עֲזָרָה** — חֵלֶק, רָבוּעַ אֶחָד מִבִּנְיַן הַמִּזְבֵּחַ. **עַד הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה..** — (ג׳–ה׳) הַמִּזְבֵּחַ הָיָה עָשׂוּי, בְּתַבְנִית אַרְבָּעָה רְבוּעִים זֶה עַל גַּב זֶה, שֶׁכָּל אֶחָד רָחָב מִזֶּה שֶׁעַל גַּבּוֹ. הָעֶלְיוֹן הוּא עֶצֶם הַמִּזְבֵּחַ, מְקוֹם הַקְרָבַת הַקָּרְבָּנוֹת, וְהַתַּחְתּוֹן הוּא הַחֵיק = הַיְסוֹד, וּשְׁנֵי הָרְבוּעִים שֶׁבֵּין הַיְסוֹד וְהָעֶלְיוֹן נִקְרָאִים „עֲזָרוֹת", וְהֵם כְּמִין מַדְרֵגוֹת מְסָבִיב לַמִּזְבֵּחַ. הָרָבוּעַ הַסָּמוּךְ לַיְסוֹד נִקְרָא „הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה", גַּם „הָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה" (ב), בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין גָּבְהָהּ אֶלָּא שְׁתֵּי אַמּוֹת; וְהָרָבוּעַ הַשֵּׁנִי — „הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה" (ג), בִּשְׁבִיל שֶׁגָּבְהָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת. **וְרֹחַב** [קְרָא: **וְרָחְבָּהּ**] **אַמָּה אֶחָת** — וְרָחְבָּהּ שֶׁל עֲזָרָה זוֹ אַמָּה אַחַת מִכָּל צַד (ה׳–ו׳), כְּמוֹ שֶׁהַיְסוֹד רָחָב מִמֶּנָּה בְּאַמָּה אֶחָת. **וּמֵהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה** — מִן הַקָּצֶה הָעֶלְיוֹן שֶׁלָּהּ — **עַד הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה** — עַד הַקָּצֶה הָעֶלְיוֹן שֶׁל הָרָבוּעַ הַשֵּׁנִי — **אַרְבַּע אַמּוֹת** — בְּגֹבַהּ (ו׳–ז׳). **וְרֹחַב הָאַמָּה** — קְרָא: „וְרָחְבָּהּ אַמָּה": וְהִיא רְחָבָה בְּאַמָּה מִכָּל צַד (ז׳–ח׳) מִן הָרָבוּעַ הָעֶלְיוֹן, שֶׁהִיא עֶצֶם הַמִּזְבֵּחַ.

טו) **וְהַהַרְאֵל** — גַּם „אֲרִיאֵל". כַּךְ נִקְרָא הָרָבוּעַ הָעֶלְיוֹן (ד). **אַרְבַּע**

הֶעָרוֹת

יד) **הָעֲזָרָה** — שֵׁם זֶה בָּא גַם בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (ב׳ ד׳, ט׳), וְרָגִיל בַּמִּשְׁנָה בְּהוֹרָאַת מְקוֹם מֻקָּף וְגָדוּר לִפְנֵי הַמִּקְדָּשׁ. מְקוֹרוֹ עָזַר, אָחִי עָצַר, שֶׁהוֹרָאָתוֹ כָּבַשׁ, סָגַר חָבַשׁ; „וַיַּעַצְרֵהוּ מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּאַסְרֵהוּ בֵּית כֶּלֶא" (מְלָכִים ב׳ י״ז, ד׳); „וְשָׁם אִישׁ... נֶעְצָר לִפְנֵי יְהוָה" (שְׁמוּאֵל א׳ כ״א, ח׳). וַאֲסֵפַת עַם הַמִּתְעַכֶּבֶת בִּסְגִירָה בְּמָקוֹם אֶחָד נִקְרֵאת עֲצָרָה, וְהַמָּקוֹם שֶׁהֵם מִתְעַכְּבִים בּוֹ — עֲזָרָה. וְכַאן הוּא בָּא בְּהוֹרָאַת חֵלֶק מְסֻיָּם וּמֻבְדָּל מִבִּנְיַן הַמִּזְבֵּחַ (מַלְבֵּן = אַבְזַאטְץ). טו) **הַרְאֵל** — הַר–אֵל, כְּלוֹמַר: בָּמַת אֱלֹהִים; וְהוּא נִקְרָא גַם אֲרִיאֵל: וַאֲרִי מִמְּקוֹר אָרָה, שֶׁהוֹרָאָתוֹ בַּעֲרָבִית: בָּעֹר וּפֵרוּשׁוֹ: מְקוֹם שְׂרֵפַת הַקָּרְבָּנוֹת לֵאלֹהִים.

כא וְלָקַחְתָּ אֶת הַפָּר, הַחַטָּאת, וּשְׂרָפוֹ בְּמִפְקַד הַבַּיִת, מִחוּץ
לַמִּקְדָּשׁ. כב וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת;
וְחִטְּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ, כַּאֲשֶׁר חִטְּאוּ בַּפָּר. כג בְּכַלּוֹתְךָ מֵחַטֵּא תַּקְרִיב
פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים, וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִים. כד וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי
יְהוָה; וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח, וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה

בֵּאוּר

גַּם בְּיַחַס הַפָּעוּל: „וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ... וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ" (וַיִּקְרָא ט"ז, ל"ג); וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין זֶה.

כא) וְלָקַחְתָּ אֶת הַפָּר, הַחַטָּאת — „הַחַטָּאת" הוּא בֵּאוּר לְ„הַפָּר", וְלֹא סוֹמְכוֹ. וּשְׂרָפוֹ — הַשּׂוֹרֵף. בְּמִפְקַד הַבַּיִת — בַּמָּקוֹם שֶׁעוֹמְדִים שׁוֹמְרֵי הַבַּיִת. מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ — מִקָּרְבָּן זֶה יִזָּרֵק הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ; וּמִפְּנֵי שֶׁנָּשָׂא עָלָיו עֲוֹן הָעָם וְטֻמְאָתוֹ נֶחְשַׁב לְטָמֵא, וּלְפִיכָךְ יִשָּׂרֵף כֻּלּוֹ מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ.

כב) שְׂעִיר עִזִּים — בִּמְקוֹם הַפָּר שֶׁל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן.

כג) בְּכַלּוֹתְךָ מֵחַטֵּא — וְכַאֲשֶׁר תִּגְמֹר אֶת שְׂרֵפַת פַּר הַחַטָּאת בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וּשְׂעִיר הָעִזִּים לְחַטָּאת בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי — תַּקְרִיב פָּר... וְאַיִל — לְעוֹלָה. תָּמִים — בְּלִי מוּם.

כד) וְהִשְׁלִיכוּ... מֶלַח — הַמֶּלַח הַנִּתָּן עַל הַקָּרְבָּן שׁוֹמְרוֹ מֵרָקָבוֹן וּמְטַהֲרוֹ וּמְקַיְּמוֹ, בְּנִגּוּד לִשְׂאוֹר וּדְבַשׁ הַמְּבִיאִים לִידֵי תְּסִיסָה וְהַפְרָדָה. מִלְּבַד זֹאת הָיָה הַמֶּלַח סֵמֶל הַבְּרִית בֵּין אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַמּוֹ; וְכֵן הוּא הוּא אוֹמֵר: „יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נָתַן מַמְלָכָה לְדָוִד... לוֹ וּלְבָנָיו בְּרִית מֶלַח" (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב' י"ג, ה'). בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מִנְהַג נְתִינַת הַמֶּלַח נוֹהֵג אַךְ בְּקָרְבַּן מִנְחָה: „וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח" (וַיִּקְרָא ב', י"ג). אַךְ אַחֲרֵי כֵן עָבַר לְכָל שְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת. וְהֶעֱלוּ אוֹתָם — אֶת הַפָּר וְהָאַיִל.

הֶעָרוֹת

בְּהֶעָרָה שָׁם. כא) מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ — רְאֵה שְׁמוֹת כ"ט, י"ד; וַיִּקְרָא ד', י"ב; ו' כ"ג; ט"ז, כ"ז. כד) מֶלַח — רְאֵה וַיִּקְרָא ב', י"ג וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם.

יח וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן־אָדָם, כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: אֵלֶּה
חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ, בְּיוֹם הֵעָשׂוֹתוֹ, לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו
דָּם: יט וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק
הַקְּרֹבִים אֵלַי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה, לְשָׁרְתֵנִי, פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת.
כ וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ, וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קַרְנֹתָיו, וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת
הָעֲזָרָה, וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב; וְחִטֵּאתָ אוֹתוֹ, וְכִפַּרְתָּהוּ.

בֵּאוּר

י"ח—כ"ז) חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ.

יח) חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ — תּוֹרַת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ. בְּיוֹם הֵעָשׂוֹתוֹ — נִמְשָׁךְ לְהַלָּן; בְּיוֹם שֶׁתִּגָּמֵר מְלֶאכֶת בִּנְיָנוֹ. לְהַעֲלוֹת... — שֶׁתְּעוּדָתוֹ הִיא לְהַקְרִיב עָלָיו אֶת הָעוֹלָה כָּלִיל, וּמִשְּׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת יִזָּרְקוּ עָלָיו לְפָחוֹת מִדָּמָם.

יט) וְנָתַתָּה... — הַנָּבִיא הוּא הַמְצֻוֶּה וּמְפַקֵּד עַל חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, כְּמֹשֶׁה בַּחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ שֶׁל אֹהֶל הַמּוֹעֵד בַּמִּדְבָּר. אֶל הַכֹּהֲנִים... — שֶׁהֵם בָּאֵי כֹחַ הָעָם לִפְנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. פַּר בֶּן בָּקָר — וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „וּפַר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה... וְחִטֵּאתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ, בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו" (שְׁמוֹת כ"ט, ל"ו). לְחַטָּאת — הַשֵּׁם „חַטָּאת" הוֹרָאָתוֹ כַּפָּרָה וְנִקָּיוֹן יַחַד. הַחֹמֶר שֶׁהַמִּזְבֵּחַ נַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהוּא לְעַצְמוֹ הוּא מְשֻׁלָּל כָּל קְדֻשָּׁה, וּכְשֶׁטִּפְּלוּ בוֹ יְדֵי הָאָדָם, הַשָּׁקוּעַ מִטִּבְעוֹ בְּטֻמְאַת עֲוֹנוֹתָיו, נִטְמָא גַּם הוּא וּלְכָךְ הוּא טָעוּן כַּפָּרָה, טָהֳרָה וּקְדֻשָּׁה, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רָאוּי וְהָגוּן לְהַקְרִיב עָלָיו זֶבַח וּמִנְחָה לִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל.

כ) וְלָקַחְתָּ... וְנָתַתָּה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְלָקְחוּ... וְנָתְנוּ". וְהַנּוֹשֵׂא — הַכֹּהֲנִים, וְכֵן בְּיֶתֶר הַפְּעָלִים הַבָּאִים; כִּי אִם הַנָּבִיא הוּא הָעוֹשֶׂה אֶת כָּל זֹאת, לָמָּה נָתַן אֶת הַפָּר לַכֹּהֲנִים? הַשִּׁנּוּי מִגּוּף שְׁלִישִׁי לְגוּף שֵׁנִי בָּא כַּאן, לְפִי שֶׁבַּחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּמִּדְבָּר הָיָה מֹשֶׁה הָעוֹשֶׂה זֹאת: „וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ" (וַיִּקְרָא ח', ט"ו) וְכַאן מְמַלֵּא הַנָּבִיא אֶת מְקוֹם מֹשֶׁה. וְאֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה — הַשֵּׁם „הָעֲזָרָה" בָּא כַּאן בְּמוּבָן קִבּוּצִי, וְהַכַּוָּנָה: עַל שְׁתֵּי הָעֲזָרוֹת יַחַד. וְאֶל הַגְּבוּל — רְאֵה פָּסוּק י"ג. וְחִטֵּאתָ אוֹתוֹ — כֹּה תְּטַהֵר אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְתַכְשִׁירֵהוּ לִתְעוּדָתוֹ. וְכִפַּרְתָּהוּ — פֹּעַל כִּפֵּר קָשׁוּר לָרֹב עִם יַחַס שֶׁ„עָלָיו"; אֲבָל הוּא בָּא

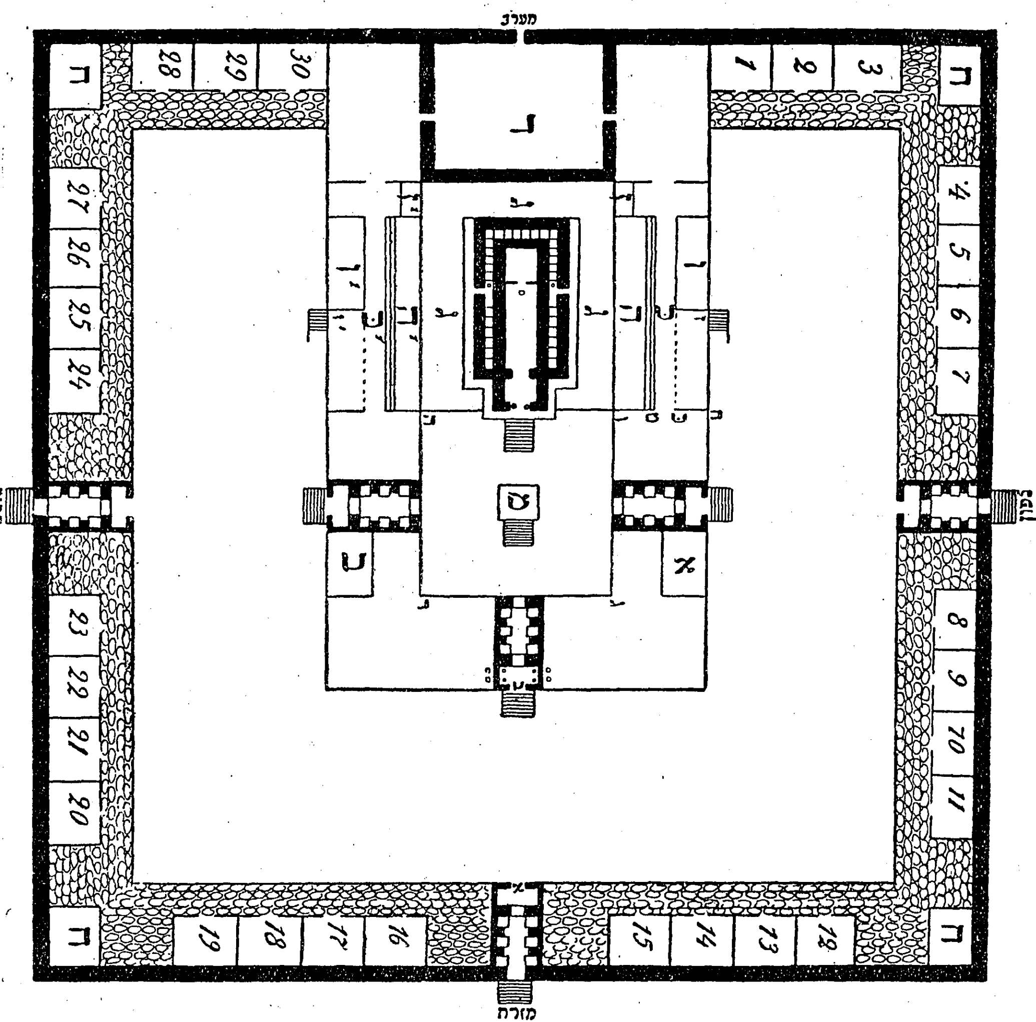
הֶעָרוֹת

כ) וְכִפַּרְתָּהוּ — עַל דְּבַר הַהוֹרָאָה הָעִקָּרִית שֶׁל פֹּעַל כִּפֵּר רְאֵה וַיִּקְרָא א', ב',

בֵּאוּר

תַּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו׃

צִיּוּר רְבִיעִי׃



לַיהוָה. כה שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם; וּפַר בֶּן־
בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן, תְּמִימִים יַעֲשׂוּ. כו שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ*
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ, וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדָיו*. כז וִיכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים;
וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־
עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שַׁלְמֵיכֶם, וְרָצָאתִי אֶתְכֶם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה.

* וְכִפְּרוּ כתיב.

* יָדוֹ כתיב.

בֵּאוּר

כה) **שִׁבְעַת יָמִים** — הֵם יְמֵי חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, יְמֵי הַמִּלּוּאִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „שִׁבְעַת יָמִים תְּכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ" (שְׁמוֹת כ"ט, ל"ז); אֲבָל סֵדֶר קָרְבְּנוֹת הַמִּלּוּאִים שָׁם בְּאֹפֶן אַחֵר. **תַּעֲשֶׂה** — תָּכִין, תַּקְרִיב. **שְׂעִיר חַטָּאת לַיּוֹם** — שְׂעִיר הַחַטָּאת יַקְרִיבוּ רַק בְּשִׁשָּׁה יָמִים, כִּי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן יַקְרִיבוּ פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת (י"ט). **וּפַר... וְאַיִל...** — לְעוֹלָה.

כו) **וּמִלְאוּ יָדָיו** — הַכְּתִיב: יָדוֹ — וְכֵן „לְמַלֵּא יָדָם" (שְׁמוֹת כ"ט, ל"ג). מִבְטָא זֶה מְשַׁמֵּשׁ בְּעִקָּרוֹ לְהַקְדָּשַׁת הַכֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָתָם; וּבָא כַּאן בְּהַשְׁאָלָה לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וְהַכְשָׁרָתוֹ לִתְעוּדָתוֹ.

כז) **וִיכַלּוּ אֶת הַיָּמִים** — וְכַאֲשֶׁר יַעַבְרוּ שִׁבְעַת הַיָּמִים הָאֵלֶּה, יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים... — מִן הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יַתְחִילוּ לְהַקְרִיב אֶת הָעוֹלוֹת וְהַשְּׁלָמִים בַּסֵּדֶר הַקָּבוּעַ לַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בַּחֲצַר הַמִּקְדָּשׁ. **וְרָצָאתִי אֶתְכֶם** — וַאֲנִי אֲקַבֵּל אֶת עֲבוֹדַתְכֶם בְּרָצוֹן.

הֶעָרָה: אִם נַשְׁוֶה אֶת דִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל עַל חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אֶל הַמְּקוֹמוֹת הַמַּקְבִּילִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, אָנוּ מוֹצְאִים אֶת הַהֲבְדֵּלִים הַלָּלוּ: א) חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים קְשׁוּרָה יַחַד עִם מִלּוּאֵי הַכֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כַּאן; אוּלַי בִּשְׁבִיל שֶׁהַכֹּהֲנִים מִזֶּרַע צָדוֹק אֵינָם טְעוּנִים מִלּוּאִים, כִּי קְדֻשָּׁתָם בָּאָה לָהֶם בִּירוּשָּׁה מֵאֲבוֹתֵיהֶם; ב) בִּשְׁמוֹת (כ"ט, א') נִצְטַוָּה מֹשֶׁה לְהָבִיא פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת בְּכָל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים, וְלֹא שְׂעִיר עִזִּים; ג) בִּמְקוֹם הַפָּר וְהָאַיִל מִן הַצֹּאן, שֶׁנִּקְרְבוּ לְעוֹלָה, צִוְּתָה תּוֹרָה לְהָבִיא שְׁנֵי אֵילִים: אֶחָד לְעוֹלָה וְאֶחָד לִשְׁלָמִים; ד) בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים נִזְכְּרָה גַם מְשִׁיחַת הַמִּזְבֵּחַ (וַיִּקְרָא ח', י"א), מַה

הֶעָרוֹת

כז) וְרָצֵאתִי — חִלּוּף פֹּעַל ל"ה: רָצָה בְּל"א: רָצָא.

לִפְנֵי יְהוָה; מִדֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא, וּמִדַּרְכּוֹ יֵצֵא.
ד וַיְבִיאֵנִי דֶּרֶךְ־שַׁעַר־הַצָּפוֹן אֶל־פְּנֵי הַבַּיִת, וָאֵרֶא וְהִנֵּה
מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה; וָאֶפֹּל אֶל־פָּנָי. ה וַיֹּאמֶר אֵלַי
יְהוָה: בֶּן־אָדָם, שִׂים לִבְּךָ, וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמָע אֵת
כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אֹתָךְ, לְכָל־חֻקּוֹת בֵּית־יְהוָה וּלְכָל־
תּוֹרֹתָיו*; וְשַׂמְתָּ לִבְּךָ לִמְבוֹא הַבַּיִת, בְּכֹל מוֹצָאֵי הַמִּקְדָּשׁ.
ו וְאָמַרְתָּ אֶל־מֶרִי, אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה:

* תּוֹרָתוֹ כתיב.

בֵּאוּר

שְׁלָמָיו [רְאֵה לְהַלָּן מ״ו, י״ב]. מִדֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר... — אֲבָל גַּם הוּא אֵינוֹ רַשַּׁאי לָבוֹא דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר, כִּי דְּלָתָיו סְגוּרוֹת גַּם בְּפָנָיו; אֲבָל הוּא יָכוֹל לְהִכָּנֵס מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה דֶּרֶךְ הָאוּלָם הַסָּמוּךְ לָהּ, וְכֵן גַּם בְּצֵאתוֹ יַעֲבֹר דֶּרֶךְ הָאוּלָם.

ד׳ — כ״ז) תַּפְקִיד הַלְוִיִּם וְהַכֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ.

ד) וַיְבִיאֵנִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן — מִן הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי שֶׁל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, שֶׁהַנָּבִיא עָמַד שָׁם (א׳), הוּבָא אֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית; אֲבָל לֹא בְדֶרֶךְ יְשָׁרָה, דֶּרֶךְ שַׁעַר־הַמִּזְרָח הַפְּנִימִי שֶׁמִּמּוּלוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן שֶׁל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, כִּי שַׁעַר הַמִּזְרָח הַפְּנִימִי הָיָה סָגוּר בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְרַק בְּיוֹם שַׁבָּת וְחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ (מ״ו, א׳).

ה) לִמְבוֹא הַבַּיִת — [הַשֵּׁם „מָבוֹא" בָּא כַּאן בְּמוּבָן מֻפְשָׁט] לִכְנִיסַת הַבַּיִת, לְמִי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהִכָּנֵס אֶל הַבַּיִת. בְּכֹל מוֹצָאֵי הַמִּקְדָּשׁ — כְּלוֹמַר: דֶּרֶךְ כָּל הַשְּׁעָרִים הַשּׁוֹנִים שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְאָמַרְתָּ אֶל מֶרִי — תֹּאַר „בֵּית הַמֶּרִי" הַשָּׁגוּר בְּפִי נְבִיאֵנוּ בִּנְבוּאוֹת הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן בָּא כַּאן כְּשֵׁם עֶצֶם לְיֶתֶר חִזּוּק; וְהוּא מְבֹאָר, מִי הוּא „מֶרִי": אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל.

הֶעָרוֹת

וְהַמִּלָּה „נָשִׂיא" אֵינָהּ, וּכְנִרְאֶה הוּא כֵּפֶל בְּטָעוּת סוֹפֵר. ד) מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית יְהוָה — וּבְתַרְגּוּם הַפְּשִׁיטָא: „אֶת הַבָּיִת". ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה — בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין הַשֵּׁם „יְהוָה", וְהַדּוֹבֵר הוּא „הָאִישׁ"; וְכֵן נִרְאֶה מֵהֶמְשֵׁךְ דִּבְרֵי הַכָּתוּב: „חֻקּוֹת בֵּית יְהוָה", וְלֹא אָמַר „בֵּיתִי". אֹתָךְ — [=אִתְּךָ].

מד.

א וַיָּשֶׁב אֹתִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחִיצוֹן, הַפֹּנֶה קָדִים;
וְהוּא סָגוּר. ב וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה: הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה, לֹא
יִפָּתֵחַ, וְאִישׁ לֹא־יָבֹא בוֹ, כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ; וְהָיָה
סָגוּר. ג אֶת־הַנָּשִׂיא, נָשִׂיא הוּא, יֵשֶׁב־בּוֹ לֶאֱכָל*־לֶחֶם

* לאכול כתיב.

בֵּאוּר

שֶׁאֵין כֵּן כָּאן; ה) וּלְהֶפֶךְ בָּא כָּאן הַצִּוּוּי שֶׁל הַמֶּלַח, שֶׁלֹּא נִזְכַּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים; ו) בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים הוּא אוֹמֵר: „וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם, וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב... וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ" (וַיִּקְרָא ח', ט"ו), וְכָאן נִצְטַוָּה לָתֵת מִן הַדָּם גַּם „אֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה וְאֶל הַגְּבוּל סָבִיב" (פָּסוּק כ').

פֶּרֶק מד.

סְדְרֵי עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים לֶעָתִיד לָבֹא (פִּרְקֵי מ"ד—מ"ו).

א'—ג') מְקוֹם הַנָּשִׂיא.

א) וַיָּשֶׁב אֹתִי... — הַנָּבִיא עָמַד לָאַחֲרוֹנָה בֶּחָצֵר הַפְּנִימִית (מ"ג, כ'), וּמִשָּׁם הֱשִׁיבוֹ „הָאִישׁ" אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל עֵבֶר הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי. וְהוּא סָגוּר — אֲבָל שַׁעַר זֶה, שֶׁהַנָּבִיא עָבַר בּוֹ קֹדֶם לָכֵן (מ"ב, ט"ו) נִסְגַּר בֵּינְתַיִם, לְאַחַר שֶׁהוֹפִיעַ בּוֹ כְּבוֹד יְהוָה בְּשׁוּבוֹ אֶל הַמִּקְדָּשׁ.

ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה — הַכַּוָּנָה לְמַלְאַךְ יְהוָה, הוּא „הָאִישׁ" הָאָמוּר לְמַעְלָה; כִּי הוּא מְדַבֵּר עַל יְהוָה כְּבַעַל גּוּף נִסְתָּר: „כִּי יְהוָה... בָּא בוֹ". וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וַיֹּאמֶר אֵלַי" בִּלְבָד. וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ — בַּמָּקוֹם שֶׁבָּא בוֹ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תִדְרֹךְ רֶגֶל בֶּן אָדָם.

ג) הַנָּשִׂיא — רֹאשׁ שִׁלְטוֹן־הַכְּהֻנָּה; אֲבָל לֹא מֶלֶךְ. אֶת הַנָּשִׂיא — הַנֻּסָּח הַנָּכוֹן: אַךְ הַנָּשִׂיא. נָשִׂיא הוּא — בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא נָשִׂיא. יֵשֶׁב בּוֹ לֶאֱכָל לֶחֶם — מֻתָּר לוֹ לֶאֱכֹל בּוֹ מִבְּשַׂר זֶבַח

הֶעָרוֹת

ג נָשִׂיא הוּא — הַשִּׁבְעִים הַפְּשִׁיטְתָּא וְהַוֻּלְגָּטָה קָרְאוּ: „אַךְ הַנָּשִׂיא הוּא יֵשֵׁב בּוֹ..."

אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; י כִּי אִם־הַלְוִיִּם, אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעָלַי
בִּתְעוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר תָּעוּ מֵעָלַי אַחֲרֵי גִּלּוּלֵיהֶם, וְנָשְׂאוּ עֲוֺנָם;
יא וְהָיוּ בְמִקְדָּשִׁי מְשָׁרְתִים, פְּקֻדּוֹת אֶל־שַׁעֲרֵי הַבַּיִת וּמְשָׁרְתִים
אֶת־הַבָּיִת; הֵמָּה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַזֶּבַח לָעָם, וְהֵמָּה

בֵּאוּר

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא יָבֹאוּ עוֹד אֶל הַמִּקְדָּשׁ.

י) כִּי אִם הַלְוִיִּם... — בִּמְקוֹם מְשָׁרְתֵי בֵּית יְהוָה מִבְּנֵי הַנֵּכָר יָבֹאוּ הַלְוִיִּם, וְזֹאת אוֹמֶרֶת: אֵלֶּה שֶׁהָיוּ עַד עַתָּה כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת בִּמְקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָעַתִּיקִים, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם, הַכֹּהֲנִים הָאֵלֶּה מוּרָדִים מִמַּדְרֵגַת הַכְּהֻנָּה לְמַדְרֵגַת מְשָׁרְתִים בְּבֵית יְהוָה, הֵם הַשּׁוֹמְרִים וְהַשּׁוֹעֲרִים הָעוֹזְרִים לַכֹּהֲנִים. אֲשֶׁר רָחֲקוּ מֵעָלַי בִּתְעוֹת יִשְׂרָאֵל — שֶׁהֶעֱלוּ זֶבַח וּמִנְחָה „לֵאלֹהֵי הָאָרֶץ" הַמְּקוֹמִיִּים [„גִּלּוּלֵיהֶם"], שֶׁנֶּעֶבְדוּ עַל יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְנָשְׂאוּ עֲוֺנָם — זֶה יִהְיֶה עָנְשָׁם. עַל פִּי הַחֹק הַקָּדוּם הָיָה מִשְׁפָּט אֶחָד וְחֻקָּה אַחַת לְכָל שֵׁבֶט הַלֵּוִי: „לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, כָּל שֵׁבֶט לֵוִי, חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם יִשְׂרָאֵל; אִשֵּׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכֵלוּן" (דְּבָרִים י"ח, א'); אֲבָל הַקִּנְאָה לִקְדֻשָּׁתוֹ הַיְחִידָה שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ, עָשְׂתָה אֶת „כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת", שֶׁהִקְדִּישׁוּ אָמְנָם גַּם הֵן לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בַּמּוּבָן הַפְּרִימִיטִיבִי, — לְעוֹבְדֵי אֱלִילִים: „אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל מִזְבַּח יְהוָה בִּירוּשָׁלָיִם" (מְלָכִים ב' כ"ג, ט') בָּא יְחֶזְקֵאל וְאִשֵּׁר אֶת הַדָּבָר. זְכוּת־הַכְּהֻנָּה הַמְּלֵאָה נִשְׁאֶרֶת רַק בִּידֵי „הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק" (ט"ו), שֶׁעָמְדוּ תָמִיד עַל מִשְׁמַרְתָּם בַּמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם; וּשְׁאָר מִשְׁפְּחוֹת הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם מֵעָרֵי הַשָּׂדֶה אֵינָם אֶלָּא מְשָׁרְתֵיהֶם הַכְּפוּפִים לָהֶם [וּרְאֵה שְׁמוּאֵל א' ב', ל"ו: „וְהָיָה כָּל הַנּוֹתָר בְּבֵיתְךָ יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ — לַכֹּהֵן הַנֶּאֱמָן לַיהוָה — וְאָמַר: סְפָחֵנִי נָא אֶל אַחַת הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת לָחֶם"]. מִכַּאן בָּא הַהֶבְדֵּל בֵּין הַכְּהֻנָּה וְהַלְוִיָּה, הֶבְדֵּל שֶׁנִּתְאַשֵּׁר בְּ„תוֹרַת הַכֹּהֲנִים" בְּתוֹר חֹק, שֶׁמּוּצָאוֹ עוֹד מִקַּדְמוּת הָאֻמָּה בִּימֵי מֹשֶׁה.

יא) וְשֵׁרוּת זוֹ שֶׁל הַלְוִיִּם הִיא: א') עֲבוֹדָה חִיצוֹנִית: פְּקֻדּוֹת אֶל שַׁעֲרֵי הַבַּיִת — הַשְּׁמִירָה אֵצֶל שַׁעֲרֵי הַמִּקְדָּשׁ בַּתָּאִים הַמְיֻחָדִים לָהֶם (מ', ז'). ב') עֲבוֹדָה פְּנִימִית: וּמְשָׁרְתִים אֶת הַבַּיִת — שְׁמִירַת הַסְּדָרִים הַפְּנִימִים בְּחַצְרוֹת הַמִּקְדָּשׁ; ג') שְׁחִיטַת

הֶעָרוֹת

וְדוֹמֶה לָזֶה: „לְכֹל הַבָּתִּים" (יִרְמְיָהוּ י"ט, י"ג). בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל — הַשִּׁבְעִים

רַב־לָכֶם מִכָּל־תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם, בֵּית יִשְׂרָאֵל! ז בַּהֲבִיאֲכֶם בְּנֵי־
נֵכָר עַרְלֵי־לֵב וְעַרְלֵי בָשָׂר, לִהְיוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְּלוֹ, אֶת־בֵּיתִי;
בְּהַקְרִיבְכֶם אֶת־לַחְמִי, חֵלֶב וָדָם, וַיָּפֵרוּ אֶת־בְּרִיתִי אֶל כָּל־
תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם; ח וְלֹא שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קָדָשָׁי; וַתְּשִׂימוּן לְשֹׁמְרֵי
מִשְׁמַרְתִּי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֶם. ט כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: כָּל־בֶּן־נֵכָר,
עֶרֶל לֵב וְעֶרֶל בָּשָׂר, לֹא יָבוֹא אֶל־מִקְדָּשִׁי; לְכָל־בֶּן־נֵכָר,

בֵּאוּר

רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם – רַב לָכֶם מֵעֲשׂוֹת עוֹד אֶת הַתּוֹעֵבוֹת, שֶׁעֲשִׂיתֶם עַד הֵנָּה.

ז) וְהוּא מְבָאֵר מָה הֵן הַתּוֹעֵבוֹת: **בַּהֲבִיאֲכֶם בְּנֵי נֵכָר...** — נוֹהֲגִים הָיוּ לְהַקְדִּישׁ אֶת שְׁבוּיֵי־הַמִּלְחָמָה מִן הָעַמִּים הָאֱלִילִיִּים לַעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, לִהְיוֹת לְעֵזֶר לַכֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּקְדָּשׁ [וְכֵן נָהֲגוּ כָּל עַמֵּי הַקֶּדֶם], וְקָרְאוּ לָהֶם „נְתִינִים" (עֶזְרָא ב׳, מ״ג – נ״ד); וְכֵן מְסֻפָּר עַל הַגִּבְעוֹנִים: „וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְהוָה, עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר" (יְהוֹשֻׁעַ ט׳, כ״ז). **עַרְלֵי לֵב** — אֲטוּמֵי הַלֵּב, חַסְרֵי רֶגֶשׁ הָאֱמוּנָה. **וְעַרְלֵי בָשָׂר** — כְּמוֹ שֶׁהֵם עַרְלֵי בָּשָׂר, בִּלְתִּי מוּלִים. **לְחַלְּלוֹ** – הַכִּנּוּי מוּסָב אֶל „מִקְדָּשִׁי" שֶׁלְּפָנָיו זֶה, וְהַמִּלִּים „אֶת בֵּיתִי" מְיֻתָּרוֹת, וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינָן. **בְּהַקְרִיבְכֶם** — עַל יְדֵי בְּנֵי נֵכָר אֵלֶּה אֶל הַמִּזְבֵּחַ. **אֶת־לַחְמִי, חֵלֶב וָדָם** — בֵּאוּר לְ„לַחְמִי". זֶהוּ שָׂרִיד מִן הַהַשְׁקָפָה הַקְּדוּמָה מְאֹד, שֶׁגַּם הָאֱלֹהוּת זְקוּקָה לִמְזוֹנוֹת וְהָיוּ מַגִּישִׁים לָהּ חֵלֶק מִן הַמֻּבְחָר: הַחֵלֶב וְהַדָּם. הַנְּתִינִים הָיוּ מַגִּישִׁים אֶת הָאֵמוּרִים אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וְהַכֹּהֲנִים הָיוּ מַקְרִיבִים אוֹתָם לְגָבֹהַּ. **וַיָּפֵרוּ...** — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: **וַתָּפֵרוּ אֶת בְּרִיתִי בְּכָל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם.**

ח) **וַתְּשִׂימוּן** – קְרָא: **וַתְּשִׂימוּם** — וַתָּשִׂימוּ אֶת בְּנֵי הַנֵּכָר הָאֵלֶּה. **לָכֶם** — בִּשְׁבִילְכֶם, בִּמְקוֹמְכֶם. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לָכֵן", וְהִיא נִמְשֶׁכֶת לַפָּסוּק הַבָּא.

ט) **לֹא יָבוֹא אֶל־מִקְדָּשִׁי** — לֹא לְבַד שֶׁעֲבוֹדָתָם תּוֹעֵבָה לִי, אֶלָּא גַּם כְּנִיסָתָם אֶל חֲצַר הַמִּקְדָּשׁ אֲסוּרָה. **לְכָל בֶּן נֵכָר...** — גַּם אֵלֶּה שֶׁכְּבָר נֶאֱחֲזוּ בְּתוֹךְ

הֶעָרוֹת

ט) **לְכָל בֶּן־נֵכָר** — הַלָּמֶד שֶׁל „לְכָל" בָּאָה אַךְ לְהַטְעָמָה, וְכֵן הוּא גַּם בָּעֲרָבִית;

יַעַמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה; טז הֵמָּה
יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי, וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי; וְשָׁמְרוּ
אֶת־מִשְׁמַרְתִּי. יז וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית,
בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ; וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר, בְּשָׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי
הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וָבָיְתָה. יח פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם,
וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־מָתְנֵיהֶם; לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע. יט וּבְצֵאתָם
אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, אֶל־הָעָם, יִפְשְׁטוּ
אֶת־בִּגְדֵיהֶם, אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִם בָּם, וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכֹת

בֵּאוּר

הַמִּקְדָּשׁ [רְאֵה יְשַׁעְיָהוּ ח׳, ב׳]; גַּם עָזְרוּ לְיֹאשִׁיָּהוּ לְהוֹצִיא אֶת הַתִּקּוּנִים הַדָּתִיִּים הַגְּדוֹלִים לְפְעֻלּוֹת. וּבְכָל זֹאת אֵין לִשְׁכֹּחַ, כִּי הַנָּבִיא יִרְמְיָהוּ הָיָה מִזֶּרַע הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת [רְאֵה יִרְמְיָהוּ א׳, א׳ וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם].

טז) **אֶל שֻׁלְחָנִי** — אֶל מִזְבְּחִי, שֶׁמַּקְרִיבִים עָלָיו אֶת לֶחֶם הָאֱלֹהִים.

י״ז – י״ט) בִּגְדֵי הַכֹּהֲנִים.

יז) וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לַכֹּהֲנִים זְכֻיּוֹת מְיֻחָדוֹת, כֵּן יֵשׁ לָהֶם גַּם חוֹבוֹת מְיֻחָדִים. **בִּגְדֵי פִשְׁתִּים** — בִּגְדֵי בַד. בְּבִגְדֵי בַד הוֹפִיעוּ גַּם הַמַּלְאָכִים בֶּחָזוֹן, כְּמוֹ „לְבוּשׁ הַבַּדִּים" (ט׳, ב׳); גַּם דָּנִיֵּאל רָאָה „אִישׁ אֶחָד לָבוּשׁ בַּדִּים" (י׳, ה׳). **וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר** — בִּשְׁבִיל שֶׁהוּא מַעֲלֶה זֵעָה וּמְלַכְלֵךְ אֶת הַגּוּף. **וָבָיְתָה** — וּמִבִּפְנִים לַשַּׁעַר.

יח) **פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים** — מִגְבָּעוֹת בַּד. **לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע** — וְלֹא יָשִׂימוּ עֲלֵיהֶם אַבְנֵט שֶׁל צֶמֶר הַמַּעֲלֶה זֵעָה. עַל בִּגְדֵי הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, הַמְתֹאָרִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים בִּפְרוֹטְרוֹט, עָבַר הַנָּבִיא בִּשְׁתִיקָה.

יט) **וּבְצֵאתָם** — זֶה הָיָה מִנְהָג מְקֻבָּל אֵצֶל כָּל עַמֵּי הַקֶּדֶם, לָגֶשֶׁת אֶל הָאֱלָהוּת

הֶעָרוֹת

יז) **בִּגְדֵי פִשְׁתִּים** — בְּתוֹרַת־כֹּהֲנִים נִקְרָאוּ „בִּגְדֵי בַד". יח) **פַּאֲרֵי...** — וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים: מִגְבָּעוֹת, וְשֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל „מִצְנֶפֶת", וְכֻתָּנְתּוֹ עֲשׂוּיָה „שֵׁשׁ" (שְׁמוֹת כ״ח, ל״ט, שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל. יט) עַל דְּבַר חֲלִיפַת הַבְּגָדִים לַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים, רְאֵה בְּרֵאשִׁית ל״ה, ב׳; שְׁמוֹת י״ט, י׳; מְלָכִים ב׳ י׳, כ״ב. **אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה** — בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה מְיֻתָּר, וְהוּא כֵּפֶל בְּטָעוּת הַסּוֹפֵר. **לְשִׁכוֹת הַקֹּדֶשׁ** — רְאֵה לְמַעְלָה

יַעַמְדוּ לִפְנֵיהֶם לְשָׁרְתָם. יב יַעַן אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ אוֹתָם לִפְנֵי
גִלּוּלֵיהֶם, וְהָיוּ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לְמִכְשׁוֹל עָוֹן; עַל־כֵּן נָשָׂאתִי יָדִי
עֲלֵיהֶם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה, וְנָשְׂאוּ עֲוֹנָם. יג וְלֹא־יִגְּשׁוּ אֵלַי לְכַהֵן
לִי, וְלָגֶשֶׁת עַל־כָּל־קֳדָשַׁי, אֶל־קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים; וְנָשְׂאוּ כְּלִמָּתָם
וְתוֹעֲבוֹתָם, אֲשֶׁר עָשׂוּ. יד וְנָתַתִּי אוֹתָם שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַבָּיִת;
לְכֹל עֲבֹדָתוֹ וּלְכֹל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה בּוֹ.

טו וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק, אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
מִקְדָּשִׁי, בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי, הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי;

בֵּאוּר

הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים שֶׁל הָעָם; קָרְבְּנוֹת הַנָּשִׂיא יִשְׁחֲטוּ הַכֹּהֲנִים בְּעַצְמָם [רְאֵה לְהַלָּן מ"ו, ב']. גַּם הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם נִשְׁחֲטוּ בִּידֵי הַכֹּהֲנִים (מ"ג, י"ט. ד') וְהֵמָּה יַעַמְדוּ לִפְנֵיהֶם — לִפְנֵי הָעָם [וְכֵן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים]. לְשָׁרְתָם — לָקַחַת מֵהֶם אֶת קָרְבְּנוֹתֵיהֶם וּלְבַשֵּׁל אֶת בְּשַׂר זִבְחֵיהֶם [רְאֵה לְהַלָּן מ"ו, כ"ד].

יב) יַעַן אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ... — בִּשְׁבִיל שֶׁהָיוּ מְשָׁרְתִים אֶת הָעָם הַמַּקְרִיבִים זְבָחִים וְעוֹלוֹת לִפְנֵי גִלּוּלֵיהֶם. וְהָיוּ... לְמִכְשׁוֹל עָוֹן — וְהִכְשִׁילוּ וְהֶחְטִיאוּ אֶת הָעָם בְּמַעֲשֵׂיהֶם אֵלֶּה. עַל כֵּן נָשָׂאתִי יָדִי עֲלֵיהֶם — בִּשְׁבוּעָה, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עוֹד זְבָחִים לְפָנַי בְּבֵית מִקְדָּשִׁי.

ט"ו — כ"ז) תַּפְקִיד הַכֹּהֲנִים בְּנֵי צָדוֹק.

טו) וְהַכֹּהֲנִים... — אֲבָל הַכֹּהֲנִים. בְּנֵי צָדוֹק — הַכַּוָּנָה לְצָדוֹק הַכֹּהֵן, שֶׁהִפְקִיד שְׁלֹמֹה לְכֹהֵן גָּדוֹל, בִּמְקוֹם אֶבְיָתָר שֶׁגֵּרַשׁ מִירוּשָׁלַיִם (מְלָכִים א' ב', כ"ז, ל"ה). אֲשֶׁר שָׁמְרוּ מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי — אֵין זוּ זְכוּת יְתֵרָה, שֶׁשָּׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם שֶׁבָּאָה לָהֶם בִּירֻשָּׁה מִצָּדוֹק אֲבִיהֶם; אֲבָל כַּנִּרְאֶה, עָמְדוּ בְּנֵי צָדוֹק בְּמַדְרֵגָה דָּתִית, וְאוּלַי גַּם מוּסָרִית, גְּבֹהָה מֵאֲחֵיהֶם הַכֹּהֲנִים בְּעָרֵי הַשָּׂדֶה; בִּהְיוֹתָם מֻשְׁפָּעִים מִן הַנְּבִיאִים הַגְּדוֹלִים, שֶׁהִשְׁמִיעוּ אֶת נְבוּאוֹתֵיהֶם בְּחַצְרוֹת

הֶעָרוֹת

קָרְאוּ: „בֵּית יִשְׂרָאֵל". יג) וְתוֹעֲבוֹתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ בִּמְקוֹם הַמִּלִּים הָאֵלֶּה: „בִּתְעוֹתָם אֲשֶׁר תָּעוּ". יד) וְנָתַתִּי... — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְנָתְנוּ".

לְטָהוֹר יוֹדִיעֻם. כד וְעַל־רִיב הֵמָּה יַעַמְדוּ לְמִשְׁפָּט*, בְּמִשְׁפָּטַי
יִשְׁפְּטֻהוּ*; וְאֶת־תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדַי יִשְׁמֹרוּ, וְאֶת־
שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ. כה וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא יָבוֹא לְטָמְאָה; כִּי אִם־
לְאָב וּלְאֵם, וּלְבֵן וּלְבַת, לְאָח וּלְאָחוֹת, אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ,
יִטַּמָּאוּ. כו וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ, שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ. כז וּבְיוֹם
בֹּאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ, אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ, יַקְרִיב
חַטָּאתוֹ; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה. כח וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה, אֲנִי נַחֲלָתָם;

* לִשְׁפֹּט כתיב. * וּשְׁפָטֻהוּ כתיב.

בֵּאוּר

וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ" (ב׳, ז׳). בִּתְקוּפוֹת הַקְּדוּמוֹת הָיָה הַכֹּהֵן הַמּוֹרֶה לָעָם בְּכָל דַּרְכֵי חַיָּיו, הוּא הָיָה גַם הָרוֹפֵא, גַּם חוֹזֶה הָעֲתִידוֹת. כַּהִין בַּעֲרָבִית: חוֹזֶה עֲתִידוֹת; אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּתְפַּרְסְמָה הַתּוֹרָה (סֵפֶר דְּבָרִים) בֵּין הָעָם, נִצְטַמְצְמָה פְּעֻלָּתוֹ אַךְ בְּדִינֵי קְדֻשָּׁה וְחֻלִּין, טֻמְאָה וְטָהֳרָה.

כד) אֲבָל לַכֹּהֵן יֵשׁ גַּם תַּפְקִיד שֶׁל שׁוֹפֵט. יַעַמְדוּ לְמִשְׁפָּט — כְּלוֹמַר: יִהְיוּ הַשּׁוֹפְטִים. הַשּׁוֹפֵט יוֹשֵׁב לַמִּשְׁפָּט; אֲבָל אֶת פְּסַק הַדִּין הוּא קוֹרֵא מְעֻמָּד.

כה) וְאֶל מֵת... — טֻמְאַת־הַמֵּת הַחֲמוּרָה, לְפִי תּוֹרַת יִשְׂרָאֵל, הִיא מְחָאָה עַזָּה נֶגֶד פֻּלְחַן הַמֵּתִים שֶׁל עַמֵּי הַקֶּדֶם.

כו) וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ — וּלְאַחַר פְּרִישָׁתוֹ מִן הַמֵּת. וְהַפְּשִׁיטָא קָרָא: וְאַחֲרֵי טֻמְאָתוֹ — וּלְאַחַר שֶׁנִּטְמָא. שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ לוֹ — וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „יִסְפֹּר לוֹ" — יִשָּׁאֵר עוֹד בְּטֻמְאָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים, שֶׁבָּהֶם אָסוּר לוֹ עוֹד לְהִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ.

כז) וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ — אַחֲרֵי עֲבֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים. יַקְרִיב חַטָּאתוֹ — כִּי בְּמַגָּעוֹ בְּמֵת נִטְמָא, וְהַטֻּמְאָה — חַטָּאת הִיא. בְּתוֹרַת־כֹּהֲנִים הִתְפַּשֵּׁט דִּין טֻמְאַת שִׁבְעַת יָמִים אַחַר מַגָּע בְּמֵת עַל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל (בַּמִּדְבָּר י"ט, י"א י"ד, ט"ז), וְאֶת קְדֻשַּׁת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הֶחֱמִירָה מִקְּדֻשַּׁת כֹּהֵן הֶדְיוֹט; „וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו... לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא" (וַיִּקְרָא כ"א, י׳ — י"א).

כ"ח — ל"א) הַכְּנָסַת הַכְּהֻנָּה.

כח) וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה — לְפִי

הֶעָרוֹת

כה) לֹא יָבוֹא — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „לֹא יָבוֹאוּ" כְּמוֹ שֶׁהוּא גוֹמֵר: „יִטַּמָּאוּ".

הַקֹּדֶשׁ; וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים, וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם.
כ וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ, וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ; כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת־
רָאשֵׁיהֶם. כא וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן; בְּבוֹאָם אֶל־הֶחָצֵר
הַפְּנִימִית. כב וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים; כִּי אִם־
בְּתוּלֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָאַלְמָנָה, אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אַלְמָנָה
מִכֹּהֵן, יִקָּחוּ. כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל; וּבֵין־טָמֵא

בֵּאוּר

בְּטָהֳרָה, הַיְנוּ בִּבְגָדִים מְיֻחָדִים, אוֹ כְּבוּסִים בְּיִחוּד לְתַשְׁמִישׁ זֶה. וְלֹא יְקַדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם — וְלֹא יִגְּעוּ בָּעָם שֶׁבֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה בְּבִגְדֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, וְקָדְשׁוּ גַּם הֵם, וְיִצְטָרְכוּ לְהִשָּׁמֵר מִנְּגֹעַ בְּכָל טָמֵא, מַה שֶּׁקָּשֶׁה מְאֹד לַהֲמוֹן הָעָם. דָּרוּשׁ אֵפוֹא לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל.

כ) וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ — כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ כֹּהֲנֵי מִצְרַיִם; גַּם מִפְּנֵי שֶׁגִּלּוּחַ כָּל הָרֹאשׁ הוּא סִמַּן אֵבֶל. פֶּרַע — קְוֻצּוֹת שְׂעַר הָרֹאשׁ. וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ — אֲבָל גַּם לֹא יְגַדְּלוּ שְׂעַר רֹאשָׁם יוֹתֵר מִדַּי, עַד שֶׁיִּהְיוּ תַּלְתַּלֵּיהֶם תְּלוּיִם וְיוֹרְדִים; וּכְנִרְאֶה הָיוּ נוֹהֲגִים כָּךְ הַכֹּהֲנִים אֵצֶל עַמִּים אֱלִילִיִּים שׁוֹנִים. כָּסוֹם יִכְסְמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם — אֶלָּא יָגֹזּוּ אֶת שְׂעָרָם בְּמִסְפָּרַיִם.

כא) וְיַיִן לֹא יִשְׁתּוּ — הַיַּיִן הוּא תּוֹצֶאֶת הַתַּרְבּוּת הַכְּנַעֲנִית, וְעַל כֵּן נִמְנְעוּ „עַבְדֵי יְהוָה" בִּתְקוּפָה קְדוּמָה מִשְּׁתִיַּת יַיִן כְּמוֹ הַנְּזִירִים, הָרֵכָבִים. וִיחֶזְקֵאל הַמִּתְנַגֵּד לְתַרְבּוּת הַזָּרָה לֹא הִזְכִּיר גַּם נֶסֶךְ הַיַּיִן בַּקָּרְבָּנוֹת.

כב) וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה... — כִּי נִטְמְאוּ כְּבָר עַל יְדֵי חַיֵּי הָאִשּׁוּת עִם אִישׁ שֶׁאֵינוֹ כֹּהֵן. כִּי אִם בְּתוּלֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל — אֲבָל בְּתוּלָה נָכְרִית הִיא „בַּת אֵל נֵכָר" (מַלְאָכִי ב׳, י״א) וְטֻמְאָתָהּ בָּהּ. וְהָאַלְמָנָה... מִכֹּהֵן יִקָּחוּ — כִּי הִיא לֹא נִטְמְאָה בְּחַיֵּי נִשּׂוּאֶיהָ הַקּוֹדְמִים. וְאוּלָם תּוֹרַת הַכֹּהֲנִים אוֹסֶרֶת עַל הַכֹּהֲנִים לָקַחַת אַךְ אִשָּׁה גְּרוּשָׁה, אֲבָל אַלְמָנָה מֻתֶּרֶת; רַק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אָסוּר גַּם בְּאַלְמָנָה, בְּלִי הֶבְדֵּל מִמִּי נִתְאַלְמְנָה: מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִכֹּהֵן.

כג) וְאֶת עַמִּי יוֹרוּ — יְלַמְּדוּ הַכֹּהֲנִים לְהַבְדִּיל — בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל — כְּמוֹ שֶׁאָמַר מַלְאָכִי: „כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת.

הֶעָרוֹת

מ״ב, י״ג. כ) כָּסוֹם — אֲחִי גָּזֹם = גָּזֹז; וּבְפֹעַל (בְּהוֹסָפַת ר׳) כִּרְסֵם = כָּרֹת בַּשִּׁנַּיִם.
כג) רְאֵה וַיִּקְרָא י׳, י׳.

מה.

א וּבְהַפִּילְכֶם אֶת־הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה, תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה
קֹדֶשׁ מִן־הָאָרֶץ, אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ, וְרֹחַב עֲשָׂרָה
אָלֶף; קֹדֶשׁ־הוּא בְכָל־גְּבוּלָהּ סָבִיב. ב יִהְיֶה מִזֶּה אֶל־הַקֹּדֶשׁ,
חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת, מְרֻבָּע סָבִיב; וַחֲמִשִּׁים אַמָּה מִגְרָשׁ

בֵּאוּר

הוּא מַזְכִּיר אִסּוּר זֶה לַכֹּהֲנִים בְּיִחוּד בִּשְׁבִיל קְדֻשָּׁתָם; וְאֶפְשָׁר שֶׁרַק הַכֹּהֲנִים הָיוּ זְהִירִים בְּדָבָר זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר גַּם נְבִיאֵנוּ הַכֹּהֵן: „וּנְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא אָכַלְתִּי" (ד׳, י״ד). עַל כֵּן הוּא מַזְכִּיר אוֹתוֹ כְּאִסּוּר הַמְיֻחָד לַכֹּהֲנִים.

פֶּרֶק מה.

א׳–ח׳) אֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, אֲחֻזַּת הָעִיר (יְרוּשָׁלַיִם) וְהַנָּשִׂיא.

א) **וּבְהַפִּילְכֶם** — מוּבֶנֶת הַמִּלָּה „הַגּוֹרָל". **וּבְהַפִּילְכֶם אֶת הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה** — וְכַאֲשֶׁר תְּחַלְּקוּ אֶת הָאָרֶץ לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אָמְנָם חֲלֻקַּת הָאָרֶץ לְשְׁבָטִים אֵינָהּ עַל פִּי הַגּוֹרָל, אֶלָּא לְפִי תָּכְנִית קְבוּעָה מֵרֹאשׁ, הַמְבֹאֶרֶת לְהַלָּן בְּפֶרֶק מ״ח; אַךְ נַחֲלַת כָּל שֵׁבֶט נֶחְלְקָה בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחוֹתָיו. וְאֶפְשָׁר שֶׁהַמִּבְטָא „וּבְהַפִּילְכֶם (הַגּוֹרָל)" בָּא כַּאן בְּמוּבַן חֲלֻקָּה בִּכְלָל. **תָּרִימוּ תְרוּמָה לַיהוָה** — תַּפְרִישׁוּ חֶלְקַת אֲדָמָה מְקֻדֶּשֶׁת לַיהוָה. **אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף** — אַמָּה (אֹרֶךְ) — „אֹרֶךְ" הַשְּׁנִיָּה מְיֻתֶּרֶת, וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵינָהּ. **וְרֹחַב עֲשָׂרָה אָלֶף** — הַנָּבִיא הָיָה אוֹמֵר: „עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים"; וְהַנָּכוֹן כְּנֻסַּח הַשִּׁבְעִים: „עֶשְׂרִים אֶלֶף" וְנִכְלְלָה בָּזֶה גַּם אַדְמַת הַלְוִיִּם. הָאֹרֶךְ הוּא מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, בֵּין הַיַּרְדֵּן וְהַיָּם הַתִּיכוֹן; וְהָרֹחַב מִצָּפוֹן לְדָרוֹם. **קֹדֶשׁ הוּא** — הָרָאוּי: הִיא, כְּלוֹמַר: תְּרוּמָה זוֹ

ב) **יִהְיֶה מִזֶּה אֶל הַקֹּדֶשׁ** — מִשֶּׁטַח אֲדָמָה זֶה יִלָּקַח לִמְקוֹם בִּנְיַן הַמִּקְדָּשׁ. **חֲמֵשׁ מֵאוֹת... מְרֻבָּע** — כִּכָּר בַּת חֲמֵשׁ מֵאוֹת עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה, כְּמִדַּת הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו. **מִגְרָשׁ** — כִּכָּר פְּנוּיָה, כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּין הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא „קֹדֶשׁ קָדָשִׁים" (ג׳) וּבֵין בָּתֵּי הַכֹּהֲנִים, אַף כִּי גַּם הֵם בְּנוּיִם עַל אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ (א׳).

הֶעָרוֹת

ב) יִהְיֶה מִזֶּה — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְהָיָה מִזֶּה.

וַאֲחֻזָּה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, אֲנִי אֲחֻזָּתָם. כט הַמִּנְחָה
וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם, הֵמָּה יֹאכְלוּם; וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם
יִהְיֶה. ל וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל, וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל
תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה; וְרֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן,
לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ. לא כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה, מִן־הָעוֹף וּמִן־
הַבְּהֵמָה, לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים.

בֵּאוּר

נוֹסָחֵנוּ מִן הַהֶכְרֵחַ שֶׁנְּפָרֵשׁ: וְהַכְּהֻנָּה תִּהְיֶה לָהֶם לְנַחֲלָה; אֲבָל הַנּוֹשֵׂא לֹא נִזְכַּר קֹדֶם לָכֵן, וְהַוּוּלְגָּטָה קָרְאָה: „וְנַחֲלָה לֹא תִהְיֶה לָהֶם, אֲנִי נַחֲלָתָם", וְזֶה מַקְבִּיל אֶל הַחֵצִי הַשֵּׁנִי שֶׁל הַכָּתוּב. אֲנִי נַחֲלָתָם — וְכָל הַמֻּקְדָּשׁ לִי הֲרֵי הוּא שֶׁלָּהֶם.

כט) הַמִּנְחָה — בִּתְקוּפָה קְדוּמָה קָרְאוּ בְּשֵׁם מִנְחָה לְכָל קָרְבָּן שֶׁמַּקְרִיבִים לַיהוָה; „וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ" (בְּרֵאשִׁית ד׳, ד׳); אַחֲרֵי כֵן נִתְקַבֵּל שֵׁם זֶה לְקָרְבַּן סֹלֶת וְשֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, שֶׁמַּקְטִירִים מִמֶּנּוּ קֹמֶץ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם — וּבְשַׂר הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם, אַחַר הַקְרָבַת הָאֵמוּרִים עַל הַמִּזְבֵּחַ. חֵרֶם — מִין הַקְדָּשָׁה חֲמוּרָה, שֶׁאֵין לָהּ פִּדְיוֹן.

ל) רֵאשִׁית — גַּם בְּמוּבַן הַזְּמַן, גַּם בְּמוּבַן הָאֵיכוּת. וְרֵאשִׁית כָּל בִּכּוּרֵי כֹל — וְרֵאשִׁית בִּכּוּרֵי כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה. תְּרוּמַת כֹּל — חֵלֶק מִכָּל מִין תְּבוּאָה הַנִּתָּן לַמִּקְדָּשׁ; וְנִקְרָא כָּךְ, עַל שֵׁם שֶׁמְּרִימִים אוֹתוֹ בִּשְׁעַת הַנְּתִינָה. עֲרִיסֹתֵיכֶם — עֲרִיסָה — גֶּרֶשׂ שְׂעוֹרִים, וְכֵן בְּתַלְמוּד: עַרְסָן = גְּרִיסִין. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים: עֲרִיסָה — עִסָּה נְלוּשָׁה לַאֲפִיַּת מִמֶּנָּה לֶחֶם. לְהָנִיחַ בְּרָכָה... — לְהָבִיא בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ, כִּי בִגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְהוָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר מַלְאָכִי: „הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר... וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי" (ג׳, י׳). בִּתְקוּפָה קְדוּמָה הָיוּ מְבִיאִים מַתָּנוֹת לַכֹּהֲנִים, אִישׁ כְּנִדְבַת לִבּוֹ; אַחַר כֵּן הָיוּ מַתְּנוֹת הַכְּהֻנָּה לְחֹק קָבוּעַ.

לא) נְבֵלָה — [מִמְּקוֹר נָבֵל = נָפֹל] פֶּגֶר. לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים — אִסּוּר זֶה שֶׁל אֲכִילַת טְרֵפָה בָּא כְּבָר בְּסֵפֶר הַבְּרִית הַקָּדוּם (שְׁמוֹת כ״ב, ל׳); וְאִסּוּר אֲכִילַת נְבֵלָה בָּא בְּסֵפֶר דְּבָרִים (י״ד, כ״א); „לֹא תֹאכְלוּ כָל נְבֵלָה"; הָאִסּוּרִים הַלָּלוּ נֶאֶמְרוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְכַאן הוּא מְדַבֵּר בְּאִסּוּר הַמְיֻחָד לַכֹּהֲנִים; וְכֵן גַּם בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: „נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל" (הַכֹּהֵן). כַּנִּרְאֶה

ו וַאֲחֻזַּת הָעִיר תִּתְּנוּ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים רֹחַב, וְאֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף, לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ; לְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה. ז וְלַנָּשִׂיא
מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר, אֶל־פְּנֵי תְרוּמַת־
הַקֹּדֶשׁ, וְאֶל־פְּנֵי אֲחֻזַּת הָעִיר, מִפְּאַת יָם — יָמָּה, וּמִפְּאַת
קֵדְמָה — קָדִימָה; וְאֹרֶךְ לְעֻמּוֹת אַחַד הַחֲלָקִים, מִגְּבוּל יָם אֶל־
גְּבוּל קָדִימָה. ח לָאָרֶץ יִהְיֶה־לּוֹ לַאֲחֻזָּה בְּיִשְׂרָאֵל; וְלֹא־יוֹנוּ

בֵּאוּר

וְהַשֵּׁם „שְׂעָרִים" בָּא כַּאן בְּמוּבַן חֲצֵרִים.

ו) וַאֲחֻזַּת הָעִיר... — מִלְּבַד תְּרוּמַת הָאָרֶץ שֶׁל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל עֶשְׂרִים אֶלֶף אַמָּה, הַנִּתֶּנֶת לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם, יַבְדִּיל עוֹד רְצוּעַת אֶרֶץ בְּאֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל רֹחַב חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים. רְצוּעַת אֶרֶץ זוֹ תִּהְיֶה אֲחֻזַּת יְרוּשָׁלַיִם. כֹּה תִּהְיֶה כָּל תְּרוּמַת הָאָרֶץ שֶׁטַח מְרֻבָּע שֶׁל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף. לְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה — שֶׁטַח אֲחֻזַּת הָעִיר יִהְיֶה שַׁיָּךְ לְכָל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא לְשֵׁבֶט אֶחָד בִּלְבָד. עַל אֲחֻזַּת הָעִיר יְדֻבַּר עוֹד בִּפְרָטוּת לְהַלָּן (פֶּרֶק מ"ח, ט"ו — י"ט).

ז'—ט"ז) אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא וְהַכְנָסוֹתָיו.

ז) מִזֶּה וּמִזֶּה — מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב. וְלַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה... — וְלַנָּשִׂיא תִּתְּנוּ לַאֲחֻזָּה אֶת חַבְלֵי הָאָרֶץ הַנִּשְׁאָרִים מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, הַנּוֹעָדָה לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם, וַאֲחֻזַּת הָעִיר, עַד קְצֵה הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי מִזֶּה, הַיְנוּ: עַד יָם הַמֶּלַח, וְעַד קְצֵה הַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי מִזֶּה, עַד הַיָּם הַגָּדוֹל. אֶל פְּנֵי תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ... — עַל פְּנֵי כָּל רֹחַב אֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וַאֲחֻזַּת הָעִיר, הָעוֹלָה לַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אַמָּה מִצָּפוֹן לְדָרוֹם. מִפְּאַת יָם — יָמָּה — מִמַּעֲרָב עַד קְצֵה הַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי. וּמִפְּאַת קֵדְמָה — קָדִימָה — וּמִמִּזְרָח עַד קְצֵה הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי, עַד יָם הַמֶּלַח. וְאֹרֶךְ — נַחֲלַת הַנָּשִׂיא עִם תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ מִיָּם הַמֶּלַח מִזֶּה וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מִזֶּה. לְעֻמּוֹת [=לְעֻמַּת] אַחַד הַחֲלָקִים — מַקְבִּיל לְעֻמַּת אֹרֶךְ חֶלְקוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהַשְּׁבָטִים מִגְּבוּל יָם. קָדִימָה לָאָרֶץ — הַמִּלָּה „לָאָרֶץ" שֶׁבְּרֹאשׁ פָּסוּק ח' נִמְשֶׁכֶת לְכַאן; וְכֵן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים: עַד מִמִּזְרַח הָאָרֶץ.

ח) יִהְיֶה לוֹ... — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְהָיָה לוֹ לַאֲחֻזָּה. וְלֹא יוֹנוּ עוֹד... — הַגְבָּלַת נַחֲלַת הַנָּשִׂיא הִיא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעַשְׁקוּ עוֹד הַנְּשִׂיאִים אֶת אֲחֻזּוֹת הָעָם, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ עַד כֹּה; בּ אַךְ זֹאת תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם.

לוֹ סָבִיב׃ ג וּמִן־הַמִּדָּה הַזֹּאת תָּמוֹד אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה* וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף, וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים, וּבוֹ־יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים.
ד קֹדֶשׁ מִן־הָאָרֶץ הוּא לַכֹּהֲנִים, מְשָׁרְתֵי הַמִּקְדָּשׁ, יִהְיֶה,
הַקְּרֵבִים לְשָׁרֵת אֶת־יְהוָה; וְהָיָה לָהֶם מָקוֹם לְבָתִּים וּמִקְדָּשׁ
לַמִּקְדָּשׁ. ה וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים רֹחַב;
*וְהָיָה לַלְוִיִּם, מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת, לָהֶם לַאֲחֻזָּה, עֶשְׂרִים לְשָׁכֹת.

* חֲמֵשׁ כתיב. * יִהְיֶה כתיב.

בֵּאוּר

ג) לְפִי הָעִנְיָן צָרִיךְ לָבוֹא פָּסוּק ג׳ לִפְנֵי פָּסוּק ב׳. **וּמִן הַמִּדָּה הַזֹּאת** — מִן הַשֶּׁטַח הַמָּדוּד הָאָמוּר בְּפָסוּק א׳, שֶׁאָרְכּוֹ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וְרָחְבּוֹ עֶשְׂרִים אֶלֶף. **תָּמוֹד אֹרֶךְ... וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים** — כְּלוֹמַר: הַחֵצִי הַדְּרוֹמִי מִן הַתְּרוּמָה (א׳). **וּבוֹ יִהְיֶה הַמִּקְדָּשׁ** — וּבְחֵלֶק זֶה יִבָּנֶה הַמִּקְדָּשׁ עַל שֶׁטַח שֶׁל חֲמֵשׁ מֵאוֹת עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה — **קֹדֶשׁ קָדָשִׁים** — שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה. וְכַאן מְקוֹמוֹ שֶׁל פָּסוּק ב׳ הָאוֹמֵר, שֶׁמִּן הַחֵצִי הַזֶּה יַפְרִישׁוּ אֶת הַמָּקוֹם לְבִנְיַן הַמִּקְדָּשׁ.

ד) **קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ הוּא...** — וְכָל שְׁאָר הַשֶּׁטַח שֶׁמִּסָּבִיב לַמִּקְדָּשׁ יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִן הָאָרֶץ בְּעַד הַכֹּהֲנִים. **וְהָיָה לָהֶם מָקוֹם לְבָתִּים וּמִקְדָּשׁ** — וּקְרָא: „וּמִגְרָשׁ״] **לַמִּקְדָּשׁ** — מִסָּבִיב לַמִּקְדָּשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הַמִּלָּה „לַמִּקְדָּשׁ״ הוּא כֵּפֶל בְּטָעוּת סוֹפֵר, וְשֵׁעוּרוֹ: „וְהָיָה לָהֶם מָקוֹם לְבָתִּים וּמִגְרָשׁ״. וְאֵין זוֹ סְתִירָה לְהָאָמוּר לְמַעְלָה (מ״ד, כ״ח): „וַאֲחֻזָּה לֹא תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל״, כִּי הַמָּקוֹם הַנִּתָּן לָהֶם לְבָתִּים וּלְמִגְרָשׁ אֵינוֹ אֲחֻזָּתָם, כִּי אִם „תְּרוּמָה לַיהוָה״, אֲחֻזַּת הַמִּקְדָּשׁ.

ה) **וַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף...** — הוּא הַחֵצִי הַצְּפוֹנִי שֶׁל שֶׁטַח הַתְּרוּמָה (א׳), הָרָחוֹק יוֹתֵר מִן הַמִּקְדָּשׁ וּקְדֻשָּׁתוֹ מוּעֶטֶת מִן הַחֵצִי הַדְּרוֹמִי הַנּוֹעָד לַכֹּהֲנִים. **וְהָיָה לַלְוִיִּם** — הַכְּתִיב: „יִהְיֶה לַלְוִיִּם״. **עֶשְׂרִים לְשָׁכֹת** — לְנוּסָח זֶה אֵין מוּבָן. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „עָרִים לָשֶׁבֶת״, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: „וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת״ (בַּמִּדְבָּר ל״ה, ב׳). אֲבָל הַתּוֹרָה צִוְּתָה לָתֵת לַלְוִיִּם עָרִים לָשֶׁבֶת בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל [שְׁלשִׁים וְחָמֵשׁ עָרִים לַלְוִיִּם, וּשְׁלשׁ עֶשְׂרֵה לַכֹּהֲנִים (רְאֵה יְהוֹשֻׁעַ כ״א וּבְבֵאוּרֵנוּ שָׁם], וּנְבִיאֵנוּ מְצַמְצֵם מְקוֹם מוֹשַׁב הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם בְּמָקוֹם אֶחָד סָמוּךְ לַמִּקְדָּשׁ; גַּם אֵין לִבְנוֹת עָרִים עַל שֶׁטַח קָטָן שֶׁל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף עַל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אַמָּה. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: **שְׁעָרִים לָשָׁבֶת;**

מַתְכֻּנְתּוֹ. יב וְהַשֶּׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה; עֶשְׂרִים שְׁקָלִים, חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים, עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁקֶל, הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם.
יג זֹאת הַתְּרוּמָה, אֲשֶׁר תָּרִימוּ: שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר
הַחִטִּים, וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים. יד וְחֹק הַשֶּׁמֶן, הַבַּת
הַשֶּׁמֶן, מַעְשַׂר הַבַּת מִן־הַכֹּר, עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר; כִּי־עֲשֶׂרֶת

בֵּאוּר

מַתְכֻּנְתּוֹ — [=תִּהְיֶה מַתְכֻּנְתָּהּ] שִׁעוּר הַבַּת וְהָאֵיפָה יְהֵא קָבוּעַ תָּמִיד עַל פִּי שִׁעוּר הַחֹמֶר, שֶׁהֵן הַחֵלֶק הָעֲשִׂירִי מִמֶּנּוּ; וּכְשֶׁתִּשְׁתַּנֶּה כַּמּוּת הַחֹמֶר תִּשְׁתַּנֶּה גַּם כַּמּוּתָן שֶׁל אֵלּוּ.

יב) **וְהַשֶּׁקֶל** — הוּא הַמַּטְבֵּעַ, גַּם הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל, וְהַנָּבִיא קוֹבֵעַ אֶת גָּדְלוֹ: **עֶשְׂרִים גֵּרָה** — עֶרְכּוֹ וּמִשְׁקָלוֹ הוּא עֶשְׂרִים גֵּרָה, וְהַגֵּרָה הִיא הַמַּטְבֵּעַ וְהַמִּשְׁקָל הַקְּטַנִּים בְּיוֹתֵר. **עֶשְׂרִים שְׁקָלִים...** — לְפִי נוּסָחֵנוּ פֵּרוּשׁוֹ: מַטְבֵּעַ וּמִשְׁקָל שֶׁל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל, שֶׁל עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה שְׁקָלִים, שֶׁל עֲשָׂרָה וְשֶׁל חֲמִשָּׁה; כָּל אֵלֶּה יַחַד הָעוֹלִים לְשִׁשִּׁים שֶׁקֶל — **הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם** — אַרְבָּעָה מִשְׁקָלִים אֵלּוּ מִצְטָרְפִים לְמָנֶה. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים חֲמִשָּׁה, וַעֲשָׂרָה שְׁקָלִים עֲשָׂרָה, וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם", וּפֵרוּשׁוֹ: מַטְבֵּעַ שֶׁל חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא גָּדְלוֹ וּמִשְׁקָלוֹ חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר; וּמַטְבֵּעַ שֶׁל עֲשָׂרָה שְׁקָלִים צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא גָּדְלוֹ וּמִשְׁקָלוֹ עֲשָׂרָה, וְהַמָּנֶה יְהֵא בֶּן חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל, בְּגֹדֶל וּבְמִשְׁקָל, וְזֶהוּ הַמָּנֶה שֶׁל קֹדֶשׁ, שֶׁהָיָה כָּפוּל. אֲבָל מָנֶה שֶׁל חֹל הָיָה בֶּן עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה שֶׁקֶל, וְהַשֶּׁקֶל — אַרְבָּעָה זוּזִים, וּמִזֶּה בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה מָנֶה — מֵאָה זוּז. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁשְּׁלֹשָׁה מִינֵי מָנֶה הָיוּ: מָנֶה שֶׁל עֶשְׂרִים שֶׁקֶל בְּזָהָב, שֶׁל עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה שְׁקָלִים — בְּכֶסֶף, וְשֶׁל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּנְחֹשֶׁת [„עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה" מְבֹאָרִים כְּמוֹ וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר].

י"ג — ט"ז) תְּרוּמוֹת לַנָּשִׂיא.

יג) **הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ** — בְּעַד הַנָּשִׂיא לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ, וְלָכֵן הוּא קוֹרֵא לָהּ בְּשֵׁם תְּרוּמָה. **שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים** — מִכֹּר חִטִּים יִתְּנוּ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה, הוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, כִּי הָאֵיפָה עֲשִׂירִית הַחֹמֶר הִיא (י"א). **וְשִׁשִּׁיתֶם** — לְפִי נוּסָחֵנוּ יִהְיֶה זֶה פֹּעַל בָּנוּי מִשֵּׁם הַמִּסְפָּר שִׁשָּׁה — שַׁשֵּׁה = לָקַחַ אֶת הַחֵלֶק הַשִּׁשִּׁי, כְּמוֹ: „עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" מִן הַשֵּׁם עֲשָׂרָה. אַךְ הַנּוּסָח הָעִקָּרִי הַמַּתְאִים לְרֵאשִׁית הַפָּסוּק הוּא: וְשִׁשִּׁית הָאֵיפָה.

יד) **וְחֹק הַשֶּׁמֶן** — וּתְרוּמַת הַשֶּׁמֶן. **הַבַּת הַשֶּׁמֶן** — הַבַּת הִיא הַמִּדָּה לַשֶּׁמֶן. הֶעָרָה נוֹסֶפֶת. **מַעְשַׂר הַבַּת מִן הַכֹּר** — עֲשִׂירִית הַבַּת מִן הַכֹּר; הַבַּת מַקְבִּילָה לָאֵיפָה, הַכֹּר — לַחֹמֶר. שִׁעוּר הַתְּרוּמָה מִן הַשֶּׁמֶן הוּא אֵפוֹא אֶחָד מִמֵּאָה. הַמִּלִּים „הַבַּת הַשֶּׁמֶן"

עוֹד נְשִׂיאַי אֶת־עַמִּי, וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם.
ט כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִֹה: רַב־לָכֶם, נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל! חָמָס
וָשֹׁד הָסִירוּ, וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ; הָרִימוּ גְרֻשֹׁתֵיכֶם מֵעַל
עַמִּי, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה. י מֹאזְנֵי־צֶדֶק וְאֵיפַת־צֶדֶק וּבַת־צֶדֶק
יְהִי לָכֶם. יא הָאֵיפָה וְהַבַּת תֹּכֶן אֶחָד יִהְיֶה, לָשֵׂאת מַעְשַׂר
הַחֹמֶר הַבָּת; וַעֲשִׂירִת הַחֹמֶר הָאֵיפָה, אֶל־הַחֹמֶר יִהְיֶה

בֵּאוּר

וְהָאָרֶץ יִתְּנוּ לְבֵית יִשְׂרָאֵל — וְאֶת כָּל שְׁאָר הָאָרֶץ יִתְּנוּ לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לַאֲחֻזָּה, וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְהָאָרֶץ יִירְשׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל".

ט) רַב לָכֶם, נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל — דַּי לָכֶם לַעֲשֹׁק אֶת הָעָם. מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ — הַנְהִיגוּ מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ. הַשֵּׁם „צְדָקָה" בָּא כַּאן בְּמוּבָן צֶדֶק. הָרִימוּ גְרֻשֹׁתֵיכֶם — הָסִירוּ אֶת גֵּרוּשֵׁיכֶם. הָאֲצִילִים וְהַשָּׂרִים הָיוּ מְגָרְשִׁים אֶת בְּנֵי דַּלַּת הָעָם מֵאֲחֻזּוֹתֵיהֶם, בַּחוֹבוֹת שֶׁלֹּא יָכְלוּ לִפְרֹעַ וְהָיוּ מְנַשְּׁלִים אוֹתָם מִנַּחֲלַת אֲבוֹתֵיהֶם; כְּמַאֲמַר הַנָּבִיא: „הוֹי, מַגִּיעֵי בַיִת בְּבַיִת, שָׂדֶה בְשָׂדֶה יַקְרִיבוּ" (יְשַׁעְיָהוּ ה׳, ח׳); „נְשֵׁי עַמִּי תְּגָרְשׁוּן מִבֵּית תַּעֲנֻגֶיהָ[ן]" (מִיכָה ב׳, ט׳).

י) מְסַדְּרֵי הַמִּשְׁפָּט וְהַצֶּדֶק הוּא, שֶׁיְּהֵא מִשְׁקַל צֶדֶק וּמִדַּת צֶדֶק בָּאָרֶץ, דָּבָר זֶה תָּלוּי בִּפְקֻדַּת הַשִּׁלְטוֹן הָעֶלְיוֹן. מֹאזְנֵי צֶדֶק — זֶה כּוֹלֵל גַּם אַבְנֵי הַמִּשְׁקָל. אֵיפַת צֶדֶק — מִדַּת הַיָּבֵשׁ כְּמוֹ קֶמַח, תְּבוּאָה. וּבַת צֶדֶק — הַבַּת הִיא מִדַּת הַלַּח, הַנּוֹזְלִים: יַיִן, שֶׁמֶן. הַנְּבִיאִים הִתְאוֹנְנוּ תָּמִיד עַל מִנְהַג הַסּוֹחֲרִים „לְהַקְטִין אֵיפָה... וּלְעַוֵּת מֹאזְנֵי מִרְמָה" (עָמוֹס ח׳, ה׳); „הַאֶזְכֶּה בְּמֹאזְנֵי רֶשַׁע וּבְכִיס אַבְנֵי מִרְמָה?" (מִיכָה ו׳, י״א).

יא) הַנָּבִיא קוֹבֵעַ בְּדִיּוּק אֶת הַמִּדּוֹת וְהַמִּשְׁקָלוֹת. הָאֵיפָה וְהַבַּת — מִדַּת הַיָּבֵשׁ וּמִדַּת הַלַּח תִּהְיֶינָה מַקְבִּילוֹת בְּכַמּוּתָן זוֹ לָזוֹ. תֹּכֶן אֶחָד יִהְיֶה — שְׁתֵּיהֶן מְכִילוֹת כַּמּוּת שָׁוָה. לָשֵׂאת — לְהָכִיל. לָשֵׂאת מַעְשַׂר הַחֹמֶר הַבָּת — שֶׁהַבַּת תָּכִיל עֲשִׂירִית הַחֹמֶר. וַעֲשִׂירִת הַחֹמֶר הָאֵיפָה — וְגַם הָאֵיפָה תָּכִיל הַחֵלֶק הָעֲשִׂירִי מִן הַחֹמֶר. אֶל הַחֹמֶר יִהְיֶה

הֶעָרוֹת

ח) נְשִׂיאַי — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל". ט) גְרֻשֹׁתֵיכֶם — גְּרֻשׁוֹת — שֵׁם מִפְשָׁט, בְּמוּבָן גֵּרוּשִׁים.

הַחַטָּאת, וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת, וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה
לַמִּזְבֵּחַ; וְעַל־מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית. כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה
בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ, מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי; וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבָּיִת.
כא בָּרִאשׁוֹן, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ, יִהְיֶה לָכֶם הַפָּסַח;
חָג שְׁבֻעוֹת יָמִים, מַצּוֹת יֵאָכֵל. כב וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא,
בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ, פַּר חַטָּאת. כג וְשִׁבְעַת יְמֵי־הֶחָג
יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה, שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם,

בֵּאוּר

כֵּן בִּימֵי חַגַּי: „הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל" (שָׁם א', א'). מְזוּזַת הַבַּיִת — הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטְּתָא וְהָוּלְגָּטָה קָרְאוּ: „מְזוּזֹת הַבַּיִת", וְהַכַּוָּנָה עַל מְזוּזוֹת הָאוּלָם וְהַהֵיכָל. פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ — פִּנּוֹת שְׁתֵּי הָעֲזָרוֹת שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ [רְאֵה לְמַעְלָה מ"ג, י"ד — י"ח].

כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: בַּשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ — הוּא הָרִאשׁוֹן לְתִשְׁרֵי. מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי — לְכַפֵּר עַל הַמִּקְדָּשׁ מִטֻּמְאַת אִישׁ, שֶׁנִּכְשַׁל בִּשְׁגָגָה, אוֹ בְקַלּוּת דַּעְתּוֹ, וּבָא בְּטֻמְאָתוֹ אֶל הַמִּקְדָּשׁ. וְכִפַּרְתֶּם אֶת הַבָּיִת — וּבָזֹאת תְּכַפְּרוּ עַל טֻמְאַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. לְעֻמַּת שְׁנֵי יְמֵי הַכִּפּוּרִים הָאֵלֶּה, אָנוּ מוֹצְאִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים אַךְ יוֹם כִּפּוּרִים אֶחָד בַּשָּׁנָה: „בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ", שֶׁתְּעוּדָתוֹ גַּם לְכַפֵּר „עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", גַּם לְכַפֵּר עַל הָעָם „וּלְטַהֵר אוֹתָם מִכֹּל חַטֹּאתֵיהֶם" (וַיִּקְרָא ט"ז). וְ„חַטַּאת הַכִּפֻּרִים" יָבִיא אַהֲרֹן רַק „אַחַת בַּשָּׁנָה" (שְׁמוֹת ל', י'). גַּם עֲבוֹדַת הַיּוֹם הַזֶּה מִסְתָּעֶפֶת וּמֻרְכֶּבֶת יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁל יְחֶזְקֵאל.

כ"א — כ"ד) חַג הַפֶּסַח.

כא) בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ — בֵּין הָעַרְבַּיִם, שֶׁאָז זְמַן הַקְרָבַת קָרְבַּן הַפֶּסַח; אֲבָל הֶחָג מַתְחִיל מֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ [וּרְאֵה וַיִּקְרָא כ"ג, ה' — ו']. וְיֵשׁ קוֹרְאִים כָּאן: „בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ" כִּי הַכָּתוּב מְדַבֵּר כָּאן עַל הֶחָג, וְלֹא עַל קָרְבַּן הַפֶּסַח; וְהוּא מַקְבִּיל אֶל חַג הַסֻּכּוֹת, שֶׁלַּחֲצִי־הַשָּׁנָה הַשֵּׁנִי (פָּסוּק כ"ה), הַמַּתְחִיל גַּם הוּא בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ. שְׁבֻעוֹת [קְרָא: שִׁבְעַת] יָמִים.

כב) בַּעֲדוֹ — לְכַפֵּר בַּעֲדוֹ.

כג) שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים... — וּבַתּוֹרָה: „פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד, וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי

הַבַּתִּים חֹמֶר. טו וְשֶׂה־אַחַת מִן־הַצֹּאן מִן־הַמָּאתַיִם מִמַּשְׁקֵה
יִשְׂרָאֵל, לְמִנְחָה וּלְעוֹלָה וְלִשְׁלָמִים; לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, נְאֻם אֲדֹנָי
יֱהֹוִה. טז כֹּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת, לַנָּשִׂיא
בְּיִשְׂרָאֵל. יז וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֵּסֶךְ, בַּחַגִּים
וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת, בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל; הוּא־יַעֲשֶׂה
אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים, לְכַפֵּר
בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל.

יח כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהֹוִה: בָּרִאשׁוֹן, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, תִּקַּח
פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים, וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ. יט וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם

בֵּאוּר

וְכֵן גַּם „עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר", אֵינָן בַּשִּׁבְעִים וּבַפְּשִׁיטָא. כִּי עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר — וּקְרָא: הַכֹּר] — הַכָּתוּב מְבָאֵר יַחַס הַבַּת אֶל הַכֹּר, שֶׁלֹּא נִזְכַּר קֹדֶם לָכֵן.

טו) וְשֶׂה... — וּמִמָּאתַיִם צֹאן יִתֵּן שֶׂה אֶחָד. מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל — מִמְּקוֹמוֹת הַמִּרְעֶה הַטּוֹבִים, שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

טז) כֹּל הָעָם (הָאָרֶץ) — הַמִּלָּה „הָאָרֶץ" אֵינָהּ בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים. יִהְיוּ אֶל הַתְּרוּמָה — יִתְּנוּ אֶת הַתְּרוּמָה.

יז) וְעַל הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת — וְהַנָּשִׂיא יִהְיֶה מְחֻיָּב לְהָבִיא מִן הַתְּרוּמָה הַזֹּאת אֶת כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר. הַנֵּסֶךְ — הַשֶּׁמֶן. יַעֲשֶׂה — יָכִין. וּבֶחֳדָשִׁים — הַשֵּׁם חֹדֶשׁ הֻנַּח בָּרִאשׁוֹנָה עַל הַיּוֹם, שֶׁבְּלֵילוֹ מַתְחִיל הַיָּרֵחַ לְהִגָּלוֹת, יוֹם חִדּוּשׁ הַלְּבָנָה. אַחַר כֵּן הֻנַּח עַל כָּל עֵת סִבּוּב הַיָּרֵחַ סְבִיב הָאָרֶץ: תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, וְלַיּוֹם הָרִאשׁוֹן קָרְאוּ „רֹאשׁ חֹדֶשׁ".

י"ח—כ"ה) הַחַגִּים וְקָרְבְּנוֹתֵיהֶם.

י"ח—כ') שְׁנֵי יְמֵי הַכִּפּוּרִים לַמִּקְדָּשׁ, לְכַפֵּר עָלָיו מִטֻּמְאָתוֹ: אֶחָד בָּרִאשׁוֹן לְנִיסָן, שֶׁהוּא רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הָאֶזְרָחִי, וְאֶחָד בָּרִאשׁוֹן לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, לְתִשְׁרִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַדָּתִי.

יח) בָּרִאשׁוֹן — בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּנִיסָן. תִּקַּח — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: תִּקְחוּ, וְנָכוֹן, כִּי הַצִּוּוּי הוּא לַכֹּהֲנִים, וְלֹא לַנָּבִיא. וְחִטֵּאתָ — וּבְקָרְבָּן זֶה תְּטַהֵר אֶת הַמִּקְדָּשׁ מִטֻּמְאָהוּ.

יט) הַכֹּהֵן — כֹּהֵן הָרֹאשׁ, שֶׁנִּקְרָא אַחַר

מו.

א כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, הַפֹּנֶה
קָדִים, יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה; וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ,
וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ. ב וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ,
וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר, וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו,
וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא; וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב.
ג וְהִשְׁתַּחֲווּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא, בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים,
לִפְנֵי יְהוָה. ד וְהָעֹלָה, אֲשֶׁר יַקְרִב הַנָּשִׂיא לַיהוָה: בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת — שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם וְאַיִל תָּמִים. ה וּמִנְחָה, אֵיפָה

בֵּאוּר

פֶּרֶק מו.

א׳–ז׳) שַׁבָּת וְחֹדֶשׁ וְקָרְבְּנוֹתֵיהֶם. הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה הֵם בֵּאוּר עַל „וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת" הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה (מ״ה, י״ז).

א) שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית... — בְּשָׁעָה שֶׁהַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַחִיצוֹן סָגוּר תָּמִיד, יִהְיֶה הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַפְּנִימִי פָּתוּחַ בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְרָאשֵׁי הֶחֳדָשִׁים, עַד הָעֶרֶב.

ב) וּבָא הַנָּשִׂיא — שֶׁהוּא הַמֵּבִיא אֶת קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר (מ״ה, י״ז). דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ — הוּא בָּא אֶל תּוֹךְ הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, דֶּרֶךְ הָאוּלָם הַסָּמוּךְ אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה (רְאֵה מ׳, ל״ד). וְעָמַד עַל מְזוּזַת הַשַּׁעַר — כְּלוֹמַר עַל הַמִּפְתָּן אֵצֶל הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, נֹכַח הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל אֶל תּוֹךְ הֶחָצֵר אָסוּר לוֹ לְהִכָּנֵס.

ג) וְהִשְׁתַּחֲווּ עַם הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר — אֲבָל לְעַם הָאָרֶץ אָסוּר לְהִכָּנֵס גַּם אֶל תּוֹךְ הַשַּׁעַר, וְהִשְׁתַּחֲווּ בְּעָמְדָם בֶּחָצֵר הַחִיצוֹנָה בִּמְבוֹא פֶּתַח הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי.

ד) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת—שִׁשָּׁה כְבָשִׂים — כְּנֶגֶד שִׁשָּׁה כִּבְשֵׂי הַתָּמִיד, שֶׁהִקְרִיבוּ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה: כֶּבֶשׂ בַּבֹּקֶר, בַּבֹּקֶר. וְאַיִל תָּמִים — הוּא הַקָּרְבָּן הַמְיֻחָד לְיוֹם הַשַּׁבָּת.

שִׁבְעַת הַיָּמִים; וְחַטָּאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם. כד וּמִנְחָה, אֵיפָה
לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה; וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה. כה בַּשְּׁבִיעִי,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג, יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים;
כַּחַטָּאת, כָּעֹלָה, וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן.

בֵּאוּר

שָׁנָה" (בַּמִּדְבָּר כ"ח, י"ט). **לַיּוֹם** — לְכָל יוֹם.

כד) **וּמִנְחָה** — וּלְכָל קָרְבָּן תִּלָּוֶה גַּם מִנְחָה. **אֵיפָה לַפָּר** — לְכָל פָּר יָבִיאוּ מִנְחָה שֶׁל אֵיפַת קֶמַח, הִיא הַחֵלֶק הָעֲשִׂירִי מִן הַחֹמֶר. וּלְפִי זֶה תַּעֲלֶה כַּמּוּת הַמְּנָחוֹת לְיוֹם אֶחָד אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֵיפָה. **וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה** — וּלְכָל אֵיפַת קֶמַח יִתֵּן הִין שֶׁמֶן; וְהַהִין שִׁשִּׁית הַבַּת, שְׁנֵים עָשָׂר לוֹג. נֶסֶךְ יַיִן אֵין אֵצֶל נְבִיאֵנוּ. וּבַתּוֹרָה הוּא אוֹמֵר: „וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן, שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים [=עֲשִׂירִיּוֹת הָאֵיפָה] לַפָּר, וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ" (שָׁם כ"ח, כ"ט). וְגַם נֶסֶךְ יַיִן בָּא לְכָל קָרְבָּן: „חֲצִי הַהִין לַפָּר וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל" (כ"ח, י"ד). מִלְּבַד זֹאת מְדַבֵּר יְחֶזְקֵאל רַק עַל קָרְבְּנוֹת הֶחָג, וְאֵינוֹ מַזְכִּיר כְּלָל אֶת קָרְבַּן הַפֶּסַח הַנִּקְרָב בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ וְנֶאֱכָל בְּכָל בַּיִת וּבְכָל מִשְׁפָּחָה.

כה) מִן הֶחָג שֶׁבַּחֲצִי־הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְנִיסָן, עוֹבֵר הַנָּבִיא אֶל הֶחָג שֶׁבַּחֲצִי־הַשָּׁנָה הַשֵּׁנִי, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְתִשְׁרֵי, חַג הַסֻּכּוֹת. יְחֶזְקֵאל קוֹרֵא לוֹ חַג סְתָם; וּבְ„מְלָכִים" הוּא נִקְרָא: הֶחָג (ח', ב'; י"ב, ל"ב); כִּי חַג הָאָסִיף הָיָה הַגָּדוֹל בְּחַגֵּי הַשָּׁנָה. אֲבָל אֵין הַנָּבִיא מַזְכִּיר לֹא אֶת שִׂמְחַת הֶחָג [„וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ" „וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ" (דְּבָרִים ט"ז, י"ד — ט"ו)], וְלֹא אֶת חוֹבַת הַיְשִׁיבָה בַּסֻּכּוֹת, וְלֹא אֶת חַג הָעֲצֶרֶת בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי (בַּמִּדְבָּר כ"ט, ל"ה); רַק אֶת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁבְּעֵינֵי הַכֹּהֵן־הַנָּבִיא הָיְתָה לָהֶם חֲשִׁיבוּת דָּתִית יְתֵרָה. אֲבָל גַּם סֵדֶר הַקָּרְבָּנוֹת בְּשִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג שׁוֹנֶה לְגַמְרֵי מִזֶּה שֶׁבַּתּוֹרָה [רְאֵה בַּמִּדְבָּר כ"ט, י"ג — ל"ד]. **יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה** — כְּלוֹמַר: כָּאֵלֶּה הַקָּרְבָּנוֹת הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה (כ"ג) בְּחַג הַפֶּסַח. עַל חַג הַשָּׁבֻעוֹת, חַג הַבִּכּוּרִים. עָבַר נְבִיאֵנוּ בִּשְׁתִיקָה לְגַמְרֵי.

בְּתוֹכָם, בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ. יא וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים,
תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל, וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ;
וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה. יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה, עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
נְדָבָה לַיהוָה, — וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים, וְעָשָׂה אֶת־
עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו, כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת; וְיָצָא וְסָגַר אֶת־
הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ. יג וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים, תַּעֲשֶׂה עוֹלָה
לַיּוֹם, לַיהוָה; בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ. יד וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה
עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה, וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין, לָרֹס
אֶת־הַסֹּלֶת; מִנְחָה לַיהוָה, חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד. טו יַעֲשׂוּ* אֶת־
הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר; עוֹלַת תָּמִיד.
טז כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ

* וְעָשׂוּ כתיב.

בֵּאוּר

שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: יֵצֵא.

יא) וּבַחַגִּים... — כְּכָל הָאָמוּר לְמַעְלָה פָּסוּק ו'.

יב) זִבְחֵי נְדָבָה שֶׁל הַנָּשִׂיא. נְדָבָה — לֹא קָרְבָּן קָבוּעַ שֶׁל חוֹבָה וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי נֶדֶר. נְדָבָה לַיהוָה — וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים: „שְׁלָמִים לַיהוָה", וְהַמִּלָּה „נְדָבָה" אֵינָהּ. וּפָתַח לוֹ — וּפָתְחוּ לוֹ. אֶת הַשַּׁעַר — הַפְּנִימִי. וְסָגַר... אַחֲרֵי צֵאתוֹ — וְלֹא יִהְיֶה פָּתוּחַ עַד הָעֶרֶב.

י"ג — ט"ו) קָרְבַּן הַתָּמִיד.

יג) תַּעֲשֶׂה — הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטְתָּא וְהַוּוּלְגָּטָה קָרְאוּ: „יַעֲשֶׂה" וְכֵן לְהַלָּן.

יד) וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה [=יַעֲשֶׂה] עָלָיו — עַל הַכֶּבֶשׂ. שִׁשִּׁית הָאֵיפָה — סֹלֶת. לָרֹס — [מִמְּקוֹר רָסֹס = זָרֹק, הַטֵּף: וּמִזֶּה: „רְסִיסֵי לָיְלָה" (שִׁיר הַשִּׁירִים ה', ב')]. לְהַרְטִיב אֶת הַסֹּלֶת. חֻקּוֹת — [הַשִּׁבְעִים. קָרְאוּ: חֻקַּת] עוֹלָם.

טו) יַעֲשׂוּ אֶת הַכֶּבֶשׂ — הַכְּתִיב: וְעָשׂוּ, וְנָכוֹן.

ט"ז — י"ח) עוֹד עַל דְּבַר אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא.

טז) לְאִישׁ מִבָּנָיו — לְאֶחָד מִבָּנָיו, שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כִּסְאוֹ. הַנְּשִׂיאוּת וְנַחֲלָתָהּ עוֹבְרוֹת בִּירוּשָּׁה לַבֵּן הַבְּכוֹר; אֲבָל הַנָּשִׂיא יָכוֹל לָתֵת מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לִשְׁאָר בָּנָיו.

לָאַיִל, וְלַכְּבָשִׂים מִנְחָה מַתַּת יָדוֹ; וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה. ו וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ — פַּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם; וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וָאַיִל, תְּמִימִם
יִהְיוּ. ז וְאֵיפָה לַפָּר, וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה, וְלַכְּבָשִׂים —
כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ; וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה. ח וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא, דֶּרֶךְ
אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא, וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא. ט וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי
יְהוָה בַּמּוֹעֲדִים, — הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת, יֵצֵא
דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב, וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב, יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה;
לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר, אֲשֶׁר־בָּא בוֹ, כִּי נִכְחוֹ יֵצֵא*. י וְהַנָּשִׂיא

* יֵצְאוּ כתיב.

בֵּאוּר

ה) מַתַּת יָדוֹ — כְּנִדְבַת לִבּוֹ. הַמִּנְחָה הַנִּתֶּנֶת לַכְּבָשִׂים אֵין לָהּ שִׁעוּר. וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה — וּלְאֵיפַת הַקֶּמַח יִתֵּן הִין שֶׁמֶן. וּבַתּוֹרָה הוּא אוֹמֵר: „וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם, וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת, מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ" (בַּמִּדְבָּר כ"ח, ט'). לַשֶּׁמֶן אֵין שִׁעוּר, וּלְנֶסֶךְ הַיַּיִן יֵשׁ שִׁעוּר: „רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד" (שָׁם, פָּסוּק ז').

ו) וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ — יַקְרִיב — פַּר בֶּן בָּקָר תְּמִימִם — קְרָא: תָּמִים. וּבַתּוֹרָה הוּא אוֹמֵר: „פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד, כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה" (שָׁם, פָּסוּק י"א). וְכֵן הוּא הַהֶבְדֵּל גַּם בַּמְּנָחוֹת, כְּמוֹ בַשַּׁבָּת.

ח'—י') סִדְרֵי הַכְּנִיסָה וְהַיְצִיאָה.

ח) וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא — בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ וְהַשַּׁבָּת אֶל תּוֹךְ הַשַּׁעַר הַפְּנִימִי. דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר — שֶׁהוּא לְצַד הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא — וְדֶרֶךְ אוּלָם זֶה הוּא יוֹצֵא.

ט) לִפְנֵי יְהוָה — לְהִשְׁתַּחֲווֹת לִפְנֵי יְהוָה. הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן — שֶׁל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. נִכְחוֹ — הַכִּנּוּי מוּסָב אֶל „הַבָּא". נִכְחוֹ יֵצֵא — וְלֹא יַפְנֶה אֶת שִׁכְמוֹ לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּא בָהּ, כְּדֵי לְהִמָּנַע מִדֹּחַק וּמְהוּמָה, בְּהִתְאַסֵּף הָעָם בִּימֵי הַחַגִּים הַגְּדוֹלִים אֶל הַמִּקְדָּשׁ.

י) וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם — גַּם הַנָּשִׂיא בְּבוֹאוֹ בַּמּוֹעֲדִים יַחַד, עִם כָּל הָעָם, יְהֵא נִכְנָס וְיוֹצֵא אֶל הַמִּקְדָּשׁ כְּכָל הָעָם; כִּי יִכָּנֵס דֶּרֶךְ שַׁעַר אֶחָד, וְיֵצֵא דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר

אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־הַחַטָּאת, אֲשֶׁר יֹאפוּ אֶת־הַמִּנְחָה; לְבִלְתִּי
הוֹצִיא אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, לְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם.
כא וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וַיַּעֲבִרֵנִי אֶל־אַרְבַּעַת
מִקְצוֹעֵי הֶחָצֵר; וְהִנֵּה חָצֵר בְּמִקְצֹעַ הֶחָצֵר, חָצֵר בְּמִקְצֹעַ
הֶחָצֵר. כב בְּאַרְבַּעַת מִקְצֹעוֹת הֶחָצֵר חֲצֵרוֹת קְטֻרוֹת, אַרְבָּעִים
אֹרֶךְ וּשְׁלֹשִׁים רֹחַב; מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעְתָּם, מְהֻקְצָעוֹת. כג וְטוּר
סָבִיב בָּהֶם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּם; וּמְבַשְּׁלוֹת עָשׂוּי מִתַּחַת הַטִּירוֹת
סָבִיב. כד וַיֹּאמֶר אֵלָי: אֵלֶּה בֵּית הַמְבַשְּׁלִים, אֲשֶׁר יְבַשְּׁלוּ־
שָׁם מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת אֶת־זֶבַח הָעָם.

בֵּאוּר

כ) אֶת הָאָשָׁם וְאֶת הַחַטָּאת — שֶׁבְּשָׂרָם נֶאֱכָל רַק לַכֹּהֲנִים. אֲשֶׁר יֹאפוּ... — כַּאֲשֶׁר יֹאפוּ. לְבִלְתִּי הוֹצִיא... לְקַדֵּשׁ הָעָם — כַּאֲשֶׁר יִגַּע בַּקֹּדֶשׁ [וּרְאֵה לְמַעְלָה מ״ד, י״ט].

כ״א — כ״ד) מִטְבַּח הָעָם.

כא) מִקְצוֹעַ — זָוִית, פִּנָּה. אַרְבַּעַת מִקְצוֹעֵי הֶחָצֵר — אֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה [רְאֵה „תָּכְנִית הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו״: ת, ת, ת, ת]. חָצֵר בְּמִקְצֹעַ הֶחָצֵר — בְּכָל פִּנָּה כְּמִין חָצֵר קְטַנָּה מְיֻחֶדֶת.

כב) קְטֻרוֹת — קְטַר הוֹרָאָתוֹ בַּאֲרָמִית: קָשַׁר, וְכָאן הוּא בָּא בְּהוֹרָאַת סָגַר. חֲצֵרוֹת קְטֻרוֹת — חֲצֵרוֹת סְגוּרוֹת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „חֲצֵרוֹת קְטַנּוֹת״. אַרְבָּעִים — אַמָּה — אֹרֶךְ, וּשְׁלֹשִׁים — אַמָּה — רֹחַב. מְהֻקְצָעוֹת — [מִלָּה זוֹ נְקוּדָה מִמַּעַל, בִּשְׁבִיל שֶׁנִּסְתַּפְּקוּ בָהּ בַּעֲלֵי הַמָּסוֹרָה] בַּעֲלוֹת מִקְצֹעוֹת מְרֻבָּעוֹת. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטָא וְהַוּוּלְגָּטָה אֵינָהּ.

כג) וְטוּר סָבִיב בָּהֶם — [טוּר, גַּם טִירָה] וְשׁוּרַת אֲבָנִים מֻנָּחוֹת זוֹ עַל זוֹ הָיְתָה בְּכָל חָצֵר סָבִיב. וּמְבַשְּׁלוֹת עָשׂוּי מִתַּחַת הַטִּירוֹת — וּבְתוֹךְ טוּרֵי הָאֲבָנִים הָיְתָה הַכִּירָה, מָקוֹם לְהַעֲמִיד אֶת הַקְּדֵרוֹת וּלְבַשֵּׁל שָׁם בְּשַׂר הַשְּׁלָמִים. וְאָמַר „מִתַּחַת״ כִּי הַטִּירָה הָיְתָה גְּבֹהָה מִן הַכִּירָה.

כד) בֵּית [=בָּתֵּי] הַמְבַשְּׁלִים. מְשָׁרְתֵי הַבַּיִת — הַלְוִיִּם. זֶבַח הָעָם — בְּשַׂר זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים, שֶׁבְּשָׂרָם נֶאֱכָל לְבַעֲלֵיהֶם.

מִבָּנָיו, נַחֲלָתוֹ הִיא, לְבָנָיו תִּהְיֶה; אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה. יז וְכִי־
יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו, וְהָיְתָה לּוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר,
וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא; אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה. יח וְלֹא־יִקַּח
הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם, לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם, מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִל אֶת־
בָּנָיו; לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי, אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ.
יט וַיְבִיאֵנִי בַמָּבוֹא, אֲשֶׁר עַל־כֶּתֶף הַשַּׁעַר אֶל־הַלְּשָׁכוֹת
הַקֹּדֶשׁ אֶל־הַכֹּהֲנִים, הַפֹּנוֹת צָפוֹנָה; וְהִנֵּה־שָׁם מָקוֹם בַּיַּרְכָתָים*
יָמָּה. כ וַיֹּאמֶר אֵלַי: זֶה הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר יְבַשְּׁלוּ־שָׁם הַכֹּהֲנִים

* בירכתם כתיב.

בֵּאוּר

נַחֲלָתוֹ הִיא — מַתָּנָה זוֹ תִּהְיֶה לְנַחֲלַת בְּנוֹ. לְבָנָיו תִּהְיֶה — וְהַבֵּן מוֹרִישׁ אוֹתָהּ לְבָנָיו הוּא.

יז) שְׁנַת הַדְּרוֹר — שְׁנַת הַיּוֹבֵל. וְשָׁבַת — וּקְרָא: [וְשָׁבָה] לַנָּשִׂיא — וְאָז תָּשׁוּב הָאֲחֻזָּה לַנָּשִׂיא. אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: אַךְ נַחֲלַת בָּנָיו — הַנַּחֲלָה הַבָּאָה בְּמַתָּנָה לְבָנָיו, תִּהְיֶה לָהֶם לִצְמִיתוּת, וְלֹא תָשׁוּב אֵלָיו בְּיוֹבֵל.

יח) וְלֹא יִקַּח הַנָּשִׂיא... — לַנָּשִׂיא הַזְּכוּת לָתֵת מַתָּנָה לְבָנָיו, אַךְ מֵאֲחֻזָּתוֹ הוּא; אֲבָל אֵין לוֹ רְשׁוּת לָקַחַת מִנַּחֲלַת הָעָם כְּדֵי לְתִתָּהּ לְבָנָיו. לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם — לְנַשְּׁלָם, לְגָרְשָׁם מֵאֲחֻזָּתָם. לֹא יָפֻצוּ — לֹא יִתְפַּזְּרוּ בָּאָרֶץ, לְבַקֵּשׁ לָהֶם מִחְיָה, מֵאֵין אֲחֻזַּת שָׂדֶה לְעָבְדָהּ וּלְהִתְפַּרְנֵס מִמֶּנָּה.

י"ט — כ"ד) הוֹסָפָה לְתֵאוּר הַמִּקְדָּשׁ: מִטְבַּח הַכֹּהֲנִים וְהָעָם.

י"ט — כ') מִטְבַּח הַכֹּהֲנִים.

יט) וַיְבִיאֵנִי — מִן הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי, שֶׁהַנָּבִיא עָמַד שָׁם נֶגֶד „פְּנֵי הַבַּיִת" (מ"ד, ד'), הֱבִיאוֹ „הָאִישׁ" — בַּמָּבוֹא — דֶּרֶךְ הַמָּבוֹא. אֲשֶׁר עַל כֶּתֶף הַשַּׁעַר — אֲשֶׁר עַל יַד הַשַּׁעַר — שֶׁמִּצַּד הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי. אֶל (הַ)לִּשְׁכוֹת הַקֹּדֶשׁ — וְהַהֵא מְיֻתֶּרֶת. אֶל הַכֹּהֲנִים — הַשִּׁבְעִים, יוֹנָתָן וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: אֲשֶׁר לַכֹּהֲנִים. בַּיַּרְכָתַיִם יָמָּה — בִּקְצֵה הַלְּשָׁכוֹת מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם לִפְאַת מַעֲרָב [רְאֵה צִיּוּר „תַּבְנִית הַמִּקְדָּשׁ וַחֲצֵרוֹתָיו" ז, ז].

וְקָו בְּיָדוֹ; וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה, וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם, מֵי אָפְסָיִם.
ד וַיָּמָד אֶלֶף, וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם, מַיִם בִּרְכָּיִם; וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי
מֵי מָתְנָיִם. ה וַיָּמָד אֶלֶף — נַחַל, אֲשֶׁר לֹא־אוּכַל לַעֲבֹר; כִּי
גָאוּ הַמַּיִם, מֵי שָׂחוּ, נַחַל אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵר. ו וַיֹּאמֶר אֵלַי:
הֲרָאִיתָ, בֶן־אָדָם? וַיּוֹלִכֵנִי וַיְשִׁבֵנִי עַל־שְׂפַת הַנָּחַל. ז בְּשׁוּבֵנִי,
וְהִנֵּה אֶל־שְׂפַת הַנַּחַל עֵץ רַב מְאֹד מִזֶּה וּמִזֶּה. ח וַיֹּאמֶר אֵלַי:
הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל־הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה, וְיָרְדוּ עַל־הָעֲרָבָה;

בֵּאוּר

לְצַד מִזְרָח מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְקָו בְּיָדוֹ — וּבְיָדוֹ קַו הַמִּדָּה, הוּא „פְּתִיל הַפִּשְׁתִּים" (מ', ג'). וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה — מָדַד אֶלֶף פְּעָמִים בָּאַמָּה, כְּלוֹמַר: מֶרְחָק שֶׁל אֶלֶף אַמָּה מִן הַמִּקְדָּשׁ, לְצַד מִזְרָח, עִם שֶׁטֶף מֵי הַמַּעְיָן. אָפְסָיִם — הַשֵּׁם אֶפֶס עִקַּר הוֹרָאָתוֹ קֵץ, קָצֶה: אַפְסֵי אֶרֶץ = קְצוֹת הָאָרֶץ; וּמִזֶּה הַשֵּׁם אַפְסָיִם לַקַּרְסֻלַּיִם, שֶׁהֵן קְצוֹת רַגְלֵי הָאָדָם. מֵי אָפְסָיִם — מַיִם הַמַּגִּיעִים עַד הַקַּרְסֻלַּיִם.

ד) וַיָּמָד אֶלֶף — וּמִשָּׁם מָדַד עוֹד אֶלֶף אַמָּה מִזְרָחָה. מַיִם בִּרְכָּיִם — מַיִם הַמַּגִּיעִים עַד הַבִּרְכָּיִם. מֵי מָתְנָיִם — מַיִם הַמַּגִּיעִים עַד הַמָּתְנָיִם.

ה) וַיָּמָד אֶלֶף — נַחַל — וְהִנֵּה נַחַל. גָּאוּ — גָּדְלוּ, גָּבְרוּ. מֵי שָׂחוּ — מַיִם שֶׁעוֹבְרִים אוֹתָם אַךְ בִּשְׂחִיָּה וְלֹא בְּרֶגֶל.

ו) הֲרָאִיתָ... — עַד כַּמָּה הַמַּעְיָן הוֹלֵךְ וְגָדוֹל. וַיְשִׁבֵנִי — לְאַחַר שֶׁהֶעֱבִירוֹ הָאִישׁ מֶרְחָק שֶׁל אַרְבַּעַת אֲלָפִים אַמָּה, לְמַעַן יִרְאֶה בִּגְאוֹת הַמַּעְיָן, חָזַר וֶהֱשִׁיבוֹ בְּדֶרֶךְ שֶׁעָבַר בּוֹ, לְמַעַן יִתְבּוֹנֵן אֶל שְׂפָתוֹ, לִרְאוֹת עַד כַּמָּה גְּדֵלָה הַשְׁפָּעַת הַמַּעְיָן עַל סְבִיבָתוֹ.

ז) בְּשׁוּבֵנִי — [=בְּשׁוּבִי]. מִזֶּה וּמִזֶּה — מִשְּׁנֵי עֲבָרָיו.

ח) עַד עַתָּה הֶרְאָה „הָאִישׁ" לַנָּבִיא אֶת שֶׁטֶף הַמַּעְיָן, עַתָּה הוּא מְסַפֵּר לוֹ עַל מְרוּצָתוֹ הָלְאָה. הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה — אֶל הַמָּחוֹז הַמִּזְרָחִי, וְהַכַּוָּנָה לִמְסִבֵּי יְרִיחוֹ. וְיָרְדוּ עַל הָעֲרָבָה — וּמִשָּׁם יֵרְדוּ הַמַּיִם

הֶעָרוֹת

ד) מַיִם בִּרְכָּיִם — יֵשׁ קוֹרְאִים: „מֵי [אוֹ: מֵימֵי] בִּרְכַּיִם". וַיַּעֲבִרֵנִי מֵי מָתְנָיִם — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטְתָּא קָרְאוּ: „וַיַּעֲבִרֵנִי בַּמַּיִם, מֵי מָתְנָיִם". ח) גְּלִילָה — מָחוֹז, וְכֵן: „אֶל גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן" (יְהוֹשֻׁעַ כ"ב, י').

מז.

א וַיְשִׁבֵנִי אֶל־פֶּתַח הַבַּיִת, וְהִנֵּה מַיִם יֹצְאִים מִתַּחַת מִפְתַּן
הַבַּיִת קָדִימָה, כִּי־פְנֵי הַבַּיִת קָדִים; וְהַמַּיִם יֹרְדִים מִתַּחַת,
מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית, מִנֶּגֶב לַמִּזְבֵּחַ. ב וַיּוֹצִאֵנִי דֶּרֶךְ־שַׁעַר
צָפוֹנָה, וַיְסִבֵּנִי דֶּרֶךְ חוּץ אֶל־שַׁעַר הַחוּץ, דֶּרֶךְ הַפּוֹנֶה קָדִים;
וְהִנֵּה־מַיִם מְפַכִּים מִן־הַכָּתֵף הַיְמָנִית. ג בְּצֵאת־הָאִישׁ קָדִים

בֵּאוּר

פֶּרֶק מז.

א׳ – י״ב) מַעְיַן הַמִּקְדָּשׁ.

א) **וַיְשִׁיבֵנִי** – וְ„הָאִישׁ״ הֱשִׁיבַנִי מִן הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה (מ״ו, כ״א). **אֶל פֶּתַח הַבַּיִת** – יֵשׁ קוֹרְאִים: „אֶל פֶּתַח אוּלַם הַבַּיִת״. **מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת** – מִתַּחַת מִפְתַּן הַהֵיכָל וְעוֹבֵר דֶּרֶךְ הָאוּלָם. **קָדִימָה** – הַמַּעְיָן שׁוֹטֵף מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח. **פְּנֵי הַבַּיִת** – הֶחָזִית שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ. **מִכֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית** – מִתַּחַת הַכֹּתֶל הַדְּרוֹמִי שֶׁל הָאוּלָם (מ׳, מ״ח), שֶׁרָחְבּוֹ שָׁלֹשׁ אַמּוֹת. **מִנֶּגֶב לַמִּזְבֵּחַ** – וְשׁוֹטֵף מִזְרָחָה־דָּרוֹמָה מִדָּרוֹם לְמִזְבַּח הָעוֹלָה, שֶׁבֶּחָצֵר הַפְּנִימִית, וְעוֹבֵר הָלְאָה אֶל עֵבֶר יָם הַמֶּלַח, בְּמִזְרָחִית־דְּרוֹמִית מִירוּשָׁלַיִם.

ב) **וַיּוֹצִיאֵנִי** – מִפֶּתַח הָאוּלָם שֶׁבֶּחָצֵר הַפְּנִימִית אֶל מִחוּץ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. **דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹנָה** – [=צָפוֹן] דֶּרֶךְ שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים הַצְּפוֹנִיִּים, הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן, כִּי הַשְּׁעָרִים הַמִּזְרָחִיִּים סְגוּרִים הָיוּ. **וַיְסִבֵּנִי דֶּרֶךְ חוּץ** – הוֹצִיאַנִי מִן הֶחָצֵר הַפְּנִימִית דֶּרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, וּמִשָּׁם דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר הַצְּפוֹנִי אֶל הַר הַבַּיִת, וְהוֹלִיכַנִי סָבִיב, עַד שֶׁהֱבִיאַנִי לִפְנֵי הַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי שֶׁל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה. **דֶּרֶךְ הַפּוֹנֶה קָדִים** – הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: הַפּוֹנֶה דֶּרֶךְ קָדִים; כְּלוֹמַר: הַשַּׁעַר שֶׁלְּצַד מִזְרָח. **מַיִם מְפַכִּים** – פּוֹרְצִים וּמְקַלְּחִים קִלּוּחַ דַּק. **מִן הַכָּתֵף הַיְמָנִית** – מִן הַכֹּתֶל הַדְּרוֹמִי שֶׁבְּצַד שַׁעַר הַמִּזְרָח הַחִיצוֹן.

ג) וְהַמַּעְיָן הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, עַד שֶׁיִּהְיֶה לְנַחַל שׁוֹטֵף. **בְּצֵאת** – יֵשׁ קוֹרְאִים: וַיֵּצֵא. **וַיֵּצֵא הָאִישׁ קָדִים** – וְהָאִישׁ, מְנַהֲלוֹ שֶׁל יְחֶזְקֵאל, יָצָא וְהָלַךְ הָלְאָה

הֶעָרוֹת

א) כִּי פְּנֵי הַבַּיִת קָדִים – הֶעָרָה זוֹ חֲסֵרָה בַּפְּשִׁיטָא. וְהַמַּיִם יֹרְדִים מִתַּחַת – הַמִּלָּה „מִתַּחַת״ חֲסֵרָה בְּתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים וְהַוּוּלְגָּטָה.

תִּהְיֶה דְגָתָם, כִּדְגַת הַיָּם הַגָּדוֹל, רַבָּה מְאֹד. יא בִּצֹּאתָיו* וּגְבָאָיו
וְלֹא יֵרָפְאוּ, לְמֶלַח נִתָּנוּ. יב וְעַל־הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל־שְׂפָתוֹ מִזֶּה
וּמִזֶּה כָּל־עֵץ־מַאֲכָל, לֹא־יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא־יִתֹּם פִּרְיוֹ, לָחֳדָשָׁיו
יְבַכֵּר, כִּי מֵימָיו מִן־הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יוֹצְאִים; וְהָיָה* פִרְיוֹ
לְמַאֲכָל, וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה.

* בְּצָאתוֹ כתיב. * וְהָיוּ כתיב.

בֵּאוּר

יִהְיוּ מָקוֹם, שֶׁיִּפְרְשׂוּ שָׁם הַדַּיָּגִים אֶת רִשְׁתוֹתֵיהֶם לְיַבְּשָׁן; כִּי מֵרֹב הַדַּיָּגִים שֶׁיִּהְיוּ אָז בְּיָם הַמֶּלַח יֵשְׁבוּ דַּיָּגִים רַבִּים בִּסְבִיבוֹתָם. לְמִינָהּ תִּהְיֶה דְגָתָם — דְּגָתָם שֶׁל הַמַּיִם הָאֵלֶּה תִּהְיֶה מִמִּינִים שׁוֹנִים. הַיָּם הַגָּדוֹל — הוּא הַיָּם הַתִּיכוֹן.

יא) בִּצֹּאתָיו — בִּצָּה — אֲגַם רֶפֶשׁ. גְּבָאָיו — גֶּבֶא — מִקְוֵה מָיִם. בִּצֹּאתָיו וּגְבָאָיו — אֲבָל הַבִּצּוֹת וְהַגְּבָאִים שֶׁבְּקִרְבַת יָם הַמֶּלַח. (וְ)לֹא יֵרָפְאוּ — כִּי יִשָּׁאֵר בָּהֶם יְסוֹד הַמֶּלַח, כְּדֵי לְהַסְפִּיק מֶלַח לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. הַוָּו שֶׁל „וְלֹא" מְיֻתֶּרֶת.

יב) לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ — עָלֵה הוּא שֵׁם קִבּוּצִי לְכָל עֲלֵי הָעֵץ, וּבָא רַק בְּיָחִיד; וְאַף בִּזְמַן מְאֻחָר מוֹצְאִים אָנוּ שֵׁם זֶה גַּם בְּרַבִּים (נְחֶמְיָה ח', ט"ו). וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ — לֹא יֶחְדַּל מִתֵּת פִּרְיוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר — בְּכָל חֹדֶשׁ יַבְשִׁיל פֵּרוֹת חֲדָשִׁים. לִתְרוּפָה — לִרְפוּאָה.

לַחֲזוֹן מַעְיַן הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל יְחֶזְקֵאל יֵשׁ יְסוֹד רֵיאָלִי, כִּי אָמְנָם פָּרַץ מַעְיַן מַיִם חַיִּים מֵהַר הַבַּיִת, הַנִּזְכָּר גַּם בְּאִגֶּרֶת אֲרִיסְטֵיאַס וּבַהִסְטוֹרְיָה שֶׁל טַצִּיטוּס (V, 12).

וְאֶפְשָׁר, כִּי הַכַּוָּנָה לְמַעְיַן הַשִּׁלֹּחַ, שֶׁפָּרַץ וְיָצָא מִנְּקִיק־סֶלַע, בֵּין הַצַּד הַדְּרוֹמִי־מַעֲרָבִי שֶׁל צֶלַע הַר הַבַּיִת וּבֵין הַצַּד הַדְּרוֹמִי מִזְרָחִי שֶׁל צַלְעֵי הַר צִיּוֹן. בְּיָמִים קְדוּמִים הֶאֱמִינוּ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל מַשַּׁק הַמַּעְיָנוֹת אֶת קוֹל הָאֵל הַשּׁוֹכֵן בּוֹ. רִשְׁמֵי מַעְיָנוֹת קְדוֹשִׁים אָנוּ מוֹצְאִים גַּם בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ: „עֵין מִשְׁפָּט" (בְּרֵאשִׁית י"ד, ז'), „עֵין שֶׁמֶשׁ" (יְהוֹשֻׁעַ ט"ו, ז'); „בְּאֵר לַחַי רֹאִי" (בְּרֵאשִׁית ט"ז, י"ד); וְזוֹהִי אוּלַי גַּם קְדֻשַּׁת בְּאֵר שֶׁבַע [„חַי דֶּרֶךְ בְּאֵר שֶׁבַע"]. אֲבָל הַמַּעְיָן הַזֶּה, שֶׁמְּקוֹרוֹ, כַּנִּרְאֶה, מִתַּחְתִּית קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, עָתִיד, לְפִי חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל, לַהֲפֹךְ אֶת הַטֶּבַע הַשָּׁמֵם בִּסְבִיבוֹת יָם הַמֶּלַח לְעֵדֶן, וְאֶת יָם הַמֶּלַח, יַם הַמָּוֶת, לְיָם מָלֵא חַיִּים וּתְנוּעָה. רַעְיוֹנוֹ שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ, כִּי בִּתְקוּפַת הָאֹשֶׁר לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּאֲשֶׁר „יֵעָרֶה עַל יִשְׂרָאֵל רוּחַ מִמָּרוֹם", יִשְׁתַּנֶּה גַּם הַטֶּבַע הַדּוֹמֵם לְטוֹב, [„וְהָיָה מִדְבָּר לַכַּרְמֶל" (שָׁם ל"ב, ט"ו)] רַעְיוֹן זֶה הָיָה לִיחֶזְקֵאל לְיִעוּד וַדַּאי. תְּחִיַּת עַם יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרָה בִּתְחִיַּת הַטֶּבַע הַמֵּת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי, אָמְנָם, אֵיכָה זֶה יִשְׁכֹּן אֱלֹהֵי

וּבָאוּ הַיָּמָּה, אֶל־הַיָּמָּה הַמּוּצָאִים, וְנִרְפְּאוּ* הַמָּיִם. ט וְהָיָה
כָל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר־יִשְׁרֹץ, אֶל כָּל־אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נַחֲלַיִם,
יִחְיֶה, וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד; כִּי בָאוּ שָׁמָּה הַמַּיִם הָאֵלֶּה
וְיֵרָפְאוּ וָחָי, כֹּל אֲשֶׁר־יָבוֹא שָׁמָּה הַנָּחַל. י וְהָיָה עָמְדוּ* עָלָיו
דַּוָּגִים מֵעֵין גֶּדִי וְעַד־עֵין עֶגְלַיִם, מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים יִהְיוּ, לְמִינָה

* אלף נחה. * יַעַמְדוּ כתיב.

בֵּאוּר

אֶל הָעֲרָבָה. בְּשֵׁם „עֲרָבָה" קוֹרְאִים לָעֵמֶק שֶׁבֵּין לְשׁוֹן יַם אֵילַת, אוֹ: לְשׁוֹן יַם עֲקָבָה [הַקָּצֶה הַצְּפוֹנִי שֶׁל לְשׁוֹן יַם סוּף הַמִּזְרָחִית] וּבֵין יָם הַמֶּלַח, הַנִּקְרָא גַּם „יָם הָעֲרָבָה". מָקוֹם זֶה נִקְרָא גַּם בְּפִי הָעֲרָבִים: אֶל עַרָבָּה, אֲבָל הָעִבְרִי קוֹרֵא עֲרָבָה גַּם לְעֵמֶק הַיַּרְדֵּן שֶׁמִּצָּפוֹן לְיָם הַמֶּלַח עַד יָם כִּנֶּרֶת, וְהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לוֹ „אֶל עַוּר". וְכַאן הַכַּוָּנָה אֶל סְבִיבוֹת יָם הַמֶּלַח בִּכְלָל. וּבָאוּ הַיָּמָּה — וְנָפְלוּ אֶל יָם הַמֶּלַח. אֶל הַיָּמָּה הַמּוּצָאִים — הַפְּשִׁיטְתָּא קָרָא: „אֶל הַמַּיִם הַחֲמוּצִים" — אֶל הַמַּיִם הַמְּלוּחִים. וְדוֹמֶה לָזֶה „בְּלִיל חָמִיץ" (יְשַׁעְיָהוּ ל', כ"ב), שֶׁהוּא עֵשֶׂב מָלוּחַ. וְנִרְפְּאוּ הַמָּיִם — עַל יְדֵי מֵי הַנַּחַל הַמְּתוּקִים יִמְתְּקוּ גַּם מֵי יָם הַמֶּלַח וְיִצְלְחוּ לִשְׁתִיָּה.

ט) וְיָם הַמֶּלַח זֶה, שֶׁמִּפְּנֵי מְרִירוּת מֵימָיו לֹא תִמָּצֵא בוֹ כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה, יִמָּלֵא עַתָּה חַיִּים וּתְנוּעָה. נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר יִשְׁרֹץ [=תִּשְׁרֹץ] — שָׁרַץ = זָחַל, הִתְנוֹעֵעַ [מִיסוֹד רָץ]. אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נַחֲלַיִם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „הַנַּחַל". הַמַּיִם הָאֵלֶּה — מֵי הַמַּעְיָן הַמְּתוּקִים. כֹּל אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁמָּה הַנַּחַל וָחָיָה — [כֵּן קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים], הַמִּלָּה „וְהָיָה" [=וְחָיָה] שֶׁבְּרֹאשׁ פָּסוּק י' שַׁיֶּכֶת לְכַאן, וְהוּא כֵּפֶל לְהָאָמוּר קֹדֶם.

י) עָמְדוּ עָלָיו דַּוָּגִים — הַכְּתִיב: יַעַמְדוּ, וְהַנָּכוֹן: וְעָמְדוּ. מֵעֵין גֶּדִי — בַּעֲרָבִית: עַיְן גִ'ידִי וְקָרָא: דִּשִׁידִי] מַעְיָן שֶׁל מַיִם חַמִּים וּמְתוּקִים, כֵּן נִקְרָאָה גַּם הָעִיר אֲשֶׁר בְּקִרְבָּתוֹ (יְהוֹשֻׁעַ ט"ו, כ"ב), וְהִיא בְּאֶמְצַע הַחוֹף הַמַּעֲרָבִי שֶׁל יָם הַמֶּלַח. עֵין עֶגְלַיִם — מָקוֹם זֶה אֵינוֹ יָדוּעַ בְּבֵרוּר, וּמְשַׁעֲרִים, שֶׁהִיא „עַיְן פֶּשְׁחַה" בְּקָצֵהוּ הַצְּפוֹנִי־מַעֲרָבִי שֶׁל יָם הַמֶּלַח, אֲבָל אֵין זוֹ אֶגְלַיִם, שֶׁנִּזְכְּרָה בִּישַׁעְיָהוּ (ט"ו, ח'), כִּי מְקוֹמָהּ שֶׁל זוֹ הִיא בְּאֶרֶץ מוֹאָב, מִמִּזְרָח לְיָם הַמֶּלַח. מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים יִהְיוּ — הֶעָרִים הָאֵלֶּה וּמְסִבֵּיהֶן

הֶעָרוֹת

י) דַּוָּגִים — [=דַּיָּגִים], בְּחִלּוּף יוֹד בְּוָו.

וְנָפְלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם בְּנַחֲלָה. טו וְזֶה גְּבוּל הָאָרֶץ; לִפְאַת
צָפוֹנָה מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל, הַדֶּרֶךְ חֶתְלֹן לְבוֹא צְדָדָה. טז חֲמָת,
בֵּרוֹתָה, סִבְרַיִם, אֲשֶׁר בֵּין־גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וּבֵין גְּבוּל חֲמָת; חָצֵר

בֵּאוּר

לַאֲבוֹתֵיכֶם. „אֲשֶׁר" נִמְשֶׁכֶת אֶל הַכִּנּוּי שֶׁבַּמִּלָּה „אוֹתָהּ".

ט"ו – י"ז) הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי.

טו) לִפְאַת צָפוֹנָה – הַגְּבוּל לְצַד צָפוֹן הוּא – מִן הַיָּם הַגָּדוֹל – פִּנַּת מַעֲרָבִית צְפוֹנִית. (הַ)דֶּרֶךְ חֶתְלֹן – נִמְשָׁךְ קַו הַגְּבוּל בְּפִנָּה יְשָׁרָה דֶּרֶךְ חֶתְלֹן, הִיא אַדְלוּן, וְהִיא מִצָּפוֹן לְמוֹצָא נַהַר אֶל קַאסִימִיֶּה, אֲשֶׁר לְרַגְלֵי הַחֶרְמוֹן; וְהוּא הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי הָאִידֵאָלִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. הַתּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר ל"ד, ז') מְצַיֶּנֶת אֶת קַו הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי: „מִן הַיָּם הַגָּדוֹל תְּתָאוּ לָכֶם הֹר הָהָר", בִּמְקוֹם חֶתְלוֹן, וְהוּא אֶחָד מֵרַכְסֵי הַר הַלְּבָנוֹן. לְבוֹא צְדָדָה – קַו הַגְּבוּל נִמְשָׁךְ אֶל עֵבֶר הָעִיר צְדָד.

טז) חֲמָת... – וְנִמְשָׁךְ אֶל „לְבוֹא" שֶׁבְּפָסוּק ט"ו כְּלוֹמַר: בַּדֶּרֶךְ שֶׁבָּאִים אֶל צְדָד. חֲמָת, בֵּרוֹתָה. בַּתּוֹרָה (שָׁם) נִמְשָׁךְ קַו הַגְּבוּל „לְבוֹא חֲמָת וְהָיוּ תּוֹצְאֹת הַגְּבוּל צְדָדָה". צְדָד הִיא אֵפוֹא מִמִּזְרָח לַחֲמָת. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ גַּם כָּאן חֲמָת לִפְנֵי צְדָד. חֲמָת – הִיא אֶפִּיפַנְיָה, וְהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לָהּ חַמָּה. „לְבוֹא חֲמָת" הוּא הַמּוֹרָד בֵּין הַלְּבָנוֹן וְהַחֶרְמוֹן, שֶׁדַּרְכּוֹ בָּאִים אֶל „בִּקְעַת הַלְּבָנוֹן" – (Coelesyrien). וְעַל מְקוֹם צְדָד נֶחְלְקוּ הַדֵּעוֹת: יֵשׁ אוֹמְרִים: שֶׁהוּא הַמָּקוֹם הַנִּקְרָא חִרְבֶּת צֶרַאדַא, בֵּין מַרְגְ' עֵיוּן וּבֵין הַחֶרְמוֹן; וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי הוּא צָדָד שֶׁבַּדֶּרֶךְ הַהוֹלֶכֶת מִדַּמֶּשֶׂק לְאֶמֶסָא. בֵּרוֹתָה – הִיא בֵּרוֹתַי (שְׁמוּאֵל ב' ח', ח') שֶׁבַּאֲרַם צוֹבָא, וְהַיּוֹם: בֵּרֶיתַּן, מִדָּרוֹם לְבַעַל־בֶּבִּי (Baalek) אֲשֶׁר לְרֶגֶל מוּל־הַלְּבָנוֹן מִמַּעֲרָבוֹ. סִבְרַיִם – מְשַׁעֲרִים שֶׁהִיא הָעִיר זִפְרוֹן שֶׁבַּתּוֹרָה (שָׁם); „וְיָצָא הַגְּבוּל – מִצְּדָד – זִפְרֹנָה". הִיא הָעִיר הַנִּקְרֵאת בְּפִי הָעֲרָבִים סוּפֵרִי, וּמְקוֹמָהּ בְּמַעֲרָבִית־צְפוֹנִית לְדַמֶּשֶׂק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי סִבְרַיִם הִיא סְפַרְוַיִם, וְהַיּוֹם: חִרְבֶּת סַנְבַּרִיֶּה, מִדָּרוֹם לְחִרְבֶּת צֶרַדַה. וּלְדַעַת אֲחֵרִים סִבְרַיִם, הִיא הָעִיר שֶׁקּוֹרְאִים לָהּ הַיּוֹם סוּ־בַּרַאדַא, וּמְקוֹמָהּ שְׁנֵי קִילוֹמֶטְרִים צָפוֹנָה לַחֲצַר עֵינָן, וּשְׁתֵּיהֶן יוֹשְׁבוֹת עַל נְהַר פִּיגָה, שֶׁהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לוֹ: נַהַר בַּארַאדַא. חָצֵר הַתִּיכוֹן – וּבַתּוֹרָה (שָׁם) נִקְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה חֲצַר עֵינָן, וּלְהַלָּן (י"ז) הוּא נִקְרָא חֲצַר עֵינוֹן, וְהָעֲרָבִים קוֹרְאִים לָהּ הַיּוֹם: דֶּיר עַנַן, וְגַם כָּאן צָרִיךְ לִהְיוֹת „חֲצֵרָה עֵינוֹן". וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁנִּקְרָא כָּךְ עַל שֵׁם אֶחָד מִמַּעְיְנוֹת הַיַּרְדֵּן; וְאוּלַי

יג כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה: גֵּה גְבוּל, אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֶת־
הָאָרֶץ לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל; יוֹסֵף חֲבָלִים. יד וּנְחַלְתֶּם
אוֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו, אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְתִתָּהּ לַאֲבֹתֵיכֶם;

בֵּאוּר

הַחַיִּים וּמְקוֹרָם בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁבְּקִרְבָּתוֹ יִשְׁתָּרֵעַ מִדְבַּר יְהוּדָה הַשּׁוֹמֵם, וְעַל יָדוֹ יָם הַמֶּלַח, סֵמֶל חִדְלוֹן הַחַיִּים? כְּבוֹד אֱלֹהֵי עוֹלָם דוֹרֵשׁ, כִּי „יִהְיֶה הַמִּדְבָּר לַכַּרְמֶל"; וּבִרְכַּת אֱלֹהִים זוֹ הַמְּחַיָּה נְשָׁמוֹת נוֹבַעַת וּבָאָה בְּצוּרַת הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ, מִשְׁכַּן אֱלֹהִים חַיִּים. „וְהָיָה מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן, וְעַרְבָתָהּ כְּגַן יְהוָה" (יְשַׁעְיָהוּ נ״א, ג׳); וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגַּם יָם הַמֶּלַח, זֶה סֵמֶל הַמָּוֶת, יֵהָפֵךְ לִמְקוֹר חַיִּים. אֲבָל אֵין סָפֵק בַּדָּבָר, כִּי נְבִיאֵנוּ זֶה „הַמְמַשֵּׁל מְשָׁלִים", כִּוֵּן בְּתֵאוּר שֶׁפַע הָאֹשֶׁר הַחָמְרִי, בְּצוּרַת הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ, גַּם לְשֶׁפַע הָאֹשֶׁר הָרוּחָנִי וְתוֹרַת הַמּוּסָר הָעֶלְיוֹן, שֶׁיֵּצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אֵלֶּה אֲשֶׁר „יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵיהֶם" וּכְמֵתִים נֶחְשְׁבוּ, בַּמּוּבָן הַדָּתִי וְהַמּוּסָרִי; כִּי יֵעָרֶה עֲלֵיהֶם רוּחַ אֱלֹהִים, רוּחַ הַצֶּדֶק וְהַמּוּסָר, כְּמַעְיַן מַיִם חַיִּים הַנּוֹבֵעַ מִמִּקְדָּשׁוֹ וּמַפְרֶה וּמְחַיֶּה הַכֹּל.

י״ג — כ״ג גְּבוּלוֹת הָאָרֶץ.

יג) גֵּה גְבוּל — [=זֶה הַגְּבוּל], וְכֵן קָרְאוּ כָּל הַתַּרְגּוּמִים. תִּתְנַחֲלוּ — תַּחְלְקוּ בְנַחֲלָה. לִשְׁנֵי עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל — כִּי יְחֶזְקֵאל מְקַוֶּה לִגְאֻלָּה שְׁלֵמָה וּלְקִבּוּץ גָּלֻיּוֹת שֶׁל כָּל הָאֻמָּה כֻלָּהּ, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ לְמַעְלָה (פֶּרֶק ל״ז, ט״ו — כ״ב); וְיַעַן כִּי לְשֵׁבֶט לֵוִי לֹא תִהְיֶה נַחֲלָה מְיֻחֶדֶת, יִמָּלֵא מִסְפַּר שְׁנֵים הֶעָשָׂר בִּשְׁנֵי חֶלְקֵי יוֹסֵף, מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם, כִּשְׁבָטִים מְיֻחָדִים, כְּמוֹ שֶׁהַכָּתוּב מְבָאֵר וְהוֹלֵךְ: יוֹסֵף חֲבָלִים — וּקְרָא: חֲבָלַיִם, כִּי לְבֵית יוֹסֵף יִהְיוּ שְׁנֵי חֲלָקִים. וְזוֹהִי, כַּנִּרְאֶה, הוֹסָפָה מְאֻחֶרֶת.

יב) וּנְחַלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו — וְתִקְחוּהָ לָכֶם לְנַחֲלָה חֵלֶק כְּחֵלֶק לְכָל לְכָל שֵׁבֶט. וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: „לָרַב תַּרְבּוּ אֶת נַחֲלָתוֹ, וְלַמְעַט תַּמְעִיט אֶת נַחֲלָתוֹ" (בַּמִּדְבָּר ל״ג, נ״ד); לְפִי זֶה הִגְדִּילוּ וְהִקְטִינוּ אֶת נַחֲלַת כָּל שֵׁבֶט לְפִי מִסְפַּר אֲנָשָׁיו, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נַחֲלַת כָּל יָחִיד בְּשֵׁבֶט זֶה דּוֹמָה לְנַחֲלַת הַיָּחִיד בְּשֵׁבֶט אַחֵר. וְאוּלַי פֵּרוּשׁ „אִישׁ כְּאָחִיו" לֹא עַל כָּל שֵׁבֶט, אֶלָּא עַל כָּל יָחִיד בְּיִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי... — אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

הֶעָרוֹת

יג) גֵּה [הַ]גְּבוּל — בְּטָעוּת נִתְחַלְּפָה לַסּוֹפֵר ז׳ בְּג׳, וְהֵא הַיְדִיעָה שֶׁל „הַגְּבוּל" נִשְׁמְטָה בְטָעוּת עַל יְדֵי הַהֵא שֶׁבְּסוֹף הַמִּלָּה „זֶה".

קֹדֶשׁ, נַחֲלָה אֶל־הַיָּם הַגָּדוֹל; וְאֵת פְּאַת־תֵּימָנָה נֶגְבָּה.
כ וּפְאַת־יָם הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְּבוּל עַד־נֹכַח לְבוֹא חֲמָת; זֹאת
פְּאַת־יָם. כא וְחִלַּקְתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם, לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל.
כב וְהָיָה תַּפִּלוּ אוֹתָהּ בְּנַחֲלָה לָכֶם וּלְהַגֵּרִים הַגָּרִים בְּתוֹכְכֶם,
אֲשֶׁר הוֹלִדוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם; וְהָיוּ לָכֶם כְּאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל,
אִתְּכֶם יִפְּלוּ בְנַחֲלָה, בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. כג וְהָיָה בַשֵּׁבֶט,
אֲשֶׁר־גָּר הַגֵּר אִתּוֹ, שָׁם תִּתְּנוּ נַחֲלָתוֹ; נְאֻם אֲדֹנָי יֱהֹוִה.

בֵּאוּר

בְּפִי הָעֲרָבִים „עֵין קַדִישׁ". נַחֲלָה — עַד נַחַל מִצְרַיִם, הוּא וַאדִי אֶל עַרִישׁ הַנּוֹפֵל לַיָּם הַגָּדוֹל. וְאֵת [=וזאת] פְּאַת....

כ) הַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי. הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְּבוּל — וּקְרָא: מַגְבִּיל] — הַיָּם הַגָּדוֹל מְסַמֵּן אֶת גְּבוּלָהּ הַמַּעֲרָבִי. עַד נֹכַח לְבוֹא חֲמָת — קְצֵה הַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי בְּפִנָּתוֹ הַצְּפוֹנִית הִיא בַּקַּו הַנִּמְשָׁךְ מִן הַיָּם מוּל לְבוֹא חֲמָת [רְאֵה פָּסוּק ט"ז]; כִּי הַיָּם נִמְשָׁךְ עוֹד הָלְאָה לְצַד צָפוֹן.

כ"א — כ"ג) חֲלֻקַּת הָאָרֶץ.

כב) וְהָיָה — וְכֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת, מַה שֶּׁאָמוּר לְהַלָּן. וּבְתַרְגּוּם הַשִּׁבְעִים אֵין מִלָּה זוֹ. תַּפִּלוּ... לָכֶם וְלַגֵּרִים — שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם דָּת יִשְׂרָאֵל וְנָשְׂאוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָּנִים, נֶחְשָׁבִים הֵם כְּאֶזְרָחִים גְּמוּרִים. אִתְּכֶם יִפְּלוּ וּקְרָא: יַפִּלוּ] בְנַחֲלָה — יַפִּילוּ לָהֶם נַחֲלָה בְּיַחַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל.

כג) בַּשֵּׁבֶט, אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ — בְּחֵלֶק הַשֵּׁבֶט שֶׁיָּשַׁב הַגֵּר, שָׁם יִנְחַל נַחֲלָה.

פֶּרֶק מח.

חֲלֻקַּת הָאָרֶץ. יְחֶזְקֵאל מְתָאֵר לוֹ אֶת אֶרֶץ עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי כְּמְרֻבַּע מֹאָרָךְ, וְהוּא מְחַלֵּק אוֹתָהּ בְּקַוִּים יְשָׁרִים הַנִּמְשָׁכִים מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב לִשְׁנֵים עָשָׂר חֲלָקִים שָׁוִים, חֵלֶק לְכָל שֵׁבֶט, עַל פִּי

סֵדֶר זֶה, מִצָּפוֹן לְדָרוֹם: דָּן, אָשֵׁר, נַפְתָּלִי, מְנַשֶּׁה, אֶפְרַיִם רְאוּבֵן, יְהוּדָה, בִּנְיָמִין, שִׁמְעוֹן, יִשָּׂשכָר, זְבֻלוּן, גָּד. כֹּה מַבְדִּיל יְחֶזְקֵאל בֵּין הַשְּׁבָטִים הַמְיֻחָסִים בְּנֵי הָאִמָּהוֹת: לֵאָה וְרָחֵל, וּבֵין הַשְּׁבָטִים בְּנֵי

הַתִּיכוֹן, אֲשֶׁר אֶל־גְּבוּל חַוְרָן. יז וְהָיָה גְבוּל מִן־הַיָּם חֲצַר עֵינוֹן,
גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וְצָפוֹן, צָפוֹנָה וּגְבוּל חֲמָת; וְאֵת פְּאַת צָפוֹן.
יח וּפְאַת קָדִים, מִבֵּין חַוְרָן וּמִבֵּין דַּמֶּשֶׂק, וּמִבֵּין הַגִּלְעָד וּמִבֵּין
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיַּרְדֵּן; מִגְּבוּל עַל־הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי תָּמֹדּוּ; וְאֵת
פְּאַת קָדִימָה. יט וּפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה, מִתָּמָר עַד־מֵי מְרִיבוֹת־

בֵּאוּר

הוּא בַּנִּיאַס, אוֹ בִּקְרָבָתוֹ. זוֹהִי פִּנַּת צְפוֹנִית מִזְרָחִית שֶׁל הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי חָצֵר הַתִּיכוֹן הִיא שֵׁם עִיר עַל קַו הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי, בֵּין חֲצַר עֵינָן וּבֵין שְׁפָם. אֲשֶׁר אֶל גְּבוּל חַוְרָן — חָצֵר הַתִּיכוֹן, אוֹ חֲצַר עֵינוֹן, יוֹשֶׁבֶת עַל חֶבֶל הָאָרֶץ, שֶׁמִּמִּזְרָח לְמַעְיְנוֹת הַיַּרְדֵּן הַנִּקְרָא Auronitis.

יז) וְהָיָה גְבוּל מִן הַיָּם חֲצַר עֵינוֹן — כֹּה יִהְיֶה גְּבוּל הַצָּפוֹן מִן הַיָּם בְּפִנַּת צְפוֹנִית־מַעֲרָבִית עַד חֲצַר עֵינָן, שֶׁבְּפִנַּת צְפוֹנִית־מִזְרָחִית. גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק — הַשֵּׁם „גְּבוּל" בָּא כַּאן בְּהוֹרָאַת מְחוֹז. וְצָפוֹן — קְרָא: בַּצָּפוֹן. גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק בַּצָּפוֹן — וּמְחוֹז דַּמֶּשֶׂק נִשְׁאַר מִצָּפוֹן לְקַו הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵינוֹ שַׁיָּךְ לָהּ. וְצָפוֹנָה (וּ)גְבוּל חֲמָת — גַּם מְחוֹז חֲמָת יִמָּצֵא מִצָּפוֹן לַגְּבוּל. וְאֵת [=זֹאת] פְּאַת צָפוֹן.

יח) הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי. וּפְאַת קָדִים — וְהַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי הוּא — מִבֵּין חַוְרָן וּמִבֵּין [=וּבֵין] דַּמֶּשֶׂק — מֵחֲצַר עֵינָן, שֶׁהִיא בְּפִנַּת צְפוֹנִית־מִזְרָחִית בֵּין חַוְרָן וְדַמֶּשֶׂק. וּמִבֵּין [=וּבֵין] הַגִּלְעָד — אֶרֶץ עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי — וּמִבֵּין [=וּבֵין] אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי — הַיַּרְדֵּן מִגְּבוּל עַד הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי תָּמָרָה — וְכַךְ קָרְאוּ הַשִּׁבְעִים]. כְּלוֹמַר: הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמַּעֲרָבִית הוּא הַיַּרְדֵּן, הַשּׁוֹטֵף מִצָּפוֹן לְדָרוֹם עַד יָם הַמֶּלַח וְעַד בִּכְלָל עַד תָּמָר, שֶׁמִּדְּרוֹמִית־מַעֲרָבִית לְיַם הַמֶּלַח. תָּמָר הִיא אֵפוֹא פִּנַּת מִזְרָחִית־דְּרוֹמִית שֶׁל הַגְּבוּל [רְאֵה פָּסוּק י"ט]. לְפִי דִּבְרֵי יְחֶזְקֵאל אֵין אֶרֶץ הַגִּלְעָד נִכְנֶסֶת בִּגְבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֶּעָתִיד לָבוֹא. וְאֵת [=זֹאת] פְּאַת קָדִימָה — זֶהוּ הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי.

יט) הַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי. מִתָּמָר — קְצֵה הַגְּבוּל בְּפִנַּת מִזְרָחִית דְּרוֹמִית, וּמִמֶּנָּה נִמְשָׁךְ קַו הַגְּבוּל דָּרוֹמָה [רְאֵה פָּסוּק י"ח בְּנֻסַּח הַשִּׁבְעִים]. עַד מֵי מְרִיבוֹת קָדֵשׁ — אֵצֶל קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ, הַנִּקְרָא הַיּוֹם

מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת יָמָּה, אָשֵׁר אֶחָד. ג וְעַל גְּבוּל אָשֵׁר,

בֵּאוּר

הַדְּרוֹמִי. אָשֵׁר אֶחָד — גּוֹרָל אֶחָד לְאָשֵׁר. חֵלֶק אֲשֶׁר הָיָה קֶדֶם־לָכֵן בַּקָּצֶה הַצְּפוֹנִי מַעֲרָבִי, לְחוֹף הַיָּם הַגָּדוֹל.

ג) נַחֲלַת נַפְתָּלִי הָיְתָה גַם הִיא בִּצְפוֹן הָאָרֶץ.

תָּכְנִית חֶלְקַת הָאָרֶץ:

דָּן

אָשֵׁר

נַפְתָּלִי

מְנַשֶּׁה

אֶפְרָיִם

רְאוּבֵן

יְהוּדָה

אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא | 25,000 | לְוִיִּם 25,000 (10,000) | כֹּהֲנִים מִקְדָּשׁ 10,000 כֹּהֲנִים | אחוזת העיר 10,000 — ירושלים 250 × 250 — אחוזת העיר 10,000 | 25,000 | אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא

בִּנְיָמִין

שִׁמְעוֹן

יִשָּׂשכָר

זְבֻלוּן

גָּד

מח.

א וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים: מִקְצֵה צָפוֹנָה אֶל־יַד דֶּרֶךְ־
חֶתְלֹן, לְבוֹא חֲמָת, חֲצַר עֵינָן גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק צָפוֹנָה אֶל־יַד
חֲמָת; וְהָיוּ־לוֹ פְאַת־קָדִים הַיָּם — דָּן אֶחָד. ב וְעַל גְּבוּל דָּן,

בֵּאוּר

הַשְּׁפָחוֹת, בִּלְהָה וְזִלְפָּה. הָרִאשׁוֹנִים נַחֲלָתָם בְּמֶרְכַּז הָאָרֶץ וּבְקִרְבַת הַמִּקְדָּשׁ: שְׁלשָׁה שִׁבְטֵי לֵאָה (נַפְתָּלִי, רְאוּבֵן וִיהוּדָה) מִצָּפוֹן וּשְׁלשָׁה שִׁבְטֵי לֵאָה (שִׁמְעוֹן, יִשָּׂכָר וּזְבֻלוּן) מִדָּרוֹם. שִׁבְטֵי רָחֵל נָחֲלוּ מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַמִּקְדָּשׁ: יוֹסֵף (מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם) מִצָּפוֹן, וּבִנְיָמִין מִדָּרוֹם. אֲבָל שִׁבְטֵי הַשְּׁפָחוֹת נַחֲלָתָם בִּקְצוֹת הַצָּפוֹן וְהַדָּרוֹם: דָּן, אָשֵׁר וְנַפְתָּלִי מִצָּפוֹן, וְגָד מִדָּרוֹם. בֵּין נַחֲלַת יְהוּדָה וּבִנְיָמִין הָיְתָה אַדְמַת הַתְּרוּמָה, שֶׁבָּהּ הָיוּ נַחֲלוֹת הַלְוִיִּם, הַכֹּהֲנִים וְהַמִּקְדָּשׁ. אַדְמַת הַתְּרוּמָה לֹא הָיְתָה בְּמֶרְכַּז הָאָרֶץ, כִּי אִם לְצִדָּהּ הַדְּרוֹמִי. הַסִּמֶּטְרִיָּה אֵינָהּ מְדֻיֶּקֶת אֵפוֹא; אֲבָל אַחֶרֶת אִי אֶפְשָׁר הָיָה, כִּי אֶת מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ אֵין לְשַׁנּוֹת. נְבִיאֵנוּ חוֹשֵׁב אֵפוֹא אַךְ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, זֹאת אוֹמֶרֶת עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי, לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ הָעֲתִידָה וּלְנַחֲלַת כָּל שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל; וּמְוַתֵּר לְגַמְרֵי עַל אֶרֶץ הַגִּלְעָד, הִיא עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי.

א׳—ז׳) נַחֲלַת שִׁבְעַת הַשְּׁבָטִים מִצָּפוֹן לַתְּרוּמָה.

א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים — שֶׁתֵּחָלֵק לָהֶם הָאָרֶץ. מִקְצֵה צָפוֹנָה — מִקְצֵה הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי. אֶל יַד דֶּרֶךְ חֶתְלֹן — הַנִּמְשָׁךְ מִן הַיָּם לְאֹרֶךְ דֶּרֶךְ חֶתְלֹן (רְאֵה פֶּרֶק מ״ז, ט״ו). וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „מִקְצֵה צָפוֹנָה מִן הַיָּם דֶּרֶךְ חֶתְלֹן״. לְבוֹא חֲמָת — וּמִשָּׁם הָלְאָה מִזְרָחָה אֶל בֵּין הַלְּבָנוֹן „וּמוּל הַלְּבָנוֹן״ הַדֶּרֶךְ לְבוֹא חֲמָת. חֲצַר עֵינָן — וּמִשָּׁם הָלְאָה מִזְרָחָה עַד חֲצַר עֵינָן (רְאֵה שָׁם, ט״ז). גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק צָפוֹנָה — בְּאֹפֶן שֶׁגְּבוּל דַּמֶּשֶׂק נִשְׁאַר מִצָּפוֹן לוֹ. אֶל יַד חֲמָת — אֵצֶל חֲמָת. וְהָיוּ לוֹ פְּאַת קָדִים הַיָּם — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְהָיָה לוֹ מִפְּאַת קָדִים וְעַד פְּאַת יָם״ [נוּסָח זֶה הוֹלֵךְ וְנִשְׁנֶה בְּכָל יֶתֶר חֶלְקֵי הַשְּׁבָטִים], וּפֵרוּשׁוֹ: וְהָיָה לוֹ, לְדָן הָאָמוּר לְהַלָּן, חֶבֶל אֶרֶץ בִּקְצֵה גְּבוּל הַצָּפוֹן, שֶׁשִּׁטְחוֹ נִמְשָׁךְ מִן הַמִּזְרָח עַד הַמַּעֲרָב. כַּמָּה יִהְיֶה רֹחַב הַחֵלֶק לֹא בֵּאֵר לָמוֹ. כַּנִּרְאֶה הוּא הַחֵלֶק הַשְּׁנֵים עָשָׂר מֵאֹרֶךְ הָאָרֶץ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים בִּמְקוֹם „וְהָיוּ לוֹ״ — „וְהִנְחִילוּ״. דָּן אֶחָד — יִהְיֶה לְדָן גּוֹרָל אוֹ חֶבֶל אֶחָד. חֵלֶק דָּן הָיָה גַּם קֹדֶם לָכֵן בִּקְצֵה צְפוֹן הָאָרֶץ.

ב) וְעַל גְּבוּל דָּן — עַל גְּבוּלוֹ

וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים. י וּלְאֵלֶּה תִּהְיֶה תְרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ: לַכֹּהֲנִים
צָפוֹנָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, וְיָמָּה רֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים,
וְקָדִימָה רֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים, וָנֶגְבָּה אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אָלֶף; וְהָיָה מִקְדַּשׁ־יְהוָה בְּתוֹכוֹ. יא לַכֹּהֲנִים הַמְקֻדָּשׁ מִבְּנֵי
צָדוֹק, אֲשֶׁר שָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתִּי, אֲשֶׁר לֹא־תָעוּ, בִּתְעוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, כַּאֲשֶׁר תָּעוּ הַלְוִיִּם. יב וְהָיְתָה לָהֶם תְּרוּמִיָּה מִתְּרוּמַת
הָאָרֶץ, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, אֶל־גְּבוּל הַלְוִיִּם. יג וְהַלְוִיִּם, לְעֻמַּת גְּבוּל

בֵּאוּר

אַמָּה. מִכָּל אֹרֶךְ הַתְּרוּמָה בִּכְלָלָהּ, הַנִּמְשָׁךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, יַפְרִישׁוּ בְּאֶמְצַע שֶׁטַח שֶׁל 25,000 אַמָּה בְּאֹרֶךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּשְׁתֵּי הַקְּצָוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב הֵן אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא. וְרֹחַב — מִצָּפוֹן לְדָרוֹם — עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים — שֶׁטַח הַכֹּהֲנִים עִם הַמִּקְדָּשׁ. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „וְרֹחַב עֶשְׂרִים אֶלֶף" — שֶׁטַח הַכּוֹלֵל גַּם אֶת אֲחֻזַּת הַלְוִיִּם [וּרְאֵה לְמַעְלָה מ"ח א'—ח' וּבַבֵּאוּר שָׁם].

י'—י"ב) אֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים.

י) וּלְאֵלֶּה — הָאֲמוּרִים לְהַלָּן, תִּהְיֶה תְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ — לַאֲחֻזָּה. לַכֹּהֲנִים צָפוֹנָה... — לַאֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים הָיָה בִּגְבוּלָהּ הַצְּפוֹנִי הַנִּמְשָׁךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, אֹרֶךְ שֶׁל 25,000 אַמָּה. וְיָמָּה — וּגְבוּלָהּ הַמַּעֲרָבִי הַנִּמְשָׁךְ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם — רֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים — אַמָּה. וְקָדִימָה — וּגְבוּלָהּ הַמִּזְרָחִי, שֶׁמִּמּוּל הַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי — עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים. וָנֶגְבָּה — וְהַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי שֶׁמִּמּוּל הַגְּבוּל הַצְּפוֹנִי — חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אָלֶף — בְּיַחַד הוּא מְרֻבָּע שֶׁל 25,000 אֹרֶךְ עַל 10,000 רֹחַב. שֶׁטַח זֶה נִבְדַּל מִן הַתְּרוּמָה הַכְּלָלִית. וְהָיָה מִקְדַּשׁ יְהוָה בְּתוֹכוֹ — וּבְאֶמְצַע הַשֶּׁטַח הַזֶּה יִהְיֶה מִקְדַּשׁ יְהוָה, וַאֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים מִשְּׁנֵי עֲבָרָיו, מִצָּפוֹן וּמִדָּרוֹם.

יא) לַכֹּהֲנִים הַמְקֻדָּשׁ מִבְּנֵי צָדוֹק — הַשִּׁבְעִים, הַפְּשִׁיטְּא וְיוֹנָתָן קָרְאוּ: לַכֹּהֲנִים הַמְקֻדָּשִׁים בְּנֵי צָדוֹק — אֲחֻזָּה זוֹ הַקְּרוֹבָה לַמִּקְדָּשׁ שַׁיֶּכֶת לַכֹּהֲנִים מִבְּנֵי צָדוֹק [וּרְאֵה לְמַעְלָה מ"ד, ט"ו—ט"ז].

יב) וְהָיְתָה לָהֶם — לַכֹּהֲנִים הָאֵלֶּה — תְּרוּמִיָּה — חֵלֶק מְיֻחָד וְנִבְדָּל. מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ — מִן הַתְּרוּמָה הַכְּלָלִית. קֹדֶשׁ קָדָשִׁים — לְחֵלֶק זֶה יֵשׁ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה מִכָּל הַתְּרוּמָה. הַתְּרוּמָה כֻּלָּהּ קֹדֶשׁ, וְזוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. אֶל [=עַל] גְּבוּל הַלְוִיִּם — תְּרוּמָה זוֹ הִיא מִדָּרוֹם לְאַדְמַת הַלְוִיִּם.

יג) וְהַלְוִיִּם — הַשִּׁבְעִים וְהַוּוּלְגָטָה קָרְאוּ: וְלַלְוִיִּם — וְחֵלֶק הַלְוִיִּם הוּא

מִפְּאַת קָדִימָה וְעַד־פְּאַת־יָמָּה — נַפְתָּלִי אֶחָד. ד וְעַל גְּבוּל
נַפְתָּלִי, מִפְּאַת קָדְמָה עַד־פְּאַת יָמָּה — מְנַשֶּׁה אֶחָד. ה וְעַל גְּבוּל
מְנַשֶּׁה, מִפְּאַת קָדְמָה עַד־פְּאַת יָמָּה — אֶפְרַיִם אֶחָד. ו וְעַל גְּבוּל
אֶפְרַיִם, מִפְּאַת קָדִים וְעַד־פְּאַת־יָמָּה — רְאוּבֵן אֶחָד. ז וְעַל
גְּבוּל רְאוּבֵן, מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת יָמָּה — יְהוּדָה אֶחָד. ח וְעַל
גְּבוּל יְהוּדָה, מִפְּאַת קָדִים עַד־פְּאַת יָמָּה, תִּהְיֶה הַתְּרוּמָה
אֲשֶׁר תָּרִימוּ: חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רֹחַב, וְאֹרֶךְ כְּאַחַד
הַחֲלָקִים, מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת־יָמָּה; וְהָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכוֹ*.
ט הַתְּרוּמָה, אֲשֶׁר תָּרִימוּ לַיהוָה, אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף,

*בְּתוֹכָהּ כתיב.

בֵּאוּר

ד) כָּל שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה מְקַבֵּל עַכְשָׁו אֶת חֶלְקוֹ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי, תַּחַת שֶׁקֹּדֶם לָכֵן נָחַל חֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה אֶת אֶרֶץ הַגּוֹלָן בַּבָּשָׁן, הוּא הַחֵלֶק הַצְּפוֹנִי שֶׁל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי.

ה) נַחֲלַת אֶפְרַיִם הִיא אֵצֶל נַחֲלַת מְנַשֶּׁה אָחִיו, כְּמוֹ שֶׁהָיָה קֹדֶם לָכֵן.

ו) נַחֲלַת רְאוּבֵן הָיְתָה קֹדֶם בִּקְצֵה הַדָּרוֹם שֶׁל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי.

ז) יְהוּדָה, הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו, לוֹקֵחַ אֶת נַחֲלָתוֹ בְּקִרְבַת הַתְּרוּמָה, מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם מְשָׁרְתָיו.

ח׳—כ״ב) תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ. הַתְּרוּמָה מְכִילָה בְּתוֹכָהּ אֶת אֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים (י׳—י״ב), הַלְוִיִּם (י״ג) — הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם (ט״ו — כ׳); אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא (כ״א).

ח) וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה — מִדָּרוֹם לוֹ. חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רֹחַב — מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, לְאֹרֶךְ הָאָרֶץ. וְאֹרֶךְ — הַתְּרוּמָה מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, שֶׁהִיא לְרֹחַב הָאָרֶץ. וְאֹרֶךְ כְּאַחַד הַחֲלָקִים — שֶׁל הַשְּׁבָטִים הַנִּמְשָׁךְ לְרֹחַב כָּל הָאָרֶץ מִן הַיַּרְדֵּן וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל. וְהָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכוֹ — (=בְּתוֹכָהּ) הַמִּקְדָּשׁ יִבָּנֶה בְּאֶמְצַע הַתְּרוּמָה.

ט) מִן הַתְּרוּמָה הַזֹּאת, בְּמוּבָן הָרָחָב, יַבְדִּילוּ חֵלֶק, תְּרוּמָה לַיהוָה, בְּמוּבָנָהּ הַמְצֻמְצָם. אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף —

בְּתוֹכוֹ*. טז וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ: פְּאַת צָפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת
אֲלָפִים, וּפְאַת־נֶגֶב חֲמֵשׁ* מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּמִפְּאַת
קָדִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּפְאַת־יָמָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים. יז וְהָיָה מִגְרָשׁ לָעִיר: צָפוֹנָה חֲמִשִּׁים
וּמָאתַיִם, וְנֶגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם; וְקָדִימָה חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם,
וְיָמָּה חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם. יח וְהַנּוֹתָר בָּאֹרֶךְ לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ,
עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים קָדִימָה וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יָמָּה, וְהָיָה לְעֻמַּת
תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ; וְהָיְתָה תְבוּאָתוֹ* לְלֶחֶם לְעֹבְדֵי הָעִיר. יט וְהָעֹבֵד
הָעִיר יַעַבְדוּהוּ מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. כ כָּל־הַתְּרוּמָה חֲמִשָּׁה

* בְּתוֹכָהּ כתיב. * חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ כתיב. * תְּבוּאָתָהּ כתיב.

בֵּאוּר

בֵּין אַדְמַת הַקֹּדֶשׁ וְאַדְמַת הַחֹל. בְּתוֹכוֹ — בְּאֶמְצַע הַשֶּׁטַח הָאָמוּר.

טז) וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ — שֶׁל הָעִיר. פְּאַת צָפוֹן — הָעִיר תִּבָּנֶה בְּרִבּוּעַ מְדֻיָּק, שֶׁבְּכָל צַד מִמֶּנּוּ בֵּן 4500 אַמָּה.

יז) וְהָיָה מִגְרָשׁ לָעִיר... — וּמִסָּבִיב לָעִיר יִהְיֶה מִגְרָשׁ בֶּן מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים אַמָּה מִכָּל צַד; וְכֹה תְּפַשֶּׂה הָעִיר עִם הַמִּגְרָשׁ סְבִיבָהּ כָּל רֹחַב הָרְצוּעָה: חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אַמָּה.

יח) וְהַנּוֹתָר בָּאֹרֶךְ... — אֲבָל אֹרֶךְ הָרְצוּעָה הֲלֹא הָיָה 25,000, נִשְׁאֲרוּ אֵפוֹא עוֹד עֶשְׂרִים אֶלֶף אַמָּה, עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים מִמִּזְרָח וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים מִמַּעֲרָב. לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ — אֹרֶךְ הָרְצוּעָה הָיָה מַקְבִּיל בְּמִדָּתוֹ לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ. וְהָיָה לְעֻמַּת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ — זֶהוּ כֶּפֶל מְיֻתָּר. וְהָיְתָה תְבוּאָתוֹ לְלֶחֶם לְעֹבְדֵי הָעִיר — זֹאת תִּהְיֶה אַדְמַת זֶרַע, שֶׁתְּסַפֵּק תְּבוּאָה לִבְנֵי הָעִיר אֲשֶׁר יַעַבְדוּהָ. הַנָּבִיא רוֹאֶה אֶת בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלֶּעָתִיד לָבוֹא, כִּי כֻלָּם הֵם עוֹבְדֵי אֲדָמָה הַחַיִּים חַיֵּי פַּשְׁטוּת וָתֹם, הָאִידֵיאַל שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. וְהַנָּבִיא בָּטוּחַ, שֶׁהָאֲדָמָה תַּצְלַח לְזֶרַע, כִּי בֶּעָתִיד הַנֶּהְדָּר הֲלֹא כָל הָאָרֶץ תִּהְיֶה פּוֹרִיָּה כְּגַן עֵדֶן.

יט) וְהָעֹבֵד — (שֵׁם הַקִּבּוּץ). וְהָעֹבֵד הָעִיר [=בָּעִיר] יַעַבְדוּהוּ — הַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: יַעַבְדוּהָ — וְאַנְשֵׁי הָעִיר הָעוֹבְדִים יַעַבְדוּ אֶת אַדְמַת הַתְּרוּמָה. מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל — אַנְשֵׁי הָעִיר יִהְיוּ מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל; יְרוּשָׁלַיִם לֹא תִהְיֶה נַחֲלָה לְשֵׁבֶט אֶחָד, כִּי לְכָל הָעָם, וַאֲנָשִׁים מִכָּל הַשְּׁבָטִים יֵשְׁבוּ בָהּ.

כ) כָּל הַתְּרוּמָה — אַדְמַת הַלְוִיִּם

הַכֹּהֲנִים, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ, וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים;
כָּל־אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים. יד וְלֹא־
יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יָמֵר, וְלֹא יַעֲבִיר* רֵאשִׁית הָאָרֶץ; כִּי־קֹדֶשׁ
לַיהוָה. טו וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים, הַנּוֹתָר בָּרֹחַב עַל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, חֹל־הוּא לָעִיר, לְמוֹשָׁב וּלְמִגְרָשׁ; וְהָיְתָה הָעִיר

* יַעֲבוֹר כתיב.

בֵּאוּר

מִצָּפוֹן — לְעֻמַּת גְּבוּל הַכֹּהֲנִים — הָאָמוּר קֹדֶם לָכֵן — חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף — אֲחֻזַּת הַלְוִיִּם גְּדֵלָה כְּגֹדֶל אֲחֻזַּת הַכֹּהֲנִים. כָּל אֹרֶךְ... וְרֹחַב... עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים — הָאֹרֶךְ וְהָרֹחַב שֶׁל כָּל חֵלֶק לַכֹּהֲנִים וְלַלְוִיִּם. וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: וְרֹחַב עֶשְׂרִים אֶלֶף וּפֵרְשׁוּ: כָּל הָאֹרֶךְ וְהָרֹחַב שֶׁל אַדְמַת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם יַחַד. לְפִי בֵּאוּרֵנוּ הָיְתָה אַדְמַת הַלְוִיִּם מִצָּפוֹן לְאַדְמַת הַכֹּהֲנִים; וְאַף עַל פִּי שֶׁנְּבִיאֵנוּ מְתָאֵר אֶת חֲלֻקַּת הָאָרֶץ מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, הִזְכִּיר רִאשׁוֹנָה אֶת אַדְמַת הַכֹּהֲנִים הַדְּרוֹמִית מִפְּנֵי קְדֻשָּׁתָהּ הַיְתֵרָה. וְכֹה הָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּאֶמְצַע הַתְּרוּמָה כָּאָמוּר „וְהָיָה מִקְדַּשׁ יְהוָה בְּתוֹכוֹ". וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי אַדְמַת הַלְוִיִּם הָיְתָה מִדָּרוֹם לְאַדְמַת הַכֹּהֲנִים, כְּסֵדֶר הַכָּתוּב מִצָּפוֹן לְדָרוֹם, וְהָאָמוּר „וְהָיָה מִקְדַּשׁ יְהוָה בְּתוֹכוֹ" אֵין הַכַּוָּנָה בְּאֶמְצַע הַתְּרוּמָה מַמָּשׁ, אֶלָּא בְּתוֹךְ הַתְּרוּמָה בִּכְלָל.

יד) וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ — וְאֵין הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם רַשָּׁאִים לִמְכֹּר מֵחֶלְקָם לְאַחֵר. וְלֹא יָמֵר [=יָמִירוּ] — וְלֹא יַחֲלִיפוּהוּ בְּשָׂדֶה אַחֵר, כִּי לֹא נַחֲלָתָם הִיא, כִּי אִם „נַחֲלַת יְהוָה", וְהֵם אַךְ כְּאָרִיסִים עָלֶיהָ. וְיֵשׁ קוֹרְאִים: „וְלֹא יִמָּכֵר מִמֶּנּוּ וְלֹא יוּמַר". וְלֹא יַעֲבִיר [=יַעֲבִירוּ] רֵאשִׁית הָאָרֶץ — הַתְּרוּמָה נִקְרֵאת „רֵאשִׁית"; וְהַמִּבְטָא יַעֲבִיר הוּא מֻנָּח (טֶרְמִין) מִשְׁפָּטִי לְשִׁנּוּי הַשַּׁיָּכוּת שֶׁל אֲחֻזַּת שָׂדֶה. וְלֹא יַעֲבִיר רֵאשִׁית הָאָרֶץ — וְלֹא יַעֲבִירוּ אֶת חֶלְקָם בַּתְּרוּמָה לְאַחֵר בְּדֶרֶךְ מַתָּנָה.

טו) וַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים... — אַדְמַת הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם הֵכִילָה 25,000 בְּאֹרֶךְ עַל 20,000 בְּרֹחַב, נִשְׁאֲרָה אֵפוֹא מִן הַתְּרוּמָה עוֹד רְצוּעַת אֶרֶץ, שֶׁרָחְבָּהּ 5000 וְאָרְכָּהּ 25,000, כִּי כָּל שֶׁטַח הַתְּרוּמָה הָיָה 25,000 עַל 25,000. חֹל הוּא לָעִיר... — רְצוּעַת אֶרֶץ זוֹ אֵינָהּ אַדְמַת קֹדֶשׁ כְּאַדְמַת הַכֹּהֲנִים כִּי חֹל הִיא, וְעָלֶיהָ תִּבָּנֶה הָעִיר, יְרוּשָׁלַיִם. לְמוֹשָׁב — לְמָקוֹם שֶׁיֵּשְׁבוּ בוֹ. וּלְמִגְרָשׁ — סְבִיב הַמּוֹשָׁב תִּהְיֶה כִּכָּר פְּנוּיָה, שֶׁתַּבְדִּיל

יָמָּה — שִׁמְעוֹן אֶחָד. כה וְעַל גְּבוּל שִׁמְעוֹן, מִפְּאַת קָדִימָה עַד־
פְּאַת־יָמָּה — יִשָּׂשכָר אֶחָד. כו וְעַל גְּבוּל יִשָּׂשכָר, מִפְּאַת
קָדִימָה עַד־פְּאַת־יָמָּה — זְבוּלֻן אֶחָד. כז וְעַל גְּבוּל זְבוּלֻן מִפְּאַת
קָדִמָה עַד־פְּאַת־יָמָּה — גָּד אֶחָד. כח וְעַל גְּבוּל גָּד אֶל־פְּאַת
נֶגֶב תֵּימָנָה; וְהָיָה גְבוּל מִתָּמָר מֵי מְרִיבַת קָדֵשׁ, נַחֲלָה עַל־
הַיָּם הַגָּדוֹל. כט זֹאת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר־תַּפִּילוּ מִנַּחֲלָה לְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל, וְאֵלֶּה מַחְלְקוֹתָם, נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִֹה.
ל וְאֵלֶּה תּוֹצְאֹת הָעִיר: מִפְּאַת צָפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת
אֲלָפִים מִדָּה. לא וְשַׁעֲרֵי הָעִיר עַל־שְׁמוֹת שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל;
שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צָפוֹנָה: שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד, שַׁעַר יְהוּדָה
אֶחָד, שַׁעַר לֵוִי אֶחָד. לב וְאֶל־פְּאַת קָדִימָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה: וְשַׁעַר יוֹסֵף אֶחָד, שַׁעַר

בֵּאוּר

כ"ה — כ"ו) נַחֲלַת זְבֻלוּן וְיִשָּׂשכָר הָיוּ בִּצְפוֹן הָאָרֶץ.

כז) נַחֲלַת גָּד הָיְתָה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי, בֵּין נַחֲלַת רְאוּבֵן שֶׁבַּדָּרוֹם וְנַחֲלַת חֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה מִצָּפוֹן.

כח) מִתָּמָר... נַחֲלָה — נַחַל מִצְרַיִם. עַל [=עַד] הַיָּם הַגָּדוֹל.

כט) מִנַּחֲלָה — קְרָא: בְּנַחֲלָה. מַחְלְקֹתָם — חֲלָקֵיהֶם.

ל' — ל"ה) תֵּאוּר עִיר הַקֹּדֶשׁ.

ל) תּוֹצְאֹת הָעִיר — קְצוֹת הָעִיר וּמְסִבֶּיהָ. מִדָּה — אַמָּה.

לא) וְשַׁעֲרֵי הָעִיר... — שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם שְׁנֵים עָשָׂר, וְהֵם נִקְרָאִים עַל שֵׁם שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. שַׁעֲרֵי הַצָּפוֹן וְהַדָּרוֹם נִקְרָאִים עַל שֵׁם שִׁבְטֵי לֵאָה, שְׁנַיִם מִשַּׁעֲרֵי הַמִּזְרָח נִקְרָאִים עַל שֵׁם שִׁבְטֵי רָחֵל: יוֹסֵף וּבִנְיָמִין, וְהַשַּׁעַר הַמִּזְרָחִי הַשְּׁלִישִׁי, עַל שֵׁם דָּן בֶּן בִּלְהָה, שִׁפְחַת רָחֵל; שְׁנַיִם מִשַּׁעֲרֵי הַמַּעֲרָב נִקְרְאוּ עַל שֵׁם שִׁבְטֵי זִלְפָּה, שִׁפְחַת לֵאָה, וְהַשְּׁלִישִׁי עַל שֵׁם נַפְתָּלִי בֶּן בִּלְהָה הַשֵּׁנִי.

לב) וְשַׁעַר יוֹסֵף — וָו הַבֵּאוּר; וְהַשִּׁבְעִים קָרְאוּ: „שַׁעַר יוֹסֵף".

וְעֶשְׂרִים אֶלֶף בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף, רְבִיעִית, תָּרִימוּ אֶת־
תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל־אֲחֻזַּת הָעִיר. כא וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה
לִתְרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר, אֶל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
תְּרוּמָה, עַד־גְּבוּל קָדִימָה, וְיָמָּה, עַל־פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
עַל־גְּבוּל יָמָּה, לְעֻמַּת חֲלָקִים, — לַנָּשִׂיא; וְהָיְתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ,
וּמִקְדַּשׁ הַבַּיִת בְּתוֹכוֹ*. כב וּמֵאֲחֻזַּת הַלְוִיִּם *מֵאֲחֻזַּת הָעִיר בְּתוֹךְ
אֲשֶׁר לַנָּשִׂיא יִהְיֶה; בֵּין גְּבוּל יְהוּדָה וּבֵין גְּבוּל בִּנְיָמִן, לַנָּשִׂיא
יִהְיֶה. כג וְיֶתֶר הַשְּׁבָטִים: מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת־יָמָּה —
בִּנְיָמִן אֶחָד. כד וְעַל גְּבוּל בִּנְיָמִן, מִפְּאַת קָדִימָה עַד־פְּאַת־

* בתוֹכֹה כתיב. * ספרים אחרים: וּמֵאֲחֻזַּת.

בֵּאוּר

וְהַכֹּהֲנִים וַאֲחֻזַּת הָעִיר. רְבִיעִית — שֶׁטַח רָבוּעַ 25,000 עַל 25,000. אֶל [=עַל] אֲחֻזַּת הָעִיר — עִם אֲחֻזַּת הָעִיר. וְנוּסַּח הַוֻּלְגָּטָה: וְאֶת אֲחֻזַּת הָעִיר.

כא) וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא... — וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר מִשְּׁנֵי עֶבְרֵי הַתְּרוּמָה. חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף תְּרוּמָה — הָרָאוּי: קָדִימָה, כְּלוֹמַר: מִקְּצֵה צַד הַמִּזְרָחִי שֶׁל הַתְּרוּמָה — עַד גְּבוּל קָדִימָה — עַד קְצֵה הַגְּבוּל הַמִּזְרָחִי שֶׁל הָאָרֶץ: יָם הַמֶּלַח וְהַיַּרְדֵּן. וְיָמָּה... — וּמִן הַקָּצֶה הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הַתְּרוּמָה מִמּוּלוֹ, עַד קְצֵה הַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הָאָרֶץ, שֶׁהוּא הַיָּם הַגָּדוֹל. עַל [=עַד] גְּבוּל יָמָּה. לְעֻמַּת חֲלָקִים — הַשְּׁטָחִים הַמַּקְבִּילִים לְעֻמַּת חֶלְקֵי הַשְּׁבָטִים הַסְּמוּכִים לַתְּרוּמָה: יְהוּדָה מִצָּפוֹן וּבִנְיָמִין מִדָּרוֹם, — כָּל זֶה שַׁיָּךְ לַנָּשִׂיא.

וְהָיְתָה... בְּתוֹכוֹ — הַתְּרוּמָה הָיְתָה בְּאֶמְצַע בֵּין שְׁנֵי הַקְּצָווֹת הַשַּׁיָּכִים לַנָּשִׂיא.

כב) וּמֵאֲחֻזַּת... מֵאֲחֻזַּת — הַנָּכוֹן: וַאֲחֻזַּת הַלְוִיִּם וַאֲחֻזַּת הָעִיר... — זוֹהִי תּוֹסֶפֶת בֵּאוּר אֶל הָאָמוּר קֹדֶם־לָכֵן, כִּי הַתְּרוּמָה נִמְצֵאת בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא, וְהוּא מְבָאֵר, כִּי אֲחֻזַּת הַלְוִיִּם (וְגַם הַכֹּהֲנִים בְּמַשְׁמָע) וַאֲחֻזַּת הָעִיר תִּהְיֶינָה בְּתוֹךְ חֵלֶק הַנָּשִׂיא. בֵּין גְּבוּל יְהוּדָה... — אֲחֻזַּת הַנָּשִׂיא תִּהְיֶה בֵּין חֵלֶק יְהוּדָה מִצָּפוֹן וְחֵלֶק בִּנְיָמִין מִדָּרוֹם.

כ"ג–כ"ט) חֶלְקֵי חֲמֵשֶׁת הַשְּׁבָטִים הַדְּרוֹמִיִּים.

כג) הַחֵלֶק הַסָּמוּךְ לַמִּקְדָּשׁ הָיָה לְבִנְיָמִין. קֹדֶם־לָכֵן הָיְתָה נַחֲלַת בִּנְיָמִין מִצָּפוֹן לְנַחֲלַת יְהוּדָה.

כד) נַחֲלַת שִׁמְעוֹן הָיְתָה בִּקְצֵה הַדָּרוֹם.

בִּנְיָמִן אֶחָד, שַׁעַר דָּן אֶחָד. לג וּפְאַת־נֶגְבָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים מִדָּה, וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה: שַׁעַר שִׁמְעוֹן אֶחָד,
שַׁעַר יִשָּׂשכָר אֶחָד, שַׁעַר זְבוּלֻן אֶחָד. לד פְּאַת־יָמָּה חֲמֵשׁ
מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, שַׁעֲרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: שַׁעַר גָּד אֶחָד,
שַׁעַר אָשֵׁר אֶחָד, שַׁעַר נַפְתָּלִי אֶחָד. לה סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר
אָלֶף; וְשֵׁם־הָעִיר מִיּוֹם: יְהוָה שָׁמָּה.

חזק.

בֵּאוּר

לד) שַׁעֲרֵיהֶם שְׁלֹשָׁה — הַשִּׁבְעִים וְהַפְּשִׁיטָא קָרְאוּ: וּשְׁעָרִים שְׁלֹשָׁה, כְּבַפְּסוּקִים הַקּוֹדְמִים.

לה) סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף — הַקֵּף הָעִיר מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ (4×4500=) שְׁמוֹנָה עָשָׂר אֶלֶף אַמָּה. וּמִיּוֹם — מִן הַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה. יְהוָה שָׁמָּה — ו=שָׁם, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן בָּהּ עַד עוֹלָם.

